

ដឹកា

ភាសាចាស់

វិទ្យាបិដក

វិទ្យាវិទ្យាបិដក



។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយវិនិច្ឆ័យដីកា

(បឋមោ ភាគោ)

គន្លាវម្ពកថា

(ក)

អាទិច្ឆវំសម្ពរចាតុក្ខតំ;
ព្យាមប្បភាមណ្ឌលនេវចាបំ;
ធម្មម្ពុនិជ្ឈាបិតចាបយម្ពុ;
វន្តាមហំ ពុទ្ធ មហាម្ពុវន្ត។

(ខ)

បសន្នកម្ពីរបទាឡិសោតំ;
នាធានយានន្តតវត្ថុមាលំ;
សីលាទិខន្ទាមិតមជ្ជគុម្ពុ;
វន្តាមហំ ធម្ម មហាសវន្ត។

(គ)

សីលោរុវេលំ ធុតសង្ខមាលំ;
សន្តោសតោយំ សមដូមិចិត្តំ;
បធានកិច្ចំ អធិចិត្តសារំ;

វន្តាមហំ សង្ឃ មហាសមុទ្ធំ។

(ឃ)

យេ តន្តិធម្មំ មុនិរាជបុត្តា;
យាវន្តកាលំ បរិចាលយន្តា;
សំវណ្ណានំ និម្មលមានយីសុ;
តេ បុព្វកេ ចាចរិយេ នមាមិ។

(ង)

យោ ធម្មសេនាបតិវុល្យនាមា;
តដូបមោ សីហឡធិបតីចោ;
មមំ មហាសាមិមហាយតិន្នោ;
ចាបេសិ វុឡី ជិនសាសនម្ហិ។

(ច)

ដីកា កតា អដ្ឋកថាយ យេន;
សមន្តចាសាធិកនាមិកាយ;
អន្តត្ថរាយដ្ឋកថាយ ចេវ;
សត្តន្តរស្សបិ ច ជាតិសត្តំ។

(ឆ)

និកាយសាមគ្គីវិជាយកេន;
រញ្ញា បរក្កន្តិកុជេន សម្មា;

លង្គិស្សរេនាបិ កតោបហារំ;
វន្តេ គរុំ ការវភាជនំ តំ។

(ជ)

នមស្សមាធាហមលត្ថមេរំ;
វត្ថុត្ថយំ វន្តិតវន្តនេយ្យំ;
យំ បុញ្ញាសន្នោហមមន្តក្ខតំ;
តស្សានុភាវេន ហតន្តរាយោ។

(ឈ)

យោ ពុទ្ធយោសាចរិយាសភេន;
វិញ្ញាប្បសត្តនបិ សុប្បសត្តោ;
សោ ពុទ្ធនត្តាចរិយាភិជានោ;
មហាកវី ថេរិយវំសធិតោ។

(ញ)

អកាសិ យំ វិនយវិនិច្ឆយ្ហយំ;
សឧត្តរំ បករណាមុត្តមំ ហិតំ;
អបេក្ខតំ វិនយនយេសុ ចាជវំ;
បុរាសិ យំ វិវរណាមស្ស សីហឡំ។

(ដ)

យស្មា ន ធិបន្តិកានមត្ថំ;

សាធនិ ភិក្ខុនមសេសតោ តំ;
តស្មា ហិ សព្ពត្ថ យតីនមត្ថំ;
អាសីសមាណេន ធម្មាលយេន។

(២)

សុមន្ត្តលត្ថេវវេន យស្មា;
សក្កច្ច កល្យាណមនោរថេន;
នយញ្ញានរញ្ញានិវាសិកេន;
អន្លៀសិតោ សាធុគុណាកវេន។

(ឧ)

អាកម្ពីមាណេន ចិរប្បវត្តិ;
ធម្មស្ស ធម្មិស្សរទេសិតស្ស;
ចោឡប្បធិបេន ច ពុទ្ធមិត្ត-
ត្ថេវេន សទ្ធាធិគុណោធិតេន។

(ឈ)

តថា មហាកស្សបអង្គយេន;
ថេវេន សិក្ខាសុ សកាវវេន;
កុទិដ្ឋិមត្តភវិទារកេន;
សីហេន ចោឡាវនិប្បជិតេន។

(ណ)

យោ ធម្មកិត្តិតិ បសត្ថនាមោ;
តេនាបិ សទ្ទេន ឧចាសកេន;
សីលាទិណាគុណាមណ្ឌិតេន;
សទ្ធម្មកាមេនិធបណ្ឌិតេន។

(ត)

សទ្ទេន បញ្ញាណាវតា វុឌ្ឍត្តា-;
មជ្ឈិម្យវិសេន មហាយសេន;
អាយាចិតោ វាណិជគាណុនាបិ;
វរញ្ញេនា សាធុគុណោទយេន។

(ឆ)

តស្មា តមារោបិយ ចាឡិកាសំ;
និស្សាយ បុព្វាចរិយោបទេសំ;
ហិត្វា និកាយន្តរលទ្ធិនោសំ;
កត្វាតិវិត្តានយំ សមាសំ។

(ជ)

អវុត្ថមត្តញ្ច បកាសយន្តោ;
ចាបក្កមញ្ចាបិ អវោក្កមន្តោ;
សំវណ្ណាយិស្សមិ តទត្ថសារំ;
អាទាយ គន្ធន្តរតោបិ សារំ។

(ឈ)

ចិវដ្ឋីតី បត្តយតា ជនានំ;
ហិតាវហស្សមលសាសនស្ស;
មយា សមាសេនវិជីយមានំ;
សំវណ្ណានំ សាធុ សុណានុ សន្តោតិ។

គន្ថារម្ពកថាវណ្ណនា

១-៥

. សុវិបុលាមលសន្ធាបញ្ញាធិគុណសមុទយាវហំ
សកលជនហិតេកហេតុជិនសាសនដ្ឋីតិមូលភ្នំ
វិនយប្បករណមិទមារកន្តោយមាចរិយោ បករណារម្ព
រតនត្ថយប្បណាមបករណាភិធានាភិធមយ្យករណាប្បការបយោជននិមិត្ត
កត្តបរិមាណាធិនិ ធស្សេតុមាហា “វណ្ណិត្វា”តិអាធិ។ តត្ថ រតនត្ថយំ នាម។

“ចិត្តិកតំ មហាគ្យញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេនវុច្ឆតី”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ.
អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ.
៥០) -

និទ្ទិដ្ឋសភារំ

“ពុទ្ធា សព្វញ្ញតញ្ញាណំ, ធម្មោ លោកុត្តរោ នវ;
សង្ឃោ មគ្គជលដ្ឋោ ច, ឥច្ឆេតំ រតនត្ថយ”ន្តិ។ -

វិភាវិតប្បភេទំ សកលភវទុក្ខវិនិវរណំ តិភវេនេកបដិសរណំ វត្ថុត្ថយំ។

តស៊ូ បណ្តាមោ នាម បណ្តាមកិរិយានិច្ចាទិកា ចេតនា។ សា តិវិជា
កាយបណ្តាមោ វិធីបណ្តាមោ មនោបណ្តាមោតិ។ តត្ថ កាយបណ្តាមោ នាម
រតនត្ថយគុណានុស្សវណបុត្តិកា អញ្ចូលិកម្មាទិកាយកិរិយាវសប្បវត្តិកា
កាយវិញ្ញត្តិសមុជ្ជាបិកា ចេតនា។ វិធីបណ្តាមោ នាម តថេវ បវត្តា
នាវាវិធកុណាវិសេសវិការវនសការថោមនាកិរិយាវសប្បវត្តិកា
វិធីវិញ្ញត្តិសមុជ្ជាបិកា ចេតនា។ មនោបណ្តាមោ នាម ឧភយវិញ្ញត្តិយោ
អសមុជ្ជាបេត្វា កេវលំ គុណានុស្សវណោន ចិត្តសន្តានស្ស
តន្ត្រិន្ទតប្បោណាតប្បញ្ញាតាយ ការវេហុមាណនវសប្បវត្តិសាធិកា ចេតនា។

ឥមស្ស តាវ រតនត្ថយបណ្តាមស្ស ទស្សនំ យថាធិប្បេតត្ថសាធនត្ថំ។
គុណាតិសយយោគេន ហិ បណ្តាមារហោ រតនត្ថយេ កតោ បណ្តាមោ
បុញ្ញវិសេសការតោ ឥន្ទ្រតត្តាភិនិប្បត្តិវិពន្ធកេន ឧបយាតកេន, ឧបបិឡកេន
ច អបុញ្ញកម្មេន ឧបនីយមាណស្ស ឧបទ្ទវជាលស្ស វិនិវារណោន
យថាលទ្ធសម្បត្តិនិមិត្តកស្ស បុញ្ញកម្មស្ស អនុពលប្បធានេន ច
តត្ថិចាកសន្តតិយា អាយុសុខពលាទិវឿនេន ច ចិរកាលប្បវត្តិហេតុកោតិ
យថាធិប្បេតបករណានិប្បត្តិនិពន្ធកោ ហោតិ។ អថាបិ សោតូនព្វា
វន្ទនីយវន្ទនាបុព្វកេនាវម្ពេន អនន្តរាយេន ឧគ្គហណាធារណាទិក្កមេន
បករណាវពោធប្បយោជនសាធនត្ថំ។ អបិច សោតូនមេវវិញ្ញាតសត្តកានំ
ភគវតោ យថាភូតគុណាវិសេសានុស្សវនេន សមុបជាតប្បសាទានំ បករណោ
ការុប្បាទនត្ថំ, អវិញ្ញាតសត្តកានំ បន បករណាស្ស ស្វាឡាតតាយ តប្បភវេ
សត្តិវិ ការុប្បាទនត្ថព្វា សោតុជនានុគ្គហមេវ បធានំ កត្វា អាចរិយេហិ
គន្តារម្ពេ ដុតិប្បណាមបរិធិបកានំ គាថាវាក្យានំ និក្ខេបោ វិធីយតិ។ ឥតរថា
វិនាបិ តន្ត្រិក្ខេបំ កាយមនោបណ្តាមេនាបិ យថាធិប្បេតប្បយោជនសិទ្ធិតោ
កិមេតេន គន្តការវករេនាតិ អយមេត្ត សន្នេហោ។ វិត្តារតោ បន

បណ្តាមប្បយោជនំ សារត្ថធិបទិយាធិសុ (សារត្ថ. ដី. ១.គន្តារម្ពកថាវណ្ណានា; វិ.
វិ. ដី. ២.គន្តារម្ពកថាវណ្ណានា) ទស្សីតនយេនេវ ញាតត្ថំ។

អភិធានកថនំ បន វេហារសុខត្ថំ។ អភិធម្មស្ស សមុទិតេន បករណេន
បដិចាទេតព្ពស្ស កថនំ បករណស្ស អារភិតព្ពសភាវទស្សនត្ថំ។
វិទិតានិទ្ទិតសាត្ថកសុករាទុដ្ឋានាភិ ធម្មមេវ ហិ បករណំ បរិក្ខកជនា
អារភិតត្ថំ មញ្ញត្ថិតិ។ ករណាប្បការសន្ទស្សនំ សោតុជនសមុស្សហានត្ថំ។
អនាកុលមសំកិល្លាតាធិប្បការេន ហិ វិវចិតំ បករណំ សោតារោ
សោតុមុស្សហត្ថិតិ។ បយោជនកថនំ បន បករណាជ្ឈាយនេ
សោតុជនសមុត្តជនត្ថំ។ អសតិ ហិ បយោជនកថនេ អវិញ្ញាតប្បយោជនា
អជ្ឈាយនេ ព្យាវដា ន ហោត្ថិតិ។ និមិត្តកថនំ សរិក្ខកជនានំ បករណេ
ការុប្បាទនត្ថំ។ បសត្ថការណុប្បន្នេយេវ ហិ បករណេ សរិក្ខកា ការុ
ជនេត្ថិតិ។

កត្តកថនំ បុគ្គលករុកស្ស បករណេ ការវេ បុគ្គលការវេនបិ ហោត្ថិតិ។
បរិមាណកថនំ អសជ្ឈាយនាធិបសុតានំ សម្មហំសនត្ថំ។
បករណបរិមាណស្សវនេន ហិ តេ សម្មហដ្ឋា “កិត្តកមិទមប្បកំ ន ចិវេនេវ
បរិសមាបេស្សមា” តិ សជ្ឈាយនាធិសុ វត្ថត្ថិតិ។ អាទិ-សទ្ទេន
សក្កច្ចសវននិយោជនំ សង្គហិតំ, តំ
សព្ពសម្មត្តិនិធានសុតមយញ្ញាណនិច្ឆាទនត្ថំ។ អសក្កច្ចំ សុណាមាទស្ស ច
សវនាភាវតោ តំហេតុកស្ស សុតមយញ្ញាណស្សបិ អភាវេតិ។ តថា ហិ
វិក្ខិត្តចិត្តោ បុគ្គលោ សព្ពសម្មត្តិយា វុច្ចមានោបិ “ន មយា សុតំ, បុន
ភណិតព្ព” ត្ថិ ភណិតិ។

តត្ថ បឋមគាថាយំ តាវ “វន្តិត្វា”តិ ឥមិនា តិវិជោបិ បណាមោ
អវិសេសតោ ធស្សិតោ។ វិសេសតោ បន “សេដ្ឋំ, អប្បជិបុគ្គលំ, ភវាភាវករំ,
និវត្តណ”ន្តិ ឥមេហិ ចត្វហិ បទេហិ វចីបណាមោ, “សិរសា”តិ ឥមិនា
កាយប្បណាមោ, “ពុទ្ធី, ធម្មំ, គណព្វា”តិ ឥមេហិ បន តីហិ បទេហិ
បណាមកិរិយាយ កម្មក្ខតំ រតនត្ថយំ ធស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

“វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ ឥមិនា អភិធានំ ធស្សិតំ អលុត្តសមាសេន
វិនយវិនិច្ឆយនាមស្ស ធស្សនតោ។ តស្ស អនុត្តភាវេន សទ្ធប្បវត្តិនិមិត្តក្ខតំ
សកលេនានេន បករណេន បដិចាទេតព្ពមភិធម្មយ្យម្បិ តេនេវ ធស្សិតំ។
“សមាសេនា”តិ ច “អនាគុលមសំកិណ្ណំ, មធុរត្ថបទក្កម”ន្តិ ច ឯតេហិ
ករណប្បកាវេ ធស្សិតោ។ “ហិតត្ថាយា”តិ ច “បដុភាវករំ វិនយក្កមេ”តិ ច
“អចារំ ឌុតរន្តាន”ន្តិ អាទិនា ច បយោជនំ។ “ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីន”ន្តិ ឥមិនា
ពាហិរនិមិត្តំ ធស្សិតំ។ អព្ពន្ធនិមិត្តំ បន ពាហិរនិមិត្តក្ខតភិក្ខុភិក្ខុនិវិសយា
ករុណា, សា អាចរិយស្ស បករណារម្ពេនេវ វិញ្ញាយតីតិ វិសុំ ន វុត្តា។
“បវក្ខាមី”តិ ឥមិនា សមាណិករណាភាវេន លព្ពមាទោ “អហ”ន្តិ សុទ្ធកត្តា
សាមញ្ញេន ធស្សិតោ។ វិសេសតោ បន បករណាវសានេ -

“រចិតោ ពុទ្ធទត្ថេន, សុទ្ធចិត្តេន ធម៌តា;
សុចិរដ្ឋិតិកាមេន, សាសនស្ស មហេសីនោ”តិ។ (ឧ.វិ. ៩៦១) -

ឥមាយ គាថាយ ចេវ “ឥតិ តម្កបណ្ណិយេន បរមវេយ្យាករណេន
តិបិដកនយវិធិកុសលេន បរមកិរិវជន ហទយបទុមវនិកសនករេន
កិរិវរាសភេន បរមតិករវរមធុរវចនុក្ការេន ឧរគបុរេន ពុទ្ធទត្ថេន រចិតោយំ
វិនយវិនិច្ឆយោ”តិ (វិ.វិ. ៣១៨៣) ឥមិនា វាគ្យេន ច ធស្សិតោ - “មាទិសាបិ កិរិ
ហោន្តិ, ពុទ្ធទត្ថេ ធិវត្ថេត”តិ អាទិនា បច្ឆិមកេហិ ច បសត្តតរេហិ កិរិវរេហិ

អភិវឌ្ឍន៍គុណភាព កម្ពុជាធិបតេយ្យ វេទិតព្រាហ្ម ហេតុកត្តា ប តត្ថវ
វត្តមាននា បករណ៍ស្រួលសន្តិភាពនា ពុទ្ធសីហមហារាជេរោ, សោ -

“វត្តស្រួល ពុទ្ធសីហន;
វិនយស្រួល វិនិច្ឆ័យ;
ពុទ្ធសីហំ សមុទ្ធិស្រួល;
មម សុទ្ធិវិហារិកំ;
កតោយំ បន ភិក្ខុនំ;
ហិតត្ថាយ សមាសតោ” តិ។ (វិ. វិ. ៣០៧៧-៣០៧៨) -

ឯវំ ធម្មតោ។

ឧត្តរឫករណស្រួល ហេតុកត្តា បន សង្ឃបាលមហារាជេរោ, សោបិ -

“ឧត្តរសោរច្ចសោសិល្ប-ពុទ្ធសីហនយាធម្មយោ;
បតិដ្ឋិតា គុណា យស្មី, រតនាធិវ សាគរេ។

“វិនយាចារយុត្តេន, តេន សក្កច្ច សាធព៌;
យាចិតោ សង្ឃបាលេន, យេវេន ចិរចេតសា។

“សុចិរដ្ឋិតិកាមេន, វិនយស្រួល មហេសីនោ;
ភិក្ខុនំ ចាជវត្ថាយ, វិនយស្រួលវិនិច្ឆ័យេ;
អកាសី បរមំ ឯតំ, ឧត្តរំ នាម នាមតោ” តិ។ (ឧ. វិ. ៩៦៥-៩៦៨) -

ឯវំ ធម្មតោ។ ន កេរលមេតេ ធូយេវ មហារាជេរោ ហេតុកត្តារោ, អថ ខោ
មហាវិសាធិសុ -

“ពុទ្ធសូត្រវិយ គម្ពីរ-
ឃោសត្តា តំវិយាករុំ;
‘ពុទ្ធឃោសោ’តិ ឃោសោ ហិ;
ពុទ្ធាវិយ មហិតលេ”តិ។ -

អាទិនា នយេន អភិតុតគុណោ តិបិដកបរិយត្តិយា អដ្ឋកថាការោ
ភទន្តពុទ្ធឃោសាចរិយោ ច អនុស្សតិវសេន “ហេតុកត្តា”តិ វេទិតញ្ញោ។

កង់? អយំ កិវ ភទន្តពុទ្ធអត្តាចរិយោ លង្គាធិបតោ សជាតិភូមិ
ជម្ពុធិបមាគច្ឆន្តោ ភទន្តពុទ្ធឃោសាចរិយំ ជម្ពុធិបវាសិកេហិ
បដិបត្តិបរាយនេហិ យុត្តញ្ញត្តគុណោបេតេហិ មហាថេរវេហិ កតារាជនំ
សីហឡដ្ឋកងំ បរិវត្តត្វា សកលជនសាធារណាយ មូលភាសាយ
តិបិដកបរិយត្តិយា អដ្ឋកងំ លិខិតុំ លង្គាធិបំ គច្ឆន្តំ អន្តរាមគ្គេ ទិស្វា
សាកច្ឆាយ សមុបបរិក្ខិត្វា សព្វលោកាតីតេន អសទិសេន បណ្ឌិត្វគុណេន
រតននិធិទស្សនេ បរមទលិទ្ធាវិយ ពលវបរិតោសំ បត្វា អដ្ឋកថមស្ស
កាតុកាមតំ ញ្ញត្វា “តុម្ពេ យថាធិប្បតបរិយន្តលិខិតមដ្ឋកងំ អម្ពាភំ
បេសេថ, មយមស្ស បករណំ លិខាមា”តិ តស្ស សម្ពុទ្ធា បដិជានិត្វា តេន ច
“សាធុ តថា កាតត្ថ”ន្តិ អវ្មេសិតោ អភិធម្មដ្ឋកថាយ អភិធម្មាវតារំ,
វិនយដ្ឋកថាយ សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណញ្ញា អកាសីតិ
អនុស្សយ្យតេតិ។

“សមាសេនា”តិ ឥមិនា ច បរិមាណម្បិ សាមញ្ញេន ទស្សិតំ វិត្តាបរិមាណោ
តស្ស បរិមាណសាមញ្ញស្ស វិញ្ញាយមាណត្តា។ វិសេសតោ បន
បរិច្ឆេទបរិមាណំ គន្ថបរិមាណាន្តិ ធុរិធំ។ តត្ថ បរិច្ឆេទបរិមាណំ ឥមស្មី
បករណោ កថាវោហារេន វុច្ចតិ។

សេយ្យដ៏ធំ? - ចារាជិកកថា សង្ឃាធិសេសកថា អនិយតកថា
និស្សគ្គិយកថា ចាចិត្តិយកថា ចាជិទេសនិយកថា សេខិយកថាតិ
ភិក្ខុវិភង្គកថា សត្តវិទា, តតោ អនិយតកថំ វុដ្ឋត្វា តថេវ ភិក្ខុនិវិភង្គកថា
ធម្មិទា, មហាខន្ធកកថាទិកា ភិក្ខុនិក្ខន្ធកកថាវសានាវីសតិវិទា
ខន្ធកកថា, កម្មកថា, កម្មវិបត្តិកថា, បកិណ្ឌាកវិនិច្ឆយោ,
កម្មដ្ឋានការវាវិទានន្តិវិនយវិនិច្ឆយេ កថាបរិច្ឆេទាសត្តតិស។

ឧត្តរហ្មករណោ ច វុត្តនយេន ភិក្ខុវិភង្គេ សត្តវិទា កថា, ភិក្ខុនិវិភង្គេ
ធម្មិទា, តទនន្តរាវិបត្តិកថា, អធិករណាបច្ចយកថា, ខន្ធកបញ្ញាកថា,
សមុដ្ឋានសីសកថា, អាបត្តិសមុដ្ឋានកថា, ឯកុត្តរនយកថា,
សេនមោចនកថា, វិភង្គទ្វយនិទានាទិកថា, សព្ពដ្ឋលក្ខណកថា,
បរិវាសដ្ឋលនកថាតិ ធម្មតិស កថាបរិច្ឆេទា។

និស្សន្ទេហោ បន “អដ្ឋតិស កថាបរិច្ឆេទា”តិ វុត្តំ, តំ ឯកុត្តរនយេ
អនស្សតេហិមិ ធ្វានសកបន្តរសកនយេហិ សហ សោឡសបរិច្ឆេទេ គហេត្វា
អប្បកំ ឧនមធិកំ គណានុបកំ ន ហោតីតិ កត្វា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ ឧភយត្ថ
កថាបរិច្ឆេទបរិមាណំ តេសត្តតិវិធំ ហោតិ។ និស្សន្ទេហោ “បញ្ចាសត្តតិវិទា”តិ
វេចនេ បរិហារោ វុត្តនយោវ។ គន្ថបរិមាណំ បនវិនយវិនិច្ឆយេ
អសីតិគន្ថាធិកានិ ចត្តារិ គន្ថសហស្សនិ, ឧត្តរេ បញ្ញាសគន្ថាធិកានិ នវ
គន្ថសតានិ ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ ឧត្តរាវសានេ -

“គាថា ចតុសហស្សនិ, សតញ្ច ឧនវីសតិ;
បរិមាណតោតិវិញ្ញោយោ, វិនយស្សវិនិច្ឆយោ។

បញ្ញាសាធិកសម្ពាទិ, នវ គាថាសតានិ ហិ;

គណនា ឧត្តរស្សាយំ, ធនុសានុដ្ឋកេន តូ"តិ។ (ឧ.វិ. ៩៦៩-៩៧០);

ឥឡូវវិនយវិនិច្ឆយោ ឧត្តរោ ចាតិ ទ្វេ បករណានិ តីសាធិកានិ
បញ្ចកាថាសហស្សនិ។ ឯត្ថ ច វិនយវិនិច្ឆយោ នាម
ឧកតោវិភង្គខន្ធកាគតវិនិច្ឆយសង្គ្គាហកបករណំ។ តតោ បរំ
បរិវាវត្ថសង្គ្គាហកបករណំ ឧត្តរោ នាម។ តេនេវ វគ្គតិ -

“យោ មយា វចិតោ សារោ, វិនយស្សវិនិច្ឆយោ;
តស្ស ទានិ ករិស្សមិ, សញ្ញានុត្តរមុត្តរ”ន្តិ។ (ឧ.វិ. ២)

តំ កស្មា ឧត្តរនាមេន វោហរិយតីតិ? បញ្ញត្តវសេន បិតេ បរិវាវេ តថេវ
សង្គហេតព្ពេបិ តេន បកាវេន ចារាជិកកថាមត្តំ ទស្សេត្វា -

“ឥតោ បដ្ឋាយ មុញ្ញេត្វា, បញ្ញាបុច្ឆនមត្តកំ;
វិស្សជ្ជនវសេនេវ, ហោតិ អត្ថវិនិច្ឆយោ”តិ។ (ឧ.វិ. ១២) -

វត្វា បញ្ញំ បហាយ តតោ បដ្ឋាយ ឧត្តរមត្តស្សេវ ទស្សិតត្វា តថា វោហរិយន្តិ។

“តស្មាវិនយន្ទចាយ”ន្តិអាទិនា បន សោតុជនំ សក្កច្ឆសវនេ និយោជេតិ។
សក្កច្ឆសវនបដិពទ្ធា ហិ សញ្ញាបិ លោកិយលោកុត្តរសម្មត្តីតិ អយមេត្ត
សមុទាយត្ថោ។ អយំ បន អវយវត្ថោ - សោយស្មា អត្ថយោជនក្កមេន
បទយោជនំ កត្វា វណ្ណិតេ សុវិញ្ញោយ្យោ ហោតិ, តស្មា តថា បទយោជនំ កត្វា
អត្ថវណ្ណានំ ករិស្សម -

សេដ្ឋំ អប្បជិបុគ្គលំ ពុទ្ធហ្មោវ ភវាភាវកំ ធម្មត្ថោវ និវត្តណំ គណត្ថោវ
សិរសា វន្តិត្វា ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីនញ្ច ហិតត្ថាយ សមាសេន សមាហិតោ
វិនយស្សវិនិច្ឆយំ វគ្គាមីតិ យោជនា។

តត្ថ សេដ្ឋន្តិ សព្វេ ឥមេ បសត្តា អយមេតេសំ អតិសយេន បសត្តាតិ
សេដ្ឋោ។ តថា ហិ សោភគរា “អហញ្ញំ ព្រាហ្មណា ដេដ្ឋា សេដ្ឋា លោកស្ស”តិ
(ចារា. ១១) វេរញ្ញាព្រាហ្មណស្ស អត្ថនោ ដេដ្ឋសេដ្ឋការស្ស
បរិជាននវិនិច្ឆយហេតុក្ខតាហិ ឈានាធិហិ និរតិសយគុណាសម្បត្តិហិ
សមម្ពាគតត្តា -

“តូមេវ អសិ សម្ពុទ្ធា, តុរំ សត្តា អនុត្តរេ;
សនេវកស្មី លោកស្មី, នត្ថិ តេ បដិបុគ្គលោ។ (ធិ. និ. ២.៣៧០);

តុរំ ពុទ្ធា តុរំ សត្តា, តុរំ មារាភិក្ខុ មុនិ;
តុរំ អនុសយេ នេត្វា, តិណ្ណោ តាវេសិមំ បជំ។

ឧបដិ តេ សមតិក្កន្តា, អាសវា តេ បទាលីតា;
សីហោសិ អនុចាទានោ, បហីនភយកេរវោ។ (ម. និ. ២.៤០០; សុ. និ. ៥៥០-
៥៥១; ថេរគា. ៨៣៩-៩៤០);

មហាវីរ មហាបញ្ញា, ឥទ្ធិយា យសសា ជល;
សព្វវេរភយាតីត, ចានេ វន្តាមិ ចក្កមា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩; ធម. ប. អដ្ឋ.
១.៥៦); -

អាធិហិ នាធានយេហិ សនេវកេន លោកេន អភិត្តវិយតាយ បសត្តតមោ,
តមេវ សេដ្ឋំ បសត្តតមន្តិ អត្តោ។

អប្បដិបុគ្គលន្តិ នត្ថិ ឯតស្ស បដិបុគ្គលោ អធិកោ, សធិសោ វាតិ
អប្បដិបុគ្គលោ។ តថា ហិ គុណាវសេន អនន្តាបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ
អត្ថនា អធិកស្ស, សធិសស្ស វា បុគ្គលស្ស អការតោ -

“នមេ អាចរិយោ អត្ថិ, សធិសោមេ នវិជ្ជតិ;

សនេវកស្មី លោកស្មី, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ”តិ។ (មហាវ. ១១) -

អត្ថនាវ អត្ថនោ អរិបរិភោ អប្បដិបុគ្គលភារោ បដិញ្ញាតោ, តស្មា តំ
អប្បដិបុគ្គលំ សព្វលោកុត្តមន្តិ អត្ថោ។

ពុទ្ធន្តិ អនន្តមបរិមេយ្យំ ព្រោយ្យមណ្ឌលមនវសេសំ ពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធា, ឯតេន
អនេកកប្បកោដិសតសហស្សំ
សម្ពុតបុញ្ញញ្ញាណសម្ភារានុភាវសិទ្ធិធម្មបកាយសិរិវិលាសបដិមណ្ឌិតោ
សទ្ធម្មវចក្កវត្ថិ សម្មាសម្ពុទ្ធា ធន្សិរោ។ អថ វា ចត្តារិ សច្ចានិ សយំ
វិចិត្រោបចិត្តចារិមិតាបរិចាចិតេន សវាសនានវសេសកិលេសប្បហាយកេន
សយម្ពុញ្ញាណេន ពុជ្ឈិតិ ពុទ្ធា។ យថាហា -

“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;

បហាតព្ពំ បហំនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធាស្មិ ព្រាហ្មណា”តិ។ (ម. និ. ២.៣៩២,
៣៩៩; សុ. និ. ៥៦៣; ថេរគា. ៨២៨);

វិគ្គារោ បនស្ស “ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធា, ពោធិតា បជាយាតិ
ពុទ្ធា”តិអាទិនា (មហានិ. ១៩២; ចូឡនិ. ចារាយនត្ថតិកាថានិទ្ទេស ៩៧; បដិ. ម.
១.១៦២) និទ្ទេសាទីសុ វុត្តនយេន វេទិតញ្ចោ។ សទ្ធសិទ្ធិ សាសនិកានំ
អវគមនត្ថ វត្តមានា ពុជ-ធាតុតោ “ភាវកម្មេសុ ត” ឥតិ ឥតោ តាតិវត្តមានេ
“ពុជគមាទិត្ត កត្តរិ”តិ ឥមិនា កច្ឆាយនសុត្តេន កត្តរិ តប្បច្ចយវិធានតោ
វេទិតញ្ចោ។ លោកិយានំ បន ពោធិនត្ថធាតុនម្បិ គមនត្ថតាយ វុត្តត្តា
គត្យត្តាកម្មកាទិ សុត្តតោ កត្តរិ ត-ប្បច្ចយករណេន វេទិតញ្ចោ។

អថ វា ជាត្វនំ អនេកត្ថតាយ ពុធ-ស្ម័គ្រយំ ជាតុ ជាគរណាវិកសនត្ថេសុ
វត្តមានោ អកម្មកោតិ “បពុទ្ធា បុរិសោ, បពុទ្ធិ បទុម” ត្ថិអាទិសុ វិយ ពុទ្ធវា
អញ្ញាណិនិទ្ធាវិគមេន ញាណាចក្ខនិ ធម្មិលន្តោ បពុទ្ធា, គុណេហិ វា
វិកសិតោតិ កត្តិ សិទ្ធន ពុទ្ធសទ្ធន “ពុទ្ធា” តិ
តិកវនេកច្ចឡាមណិចាធបង្គជរាគរតនោ ភគវា លោកនាថោ វុច្ចតិ, ឥមស្មី
បក្ខេបិ គត្យត្ថាទិសុត្ថេ អកម្មកត្តហណោន បច្ចយវិជានំ ធម្មតំ។

អថ វា សកម្មកានំ ជាត្វនំ កម្មវចនិច្ឆាយ អភាវេ អកម្មកភាវតោ “ដលំ
សយមេវ បក្ក” ត្ថិអាទិសុ វិយ ពោធនត្ថយេវ ពុធ-ជាតុតោ កត្តិ វិជានំ
សិដ្ឋតិ។ អថ វា និលគុណាយោគេន បជាទិសុ និលវេហារោ វិយ ភាវសាធនំ
ពុទ្ធសទ្ធិ គហេត្វា ពុទ្ធកុណាយោគតោ “ពុទ្ធា” តិ វេហារីយតិ។ ឯវមនេកជា
សិទ្ធន ពុទ្ធសទ្ធន វុច្ចមានំ តំ ភគវន្តំ តំ ធម្មរាជន្តិ អត្ថោ។

“សេដ្ឋំ អប្បជិបុគ្គល” ត្ថិ បទទ្ធយំ “ពុទ្ធ” ត្ថិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឯត្ថ ច “ពុទ្ធិ,
សេដ្ឋំ, អប្បជិបុគ្គល” ត្ថិ ឥមេហិ តីហិ បទេហិ នយតោ “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ
សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិអាទិនា (ធិ. និ. ១.១៥៧; ក. ៦; ម. និ. ១.១៤៧, ១៤៤; ក. ៤៣៤;
សំ. និ. ១.២៤៩; ៥.៤៧៩; អ. និ. ៥.១៤, ៣០; ៦.២៥, ២៦; នេត្តិ. ៩៣), “យោ វទតំ
បវរោ មនុស្សេសុ, សក្យមុនី ភគវា កតកិច្ចោ” តិអាទិហិ (វិ. វ. ៨៨៦) ច
អនេកេហិ សុត្តបទេហិ

ធស្សីតទ្ធវាវិទ្ធវសន្តិកនិទានហេតុផលសត្តោបការាវត្តាធម្មត្ថ-
លោកុទ្ធាវត្តិកត្តយសង្កហិតំ សុបរិសុទ្ធិ ពុទ្ធកុណាសមុទយំ និវរសេសំ
ធស្សតិ។ អយមេវ ហិ ពុទ្ធកុណានំ និវរសេសតោ ធស្សន្ទចាយោ, យទិទំ
នយធស្សនំ។ ឥតវថា បដិបទវណ្ណនាយ អបរិមិតានំ ពុទ្ធកុណានំ កោ ហិ
នាម សមត្ថោ បរិយន្តំ គន្តំ។ យថាហា -

“ពុទ្ធាបិ ពុទ្ធស្ស ភណោយ្យ វណ្ណំ;
 កប្បម្បី ចេ អញ្ញមភាសមាណោ;
 ឌីយេថ កប្បោ ចិរទីយមន្តរេ;
 វណ្ណោ ន ឌីយេថ តថាគតស្ស” តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ.
 ២.៤២៥; ឧទា. អដ្ឋ. ៥៣; អប. អដ្ឋ. ២.៧.២០; ពុ. វិ. អដ្ឋ. ៤.៤; ចរិយា. អដ្ឋ.
 និទានកថា, បកិណ្ណកកថា; ធី. និ. ដ៏. ១.គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; ម. និ. ដ៏.
 ១.គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; សំ. និ. ដ៏. ១.១.គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; អ. និ. ដ៏.
 ១.១.គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; វជិរ. ដ៏. គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; សារត្ថ. ដ៏.
 ១.គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា; នេត្តិ. ដ៏. គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា);

ឯវមេតេហិ តីហិ បទេហិ និវសេសគុណាសំកិត្តនដុតិយា វសេន “វទ្ធិត្វា” តិ
 ឥមិនា បណាមស្ស ច វុត្តត្វា ឥមាយ អឱកាថាយ
 ពុទ្ធវតនសម្ព័ន្ធតបឋមវន្តនីយវត្ថុវិសយា ដុតិបណាមសភាវា វន្តនា ទស្សីតាតិ
 ទដ្ឋព្ភំ។

តទនន្តរំ ធម្មវតនស្ស បណាមំ ទស្សេតុមាហ “ភវាភាវកំ ធម្ម” តិ។ ឯត្ថ
 ភវ-សន្នេន ទ្វេ ភវា វុត្តា កម្មភវោ, ឧបបត្តិភវោតិ។ តត្ថ កម្មភវោ ភវតិ ឯតស្នា
 ជលន្តិ “ភវោ” តិ វុច្ចតិ។ វិចាកក្ខន្ធកដត្តារូបសម្ព័ន្ធតោ បន ឧបបត្តិភវោ
 អវិជ្ជាតណ្ហាចាទានសម្ព័ន្ធវាទិសហការិការណយុត្តេន
 កុសលាកុសលចេតនាសម្ព័ន្ធតកម្មភវបច្ចយេន យថាវហំ ភវតីតិ “ភវោ” តិ
 វុច្ចតិ។ សោ បន
 កាមភវរូបភវអរូបភវសញ្ញិភវអសញ្ញិភវនេវសញ្ញិធាសញ្ញិភវ-
 ឯកវោការភវចតុវោការភវបញ្ចវោការភវវសេន នវិដោ។ ឯវមេតេសុ
 នវសុ ភវេសុ ទសវិដោបិ ធម្មោ អត្តានំ ជារន្តស្ស បុគ្គលសន្តានស្ស

អនុចារិសេសនិព្វានធាតុយា បរំ អប្បដិសន្ធិកតាសាធនេន ភវេសុ, ភវេស្ស វា
អភារំ ករោតីតិ ភវាភាវករោ, តំ, អបរាបរជាតិប្បពន្ធស្ស ហេតុសមុគ្គាតេន
អប្បវត្តិធម្មតាចារកន្តិ អត្ថោ។

ធម្មន្តិ អត្តានំ ជារេន្តេ ចតុសុ អចាយេសុ, សំសារេ ច អបតមាធនេ ជារេតីតិ
ធម្មោ, សោ ចតុមគ្គជលនិព្វានសម្ព័ន្ធតនវលោកុត្តរធម្មោ ច តប្បដិចារកោ
នវន្តសាសនាបរនាមធម្យចតុរាសីតិសហស្សធម្មកូន្ធប្បភេទភិន្នោ
បរិយត្តិធម្មោ ចាតិ ទសវិជោ។ សោបិ និប្បវិយាយធម្មោ, បរិយាយធម្មោ ចាតិ
ទុវិជោ។ តត្ថ និប្បវិយាយធម្មោ នាម អចាយេ, សំសារេ វា បធានហេតុភូតានំ
ឧទ្ធម្មាភិយានំ, ឌីរម្ពាភិយានញោ ទសន្តំ សំយោជនានំ សមុច្ឆិន្ទនេន មគ្គធម្មោ,
តស្ស តំកិច្ចនិប្បត្តិនិមិត្តភាវេន និព្វានធម្មោ ចាតិ បញ្ចវិជោបិ និប្បវិយាយេន
បុគ្គលសន្តានំ ជារេតីតិ កត្វា “និប្បវិយាយធម្មោ” តិ វុច្ចតិ។ ចត្តារិ បន
សាមញ្ញជលានិ បដិប្បស្សន្តិបហានេន មគ្គានុគុណាប្បវត្តិយា, បរិយត្តិ ច
មគ្គនិព្វានាធិគមស្ស មូលការណភាវតោតិ បញ្ចវិជោបិ បរិយាយធម្មោ
នាម។

ឯត្តាវតា “ស្វាភ្លាតោ ភគវតា ធម្មោ” តិអាទិនា (សំ. និ. ១.២៤៩; អ. និ.
៣.៧៦; ជី. និ. ៣.៦; អ. និ. ៦.១០, ២៥, ២៦), “រាគវិរាគមនេជមសោក” តិអាទិហិ (វិ.
វ. ៨៨៧) ច សុត្តន្តបិដកេ វុត្តស្ស, តទដ្ឋកថាដីសុ ច វណ្ណិតស្ស
សរណានុស្សរណាវសេនាបិ សគ្គមោក្ខសម្បត្តិបដិលាភការណស្ស
អនវសេសស្ស ធម្មរតនគុណស្ស នយតោ ឧទ្ធិដ្ឋត្តា ច “វុទ្ធិត្វា” តិ ឥមិនា
បណាមស្ស ទស្សីតត្តា ច ធម្មរតនសម្ព័ន្ធតស្ស ទុតិយស្ស វន្តនីយស្ស
ដុតិបណាមសភាវា វន្តនា ទស្សីតាតិ ទដ្ឋព្វំ។

តទនន្តរំ សង្ឃរតនស្ស វន្តនាសន្តស្សនត្ថំ វុត្ថំ “គណព្យោវ និវដ្តណា”ន្តិ។
ឯត្ថ “រាគោ អដ្ឋណំ ទោសោ អដ្ឋណំ មោហោ អដ្ឋណា”ន្តិ (វិភ. ៩២២) វុត្ថហិ
រាគាទិអដ្ឋណេហិ តទន្តិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្ធិនិស្សរណវិមុត្តិវសេន
និគ្គតោវិមុត្តាទិ និវដ្តណា, តំ និវដ្តណំ។ អរិយវសេ
សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណទស្សនសម្ពាតេហិ គុណគណេហិ
គណីយតីតិ គណា, តំ។

ឯត្តាវតា “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិអាទិនា (សំ. និ. ១.២៤៩;
អ. និ. ៣.៧៦; ធិ. និ. ៣.៦; អ. និ. ៦.១០, ២៥, ២៦); “យត្ថ ច ទិន្នំ មហាប្បលមាហុ,
ចត្វសុ សុច្ឆិសុ បុរិសយុគេសូ”តិអាទិហិ (វិ. វ. ៨៨៨) ច តេហិ តេហិ សុត្តបទេហិ
វុត្តានំ, តទដ្ឋកថាទីសុ ច វណ្ណិតានំ
វិមលាតុលនិខិលវិសាលបេសលសីលាទិនាធម្មការាណគ្បសង្ឃរតនគុណានំ
សំកិត្តនសភាវាយ ដុតិយា ច “វន្តិត្វា”តិ ឯតេន
យថាវុត្តស្សបបភេទបណាមស្ស វុត្តិត្វា ច
សង្ឃរតនសម្ពាតតតិយវន្តនីយវត្ថុវិសយា ដុតិប្បណាមសម្ពាតា វន្តនា
ទស្សិតាទិ វេទិតញ្ញា។ សិរសាទិ អត្ថប្បសាទការវាវហន្តេន មុន្ទនា។ វន្តិត្វាទិ
បណាមិត្វា ថាមិត្វា វា។

ឯវំ បឋមគាថាយ វន្តនីយស្ស រតនត្ថយស្ស ដុតិប្បណាមសម្ពាតំ វន្តនំ
ទស្សិត្វា តទនន្តរាយ សន្តស្សតព្ពបយោជនាទិបដិចាទិកាយ គាថាយ
“ភិក្ខុន”ន្តិ ឥមិនា កិញ្ញាបិ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតីតិ “ភិក្ខុ”តិ
កល្យាណបុគ្គលេន សទ្ធិ អដ្ឋ អរិយបុគ្គលា វុច្ឆន្តិ, ចាឡិយំ (ចារា. ៤៤-៤៥; វិភ.
៥១០) បន “ភិន្នបដំ ជារេតីតិ ភិក្ខុ, ភិក្ខុនសីលោទិ ភិក្ខុ”តិអាទិនា ភិក្ខុសន្តស្ស
អត្ថទ្វារវសេន និព្ពចនន្តរានិ ទស្សិត្វា ចាទិមោក្ខសំវេសំវេរណារហស្សេវ

អធិប្បតកាវំ ឧស្សេតុំ “សមគ្គេន សង្ឃេន ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន អកុប្បេន
ហំនារហេន ឧបសម្មន្នោ, អយំ ឥមស្មី អត្ថេ អធិប្បតោ ភិក្ខុ” តិ ធស្សិតា
សិក្ខាកាមា សាសនាវចារា កុលបុត្តា ឥធាធិប្បតោ, តេសំ ភិក្ខុនញ្ច។
ភិក្ខុនីនញ្ចា តិ អដ្ឋវាចិកឧបសម្មនាកម្មេន ឧភតោសង្ឃេ
ឧបសម្មន្នាតាទិសាយេវ កុលដីតរោ ធស្សិតា។ ឯកតោបសម្មន្នាបិ
សាមញ្ញេន គយ្ហន្តិ។ **ឯកតោបសម្មន្នា** តិ ច ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឧបសម្មន្និត្វា យាវ
ភិក្ខុសង្ឃេ ន ឧបសម្មន្នន្តិ, តាវ, ភិក្ខុនី ច លិង្គបរិវត្តនេន ភិក្ខុនិការប្បត្តា
អធិប្បតោ, តាសំ ភិក្ខុនីនញ្ច។

ហិកត្តាយា តិ សព្វសម្មត្តិនិច្ឆាទករណត្តាយ ហិរោតិ គប្បតិ
យថាធិប្បតជលសាធនេ បវត្តតីតិ ហិកត្តន្តិ អរោគតាទិការណំ
អមតោសធាទិ វុច្ចតិ។ ឥធម បន សគ្គមោក្ខសម្មត្តិសិទ្ធិការណំ
ចាតិមោក្ខសំវេសីលវក្ខនំ វុច្ចតិ, តទត្តាយ។

សមាហិតោ សម្មា អាហិតោ បវត្តិតោ វិនិច្ឆយមគ្គោ ឯតេនាតិ
“សមាហិតោ” តិ បករណាការកោ ធស្សិតោ។ អថ វា សម្មា អាហិតំ
វិនយវិនិច្ឆយេ បរិបតំ បវត្តិតំ ចិត្តមេតស្សាទិ “សមាហិតចិត្តោ” តិ វត្តព្មេ
ឧត្តរបទលោបេន “សមាហិតោ” តិ វុត្តោ។
បរមគម្ពីរសុទុត្តរវិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយេ បវត្តនារហស្ស ឥមីនាវិសេសនេន
អត្ថនិ សមាហិតចិត្តប្បវត្តិនិមិត្តភូតោ អត្ថនោ ញ្ញាណស្ស បទដ្ឋានភូតោ
សមាធិ ធស្សិតោ តេន សមាធិនា សមាហិតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

បវត្តាមី តិ បការេន វត្តាមិ, យេន បការេន វិនយវិនិច្ឆយេ វុត្តេ អដ្ឋតនា
មន្តសតិមតិវិរយា បដិបជ្ជនកា គម្ពីរតវំ វិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយំ សុខេន
ឧត្តល្ហិតុំ, ធារេតុញ្ច សក្កោន្តិ, តាទិសេន បការវិសេសេន វត្តាមីតិ អត្ថោ។

សមាសេនាតិ សមសនំ សំឱបនំ សមាសោ, តេន, សំឱត្តរុចិកានមុគ្គាជិតញ្ចនំ
កតាធិការានំ ញ្ញាណុត្តរានំ បុគ្គលានញ្ច បបញ្ចភីរុកានំ គហណាធារណោ
មន្ទយន្តានំ មន្ទុតុដ្ឋិនញ្ច ឧបការកេន នាតិវិត្តារក្កមេនាតិ អត្ថោ។

វិនយស្សតិ វិនយបិដកស្ស។ តញ្ចា -

“វិវិធិវិសេសនយត្ថា;

វិនយនតោ ចេវ កាយវាចានំ;

វិនយត្ថវិទូហិ អយំ;

វិនយោ វិនយោ’តិ អក្ខាតោ”តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្កឹតិកថា;

ចារា. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្កឹតិកថា; ធរ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា) -

វុត្តហិ អត្ថវិសេសេហិ “វិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ឯវំ សន្ទស្សិតសភាវស្ស
“វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយ្ហ”តិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្កឹតិកថា; ចារា. អដ្ឋ.
១.បឋមសង្កឹតិកថា; ឧ. ចា. អដ្ឋ. ៥.បឋមមហាសង្កឹតិកថា) សង្កឹតិការកេហិ
មហាកស្សចាធិហិ អភិត្តតគុណស្ស វិនយបិដកុត្តមស្ស។ វិនិច្ឆយន្តិ
វិសេសេន, វិវិធនេ វា អាការេន វិប្បជីបត្តិនិហារណាវសេន ជ័យតិ វិភជ័យតីតិ
“វិនិច្ឆយោ”តិ លទ្ធនាមំ វិភជនំ, វិនយវិនិច្ឆយំ នាម បករណាន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
“វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ ច អលុត្តសមាសោយំ “ទេវានំបិយតិស្សោ,
កណ្ណោកាឡោ”តិអាធិសុ វិយ។

ឯវំ ធុតិយកាថាយ

កត្តនិមិត្តបយោជនាភិធានាភិធមយ្យបករណាប្បការកេនេសំ ទស្សេត្វា
សក្កច្ឆសវនការណានិទស្សនមុខេនាបិ បករណាប្បការាធិ ទស្សេត្តមាហា
“អនាគុល”មិច្ឆាធិ។ តត្ថ អនាគុលន្តិ នត្តិ ឯត្ថ សន្ទតោ, អត្ថតោ, វិនិច្ឆយតោ

វា អាគុលំ បុព្វាបរិវោធា, មិស្សតា វាតិ អនាគុលោ, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ
វេទតោ មេ និពោធមាតិ សម្ពុត្តោ។ អសំកិណ្ឌាន្តិ និកាយន្តរលទ្ធិហិ អសម្មិស្សំ។

មជ្ជត្ថបទក្កមន្តិ បទានំ កមោ បទក្កមោ, បទគតិ, សទ្ទានមុច្ឆារណាន្តិ
អត្ថោ។ មជ្ជរោ អត្ថោ ច បទក្កមោ ច យស្ស សោ មជ្ជត្ថបទក្កមោ, តំ -

“បទាសត្ថំ បទត្ថានំ, មជ្ជត្ថមុទីវតំ;
យេន មជ្ជន្តិ ធម្មន្តោ, មជ្ជនេវ មជ្ជត្ថតា”តិ។ -

ឥមីនាលក្ខណេន សទ្ទានមត្តានញ្ច វសេន
បទាសត្ថាបរនាមធម្ម្យមាធុរិយាលង្ការេន សមលង្គតត្ថា មជ្ជត្ថបទក្កមំ។

បដុការ្កកន្តិ បដតិ គច្ឆតិ បជានាតីតិ បដុ, បញ្ញាវា, បដុនោ ភាវោ,
សទ្ធិប្បវត្តិនិមិត្តត្ថតា បញ្ញា, តំ បដុការំ បញ្ញាវិសេសំ ករោតិ ជនេតីតិ
បដុការ្កករោ, តំ, បញ្ញាវិសេសជនកន្តិ អត្ថោ។ ឯតំ វិនយស្ស វិនិច្ឆយន្តិ
យោជនា។ បរមន្តិ ឧត្តមំ។ វិនយក្កមេតិ វិនយបិដកេ, តទត្ថ ច, បរត្ថិក្កមេ
បដុការ្កកន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ តតិយគាថាយ បករណាគុណាបទេសេន សោតុជនំ សមុស្សហេត្វា
ឥនានិ “អចារ”ន្តិអាទិចតុត្ថគាថាយ បករណញ្ច តន្តិស្សយំ វិនយបិដកញ្ច
នាវាសាគរការេន ទស្សេត្វា តិរោគូតោបមេយ្យោបមានភេទេន
រូបកាលង្ការេន បករណាគុណំ បកាសេន្តោ សោតុជនំ សមុត្តេជេតិ។ តត្ថ
អចារន្តិ នត្ថិ ចារំ ឯតស្សតិ អចារោ, វិនយសាគរោ។ សោ ហិ
បុរិមពុទ្ធប្បទេសុ សាសនំ បសីទិត្វា វិនយបិដកេ
ឧត្តហណាធារណាបដិចាទនបដិបត្តិវសេន អកតាធិការេហិ បុគ្គលេហិ
ទុរិកមនីយធម្មត្ថនិរុត្តិបដិភានបរិយន្តតាយ “អចារោ”តិ វុច្ឆតិ។

ឡើយនាងនិ សង្ឃាយនសវននាវណាទិវសេន អង្គោតាហនាង។ សាវន្តិ
និព្វានសម្បូបកភាវេន សាវត្ថុតាយ អរិយមគ្គសម្ភារាយ បុព្វភាគបដិបត្តិយា
មូលភូតចាតិមោក្ខសំវេសផ្លាតសីលសាវប្បកាសកតាយ សាវ។
វិនយសាគរន្តិ វិនយបិដកសង្ខាតំ សាគរ។ វិនយោ ហិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា
កាលប្បត្តជាទទស្សបិ ធម្មសេនាបតិអាទិនម្បិ អវិសយត្តា
អតិគម្ពីរភិវត្តិណ្ណភាវេន សាគរេវិយាតិ សាគរេវ, វិនយោ ច សោ សាគរេ
ចាតិ វិនយសាគរេ, តំ, អគាធាចារគុណយោគតោ សាគរេបមំ
វិនយបិដកន្តិ អត្ថោ។

ធុតិយតាថាយ “ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីន”ន្តិ វត្ថាបិ “ហិតត្ថាយា”តិ ឥមិនា
សម្ពុត្តា ច វាក្យន្តរេហិ អន្តរិតភាវេន ទូរត្ថា ច តំ អនាទិយិត្វា ឯត្ថ
វិនយសាគរង្គោតាហនតទត្ថបដិបជ្ជនាវហកត្តវិសេសសម្ពុស្សនត្ថាយ
“ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីន”ន្តិ បុន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ នាវា វិយ ភូតោ នាវាភូតោ, តំ,
នាវាដ្ឋានិយំ មហានាវាសទិសន្តិ អត្ថោ។ មនោរមន្តិ មនោ រមតិ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ
វា មនោរមោ, តំ, អង្គាយនវេហារបសុតានំ បដិបត្តិបរាយនានព្វា សាធុនំ
មនោរមន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថាវតា បករណគុណាសំកិត្តនេន សោតុជនំ សមុត្តេជេត្វា ឥនានិ
សក្កច្ចសវនេ និយោដេន្តោ “តស្មា វិនយនូចាយ”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្មាតិ
យស្មា យថាវុត្តំ អនាកុលតាទិវិវិធានក្សគុណាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ, តេន
ហេតុនាតិ អត្ថោ។ វិនយនូចាយន្តិ វិវិធាការេន, វិសេសនយតោ វា
កាយវាចានំ នយនំ ធមនំ អកត្តព្ពតោ និវត្តេត្វា កត្តព្ពេសុ និយោជនំ វិនយនំ,
ឧបេច្ច តំ ដលំ អាយតិ ឧប្បជ្ជតីតិ ឧចាយោ, ហេតុ, វិនយនស្ស ឧចាយោ
វិនយនូចាយោ, តំ, កាយជីវិតានបេក្ខានំ សិក្ខាកាមានំ បេសលានំ ភិក្ខុនំ

ភិក្ខុនីនំ កាយវាចានំ អនុលោមិកវិប្បដ្ឋិតាបនយនសម្ពាទមនស្ស
ការណាភូតន្តំ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្តាវតា អត្តនា កត្តមិច្ឆិតេ បករណោ បណ្ឌិតានំ បវត្តិហេតុភូតានំ
អនាកុលតាទិគុណានំ វិការវនសេន “អនាកុល”ន្តិអាទិវិសេសនាទិវត្វា
ឥនានិ សក្កច្ចសវនាវពោធនវិសយំ វិសេសិតព្ពំ ទស្សេតុមាហា
“វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ។ ឯត្ថ ច ទុតិយកាថាយ “វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ
“បវត្តាមី”តិ កិរិយាយ កម្មទស្សនវសេន វុត្តំ, តំ ឥធម អានេត្វា
សម្ពន្ធិយមានម្បិ ទូរសម្ពន្ធុំ ហោតិ តិ តមនានេត្វា “និពោធជា”តិ ឥមិស្សា
កិរិយាយ កម្មសន្នស្សនត្ថំ “វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ វុត្តត្តា បុនវុត្តិទោសាការោតិ
ទដ្ឋព្ពំ។

អវិក្ខតេន ចិត្តេនាតិ ឯត្ថ វិវិដេ អារម្មណេ ឱត្តំ បេសិតំ វិក្ខត្តំ,
ឧទ្ធច្ឆរិចិកិច្ឆាទិបរេតំ អសមាហិតំ ចិត្តំ, នវិក្ខត្តំ អវិក្ខត្តំ, តប្បដិបក្ខំ
សមាហិតំ កុសលចិត្តំ, តេន, ឯតស្ស បករណុត្តមស្ស សវនាទិព្យាបារំ វិនា
នាធារម្មណេសុ បវត្តិវសេន វិក្ខេបមនាបន្នេន សមាហិតេន ចិត្តេនាតិ អត្តោ។
“អវិក្ខតេន...បេ... និពោធជា”តិ វទន្តេន ច “អវិក្ខត្តស្សយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ
វិក្ខត្តស្ស”តិ វទនតោ វិក្ខត្តស្ស ធម្មេសុ ធាយាធាការតោ អត្តនោ
បករណាត្តភូតាយ អធិសីលសិក្ខាយ សម្មាបដិបដ្ឋនាបទេសោ កតោ
ហោតិ។

វទតោ មេតិ ឯត្ថ “ការវេន ចា”តិ ចាបសេសោ។ តត្ថាយមត្តោ -
ភាសមាទេ មយំ ការវេន, យថាវុត្តេន ការណេន ចាតិ
សាមិកុម្មានមវិសេសតាយ “មេ”តិ សាមិវទនស្ស “មយំ”តិ អត្តសម្បវតោ
អយមត្តោ វុត្តោ។ បករណស្ស អនាកុលតាទិគុណាសមដ្ឋាកតត្តា ច វុត្តិ

មយំ ការវេន ច សមាហិតេន ចេតសាតិ អធិប្បាយោ។ និពោធជាតិ
វាក្យតូបទតំ សន្ធាយភាសិតត្ថការត្ថាធិវសេន និសេសតោ ពោធប, សក្កច្ចំ
សុត្វាវិនយវិនិច្ឆយំ ពុជ្ឈបវិជានាជាតិ អត្ថោ, ចិន្តាការវនាមយញ្ញាណានំ
មូលភូតបករណាវិសយំ សុតមយញ្ញាណំ និច្ឆាទេជាតិ អធិប្បាយោ។

គន្ថារម្ពកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុវិភង្គោ ចារាជិកកថា

បឋមចារាជិកកថាវណ្ណានា

៦. ឯវំ បញ្ចហិ កាថាហិ រតនត្ថយបណាមាទី ទស្សេត្វា ឥនានិ
យថាបដិញ្ញាតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “តិវិជេ”តិអាទិ។ តត្ថ “តិវិជេ”តិអាទិនា
បឋមចារាជិកសិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។ តិវិជេតិ វច្ឆបស្សាវមុខមគ្គានំ
វសេន តិប្បការេ មគ្គេតិ ឥមិនា សម្ពុន្នោ។ តិលមត្តម្បីតិ តិលតីជមត្តម្បី
អង្គជាតន្តិ សម្ពុន្នោ។ មគ្គេតិ វច្ឆបស្សាវានំ និក្ខមនទ្វារតាយ,
អន្ធចានបិត្តសេម្ពាធិនំ បវេសននិក្ខមនទ្វារតាយ ច មគ្គវេហារកតេ
សរីរវ្យុទេសេ, អល្លោកាសេតិ សម្ពុន្នោ។ “មគ្គេសុ តិលមត្តម្បី, តីសុ
សេវនេចតនោ”តិ វត្ថុព្រឹប “តិវិជេ”តិ បការវាចិវិជសន្នោចាទានេន
សជាតិសង្គហវសេន តីហិ រាសីហិ សង្គហេត្វា បភេទវសេន តីសវិជោ មគ្គោ
ទស្សិតោ ហោតិ។

សេយ្យដ៏ធំ? ចារាជិកវត្តភូតមុខាធិមគ្គានំ និស្សយភូតេ សត្តេ ទស្សេតុំ
“តិស្សោ ឥតិយោ មនុស្សិត្តិ អមនុស្សិត្តិ តិរច្ឆានគតិត្តិ” តិអាទិនា (ចារា. ៥៦)
នយេន ចាឡិយំ ទស្សិតមនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតិត្តិនំ បច្ចេកំ តិណ្ណំ មគ្គានំ
វសេន នវ មគ្គា, តថេវ ទស្សិតានំ តិណ្ណំ ឧភតោព្យញ្ញនកានំ វសេន នវ មគ្គា,
តិណ្ណំ បន បណ្ណាកានំ មុខមគ្គវច្ឆមគ្គានំ វសេន បច្ចេកំ ទ្វេ ទ្វេ មគ្គាតិ ធម៌ មគ្គា,
តថា តិណ្ណំ បន បុរិសានន្តិ ឯវំ ភីសវិធា ហោតិ។

សេវនចេតនោតិ សេវនេ មេដុនបយោគេ ចេតនា អស្សាតិ វិគ្គហោ,
មេដុនរាគូបសំហិតាយ ចេតនាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ អល្លោកាសេតិ
ភីសមគ្គានមញ្ញតវេ មគ្គេ បកតិវាតេន អសំដុដ្ឋេ អល្លបទេសេ, ឥមិនា ពាហិរំ
ចារាជិកកេត្តំ ន ហោតិ តិ ធម៌ តិ វិសេសនស្ស វិសេសាបេក្ខត្តា
ធុតិយ គាថាយ “សសិក្ខោ សោ” តិ បទទ្ធយំ អាហរិក្ខា “សេវនចេតនោ
សសិក្ខោ សោ ភិក្ខុ” តិ យោជេតព្ពំ។

អង្គេ សវីរេ ជាតន្តិ អង្គជាតំ, បុរិសនិមិត្តំ។ សតិបិ អវសេសសវីរវាយវានំ
តថាការេ រុទ្ធិវសេន តទេវ តថា វុត្តំ។ បវេសេន្តោតិ
ទ្ធយំទ្ធយសមាបត្តិសង្ខាតកាយិកកិរិយំ និច្ឆាទេន្តោ។ បរាជិតោតិ ទុល្លភាយ
ខណសម្បត្តិយា លទ្ធពុតោ ទុល្លភា លោកិយលោកុត្តរគុណសម្បត្តិសុខតោ
បរិហាបេត្វា កិលេសសបត្តេហិ បរាជយមាទាធិតោតិ អត្ថោ។

អយមេត្ត យោជនា - សសិក្ខោ សេវនចេតនោ ភីវិដេ មគ្គេ អល្លោកាសេ
អង្គជាតំ តិលមត្តម្បិ បវេសេន្តោ សោ ភិក្ខុ បរាជិតោ ហោតិ តិ។ ឯត្រាវតា -

“យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុនំ សិក្ខាសាដីវសមាបន្នោ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ
ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា មេដុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យ, អន្តមសោ
តិវច្ឆានកតាយបិ, ចារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ” តិ (ចារា. ៤៤) -

ភកវតា បញ្ញត្តសិក្ខាបទំ សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

៧. ឯវំ ឥមិស្សា តាថាយ អត្ថបក្កមមូលកំ ចារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥនាធិ
“ភិក្ខុបច្ចតិកា មនុស្សិត្តិ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អាណេត្វា វច្ឆមគ្គេន (ចារា. ៥៨)
អង្គជាតេ អភិនិសីទេន្តិ” តិ អាធិនយប្បវត្តំ បរោបក្កមមូលកំ ចារាជិកព្វា
ទស្សេត្តមាហា “បវេសន” តិ អាធិ។ តត្ថ បវេសនន្តិ ភិក្ខុបច្ចតិកេហិ
សុត្ថបមគ្គាធិមនុស្សិត្តិ អាធិនមញ្ញាតរំ អាណេត្វា យថាវុត្ថមគ្គានមញ្ញាតរំ មគ្គំ
យថា បរិសេតិ, តថា ភិក្ខុនោ អង្គជាតេ អភិនិសីទាបនេ សម្ភវន្តំ
មគ្គប្បវេសនមាហា។ បវេសនំ សាធិយន្តោ សសិក្ខោ សោតិ យោជនា។ ឯត្ថ
“បវេសនំ សាធិយតិ អធិវាសេតិ, តស្មី ខណោ សេវនចិត្តំ ឧបជ្ជាបេតិ” តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ១.៥៨) អដ្ឋកថាវចនតោ អគ្គតោ យាវ មូលំ បវេសេន្តេសុ អស្សាទចិត្តំ
ឧបជ្ជាបេន្តោ តន្ត្រីណោយេវ សាសនតោ ចុតោតិ អត្តោ។ បរិជ្ជន្តិ អាធិសុ
បទេសុបិ ឯវមេវ យោជនា។

បរិជ្ជន្តិ បរិជ្ជក្ខណោ។ “បរិជ្ជ” តិ អាធិនា តាយ តាយ កិរិយាយ ឧបលក្ខិតោ
ខណោ គហេតព្ពោ។ តេនេវេត្ថ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ កតំ។ បិតន្តិ
ឯត្ថ “សុក្ករិស្សជ្ជិសមយេ” តិ អដ្ឋកថាវចនស្ស សព្ពថា ព្យាចារវហិតំ កាលំ
សន្ធាយ វុត្ថត្តា សុក្ករិស្សជ្ជិសមយោបិ គហេតព្ពោ។ តេនេវ គណ្ឌិបទេ
វុត្ថនយេន បរិជ្ជស្ស ច យាវ ឧទ្ធវណារម្ពោ, តាវ សម្ភវន្តោ បិតកាលោបិ
គហេតព្ពោ។ ឧទ្ធវណាន្តិ និហារណាកាលោ។

វាតិ វិកល្យ, អបិ តិ សមុច្ចយេ, សោ វា-សន្តេន វិកល្យតានំ បក្ខានំ
តុល្យពលតំ ជាតេតិ។ ឥតិ ឥមេហិ ធ្វើហិបិ “សោ ចេ បវេសនំ សាទិយតិ, បរិជ្ជំ
សាទិយតី” តិ អាទិនា (ចារា. ៥៨) ចាឡិយំ អាគតនយេន លព្ភមានំ
បវេសនាទិ ឯកក្ខណាម្បិ សាទិយនបច្ចយា អាបជ្ជមានំ ចារាជិកំ ទស្សេតិ។
សសិក្ខោតិ សិក្ខាយ សហ វត្ថុតីតិ សសិក្ខោ, អបច្ចក្ខាតសិក្ខោតិ អត្ថោ។
សាទិយន្តោតិ សេវនចិត្តំ ឧបជ្ឈាបេន្តោ។ សោភិត្តុ។ ឋបេត្វា កិរិយន្តិ
អត្ថបក្កមនំ វិនា។ បុតោតិ “ភិត្តុបច្ចត្ថិកេហិ កតមិទំ, ន មយា” តិ លេសេន ន
មុច្ចតិ, សាទិយនចិត្តេ សតិ សាសនតោ បុតោយេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

ឯត្ថ ច សសិក្ខោតិ ឥទំ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា” តិ (ចារា.
៤៤) សិក្ខាបទចាបស្ស អត្ថទស្សនវសេន និទ្ទិដ្ឋំ។ តស្ស បទភាជនេ (ចារា.
៤៥), តទដ្ឋកថាយ ច វិកត្ថំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ សន្នេបតោ ឯវំ វេទិតព្ពំ -
ចិត្តខេត្តកាលបយោគបុគ្គលវិជាននវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន
តទភាវេន។ ឧបសម្បន្នការតោ ចរិតុកាមតាចិត្តនេវ ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ
ហោតិ, ន ទវា វា វា វា វទន្តស្ស។ ឯវំ ចិត្តវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន
តទភាវេន។

តថា “ពុទ្ធិ បច្ចក្ខាមិ, ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ, សង្ឃំ បច្ចក្ខាមិ, សិក្ខំ, វិនយំ,
ចាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទេសំ, ឧបជ្ឈាយំ, អាចរិយំ, សទ្ធិវិហារិកំ, អន្តោវាសិកំ,
សមាធម្មន្តាយកំ, សមាធាចរិយកំ, សព្វាប្បចារី បច្ចក្ខាមី” តិ ឯវំ វុត្តានំ
ពុទ្ធាធិនំ ចតុទ្ទសន្នំ, “គិហីតិ មំ ជាវេហិ, ឧបាសកោ, អារាមិកោ, សាមណេរោ,
តិត្ថិយោ, តិត្ថិយសាវកោ, អស្សមណោ, អសក្សបុត្តិយោតិ មំ ជាវេហិ” តិ ឯវំ
វុត្តានំ គិហិអាធិនំ អជ្ឈន្នញ្ញាតិ ឥមេសំ ពារីសតិយា ខេត្តបទានំ យស្ស កស្សចិ
សវេវចនស្ស វសេន តេសុ យំ កិញ្ចិ វត្ថុកាមស្ស យំ កិញ្ចិ វទតោ

សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន វុក្ខាធីនំ អញ្ញាតវស្ស នាមំ គហេត្វា សិក្ខំ
បច្ចក្ខន្តស្ស។ ឯវំ ខេត្តវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទកាវេន។

តត្ថ យទេតំ “បច្ចក្ខាមី”តិ ច “មំ ជារេហី”តិ ចាតិ វុត្ថំ វត្ថុមានកាលវេចនំ,
យានិ ច “អលំ មេ ពុទ្ធន, កី នុ មេ ពុទ្ធន, ន មមត្តោ ពុទ្ធន, សុមុត្តាហំ
ពុទ្ធនា”តិ អាធិនា នយេន អាឡាតវសេន កាលំ អនាមសិក្ខា បុរិមេហិ
ចុទ្ធសហិ បទេហិ សន្និ យោជេត្វា វុត្តានិ “អលំ មេ”តិ អាធិនិ ចត្តារិ បទានិ,
តេសំយេវ សវេវចនានំ វសេន បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន “បច្ចក្ខាសិ”ន្តិ វា
“បច្ចក្ខិស្ស”ន្តិ វា “មំ ជារេសី”តិ វា “មំ ជារេស្សតី”តិ វា “យំ នូនាហំ
បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិ វា តិ អាធិនិ អតីតានាគតបរិកប្បវចនានិ កណ្តស្ស។ ឯវំ
វត្ថុមានកាលវសេន ចេវ អនាមជ្ជកាលវសេន ច បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន
តទកាវេន។

បយោគោ បន ធុរិយោ កាយិកោ ច វាចសិកោ ច។ តត្ថ “ពុទ្ធំ
បច្ចក្ខាមី”តិ អាធិនា នយេន យាយ កាយចិ ភាសាយ វចីភេទំ កត្វា
វាចសិកបយោគេនេវ បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន អក្ខរលិខនំ វា ហត្ថមុទ្ធាធិនស្សនំ វា
កាយបយោគំ ករោន្តស្ស។ ឯវំ វាចសិកបយោគេនេវ បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន
តទកាវេន។

បុគ្គលោ បន ធុរិយោ យោ ច បច្ចក្ខាតិ, យស្ស ច បច្ចក្ខាតិ។ តត្ថ យោ
បច្ចក្ខាតិ, សោ សចេ ឧម្ពត្តកខិត្តចិត្តវេទនដ្ឋានំ អញ្ញាតរោ ន ហោតិ។ យស្ស
បន បច្ចក្ខាតិ, សោ សចេ មនុស្សជាតិកោ ហោតិ, ន ច ឧម្ពត្តកាធិនំ
អញ្ញាតរោ, សម្មុទ្ធិក្ខតោ ច សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។ ន ហិ អសម្មុទ្ធិក្ខតស្ស
ទូតេន វា បណ្ណេន វា អាហេចនំ វុហតិ។ ឯវំ យថាវុត្តស្ស បុគ្គលស្ស វសេន
បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទកាវេន។

វិជាននម្បិ និយមិតានិយមិតវសេន ធុរិជំ។ តត្ថ យស្ស, យេសំ វា
និយមេត្វា “ឥមស្ស, ឥមេសំ វា អាហេចេមី” តិ វទតិ។ សចេ តេ យថា បកតិយា
លោកេ មនុស្សា វចនំ សុត្វា អាវជ្ជនសមយេ ជានន្តិ, ឯវំ តស្ស វចនានន្តរមេវ
តស្ស “អយំ ឧក្កណ្ឌិតោ” តិ វា “គិហិការំ បត្តយតី” តិ វា យេន កេនចិ
អាគារេន សិក្ខាបច្ចក្ខានភារំ ជានន្តិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ អថ
អបរភាគេ “កី ឥមិនា វុត្ថ” ន្តិ ចិន្តេត្វា ជានន្តិ, អញ្ញោ វា ជានន្តិ, អបច្ចក្ខាតាវ
ហោតិ សិក្ខា។ អនិយមេត្វា អាហេចន្តស្ស បន សចេ វុត្ថនយេន យោ កោចិ
មនុស្សជាតិកោ វចនត្ថំ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ ឯវំ វិជាននវសេន
បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។ យោ បន អន្តមសោ ធាយបិ បច្ចក្ខាតិ, តេន
អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។

ឥតិ ឥមេសំ វុត្ថប្បការានំ ចិត្តាធិនំ វសេន អបច្ចក្ខាតសិក្ខា
“សសិក្ខោ” តិ វុត្ថោ។

៨-១០. “ឥនានិ សន្តតេន សន្តតស្ស យដ្ឋនេ ឧចាទិន្នកយដ្ឋនាភាវតោ
នោសោ នត្ថី” តិ ចាបភិក្ខុនំ លេសកប្បនំ បដិក្ខិបិតុំ “ភិក្ខុបច្ចតិកា មនុស្សិត្ថី
ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អាទេត្វា វច្ឆមគ្គេន, បស្សវមគ្គេន, មុខេន អដ្ឋជាតំ
អភិនិស័ទេន្តិ សន្តតាយ អសន្តតស្ស” តិ អាទិនា (ចារា. ៦១) នយេន ចាឡិយំ
វុត្ថសន្តតវារានមត្ថំ សដ្ឋណ្ហោ អាហា “សន្តតេនា” តិ អាទិ។ តត្ថ សន្តតេនាតិ
ចម្មចោឡតិបុបដ្ឋាធិហិ បដិច្ឆាធិតេន។ “បវេសេន្តោ” តិ ឥមិនា សន្តតវាវស្ស
បរោបក្កមំ និស្សាយ ធស្សនមុបលក្ខណាន្តិ អត្ថបក្កមេបិ យោជេតព្ភតំ
ធស្សេតិ, តស្ស វុត្ថមាទេន “បរាជិតោ” តិ ឥមិនា សម្ពុត្តោ។ “តថេវា” តិ ឥមិនា
បវេសេន្តោតិ អាទិប្បការំ បរាមសតិ។

ឯវំ បវេសេន្តោ កនា បរាជិតោ ហោតីតិ អាហា “ឧបាទិន្នេនា”តិអាទិ។ ឯត្ថ
ឧបាទិន្នេនាតិ តណ្ហាទិដ្ឋហិ ឧបេតេន កម្មនា អត្ថនោ ជលភារេនេវ អាទិន្នំ
គហិតន្តិ ឧបាទិន្នំ, ឯតេន អត្ថនោ អង្គជាតស្ស, វត្ថុបុគ្គលានំ មគ្គស្ស ច
យដ្ឋនដ្ឋានគតំ កាយប្បសាទំ ទស្សេតិ។ ឥមិនាវ អង្គជាតគតំ
អនដ្ឋកាយប្បសាទំ ចម្មទិលំ, បិដ្ឋកាទិ ច គហេតព្ភំ។ “ឧបាទិន្នកំ នាម
កាយិទ្រិយ”ន្តិ តណ្ហាបទេ វុត្ថំ។ តត្ថិបរិយាយេន “អនុបាទិន្នក”ន្តិ
តប្បដិច្ចានកំ ចោឡាទិ វុត្ថំ។ ឧបាទិន្នេន ឧបាទិន្នេ, អនុបាទិន្នេ វា
ចារាជិកកេត្តេត្ថ យដ្ឋិតេ, អនុបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នេ អនុបាទិន្នេ វា
ចារាជិកកេត្តេត្ថ យដ្ឋិតេតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ករណាវចនន្តានិ បទានិ
“អង្គជាតេនា”តិ ឥមស្ស វិសេសនានិ។

ឯត្តាវតា សន្តតចតុក្កវសេន អត្ថបក្កមេ សតិ ចារាជិកកេត្តេត្ថ ចារាជិកំ
ទស្សេត្វា ឥទានិ បរុបក្កមេបិ ទស្សេតុមាហា “សចេ”តិអាទិ។ ឯត្ថាតិ ឯតេសុ
ចតុសុ វិកប្បេសុ។ ចារាជិកកេត្តេត្ថ បរិដ្ឋេ ត្វតិ ឯត្ថ តុ-សទ្ទេន
បវេសនដ្ឋិតុទ្ធាវក្ខណាត្ថយំ សមុច្ឆិនោតិ។ យំតំ-សទ្ធានំ និច្ចសម្ពន្ធត្វា ហិ
“សោ”តិ តំ-សទ្ធាចាទានេ “យោ”តិ យំ-សទ្ធាបិ អដ្ឋាហរិតញោ, សាមត្តិយេន
សម្មិណ្ឌានត្តោ អបិសទ្ធា ច។ អយមេត្ថ អត្ថយោជនា - ភិក្ខុបច្ឆតិកេហិ
អានេត្វា ភិក្ខុនោ អង្គជាតេ អភិនិសីទាបិតមនុស្សិតិអាទិនំ តីសុ មគ្គេសុ
អញ្ញាតរមគ្គសម្ពាតំ ចារាជិកកេត្តត្ថំ បរិដ្ឋេ វា តុ-សទ្ទេន
សម្មិណ្ឌាតបវេសនដ្ឋិតុទ្ធាវក្ខណមញ្ញាតវក្ខណោ វា សចេ យោ សាទិយតិ,
សប្បមុខាទិប្បវេសនកាលេ វិយ អនុត្តសិក្ខា កាមរាគបិចាសាភិក្ខុតោ យទិ
សាទិយតិ, សោបិ ភិក្ខុ បរាជិតោ ហោតីតិ យោជនា។ “សចេ សាទិយតិ”តិ
ឥមិនា សាសង្កវចនេន ន សាទិយតិ, អនាបត្តិតិ សូចិតំ ហោតិ។

“ចារាជិកកេត្តេត្ថ” តិ សមីនា ព្យវច្ឆិន្ទ អញ្ញស្មី ហ្មឺនេវីតិ ក្កមន្តស្ស
សមស្មីយេវវិកេប្ប សម្ពវន្តិយោ សតរាបត្តិយោ ធស្សេតុមាហា “ខេត្ត” តិ អាទិ។
“ឯត្តា” តិ អាណេត្វា សម្ពន្ធនិយំ។ “ខេត្ត” តិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេបិ ហេដ្ឋា
“ចារាជិកកេត្តេត្ថ” តិ វិសេសិតត្តា, ឧបវិជ្ជល្អច្ចយាធិនញ្ចវិធីយមាណត្តា
អញ្ញថានុបបត្តិលក្ខណាយ សាមត្តិយា ធុល្អច្ចយទុក្កដានំ ខេត្តតិ អយមត្តោ
លព្ពតិ។ “កណ្ណាច្ឆិទ្ធិក្ខិណាសាស្វ” តិ អាទិនា នយេន វក្ខមាណសុ
ជីវមានកសវីរកតថុល្អច្ចយទុក្កដកេត្តេត្ថសូតិ វុត្ថំ ហោតិ។

តមេសុ ធ្វីសុ ខេត្តេសុ “សន្តតាទិនា សន្តតាទី បវេសេន្តស្ស ឧបាទិន្នាទីហិ
ឧបាទិន្នាទីនំ យដ្ឋនេ អធិវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ” តិ វត្ថុមសក្កុណោយ្យតាយ
ចារាជិកកេត្តេត្ថ វុត្ថសញ្ញវិកេប្ប ឯត្ថ យោជេន្តេហិ ឯវំ យោជេតព្ពំ -
ថុល្អច្ចយកេត្តេត្ថ សន្តតេ វា អសន្តតេ វា សន្តតេន វា អសន្តតេន វា អង្គជាតេន
សេវន្តស្ស ឧបាទិន្នេ វា អនុបាទិន្នេ វា ឧបាទិន្នេន, តថា អនុបាទិន្នេន វា យដ្ឋិតេ
ថុល្អច្ចយំ តស្ស វិនិទ្ធិសេតិ។ ឯវំ ទុក្កដកេត្តេត្ថ សន្តតេ វា... បេ... យដ្ឋិតេ ទុក្កដញ្ច
តស្ស វិនិទ្ធិសេតិ យោជេតព្ពំ។

តហ សព្ពត្ថ តីសុបិ ខេត្តេសុ ឧបាទិន្ន-សន្តេន អនជ្ជកាយប្បសាទំ
អង្គជាតញ្ច តត្ថជាតចម្មទិលបិឡកា ច កយ្ហន្តិ, ទុក្កដកេត្តេត្ថ បន
អង្គលីអាទិសតរាវយវាបិ។ តីសុបិ ខេត្តេសុ អនុបាទិន្ន-សន្តេន
អង្គជាតាទិបជិច្ឆាទិតវត្តាធយោ ច កយ្ហន្តិ, ទុក្កដកេត្តេត្ថ បន និមិត្ត
នជ្ជកាយប្បសាទចម្មទិលបិឡករោមាធិនិ។ តមាទិ ច អនុបាទិន្នានិ។
អង្គជាតេតរោមាទិន្នាវយវេ ច តីសុបិ ខេត្តេសុ បវេសេន្តស្ស ទុក្កដមេវ។

១១. ឯត្តាវតា ជីវមានសវីរេ សន្តតាសន្តតវសេន បច្ឆេកំ តិវិជេសុបិ
ចារាជិកថុល្អច្ចយទុក្កដកេត្តេត្ថសុ សន្តតាសន្តតវសេនេវ ធុវិជេន និមិត្តេន

សេវន្តស្ស បរោបក្កមេ សតិ សាធិយន្តស្ស
លព្ពមានចារាជិកដុល្លច្ចយទុក្កជាបត្តិយោ យថាសម្ពុរំ ទស្សេត្វា ឥនាធិ
“មតសរីរេ បន តថា តថា សេវន្តានំ ទោសោ នត្ថិ” តិ ចាបភិក្ខុនំ
លេសោកាសបដិពាហនត្ថំ ចាឡិយំ ទស្សេតេសុ យថាវុត្តេសុ តីសុ ខេត្តេសុ
លព្ពមានា តិស្សោ អាបត្តិយោ ទស្សេតុមាហា “មតេ” តិអាធិ។

តត្ថ “មតេ” តិ ឯតស្ស “មនុស្សិត្តិអាធិនំ សរីរេ” តិ អជ្ឈាហរិទ្វា
អត្ថយោជនា កាតញ្ញា។ ឥមិនា “អក្ខាយិតេ” តិអាធិនា ទស្សេតានំ និមិត្តានំ
និស្សយំ ទស្សេតំ ហោតិ។ “និមិត្តមត្តំ សេសេត្វា” តិអាធិនា នយេន
វត្តមានកាថាយំ វិយ សកលសរីរេ ខាធិតេបិ និមិត្តស្ស
វិជ្ជមានាវិជ្ជមានភារោយេវ អាបត្តិយាភារាភាវស្ស បមាណន្តិ “អក្ខាយិតេ” តិ
ឯតេន “មតេ” តិ ឯតំ អវិសេសេត្វា “និមិត្តេ” តិ អជ្ឈាហរិទ្វា តំ តេន
វិសេសិតព្ពំ។ អថ វា “និមិត្តមត្តំ” តិអាធិនា វត្តមានកាថាយ “និមិត្តេ” តិ បទំ
អានេត្វា យោជេតព្ពំ។

អក្ខាយិតេតិ សព្ពថា អក្ខាយិតេ ចារាជិកវត្ថុក្ខតេ និមិត្តេ។
យេកុយ្យក្ខាយិតេបិ ចាតិ កិញ្ចំ កិញ្ចំ ខាធិត្វា ពហុការសិដ្ឋេ និមិត្តេ។ “យស្ស
ចត្វសុ ភាគេសុ តិភាគមត្តំ ខាធិតំ, តំ និមិត្តំ យេកុយ្យក្ខាយិតំ នាមា” តិ
វទន្តិ។ មេដុនន្តិ រាគបរិយុដ្ឋានេន សទិសភាវាបត្តិយា មិដុនានំ ឥទំ មេដុនំ,
មតិត្តិអាធិនំ រាគបរិយុដ្ឋានេន សទិសត្តាភាវេបិ តត្ថ វីតិក្កមោ រុទ្ធិយា
“មេដុន” តិ វុច្ចតិ។

ចារាជិកោតិបរាជិតោ, បរាជយមាបន្នោតិ អត្ថោ។ អយញ្ចំ ចារាជិក-
សន្នោ សិក្ខាបធាបត្តិបុគ្គលេសុ វត្តតិ។ តត្ថ “អជ្ឈានមេតំ អានន្ទ អនវកាសោ,
យំ តថាគតោ វជ្ជនំ វា វជ្ជិបុត្តកានំ វា ការណា សាវកានំ ចារាជិកំ សិក្ខាបទំ

បញ្ញត្តិ សមូហនេយ្យ"តិ (ចារា. ៤៣) ឯវំ សិក្ខាបទេ វត្ថុមាណោ វេទិតញោ។
“អាបត្តិ ភំ ភិក្ខុ អាបន្នោ ចារាជិក”ន្តិ (ចារា. ៦៧) អាបត្តិយា។ “ន មយំ
ចារាជិកា, យោ អវហដោ, សោ ចារាជិកោ”តិ (ចារា. ១៥៥) ឯវំ បុគ្គលេ។
“ចារាជិកេន ធម្មេន អនុទំសេយ្យ”តិ អាទីសុ (ចារា. ៣៨៤) បន ធម្ម វត្ថុតីតិ
វេទន្តិ។ យស្មា បន តត្ថ ធម្មាតិ កត្តចិ អាបត្តិ, កត្តចិ សិក្ខាបទមេវ អធិប្បតំ,
តស្មា សោវិសុំ ន វត្ថុញោ។

តត្ថ សិក្ខាបទំ យោ តំ អតិក្កមតិ តំ បរាជេតិ, តស្មា “ចារាជិក”ន្តិ វុច្ចតិ។
អាបត្តិ បន យោ នំ អជ្ឈាបជ្ជតិ តំ បរាជេតិ, តស្មា “ចារាជិកា”តិ វុច្ចតិ។
បុគ្គលោ យស្មា បរាជិតោ បរាជយមាបន្នោ, តស្មា “ចារាជិកោ”តិ វុច្ចតិ។
សិក្ខាបទាបត្តិសុ ចារាជិក-សន្នោ បរាជេតីតិ “ចារាជិកោ”តិ កត្តសាធនោ,
បុគ្គលេ បន បរាជីយតីតិ កម្មសាធនោតិ វេទិតញោ។ “នរោ”តិ ឥមិនា បុព្វ
វុត្តភិក្ខុយេវ អធិប្បតោ។ សាមញ្ញោជាតនាវិសេសេ អវតិជ្ជតីតិ។

១២. យេភុយ្យក្ខាយិទេតិ ចត្វសុ កោដ្ឋាសេសុ ឯកកោដ្ឋាសាវសេសំ
កត្វា ខាទិតេ។ ឧបឡក្ខាយិទេតិ សមភាគាវសេសំ ខាទិតេ។ ដូលោ អច្ចយោ
ដុល្លច្ចយោ, សោយេវ អាបជ្ជិយតីតិ អាបត្តិ ដុល្លច្ចយាបត្តិ។ ចាចិត្តិយាធយោ
សន្ធាយេត្ត ដុល្លច្ចយវោហារោ, ន ចារាជិកសង្ឃាទិសេសេតិ ទដ្ឋព្វំ។ សេសេតិ
អវសេសេ ឧបកច្ឆកាទីសុ។ វុត្តញ្ចិ អដ្ឋកថាយំ “អវសេសសវីរេ
ឧបកច្ឆកាទីសុ ទុក្ខជ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០)។ ទុដ្ឋ កតន្តិ ទុក្ខជំ, ទុក្ខជ-
សន្នោ និយតនបុសកត្តា ឥត្តិលិដ្ឋស្សបិ អាបត្តិ-សទ្ធស្ស សលិដ្ឋេន វិសេសនំ
ហោតិ។

១៣. និមិត្តមត្តំ សេសេត្វា ខាយិទេបីតិ ឯត្ថ តិណ្ណាមញ្ញាតវំ និមិត្តំ
សេសេត្វា សកលសវីរេ ខាទិតេបិ។ បិ-សន្នោ ព្យតិរេកេ, បគេវ ឥតរេតិ

ដីបេតិ។ តស៊ី និមិត្ត អក្ខរាយិត វាយេកុយ្យក្ខាយិត វាតិ ទ្វិដា វុត្តសុ តិសុ
និមិត្តសុ អញ្ញតរស្មី និមិត្ត មេដុនំ សេវតោបិ បរាជយោ ចារាជិកាបត្តិ
ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ សេវតោបិ ឯត្ថ បិ-សន្តោ អបេក្ខាយំ។ តស្មា ន
កេវលំ ហេដ្ឋា វុត្តានមេវាតិ អបេក្ខតិ។ សន្តតាទយោ វិកប្បាយ ថាវុត្តនយេន
ឯត្ថាបិ យោជេតព្វា។

១៤. “ឧទ្ទុមាតាទិសម្បត្ត” តិ ឯត្ថ “យទា បន សរីរំ ឧទ្ទុមាតកំ ហោតិ
កុចិតំ និលមក្ខិកាសមាភិណ្ណំ កិមិកុលសមាគុលំ នវហិ វណាមុខេហិ
បក្សរិតបុព្វកុលាបភាវេន ឧបគន្ធម្មំ អសក្កុណោយ្យំ, តទា ចារាជិកវត្ថុព្វា
ដុល្លច្ចយវត្ថុព្វា ជហតិ, តាទិសេ សរីរេ យត្ថ កត្ថចិ ឧបក្កមតោ ទុក្កជមេវា” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) អដ្ឋកថាវចនតោ សព្វត្ថាបិ ចាតិ
អក្ខរាយិតាទិសព្វវិកប្បាបគតានិ ចារាជិកដុល្លច្ចយទុក្កជក្ខត្តានិ
គហិតានីតិ ទដ្ឋព្វំ។ តត្ថាបិ វីតិក្កមោ អនាបត្តិ ន ហោតីតិ ទស្សេតុមាហា
“ទុក្កជ” ត្ថិ។ “ខាយិតក្ខាយិត” ត្ថិអាទិសុ ខាយិតក្ខាយិតព្វា នាមេតំ សព្វំ
មតសរីរកេយេវ វេទិតព្វំ, ន ជីវមាទេតិ យោជេតព្វំ។

១៥. ជីវមាទេ កថន្តិ អាហា “ធិន្តិកា បនា” តិអាទិ។ តត្ថ វណាសផ្ទេបតោតិ
វណាសផ្ទេបតោ។ តស្មីន្តិ យត្ថ បិតំ និមិត្តំ ឧប្បាជិតំ, តស្មី បទេសេ។ ឯត្ថ
ទុតិយោ បន-សន្តោ ឥធម៌ អទស្សិតំ អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេន វិញ្ញាយមាណំ
អត្ថវិសេសំ ដោតេតិ។ អដ្ឋកថាយហិ “យទិបិ និមិត្តំ សព្វសោ ខាយិតំ,
ធិវិចម្ពម្មំ នត្ថិ, និមិត្តសណ្ឋានំ បញ្ញាយតិ, បវេសនំ ជាយតិ, ចារាជិកមេវា” តិ
ឯវំ អជីវមាទេ វុត្តវិនិច្ឆយានុសារេន ជីវមាទេបិ ធិវិចម្ពមត្តំ ចេ សព្វសោ
ឧប្បាជិតំ, និមិត្តសណ្ឋានំ បញ្ញាយតិ, បវេសនក្ខមំ ហោតិ, តត្ថ សេវន្តស្ស
ចារាជិកមេវាតិ វិញ្ញាយមាទមត្តំ ដោតេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៦. តតោ និមិត្តតោតិ សម្ពុទ្ធា។ បតិកាយាតិ បតិកាយំ, អយមេវ វា
ចាហោ។ និមិត្តតោតិ និមិត្តប្បទេសតោ បតិកាយំ មំសបេសិយន្តិ សម្ពុទ្ធា។
ធិន្ទិកា វា តច្ឆត្វា វា បតិកាយំ តស្សំ និមិត្តមំសបេសិយន្តិ អត្ថោ។
មេដុនរាគេន ឧបក្កមន្តស្ស ទុក្កជំវិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។

១៧. “នខបិដ្ឋប្បមាលោបិ”តិ អាទិកាថាយ “ធិន្ទិកា”តិ អាទិកា អដ្ឋកថា
អាទេត្វា សម្ពុទ្ធិតត្ថំ។ សតីតិ ឯត្ថ “អវសិដ្ឋេ”តិ ចាប្រសេសោ។ ជីវមាទេតិ ឯត្ថ
“សរីរេ”តិ ចាប្រសេសោ។ ជីវមាទសរីរេ បន ធិន្ទិកា តច្ឆត្វា និមិត្ត ឧប្បាជិតេ
នខបិដ្ឋប្បមាលោបិ មំសេ, ម្ហារុម្ហិ វា អវសិដ្ឋេ សតិ មេដុនំ បដិសេវន្តោ
បរាជិតោតិ យោជនា។

១៨. “កណ្ណាច្ឆិទ្ធីក្ខ”តិ កាថាយ “ជីវមាទេ”តិ អាទេត្វា សម្ពុទ្ធិតត្ថំ, “សរីរេ”តិ
ចាប្រសេសោ។ “អស្សកោមហិសាធិន”តិ អាទិកា អស្សាធិនំ វក្ខមាទត្ថា
ចារិសេសតោ “មនុស្សាន”តិ លព្ពតិ។ មនុស្សានំ ជីវមាទសរីរេ កណ្ណា...បេ....
វលោសុ វាតិ យោជនា។ វត្ថិកោសេតិ មុត្តបថព្ពន្ធវេ។ វលោសុ វាតិ
សត្តកាធិហិ កតវលោសុ។ អង្គជាតន្តិ តិលមត្តម្យី អង្គជាតេកកេសំ។ រាគាតិ
មេដុនរាគេន។

១៩. អវសេសសរីរស្មិន្តិ
កណ្ណាច្ឆិទ្ធីនិយថាវុត្ថសរីរវយវវដ្ឋិតសរីរប្បទេសេ។ តេនាហ
“ឧបកក្ខន្ធកាធិស្វ”តិ ឧបកក្ខន្ធនាម ពាហុមូលន្តរំ។ ឡុកាធិស្វតិ
ឡុវេមជ្ឈាធិសុ។ អាទិ-សន្នេន វុត្តាវសេសំ សរីរប្បទេសំ សង្កណ្ណាតិ។
“អង្គជាត”តិ អាទេត្វា សម្ពុទ្ធិតត្ថំ។ “បវេសេត្វា”តិ សាមត្តិយាលព្ពតិ, អង្គជាតំ
តិលព្ពតិមត្តំ បវេសេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វសា មេដុនរាគស្ស សេវមាទស្សាតិ

មេដុនរាគេនវីតិក្កមន្តស្សតិ អត្ថោ។ “សន្តតេនា”តិអាទិនា វុត្តប្បកាហោ
ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពោ។

២០. អស្សកោមហិសាទិនន្តិ អាទិ-សន្តេន កោកណ្ណាគវជាធម្មោ
សន្តិហិតា។ អស្សនយោ ចាកជាយេវ។ “មតាន”ន្តិ វុត្តមានត្ថា “ជីវមានាន”ន្តិ
សាមត្តិយាលព្ពតិ។ សេវន្តិ “វសា មេដុនរាគស្ស”តិ អនុវត្តមានត្ថា
មេដុនរាគវសេន តិលពិជមត្តម្បិ អន្តជាតប្បនេសំ បវេសេន្តោ ដុល្លច្ចយំ
ដុសេតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច “ឌីជ្ជកទ្រភទន្តិនំ, អស្សកោមហិសាទិន”ន្តិ ចាវេន
ភវិតព្ពំ។ ឯវញ្ញា សតិ អដ្ឋកថាវសានេ និទ្ទិដ្ឋេន បការត្តវាចិនា អាទិ-សន្តេន
ដុល្លច្ចយវីតិក្កមារហានាសាវត្តិកោសវន្តោ អវុត្តា សព្វេបិ សត្តា គយ្ហន្តិ។
“អស្សកោមហិសាទិន”ន្តិ បឋមចាទាវសានេ និទ្ទិដ្ឋេន អាទិ-សន្តេន
ឌីជ្ជកទ្រភទន្តិនម្បិ សន្តិហោ ហោតីតិ តេសំ បុនវចនំ និវត្តកំ សិយាតិ។

២១. តថា សេវមានស្ស ទុក្ខជន្តិ សម្ពន្ធា។ សព្វតិវច្ឆានន្តិ តិវយំ អព្វាន្តិ
វុត្តន្តិ តិវច្ឆា, សព្វេ ច តេ តិវច្ឆាចាតិ សព្វតិវច្ឆា, តេសំ សព្វតិវច្ឆានំ។
“តថា”តិ ឥមិនា “វសា មេដុនរាគស្ស”តិអាទិនំ បរាមជ្ជត្ថា សព្វតិវច្ឆានានំ
អក្ខិអាទិសុ តិលពិជមត្តម្បិ អន្តជាតប្បនេសំ មេដុនរាគេន បវេសេន្តស្ស
ទុក្ខជន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថាបិ សន្តតាទិវិកហ្មេ និទ្ទោសភាវោ ន សក្កា វុត្តន្តិ
តម្បិ យោជេតព្ពំ។

២២. ឯវំ តិវច្ឆានានំ ជីវមានកសវីវេ លព្ពមានា អាបត្តិយោ ឧស្សេត្វា
តេសំយេវ មតសវីវេបិ សម្ពវនកអាបត្តិយោ ឧស្សេតុមាហា “តេស”ន្តិអាទិ។
“តេស”ន្តិ ឥមិនា មនុស្សតិវច្ឆានគតានំ គហណាន្តិ វុត្តន្តិ។ មនុស្សានំ
មតាមតសវីវេ ចារាជិកដុល្លច្ចយទុក្ខជក្ខេត្តេសុ តិស្សន្តំ អាបត្តិនំ ឧស្សិតត្ថា,
បុន គហណោ បយោជនាភាវា តេ វុត្តេត្វា អនុវត្តមានសព្វតិវច្ឆានន្តិ ឥមិនា

យោជិតពុំ, តេសំ សព្វតិរច្ឆានគតានន្តិ អត្ថោ។ អល្លសរីរេសូតិ
ឧទ្ធមាតកាធិការមសម្បត្តេសុ អល្លមតសរីរេសុ តិរិដេ ខេត្តស្មី អសន្តេត,
សន្តេត វា សតិ មេដុនរាគស្ស វសា សេវតោ តិរិដាបិ អាបត្តិ សិយាតិ
អនុវត្តមានបទេហិ សហ យោជនា។

តិរិដេ ខេត្តស្មីន្តិ មតមនុស្សសរីរេ វុត្តនយេន
អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេនេ មគ្គត្ថយសម្ព័ន្ធព ចារាជិកកេត្តេត្ថ ច
យេភុយ្យក្ខាយិតឧបឡក្ខាយិតភេនេ តស្មីយេវ មគ្គត្ថយសម្ព័ន្ធព ច,
អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេនេ កណ្តាច្ឆិទ្ធកិរាសាវត្ថិកោសវណសម្ព័ន្ធព
ច ដុល្លច្ចយកេត្តេត្ថ ឧបឡក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេនេ តស្មីយេវ
កណ្តាច្ឆិទ្ធកិរាសាវត្ថិកោសវណសម្ព័ន្ធព ច,
អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតឧបឡក្ខាយិត យេភុយ្យក្ខាយិតភេនេ
អវសេសសរីរេសម្ព័ន្ធព ទុក្ខជកេត្តេត្ថ ចាតិ តិរិដេបិ ខេត្តេ។ សតីតិ វិជ្ជមានេ។
សន្តេត វា អសន្តេត វា មេដុនរាគស្ស វសា សេវតោ យថាវហំ
ចារាជិកដុល្លច្ចយទុក្ខជសម្ព័ន្ធព តិរិដា អាបត្តិ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឯតេសមេវ ច ឧទ្ធមាតាធិការំ សម្បត្តេ សរីរេ សន្តតាធិវុត្តវិកប្បយុត្តេសុ
តីសុ មគ្គេសុ យត្ថ កត្តចិ មេដុនរាគេន សេវតោ អាបន្និតព្វទុក្ខជញ្ច
ឧទ្ធមាតាធិសម្បត្តេ សព្វតាបិ ច ទុក្ខជន្តិ មនុស្សសរីរេ វុត្តនយេន វិញ្ញាតុំ
សក្កាតិ ឥមស្មី តិរច្ឆានគតសរីរេ វិសេសមត្តំ ឧស្សេតុំ “តេសំ
អល្លសរីរេសូ” តិអាធិនំ វុត្តត្តា ទុក្ខជំ បុព្វេ វុត្តនយេន វេទិតពុំ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “កុចិតកុណាបេ បន បុព្វេ វុត្តនយេនេវ សព្វត្ថ ទុក្ខជ” ន្តិ។

២៣. ពហិ ធុបន្តស្សាតិ យោជនា។ និមិត្តំ មុត្តករណំ។ “ឥត្តិយា” តិ
សាមញ្ញេន វុត្តេបិ ចតុត្ថកាថាយ “តិរច្ឆានគតិត្តិយា” តិ វត្តមានត្តា

ចារិសេសតោ ឥមិនា មនុស្សមនុស្សិត្តិនមេវ គហណាំ, ឥមិនា
អមនុស្សិត្តិយាបិ គហណាស្ស។ ឥមិស្សានន្តរកាថាយ ឥតោ “ឥត្តិយា”តិ
អនុវត្តិតេ តត្រាបិ អមនុស្សិត្តិយាបិ គហណាំ សិយាតិ តម្បី វដ្ឋេត្វា
កាយសំសគ្គសង្ឃាធិសេសស្ស វត្ថុភូតំ មនុស្សិត្តិមេវ ធល្យេតុំ តត្ថ វុត្ថំ
“ឥត្តិយា”តិអធិកវចនមេវ ព្យាបកន្តិ វេទិតព្ពំ។

មហាអដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) “ឥត្តិនិមិត្តំ មេដុនរាគេន មុខេន
ធុបតិ, ធុល្លច្ចយ”ន្តិ សាមញ្ញេន វុត្ថុត្តា ច ធម្មក្ខន្ធកេ “ន ច ភិក្ខុវេ វត្ថុបិត្តេន
អង្គជាតំ ធុបិតព្ពំ, យោ ធុបេយ្យ, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស”តិ (មហាវ. ២៥២)
សាមញ្ញវចនតោ ច ឧទ្ទមាតាធិការមសម្បត្តាយ អល្លមតមនុស្សិត្តិយា ច
អក្ខាយិតេ វា យេតុយ្យក្ខាយិតេ វា និមិត្តេ សតិ ចារាជិកវត្ថុភាវតោ តត្ថាបិ
ពហិ ធុបន្តស្ស ធុល្លច្ចយន្តិ អយមត្ថោបិ មតាមតវិសេសំ អកត្វា “ឥត្តិយា”តិ
ឥមិនាវ សាមញ្ញវចនេន គហេតព្ពា។

២២. និមិត្តនាតិ អត្ថនោ អង្គជាតេន។ មុខេនាតិ បកតិមុខេន។ និមិត្តំ
ឥត្តិយាតិ ជីវមានកមនុស្សិត្តិយា អង្គជាតំ។ យស្មា បន
កាយសំសគ្គសិក្ខាបធិវិនិតវត្ថុសុ មតិត្តិវត្ថុម្ហិ មតិត្តិយា សរីរេ
កាយសំសគ្គរាគេន យោ ធុបតិ, តស្ស “អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាធិសេសស្ស,
អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស”តិ (ចារា. ២៨១) វុត្ថុត្តា មតមនុស្សិត្តិ ន គហេតព្ពា។
តថេវ យក្ខិវត្ថុម្ហិ កាយសំសគ្គរាគេន យក្ខិនិយា សរីរំ យេន ធុដ្ឋំ, តស្ស
“អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាធិសេសស្ស, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស”តិ វុត្ថុត្តា, ឥដេវ ឧបរិ
ធុតិយសង្ឃាធិសេសេ “បណ្ណាកេ យក្ខិបេតិសុ, តស្ស ធុល្លច្ចយំ សិយា”តិ (វិ.វិ.
៣៤១) វត្ថុមានត្តា ច អមនុស្សិត្តិបិ ន គហេតព្ពា។ តេន វុត្ថំ
“ជីវមានកមនុស្សិត្តិយា អង្គជាត”ន្តិ។ អន្តោ បវេសេតុកាមតាយ សតិ

កាយសំសគ្គរាគមន៍តាមរយៈ “កាយសំសគ្គរាគមន៍” គឺ ឥសិដា ឬ ពហិ
ធុបិតុកាមតាវិញ្ញាយតិ គឺ “ពហិ” គឺ អនុវត្តន៍វិនាស តទត្ថាលព្ពតិ។ គរុកន្តិ
សង្ឃាធិសេសោ។

២៥. តថេវ ពហិ ធុបន្តស្សាតិ យោជនា, អន្តោ អប្បវេសេត្វា ពហិយេវ
ធុបន្តស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឧបាយរាគមន៍ កាយសំសគ្គរាគមន៍, មេដុនរាគមន៍
វា។ បុរិសស្សាបិតិ ជីវមានកបុរិសស្សាបិ។ បិ-សន្តោ ន កេវលំ វុត្ថនយេន
ឥត្តិយា និមិត្តំ ធុសន្តស្សេវ អាបត្តិ, អថ ខោ បុរិសស្សាបិតិ ធិបេតិ។ “និមិត្ត” ឆ្លុ
មុត្តករណមេវ វុត្ថតិ។ “ជីវមានកបុរិសស្សា” គឺ អយំ វិសេសោ កុតោ លព្ពតិ តិ
ថេ? “កាយសំសគ្គរាគមន៍ វា មេដុនរាគមន៍ វា ជីវមានកបុរិសស្សា វុត្ថិកោសំ
អប្បវេសេន្តោ និមិត្តន ធុបតិ, ធុក្កជ” ឆ្លុ ឥតោ អដ្ឋកថាវចនតោ (បារា.
អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) លព្ពតិ។

២៦. អចិវតិវត្តនំ គុដ្ឋំ បិដ្ឋិ អភិរុហន្តា ធាតុក្ខិយា ភិក្ខុ មេដុនរាគមន៍
អដ្ឋជាតេន អដ្ឋជាតំ ធុបិតុតិ ឥមស្មី វុត្ថម្ហិ “ន ឬ ភិក្ខុវេ វុត្ថបិតេន អដ្ឋជាតំ
ធុបិតុតំ, យោ ធុបេយ្យ, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្សា” តិ (មហាវ. ២៥២) អាគតនយំ
ធស្សេតុមាហា “និមិត្តនា” តិអាធិ។ ឯត្ថាបិ “តថា” តិ ឥមស្សានុវត្តនតោ
“ពហិ” តិ លព្ពតិ។ អត្ថនោ និមិត្តន តិវច្ឆានកតិក្ខិយា និមិត្តំ មេដុនរាគតោ
ពហិ ធុបន្តស្ស ធុល្លច្ចយំ ហោតិ តិ យោជនា។

២៧. “មេដុនរាគតោ” តិ ឥសិដា ព្យវច្ឆិមត្ថំ ធស្សេតុមាហា
“កាយសំសគ្គរាគមន៍” តិអាធិ។ ឯត្ថាបិ
“កាយសំសគ្គរាគមន៍” តិវចនសាមត្តិយា ពហិ ធុបនំ វេទិតុតំ។ និមិត្តស្សាតិ
បស្សាវមគ្គស្ស។ ធុបនេតិ ធុសនេ។

២៨. តមាវដ្ឋកតេតិ ឯត្ថ “តំ អាវដ្ឋកតេ”តិ បទច្នៃនោ។ អាវដ្ឋកតេតិ
វិវេជេ។ “មុខេ”តិ សម្ពន្ធិសទ្ធក្តា, អញ្ញស្ស សម្ពន្ធិនោ ច អនិទ្ធិដ្ឋក្តា
សុតានុលោមិកានំ សុតសម្ពន្ធស្សេវ ពលវត្តា ច បុរិមាទន្តរកាថាយ
“តិរច្ឆានគតិត្ថិយា មុខេ”តិ កិញ្ញាបិ សុតស្សេវ សម្ពន្ធវិញ្ញាយតិ, តថាបិ
ឥមាយ កាថាយ វិនិច្ឆវត្ថុម្ហិ (ចារា. ៧៣) “អញ្ញតរោ ភិក្ខុ សិវេកំ គន្ធា
ធិន្ទសីសំ បស្សិត្វា វដ្ឋកតេ មុខេ អធិបន្តំ អង្គជាតំ បវេសេសី”តិ
ទស្សិតធិន្ទសីសវត្ថុស្ស សង្កហិតត្តា មនុស្សមុខមេវ គហេតព្ធី សិយា។
តិរច្ឆានគតានំ, បទ អមនុស្សានញ្ច មុខេ តថា បវេសោ និទ្ទោសោតិ
វត្ថុមសក្កុណោយ្យត្តា តត្ថាបិ ឥទមេវ ឧបលក្ខណានិ ចារាជិកប្បហោនកានំ
សព្ពេសំ មុខេតិ ទដ្ឋព្ធី។ តំ អង្គជាតំ។ តត្ថ អាវដ្ឋកតេ ចារាជិកប្បហោនកានំ
មុខេ អាភាសគតំ កត្វា កត្ថចិ អដុសាបេត្វា នីហារន្តស្ស ឧត្តិបន្តស្ស ទុក្ខជន្តិ
យោជនា។ អថ វា តិរច្ឆានានំ អាវដ្ឋកតេ មុខេតិ យោជេត្វា តទញ្ញសង្កេហោ
ឧបលក្ខណាវសេន កាតព្វោ។

២៩. តថាតិ “អាភាសគតំ កត្វា”តិ យថាវុត្ថប្បការំ បរាមសតិ។ ចត្វាបិ
បស្សេហិតិ សហេតុ ករណាវចនំ។ “បស្សេហិតិ”តិ សម្ពន្ធិសទ្ធក្តា “និមិត្តស្ស”តិ
សាមត្ថិយា លព្ពតិ។ “ឥត្ថិយា”តិ សាមញ្ញសទ្ធក្តា “សព្ពស្ស”តិ ចាបសេសោ។
ជាតិវាចកត្តា ឯកវចនំ។ “ចត្វាបិ បស្សេហិតិ, ហេជ្ជិមត្តល”ន្តិ ច ឥមេសំ
សម្ពន្ធិបទស្ស អនិទ្ទេសេបិ មេដុនចារាជិកាជិការត្តា ច សន្តតចតុក្កស្ស
អដ្ឋកថាវសានេ ឥមាយ កាថាយ សង្កហិតស្ស ឥមស្ស វិនិច្ឆយស្ស
បរិយោសានេ “យថា ច ឥត្ថិនិមិត្តេ វុត្ថំ, ឯវំ សព្ពត្ថ លក្ខណំ វេទិតព្វ”ន្តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ១.៦១-៦២) និមិត្តវិនិច្ឆយស្សតិទេសស្ស កតត្តា ច សាមត្ថិយេន
“និមិត្តស្ស”តិ លព្ពតិ។ ឥទមេវ “បវេសេត្វា”តិ ឯតស្ស អាធារវសេន
គហេតព្ធី។ “អង្គជាត”ន្តិ អនុវត្តតិ។

ឯវំ វាក្យំ បូរេត្វា “យថា អាវដ្ឋកតេ មុខេ អង្គជាតំ បវេសេត្វា
តមាកាសគតំ កត្វា និហរន្តស្ស ទុក្ខជំ, តថា សព្វស្ស ឥតិយា និមិត្ត
បស្សវមគ្គសង្ខារេ អង្គជាតំ បវេសេត្វា តស្ស ចត្វហិ បស្សេហិ សហ
ហោជ្ជិមត្តលំ ចត្តារោ បស្សេ, ហោជ្ជិមត្តលញ្ច អប្បបន្តំ អាកាសគតំ កត្វា
និហរន្តស្ស ទុក្ខជ”ន្តិ យោជេត្វា អត្តោ វត្តញ្ចោ។

៣០. ឧប្បាជិតោជ្ជមសេស្វតិ ឧប្បាជិតំ ឱជ្ជមំសំ យេសន្តិវិគ្គហោ។ តេសុ
ទន្តេសុ។ ពហិនិក្ខន្ធកេសុ វាតិ បកតិយា ឱជ្ជមំសតោ ពហិ និក្ខមិត្វា ឋិតេសុ វា
ទន្តេសុ។ វាយមន្តស្សតិ អង្គជាតេន ធូបន្តស្ស។

៣១. អដ្ឋិសង្ឃដ្ឋនំ កត្វាតិ និមិត្តមំសសន្និស្សយានិ អដ្ឋិនិ សង្ឃដ្ឋេត្វា។
មគ្គតិ អដ្ឋិសង្ឃតមយេ មគ្គេ។ ធុរិយភកតោតិ មេដុនរាគេន វា
កាយសំសគ្គរាគេន វា។ វាយមន្តស្សតិ អង្គជាតំ បវេសេត្វា ចារេន្តស្ស។

៣២. អាឡិដ្ឋន្តស្សតិ បរិស្សជន្តស្ស។ ហត្ថតាហាធិសុ ហត្ថោ នាម
កប្បរតោ បជ្ជាយ យាវ អគ្គនខា។ ហត្ថស្ស, តប្បជិតន្តស្ស ច គហាលំ
ហត្ថក្តាហោ។ អវសេសសរិរស្ស, តប្បជិតន្តស្ស ច បរាមសនំ បរាមាសោ។
និស្សន្ទេហោ បន “មាតុកាមស្ស សរិរស្ស វា តប្បជិតន្តស្ស វា ហត្ថេន គហាលំ
ហត្ថក្តាហោ”តិ វុត្ថំ, តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។ តស្មា យថាវុត្ថនយស្សេវ
អដ្ឋកថាសុ អាគតត្តា សោយេវ សារតោ បច្ឆេតញ្ចោ។ បរាមសេបិ “ហត្ថេន
សរិរស្ស, តប្បជិតន្តស្ស ច បរាមសន”ន្តិ យំ តត្ថ វុត្ថំ, តម្បិ ន យុជ្ជតិ។
អវសេសសរិរវាយវេនាបិ បរាមសតោ ទុក្ខជមេវ ហោតីតិ។ ធូម្ពនាធិស្វតិ
អាធិ-សន្ទេន វេណិក្តាហាធិ សង្គណ្ហាតិ។ “អយំ នយោ”តិ ឯតេន “ឥតិយា
មេដុនរាគេន ហត្ថក្តាហាធិសុ ទុក្ខជ”ន្តិ ឥមមត្តំ អតិធិសតិ។

៣៣. មនុស្សមនុស្សហ៊ី អញ្ជើសុ តិរច្ឆានគតេសុ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទន
មេដុនធម្មចារាជិកវត្ថុក្ខតេ សត្តេ ទស្សេតុមាហា “អបទេ” តិអាទិ។ “អបទេ,
ទ្វិបទេ, ចតុប្បទេ” តិ ឥមេហិ វិសេសនេហិ វិសេសិតព្ធំ “សត្តនិកាយេ” តិ ឥទំ
វត្ថុព្ធំ។ អបទេ សត្តនិកាយេ។ អហាយោតិ ជលចរេសុ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទតោ
ហត្ថិតិលនកេ អជគរេ ឧទាទាយ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទន នាគា ច។ មច្ឆាតិ
ជលជេសុ ឧបរិមកោជិយា បញ្ចសតយោជនិកានិ តិមិរបិដ្ឋលាទិមច្ឆេ
ឧទាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ ចាប៊ីនចារុសាទយោ មច្ឆា ច។ ទ្វិបទេ សត្តនិកាយេ។
កថោតាតិ ឧបរិមកោជិយា គរុឡេ ឧទាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ
កថោតាកថោតបក្ខី ច។ ចារាវតាតិ កេចិ។ ចតុប្បទេ សត្តនិកាយេ។
គោធាតិ ឧបរិមកោជិយា ហត្ថិ ឧទាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ គោធា ចាតិ ឥមេ
សត្តា។ ហេដ្ឋាតិ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ។ ចារាជិកស្សវត្ថុតិ
មេដុនធម្មចារាជិកស្ស វត្ថុនីតិ ចាប៊ីសេសោ។

៣៤. សេវេតុកាមតា មេដុនសេវាយ តណ្ហា, តាយ មេដុនរាគសង្ខាតាយ
សម្បយុត្តំ ចិត្តំ សេវេតុកាមតាចិត្តំ។ មគ្គតិ វុច្ឆមគ្គាទីនំ អញ្ញតរេ មគ្គេ។
មគ្គស្ស អត្ថនោ មុត្តករណស្ស បវេសនំ។ បព្ពដ្ឋាយ, ចាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស
វា អន្តេវិនាសេ ភវេតិ អន្តិមោ, ចារាជិកាបន្នោ បុគ្គលោ, តស្ស វត្ថុ
អន្តិមភាវស្ស ការណាត្តា ចារាជិកាបត្ថិ អន្តិមវត្ថុតិ វុច្ឆតិ, តនេវ បឋមំ ចតុន្នំ
ចារាជិកានំ អាទិម្ហំ ទេសិតត្តា បឋមន្តិមវត្ថុ, តស្ស បឋមន្តិមវត្ថុនោ,
បឋមចារាជិកស្សតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៣៥. សាមន្តា អាបត្តិសមីបេ ភវំ សាមន្តំ, ចារាជិកាបត្តិយា សមីបេ
បុព្វភាគេ ភវន្តិ អត្តោ។ សេសានំ បន តិណ្ហាម្បីតិ អវសេសានំ អទិន្នាទានាទីនំ
តិណ្ហំ ចារាជិកធម្មានំ។ បុល្លច្ចយំ សាមន្តមិតិ ឧទីរតន្តិ សម្ពន្ធា។ កថមុទីរតំ?

“ជន្មាបេតិ, អាបត្តិ បុណ្ណច្ចយស្ស”តិ (ចារា. ៩៤) ទុតិយេ, “មនុស្សំ ឧទ្ទិស្ស
ឌីចាតំ ខណាតិ, បតិក្ខា ទុក្ខវេទនំ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ បុណ្ណច្ចយស្ស”តិ, តតិយេ,
“បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ ចារាជិកស្ស, អប្បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ
បុណ្ណច្ចយស្ស”តិ (ចារា. ២០៥) ចតុត្ថេ សមុទីវតំ។

ឯត្ថ ច ចតុត្ថចារាជិកស្ស បុណ្ណច្ចយាបត្តិយា សាមន្តាបត្តិការោ យស្ស
ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ សមុល្លបតិ, សោ យាវ ន បដិវិជានាតិ, តាវ សមុល្លបនបច្ចយា
បុណ្ណច្ចយាបត្តិសម្ភារេ, សមុល្លបិតេ តស្មី សមុល្លបិតមត្ថេ បដិវិជានន្តេ
ចារាជិកាបត្តិសម្ភារេ ច យុជ្ជតិ។ សោ ច “អប្បដិវិជានន្តស្ស វុត្ថេ បុណ្ណច្ចយ”ន្តិ
ឥមីនាវ សង្កហិតោតិ ទដ្ឋព្ភំ។

៣៦. អជានន្តស្ស វាតូបត្ថន្ធិ អង្គជាតំ ទិស្វា អត្ថនោ រុចិយាវីតិក្កមំ កត្វា
មាតុកាមេសុ គច្ឆន្តេសុ អជានមាទស្ស, មហាវនេ ទិវា និទ្ទបគតទិក្ខុនោវិយ
បរេហិ កិរិយមាទំ អជានន្តស្សតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តថេវាតិ ឥមីនា “អនាបត្តិតិ
ញាតត្ថ”ន្តិ ឥទមាកឡតិ។ អស្សនិយន្តស្សតិ ភិក្ខុបច្ចតិកេសុ អភិភវិត្វា
វីតិក្កមំ ករោន្តេសុ ច កាវាបេន្តេសុ ច, សប្បមុខំ បរិជ្ជកាលេ វិយ ឧត្តសិក្ខា
អនិវាសេន្តស្ស ច, មហាវនេ ទិវាវិហារោបគតទិក្ខុនោវិយ បរោបក្កមំ
ញាតាបិ កាលេ អាទិត្តអគ្គិណវិយ ឧត្តសិក្ខា អនិវាសេន្តស្សតិ អត្ថោ។
“អជានន្តស្ស”តិ ឯត្ថ អបិ-សន្នោ យោជេតញ្ជោ។ ពុទ្ធសាសនេ
ទីវសាគរសលិលនិម្មលេ សព្វបឋមំ ចាតុក្ខតត្តា អាទិ ច តំ វីតិក្កមសម្ពាតំ
កម្មញ្ញាតិ អាទិកម្មំ, តំ ឯតស្ស អត្ថិតិ អាទិកម្មី, ឯត្ថ សុទិន្នោ ភិក្ខុ, តស្ស
អាទិកម្មីនោតិ គហោតញ្ជោ។ ឧបរិបិ ឥមេសំ បទានំ អាគតាគតជ្ជានេ ឥមីនាវ
នយេន អត្ថោ វេទិតញ្ជោ។ ឥធ ច ឧបរិ សព្វសិក្ខាបទេសុ ច និទានាទិវសេន

សត្វរសរិទោ សាធារណវិនិច្ឆ័យោ បកិណ្ណាកេ សង្ខេបតោ, ឧត្តរេ វិត្តារតោ ច
អារិ ភរិស្សតិ។ តស្មា ឯត្ថ ន ទស្សិតោតិ វេទិតព្ធំ។

៣៧-៣៨. វិនយេតិ វិនយបិដកេ។ អនយូបរមេតិ នេតិ ចាបេតិ
សីលសម្បទំ សមាធិសម្បទំ បញ្ញាសម្បទញ្ញាតិ នយោ, កាយវចីទ្វារេហិ
អរិទិក្កមសម្ពាតោ សំវារេ, តប្បដិបក្ខោ អសំវារេ អនយោ នាម, តស្ស
ឧបរមោ និវត្តិ ឯត្តាតិ អនយូបរមោ, វិនយោ, តត្ថ អនយូបរមេ វិនយេ។

តតោ ឯវ បរមេ ឧក្កដ្ឋេ។ អនយស្ស វា ឧបរមេ និវត្តនេ បរមេ ឧក្កដ្ឋតិ
គហេតព្ធំ។ បរា ឧត្តមា មា សាសនសិវី ឯត្តាតិ បរមោ, វិនយោតិ ឯវម្មិ
គហេតព្ធំ។ “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយូ” តិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១. បឋមសង្កឹតិកថា;
ចារា. អដ្ឋ. ១. បឋមសង្កឹតិកថា; ឧ. ចា. អដ្ឋ. ៥. មហាសង្កឹតិកថា; ថេរគា. អដ្ឋ.
១. ២៥១) វចនតោ ឧត្តមសាសនសម្បត្តិយុត្តតិ អត្ថោ។

សុជនស្សាតិ សោភណ្ណា ជនោ សុជនោ, សិក្ខាកាមោ អធិសីលសិក្ខាយ
សោភមាជោ បិយសីលោ កុលបុត្តោ, តស្ស នយនេ នយន្ទូបមេ វិនយេតិ
សម្ពន្ធោ។ អនយូបរមត្តា, បរមត្តា ច សុជនស្ស កុលបុត្តស្ស នយនេ
នយន្ទូបមេ។ សុខានយនេតិ លោកិយលោកុត្តរភេទំ សុខំ អានេតីតិ
សុខានយនំ, តស្មី។ ឥទញ្ច “នយនេ” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

ឯតំ វិសេសនំ កិមត្ថន្តិ ចេ? ឧបមាភាវេន គហិតបកតិនយនតោ ឥធ
សម្ពន្ធវិសេសំ ទស្សេតុន្តិ វេទិតព្ធំ។ កតរោ សោវិសេសោតិ ចេ? បកតិនយនំ
រាគនោសាធិកិលេសូបនិស្សយោ ហុត្វា ធិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កទុក្ខស្ស ច
បច្ចយោ ហោតិ។ ឥទំ បនវិនយនយនំ ឥមស្ស កុលបុត្តស្ស ឯវ អហុត្វា
ឯកំសេន មោក្ខាវហនសុខស្សេវ បច្ចយោ ហោតីតិ ឥមស្ស វិសេសស្ស

ធនុនត្ថំ។ យថាវិនយមវិរាជត្វា បដិបដ្ឋនេន
សិដ្ឋនកសីលសំរេមូលកអវិប្បជិសារាធិអនុចាធិសេសបរិនិព្វានាវសា-
នដលសម្បត្តិវសេន ឧប្បដ្ឋនកលោកិយលោកុត្តរសុខាវហនេវិនយេតិ វុត្ថំ
ហោតិ។

បធានរតោតិ ឯត្ថ “អប័”តិ ចាបសេសោ។ បធានេវិនយាភិយោគេ រតោបិ,
វិនយេ អដ្ឋាយនសវនចិន្តនាធិវសេន វាយមន្តោប័តិ អត្តោ។ អថ វា “វិរាគោ
សេដ្ឋោ ធម្មាន”ន្តិ (ធម. ប. ២៧៣; នេត្តិ. ១៧០; កថា. ៨៧២) វចនតោ បធានំ និព្វានំ,
តស្មី រតោតិ អត្តោ។ សារមតេតិ “សារ”ន្តិ អធិមតេ។ អថ វា សារំ អដេក្កមតំ
មហាវិហារវាសីនំ អាចរិយមតំ ឯត្ថាតិ “សារមតោ”តិ វិនយវិនិច្ឆយោ វុត្តោ,
តស្មី។ ឥធាតិ ឥមស្មី វិនយវិនិច្ឆយេ។ រតោតិ អច្ចន្តាភិរតោ។ “ន រតោ”តិ ឯត្ថ
ន-ការំ “រមតេ”តិ ឱសានបទេន យោជេត្វា យោ បន ន រមតេតិ សម្ពន្ធា។

ថេរនវមជ្ឈិមភិក្ខុភិក្ខុនីនំ អន្តរេ យោ បន បុគ្គលោ
និច្ចបវិត្តនសវនានុស្សរណចិន្តនវសេន ន រមតេ ន កីឡតិ, សោ បុគ្គលោ
វិនយេ បធានរតោបិ វិនយបិដកេ អដ្ឋាយនសវនាធិវសេន យុត្តបយុត្តោបិ
បដុហោតិ កី, ន ហោតេវាតិ ធស្សេតិ។ វិនយបិដកេ ចាដវមាកដ្ឋន្តេហិ បឋមំ
តាវេត្ថ សក្កច្ចំ អភិយោគោ កាតព្វោតិ អធិប្បាយោ។

ឥមមេវត្ថំ អានិសំសចារំបរិយបយោជនេន សហ ធស្សេតុមាហា
“ឥម”ន្តិអាធិ។ ឥមន្តិ វុច្ចមានំ វិនយវិនិច្ឆយំ, “អវេធិ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។
“យោ”តិ ចាបសេសោ។ យោ កុលបុត្តោ សតិសម្បជញ្ញសទ្ធាសម្បន្នោ ឥមំ
វិនយវិនិច្ឆយំ សម្មា អវេធិ អញ្ញាសិ។ កី ភូតន្តិ អាហា “ហិតវិការវន”ន្តិ។
លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិយា មូលសាធនត្តា សីលមិធ ហិតំ នាម, តំ
វិការវេតិ បកាសេតីតិ ហិតវិការវនោតិ វិគ្គហោ។ “សីលេ បតិដ្ឋាយ...បេ....

វិជជយេ ជជ"ន្តិ (សំ. និ. ១.២៣, ១៩២; មិ. ប. ២.១.៩) វុត្តត្តា
សត្តកិលេសជជារិជជនលោកុត្តរញ្ញាណស្ស
បទដ្ឋានសោបចារសាភិញ្ញាទ្វារបអដ្ឋសមាជីនំ បទដ្ឋានតាយ
សត្តលោកិយលោកុត្តរគុណសម្បទានំ មូលភូតេសុ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេសុ
បធានំ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ, តប្បកាសកត្តា អយំ វិនយវិនិច្ឆយោ
“ហិតវិការវោ”តិ វុត្តោ។

ការវនន្តិ ការិយតិ បុនប្បុនំ ចេតសិ និវេសីយតីតិ ការវោ, ការវនិយោតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ហិតវិការវកត្តាយេវ ហិតត្ថិហិ បុនប្បុនំ ចិត្តេ វាសេតញ្ញោតិ វុត្តំ
ហោតិ, តំ វរិវិជំ វិនយវិនិច្ឆយំ។ សុរសម្ភវន្តិ វសីយតិ អស្សនិយតីតិ វសោ,
សន្ទវសោ អត្ថវសោ ករុណាទិវសោ វិមុត្តិវសោ ច, សោភណ្ណា វសោ
ឯតស្សតិ សុរសោ, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ សុរសំ។ កវំ កវន្តំ, សន្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ,
សុរសំ សមាជំ, សុរសំ ភូតន្តិ អត្តោ។ កី វុត្តំ ហោតិ? “សីលេសោ បសាទោ
សមតា មដុរតា សុខុមាលតា អត្តព្យត្តិ ឧទារតា ឱដោ កន្តិ សមាជី”តិ វរំ
វុត្តេហិ កវិជនេហិ
អស្សនេតព្ពសីលេសាទិទសវិជសន្តជីវិតគុណសម្ពាសន្តសន្តសសម្បត្តិហិ ច
សភាវាឡានំ ឧបមា រូបកំ ជីវកំ អារុត្តិ
វរមាទិក្កមនិទ្ធិដ្ឋបញ្ចតិសអត្តាលដ្ឋារេសុ
អនុរូបសភាវាឡានិប្បធានអត្តាលដ្ឋារសម្ពាសន្តសន្តសសម្បត្តិហិ ច
យថាសម្ភវំ បកាសិតព្ពករុណារសអព្ពតវសសន្តសាទីហិ ច យុត្តត្តា សុរសំ
ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ វា ឥមិនា បករណេន បធានតោ វិជីយមានចាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស
ឯកន្តេន សមាជីសំវត្ថនិកត្តា សមាជីស្ស ច បញ្ញាយ បទដ្ឋានត្តា បញ្ញាយ ច

និព្វានចាបនតោ មូលការណំ ហុត្វា កមេន និព្វានាមតដលរសសម្បទាយ កំ
ឥមំវិនយវិនិច្ឆយំ បរមស្សននិយមេន ធិតិវិមុត្តិរសេន សុរសក្ខតន្តិ វុត្តំ
ហោតីតិ ច វេទិតព្ពំ។ សម្ពុវន្តិ ឯត្ថ សំ វុច្ឆតិ សុខំ កាយិកំ ចេតសិកញ្ច, តំ
ភវតិ ឯតស្មាតិ សម្ពុវោ, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ, កាយចិត្តសុខានំ
មូលការណក្ខតំ, វុត្តនយេន សុរសត្តា ច យថាវុត្តរសសម្បទសារមហុស្សវេន
សម្ពុតមានសិកសុខស្ស, តំសមុជ្ជានរូបនិស្សយ កាយិកសុខស្ស ច
បភវក្ខតន្តិ អត្តោ។ ឯត្តាវតា ឥមស្ស វិនយវិនិច្ឆយស្ស សម្មាវិញ្ញាតព្ពតាយ
ការណំ ធស្សិតំ ហោតិ។

ឯវំ នាធាតុណាវតនាករំ ឥមំវិនយវិនិច្ឆយំ សម្បជានន្តោ សោ កុលបុត្តោ
កី ហោតីតិ ចេ? ចាលីនា ឧចាលីនា សមោ ភវតិ។ ចាលីនាតិ សាសនំ
ចាលេតីតិ “ចាលោ”តិ វិនយោ វុច្ឆតិ, វុត្តញ្ច “វិនយោ នាម សាសនស្ស
អាយូ”តិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្កឹតិកថា; ចារា. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្កឹតិកថា; ខុ.
ចា. អដ្ឋ. ៥.មហាសង្កឹតិកថា; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.២៥១) សោ អស្ស អត្ថីតិ ចាលី,
បរិយត្តិបជិបត្តិបជិវេជវសេន តិវិជសាសនស្ស
ជីវិតក្ខតវិនយបញ្ញត្តិសម្ពាតសាសនធរត្តា “ចាលី”តិ លទ្ធិនាមេន ឧចាលីនា,
“ឯតនគ្គំ ភិក្ខុវេ មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ វិនយធរានំ យទិទំ ឧចាលី”តិ (អ. និ.
១.២១៩, ២២៨) ចតុបរិសមជ្ឈេ និស្សន្ទេន សទ្ធម្មវេចក្កវត្តិនា សម្មាសម្ពុទ្ធន
មុខបទុមំវិកាសេត្វា បកាសិតឯតនគ្គដ្ឋានេនវិសេសតោ
សាយនរក្ខនកកាវេន បជិលទ្ធិចាលីតិនាមធម្មយ្យេន ឧចាលីមហាថេរេន
សមោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

កស្មីវិសយេ សមោ ភវតីតិ ចេ? សាសនេ។ សាសនេតិ យថាវុត្ត តិវិជ
សាសនេ, តត្រាបិ ថាវេជ្ជមសកលវត្ថុវិត្តាវាធរមណ្ឌលសធិសេ

បដិបត្តិបដិវេទន្ទយធារេ បរិយត្តិសាសនេ, តត្តាបិ វិនយកថាធិការត្តា
លត្តមានេ វិនយបិជកសម្ព័ន្ធតបរិយត្តិសាសនេកនេសេ សមោ ភវតីតិ អត្ថោ។

កើត្យតេ សាសនេ? មានពលិសាសនេ។ មានស្ស ពលិ មានពលិ, មានគោចរោ,
តស្ស សាសនំ ហីសកំ មានពលិសាសនំ, តស្មី។ ឧទ្ទាធីសុ បញ្ចសុ មានសុ
បធានភូតកាមរាគាធិបកវកិលេសមានស្ស គោចរភាវេន
ពលិសម្ព័ន្ធតត្តិសវរាធិនិស្សយដោជ្ជញ្ញាធិវិសយស្ស បរិច្ចជាបនត្ថំ “យោ បន
ភិក្ខុ... បេ... អសំវាសោ” តិអាធិនា (ចារា. ២២) នយេន វុត្តត្តា តស្ស មានពលិស្ស
ហីសកំ ហោតីតិ មានពលិសាសននាមធម្មវិនយបញ្ញត្តិសម្ព័ន្ធតសាសនេតិ
អត្ថោ។

អថ វា “ពឡិសេនបិ ជាលេន, ហត្ថេន កុមិនេន វា” តិ ឧទកជ្ជកថាយ
វត្តមានត្តា ពឡិស-សន្ទេន មជ្ជមានលាកណ្តាកមាហា, តំ មានស្ស ពឡិសំ
អសតិ ឱបតិ វេជ្ជតីតិ មានពឡិសាសនំ, តស្មី, “សមន្តចាសោ មានស្ស” តិ
វុត្តត្តា សំសារសាគរេ បរិវត្តមានកសំកិលេសធាសបុព្វជ្ជនសម្ព័ន្ធតមជ្ជ
គណ្ឌិតុំ មានមហាកេវជ្ជេន
បក្ខិត្តពឡិសសម្ព័ន្ធតត្តិរូបសន្តាធិបញ្ចកាមគុណា-
មិសាវុតកាមរាគាធិកិលេសមហាពឡិសំ
តទង្គប្បហានវីតិក្កមប្បហានាធិវសេន បដហន្តេ វិនយបញ្ញត្តិសម្ព័ន្ធតេ
សាសនេតិ អធិប្បាយោ។

ឯត្ថ ច សារមតេ ឥធន ឥមស្មី វិនយវិនិច្ឆយេ យោ បន ន រមតេ, សោ បុគ្គលោ
អនយ្ហបរមេ តតោ ឯវ បរមេ ឧត្តមេ សុជនស្ស សុខានយនេ នយនេ
នយនុបមេ វិនយេ រតោ អភិរតោ បធានរតាបិ វិនយេ អជ្ឈាយនាធីសុ
យោគមាបជ្ជន្តោបិ បដុ ហោតិ បដុតរោ ហោតិ កី, ន ហោតេវ។ តស្មា វិនយេ

ចាជវត្តិនា ឯត្ថវ សក្កច្ឆាភិយោគោ កាតញ្ចោតិ សង្ខេបតោ សាធិប្បាយា
អត្ថយោជនា វេទិតញ្ញា។ អថ វា បធានេ ចតុត្ថិយេ សម្មប្បធានេ វិរិយេ រតោ
អភិរតោ យោ បន នរោ សារមតេ ឥធ ឥមស្មី វិនយវិនិច្ឆយេ យតោ រមតេ,
អតោ តស្មា សោ អនយូបរមេ សុជនស្ស សុខានយនេ វិនយេ បដុហោតិ
កុសលោ ហោតីតិ យោជនាតិ នោ ខន្តិ។

ហិតវិការំ ហិតប្បកាសកំ ការំ ការំនិយំ អាសេវិតត្ថំ សុរសម្ពុំ សុរសំ
សមាទំ សុរសំ ភូតំ សម្ពុំ សុខហេតុកំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ យោ អវេទិ អញ្ញាសិ,
សោ បុគ្គលោ មារពធឿសាសនេ មារវិសយប្បហានករេ, អថ វា មារពធឿសស្ស
មារស្ស វត្ថុកាមាមិសារុតកិលេសកាមពធឿសស្ស អសនេ វជ្ជមានេ សាសនេ
តិវិធមិ ជិនសាសនេ, តត្ថាបិ បដិបត្តិបដិវេធានំ បតិជ្ជានភូតេ
បរិយត្តិសាសនេ, តត្រាបិ សកលសាសនស្ស ជីវិតសមាទេ
វិនយបញ្ញត្តិសម្ពាទបរិយត្តិសាសនេកនេសេ ចាលិនា វិនយបរិយត្តិយំ
ឯតទគ្គេ ឋបនេន សាសនចាលនេ តំមូលការតោ
ចាលសម្ពាទវិនយបរិយត្តិយា បសត្ថតរេន ឧចាលិនា ឧចាលិមហាថេរេន
សមោ ភវតីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បឋមចារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយចារាជិកកថាវណ្ណនា

៣៨. ឥឡូវនេះ ពិសេស ចារាជិកវិនិច្ឆ័យ ឧបសគ្គតាមបា “អាទិយន្តោ” តិអាទិ។ តត “យេយ្យចិត្តោ” តិ ចាបសេសោ។ សោ ច បច្ចុត្តកវចនន្តោហិ សព្វបទេហិ យោជេតញ្ចោ, យេយ្យចិត្តោ អាទិយន្តោ បរាជិតោតិ សម្ពន្ធា។ បរសន្តកំ អាហារាទី អភិយុញ្ញត្វា សាមិកំ បរាជេត្វា យេយ្យចិត្តោ កណ្ណាន្តោ តទត្ថាយ កតេ បុព្វបយោគេ ទុក្ខដំ, សាមិកស្ស វិមត្ថប្បាទនេ ដុល្លច្ចយញ្ច អាបដ្ឋិត្វា តស្ស ច អត្តនោ ច ធុរនិក្ខេបេន ចាតិមោក្ខសំវសីលសម្មត្តិយា អនាយាទោ ហុត្វា បរាជិតោ ហោតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

“តថា” តិ ច “អបី” តិ ច “បរាជិតោ” តិ ច “យេយ្យចិត្តោ” តិ ឥមីនា សហ ឯកតោ កត្វា “ហារន្តោ” តិអាទិហិ ចត្វាហិ បទេហិ យោជេតញ្ចំ។ យេយ្យចិត្តោ ហារន្តោ តថា បរាជិតោតិ យោជនា សីសាទីហិ បរសន្តកំ កណ្ណំ ហារន្តោ យេយ្យចិត្តោ កណ្ណាស្ស អាមសនេ ទុក្ខដញ្ច ជន្មាបនេ ដុល្លច្ចយញ្ច អាបដ្ឋិត្វា សីសតោ ខន្ធហារណាទិបយោគំ ករោន្តោ តថា បរាជិតោ ហោតីតិ អត្តោ។

យេយ្យចិត្តោ អវហារន្តោ តថា បរាជិតោតិ យោជនា។ អយំ បនេត្ត អត្តោ - អញ្ញោហិ សន្តោបនាទី សន្ធាយ អត្តនិ ឧបនិក្ខត្តកណ្ណំ “ទេហិ មេ កណ្ណា” ន្តិ ចោទិយមាទោ “ន មយា គហិត” ន្តិអាទិនា មុសា វត្វា យេយ្យចិត្តោ កណ្ណាន្តោ តស្ស វិមត្ថប្បាទនេ ដុល្លច្ចយមាបដ្ឋិត្វា តថេវ ធុរនិក្ខេបេន បរាជិតោ ហោតីតិ។ “នាហំ អគ្គហេសិ” ន្តិអាទិនា អវជានិត្វា បដិក្ខិបិត្វា ហារន្តោ “អវហារន្តោ” តិ វុត្ថោ។

យេយ្យចិត្តោ ឥរិយាបថំវិកោបេន្តោ តថា បរាជិតោតិ យោជនា។ យំ បនេ អញ្ញោសំ កណ្ណាហារណាមនុស្សាទីនមញ្ញាតំ “តេន កណ្ណាន សហ កណ្ណាមី” តិ កណ្ណំ ហារន្តំ យេយ្យចិត្តោ និវាទេត្វា អត្តនា ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ កត្វា តស្ស

បកតិសិយាបថំវិកោបេន្តោបិ បឋមចាទុទ្ធាវេន ធុល្លច្ចយមាបដ្ឋិត្វា
ទុតិយបទវារាតិក្កមេន តថេវ បរាជិតោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ដេយ្យចិត្តេន ឋានា ចារេន្តោបិ តថា បរាជិតោតិ យោជនា។ ឧលាធីសុ បិទំ
កណ្ហំ ដេយ្យចិត្តេន អវហរិតុកាមតាយ បិតជ្ជានតោ អបនេន្តោបិ
ទុតិយបរិយេសនាធីសុ អាមសនាវសានេសុ សព្វេសុបិ បយោគេសុ ទុក្កជានិ ច
ជន្មាបនេ ធុល្លច្ចយញ្ច អាបដ្ឋិត្វា ឧបរិ វក្ខមាឈ្យការេសុ វិយ បិតជ្ជានតោ
កេសគ្គមត្តម្យិ អបនេន្តោ តថេវ បរាជិតោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឯវមេតាយ កាថាយ “អាធិយេយ្យ ហរេយ្យ អវហរេយ្យ សិយាបថំ
វិកោបេយ្យ ឋានាចារេយ្យ សន្នេតំវីតិនាមេយ្យ”តិ (ចារា. ៩២)
បទភាជនាគតេសុ ធនុ បទេសុ អាធា បញ្ច បទានិ សន្នេហាត្វា ធន្នំ បទំ កស្មា
ន សន្នេហិតន្តិ ចេវ អយំ កាថា ន តំបទភាជនំ ធនេស្យតុំ វុត្តា, អថ ខោ តេសំ
បទានំ វិនិច្ឆយំ សន្ធាយ អដ្ឋកថាសុ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩២) វុត្តបញ្ជីសតិអវហារេ
ធនេស្យតុំ តទរយវក្ខតបញ្ចបញ្ចកានិ ធនេស្យតុកាមេន វុត្តា, តស្មា ឯត្ថ ធន្នំ បទំ
ន វុត្តន្តិ ធន្នំ។ អថ វា វក្ខមាធនេ តតិយបញ្ចកេ និស្សគ្គិយាវហារបទេន,
បញ្ចមបញ្ចកេ បរិកប្បាវហារបទេន ច សន្និយ្ហមាធនត្វា ឯត្ថ
នានេកកណ្ហាបញ្ចកទ្វយំ អសន្នេរតោ ធនេស្យតុំ ធន្នំ បទំ ន កហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

៤០. ឥមស្មី អធិដ្ឋានានចារាជិកេ វុត្តម្ហិ ឌីតិណ្ណោ កត្តព្វវិនិច្ឆយស្ស
បញ្ជីសតិអវហារាធនំ អដ្ឋានិ ហោន្តិ, តេ ច នាធាកណ្ហាបញ្ចកំ
ឯកកណ្ហាបញ្ចកំ សាហាតិកបញ្ចកំ បុព្វបយោគបញ្ចកំ
ដេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ និទ្ធិដ្ឋា បញ្ចបញ្ចកភេទា, តត្ថ ឥមាយ កាថាយ
នានេកកណ្ហាបញ្ចកទ្វយប្បភេទេ ធន អវហារេ សន្នេហាត្វា
អវសេសបញ្ចកត្តយំ ធនេស្យតុំ “តត្ថា”តិ អារទ្ធា តត្ថ តត្ថាតិ តិស្សំ កាថាយំ។

នានេកកណ្ណានន្តិ នានា, ឯកោ ច ភណ្ណោ យេសន្តិវិគ្គហោ។
សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកកណ្ណាវសេន នានាកណ្ណាបញ្ចកញ្ច
សវិញ្ញាណកកណ្ណាវសេនេវ ឯកកណ្ណាបញ្ចកញ្ច វេទិតព្ពំ។ បញ្ច បរិមាណា
យេសន្តេ បញ្ចកា, តេសំ។ អវហារាតិ អវហារណានិ, ចោរកម្មានីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ ឯតេតិ អនន្តរតាថាយ “អាទិយន្តោ” តិអាទិនា និទ្ទិដ្ឋា
អាទិយន្តាធម្មោ។ បដិបត្តិសន្តានេវិសេសំវិនិច្ឆយំ ភាវេតិ ឧប្បាទេតីតិវិភាវី,
វិនយធរោ, តេនវិភាវីនា។ វិញ្ញាតញ្ចាតិ បរេសំ អាមាមាទិសវិញ្ញាណកវត្ថុនិ វា
នាសមយូរាជី កេវលំ សវិញ្ញាណកវត្ថុមត្តំ វា អវហារិតុំ កតា យថាវុត្ថុសរូបា
អាទិយនាធម្មោ ថានាចាវនបរិយោសានា បញ្ច អវហារា
យថាវុត្ថុនានាកណ្ណាឯកកណ្ណាវិសយា ហុត្វា បវត្តន្តិ តិ នានាកណ្ណាបញ្ចកំ
ឯកកណ្ណាបញ្ចកន្តិ ធន អវហារា កវន្តិ តិ វិនយធរេន ឌីតិណ្ណាស្ស វត្ថុនោ
វិនិច្ឆយោបការកត្តា តថតោ ញាតញ្ចាតិ អត្ថោ។

៤០. ឯវំ បញ្ចវីសតិ អវហារេ ធស្សេតុំ វត្ថុព្ពេសុ បញ្ចេសុ បញ្ចកេសុ
នានេកកណ្ណាបញ្ចកានិ ទ្វេ ធស្សេត្វា ឥនានិ អវសេសបញ្ចកត្តយំ
ធស្សេតុមាហា “សាហត្ថា” តិអាទិ។ តត្ថ សាហត្ថាតិ សកោ ហត្ថោ, តេន
និព្ពត្ថោ, តស្ស វា សម្ពន្ធិតិ សាហត្ថោ, អវហារោ, ចោវេន សហត្ថា កតោ
អវហារោតិ អត្ថោ។ អាណត្តិកោ ចេវាតិ អាណត្តិយា និព្ពត្ថោ អាណត្តិកោ,
អវហារោ, ចោវស្ស “ឥមំ នាម កណ្ណំ កណ្ណា” តិ យស្ស កស្សចិ អាណាបនេន
សិទ្ធា អវហារោ ច។ និស្សក្កោតិ និស្សជ្ជនំ និស្សក្កោ, អវហារោ,
សុត្តយាតដ្ឋានេ, បរិកប្បិតោកាសេ វា ឋត្វា កណ្ណាស្ស ពហិ ចាតនន្តិ វុត្ថំ
ហោតិ។

អត្តសាធិកោតិ ចារាជិកាបត្តិសម្ព័ន្ធតំ អត្តំ សាធិតីតិ អត្តសាធិកោតិ, សោ
អវហារោ ច យថាណាត្តិកំ អវិរាធាត្វា ឯកំសេន អវហរន្តស្ស “អសុកស្ស
កណ្ណំ អវហារ” តិ អវិសេសេន វា អវហរិតត្ថវិសេសោ គហណាកាលោ
គហណាទេសោ គហណាការោ ចាតិ ឯវមាទិវិសេសានមញ្ញតវេនវិសេសេត្វា
វា អាណាបនញ្ច ឯកំសេន ចាទគ្បនកតេលបិវនកំ ឧចាហនាទិកិត្តិវត្ថុ
តេលភាជនាទិសុ ចាតនាទិប្បយោគោ ចាតិ ឯវមាទិប្បយោគោ ច
កិរិយាសិទ្ធិយា បុរេតរមេវ ចារាជិកសម្ព័ន្ធតស្ស អត្តស្ស សាធនតោ
អត្តសាធិកោ អវហារោ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ធុរនិក្ខេបនញ្ចាតិ ធុរស្ស និក្ខេបនំ ធុរនិក្ខេបនំ, តញ្ច អវហារោ,
បរសន្តកានំ អាហមាទីនំ អភិយោគវិសយេ ច ឧបនិក្ខិត្តស្ស កណ្ណាទិនោ
វិសយេ ច ចោរស្ស សាមិនោវិស្សជ្ជនេ ច សាមិនោ ច, យទា កនាទិ
យថាកថញ្ចី កណ្ណិស្សមីតិ គហណេ និរុស្សហភាវសម្ព័ន្ធតោ
ធុរនិក្ខេបាវហារោ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥតិ ឥទំ ធុរនិក្ខេបនញ្ច យថាវុត្ថប្បការ
សាហត្ថាទិចតុក្កញ្ច បញ្ចន្នំ អវហារានំ សមូហោ បញ្ចកំ, សាហត្ថាទិបញ្ចកំ
“សាហត្ថបញ្ចក” ត្ថិ វុច្ចតិ។ អាទិ-សន្នោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋាតិ វេទិតព្ពំ។

៤២. បុព្វសហបយោគោ ចាតិ ឯត្ថ “បុព្វបយោគោ សហបយោគោ” តិ
បយោគ-សន្នោ បច្ចេកំ យោជេតញ្ចោ។ “អាណាត្តិវិសេន បុព្វបយោគោ
វេទិតញ្ចោ” តិ អដ្ឋកថាវចនតោ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩២) យថាណាត្តិកមវិរាធាត្វា
កណ្ណតោ “អសុកស្ស ឥត្ថន្ទាមំ កណ្ណំ អវហារ” តិ អាណាបនំ បុព្វបយោគោ
នាម អវហារោ។ កាយេន, វាចាយ វា បយុជ្ជនំ អាណាបនំ បយោគោ,
អាណាត្តស្ស កណ្ណាគហណតោ បុព្វត្ថា បុព្វោ ច សោ បយោគោ ចាតិ
បុព្វបយោគោ អវហារោតិ ធម្មព្ពំ។ “ថាវាចាវនវិសេន សហបយោគោ

វេទិតញ្ចោ"តិ អដ្ឋកថាវចនស្ស ឧបលក្ខណបទត្ថា ហំនាចារ្យនញ្ចោ
បរាយត្ថក្ខមិគហណោ ជីលសង្គមនាទិកញ្ចោ សហបយោគោ អវហារោតិ
វេទិតញ្ចោ។

សិរីនាហរណាត្ថិ ពហូហិ ឯកតោ ហុត្វា "ឥទំ នាម ភណ្ឌំ អវហរិស្សរមា"តិ
សិរិទហិត្វា សព្ពេហិ, ឯកតោ វា សព្ពេសំ អនុមតិយា ឯកេន វា គន្ធា
បរសន្តកស្ស ថេយ្យចិត្តេន ហរណាសម្ព័ន្ធាតោ សិរីនាហរោ ច។ សមំ ឯកំ
ហុត្វាវិសុំ ឯកេនាបិ ថេយ្យចិត្តេន ចាទេ វា ចាទារហោ វា គហិតេ កតមន្តនានំ
សព្ពេសម្បិ ចារាជិកំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សិរិទហិត្វា មន្តេត្វា អវហរណំ
សិរីនាហរណំ។ និរុត្តិនយេន សទ្ធិសិទ្ធិ វេទិតញ្ចោ។ "សិរីនាហរណា"ត្ថិ
"សិរីនាហរោ"តិ ឥមស្ស វេទនំ។ "សម្ពហុលា សិរិទហិត្វា ឯកោ ភណ្ឌំ
អវហរតិ, អាបត្តិ សព្ពេសំ ចារាជិកស្ស"តិ (ចារា. ១១៨) វចនតោ ឯវំ
សហកតមន្តនេសុ ឯកេនាបិ ថេយ្យចិត្តេន ចាទេ វា ចាទារហោ វា គហិតេ
កតមន្តនានំ សព្ពេសំ ចារាជិកំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សង្កេតកម្មត្ថិ បុព្វល្អាទិកាលបរិច្ឆេទេន សញ្ញាននំ សង្កេតោ, តេន កតំ
កម្មំ អវហរណំ សង្កេតកម្មំ នាម។ តំ បទ បុរេភត្តាធិសុ កញ្ចិ កាលំ
បរិច្ឆិត្វា "ឥមស្សិ កាលេ ឥត្ថន្ទាមំ ភណ្ឌំ អវហរា"តិ វុត្ថេ តស្សីយេវ កាលេ
តំយេវ យថាវុត្ថំ ភណ្ឌំ អវហរតិ ច, សង្កេតការកស្ស សង្កេតក្ខណេយេវ
ចារាជិកត្ថិ សង្ខេបតោ វេទិតព្ពំ។

នេមិត្តត្ថិ បរភណ្ឌាវហារស្ស ហេតុត្ថា អក្ខិនិខណានាទិ និមិត្តំ នាម, តេន
និព្ពត្តំ នេមិត្តំ, អវហរណាសម្ព័ន្ធាតកម្មំ អវហារោ។ "មយា អក្ខិម្ហ និខណិតេ វា
ភមុម្ហិ ឧក្ខិតេ វា ឥត្ថន្ទាមំ ភណ្ឌំ អវហរា"តិ អាណត្ថេន តំ និមិត្តំ ធិស្វា វុត្ថមេវ
ភណ្ឌំ វុត្ថនិយាមមរិរាធម្មតា គហិតំ ច, និមិត្តការកស្ស

និមិត្តករណក្ខណាយេវ ចារាជិកំ ហោតិ។ វុត្តនិយាមំ វិរាជេន្ទា គហិតំ ចេ,
និមិត្តការកោ មុច្ឆតិ, អវហារកស្សេវ ចារាជិកំ។ បុព្វបយោគោ អាទិយស្ស
តំ បុព្វបយោគាទិ, បុព្វបយោគាទិ ច តំ បញ្ចកញ្ញាតិ វិគ្គហោ។

៤៣. ថេយ្យញ្ច បសយ្ហញ្ច បរិកប្បោ ច បដិច្ចន្នោ ច កុសោ ច
ថេយ្យបសយ្ហបរិកប្បបដិច្ចន្នកុសា, តេ អាទិ ឧបបទភូតា យេសំ អវហារាណំ
តេ ថេយ្យ... បេ... កុសាទិកា, អវហារា, ឥមិនា ថេយ្យាវហារោ ច... បេ...
កុសាវហារោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ថេយ្យាវហារោតិ ថេនោ វុច្ឆតិ ចោរោ,
តស្ស ភារោ ថេយ្យំ, ឯត្ថ ន-ការលោចោ និវុត្តនយេន ទដ្ឋត្តោ, តេន អវហារណំ
ថេយ្យាវហារោ, សន្និច្ឆេទានិវសេន អទិស្សមាទេន គហណាញ្ច
ក្នុងមានក្នុងកហាបណាទីហិ វព្វេន្ទា គហណាញ្ច ថេយ្យាវហារោ។

បសយ្ហ អភិកវិទ្យា អវហារណំ បសយ្ហាវហារោ, កាមវិលោបការិយ
សាមិកេ អភិកវិទ្យា គហណាញ្ច រាជភដាទយោវិយ អភិកវិទ្យា
និពទ្ធករគ្គហណោ អធិកគ្គហណាញ្ច បសយ្ហាវហារោ។

វុត្តសុត្តាទិកំ បរិច្ឆិដ្ឋ កប្បេន្ទា អវហារណំ បរិកប្បាវហារោ, សោ ច
ភណ្ណាកាសបរិកប្បវសេន ធុរិដោ ហោតិ។ តត្ថ និក្ខិត្តភណ្ណំ
អន្ធការប្បទេសំ បរិសិទ្ធា សុត្តាទិភណ្ណានិ តត្ថ និក្ខិត្តានិ, តេ បេឡាទយោ
ភណ្ណាន្តស្ស “វុត្តានិ ច ភណ្ណាស្សមិ, សុត្តានិ ច ន ភណ្ណាស្សមិ” តិអាទិនា
នយេន បរិកប្បេន្ទា ឧត្តិបនំ ភណ្ណាបរិកប្បបុព្វកត្តា ភណ្ណាបរិកប្បាវហារោ
នាម។ អាមាមបរិវេណាទីនិ បរិសិទ្ធា លោភនិយំ ភណ្ណំ ទិស្វា
គព្ពចាសាទតលបមុខមាឡ កថាការទ្វារកោដ្ឋកាទី យំ កិញ្ចិ ហំនំ
បរិកប្បេន្ទា “ឯត្ថន្តវេ ទិដ្ឋោ ច, ឡិលោកេតុំ គហិតំ វិយ ទស្សមិ, នោ ច,
ហរិស្សមិ” តិ បរិកប្បេន្ទា អាទាយ គន្ធា បរិកប្បិតដ្ឋានាតិក្កមោ

ឱកាសបរិកប្បបុត្តកត្តា ឱកាសបរិកប្បវហារោ នាមាតិ សង្ខេបតោ
វេទិតញោ។

តិណបណ្ណាធិហិ បដិច្ចន្ទស្ស ភណ្ណាស្ស អវហរណំ បដិច្ចន្ទវហារោ,
ឧយ្យាធានីសុ កីឡមាណេហិ វា សង្ឃបរិវិសន្តេហិ វា មនុស្សេហិ ឱមុញ្ញាត្វា ឋបិតំ
អលង្ការាទិកំ យំ កិញ្ចំ ភណ្ណំ ទិស្វា “ឱណមិត្វា ភណ្ណាន្តេ អាសង្កត្តិ”តិ ឋត្វា
តិណបណ្ណាបំសុវាលុកាធិហិ បដិច្ចានេត្វា សាមិកេសុ បរិយេសិត្វា អទិស្វា
សាលយេសុ គតេសុ បច្ឆា ថេយ្យចិត្តេន គហលាញោ តនេវ ភណ្ណំ កទ្ធមាធិសុ
ថេយ្យចិត្តេន អង្គជ្ជាធិហិ បិដ្ឋេត្វា ឱសីទាបេត្វា ហេដ្ឋាកាគេន ដុដ្ឋដ្ឋានំ
ឧបរិកាគេន អតិក្កមនញោ បដិច្ចន្ទវហារោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

កុសេន អវហារោ កុសាវហារោ, ថេយ្យចិត្តេន កុសំ សង្គាមេត្វា
បរកោដ្ឋាសស្ស អគ្សេន មហាន្តស្ស វា សមសមស្ស វា គហលាង្គិ អត្ថោ។ យោ
បនភិក្ខុ កុសចាតនេន សង្ឃស្ស ចីវរេសុ ភាជិយមាណេសុ អត្តនោ
កោដ្ឋាសេន សមំ វា អធិកំ វា ឧនកំ វា អគ្សេន បញ្ចមាសកំ វា
អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្សេនកំ អញ្ញាស្ស កោដ្ឋាសំ អវហរិតុកាមោ
អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បតិតំ កុសំ បរកោដ្ឋាសេ ចាតេតុកាមោ ឧទ្ធរតិ, តដ្ឋិលោ
ច បរស្ស កោដ្ឋាសេ ចាតិតក្ខណោ ច ន ចារាជិកំ អនាបដ្ឋិត្វា
បរកោដ្ឋាសតោ បរនាមលិខិតំ កុសំ ឧត្តិបេន្តោ តតោ កេសគ្គមត្តម្យិ
អបនាមេតិ, ចារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បឋមំ បរកោដ្ឋាសតោ កុសំ ឧទ្ធរតិ,
ឧទ្ធដក្ខណោ ច អត្តនោ កោដ្ឋាសេ ចាតិតក្ខណោ ច សកនាមលិខិតំ កុសំ
ឧទ្ធរណក្ខណោ ច ចារាជិកំ អនាបដ្ឋិត្វា បរកោដ្ឋាសេ ចាតនក្ខណោ ហត្ថតោ
កេសគ្គមត្តម្យិ មុត្តេ ចារាជិកោ ហោតិ។

យទិ ឆ្ងើប កុសេ បដិច្ចាទេត្វា សព្វេសុ ភិក្ខុសុ សកសកកោដ្ឋាសំ អាទាយ
គតេសុ យស្មី កុសំ បដិច្ចាទេសិ, តស្ស សាមិកេន អាគន្ធា “មយ្ហំ កុសោ កស្មា
ន ទិស្សតី” តិ វុត្តោ ចោរោ “មយ្ហម្បិ កុសោ ន ទិស្សតី” តិ វត្ថា អត្តនោ កោដ្ឋាសំ
តស្ស សន្តកំ វិយ ទស្សេត្វា តស្មី វិវទិត្វា វា អវិវទិត្វា វា គហេត្វា គតេ ឥតរំ
កោដ្ឋាសំ ឧទ្ធវតិ ចេ, ឧទ្ធពក្ខណោយេវ ចារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បរោ “មយ្ហំ
កោដ្ឋាសំ តុយ្ហំ ន ទេមិ, តុំ តុយ្ហំ កោដ្ឋាសំ វិចិត្វា គណ្ណាហី” តិ វទតិ, ឯវំ វុត្តោ
សោ អត្តនោ អស្សមិកការំ ជានន្តោបិ បរស្ស កោដ្ឋាសំ ឧទ្ធវតិ, ឧទ្ធពក្ខណោ
ចារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បរោ វិវាទភិក្ខុកត្តា “កី វិវាទេនា” តិ ចិន្តេត្វា “មយ្ហំ វា
បត្តំ ហោតុ តុយ្ហំ វា, វរកោដ្ឋាសំ តុំ គណ្ណាហី” តិ វទេយ្យ, ទិន្នកំ នាម គហិតំ
ហោតីតិ ចារាជិកំ ន ហោតីតិ។ យទិ “តវ វុច្ឆនកំ គណ្ណាហី” តិ វុត្តោ
វិវាទកយេន អត្តនោ បត្តំ វរភាគំ ឋបេត្វា លាមកភាគំ គហេត្វា គតោ,
ចោរោ បច្ឆា គណ្ណាន្តោ វិចិត្វាវសេសំ នាម អគ្គហេសីតិ ចារាជិកោ ន ហោតិ។
ឯវំ កុសាវហារវិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយមេត្ត បញ្ចវីសតិយា អវហារេសុ
សម្ពេចោ, វិត្តារោ បន សមន្តចាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណានាយ វុត្តនយេនេវ
វេទិតព្ពោ។

២២. ឯត្តាវតា អទិន្នាទានចារាជិកស្ស វិនិច្ឆយាវយវរូបេន ឧគ្គហេតព្ពោ
បញ្ចវីសតិ អវហារេ ទស្សេត្វា ឥទានិ អទិន្នាទានវិនិច្ឆយេ សម្បត្តេ សហសា
អាបត្តិ អនារោបេត្វា បឋមំ ឱលោកេតព្ពានិ បញ្ច ឋានានិ ទស្សេតុំ
“វត្ថុកាលគ្សទេសេ ចា” តិ អាទិ អារទ្ធី។

តត្ថ វត្ថុ នាម អវហជកណ្ណំ។ កី វុត្តំ ហោតិ? អវហារកេន “មយា ឥត្តន្ទាមំ
កណ្ណំ អវហជ” ត្ថិ វុត្តេបិ តស្ស កណ្ណាស្ស សស្សមិកអស្សមិកការំ
ឧបបរិក្ខិត្វា សស្សមិកំ ចេ, អវហារកាលេ តេសំ សាលយការំ វា

និរាលយភារំ វា និយមេត្វា សាលយកាលេ ចេ គហិតំ, ភណ្ឌំ អគ្សបេត្វា
មាសកំ វា ឡនមាសកំ វា ហោតិ, ធុក្កដេន, អតិរេកមាសកំ វា ឡនបញ្ចមាសកំ
វា ហោតិ, ធុល្លច្ចយេន, បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ,
ចារាជិកេន កាតព្វោ។ សាមិកានំ និរាលយកាលេ ចេ គហិតំ, នត្តិ ចារាជិកំ។
ភណ្ឌសាមិកេ បន ភណ្ឌំ អាហារាបេន្តេ តំ វា ភណ្ឌំ តទគ្សនកំ វា នាតព្វន្តិ។

កាលោ នាម អវហារកាលោ។ ភណ្ឌំ នាមេតំ កធាចិ មហាគ្សំ ហោតិ,
កធាចិ សមគ្សំ។ តស្មា អវហជភណ្ឌាស្ស អគ្សំ បរិច្ឆិន្ទន្តេហិ
អវហជកាលានុរូបំ កត្វា បរិច្ឆិន្ទនត្ថំ កាលវិនិច្ឆយោ កាតព្វោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អគ្សោ នាម អវហជភណ្ឌាស្ស អគ្សោ។ ឯត្ថ ច សព្ពុទ្ធា ភណ្ឌានំ អគ្សោ
សមាឡាទោ ន ហោតិ, នវភណ្ឌំ មហាគ្សំ ហោតិ, បុរាណំ ច សមគ្សំ។ តស្មា
អវហារកាលេ ភណ្ឌាស្ស នវភារំ វា បុរាណភារំ វា និយមេត្វា អគ្សោ
បរិច្ឆិន្ទិតព្វោតិ អធិប្បាយោ។

ទេសោ ចាតិ ភណ្ឌាវហារទេសោ។ ឯត្ថ ច សព្ពស្សបិ ភណ្ឌាស្ស
ឧដ្ឋានទេសេ សមគ្សំ ហុត្វា អញ្ញត្ថ មហាគ្សត្វា អវហជភណ្ឌោ អគ្សំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា
តទនុរូចា អាបត្តិយោ និយមន្តេហិ អគ្សំ បរិច្ឆិន្ទនត្ថាយ អវហារទេសំ
និយមេត្វា តស្មី ទេសេ អគ្សវសេន តទនុរូចា អាបត្តិយោ កាវេតព្វោតិ
អធិប្បាយោ។

បរិភោគោ នាម អវហជភណ្ឌោ អវហារតោ បុព្វេ បរេហិ កតបរិភោគោ។
ឯត្ថ ច យស្ស កស្សចិ ភណ្ឌាស្ស បរិភោគេន អគ្សោ បរិហាយតីតិ
ភណ្ឌសាមិកំ បុច្ឆិត្វា តស្មី ភណ្ឌោ នវេបិ ឯកវាវម្បិយេន កេនចិ បកាវេន
បរិភុត្តេ បរិហារេត្វា អគ្សោ បរិច្ឆិន្ទិតព្វោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឯវេទនា នយោន ឯតានិ បញ្ច ឯនានិ ឧបបរិក្ខត្វាវ វិនិច្ឆយោ កាតព្វោតិ
ឧស្សេតុមាហា “បញ្ចបិ ញត្វា ឯតានិ កត្តព្វោ បណ្ឌិតេន វិនិច្ឆយោ” តិ។

៤៥. ឯត្តាវតា អធិន្ទានានវិនិច្ឆយាវយវក្ខតេ បញ្ចវិសតិ អវហារេ ច
បញ្ចដ្ឋានាវលោកនព្វា ឧស្សេត្វា ឥទានិ អនាគតេ ចាបភិក្ខុនំ
លេសោកាសបិទបាទត្ថំ បរសន្តកំ យំ កិញ្ចំ វត្ថុំ យត្ថ កត្តិចិ បីតំ យេន កេនចិ
បកាវេន កណ្ហាតោ មោក្ខាភាវំ ឧស្សេតុកាមេន តថាគតេន យា បនេតា -

ភូមជ្ជព្វា ជលជ្ជព្វា;
អាគាសជ្ជ មថាបរំ;
វេហាសដ្ឋោ ឧកជ្ជព្វា;
នាវា យានជ្ជមេវ ច។

ភារា រាម វិហារដ្ឋុ;
ខេត្ត វត្ថុជ្ជមេវ ច;
តាមា វញ្ញជ្ជ មុទកំ;
ឧន្តចោនោ វនប្បតិ។

ហរណាកោ បនិធិ ចេវ;
សុន្តយាតកំ ចាណាកា;
អបទំ ទ្វិបទព្វោវ;
ចតុប្បទំ ពហុប្បទំ។

ឌុចរកោណិរក្ខោ ច;
សិរិទាហរណាម្បិ ច;
សន្តេតកម្មំ និមិត្ត-

មិត្ត តី សេត្ត មាតិកា។ -

និក្ខត្តា, តាសំយថាភ្នំ បទភាជនេ, តទដ្ឋកថាយ ច អាគតនយេនវិនិច្ឆយំ
នស្សេតុកាមោ បឋមំ តាវ ភូមជ្ជេវិនិច្ឆយំ នស្សេតុមាហា “ធុតិយំ វាបី” តិអាទិ។

តត្ថ ធុតិយំ ថេយ្យចិត្តេន បរិយេសតោ ធុក្កជន្តិ សម្ពុត្តោ។ ឯវំ សព្វបទេសុ។
ឧបរិ សញ្ញាតាហិ រុក្ខលតាហិ, ឥដ្ឋកថាសាណាទីហិ ច សញ្ញាជ្ជំ មហានិដ្ឋំ
ឧទ្ធរតុកាមេន “មយា ឯកេនេវ ន សក្កា” តិ អត្ថនោ អញ្ញំ សហាយំ
បរិយេសិតំ ថេយ្យចិត្តេន សយិតជ្ជានា ឧដ្ឋានាទីសុ សព្វបយោគេសុ ធុក្កជំ
ហោតីតិ អត្ថោ។ កុដាលំ ភូមិខណ្ឌនត្ថាយ បិដកំ វាបី បំសុឧទ្ធរណត្ថាយ យំ
កិត្យា ភាជនំ។ ឥមេសុ ទ្វីសុ កុដាលស្ស ច នឈ្លាន នត្តិ, នឈ្លានត្ថាយ រុក្ខតោ
នឈ្លានំ និរុត្តោ ច កុដាលោ ច ន ហោតិ, កុដាលករណត្ថាយ អយោពិជំ
ឧទ្ធរណត្ថាយ អកប្បិយបថវី ខណ្ឌនស្ស បិ បដិករណត្ថាយ បណ្ណានិ
និរុត្តោបិ បិដកវាយនត្ថាយ វល្លិ និរុត្តោបិ ឧភយត្ថាបិ បរិយេសនេ មុសា
ភណតោបិ ធុក្កជញ្ជោវ ចាចិត្តិយញ្ច, ឥតរបយោគេសុ ធុក្កជមេវាតិ វេទិតព្វំ។

គច្ឆតោតិ ធុតិយាទី បរិយេសិត្វាលទ្ធា វា អលទ្ធា វា និដិដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស
បទេ បទេ ធុក្កជន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “ថេយ្យចិត្តោ ធុតិយំ វា បរិយេសិតិ” តិអាទិ
ចាឡិយំ (ចារា. ៩៤) “ថេយ្យចិត្តោ” តិ រុក្ខត្តា, ឥដ “ថេយ្យចិត្តោ” តិ វចនតោ
“ឥមំ និដ្ឋំ លភិត្វា ពុទ្ធបូជំ វា ករិស្សាមិ, សង្ឃកត្តំ វា ករិស្សាមិ” តិ ឯវមាទិនា
នយេន កុសលចិត្តប្បវត្តិយា សតិ អនាបត្តិ ធុក្កជំ។ បុព្វយោគតោតិ
អទិន្នាទានស្ស បុព្វបយោគភាវតោ, ធុតិយបរិយេសនាទីសុ បុព្វបយោគេសុ
ធុក្កជន្តិ អត្ថោ។

ទុក្ខជញ្ជា អដ្ឋវិដំ ហោតិ បុព្វបយោគទុក្ខដំ សហបយោគទុក្ខដំ
អនាមាសទុក្ខដំ ទុរុបចិណ្ឌាទុក្ខដំ វិនយទុក្ខដំ ញាតទុក្ខដំ ញាតិទុក្ខដំ
បដិស្សវទុក្ខដំន្តិ។ តត្ថ “ឃេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា កុទាលំ វា បិដកំ វា បរិយេសតិ
គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ វុត្ថំ បុព្វបយោគទុក្ខដំ នាម។ ឥដ
ចាចិត្តិយដ្ឋានេ ចាចិត្តិយំ, ឥតរេសុ បុព្វបយោគេសុ ទុក្ខដំ។ “តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ
វាលតំ វា ជិន្នតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ វុត្ថំ សហបយោគទុក្ខដំ។ ឥដ
អទិន្នានានសហិតបយោគត្តា ចាចិត្តិយវត្ថុម្ហិ, ឥតរត្រ ច ទុក្ខជមេវាតិ
អយមេត្ត វិសេសោ។ មុត្តាមណីអាទិសុ ទសសុ រតនេសុ, សាលីអាទិសុ សត្តសុ
ធម្មេសុ, សព្វេសុ ច អាវុធភណ្ណាទិសុ អាមសនបច្ចយា ទុក្ខដំ អនាមាសទុក្ខដំ។
កទលីនាឡិកេរបនសាទិវុត្តជ្ជមេវ ដលំ អាមសន្តស្ស វុត្ថំ ទុក្ខដំ
ទុរុបចិណ្ឌាទុក្ខដំ។ ឧបចរណំ ឧបចិណ្ឌំ, បរាមសនន្តិ អត្ថោ។ ទុដ្ឋ ឧបចិណ្ឌំ
ទុរុបចិណ្ឌំ, ទុរុបចិណ្ឌោ ទុក្ខដំ ទុរុបចិណ្ឌាទុក្ខដំ។ ភិក្ខាចារកាលេ បត្តេ រជស្មី
បតិភេ បត្តំ អប្បជិគ្គហេត្វា វា អដោវិត្វា វា ភិក្ខាបជិគ្គហណោ ទុក្ខដំ
វិនយទុក្ខដំ, វិនយេ បញ្ញត្តំ ទុក្ខដំ វិនយទុក្ខដំ។ កិញ្ចាបិ អវសេសទុក្ខដានិបិ
វិនយេ បញ្ញត្តានេវ, តថាបិ វុទ្ធិយា មយូរាទិសទ្មេហិ មោរាទយោវិយ ឥនមេវ
តថា វុច្ឆតិ។ “សុត្វា ន វទន្តិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ វុត្ថំ ញាតទុក្ខដំ នាម។
ឯកាទសសុ សមនុភាសនាសុ “ញាតិយា ទុក្ខជ” ន្តិ វុត្ថំ ញាតិទុក្ខដំ។ “តស្ស
ភិក្ខុវេ ភិក្ខុនោ បុរិមិកា ច ន បញ្ញាយតិ, បដិស្សវេ ច អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ
(មហាវ. ២០៧) វុត្ថំ បដិស្សវទុក្ខដំ នាម។ ឥមេសុ អដ្ឋសុ ទុក្ខជេសុ ឥដ
អាបច្ឆិតតំ ទុក្ខដំ បុព្វបយោគទុក្ខដំ នាម។ តេនាហ “បុព្វយោគតោ” តិ។
គាថាពន្ធសុខត្ថំ ឧបសគ្គំ អនាទិយិត្វា “បុព្វបយោគតោ” តិ វុត្ថព្កេ
“បុព្វយោគតោ” តិ វុត្ថន្តិ គហេតត្ថំ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ឥមេសុ ទុក្ខដេសុ អសង្កហិតានិ ឧកតោវិភង្គាកតានិ
ទិវាសេយ្យទិទុក្ខដានិ ចេវ ខន្ធកាកតានិ ច ពហុនិ ទុក្ខដានិ សន្តិ, តានិ បនេត្ត
វិនយទុក្ខដេយេវ សង្កហិតញ្ចានិ។ “វិនយេ បញ្ញត្តំ ទុក្ខជំវិនយទុក្ខជ”ន្តិ ហិ
សារត្ថធិបនិយំ (សារត្ថ. ដ. ២.៩៤) វុត្ថន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) បន
រដោកិណ្ណាទុក្ខដស្សេវ “វិនយទុក្ខជ”ន្តិ គហណំ ឧបលក្ខណាមត្តំ។ ឥតរថា
អដ្ឋ ទុក្ខដានីតិ គណាធាបរិច្ឆេទោយេវ និរត្តកោ សិយាតិ បុព្វបយោគ
ទុក្ខដានីម្យី វិនយទុក្ខដេយេវ សង្កហិតញ្ចកាវេបិ កតិបយានិ ទស្សេត្វា
ឥតវេសមេកតោ ទស្សនត្តំ តេសំវិសុំ គហណំ សុត្តជ្ជសង្កហិតត្ថេបិ
គេយ្យកាថាធិនំ អដ្ឋន្តិវិសុំ ទស្សនំវិយាតិ វេទិតព្ពំ។

៤៦. តត្ថជាតកំ កដ្ឋំវាតិ តស្មី ចិនិហិតនិធូបរិ ជាតំ អល្លំ សុក្ខំ កដ្ឋំវា។
លតំ វាតិ តាទិសំ វល្លិ វា។ ឥនំ ឧបលក្ខណំ តិណាធិនំ ឧទ្ធកកកច្ឆានញ្ច
គហេតព្ពត្តា។ ឧភយត្ថាបីតិ អល្លេ ច សុក្ខេ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អល្លរុក្ខាធិនិ
និទ្ទតោ ចាចិត្តិយំ អហុត្វា ទុក្ខដមត្តស្ស ភវនេ ការណំ ទស្សេតិ
“សហបយោគតោ”តិ។ អវហារេន សហិតបយោគត្តា ចាចិត្តិយដ្ឋានេបិ
ទុក្ខដមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “សហបយោគតោ ឧភយត្ថាបី ទុក្ខជ”ន្តិ វេទន្តោ
បឋមកាថាយ ទស្សិតបុព្វបយោគតោ ឥមាយ ទស្សិតសហបយោគស្ស
វិសេសំ ទស្សេតិ។

៤៧. បថវិន្តិ កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា បថវី។ អកប្បិយបថវី ខណតោ
សហបយោគត្តា ទុក្ខដមេវ។ ព្យហតោតិ បំសុំ ឯកតោ រាសី ករោន្តស្ស។
“វិយូហាតិ ឯកបស្សេ រាសី ករោតី”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ ឧហ-ឥច្ឆេតស្ស
ធាតុនោវិភក្តេ ឧប្បន្នត្ថេបិ ធាតុនមនេកត្តត្តាវិ-ឧបសគ្គវសេន ឥធ
រាសីករណោ វុត្ថតីតិ គហេតព្ពំ។ រាសីភូតំ បំសុំ កុទាលេន វា ហត្ថេន វា

បង្ខំយ៉ាង ឧទ្ធរន្តស្ប ច អបនេន្តស្ប ច បយោគគណនាយ ទុក្ខដំ បំសុមេវ វាតិ
ឯត្ថ អវុត្ថសមុច្ចយត្ថេន វា-សន្តេន សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ អាមសន្តស្សាតិ និធិកុម្មី
ហត្ថេន បរាមសន្តស្ប។ វាតិ សមុច្ចយេ។ ទុក្ខដន្តិ ទុក្ខ កតំ កិរិយំ សត្តារា វុត្ថំ
វិរាដេត្វា ខលិត្វា កតត្តាតិ ទុក្ខដំ។ វុត្ថព្យោតំ បរិវារេ (បរិ. ៣៣៩) -

“ទុក្ខដន្តិ ហិ យំ វុត្ថំ, តំ សុណោហិ យថាតថ;
អបរទ្ធវិវទ្ធព្យា, ខលិតំ យព្យា ទុក្ខដ”ន្តិ។

ទុក្ខវាវិរូបំ កតំ កិរិយាតិ ទុក្ខដំ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ បរិវារេ (បរិ. ៣៣៩) -

“យំ មនុស្សោ ករេ ចាបំ, អាវិ វា យទិ វា រហោ;
‘ទុក្ខដ’ន្តិ បវេនេន្តិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតិ”តិ។

ឯវ “តត្ថជាតក”ន្តិអាទិភាពាទ្ធយោគតំ ធនេនទុក្ខដំ ខណេនទុក្ខដំ
ព្យហនេនទុក្ខដំ ឧទ្ធរណេនទុក្ខដំ អាមសនេនទុក្ខដន្តិ បញ្ចាសុ សហបយោគទុក្ខដេសុ
បុរិមបុរិមបយោគេហិ អាបន្នា ទុក្ខជាបត្តិយោ បដិបំ បដិបំ ទុក្ខដំ បត្វា
បដិបស្សម្ពន្តិ, តំតំបយោការសានេលង្គិជម្ពំ ឌីក្ខមិត្វា ឱរមតិ ចេ,
តំតំទុក្ខដមត្តំ នេសេត្វា បរិសុទ្ធា ហោតិ។ ធុរនិក្ខេបមកត្វា ជន្មាបេន្តស្ប
ធុល្លច្ចយំ បត្វា អាមសនេនទុក្ខដំ បដិបស្សម្ពតិ មហាអដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ.
១.៩៤) វុត្ថំ។ យថាចាឡិយា គយ្ហមាទេ បុរិមបុរិមាបត្តិនំ បដិបស្សទិ “ព្រាត្តិយា
ទុក្ខដំ, ធូហិ កម្មវាចាហិ ធុល្លច្ចយា បដិបស្សម្ពន្តិ”តិ ចាឡិយំ (ចារា. ៤១៤,
៤២១, ៤២៨, ៤៣៩) អាគតត្តា អនុស្សាវនាយ ឯវ លព្ពតិ ទដ្ឋព្ភំ។ ឥមស្ស បន
សុត្តស្ស អនុលោមវសេន មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តា ឥមស្មី
អទិន្នាទានសិក្ខាបទេហិ អាបត្តិបដិបស្សទិ បមាណាន្តិ និដ្ឋមេត្ត គន្តព្ភំ។

៤៨. “ដន្ទាបេតិ, អាបត្តិ បុល្លច្ឆយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ៩៤) វុត្ថំ ឋានាចាវេន ចារាជិកញ្ច តស្ស
សាមន្តាបត្តិភូតំ បុល្លច្ឆយញ្ច ឋានភេទវិញ្ញាបនមុខេន វុត្ថព្ពន្ធិ ឥនានិ តំ
នស្សេតុមាហា “មុខេចាស” ភិណ្ឌិណ្ឌិ។ តត្ថ មុខេ កុម្មិមុខវដ្តិយំ។ ចាសំ
បវេសេត្វាតិ ពន្ធនំ ចាសំ បក្ខិបិត្វា។ ខាល្យាកេតិ អយោខាល្យាម្ហិ,
ខនិរខាល្យាកេ វា។ ពន្ធកុម្មិយា ឋានភេទោ ពន្ធនានំ វសា ព្រោយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩. ឥនានិ ឋានភេទំ នស្សេតិ “ទ្វេ” តិណ្ឌិណ្ឌិ។ “ឯកស្មី ខាល្យាកេ” តិ ឥមិនា
ទ្វិសុ ទិសាសុ វា តីសុ ចតុសុ វា ទិសាសុ ខាល្យាកេ ខណ្ឌិត្វា
ពន្ធខាល្យាកណាឆាយ សម្ពវន្តោ ឋានភេទោ ឧបលក្ខិតោ ហោតិ។ វលយំ... បេ....
កតាយ វា ទ្វេ ឋានានីតិ យោជនា។ វាតិ សមុច្ឆយេ ឧបលក្ខិតោ ហោតិ។

៥០. ឯវំ ឋានភេទំ នស្សេត្វា ឥនានិ ឋានវេសេន អាបត្តិតញ្ច អាបត្តិយោ
នស្សេតុមាហា “ឧទ្ធវន្តស្ស” តិណ្ឌិណ្ឌិ។ សង្ខលីន្តិ ធាមំ។ បុល្លច្ឆយន្តិ ឯកស្ស
សន្តិកេ នេសេតញ្ចាសុ អាបត្តិសុ ជូលត្តា, អច្ឆយត្តា ច បុល្លច្ឆយំ នាម។
វុត្ថញ្ញោតំ បរិវារេ -

“បុល្លច្ឆយន្តិ យំ វុត្ថំ;
តំ សុណោហិ យថាតថំ;
ឯកស្ស មូលេ យោ នេសេតិ;
យោ ច តំ បដិកណ្ឌិតិ;
អច្ឆយោ តេន សមោ នត្ថិ;
តេនេតំ ឥតិ វុច្ឆតី” តិ។ (បរិ. ៣៣៩);

ឯត្ថ ច ជូលជួយន្តិ វត្តព្រៃ “សម្បជ្ឈាយេ ច (សំ. និ. ១.៤៩) សុគ្គតិ, តំ ហោតិ កដុកបួល”ន្តិអាធិសុ (ធម៌. ប. ៦៦) វិយ លការស្ស ទ្វិត្តំ, សំយោគេ ឧការស្ស រស្សោ ច វេទិតព្ពោ។ តតោ សង្ខុលិកកេនតោ បរំ។ ឋានា ចាវេតីតិ បិតជ្ជានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេតិ។ ឯត្ថ ច ឆាវជ្ជកថាយំ “ឧទ្ធចំ វា អនោ វា តិរិយំ វា អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ សង្ខាមេតិ, អាបត្តិ ចារាជិកស្ស”តិ (ចារា. ៩៩) វត្តនយេន “តិរិយ”ន្តិ វត្តា ចតស្សោ ទិសា, ឧទ្ធចមដោ ចាតិ ធម្មានានិ។ តាសុ ឯកំ ទិសំ អបនីយមាធាយ កុម្មិយា តំទិសាភិមុខំ ឥតរទិសាយំ បិតបស្សេ ឡិមទិសាយ បិតបស្សេន ដុដ្ឋាកាសស្ស កេសគ្គមត្តម្បិ អនតិក្កន្តេ ជន្មាបនវសេន ដុល្លច្ចយំ ហោតិ, អតិក្កន្តេ ឋានា ចាវិតត្តា ចារាជិកំ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ ឥមមេវ សន្ធាយាហ “ឋានា ចាវេតិ ច ចុតោ”តិ។ ឯសេវ នយោ ជន្មនវហិតាយ និធិកុម្មិយា ឋានាចាវេនេបិ។

៥១. ឯវំ បឋមំ ពន្ធនំ ជិន្និត្វា បច្ឆា កុម្មិគ្គហាលោ នយំ ធស្សេត្វា ឥនានិ បឋមំ កុម្មិ អបនេត្វា បច្ឆា ពន្ធនាបនយនេ នយំ ធស្សេតុមាហ “បឋម”ន្តិអាធិ។ សោ នយោតិ “បឋមុទ្ធាវេ ដុល្លច្ចយំ, ទុតិយុទ្ធាវេ ចារាជិក”ន្តិ តមេវត្ថមតិទិសតិ។

៥២. វលយន្តិ កុម្មិយា ពន្ធសង្ខុលិកាយ មូលេ បវេសិតំ វលយំ។ មូលេ យំសន្តោ ឥតោ ចិតោ ច សាវេតីតិ យោជនា។ យំសន្តោតិ ដុសាបេន្តោ។ ឥតោ ចិតោ ច សាវេតីតិ ឡិរតោ ច ចារតោ ច សព្វាលេតិ។ រក្ខតីតិ ឯត្ថ “សីលំ ភិក្ខុ”ន្តិ ចាបសេសោ, ចារាជិកំ នាបជ្ជតីតិ វត្តំ ហោតិ។ តត្ថាតិ តស្មី មូលេ។ ខេតតំ ករោន្តោវាតិ សព្វបស្សតោ មូលំ អដុសាបេត្វា អាកាសគតំ ករោន្តោវ។ បរាជិតោតិ ឋានាចាវេនស្ស កតត្ថា បរាជយមាបន្តោ ហោតិ។

៥៣. កុម្ម័តត្ថកេ ជាតន្ត្រី យោជនា។ ចិរកាលំ និហិតត្តា មូលេហិ កុម្មី
វិនិច្ឆ័យា បិតន្តិ អត្តោ។ សមីបេ ជាតំ រុក្ខំ និន្ទតោតិ យោជនា។ ឯតុ ច
“តត្ថជាតកំ កជ្ជំ វា” តិអាទិកាយ គាថាយ និធមត្ថកេ ភូមិយំ បិតរុក្ខលតាធិ
និន្ទន្តស្ស អាបត្តិ រុត្តា, ឥមាយ បន គាថាយ ភូមិ និខណ្ឌាត្វា ឌីតិណ្ឌាកាលេ និធិ
វិនិច្ឆ័យា បិតមូលំ អល្លរុក្ខំ, ខាលុកំ វា គហេត្វា អាហាតិ បុនរុត្តិទោសាការោ
វេទិតញោ។ “អតត្ថជ” ត្ថិ ឥមិណ សហបយោគាការមាហា។ ឥមិណា
បុរិមគាថាយ រុត្តំ កជ្ជលតាធិនិ និធិសម្ពន្ធានិ ច, យថាវុត្តទុក្ខជស្ស វុត្ថនិ,
សមីចានិ ច, ចាចិត្តិយស្ស វុត្ថនិតិ ធិបេតិ។

៥៤. ឥនានិ ឯវំ បរិយេសិត្វា ទិដ្ឋនិធិភាជនំ បិតជ្ជានតោ អចាលេត្វា
អន្តោបិតំ ភណ្ឌាមត្តំ ភណ្ឌាតោ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “អន្តោកុម្មិតត” ត្ថិអាទិ។
តត្ថ ជន្មាបេតិតិ អន្តោចាជិយា បក្ខិត្ត អត្តនោ ភាជនេ បក្ខិបិតុំ
រាសិករណាទិវសេន ជន្មាបេតិ។ អបព្យហាតិ វាតិ ហេដ្ឋា បិតំ ភណ្ឌិតុំ ឧបរិ
បិតានិ អបនេន្តោវិយូហាតិ វា។ អថ វា អបព្យហន្តោតិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៤)
អដ្ឋកថាវចនស្ស ទិដ្ឋា ករោន្តោតិ ភណ្ឌិបទេ អត្តោ រុត្តោតិ អត្តនោ ភាជនេ
បក្ខិបិតុំ ឥតោ ចិតោ ច រាសី ករោន្តោតិ អត្តោ វេទិតញោ។ តត្ថេវាតិ
អន្តោកុម្មិយមេវ។

៥៥. ហរន្តោតិ អវហរន្តោ។ មុដ្ឋិនិច្ឆិតិ អត្តនោ ភាជនំ បក្ខិបិត្វា ភណ្ឌិតុំ
អសក្កុណោយេហ អន្តោកុម្មិម្ហ ហត្ថំ ឌីតាវេត្វា កុម្មិតតភណ្ឌាន យថា អពាទ្ធី
ហោតិ, តថា មុដ្ឋិយា បរិច្ឆិន្ទតិ, កុម្មិតតំ មុដ្ឋិយា ភណ្ឌាន្តោ កុម្មិតតេន មុដ្ឋិតតំ
យថា អសម្មិស្សំ ហោតិ, តថា បរិច្ឆិន្ទិត្វា ចាទក្សនកំ វា អតិវេកចាទក្សនកំ
វា ភណ្ឌាតិតិ រុត្តំ ហោតិ។ អត្តនោ ភាជនេ គតំ កត្វា វា និច្ឆិតិ យោជនា។
អត្តនោ ភាជនគតំ កត្វា កុម្មិតតេន យថា អសម្មិស្សំ ហោតិ, តថា

បរិច្ឆេទតីតិ អត្តោ, សេច អត្តនោ ភាជនគតំ ហុត្វា កុម្មិតតេន អសម្មិស្សំ
ភណ្ឌំ បញ្ចមាសកំ វា អតិវេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្គតិ, ចារាជិកោតិ វុត្តំ
ហោតិ។

៥៦. ហារំ វាតិ មុត្តាហារំ វា។ ចាមង្គំ វាតិ សុវណ្ណមយំ, រជតមយំ វា ចាមង្គំ
ធាមំ។ សុត្តារុទ្ធិន្តិ សុត្តេ អារុទ្ធិំ សុត្តារុទ្ធិំ, សុត្តញ្ច សុត្តារុទ្ធិញ្ច សុត្តារុទ្ធិន្តិ
ឯកទេសស្សបេកសេសោ ទដ្ឋញ្ចោ។ “សុត្តេន អារុតស្សបិ សុត្តមយស្សបិ ឯតំ
អធិវចន”ន្តិ អដ្ឋកថាវចនតោ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) បឋមមុត្តាហារំ វិទា
សុវណ្ណារជតបវាទ្យាធិមណីកំ វា សុត្តេសុ អារុណីត្វា កតា ធានាវលីយោ ចេវ
សុត្តមយានិ ច ភណ្ឌានិ គហេតញ្ចានិ។ កុម្មិយា បិតន្តិ ចាបសេសោ។
ដន្ទាបេតីតិ យេយ្យចិត្តេន គណ្ឌិតុកាមតាយ ចាលេតិ។ យថាវត្ថុន្តិ
វីតិក្កមាទ្យុបំ បុល្លច្ចយំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឋានា ចាវេតីតិ បិតជ្ជានតោ
កេសគ្គមត្តម្យិ អតិក្កាមេតិ។ បុតោតិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលា បរិហីនោតិ
អត្តោ។

អបរិបុណ្ណាយ កុម្មិយាឯកទេសដ្ឋំ ភណ្ឌំ តតោ តតោ កេសគ្គមត្តម្យិ
ឋានំ អបនេត្វា តត្ថេវ អន្តោកុម្មិយា អញ្ចំ ឋានំ នេន្តស្ស ច តត្ថេវ អាកាសគតំ
ករោន្តស្ស ច “អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ, មុដ្ឋិ វា ធិន្តតិ”តិ (ចារា. ៩៤)
ឯតេហិ សធិសត្តា វត្ថុម្ហិ ចាទំ អគ្សន្តេ ចារាជិកា ហោតីតិ មហាអដ្ឋកថាយំ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) ឥទំ សន្និដ្ឋានំ។ ភាជនតលេ កោដិ វេបេត្វា កមេន
សកលភាជនកុដ្ឋី តេនេវ មូរេត្វា មុខវដ្ឋិយា ឯកា កោដិ ធិក្ខិត្តា ចេ,
តថាបបិតស្ស ហារាធិនោ សកលភាជនំ អដ្ឋានន្តិ កោដិ គហេត្វា ឧដុកំ
ឧត្តិបន្តស្ស ឌីសានកោដិ ភាជនតលេតោ កេសគ្គមត្តម្យិ អាកាសគតំ
ករោតោ ច មុខវដ្ឋិយំ យំសិត្វា អាកក្ខន្ធស្ស សកលភាជនោទំ ខេបេត្វា

មុខវដ្តិយា បរិកកោដិយា ដុដ្ឋដ្ឋានំ អបរាយ កោដិយា កេសគ្គមត្តម្ហិ
អតិក្កាមយតោ ច ភាជនកុដ្ឋិយា ឧបឡំ វត្តាធិនា កេនចិ បូរេត្វា តស្សោបរិ
បរិកហារាធិសុត្តារុទ្ធស្ស បិតោកាសមេវ ឋានន្តិ តតោ កេសគ្គមត្តំ
អបនេន្តស្សបិ ចារាជិកំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៧. សប្បិអាធិស្វតិ ភាជនគតេសុ សប្បិអាធិន្រវត្ថុសុ យំ កិញ្ចិ។
ចាទបូរណន្តិ ចាទំ បូរេតីតិ ចាទបូរណំ, ចាទគ្យនកន្តិ អត្តោ។ បិរតោ
បរាជយោតិ សម្ពន្ធោ។ កនាតិ ចេ? ឯកេនេវ បយោគេន បីតមត្តេ
ចាទបូរណេតិ យោជនា។ “មុខគតំ វិនា”តិ ចាបសេសោ។ តត្ថ ឯកេនេវ
បយោគេនាតិ ធុរនិក្ខេបមកត្វា ឯកាពទ្ធី កត្វា អាកឡេត្វា បិវនបយោគេន។
“មុខគតំ វិនា”តិ ឥមិនា សចេ គលគតេនេវ ចាទោ បូរតិ, អន្តោគលំ បរិដ្ឋេតិ
វុត្តំ ហោតិ។ មុខគតេន បូរតិ, មុខគតំ ភាជនគតេន វិយោជេត្វា ឡើយសុ
បិហិតេស្វតិ វុត្តំ ហោតិ។ វេជ្ជនធុរាធិហិ អាកឡេត្វា បិវន្តស្ស នាឡគតេន
បូរតិ, នាឡគតំ ភាជនគតេន វិយោជេត្វា នាឡិកោដិយំ អផ្តលិយា
បិហិតាយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទំ “អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ, មុដ្ឋី វា ជិន្នតី”តិ
(ចារា. ៩៤) វុត្តនយស្ស អនុលោមវសេន មហាបច្ឆិយាធិសុ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៤)
អដ្ឋកថាសុ វុត្តនយេន គហេតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។

“ឯកេនេវ បយោគេន បីតមត្តេ បរាជយោ”តិ ឥមិនា សប្បិអាធិសុ
មហាគ្យសុ តត្ថកេនេវ ចាទបូរណញោ ហោតិ, ឯកវារមេវ មុខេន វា
សប្បិអាធិនា វា ភាជនគតេន ឯកាពទ្ធាវេ ជិន្នមត្តេបិ អត្តនោ ភាជនេ កុម្ហី
បណាមេត្វា បក្ខិត្តេន កុម្ហីគតេ ជិន្នមត្តេបិ ចារាជិកោ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

៥៨. “ធុរនិក្ខេបំ កត្វា បុនប្បុនំ បិវន្តស្ស ន បរាជយោ”តិ ឥមិនា
ធុរនិក្ខេបមកត្វា បុនប្បុនំ បិរតោ បរាជយោតិ សាមត្តិយា វុត្តំ ហោតិ។

ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា បុនប្បុនំ មុខេន គហេត្វា វា បុជាធិហិ វា គហេត្វា
ចាទប្បរណាមត្តំ បិវន្តស្ស បរាជយោ ហោតីតិ គហេតត្ថំ។

៥៩-៦០. សចេ ទិបតិ ថេយ្យចិត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ យំ កិញ្ចំ ភណ្ឌាកន្តិ
តេលបិវនាវហំ ទុក្ខលសាជកេម្ពឧណ្ណាទិកំ ភណ្ឌំ។ តេលកុម្មិយំ បរស្សាតិ
លព្ពតិ។ តំ និក្ខិត្តភណ្ឌំ។ ធុរន្តិ ឯកំសេន។ តាវទេ វិនស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។
តាវទេតិ តស្មី ខណោយេវ។ កតវស្មី ខណោតិ អាហ “ហត្ថតោ មុត្តមត្ត”តិ,
តេលស្ស បីតកាលំ អនាគម្ព បុព្វបយោគត្តា បឋមមេវ ហោតីតិ
អធិប្បាយោ។ វិនស្សតីតិ សីលវិនាសំ ចាបុណាតិ។ អាវិញ្ញេត្វាតិ
បណាមេត្វា។ តាឡេតីតិ បក្សរាបេតិ។ “សាឡេតី”តិបិ បឋន្តិ, សោយេវ
អត្តោ។ សាឡ សវនេតិ ធាតុ។ តថាតិ “ថេយ្យចិត្តោ វិនស្សតី”តិ អាកឡតិ,
ថេយ្យចិត្តេន ឯវំ ករោន្តស្ស ចារាជិកោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៦១. តន្តិ តេលស្ស ឌីកិរណាភាវំ ញាត្វា បឋមមេវ តុច្ឆភាជនេ ថេយ្យចិត្តេន
និក្ខិត្តំ ចាទក្សនកតេលបិវនកំ តំ វត្ថាទិភណ្ឌំ។ “ឧទ្ធករតោវា”តិ
សាវជារណាវចនេន “បីតមត្តេ បរាជយោ”តិ ទស្សិតំ មហាអដ្ឋកថាមតំ
បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។ ធិសីតោតិ “សាសនកប្បវត្តា ចាតិតោ, ចារាជិកាបន្នោតិ
អធិប្បាយោ។ “ថេយ្យចិត្តោ”តិ អាកឡនត្ថំ “តថា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធនិយំ។
ឥមីនា សុទ្ធិចិត្តេន កោបនត្ថាយ តុច្ឆភាជនេ វត្ថាធិ និក្ខិត្តា អញ្ញេន តំ
អនោលោកេត្វា តេល អាសិត្តេ បច្ឆា សុទ្ធិចិត្តេនេវ ឧទ្ធករតោ ន ទោសោតិ
ធិបិតំ ហោតិ។

៦២. តត្ថវាតិ បីតជ្ជានេយេវ។ ភិទ្ធតោតិ ឋានា អចារេត្វា
តិណជ្ឈាបកស្ស វិយ ភិក្ខុនោ ឋានាចារេត្វាយំ វិនា ចាសាណាទិនា
កេនចិ បហវិត្វា ភិទ្ធតោ។ “មន្តោសធានុភាវេន ភិទ្ធតោ”តិ ច វទន្តិ។

ធម្មនុស្សាតិ អធម្មតុកាមស្សាបិ សតោ បរិបុណ្ណាតេលយជាទីសុ ចាបល្លេន
វាលុកំ វា ឧទកំ វា ឌីកិរិក្ខា ឌុត្តរាបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ “ឧទកមាតិកំ យជាភិមុខំ
កត្វា ឌីបិលាបេន្តស្សា”តិ វេទន្តិ។ វាធាចារ្យនាធិប្បាយេ សតិបិ
យេយ្យចិត្តាភាវេន ចារាជិកា នវិជ្ជតិ, ភណ្ឌាទេយ្យំ បន ហោតីតិ សន្និដ្ឋានំ។
លាបេន្តស្សាតិ កជ្ជានិ បត្តិបិក្ខា លាបេន្តស្ស។ អបរិភោគំ ករោន្តស្សាតិ
ឧទ្ធករាបស្សាវាទិមោកិរិក្ខា អបរិភោគំ ករោន្តស្ស។ ទុក្ខជន្តិ ឯតេសុ ភិន្ននាទីសុ
ចត្វសុបិ វាទេសុ បទភាជនិយំ ទុក្ខជមេវ អាគតត្តា វុត្ថំ។

ភូមជ្ជកថាវណ្ណនា។

៦៣. ឥនាទិ ថលជ្ជេវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “ឋបិត”ន្តិអាទិ។ តត្ថ បត្តិវិក្ខាតិ
អត្តិវិក្ខា។ ឯត្ថ ច-សន្ថោ អវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថោ, តេន ថលេ រាសីកតធម្មាទីសុ
វិនិច្ឆយោ និមិត្តិយា វុត្តវិនិច្ឆយានុសារេនវិញ្ញាតុំ សក្កាតិ តំ សរូបតោ អវុត្តំ
សមុច្ឆិនោតិ។ អត្តរណាទិកន្តិ បច្ចត្តរណាទិកំ។ វេបេត្វា ឧទ្ធករន្តស្សាតិ
កិលញ្ញាសំហារណនិយាមេន វដ្តេត្វា សំហារិក្ខា ឧទ្ធករន្តស្ស។ មុត្តេ វាធាតិ កមេន
សំហារិក្ខា បិតជ្ជានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មុត្តេ សតិ។ បរាភវេតិ សាសនតោ
បរិហំនោ។

៦៤. ឯវំ អត្តិវិក្ខា ឋបិតវត្ថាទីនំ សំហារិក្ខា គហណោវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា
តិរិយតោ អាគម្ពនេវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “ឌីមន្តេនា”តិអាទិ។ បិ, វាតិ
បការន្តរមេវ សមុច្ឆិនោតិ។ ឧដុកំ កម្ពតោបិ វាតិ អត្តិវិក្ខា ឋបិតវត្ថាទីកំ
ចត្វសុ ទិសាសុ ឯកំ ទិសំ ឧដុកមាគម្ពតោ ច ចារាជិកំ ហោតិ។ កនាតិ ចេ?
ឯត្ថាបិ ឌីមន្តេន ដុដ្ឋមោកាសំ ចារិមន្តតោ អតិក្កន្តេ ចារាជិកន្តិ យោជនា។
ឌីមន្តេន ដុដ្ឋមោកាសន្តិ គហេត្វា អាគម្ពន្តស្ស អត្តនោ

បិតធិសាគតបរិយន្តេន ដុសិត្វា បិតជ្ជានំ។ ចារិមន្តតោតិ ចារិមន្តេន,
ករណេត្ថ តោ-បច្ឆយោ។

ថលំ នាម បដិច្ចន្ទាបដិច្ចន្ទភូមិចាសាធិបត្តតតលាធិនិ, តត្រដ្ឋំ
ធម្មាធិកណ្ណំ ថលដ្ឋំ នាម ហោតិ។ តត្ថ សព្ពត្ថ វិនិច្ឆយោ វុត្តនយេន វេទិតញោ។

ថលជ្ជកថាវណ្ណានា។

៦៥-៦. បរិច្ឆេទាតិ ឋានបរិច្ឆេទា។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

៦៧-៨. ខេតតន្តិ អាកាសគតំ។ អស្សាតិ មោរស្ស។ តន្តិមោរំ។

៦៩. ឋានាតិ យថាបរិច្ឆេទា ធម្មិទា ឋានា។ តស្សាតិ មោរស្ស ជន្ទាបនេតិ
យោជនា។ តស្សាតិ វា ភិក្ខុស្ស បុល្លច្ចយមុទីរតំ។

៧០. អគ្គហេត្វា ហេត្តេន លេខ្ខិបនាធិបយោគេន មោរំ តាសេត្វា
បិតជ្ជានតោ អបនេតិ។ អត្តនោ ឋានាតិ មោរស្ស អត្តនោ ធម្មការជ្ជានា។
សយំ ឋានាតិ ភិក្ខុ សកជ្ជានា, សមណការតោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧១-២. ឥទានិ “ឋានា ចាវេតិ ចេ មោរ”ន្តិ ធស្សិតំ ឋានាចារិទំ វិភាវេតុមាហ
“ដុដ្ឋាកាស”ន្តិអាធិ។

៧៣. ករេ និលីយតីតិ បសាវិតហត្ថតលេ និសីទតិ។

៧៥. ឧទ្ទេត្វាតិ អាកាសំ ឧប្បតិក្វា។

៧៦. អន្តេ និលីនន្តិ អំសក្ខជាធិសរីរាវយវេ និលីនំ។ ចានេតិ អត្តនោ
បឋមុទ្ធាចានេ។ ទុតិយេ ចានេ។

៧៧. ចាទានន្តិ ទិដ្ឋំ ចាទានំ។ កលាបស្សាតិ ភូមិយំ ដុសិយមានស្ស
កលាបគ្គស្ស។

៧៨. តតោ បថវិតោតិ តីហិ អវយវេហិ បតិដ្ឋិតបថវិប្បទេសតោ, ន
បឋមតោ តត្ថ ទុក្ខជត្តា, ន ទុតិយតោ តត្ថ ដុល្លច្ចយត្តា, តតិយា បន ហំនា
កេសគ្គមត្តម្យិ ចាវយតោ ចារាជិកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឯត្តារតា -

“បញ្ចវេ បីតំ មោវ សហ បញ្ចវេន ឧទ្ធពរតិ, ចារាជិកំ។ យទិ បន ចានំ
នគ្យតិ, សត្តត្ថ អគ្បវសេន កត្តត្ថំ។ អន្តោវត្ថម្ហិ ចរន្តំ មោវ យេយ្យចិត្តោ
បទសា ពហិវត្ថំ នីហរន្តោ ធារាបរិច្ឆេទំ អតិក្កាមេតិ, ចារាជិកំ។ វេជេ
បីតពលិតទុស្ស ហិ វេជារិយ អន្តោវត្ថ តស្ស ហំនំ។ ហត្ថេន បន
គហេត្វា អន្តោវត្ថស្មិម្ហិ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស ចារាជិកមេវ។
អន្តោកាមេ ចរន្តម្ហិ កាមបរិច្ឆេទំ អតិក្កាមេន្តស្ស ចារាជិកំ។ សយមេវ
និក្ខមិត្វា កាម្មបចារេ វា វត្ថុបចារេ វា ចរន្តំ បន យេយ្យចិត្តោ កដ្ឋេន វា
កថលាយ វា ឧត្រាសេត្វា អជីវិតិមុខំ ករោតិ, មោរោ ឧទ្ទត្វា អន្តោកាមេ
វា អន្តោវត្ថម្ហិ វា ធននបិដ្ឋេ វា និលីយតិ, វត្ថុតិ។ សចេ បន អជីវិតិមុខោ
ឧទ្ទតិ វា គច្ឆតិ វា, ‘អជីវី បវេសេត្វា គហេស្សមី’តិ បរិកប្បេ អសតិ
បថវិតោ កេសគ្គមត្តម្យិ ឧប្បតិទមត្ថេ វា ទុតិយបទវារេ វា ចារាជិកំ។
កស្មា? យស្មា កាមតោ និក្ខមន្តស្ស បីតដ្ឋានមេវ ហំនំ ហោតិ”តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ១.៩៦) -

អដ្ឋកថាគតោ វិនិច្ឆយោ ឧបលក្ខិតោតិ វេទិតព្ពំ។
កបិញ្ញារាទិបរសន្តកសកុណោសុ ច ឯសេវ វិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោ។

៧៩. បាត្រតិ ធារេ ភិក្ខុយ បិទំ ភិក្ខុនោ ហត្ថគតេ បាត្រេ។ តស្ស
ថេយ្យចិត្តស្ស។

៨០. អនុទ្ធវិទ្យាវាតិ បាត្រេ បតិទំ សុវណ្ណាធិ ហត្ថេន អនុក្ខិបិទ្វាវ
បឋមបទវាវេ ដុល្លច្ចយំ កម្មមានត្តា ន វុត្ថំ។

៨១. ហត្ថតិ ហត្ថគលេ។ វត្ថុតិ ជីវេវេ។ មត្តកេតិ សិរសិ។ កាថាធន្តវសេន
វា-សន្តេ អាការស្ស រស្សត្ថំ។ បតិជ្ជិតន្តិ បតិទំ។ តន្តិ ជិដ្ឋមាទំ តំ
សុវណ្ណាឧណ្ណាធិ។ យទិ អាគាសេ កច្ចន្តំ, បតន្តំ វា ហត្ថេន គណ្ហាតិ។
គហិតហត្ថេ បិតជ្ជានមេវ ហំនំ, តតោ កេសគ្គមត្តម្យិ អបនេន្តស្ស ចារាជិកំ។
តថា គហេត្វា ថេយ្យចិត្តេន កច្ចតោ ទុតិយចាទុទ្វាវេ។ វត្ថាធិសុ បតិទេបិ
ឯសេវ នយោ។

អាគាសជ្ជកថាវណ្ណានា។

៨២. មញ្ចបិហធិស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន មញ្ចបិវសទិសេ វេហាសគូតេ
អដ្ឋវិគាធានយោ សង្កណ្ហាតិ។ អាមាសម្បីតិ ហត្ថេន វា កាយេន វា អាមសិតត្ថំ
វត្ថាធិញ្ច។ អនាមាសម្បីតិ តថា អបរាមសិតត្ថំ សុវណ្ណាធិ។ អាមសន្តស្សាតិ
ហត្ថាធិហិ បរាមសន្តស្ស។ “ទុក្ខជ”ន្តិ ឥមិទា ជន្ទាបនេ ដុល្លច្ចយញ្ច ហំនាចារវេន
ចារាជិកញ្ច ហេជ្ជា ថលេជ្ជ វុត្ថនយេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ អតិទិសតិ។
ហំនបរិច្ឆេទោ បន មញ្ចាធិហិ ឯវ ឧក្ខិបន្តស្ស ចតុន្នំ ចាទានំ វសេន, តត្រដ្ឋមេវ
គណ្ហាន្តស្ស មញ្ចស្ស ចតុសុ ចាទសីសេសុ ដុសិត្វា មជ្ឈេ អដុសិត្វា បិតស្ស
ខលិមក្ខិតថទ្ធសាជកស្ស ចតុន្នំ ចាទសីសានំ វសេន, អជនីសុ ដុសិត្វា បិតស្ស
អជនីនំ វសេន វា វេទិតញ្ច។

៨៣. វិសេតិ ជីវរវិសេ, ឥមិនា ជីវរនិក្ខេបនត្ថាយ

ឋបិតរុក្ខធន្តរាសលាការជ្ជអាទយោ ឧបលក្ខិតា។ ឡិរតោតិ អត្តនោ
បិតទិសាភិមុខតោ។ ភោគន្តិ សំហរិត្វា ជីវរំ តស្ស ឆាមេត្វា ឋបិតមជ្ឈដ្ឋានំ។
អន្តន្តិ ឆាមេត្វា ឯកតោ កតំ, ឧភយានំ វា អន្តំ។ ចារតោ កត្វាតិ វិសតោ
បរកាគេ កត្វា។

៨៤. ជីវរេន ដុដ្ឋាកាសោតិ ជីវរេន ដុដ្ឋដ្ឋានំ។ តស្សាតិ តថា ឋបិតស្ស
ជីវរស្ស។ សោសកលោ ជីវរវិសោ ហំនំ ន តុ ហោតីតិ មតោតិ សម្ពន្ធា។

៨៥-៦. ឡិមន្តេន ដុដ្ឋំ វា តំ ឡិកាសន្តិ សម្ពន្ធា។ ជីវរភោគំ គហេត្វា
យេយ្យចិត្តេន អត្តនោ អភិមុខំ អាកឡតោ អត្តនោ បិតទិសាយ ជីវរវិសេ
ជីវរេន ដុសិត្វា បិតជ្ជានបរិយន្តំ ឥតរេន អតិក្កាមយតោ ចុតីតិ សម្ពន្ធា។
ឥតរេន ចារិមន្តេន ភិក្ខុទិសាយ ជីវរស្ស ដុដ្ឋាកាសបរិយន្តំ ឥតរេន ដុដ្ឋំ តំ
ឡិកាសំ ឡិមន្តេន អតិក្កាមយតោ វា ចុតីតិ យោជនា។ ឥតរេនាតិ ចារិមន្តេន
ភិក្ខុបស្សេ ជីវរវិសេ ដុសិត្វា បិតជីវបរិយន្តេន។ ដុដ្ឋំ ជីវរវិសោកាសំ។
ឡិមន្តេនាតិ អត្តនោ បិតទិសាយ ជីវរវិសេ ដុសិត្វា ឋបិតជីវប្បទេសេន។
អតិក្កាមយតោតិ កេសគ្គមត្តម្មិ អតិក្កាមេន្តស្ស។

ឯវំ ធិយន្តាកឡនេ សម្ពរន្តំ វិកប្បំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តិរិយន្តេន
អតិក្កមនិវិធិ ទស្សេតុមាហា “ទក្ខិណាន្តេនា” តិអាទិ។ បុនាតិ អថ វា។
ទក្ខិណាន្តេន ដុដ្ឋដ្ឋានំ វាមន្តេន អតិក្កាមយតោ ចុតីតិ យោជនា។ ជីវរំ ហរិតុំ
ជីវរភិមុខំ បិតស្ស អត្តនោ ទក្ខិណាបស្សេ ជីវរកោជិយា ដុដ្ឋំ ជីវរជ្ជិតប្បទេសំ
វាមបស្សេ ជីវរន្តេន អតិក្កាមយតោ ចារាជិកមេវាតិ អត្តោ។ វាមន្តេន ដុដ្ឋដ្ឋានំ
ឥតរេន អតិក្កាមយតោ វា ចុតីតិ យោជនា។ វាមន្តេន ដុដ្ឋដ្ឋានន្តិ ជីវរភិមុខំ

បិតស្ស វាមបស្ស ជីវរន្តេន ដុដ្ឋំ ជីវជ្ជិតប្បទេសំ។ ឥតវេន ទក្ខិណបស្ស
ជីវរន្តេន អតិក្កាមយតោ វា ចុតិ ចារាជិកា ហោតីតិ អត្ថោ។

៨៧. វិសតោតិ ជីវរេន ដុសិទ្ធា បិតជីវវិសប្បទេសតោ។ “កេសគ្គមត្ត”ន្តិ
កត្តចិ ចោត្តកេ លិខន្តិ, តំ ន កហោតព្ពំ។ “ឧក្ខិត្ត”តិ ភុម្មេកវចនន្តេន
សមាធាធិករណត្ថា បច្ចត្តកវចនន្តតា ន យុដ្ឋតីតិ។ “កេសគ្គមត្ត ឧក្ខិត្ត”តិ
កត្តចិ ចាហោ ទិស្សតិ, សោ ច បមាណំ។

៨៨. វិមោចន្តោ ធុល្លច្ចយំ ដុសេតិ យោជនា។ ជីវវិសេ ដុសាបេត្វា,
អដុសាបេត្វា វា រដ្ឋយា ពន្ធិត្វា ឋបិតជីវំ កណ្ហិតុកាមោ ថេយ្យចិត្តេន ពន្ធនំ
មោចន្តោ ធុល្លច្ចយំ អាបដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ មុត្តតិ មុត្តមត្តោ។ ចារាជិកា ហោតិ
ឋានា ចុតការតោតិ អធិប្បាយោ។

៨៩. វេវេត្វាតិ ឯត្ថ “វិសមេវា”តិ សាមត្តិយតោ លព្ពតិ។ ជីវវិសំ
បលិវេវេត្វា តត្ថេវ ឋបិតជីវំ និព្ពេវេន្តស្ស ភិក្ខុនោបិ អយំ នយោតិ សម្ពន្ធោ។
និព្ពេវេន្តស្សាតិ វិនិវេវេន្តស្ស។ អយំ នយោតិ “និព្ពេវេន្តស្ស ធុល្លច្ចយំ,
និព្ពេវេតិ ចារាជិក”ន្តិ យថាវុត្តនយមតិទិសតិ។ វលយំ ជិន្នតោ វាបិ អយំ
នយោតិ សម្ពន្ធោ។ “ភិក្ខុនោ, វិសេ, ឋបិតំ, ជីវរ”ន្តិ ច អានេត្វា យោជេតព្ពំ។
ជីវវិសេ បវេសេត្វា ឋបិតំ ជីវវលយំ យថា ជិន្នមត្ត ឋានា ចរតិ, តថា
ជិន្នន្តស្ស ភិក្ខុនោ ធនេន ធុល្លច្ចយំ, ជិន្នេ ចារាជិកន្តិ អត្ថោ។ មោចន្តស្សាប្បយំ
នយោតិ ឯត្ថាបិ “វលយ”ន្តិ ឥមីនា សន្និ “ភិក្ខុនោ”តិ អាទិបទានិ យោជេតព្ពានិ។
ជីវវិសេ ឋបិតំ ជីវំ វលយំ មោចន្តស្សាបិ ធុល្លច្ចយចារាជិកានិ មុត្តេ
វុត្តនយានេវ។

ឥហ បុរិមេន អបិ-សន្តេន យថាវុត្តបការទ្វយេ សម្ម័ណ្ឌិតេ ឥតវេន អបិ-សន្តេន អវុត្តសម្ម័ណ្ឌនមន្តវេន អត្ថវិសេសាការតោ អវុត្តមត្តំ សម្ម័ណ្ឌិតិ, តេន “អាភាសគតំ វា ករោតិ, នីហរតិ វា” តិ បការទ្វយំ សម្ព័ណ្ឌិតិ។ តេន វុត្តមូលេ បវេសេត្វា ឋបិ តនិធិសម្ព័លិកវលយមិវ ជីវរំសេ សព្ពដ្ឋានេហិបិ អដុសាបេត្វា ជីវរំវលយំ អាភាសគតំ ករោន្តស្សបិ ជីវរំសកោជិយា ពហិ នីហរន្តស្សបិ ដុល្លច្ចយចារាជិកានិ វុត្តនយេនេវ ញាតញ្ចានីតិ ឯតេយេវ សម្ព័ណ្ឌិតិ។ “វលយំ និន្ទតោ វាបិ, មោចន្តស្ស វាបិ, វលយំ អាភាសគតំ វា ករោតិ, នីហរតិ វា” តិ ឥមេសុ ចតុសុ វិកល្យសុ ឯកម្មិ តថា អកត្វា ជីវរំវលយំ ជីវរំសេ យំសេត្វា ឥតោ ច សញ្ញារន្តស្ស ជីវរំវលយស្ស សញ្ញាបិ ជីវរំសោ ឋានន្តិ “ឋានាចារំនំ នត្ថិ” តិ វុត្តព្យតិវេកវសេន ធស្សិតព្ពន្ធិ គហេតព្ពំ។

៩០. ឋបិ តស្ស ហីតិ ឯត្ថ បសិទ្ធិសូចកំ ហិ-សទ្ធិំ អានេត្វា “ជីវរេ វិយ ហី” តិ យោជេត្វា វិសេសត្ថជោតកំ តុ-សទ្ធិំ អានេត្វា “ឋបិ តស្ស តូ” តិ យោជេតព្ពំ។ អថ វា និចាតានមនេកត្តត្ថា យថាឋានេ ឋិតានមេវ វិសេសត្ថ ហិ-សន្តោ, បសិទ្ធិយំ តុ-សន្តោ ច យោជេតព្ពំ។ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពានិ យោជនា។ ធីយតោ វា តិវិយតោ វា បសាវេត្វា ជីវរំសេ និក្ខត្តស្ស ជីវរំស្ស វិនិច្ឆយោ បន សំហរិត្វា ជីវរំសេ ឋបិ តជីវរំវិនិច្ឆយោ វិយ វុត្ថោ, “ឡិមន្តេន... បេ.... ចារាជិកំ ភវេ” តិ គាថាត្ថយេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពានិ អត្ថោ។

៩១. សិក្កាយាតិ ឡិលម្ហិកាជារេ។ យំ ភណ្ឌកន្តិ សម្ពុន្នោ។ បត្តិបិត្វាតិ និវេសេត្វា។ លត្តិតំ ហោតិ តិ ឡិលម្ហិកំ ហោតិ។ “សិក្កាតោ តំ ហារន្តោ វា ចុតោ” តិ ឯតស្មី វិកល្យ សិក្កាយ ដុដ្ឋដ្ឋានវសេន ឋានាចារំនំ វេទិតព្ពំ។

ធុតិយវិកប្ប សិក្កាយ, ពន្ធនដ្ឋានស្ស ច ភិក្ខុបស្ស ដុដ្ឋដ្ឋានំ យទិ សិយា,
តស្ស ច វសេន វាធាចារ្យំ វេទិតព្ពំ។

៩២-៣. កុញ្ញាទីតិ អាទិ-សន្តេន ភិក្ខុវាលាទិ ទីយវត្ថុ គហោតព្ពំ។
តដ្ឋិកាខាលុកា វិយ ភិក្ខុយំ បដិចាជិយា និវេសិតានិ មិគសិដ្ឋានិ វា សូលានិ វា
នាគទន្ធា នាម។ អគ្គេ វាតិ កុន្តជលកោជិយំ វា។ ពុន្តេ វាតិ កុន្តទន្ធមូលេ វា។
បរិកឡតោតិ ឧដុកំ អាកឡតោ។

ដុដ្ឋាកាសន្តិ តស្មី តស្មី នាគទន្ធា ដុដ្ឋដ្ឋានំ អតិក្កាមយតោ កេសគ្គមគ្គេន
បរាជយោ សិយាតិ សម្ពន្ធា, បិបតជ្ជបិតដ្ឋានំ វិហាយ កេសគ្គមត្តម្យំ
អតិក្កាមយតោ ចារាជិកន្តិ អត្ថោ។ កេសគ្គេន អន្តវេន ហេតុនា បរាជយោតិ
គហោតព្ពំ, កេសគ្គមត្តម្យំ អបនយនហេតុ ចារាជិកំ ហោតីតិ អត្ថោ។

៩២-៥. ឯវំ ទីយតោ អាកឡនេ, ឧត្តិបនេ ច វិនិច្ឆយំ ទស្សត្វា តិរិយំ
អាកឡនេ, បរតោ នយនេ ច វិនិច្ឆយំ ទស្សតុមាហ “ចាការាភិមុខោ” តិអាទិ។
អាកឡតីតិ អត្ថនោ បិតដ្ឋានាភិមុខំ អារិញ្ញាតិ។ ឡិមន្តដុដ្ឋាកាសន្តិ ឡិមន្តេន
ដុដ្ឋាកាសំ, អត្ថនោ ទិសាយ កុន្តទន្ធាន ដុដ្ឋាកាសន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ
អច្ចយនកិរិយាសម្ពន្ធា សាមិវចនប្បសន្នេ ឧបយោគវចនំ។
“សកម្មកធាតុប្បយោគេ ឧបយោគវចនស្ស មាគធិកវោហារេ ទស្សនតោ
កម្មត្ថេយេវ ឧបយោគវចន” ត្ថិ ឯកេ វទន្តិ, ឯតំ កច្ចាយនលក្ខណេន សមាទំ។
ឥតវន្តច្ចយេតិ ឥតវន្តេន កតោ អច្ចយេតិ ឥតវន្តច្ចយោ,
មជ្ឈេបទលោបសមាសោ, ចារិមន្តេន កត្តញ្ញាតិក្កមេ កតេតិ អត្ថោ។
កេសគ្គេន ចុតោតិ យោជនា។ យថាវុត្តោយេវ អត្ថោ។

បរតោ បេល្លន្តស្សតិ បរតោ កត្វា បេល្លន្តស្ស, ភិត្តិបស្សភិមុខំ កត្វា
និប្បិដ្ឋន្តស្សតិ អត្ថោ។ តថវាតិ “កេសគ្គន ចុតោ” តិ អាកឡតិ។ បបិតេបិ
ច កុត្តាទិម្ហិ អយំ នយោតិ យោជនា។ “កេសគ្គនា” តិ អាទិនា អយមេវ
វិនិច្ឆយនយោវត្ថុញ្ញោតិ អត្ថោ។

៩៦. តាលស្ស ជលំ ចាលេន្តស្ស អស្ស ភិក្ខុនោ យេន ជលេន វត្ថុ
បញ្ចមាសកំ បូរតិ, តស្មី ជលេ ពន្ធនា មុត្តេ ចារាជិកំ ភវេតិ យោជនា។

៩៧. តាលស្ស បិណ្ឌិ និទ្ទតី តិ តាលជលកណ្តិកំ និទ្ទតិ។ យាយ វត្ថុ បូរតិ,
តស្ស និទ្ទមត្តាយ “អស្ស ចារាជិកំ សិយា” តិ ហេជ្ជាវត្ថុនយោ ឥធាបិ
យោជេតញ្ញោ។ តាលបិណ្ឌិ សចេ អាកាសគតា ហោតិ, បិណ្ឌិមូលមេវ ឋានំ។
បណ្ណាទណ្ណោ វា បណ្ណោ វា អបស្សយ បិតា ចេ, បិតជ្ជានេហិ សហ បិណ្ឌិមូលំ
គហេត្វា ឋានភេទំ ញត្វា ឋានាចារនេន ចារាជិកម្មំ ទដ្ឋព្ភំ។ ឯសេវ នយោតិ
“យេន វត្ថុ បូរតិ, តស្មី ពន្ធនា មុត្តេ អស្ស ចារាជិកំ សិយា” តិ យថាវត្ថោ ឯវ
នយោ។ ឯតេសុ សព្វេសុ ឋានេសុ ចារាជិកវីតិក្កមតោ
បុព្វភាកានន្តរប្បយោគេ បុល្លច្ចយញ្ច សហបយោគេ ចាចិត្តិយជ្ជានេ ទុក្ខជញ្ច
តតោបិ បុព្វបយោគេ ចាចិត្តិយជ្ជានេ ចាចិត្តិយញ្ច ទុក្ខជញ្ច
គមនទុតិយបរិយេសនាទិអវសេសបយោគេសុ អទិន្នានបុព្វកត្តា ទុក្ខជញ្ច
អសម្មយ្ហន្តេហិ វេទិតព្ភំ។

វេហាសដ្ឋកថាវណ្ណនា។

៩៨. ឧទកេ និទិដ្ឋានំ គច្ឆតោតិ សម្ពុត្ថោ។ អគម្ពិរោទកេ និទិដ្ឋានំ បទវារេន
គច្ឆតោ បទេ បទេ បុព្វបយោគេ ទុក្ខជំ ហោតីតិ យោជនា។ គម្ពិរេ បន តថាតិ
“បទវារេន គច្ឆតោ ទុក្ខជ” ត្ថិ យថាវត្ថុមតិទិសតិ។ គច្ឆតោតិ តរតោ, ហត្ថំ

អបាលេត្វា តវន្តស្ស បទវាវគណនាយ, ហេត្ថន ច វាយមន្តស្ស “បទវាវេនា” តិ
ឥទំ ឧបលក្ខណានិ កត្វា ហត្ថវាវគណនាយ បទវាវគណនាយ ទុក្ខដានិ
វេទិតញ្ញានិ។ តេន វុត្ថំ អដ្ឋកថាយំ “គម្ពីរេ ហេត្ថហិ វា ចាទេហិ វា បយោគំ
ករោន្តស្ស ហត្ថវាវេហិ វា បទវាវេហិ វា បយោគេ បយោគេ ទុក្ខជ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៨)។

ឧប្បន្ទនាទិស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន និមុជ្ជនំ សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថាបិ “តថា” តិ
អនុវត្តមានត្តា បយោគេ បយោគេ ទុក្ខជន្តិ អយមត្តោ វេទិតញ្ញោ។
និហិតកុម្ពិយា គហណាត្ថំ និមុជ្ជនុមុជ្ជនេសុបិ ហត្ថវាវេន, បទវាវេន,
ហត្ថបទវាវេហិ ច ទុក្ខជមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តេនាហ អដ្ឋកថាយំ “ឯសេវ
នយោ កុម្ពិគហណាត្ថំ និមុជ្ជនុមុជ្ជនេសូ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៨)។

ឥមិស្សា កាថាយ “និធិដ្ឋានំ គច្ឆតោ ទុក្ខជ” តិ វចនតោ តថា គច្ឆន្តស្ស
ឧទកសប្បចណ្ឌាមច្ឆនស្សនេន កាយិកា បលាយន្តស្ស គមនស្ស អតទត្ថត្តា
អនាបត្តិតិ ព្យតិរេកេន វិញ្ញាយតិ។ ឯត្ថ ទុតិយបរិយេសនាទិសព្ពបយោគេសុ
ចាចិត្តិយដ្ឋានេ ចាចិត្តិយញ្ច ចាចិត្តិយេន សហ ទុក្ខជញ្ច អវសេសបយោគេសុ
សុទ្ធទុក្ខជញ្ច សហបយោគេ ភាជនាមសនេ អនាមាសទុក្ខជញ្ច ដន្ទាបនេ
មុល្លច្ចយញ្ច ហំនាចារ្យនេ ចារាជិកញ្ច និធិកុម្ពិយា វុត្ថនយេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ
ន វុត្ថនិ ទដ្ឋព្វំ។ តត្ថ ហំនកេនោ បញ្ចាធា ហោតិ, ឥធម៌ ប្លឿត្វា ឱសារេតុំ
សក្កុណោយ្យត្តា អនោទិសាយ សហ ធម្មំធំ ហោតិ តិ អយមេតេសំ វិសេសោ។

៩៩. តត្ថ ជាតកបុប្ផេស្វតិ តស្មី ជលេ វុឿសុ ឧប្បលាទិកុសុមេសុ,
និទ្ទារណេ កុម្មុំ។ យេន បុប្ផនាតិ និទ្ទារិតព្វំ។ ធិន្ទតោតិ ឯត្ថ
វត្ថុមានកាលវសេន អត្ថំ អគ្គហេត្វា “ធិន្ទវតោ” តិ ភូតវសេន អត្តោ
គហេតញ្ញោ។ ឯវំ អគ្គហិកេ អន្តិមស្ស បយោគស្ស យាវ អនុបរមោ,

ដុល្លច្ចយារហត្ថា ចារាជិកវចនស្ស វត្ថុវិរោធិតាយ ច ឥមស្សេវ
បដិមកុសុមស្ស កន្លងកាលេ បុប្ផនាឡបស្សេ តចមត្តេបិ អដ្ឋន្នេ ចារាជិកំ
នត្ថិតិ ធន្សេតុំ “ឯកនាឡ... បេ... បរិវត្តតិ” តិ ឯត្ថេវ អនន្តេវ វុច្ចមាននយស្ស
វិវុទ្ធត្តា ច ឥមំវិនិច្ឆយំ ធន្សេតុំ លិខិតស្ស “យស្មី បុប្ផេ វត្ថុ បូរតិ, តស្មី ជិន្នមត្តេ
ចារាជិក” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៩៨) អដ្ឋកថាវចនស្ស វិវុទ្ធត្តា ច
វត្ថុមានកាលមគហេត្វា ភូតកាលស្សេវ គហេតព្ពត្តា “កថា ទេវទត្ត
អាគតោសី” តិ បញ្ចស្ស “ឯសោហមាគន្ធាមិ, អាគច្ឆន្តំ មា មំវិជ្ជា” តិ ឧត្តរេ វិយ
វត្ថុមានសមីបេ វត្ថុមាណេវាតិ ភូតេ វត្ថុមានព្យបទេសតោ វត្ថុន្តិ ធន្នំ។

១០០. “ឧប្បលជាតិយា” តិ ឥមីនា “បទុមជាតិយា” តិ ព្យតិរកតោ វត្ថុត្តា
“បទុមជាតិកានំ បន ធន្នោ ជិន្នេ អព្ពន្ធនេ សុត្តំ អដ្ឋន្នម្មិ វត្តតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
១.៩៨) អដ្ឋកថានយោ សង្កហិតោតិ ធន្នំ។ ឯកនាឡស្ស វា បស្សេតិ
“នាឡស្ស ឯកបស្សេ” តិ វត្ថុព្ព កាថាពន្ធសុខត្ថំ វត្ថុន្តិ វេទិតព្ពំ។ តតោតិ
នាឡតោ។

១០១. ការពន្ធកុសុមេសុវិនិច្ឆយស្ស វត្ថុមានត្តា ជិន្និត្វា បបិតេស្វតិ
អពន្ធកុសុមវសេន គហេតព្ពំ។ បុព្ពេ វត្ថុនយេនាតិ តត្រជាតកកុសុមេសុ
វត្ថុវិនិច្ឆយានុសារេន។ “យេន បុប្ផេន បូរតិ, តស្មី ជិន្នមត្តេ” តិ អវត្វា
គហិតមត្តេ ចារាជិកន្តិ យោជនា ចេត្តវិសេសោ។

១០២. ការំ កត្វា ពន្ធនិ ការពន្ធនីតិ មជ្ឈបទលោបីសមាសោ។ បុច្ឆានីតិ
ចាទគ្យនកានិ ឧប្បលាទិកុសុមាទិ។ ធស្វាការេស្វតិ ឧទកេ ឌីសីនាបេតុំ
សក្កុណោយ្យត្តា អនោទិសាយ សហ ចតស្សោ ទិសា, ឧទ្ធព្ពិ ឥមាសុ ធសុ
ទិសាសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ កេនចិ អាការេនាតិ និទ្ធារេតព្ពនស្សនំ។
ហំនាចារវនស្ស សាធកតមត្តា ករណោយេវ ករណាវចនំ។ ធន្សេតិ តិ

បានឡូនកបុត្តានំ ឋានាចារ្យនេន ចារាជិកមាបដ្ឋិត្វា លោកិយលោកុត្តរានំ
អនវសេសគុណានំ បតិជ្ជានភូតំ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ នាសេត្វា សយំ
គុណាមរណេន មីយតីតិ អត្ថោ។

១០៣. បុត្តានំ កលាបន្តិ បានឡូនកឧប្បលាទិកុសុមកលាបំ។ ឧទកំ
ចាលេត្វាតិ យថាវីចិ ឧដ្ឋាតិ, តថា ចាលេត្វា។ បុប្ផជ្ជាតិ បុត្តានំ បិតជ្ជាតា។
ចាវេតីតិ កលាបំ កេសគ្គមត្តម្យី អបនេតិ។ “បុប្ផំ ឋានា ចាវេតី”តិ កត្តចិ
ចោត្តកេសុ ចាថោ ទិស្សតិ។ បុប្ផកលាបស្សេវ កហិតត្តា បុរិមោយេវ
គហេតព្ពោ។

១០៤. “ឯត្ថ គតំ គហេស្សមី”តិ សហ ចាវសេសេន យោជនា។
បរិកប្បេតីតិ “ឯត្ថ គតំ គហេស្សមី”តិ ឋានំ បរិច្ឆិទ្ធិត្វា តក្កេតិ។ រក្ខតីតិ
ឋានាចារ្យនេនិ សតិ សោ បរិកប្បោ ចារាជិកាបត្តិតោ តំ ភិក្ខុំ រក្ខតិ។
កតជ្ជាតិ បុប្ផកលាបេន គតំ សម្បត្តញ្ច តំ ឋានញ្ចាតិ វិគ្គហោ។
“ឧទ្ធករណ្ណោ”តិ ឯតេន “បុត្តានំ កលាប”ន្តិ អាទេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “កតជ្ជាតា”តិ បិ
ចាថោ, កតា បុត្តានំ ឋានា ឧទ្ធករណ្ណោតិ សម្ពន្ធា។ ឧទកំ ចាលេត្វាវីចិយោ
ឧដ្ឋាបេត្វាវីចិប្បហារេន ឧទកបិដ្ឋេន បរិកប្បិតជ្ជានំ សម្បត្តំ បុប្ផកលាបំ
បិតជ្ជាតា ឧទ្ធករណ្ណោ កេសគ្គមត្តម្យី ឋានា ចាវេត្តោតិ អត្ថោ។ “ឋានា”តិ ឥទំ
“ករដ្ឋា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនិយំ។ ករដ្ឋា នាម បរុដ្ឋតីតិ អត្តនា សមាទាយ
រក្ខិយមាណា ចាតិមោក្ខសំវរសីលសម្ពាតសព្ភគុណាវតនដ្ឋរាភិទិត្តត្ថជ្ជាតា
បតិតោ នាម ហោតីតិ បរុដ្ឋតិ។

១០៥. ជលតោ អន្ធក្កតស្សាតិ ឯត្ថ “បុប្ផស្ស”តិ សាមត្តិយាលព្ពតិ។
ជលបិដ្ឋិតោ អន្ធក្កតស្ស បុប្ផស្ស សកលជលំ ឋានំ, កទ្ទមបិដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ
ឧទកបិដ្ឋិបរិយន្តំ បុប្ផទណ្ណេន ជវិត្វា បិតំ សព្ពមុទកំ ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧប្បាជេត្វាតិ បុប្ផក្តំ អាភវ្យាត្វា ឧប្ប័រ្យេត្វា។ តតោតិ តស្មា
បុប្ផជ្ជានភូតសកលជលរាសិតោ។ ឧដុន្តិ ឧដុំ កត្វា។ ឧទ្ធកតោតិ ឧប្បាជេន្តស្ស។

១០៦. នាឡន្តេតិ ឧប្បាជិតបុប្ផនាឡស្ស មូលកោដិយា។ ជលតោតិ
ឧទកបិដ្ឋិតោ។ មុត្តមត្តេ កេសគ្គមត្តំ ទ្វំ កត្វាតិ ចាបសេសយោជនា
កាតញ្ញា។ “ជលតោ”តិ បឋមតតិយចាទេសុ ទ្វិក្ខត្តំ វចនំ អត្តារិសេសេបិ
បទារុត្តិអលដ្ឋាវេ អឡយមកវសេន វុត្តត្តា បុនរុត្តិទោសោ ន ហោតីតិ
វេទិតព្វំ។ “មុត្តមត្តេ, អមុត្តេ”តិ ច សម្ពន្ធិតព្វំ, អត្តានំ វា វិសេសតោ ឧភយត្ត
វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។ តស្មី នាឡន្តេតិ សម្ពន្ធា។

១០៧. តស្ស នាមេត្វា ឧប្បាជិតស្ស។ សហ គច្ឆេន ឧប្បាជិតស្សាបិ អយមេវ
វិនិច្ឆយោ។ ឥធិ បន សព្វបុប្ផបណ្ណានាឡានិ មូលតោ បភុតិ បឋមំ បិតជ្ជានតោ
អបនាមនវសេន ហនាចាវនំ វេទិតព្វំ។ ឯវំ បុច្ឆានីនិ ឧប្បាជេន្តស្ស
ភូតតាមវិកោបនាបត្តិយា ហនេ សហបយោគទុក្ខជំ ហោតីតិ វេទិតព្វំ។

១០៨-៩. ពឡិសាទិមច្ឆគ្គហណោបករណានំ វចនតោ, ជលេ
បិតមតមច្ឆានំវិនិច្ឆយស្ស ច វក្ខមានត្តា មច្ឆេតិ ជីវមានកមច្ឆានំ កហណាំ។
ឧបលក្ខណាវសេន វា អវុត្តសមុច្ឆយត្ត វា-សន្នេន វា ទិបកាទីនិ
មច្ឆវេនាបករណានិ វុត្តានេវាតិ ធន្ទព្វំ។ វត្ថុតិ ចាទោ។ តស្មី មច្ឆេ។ ឧទ្ធកោយេវ
ឧទ្ធកមត្តោ, មច្ឆោ, តស្មី។ ជលាតិ ឧទកតោ កេសគ្គមត្តម្យិ អបនេត្វា
ឧក្ខត្តមត្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។

១១០. បុច្ឆានំវិយ មច្ឆានម្យិ បិតជ្ជានមេវ ហនន្តិ អគ្គហេត្វា សកលជលំ
ហនំ កត្វា កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “ហនំ សលិលជានំ ហី”តិអាទិ។ សលិលេ ជាតា
សលិលជា, ឥតិ បករណតោ មច្ឆាយេវ វុច្ឆន្តិ។

អត្ថប្បករណសទ្ធព្រសន្និធានាធិបា សទ្ធាវិសេសត្ថំ វេទន្តិតិ។ ហិតិ បសិទ្ធិយំ។
កេវលន្តិ អវជារណោ, ជលមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥមិនា ពហិឧទកំ និវត្តិតំ
ហោតិ។ សកលំ ជលមេវ ហំនំ យស្មា, តស្មា សលិលជ្ជំ ជលាវិមោចន្តោ
ចារាជិកោ ហោតីតិ ហេតុហេតុមន្តភាវេន យោជនា វេទិតញ្ចា។ អាបន្នំ
បរាជេតីតិ ចារាជិកា, អាបត្តិ, សា ឯតស្ស អត្ថិតិ ចារាជិកោ, បុគ្គលោ។

១១១. នីវំ ឧទកំ។ វាវិម្ពិ ជលេ ជាតោ វាវិជោ, ឥតិ បករណតោ មច្ឆោវ
គយ្ហតិ។ ឯតេនេវ អាគាសេ ឧប្បតិគមច្ឆោ, គោចរត្ថាយ ច
ជលមុគ្គតកុម្មាធយោ ឧបលក្ខិតាតិ វេទិតញ្ចំ។ តេសំ គហណោវិនិច្ឆយោ
អាគាសជ្ជជលជ្ជកថាយ វុត្ថនយេន វេទិតញ្ចា។ ភណ្ឌាគ្យនវិនិទ្ធិសេតិ
ទុក្ខជាទិវត្ថុនោ ភណ្ឌាស្ស អគ្យវសេន ទុក្ខជល្លច្ចយចារាជិកាបត្តិយោ
វេទេយ្យាតិ អត្ថោ។

១១២. តទ្យាកេតិ សវស្មី, ឥមិនា ច វាបិចោក្ខរណិសោញ្ចាទិជលាសយា
សង្កយ្ហន្តិ។ នទិយាតិ និន្ទកាយ, ឥមិនា ច កន្ធភាធយោ សង្កយ្ហន្តិ។ និន្ទេតិ
អាវាដេ។ មច្ឆវិសំ នាមាតិ ឯត្ថ នាម-សន្តោ សញ្ញាយំ។ មច្ឆវិសនាមកំ
មទនដលាទិកំ ទដ្ឋញ្ចំ។ គតេតិ វិសបក្ខិបកេ មច្ឆយាតកេ គតេ។

១១៣. សាមិកេស្វតិ វិសំ យោជេត្វា គតេសុ មច្ឆសាមិកេសុ។
អាហារន្តេស្វតិ អាហារាបេន្តេសុ។ ភណ្ឌាទេយ្យន្តិ ភណ្ឌាញ្ច តំ ទេយ្យញ្ចាតិ
វិគ្គហោ, អត្ថនា គហិតវត្ថុំ វា តទគ្យនកំ វា ភណ្ឌំ ធាតព្ភន្តិ អត្ថោ។

១១៤. មច្ឆេតិ មតមច្ឆេ។ សេសេតិ នមតមច្ឆេ។

១១៥. អមតេសុ គហិតេស្វតិ បករណតោ លព្ពតិ, និមិត្តតេ ចេតំ ភុម្មំ។
អនាបត្តិ វេទន្តិតិ អទិន្នាធានាបត្តិយា អនាបត្តិ វេទន្តិ, មារណាប្បត្តិយា

ចាចិត្តិយំ ហោតេវ។ អយញ្ញវិនិច្ឆ័យោ អរក្ខិតអគោបិតេសុ
អស្សមិកតទ្យាកាធិសុ វេទិតញ្ចា។

ឧទកដ្ឋកថាវណ្ណានា។

១១៧. នាវន្តិ ឯត្ថ “នាវា នាម យាយ តវតី” តិ (ចារា. ៩៩) វចនតោ
ជលតារណារបាំ អន្តមសោ ឯកម្មំ វហន្តំ វជននោណិវេណាកលាចាទិកំ
វេទិតញ្ចំ។ នាវជ្ជំ នាម កណ្ណំ យំ កិញ្ចំ ឥន្ទ្រិយពទ្ធំ វា អនិទ្រិយពទ្ធំ វា។ “ថេនេត្វា
កណ្ណាស្សមី” តិ ឥមិនា “ថេយ្យចិត្តស្ស” តិ ឥមមត្តំ វិញ្ញាបេតិ។ ចាទុទ្ធាវេតិ
ទុតិយបរិយេសនាទិអត្តំ គច្ឆន្តស្ស បទេ បទេ។ នោសាតិ ទុក្ខជាបត្តិយោ។
វុត្តាតិ “នាវជ្ជំ កណ្ណំ អវហរិស្សមី” តិ ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា បរិយេសតិ គច្ឆតិ
វា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ៩៩) បទភាជនិយំ ភគវតា វុត្តា, ឥមិនា
បុព្វបយោគសហបយោគទុក្ខជាតិ, ជន្លាបនេ ដុល្លច្ចយំ, ហ្មនាចារនេ
ចារាជិកញ្ចា ឧបលក្ខណាវសេន ទស្សិតន្តិ វេទិតញ្ចំ។

១១៨. ចណ្ណាសោតេតិ វេគេន គច្ឆន្តេ ឧទកប្បវាហោ, “ចណ្ណាសោតេ” តិ
ឥមិនា ពន្ធនំ វិជា សភាវេន អជ្ជិតការស្ស សូចនតោ “ពន្ធនមេវ ហ្មន” តិ
វុត្តជ្ជានបរិច្ឆេទស្ស ការណំ ទស្សិតន្តិ វេទិតញ្ចំ។ យស្មា ចណ្ណាសោតេ ពទ្ធា,
តស្មា ពន្ធនមេកមេវ ហ្មនំ មតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មិត្តិ ពន្ធនេ។ ធីរា វិនយធរា។

១១៩-១២០. “និច្ឆលេ ឧទកេ នាវ-មពន្ធនមវជ្ជិត” តិ ឥមិនា ធធា
ហ្មនបរិច្ឆេទស្ស លព្វមានត្ថេ ការណំ ទស្សេតិ។ នាវំ កឡតោ តស្ស
ចារាជិកន្តិ សម្ពន្ធា។ បុនបិ កំ ករោត្តោតិ អាហា “ឯកេនន្តេន សម្ពដ្ឋ” តិ អាទិ។
តំ នាវំ អតិក្កាមយតោតិ សម្ពន្ធា។ ឯត្ថាបិ “កឡិតវតោ អតិក្កមិតវតោ” តិ
ភូតវសេន អត្ថោ យោជេតញ្ចា។ យមេត្ថ វុត្តញ្ចំ, តំ ហេជ្ជា វុត្តនយមេវ។

១២១. ឯវំ ចតុបស្សកឡនេវិនិច្ឆយំ ទស្សត្វា ឥនានិ ឧទ្ធុំ, អដោ ច
ឧត្តិបនឌីសីនាបនេសុវិនិច្ឆយំ ទស្សតុមាហា “តថា”តិអាទិ។ តថាតិ “តស្ស
ចារាជិក”ន្តិ អាកឡតិ។ កស្មី កាលេតិ អាហា “ឧទ្ធុំ កេសគ្គមត្តម្មី”តិអាទិ។
អដោនាវាតលន្តិ នាវាតលស្ស អដោ អដោនាវាតលំ, តស្មី ឧទ្ធុំ កេសគ្គមត្តម្មី
ឧទកម្មាវិមោចិតេតិ ឥមិនា សម្ពុន្ទោ។ តេន ដុដ្ឋំ កេសគ្គមត្តម្មី មុខវដ្តិយា
វិមោចិតេតិ យោជនា។ តេនាតិ អដោនាវាតលេន ដុដ្ឋ ឧទកេ មុខវដ្តិយា
ករណភូតាយ កេសគ្គមត្តម្មីវិមោចិតេតិ គហេតត្ថំ។

១២២. តីវេ ពន្ធិត្វា បន និច្ឆលេ ជលេ វេបិតា យា នាវា, តស្ស នាវាយ ហំនំ
ពន្ធនញ្ច បិតោកាសោ ចាតិ ទ្វិជា មតន្តិ យោជនា។

១២៣. បុត្តំ បឋមំ ពន្ធនស្ស វិមោចនេ ដុល្លច្ឆយំ ហោតីតិ យោជនា។
កេនចុចាយេនាតិ “បុរតោ បច្ឆតោ វា”តិអាទិក្កមេន
យថាវុត្តោចាយធក្កេសុ យេន កេនចិ ឧចាយេនាតិ អត្ថោ។ ហំនា ចាវេតិ នាវំ។

១២៤. បឋមំ ហំនា ចាវេត្វាតិ “បុរតោ បច្ឆតោ វា”តិអាទិនា យថាវុត្តេសុ
ធនុ អាការេសុ អញ្ញាតវេន អាការេន នាវំ វេបិតជ្ជានតោ បឋមំ ចាវេត្វា។
ឯសេវ ច នយោតិ នាវាយ បឋមំ វេបិតជ្ជានតោ ចាវេន ដុល្លច្ឆយំ, បច្ឆា
ពន្ធនមោចនេ ចារាជិកន្តិ ឯសេវ នយោ នេតត្ថោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “តីវេ ពន្ធិត្វា
និច្ឆលេ ឧទកេ វេបិតនាវាយ ពន្ធនញ្ច បិតោកាសោ ចាតិ ទ្វេ ហំនានិ, តំ បឋមំ
ពន្ធនា មោចេតិ, ដុល្លច្ឆយំ។ បច្ឆា ជន្នំ អាការាវនំ អញ្ញាតវេន ហំនា ចាវេតិ,
ចារាជិកំ។ បឋមំ ហំនា ចាវេត្វា បច្ឆា ពន្ធនមោចនេបិ ឯសេវ នយោ”តិ (ចារា.
៩៩) អដ្ឋកថាយំ វុត្តវិនិច្ឆយោ សង្កហិតោ។ អាមសនដន្ទាបនេសុ
ទុក្កដដុល្លច្ឆយានិ ហោជ្ជា កុម្ភិយំ វុត្តនយេនេវ ញាតុំ សក្កុណោយ្យត្ថា ន
វុត្តានីតិ វេទិតត្ថំ។ ឯវមុបរិបិ។

១២៥. ឧស្សាវេទ្យាតិ ឧទកតោ ថលំ អាហេបេត្វា។ និកុដ្ឋិតាតិ អដោមុខំ
កត្វា។ ថលេ ឋបិតាយ នាវាយ មុខវដ្ឋិយា ដុដ្ឋាកាសោ ឯវ ឋានន្តិ យោជនា។
ហិតិ វិសេសោ, តេន ជលជ្ជតោ ថលជ្ជាយ នាវាយ វុត្តំ វិសេសំ ដោតេតិ។

១២៦. ឯត្ថ អដោ ឱសីធាបនស្ស អលព្ភមានតាយ តំ វិនា ឥតវេសំ បញ្ចន្តំ
អាភារានំ វសេន ឋានាចារំនំ ធស្សេតុមាហា “ព្រោយ្យោ”តិអាទិ។ យតោ
កុតោជិតិ តិវិយំ ចតស្សន្តំ, ឧបរិទិសាយ ច វសេន យំ កិញ្ចា ទិសាភិមុខំ
កេសគ្គមត្តម្យ អតិក្កមេន្តោ។

១២៧. ឧក្កុដ្ឋិតាយបិតិ ឧទ្ធុមុខំ ឋបិតាយបិ។ យជិកានន្តិ នារុខណ្ណានំ។
“តថា”តិ ឥមិនា “ព្រោយ្យោ ឋានបរិច្ឆេទោ”តិអាទិនា វុត្តនយំ អតិទិសតិ។ សោ
បន ឧក្កុដ្ឋិតា ភូមិយំ ឋបិតនាវាយ យុជ្ជតិ។ យជិកានំ ឧបរិ ឋបិតាយ បន
នាគនន្តេសុ ឋបិតកុន្តេ វុត្តវិនិច្ឆយោ យុជ្ជតិ។

១២៨. “ថេយ្យោ”តិ ឥទំ “ចាជេន្តស្ស”តិ វិសេសនំ។ តិត្ថេតិ តិត្តាសន្នជលេ។
អរិត្ថេនាតិ កេនិចាតេន។ ជិយេនាតិ ចាជេនជលកេន។ ចាជេន្តស្សតិ
បេសេន្តស្ស។ “តំ ចាជេតី”តិបិ ចាថោ ទិស្សតិ, តំ នារំ យោ ចាជេតិ, តស្ស
បរាជយោតិ អត្ថោ។

១២៩-៣០. ធនត្ថន្តិ អាតបវារណំ។ បណាមេត្វាតិ យថា វាតំ គណ្ហាតិ, តថា
បណាមេត្វា។ ឧស្សាវេទ្យាវ ជីវវន្តិ ជីវំ ឧទ្ធុ ឧទ្ធាវេត្វា វា។ តាថាធន្តវសេន
‘វ’ឥតិ វស្សត្ថំ។ លដ្ឋាវសទិសន្តិ បសាវិតបជសវិក្ខកំ។ សមីរណន្តិ មាលុតំ។ ន
ទោសោ តស្សវិជ្ជតីតិ ឥទំ វាតស្ស អវិជ្ជមានក្ខណោ ឯវំ ករោតោ បច្ឆា
អាគតេន វាតេន នីតនាវាយ វសេន វុត្តំ។ វាយមាទេ បន វាតេ ឯវំ ករោន្តស្ស
អាបត្តិយេវាតិ ធន្តំ។

១៣១-២. សយមេវ ឧបាគតន្តិ សម្ពុត្តោ។ គាមសមីបេ តិភ្នំ គាមតិភ្នំ។ តន្តិ
 នាវំ។ ឋានាតិ ធនត្ថន វា ជីវេន វា គហិតវាតេន គន្ធា គាមតិភ្នំ បិតជ្ជានា។
 អបាលេន្តោតិ ជន្មាបនម្បិ អករេន្តោ, ឥមិនា ដុល្លច្ចយស្សបិ អការំ ទស្សេតិ។
 “អបាលេន្តោ”តិបិ ចាហោ, បិតជ្ជានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អនបលេន្តោតិ អត្ថោ,
 ឥមិនា ចារាជិកាការំ ទស្សេតិ។ កិណិក្ខាតិ មូលេន វិក្កិណិក្ខា។ សយមេវ ច
 គន្ធន្តិភ្នំ ឯត្ថ ច-កាវេ វត្តព្ពន្ធរសមុច្ចយេ។ តថា បណាមិតធនត្ថន វា
 ឧស្សបិតជីវេន វា គហិតវាតេន អត្តនា គន្ធន្តិ។ ឋានា ចារេតិ អត្តនា
 ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ កត្វា ចាជនវសេន គមនជ្ជានា ចារេតិ។

នាវជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៣៣-៤. យន្តិ ឯតេនាតិ យានំ។ រមយតីតិ រថោ។ វហតិ, វុយ្ហតិ, វហន្តិ
 ឯតេនាតិ វា វុយ្ហំ។ “ឧបរិ មណ្ឌាបសទិសំ បទវច្ឆន្នំ, សព្វចាលិគុណ្ឌិមំ វា
 នាទេត្វា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន កតំ សកដំ វុយ្ហំ នាម។
 សន្នមាទិកាតិ “ឧភោសុ បស្សេសុ សុវណ្ណារជតាទិមយា កោចានសិយោ ទត្វា
 គរុឡបក្ខកនយេន កតា សន្នមាទិកា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) អដ្ឋកថាយំ
 វុត្តនយេន កតយានវិសេសោ។ ឋានា ចារេនយោកស្មិន្តិ ឋានា ចារេនប្បយោគេ។

១៣៥-៦. ទសជ្ជានាចារេនវសេន ចារាជិកំ វេទន្តេហិ បឋមំ ឋានភេទស្ស
 ញាតព្ពត្តា តំ ទស្សេត្វា អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហា “យានស្ស
 ទុកយុត្តស្ស”តិអាទិ។ ទុកយុត្តស្សតិ ទុកំ កោយុតំ យុត្តស្ស យស្សតិ,
 យុត្ត យស្មិន្តិ វា វិគ្គហោ។ ទស ឋានាទិ ទិន្នំ កោណាទំ អដ្ឋចាទា, ទ្វេ ច
 ចក្កាទិ ឯតេសំ ទសន្នំ បតិជ្ជិតជ្ជានាទំ វសេន ទស ឋានាទិ វេទយ្យតិ អត្ថោ។
 ឯតេនេវ នយេន ចតុយុត្តាទិយានេ អដ្ឋារសាតិ ឋានភេទស្ស នយោ ទស្សិតោ
 ហោតិ។ យានំ ចាជយតោតិ សកដាទិយានំ បេសយតោ។ “ធុរេតិ

យុត្តាសន្នេ"តិ អដ្ឋកថាយ គណ្ឌបទេ វុត្តំ។ វជីសាយ យុតេន សទ្ធិ
ពន្ធនដ្ឋានសន្នេតិ វុត្តំ ហោតិ។ "ធុរ"ន្តិ ច យុតស្សេវ នាមំ។ "ធុរំ ធន្ទត្វា, ធុរំ
អាហេបេត្វា"តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) អដ្ឋកថាវចនតោ តំសហចរិយាយ
សម្ពន្ធនដ្ឋានម្យី ធុរំ នាម។ ឥធម បន គដ្ឋា-សន្នោរិយ គដ្ឋាសមីបេ ធុរសមីបេ
ចាជកស្ស ទិសដ្ឋាវហដ្ឋានេ ធុរស្ស វត្តមានតា លព្ភតិ។

គោណានំ ចាទុទ្ធាវេ តស្ស បុល្លច្ចយំ វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។ ឥទព្វា
គោណានំ អវិលោមកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិលោមកាលេ សម្ពុវន្តំវិសេសំ
ដោតេតុំ "បុល្លច្ចយំ តុ" ឥច្ចត្រ តុ-សន្នេន អដ្ឋកថាយំ "សចេ បន គោណា
'នាយំ អម្ពាភំ សាមិកោ'តិ ព្រាត្វា ធុរំ ធន្ទត្វា អាកឡន្តា តិដ្ឋន្តិ វា ជន្នន្តិ វា,
រក្ខតិ តាវ។ គោណោ បុន ឧដុកំ បដិចាទេត្វា ធុរំ អាហេបេត្វា ទន្ធាំ យោជេត្វា
ចាចនេនវិជ្ជិត្វា ចាជេន្តស្ស វុត្តនយេនេវ តេសំ ចាទុទ្ធាវេន បុល្លច្ចយំ"ន្តិ
វុត្តវិសេសោ សង្កហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ចក្កានំ ហិតិ ឯត្ថ អធិកេន ហិ-សន្នេន
"សចេបិ សកទ្ធមេ មគ្គេ ឯកំ ចក្កំ កទ្ធមេ លក្ខំ ហោតិ, ទុតិយំ ចក្កំ គោណា
បរិវត្តន្តា បរិវត្តន្តិ, ឯកស្ស បន បិតត្តា ន តាវ អវហាហេ ហោតិ។ គោណោ
បន បុន ឧដុកំ បដិចាទេត្វា ចាជេន្តស្ស បិតចក្កេ កេសគ្គមត្តំ ដុដ្ឋាកាសំ
អតិក្កន្តេ ចារាជិក"ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) អដ្ឋកថាយំ វុត្តវិសេសោ ទស្សិតោ
ហោតីតិ ទដ្ឋព្ភំ។

១៣៧-៩. ឯត្តាវតា យុត្តយានវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥនានិ អយុត្តយានវិនិច្ឆយំ
ទស្សេតុមាហា "អយុត្តកស្សា"តិអាទិ។ ធុរេន ឧបត្ថម្ភនិយំ បិតស្ស តស្ស
អយុត្តកស្សាបិ ច យានកស្ស ឧបត្ថម្ភនិចក្កកានំ វសេន តីណោវ ហានានិ
ភវន្តីតិ យោជនា។ តត្ថ អយុត្តកស្សាតិ គោណោហិ អយុត្តកស្ស។ ធុរេនាតិ
យថាវុត្តនយេន ធុរយុត្តជ្ជានសមីបេនេសេន, សកជសីសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧបត្ថម្ភនិយន្តិ សកដស័សោបត្ថម្ភនិយា ឧបរិ ឋិតស្ស។ ឧបត្ថម្ភយតិ ធុរន្តិ
ឧបត្ថម្ភនី។ សកដស្ស បដិមភាគោបត្ថម្ភនត្ថំ ធីយមាណំ ធន្ទាទ្វយំ
បដិមោបត្ថម្ភនី នាម, បុរិមភាគស្ស ធីយមាណស្ស ឧបត្ថម្ភនី បុរិមោបត្ថម្ភនី
នាមាតិ អយមុបត្ថម្ភនីនំវិសេសោ។ ឥធិ បុរិមោបត្ថម្ភនី អធិប្បតា។
“ឧបត្ថម្ភនិចក្កកាណំ វសេន តីណោវ ឋានានី” តិ ឥទំ ហេដ្ឋា អកប្បកតាយ
ឧបត្ថម្ភនិយា វសេន វុត្ថំ, កប្បកតាយ បន វសេន “ចត្តារី” តិ វត្ថុពុំ។

“តថា” តិ ឥមិនា “ឋានានី តីណោវ” តិ អាកឡតិ, ធារុចក្កទ្វយវសេន តីណា
ឋានានីតិ អត្ថោ។ “ធារុន” តិ ឥមិនា ពហុវចននិទ្ទេសេន វាសិកតធារុនំ
ធារុកស្ស ឯកស្សបិ ផលកស្សបិ គហណាំ វេទិតពុំ។ “ភូមិយម្បិ ធុរេនេវ,
តថេវ ឋិតស្ស ចា” តិ ឥមិនា តីណាយេវ ឋានានីតិ អតិទិសតិ។ ឯត្ថ
ធុរេចក្កានំ បតិដ្ឋិតោកាសវសេន តីណា ឋានានី។ ឯត្ថ ច ឧបរិដ្ឋិតស្ស ចាតិ ច-
ការំ “ភូមិយំ ឋិតស្ស” តិ ឯត្តាបិ យោជេត្វា សមុច្ចយំ កាតុំ សក្កាតិ។ តត្ថ
អធិកវចនេន ច-ការេន អដ្ឋកថាយំ “យំ បន អយុត្តកំ ធុរេ ឯកាយ, បដ្ឋតោ
ច ទ្វិហិ ឧបត្ថម្ភនីហិ ឧបត្ថម្ភេត្វា ឋិតំ, តស្ស តិណ្ណំ ឧបត្ថម្ភនីនំ, ចក្កានព្យា
វសេន បញ្ច ឋានានី។ សចេ ធុរេ ឧបត្ថម្ភនី ហេដ្ឋាភាគេ កប្បកតា ហោតិ, ធិ
ឋានានី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) វុត្ថុវិនិច្ឆ័យំ សន្តិណ្ណាតិ។

បុរេតោ បដ្ឋតោ វាបីតិ ឯត្ថ “កឡិក្ខត្វា” តិ ចាវសេសោ។ អបិ-សន្ថេន
“ឧត្តិបិក្ខាបី” តិ អវុត្ថំ សមុច្ឆិនោតិ។ យោ បន បុរេតោ កឡិក្ខត្វា ឋានា ចាវេតិ,
យោ វា បន បដ្ឋតោ កឡិក្ខត្វា ឋានា ចាវេតិ, យោ វា បន ឧត្តិបិក្ខា ឋានា
ចាវេតីតិ យោជនា។ តិណ្ណាន្តិ ឥមេ តយោ គហិតា, “តេស” តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ,
តេសំ តិណ្ណំ បុគ្គលានន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ កតា កី ហោតីតិ អាហា “ដុល្លច្ចយំ
តុ...បេ.... បរាជយោ” តិ។ “ឋានា ចាវេ” តិ ឥទំ “ដុល្លច្ចយ” តិ ឥមិនាបិ សម្ពន្ធនិយំ។

តុ-សទ្ធស្សវិសេសជាតនត្ថំ ឧបាត្តត្តា សាវសេសជ្ជាធាចារ្យនេ
ជន្មាបនបុល្លច្ចយំ, និវរសេសជ្ជាធាចារ្យនេ បន កតេ ហំធាចារ្យនចារាជិកា វុត្តា
ហោតីតិ ទដ្ឋព្ភំ។

១៤០. អក្ខានំ សីសកេហីតិ អក្ខស្ស ឧភយកោដិហិ។

“ជាត្យាឡាយមេកស្មី ពហុវចនមញ្ញាតរាយ”មីតិ វចនតោ ឯកស្មី អត្ថ
ពហុវចនំ យុដ្ឋតិ។ “បិតស្ស”តិ ឯតស្ស វិសេសនស្ស “យានស្ស”តិ
វិសេសិតព្ភំ សាមត្តិយាលព្ភតិ។ “ហំធានិទ្ធេ”តិ វុត្តត្តា យថា សកជេដុវំ ភូមី ន
ដុសតិ, ឯវំ ឧច្ឆតវេសុ ទ្វីសុ តុលាធិនារុសុ ទ្ធេ អក្ខសីសេ អាហេបេត្វា ឋបិតំ
យានមេវ កយ្ហតិ។

១៤១. កឡន្តោតិ ទ្វិន្នំ អក្ខសីសានំ អាធារភូតេសុ ធារុសុ យំសិទ្ធា ឥតោ
ចិតោ ច កឡន្តោ។ ឧត្តិបន្តោតិ ឧជុំ បិតជ្ជានតោ ឧច្ឆារេន្តោ។
ដុដ្ឋាកាសច្ចយេតិ ដុដ្ឋាកាសតោ កេសគ្គមត្តាតិក្កមេ។ អញ្ញស្សតិ
យថាវុត្តប្បការតោ ឥតវស្ស។ យស្ស កស្សចិ វថាធិកស្ស យានស្ស។

១៤២. អក្ខទ្ធិនន្តិ ចតុន្នំ អក្ខរុទ្ធនកអាណីនំ។ អក្ខស្ស ឧភយកោដិសុ
ចក្ការុណានជ្ជានតោ អន្តោ ទ្វីសុ សកជេពាហាសុ អក្ខរុទ្ធនត្ថាយ ទ្ធេ
អន្តុលិយោវិយ អាគោដិតា ចតស្សោ អាណិយោ អក្ខទ្ធិ នាម។ ធុរស្សតិ
ធុរពន្ធនជ្ជាធាសន្នស្ស វចសីសគ្គស្ស។ តំ យានំ។ វា-សទ្ធនេ បស្សេ វា គហេត្វា
កឡន្តោ, មជ្ឈេ វា គហេត្វា ឧត្តិបន្តោតិ កិរិយន្តុវំ វិកប្បតិ។ គហេត្វាតិ ឯត្ថ
“កឡន្តោ”តិ ចាឋសេសោ។ ហំធា ចារេតីតិ ឧទ្វីសុ គហេត្វា កឡន្តោ អត្តនោ
ធិសាយ ឧទ្វីអន្តេន ដុដ្ឋជ្ជានំ ឥតវេន ឧទ្វីបរិយន្តេន កេសគ្គមត្តម្យី
អតិក្កាមេតិ។

“ឧទ្ទិសុវា” តិ សាសន្តវេទនេន អនុទិកយានស្សបិ វិជ្ជមានត្ថំ សូចិតំ
ហោតិ។ អដ្ឋកថាយំ “អថ ឧទ្ទិខាណុកា ន ហោន្តិ, សមមេវ ពាហំ កត្វា មជ្ឈេ
វិជ្ជិត្វា អក្ខសីសានិ បវេសិតានិ ហោន្តិ, តំ ហោជ្ជិមតលស្ស សមន្តា សព្វំ បថវិ
ដុសិត្វា តិដ្ឋតិ, តត្ថ ចត្វសុ ធិសាសុ, ឧទ្ធច្ចា ដុដ្ឋដ្ឋានាតិក្កមវសេន ចារាជិកំ
វេទិតព្ព” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០០) វុត្តវិនិច្ឆយព្វា ព្យតិវេកវសេន សន្តណ្ណាតិ។

១៤៣. នាភិយាតិ នាភិមុខេន។ ឯកមេវ សិយា ឋានន្តិ ឯកំ នាភិយា
ដុដ្ឋដ្ឋានមេវ ឋានំ ភវតីតិ អត្ថោ។ “ឯកមស្ស សិយា ឋាន” ត្ថិ ចោត្តកេសុ
ធិស្សតិ, តតោ បុរិមចាហោវ សុន្ទរតរោ។ បរិច្ឆេទោបីតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ
វិសេសត្ថោតតោ, បរិច្ឆេទោ បនាតិ អត្ថោ។ បញ្ចនាតិ នាភិយា
ចតុបស្សបរិយន្តំ, ឧទ្ធច្ចា បញ្ចនា, ឋានាចារាជាការោ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៤៤. ឋានានិ ទ្វេតិ នេមិយា, នាភិយា ច ដុដ្ឋដ្ឋានវសេន ទ្វេ ឋានានិ។
អស្សាតិ ចក្កស្ស។ តេសំ ទ្ធិន្តំ ឋានានំ។ ភិត្តិអាទី អបស្សយ ឋបិតចក្កស្សបិ
ហិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ អយម្បិ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, យោបិ ឥមិនា ច ចាវេន
ធស្សិតោ ហោតិ។

១៤៥. អនាវត្តន្តិ សាមិកេន អសំវិហិតាវ ក្ខំ។ អនោទេត្វាតិ គោលោ
អបេសេត្វា។ វុត្តតិ, ចារាជិកំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ សាមិកេ អាហារាបេន្ត
បន ភណ្ឌានេយ្យំ ហោតិ។

យានដ្ឋកថាវណ្ណានា។

១៤៦. ភាវដ្ឋកថាយ សីសក្ខន្ធកដាលម្ពវសាតិ ឯវំនាមកានំ
សីរវាយវានំ វសេន ភារោ ចតុត្ថិដោ ហោតិ។ តត្ថ សីសភារាជីសុ
អសម្មោហត្ថំ សីសាជីនំ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ - សីសស្ស តាវ បុរិមគលេ

គលវាជកោ បិដ្ឋិគលេ កេសញ្ចិ កេសន្តេ អាវុដ្ឋោ ហោតិ, គលស្សេវ ឧភោសុ
បស្សេសុ កេសញ្ចិ កេសាវុដ្ឋា ឱរុយ្ហ ជាយន្តិ, យេ “កណ្ណាច្ចុដ្ឋិកា” តិ វុច្ចន្តិ,
តេសំ អនោភាកោ ចាតិ អយំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទោ, តតោ ឧបរិ សីសំ, ឯត្ថន្តេវ
បិភកាពោ សីសភាពោ នាម។

ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណាច្ចុដ្ឋិកាហិ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, កប្បវេហិ បដ្ឋាយ
ឧបរិ, បិដ្ឋិគលាវុដ្ឋតោ ច គលវាជកតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវុដ្ឋតោ ច
ឧបរិច្ឆេទមជ្ឈេ ហធយអារាជតោ ច បដ្ឋាយ ឧបរិ ខន្ធវោ, ឯត្ថន្តេវ បិភកាពោ
ខន្ធភាពោ នាម។

បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវុដ្ឋតោ, បន ហធយអារាជតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា យាវ
ចាននខសិខា, អយំ កដិបរិច្ឆេទោ, ឯត្ថន្តេវ សមន្តតោ សរិវេ បិភកាពោ
កដិភាពោ នាម។

កប្បវតោ បដ្ឋាយ បន ហេដ្ឋា យាវ ហត្ថនខសិខា, អយំ ឱលម្ពកបរិច្ឆេទោ,
ឯត្ថន្តេវ បិភកាពោ ឱលម្ពកោ នាម។

ភវតីតិ ភាពោ, ភវតិ ឯតេន, ឯតស្មិន្តិ វា ភាពោ, ឥតិ យថាវុត្តសីសាធយោ
អវយវា វុច្ចន្តិ។ ភាវេ តិដ្ឋតីតិ ភាវជ្ជំ។ ឥតិ សីសាធិសុ បិភំ ភណ្ឌំ វុច្ចតិ។
“ភាពោយេវ ភាវជ្ជ” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០១) អដ្ឋកថាវចនតោ ភវីយតីតិ ភាពោ,
កម្មនិ សិទ្ធន ភាវ-សទ្ធន ភណ្ឌាមេវ វុច្ចតិ។

១៤៧. សិរស្មិយេវាតិ យថាបរិច្ឆិទ្ធន សិរសិ ឯវ។ សារេតីតិ អនុក្ខិបន្តោ
ឥតោ ចិតោ ច សារេតិ។ ដុល្លច្ចយំ សិយាតិ ជន្មាបនដុល្លច្ចយំ ភវេយ្យ។

១៤៨. ខន្ធទ្រិយថាបរិច្ឆ័ន្ធមេវ ខន្ធារុ ឡិរាបិតេតិ ឡិហារិតេ។ សីសតោតិ ឯត្ថ “ខន្ធទ្រ” ត្ថិ ចាបសេសោ, យថាបរិច្ឆ័ន្ធសីសតោ ឧបរីតិ អត្ថោ។ កេសគ្គមត្តម្យីតិ កេសគ្គមត្តំ ទ្វរំ កត្វា។ បិ-សន្នោ បកេវ តតោ អធិកន្តិ ទីបេតិ។ មោចេន្នោបីតិ កេសគ្គន អដុសន្តំ អបនេន្នោ។ ឯត្ថាបិ បិ-សន្នោ ន កេវលំ ខន្ធារុ បេន្នស្សេវ ចារាជីកំ, អបិច ខោ មោចេន្នោបិ បរាជិតោតិ ហេជ្ជា វុត្តមបេក្ខតិ។ បសិព្ភកាធិយមកការំ បន សីសេ ច បិដ្ឋិយញ្ចាតិ ទ្វីសុ ហនេសុ បីតត្វា ទ្វីហិ ហនេហិ អបនយនេន ចារាជីកំ ហោតិ, តញ្ច “សីសតោ មោចេន្នោ” តិ ឥមិនាវ ឯកទេសវសេន សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

១៤៩-៥០. ឯវំ សីសភារេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តទនន្តរំ ឧទ្ទេសក្កមេសុ ខន្ធភារាធិសុ វិនិច្ឆយេ ទស្សេតព្រូបិ អវសានេ វុត្តឡិលម្ពកភារេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា អាឡន្តភារាធិ វុត្តនយានុសារេន សេសេសុបិ វិនិច្ឆយំ អតិទិសិតុមាហ “ការ” ត្ថិអាទិ។ សុទ្ធមានសោតិ ចាតរាសាធិការណេន អថេយ្យចិត្តោ, ហត្ថគតការំ ថេយ្យចិត្តេន ភូមិយំ បឋននិស្សន្ននាធិ ករេន្នស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្ថេ ចារាជីកន្តិ ឥទមេតេន ឧបល ក្ខិតន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

ឯត្ថ វុត្តនយេនេវាតិ សីសភារឡិលម្ពកភារេសុ វុត្តានុសារេន។ សេសេសុបិ ភារេស្វតិ ខន្ធភារាធិកេសុបិ។ មតិសារេន សារមតិនា។ វេទិតញ្ចោវិនិច្ឆយោតិ យថាបរិច្ឆ័ន្ធសុ ហនេសុ បីតំ ចាទគ្យនកំ យំ កិញ្ចិ វុត្តំ ថេយ្យចិត្តេន “គណ្ហិស្សរមី” តិ អាមសន្តស្ស ធុក្កជំ, ហនា អចារេត្វា ជន្នាបេន្នស្ស ធុល្លច្ចយំ, យថាបរិច្ឆ័ន្ធជាតិក្កមនវសេន វា ខន្ធារុ ឧត្តិបនវសេន វា ហនា ចារេន្នស្ស ចារាជីកំ ហោតិតិ អយំ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោតិ អត្ថោ។

ការជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៥១-៣. ឥនាទិ អារាមដ្ឋវិនិច្ឆ័យំ ទស្សេតុមាហា “ទុក្ខជ”ន្តិអាទិ។ អារាមន្តិ
ចម្បកាទិបុច្ឆារាមញ្ច អម្ពាទិដលារាមញ្ចាតិ ជ្ជិសុ អារាមេសុ យំ កញ្ចំ អារាមំ។
អារាមន្តិ ឯត្ថ បុច្ឆាទិកាមិនោតិ វិគ្គហោ, តំ អារាមំ, អភិ-សទ្ធកុយោគ
ឧបយោគវចនំ។ អភិយុញ្ញតោតិ បរាយត្ថការំ ជានន្តោ “មម សន្តក”ន្តិ អដ្ឋំ
កត្វា គណ្ហិតំ ថេយ្យចិត្តេន សហាយាទិការំ ត្ថំ ទុតិយ កបរិយេសនាទិវសេន
អភិយុញ្ញន្តស្ស ទុក្ខជំ មុនិនា វុត្តន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនិយំ, អទិន្នាទានស្ស
បុព្វបយោគត្តា សហបយោគគណនាយ ទុក្ខជន្តិ ភគវតា វុត្តន្តិ អត្ថោ។ ធម្មំ
ចរន្តោតិ អដ្ឋំ ករោន្តោ។ បរំ សាមិកំ បរាជេតិ ចេ, សយំ សាសនតោ
បរាជិតោតិ យោជនា។

តស្សាតិ គណ្ហាសាមិនោ។ វិមតី ជនយន្តស្សាតិ “ឥមិនា សហ អដ្ឋំ កត្វា
មម សន្តកំ លភិស្សាមិ វា, ន វា”តិ សំសយំ ឧប្បាទេន្តស្ស ចោរស្ស។ យោបិ ធម្មំ
ចរន្តោ សយំ បរជ្ជតិ, តស្ស ច ធុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។

សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេតិ “អយំ ថេវោ កក្កដោ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយម្យិ មេ
ករេយ្យ, អលំ ទានិ មយ្ហំ ឥមិនា អារាមេនា”តិ សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេ សតិ,
អត្ថនោ “ន ទស្សាមី”តិ ធុរនិក្ខេបេ ចាតិ យោជនា។ ឯវំ ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេ
ចារាជិកំ។ តស្សាតិ អភិយុញ្ញន្តស្ស។ សព្វេសំ ក្ខេបសក្ខិនញ្ចាតិ ច-កាពេ
លុត្តនិធិដ្ឋាតិ វេទិតព្វោ។ ចោរស្ស អស្សាមិកការំ ញាតិ
តទាយត្ថករណត្ថំ យំ កិញ្ចំ វេទន្តា ក្ខេបសក្ខិនោ, តេសំ សព្វេសម្បិ ភិក្ខុនំ
ចារាជិកំ ហោតីតិ អត្ថោ។

អារាមដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៥៤. វិហារដ្ឋកថាយំ វិហារន្តិ ឧបលក្ខណត្ថា “បរិវេណំ វា, អាវាសំ វា” តិ
 ច គហេតត្ថំ។ សង្ឃិកន្តិ ចាតុទ្ធិសំ សង្ឃំ ឧទ្ធិស្ស ភិក្ខុនំ ទិន្នត្ថា សង្ឃសន្តកំ។
 កញ្ចិតិ ខុទ្ទកំ, មហន្តំ វាតិ អត្ថោ។ អច្ឆិន្ទិត្វាន គណ្ហាតុំ អភិយុញ្ញន្តស្ស
 ចារាជិកា ន សិដ្ឋតីតិបិ ចាវសេសយោជនា។ ហេតុំ ទស្សេតិ “សព្វេសំ
 ធុរនិក្ខេបាភាវតោ” តិ, សព្វស្សេវ ចាតុទ្ធិសិកសង្ឃស្ស ធុរនិក្ខេបស្ស
 អសម្ពុរតោតិ អត្ថោ។ “វិហារ” ន្តិ ឯត្ថកមេវ អវត្វា “សង្ឃិក” ន្តិ វិសេសនេន
 ធិយភាណកាធិភេទស្ស គណស្ស, ឯកបុគ្គលស្ស វា ទិន្នវិហារាធិ អច្ឆិន្ទិត្វា
 គណ្ហាន្ត ធុរនិក្ខេបសម្ពុរតា ចារាជិកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ អារាមេ វិយ
 វេទិតញោ។ ឥមេសុ តត្រជ្ជកណ្ហាវិនិច្ឆយោ
 ភូមជ្ជលជ្ជអាគាសជ្ជវេហាសដ្ឋេសុ វុត្ថនយេន ញាតុំ សក្កាតិ ន វុត្ថោតិ
 វេទិតញោ។

វិហារដ្ឋកថាវណ្ណានា។

១៥៥-៦. ខេត្តដ្ឋេ សីសានីតិ វល្លិយោ។ និទម្បិត្វាធាតិ យថា ជញ្ញាមត្តំ
 ហត្ថគតំ ហោតិ, តថា កត្វា។ អសិទេធាតិ ទាត្ថេន។ លាយិត្វាតិ ទាយិត្វា។
 សព្វកិរិយាបទេសុ “សាលិអាធិនំ សីសានី” តិ សម្ពុទ្ធនិយំ។ សាលិអាធិនំ សីសានី
 និទម្បិត្វា គណ្ហាតោ យស្មី ពិជេ គហិតេ វត្ថុ បូរតិ, តស្មី ពន្ធនា មោចិតេ តស្ស
 ចារាជិកំ ភវេតិ យោជនា។ អសិទេន លាយិត្វា គណ្ហាតោ យស្មី សីសេ
 គហិតេ... ខេ... ភវេ, ករេន និទម្បិត្វា គណ្ហាតោ យស្សំ មុដ្ឋិយំ គហិតាយំ... ខេ...
 ភវេតិ យោជនា។ ពិជេតិ វិហាទិជលេ។ វត្ថុ បូរតីតិ ចាទគ្យនកំ ហោតីតិ។
 មុដ្ឋិយន្តិ សីសមុដ្ឋិយំ, ពិជមុដ្ឋិយំ វា។ ពន្ធនា មោចិតេតិ ពន្ធនដ្ឋានតោ មោចិតេ។

១៥៧. ទណ្ហោ វាតិ វត្ថុបូរកវិហិទណ្ហោ វា។ អច្ឆិន្នោ វក្ខតីតិ សម្ពុន្នោ។
 តថា វាតិ តស្ស ទណ្ហាស្ស ឯកបស្សេវ ជល្លិ វា អច្ឆិន្នោ វក្ខតិច្ឆេវ សម្ពុន្នោ។ វា-

គ្គហឈាន ឥធាវុត្តំ អដ្ឋកថាគតំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០៤) “វាកោ”តិ ឥទំ
សន្តិស្តារាតិ។ វាកោ នាម ទណ្ឌោ វា តថ វា ពាហិរំ។ ឥធាបិ តថា វា អច្ឆិន្នោ
រក្ខតីតិ យោជនា។ វីហំនាឡម្បិ វាតិ គហិតធម្មសាលិសីសេន បតិដ្ឋិតំ
វីហំកុទ្រសាទិកច្ឆានំ នាឡំ, តថគព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ធិយន្តិ ធិយំ ចេ ហោតិ។
“អនិក្ខន្តោវា”តិ ឥមិនា “ទណ្ឌោ”តិ សម្ពុត្តោ។ “តតោ”តិ ចាបសេសោ។ តតោ
ធិយវីហំនាឡតោ សព្វំវីហំសីសទណ្ឌោ សត្តសោ ធិន្នោ ធិន្នកោជិយា
កេសគ្គមត្តម្បិ ពហិ អនិក្ខន្តោតិ អត្ថោ។ រក្ខតីតិ តំ ភិក្ខុ
ទុក្ខជល្លច្ចយចារាជិកវត្ថុនំ អនុរូបាបត្តិតោ ចាលេតិ។ មុត្តោ ចេ, ន រក្ខតីតិ
អត្ថោ។

វុត្តព្ពោតំ អដ្ឋកថាយំ “វីហំនាឡំ ធិយម្បិ ហោតិ, យាវ អន្តោនាឡតោ
វីហំសីសទណ្ឌោកោ ន ធិក្ខមតិ, តាវ រក្ខតិ។ កេសគ្គមត្តម្បិ នាឡតោ
ទណ្ឌាកស្ស ហេដ្ឋមតលេ ធិក្ខន្ធមត្តេ ភណ្ឌាគ្យវសេន កាវេតព្ពោ”តិ (ចារា.
១.១០៤)។ តថា ឥមិនាវ វិនិច្ឆយេន អដ្ឋកថាយំ
“លាយិតព្ពវត្ថុប្បរកវីហំសីសមុដ្ឋិយា មូលេ ធិន្នេបិ សីសេសុ
អច្ឆិន្នវីហំសីសគ្គហិ សទ្ធិ ជដេត្វា បិតេសុ រក្ខតិ, ជដំវិជដេត្វាវិយោជិតេសុ
យថាវុត្តចារាជិកាទិអាបត្តិយោ ហោន្តិ”តិ ឯវមាទិកោវិនិច្ឆយោ ច សូចិតោតិ
គហេតព្ពោ។

១៥៨. មទ្ធិត្វាតិ វីហំសីសានិ មទ្ធិត្វា។ បច្ឆោដេត្វាតិ ភុសាទីនិ ឌុដុនិត្វា។
ឥតោ សាវំ គណ្ឌិស្សមីតិ បរិកប្បេតីតិ យោជនា។ ឥតោតិ វីហំសីសតោ។
សាវំ គណ្ឌិស្សមីតិ សារភាគំ អាទិយិស្សមិ។ សចេ បរិកប្បេតីតិ យោជនា។
រក្ខតីតិ វត្ថុបហោនកប្បមាណំ នាត្ថេន លាយិត្វា វា ហត្ថេន ធិន្និត្វា វា ហំនា
ចាវេត្វា គហិតម្បិ យាវ បរិកប្បោ ន ធិដ្ឋាតិ, តាវ អាបត្តិតោ រក្ខតីតិ អត្ថោ។

១៥៩. មន្ទនេបីតិ វីហិសីសមន្ទនេបី។ ឧទ្ធករណេបីតិ បលាលាបនយនេបី។
បច្ឆោជនេបីតិ ភុសាទិកចរ្យរាបនយនេបី។ ទោសោ នត្ថិតិ អគ្សរសេន
ចារាជិកាទិអាបត្តិយោ ន កវន្តិ, សហបយោគទុក្ខដំ បន ហោតេវ។
អត្ថនោ...បេ... បរាជយោតិ អត្ថនោ បឋមំ បរិកប្បិតាការេន សព្វំ កត្វា
សារភាគំ កណ្ឌិតុំ អត្ថនោ ភាជនេ បក្ខិត្តមត្ថេ យថាវុត្តចារាជិកាទយោ
ហោត្ថិតិ អត្ថោ។

១៦០. ឯត្តារតា “ខេត្តដ្ឋនាម កណ្ឌំ ខេត្តេ ចត្វាហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ ហោតិ
ភូមដ្ឋំ ជលដ្ឋំ អាគាសដ្ឋំ វេហាសដ្ឋំ”ន្តិ (ចារា. ១០៤) វុត្តានិ ខេត្តដ្ឋានិ ចត្តារ
យថាវុត្តសទិសានីតិ តានិ បហាយ “តត្ថជាតក”ន្តិអាទិ ចាឡិយំ អាគតេ
តត្រជាតេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “ខេត្តំ នាម យត្ថ បុព្វណ្ណំ វា អបរណ្ណំ វា
ជាយតី”តិ (ចារា. ១០៤) ឯវាមាគតេ ខេត្តេបិ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា
“ជាន”ន្តិអាទិ។ ជានន្តិ បរសន្តកការំ ជានន្តោ។ ឡិលន្តិ អប្បិតក្ខរំ វា ឥតរំ វា
ចាសាណាទិឡិលំ។ សង្គាមេតីតិ បរាយត្ថភូមិ សាមិកាយថា បស្សន្តិ, តថា វា
អញ្ញថា វា អត្ថនោ សន្តកំ កាតុកាមតាយ កេសគ្គមត្តម្បី ឋានំ យថា
សសន្តកំ ហោតិ, តថា ថេយ្យចិត្តេន និខណាតីតិ អត្ថោ។

១៦១. តំ ចារាជិកត្ថំ តស្ស កទា ហោតីតិ អាហា “សាមិកានំ តុ
ធុរនិក្ខេបនេ សតី”តិ។ “ហោតី”តិ ចាឋសេសោ។ តុ-សន្តេន “អត្ថនោ វា”តិ
វិសេសស្ស សង្កហិតត្តា សាមិនោ និរាលយការសង្ខាតធុរនិក្ខេបេ ច
“សាមិកស្ស ន ទស្សមី”តិ អត្ថនោ ធុរនិក្ខេបេ ច តស្ស ចារាជិកត្ថំ ហោតីតិ
អត្ថោ។ ឯវាមុទីរតន្តិ “កេសគ្គមត្តម្បី”តិ ឯវំ និយមិតំ កថិតំ។

១៦២. យា បនាតិ យា ភូមិ បន។ តេសុ ទ្វីសុ ឡិលេសុ។ អាទោ ធុល្លច្ចយន្តិ
បឋមេ ឡិលេ សង្គាមិតេ សោភិត្តុ ធុល្លច្ចយំ អាបន្តិតិ។ ទុតិយេតិ ទុតិយេ ឡិលេ

សង្គ្រាមតែ បរាជយោ ហោតីតិ យោជនា។ ពហូហិ ជីលេហិ គហេតត្ថជ្ជានេ
បរិយន្តជីលេសុ ទ្វិសុ វិនិច្ឆយោ ច ឯតេនេវ វុត្តោ ហោតិ។ ឯត្ថ បន អន្តេ
ជីលទ្ធយំ វិនា អវសេសជីលនិខណានេ ច ឥតវេសុ តទត្ថេសុ សព្វបយោគេសុ ច
ទុក្ខដំ ហោតីតិ វិសេសោ។

១២៣-៤. “មមេទំ សន្តក” ង្គិញ្ញាបេតុកាមោតិ សម្ពន្ធោ។ បរសន្តកាយ
ភូមិយា បរាយត្ថការំ ញាត្វាវ ថេយ្យចិត្តេន កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ
គណ្ហិតុកាមតាយ “ឯត្ថកំ ឋានំ មម សន្តក” ង្គិ រដ្ឋយា វា យដ្ឋិយា វា មិនិត្វា
បរស្ស ញាបេតុកាមោតិ អត្ថោ។ យេហិ ទ្វិហិ បយោគេហិតិ សព្វបច្ឆិមកេហិ
រដ្ឋបសារណាយ ដ្ឋិចាតនានមញ្ញតវេហិ ទ្វិហិ បយោគេហិ។ តេស្វតិ និទ្ធារណោ
ភូម្ម។

ឥធ រដ្ឋំ វា មីតិ វិកប្បត្តវា-សទ្ទេន “យដ្ឋិ វា” តិ យោជេតព្រេហិ
អវុត្ថសមុច្ឆយត្ថំ អធិកវចនភាវេន វុត្ថមិ-សទ្ទេន ឥធាវុត្ថមរិយានវតីនំ
វិនិច្ឆយស្ស ញាបិតត្តា យថាវុត្ថរដ្ឋយដ្ឋិវិនិច្ឆយេសុ វិយ បរសន្តកាយ ភូមិយា
កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហិតុកាមតាយ វតីចានេ និខណិត្វា វា
សាខាមត្តេន វា វតី ករោន្តស្ស មរិយាទំ វា ពន្ធន្តស្ស ចាការំ វា ចិន្តន្តស្ស
បំសុមត្តិកា វា វឌ្ឍន្តស្ស បុព្វបយោគេ ចាចិត្តិយជ្ជានេ ចាចិត្តិយញ្ច ទុក្ខដញ្ច
សហបយោគេ កេវលទុក្ខដញ្ច បច្ឆិមបយោគេសុ ទ្វិសុ បឋមបយោគេ
បុល្លច្ឆយញ្ច អវសានបយោគេ ចារាជិកញ្ច ហោតីតិ វិនិច្ឆយេហិ សង្គហិតោតិ
ទដ្ឋព្វំ។

ខេត្តជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៦៥. វត្តដ្ឋានីសុ វត្តជ្ជស្សតិ ឯត្ថ “វត្ត នាម អារាមវត្ត វិហារវត្ត” តិ (ចារា. ១០៥) បទភាជនេ វត្តត្តា បុច្ឆាទិអារាមេ កាតុំ សង្ខារត្វា ឋបិតភូមិ ច បុព្វកតារាមាណំ វិនាសេ តុច្ឆភូមិ ច វិហារំ កាតុំ អភិសង្ខតា ភូមិ ច នដ្ឋវិហារភូមិ ចាតិ ឯវំ វិភាគវតិ វសតិ ឯត្ថ ឧបរោចោ វា វិហារោ វាតិ “វត្ត” តិ វុច្ឆតិ ឥច្ឆេវំ ធុរិធំ វត្តញ្ច “វត្តដ្ឋ នាម ភណ្ឌំ វត្តស្មី ចត្វាហិ ឋានេហិ និក្ខត្តំ ហោតិ ភូមដ្ឋំ ថលដ្ឋំ អាកាសដ្ឋំ វេហាសដ្ឋ” តិ (ចារា. ១០៥) វចនតោ ឯវំ ចតុត្ថំធំ ភណ្ឌញ្ចាតិ ឥធំ ទ្វយំ វត្ត ច វត្តជ្ជញ្ច វត្តវត្តជ្ជន្តិ វត្តព្រៃ ឯកទេសស្សបេកសេសវសេន សមាសេត្វា, ឧ-ការស្ស ច អការំ កត្វា “វត្តជ្ជស្ស” តិ នស្សិតន្តិ គហោតត្ថំ។ យថាវត្តធុរិធំវត្តនោ, វត្តជ្ជស្ស ច ភណ្ឌស្សតិ អត្តោ។ ខេត្តជ្ជតិ ឯត្ថាបិ អយមេវ សមាសោតិ ខេត្ត ច ខេត្តជ្ជ ចាតិ គហោតត្ថំ។ នាវដ្ឋានីវាហារេបិ ឯសេវ នយោ។ តាមជ្ជបិ ចាតិ “តាមដ្ឋ នាម ភណ្ឌំ តាមេ ចត្វាហិ ឋានេហិ និក្ខត្តំ ហោតិ ភូមដ្ឋំ... បេ... វេហាសដ្ឋ” តិ (ចារា. ១០៦) វត្ត ចតុត្ថិធំ តាមជ្ជភណ្ឌបិ តិ អត្តោ។

វត្តជ្ជតាមជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៦៦. អរញ្ញជ្ជកថាយំ “តិណំ វា” តិ អាទិបទានំ “តត្ថជាតក” តិ បទេន សម្ពន្ធា។ តត្ថជាតកត្ថិ “អរញ្ញំ នាម យំ មនុស្សនំ បរិគ្គហិតំ ហោតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១. ១០៧) វចនតោ តត្ថជាតំ យំ កិត្យិ មនុស្សសន្តកំ សាមិកានំ អកាមា អគហោតត្ថតោ សារក្ខេ អរញ្ញ ឧប្បន្នន្តិ អត្តោ។ តិណំ វាតិ បរេហិ លាយិត្វា ឋបិតំ វា អត្តនា លាយិតត្ថំ វា គេហាច្ឆាទនារហំ តិណំ វា។ បណ្ណំ វាតិ ឯវរូបមេវ គេហាច្ឆាទនារហំ តាលបណ្ណាទិបណ្ណំ វា។ លតំ វាតិ តថារូបមេវ វេត្តលតាទិកំ វល្លិ វា។ យា បន ធិយា ហោតិ, មហារុក្ខេ ច គន្ធន ច វិនិវដ្ឋិត្វា វា វេបេត្វា វា គតា, សា មូលេ ធិន្ទាបិ អវហារំ ន ជនេតិ, អត្តេ ធិន្ទាបិ។ យនា បន

អគ្គេបិ មូលេបិ ធិន្ទោ ហោតិ, តទា អវហារំ ជនេតិ។ សចេ បន វេ ឋេត្វា ឋិតា
ហោតិ, វេ ឋេត្វា ឋិតា បន វុត្តតោ មោចិតមត្តា អវហារំ ជនេតីតិ អយមេត្ត
វិសេសោ។ សាមិកេន អវិស្សជ្ជិតាលយំ ធល្ហិវាកាធិអវសេសកណ្ណោ ឥមិនាវ
ឧបលក្ខិត្វា សង្កហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ កដ្ឋមេវ វាតិ ទារុំ វា។ ភណ្ឌោគ្យេនេវ
កាតព្វោតិ ឯត្ថ អន្តោភូតហេតុត្ថវសេន ការេតព្វោតិ អត្តោ គហេតព្វោ។
តេនាហ អដ្ឋកថាយំ “ភណ្ឌោគ្យេន ការេតព្វោ”តិ។ អវហជតិណាធិភណ្ឌោសុ
អគ្យវសេន មាសកំ វា ឧនមាសកំ វា ហោតិ, ទុក្ខជំ។ អតិវេកមាសកំ វា
ឧនបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ, ដុល្លច្ចយំ។ បញ្ចមាសកំ វា អតិវេកបញ្ចមាសកំ វា
ហោតិ, ចារាជិកំ។ ចារាជិកំ ចេ អនាបន្នោ, អាមសនទុក្ខជំ,
ជន្មាបនដុល្លច្ចយញ្ច ការេតព្វោតិ អត្តោ។ ភណ្ឌោត្តោតិ អវហរន្តោ។

១៦៧-៧៤. ឥទានិ “កដ្ឋមេវ វា”តិ វុត្តវុត្តទារុសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ
“មហាគ្យេ”តិអាទិ។ មហាគ្យេតិ បញ្ចមាសកំ វា អតិវេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្យកំ
ហុត្វា មហាគ្យេ។ នស្សតីតិ យេយ្យចិត្តសមដ្ឋី ហុត្វា ធិន្ទមត្តេបិ ចារាជិកំ
អាបជ្ជតិ។ បិ-សន្តោ អវជារណោ។ “កោចិបិ”តិ ឥមិនា អទ្ធកតោបិ អល្លំ វា
ហោតុ បុរាណំ វា, តច្ឆេត្វា ឋបិតំ ន គហេតព្វមេវាតិ អត្តោ។

មូលេតិ ឧបលក្ខណមត្តំ។ “អគ្គេ ច មូលេ ច ធិន្ទោ ហោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
១.១០៧) អដ្ឋកថាវចនតោ មូលញ្ច អគ្គញ្ច ធិន្ទិតាតិ គហេតព្វោ។ អទ្ធកតន្តិ
ជិណ្ឌាគឡិ តបតិ តតចំ, ចិរកាលំ ឋិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

លក្ខណោតិ អត្តនោ សន្តកំ ញាបេតុំ វុត្តក្ខន្ធន្ទេ តចំ ធិន្ទិតា
កតសល្លក្ខណោ។ ធល្ហិយោនទ្ធទេតិ សមន្តតោ អភិនុប្បន្នាហិ ធល្ហិហិ
បរិយោនន្ទិតា អទស្សនំ គមិតេ។ អដ្ឋាវុត្តញ្ចាតិ ឯត្ថ “គេហ”ន្តិ ចាវសេសោ។
គេហំ កតញ្ច អដ្ឋាវុត្តញ្ចាតិ យោជនា។ គេហំ កាតុំ អវញ្ញសាមិកានំ មូលំ

ទត្វា រុក្ខ កិណ្ឌិត្វា ជិន្ននាហ៍ តំ គេហំ កតញ្ច បរិភុត្តញ្ចាតិ អត្ថោ។
វិនស្សន្តញ្ចាតិ ឯត្ថាបិ “អវសិដ្ឋនា”ន្តិ ចាបសេសោ។ តំ គេហំ កត្វា អវសិដ្ឋ
វស្សាតថាទីហិ វិវិធា ជីវិត្វា វិនស្សមាណំ, វិបន្ននាវុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ គណ្ណាតោ ន
នោសោ កោចិតិ សម្ពុន្នោ។ “សាមិកា និរាលយា”តិ គណ្ណាតោ កាចិបិ អាបត្តិ
នត្ថិតិ អត្ថោ។ កីការណាន្តិ ចេ? អវញ្ញសាមិកេហិ មូលំ គហេត្វា អញ្ញេសំ
ជិន្នត្វា, តេសញ្ច និរាលយំ ធម្មិតត្វាតិ ឥនមេត្ត ការណំ។

វុត្តញ្ញោតំ អដ្ឋកថាយំ “គេហាទីនំ អត្ថាយ រុក្ខ ជិន្និត្វា យនា តានិ កតានិ,
អដ្ឋាវុត្តានិ ច ហោន្តិ, នាវុនិបិ អវញ្ញេ វស្សេន ច អាតបេន ច វិនស្សន្តិ,
ព្យាទិសានិបិ ទិស្វា ‘ធម្មិតានី’តិ គហេតុំ វុត្តតិ។ កស្មា? យស្មា អវញ្ញសាមិកា
ឯតេសំ អនិស្សរា។ យេហិ អវញ្ញសាមិកានំ ទេយ្យធម្មំ ទត្វា ជិន្នានិ, តេ ឯវ
ឥស្សរា, តេហិ ច តានិ ធម្មិតានិ, និរាលយា តត្ថ ជាតា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០៧)។
ឯវម្បិ សតិ បច្ឆា សាមិកេសុ អាហារាបេន្តេសុ គណ្ណាទេយ្យំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យោ ចាតិ អវញ្ញសាមិកានំ ទេយ្យធម្មំ បរិសន្តោ អទត្វា “និក្ខមន្តោ
ទស្សមី”តិ រុក្ខ គាហារាបេត្វា និក្ខមន្តោ យោ ច ភិក្ខុ។ អារក្ខជ្ជានំ បត្វាតិ
អវញ្ញចាលកាយត្ថ និសិដ្ឋា អវញ្ញំ រក្ខន្តិ, តំ ហំនំ បត្វា។ “ចិន្តេន្តោ”តិ
កិរិយន្តរសាបេក្ខត្វា “អតិក្កមេយ្យា”តិ សាមត្តិយតោ លព្ពតិ។ តស្មា ចិត្ត
កម្មជ្ជានាទីនិ កត្វាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន បការត្ថេន កុសលបក្ខិយាវិតក្កា
សង្កយន្តិ។ អញ្ញំ ចិន្តេន្តោ វា អារក្ខនជ្ជានំ បត្វាយេវ អតិក្កមេយ្យាតិ យោដេត្វា
អត្ថោ វុត្តញ្ញោ។ តត្ថ អញ្ញំ ចិន្តេន្តោ វាតិ អញ្ញំ វិហិតោ វា, ឥមិនា
យថាវុត្តវិតក្កានំ សង្កហោ។ អស្សាតិ ឯត្ថ “ទេយ្យ”ន្តិ កិតយោគេ កត្តិ
សាមិវចនត្វា អនេនាតិ អត្ថោ។

“យោចា”តិ ឯត្ថ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន ច-សន្នេន អវញ្ញបរិសនកាលេ
យថាវុត្តនយេន មូលំ អនត្វា អវញ្ញំ បរិសិទ្ធា ទារុនិ គហេត្វា គមនកាលេ
“អវញ្ញចាលកា សចេ យាចន្តិ, ទស្សមី”តិ បរិកប្បេត្វា គន្ធា តេហិ
អយាចិតត្វា អនត្វា គច្ឆន្តោបិ តថេវ អាគន្ធា អារក្ខកេសុ កើឡាបសុតេសុ វា
និទ្ទាយន្តេសុ វា ពហិ និក្ខន្តេសុ វា តត្ថ ឋត្វា អារក្ខកេ បរិយេសិទ្ធា អទិស្វា
គច្ឆន្តោបិ តថេវ អាគន្ធា តត្ថ និយុត្តសស្សវជនេហិ អត្ថនោ ហត្ថតោ ធាតត្ថំ
ទត្វា វា អត្តានំ សម្មានំ កត្វា វា ចាលកេ សញ្ញាបេត្វា វា ចាលកេ ឌីកាសំ
យាចិត្វា តេហិ ធិន្នោកាសោ វា គច្ឆន្តោបីតិ ឯត្ថកា វុត្តេន សទិសត្វា
សង្កហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។

វរាហាតិ សូករា។ វគ្គាតិ ព្យគ្គា។ អន្ធាតិ សស្សា។ តវន្ធាតិ កាឡសីហា។
អាទិ-សន្នេន ធិបិមត្តហត្ថិសីហាទយោ វាឡមិកា សង្កយ្ហន្តិ។ ឯតេយេវ
វរាហាទយោ សមាគមវសេន មរណាទិអនិជ្ឈសមីបចារិតាយ ឧប
អនិជ្ឈសមីបេ ទវន្តិ បវត្តន្តិ “ឧបទ្ធពា”តិ វុច្ឆន្តិ។ អារក្ខជ្ជានំ អាគតកាលេ
ទិជ្ឈវរាហាទិឧបទ្ធពតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ មុច្ឆិតុកាមតាយាតិ មោក្ខាធិប្បាយេន។
“តថេវា”តិ ឥមិនា បរិសនកាលេ ទេយ្យធម្មំ អនត្វា “និក្ខមនកាលេ
ទស្សមី”តិ បរិសិទ្ធា ទារុនិ គហេត្វា អារក្ខជ្ជានំ បត្តោតិ បុរិមកាថាយ
សាមត្ថិយតោ លព្ពមាណោយេវត្តោ ទស្សិតោ។ តំ ហ្វានន្តិ តំ អារក្ខជ្ជានំ។
អតិក្កាមេតីតិ “ឥទំ តំ ហ្វាន”ន្តិបិ អសល្លក្ខណមត្តកយុបទ្ធពោ ហុត្វា
បលាយន្តោ អតិក្កមតិ, ភណ្ឌាទេយ្យំ បន ហោតីតិ យោជនា។

សុដ្ឋយាតតោតិ ឯត្តាបិ បិ-សន្នោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋាតិ វេទិតព្ពោ,
សុដ្ឋគហាណាជ្ជានតោបីតិ អត្តោ។ សុដ្ឋស្ស រញ្ជោ ធាតព្ពកាគស្ស យាតោ
មុសិទ្ធា គហាណាមត្តោ, សុដ្ឋោ ហញ្ញាតិ ឯត្តាតិ វា សុដ្ឋយាតោតិ វិគ្គហោ។

សុត្តន្តបិដក បទដ្ឋកថា អារិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ។ តស្មាតិ សុត្តន្តបិដក តស្មា គរុកត្តា
ឯវ។ តន្តិ តំ សុត្តន្តបិដក។ អនោក្កម្ម គប្បតោតិ អបរិសិទ្ធា គប្បន្តស្ស។ ទុក្ខជំ
ធុទ្ធិដ្ឋ “សុត្តំ បរិហារតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ១១៣)។

ឯតន្តិ យថាវុត្តហារក្ខណ្ឌំ។ យេយ្យចិត្តេន បរិហារន្តស្ស តិ យេយ្យចិត្តេន
បរិហារិទ្ធា ទ្វារតោ គប្បន្តស្ស។ អាគាសេនបិ គប្បតោ ចារាជិកមនុទ្ធិដ្ឋ សត្តនាតិ
សម្ពុទ្ធា។

ននុ ច “ឥទំ បន យេយ្យចិត្តេន បរិហារន្តស្ស អាគាសេន គប្បតោបិ
ចារាជិកមេវ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០៧) អដ្ឋកថាយំ វុត្តវចនំ វិជា ចាឡិយំ
“អវញ្ញដ្ឋ” តិ មាតិកាបទស្ស វិភង្គ “តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វា លតំ វា តិណំ វា
បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្គនកំ យេយ្យចិត្តោ អាមសតិ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ជន្មាបេតិ, អាបត្តិ មុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចារេតិ, អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ១០៦) សាមញ្ញវចនតោ សុត្តន្តបិដក “សុត្តំ បរិហារតិ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ វចនំ វិយ ឯត្ថ អារក្ខណ្ឌំ បរិហារន្តស្ស វិសុំ
វុត្តចារាជិកាបត្តិវចនេ អសតិបិ “អដ្ឋកថាយ” តិ អវត្ថា “សត្តនា” តិ កស្មា
អាហាតិ? វុត្តតេ - អដ្ឋកថាចរិយេន តថេវ វុត្តត្ថា អាហា។ កស្មា បន
អដ្ឋកថាចរិយេន “អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញាបេស្សម, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិទ្ធិស្សមា” តិ
(ចារា. ៥៦៥) ចាឡិចាបំ ជានន្តេនបិ ចាឡិយំ អវុត្តចារាជិកំ និទ្ធិដ្ឋន្តិ? ឯត្ថ
វិនិច្ឆយំ ភិក្ខុហិ បុរិសេន ភក្កតា វុត្តនយស្ស មហាអដ្ឋកថាយ អាគតត្ថា
តស្សេវ នយស្ស សមន្តចាសាទិកាយំ និទ្ធិដ្ឋការំ ជានន្តេន ឥមិនាបិ អាចរិយេន
ឥធ “សត្តនា” តិ វុត្តន្តិ គហេតត្ថំ។

អថ វា “សុត្តំ បរិហារតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ វត្ថា អារក្ខណ្ឌំវិនិច្ឆយេ
អវចនំ យថាវុត្តវិសយស្ស អនិទ្ធិការេន វា សិយា, ឥមស្ស តថា អនវដ្ឋតា វា

សិលា, វុត្តានុសារេន សុវិញ្ញយុតា វា សិលាតិ តយោវិកប្បា។ តេសុ
បឋមវិកប្បា សត្តញ្ញការពាធនតោ ធុត្តិកប្បមត្ថំ ហោតិ។ ធុតិយវិកប្បា
លោកវជ្ជស្ស ឥមស្ស អនវជ្ជកាវោ នាម អនុបបន្នោតិ អនាធាតញ្ចោ។
ចារិសេសតោ តតិយវិកប្បា យុដ្ឋតិ។

តត្ថ “វុត្តានុសារេនា” តិ កិមេត្ថ វុត្ថំ នាម, តទនុសារេន ឥមស្សបិ
សុវិញ្ញយុតា កថន្តិ ចេ? បឋមនិទ្ទិដ្ឋ អវញ្ញដ្ឋនិទ្ទេសេ សាមញ្ញេន “ឋានា
ចារឹតិ, អាបត្តិ ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ១០៦) ឥទំ វុត្ថំ, ន បន ថេយ្យចិត្តេន
អារក្ខដ្ឋានបរិហារណាញា។ “គមនកាលេ ‘មូលំ ធនា គមិស្សមី’ តិ
បុព្វបរិកប្បិតនិយាមេន អធនា គដ្ឋតោ បរិកប្បាវហារោ” ហោតិ” តិ ច “តំ
បន យេន កេនចិ អាការេន បរិកប្បិតដ្ឋានំ បហាយ គមនំ ឋានាចារំ នាម
ហោតេវាតិ តេន វត្ថុនា ចារាជិកមេវ ហោតិ” តិ ច “ឋានា ចារឹតិ, អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស” តិ ឥមីនា ច វិញ្ញាតត្ថមេវ ហោតិ” តិ ច វិសុំ ន វុត្ថំ។
សុត្តដ្ឋានបរិហារណំ បន ឋានបរិហារណសភាវត្តា សភាវតោ វ្យាធិសំវ សន្តម្បិ
ឥទំ វិយ បរិកប្បិតដ្ឋានំ ន ហោតិ តិ វត្ថុមានរាជសម្មតដ្ឋានតោ អញ្ចំ
បរិកប្បិតដ្ឋានំ សមាធម្មិ ថេយ្យចិត្តប្បត្តិមត្តេន តំ បរិហារិកា គដ្ឋន្តស្ស
ថេយ្យចិត្តេន អត្ថនោ បត្ថំ គណ្ណន្តស្ស វិយ ចារាជិកាយ អវត្ថុតញ្ចា
ធុក្កជស្សេវ វត្ថុភាវញ្ចវិញ្ញាបេតុំ “សុត្តំ បរិហារិក, អាបត្តិ ធុក្កជស្ស” តិ វុត្តន្តិ
ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញា អដ្ឋកថាចរិយេន “ចារាជិកមេវា” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
១.១០៧) វុត្តត្តា តេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តនិហារមេវ ធស្សេតុំ អយមាចរិយោបិ
“សត្តនា ចារាជិកមនុទ្ធិដ្ឋ” តិ អាហាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្វំ។

តស្មាតិ យស្មា ឯវំ បរិហារិកា ថេយ្យចិត្តេន ទូរតោ វជ្ជតា គដ្ឋន្តស្សបិ
ចារាជិកប្បហោនកតាយ អច្ឆន្តភារិយំ ហោតិ, តស្មា។ ឯត្តាតិ ឥមស្មី

អរញ្ញាវត្តដ្ឋានេ។ “វិសេសេនា”តិ ឥទំ “អប្បមត្តេន ហោតព្ព”ន្តិ ឥមីនា
ហោតុភារេន សម្ពន្ធនីយំ។ សតិសម្មន្នបេតសាតិ ច បិយសីលេនាតិ ច
“ភិក្ខុនា”តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អសិក្ខាកាមស្ស ភិក្ខុនោ ឥមស្ស ឱវាទស្ស
អភាជនតាយ តំ បរិវេន្តេតុមាហា “បិយសីលេនា”តិ។ បិយសីលស្សបិ
សតិវិហិតស្ស បមត្តដ្ឋានេ សរណាសម្ពា ឥមស្ស អភាជនតាយ តំ
វេន្តេតុមាហា “សតិសម្មន្នបេតសា”តិ។

អរញ្ញជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៧៥-៦. តោយទុល្លភកាលស្មិន្តិ តោយំ ទុល្លភំ យស្មី សោ តោយទុល្លភោ,
តោយទុល្លភោ ច សោ កាលោ ចាតិ តោយទុល្លភកាលោ, តស្មី។ អារវ្មេត្វា
វាតិ ឧទកភាជនំ នាមេត្វា វា។ បវេសេត្វា វាតិ អត្តនោ ភាជនំ តស្មី បក្ខិបិត្វា
វា។ ធិទ្ធិំ កត្វាបិ វាតិ ឧទកភាជនេ ឱមជ្ឈាទិភេទំ ធិទ្ធិំ កត្វា វា គណ្ណាន្តស្ស
គណ្ណាក្សេន វិនិទ្ធិសេតិ វក្ខមាទេន សម្ពន្ធនីយំ។

តថាតិ យថា តោយទុល្លភកាលស្មិន្តិ ភាជនេ វក្ខតកោបិតំ ឧទកំ
អវហរន្តស្ស ចារាជិកំ វុត្តំ, តេនេវ នីហារេន។ វាបិយំ វាតិ បរសន្តកាយ
សារក្ខាយ វាបិយំ វា។ តទ្យាកេ វាតិ តាទិសេ ជាតស្សវេ វា។ ឯវំ សារក្ខានំ
ចោក្ខរណីអាទិនំ ឯតេហិ វា អវុត្តសមុច្ចយេន វា-សទ្ទេន វា គហណំ វេទិតព្ពំ។
អត្តនោ ភាជនំ បវេសេត្វា គណ្ណាន្តស្សតិ ឧបលក្ខណបទន្តិ ភាជនគតជលេ ច
ឥធ ច តេលភាជនេវិយ មុខេន វា វំសាទីហិ វា អាកឡិត្វា ថេយ្យចិត្តេន
បិវន្តស្ស យថាវត្ថុកមាបត្តិវិធានំ វេទិតព្ពំ។

១៧៧. មរិយាទន្តិ វាបិអាទិនំ ចាឡិវដ្តពន្ធុំ។ ធិន្តតោតិ កុដាលាទីហិ
បំសុអាទិនិ ឧទ្ធុត្វា ទិដា ករោន្តស្ស។ វិសេសត្តាវដោតកេន តុ-សទ្ទេន

“មរិយាធំ ជិត្តិត្តា ធុត្តលំ កត្វា តស្ស ជិន្ននត្ថាយ វីចិយោ ឧដ្ឋាបេតុំ ឧទកំ សយំ
ឌីតវិត្វា វា គោមហីសេ វា អញ្ជោ មនុស្សេ វា កីឡន្តេ ទារកេ វា ឌីតាវេត្វា វា
អត្ថនោ ធម្មតាយ ឌីតិល្គោ តាសេត្វា វា ឧទកេ ឋិតំ រុក្ខំ ជិត្តិត្តា វា វេទាបេត្វា
វា ចាតេត្វា វា ចាតាបេត្វា វា ជលំ ខោភេតិ, តតោ ឧដ្ឋិតាហិ វីចិហិ មរិយាទេ
ជិន្នេបិ តេនេវ ជិន្នោ ហោតិ។ ឯវេមេវ គោមហីសាទយោ មរិយាធំ
អាហោហន្តេនាបិ អញ្ជោហិ អាហោហាបេន្តេនាបិ តេសំ ខុវេហិ មរិយាទេ ជិន្នេបិ,
ឧទកនិទ្ទមនាធំ បិទហិត្វា វា បិទហាបេត្វា វា វាបិមរិយាទាយ នីចជ្ជានំ ពត្តិត្វា
វា ពន្លាបេត្វា វា អតិវេកជលាបគមនមគ្គតោ និហិតញ្ចេកំ វាវេត្វា វា
ពាហិវតោ ឧទកំ បវេសេត្វា វា បូរេតិ, ឌីយេន មរិយាទេ ជិន្នេបិ តេនេវ ជិន្នំ
ហោតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១០៨ អត្ថតោ សមាធំ) ឯវេមាទិកំ អដ្ឋកថាគតវិសេសំ
សង្កណ្ឌាតិ។ អទិន្នាទានបុព្វតោតិ អទិន្នាទានស្ស បុព្វបយោគត្ថា។
ភូតតាមេន សទ្ធិម្បីតិ ភូតតាមេនបិ សទ្ធិ។ អបិ-សន្តេន បថវិទណានំ
សម្បិល្គោតិ។ មរិយាធំ ជិន្នន្តោ តត្ថជាតំ តិណាធំ ជិន្នតិ, ភូតតាមចាចិត្តិយេន
សទ្ធិ ទុក្កជំ។ ជាតបថវី ជិន្នតិ, បថវិទណានចាចិត្តិយេន សទ្ធិ ទុក្កជំ អាបជ្ជតិ
អធិប្បាយោ។

១៧៨. កាតញ្ចោតិ ឯត្ថ “ភណ្ឌាគ្យេន អាបត្តិយា”តិ ចាបសេសោ។
អន្តោភូតហេតុត្ថវសេន ការេតញ្ចោតិ គហេតញ្ចោ។ អន្តោ ឋត្វា ជិន្នន្តោ
ពហិអន្តេន, ពហិ ឋត្វា ជិន្នន្តោ អន្តោអន្តេន, ឧភយត្ថាបិ ឋត្វា ជិន្នន្តោ មជ្ឈតោ
ភណ្ឌាគ្យេន អាបត្តិយា ការេតញ្ចោតិ យោជនា។ អយំ បនេត្ថ អត្តោ -
អន្តោវាបិយំ ឋត្វា មរិយាធំ ជិត្តិត្តា ឧទកេ ពហិ និក្ខមិតេ និក្ខន្តឧទកគ្យេន
ទុក្កជដុល្លច្ចយចារាជិកាសុ យថាបន្ទាយ អាបត្តិយា ការេតញ្ចោ។ ពហិ ឋត្វា
មរិយាធំ ជិត្តិត្តា អន្តោវាបិយំ បរិសន្តោទកស្ស ឋិតជ្ជានតោ ចារិតក្ខណោ
និក្ខន្តឧទកគ្យេន អាបត្តិយា ការេតញ្ចោ។ កទាចិ អន្តោ កទាចិ ពហិ ឋត្វា

មរិយាធំ មជ្ឈេ ឋេបេត្វា ជិន្នន្តោ មជ្ឈេ ឋិតជ្ជានំ ជិន្និត្វា ឧទកស្ស ជីហជក្ខណោ
ជីហជឧទកស្ស អគ្សេន អាបត្តិយា កាវេតញ្ចាតិ។

ឧទកជ្ជកថាវណ្ណានា។

១៧៩-៨០. វាវេនាតិ វាវេន វាវេន សាមណោរា អវញ្ញតោ យំ ទន្តកជ្ជំ
សង្ឃស្សត្ថាយ អានេត្វា សចេ អាចរិយានម្បិ អាហារន្តិ, យាវ តេ ទន្តកជ្ជំ
បមាណោន ជិន្និត្វា សង្ឃស្ស ច អាចរិយានញ្ច ន និយ្យាទេន្តិ, តាវ អវញ្ញតោ
អាកតត្តា តំ សព្វំ សង្ឃស្ស ច សកសកអាចរិយានញ្ច អាកតំ ទន្តកជ្ជំ
តេសមេវ ច ទន្តកជ្ជហារកានំ សាមណោរានំ សន្តកំ ហោតីតិ អត្ថយោជនា។

១៨១. តស្មាតិ យស្មា តេសមេវ សាមណោរានំ សន្តកំ ហោតិ, តស្មា។ តំ
អវញ្ញតោ អាកតំ ទន្តកជ្ជញ្ច សង្ឃស្ស គរុកណ្ណាញ្ច ទន្តកជ្ជន្តិ សម្ពុទ្ធោ។
សង្ឃិកាយ ភូមិយំ ឧប្បន្នំ សង្ឃេន រក្ខិតគោបិតត្តា គរុកណ្ណាភូតំ
ទន្តកជ្ជញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ គណ្ណាន្តស្ស ចាតិ អធិកច-កាវេន ឥហារុត្តស្ស
អជ្ជកថាគតស្ស គណបុគ្គលគិហិបរិពទ្ធ
អារាមុយ្យានសញ្ញាតជិន្នាជិន្ធរក្ខិតគោបិតទន្តកជ្ជស្ស សមុច្ឆិតត្តា តញ្ច
ថេយ្យចិត្តេន គណ្ណាន្តស្ស អវហជទន្តកជ្ជស្ស អគ្សវសេន អាបត្តិយោ វត្តញ្ចាតិ
អយមត្ថោ ជីវិតោ ហោតិ។

១៨២. តេហិ ទន្តកជ្ជហារកេហិ សាមណោវេហិ។ និយ្យាទិតន្តិ
មហាសង្ឃស្ស បដិចាទិតំ។

១៨៣. សង្ឃិកកាលតោ បដ្ឋាយ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ណតោបិ អវហារាភាវេ
ការណំ ទស្សេតុមាហា “អវក្ខត្តា”តិអាទិ។ តត្ថ អវក្ខត្តាតិ សង្ឃិកភាវេន
លទ្ធិបិ រក្ខិតគោបិតទន្តកជ្ជេរិយ សង្ឃេន កតារក្ខាយាភាវា។

យថាវុឌ្ឍមភាវោតព្ពតោតិ សង្ឃិកត្ថស្សបិ សតោយថាវុឌ្ឍំ
បដិចាជិមនតិក្កម្ម ភាវោតព្ពតោតិបុច្ឆាជិនំវិយ ភាវោតព្ពតោតាភាវោតោ។
សព្ពសាធារណត្ថា ចាតិ សង្ឃបរិយាបន្នានំសព្ពេសមេវ សាធារណត្ថា។

ឥន្ទ្រិ សង្ឃស្ស និយ្យាទិតទន្ទកដ្ឋំ។ អញ្ញំវិយាតិ អញ្ញំ
គណបុគ្គលាទិសន្តកំ រក្ខិតគោបិតទន្ទកដ្ឋំវិយ។ ឯវំ ចោរិកាយ គណ្ណោតោ
អវហារភាវេ ការណេន សាធិតេបិ វេយ្យចិត្តេន សកបរិក្ការម្បិ គណ្ណោតោ
ទុក្ខជស្ស វុត្តត្ថា តថា គណ្ណោន្តោ ទុក្ខជា ន មុច្ចតីតិ ទដ្ឋព្វំ។ វត្ថំ បន ជានិតព្វំ -
សង្ឃិកទន្ទកដ្ឋំ គណ្ណោន្តេន បដានយរាជីសុ បរិសិទ្ធា ចិវេន ឱសរន្តេន ពហិ
វីតិនាមេតព្ពតិវសេ គណោត្វា តំបមាណេន គហោតព្វំ, មគ្គំ គច្ឆន្តេន ឯកំ ទ្វេ
ទន្ទកដ្ឋានិ ចរិកាយ បក្ខិបិទ្វា គន្ធព្វំ, តត្ថេវ វសន្តេន ទិវសេ ខាទិតព្ពទន្ទកដ្ឋំ
គហោតព្ពន្តិ។

ទន្ទកដ្ឋកថាវណ្ណានា។

១៨៤. “អគ្គីវាទេតី”តិអាទិសុ “រុក្ខេ”តិ បករណោតោលព្ពតិ “រុក្ខោ
វិនស្សតី”តិ វត្ថុមាណត្ថា, រុក្ខោ ច “វិនស្សតិ នាម យោ មនុស្សានំ បរិគ្គហិតោ
ហោតិ រុក្ខោ បរិភោគោ”តិ (ចារា. ១១០) ចាឡិយំ អាគតត្ថា ច អដ្ឋកថាយ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.១១០) ច វុត្តនយេន អម្ពលពុជបនសាទិកោ មនុស្សានំ
បរិភោគារហោ មនុស្សយន្តោ រក្ខិតគោបិតោយេវ គហោតព្ពោ។ អគ្គីវា
ទេតីតិ ចោរិកាយ អគ្គី អាសិម្បេតិ វា។ សត្ថេន រុក្ខេ សមន្តតោ អាគោដេតីតិ
វាសិជរសុអាទិសត្ថេន រុក្ខេតចំ ជិន្នន្តោ សមន្តតោ អាវាជំ ទស្សេតិ។
មណ្ឌកកណ្តាកនាមកំវិសំ វា រុក្ខេ អាគោដេតីតិ ចោរិកាយ រុក្ខំ
នាសេតុកាមោ រុក្ខេ មណ្ឌកកណ្តាកនាមកំវិសំ បវេសេតិ។

១៨៥. យេន វា តេន វា តិ យ ថា វុត្តេន វា អវុត្តេន វា យេន កេន ចិ ឧបាយេន។
រុក្ខាវិនស្សតិ តិ អគ្គី ធិត្វា ឈាបិតោ ធម្មកលាចារិយ, តេលកុម្មី វិយ ច
វិជារ ឋានាចារនេន យថាជិតមេវនស្សតិ។ “ឧយ្ហតិ” តិ ៩ធំ “អគ្គី ទេតិ” តិ ៩ធំ
សន្ធាយ វុត្តុំ។ វិនស្សតិ តិ មណ្ឌកកណ្តាកាកោជនាធិអវសេសបយោគំ
សន្ធាយ វុត្តន្តិ ធម្មតំ “យេយ្យចិត្តោ ជិន្ទតិ, បហារេ បហារេ អាបត្តិ ទុក្កជស្ស,
ឯកំ បហារំ អនាគតេ អាបត្តិ ដុល្លច្ចយស្ស, តស្មី បហារេ អនាគតេ អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ១១០) ឋានាចារនេន ចារាជិកស្ស អនាគតត្ថា។
បកាសិតន្តិ ឯត្ថ “អដ្ឋកថាយ” តិ លត្ថតិ។ ចាថាគតំ ចារាជិកំ បន
ចារិសេសតោ ច សូចិយតិ តិ តព្វាចកស្ស វា សង្កាហកស្ស វា វេនស្ស
តហារិជ្ជមានត្ថា តត្ថ វិនិច្ឆយោ ចាសំសិកោបិ តហារុត្តោ។

វេនប្បតិកថាវណ្ណានា។

១៨៦-៧. “ហរណាកំ នាម អញ្ញស្ស ហរណាកំ ភណ្ឌំ។ យេយ្យចិត្តោ
អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កជស្ស។ ជន្មាបេតិ, អាបត្តិ ដុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចារេតិ,
អាបត្តិ ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ១១១) វុត្តហរណាកនិទ្ទេសេ “ឋានា ចារេតិ,
អាបត្តិ ចារាជិកស្ស” តិ (ចារា. ១១១) ចាថេ “ឋាន” តិ
គហិតសីសាធិជ្ជានប្បភេទវសេន អដ្ឋកថាយ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១១០)
អនាគតវិនិច្ឆយំ ធស្សេតុមាហា “ជិន្ទិត្វា មោចេត្វា កណ្តាតោ” តិ។ កិរិយានំ
សកម្មកត្តា “អលដ្ឋារ” តិ ចាថេសេសោ។ ជិន្ទិត្វា តិ គីរេយ្យកាធិ។ មោចេត្វា តិ
កណ្តាបិឡន្ធនាធិ។

សីសាធិហិ មោចិតមត្ថស្មិន្តិ ឯត្ថាបិ វិសេសិតត្ថនស្សនត្ថំ “អលដ្ឋារស្មិ” តិ
តមេវ ភុម្មេកវេននន្តវសេន គហេតត្ថំ។ អាកខ្យនវិកខ្យនន្តិ ឯត្ថ អភិមុខំ កខ្យនំ

អាកឡន្តិ កត្វា អត្តនោ សមីបមាវិញ្ញនំ អាកឡនំ, វិបរីតំ កឡនំ វិកឡន្តិ
កត្វា តត្ថិបរីតំ វិកឡនំ។

១៨៨៩. វលយន្តិ អវន្តំ មជ្ជហត្ថបកំ។ កជកម្ម្យ វាតិ អនេកវន្តេ យោជេត្វា
ពុត្តុឡាធិនិ ធស្សេត្វា វា អធស្សេត្វា វា កតំ ហត្ថបកំ។ អគ្គពាហុន្តិ កប្បរតោ
បដ្ឋាយ អគ្គហត្ថំ។ អបរាបរំ ចារេតីតិ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ញារេតិ។ “សារេតី”តិ
វា ចាថេ, សោយេវ អត្ថោ។ តំ វលយំ វា កជកំ វា។ អាកាសគតំ ករោតីតិ
សព្ពធិសាហិ យថា ហត្ថំ ន ដុសតិ, តថា អាកាសគតំ ករោតិ។ និធិវលយស្ស
បវេសិតុក្ខមូលេ សព្ពធិសាហិ អដុសន្តំ អាកាសគតករណោ ចារាជិកំ
ហោតិ, ឥធ “រក្ខតី”តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “សវិញ្ញាណកតោ”តិអាធិ។ ឥធន្តិ
វលយំ កជកញ្ច។

១៨៩០. “និវត្តំ វត្ត”ន្តិ ឥមិនា ចីវរម្ម្យ គយ្ហតិ។ បរស្ស វត្តសាមិកស្ស។
បរោបីតិ វត្តសាមិកោបិ។ តន្តិ ចោរេន អច្ឆិដ្ឋមនំ អត្តនា និវត្តវត្តំ។ លដ្ឋាយ
សហសា ន មុញ្ញតីតិ លដ្ឋាយ សីយតរំ ន បរិច្ឆជតិ។

១៨៩១. ចោរោបិ អាកឡតិ, សោ បរោបិ អាកឡតីតិ យោជនា។ សោ បរោ
ចោរតោ អញ្ញោ, វត្តសាមិកោតិ អត្ថោ។ បរស្សតិ វត្តសាមិកស្ស។

១៨៩២. “ឋានា ចារេយ្យ”តិ ចាថេ ឋាន-សន្ទេន សង្កហិតសីសាធិដ្ឋានតោ
ហរីយតេតិ ហរណាកន្តិ វុត្តាលង្ការាធិភណ្ឌាស្ស ចារេនេន ចារាជិកំ ធស្សេត្វា
ឥនានិ តនេវ ហរណាកំ ហារកេន សហ ហរន្តស្ស ហារកស្ស ឋិតដ្ឋានតោ
អបនយនេន ឋានាចារេនញ្ច “ឋានា ចារេយ្យ”តិ ឥមិនាវ សង្កយ្ហតីតិ តត្ថាបិ
វិនិច្ឆយំ ធស្សេតុមាហា “សភណ្ឌាហារក”ន្តិអាធិ។ ភណ្ឌំ ហរតិ នេតីតិ
ភណ្ឌាហារកោ, បុរិសាធិកោ, តេន សហាតិ សភណ្ឌាហារកំ, អលង្ការវត្តាធិនិ

អាធាយ គប្បន្តេហិ ឥត្តិបុរិសាទិចាលោហិ សហោ។ កណ្ណាន្តិ តេហិ
ហរិយមាណត្តា ហរណាកសដ្ឋាតវត្តាករណាទិកណ្ណំ។ នេន្តស្សាតិ “នេន្តា
អស្សា”តិ បទច្រូនោ។ នេន្តាតិ ឋិតជ្ជានតោ ចាវេត្វា អត្តនា ឥន្ទ្រិទិសាភិមុខំ
ចាបេន្តោ។ អស្ស បឋមេ ចាទេ អតិក្កន្តេ ធុល្លច្ចយំ អាបជ្ជិត្វាតិ
ចាឋសេសយោជនា។ អស្សាតិ ឥមស្ស កណ្ណាហារកស្ស។ បឋមចាទេ
អតិក្កន្តេ អត្តនា បឋមំ គន្តព្ពទិសតោ ចោរស្សាភិមតទិសំ គតេ ធុល្លច្ចយំ
អាបជ្ជិត្វា ទុតិយេ អតិក្កន្តេ ចុតោ សិយាតិ យោជនា។

១៩៣. ថេយ្យចេតនោ សចេ តជ្ជេត្វា បរស្ស ហត្ថតោ កណ្ណំ ចាតាបេតិ,
បរស្ស ហត្ថតោ កណ្ណោ មុត្តមត្ថេ តជ្ជេត្វា ចាតាបកស្ស បរាជយោតិ
យោជនា។ កណ្ណោ មុត្តមត្ថេតិ កណ្ណោ ហត្ថតោ កេសគ្គមត្តម្យំ មុត្តកូលោ។

១៩៤. អថាបីតិ អថ វា។ បរិកប្បេត្វា ចាតាបេតិ វាតិ ឯត្ថ “យំ មយ្ហំ រុច្ឆតិ,
តំ កណ្ណិស្សមី”តិ វា “ឯវុរុបំ ចេ ហោតិ, កណ្ណិស្សមី”តិ វិសេសេត្វា វា
បរិកប្បេត្វា តជ្ជេត្វា ចាតេតិ, ទុក្ខជំ។ ឯវំ ចាតិតំ កណ្ណំ តស្ស ចោរស្ស
អាមសនេ ទុក្ខជំ រុត្តន្តិ យោជនា។

១៩៥. យថាវត្ថុន្តិ កណ្ណាស្ស អក្សានុរុបំ, ធុល្លច្ចយំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។
ធួតេបីតិ តស្ស ចោរការំ ជាទិត្វា ភីតតសីតេន អត្តនា និយមានេ កណ្ណោ
ធួតេបិ សតិ។ តេនេវ ឋានាចាវនំ កាវាបិតន្តិ ចារាជិកន្តិ ន គហេតព្ពន្តិ អាហា
“ន ទោសោ”តិ។ “តិជ្ជ តិជ្ជា”តិ រុត្តេ បទ ឧត្តសិត្វា ធួនំ តស្ស អាណាត្តិយាវិណា
ហោតីតិ តត្ថ តស្ស អនាបត្តិតិ អធិប្បាយោ។ តថា វេទតោ បទ
អធិដ្ឋានានបុព្វបយោគត្តា ទុក្ខជមេវ។

១៩៦. តន្ត្រី តំ ធម្មតំ កណ្ណំ។ តទុទ្ធាវេតិ តស្ស ធម្មតស្ស កណ្ណាស្ស ទុទ្ធាវេ
ចារាជិកំ។ ចារាជិកំ កនា សិយាតិ អាហា “សាមិកេ សាលយេ គតេ”តិ។
និរាលយំ ធម្មតំ បន កណ្ណាតោ អសតិ យេយ្យចិត្តេ ន ទោសោតិ ព្យតិវេកតោ
ទស្សេតិ។

១៩៧. សាមិកស្ស សាលយកាលេ កណ្ណាន្តស្សបិ ចារាជិកាការៈ ប្បការំ
ទស្សេតុមាហា “កណ្ណាតោ”តិ។ បុព្វតាថាយ “ត”ន្ត្រី ឥធានុវត្តតេ។
សកសញ្ញាយកណ្ណាតោតិ “តិដ្ឋ តិដ្ឋា”តិ វចនតោ ទុត្តសិទ្ធា សាលយំ ធម្មតំ តំ
វត្ថុំ សកសញ្ញាយ កណ្ណាន្តស្ស។ គហលោតិ សកសញ្ញាយ គហលាហេតុ,
សកសញ្ញាយ គហិតកណ្ណំ អត្ថនោ គហលាការណា ភិក្ខុំ អវហារាបត្តិតោ
វក្ខតីតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហា “គហលោ បន វក្ខតី”តិ។ កណ្ណាទេយ្យំ បន
ហោតីតិ យោជនា។ “តថា”តិ ឥមិនា គហលោ វក្ខតីតិ អតិទិសតិ។

១៩៨-៩. ធុរនិក្ខេបំ កត្វាតិ “មយ្ហំ កិមេតេន កណ្ណេន, ជីវិតវក្ខនមេវ
វេតវ”ន្ត្រី និរាលយោ ហុត្វា។ តេនាហា “ភីតោ ចោរា បលាយតី”តិ។ ចោរាតិ ឯត្ថ
ច ហេតុម្ហិ និស្សក្កំ។ កណ្ណាតោតិ ឯត្ថ “ត”ន្ត្រី ចាបសេសោ, តថា ធម្មតំ តំ
កណ្ណាន្តិ អត្ថោ។ ទុទ្ធាវេ ទុក្ខជន្តិ វត្ថុម្ហិ អនវដ្ឋេបិ យេយ្យចិត្តវសេន ទុក្ខជំហោតិ,
អសតិ យេយ្យចិត្តេ ទុក្ខជម្បំ ន ហោតីតិ វត្ថុំ ហោតិ។ អាហារាបេន្តេតិ ឯត្ថ
ការវលក្ខណោ ភុម្មំ, តស្មី កណ្ណាសាមិនិ អាហារាបេន្តេ សតីតិ អត្ថោ។

២០០. និរាលយេន ធម្មតវត្ថុនោ គហលោ កណ្ណាទេយ្យញ្ច អទេន្តស្ស
បរាជយោ ច កស្មាតិ អាហា “តស្ស”តិអាទិ។ អញ្ញាស្សតិ មហាបច្ឆរិយាធិសុ
ឥតរាសុ អដ្ឋកថាសុ។

ហរណកកថាវណ្ណានា។

២០១. ឧបនិធិកថាយ “ន គណ្ណាមី” តិ សម្បជានមុសាវាទំ ភាសតោតិ
យោជនា។ យេន កេនចិ រហសី “ឥទំ មយ្ហំ ភណ្ណំ បដិសាមេត្វា ទេហី” តិ
និយ្យាទិតំ ភណ្ណំ បច្ឆា សាមិកេន “ទេហី មេ តំ ភណ្ណា” តិ វុត្តេ អច្ឆន្តមុបកន្តំ
“នាហំ គណ្ណាមី” តិ សម្បជានមុសាវាទំ ភាសតោតិ អត្ថោ។ គណ្ណាមី តិ
អគ្គហេសី។ អច្ឆន្តា ហោសោ អតីតេ វុត្តមានប្បយោគោយំ។
“សម្បជានមុសាវាទេ ចាចិត្តិយ” តិ (ចាចិ. ២) ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស វិសយេ
កស្មា ទុក្ខដំ វុត្តន្តិ អាហា “អទិន្នាទានបុព្វកត្តា” តិ អាទិ។ តត្ថ
អទិន្នាទានបុព្វកត្តា តិ អទិន្នាទានស្ស សហបយោគវសេន បុព្វផ្កមត្តា, ន
បុព្វបយោគត្តា។ ន ហិ អទិន្នាទានស្ស បុព្វបយោគេ ចាចិត្តិយ ជ្ជានេ
ទុក្ខជមត្តិ តិ។ តេនេវាហ អដ្ឋកថាយំ “អទិន្នាទានស្ស បយោគត្តា” តិ។

២០២. ឯតស្សា តិ ឯតស្ស សមីបេ។ កី ទុ ទស្ស តិ ទស្ស តិ កី ទុ។
វិមតុប្បាទេ តិ ហេតុម្ហិ ភុម្មំ។ តស្សា តិ យស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកេ ឧបនិក្ខត្តំ,
តស្ស។

២០៣. តស្មិន្តិ យស្មី ឧបនិក្ខត្តំ, តស្មី ភិក្ខុម្ហិ។ ទានេ និរុស្សាហេ តិ អត្ថនិ
និក្ខត្តស្ស ភណ្ណាស្ស សាមិកស្ស ទានវិសយេ ឧស្សាហរហិតេ សតិ, “ន ទានំ តំ
ទស្សមី” តិ ធុរនិក្ខេបេ កតេ តិ អធិប្បាយោ។ តេនេវាហ “ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេ” តិ។
បរោតិ ភណ្ណាសាមិកោ។ ធុរន្តិ “យេន កេនចិ អាការេន គណ្ណាស្សមី” តិ
ឧស្សាហំ។ និក្ខេបេ តិ និក្ខេបេយ្យ។

២០៤. ចិត្តេនាទាតុកាមោវា តិ ឯត្ថ “យោ តស្សា” តិ ចាបសេសោ។ ចេតិ
អបិ-សទ្ធត្ថោ។ យោ ចោរោ ចិត្តេន អទាតុកាមោវ, តស្ស ចោរស្ស “ទស្សមី” តិ
មុខេន វេទតោបី តិ យោជនា។ អថ វា អទាតុកាមោ តិ ឯត្ថ “ហុត្វា” តិ
ចាបសេសោ។ ចេតិ វុត្តត្ថោ។ ឯវា តិ “បរាជយោ” តិ ឥមិនា យុជ្ជតិ។ ចិត្តេន

អនាគតកាមា ហុត្វា មុខេន “ធស្សមី” តិ វេនតោបិ សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេ សតិ
បរាជយោ ហោតេវាតិ យោជនា។

ឧបនិធិកថាវណ្ណានា។

២០៥. សុត្តន្តបិដកសង្ខេប តិ “សុត្តន្តបិដកំ នាម វញ្ញា វេបិ តំ ហោតិ បព្ពត្តខណ្ឌោ វា
នទីតិត្ថេ វា កាមទ្វារេ វា” តិ (ចារា. ០០៣) ចាឡិយំ អាគតស្ស “សុត្តំ តតោ
ហានន្តិ... បេ... វិនាសេន្តិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ០.០០៣) អដ្ឋកថាយំ និរុត្តស្ស “សតោ
បដ្ឋាយ នីយមាណេ ភណ្ឌោ ឯត្ថកតោ ឯត្ថកំ រាជភាគំ គហេតព្ភ” តិ រាជាធិបា
តំ តំ បទេសសាមិកេហិ និយមិតស្ស បព្ពត្តខណ្ឌោនិដ្ឋានស្ស។ ពហិតិ
សុត្តន្តកហណាត្ថាយ បរិកប្បិតសីមតោ ពហិ។ ចាតេតីតិ ឯត្ថ “ថេយ្យចិត្តោ” តិ
បករណតោ លព្ពតិ។ “រាជារហំ ភណ្ឌា” តិ ចាបសេសោ។ យតោ កុតោចិ
ភណ្ឌតោ បញ្ចមាសកំ វា អតិវេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្សនកោ ភាគោ
រាជាធិទេសសាមិកស្ស នាតព្ពោ ហោតិ, តាធិសំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ យថា ពហិ
បតតិ, ឯវំ ឱបតីតិ អត្ថោ។ ធុរំ បតតីតិ ឯត្ថាបិ “ត” តិ ចាបសេសោ, “ភណ្ឌា” តិ
បករណតោ លព្ពតិ។ យថា ឱត្តំ តំ ភណ្ឌំ ឯកន្តេន ពហិ បតតីតិ។ ហត្ថតោ
មុត្តមត្ថេ តស្មី ភណ្ឌោ។

២០៦. “ធុរំ បតតី” តិ ឯត្ថ ព្យតិវេកំ ធស្សេតុមាហា “តំ រុក្ខេ” តិ អាធិ។ តន្តិ
ថេយ្យាយ ពហិ ចាតេតុំ ឱត្តំ ភណ្ឌំ បដិហតំ ហុត្វាតិ យោជនា។ វាតក្ខិត្តម្យ
វាតិ ចាថោ គហេតព្ពោ។ “វាតក្ខិត្តោ” តិ លិដ្ឋិវិបល្លាសោ វា ធម្មតោ។

២០៧. បញ្ញាតិ បតិតដ្ឋានេ ថោកំ ចិរាយិត្វា, ឥមិនា ថោកម្យិ ចិរាយិតមត្ថេ
បយោគសាធិយំ ការិយំ សិទ្ធិមេវាតិ ចារាជិកស្ស ការណំ សម្បន្នមេវាតិ
ធស្សេតិ។ តេនាហា “ចារាជិកំ សិយា” តិ។

២០៨. “ឋត្វា”តិអាធិនា បតិភជ្ជានេ អចិរាយិត្វា គតេបិ តស្មី ពហិ
បតិភជ្ជានតោ ឥតរត្រាបិ ចិរាយិតេន ពហិ ចាតនប្បយោគេន សាធិយំ
ការិយំ សិទ្ធិមេវាតិ ចារាជិកការណស្ស សិទ្ធិតំ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ
“បរាជយោ”តិ។ “អតិជ្ជមាន”ន្តិអាធិនា យត្ថ កត្តចិ អចិរាយនេន បយោគស្ស
និវត្តកតំ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ “រក្ខតិ”តិ។

២០៩. តន្តិ អជ្ជកថាវចនំ។

២១០. សយំ វា វដ្តតីតិ អន្តោ បិតោ សយំ វា ហត្ថេន វា ចានេន វា យដ្ឋិយា
វា ពហិសីមាយ និន្នជ្ជានំ បរិវដ្តេតិ។ អជ្ជត្វាតិ បរិវដ្តេតមត្ថេ អន្តោ កត្តចិបិ
អជ្ជត្វា។ វដ្តមានន្តិ បរិវដ្តន្តំ។ គតន្តិ ពហិសីមំ កេសគ្គមត្តជ្ជានម្បិ
អន្តោសីមមតិក្កមមត្តំ។

២១១. តំ ភណ្ឌំ សចេ អន្តោ ឋត្វា ឋត្វា ពហិ គច្ឆតីតិ យោជនា។ យទិ
អន្តោសីមាយ ឋត្វា ឋត្វា ពហិសីមំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ រក្ខតីតិ អន្តោសីមាយ
បឋមគតិនិវត្តនេនេវ ឯតស្ស ភិក្ខុនោ បយោគវេកស្ស និវត្តត្តា, តតោ ឧបរិ
និវត្តនារហការណស្ស អលទ្ធភារេន អត្តនា ច គតត្តា តថា ពហិសីមប្បត្តំ
តំ ភណ្ឌំ តំមូលកបយោជកំ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា រក្ខតីតិ អធិប្បាយោ។ សុទ្ធិចិត្តេន
ឋបិតេតិ “ឯវំ ឋបិតេ វដ្តិត្វា គមិស្សតី”តិ ថេយ្យចិត្តេនវិធា “កេវលំ
ឋបេស្សមី”តិ ចិត្តេន ពហិសីមាភិមុខំ និន្នជ្ជានំ ឌីតារេត្វា ឋបិតេ។ សយំ
វដ្តតីតិ ភណ្ឌំ សយមេវ និន្នជ្ជានំ និន្នំ ហុត្វា ពហិសីមំ ចេ បរិវដ្តន្តំ គច្ឆតិ។ វដ្តតីតិ
អាបត្តិយា អករណតោ វដ្តតិ។

២១២. គច្ឆន្តេតិ ចោរស្ស បយោគំវិធា អត្តនាវ គច្ឆន្តេ។ តន្តិ
រាជទេយ្យបញ្ចមាសកអតិវេកបញ្ចមាសកមត្តំ សុដ្ឋវន្តំ ភណ្ឌំ។ នីហដេបិ

នាវហារោតិ យោជនា។ កេវលំ ថេយ្យចិត្តស្ស អាបត្តិយា អនុត្តការតោ,
យានាទិបយោជកកាយវចីបយោគស្ស អភាវតោ, ភណ្ឌាដ្ឋបិតយានាទិនោ
អត្តនាវ ពហិសីមប្បត្តត្តា, តេនេវ ភណ្ឌាស្សបិ គតត្តា ច ភិក្ខុនោ អវហារោ
នត្ថិតិ អត្ថោ។

២១៣. បយោគេនវិនាតិ ចោរស្ស សកបយោគមន្តរេន។ អវហារោ ន
វិជ្ជតីតិ ឯត្ថ យុត្តិ វុត្តនយាវ។

២១៤. មណិន្ទិ ចាទារហំ សុត្តន្តាតព្ពមណីរតនំ, ឯតេនេវ
ឧបលក្ខណបទត្តា យំកិញ្ចំ ភណ្ឌំ សុត្តហិតមេវ។ ចារាជិកំ សិយាតិ យានស្ស
អត្តនា ចាជិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ សីមាទិត្តមនេតិ សុត្តគ្គហណស្ស
និយមិតជ្ជានាតិក្កមនេ។

២១៥. មតន្តិ “ឯត្ថកភណ្ឌតោ ឯត្ថកំ គហោតព្ព”ន្តិ រាជូហិ អនុមតំ។
សេសោ កថាមគ្គោតិ “សុត្តជ្ជានំ បទ្វា សុត្តិកេសុ និទ្ទាយមាណេសុ, កិឡន្តេសុ,
ពហិតតេសុ វា បរិយេសិត្វា អទិស្វា គច្ឆតោ ន ទោសោ, ភណ្ឌាទេយ្យំ ហោតី”តិ
ឯវមាទិកោវិនិច្ឆយកថាមគ្គោ។ អវញ្ញដ្ឋកថាសមោតិ “យោ ចារក្ខដ្ឋានំ
បទ្វា”តិអាទិនា (វិ.វិ. ១៧០) យថាវុត្តអវញ្ញដ្ឋកថាយ សទិសោ,

“កម្មដ្ឋានំ ចិត្តេ កត្វា;
ចិន្តេន្តោ អញ្ញវិហិតោ;
សុត្តជ្ជានំ បទ្វា គច្ឆេ;
ភណ្ឌាទេយ្យំ ហោតេវស្សា”តិ។ -

អាទិនា នយេន វុច្ចមានសទិសោយេវ។ តេនេវ គតត្ថតាយ ឥទានិន
វិចារីយតីតិ អធិប្បាយោ។

សុត្តន្តបិដកកថាវណ្ណានាម

២០៦. “ចាលោក ឆាម មនុស្សចាលោក វុច្ឆតី”តិ (ចារា. ១១៤) ចាឡិកោ ច
“តម្បី ភុជិស្សំ ហរន្តស្ស អវហារោ នត្ថី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១១៤)
អដ្ឋកថាវចនតោ ច បរទាសមនុស្សាយេវ អធិប្បតោតិ តមេវ
ធស្សេតុមាហា “អន្តោជាត”ន្តិអាទិ។ គេហទាសិយា កុច្ឆិម្ហំ ទាសស្ស ជាតោ
អន្តោជាតោ ឆាម, តំ វា។ ធនេន កីតោ ធនក្កិតោ, តំ វា។ ទិន្នំ វា បន កេនចីតិ
មាតុលអយ្យកាធិសុ យេន កេនចី ទាសំ កត្វា ទិន្នំ វា។ ទាសន្តិ បច្ចេកំ
សម្ពន្ធនីយំ។ ករមរាជីតំ វា ទាសន្តិ បរិសយំ វិលុម្បិត្វា អាទេត្វា ទាសភាវាយ
គហិតសម្ព័ន្ធាតំ ករមរាជីតទាសំ វា។ ហរន្តស្ស បរាជយោតិ ឯត្ថ “ចោរិកាយ
ហរិស្សមី”តិ អាមសនេ ទុក្ខដំ, ជន្មាបនេ ធុល្លច្ចយំ អាបជ្ជិត្វា បិតជ្ជានតោ
កេសគ្គមត្តម្បី អតិក្កាមយតោ ចារាជិកំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២០៧. ភុជិស្សំ វាតិ យស្ស កស្សចិ មនុស្សស្ស អទាសភូតំ។ មាទុសន្តិ
មនុស្សជាតិកំ សត្តំ។ អាបបិតន្តិ ឧបនិក្ខត្តំ។

២០៨. តន្តិ អន្តោជាតាធិសុ ទាសេសុ យំ កញ្ចំ ទាសំ។
បលាយិតុកាមោវាតិ បលាបេតុកាមោ នីហរិតុកាមោ។ អថ វា តំ ទាសំ
ភុជេហិ ឧត្តិបិត្វា អយំ បលាយិតុកាមោតិបិ អត្ថោ គហេតព្ភោ។ ភុជេហិតិ
ឧភោហិ ហត្ថេហិ។ តំ បិតជ្ជានតោតិ តស្ស បិតជ្ជានំ តំបិតជ្ជានំ, តតោ
តំបិតជ្ជានតោ, ចោរេន អត្តនា បិតជ្ជានតោតិ អត្ថោ ន គហេតព្ភោតិ
ធស្សេតុមេវំ វុត្តំ។ កិញ្ចិ សម្ពាមេតីតិ កេសគ្គមត្តម្បី តតោ អញ្ចំ ហំនំ
ចាបេតិ។ ភុជេហិ វាតិ ឯត្ថ វា-សន្នោ វក្ខ្ខមាទបការន្តរាបេក្ខោ, “សម្ពាមេតិ
វា”តិ យោជេតព្ភំ។

២១៩. តន្ត្រីត្វាតិ ភយករេន វេចនេន លេសេន, ឥន្ទ្រតេន វា តាសេត្វា
នេន្តស្ស តស្សាតិ សម្ពុត្តោ។ បទវារតោតិ បទវារេន យុត្តា ដុល្លច្ចយាធយោ
អាបត្តិយោ ហោន្ត្រិតិ យោជនា។ បឋមបទវារយុត្តា ដុល្លច្ចយាបត្តិ,
ទុតិយបទវារយុត្តា ចារាជិកាបត្តិ ហោតីតិ អត្តោ។

២២០. ហត្ថាធិស្វតិ អាទិ-សន្ទេន កេសវត្ថាធិ សន្និស្សាតិ។ តន្ត្រី ធាសំ។
កឡតោបីតិ អាគឡតោបី។ បរាជយោតិ “បទវារតោ”តិ អនុវត្តមានត្ថា
បឋមបទវារេ ដុល្លច្ចយំ, ទុតិយបទវារេ អតិក្កន្តេ ចារាជិកន្តិ អត្តោ។ អយំ
នយោតិ “បទវារតោ យុត្តា ដុល្លច្ចយាធយោ អាបត្តិយោ ហោន្ត្រិតិ”តិ វុត្តនយោ។

២២១. វេគសាវាតិ វេគេនេវ, ចោរស្ស វេចនេន កាតត្ថវិសេសវហិតេន
ពលវគមនវេគេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា អនាបត្តិការស្ស ការណំ ធស្សេតិ។

២២២. សណ្តិកន្តិ មន្ទគតិយា។ វេទតីតិ “គច្ឆ, យាហិ, បលាយា”តិអាទិកំ
វេចនំ កថេតិ។ សោបិ ចាតិ យោ មន្ទគតិយា គច្ឆន្តោ ឯវំ វុត្តោ, សោបិ ច។

២២៣. បលាយិត្វាតិ សាមិកំ បហាយ គន្ធា។ អញ្ញន្តិ
សាមិកាយត្តជ្ជានតោ អញ្ញំ ហំនំ។ សាបណំ វីចិសន្តិវេសយុត្តំ និគមម្បិ វា។
តតោតិ បលាយិត្វា បរិដ្ឋកាមាទិតោ។ តន្ត្រី បលាយិត្វា បរិដ្ឋំ តំ ធាសំ។

ចារាជិកាវណ្ណនា។

២២៤. ថេយ្យាតិ ថេយ្យចិត្តេន។ សប្បករណ្ណន្តិ សប្បសយនបេឡំ។
យថាវត្ថុន្តិ ដុល្លច្ចយមាហា។ ហំនតោតិ សប្បបេឡាយ បិតជ្ជានតោ។ ចាវនេតិ
កេសគ្គមត្តាតិក្កមេ។

២២៥. ករណ្ណាន្តិ សប្បបេជ្ជំ។ ឧគ្សាដេត្វាតិ វិវិទ្វា។ ករណ្ណាតលតោតិ
អន្តោបេជ្ជាយ តលតោ។ នង្គ័ដ្ឋេតិ នង្គ័ដ្ឋបរិយន្តេ។

២២៦. យំសិទ្ធាតិ បេជ្ជាបស្សេ ដុសាបេត្វា។ សប្បករណ្ណាស្ស មុខវដ្តិតោតិ
ករណ្ណាបុជមុខវដ្តិតោ។ តស្ស នង្គ័ដ្ឋេ មុត្តមត្តេតិ យោជនា។

២២៧. នាមតោតិ នាមេន, នាមំ វត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បក្កោសន្តស្សាតិ
អង្គាយន្តស្ស។ តស្សាតិ បក្កោសកស្ស។

២២៨. តថាតិ ករណ្ណំ វិវិទ្វា។ មណ្ឌកម្មសិកានំ វំ កត្វា នាមេន
បក្កោសន្តស្សាតិ យោជនា។ វា-សន្នេន លាជាវិកិរណាអច្ឆរ បហារាទិកំ
សង្កណ្ហាតិ។

២២៩. មុខន្តិ សប្បករណ្ណាស្ស មុខំ។ ឯវមេវ ច ករោន្តស្សាតិ មណ្ឌកសញ្ញំ,
មុសិកសញ្ញំ កត្វា វាលាជាវិកិរិត្វា វា អច្ឆរំ បហរិត្វា វា នាមំ វត្វា
បក្កោសន្តស្ស។ យេន កេនជីតិ វុត្តនីហារតោ យេន វា តេន វា។

២៣០. ន បក្កោសតិ ចេតិ យថាវុត្តនយេន យោដេត្វា នាមំ វត្វា ន
បក្កោសតិ។ តស្សាតិ ករណ្ណាមុខវិវកស្ស ភិក្ខុស្ស។

អបទកថាវណ្ណានា។

២៣១. ហត្ថិន្តិ ហត្ថិម្ហិ, ភុម្មត្ថេ ឯវ ឧបយោគវចនំ។

២៣២. សាលាយន្តិ ហត្ថិសាលាយំ។ វសតិ ឯត្ថាតិ វត្ថុ, រាជាគារំ, តស្ស
អន្តោ អន្តោវត្ថុ, អន្តោរាជគេហន្តិ អត្តោ។ អង្គណោតិ អន្តោរាជង្គណោ។ បិ-
សន្នោ “អន្តោនគរេ”តិ អវុត្ថម្ហិ សម្មិណ្ឌោតិ។ វត្ថុ ចាតិ ច-សន្នេន អង្គណំ

សមុទ្រនោតិ។ សកលំ អង្គណំ ឋានន្តិ ហត្ថិនោវិចរណាយោគ្គំ អង្គណាជ្ជានំ
សន្ធាយាហ, សកលសាលាតិ គហោតព្ភំ។

២៣៣. អពទ្ធស្សាតិ យថាវុត្តសាលារាជវត្តន្តណាបេក្ខាយ វុត្តំ។ អពទ្ធស្ស
ហិ ហត្ថិនោ សកលសាលាធម្មោ ឋានំ, ឥនតិក្កមេ ឋានាចារំនំ ហោតិ តិ
អត្ថោ។ ហិ តិ អវជារណោ វា។ “ពទ្ធស្ស ហិ” តិ យោជនាយ វិសេសត្ថោវ ទដ្ឋព្ពោ,
ពទ្ធស្ស បនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ពទ្ធស្ស បនាតិ សាលាធិសុ សន្និហិតស្ស បន។
បិតជ្ជានញាតិ សាលាធិសុ បិតជ្ជានញា, ចត្វហិ ចាទេហិ អក្កន្តជ្ជានន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។ ពទ្ធនញាតិ គីវាយ វា បច្ឆា ចាទទ្ធយពទ្ធនវលយេ វា ឧភយត្ថ វា
ពទ្ធនជ្ជានញា។ តស្មាតិ យស្មា បិតជ្ជានញា ពទ្ធនញា ឋានន្តិ ធរ វា បញ្ច វា ឋានានិ
លព្ពន្ធិ, តស្មា។ តេសំ ឋានានំ។ ការយេតិ ឯត្ថ “អាបត្តិ” ន្តិ សាមត្តិយាលព្ពតីតិ។
ហារតោតិ ហត្ថិសាលាធិតោ ចោវិកាយ ហរន្តស្ស។ ការយេតិ អាមសនេ
ទុក្កដំ, ឋានភេទគណនាយ យាវ បច្ឆិមជ្ជានា បុរិមេសុ ធុល្លច្ចយានិ, អន្តិមជ្ជានា
កេសគ្គមត្តម្បិ ចាវនេ ចារាជិកំ ការយេតិ អត្ថោ។

២៣៤. បិតជ្ជានន្តិ ចត្វហិ ចាទេហិ អក្កន្តជ្ជានំ, ឥនញា អពទ្ធហត្ថិ សន្ធាយ
វុត្តំ។ ពទ្ធស្ស វិនិច្ឆយោ សាលាធិសុ ពទ្ធស្ស វុត្តវិនិច្ឆយសទិសោតិ គតត្ថតាយ
ន វុត្តោ។

២៣៥. ឯកំ ឋានន្តិ សយិតជ្ជានមត្តំ។ តស្មិន្តិ គដេ។ តស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។
តុវត្ថមហិសាធិសុ ទ្វិបទេ ច ពហុប្បទេ ច។

២៣៦. ឯសេវ នយោ ព្រោយេវ, វត្តព្ភំ កិញ្ចិបិ នត្ថិតិ យោជនា។ តត្ថ តុវត្ថា
អស្សា។ មហិសា លុលាយា។ អាទិ-សន្តេន គោគទ្រភឌិជ្ជាធិចតុប្បធានំ

សង្គមហោរ។ ឆ្នាំ កិញ្ចិប វត្តព្រៃ អស្សុសាលាជាគារផ្គុំណាពហ៍នករជ័យ
អពន្ធិតសយនអស្សុជីនំ ឋានភេនោ យថាវត្តសធិសត្វា ន វុត្តោ។

ពន្ធិត្វា ឋបិតអស្សុស្ស បន សេសោ ចតុស្ក ចាទេសុ ពន្ធិត្វា ហោតិ,
ពន្ធិនាមំ, ឧរាទញ្ច កណ្តាយ អដ្ឋ ឋានាធិ, សេស មុខេ ច ពន្ធិត្វា ហោតិ, នវ
ឋានាធិ, មុខេយវ ពន្ធិត្វា, បញ្ច ឋានាធិតិ ឋានភេនោ ច តថវ
សសមិកស្វករាទិចតុប្បទេសុ ពន្ធិត្វា ឋបិតេសុ ពន្ធិពន្ធិដ្ឋានេហិ សហ ចតុហិ
ចាទេហិ អក្កន្តដ្ឋានវសេន លព្ពមាណោ ឋានភេនោ ច គោមហិសេសុ ពន្ធិត្វា
ឯវមេវ លព្ពមាណោ ឋានភេនោ ច វជានីសុ បទេសេសុ បវេសិតេសុ ធាវេសុ
វុត្តស្វបិយោ អបនេត្វា វា អនបនេត្វា វា នាមំ វត្វា វា អវត្វា វា បក្កោសន្តស្ស,
សាខាភត្តតិណាទិធិ ធស្សេត្វា បក្កោសិត្វា វា អបក្កោសិត្វា វា បលោកេន្តស្ស
តាសេត្វា និក្ខមន្តស្ស សប្បករណ្ណាកេ សប្បស្ស វុត្តនយេន លព្ពមាណោ
វិសេសោ ច នេតត្តោ។ ឥហ សព្ពត្ត ឋានភេនេសុ ពហុកេសុបិ ឧបន្តដ្ឋានេសុ
ធុល្លច្ចយំ, អន្តដ្ឋានេ ចារាទិកំ វុត្តសធិសត្វា ឥមស្ស សព្ពស្ស វិនិច្ឆយស្ស “ឯសេវ
នយោ”តិ ឥមិនាវ គតត្តា, អាហរេតោ អវិញ្ញាយមានស្ស កស្សបិ
វិសេសស្សភាវា ច វុត្តំ “ឆតិ កិញ្ចិប វត្តព្រៃ”ន្តិ។

ធូបទេបីតិ “ធូបទំ នាម មនុស្ស បក្កជាតា”តិ (ចារា. ១១៥) ចាឡិយំ វុត្តា
មនុស្ស ច មយ្ហរាទិលោមបក្កា ច វុត្តលិអាទិចម្មបក្កា ច ភមរាទិអដ្ឋបក្កា
ចាតិ ឯវមាទិកេ សត្តេ ច។ ពហុប្បទេតិ “ពហុប្បទំ នាម វិទ្ធិកា សតបទី
ឧទ្ធាលិផ្គុំចាណាកា”តិ (ចារា. ១១៧) ចាឡិយំ វុត្តពហុប្បទសត្តេ ចាតិ អត្តោ។

ឯត្តាវតា ចាបភិក្ខុនំ លេសោកាសបិទហនត្ថំ បទភាជនេ
វុត្តភូមដ្ឋានិសិវិនិច្ឆយមាតិកាកថាសុ បញ្ចវិសតិ មាតិកាកថា ធស្សេត្វា
អវសិដ្ឋាសុ បញ្ចមាតិកាកថាសុ សិវិនាវហារោ, សង្កេតកម្មំ, និមិត្តកម្មន្តិ

មាតិកត្ថយកថា បឋមមេវ អធិន្ទាធានវិនិច្ឆយសម្ភារកូតានំ បញ្ចវីសតិយា
អវហារានំ ធស្សនដ្ឋានេ វត្ថា -

“បុព្វសហបយោគោ ច, សំវិទាហរណាម្មិ ច;
សន្តតកម្មំ នេមិត្តំ, បុព្វយោគាធិបញ្ចក”ន្តិ។ (វិ.វិ. ៤២) -

ឥមំនា សន្តហិតាតិ តំ បហាយ អវសេសេ ឌីចរកោ, ឌីណិវក្ខកោតិ
កថាទ្វយេ ឌីចរណកកថាយ អាណត្តិកប្បយោគត្ថា, តញ្ច ឌីណិវក្ខកេន
កិរិយមាណំ វាធាចារំនំ សាហត្ថិកេន វា អាណត្តិកេន វា បយោគេន ហោតិ តិ
តស្សបិ “សាហត្ថាណត្ថិកោ ចេវា”តិ សាហត្ថិកបញ្ចកេ បឋមមេវ
សន្តហិតត្ថា ច ជលដ្ឋវេហាសដ្ឋកថាធិសុ សន្តហិតត្ថា ច តញ្ច ទ្វយំ ន វុត្តន្តិ
វេទិតព្វំ។

តត្ថ “ឌីចរកោ នាម ភណ្ឌំ ឌីចរិត្វា អាធិក្ខតិ”តិ (ចារា. ១១៨) ចាឡិយំ វុត្តោ
ចារាបនបុរិសោ “ឌីចរកោ”តិ វេទិតព្វោ។ ឌីចរតិ ឌីចរកោ, តត្ថ តត្ថ គន្ធា
អន្តោ អនុបរិសតិ វុត្តំ ហោតិ តិ។ “ឌីណិវក្ខោ នាម អាហជំ ភណ្ឌំ
គោបេន្តោ”តិ (ចារា. ១១៨) ចាឡិយំ វុត្តោ មុហុត្ថំ អត្ថនិ វេទិតស្ស បរភណ្ឌាស្ស
រក្ខកោ “ឌីណិវក្ខោ”តិ វេទិតព្វោ។ ឌីណិតំ រក្ខតិ ឌីណិវក្ខោ, យោ បរេន
អត្ថនោ វសនដ្ឋានេ អាភតំ ភណ្ឌំ “ឥទំ តាវ ភន្តេ មុហុត្ថំ ឌីលោកេច, យាវាហំ
ឥទំ នាម កិច្ចំ កត្វា អាគច្ឆាមី”តិ វុត្តោ រក្ខតិ, តស្សេតំ អធិវចនំ។

ទិចតុពហុប្បនកថាវណ្ណានា។

២៣៧. “បញ្ចហិ អាការេហិ អធិន្ទំ អាធិយន្តស្ស អាបត្តិ
ចារាជិកស្ស”តិ អាធិនា (ចារា. ១២២) នយេន ចាឡិយំ អាគតានិ បញ្ចផ្កានិ
សន្តហេតុមាហា “បរេស”ន្តិ អាធិ។ តត្ថ “បរេសំ សន្តកំ ជន”ន្តិ ឥមំនា

បរមនុស្សសន្តកតា, “បរេសន្តិវិជានិត្វា” តិ ឥមិនា បរាយត្តការស្ស ជាននំ,
“គរុក” តិ ឥមិនា ចានំ វា អតិរេកចានំ វា អគ្សនកតា, “ថេយ្យចិត្តនា” តិ
ឥមិនា ថេយ្យចិត្តតា, “ហំនា ចាវេតី” តិ ឥមិនា បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ
អញ្ញាតរស្ស សមដ្ឋិតាតិ ឯវមេត្ត បញ្ចដ្ឋសដ្ឋហោ វេទិតញ្ច។

២៣៨. ឯត្តាវតា តិសមាតិកាកថាវិនិច្ឆ័យំ សដ្ឋហេត្វា ឥនានិ “អនាបត្តិ
សសញ្ញាស្ស វិស្សាសគ្គាហោ តាវកាលិកេ បេតបរិគ្គហោ តិរច្ឆានកតបរិគ្គហោ
បំសុក្ខលសញ្ញាស្ស” តិអាទិនា (ចារា. ១៣១) នយេន ចាឡិយំ អាគតំ
អនាបត្តិវាវំ សដ្ឋហេតុមាហា “អនាបត្តិ” តិអាទិ។ តត្ថ សសញ្ញាស្ស តិ
បរសន្តកម្មិ “សសន្តក” តិ សុទ្ធសញ្ញាយ គណ្ណាន្តស្ស អនាបត្តិ តិ សព្ពត្ត
យោជេតព្ពំ។ ឯវំ គហិតំ សាមិកេហិ ទិស្វា យាចិតេ អនេន្តស្ស ឧភិន្នំ
ធុរនិក្ខេបេន ចារាជិកំ។

តិរច្ឆានបរិគ្គហោ តិ តិរច្ឆានេហិ បរិគ្គហិតវត្ថុម្ហិ។ សចេបិ ហិ
នាគគរុឡមាណាវកមាណាវិកាបិ មនុស្សវេសេន អាបណំ បសារេត្វា និសិដ្ឋា
ហោន្តិ, ភិក្ខុ ច ថេយ្យចិត្តន តេសំ សន្តកំ គណ្ណាតិ, អនាបត្តិ តិ វុត្តំ ហោតិ។
សីហព្យគ្សធិបិបត្តតិហិ វាឡមិគេហិ គហិតកោចរំ បឋមំ មោចាបេន្តស្ស តំ
មុញ្ចាត្វា អត្តនោបិ ហិសនតោ ថោកំ ខាយិតេ វារេន្តស្ស ទោសោ នត្ថិ។
សេនាទីសុ តិរច្ឆានេសុ យេន កេនចិ គហិតំ កោចរំ មោចាបេតុំ វដ្ឋតិ។
វុត្តញ្ចេតំ អដ្ឋកថាយំ “សេនាទយេបិ អាមិសំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ ចាតាបេត្វា
គណ្ហិតុំ វដ្ឋតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។ ឯវមេវ ធម្មនិទេឌ្ឍភាទីហិ
គហិតមណ្ឌកាទយោ ជីវិតវក្ខនត្ថាយ មោចាបេតុំ វដ្ឋតិ តិ វេទិតព្ពំ។

តាវកាលិកគ្គាហោ តិ “បដិករិស្សមី” តិ តាវកាលិកំ គណ្ណាន្តស្ស ឯវំ
គហិតំ សចេ គណ្ហាសាមិកោ បុគ្គលោ វា គណោ វា “តុម្ពេវ គណ្ហាថា” តិ

អនុជានេយ្យ, វដ្តតិ។ ឆានុជានេយ្យ, ន គណ្ណេយ្យ, ឆាតត្ថំ។ អនេន្ទស្ស ឧភិទ្ធី
ធុរនិក្ខេបេន ចារាជិកំ។ “សង្ឃសន្តកំ បន បជិទាតុមេវ វដ្តតិ” តិ អដ្ឋកថាយំ
វុត្ថំ។

វិស្សសក្កាហោតិ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ បញ្ចបាទ្តេហិ សមន្មាគតស្ស
វិស្សសំ គហេតុំ, សន្និដ្ឋោ ច ហោតិ, សម្ពុត្តោ ច, អាលបិតោ ច, ជីវតិ ច,
គហិតេ ច អត្ថមនោ ហោតិ” តិ (មហាវ. ៣៥៦) ចាឡិយំ អាគតំ បញ្ចបាទ្តេហិ
សមន្មាគតស្ស សន្តកំ វិស្សសេន គណ្ណេន្ទស្ស គហណោ វិនិច្ឆយោ
យថាវុត្ថុសុត្តវណ្ណោនាយំ វេទិតញោ។ យថាហ សមន្តចាសាទិកាយំ -

តត្ថ សន្និដ្ឋាតិ ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ។ សម្ពុត្តាតិ ទទ្ធិមិត្តោ។
អាលបិតាតិ “មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ណេយ្យសិ, អាបុច្ឆិត្វា
គហណោ ការណំ នត្ថិ” តិ វុត្តោ។ ជីវតិ តិ អនុជានសេយ្យាយ សយិតោបិ
យាវ ជីវិតិ ទ្រិយុបច្ឆេនំ ន ចាបុណាតិ។ គហិតេ ច អត្ថមនោតិ គហិតេ
តុដ្ឋចិត្តោ ហោតិ, ឯវរូបស្ស សន្តកំ “គហិតេ មេ អត្ថមនោ ភវិស្សតិ” តិ
ជានន្តេន គហេតុំ វដ្តតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ចាដ្ឋានិ
វុត្តានិ, វិស្សសក្កាហោ បន តីហេទ្តេហិ វុហតិ - សន្និដ្ឋោ, ជីវតិ, គហិតេ
អត្ថមនោ, សម្ពុត្តោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្ថមនោ, អាលបិតោ, ជីវតិ, គហិតេ
អត្ថមនោតិ។

យោ បន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្ថមនោ ហោតិ, តស្ស សន្តកំ
វិស្សសក្កាហោន គហិតម្មិ បុន ឆាតត្ថំ។ ទទមាទេន ច មតកធនំ តាវ
យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហជ្ជា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ឆាតត្ថំ។
អនត្ថមនស្ស សន្តកំ តស្សេវ ឆាតត្ថំ។ យោ បន បឋមំយេវ “សុដ្ឋ កតំ
តយា មម សន្តកំ គណ្ណេន្ទេនា” តិ វចីតេទេន វា ចិត្តប្បាទមត្តេន វា

អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ បច្ឆាហារាបេតុំ ន លភតិ។
យោបិ អនាតុកាមោវ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វេទតិ, សោបិ បុន
បច្ឆាហារាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន “មយា តុម្ពាភំ សន្តកំ គហិតំ វា
បរិភុត្តំ វា” តិ វុត្តេ “គហិតំ វា ហោតុ បរិភុត្តំ វា, មយា បន តំ កេនចិទេវ
ករណីយេន ឋបិតំ, តំ ចាកតិកំ កាតុំ វដ្ឋតិ” តិ វេទតិ, អយំ
បច្ឆាហារាបេតុំ លភតិតិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។

បេតបរិគ្គហេតិ បេត្តិវិសយុប្បន្នា ច មរិត្វា តស្មីយេវ អត្តភាវេ និព្ពត្តា ច
ចាតុមហារាជិកាធម្មោ ទេវា ច ឥមស្មី អត្តេ បេតា នាម, តេសំ សន្តកំ
គណ្ណាន្តស្ស ច អនាបត្តិតិ អត្តោ។ សចេបិ ហិ សក្កោ ទេវរាជា អាបណំ
បសារេត្វា និសិន្នោ ហោតិ, ទិព្ពចក្ខុកោ ច ភិក្ខុ តំ ញាត្វា
សតសហស្សគ្បនកម្មិ វត្ថំ តស្ស វិវរុទ្ធស្សេវ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហាតុំ វដ្ឋតិ។
ទេវបូជត្ថំ វុក្ខាទីសុ មជ្ឈវត្តាទីនិ គណ្ហាតោ និទ្ទោសតាយ កិមេវ វត្ថុពុំ។
បំសុកូលសញ្ញាយ គណ្ហាតោបិ អនាបត្តិ។ តថា គហិតម្មិ សចេ សស្សមិកំ
ហោតិ, សាមិកេ អាហារាបេន្តេ ធាតព្ពន្ធិ ឧបលក្ខណតោ វេទិតពុំ។

២៣៩. ឯត្ថាតិ ទុតិយចារាជិកវិនិច្ឆយេ។ ច-សន្តេន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន
អវសេសសិក្ខាបទវិនិច្ឆយេ សង្គណ្ហាតិ។ វត្ថុញ្ញាតិ មាតិកជ្ជកថាទីសុ វិយ
អវសានេ កថេតញ្ញោ។ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោតិ សមុដ្ឋានាទិកោ
តំតំសិក្ខាបទចាឡិយំ អនាគតោ ឧចាលិត្តេរាទីហិ ឋបិតោ វិនិច្ឆយោ។

២៤០. បរាជិតានេកមលេនាតិ
អបរិមេយ្យកប្បកោជិសតសហស្សោបចិតចារមិតាសម្ពុតេន
សព្ពញ្ញាតញ្ញាណាបទដ្ឋានេន អាសវក្ខយញ្ញាណេន សហ វាសនាយ
សមុច្ឆេទប្បហានេន បរាជិតា រាគាធម្មោ អនេកកិលេសមលា យេន សោ

បរាជិតានេកមលោ, តេន បរាជិតានេកមលេន។ ជីនេន យំ ទុតិយំ ចារាជិកំ
វុត្តំ, អស្ស ទុតិយចារាជិកស្ស ច អត្ថោ មយា សមាសេន វុត្តោ។ អសេសេន
អតិវិត្តានយេន វុត្តំ តស្ស អត្ថំ កថេតុំ កោ ហិ សមត្ថោតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច-
សន្នោ បឋមចារាជិកសមុច្ចយត្ថោ។ ហិ-សន្នោ អវជានលោ, តេន អសេសេន
តទត្ថំ វុត្តំ សមត្ថោ នត្ថេវ អញ្ញាត្រ តថាគតាតិ ធីបេតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ធិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណនាយ

ទុតិយចារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយចារាជិកកថាវណ្ណនា

២៤១-២. ឯវមតិសុខុមនយសមាគុលំ ទុតិយចារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥនានិ
តតិយចារាជិកំ ទស្សេត្តមាហា “មនុស្សជាតិ” ភ្នំអាទិ។ តត្ថ មនុស្សជាតិភ្នំ
ជាយតីតិ ជាតិ, រូចារូបបដិសន្ធិ, មនុស្សសុ ជាតិ យស្ស សោ មនុស្សជាតិ,
មនុស្សជាតិកោ មនុស្សវិគ្គហោតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ មនុស្សជាតី។

ឯត្ថ ច មនុស្សស្វតិ កុសលាកុសលមនស្ស ឧស្សន្ទត្ថា មនុស្សសង្ខារតេសុ
នរេសុ។ “យំ មាតុកុច្ឆិស្មី បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បន្ន” ភ្នំ (ចារា. ១៧២) បទភាជនេ
វុត្តនយេន មាតុកុច្ឆិម្ហិ បឋមំ ឧប្បន្នមាណបដិសន្ធិចិត្តញ្ច
តំសម្បយុត្តវេទនាសញ្ញាសង្ខារសង្ខាតខន្ធត្ថយញ្ច តំសហជាតានិ -

“តិលតេលស្ស យថា ពិនុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
ឯវំ វណ្ណាប្បដិភាគំ, ‘កលល’ ភ្នំ បវុច្ឆតី” តិ។ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៧២; វិភ.
អដ្ឋ. ២៦) -

វុត្តានិ ជាតិឧណ្ណំសុម្ពិ បសន្នតិលតេលេ វា សប្បិមណ្ឌោ វា ឌីតារេត្វា ឧក្ខិបិត្វា
វិជ្ជនិតេ អគ្គេ លម្ពមានពិនុប្បមណាកលលសម្ពាតានិ សភាវកានំ
កាយភាវវត្ថុទសកវសេន តីស រូចានិ ច អភាវកានំ កាយវត្ថុទសកវសេន
វីសតិ រូចានិ ចាតិ អយំ នាមរូបបដិសន្ធិ ឥធ “ជាតី”តិ គហិតា។ “យស្ស”តិ
ឥមិនា អញ្ញបទេន “យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ ឯសោ មនុស្សវិគ្គហោ
នាមា”តិ (ចារា. ១៧២) បទភាជនេ វុត្តនយេន បឋមភវន្តតោ បដ្ឋាយ
ចុតិចិត្តាសន្នកវន្តបរិយន្តសន្តានសម្ពាតសត្តោ គហិតោ។ ឥមិនា
មនុស្សវិគ្គហស្ស បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ចារាជិកវត្ថុភាវំ ទស្សេតិ។

ជានន្តោតិ “សត្តោ អយ”ន្តិ ជានន្តោ។ ជីវិតា យោវិយោជយេតិ យោ ភិក្ខុ
ជីវិតិន្ទ្រិយាវិយោជយេយ្យ វោរោមេយ្យ, តស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទេយ្យ
ឧបរោធយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ បទភាជនេ “ជីវិតា វោរោមេយ្យាតិ
ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ ឧបរោធនី”តិ (ចារា. ១៧២)។

តញ្ចា ជីវិតិន្ទ្រិយំ រូចារូបវសេន ធុរិធំ ហោតិ។ តត្ថ អរូបជីវិតិន្ទ្រិយំ
អវិគ្គហត្តា ឧបក្កមវិសយំ ន ហោតិ។ រូបជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេនេន បន
តទាយត្តវុត្តិតាយ តំសមកាលមេវ ឌីដ្ឋិដ្ឋមានតាយ ឯត្ថ សាមញ្ញេន ឧភយម្បិ
គហោតព្ពំ។ ឥទញ្ចា អតីតានាគតំ ន គហោតព្ពំ តស្ស អវិដ្ឋមានត្តា។
ឧបក្កមវិសយារហំ បន បច្ចុប្បន្នមេវ គហោតព្ពំ។ តញ្ចា ខណសន្តតិអធ្វារវសេន
តិវិធំ ហោតិ។

តត្ថ ឧប្បាទដ្ឋិតិភវន្តវសេន ខណត្ថយបរិយាបន្នោ ភាវោ ខណបច្ចុប្បន្នំ
នាម។ តំ សរសភវន្តភវត្តា សយំ ភិដ្ឋិដ្ឋានំ ឧបក្កមសាធិយំ វិទាសវន្តំ ន
ហោតិ។ អាតបេ ឋត្វា គព្ពំ បរិជ្ជស្ស អន្ធការិកមន្តរញ្ចា សីតេន ឌីវរកំ
បរិជ្ជស្ស វិសភាគឧតុសមុជ្ឈានេន សីតបន្ទទន្តរញ្ចា រូបសន្តតិ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ

នាម។ បដិសន្ធិបុត្តិនមន្តរាឡប្បវត្តិ ខន្ធសន្តតិ អធ្វាបច្ចុប្បន្នំ នាម។ ឥមស្មី
ទ្វយេ ឧបក្កមសម្ពុរោ, តំវសេន ឧបច្ឆិដ្ឋមាធំ ជីវិតំ
សន្តានបរិហានិបច្ចយភាវតោ សន្តតិអធ្វាបច្ចុប្បន្នទ្វយំ
យថាបរិច្ឆេទកាលមប្បត្តា ឧបក្កមវសេន អន្តរាយេវ និរុដ្ឋតិ, តស្មា
សន្តតិអធ្វាបច្ចុប្បន្នបដិវត្តិន្ទ្រិយញ្ចា តំនិរោធន
និរុដ្ឋមានអរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ចាតិ ឧភយំ ឯត្ថ “ជីវិតា”តិ គហិតន្តិ វេទិតតំ។
ឥធមេវ សន្ធាយាហ បទភាជនេ “សន្តតិ វិកោបេតិ”តិ (ចារា. ១៧២)។

ឥមិស្សវ ចាណាតិចាតភាវេ អាបត្តិភាវតោ ឯត្ថ ឋត្វា អដ្ឋកថាយំ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.១៧២) ចាណាចាណាតិចាតចាណាតិចាតិចាណាតិចាតប្បយោគាធំ
វិភាគោ ធស្សិតោ។ តត្ថ ចាណាតិ វាហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ
ឧបច្ឆិដ្ឋមាធំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, តំ “ជីវិតា”តិ ឥមិនា វុត្តំ។ ចាណាតិចាតោ នាម
វេកកេចតនា, សោ ច “វិយោជយេ”តិ ឥមិនា សន្ធស្សិតោ។ ចាណាតិចាតិ នាម
បុគ្គលោ, សោ ច “យោ”តិ ឥមិនា សន្ធស្សិតោ។ ចាណាតិចាតប្បយោគោ បន

-

“វុត្តា ចាណាតិចាតស្ស;
បយោគា ធម្មហេសិនា”តិ -

អាទិនា នយេន ឥធរេវ វក្ខមាធិវិភាគត្តា វក្ខមាធនយេនេវ ធន្នញ្ចោ។

អស្សុ សត្តំ និក្ខិបេយ្យ វាតិ យោជនា។ អស្សុតិ មនុស្សជាតិកស្ស។
“ហត្ថចាសេ”តិ ចាវសេសោ។ ហត្ថចាសោ នាម សមីចោតិ។ អស្សុតិ
សមីបសម្ពុន្ធ សាមិវចនំ។ សត្តន្តិ ឯត្ថ ជីវិតវិហី សនុបករណភាវេន សម្មតា
ធារាវន្តអសិអាទិ ច ធារាវហិតយជ្ជិតិវាលលុតុឡាទិ ច ឧបលក្ខណាវសេន

គហេតុញ្ច។ សសតិ ហ៊ីសតិសតិ សត្តំ។ តេនេវាហា បទភាជនេ “អសី វា សត្តិ វា
ភិក្ខុវាលំ វាលុកុឡំ វា ចាសាលំ វា សត្តំ វាវិសំ វា រដ្ឋំ វា” តិ។ ឥធាវុត្តំ
ករចាលិកាធុរិកាធិ សមុខំ “សត្តំ វា” តិ ឥមិនា សង្កហិតំ។ និក្ខិបេយ្យាតិ យថា
គោគហេតុំ លភតិ, តថា ឧបនិក្ខិបេយ្យ, អត្តវធាយ ឥច្ឆិតក្ខណោ យថា
គណ្ហាតិ, តថា សមីបេ តេនេវ ចិត្តេន វេបេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា
ថាវរប្បយោគោ សន្មស្សិតោ។

មរណេ គុណំ វា វេទេយ្យាតិ យោជនា, មរណត្ថាយ មរណេ គុណំ
វេណ្ណាតិ តិ អត្ថោ។ “ជីវិតេ អាទិនំ ទស្សេតិ, មរណេ គុណំ ភណាតិ” តិ (ចារា. ១៧២) បទភាជនេ វុត្តត្ថា “កី តុយ្ហិមិនា ចាបកេន ទុដ្ឋិវិតេន, យោ ត្វំ នលភសិ
បណីតកោជនាធិ ភុញ្ញិតុ” មិច្ឆាធិនា នយេន មរណត្ថាយ ជីវិតេ អវេណ្ណំ វេទន្តោ
ច “ត្វំ ខោសិ ឧចាសក កតកល្យាណោ អកតចាចោ, មតំ តេ ជីវិតា
សេយ្យោ, ឥតោ ត្វំ កាលកតោ វិវិជិហដ្ឋមិក្ខុជិតេ
បរមសុរិកិកុសុមភូសិតតុវរនិចិតេ
បរមរតិករលទ្ធិតតិកាសិតិវិលបិតសុរយុវតិគណាវិចរិតេ វរនន្តនេ
អច្ឆរាសង្ឃបរិវារិតោ វិចរិស្សសី” តិ អាទិនា នយេន មរណត្ថាយ
មរណាធិសំសំ ទស្សេន្តោ ច “មរណេ គុណំ វេទេយ្យ” ឥច្ឆេវ វុច្ឆតិ។

មរណ្ហាចាយំ ទេសេយ្យាតិ យោជនា។ មរណាធិប្បាយេនេវ “សត្តំ វា អាហារ,
វិសំ វា ខាធន, រដ្ឋយា វា ឧត្តន្ទិក្ខា កាលដ្ឋហេហី” តិ បទភាជនេ វុត្តសត្តហារណាធិ
ច អវុត្តម្បិ សោព្ពនរកបចាតាធិសុ បបតនញ្ចាតិ ឯវមាធិកំ មរណ្ហាចាយំ
អាចិត្តេយ្យ។ “ហោតិ អយម្បិ” តិ បទច្ឆេនោ, អបីតិ បុព្វេ វុត្តទ្វយំ សមុច្ឆិនោតិ។
ទ្វេនា ភិក្ខុសិលាវិយ អសន្តេយ្យេវ សោ ព្រាហ្មណ្យាតិ ទ្វេនា ភិក្ខុចាសាលោវិយ

ភគវតោ បដិបត្តិបដិវេទសាសនទ្វយេន សោ បច្ចុប្បន្នេ អត្តការេ
សន្ធាតុមសក្កុណោយ្យវាតិ ញាតញ្ចាតិ អត្តោ។

២៤៣. ថាវរាជយោតិ អាទិ-សន្នេនវិជ្ជាមយស្តិមយបយោគទ្វយំ
សន្និហិតំ។

២៤៤. តត្ថាតិ តេសុ ធនុ បយោគេសុ។ សកោ ហត្ថោ សហត្ថោ, តេន
និព្ពត្តោ សហត្ថិកោ, បយោគោ។ ឥធិ ហត្ថគ្គហណំ ឧបលក្ខណំ, តស្មា
ហត្ថាធិនា អត្តនោ អន្តបច្ចុជ្ជនំ និព្វាធិតោ វេទប្បយោគោ សហត្ថិកោតិ
វេទិតញ្ចោ។

២៤៥. “តុំ តំ ឯវំ បហវិត្វា មារេហី”តិ ភិក្ខុនោ បរស្ស យំ អាណាបនំ,
អយមាណត្ថិកោ នយោតិ យោជនា។ អាណាត្ថិកោ នយោតិ អាណាត្ថិយេវ
អាណាត្ថិកោ។ នេតិ បវត្តេតីតិ នយោ, បយោគស្សេតំ នាមំ។

២៤៦. ទ្វរន្តិ ទ្វរជ្ជំ។ កាយេន បដិពទ្ធនាតិ ឯត្ថ កាយេកេនេសោ ហត្ថាធិ
កាយោ អវយវេ សមុទាយោបចារតោ “គាមោ ធឡ្យោ”តិ យថា។ កាយបដិពទ្ធី
ចាចាធិកំ បដិពទ្ធី នាម បុព្វបទលោបេន “ទេវេនត្ថោ ធឡ្យោ”តិ យថា។ វា-សន្នោ
លុត្តនិធិដ្ឋោ, កាយេន វា កាយបដិពទ្ធន វាតិ វុត្តំ ហោតិ,
“ឧសុអាទិនិចាតន”ន្តិ ឥមិនា សម្ពុន្នោ។ វិជានំ វិធិ, បយោគោតិ អត្តោ។

២៤៧. អសញ្ញាវិមុចាយេនាតិ អសញ្ញាវិមេន និច្ចលេន ឧចាយេន។ ឌីបតន្តិ
ឯត្ថាតិ ឌីបាតោ, សោ អាទិ យេសំ អបស្សេនវិសកេសជ្ជសំវិជានាធិនំ តេ
ឌីបាតាធឡោ, តេសំ វិជានំ ឌីបាតាធិវិជានំ, ឌីបាតក្ខណាធិកិរិយា។

២៤៨. វិជ្ជាយាតិ អាចព្រួញវេទាគតមរណមន្តសម្ពាសនវិជ្ជាយ។ ជប្បនន្តិ
យថា បរោ ន សុណាតិ, តថា បុនប្បនំ វេទនំ។

២៤៩. មារណោ សមត្តា យា កម្មវិចាកជា ឥទ្ធិ, អយំ ឥទ្ធិមយោ បយោគោ
នាមាតិ សមុទ្ធិតោតិ យោជនា។ កម្មវិចាកេ ជាតា កម្មវិចាកជា, ឥទ្ធិ, យា
“នាកានំ នាគិទ្ធិ សុបណ្ណានំ សុបណ្ណាទ្ធិ យក្ខានំ យក្ខិទ្ធិ” តិអាទិនា (ចារា. អដ្ឋ.
២.១៧២) ពហុជា អដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ តត្ថ ទិដ្ឋទដ្ឋដុដ្ឋវិសានំ នាកានំ ទិស្វា,
ឌុសិស្វា, ដុសិស្វា ច បរុបយាតករណោ នាគិទ្ធិ វេទិតញ្ចា។ ឯវំ សេសានម្បិ។
ឥទ្ធិយេវ ឥទ្ធិមយោ, ការនាមយោ ឥទ្ធិប្បយោគោ បនេត្ត ន គហោតញ្ចា។
វុត្តញ្ចោតំ អដ្ឋកថាយំ -

“កេចិ បន ការនាមយិទ្ធិយាបិ បរុបយាតករណំ វេទន្តិ។ សហ
បរុបយាតករណោ ច អាទិត្តយរូបិ ទិត្តស្ស ឧទកយជស្ស ភេទនំ វិយ
ឥទ្ធិវិនាសញ្ច ឥច្ឆន្តិ, តំ តេសំ ឥច្ឆាមត្តមេវ។ កស្មា? យស្មា តំ
កុសលវេទនាវិតក្កបរិត្តត្តិកាធិហិ ន សមេតិ។ កដំ? អយញ្ចិ
ការនាមយិទ្ធិ នាម ចតុត្ថជ្ឈានមយា កុសលត្តិកេ កុសលា ចេវ
អព្យាកតា ច, ចាណាតិចាតោ អកុសលោ។ វេទនាត្តិកេ
អទុក្ខមសុខសម្បយុត្តា, ចាណាតិចាតោ ទុក្ខសម្បយុត្តោ។ វិតក្កត្តិកេ
អវិតក្កអវិចារា, ចាណាតិចាតោ សវិតក្កសវិចារោ។ បរិត្តត្តិកេ
មហាក្កតា, ចាណាតិចាតោ បរិត្តោយេវ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៧២)។

២៥០. តត្ថាតិ តេសុ ធម្មិធនេសុ បយោគេសុ។ ឧទ្ទេសោបីតិ ឧទ្ទិសនំ ឧទ្ទេសោ,
តំសហិតោ បយោគោបិ ឧទ្ទេសោតិ វុត្តំ ហោតិ “កុន្តេ បវេសេហិ” តិ យថា។ ឯវំ
វុត្តញ្ចតាយ ច អនុទ្ទេសោតិ តត្ថិបរិតវេទនមេវ ញាបកន្តិ វេទិតញ្ចំ។ ឯត្ថ
ឯកេកោ ឧទ្ទេសោបិ អនុទ្ទេសោបិ ហោតីតិ តេសមយំ ភេទោ បន ទុវិជោ

ហោតីតិ បរិធិបិតោតិ យោជនា។ ឥមេសុ ឆសុ បយោគេស្វេវ ឯកេកស្វេវ
ឧទ្ទិស្សនុទ្ទិស្សកិរិយមានតាយ ធុរិធការតោ តេសំ ឆ្វាទសវិធា ភេទោ
បទភាជនេ ច អដ្ឋកថាយ ច ធិបិតោ, តត្ថវិនិច្ឆយមិទានិ ទស្សយិស្សមីតិ
អធិប្បាយោ។

២៥០. ពហូសុបីតិ មនុស្សេសុ ពហូសុបិ។ តេន កម្មេនាតិ
បហារទានសង្ខារេន កម្មេន។ ពជ្ឈីតីតិ អថាយំ នេតុំ កម្មចាសេន កម្មន្តរំ
និវាទេត្វា ពជ្ឈីតីតិ អត្ថោ។

២៥២. បហារេបីតិ បហារណេបិ។ ទេហិរោតិ មនុស្សវិគ្គហស្ស។ តស្សាតិ
បហាជស្ស។

២៥៣. បហាជមត្តេ វាតិ បហាជក្ខណេ វា។ បច្ឆាតិ តប្បច្ចយា កាលន្តរេ វា។
ឧភយថាបិ ច មតេតិ ទ្វិន្នំ អាភារានមញ្ញតវេន មតេបិ។ ហន្តា វជកោ។
បហាជមត្តស្មិន្តិ តស្មី មរណារហបហារស្ស លទ្ធក្ខណេយេវ, មរណតោ
បុព្វភាគេយេវាតិ មត្តសទ្ធនេ ធិបេតិ។ មរណត្ថាយ ច អញ្ញត្ថាយ ច ធិន្នេសុ
អនេកេសុ បហារេសុ មរណត្ថាយ ធិន្នប្បហារេនេវ យទា កទាចិ មរិស្សតិ,
បហារទានក្ខណេយេវ ចារាជិកំ ហោតិ។ អមរណាធិប្បាយេន
ធិន្នប្បហារពលេន ច មរេយ្យ, ន ហោតីតិ វុត្ថំ ហោតីតិ។

២៥៤. ទ្វេ បយោគាតិ ឧទ្ទិស្សនុទ្ទិស្សកិរិយាភេទភិក្ខុ
សាហត្ថិកាណត្ថិកា ទ្វេ បយោគា។

២៥៥. ករណស្សាតិ កិរិយាយ។ វិសេសោតិ នានត្ថំ។ អាណត្តិនិយាមកាតិ
អាណត្តិ និយាមេន្តិ វវត្តាបេន្តិតិ អាណត្តិនិយាមកា។

២៥៦. តត្ថាតិ តេសុ អាណាត្ថិនិយាមកេសុ ធនុ អាការេសុ។ យោព្ពនាទិ
ចាតិ អាទិ-សន្ទេន ថាវិយមន្តិឌុវុទ្ធាទិអវត្ថាវិសេសោ សង្កហិតោ។

២៥៧. យំ មាតិកាយ និទ្ទិដ្ឋំ សត្តំ, តំ កតមំ?។ សត្តមារណាត្ថិ សត្តេ មារេន្តិ
ឯតេនាតិ សត្តមារណំ, អសិអាទិវដោបករណំ។

២៥៨. វិជ្ជនន្តិ ឧសុអាទិហិវិជ្ជនំ។ ភេទនន្តិ កកចាទិហិ ទ្វិធាករណំ។
ឆេទនន្តិ ខត្តាទិហិ ទ្វិធាករណំ។ តាឡនន្តិ មុត្តរាទិហិ អាហាតនំ។
ឯវមាទិវិជោតិ ឯវមាទិប្បកាវោ។ អនេកោតិ ពហុកោ ភេទោ។ ករណស្ស
វិសេសោ កិរិយាវិសេសោតិ អត្ថោ។

២៥៩-៦០. “បុរេតោ បហវិត្វាន មារេហី”តិ យោ ភាសិតោ អាណាបកេន,
តេន អាណាត្ថេន បច្ឆតោ...បេ... មារិតេតិ យោជនា។ វត្ថាណាត្ថិវិសង្កេតាតិ
ឯត្ថ “យំ ‘មារេហី’តិ...បេ... តតោ”តិ វត្ថុវិសង្កេតោ ធស្សិតោ។ “បុរេតោ...បេ...
មារិតេ”តិ អាណាត្ថិវិសង្កេតោ ធស្សិតោ។ មូលដ្ឋោតិ អាណាបកោ។ មូលន្តិ ហិ
បុព្ពកិរិយានុវបំ អាណាបនំ, តត្ថ ឋិតោតិ មូលដ្ឋោ។

២៦១. ឥមិនាវិសង្កេតេ អាណាបកស្ស អនាបត្តិ ធស្សេត្វា សង្កេតេ
អវិរាជិតេ ឧភិន្នម្បិ ចារាជិកំ ធស្សេតុមាហា “វត្ថុ”ន្តិអាទិ។ តំ វត្ថុំ អវិរាជិត្វា
មារិតេ ឧកយេសំ...បេ... ឧទីរិតោ, យថាណាត្ថិ ច មារិតេ...បេ... ឧទីរិតោតិ
យោជនា។ មារិតេ វត្ថុស្មិន្តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។ ឧកយេសន្តិ
អាណាបកអាណាត្ថានំ។ យថាកាលន្តិ អាណាបកស្ស អាណាត្ថិ កូណំ,
អាណាត្ថស្ស មារណាកូណាញា អនតិ ក្កមិត្វា។ ពន្ធនំ ពន្លោ, កម្មនា ពន្លោ
កម្មពន្លោ។ អថ វា ពជ្ឈតិ ឯតេនាតិ ពន្លោ, កម្មមេវ ពន្លោ កម្មពន្លោ។

២៦៤. វិសង្កេតោ នាតិ វិសង្កេតោ នត្ថិ, ទិដ្ឋម្បី យថាកាលបរិច្ឆេទំ
កម្មតន្ទោយេវាតិ អត្ថោ។

២៦៥. សត្តសោតិ សព្វេសុ កាលកេនេសុ, សត្តសោ វេទិតញ្ចោតិ វា
សម្ពុទ្ធោ។ សត្តសោតិ សព្វប្បការេន។ វិការិ នាតិ បណ្ឌិតេន។ សោ ហិ អត្ថំ
វិការេតីតិ តថា វុត្ថោ។

២៦៦-៧-៨. “ឥមំ គាមេ បិត”ន្តិ ឥទំ តំ សញ្ញានិគុំ វុត្ថំ, ន
មារណក្ខណដ្ឋាននិយមត្ថាយាតិ “យត្ថ កត្តចិ បិត”ន្តិ វត្ថាបិ “នត្ថិ តស្ស
វិសង្កេតោ”តិ អាហា។ តស្សាតិ អាណាបកស្ស។ “តត្ថា”តិ វា ចាថោ, តស្សំ
អាណាត្ថិយន្តិ អត្ថោ។ “គាមេយេវ បិតំ វេរី មារេហី”តិ សាវជារណំ អាណាត្ថោ
វនេ ចេ បិតំ មារេតិ វា “វនេយេវ បិតំ វេរី មារេហី”តិ សាវជារណំ វុត្ថោ គាមេ
បិតំ ចេ មារេតិ វាតិ យោជនា។ “ភិក្ខុនា សាវជារណា”ន្តិ ច ចោត្ថកេសុ លិខន្តិ,
តំ អគ្គហេត្វា “វនេ វា សាវជារណា”ន្តិ ចាថោយេវ គហេតញ្ចោ។ វិគតោ
សង្កេតោ អាណាត្ថិនិយាមោ ឯត្ថាតិ វិសង្កេតោ។

២៦៩. សត្តទេសេស្វតិ តាមវនេអដ្ឋណគេហាធិសុ សព្វេសុ ឋានេសុ។
កេនតោតិ នានត្ថតោ។

២៧០. “សត្តេន បន មារេហី”តិ យេន កេនចិ យោ អាណាត្ថោ, តេន យេន
កេនចិ សត្តេន មារិតេ វិសង្កេតោ នត្ថិតិ យោជនា។

២៧១-២. ឥមិនា វាសិនា ហិតិ ឯត្ថ ហិតិ បទប្បរណោ។ “ឥមិនា អសិនា
មារេយ្យា”តិ វុត្ថោ អញ្ចេន អសិនា មារេតិ វា “ត្វំ ឥមស្ស អសិស្ស ឯតាយ
ជារាយ មារយ” ឥតិ វុត្ថោ តំ វេរី សចេ ឥតរាយ ជារាយ មារេតិ វា ជរុនា
មារេតិ វា តុណ្ហេន មារេតិ វា, តថា មារិតេ វិសង្កេតោយេវ ហោតីតិ យោជនា។

បរុណតិ ខត្តមុដ្ឋិណ។ តុល្លោណតិ ខត្តតុល្លោណ។ “វិសង្កេតោវា”តិ
សង្កេតវិរាជេនេវ ចារាជិកំ ន ហោតីតិ ធស្សនបទមេតំ។

២៧៣. សញ្ញាវុធកជាតិសូតិ

ឥធាវុត្តករចាលិកាធុរិកាធិសព្ទបហរណសាមញ្ញេសុ។ វិសេសតោតិ
កេធតោ។

២៧៤. បរេណតិ ភិក្ខុណា។ សោតិ អាណត្តោ។ និសិទ្ធិនំ មារេតិ, វិសង្កេតោ ន
វិជ្ជតីតិ “គច្ឆន្តមេវ មារេហី”តិ សាវជារណំ អវុត្តត្តា “និសិទ្ធាបិ សោយេវា”តិ
តំ មារេន្តស្ស វិសង្កេតោ ន ហោតិ, អវជារណំ អន្តរេន កថនំ តំ សញ្ញាណាបេតុ
វុច្ឆតីតិ ឥរិយាបថនិយាមកំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២៧៥-៦. អសតិ សាវជារណេ វិសង្កេតាភារំ ធស្សេត្វា ឥធានិ សាវជារណេ
ឥរិយាបថន្តរេសុ វិសង្កេតំ ធស្សេតុមាហ “និសិទ្ធិយេវា”តិ អាធិ។ “និសិទ្ធិយេវ
មារេហី”តិ វុត្តោ គច្ឆន្តំ មារេតិ, វិសង្កេតន្តិ ញាតព្ពំ។ “គច្ឆន្តំយេវ មារេហី”តិ
វុត្តោ និសិទ្ធិ មារេតិ, វិសង្កេតន្តិ ញាតព្ពន្ធិ យោជនា។ ឥមមេវ យោជនាក្កម៌
សន្ធាយាហ “យថាក្កម”ន្តិ។

២៧៧. វិជ្ជិត្វាតិ សរាជីហិ វិជ្ជិត្វា។

២៧៨. ធិន្តិត្វាតិ អសិអាធិហិ ធិន្តិត្វា។ បុន សោតិ បយោគោ។

២៧៩. ករណេសូតិ វិជ្ជនាធិកិរិយាវិសេសេសុ។

២៨០-១. ឯត្តាវតា អាណត្តិនិយាមកនិទ្ទេសំ ធស្សេត្វា ឥធានិ
ធិយាធិលិដ្ឋវសេនាបិ សម្ពុវន្តំ វិសង្កេតំ ធស្សេតុមាហ “ធិយ”ន្តិ អាធិ។
“ធិយំ...បេ... ជូលំ មារេហីតិ អនិយមេត្វា អាណាបេតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៧៤)

អង្គកថាវចនតោ ឯវ-ការំ វិនា “ធីយំ មារេហី”តិ អនិយមេត្វា កេនចិ យោ
អាណាត្តា ហោតិ, សោមិ អាណាត្តា យំ កិញ្ចិ តាទិសំ សចេ មារេតិ, នត្តិ តត្ថ
វិសង្កេតោ, ឧភិន្នម្យិ បរាជយោតិ យោជនា។ ឯវំ “វស្ស”ន្តិអាទិសត្ថបទេហិមិ
បច្ឆេកំ យោជនា កាតត្តា។ អនិយមេត្វាតិ វិសង្កេតាការៈស្ស ហេតុទស្សនំ។
ឯវំ កាពោ វាគ្យាលង្គារោ។ តត្ថាតិ អាណាត្តិ កប្បយោគេ។ “ឧភិន្នម្យិ
បរាជយោ”តិ វុត្តត្តា អាណាបកំ វិនា អញ្ញំ យថាវុត្តក្ខណំ មនុស្សវិគ្គហំ “យំ
កិញ្ចិ តាទិស”ន្តិ ឥមិនា ទស្សេតិ។

សចេ អាណាបកោ អាណាបេត្វា អត្តានមេវ មារេតិ, អាណាបកោ ទុក្ខដំ
អាបដ្ឋិត្វា មរតិ, អាណាត្តស្ស ចារាជិកំ។ អាណាបកេន អត្តានមុទ្ធិស្ស
អាណាត្តិយា កតាយ អាណាត្តា អជាទិត្វា តាទិសំ អញ្ញំ មារេតិ, ឱកាសស្ស
អនិយមិតត្តា អាណាបកោ មុច្ឆតិ, ឥតរោ កម្មនា ពជ្ឈតិ។ យទិ “អមុកស្មី
វត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាដ្ឋានេ វា និសិន្នំ ល្បិទិសំ មារេហី”តិ ឱកាសំ និយមេត្វា
អាណាបេតិ, តត្ថ អាណាបកតោ អញ្ញស្មី មារិតេ ឧភិន្នម្យិ ចារាជិកំ។ តតោ
ពហិ មារិតេ វេធកស្សេវ កម្មពន្លោ។ អាណាបកោ អត្តានមេវ ឧទ្ធិស្ស
អាណាបេតិ, ឥតរោ ច តមេវ តត្ថ មារេតិ, អាណាបកស្ស ទុក្ខដំ, អាណាត្តស្ស
ចារាជិកំ។ សចេ អញ្ញត្ថ មារេតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ឆតិ។ អជាទិត្វា អញ្ញំ តត្ថ វា
អញ្ញត្ថ វា មារេតិ, វេធកោ ចារាជិកំ អាបដ្ឋតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ឆតិ។ អានន្តរិយវត្ថុម្ហិ
អានន្តរិយេន សទ្ធិ យោជេតព្ភំ។

២៨២. យោ មនុស្សំ កិញ្ចិ ឧទ្ធិស្ស សចេ ឱចាតំ ខណាតិ, តថា ឱចាតំ
ខណាន្តស្ស តស្ស ទុក្ខដំ នាម អាបត្តិ ហោតីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ យោជនា
ច នាមេសា យថាវុតយោជនា, អជ្ឈាហារយោជនាតិ ទុវិជា។ តត្ថ
ចាហាគតបទានមេវ យោជនា យថាវុតយោជនា,

ឧបបរណត្ថមជ្ឈិមារបទេហិ សហ ចាហាគតបទានំ យោជនា
អជ្ឈហារយោជនាតិ វេទិតញ្ច។ “ខណ្ឌស្ស ច ឌីចាត”ន្តិ ចោត្តកេសុ ចាហោ
ទិស្សតិ។ “ខណ្ឌស្ស តថាចាត”ន្តិ ចាហោ សុន្ទរោ”តិ និស្សន្ទេហ វុត្ថំ។
“អាវាជន្តិ ឯតស្ស ‘ឌីចាត’ន្តិ បរិយាយោ”តិ ច វុត្ថំ។ តតោបិ -

“មនុស្សំ កញ្ចិ ឌីទ្ទិស្ស;
យោ ច ខណ្ឌតិវាជកំ;
ខណ្ឌតោ តំ តថា តស្ស;
ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កជ”ន្តិ។ -

ចាហោ សុន្ទរតោ។ ជាតបថវី ខណ្ឌស្ស ចារាជិកបយោគត្តា
បយោគគណនាយ ទុក្កជំ។

២៨៣. តត្ថាតិ តស្មី អាវាជេ។ តស្សតិ បតិស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស។
ទុក្ខស្សប្បត្តិយាតិ ទុក្ខប្បត្តិហេតុ។ តស្សតិ យេន អាវាជោ ខតោ, តស្ស
ភិក្ខុនោ។ បតិទ្វា សោ ច មរតិ, តស្មី មតេ តស្ស ភិក្ខុនោ ចារាជិកំ ភវេតិ
យោជនា។

២៨៤. អញ្ញស្មិន្តិ យំ សមុទ្ទិស្ស អាវាជោ ខតោ, តតោ អញ្ញស្មី។
អនុទ្ទិស្សកន្តិ កិរិយាវិសេសនំ, អនុទ្ទិស្សកំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ឌីចាតវិសេសនំ
ច, “អនុទ្ទិស្សកោ ឌីចាតោ”តិ បទច្នេដោ។ “អគ្គមក្ខាយតី”តិ អាទិសុ (សំ. និ.
៥.១៣៩; អ. និ. ៤.៣៤; ១០.១៥; ឥតិវុ. ៩០; នេត្តិ. ១៧០) វិយ ឌី-ការដ្ឋានេ អ-ការោ,
ម-ការាគមោ ច ទដ្ឋញ្ច, អនោទិស្សកោ ឌីចាតោ ខតោ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៨៥. “ឯត្ថ បតិទ្វា យោ កោចិ មរតូ”តិ អនោទិស្សកោ ឌីចាតោ សច
ខតោ ហោតិ, យត្ថកា និបតិទ្វា មរន្តិ ច, អស្ស តត្ថកា នោសា ហោន្តីតិ

យោជនា។ “យោ កោចី” តិ ឥមិនា អត្ថនោ មាតាបិតារា ច សង្កហិតា។
នោសាតិ កម្មពន្ធនោសា, ចារាជិកំ បន ឯកមេវ។ អស្សតិ យេន អនោទិស្ស
ឡិចាតោ ខតោ, តស្ស។

២៨៦. អាណន្តិយវត្ថុស្មី មតេតិ ចាបសេសោ, “តត្ថ បតិទ្វា” តិ អធិការោ,
អរហន្តោ, មាតវិ, បិតវិ ច តស្មី បតិទ្វា មតេ កាលកតេតិ អត្ថោ។
អាណន្តិយកន្តិ ឯត្ថ សកត្ថេ, កុច្ឆតេ, សញ្ញាយំ វា ក-បច្ចយោ ទដ្ឋព្ពោ។
“តថា” តិ ឥមិនា “អាណន្តិយវត្ថុស្មី” តិ ឥមស្មី សមាសបទេ អវយវភូតម្បិ
“វត្ថុស្មី” តិ ឥទព្វា “តត្ថ បតិទ្វា មតេ” តិ ឥទព្វា អាកខ្យតិ។ ដុល្លច្ចយាទីនំ វត្ថុស្មី
តត្ថ បតិទ្វា មតេ ដុល្លច្ចយាទយោ ហោន្តិ តិ យោជនា។ តស្មី អាវាដេ បតិទ្វា
យក្ខាទីសុ មតេសុ, ចារាជិកវត្ថុនោ ទុក្ខប្បត្តិយព្វា ដុល្លច្ចយំ, មនុស្សវិគ្គហោ
មតេ ចារាជិកំ, តិរច្ឆានេ មតេ ចាចិត្តិយន្តិវត្ថំ ហោតិ។

២៨៧. ចាលាភិចាតា ទ្វេតិ ទ្វិន្នំ មតត្ថា ទ្វេ ចាលាភិចាតា, ឯកេន
ចារាជិកំ, ឥតវេន កម្មពន្ធឈោយេវ។ ឯកោវេកេកជំសនេតិ មាតុ វា ធារកស្ស
វា មរណោ ឯកោ ចាលាភិចាតោវ។

២៨៨. ចោវេហិ អនុពន្ធពា ឯត្ថ អាវាដេ បតិទ្វា មវិស្សតិ ចេ,
ឡិចាតខណកស្សវ ចារាជិកំ ហោតិ កិរាតិ យោជនា។ កិរាតិ អនុស្សវនេ
អរុចិស្វចកំ។

២៨៩-៩០. វេរីនោ ភិក្ខុតោ អញ្ញោ វេរីបុគ្គលា។ តត្ថ តស្មី ឡិចាតេ សចេ
មនុស្សំ ចាតេទ្វា មារេន្តិ, តថា វេរីនោ តត្ថ សយមេវ បតិទំ មនុស្សំ ពហិ
នីហរិទ្វា សចេ មារេន្តិ, តត្ថ ឡិចាតិកា មនុស្សា ឡិចាតេ និព្ពត្តិទ្វា តតោ
និក្ខន្តំ អសក្កោន្តា មតា ចេ សិយុំ, សព្ពត្ថ ច យថាវត្ថុសព្ពវាវេសុ

ឱបាតខណកស្សេវ បរាជយោតិ យោជនា។ និព្វត្តិត្វា ហិតិ ឯត្ថ ហិតិ
បទប្បរណា។ យត្ថ យត្ថ និបាតសន្នាដំ អត្តោ ន ទស្សតោ, តត្ថ តត្ថ
បទប្បរណាមត្តតា វេទិតញ្ញា។

២៩១. យក្ខាទយោតិ អាទិ-សន្នេន តិរច្ឆានាដំ សង្គហោ។ វត្ថុវសាតិ
ដុល្លច្ចយចាចិត្តិយាដំ វត្ថុក្ខតយក្ខតិរច្ឆានាដំ វសា។ ដុល្លច្ចយាទយោតិ អាទិ-
សន្នេន ចាចិត្តិយសង្គហោ។

២៩៣. អយំ នយោតិ “អនាបត្តិ”តិ យថាវុត្តោ នយោ។

២៩៤-៥. ពជ្ឈន្តិតិ សច អវស្សំ ពជ្ឈន្តិ។ តត្ថាតិ តស្មី ចាសេ។ “ហត្ថតោ
មុត្តមត្តស្មី”ន្តិ ឥមិនា បយោគស្ស អត្ថសាធកតំ ជីបេតិ។

២៩៦. យំ បន ឧទ្ទិស្ស ចាសោ ឱទ្ធិតោ, តតោ អញ្ញស្ស ពន្ធនេ តុ អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។

២៩៧. មុណា វាបីតិ អមូលេន វាបិ។ មូលជ្ឈស្សេវាតិ ចាសការកស្សេវ។
កម្មពន្លោតិ ចាលាតិចាតោ។ ពជ្ឈតិ ឯតេនាតិ ពន្លោ, កម្មមេវ ពន្លោ
កម្មពន្លោ។ ចារាជិកមត្តេ វត្ថុព្រូបិ យាវ សោ វត្ថុតិ, តាវ តត្ថ ពជ្ឈិត្វា
មតសត្តេសុ បឋមមតស្ស វសេន ចារាជិកំ, អវសេសាដំ
ចាលាតិចាតសម្ពាតស្ស អកុសលរាសិនោ សម្ពុតោ តំ សត្តំ សង្គហោត្វា
សាមញ្ញេន ទ្វយម្បិ ទស្សេតុមាហា “កម្មពន្លោ”តិ។

២៩៨. “សច យេនលន្លោ, សោ ឧគ្គឡិ តំ វា ចាសំ សណ្ណាបេតិ, តស្ស
បស្សេន វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា វតី កត្វា សម្ពុខេ បវេសេតិ, ជទ្គតរំ វា ចាសយដ្ឋី
ឋបេតិ, ទទ្គតរំ វា ចាសវដ្ឋំ ពន្ធតិ, ជិវតរំ វា ខាលុកំ អាកោដេតី”តិ (ចារា.

អដ្ឋ. ២.១៧៦) អដ្ឋកថាគតំវិនិច្ឆ័យំ សង្កហិតុមាហ “ចាសមុគ្គឡិតម្បី វា” តិ។
ឯត្ថ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន បិ-សន្នេន “សណ្ឋាបេតិ” តិអាទិកា “ពន្ធទី” តិ
ទស្សិតកិរិយាវសានា បយោកា ទស្សិតា។ ឱវំ វាបីតិ ឯត្ថ អបិ-សន្នេ
អដ្ឋកថាយ អវសិដ្ឋំ “ខាណ្តកំ អាគោដេតិ” តិ កិរិយំ សមុច្ចនោតិ ឧភយត្ថបិ
បការន្តរិកប្បត្តត្ថាតិ គហេតញ្ច។ ឯវន្តិ ឯវំ សតិ។ យេន ចាសោលន្នោ,
តេនាបិ ឯវំ ចាសេ កតវិសេសេ សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧភិន្នន្តិ ចាសការកស្ស ច
ឥនានិលភិក្ខា បដិជគ្គន្តស្ស ចាតិ ឧភយេសំ។

២៩៩-៣០០. យោតិ ចាសការកោ, លទ្ធិចាសកោតិ ឥមេសំ យោកោចិ។
ឧគ្គឡាបេត្វាតិ វិហាដេត្វា, យថា តត្ថ ចាណំនោ នពជ្ឈន្តិ, ឯវំ កត្វាតិ អត្ថោ។
តត្ថ ចាតិ បុន សណ្ឋាបិទេ ចាសេ ច។ កោវិមុច្ចតិ? យេនលន្នោ, សោ។

៣០១-២. កោបេត្វាតិ គោបនហេតុ មោក្ខោ នហោតីតិ យោជនា។ “សីហំ
ទិស្វា ភយំ ហោតី” តិអាទីសុ វិយ ហេតុម្ហិ ត្វា-បច្ចយោ ទដ្ឋញ្ចោ។ តមញ្ញោ...បេ....
ន ច មុច្ចតីតិ ឯត្ថ ន ចាតិ នេវ។ នាសេត្វា សព្វសោ វាតិ សោ យថា យស្ស
កស្សចិ សត្តស្ស វិនាសោបករណំ នហោតិ, តថា ជិន្ននាទីហិ នាសេត្វា។ តំ
ចាសយជ្ជី។ កោវិមុច្ចតិ? ចាសការកោ។

៣០៣. សូលំ រោបេន្តស្សាតិ សូលំ និខណ្ឌន្តស្ស។ សង្ខេន្តស្សាតិ
សណ្ឋាបេន្តស្ស។

៣០៤. អសញ្ញាតិ ឯត្ថ “កតេន បយោគេនា” តិ ចាបសេសោ, “មតេបិ
អនាបត្តិ” តិ ឯតេហិ សម្ពុន្នោ។ “ឥមិនាហំ ឧបក្កមេន ឥមំ មារេស្សមី” តិ
អបេតេត្វា អបកប្បេត្វា អវេកកេចេតេនា ហុត្វា កតេន អញ្ញត្តិកេនបិ
ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អាបត្តិ នត្តីតិ អត្ថោ, មុសលុស្សបនាទីវត្ថុសុ (ចារា.

១៨០) វិយ អយំ សត្តោតិសញ្ញា ហុត្វា “ឥមិនា ឧបក្កមេន ឥមំ មារេស្សមី” តិ
វីតិក្កមសមុជ្ឈាបកេចតនាសម្បយុត្តវិកប្បរហិតោ ហុត្វា អញ្ញត្តិកេន
បយោកេន មនុស្សេ មតេបិ ចារាជិកំ នត្ថិតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អជាធន្តស្សតិ “ឥមិនា អយំ មរិស្សតិ” តិ អជាធន្តស្ស ឧបក្កមេន បរេ
មតេបិ អនាបត្តិ, វិសគតបិណ្ឌាចាតវត្ថុម្ហិ (ចារា. ១៨១) វិយ “ឥទំ ការណា” ត្ថិ
អជាធិត្វា កតេន មនុស្សេ មតេបិ អនាបត្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ “តថា” តិ ឥមិនា
“អនាបត្តិ” តិ អាកឡតិ។ អមរណាចិត្តស្ស អមរណិច្ឆាសហិតចិត្តស្ស
ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អនាបត្តិ វុទ្ធបព្ពជិតាទិវត្ថុសុ (ចារា. ១៨០) វិយាតិ
អត្ថោ។ ឧម្មត្តកាធយោ វុត្ថស្សចាយេវ។

៣០៥. “មនុស្សចាលិម្ហី” តិ ឥមិនា មនុស្សភារោ អម្ព័តារេន ទស្សិតោ។
“សចស្ស ចិត្តំ មរណ្ឌបសំហិត” ត្ថិ ឥមិនា មរណ្ឌបសំហិតចិត្តតា ទស្សិតា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណានាយ

តតិយចារាជិកកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថចារាជិកកថាវណ្ណានា

៣០៦-៧. ឯវំ នាតិសង្ខេបវិគ្គារនយេន តតិយចារាជិកវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា
ឥនានិ ចតុត្ថចារាជិកវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “អសន្ត” ត្ថិអាទិ។ តត្ថ “អសន្ត” ត្ថិ
អបេក្ខិត្វា “អត្តនី” តិ ច “ឈានាទិភេទ” ត្ថិ អបេក្ខិត្វា “ឧត្តរិមនុស្សធម្ម” ត្ថិ ច
“សមុទាចរេយ្យា” តិ អបេក្ខិត្វា “យោភិត្ត” តិ ច សាមត្តិយា លព្ពតិ តិ
អជ្ឈាហរិត្វា “អត្តនិ អសន្ត” ត្ថិអាទិនា នយេន យោជេតព្ពំ។

អត្ថនិសង្ខន្ត តស្មី អត្ថកាល អត្ថនោ សន្តានេ អនុប្បាទិតតាយ
អវិជ្ជមានំ។ អត្ថស្មិតមេវ កត្វាតិ អត្ថបនាយិកំ កត្វា អត្ថនិវិជ្ជមានំវិយ
កត្វា តំ ឧបនេត្វា។ កវំ អធិជ្ជាយ ច វត្ថុមានន្តិ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ច វត្ថុន្តំ កវំ
ចិត្តន អធិជ្ជហិត្វា តក្កេត្វា, ចិត្ត ឋបេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អញ្ញាបនេសព្វា
វិនាតិ “យោ តេ វិហារេ វសតីធនិក្ខុ” តិអាទិនា នយេន វត្ថុមានំ បរិយាយ កថំ
ឋបេត្វា។ អធិមានព្វាវិនាតិ អធិជ្ជនិជ្ជសញ្ញាតាទិសភាវំ អធិគតមានសម្ពាតំ
“អធិគតឧត្តរិមនុស្សធម្មា អហម្មី” តិ អធិមានព្វា ឋបេត្វា។ ឈានាទិកេនន្តិ
ឈានាទិយោ ភេទាវិសេសាយស្ស តំ ឈានាទិកេនំ, “ឧត្តរិមនុស្សធម្មា នាម
ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិសមាបត្តិ ញ្ញាណនស្សនំ មគ្គភាវនា ជលសន្និ កិរិយា
កិលេសប្បហានំ វិនិវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាតារេ អភិរតី” តិ (ចារា. ១៩៨,
១៩៩) បទភាជនេ វុត្ថំ ឈានាទិធម្មវិសេសន្តិ អត្ថោ។ “ឧត្តរិមនុស្សធម្មន្តិ
ឧត្តរិមនុស្សនំ ឈាយីនព្វោវ អរិយានព្វា ធម្ម” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៩៧)
អដ្ឋកថាយ វុត្ថំ ឈានលាភិហិ ចេវ អដ្ឋហិ អរិយបុគ្គលេហិ ច អធិគតត្ថា
តេសំ សន្តកន្តិ សង្ខំ គតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។

វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្ស កាយេន វា វាចាយ វា យោ ភិក្ខុ សមុទាចរេយ្យាតិ
អដ្ឋាហរិត្វា យោជេតព្ពំ។ វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្សាតិ ទ្វាទសហត្ថព្ពន្តេវ បនេសេ
ឋិតស្ស “ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា គហជ្ជស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា” តិ (ចារា. ១៩៨)
បទភាជនេ វុត្ថស្ស យស្ស កស្សចិ។ កាយេន វាតិ ហត្ថមុទ្ហាទិវសេន កាយេន
វា។ “សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហត្ថមុទ្ហាយ សីសំ ន ឱតរតិ, ឥទំ អភ្ជតារោចនំ
ហត្ថមុទ្ហាយបិ ឱតរតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២១៥) អដ្ឋកថាយំ វុត្ថត្ថា ឥធន
ហត្ថមុទ្ហាទិហត្ថវិការោ ច អដ្ឋបច្ចុដ្ឋចោបនព្វា “កាយេនា” តិ ឥមិនា
គហេតព្ពំ។ វាចាយ វាតិ យោ សវន្តបចារេ ឋិតោ តេន វិញ្ញាតុំ សក្កុណោយ្យេន
យេន កេនចិ វាហារេន វា។ យោ ភិក្ខុតិ យោ ឧបសម្មន្នោ ថេរោ វា នវោ វា

មជ្ឈិមោ វា។ សមុទាចរេយ្យាតិ “បឋមំ ឈានំ
សមាបជ្ជាមី” តិអាធិវចនប្បកាវេសុ យំ កញ្ចិ បកាវំ វេទេយ្យ។ តទត្ថេតិ តេន
វុត្តវាក្យស្ស អត្ថេ។ ញាតេវាតិ ញាតេ ឯវ។ មាតុតាមំ វា បុរិសំ វា យំ កិញ្ចិ
ធិទ្ធិស្ស វុត្ថេ, តេនេវ វា អនុទ្ធិស្ស វុត្ថេ សវនូបចារេ បីតេន យេន កេនចិ
មនុស្សក្ខតេន វេចនសមនន្តរេវ “អយំ បឋមមជ្ឈានលាភី” តិអាធិកេ យថាវុត្ថេ
អត្ថប្បកាវេ ញាតេយេវ។ “សោ” តិ អជ្ឈាហរិទ្ធា “សោ បុន វុឡិកាវេ
អភព្ពោ” តិ យោជេតព្ពំ, អត្ថនិ អវិជ្ជមានគុណំ សន្តំវិយ កត្វា ឥច្ឆាចារេ ឋត្វា
ឯវំ កចិតបុគ្គលោ សីលេ បតិជ្ជាយ ឧបរូបរិ
លព្ពមានលោកិយលោកុត្តរគុណោហិ ពុទ្ធិសម្ពាតំ សាសនេ ពុទ្ធិមជ្ជិកន្តំ
អនរហោតិ អត្ថោ។ កីរិយាតិ អាហា “យថេវ... បេ... វុឡិកាវេ” តិ។ “យថា” តិ
ឯតេន សម្ពន្ធា “តថា” តិ, យថា តាលោ មត្តកច្ឆិន្នោ អភព្ពោ បុន វិវុឡិយា,
សោបិ ចារាជិកំ អាបន្នោ តថេវ ទជ្ឈព្ពោតិ អត្ថោ។

៣០៨-៩. ឥទានិ “ញាតេវ អភព្ពោ” តិ ច “អញ្ញាបទេសព្វាវិនា” តិ ច ឯតស្មី
វាក្យទ្វយេ ព្យតិវេកត្តវសេន សម្ពវន្តំ អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហា
“អសន្តមេវា” តិអាធិ។

អនន្តរន្តំ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី” តិអាធិវចនសមនន្តរេវ។ សោតិ
ទ្វាទសហត្ថព្ពន្តេវ ឋត្វា យេន តំ វេចនំ សុតំ, សោ បរោ បុគ្គលោ។ ជាតាតិ ចេតិ
“អយំ បឋមមជ្ឈានលាភី” តិអាធិវសេន តេន វុត្តវេចនប្បកាវេន អត្ថំ អវិរាជេត្វា
អចិវេនេវ សចេ ជាតាតីតិ អត្ថោ។ យោ បន ឈានាធិនំ អត្ថនា អលទ្ធិកាវេន វា
អាគមេ ឧត្តហបរិបុច្ឆាធិវសេន អបរិចិតត្តា វា ឈានាធិសរូបំ អជានន្តោបិ
កេវលំ “ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តី” តិអាធិវចនានំ សុតបុព្ពត្តា តេន
“បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី” តិអាធិវចនេ វុត្ថេ “ឈានំ កិវ ឯស សមាបជ្ជតី” តិ

យទី ឯត្ថកមត្តម្យី ជាធាតុ, សោមី “ជាធាតុ” ឆ្លូវ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ.
២.២០៥) វុត្តាតិ គហេតញ្ចេ។ ចុតោ ហិ តិ ហិ-សន្នោ អវជារណោ, អត្តនា វុត្ត
តេន តត្ថកេយេវ ញាតេ សោ អសន្តគុណធិបកោ ចាបបុគ្គលោ
ជលសម្បត្តិសម្បជ្ជំ ឥមំ សាសនាមតមហាចានបំ អារុយ្ហាបិ ជលំ អបរិគុណ្ឌិត្វា
វិរាជេត្វា បតិត្វា មតោ នាម ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមស្សេវត្ថស្ស
“អសន្ត” មិច្ឆាធិនា បឋមំ វុត្តស្សបិ ព្យតិវេកត្ថំ ទស្សេតុំ អនុវាទវសេន វុត្តត្តា
បុនវុត្តិនោសោ ន ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥធានិ តំ ព្យតិវេកត្ថំ ទស្សេតុមាហា “នោ ច... ច... ហោតី” តិ។ យស្ស សោ
អាហេចតិ, សោ ច ន ជាធាតុ, អស្ស អសន្តគុណធិបកស្ស មុសាវាទិនោ។

“អញ្ញាបទេសញ្ញាវិនា” តិ ឥមិនា ទស្សិតព្យតិវេកត្ថស្ស ភាវភារេ សម្ពុវន្តំ
អាបត្តិកេនំ ទស្សេតុមាហា “យោ តេ” តិ អាធិ។ យោ ភិក្ខុ តេ តវ ឥធ ឥមស្មី
វិហារេ វសតីតិ យោជនា។ ធិបិតេតិ អត្តនោ អធិប្បាយេ បកាសិតេ។ ជាធាតុ
ចេតិ យោ តថា វុត្តវចនំ អស្សោសិ, សោ “ឯស អញ្ញាបទេសេន អត្តនោ
ឈានលាភិតំ ធិបេតី” តិ វា “ឯសោ ឈានលាភី” តិ វា វចនសមនន្តរមេវ សច
ជាធាតុ។ អស្សាតិ ឯវំ កថិតវចនវតោ តស្ស ភិក្ខុនោ។ តំ តេន វុត្តវចនំ។
ទុក្ខជមេវ ហោតិ, ន មុល្លច្ចយន្តិ អត្តោ។ អត្តនោ អាវាសកាវាទំ ឆាយកានំ
អញ្ញស្ស បវត្តិ កថេន្តស្ស វិយ អត្តនោយេវ អសន្តគុណំ សន្តមិវ កត្វា
កថនាការោ ឥមាយ កាថាយ អត្តតោ វុត្តាតិ ទដ្ឋញ្ចេ។

ឯត្ថ ច ឈានលាភិតិ ចាតិ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន ច-សន្នេន ចាឡិយំ (ចារា.
២២០) អាគតា អវសេសបរិយាយវាវា ច សង្កហិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា
ឈានលាភិតិ ឯត្ថ ឈានគ្គហណោន វិមោក្ខាធិនញ្ច ឧបលក្ខិតត្តា
ឈានាធិនសវិធាត្ថវិមនុស្សធម្មវិសយបរិយាយកថំ សុតវតា តដ្ឋលោ

តនត្រា ព្យាបាល បរិយាយសមុប្បាសកេន អាបន្តិតតំ មុល្លធូយព្យា អវិញ្ញាតេ វា
ចិនេនវិញ្ញាតេ វា អាបន្តិតតំ ទុក្ខជញ្ច ឥមាយ គាថាយ អត្ថតោ ទស្សិតមេវាតិ
ទដ្ឋតំ។

៣១០. ឯតន្តិយថាវុត្តប្បការំ ឈានាទិភេទំ ឧត្តរិមនុស្សធម៌។ អធិមាណាតិ
“អធិគតោហ”ន្តិ ឯវំ ឧប្បន្នមាណា, អធិកមាណាតិ អត្ថោ, “អយំ ធម្មោ មយា
អធិគតោ”តិ ទទ្ធមុប្បន្នេន មាណេន កថេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តោ
អនាបត្តិនយោតិ អាបត្តិយា អភារោ អនាបត្តិ, សា ឯវំ នយោ នេតព្ពោ
ពុជ្ឈិតព្ពោតិ កត្វា, អនាបត្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អធិមាណេនា”តិ ឯវំ វុត្តោ
ភគវតាតិ អត្ថោ, “អធិគតធម្មោហ”ន្តិ អធិមាណេន “អហំ
បឋមជ្ឈានលាភិ”តិ អាទិនិ វទន្តស្ស អនាបត្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។

អយមធិមាណោ កស្ស ហោតិ, កស្ស នហោតីតិ ចេ? អរិយានំ នហោតិ
មគ្គបច្ចវេក្ខណាទីហិ បញ្ចហិ បច្ចវេក្ខណាហិ សញ្ញាតសោមនស្សានំ
វិតិណ្ណាកម្ពុត្តា។ ទុស្សីលស្សាបិ នហោតិ តស្ស អរិយគុណាធិគមេ
និរុស្សាហត្តា។ សុសីលស្សាបិ កម្មជ្ជានានុយោគវហិតស្ស
និទ្ធារាមតាទិមនុយុត្តស្ស នហោតិ វិស្សជ្ជការំនាភិយោគត្តា។ សុបរិសុទ្ធាយ
សីលសម្មត្តិយា បតិជ្ជាយ សមថការំនាមនុយុត្តស្ស រូបារូបសមាបត្តិយំ
បត្តាសិនោ វាវិបស្សនាភិយុត្តស្ស សោបក្កិលេសោទយព្ពយព្យាណាលាភិនោ
វា ឧប្បន្នតិ។ សោ សមថវិបស្សនាការំនាហិ កិលេសសមុទាចារស្ស អភារេ
ឧប្បន្នេ តេ វិសេសភាគិនោ ភវិតុំ អទត្វា បីតិភាគិនោ កត្វា ឋេបេតីតិ
វេទិតព្ពោ។

បនាតិ អបិ-សទ្ធត្ថោ។ “ឯវំ”ន្តិ ឥមិនា “អនាបត្តិនយោ វុត្តោ”តិ
បច្ឆាមសតិ។ “អវត្តកាមស្សា”តិ ឥទព្វា ចាឡិយំ អាគតំ

“អនុល្លបនាធិប្បាយស្ស”តិ (ចារា. ២២២, ២២៥) ឥនព្វា អនត្ថន្តរំ។
អវុត្តកាមស្សតិ វរំ វុត្តាតិ យោជនា។ កោហាញ្ញេន ចាបិច្ឆាបកតស្ស
“ឈានាធិនំ លាភិម្ហី”តិ វនន្តស្ស អជ្ឈាសយោ ឧល្លបនាធិប្បាយោ នាម, តថា
អហុត្វា សព្វាហ្មចារីសុ អញ្ញំ ព្យាករោន្តស្ស វរមេវ អនាបត្តិភារោ វុត្តា
ភគវតាតិ អត្ថោ។ អាទិកស្សបិ វរំ វុត្តាតិ យោជនា។ “អនាបត្តិ
អាទិកម្មកស្ស”តិ (ចារា. ២២២) អាទិកម្មកស្សបិ អនាបត្តិភារោ វុត្តា
ភគវតាតិ អត្ថោ។ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ វគ្គមុនាតិវិយា ភិក្ខុ អាទិកម្មកា។
អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន តថា-សន្នេន ឥធ អវុត្តឧម្ពត្តកខិត្តចិត្តវេទនដ្ឋា គហិតា។

៣០០. ចាបិច្ឆតាតិ “វរំ មំ ជនោ សម្ភារេស្សតី”តិ
ឈានលាភិតាធិហេតុកាយ សម្ភារនាយ សម្ភារនាធិមិត្តស្ស
បច្ចយបដិលាភស្ស បត្តនាសម្ពាតាយ ចាបិកាយ លាមិកាយ ឥច្ឆាយ
សមន្នាគតភារោ ច។ តស្សតិ យំ ឈានាធិភេទភិទ្ធី ឧត្តរិមនុស្សធម៌ សមុល្លបិ,
តស្ស ធម្មស្ស។ អសន្តភារោតិ អត្តសន្តានេ បច្ចប្បន្នជាតិយំ
អនុប្បាទិតភារេន អវិជ្ជមានភារោ។ មនុស្សកស្ស អាហេចនញ្ចោតិ
វុត្តវចនស្ស អត្ថំ តន្ត្រីណោ ជាននកស្ស មនុស្សជាតិកស្ស “បឋមំ ឈានំ
សមាបន្នី”តិអាទិនា នយេន សវន្តបចារេ ឋត្វា អាហេចនញ្ចោ។ នញ្ចាបទេសេន
អាហេចនញ្ចោតិ សម្ពន្ធា។ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ បឋមំ ឈានំ
សមាបន្នី”តិអាទិនា (ចារា. ២២០) នយេន បវត្តអញ្ញាបទេសំ វិនា ឧដុកមេវ
អាហេចនញ្ចោ។ តទេវ ញ្ញាណន្តិ តទា វរំ ញ្ញាណំ, អចិរាយិត្វា វុត្តក្ខណោយេវ
ជាននន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី ចតុត្ថចារាជិកាបត្តិយំ។ ធិរាវិនយធរា។

៣០២. បឋមេ ទុតិយេ ចន្លេតិ មនុស្សវិគ្គហចារាជិកវដ្ឋិតេ
យថាវុត្តចារាជិកត្ថយេ។ បរិយាយោ នវិជ្ជតីតិ ចារាជិកាបត្តិបថំ

បរិយាយវេទនំ នលភតិ។ “ន បនេតវេ”តិ ឥទំ ឯត្ថាបិ យោជេតត្ថំ, ឥតវេ បន
តតិយចារាជិកេ បរិយាយោ នវិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ “មរណាវណ្ណំ វា
សំវណ្ណាយ្យា”តិ (ចារា. ១៧២) ច “អម្ពោ បុរិស កី តុយ្ហិមិនា”តិ អាទិនា (ចារា. ១៧១) ច “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ជនំ វា លភតិ”តិ អាទិនា (ចារា. ១៧៥) ច
បរិយាយេន វេទន្តស្ស ចារាជិកមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អាណាត្ថិ
ចារាជិកហេតុអាណាត្ថិកប្បយោគោ។ ន បនេតវេតិ
បឋមចតុត្ថចារាជិកទ្វយេ បន ចារាជិកហេតុភូតា អាណាត្ថិ ន លភតីតិ
អត្ថោ។

៣១៣. អាទិតិ បឋមចារាជិកំ។ ឯកសមុជ្ជានន្តិ ឯកការណំ។ សមុជ្ជាតិ
អាបត្តិ ឯតស្មាតិ សមុជ្ជានំ, ការណំ កាយាទិ។ តំ បន ធម្មិដំ កាយោ, វាចា,
កាយវាចា, កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ។ តេសំ វិនិច្ឆយំ ឧត្តវេ (ឧ. វិ.
៣២៥ អាទយោ) យថាគតជ្ជានេយេវ ច វណ្ណាយិស្សម។ តត្រិទំ ឯកសមុជ្ជានំ
ឯកំ កាយចិត្តំ សមុជ្ជានំ ឯតស្សាតិ កត្វា។ តេនាហ “ធុវង្គំ កាយចិត្តតោ”តិ។
“តំ សមុជ្ជាន”ន្តិ អជ្ឈាហារោ។ យេន សមុជ្ជានេន បឋមចារាជិកាបត្តិ ឧប្បជ្ជតិ,
តំសមុជ្ជានសម្ពាតំ ការណំ។ អជ្ឈជាតសម្ពាតំ កាយញ្ច សេវនចិត្តញ្ចាតិ ទ្វយំ
អង្គំ អវយវំ ឯតស្សាតិ ធុវង្គំ, តទុកយសភាវន្តិ អត្ថោ យថា “ធុវង្គំ
ចតុត្ថជ្ឈាន”ន្តិ។ សេសាតិ អវសិជ្ជានិ ឥណ្ឌិ ចារាជិកានិ។ តិសមុជ្ជានាតិ
កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ តិសមុជ្ជានា ឥណ្ឌិ សមុជ្ជានានិ
ឯតេសន្តិ កត្វា។ តេសន្តិ តេសំ តិណ្ណំ សមុជ្ជានានំ។ អជ្ឈានីតិ អវយវានិ។ សត្ត
កាយោ, ចិត្តំ, វាចា, ចិត្តំ, កាយោ, វាចា, ចិត្តន្តិ, តំសភាវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៣១៤. អាទិតិ មេដុនធម្មបដិសេវនចិត្តសម្បយុត្តចេតនាសភាវំ
បឋមចារាជិកំ។ សុខោបេក្ខាយុតំ ឧទីរិតន្តិ យោជនា។

ឥដ្ឋាលម្ហោបដិលាភាធិសោមនស្សហេតុម្ហិ សតិ សុខវេទនាសម្បយុត្តំ
ហោតិ, តស្មី អសតិ ឧបេក្ខាវេទនាយ សម្បយុត្តំ ហោតិ វុត្តន្តិ អត្ថោ។

តតិយំ ទុក្ខវេទនន្តិ តតិយំ មនុស្សវិគ្គហាចារាជិកំ
នោសចិត្តសម្បយុត្តំ ចេតនាសភាវត្តា ទុក្ខវេទនាយ សម្បយុត្តន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយន្តិ អធិដ្ឋានានចេតនាលក្ខណំ ទុតិយចារាជិកំ។ លោភេន បរសន្តកំ
ចោរិកាយ គណ្ណាន្តស្ស សោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, កោធនេ អភិក្ខតស្ស
វិលុម្បិត្វា វា វិលុម្បាបេត្វា វា គណ្ណតោ នោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ,
សោមនស្សំ, នោមនស្សញ្ចវិនា អគ្គហេតុកាមោវិយ ហុត្វា ឧទាសីនស្ស
គណ្ណតោ ឧបេក្ខាសម្បយុត្តំ ហោតិ តិ “តិវេទនមុទ្ធិត”ន្តិ អាហា។

ចតុត្ថញ្ចាតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មសមុល្លបនចេតនាលក្ខណំ
ចតុត្ថចារាជិកញ្ចា។ សម្ភារនិច្ឆាយ បច្ចយាសាយ វា តុដ្ឋតុដ្ឋស្សេវ “អហំ បឋមំ
ឈានំ សមាបជ្ឈាមី” តិអាធិនា នយេន អត្តនោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មលាភិតំ វេទន្តស្ស
សោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, អញ្ញបុគ្គលេសុ បដិហតចិត្តស្ស
កលហបុរេក្ខារតាយ វេទតោ នោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, បច្ចយាលោភេន
ជិយន្តាធិទុក្ខំ សហិតុមសក្កណោយ្យតាយ ឧទាសីនស្ស វេទតោ
ឧបេក្ខាសម្បយុត្តំ ហោតិ តិ “តិវេទនមុទ្ធិត”ន្តិ អាហា។

៣០៥. អដ្ឋចិត្តានីតិ លោភសហគតានិ អដ្ឋចិត្តានិ លព្ពវេតិ យោជនា,
លព្ពន្តិ អត្ថោ, ចេតនាសភាវេន បឋមចារាជិកេន សម្បយុត្តានីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ឯវមុបរិបិ។ ទុវេតិ បជិយសម្បយុត្តានិ ទ្វេ ចិត្តានិ។ ទស ចិត្តានីតិ
លោភសហគតានិ អដ្ឋ, ទ្វេ បជិយសម្បយុត្តានីតិ។ លព្ពវេតិ សម្បយុត្តភាវេន
លព្ពន្តិ។

៣០៦. តស្មាតិ យស្មា យថាវុត្តចិត្តេហិ សម្មយុត្តំ, តេន ហេតុនា។
គ្រិយាតិ ករណេន អាបន្និតត្ថត្ថា កិរិយា។ វីតិ ក្កមសញ្ញាយ អភាវេន
មុច្ឆនតោ សញ្ញាយ វិមោក្ខោ ឯតស្សាតិ សញ្ញាវិមោក្ខំ។ លោកវដ្ឋន្តិ លោកេន
អកុសលភាវតោ វដ្ឋនីយន្តិ ធិបិតំ បកាសិតំ។

៣០៧. អាបត្តិយំយេវាតិ ឯវការេន ន សិក្ខាបទេតិ ទស្សេតិ។ ឥទំវិជានន្តិ
សមុដ្ឋានាទិកំ ឥទំ យថាវុត្តំ វិជានំ។ វិភាវិជានតិ បញ្ញាវតាវិនយធករេន។

៣០៨-៩. មុទុបិដ្ឋិចាតិ លតាវិយ នមិក្ខា ករណំ ទស្សេត្វា នច្ចិតុំ
សមវាហិត្វា មុទុកតបិដ្ឋិកោ ច។ លម្ពំ ចាតិ បលម្ពមាទេន ជីយេន អង្គជាតេន
យុត្តោ។ លម្ពតីតិ លម្ពំ, អង្គជាតំ, តំ យស្ស អត្ថិ សោលម្ពំ។ ឥមេ ទ្វេបិ
កាមបរិឡាហាតុរភាវេ សតិ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខំ, វច្ឆមគ្គញ្ច
បវេសេត្វា វីតិ ក្កមិតុមហត្ថា ចារាជិកាបន្ទសទិសត្ថា បរិវដ្ឋិតា។ មុខគ្គាហិតិ
មុខេន គហណំ មុខគ្គាហោ, សោ ឯតស្ស អត្ថិតិ មុខគ្គាហិ, បរស្ស អង្គជាតំ
មុខេន គណ្ណាន្តោតិ អត្តោ។ និសីទកោតិ បរស្ស អង្គជាតេ អត្តនោ វច្ឆមគ្គេន
និសីទន្តោ។ ឥមេ ទ្វេ សហវាសិកានំ សីលវិជាននតោ អញ្ញេហិ សំវេសិតុំ
អនរហាតិ ចារាជិកាបន្ទសទិសត្ថា វិវដ្ឋិតា។ តេសន្តិ អសំវាសតាសាមញ្ញេន
ចត្តារោ ចារាជិកាបន្ទេ សង្កល្ហាតិ។ “តេសញ្ច មគ្គេនមគ្គបដិបត្តិសាមញ្ញេន
បឋមចារាជិកាបន្ទស្សេវ អនុលោមិកាតិ គហេតញ្ច” ឥច្ឆេវ និស្សន្ទេហោ វុត្តំ។
ឥមីនា ច អកតវីតិ ក្កមានម្យំ មុទុបិដ្ឋិអាទិនំ ចតុន្នំ អនុលោមចារាជិកភាវោ
វុត្តោតិ វិញ្ញាយតិ។

សមន្តចាសាទិកាយំ បទ -

“អបរាជិបិ លម្ពី, មុនុបិជ្ជិកោ, បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ណាតិ,
បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិស័ទតីតិ វេសេនំ ចតុន្នំ វេសេន ចត្តារិ
អនុលោមចារាជិកានីតិ វេទន្តិ។ ឯតានិ ហិ យស្មា ឧភិក្ខំ រាគវេសេន
សទិសភារូបគតានំ ធម្មោ ‘មេដុនធម្មោ’តិ វុច្ចតិ, តស្មា ឯតេន
បរិយាយេន មេដុនំ ធម្មំ អប្បជិសេវិត្វាយេវ កេវលំ មគ្គេន
មគ្គប្បវេសនវេសេន អាបជ្ជិតពុត្តា មេដុនធម្មចារាជិកស្ស
អនុលោមេន្តីតិ ‘អនុលោមចារាជិកានីតិ វុច្ចន្តី’តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៣) -

វុត្តត្តា ច តព្ពណ្ណនាយ ច សារត្ថធិបនិយំ -

“លម្ពីធិយតាយ បលម្ពមាណំ អង្គជាតមេតស្សាតិ លម្ពី។ សោ
ឯត្តាវតាន ចារាជិកោ, អថ ខោ យទា អនភិវតិយា បីឡិកោ អត្តនោ
អង្គជាតំ មុខេ វា វុច្ចមគ្គេ វា បវេសេតិ, តទា ចារាជិកោ ហោតិ។ មុនុកា
បិជ្ជិ ឯតស្សាតិ មុនុបិជ្ជិកោ, កតបរិកម្មាយ មុនុកាយ បិជ្ជិយា
សមន្មាគតោ។ សោបិ យទា អនភិវតិយា បីឡិកោ អត្តនោ អង្គជាតំ
អត្តនោ មុខេ បវេសេតិ តទា ចារាជិកោ ហោតិ។ បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន
គណ្ណាតីតិ យោ អនភិវតិយា បីឡិកោ បរស្ស សុត្តស្ស វា បមត្តស្ស វា
អង្គជាតំ អត្តនោ មុខេន គណ្ណាតិ។ បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិស័ទតីតិ យោ
អនភិវតិយា បីឡិកោ បរស្ស អង្គជាតំ កម្មនិយំ ទិស្វា អត្តនោ វុច្ចមគ្គេន
តស្សបរិ អភិនិស័ទតិ, តំ អត្តនោ វុច្ចមគ្គំ បវេសេតីតិ អត្តោ។
លម្ពីអាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋមចារាជិកេន សង្កហិតា, យស្មា បន
ឧភិក្ខំ រាគបរិយុដ្ឋានសម្ព័ន្ធតេន បរិយាយេន មេដុនំ ធម្មំ អប្បជិសេវិនោ
ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តា”តិ (សារត្ថ. ដ៏. ២.២៣៣) -

វុត្តត្តា ច កតវីតិក្កមាយេវេតេ “ចារាជិកា”តិ គហេតព្វា។

ភិក្ខុនិព្វានបញ្ជីតិ ឯត្ថ “អសាធារណានី”តិ ចាវសេសោ, ភិក្ខុហិ
អសាធារណានិ ភិក្ខុនិព្វានមេវ និយតានិ ឧត្តជាណុមណ្ឌាលិកា, វដ្តបដិច្ឆាធិកា,
ឧត្តត្តានុវត្តិកា, អដ្ឋវត្ថុកាតិ បញ្ជី ចារាជិកានិ ច។ វិព្ពន្ធា ភិក្ខុនិ សយន្តិ ឯត្ថ
“តេសំ អនុលោមិកា”តិ អាណេត្វា សម្ពន្ធិតត្ថំ។ តេសំ ចតុន្នំ ចារាជិកានំ
អនុលោមិកា សយំ វិព្ពន្ធា ភិក្ខុនិ ចាតិ យោជនា។ ចិត្តវសិកា ហុត្វា អត្តនា
និវត្តចីវរម្បិ ហិ មាតុតាមាណំ និវាសននិហារេន សយមេវ និវាសេត្វា គិហិវេសំ
រោចេត្វា គហិតមត្តេ សាសនតោ ចុតា ភិក្ខុនិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំករណោន
គិហិភារាវបន្ទតាសាមញ្ញេន សំវាសារហា ន ហោន្តិតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ
ចារាជិកានំ អនុលោមិកា ជាតា។

តថាតិ យថា ឥមេ ទស្សិតា តេន អសំវាសារហតាយ, ភិក្ខុភារាយ
អភព្ពតាយ ច ចារាជិការ, តថា ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលាបិ ហោន្តិតិ អត្ថោ។
ឯកាទសភព្ពាតិ មាតុយាតកោ, បិតុយាតកោ, អរហន្តយាតកោ,
សង្ឃភេទកោ, លោហិតុប្បាទកោ, បណ្ឌាកោ, តិរច្ឆានគតោ,
ឧកតោព្យញ្ញនកោ, យេយ្យសំវាសកោ, ភិក្ខុនិទូសកោ, តិត្តិយបក្កន្តកោតិ
ឯកាទស។ សព្វេតេ ចតុវិសតិ ឯតេ សព្វេ ចតុវិសតិ បុគ្គលា សមោធានតោ
វេទិតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។

៣២០. ឥមេ ចតុវិសតិ ចារាជិកា បុគ្គលា សីសច្ឆិន្នោវ ជីវិតុំ ឥធ
ភិក្ខុភារាយ អភព្ពាតិ វុត្តាតិ យោជនា។

៣២១. ឥមេសំ ឯកាទសន្នំ អភព្ពតាយ ហេតុទស្សនត្ថមាហា “បណ្ឌាកោ
ចា”តិអាទិ។ បណ្ឌាកោ ចាតិ អាសិត្តបណ្ឌាកោ, ឧស្សយបណ្ឌាកោ,
បក្ខបណ្ឌាកោ, ឌីបក្ខមិកបណ្ឌាកោ, នប្បុសកបណ្ឌាកោតិ វុត្តោ បញ្ចវិដោ
បណ្ឌាកោ ច។ តិរច្ឆានោតិ តិរិយំ អញ្ញាតិ គច្ឆតិ “តិរច្ឆានោ”តិ គហិតោ

នាគសុបណ្ណាធិកោ សព្វតិរច្ឆានយោនិកោ ច។ យក្ខាធយោ សព្វ
អមនុស្សបិ ឥធិតិរច្ឆានយេវ សង្គហិតាតិ វេទិតញ្ច។ ឧកតោព្យញ្ញោនាបិ
ចាតិ ឥត្ថិបុរិសព្យញ្ញនសាធកេហិ ឧកតោ កម្មតោ ជាតានិ ជនាធិកានិ
ព្យញ្ញនានិ យស្សតិ និរុត្តោ ឥត្ថិឧកតោព្យញ្ញោ, បុរិសឧកតោព្យញ្ញោនាតិ
ធុរិដោ ឧកតោព្យញ្ញោ ច។ វត្ថុវិបន្នាតិ តញ្ញាវភាវិតាយ ភិក្ខុភាវោ វសតិ
ឯត្ថាតិ វត្ថុ, បុគ្គលានំ ភិក្ខុភាវាវហតា, សា បន
បព្ពដ្ឋាក្ខន្ធកាគតសព្វនោសវិវហិតគុណសម្បយុត្តតា, តំ វិបន្នំ
បណ្ណាកភាវាធិយោគេន យេសំ តេ “វត្ថុវិបន្នា”តិ គហេតញ្ច។ ហិ-សន្នោ
ហេតុម្ហិ។ យស្មា វត្ថុវិបន្នា, តស្មា ឥធិ អត្តភាវេ បព្ពដ្ឋាយ អភព្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
“អហេតុបដិសន្ធិកា”តិ វេចនេន ឥមេសំ វិចាការវណាយុត្តភាវមាហ, ឥមីនា
ឯតេសំ មគ្គាធិគមស្ស វាវិតភាវោ ធស្សិតោតិ វេទិតញ្ច។

៣២២. បញ្ចានន្តិកាតិ កម្មាវរណេន យុត្តតាយ សគ្គមោក្ខសម្បត្តិតោ
បរិហាយិត្វា មរណានន្តំ អចាយបដិសន្ធិយំ និយតា មាតុឃាតកាធយោ
បញ្ចានន្តិកា ច។ ដេយ្យសំវាសោបិ ចាតិ លិង្គត្ថេនកោ, សំវាសត្ថេនកោ,
ឧកយត្ថេនកោតិ តិរិដោ ដេយ្យសំវាសកោ ច។ ទូសកោតិ បកតត្ថាយ
ភិក្ខុនិយា មេដុនំ បដិសេវិត្វា តស្សា ទូសិតត្ថា ភិក្ខុនី ទូសេតីតិ
“ភិក្ខុនិទូសកោ”តិ វុត្ថោ ច។ តិត្ថិបក្កន្តកោ ចាតិ តិត្ថិយានំ លទ្ធិ, វេសញ្ច
រោចេត្វា តំ គហេត្វា តេសមន្តំ បរិដ្ឋោ ច។ ឥតិ អដ្ឋ បន កិរិយានដ្ឋាតិ
យោជនា។ ឥតិ ឥធិមត្តត្ថា ឥមេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តេ ឥមេតិ សម្ពន្ធា។ តេ ឥមេ
អដ្ឋ បន មាតុវធាធិកិរិយាយ ឥហត្តភាវេ ភិក្ខុភាវាយ អនរហា ហុត្វា នដ្ឋាតិ
អត្ថោ។ ឯត្ថាវតា ឯកាធសអភព្វានំ អភព្វតាយ ការណំ ធស្សិតំ ហោតិ។

៣២៣. មយា ចារាជិកានំ សារគូតោ យោ អយំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, តស្ស វិនិច្ឆយស្ស អនុសារេន អនុគមនេន សេសោបិ វិនិច្ឆយោ ពុធន បណ្ឌិតេន អសេសតោវ វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ យោជនា។

៣២៤. បដុកាវកេ បរមេ វិវិធមហំ នយេហិ យុត្តេ វិនយបិដកេ បរមត្ថនយំ អភិបត្តយតា អយំ សតតំ បរិយាបុណ្ហតញ្ញោតិ យោជនា។ តត្ថ វិវិធមហំ នានប្បការេហិ។ នយេហិតិ នីយន្តិ វុត្តានុសារេន ឧទ្ទិរយន្តិតិ “នយា”តិ វុត្តេហិ ចក្កបេយ្យាលាទីហិ នយេហិ។ បរមត្ថនយន្តិ បរមោ ច សោ អត្តោ ចាតិ បរមត្តោ, បរមោ វា វិសេសេន និច្ចតញ្ញោ អត្តោ បរមត្តោ, សោយេវ វិនិច្ឆយត្ថិកានំ ពុទ្ធិយា នេតញ្ញោតិ បរមត្ថនយោ, វិនិច្ឆយុចាយោ នីយតិ ឯតេនាតិ កត្វា “បរមត្ថនយោ”តិ វុច្ចតិ, តំ បរមត្ថនយំ។ អភិបត្តយតាតិ វិនយបិដកេ វិនិច្ឆយំ វា តទុចាយំ វា បត្តយតា, ឥច្ឆន្តេនាតិ អត្តោ។ “បរិយាបុណ្ហតញ្ញោ អយ”ន្តិ បទច្នេនោ។ ម-ការោ អាគមសន្ធិដោ, ឌី-ការស្ស អ-ការាទេសោ។ បរិយាបុណ្ហតញ្ញោតិ បឋិតញ្ញោ, សោតញ្ញោ ចិន្តេតញ្ញោ ធារេតញ្ញោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយន្តិ វិនយវិនិច្ឆយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ធិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ចតុត្ថចារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា

៣២៥. ឯវំ នាធានយបដិមណ្ឌិតស្ស ចារាជិកកណ្តាស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តទនន្តរមុទ្ធិជ្ជស្ស តេរសកណ្តាស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា

“មោចតុកាមតា”តិអាទិ។ មោចតុំ កាមេតីតិ មោចតុកាមោ, តស្ស ភារោ
មោចតុកាមតា, តាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ មោចតុកាមតាចិត្តំ។ ឯត្ថ
“មោចតុកាមតា”តិ ឥមិនា ឯកានសសុ រាគេសុ “មោចនស្សនោ”តិ វុត្តំ
ឥមស្ស សង្ឃាទិសេសស្ស មូលការណំ សុក្កមោចនវិសយំ រាគមាហ។

ឯកានស រាគា នាម “មោចនស្សនោ, មុច្ឆនស្សនោ, មុត្តស្សនោ,
មេដុនស្សនោ, ជស្សស្សនោ, កណ្ណវនស្សនោ, ទស្សនស្សនោ, និសង្ខស្សនោ,
វាចស្សនោ, គេហស្សិតបេមំ, វនភន្តិយ”ន្តិ ឯវមាគតា។ ឥធមោចនំ នាម
សម្ពុរោគមោចនំ, តទត្ថាយ តត្ថិសយរាគសម្បយុត្តវេទនា មោចនស្សនោ
នាម។ តេនាហ អដ្ឋកថាយំ “មោចតុំ អស្សនោ មោចនស្សនោ”តិ។ មុច្ឆមាទេ
អស្សនោ មុច្ឆនស្សនោ, សម្ពុរោគម្ហំ មុច្ឆមាទេ តំរាគសម្បយុត្តា វេទនា
មុច្ឆនស្សនោ នាម។ ឯតេនេវ នយេន មុត្តស្សនាទិវាចស្សនាវសានេសុ
បទេសុ អត្ថក្កមោ វេទិតត្តោ។ ឥមេហិ នវហិ បទេហិ អស្សនសីសេន
កុណយដ្ឋិញ្ញាយេន តំសហចរិតោ រាគោ ទស្សិតោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“នវហិ បទេហិ សម្បយុត្តអស្សនសីសេន រាគោ វុត្តោ”តិ។

គេហស្សិតបេមន្តិ ឯត្ថ គេហដ្ឋា មាតុអាទយោ អាធមយ្យអាធារវេហារេន
“គេហរា”តិ វុច្ឆន្តិ។ “មញ្ញា ឧក្កដ្ឋិ ករោន្តិ”តិអាទិសុ វិយ តន្តិស្សិតោ
សីនេហាបរិយាយោ រាគោ “គេហស្សិតបេម”ន្តិ វុត្តោ។ ឥមិនា បទេន រាគស្ស
សភារោ សន្តស្សិតោ។ វនតោ ភព្វិកា អាភតំ យំ កិព្វិ ជលបុច្ឆាទិ វនភន្តិយំ
នាម។ ឥធម បន រាគវសេន បដិពទ្ធិចិត្តំ មាតុកាមេហិ វិហទុក្ខាបនយនត្តំ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.២៤០) តេសំ ថានេ វេហេត្វា ទស្សនដុសនវសេនវិន្តិតុំ រាគីហិ
គហេតត្ថតោ តេហិ បិឡដ្ឋិតមាលសហិតំ តម្ហូលន្តិ ឯវមាទិ “វនភន្តិយ”ន្តិ
អធិប្បតំ។ ឥមិនា បត្តិតវិសយគោចរោ រាគោ តទាយត្តវត្ថុវសេន

សន្តស្សីតោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ឯកេន បទេន សរូបេនេវ វាគោ, ឯកេន បទេន វត្ថុនា វុត្តោ។ វេនភង្គោ ហិ វាគស្ស វត្ថុ, ន វាគោយេវ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៤០)។

“មោចតុកាមតា” តិ ឥនមេវ អវត្វា “ចិត្ត” ង្គិ វេនេន វីតិ ក្កមសាធិកាយ កាយវិញ្ញាតិយា សមុជ្ជាបកំ វាគសម្បយុត្តំ ចិត្តវិសេសំ ទស្សេតិ។ តេន ចិត្តេន សមុជ្ជាបិយមាណំ វិញ្ញាតិសម្ពាទំ វីតិ ក្កម “វាយាមោ” តិ ឥមិនា ទស្សេតិ។ វាយាមោ នាម តំចិត្តសម្បយុត្តវីរិយំ។ ឯត្ថ បន “សេម្ពោ គុឡោ” តិ អាទីសុ វិយ ជលេ ហេតុបចារញ្ញាយេន វីតិ ក្កមស្ស វិសេសហេតុភូតវីរិយវាចកេន ច បទេន វីតិ ក្កមោវ វុត្តោតិ ទដ្ឋង្គំ។ អដ្ឋត្ថពាហិវ វត្ថុយដ្ឋនំ, អាគាសេ កដិកម្មនង្គិ សុក្កមោចនត្ថោ វាយាមោតិ អត្ថោ។ សុក្កស្ស មោចនំ សុក្កមោចនំ។

ឯត្ថ ច សុក្កស្ស តិ “សុក្កន្តិ ទស សុក្កានិ នីលំ បីតកំ លោហិតកំ ឌុំនាតំ តក្កវណ្ណំ ទកវណ្ណំ តេលវណ្ណំ ឌីវវណ្ណំ ទដិវណ្ណំ សប្បវណ្ណំ” ង្គិ (ចារា. ២៣៧) បទភាជនេ វុត្តានិ សត្តានំ បិត្តាទិអាសយភេទេន, បថវិធាតុអាទីនំ ចតុន្នំ វា រសសោណីតមំសមេទអដ្ឋិអដ្ឋិមិញ្ញានំ ធន្នំ ទេហធាតុនំ វា ភេទេន អនេកធា ភិទ្ធនេ ទសវិដេ សុក្កេ អញ្ញាតរស្ស សុក្កស្ស តិ អត្ថោ។ មោចនំ វិស្សដ្ឋីតិ បរិយាយំ, បកតិយា បីតសកដ្ឋានតោ មោចនង្គិ អត្ថោ។ យថាហា បទភាជនេ “វិស្សដ្ឋីតិ ហ្មនតោ ចាវនា វុច្ឆតិ” តិ (ចារា. ២៣៧)។ ឥហ “ហ្មនំ នាម វត្ថិសីសសម្ពាទំ មុត្តករណមូល” ង្គិ កេចិ។ “កដិ” តិ អបរេ។ “សកលកាយោ” តិ អញ្ញោ។ ឥមេសំ តិល្លំ វេនេសុ “តតិយស្ស ភាសិតំ សុភាសិត” ង្គិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) អដ្ឋកថាយំ តតិយវាទស្ស កតចាសំសត្តា កេសលោមនឧទន្តានំ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានញា

មុត្តកវីសខេឡូសិដ្ឋាណិកាបទ្ធសុក្ខបម្ពញ្ញវដ្ឋត្វាអវសេសំសកលសរីរំ
កាយប្បសាទការជីវិតិន្ទ្រិយអពន្ធិបិក្កានំវិយសម្ពុរោតុយាច ឋានន្តិ
វេទិតព្ពំ។

“សុក្កមោចន”ន្តិ ឥមិនាភី វុត្ថំ ហោតីតិ? “អាហេគ្យត្ថាយ, សុខត្ថាយ,
ភេសជ្ជត្ថាយ, ធានត្ថាយ, បុញ្ញត្ថាយ, យញ្ញត្ថាយ, សគ្គត្ថាយ, ពិជត្ថាយ,
វីមសត្ថាយ, ទវត្ថាយ មោចេតី”តិ (ចារា. ២៣៧)
វុត្ថនសរិធអធិប្បាយន្តោគធអញ្ញតរអធិប្បាយោ ហុត្វា “រាគូបត្ថម្ភេ,
វច្ឆបត្ថម្ភេ, បស្សវច្ឆបត្ថម្ភេ, វាគូបត្ថម្ភេ, ឧទ្ទាលិដ្ឋបាលាកនដ្ឋបត្ថម្ភេ
មោចេតី”តិ (ចារា. ២៣៧) វុត្ថបញ្ជីវិធកាលានមញ្ញតរកាលេ “អដ្ឋត្ថវបេ,
ពហិទ្ធាវបេ, អដ្ឋត្ថពហិទ្ធាវបេ, អាកាសេ កជី កម្សេន្តោ មោចេតី”តិ (ចារា.
២៣៧) វុត្ថចតុរុបាយានមញ្ញតរេន ឧបាយេន យថាវុត្ថរាគបិសាចវសេន
វិវសោ ហុត្វា យថាវុត្ថនិលាទិនសរិធអសម្ពុរោតុនមញ្ញតរំ យថាវុត្ថដ្ឋានតោ
ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនមត្ថម្មិ សចេ មោចេតីតិ សង្ខេបតោ គហោតព្ពំ។ ឯត្ថ ច
ឧទ្ទាលិដ្ឋបាលាកា នាម លោមសចាលា, យេសំ លោមេ អល្លិនេ អដ្ឋជាតំ
កម្មនិយំ ហោតិ។

អញ្ញត្រ សុបិនន្តោតិ សុបិនោ ឯវ សុបិនន្តោ, និស្សក្កវចនប្បសង្កេ
ករណវចនតោ សុបិនន្តាតិ អត្ថោ។ សុបិនា នាម “វាតាទិធាតុក្លោកវសេន វា
បុញ្ញនុក្ខតឥត្តិវចាទិវិសយវសេន វា ឥដ្ឋានិដ្ឋនេវតានុកាវេន វា បុញ្ញេន
បដិលភិតព្ពអត្ថស្ស, អបុញ្ញេន បត្តព្ពានត្ថស្ស ច បុព្វនិមិត្តវសេន វា ហោតី”តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ២. ២៣៧) វុត្ថសុ ចតុសុ ការណេសុ ឯកេន ការណេន កបិនិទ្ធាយ
សុបិនេ និស្សមាណាម្ពណតោ យំ សុក្កមោចនំ ហោតិ, តំ អវិសយំ
សុក្កមោចនំវិនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

សង្ឃាធិសេសោវ សង្ឃាធិសេសតា។ សង្ឃាធិសេសំ អាបដ្ឋិតា តតោ
 វុជ្ជាតុកាមស្ស កុលបុត្តស្ស អាទិម្ហំ បរិវាសនានត្ថំ, មជ្ឈេ ច
 មូលាយបដិកស្សនេន វិនា វា សហ វា មានត្ថនានត្ថំ, អវសានេ អញ្ញានត្តញ្ច
 សង្ឃោ ឯសិតញ្ចាតិ “សង្ឃោ អាទិម្ហំ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតញ្ចា អស្សាតិ
 សង្ឃាធិសេសោ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧; កដ្ឋា. អដ្ឋ.
 សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តត្តា សង្ឃាធិសេសា នាម,
 សុក្កវិស្សដ្ឋិសង្ឃាធិសេសាបត្តិ ហោតីតិ អត្តោ។ យថាហា បទភាជនេ “សង្ឃោវ
 តស្ស អាបត្តិយា បរិវាសំ ទេតិ, មូលាយ បដិកស្សតិ, មានត្ថំ ទេតិ, អព្ពេតិ, ន
 សម្មហុលា, ន ឯកបុគ្គលោ, តេន វុច្ចតិ ‘សង្ឃាធិសេសោ’ តិ។ តស្សេវ
 អាបត្តិនិកាយស្ស នាមំ នាមកម្មំ អធិវចនំ, តេនបិ វុច្ចតិ ‘សង្ឃាធិសេសោ’ តិ
 (ចារា. ២៣៧)។ ឯត្ថ ច បរិវាសាទិកថា សង្ឃាធិសេសាវសានេ អាគតជ្ជានេយេវ
 អាវិភវិស្សតិ។

៣២៦. ឯត្តាវតា មូលសិក្ខាបទាគតំ អត្ថបក្កមមូលកំ អាបត្តិ ទស្សេត្វា
 ឥនានិ ឥមិស្សា សង្ឃាធិសេសាបត្តិយា បរូបក្កមេនបិ អាបដ្ឋនំ ទស្សេតុមាហា
 “បរេនា” តិអាទិ។ ឧបក្កមាបេត្វាតិ អង្គជាតស្ស គហណំ វា យដ្ឋនំ វា កាវេត្វា។

៣២៧. សញ្ញាតិ “ឧបក្កមាមិ មោចស្សមិ” តិ ចេតេត្វា បកប្បេត្វា។
 ឧបក្កមន្តស្សាតិ អជ្ឈត្តវចាទីសុ តីសុ យត្ថ កត្ថចិ យដ្ឋេន្តស្ស។ សមុទ្ធិដ្ឋន្តិ
 “ចេតេតិ ឧបក្កមតិ ន មុច្ចតិ, អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស” តិ (ចារា. ២៦២) បទភាជនេ
 ភគវតា វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

៣២៨. ឥមិស្សំ កាថាយំ “អត្ថនោ អង្គជាតំ ឧបក្កមន្តស្ស” តិ ឥមិនា
 អជ្ឈត្តវេ វា ពហិទ្ធាវេ វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធាវេ វា អត្ថនោ អង្គជាតំ
 យដ្ឋេន្តស្សាតិ ឥមស្ស អត្ថស្ស វុត្តត្តា អង្គជាតយដ្ឋនេន វិនាការតោ ឥមិនា

អសង្គ្គយមានស្យាបិ អាកាសេ កដិកម្មនេន សុក្កមោចនេ សង្ឃាទិសេសស្ស
បឋមតាថាយំ “វាយាមោ”តិ សាមញ្ញវចនេន សង្គហិតត្តា តំ បេត្វា “តេន
ខោ បន សមយេន អញ្ញាតវស្ស ភិក្ខុនោ មោចនាធិប្បាយស្ស អាកាសេ កដិ
កម្មេន្តស្ស អសុចិ មុច្ចិ...បេ.... អសុចិ ន មុច្ចិ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ...បេ....
អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ដុល្លច្ចយស្ស”តិ
អាកាសេកដិកម្មនវត្ថុម្ហី វុត្តត្តា អមុត្ត ដុល្លច្ចយំ សង្គហិតមាហា
“សញ្ញា”តិអាទិ។

តត្ថ សញ្ញាតិ “ឧបក្កមាមិ មោចេស្សមី”តិ ជានិត្វា សញ្ញានិត្វាតិ អត្ថោ។
“ឧបក្កមន្តស្ស”តិ សាមញ្ញតោ តំ វិសេសេតុំ “អាកាសេ កម្មនេនបី”តិ អាហា,
កដិកម្មនេនាតិ គហេតព្ធុំ។ កថមិទំ លព្ពតីតិ បេ? ឥមាយ កថាយ
សង្គហិតព្ធុវត្ថុម្ហី “អាកាសេ កដិ កម្មេន្តស្ស”តិ (ចារា. ២៦៦) ចាបេ “កដិ
កម្មេន្តស្ស”តិ វចនសហចរស្ស “អាកាសេ”តិ វចនស្ស សន្និធានពលេន
លព្ពតិ អត្ថប្បករណសទ្ធព្ពសន្និធានា សទ្ធានំ វិសេសត្ថធិបនតោ។

៣២៩. វត្ថិន្តិ មុត្តវត្ថី, មុត្តករណស្ស វត្ថិន្តិ អត្ថោ។ កីឡាយ បូរេត្វាតិ
កាមទារកោវិយ កីឡិតុកាមតាយ មុត្តវត្ថី ទន្ធាំ គហេត្វា បូរេត្វាតិ អត្ថោ។
យថាហា វត្ថិវត្ថុម្ហី អដ្ឋកថាយំ “តេ ភិក្ខុ វត្ថី ទន្ធាំ គហេត្វា បូរេត្វា បូរេត្វា
វិស្សជ្ជេន្តា កាមទារកាវិយ បស្សវមកំសូ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៦៤)។ “ន
វត្ថី”តិ សាមញ្ញេន កស្មា វុត្ថិន្តិ? តស្មី វត្ថុស្មី វុត្ថនយេន មោចនាធិប្បាយេន
ទន្ធាំ គហេត្វា បូរេត្វា បូរេត្វា វិស្សជ្ជេន្តស្ស សុក្កេ មុត្ត មោចនាធិប្បាយោ
បេតេតិ, ឧបក្កមតិ, មុច្ចតីតិ អដ្ឋានំ សម្បន្នត្តា សង្ឃាទិសេសស្ស, អមុត្ត
ដុល្លច្ចយស្ស សម្ភវតោ ឧភយសង្គហិតមាហា។

៣៣០. ឧបនិជ្ឈាយនវត្ថុម្ភិ “ន ច ភិក្ខុវេ សារត្តេន មាតុតាមស្ស អង្គជាតំ
ឧបនិជ្ឈាយិតតំ, យោ ឧបនិជ្ឈាយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ២៦៦)
ចាឡិយំ “មាតុតាមស្ស” តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា “តិស្សន្ន” តិ វេទតិ។ តិស្សន្នំ បន
តត្ថិនន្និ មនុស្សមនុស្សតិវច្ឆានគតវសេន តិស្សន្នំ តត្ថិនំ។ “អង្គជាត” តិ
វិសេសេត្វា វុត្តត្តា “និមិត្ត” តិ មុត្តករណាមេវ វុច្ឆតិ, បដសតេនាបិ បដិច្ឆាទិតំ
វា អប្បដិច្ឆាទិតំ វា យោនិមគ្គត្ថិ អត្ថោ។ តេនាហ អដ្ឋកថាយំ “សចេបិ បដសតំ
និវត្តា ហោតិ, បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ឋត្វា ‘ឥមស្មី ឆាម ឡិកាសេ និមិត្ត’ តិ
ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស ទុក្ខជមេវ។ អនិវត្តានំ តាមទារិកានំ និមិត្តំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស
បន កិមេវ វុត្តត្ថ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៦៦)។ បុរតោ វា តិ ឯត្ថ “ឋត្វា” តិ
ចាបសេសោ។

៣៣១. ឯកេន... បេ... បស្សតោ ឯកំ ទុក្ខជន្និ សម្ពន្ធា។ “ឯកេន បយោគេន
ឯកំ ទុក្ខជ” តិ វេទនតោ អនេកេហិ បយោគេហិ អនេកានិ ទុក្ខជាតិ
ព្យតិវេកតោ លព្ពតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា
បុនប្បុនំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស បយោគេ បយោគេ ទុក្ខជ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៦៦)។
ឥមិស្ស អដ្ឋកថាយ “ឥតោ ចិតោ ចា” តិ វុត្តត្តា ឧម្មិលននិមិលនន្និ ឯត្ថ “វិវិទា
តំ អនោលោកេត្វា តមេវ ឡិលោកេន្តស្ស” តិ លព្ពតិ។

៣៣២. អមោចនាធិប្បាយស្ស មុត្តស្មី អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។
មោចនាធិប្បាយំ វិទា ភេសន្តករណាត្ថំ សុទ្ធចិត្តេន អង្គជាតេ ភេសន្តលេបំ
ករោន្តស្ស វា សុទ្ធចិត្តេនេវ ឧទ្ធារបស្សវាទី ករោន្តស្ស វា មុត្តេបិ អនាបត្តិតិ
ឥទំ “អនាបត្តិ សុបិនន្តេន នមោចនាធិប្បាយស្ស” តិ អាទិនា (ចារា. ២៦៧)
នយេន អនាបត្តិវា វេ វុត្តមេវា តិ អត្ថោ។

ឥមស្មី ចាបេ “អនុបក្កមន្តស្ស” តិ អវុត្តេបិ ឥមស្ស ចាបេស្ស បុរោ
“ចេតេតិ ន ឧបក្កមតិ មុច្ឆតិ, អនាបត្តិ” តិ (ចារា. ២៦២) ច “ន ចេតេតិ ន
ឧបក្កមតិ មុច្ឆតិ, អនាបត្តិ” តិ (ចារា. ២៦២) ច វេទនតោ តំ សង្កហេតុមាហា
“អនុបក្កមតោបិ ច មុត្តស្មី អនាបត្តិ បកាសិតា” តិ។ មោចនស្សាទរាគេន
បីឡិតោ ហុត្វា “អហោ វត មេ មុច្ឆេយ្យា” តិ ចិន្តេត្វា វា
ឯវ្យុបមោចនស្សាទរាគបីឡាបុព្វត្ថមចិត្តេ អសតិបិ កេវលំ កាមវិតក្កមត្តេន
ឧបហតោ ហុត្វា តាទិសអជ្ឈត្តិកពាហិវត្ថុសុ យជ្ជនវសេន វា អាកាសេ
កដិកម្មនវសេន វា ឧបក្កមំ អករោន្តស្ស តាទិសចិន្តាពលេន វា
កាមវិតក្កពលេន វា សុក្កេ មុត្តេបិ អនាបត្តិ ឥ ឥទំ យថាវុត្តចាបេវសេន
បកាសិតន្តិ អត្ថោ។

សុបិនន្តេន មុត្តស្មី, អនាបត្តិ បកាសិតា ឯត្ថ អន្តសទ្ធគ្តារាវតោ
សុបិនេតិ អត្ថោ។ សុបិនេ មេធុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស វា មាតុកាមេហិ
កាយសំសគ្គំ អាបជ្ជន្តស្ស វា សុក្កេ មុត្តេបិ អវិសយត្តា អនាបត្តិ ចាឡិយំ
“អនាបត្តិ ភិក្ខុ សុបិនន្តោ” តិ (ចារា. ២៦៣) ឥមីនា បកាសិតា តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បត្វា អដ្ឋកថាយំ “សុបិនេ បន ឧប្បន្ទាយ អស្សាទរេតនាយ សចស្ស
វិសយោ ហោតិ, និច្ចលេន ភវិតព្ធំ។ ន ហេតុន និមិត្តំ កីឡាបេតព្ធំ។
កាសាវបច្ចត្តរណារក្ខនត្ថំ បន ហត្ថបុជេន គហេត្វា ជគ្គនត្តាយ ឧទកដ្ឋានំ
គន្ធីវដ្តតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ២៦២) វុត្តត្តា អណ្ណាចាលិកា កិកីសកុណាវិយ,
វាលចាលិកា ចមរីវិយ, ឯកនេត្តចាលកោ បុរិសោវិយ ច កាយជីវិតេបិ
អបេក្ខំ បហាយ សីលំ វត្តិតុកាមេន សិក្ខាកាមេន និព្វានកាមិនិបដិបត្តិ
បូរេតុកាមេន កុលបុត្តេន “អញ្ញាត្រ សុបិនន្តោ” តិ (ចារា. ២៣៧) វេទនតោ

តថាគតស្ស អធិប្បាយានុកូលំ អដ្ឋកថាតោ ញត្វា អប្បមត្តេន បដិបដ្ឋិតព្ពន្ធ
អយមត្រានុសាសនី។

សុក្កវិស្សដ្ឋិកថាវណ្ណានា។

៣៣៣. មនុស្សវិនិច្ឆ័យ មនុស្សជាតិកំ ឥត្ថី, “មាតុគាមោ នាម មនុស្សវិនិច្ឆ័យ, ន
យក្ខី, ន បេតិ, ន តិវច្ឆានគតា, អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទារិកា, បកេវ
មហាត្ថរី”តិ (ចារា. ២៧០) បទភាជនេ វុត្តត្តា តទហុជាតកុមារិកាការេនបិ
បិតំ ជីវមានកមនុស្សមាតុគាមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “មនុស្សវិនិច្ឆ័យ”ន្តិ សាមញ្ញវចនេន
ជីវមានកមនុស្សវិនិច្ឆ័យ អយំ វិសេសោ កុតោ លព្ពតិទិ? វិនិតវត្ថុម្ហិ (ចារា. ២៨០
អាធមោ) មតិវិនិច្ឆ័យ កាយំ ដុសន្តស្ស ដុល្លច្ចយវចនតោ ទារិសេសតោ លព្ពតិ។
អាមសន្នោតិ “ហត្ថក្កាហំ វា វេណិក្កាហំ វា អញ្ញតរស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា
អង្គស្ស បរាមសន”ន្តិ (ចារា. ២៧០) វុត្តត្តា
ហត្ថាធិអង្គបច្ឆង្គដុសនាធិនាប្បការាណំ អញ្ញតរេន បកាវេន អាមសន្នោតិ
អត្ថោ។ អត្ថនោ កាយេន ឥត្ថិយា កាយស្ស សំសគ្គេ មិស្សីភាវេ រាគោ
កាយសំសគ្គរាគោ។ សង្ឃាធិសេសោ ឯតស្ស អត្ថិទិ សង្ឃាធិសេសិកោ,
កាយសំសគ្គសង្ឃាធិសេសោ អាបន្នោ ហោតិទិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៣៤. កាយសំសគ្គរាគេន ឥត្ថិយា អន្តមសោ លាមម្បិ អត្ថនោ សរីរេ
លាមេន ដុសន្តស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃាធិសេសាបត្ថិ ហោតិទិ យោជនា។ ឯត្ថ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.២៧៤) “លាមគណនាយ សង្ឃាធិសេសា ហោត្ថិ”តិ
កុរុន្តដ្ឋកថាមតស្ស អដ្ឋិតត្តា, “កោដ្ឋាសគណនាយ ន ហោតិ,
ឥត្ថិគណនាយ ហោតិ”តិ មហាអដ្ឋកថាមតស្ស បិតត្តា សង្ឃសន្តកេ
មញ្ញបីថេ បច្ឆត្តរណាធិនា កេនចិ អប្បជិច្ឆាធិតេ ដុសន្តស្ស វិយ
លាមគណនាយ អហុត្វា ដុដ្ឋលោមាណំ ពហុត្ថេបិ ឯកស្មី បយោគេ ឯកា ឯវ

អាបត្តិ, ពហុសុ បយោគេសុ បយោគគណនាយ អាបត្តិយោ ហោត្តិតិ
សន្និដ្ឋានំ។

៣៣៥. ឥត្តិយាតិ មនុស្សិតិយា។ សម្មុដ្ឋាតិ ហត្ថាទិសរិរាវយវេ សំសគ្គំ
សមាបន្នោ។ សេវនចេតនោ វាយមិត្វា កាយសំសគ្គរាគេន អត្ថនោ កាយំ
ចាលេត្វាតិ អត្ថោ។ សង្ឃាទិសេសតាតិ ឯត្ថ សកត្ថេ តទ្ធិតប្បច្ចយោ។
“សង្ឃាទិសេសតា”តិ បន ចាហោ សុន្ទរេ, សង្ឃាទិសេសស្ស អត្ថតា
វិជ្ជមានភារោតិ អត្ថោ។ សង្ឃាទិសេសាបត្តិយា សញ្ញាវសម្ពាតា អត្ថតា
ព្យាបច្ចយត្ថេ បុគ្គលេ សង្ឃាទិសេសីសទ្ធិបវត្តិនិមិត្តំ ហោតិ ភាវបច្ចយោ
តំអត្ថវសេន លព្ពតិ។ យថាហុ “យស្ស គុណស្ស ហិ ភាវា ធចញ្ចេ សទ្ធិសន្និវេសោ,
តទទិធានេ ត្ថតាធចយោ”តិ។

៣៣៦. ឯកេន ហត្ថេន គហេត្វាតិ (កម្ពុជា. អដ្ឋ.

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឯត្ថ “កាយសំសគ្គរាគេន”តិ អានេត្វា
សម្ពុត្តិភូមិ។ “មនុស្សិតិ”ន្តិ អដ្ឋាហារោ។ តំ មនុស្សិតិ។ តត្ថ តត្ថាតិ ឥត្តិយា
តស្មី តស្មី សរិរាវយវេ។ “ឯការាបត្តិ”តិ បឋមំ គហិតហត្ថស្ស អនបដិទត្តា
វុត្តំ។ គហិតហត្ថំ បន មោចេត្វា បុនប្បនំ ដុសន្តស្ស បយោគគណនាយ
អាបត្តិ ហោតិ ព្យតិវេកតោ លព្ពតិ។

៣៣៧. ឯកេន ហត្ថេន អត្ថហេត្វា សីសតោ យាវ ចាទំ, ចាទតោ យាវ
សីសញ្ញា កាយា ហត្ថំ អមោចេត្វា ទិវសម្មិ តំ ឥត្តី ដុសន្តស្ស ឯការាបត្តិ
យោជនា។ ឯត្ថាបិ “អមោចេត្វា”តិ ព្យតិវេកតោ មោចេត្វា ដុសន្តស្ស
បយោគគណនាយ អនេកាបត្តិយោតិ លព្ពតិ។

៣៣៨. ឯកតោ គហិតបញ្ចុដ្ឋលីនំ គណនាយ សេច អាបត្តិ សិយា,
ឯកស្ស មាតុកាមស្ស សរីរំ រាគចិត្តន ដុសន្តស្ស ទូត្តិសកលាបកោដ្ឋាសតោ
ព្យតិវេកស្ស សរីរស្សភាវា ទូត្តិសកលាបកោដ្ឋាសគណនាយ អាបត្តិយា
ភវិតតំ, តថា អភាវតោ ឥធម្មំ ន ហោតីតិ ទស្សនតំ “ន ហិ កោដ្ឋាសតោ
សិយា”តិ អាហ។

៣៤០-១. ឥត្តិយាវិមតិស្សាបិ អត្តនោ កាយេន ឥត្តិយា កាយំ ដុសតោ
តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយា, ឥត្តិយា បណ្ណាកាធិសញ្ញានោបិ អត្តនោបិ កាយេន
ឥត្តិយា កាយំ ដុសតោ តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយា។ អាធិសន្នេន
បុរិសតិវច្ឆានគតានំ សង្កហោ។ ឥត្តិយា ឥត្តិសញ្ញានោ អត្តនោ កាយេន
ឥត្តិយា កាយសម្ពុទ្ធំ ដុសតោ តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយា។ បណ្ណាកេ
បណ្ណាកសញ្ញានោ អត្តនោ កាយេន បណ្ណាកស្ស កាយំ ដុសតោ តស្ស
បុល្លច្ចយំ សិយា។ យក្ខិបេតិសុ យក្ខិបេតិសញ្ញានោ អត្តនោ កាយេន តាសំ
កាយំ ដុសតោ តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។ ឯត្ថ “បណ្ណាកគ្គហណោន
ឧកតោព្យញ្ញនកោបិ គយ្ហតិ”តិ វជិរុទ្ធិដីកាយំ វុត្ថំ។ “ឥត្តិយា វេមតិកស្សាបិ
បណ្ណាកាធិសញ្ញានោបិ អត្តនោ កាយេន ឥត្តិយា កាយសម្ពុទ្ធំ ដុសតោ តស្ស
បុល្លច្ចយំ សិយា”តិ ន យោជេតតំ។ កស្មា? តថា យោជនាយំ ចាឡិយំ ទុក្ខដំ
វុត្ថំ, ន បុល្លច្ចយន្តិ អនិជ្ឈប្បសង្កតោ។

“ទុក្ខដំ កាយសំសគ្គ, តិវច្ឆានគតិឥត្តិយា”តិ ឥមិនាវិនិតវត្ថុម្ហិ
អាគតនយេ សង្កហិតេបិ តេនេវ នយេន បណ្ណាកេ
វិមតិឥត្តិសញ្ញាតាធិអញ្ញមតិបក្ខេ ច បុរិសតិវច្ឆានគតេសុ
បុរិសតិវច្ឆានគតសញ្ញាវិមតិបណ្ណាកាធិអញ្ញមតិបក្ខេ ច ឥតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ

កាយបដិពន្ធាមសនាទីសុ ច បទភាជនេ វុត្តសត្តទុក្ខជាបត្តិយោ
ឧបលក្ខិតាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

៣៤២. អត្តនោ កាយេន បដិពន្ធន ឥត្តិយា កាយេន បដិពន្ធនំ ផុសន្តស្ស
ភិក្ខុនោ បន ទុក្ខជន្និ យោជនា។ ឯត្ថ បិ-សន្នោ វុត្តទុក្ខជានំ សមុច្ចយត្ថោ។ ច-
សន្នោ បន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន “និស្សគ្គិយេន កាយំ អាមសតិ។ និស្សគ្គិយេន
កាយបដិពន្ធនំ អាមសតិ។ និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយំ អាមសតិ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ២៧៦) ចាឡិយំ អាគតទុក្ខជានំ សង្គហោ វេទិតញោ។

៣៤៣-៤. ន កេវលំ បទភាជនាគតឥត្តិសរីរាទិកមេវ អនាមាសំ,
វិជិតវត្ថុសុ ធារុជិតលិកវត្ថុអនុលោមតោ ចោត្តលិកាទិឥត្តិរូបកញ្ច
និស្សគ្គិយវារាទុលោមតោ អសរីរដ្ឋំ មាតុកាមហិ បរិភុត្តវត្ថាភរណាទិញ
វិភង្គក្ខន្ធកាទីសុ វុត្តនយានុសារេន អដ្ឋកថាគតំ អវសេសំ អនាមាសវត្ថុញ
អាមសន្តស្ស អាបត្តិ សង្គហេតុមាហា “ឥត្តិន” ភិណ្ឌិ។

“ឥត្តិនំ ឥត្តិរូបញ្ច” តិ ឥទំ “ឥត្តិកាយ ឥត្តិធនំ (ចារា. ៣៤), សទ្ធានំ
សទ្ធាបរាយន” ភិណ្ឌិសុ វិយ លោកវេហារវសេន វុត្តំ។ ឥត្តិនំ
ធារុលោហាមយាទិកំ ឥត្តិរូបញ្ចាតិ យោជនា។ អាទិ-សន្នោ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ
មត្តិកាយ, បិដ្ឋេន វា កតំ មាតុកាមរូបំ សង្កណ្ឌាតិ។ មាតុកាមរូបំ យេន
កេនចិ ទិន្នំ សព្វវតនមយំ វិជា អវសេសំ សាទិយិត្វា ភិណ្ឌិត្វា
សមណសារុប្បបរិក្ខារំ កាវាបេត្តំ, អដុសិត្វា បរិភុត្តិត្វោ វា យោជេត្តំ វុត្តតិ។

“វុត្ត” ភិណ្ឌិ ឥមីនា និវាសនចារុបនទ្វយម្បិ សាមញ្ញេន គហិតំ។ ឥទញ្ច
មាតុកាមេន បរិភុត្តិត្តំ វេបិតម្បិ អនាមាសមេវ, ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ សម្បជិដ្ឋិត្វា
គណ្ហិត្តំ វុត្តតិ។ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន តិណាចុម្ពដកំ, អដ្ឋលិយា បណ្ណាមុទ្ធិកំ

ឧបាទាយ អលង្ការមេវ។ ឯត្ថ ច វាលកេសវដ្ឋកេសេសុ
បវេសនកន្តសូចិអាទិ កប្បិយភណ្ឌំ ទិយ្យមាណំ
សមណសារុប្បបរិក្ខារត្ថាយ គហោតព្វំ។

តត្ថជាតដលំ ខន្ធន្តិ រុក្ខេ បិតំ ខាទិតព្វំ បនសនាឡិកេរាទិដលព្វា
មនុស្សហិ រាសិកតំ បរិភូត្តិតព្វដលព្វា “មនុស្សហិ រាសិកតេសុបិ ឯសេវ
នយោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្ថា អនាមាសន្តិ ឧបលក្ខណតោ
ឥមំនាវ គហោតព្វំ។ អរញ្ញេ រុក្ខតោ បតិទំ ដលំ “អនុបសម្បន្នស្ស ទស្សមី”តិ
គហោតុំ វដ្តតិ។ “មុត្តាទី តត្ថជាតក”ន្តិ ឧបលក្ខណបទត្ថា គច្ឆតោ វិយុត្តម្បិ
គហោតព្វំ។ មុត្តាទិន្តិ ឯត្ថ “អបរណ្ណា”ន្តិ ចាបសេសោ។

សព្វានិ ធម្មានិទិ តិ “សាលិ វីហិ យវោ កង្ក្ក, កុទ្រុសវរកតោធុមា”តិ វុត្តានិ
សត្ត ធម្មានិ។ ខេត្តមគ្គេន គច្ឆតា សាលិសីសេ ហត្ថេន អដុសន្តេន គន្ធព្វំ។
សចេ មគ្គោ សម្ពាធា ហោតិ, សវីរេ ធម្មំ ដុសន្តេបិ មគ្គត្ថា ន ទោសោ។ វីទិយំ,
គេហដ្ឋំណោ វា ធម្មោសុ បសាវិតេសុ អបសក្កិត្វា ច គន្ធនំ ន សក្កា, “មគ្គំ
អធិជ្ជាយ គន្ធព្វំ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០) អដ្ឋកថាវចនតោ “ឥមំ មគ្គំ
គមិស្សមី”តិ គន្ធនំ វដ្តតិ។ “កុលគេហោ ធម្មាមត្តកេ ច អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទិន្នំ
ហោតិ, និសីទិតុំ វដ្តតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០ អត្ថតោ សមាណំ) អដ្ឋកថាយំ
វុត្តំ។ “អាសនសាលាយំ ធម្មោ វិប្បកិល្លោ អនុក្កមិត្វា ឯកមន្តេ បីបកំ
បញ្ញាបេត្វា និសីទិតព្វំ។ សចេ មនុស្សា តស្មី ធម្មាមត្តកេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា
ទេន្តិ, និសីទិតុំ វដ្តតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០ អត្ថតោ សមាណំ) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្ថា
អត្ថនា តត្ថ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិតុំ ន វដ្តតិ។

៣២៥. ធមនសម្ពាទី សព្វំ បញ្ចដ្ឋតុរិយម្បិ ចាតិ សម្ពុត្តោ។ ធមនសម្ពោ នាម
សទ្ធករណសម្ពោ។ អាទិ-សទ្ធនំ វំសសិដ្ឋតាឡាទិនំ សដ្ឋហោ។ បញ្ចដ្ឋតុរិយន្តិ

អាតតំ, វិតតំ, អាតតវិតតំ, យនំ, សុសិរន្តិ បញ្ចុដ្ឋសន្និវតំ តុរិយំ។ តត្ថ អាតតំ
នាម ចម្មបរិយោនទ្ធសុ ភេរិអាទិសុ ឯកតោ អាកឡិក្ខា ឌីនន្ទំ ឯកតលតុរិយំ។
វិតតំ នាម ឧកតោ អាកឡិក្ខា ឌីនន្ទំ ឧកយតលតុរិយំ។ អាតតវិតតំ នាម
ឧកយតោ ច មជ្ឈតោ ច សព្ពតោ បរិយោនន្ទិតំ។ យនំ សម្មាទិ។ សម្មន្តិ តាឡិ,
យណ្ណាកិដ្ឋនិវាអាទិនម្បិ ឯត្ថេវ សន្តិហោ។ សុសិរន្តិ វិសាទិ។

ឥធន (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០) កុរុន្តជ្ជកថាយំ វុត្តនយេន ភេរិចោក្ខរញ្ច
ភេរិតលចម្មញ្ចវីណា ច វីណាចោក្ខរចម្មញ្ច ធន្លោ ច អនាមាសំ។ “បូជំ
កត្វា ចេតិយដ្ឋណាទិសុ បេតិភេរិយោ អចាលេន្តន អវសេសដ្ឋានំ
សម្មន្តិតតំ។ កចវរនឌ្ឍនកាលេ កចវរំ វិយ គហេត្វា ឯកស្មី ឋានេ បេតតត្ថ”ន្តិ
មហាបច្ឆរិយំ វុត្តំ។ តុរិយភណ្ណោសុ យំ កិញ្ចិ អត្ថនោ ទិយមានំ តំ បរិវត្តត្វា
កប្បិយបរិក្ខារំ គហេតុំ អធិវាសេតត្ថំ។ ធាណិ វា ចោក្ខរំ វា
ធន្តកជ្ជនិក្ខិបនត្ថាយ, ចម្មញ្ច សត្តកោសករណត្ថាយ គហេតត្ថំ។

រតនានិ ច សព្ពានីតិ មុត្តា មណិ វេឡិវិយោ សន្និវិសលា បវាឡំ រជតំ
ជាតរូបំ លោហិតន្នោ មសារគល្លន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨០) វុត្តានិ សព្ពានិ រតនានិ
ច។ ឯត្ថ ច វិទ្ធា, អវិទ្ធា វា សាមុទ្ធិកាទិ សព្ពាបិ មុត្តា អនាមាសា។
ភណ្ណាមូលត្ថញ្ច កណ្ហិតុំ ន វដ្ឋតិ។ អន្តមសោ ជាតិដលិកំ ឧបាទាយ
នីលបីតាទិភេនោ សព្ពាបិ មណិ ធាតវិទ្ធោ អនាមាសោ។ អាហតាការេនេវ
បីតោ អវិទ្ធាធាតោ មណិ បត្តាទិ ភណ្ណាមូលត្ថំ អធិវាសេតុំ វដ្ឋតិ វុត្តំ។
មហាបច្ឆរិយំ បន បដិក្ខិតុំ។ បដិក្ខិតា កតោ កាចមណិយេវេកោ វដ្ឋតិ។
វេឡិវិយោ ច មណិសទិសោយេវវិនិច្ឆយោ។

ធមនសន្និ “សព្ពំ ធមនសន្និទិ”ន្តិអាទិកាថាយ តុរិយេសុ គហិតោ។
រតនទិវិតោ សន្និ អនាមាសោ។ ចានិយសន្និ ធាតោបិ អធាតោបិ

អាមាសោ។ អវសេសសង្ខារោ បន អញ្ញាណិកេសដ្ឋតំ, បត្តាធិកណ្ណាមូលការេន
ច អធិវាសេតុំ វដ្ឋតិ។ សុវណ្ណាន ឯកតោវិលីយាបេត្វា កតា មុត្តវណ្ណា សិលា
អនាមាសា។ សេសា សិលា ខុទ្ទកនិសានាធិកម្មតំ អធិវាសេតុំ វដ្ឋតិ។ “បវាឡំ
ឆោតមឆោតញ្ចវិទូមវិទូញ្ច សព្វថា អនាមាសំ, នាបិ អធិវាសេតព្ព”ន្តិ
មហាបជ្ជវិយំ វុត្តត្តា បវាឡបដិមាចេតិយានិ ចេវ ចោត្តកេសុ
បវេសេតព្ពអាណិយា មូលេ, អគ្គេច បវេសេតព្ពំ បទុមាធិអាការេន កតំ វដ្ឋញ្ច
ន គហេតព្ពំ ន ដុសិតព្ពំ។

ពីដតោ បដ្ឋាយ រជតំ, ជាតរូបញ្ច កតំ វាហោតុ អកតំ វា, សព្វសោ
អនាមាសំ, ន ច សាធិតព្ពំ។ ឥមិនា កតំ បដិមាធិកញ្ច អារក្ខេលោហញ្ច
អនាមាសន្តិ វក្ខតិ។ កតាកតសុវណ្ណារជតានំ អសាធិយិតព្ពតាយ ឥធ
អដ្ឋកថាយ អាគតត្តា ឧត្តរេន រាជបុត្រេន ការេត្វា អាហជំ សុវណ្ណាចេតិយំ ន
វដ្ឋតីតិ មហាបទុមត្ថេរេន បដិក្ខិត្តន្តិ
សុវណ្ណាបដិមាចេតិយចោត្តការវច្ឆាធិកមណីបទុមវដ្ឋាធិ យំ កិញ្ចិ ន
សាធិតព្ពមេវ, ន ច អាមសិតព្ពំ។ ឯតេន កតំ សេនាសនោបករណំ បន
បរិភុញ្ញតុំ វដ្ឋតិ។ ធម្មមណ្ឌាបេ កតម្យិ បដិជគ្គិតុំ វដ្ឋតិ។ លោហិតវណ្ណា មណី,
មសារកល្លមណី ច សព្វថា អនាមាសោ, ន ច អធិវាសេតព្ពោតិ មហាបជ្ជវិយំ
វុត្តំ។

៣៤៦. សព្វមារុយកណ្ណាន្តិ ខត្តាធិ សព្ពំ អារុដោបករណំ
បត្តាធិកប្បិយបរិក្ខារមូលត្ថាយ ធិយមាជំ សត្តវាណិជាយ អកាតព្ពត្តា ន
គហេតព្ពំ, “ឥមំ គណ្ណាថា”តិ ធិន្នំ ភិទ្ធិត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា
“ខុរាធិកប្បិយបរិក្ខារំ ការេស្សមី”តិ សាធិតុំ វដ្ឋតិ។ សង្គាមភូមិយំ មគ្គេ
បតិវត្តខត្តាធិ ធិស្វា ចាសាលោន ភិទ្ធិត្វា “ខុរាធិកប្បិយកណ្ណានិ ការេស្សមី”តិ

គណ្ឌីតុំ វដ្តតិ។ ឧសុសត្តិអាទិកំ ដលតោ ធន្នំ អបនេត្វា
កប្បិយបរិក្ខារការាបនត្ថាយ គហេតព្ភំ។

ជិយាតិ ធនុតុណោ។ ច-ការេន ឥមិស្សា កាថាយ អវុត្តំ អន្ត្តសតោមរាទី
បរហី សោបករណំ សន្ត្តណាតិ។ ធនុធន្នាកោតិ ជិយាវិហិតោ
ធនុធន្នាកោ។ ឥទំ បរហីសោបករណាភណ្ឌាទិកំ វិហារេ សម្មជ្ជិតព្ភជ្ជានេ
ឋបិតំ ចេ, សាមិកានំ វត្វា តេហិ អគ្គហិតំ ចេ, អបាលេន្តេន សម្មជ្ជិតព្ភំ។

ជាលញ្ឆាតិ មជ្ជជាលបក្ខិជាលាទិជាលញ្ឆា។ ជាលំ ជីយមានំ ធនុវេឋនត្ថំ,
អាសនចតិយាទិមត្តកេ ពន្ធនាទិបយោជនេ សតិ តទត្តញ្ច គហេតព្ភំ។
សរវារណំ នាម ដលកាទិកំ អញ្ញេហិ អត្តនោវិជ្ជនត្ថាយ វិស្សជ្ជសរទិវារណំ
វិនាសនោបរោធការណំ ហោតីតិ ភណ្ឌាមូលត្ថំ សាទិតុំ វដ្តតិ។
“ធនុកក្ខាជារដលកាទិ យទិច្ឆិតំ ករោមី”តិ មុជ្ជិអបនេត្វា គហេតុំ វដ្តតិ។

៣៤៧. ចេតិយន្តិ ឯត្ថ “សុវណ្ណាចេតិយ”ន្តិ ឥទំ “សុវណ្ណបដិពិម្ពាទី”តិ អនន្តរំ
វុត្តត្តា លព្ភតិ។ សុវណ្ណាគ្គហណាញាបលក្ខណាន្តិ រជតមយញ្ច គហេតព្ភំ។
អារក្ខជកន្តិ សុវណ្ណាវណ្ណំ លោហាវិសេសមាហា។ “អនាមាស”ន្តិ ឥទំ
“អសម្បជិច្ឆិយំ វា”តិ ឯតស្ស ឧបលក្ខណំ។

៣៤៨. សព្វំ វាទិតមិទិ សម្ពុន្ទោ។ ឱនហិតុន្តិ ចម្មវត្តតន្តិហិ ពន្ធតុំ។
ឱនហាបេតុន្តិ តថេវ អញ្ញេហិ ការាបេតុំ។ វាទាបេតុន្តិ អញ្ញេហិ វាទាបេតុំ។
វាទេតុន្តិ អត្តនា វាទេតុំ។ វាទិតន្តិ វាទនិយំ យថា “ករណីយំ ការិត”ន្តិ,
វាទនារហំ តុរិយភណ្ឌាន្តិ អត្តោ។ ឥទញ្ច ឱនហនាទិកិរិយាយ កម្មំ។

៣៤៩. ឧបហារំ ករិស្សាមាតិ បូជំ ករិស្សាម។ ឥតិ អនុមតិគ្គហណាត្ថាយ។
វត្តញ្ញាតិ តេ វត្តារោ វត្តញ្ញាតិ យោជនា។

៣៥០-១. ធុត្តិយា ឥត្តិយាតិ វិបដ្ឋាចារាយ លោឡិក្ខិយា។ សយំ
ដុសិយមាណស្សាតិ ភិក្ខុនោ បយោគំ វិនា ឥត្តិយា អត្តនា។ ដុសិយមាណស្ស។
កាយេន អវាយមិត្តាតិ តស្ស សរីរសម្មស្សនុកវនត្ថំ អត្តនោ កាយំ
អចាលេត្វា។ ជស្សំ បដិវិជានតោតិ ជស្សំ អនុកវន្តស្ស។

អសញ្ញាតិ ឯត្ថ “ដុសនេ” តិ ចាប្បសេសោ, “ឥមិនា ឧចាយេន ឥមំ
ដុសាមី” តិ អបេតេត្វា។ កី វុត្ថំ ហោតិ? “ឥមិនា បត្តបដិគ្គហណាទិនា
ឧចាយេន ឯតិស្សា សរីរសម្មស្សំ អនុកវិស្សាមី” តិ អចិន្តេត្វា
បត្តថាលកតដ្ឋកបណ្ណាបុជកេសដ្ឋាទី បដិគ្គណ្ណាបេន្តិយា ហេតុ អត្តនោ
ហេតុន ដុសនាទីសុ អនាបត្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ “អស្សតិយា” តិ ឥទំ បន ឥមិនា
សង្កហិតត្តា ឥទំ វិសុំ ន វុត្ថំ, មាតុកាមស្ស សរីរេ ដុសនការំ អជានិត្វា
អញ្ញវិហិតោ ហុត្វា សតី អនុបដ្ឋបេត្វា ហត្ថចាទបសារណាទីសុ ដុសន្តស្សាតិ
អត្តោ។

អជានន្តស្សាតិ ធារកាការំ ធារិកំ “មាតុកាមោ” តិ អជានិត្វា កេនចិ
ករណីយេន ដុសន្តស្ស។ មោក្ខាធិប្បាយិនោ ចាតិ “មោក្ខាធិប្បាយោ កាយេន
វាយមតិ, ជស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ,
ន ច ជស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ ន ច កាយេន វាយមតិ,
ជស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ ន ច កាយេន វាយមតិ, ន ច
ជស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ” តិ (ចារា. ២៧៩) វុត្ថមោក្ខាធិប្បាយវតោ
ចតុត្ថិជស្ស បុគ្គលស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “អនាបត្តិ” តិ ឥមិនា សម្ពុត្តោ។

ឥមេសុ យោ មាតុកាមេន អាលិដ្ឋនាទិបយោគេន អដ្ឋោត្តរយមាណោ តំ
អត្តនោ សរីរតោ អបនេត្វា មុញ្ញតុកាមោ ហត្ថចាលេន, មុដ្ឋិអាទីហិ វា
បដិបណាមនំ, បហារណាទិកញ្ច បយោគំ ករោតិ, អយំ បឋមោ បុគ្គលោ។

អត្តានមជ្ឈោត្តរិតុំ អាគច្ឆន្តី ឥត្ថី ទិស្វា បហរណាការាទិសព្ពបយោគំ
នស្សេត្វា តាសេត្វា អត្តនោ សរីរំ ដុសិតុំ អនេន្តោ ទុតិយោ។ ឥត្ថិយា
អជ្ឈោត្តរិត្វា អាលិដ្ឋិតោ ចោបនហិតំ មំ “អនត្ថិកោ”តិ មន្ទា “សយមេវ
បលាយិស្សតី”តិ, “អចោបនមេវ មោក្ខោចាយោ”តិ ញាត្វា និច្ចលោវ ហុត្វា
ជស្សំ បដិវិជានន្តោ តតិយោ។ អត្តានំ អជ្ឈោត្តរិតុមាគច្ឆន្តី ឥត្ថី ទិស្វា ទុតិយោ
វិយ តាសេតុំ កាយប្បយោគំ អកត្វា “អគតេ ចាតេស្សមិ, បហរិត្វា
តាសេស្សមិ”តិ វា ចិន្តេត្វា និច្ចលោវ ហុត្វា តិដ្ឋន្តោ ចតុត្ថោតិ វេទិតញោ។

៣៥២. បឋមេនាតិ ឯត្ថ “ចារាជិកេនា”តិ ចាបសេសោ,
កាយចិត្តសមុដ្ឋានន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥធិ ចិត្តំ នាម កាយសំសគ្គរាគសម្បយុត្តំ
ចិត្តំ, សុក្កវិស្សជ្ជម្ហំ មោចេតុកាមតាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ។

កាយសំសគ្គកថាវណ្ណានា។

៣៥៣-៤. ទុដ្ឋល្លវាចស្សនេនាតិ ទុដ្ឋ កុច្ឆិតការំ ខុលតិ កច្ឆតីតិ ទុដ្ឋល្លា,
ទុដ្ឋល្លា ច សា វាចា ចាតិ ទុដ្ឋល្លវាចា, វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គេ
មេដុនធម្មបដិសំយុត្តា វាចា, យថាហ “ទុដ្ឋល្លា នាម វាចា
វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គមេដុនធម្មបដិសំយុត្តា វាចា”តិ (ចារា. ២៨៥), ទុដ្ឋល្លវាចាយ
អស្សនោ ទុដ្ឋល្លវាចស្សនោ, តថាបវត្តវចីវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកចិត្តសម្បយុត្តា
ចេតនា, តេន សម្បយុត្តោ រាគោ ឥធិ សហចរិយេន “ទុដ្ឋល្លវាចស្សនោ”តិ
វុត្តោ, តេន, ទុដ្ឋល្លវាចស្សនសម្បយុត្តេន រាគេនាតិ អត្តោ។ ឥមិនា
“ឱភាសន្តស្ស”តិ វក្ខមាធិភាសនស្ស ហេតុ ធស្សិតោ។

ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ ភិក្ខុនោតិ យោជនា។ ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោតិ
“មាតុកាមោ នាម មនុស្សីតី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, វិញ្ញូ បដិពលា

សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លំ អាជានិតុ"ន្តិ បទភាជនេ និទ្ទិដ្ឋសរូបាយ
សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ជានន្តិយា មនុស្សិតិយា ឥត្តិសញ្ញានោ ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។
“ទ្វិន្ទ មគ្គាន”ន្តិ ឯតស្ស សម្ពុទ្ធិវសេន “ឥត្តិយា”តិ ឥទំ សាមិវសេន យោជេតព្ពំ,
យថាវុត្តសរូបស្ស មាតុកាមស្ស វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គន្តិ អត្ថោ។
វណ្ណាវណ្ណាវសេន ចាតិ “វណ្ណំ ភណាតិ នាម ទ្វេ មគ្គ ថោមេតិ វណ្ណាតិ
បសំសតិ។ អវណ្ណំ ភណាតិ នាម ទ្វេ មគ្គ ខុំសេតិ វម្មេតិ គរហាតិ”តិ និទ្ទេសេ
វុត្តនយេន ឧកោ មគ្គ ឧទ្ទិស្ស ថោមនគរហាលាវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

មេដុនស្ស យាចនាទយោ មេដុនយាចនាទយោ, តេហិ មេដុនយាចនាទីហិ,
“យាចតិបិ អាយាចតិបិ បុច្ឆតិបិ បដិបុច្ឆតិបិ អាចិក្ខតិបិ អនុសាសតិបិ
អក្កោសតិបី”តិ (ចារា. ២៨៥) ឧទ្ទេសេ វុត្តមេដុនយាចនាទីវសេនាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ “ឱកាសន្តស្ស”តិ វុត្តឱកាសនា ទស្សតា។
ឱកាសន្តស្សតិ ឧទ្ទេសយន្តស្ស, បកាសេន្តស្សតិ អត្ថោ។ “វិញ្ញំ”ន្តិ ឥមិនា
ឱកាសនកិរិយាយ កម្មមាហ, ឥមិនាវិសេសិតព្ពំ “មនុស្សិតិ”ន្តិ ឥទំ
បករណតោ លព្ពតិ, យថាទស្សិតបទភាជនាគតសរូបំ វិញ្ញំ បដិពលំ
មនុស្សិតិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយបីតិ ឱកាសនេ
អន្តិមបរិច្ឆេទទស្សនំ។ ទុដ្ឋល្លវចនស្សាទកាវេ សតិ យោ
វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គបដិពទ្ធំ គុណានោសំ វា មេដុនធម្មយាចនាទីវសេន វា
ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លំ ជានន្តិ មនុស្សិតី ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ហត្ថមុទ្ទាយបី វទេយ្យាតិ
អត្ថោ។

ឥមស្មី កាថាទ្វយេ ទុដ្ឋល្លវាចស្សនេន ឥត្តិយា ឥត្តិសញ្ញានោ វិញ្ញំ តំ ឥត្តិ ទ្វិន្ទ
មគ្គានំ វណ្ណាវសេន អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយបី ឱកាសន្តស្ស ភិក្ខុនោ គរុកំ
សិយាតិ ឯកំ វាក្យំ, តថា “ទ្វិន្ទ មគ្គានំ អវណ្ណាវសេនា”តិ ឥមិនា ច

“មេដុនយាចនាធិប័ត្រ” តិ ឥមិនា ច យោជនាយ វាក្យទ្វយន្តិ វរំ យោជនាវសេន
តិណិ វាក្យានិ ហោន្តិ។

តត្ថ បឋមវាក្យ វណ្ណាវចនេន សង្កហិតំ ថោមនាធិកមំ កថេន្តស្ស
សង្ឃាធិសេសោ ហោតិ។ “ឥតិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី” តិ
ឯត្ថកមេវ ថោមនត្ថំ វេទតោ សង្ឃាធិសេសោ ន ហោតិ, “តវ វច្ឆមគ្គោ ច
បស្សវមគ្គោ ច វ្យាធិសោ សុភោ សុសណ្ណានោ, តេន នាម វ្យាធិសេន
ឥតិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី” តិ វេទន្តស្ស ហោតិ។
“វណ្ណាតិ, បសំសតី” តិ បទទ្វយញ្ច “ថោមេតី” តិ បទស្ស បរិយាយោ។

ធុតិយវាក្យ អវណ្ណាបទសង្កហិតំ ខុំសនាធិត្ថយេ ខុំសនំ នាម
បតោនោបមេហិ ជរុសវចនេហិ តុទនំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ខុំសេតីតិ
វាចាបតោនេន យដ្ឋេតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ បតុដ្ឋតេនេនាតិ
“បតោនោ” តិ អគច្ឆន្ត អស្សាទយោ បវត្ថុតុំ វិជ្ជនកថាចននណ្ណោ វុច្ឆតិ។
វម្ពនំ នាម អបសាទនំ។ អបសាទនំ នាម គុណតោ បរិហាបនំ។ យថាហា
“វម្ពេតីតិ អបសាទេតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ គរហា នាម នោសារោបនំ។
យថាហា “គរហេតីតិ នោសំ ទេតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ ឥមំ
ខុំសនាធិបដិសំយុត្តវចនំ វគ្គមាទេសុ “សិខរណីសិ, សម្ពិជ្ជាសិ,
ឧកតោព្យញ្ញោសី” តិ ឥមេសុ តីសុ បទេសុ អញ្ញាតវេន យោជេត្វា កថេន្តស្សវ
សង្ឃាធិសេសោ, ន ឥតវស្ស។

តតិយវាក្យ មេដុនយាចនាធិវចនេហិ សង្កហិតំ អាយាចនាធិ
ករោន្តស្សាបិ សង្ឃាធិសេសោ។ “យាចតិ នាម ទេហិ មេ អរហសិ មេ
នាតុ” តិ អាធិនា (ចារា. ២៨៥) នយេន ឯកេកំ បទំ “ទេហិ មេ មេដុនំ

ធម្ម"ន្តិអាទិវសេន មេដុនធម្មបទេន សហ យជេត្វា មេដុនធម្មំ យាចន្តស្សេវ
ហោតិ។

“កថា តេ មាតា បសីទិស្សតិ, កថា តេ បិតា បសីទិស្សតិ, កថា តេ
ទេវតាយោ បសីទិស្សន្តិ, កថា តេ សុខណោ សុលយោ សុមុហុត្ថោ
ភវីស្សតិ”តិអាទិអាយាចនបទនិទ្ទេសេ ឯកេកំ បទំ តត្ថេវ ឱសានេ វុត្តេន
“កថា តេ មេដុនំ ធម្មំ លភិស្សមី”តិ បទេន យជេត្វា មេដុនំ យាចន្តស្សេវ
ហោតិ។

“កថំ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសី, កថំ ជារស្ស ទេសី”តិ (ចារា. ២៨៥)
បុច្ឆានិទ្ទេសវចនេសុ ច អញ្ញាតវំ មេដុនធម្មបទេន យជេត្វា បុច្ឆន្តស្សេវ ហោតិ។

“ឯវំ កិវ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសី, ឯវំ ជារស្ស ទេសី”តិ (ចារា. ២៨៥)
បដិបុច្ឆានិទ្ទេសវចនេសុ អញ្ញាតវំ មេដុនធម្មបទេន យជេត្វា វិសេសេត្វា
បដិបុច្ឆន្តស្សេវ ហោតិ។

“កថំ ទទមាធា សាមិកស្ស បិយា ហោតិ”តិ បុច្ឆតោ មាតុកាមស្ស “ឯវំ
ទេហិ, ឯវំ ទេន្តិ សាមិកស្ស បិយា ភវីស្សតិ មនាថា ចា”តិ អាណាត្តិវចនេ,
អនុសាសនីវចនេ ច ឯសេវ នយោ។

៣៥៥. អក្កោសនិទ្ទេសាគតេសុ “អនិមិត្តាសិ និមិត្តមត្តាសិ អលោហិតាសិ
ធុវលោហិតាសិ ធុវចោឡាសិ បក្សវន្តិសិ សិខរណីសិ ឥត្តិបណ្ឌាកាសិ
វេបុរិសិកាសិ សម្ពុទ្ធាសិ ឧកតោព្យញ្ញនាសិ”តិ ឯកាទសសុ បទេសុ
“សិខរណីសិ សម្ពុទ្ធាសិ ឧកតោព្យញ្ញនាសិ”តិ បទត្ថយំ បច្ចេកំ អាបត្តិកវំ,
ឥមិណ បទត្ថយេន សហ បុព្វេ វុត្តានិ វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គមេដុនធម្មបទានិ តីណិ
ចាតិ ធម្មបទានំ បច្ចេកំ អាបត្តិកវត្ថា ឥតោ បរាទិ អនិមិត្តាទីនិ អដ្ឋ បទានិ

“អធិមិត្តាសី មេដុនធម្មំ ទេហី” តិអាទិនា នយេន មេដុនធម្មបទេន សហ
យដេត្វា វុត្តានេវ អាបត្តិករាជិតិ វេទិតញ្ញានិ, “មេដុនយាចនាទីហី” តិ ឯត្ថ អាទិ-
សទ្ធសង្គហិតេសុ “អធិមិត្តាសី” តិអាទីសុ ឯកាទសសុ អក្កោសបទេសុ
អន្តោគធត្ថេបិ កេវលំ អាបត្តិករត្តា គរុតរំ បទត្ថយំ វិសុំ សង្កហេតព្ពន្ធិ
ញាបេតុមាហ “សិខរណីសី” តិអាទិ។

សិខរណីសី តិ ឯត្ថ “សិខរណី អសី” តិ បទន្នេនោ។ “អសី” តិ បច្ចេកំ
យោជេតព្ពំ។ តុ-សន្នោ កេវលយុត្តម្បិ អាបត្តិករំ ហោតីតិ វិសេសំ ជោតេតិ។
កេវលេនាបិ អក្កោសវចនេនាតិ យោជនា។ សិខរណីសី តិ ពហិ
និក្ខន្ធអាលិមំសា ភវសិ។ សម្ពិទ្ធាសី តិ មិស្សីភូតវច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គា។
ឧកតោព្យញ្ញនាសី តិ ឥត្ថិនិមិត្តេន, បុរិសនិមិត្តេន ចាតិ ឧកតោព្យញ្ញនេហិ
សមន្នាគតា។ “អយំ ឥត្ថិ, អយំ បុរិសោ” តិ ព្យញ្ញយតីតិ ព្យញ្ញនំ,
មុត្តករណានិ។ សុណាន្តិយា តិ ឯត្ថ “វិញ្ញមនុស្សត្ថិយា” តិ អធិការតោលព្ពតិ,
ឥមិនា អក្កោសិតព្ពវត្ថុ ទស្សីតំ ហោតិ។ ភាសិតំ សុណាន្តិយា
សុភាសិតទុញ្ញាសិតំ ជានន្តិយា មនុស្សត្ថិយា វិសយេ បវត្តអក្កោសវចនេន
សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៣៥៦. បុនប្បដំ ឱភាសន្តស្ស វាចានំ គណនាយ គរុកា សិយុន្តិ យោជនា។
ឯត្ថ “ឯកំ ឥត្ថិ” តិ អដ្ឋាហរិតព្ពំ។ ឯកវាចាយ ពហូ ឱភាសន្តស្ស ច ឥត្ថិនំ
គណនាយ គរុកា សិយុន្តិ យោជនា។ ឯត្ថាបិ “ឥត្ថិយោបី” តិ លព្ពតិ។

៣៥៧. សា ចេ នប្បដិជានាតី តិ ឯត្ថ “យំ សុណាន្តី មនុស្សត្ថី ទិនំ មគ្គានំ
វណ្ណាវណ្ណាវសេន ឱភាសតិ, សា ចេ ន បដិជានាតី” តិ សាមត្ថិយា លព្ពមាទំ
អាទាយ យោជេតព្ពំ។ អត្ថនោ ភាសិតំ ទុដ្ឋល្លំ វុត្តសមនន្តរមេវ អត្ថវសេន
សចេ ន ជានាតីតិ អត្ថោ។ តស្សាតិ តស្ស ទុដ្ឋល្លភាសិតភិក្ខុស្ស។ ឧព្ពជាណាំ,

អធិក្ខតំ វា អាទិស្ស ភណ្ឌនេ ចាបិ តស្ស បុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។
ភណ្ឌនេតិ ទិដ្ឋំ មគ្គានំ វណ្ណាទិកថនេ, “ភណ្ឌតោ”តិបិ លិខន្តិ, ភណ្ឌស្ស,
ភណ្ឌហេតុតិ អត្តោ។ ហេតុម្ហី អយមន្តបច្ចយោ “អសម្ពុជ”ន្តិអាទិសុ (ចារា.
អដ្ឋ. ១.គន្ថាវម្ពកថា) វិយ។ ឧត្តជាណុន្តិ ជាណុតោ ឧទ្ធុំ។ អក្ខតន្តិ អក្ខតតោ
ហេដ្ឋា។

៣៥៨. ឧត្តក្ខតន្តិ អក្ខតតោ ឧទ្ធុំ។ អនោជាណុមណ្ឌលន្តិ
ជាណុមណ្ឌលតោ អនោ។ ឧទ្ធិសន្តិ ឧទ្ធិស្ស។ “ឧទ្ធិស្សត្ថក្ខំ វា តថា,
អនោជាណុមណ្ឌល”ន្តិ ច លិខន្តិ, សោ ចាហោ សុន្ទរោ។ វណ្ណាទិភណ្ឌនេ ទុក្ខជន្តិ
សម្ពុត្តោ។ “វិញ្ញាមនុស្សិតិយា”តិ អធិការតោ លត្តតិ។ កាយបដិពទ្ធ
វណ្ណាទិភណ្ឌនេ ទុក្ខជន្តិ ឯតាបិ ឯសេវ នយោ។ វច្ឆមគ្គបស្សាវមគ្គា
សង្ឃាទិសេសកេត្តំ, អធិក្ខតំ ឧត្តជាណុមណ្ឌលំ បុល្លច្ចយកេត្តំ, ឧទ្ធុក្ខតំ
អនោជាណុមណ្ឌលំ ទុក្ខជកេត្តន្តិ ឥមេសុ តិសុ ខេត្តេសុ អក្ខតព្រោវ
ជាណុមណ្ឌលញ្ច បុល្លច្ចយទុក្ខជានំ ទិដ្ឋំ អវចិក្ខតំ កត្ត សង្កយ្ហតិវិ?
ទុក្ខជកេត្តេយេវ សង្កយ្ហតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “អក្ខតំ, បន
ជាណុមណ្ឌលញ្ច ឯតេវ ទុក្ខជកេត្តេ សង្កហំ គច្ឆតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៦)។

៣៥៩. បណ្ឌាកេ យក្ខិបេតិសុ ទិដ្ឋំ មគ្គានំ វណ្ណាទិភណ្ឌនេ តស្ស
ភណ្ឌស្ស បុល្លច្ចយំ ភវេតិ អធិការវសេន អាគតបទេហិ សហ យោជេតព្ពំ។
បណ្ឌាកាទិស្វតិ អាទិ-សន្តេន យក្ខិបេតិនំ គហាណំ។

៣៦០. ឧត្តក្ខត...បេ.... អយំ នយោតិ “បណ្ឌាកាទិស្វ”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។
អយំ នយោតិ “ទុក្ខជមេវ ហោតិ”តិ វុត្តោ នយោ។ សព្ពត្តាតិ
សង្ឃាទិសេសបុល្លច្ចយទុក្ខជកេត្តវសេន សព្ពេសុ ខេត្តេសុ។

៣៦០. អត្ថបុរេក្ខារោ ហុត្វា ឱភាសតោបិ អនាបត្តិតិ យោជនា។
មាតុកាមាណំ “អនិមិត្តាសី” តិអាទិសុ បទេសុ អត្ថកថនំ បុរេក្ខត្វា
“អនិមិត្តាសី” តិអាទិបទំ ភណ្ឌស្ស វា មាតុកាមេហិ សហា អដ្ឋកថំ
សង្ឃាយន្តានំ វា អនាបត្តិតិ អត្ថោ។ ធម្មបុរេក្ខារោ ហុត្វា ឱភាសតោ
អនាបត្តិតិ យោជនា។ ចាឡិធម្មំ វា ចេន្តស្ស វា តាសំ សុណន្តីនំ សង្ឃាយនំ វា
បុរេក្ខត្វា “អនិមិត្តាសី” តិអាទិសុ បទេសុ យំ កិញ្ចិ បព្ពជិតស្ស វា ឥតរស្ស វា
មាតុកាមស្ស កថេន្តស្ស អនាបត្តិតិ។ បុរេក្ខត្វានុសាសនិន្ទ “ឥនានិ
អនិមិត្តាសី... បេ... ឧភតោព្យញ្ញនាសិ, អប្បមាទំ នានិ ករេយ្យាសិ, យថា
អាយតិម្បិ វេរុចា នាហោសិ” តិ អនុសាសនី បុរេក្ខត្វា។

៣៦២. ឧម្ពត្តកាជិនន្ទិ បិត្តម្ពត្តកយ ក្ខម្ពត្តកវសេន ទ្វិន្ទ ឧម្ពត្តកានព្វា
អាទិ-សទ្ធសង្កហិតស្ស ឥមស្មី អាទិកម្មកស្ស ឧទាយិត្តេស្ស ច អនាបត្តិតិ វុត្តំ
ហោតិ។ “ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ កាយចិត្តតោ ច វាចាចិត្តតោ ច
កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវដ្ឋំ,
កាយកម្មំ, វេចកម្មំ, អកុសលចិត្ត” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៨៧) អដ្ឋកថាយំ
វុត្តបកិណ្ណាករិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ “សមុដ្ឋានាទយោ... បេ... តុល្យវា” តិ។ វេទនាយ
អទិន្នាទានេន អសមត្តា “វេទនេត្ថ ទ្វិជា មតា” តិ អាហា,
សុខោបេក្ខាវេទនាវសេន ទ្វិជា មតាតិ អត្ថោ។

ទុដ្ឋល្អវាចាកថាវណ្ណនា។

៣៦៣. កាមចារិចរិយាយាតិ មេដុនធម្មសម្ព័ន្ធតេន កាមេន ចារិចរិយាយ,
មេដុនធម្មេន ចារិចរិយាយាតិ អត្ថោ។ អថ វា កាមិតា បត្តិតាតិ កាមា,
មេដុនរាគវសេន បត្តិតាតិ អត្ថោ, កាមា ច សា ចារិចរិយា ចាតិ
កាមចារិចរិយា, តស្ស កាមចារិចរិយាយាតិបិ គហោតត្ថំ, មេដុនរាគចិត្តេន

អភិបត្តិតចារិចរិយាយាតិអត្ថោ។ “វណ្ណំ ភាសតោ”តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា,
“ឯតទគ្គំ ភគិនិ ចារិចរិយានំ យា មាទិសំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារី
ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យា”តិ អត្ថនោ មេដុនធម្មេន ចារិចរិយាយ គុណំ
អានិសំសំ កថេន្តស្ស្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មីយេវ ខណោតិ តស្មី
ភណ្ឌិតក្ខណោយេវ។ សា ច ជាតាតិ យំ ឧទ្ទិស្ស អភាសិ, ស ច សា
វចនសមនន្តរមេវ ជាតាតិ។

៣៦៤. សា មនុស្សិវុត្តិ នោ ជាតាតិ ច, តស្ស បុល្លច្ចយន្តិ សម្ពុទ្ធា។
យក្ខិបេតិទេវីសុ ជានន្តិសុ, បណ្ឌាកេ ច ជានន្តេ អត្ថកាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ
ភាសតោ តស្ស ភិក្ខុនោ បុល្លច្ចយំ ហោតិ យោជនា។ សេសេតិ
បុរិសតិវច្ឆានកតវិសយេ, យក្ខិអានិទំ អជាននិវិសយេ ច
អត្ថកាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសតោ តស្ស អាបត្តិ ធុក្កដំ ហោតិ យោជនា។

៣៦៥. បីវរាទីហិ បីវរិណ្ឌាចាតាទីហិ។ វត្ថុកាមេហិ តណ្ហាយ
វត្ថុភាវេន វត្ថុ ច កាមិតត្តា កាមាតិ ច សម្ពុទ្ធាតេហិ បច្ចយេហិ។

៣៦៦. រាគោ ឯវ រាគតា។ “រាគិតា”តិ វា ចាហេ, រាគោ អស្ស អត្ថិតិ រាគី,
តស្ស ភាវោ រាគិតា, អត្ថកាមចារិចរិយាយ រាគោតិ អត្ថោ។ ឱភាសោតិ
អត្ថកាមចារិចរិយាយ គុណភណ្ឌានំ។ តេន រាគោតិ កាមចារិចរិយាយ
រាគេន។ ខណោ តស្មិន្តិ ភណ្ឌិតក្ខណោ។ វិជានន្តិ យំ មនុស្សិវុត្តិ ឧទ្ទិស្ស
អត្ថកាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ ភណ្ឌិតិ, តាយ តស្ស វចនត្ថស្ស វិជានន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។

៣៦៧. បញ្ចង្គានីតិ មនុស្សិត្តិតា, តំសញ្ញិតា, ចារិចរិយាយ រាគិតា, តេន
រាគេន ឌីភាសនំ, ខណោ តស្មីវិជាននន្ត ឥមាធិ ឯត្ថ
អត្តកាមចារិចរិយសិក្ខាបទេ បញ្ច អង្គានិ, បញ្ច អាបត្តិការណានីតិ អត្ថោ។
អស្សតិ អត្តកាមចារិចរិយសិក្ខាបទស្ស។

អត្តកាមចារិចរិយកថាវណ្ណានា។

៣៦៨. “បដិគ្គណ្ហាតិ” តិអាទិកិរិយាត្ថយោចាទានសាមត្តិយេន តិក្ខត្ថំ
បដិចាទនកំ “យោ ភិក្ខុ” តិ ច “គរុ ហោតិ” តិ បទសាមត្តិយេន “តស្ស” តិ ច
លព្ពមានត្តា តិវិធមហិ សហ “យោ ភិក្ខុ បុរិសស្ស សន្ថេសំ បដិគ្គណ្ហាតិ,
វីមសតិ បច្ឆាហរតិ ច, តស្ស គរុ ហោតិ” តិ ឯកំ វាក្យំ ហោតិ។ ឯវំ “ឥត្តិយាបិ
វា” តិ ឥមិនា យោជនាយបិ ឯកំ វាក្យំ ហោតិ តិ ឥមិស្ស កាថាយ វាក្យទ្វយំ
យុជ្ជតិ។

ឥធសន្ទេសក្កមញ្ច យោជនាក្កមញ្ច ជាននត្ថំ បឋមំ តាវ ឥត្តិនញ្ច
ភិរិយានញ្ច បកេនោ ច សរូបញ្ចវិភាវីយតិ - តេសុ ឥត្តិយោ ទសវិជា ហោន្តិ។
យថាហ បទភាជនេ “ទស ឥត្តិយោ មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា
ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោតុរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សារក្ខា
សបរិទណ្ឌា” តិ។ ភិរិយា ច ទសវិជា ហោន្តិ។ យថាហ បទភាជនេ “ទស
ភិរិយាយោ ធនក្ខិតា ធន្តវាសិនី ភោគវាសិនី ឌីទបត្តកិនី ឌីភជប្ពមជា ទាសី ច
ភិរិយា ច កម្មការី ច ភិរិយា ច ធជាហជា មុហុត្តិកា” តិ (ចារា. ៣០៣)។ ឥមាសំ
បកេនោ ច សរូចានិ ច សង្ខេបតោ ឯវំ វេទិតញ្ចានិ -

បុរិសេហិ សហ យថា សំវាសំ ន ករោតិ, ឯវំ មាតរា រក្ខិតា មាតុរក្ខិតា។
យថាហ “មាតុរក្ខិតា នាម មាតា រក្ខតិ គោបេតិ ឥស្សរិយំ កាវេតិ វសំ

វត្តត្តិ"តិ។ បិតុរក្ខតាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ យស្មី កោណ្ឌញ្ញាទិគោត្ត
ជាតា, តស្មីយេវ គោត្ត ជាតេហិ រក្ខតា គោត្តរក្ខតា។ យថាហ "គោត្តរក្ខតា
នាម សគោត្តា រក្ខត្តិ"តិអាទិ។ ឯកំ សត្តារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតេហិ វា
ឯកគណបរិយាបន្នេហិ វា រក្ខតា ធម្មរក្ខតា នាម។ យថាហ "ធម្មរក្ខតា នាម
សហធម្មិកា រក្ខត្តិ"តិអាទិ (ចារា. ៣០៤)។ សារក្ខា នាម "គព្ភេបិ បរិគ្គហិតា
ហោតិ 'មយ្ហំ ឯសា'តិ អន្តមសោ មាលាគុណ្ឌបរិក្ខត្តាបិ"តិ ចាឡិយំ វុត្តសរូចា។
សបរិទណ្ឌា នាម "កេហិទិ ទណ្ឌោ បរិសោ ហោតិ 'យោ ឥត្តន្នាមំ ឥត្តិ គច្ឆតិ,
តស្ស ឯត្តកោ ទណ្ឌោ"តិ វុត្តសរូចាតិ អយំ ទសន្នំ ឥត្តនំ សរូបសង្ខេហោ។
ឥមាសុ ទសសុ សារក្ខសបរិទណ្ឌានំ ទិដ្ឋំ បរមុរិសសេវាយំ មិច្ឆាចារោ ហោតិ,
ឥតរាសំ ន ហោតិ។ ឥមា ទសបិ បញ្ចសីលំ រក្ខត្តេហិ អគមនីយា។

ទសសុ ភរិយាសុ "ធនក្ខតា នាម ធនេន កិណ្ឌិត្យា វាសេតី"តិ វុត្តត្តា
ភរិយភាវាយ អប្បកំ វា ពហុំ វា ធនំ ទត្វា គហិតា ធនក្ខតា នាម។ "ធន្វាសិនី
នាម បិយោ បិយំ វាសេតី"តិ វុត្តត្តា អត្តរុចិយា សំវេសិតេន បុរិសេន
សម្បជិដ្ឋិតា ធន្វាសិនី នាម។ "កោគវាសិនី នាម កោគំ ទត្វា វាសេតី"តិ វុត្តត្តា
ឧទុក្ខលមុសលាទិគេហោបករណំ លភិត្វា ភរិយភាវំ គច្ឆន្តិ ជនបទិត្ត
កោគវាសិនី នាម។ "បជវាសិនី នាម បជំ ទត្វា វាសេតី"តិ វុត្តត្តា និវាសនមត្តំ វា
ចារុបនមត្តំ វា លទ្ធា ភរិយភាវំ គច្ឆន្តិ ទលិទ្ធិត្តិ បជវាសិនី នាម។ ឱទបត្តកិនី
នាម "ឧទកបត្តំ អាមសិត្វា វាសេតី"តិ (ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា "ឥទំ ឧទកំ រិយ
សំសដ្ឋា អភេដ្ឋា ហោថា"តិ វត្វា ឯកស្មី ឧទកបត្តេ បុរិសេន សទ្ធិ ហត្ថំ
ឱតារេត្វា ភរិយភាវំ នីតោ មាតុគាមោ វុច្ឆតិ។ "ឱកជចុម្ពជា នាម ចុម្ពជំ
ឱរោបេត្វា វាសេតី"តិ (ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា សីសតោ ចុម្ពជំ ឱរោបេត្វា
ភរិយភាវំ មុបនីតា កជ្ជហារិកាទិឥត្តិ ឱកជចុម្ពជា នាម។ ធាសី ច ភរិយា ច
នាម "ធាសី ចេវ ហោតិ ភរិយា ចា"តិ (ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា ភរិយំ កត្វា វាសិតា

“តស្បូវ ឆាសី ច ភរិយា ចា” តិ វុត្តា។ កម្មការី ច ភរិយា ច នាម “កម្មការី ចេវ
ហោតិ ភរិយា ចា” តិ (ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា បដានិត្តិនិរុបេក្ខេន កុដុម្ពកិច្ចំ
ការេត្វា ភរិយភារំ នីតា ភរិយា កតកម្មា “កម្មការី ច ភរិយា ចា” តិ វុត្តា។
“ធជាហជា នាម ករមរាជីតា វុច្ឆតី” តិ (ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា ធជំ ឧស្សបេត្វា
គច្ឆន្តិយា មហាសេនាយ សទ្ធិ គន្ធា បរិសយំ វិលុម្បន្តេន បច្ឆិន្ទិត្វា អាទេត្វា
ភរិយភារមុបនីតា ឥត្ថី ធជាហជា នាម។ “មុហុត្តិកា នាម តម្ពុណិកា វុច្ឆតី” តិ
(ចារា. ៣០៤) វុត្តត្តា អចិរកាលំ សំវាសត្ថាយ គហិតា ឥត្ថី មុហុត្តិកា នាមាតិ
អយំ ធនន្នំ ភរិយានំ សរូបសង្ខេហោ។ យថាវុត្តាសុ ធនសុ ឥត្ថីសុ អញ្ញាតរំ
ធនន្នំ ភរិយានំ អញ្ញាតរជ្ជានេ បឋមនត្ថមធិប្បេតការំ វុត្តំ បុរិសេន “គច្ឆ កន្តេ
ឥត្តន្នាមំ មាតុរត្តិកំ ព្រហ្មា ហោហិ កិរ ឥត្តន្នាមស្ស ភរិយា
ធនក្កិតា’ តិ” អាទិនា នយេន ធនន្នសន្នេសំ “សាធុ ឧទាសកា” តិ អាទិនា នយេន
វីរីភេទំ កត្វា វា សីសកម្មនាធិវសេន វា បដិគ្គណ្ហាតិ តិ អាហា “បដិគ្គណ្ហាតិ
សន្នេសំ បុរិសស្ស” តិ។

ឯត្ថ បុរិសស្សតិ ឧបលក្ខណត្តា “បុរិសស្ស មាតា ភិក្ខុ
បហិណាតី” តិ អាទិនា (ចារា. ៣២៧) នយេន ចាឡិយំ វុត្តបុរិសស្ស
មាតាបិតុអាទយោ ច គហេតព្ភា។ វីមសតីតិ ឯវំ បដិគ្គហិតសាសនំ
តស្សយេវ ឯកំសេន អវិរាជេត្វា វុទ្ធស្ស មាតាបិតុអាទិនមញ្ញាតរស្ស វា
អាហេចតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ វីមសតីតិ ឧបលក្ខណត្តា “បដិគ្គណ្ហាតិ អន្តេវាសី
វីមសាបេត្វា អត្តនា បច្ឆាហរតិ, អាបត្តិ សង្ឃាធិសេសស្ស” តិ (ចារា. ៣៣៨)
វុត្តត្តា វីមសាបេតីតិបិ គហេតព្ភំ។ បច្ឆាហរតីតិ តថា អាហាជំ សាសនំ សុត្វា
តស្ស ឥត្ថិយា សម្បជិច្ឆិតេ ច អសម្បជិច្ឆិតេ ច លជ្ជាយ តុណ្ហិភូតាយ ច តំ
បវុត្តិ បច្ឆាហរិត្វា អាទិត្តតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥធាបិ បច្ឆាហរតីតិ

ឧបលក្ខណត្ថា “បដិគ្គណ្ណាតិ វីមំសតិ អន្តេវាសី បច្ឆាហរាបេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស” តិ (ចារា. ៣៣៨) វុត្តត្ថា បច្ឆាហរាបេតិ ច គហេតព្ពំ។

“ឥត្តិយាបិ វា” តិ ឥមិនា យោជេត្វា គហិតទុតិយវាក្យេ ច ឯវមេវ អត្ថោ វុត្តព្ពោ។ តត្ថ សន្នេសក្កមោ បន “មាតុរក្ខិតា ភិក្ខុំ បហិណាតិ ‘គច្ឆ កន្លេ ឥត្តន្នាមំ ព្រូហិ ‘ហោមិ ឥត្តន្នាមស្ស ភិរិយា ជនក្កិតា’ តិ” អាទិចាឡិនយេន (ចារា. ៣៣០) ធម្មព្ពោ។ ឯត្ថាបិ “វីមំសាបេតិ បច្ឆាហរាបេតិ” តិ ឥទព្វា វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ។ ឥមិនា និយាមេន ធនន្នំ ឥត្តិនំ នាមំ វិសុំ វិសុំ វត្វា ធនន្នំ ភិរិយានំ អញ្ញាតត្ថាយ ធីយមានសន្នេសក្កមោ យោជេតព្ពោ។ ឥធាបិ ឥត្តិយាបិ វា ឧបលក្ខណត្ថា “មាតុរក្ខិតាយ មាតា ភិក្ខុំ បហិណាតិ ‘គច្ឆ កន្លេ ឥត្តន្នាមំ ព្រូហិ ‘ហោតុ ឥត្តន្នាមស្ស ភិរិយា ជនក្កិតា’ តិ អាទិចាឡិវសេន (ចារា. ៣២២) ឥត្តិយា មាតុបិតុអាទិនព្វា សន្នេសក្កមោ យោជេតព្ពោ។

៣៧០. តំ បវត្តិ។ សញ្ញាវត្ថា សញ្ញរណាហេតុ។ ន មុច្ឆតីតិ ឥត្តិបុរិសានំ អន្តរេ សាសនំ បដិគ្គហេត្វា សញ្ញរណាហេតុ អាបន្និតព្ពសង្ឃាទិសេសតោ ន មុច្ឆតីតិ អត្ថោ។

៣៧១. អញ្ញំ វា តិ មាតាបិតុរក្ខិតាទីសុ អញ្ញាតរំ វា។ “ភាសតោ” តិ លិខន្តិ។ “បេសិតោ” តិ ឥមិនា វិរុទ្ធត្ថា តំ បហាយ “ភាសតី” តិ ចាថោ គហេតព្ពោ។ ចាថសេសោ វា កាតព្ពោ។ “យោ អញ្ញំ ភាសតិ ចេ, តស្ស ភាសតោតិ យោជនា” តិ និស្សន្នេហា វុត្តំ។ “មាតរា រក្ខិតំ ឥត្តី ‘គច្ឆ ព្រូហី’ តិ យោ បេសិតោ ហោតិ, តស្ស បិតុរក្ខិតំ វា អញ្ញំ វា ភាសតោ វិសង្កេតោវា” តិ, “មាតរា... បេ... ព្រូហី’ តិ បេសិតោ ហុត្វា បិតុរក្ខិតំ វា អញ្ញំ វា ភាសតោ វិសង្កេតោវា” តិ យោជនា យុត្តតរាតិ អម្ពាភំ ខន្តិ។

៣៧២. បដិគ្គណ្ណានតាធិប្បីតិ បដិគ្គណ្ណានមេវ បដិគ្គណ្ណានតា។ អាទិ-សន្តេន
វីមំសនបច្ឆាហារណានិ គហិតានិ។ សញ្ញវិត្តេតិ សញ្ញារណោ។ សមាបន្នេតិ គតេ
សតិ។ គរុកាបត្តិមាទិសេតិ ឯត្ថ “តស្ស”តិ សេសោ។ អាទិសេតិ កថេយ្យ។

៣៧៣. ធូហិ មុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ ឯត្ថ ធូហិ ធូហិ អង្កេហិ សញ្ញវិត្តេ សមាបន្នេ
មុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ គហេតព្វំ។ “បដិគ្គណ្ណាតិ វីមំសតិ ន បច្ឆាហារតិ, អាបត្តិ
មុល្លច្ចយស្ស។ បដិគ្គណ្ណាតិ ន វីមំសតិ បច្ឆាហារតិ, អាបត្តិ មុល្លច្ចយស្ស។ ន
បដិគ្គណ្ណាតិ វីមំសតិ បច្ឆាហារតិ, អាបត្តិ មុល្លច្ចយស្ស”តិ (ចារា. ៣៣៨) ធូហិ
ធូហិ អង្កេហិ មុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ បណ្ណាកាធិស្វតិ បណ្ណាកយ ក្ខិបេតិសុ។
តិហិបិ អង្កេហិ សញ្ញវិត្តេ សមាបន្នេ មុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

ឯកេនេវាតិ ឯកេនេវ អង្កេន។ សព្ពត្ថាតិ មាតុវក្ខិតាធិសុ
សព្ពមាតុកាមេសុ ច វិនិត្យត្ថម្ភិ “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញាតរោ បុរិសោ
អញ្ញាតរំ ភិក្ខុំ អាណាបេសិ ‘គច្ឆ ភន្តេ ឥត្ថន្ទាមំ ឥត្ថី វីមំសា’តិ។ សោ គន្ធា
មនុស្សេ បុច្ឆិ ‘កហំ ឥត្ថន្ទាមា’តិ។ សុត្តា ភន្តេតិ... បេ... មតា ភន្តេតិ។ និក្ខន្ធា
ភន្តេតិ។ អនិច្ចំ ភន្តេតិ។ ឥត្ថិបណ្ណាកា ភន្តេតិ។ តស្ស កុក្កច្ចំ អហោសិ។
អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ធុក្កជស្ស”តិ (ចារា. ៣៤១)
អាគតាសុ សុត្តាធិសុ បញ្ចសុ ច។

៣៧៤. អនាបត្តិ បកាសិតាតិ ចេតិយាធិសុ កត្តព្វំ និស្សយេ ឥត្ថិយា
បុរិសស្ស, បុរិសេន ច ឥត្ថិយា ទិន្នសាសនំ បដិគ្គហេត្វាវីមំសិត្វា បច្ឆាហារិត្វា
អាហេនេន្តស្ស អនាបត្តិកាវោ “អនាបត្តិ សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា គិលានស្ស
វា ករណីយេន គច្ឆតិ, ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្ស”តិ (ចារា. ៣៤០) ចាឡិយំ
វុត្តាតិ អត្ថោ។

៣៧៥. តថា តស្សាតិ មនុស្សជាតិកាយ តស្សា។ នាលំវេចនីយតាតិ
“មមាយ”ន្តិ វា និគ្គហបគ្គហោ វា និរាសន្តំ វុត្ថំ នាហរតីតិ អលំវេចនីយា,
អស្សមិកា, សា ហិ កេនចិ “មយ្ហំ ឯសា”តិ វុត្ថំ វា និរាសន្តំ
និគ្គហបគ្គហវេចនំ វា វុត្ថំ អសក្កុណោយ្យា, អលំវេចនីយា ន ភវតីតិ
នាលំវេចនីយា, សស្សមិកា, សា ហិ សាមិកេន តថា កាតុំ សក្កុណោយ្យាតិ
នាលំវេចនីយា, នាលំវេចនីយា ន ភវតីតិ នាលំវេចនីយា, អលំវេចនីយបទេន
វុត្តា អស្សមិកា ឯវ, បដិសេធា ទ្វេ បកតិមត្ថំ គមយន្តីតិ, នាលំវេចនីយាយ
ភាវោ នាលំវេចនីយតា, និរាសន្តំ អវេចនីយតា អស្សមិកភាវោតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ សញ្ញវត្ថុវសេន ភិក្ខុនា វេចនីយា ន ហោតីតិ វា “អលំវេចនីយា”តិ បិ
គហោតព្ពមេវ។ បដិគ្គណ្ណានតាធិនំ វសាតិ ឯត្ថ ចការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ តតោ
បដិគ្គណ្ណានវីមសនបច្ឆាហរណាសម្ពាតានំ តិណ្ណំ អម្ពានំ វសេន ច បុព្វេ
វុត្តមនុស្សត្ថិតា នាលំវេចនីយតាតិ វុត្តានំ ទិដ្ឋំ អម្ពានំ វសេន ច ឥទំ សិក្ខាបទំ
អាបត្តិការណេហិ បញ្ចហិ អន្តេហិ យុត្តន្តិ អត្ថោ។

៣៧៦. ឥទំ សញ្ញវត្ថុសិក្ខាបទំ។ អថ វា លិដ្ឋិវិបល្លាសេន ច អយំ
សង្ឃទិសេសោតិ គហោតព្ពោ។ កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ,
កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ វា ឧប្បជ្ឈនតោ ធនមុដ្ឋានំ។
តតោ ឯវ អចិត្តកមុទីរតំ។ មិស្សកសមុដ្ឋានញ្ចិ អចិត្តកំ។ អវសេសចិត្តសុបិ
យស្មី ចិត្ត អសតិ អចិត្តកំ នាម ហោតិ, តំ ទស្សេតុមាហា “អលំវេចនីយត្ថំ
វា”តិអាទិ។ កាថាពន្ធុវសេន វស្សោ, “អលំវេចនីយត្ថំ”ន្តិ គហោតព្ពំ។ យោ
សន្តេសំ បេសេតិ, តស្មី បដិពទ្ធការវន្តិ អត្ថោ។ បណ្ណាតី វាតិ
សញ្ញវត្ថុសិក្ខាបទសម្ពាតំ បណ្ណាតី វា អជានតោ អចិត្តកមុទីរតន្តិ សម្ពុទ្ធោ។

៣៧៧. សាសនន្តិ មាតុកាមស្ស, បុរិសស្ស វា សាសនំ។ កាយវិការេនាតិ សីសកម្មនាទិនា កាយវិការេន។ គហេត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា។ តំ ឧបកម្មាតិ បដិគ្គហិតសាសនំ យស្ស វុត្តព្វំ ហោតិ, តំ មាតុកាមំ, បុរិសំ វា ឧបកម្ម។ វីមសិត្វាតិ តំ កិច្ចំ តិរេត្វា។ ហរន្តស្សាតិ បច្ឆាហរន្តស្ស។ កាយតោ សិយាតិ វីរីភេទំ វិរា បដិគ្គហណាទិនំ កាយេនេវ កតត្តា កាយសមុជ្ឈានតោវ សង្ឃទិសេសោ ហោតិ តិ អត្តោ។

៣៧៨. ឥត្ថិយា វចនំ សុត្វាតិ យោជនា។ យថា និសិទ្ធាវាតិ បកតិយា និសិទ្ធជ្ជានេយេវ និសិទ្ធា។ តំ វចនំ។ តត្ថេវាគតស្សេវាតិ យត្ថ និសិទ្ធា ឥត្ថិយា សាសនំ បដិគ្គណ្ហិ, តមេវ អាសនំ អវិជហិត្វា អត្តនា និសិទ្ធជ្ជានមេវ អាគតស្ស សន្និសិតព្ពបុរិសស្សេវ, ឯត្ថ “អាហេចេត្វា”តិ ចាបសេសោ។ បុន “អាហេចេន្តស្សា”តិ ឥទំ តត្ថេវាគតាយ តស្សា ឯវ ឥត្ថិយា ឯវ យោជេតព្ពំ។ សាសនំ ទត្វា គន្ធា បុន តត្ថេវ អាគតស្ស មាតុកាមស្សេវ ញាតមនន្តំ កាយិកកិរិយំ វិរា វចនេនេវ អាហេចេន្តស្សាតិ អត្តោ។ ឥទំ ឥត្ថិយា សាសនំ បដិគ្គហណាទិវសេន វុត្តំ។

អថ វា បុរិសស្ស វចនំ សុត្វា យថានិសិទ្ធាវ តំ វចនំ ឥត្ថិយា អាហេចេត្វា បុន តត្ថេវាគតស្សេវ បុរិសស្ស អាហេចេន្តស្សាតិ ឯវ បុរិសសន្នេសំ បដិគ្គហណាទិវសេនាបិ យោជនា កាតព្វា។ ឯត្ថ ច តត្ថេវាគតស្សាតិ ឧបលក្ខណំ។ សាសនវចនមត្តេនេវ បដិគ្គហេត្វា, កិច្ចន្តរេន គន្ធា វា យទិន្ធាវសេន ទិដ្ឋជ្ជានេ វា វត្វា បុនបិ តត្ថេវ ទិដ្ឋជ្ជានេ បុន អាហេចេន្តស្ស ច វចនេនេវ សមុជ្ឈានភារោ វេទិតញោ។

៣៧៩. “អលំ...បេ.... អជានតោ”តិ អចិត្តកត្តការណំ វុត្តមេវ, កស្មា បុន “អជានន្តស្ស បណ្ណាតិ”ន្តិ វុត្តន្តិ ចេ? តទុកយស្សបិ វិសុំ ការណាភារំ

វិញ្ញាបេតុំ វុត្តន្តិ វេទិតតំ។ ឯវិធិន្តិ សាសនំ បដិគ្គហេត្វា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា
បច្ឆាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា អាហារិក្ខា
សេខបុព្វដ្ឋានំ បកេវាតិ អយមត្ថោ សម្ពាវនត្ថេន អបិ-សន្តេន ដោតិកោ។

៣៨០. ដានិក្ខាតិ អលំវេចនីយការំ វា បណ្ណាត្ថី វា ឧកយមេវ វា ដានិក្ខា។
តថាតិ កាយវាចតោ ករោន្តស្សតិ ឥមិនា យោជេតតំ។ សចិត្តកេហិតិ
យថាវុត្តចិត្តេន សចិត្តកេហិតិ។ តេហវាតិ កាយាធិហិតេហិតិ ឯវ, “តិហេវា”តិបិ
ចាថោ។

សញ្ញាវត្ថុកថាវណ្ណាន។

៣៨១-២. សយំយាចិត្តកេហិតិ ឯត្ថ “ឧបករណេហិតិ”តិ ចាថសេសោ,
“បុរិសំ ទេថា”តិអាទិនា នយេន អត្តនាវ យាចិត្តា គហិតេហិតិ
ឧបករណេហិតិ អត្តោ។ យថាថា “សញ្ញាចិត្តា នាម សយំ យាចិត្តា
បុរិសម្បិ បុរិសត្ថករម្បិ គោណម្បិ សកដម្បិ វាសិម្បិ បរសុម្បិ កុហិម្បិ
កុទាលម្បិ និខានម្បិ”តិ។ ឯត្ថ ឯវ-ការេន អយាចិត្តំ និវត្តតិ។ តេន
អស្សមិកន្តិ ធិបិតំ ហោតិ។ “កុដិក”ន្តិ ឥមិនា “កុដិ នាម ឧល្លិក្ខា វា ហោតិ
អវលិក្ខា វា ឧល្លិក្ខាវលិក្ខា វា”តិ (ចារា. ៣៤៩) វុត្តត្ថា ភូមិតោ បជ្ជាយ
ភិក្ខុច្ឆន្ទនានិ បដិច្ឆាទេត្វា មត្តិកាយ វា សុឆាយ វា
ធូរវាតថាធានិអលេចោកាសំ វេបេត្វា អន្តោ លិក្ខតាវេន ឧល្លិក្ខា នាមកំ វា
តថា ពហិ លិក្ខតាវេន អវលិក្ខា នាមកំ វា អន្តោ ច ពហិ ច លិក្ខតាវេន
ឧល្លិក្ខាវលិក្ខា នាមកំ វា កុដិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អប្បមាណិកន្តិ “តត្រិទំ បមាណំ, ធីយសោ ទ្វាទសវិទត្តិយោ
សុគតវិទត្តិយា, តិរិយំ សត្តន្តរា” តិ (ចារា. ៣៤៨) ធីយបុគ្គលានំ វុត្តប្បមាណោ
អតិរេកត្តា អប្បមាណិកន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ ច តិលក្ខណំ បដិវិជ្ជិត្វា តីណិ កិលេសមូលានិ ឧប្បាដេត្វា
កាលត្ថយវុត្ត សព្ពដម្មេ បដិវិជ្ជិត្វា តិកុវនេកបដិសរណាភូតស្ស ភគវតោ
ធម្មរាជស្ស អង្គុលំ បមាណាមជ្ឈិមបុរិសស្ស អង្គុលតោ តិវង្គុលំ ហោតិ, ឯកា
វិទត្តិ តិស្សោវិទត្តិយោ ហោន្តិ, ឯកំ វតនំ តីណិ វតនានិ ហោន្តិតិ ឯវំ
និយមិតា សុគតវិទត្តិ ច វង្សកិរតនេន ធីយង្សវតនប្បមាណា ហោតិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សុគតវិទត្តិ នាម ឥនានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ
វិទត្តិយោ វង្សកិហត្ថេន ធីយង្សោ ហត្ថោ ហោតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤៨-
៣៤៩)។ តស្មា សុគតវិទត្តិយា ទ្វាទស វង្សកិហត្ថេន អដ្ឋាស ហត្ថោ ហោន្តិ។
“ធីយសោ ទ្វាទស វិទត្តិយោ សុគតវិទត្តិយាតិ ពាហិរិមេន មាណេនា” តិ (ចារា.
៣៤៩) បទភាជនេ វុត្តត្តា អន្តិមំ សុធាលេបំ អគ្គហេត្វា ធុសមត្តិកបរិយន្តេន
វា មហាមត្តិកបរិយន្តេន វា ពាហិរន្តតោ អដ្ឋាសហត្ថប្បមាណំ, “តិរិយំ
សត្តន្តរាតិ អព្ពន្ធិរិមេន មាណេនា” តិ (ចារា. ៣៤៩) បទភាជនេ វុត្តត្តា អព្ពន្ធិរិមេន
បុគ្គលតោ ទ្វាទសង្កុលាធិកទសហត្ថប្បមាណាញា កុដិយា បមាណាន្តិ
គហោតត្ថំ។ ឯវំ វិចបមាណតោ ធីយតោ បុគ្គលតោ វា ឧកតោ វា
កេសគ្គមត្តាធិកាបិ កុដិ អាបត្តិយា អង្គុលោតិ តិ ធស្សេតុំ “អប្បមាណិក” ន្តិ
អាហាតិ សង្ខេបតោ វេទិតត្ថំ។

អត្ថុទ្ទេសន្តិ ឧទ្ទិសិតញោតិ ឧទ្ទេសោ, អត្ថា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សាតិ អត្ថុទ្ទេសា,
កុដិ, តំ អត្ថុទ្ទេសំ។ “អត្ថុទ្ទេសន្តិ អត្ថនោ អត្ថាយា” តិ បទភាជនេ វុត្តត្តា “មយ្ហំ
ឯសា វាសត្ថាយ ភវិស្សតី” តិ អត្ថានំ ឧទ្ទិសិត្វាតិ អត្ថោ។ “ករោន្តស្សា” តិ ឥទំ

“ការយមនេនាតិ ករោន្តោវា ការាបេន្តោវា” តិ បទភាជនេ វុត្តនយេន
បយោជកកត្តនោ ច គហេតព្ភត្តា ឧបលក្ខណាន្តិ គហេតព្ភំ។ តថាតិ តេនេវ
បការេន, យេហិ អស្សមិកតាធិហិ បការេហិ យុត្តំ បមាណាតិក្ខន្ធំ កុដិ
ករោន្តស្ស អាបត្តិ, តេហេវ បការេហិ យុត្តំ អនេសិតវត្ថុកម្មិ កុដិ
ករោន្តស្សតិ។ ឥមិនា អប្បមាណិកំ វិយ អនេសិតវត្ថុកម្មិ វិសុយេវ
អាបត្តិយា បធានជ្ជន្តិ។ វសតិ ឯត្ថាតិ វត្ថុ, ភូមិ, សា អនេសិតា ឯតិស្សតិ
អនេសិតវត្ថុកា, កុដិ, តំ អនេសិតវត្ថុកំ។

កី វុត្តំ ហោតិ? តេន កុដិការេន ភិក្ខុនា កុដិវត្តំ សោធម្មា សមតលំ
ការេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចានេ វន្តិត្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា
អញ្ចលី បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ សញ្ញាចិកាយ កុដិ កត្តកាមោ អស្សមិកំ
អត្ថុទ្ធសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ កុដិវត្ថុឱលោកនំ យាចាមី” តិ តិក្ខុត្តំ វត្វា
យាចិតេន សង្ឃេន វា សង្ឃេន ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មតេហិ ព្យត្តេហិ
បដិពលេហិ ធ្វិហិ ភិក្ខុហិ វា តេន សទ្ធិ គន្ធា កុដិវត្តំ ឱលោកេត្វា សាម្ពការំ វា
អបរិក្កមនការំ វា ឧភយមេវ វា បស្សន្តេហិ “មាយិធ ករី” តិ និវារេត្វា អនាម្ពំ
ចេ ហោតិ សបរិក្កមនំ, អាគន្ធា សង្ឃស្ស អាហេចិតេ កុដិការេនេវ ភិក្ខុនា
បុព្វេ វុត្តនយេន សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចានេ វន្តិត្វា ឧក្កជិកំ
និសីទិត្វា អញ្ចលី បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ សញ្ញាចិកាយ កុដិ កត្តកាមោ
អស្សមិកំ អត្ថុទ្ធសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ កុដិវត្ថុទេសនំ យាចាមី” តិ តិក្ខុត្តំ
វត្វា យាចិតេ វុឡានុមតេន ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ញត្តិទុតិយាយ
កម្មវាចាយ ទេសេត្វា និយ្យាទិត កុដិវត្ថុស្ស អភាវា អនេសិតវត្ថុកំ, តេនេវ
អស្សមិកតាធិបការេន យុត្តំ យថាវុត្ថប្បការំ កុដិកំ អត្តនា យាចិតេហិ
ឧបករណេហិ ករោន្តស្ស, ការាបេន្តស្ស ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទ្វេសង្ស័យធិសេសាហោត្តិតិ “ភិក្ខុ វា អនភិនេយ្យ វុត្ថុទេសនាយ, បមាណំ វា អភិក្កាមេយ្យ, សង្ស័យធិសេសោ”តិ (ចារា. ៣៤៨) តុល្យពលតាស្វចកេន វា- សទ្ធន សម្មាសម្ពុទ្ធា វុត្ថុអង្គទ្វយសហិតត្តា ទ្វេសង្ស័យធិសេសាហោត្តិតិ អត្ថោ។ យថាហ “ភិក្ខុ កុដិ ករោតិ អនេសិតវុត្ថុកំ បមាណាភិក្កន្តំ អនាមម្ហំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទិដ្ឋំ សង្ស័យធិសេសាន”ត្ថិ (ចារា. ៣៥៥) ឬ “ភិក្ខុកុដិ ករោតិ អនេសិតវុត្ថុកំ អនាមម្ហំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ សង្ស័យធិសេសស្ស”តិ (ចារា. ៣៥៤) ឬ “ភិក្ខុ កុដិ ករោតិ បមាណាភិក្កន្តំ អនាមម្ហំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ សង្ស័យធិសេសស្ស”តិ (ចារា. ៣៥៥) ឬ វុត្ថុត្តា ទិសុ អង្គេសុ ឯកំ ចេ, ឯការ សង្ស័យធិសេសោហោត្តិតិ។ តំ បន “សចេ ឯកវិបន្នា សា, គរុកំ ឯកកំ សិយា”តិ វុត្ថុតិ។

សារម្ហាធិស្វតិ ឯត្ថ សារម្ហ-សទ្ធា សោបន្តវបរិយាយោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សារម្ហំ អនាមម្ហន្តិ សឧបទ្ធពំ អនុបទ្ធពំ”ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤៨-៣៤៩)។ ឯត្ថ “សេតំ នាគមារកេថ យជមាណោ”តិ បយោគេវិយ អា-បុព្វស្ស រកស្ស ហិសត្ថេបិ ទិស្សមានត្តា កត្តសាធនោ អារម្ហ-សទ្ធា ហិសកានំ កិបិល្លិកាទិសត្តានំ វាចកោ ភវតីតិ តំសហិតដ្ឋានំ សារម្ហំ នាម ហោតិ។ តេនេវ បទភាជនេបិ វុត្ថំ “សារម្ហំ នាម កិបិល្លិកានំ វា អាសយោ ហោតិ, ឧបចិកានំ វា, ឧន្ទរានំ វា, អហីនំ វា, វិច្ឆិកានំ វា, សតបទីនំ វា, ហត្ថីនំ វា, អស្សានំ វា, សីហានំ វា, ព្យគ្សានំ វា...បេ.... អាសយោ ហោតិ”តិ (ចារា. ៣៥៣)។

អាទិ-សទ្ធន អបរិក្កមនំ សង្កណាតិ។ “សបរិក្កមនំ នាម សក្កា ហោតិ យថាយុត្តេន សកជេន អនុបរិក្កន្តំ, សមន្តា និស្សេណិយា អនុបរិក្កន្តំ, ឯតំ សបរិក្កមនំ នាមា”តិ (ចារា. ៣៥៣) វុត្ថុលក្ខណវិបរិយាយតោ និព្វកោសស្ស ឧទកចាតដ្ឋានេ ឯកំ ចក្កំ វេបេត្វា ឥតវំ ចក្កំ ពហិ វេបេត្វា កុដិ បរិក្ខិបិត្វា

អាវុធិយមានស្ប គោយុត្តសកជស្ប វា និស្សេណិយំ វេទ្យា កុដិ ធានយមានានំ
និស្សេណិយា វា បរតោ គមិតុមសក្កុណោយ្យត្ថា អបរិក្កមនន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ វុត្តសារម្ហអបរិក្កមនសម្ពាតអង្គទ្វយេន យុត្តំ ចេ, ទេ ទុក្ខជាតិ ហោត្តិ។
យថាហ “ភិក្ខុ កុដិ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ សារម្ហំ អបរិក្កមនំ,
អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្ខជាតិ” ត្ថិ (ចារា. ៣៥៥)។ ឯកំ ចេ, ឯកមេវ ហោតិ។ យថាហ
“ភិក្ខុ កុដិ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ សារម្ហំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស។ ភិក្ខុ កុដិ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ អនារម្ហំ អបរិក្កមនំ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” ត្ថិ (ចារា. ៣៥៥) ឯតំ តយម្បិ “សារម្ហាទីសុ ទុក្ខជ” ត្ថិ
សាមញ្ញេន សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯកំ អង្គំ បមាណិកត្ថំ វា ទេសិតវត្ថុកត្ថំ វា វិបន្នំ ឯតិស្សាតិ ឯកវិបន្នា។
បុព្វេ វុត្តត្ថានំ សង្ឃាទិសេសាទិបទានមត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ សាតិ
យថាវុត្តលក្ខណាកុដិ។

៣៨៣. ឥនានិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ អដ្ឋប្បត្តិយំ “តេ យាចនពហុលា
វិញ្ញត្តិពហុលា វិហារន្តិ ‘បុរិសំ ទេថ បុរិសត្ថករំ ទេថា’ តិអាទិចាឡិយា (ចារា.
៣៤២) អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) អាគតំ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយំ
សន្នេបតោ ឧស្សេតុមាហ “បុរិស” ត្ថិអាទិ។ កម្មសហាយត្ថាយាតិ កិស្មិញ្ចា
កម្មេ សហាយភាវាយ, កម្មករណត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “ឥត្ថន្នាមំ កម្មំ កាតុំ
បុរិសំ លទ្ធានំ វុត្តតិ” តិ យាចិតុំ វុត្តតិ តិ អត្ថោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“កម្មករណត្ថាយ ‘បុរិសំ ទេថា’ តិ យាចិតុំ វុត្តតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២)។
មូលច្ឆេដ្ឋវសេនាតិ សាមិកានំ អាយត្តការវសម្ពាតមូលស្ស ជិន្ននវសេន,
អត្ថនោ អាយត្តការវករណវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៨៤. អវដ្ឋន្តិ វដ្ឋវហិតំ, និទ្ទោសន្តិ អត្តោ។ មិគលុទ្ធកមច្ចពន្ធកាជីនំ
 សកកម្មំ វដ្ឋកម្មំ នាម។ តស្មា មិគលុទ្ធកាធយោ ហត្ថកម្មំ យាចន្តេន បន
 “តុម្ហាកំ ហត្ថកម្មំ ធម៌”តិ, “ហត្ថកម្មំ ធាតព្ព”ន្តិ សាមញ្ញេន អវត្វា “ឥត្តន្ទាម
 កម្មំ ធាតព្ព”ន្តិ វិសេសេត្វាយេវ យាចិតព្ពំ។ លុទ្ធកេ វា ឥតេវ វា និក្កម្មេ
 អយាចិត្វាបិ យថាវុចិ កម្មំ កាវាបេតុំ វដ្ឋតិ។ ហត្ថកម្មយាចនាយ សព្ពថាបិ
 កប្បិយភាវំ ធិបេតុំ តំតំសិប្បិកេ យាចិត្វា មហន្តម្បិ ចាសាធំ កាវាបេន្តេន
 ហត្ថកម្មេ យាចិតេ អត្តនោ អនោកាសភាវំ ព្រាត្វា អញ្ញេសំ ករោន្តានំ ធាតព្ពំ
 មូលំ ធិយ្យមានំ អធិវាសេតុំ វដ្ឋតីតិ វិត្តារតោ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២
 អត្ថតោសមានំ) វុត្តត្តា កុសលានំ អត្ថំ អបរិហាបេន្តេន កប្បិយេន សារុប្បេន
 បយោគេន យាចិតព្ពំ។ យាចិតកម្មំ កាតុំ អសមត្ថេហិ ករោន្តានំ ធិយ្យមានំ
 ហត្ថកម្មមូលំ កម្មំ កាវាបេត្វា កម្មការកេ ធស្សេត្វា ធាបេតព្ពំ។ ឯវំ
 យាចនាយ អនវដ្ឋភាវេ អដ្ឋកថាគតំ ការណំ ធស្សេតុមាហ
 “ហត្ថកម្មម្បិ”តិ អាធិ។ បិ-សន្នោ អវជារណេ, បទប្បរណេ វា។ ហិ-សន្នោ
 ហេតុម្បិ។ យស្មា ឥធំ ហត្ថកម្មំ កិញ្ចិ វត្ថុ ន ហោតិ, តស្មា អនវដ្ឋមេវ ហត្ថកម្មំ
 យាចិតុំ បន វដ្ឋតីតិ។

៣៨៥. ញាតកាធិកេតិ ញាតកបវារិតេ។ វេបេត្វាតិ វដ្ឋេត្វា។
 គោណមាយាចមានស្សាតិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ តាវកាលិកំ វិនា កេវលំ
 កម្មករណត្ថាយ គោណំ យាចន្តស្ស។ តេសុបិ ញាតកាធិសុបិ មូលច្នេដ្ឋេន
 គោណមាយាចនស្ស ធុក្កដន្តិ យោជនា។ “តាវកាលិកនយេន សព្ពត្ថ វដ្ឋតី”តិ
 (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) អដ្ឋកថាវចនតោ យាវ កម្មករណកាលំ, តាវ
 និយមេត្វា ញាតកអញ្ញាតកបវារិតអប្បវារិតេ សព្ពេបិ យាចិតុំ វដ្ឋតិ។ តថា
 យាចិត្វា វា អយាចិត្វា វា គហិតោ ចេ, វត្ថិត្វា បដិជគ្គិត្វា សាមិកានំ

និយ្យាទេតព្រោះ, គោណា វា នង្គ័រិសាលោ វា ភិទ្ទេ សាមិកេសុ អសម្បជិច្ឆន្តេសុ
ភណ្ឌាទេយ្យំ។

៣៨៦. ទេមាតិ ឯត្ថ “តុម្ហាក”ន្តិ ចាបសេសោ។ “វិហារស្ស ទេមា”តិ វុត្ថេ បន
‘អាវាមិកានំ អាចិត្តេ បដិជគ្គនត្ថាយា’តិ វុត្ថេ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២)
អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ សកជវិនិច្ឆយស្សបិ គោណាវិនិច្ឆយេន សមាទត្តា តំ អវត្វា
វិសេសមត្តមេវ ទស្សេតុមាហ “សកជំ...បេ.... វដ្ឋតី”តិ។ “តុម្ហាកំ ទេមាតិ
វុត្ថេ”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្វំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “តុម្ហាកមេវ ទេមាតិ វុត្ថេ
ទារុភណ្ឌំ នាម សម្បជិច្ឆតុំ វដ្ឋតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២)។

៣៨៧. កុហាវាទីស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន និខាននំ សង្កណ្ឌាតិ។ អយំ នយោ
វេទិតព្ពាតិ ចាបសេសោ។ “សកជំ គោណាវិយ តាវកាលិកំ អកត្វា
អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ន យាចិតព្វំ, មូលច្រដ្ឋវសេន អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ន
យាចិតព្វំ, តាវកាលិកំ យាចិតព្វំ”ន្តិ វិនិច្ឆយោ ច “សកជំ...បេ.... វដ្ឋតី”តិ
វិសេសវិនិច្ឆយោ ចាតិ អយំ នយោ វាសិអាទីសុ ច វេទិតព្ពាតិ អត្ថោ។
អនដ្ឋាវុត្ថកន្តិ កេនចិ “មមេត”ន្តិ អបរិគ្គហិតំ, “រក្ខិតកោបិតជ្ជានេយេវ ហិ
វិញ្ញត្តិ នាម វុច្ឆតី”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ អរក្ខិតកោបិតកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
អដ្ឋកថាយ វល្លិអាទិវិនិច្ឆយម្យិ វត្វា “អនដ្ឋាវុត្ថកំ បន យំ កិញ្ចំ អាហារាបេតុ
វដ្ឋតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) វុត្ថត្តា សព្វន្តិ ឥធន វុត្ថគោណាទិកញ្ច
វត្តមានវល្លិអាទិកញ្ច គហេតព្វំ។ ឥមិនា បុព្វេ វុត្ថវិនិច្ឆយស្ស
រក្ខិតកោបិតវិសយត្ថំ ធិបិតំ ហោតិ។ ហារាបេតុម្យិ វដ្ឋតីតិ ឯត្ថ អបិ-សន្ទេន
បគេវ កេនចិ ហរិត្វា ទិន្នន្តិ ធិបេតិ។

៣៨៨. វល្លិអាទិម្ពីតិ អាទិ-សន្ទេន វេត្តមុញ្ញតិណាមត្តិកា សង្កណ្ឌាតិ។ ឯត្ថ
មុញ្ញបព្ពជតិណំ វិណា គេហាច្ឆាននតិណំ តិណំ នាម។ គរុភណ្ឌាប្បហោនកេតិ

“វល្លិ អឡុយហុមត្ថាបី” តិអាទិនា នយេន វុត្តលក្ខណោ គរុកណ្ណាប្បហោនកេ។
បរេសំ សន្តកេយេវា តិ អវជារណោន ន អនជ្ឈាវុត្តកេ ទុក្ខជន្និ ព្យតិវេកតោ
ជីបេតិ។

៣៨៩. បច្ចយេសូតិ ជីវបិណ្ឌាចាតសេនាសនសម្ព័ន្ធតេសុ តីសុ បច្ចយេសុ។
ឯវ-ការេន គិលានបច្ចយេសម្ព័ន្ធតេ ចតុត្ថបច្ចយេ វិញ្ញត្តិ វដ្តតីតិ ជីបេតិ។ វិញ្ញត្តិ
នាម “អាហារ, ទេហី” តិ ឥច្ឆិតបច្ចយេ នាម វត្ថុ យាចនា។ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ
“សព្វេន សព្វំ ន វដ្តតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) សាវជារណាត្ថំ ទស្សេតុ “ន ច
វដ្តតី” តិ វុត្តត្តា នេវ វដ្តតីតិ អត្ថោ គហោតព្ពោ។

វិញ្ញត្តិយា អលព្ពមានភាវេន សមត្ថា បច្ចយេសុ តីសុ អនន្តរំ
សហនិទ្ធិជ្ជបច្ចយេត្ថយតោ តតិយបច្ចយេយេវ លព្ពមានវិសេសំ ទស្សេតុ
“តតិយេ បរិកថោភាសនិមិត្តានិ ច លព្ពរេ” តិ វុត្តត្តា អវសិដ្ឋទ្វយេ បន
បរិកថាធម្មោ ន លព្ពន្ធិតិ វុត្តំ ហោតិ។ អវុត្តេ ចតុត្ថបច្ចយេបិ សមុច្ចយត្ថេន
ច-ការេន បរិកថាទិត្តយំ លព្ពតីតិ សិទ្ធិត្ថា “តីស្វេវា” តិ ឯវ-ការេន
ព្យតិវេកមុខេន វិញ្ញត្តិយា ច អនុញ្ញាតត្ថា ចតុត្ថេ គិលានបច្ចយេ
បរិកថោភាសនិមិត្តកម្មវិញ្ញត្តិយោ វដ្តន្តិ តិ សិទ្ធិ។ ឯត្ថាវតា ចតុត្ថេ បច្ចយេ
បរិកថាធម្មោ ចត្តារោបិ វដ្តន្តិ, តតិយបច្ចយេ វិញ្ញត្តិ វិនា សេសត្ថយំ វដ្តតិ,
បុរិមបច្ចយេទ្វយេ សព្ពម្បិ ន វដ្តតីតិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

សេនាសនបច្ចយេ បរិកថាទិត្តន្តិ ឧចាសថាគារាទិករណារហដ្ឋានំ
ឱលោកេត្វា ឧចាសកានំ សុណាដ្ឋានំ “ឥមស្មី វត ឱកាសេ ឯវរូបំ សេនាសនំ
កាតុំ វដ្តតី” តិ វា “យុត្ត” ត្ថិ វា “អនុរូប” ត្ថិ វា បវត្តា កថា បរិកថា នាម។
“ឧចាសកា តុម្ពេ កត្ត វសថា” តិ បុច្ឆិត្វា “ចាសាទេ ភន្តេ” តិ វុត្តេ “ភិក្ខុនំ បន
ឧចាសកា ចាសាទោ ន វដ្តតី” តិអាទិនា នយេន បវត្តា កថា ឱកាសោ នាម។

ឧបាសកេសុ បស្សមាទេសុ ភូមិយំ រដ្ឋំ បសារេត្វា ភូមី ភាជេត្វា ខាណុកេ
អាគោជេត្វា “កិមិទំ ភន្តេ” តិ វុត្ថេ “ឯត្ថ អាវាសំ ករោម ឧបាសកា” តិ អាទិកា
កថា និមិត្តកថា នាម។ គិលានបច្ឆយេ ច ឥមិនា នយេន យថាវហំ វេទិតព្ពំ។
សព្វមេតំ អដ្ឋកថាយ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) វុត្ថំ។

៣៩០-៣. ឥនានិ កុដិការស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិទស្សនត្ថមាហា
“អនេសិតេ” តិ អាទិ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។ និសេន្តស្សា តិ ចាសាលោ យំសិត្វា
តិ ខិណំ ករោន្តស្ស។ ចាចិត្តិយា សហា តិ “ភូតគាមចាតព្យតាយ ចាចិត្តិយ” ត្ថិ
(ចាចិ. ៩០) វុត្ថចាចិត្តិយេន សទ្ធិ។

អាបត្តិន្ទ ចាចិត្តិយជ្ជានេ ចាចិត្តិយញ្ជោវ ធុក្កជញ្ជា ឥតរត្រ
សុទ្ធបយោគធុក្កជញ្ជា តិ អាបត្តិ។

យា បនា តិ យា កុដិ។ បឋមេ ធុតិយេ តិ ឯត្ថ “បិណ្ឌោហី” តិ ករណាពហុវចនំ
វិភត្តិវចនវិបរិណាមវសេន “បិណ្ឌោ” តិ ភុម្មេកវចនន្តំ កត្វា យោជេតព្ពំ,
“និក្ខិត្តេ” តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, ភាវលក្ខណេ ភុម្មំ, និក្ខិត្តេ សតី តិ អត្ថោ។

៣៩៤. “សចេ អញ្ញស្សា” តិ បទច្នេនោ។ វិប្បកតត្ថិ អាវទ្ធមនិដ្ឋិតំ។
“អនាបត្តិ” តិ ឥទំ និដ្ឋិតេ អាបន្តិតព្ពសង្ឃាទិសេសាភាវំ សន្ធាយាហា។
បុព្វបយោគមត្តេន ហិ ចាចិត្តិយធុក្កជានិបិ ហោន្តិ, តានិ បន ទេសេតព្ពានិ។
“តថា” តិ ឥមិនា “អនាបត្តិ” តិ អាគខ្យតិ, តេន សង្ឃាទិសេសាបត្តិយា
អភាវតោ បុព្វភាគេ អាបន្នានំ ចាចិត្តិយធុក្កជានំ ទេសេតព្ពតា ច ធិបិតា
ហោតិ។ តំ កុដិន្ទ តំ វិប្បកតកុដិ។

៣៩៥. អញ្ញំ ភោជនសាលាទី។ តថា តិ អនាបត្តិមាហា។

៣៨៦. “ករោតោ” តិ ឥមិនា “ការាបយតោ” តិ បិ លព្ពតិ។ ឧកយេនាបិ
“ក្រិយតោ” តិ ឥមស្ស ការណំ ទស្សតិ។ “អប្បមាណិក” តិ ឥមិនា
សង្ឃាទិសេសស្ស អង្គំ ទស្សតិ។

៣៨៧. តន្តិ “អប្បមាណិក” តិ ឯវំ បច្ឆាមសតិ។ “ក្រិយាក្រិយតោ” តិ ឥទំ
កុដិយា ករណាញា វត្ថុទេសនាយ អករណាញា ឧបាទាយ វុត្តំ។

កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណានា។

៣៨៨. វត្ថុ អទេសេត្វាតិ សម្ពុត្តោ, “តេន វិហារការកេន ភិក្ខុនា វិហារវត្ថុ
សោធម្មត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា” តិ អាទិនា (ចារា. ៣៦៧) បទភាជនេ
អាគតនយេន វិហារំ ការាបេន្តេន ភិក្ខុនា វិហារវត្ថុ សោធម្មត្វា សមតលំ
ការេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចាទេ វន្តិត្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា អញ្ចលី
បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ មហាល្លកំ វិហារំ កត្តកាមោ សស្សមិកំ អត្តុទ្ទេសំ,
សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ វិហារវត្ថុឡិលោកនំ យាចាមី” តិ ភិក្ខុត្ថំ យាចិត្វាលទ្ធុ វុឡេ
វា ភិក្ខុ ព្រាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សង្ឃេន សម្មតេ វា ភិក្ខុ នេត្វា កតបរិកម្មំ
វិហារវត្ថុ ទស្សេត្វា កុដិវត្ថុឡិលោកនេ វិយ គតភិក្ខុហិ ឡិលោកេត្វា
សារម្ពាទិការំ ឧបបរិក្ខិត្វា អនាម្ពសបរិក្កមនការំ ព្រាត្វា អាគន្ធា សង្ឃស្ស
អាហេចិតេ បុន តេន សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចាទេ វន្តិត្វា ឧក្កជិកំ
និសីទិត្វា អញ្ចលី បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ មហាល្លកំ វិហារំ កត្តកាមោ
សស្សមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ វិហារវត្ថុទេសនំ យាចាមី” តិ ភិក្ខុត្ថំ
យាចិត្វា សង្ឃេន ព្រាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ វិហារវត្ថុ ទេសេតព្ពំ, តថា
អកត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥហ សារម្ពាទិ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

មហាល្លកន្ត្រី “សស្សមិកភារេន សញ្ញាចិកកុដិតោ មហន្តភារោ ឯតស្ស
អត្ថិតិ មហាល្លកោ។ យស្មា វា វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កមេនាបិ កាតុំ
វដ្ឋតិ, តស្មា បមាណាមហន្តតាយបិ មហាល្លកោ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៦៦)
អដ្ឋកថាយំ វុត្ថនយេន មហន្តភារេន យុត្តន្តិ អត្តោវិហារន្តិ “វិហារោ នាម
ឧល្លិក្ខោ វា ហោតិ អវលិក្ខោ វា ឧល្លិក្ខាវលិក្ខោ វា” តិ (ចារា. ៣៧១) **បទភាជនេ**
វុត្ថប្បការំ សេនាសនន្តិ អត្តោវិហារន្តិ អស្មិន្តិវិគ្គហោ។ ឧល្លិក្ខាទិស្សបំ
បុរិមសិក្ខាបទេ វុត្ថនយមេវ។ តំ វិហារំ យោ ករេយ្យាតិ យោជនា។ ករេយ្យ វា
ការាបេយ្យ វាតិ បុព្វេ វុត្ថនយមេវ។ **អត្ថវាសត្ថន្តិ** អត្ថនោ វាសំ បដិច្ច, ឥមិនា
បរស្ស វាសត្ថាយ ករោតិ, អនាបត្ថិតិ ព្យតិវេកតោ វិញ្ញាយតិ។ “**គរុក**” ន្តិ ឯត្ថ
វត្ថុទេសនាយ អការាបទេន “ឯកោវ សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ” តិ បុព្វេ
វុត្ថវិកប្បត្តយំ ន គហេតព្វំ។ ឥទព្វា វក្ខតិ “បមាណា... បេ...
សង្ឃាទិសេសតា” តិ (វិ. វិ. ៣៩៩ អាទយោ)។

៣៩៩. **ក្រិយាសមុជ្ជាណភាវន្តិ** បមាណាតិក្កមេបិ អាបត្តិយា អសម្ពុរតោ
កិរិយាសមុជ្ជានស្ស ឥធ អភារោ ញាតព្វោ។ **ក្រិយ**... បេ... **លក្ខយេ** តិ ឯត្ថ
ព្យតិវេកតោ អទេសិតវត្ថុកតាយ អកិរិយាសមុជ្ជានតា អនុញ្ញាតា។

មហាល្លកវិហារកថាវណ្ណាន។

៤០១-៣. **តេស្វតិ** ចតុវិសតិយា ចារាជិកេសុ។ **ភិក្ខុនោ អនុរាជនិ**
ឯក្ខនវិសតិ តិ ភិក្ខុនីនំ បដិធិយតា ឧត្តជាណុមណ្ឌលិកាទយោ ចត្តារោ
តទនុលោមាយ វិព្ពន្ធភិក្ខុនិយា សហ បញ្ច ចារាជិកេ វិនា ភិក្ខុនោ អនុរាជ
សេសា ឯក្ខនវិសតិ ចារាជិកា។

ឥមស្មី សិក្ខាបទេ បទភាជនេ “ចារាជិកេន ធម្មនាតិ ចតុន្នំ
អញ្ញាតវេនា” តិ (ចារា. ៣៨៦) វុត្តនយស្ស ឥធ “ឯកុនវីសតី” តិ វចនំ វិវុជ្ឈតី តិ
ចេ? ន វិវុជ្ឈតិ។ កស្មា? យស្មា បទភាជនំ ចាតិមោក្ខុទ្ទេសាកតមត្ថំ គហេត្វា
បវត្ថំ, ឥធំ បន ពុទ្ធានុមតី គហេត្វា វិនយបរិយត្តិបវត្តកានំ អាចរិយានំ មតំ
គហេត្វា បវត្ថំ, តស្មា ន វិវុជ្ឈតី តិ គហេតព្ពំ។ អាចរិយោ សព្ពចារាជិកានំ
“ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ” តិ (ចារា. ៣៨៥) វុត្តអនុទ្ធីសនស្ស ឯកន្តសាធនត្វា
ភិក្ខុនំ បដិនិយតសានុលោមចារាជិកបញ្ចកំ វិនា អវសេសំ សព្ពំ សង្កណ្ឌិ,
តេនេវ វិនយជ្ជកថាយ គណ្ឌិបទវិវរណេ “ចតុន្នំ អញ្ញាតវេនាតិ
ចាតិមោក្ខុទ្ទេសេ ឯវ អាគតេ គហេត្វា វុត្ថំ, ឥតវេសំ អញ្ញាតវេនាបិ
អនុទ្ធីសេន្តស្ស សង្ឃាធិសេសោវា” តិ វុត្ថំ។ តស្មា “អនុទ្ធីសេយ្យ” តិ (ចារា.
៣៨៤) ចាថេ អធិប្បាយំ គហេត្វា បវត្តត្តា ឥមេសំ អាចរិយានំ មតំ បមាណន្តិ
គហេតព្ពំ។ “តេសុ អញ្ញាតវេនា” តិ វត្តមានត្តា “ឯកុនវីសតី” តិ ឯត្ថ “យានី” តិ
សាមត្តិយាលព្ពតិ។

អញ្ញាតវេន អមូលកេនាតិ យោជនា។ អមូលកេនាតិ ចោទកស្ស
ទស្សនាធិហិ ចោទនាមូលេហិ វិវហិតត្តា អមូលកំ, ចារាជិកំ, តេន។ យថាហ
អជ្ជកថាយំ “យំ ចារាជិកំ ចោទកេន ចុទិតកម្មិ បុគ្គលេ នេវ ទិដ្ឋំ ន សុតំ ន
បរិសន្តិតំ, ឥធំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសន្តិសន្តាតានំ មូលានំ អភាវេន
អមូលកំ នាមា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦)។ ឯត្ថ ច មំសចក្ខុនា វា
ទិព្ពចក្ខុនា វា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ នាម។ បកតិសោតេន វា ទិព្ពសោតេន វា សុតំ សុតំ
នាម។ ចិត្តេន បរិសន្តិតំ បរិសន្តិតំ នាម។ តំ តិវិធំ
ទិដ្ឋសុតមុតបរិសន្តិតវសេន។

តត្ថ តាធិសេ កម្មនិយេ ឡិកាសេ មាតុកាមេន សទ្ធិ ភិក្ខុនោ អញ្ញិយំ
បយោគំ ទិស្វា អញ្ញថា គហេត្វា “វីតិក្កមនំ នុ ខោយមកាសី” តិ គហណំ
ទិដ្ឋបរិសន្តិតំ នាម។ កុដ្ឋតិរោហិតេ ភិក្ខុម្ហំ មាតុកាមស្ស សទ្ធិ សុត្វា តត្ថ
អញ្ញស្ស វិញ្ញបុរិសស្ស សញ្ញា អជានិត្វា “វីតិក្កមនំ នុ ខោយមកាសី” តិ ឯវំ
គហណំ សុតបរិសន្តិតំ នាម។ វិហារបរិយន្តេ តរុណាមាតុកាមបុរិសានំ ទិវសំ
វីតិនាមេត្វា គតដ្ឋានេ វិប្បកិណ្ណាបុច្ឆានិ ឡិលោកេត្វា, មំសសុរគន្ធា ឃាយិត្វា
“ឥទំ កស្ស កម្ម” តិ ឧបបរិក្ខន្ធន ភិក្ខុនោ ចេតិយបូជិតមាលាគន្ធស្ស
បីតារិដ្ឋស្ស ភិក្ខុនោ សរីរគន្ធិ ឃាយិត្វា “តំ ឯតស្ស កម្មំ នុ ខោ” តិ
កិរិយមានសំសយោ មុតបរិសន្តិតំ នាម។ ឯវុបស្ស
ទិដ្ឋសុតបរិសន្តិតមូលកស្ស អភារតោ អមូលកេន ចារាជិកេនាតិ អយមេត្ថ
សន្និច្ចោ, វិត្តារោ បន សមន្តចាសាទិកាយ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦)
វុត្តនយេន ទដ្ឋព្រោ។

ចោទេតីតិ “ចារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី” តិ អាទិវចនេន សយំ ចោទេតិ។
ចោទាបនំ បន វុត្តតិ។ ចារនចេតនោ ហុត្វាតិ “អប្បវ នាម នំ ឥមម្ហា
ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ” តិ ឧប្បន្នេន បរំ សាសនា ចាវេតុកាមេន ចិត្តេន
សមន្នាគតោ ហុត្វា។ “សុទ្ធិ វា អសុទ្ធិ វា” តិ ឥទំ “ចោទេតី” តិ ឥមិនា
វុត្តចោទនាកិរិយាយ កម្មនិទ្ទេសោ, “អញ្ញំ ភិក្ខុ” តិ សេសោ, ចារាជិកមនាបន្តំ
វា អាបន្តំ វា អញ្ញំ ភិក្ខុនិ អត្ថោ។ យោតិ មាតិកាគតភិក្ខុ, “ឧដ្ឋោ នោសោ
អប្បតីតោ” តិ ឥទំ អដ្ឋាហរិតតំ, ឧប្បន្នេន នោសលេសេន សយំ ទូសិតោ,
បរញ្ច ទូសេន្តោ បីតិសុខាទីហិ អបគតោ យោ ភិក្ខុតិ អត្ថោ។ វុត្តមាទេន
“តស្ស” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។

“កតេ ឱកាសម្ពី” តិ បទច្បងទោ, ឱកាសំ “ការាបេត្វា” តិ (ហារ. ៣៨៩)
ចាបតោ អន្តោនីតហេតុត្ថតាយ “កតេ” តិ “ការិតេ” តិ ឯតស្ស បរិយាយោ
ហោតិ, “ឱកាសំ មេ ករោហិ, អហំ តំ វត្ថុកាមោ” តិ ឱកាសេ ការាបិតេ តិ
អត្ថោ។ “អកតេ ឱកាសេ” តិ បទច្បងទោ, បុព្វេ វុត្តោយេវត្ថោ។ ទុក្ខជាបត្តិយា
សហា តិ ឱកាសស្ស អការាបិតត្ថា ទុក្ខជាបត្តិយា សង្ខី។

៤០៤-៥. កោណ្ឌោសី តិ ធុត្តាសិ។ ជេដ្ឋព្ពតិកោសី តិ
កាលីនេវីវតនិយុត្តោសិ។ កាលីនេវី កិវ សិវិនេវិយា ជេដ្ឋា, តស្មា តស្សា
វតធ្វេ ជេដ្ឋព្ពតិកោ វុច្ចតិ។ តំ បទ វតំ សមាទិយិត្វា បូរេន្តោ សកលសរីរេ
មសី មក្ខេត្វា កាកបត្តានិ មុដ្ឋិយំ កត្វា កាលីនេវី ជលកេ លិខាបេត្វា តំ
កាជកោជិយំ ពន្ធិត្វា ឧច្ឆិដ្ឋោទកាទិអសុចិសន្និចិតឱលិកល្លំ បរិសិត្វា
“ទុស្សីលោសិ និស្សីលោសិ សីលវិវហិតោសី” តិ ថោមេន្តោវិចរតីតិ។

ទុស្សីលត្ថា ឯវ ហីនជ្ឈាសយតាយ ចាបធម្មោ លាមកសភាវោសិ។ បូតិណ
កម្មេន សីលវិបត្តិយា អន្តោ បរិដ្ឋត្ថា អន្តោបូតិ។ ធម្មា ទ្វារេហិ
រាគាទិកិលេសានុស្សវនេន តិន្តត្ថា អវស្សតោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។
គរុកំ និទ្ទិសេតិ ឯត្ថ “កតោកាសម្ពី” តិ ច “តថេវ អកតោកាសេ,
ទុក្ខជាបត្តិយា សហា” តិ ច អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រាបិ។

៤០៦. សម្ពុទ្ធាតិ ចុទិតកស្ស សម្ពុទ្ធ, អវិទូរេតិ អត្ថោ។ ហត្ថមុទ្គាយាតិ
មុត្តចាលោធិវសេន។ តំ ហត្ថមុទ្គាយ កថិតំ។ បរោតិ យំ ចោទេសិ, សោ
ចុទិតកោ បរោ។ ភិក្ខុនោតិ ចោទកស្ស ភិក្ខុនោ។

៤០៧. សម្ពុទ្ធេ បត្វាតិ ចុទិតកស្ស អាសន្នេ បត្វា។ “ចោទាបេន្តស្ស” តិ
ឯតស្ស កម្មការតោ បរោតិ ឥទំ ឧបយោគន្តវសេន សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រា។

កេនបីតិ អញ្ជ្រាង កេនបី បុគ្គលេន។ តស្ស ចោទកស្ស។ “ចោទាបេន្តស្ស” តិ បុន វេចនំ និយមត្តំ។

៤០៨. សោបីតិ ឧគ្គហាបិតត្តា ចោទនំ ករោន្តោ ឥតរោ បយោជ្ជកបុគ្គលាបិ។ តេសំ ទិន្នម្បីតិ បយោជកបយោជ្ជកានំ ទិន្នម្បី។

៤០៩. វុត្តជ្ជានំ បណ្ណំ វា សន្នេសំ វា ហរន្តោ ទូតោ នាម, សោ “បណ្ណំ វា សាសនំ វា បេសេត្វា” តិ ឥមិនា សង្កយ្ហតីតិ តស្មី វិសុំ អវត្តព្កេបិ “ទុត” ន្តិ វេចនេន និស្សជ្ជទូតមាហា។ បណ្ណំ វា អទត្វា “ឯវញ្ច ឯវញ្ច វេទា” តិ សាសនញ្ចា អទត្វា “តំ ចោទេហី” តិ អត្ថមត្តមេវ ទត្វា និស្សជ្ជោ ភិក្ខុ ឥធ “និស្សជ្ជទូតោ” តិ គហេតញ្ចោ។

អថ វា “ទុត” ន្តិ ឥមិនា ចោទេតុំ ឧគ្គហាបេត្វា, តមនុគ្គហាបេត្វា វា និស្សជ្ជោ ភិក្ខុ ទូតោយេវ គហេតញ្ចោ។ “បណ្ណ” ន្តិ ឥមិនា បព្ពជិតស្ស វា អបព្ពជិតស្ស វា កស្សចិ ហត្ថ ចោទនំ លិខិត្វា ទិន្នបណ្ណំ គហេតព្ពំ។ សាសនន្តិ “ចារាជិកំ អាបន្នោ” តិ អាទិនា នយេន វត្វា បេសិយមានំ សាសនំ គហេតព្ពំ។ ឥទំ តយម្បី ទូរេ និសីទិត្វា អញ្ជ្រាហិ ការាបនតោ “ចោទាបេន្តស្ស” តិ អាហា។ “បរ” ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯត្ថ ឱកាសការាបនំ នត្ថិ។

៤១០. តថាតិ យថា អមូលកេន ចារាជិកេន សម្ពុទ្ធា ឱកាសេ ការីតេ, អការីតេ ថ, តថា អមូលកេហិ សង្ឃាទិសេសេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “វុត្តេ សម្ពុទ្ធា បរេ” តិ ភុម្មវេសេន អធិកតេន យោជេតព្ពំ, ចោទេតិ ចោទាបេតីតិ វុត្តំ ហោតីតិ។ ចាបិត្តិយាបត្តីតិ ឱកាសេ ការីតេ កេវលា, អការីតេ ទុក្ខជេន សហាតិ គហេតព្ពំ។ សម្ពុទ្ធា សេសាបត្តីហិ បរេ វុត្តេ ចាវនសញ្ញានោ ទុក្ខជំ ហោតីតិ យោជនា។ ឱកាសាភារាបនេនបិ ទុក្ខជមេវ ហោតិ។

៤០១. អក្កោសនាធិប្បាយស្សតិ ខុំសនាធិប្បាយស្ស។ អកតោកាសន្តិ
អការិតោកាសំ, “បរ”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ អត្ថនាតិ ចោទកេន, “សយំ
អការិតោកាស”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ សហ ចាចិត្តិយេនាតិ “ឌីមសវាទេ
ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចារា. ១២) វុត្ថចាចិត្តិយេន សហ។ វនន្តស្សតិ ចោទេន្តស្ស វា
ចោទាបេន្តស្ស វា, ឯត្ថ “សម្មុខា”តិ ឥទំ វក្ខមាណស្ស “អសម្មុខា”តិ ឯតស្ស
វិបរិយាយតោ លព្ពតិ, ច-ការេន ការិតោកាសបក្ខេ ទុក្ខជេន
ចាចិត្តិយសម្ពន្ធិ។

៤០២. អសម្មុខាវនន្តស្សតិ ឯត្ថ “អក្កោសនាធិប្បាយស្ស”តិ អានេត្វា
សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “អកតោកាសមត្ថនា”តិ នាទុវត្ថតិ។ សត្តហិ អាបត្តិហិតិ
ចារាជិកសង្ឃាទិសេសបុល្លច្ចយចាចិត្តិយចាជិទេសនីយទុក្ខជទុក្ខាសិតសង្ខា
តេសុ សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធសុ យេន កេនជិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “តថា”តិ ឥមិនា
“អសម្មុខា”តិ ឥទំ សង្កណ្ហាតិ។ កម្មន្តិ តជ្ជនីយាទិសត្តវិធំ កម្មំ។

៤០៣. ឧម្ពត្តកាធិនន្តិ អាទិ-សន្ទេន “អនាបត្តិ សុទ្ធេ អសុទ្ធិទិដ្ឋិស្ស អសុទ្ធេ
អសុទ្ធិទិដ្ឋិស្ស ឧម្ពត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្ស”តិ (ចារា. ៣៩០) វុត្ថេ សង្កណ្ហាតិ។
បញ្ចង្គសំយុតន្តិ យំ ចោទេតិ, តស្ស “ឧបសម្បន្នោ”តិ សង្ខ្យបកមនំ, តស្មី
សុទ្ធសញ្ញតា, យេន ចារាជិកេន ចោទេតិ, តស្ស ទិដ្ឋាទិវសេន អមូលកតា,
ចាវនាធិប្បាយេន សម្មុខា ចោទនា, តស្ស តម្ពណាវិជាននន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ
អន្តេហិ យុត្តំ ហោតិ។

៤០៥. ឥទន្តិ “សិក្ខាបទ”ន្តិ សេសោ, “សិក្ខាបទ”ន្តិ ច ឥមិនា
តប្បជិចាទនីយា អាបត្តិយេវ គយ្ហតិ។ តិសមុជ្ជានន្តិ កាយចិត្តតោ,
វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ សចិត្តកេហិ តីហិ សមុជ្ជានតោ

តិសមុជ្ជានំ។ តេនេវាហ “សចិត្ត” ត្ថិ។ បដិយចិត្តានំ ទិដ្ឋំ អញ្ញាតវេន សហិតត្តា
សចិត្តកំ។ តំសម្បយុត្តាយ ឆោមនស្សវេទនាយ វសេន ទុក្ខវេទនំ។

ទុដ្ឋនោសកថាវណ្ណានា។

៤១៦. លេសមត្តន្តិ “អញ្ញម្បី វុត្ថំ លិស្សតិ សិលិស្សតិ វោហារមត្តនេវ
ព្យាសកំ អល្លិយតីតិ លេសោ, ជាតិអាទិនំយេវ អញ្ញាតរកោដ្ឋាសស្សេតំ
អធិវេទន” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៣៩១) អដ្ឋកថាយ ទស្សិតនិព្វចនេសុ “លេសោ នាម
ទស លេសា ជាតិលេសោ នាមលេសោ” តិអាទិនា (ចារា. អដ្ឋ. ៣៩២) នយេន
បទភាជនេ វុត្ថេសុ ជាតិនាមកោត្តាធិសុ ទសសុ លេសេសុ
អញ្ញាតរលេសមត្តន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

តត្ថ ជាតិ នាម ខត្តិយព្រាហ្មណាទិជាតិ។ នាមំ នាម ឥមស្មី សិក្ខាបទេ
“ធលកោ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ នាម, ធលលិកា មេត្តិយា ភិក្ខុនី នាមា” តិ ឋបិតំ
នាមំ វិយ ចោទកេហិ ឋបិតនាមញ្ច ពុទ្ធវត្ថិតាទិសកនាមញ្ញាតិ ទុវិធំ នាមំ។
កោត្តំ នាម កោតមមោគ្គល្លានាទិកោត្តំ។ លិដ្ឋំ នាម
ធិយតាទិសណ្ណាននានត្ថញ្ច កណ្ណតាទិវណ្ណានត្ថញ្ញាតិ ឥទំ ទុវិធលិដ្ឋំ។
អាបត្តិលេសោ នាម លហុកាទិវេន ឋិតចាចិត្តិយាទិអាបត្តិ។ បត្តោ នាម
លោហបត្តាទិ។ ធិវំ នាម បំសុក្ខលាទិ។ ឧបជ្ឈាយោ នាម ចុទិតកស្ស
ឧបជ្ឈាយោ។ អាចរិយោ នាម ចុទិតកស្ស បព្ពដ្ឋាចរិយាទិកោ។ សេនាសនំ នាម
ចុទិតកស្សេវ និវាសចាសាទាទិកំ។

ចោទេយ្យាតិ អញ្ញាខត្តិយជាតិកំ បុគ្គលំ ចារាទិកំ អដ្ឋាបដ្ឋន្តំ ទិស្វា
អត្តនោ វេរិខត្តិយជាតិកំ បុគ្គលំ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ, ចារាទិកំ ធម្មំ
អដ្ឋាបន្នោសី” តិអាទិនា នយេន ចោទេតិ។ គរុកាបត្តិ នាម សង្ឃាទិសេសោ។

សេចក្តីចាត់ទុកនាម “អប្បេនាម នំ ឥមម្ហា ព្រហ្មចរិយា ចារេយ្យ” ឆ្នាំ (ចារា. ៣៩២) វុត្តត្តា សេចក្តី ឥមំ សាសនា ចារេយ្យមីតិ អធិប្បាយោ ហុត្វា ចោទេតីតិ វុត្តំ ហោតិ, ឥមិនា ព្យតិវេកវសេន ន អញ្ញាធិប្បាយោតិ វុត្តមេវ ហោតីតិ បុរិមសិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ ធសូត្រេសុ “ចារនាធិប្បាយោ អក្កោសាធិប្បាយោ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៣៨៩) ឯវមាទិនានប្បការាធិប្បាយេសុ អាបត្តិយា អង្គក្ខតំ ចារនាធិប្បាយំ ធស្សេត្វា សេសាធិប្បាយេ បដិក្ខិបតិ។

៤១៧. តថាសញ្ញាតិ អយំ ចារាជិកមជ្ឈបន្នោយេវាតិ តថាសញ្ញា។ “ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា” តិ វុត្តត្តា “តថាសញ្ញា” តិ ឥទំ “ចោទាបេតិ” តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ សេសោតិ ឯត្ថ “ចារាជិកានិ វុត្តានិ” តិ អាទី កត្វា “សចិត្តំ ទុក្ខវេទន” តិ បរិយន្តំ កត្វា ធសូតបឋមសិក្ខាបទវិនិច្ឆ័យសង្គាហកកថាបទន្ទេន វុត្តសញ្ញាវិនិច្ឆ័យេសុ តំសិក្ខាបទនិយតំ “អមូលកេនា” តិ ឥទញ្ច ឥមស្មី សិក្ខាបទេ “ភិក្ខុមន្តិមវត្ថុនា... បេ... អនាបត្តិ សិយា” តិ វុត្តមត្តញ្ច បេត្វា អវស្មីសញ្ញាវិនិច្ឆ័យោតិ អត្ថោ។ អនន្តរសមោ មតោ ហោជ្ជា អនន្តរំ វុត្តសិក្ខាបទេនេវ សទិសោតិ វេទិតញ្ចោ។

ទុតិយទុដ្ឋនោសកថាវណ្ណាន។

៤១៨. សមគ្គស្ស សង្ឃស្សាតិ “សមគ្គោ នាម សង្ឃោ សមាទសំវាសកោ សមាទសីមាយំ បិតោ” តិ បទភាជនេ វុត្តត្តា ចិត្តេន ច កាយេន ច ឯកីភូតស្ស សង្ឃស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ច-កាយោ បទប្បវណ្ណា, ឯវ-ការត្ថោ វា, នសមគ្គស្សាតិ ព្យតិវេកត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ភេទត្ថំ វាយមេយ្យាតិ “ឥមេ កជំ កទា ភិក្ខិស្សន្តិ” តិ វត្ថិន្ទិរំ ចិន្តេត្វា ឧបាយំ គវេសិត្វា បក្ខបរិយេសនាទី កវេយ្យាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ញា

ចាឡើយ “កេនាយ បរក្កមេយ្យាតិ កថំ ឥមេ នាណា អស្សុវិណា អស្សុវត្ថា
អស្សុតិ បក្កំ បរិយេសតិ គណំ ពន្ធិតិ” តិ (ចារា. ៤១២)។

កេនាយាតុន្តិ “ឥធុចាលិ ភិក្ខុ អធម្មំ ‘ធម្មា’តិ ធិបេតិ, ធម្មំ ‘អធម្មា’តិ
ធិបេតិ” តិអាទិនា (បរិ. ៤៥៩) នយេន ខន្ធកេ វុត្ថំ អជ្ឈាសកេនករវត្ថុសម្ពាតំ
សង្ឃកេនការណាមាហា។ ឥធមេវ ហិ បទភាជនេ វុត្ថំ “កេននសំវត្ថុនិកំ វា
អធិករណន្តិ អជ្ឈាសកេនករវត្ថុនិ” តិ។ គហេត្វាតិ បក្កយ្ហ។ តិដ្ឋេយ្យាតិ
នប្បដិនិស្សន្នេយ្យ។ បរិធិបយន្តិ ឯត្ថ បរិធិបេន្នោ, ន បដិនិស្សន្នេន្នោតិ អត្ថោ។
យថាហា “តិដ្ឋេយ្យាតិ ន បដិនិស្សន្នេយ្យា” តិ។

៤១៩. ភិក្ខុហិ តស្ស សង្ឃកេនកស្ស បរក្កមនំ បស្សន្នេហិ វា ទូរេ ចេ,
បិតំ បវត្ថិ សុណាន្នេហិ វា លង្កិហិ សុបេសលេហិ សេសភិក្ខុហិ។ វុត្ថញ្ញោតំ
“ភិក្ខុហិ អញ្ញេហិ ភិក្ខុហិ។ យេ បស្សន្តិ យេ សុណន្តិ, តេហិ វុត្ថញ្ញោតំ” តិ (ចារា.
៤១២)។ តស្ស វនន្នេហិ ឯវំ វុត្ថញ្ញោតំ វចនាការទស្សនត្ថមាហា “មាយស្មា
សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស កេនាយ បរក្កមិ, កេននសំវត្ថុនិកំ វា អធិករណំ
សមាទាយ បក្កយ្ហ អជ្ឈាសិ, សមេតាយស្មា សង្ឃេន, សមត្ថោ ហិ សង្ឃោ
សម្មាទមាណោ អវិវទមាណោ ឯកុទ្ទេសោ ជាសុវិហារី” តិ (ចារា. ៤១១) ចាបំ, តំ
ឯកទេសសង្ឃហវសេន ឧបលក្ខតុមាហា “កេនត្ថំ...បេ.... កេនការណា” តិ។ ឥតិ
វុត្ថញ្ញោតិ យោជនា។

៤២០. វុច្ចមាណោ ហិ ឯត្ថ ហិ-សន្នោ អបិ-សន្នោត្ថោ។ “បិ” តិ វា ចាថោ, តេហិ
លង្កិភិក្ខុហិ “មាយស្មា” តិអាទិនា នយេន វិសុំ តិក្ខុត្ថំ វុត្ថោបិ តិ អត្ថោ។
និស្សន្នេយ្យ ន ចេវ នន្តិ តំ កេនាយ បរក្កមនំ អប្បដិនិស្សន្នេនបច្ចយា
ទុក្កជាបត្តិ អាបដ្ឋិត្វាបិ នវិស្សន្នេយ្យាតិ អត្ថោ។ វុត្ថញ្ញោតំ “នោ ចេ
បដិនិស្សន្នេតិ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា” តិ (ចារា. ៤១២)។ តថា ហិ អប្បដិនិស្សន្នេន្នោ

ហេតុសុ, ចានេសុ ច គហេត្វា សង្ឃមជ្ឈេ អាណេត្វា តថេវ តិក្ខត្តំ វុត្តោបិ តំ
អវិស្សន្ទេត្វា ទុក្ខជាបត្តិ អាបន្នោតិ ឥមិនា ច សង្កហិតោ។ វុត្តោតំ ភកវតា
“សោភិត្តុ សង្ឃមជ្ឈេម្បិ អាកង្ខិត្វា វុត្តោត្តោ ‘មាយស្មា... បេ... ជាសុវិហារតី’ តិ។
ទុតិយម្បិ វុត្តោត្តោ។ តតិយម្បិ វុត្តោត្តោ។ សចេ បដិនិស្សន្ទតិ, ឥច្ឆេតំ កុសលំ។ នោ
ចេ បដិនិស្សន្ទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ។ ឥទំ ឧភយត្ថ ទុក្ខជំ សាមញ្ញេន វក្ខតិ
“តិក្ខត្តំ បន វុត្តស្ស, អបរិច្ឆជតោបិ ត” ត្ថិ។

សមនុភាសិតញោតិ ឯត្ថ “សោភិត្តុ” តិ អាណេត្វា សម្ពន្ធិតត្ថំ,
“យាវតតិយ” ត្ថិ សេសោ, យថាហា “សោភិត្តុភិត្តុហិ យាវតតិយំ
សមនុភាសិតញោតិ” តិ (ចារា. ៤០០), តថា សង្ឃមជ្ឈេបិ តិក្ខត្តំ វុច្ឆមានោបិ នោ
វិស្សន្ទេត្វា ទុក្ខជំ អាបន្នោ សោ អាធានគ្គាហិ ភិត្តុ សង្ឃេន តិក្ខត្តំ វុត្តំ កម្មវាចំ
វត្វា សមនុភាសិតញោតិ អត្ថោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “យាវតតិយំ
សមនុភាសិតញោតិ យាវ តតិយំ សមនុភាសនំ, តាវ សមនុភាសិតញោ, តីហិ
សមនុភាសនកម្មវាចាហិ កម្មំ កាតត្ថ” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤០០)។ តត្ថិ ភេទាយ
បរក្កមនំ, ភេទនសំវត្ថុនិកំ អធិករណំ បគ្គហេត្វា ហ៊ានញា។ អច្ឆជត្ថិ,
ញាត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ វុច្ឆមានាយបិ អច្ឆជន្តោ។ គរុកំ ផុសេតិ តតិយាយ
កម្មវាចាយ “សោភាសេយ្យា” តិ យ្យការប្បត្តាយ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នតិ។

៤២០. សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមន្តំ ភិត្តុ ទិស្វា, សុត្វា, ញាត្វា ច អវនន្តស្ស
ភិត្តុនោ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

៤២២. កីវទ្វេវ វសន្តេហិ សុត្វា គន្ធា វុត្តត្ថន្តិ អាហា “គន្ធា” តិ អាទិ។
អទ្ធយោជនមេវ អទ្ធយោជនតា, តតោ អធិកំ វា។ គិលានំ បដិច្ច អទ្ធយោជនំ
វុត្តំ, ឥតវំ បដិច្ច “អធិកំ ទ្វាម្បិ បន គន្ធា” ត្ថិ វុត្តំ។ តេនេវាហា “សចេ
សក្កោតី” តិ។ តាវទេតិ តទា ឯវ, អចិរាយិត្វាតិ អត្ថោ។

២២៣. តិក្ខត្ថំ បន វុត្តស្ស តិ “មាយស្មា” តិ អាទិនា នយេន វិសុញ្ញា
សង្ឃមជ្ឈេ ច តិក្ខត្ថំ វុត្តស្ស បិ អបរិច្ឆជន្តស្ស។ តំ ភេទាយ បរក្កមាទិកំ។
ភេទប្បវត្តិយា សុតក្ខណោ សយំ អគន្ធា បណ្ណំ វា សាសនំ វា បេសេន្តស្ស
អាបត្តិ ធស្សេតុមាហា “ទូតំ វា” តិ អាទិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤០០) “ទូតំ វា បណ្ណំ វា បេសេត្វា វេទតោបិ អាបត្តិមោក្ខោ នត្ថិ” តិ អាទិ។

២២៥. យ្យការេ បន សម្មត្ថេ តិ “យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យា” តិ
(ចារា. ៤០៣) តតិយកម្មវាចាយ អន្តេ យ្យការេ ឧទ្ធារិតេ។ បស្សម្ពន្ធិតិ
បដិប្បស្សម្ពន្ធិ, វ្យបសមន្តិតិ អត្តោ។ ទុក្កជាទយោ តិ ព្យាត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វិហិ
កម្មវាចាហិ ទ្វេ ច មុល្លច្ចយា។ យថាហា “សង្ឃាទិសេសំ អដ្ឋាបជ្ជន្តស្ស ព្យាត្តិយា
ទុក្កដំ, ទ្វិហិ កម្មវាចាហិ មុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ពន្ធិ” តិ (ចារា. ៤០៤)។ តស្មា
ព្យាត្តិយា បុព្វេ ពហិ ច សង្ឃមជ្ឈេ ច តិក្ខត្ថំ វុត្តេ បិ អប្បដិនិស្សន្ននេន អាបន្នានិ
ទ្វេ ទុក្កជាទិ ទេសេតព្ពានីតិ វិញ្ញាយតិ។

ឥមិស្សា កម្មវាចាយ កី អាបន្នាបត្តិយោ បដិប្បស្សម្ពន្ធិ, ឧទាហុ
អនាបន្នាតិ វិចារណាយ “យោ អវសានេ បដិនិស្សន្និស្សតិ, សោ តា
អាបត្តិយោ ន អាបន្នតិ, តស្មា អនាបន្នា បដិប្បស្សម្ពន្ធិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤០៤)
មហាសុមត្ថេរស្ស វាទំ “កិមនាបន្នានំ បដិប្បស្សន្ធិយា” តិ បដិពាហិត្វា
“លិដ្ឋបរិវត្តនេ អសាធារណាបត្តិយោ វិយ អាបន្នា បដិប្បស្សម្ពន្ធិ” តិ
មហាបទុមត្ថេរស្ស វាទោ បីតោ។

២២៦. អកតេ បន កម្មស្មិន្តិ យថាវុត្តសមនុភាសនកម្មេ អកតេ។
អបរិច្ឆជតោបិ ចាតិ តំ សង្ឃភេទាយ បរក្កមនំ អបរិច្ឆជន្តស្ស បិ។
“សង្ឃាទិសេសេនា” តិ ឥមិនា កម្មំ អកត្វា សង្ឃមជ្ឈេ ច ពហិ ច តិក្ខត្ថំ
វុត្តមានស្ស អប្បដិនិស្សន្ននេន ទុក្កដំ បន ហោតីតិ ព្យតិរេកតោវេ ធស្សេតិ។

៤២៧. បុព្វេវាតិ ព្រាត្តិយា បុព្វេវិសុំ, សង្ឃមជ្ឈេវា តិក្ខុតុំ វុច្ចមានេបិ។
តដ្ឋណេបីតិ ព្រាត្តិក្ខណេវា។ ព្រាត្តិយា អនិជ្ជិតាយបិ បច្ឆាបិ, ឥមស្ស អវេជ្ជ
នស្សេតិ “អសម្បត្តេ យ្យការស្មិ”ន្តិ។ បដិទិស្សន្តតោបិ ច តស្ស
សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ បកាសិតាតិ បឋមគាថាយ បច្ឆិមឡំ ឥធានេត្វា
យោជេតព្ពំ។

៤២៨. ឯត្តាវតា “អនាបត្តិ អសមនុភាសន្តស្ស បដិទិស្សន្តស្ស
ឧម្ពុត្តកស្ស ខិត្តចិត្តស្ស វេទនាដ្ឋស្ស អាទិកម្មិកស្ស”តិ (ចារា. ៤១៦) ចាបេ
“បដិទិស្សន្តស្ស”តិ បទេន គហិតេសុ “ព្រាត្តិតោ”តិ អាទិសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា
តំ និគមេតុំ “បដិទិស្សន្តតោ វាបិ ត”ន្តិ អាហា។ និគមនត្ថជោតកោ ឯវំ-សន្នោ
សាមត្តិយាលព្ពតិ, ឯវំ “ព្រាត្តិតោ”តិ អាទិនា យថាវុត្តនយេន បដិទិស្សន្តស្ស
វាតិ អត្តោ។ តន្តិ សង្ឃភេទប្បយោគំ។ អសមនុភាសតោ វាតិ
អសមនុភាសិយមានស្ស។ “អសមនុភាសិយតោ”តិ វុត្តព្ពេ
វិករណាបច្ចយលោបេន “អសមនុភាសតោ”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “អសមនុភាសន្តស្សតិ អសមនុភាសិយមានស្ស”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤១៦)។ “សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ អនុវត្តមានត្តា ឥច្ឆិតត្ថេ
សិទ្ធិបិ បុន “អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ វេចនេ បុនវុត្តតា អាបដ្ឋតីតិ? នាបដ្ឋតិ,
បទាវុត្តិ នាម អលំកាហោ ហោតីតិ។

៤២៩. ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អតុប្បត្តិយំ សង្ឃភេទត្ថំ បញ្ចវត្ថុនិ
យាចន្តេន ទេវេនត្ថេន “សាធុ ភន្តេ ភិក្ខុ យាវជីវំ មច្ឆមំសំ ន ខាទេយ្យំ, យោ
មច្ឆមំសំ ខាទេយ្យ, វជ្ជំ នំ ដុសេយ្យ”តិ (ចារា. ៤០៩) វុត្តេ “អលំ ទេវេនត្ថ មយា
តិកោជិបរិសុទ្ធិ មច្ឆមំសំ អនុញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសន្តិត”ន្តិ (ចារា. ៤០៩)
អនុញ្ញាតេសុ មច្ឆមំសេសុ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយំ បុព្វេ អនោកាសាភាវេន

អវត្តា បកតំ សិក្ខាបទវិនិច្ឆ័យំ និដ្ឋាបេត្វា ឥនាទិ បត្តាវសេសំ តំ ទស្សេតុំ
“យញ្ញី”តិអាទិ អារទ្ធី។ “តំ តស្ស”តិ វត្តមានត្តា “យ”ន្តិ ឥទំ “ភិក្ខុ”ន្តិ ឥមិនា ច
“មច្ឆមំស”ន្តិ ឯតេន ច យោជេតព្ពំ។ មច្ឆន្តិ ឡិទកំ។ មំសន្តិ ជលជានំ មំសំ។
និព្វេមតិកោតិ “មំ ឧទ្ទិស្ស កត”ន្តិ វា “សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស កត”ន្តិ វា ឧប្បន្នាយ
វិមតិយាវិរហិតោ។

៤៣០. សមុទ្ទិស្ស កតន្តិ សង្ឃំ វា អត្តានំ វា ឧទ្ទិស្ស កតំ។ “ញាត្វា”តិ ឥមិនា
អជានិត្វា ភុញ្ញន្តស្ស អនាបត្តិការមាហា។

៤៣១. ហត្ថិនំ អស្សានំ អច្ឆានំ មនុស្សានំ អហីនំ កុក្ករានំ ធិបីនំ សីហានំ
ព្យគ្យានំ តរច្ឆានំ មំសំ អកប្បិយំ ហោតីតិ យោជនា។

៤៣២. សចិត្តកតា អាបត្តិយាយេវ យុទ្ធពិ, ឥធម៌ បន តំហេតុកំ មំសមេវ
ហេតុម្ហិ ជលូបចារេន សចិត្តកន្តិ គហិតំ។ ឯត្ថ ចិត្តំ នាម អត្តានំ វា សង្ឃំ វា
ឧទ្ទិស្ស កតការជាធនចិត្តំ។ សេសន្តិ អនុទ្ទិស្សកតំ អកប្បិយមំសំ។
អចិត្តកន្តិ វុត្តនយមេវ។

៤៣៣. បុច្ឆិត្វាយេវាតិ អកប្បិយមំសបរិហារត្ថំ ទសសុ មំសេសុ នាមញ្ញា
ឧទ្ទិស្សកតស្ស បរិហារត្ថំ ឧភយស្សបិ បដិលទ្ធាការញ្ញា បុច្ឆិត្វាយេវាតិ
អត្តោ។ ឡិទកេសុ មច្ឆេសុ អកប្បិយាការតោ លទ្ធាការាវេ ញាតញ្ញោ។ មំសេ
ធិជ្ជមត្តេយេវ “ឥទំ អសុកមំស”ន្តិ ជាធនន្តិ ច, អបុច្ឆិតេបិ ទោសោ នត្ថិ។
នាយកេសុ មំសស្សាការេ លទ្ធនិយាមេ អបុច្ឆិតេបិ ទោសោ នត្ថិ។ យថា វា
តថា វា វិមតិយា ឧប្បន្នាយ អប្បដិក្កាហេត្វា និសិន្នេ “កស្មា ន បដិក្កល្លាថា”តិ
បុច្ឆិតេ វិមតិយា ឧប្បន្នាការំ វត្វា “មយំ តុម្កេ វា ឥតវេ ភិក្ខុ វា ឧទ្ទិស្ស ន
ករិម្ហា”តិ វត្វា “អម្ហាកមេវ សន្ធាយ កតំ, បណ្ណាការត្ថាយ កតំ, អតិដីនំ វា

អត្ថាយ កត"ន្តិអាទិនា អត្ថនា លទ្ធិប្បការំ វត្ថា "សំសយំ អកត្វា
បដិគ្គហេតត្ថ"ន្តិ វេទយ្យំ ច, បដិគ្គហេតុំ វដ្តតីតិ សព្ពមិទំ អដ្ឋកថាយ វុត្ថំ។

ភិក្ខុនំ ឯតំ វត្ថុន្តិ យោជនា។ វត្ថុជ្ជាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធន មហាករុណាយ
ទេសិតំ ចាតិមោក្ខសំវេសំ វិសោធន្ទា បដិបដ្ឋនេ បតិដ្ឋិតា។

"វិនយញ្ញនោ"តិ ឥមិនា វិនយំ អជានិត្វា ឧបទេសប្បមាណោនេ វត្ថំ បូរេន្តេហិ
វត្ថុស្ស វិរោធាបិ សិយាតិ តេ និវត្តតិ។ "វត្ថុជ្ជា"តិ វិសេសនេន វិនយំ ញ្ញាបិ
អបូរណោ និវត្តតិ។ ឧភយេនបិ អត្ថនា វុត្ថុវិនិច្ឆយស្ស បរិសុទ្ធការំ ធិបេតិ។

៤៣៤. ឥទំ សមនុភាសនន្តិ យថាវុត្ថុសិក្ខាបទមាហា។ សមនុភាសនេន
សាធនញ្ញា អាបត្តិ សមនុភាសនា ការណ្ឌបចារេន។ អញ្ញថា
ឯកសមុជ្ជានាទិភារោ ន យុដ្ឋតិ។ ឯកសមុជ្ជានំ កាយវាចាចិត្តសង្ខាតំ ឯកំ
សមុជ្ជានំ ឯតស្សាតិ កត្វា។ កាយកម្មន្តិ ហត្ថមុទ្ធាវសេន កាយេន កាតព្វស្ស
បដិនិស្សន្ននស្ស អកតត្តា កាយកម្មំ។ វចីកម្មន្តិ វចសា កាតព្វស្ស អកតត្តា
វចីកម្មំ។ អក្រិយន្តិ យថាវុត្ថនយេន "សង្ឃភេទោបក្កមនិវរណាយ បរក្កមនំ
បដិនិស្សន្នាមី"តិ កាយវិការេន វា វចីភេទេន វា អវិញ្ញាបនតោ អភិរិយំ នាម
ហោតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

សង្ឃភេទកថាវណ្ណនា។

៤៣៥. កិញ្ចិបិ វត្ថុព្ពន្ធិ "ឯកោ វា ទ្វេ វា តយោ វា"តិ
វុត្ថុសង្ឃភេទានុវត្តកភិក្ខុំ បស្សន្តេហិ សុណាន្តេហិ លទ្ធិភិក្ខុហិ វិសុញ្ញា
សង្ឃមជ្ឈេ ច នេត្វា តិក្ខុត្ថុយេវ សង្ឃភេទានុវត្តនស្ស អកត្តព្ពន្ធឱ វត្ថា តតោ
អនោរមន្តានំ ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ សមនុភាសនកម្មំ កាតព្វ"ន្តិ ឥទញ្ញា
"តតិយានុស្សាវនាយ យ្យ-ការប្បត្តាយ អាបដ្ឋនកសង្ឃាទិសេសតោ បុព្វេ

អាបន្នា ធុក្កជដុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ពុទ្ធី” តិ ឥន្ទព្វា អនាបត្តិបកាវេ ចាតិ ឥមំ
សាធារណវិនិច្ឆ័យំ សន្ធាយាហា។ វចនប្បការកេនោ បន អត្ថេវ, សោ
សន្និបតោ មាតិកាយ (ចារា. ៤០៨-៤០៩) វិគ្គារតោ បទភាជនេ (ចារា. ៤០៨-
៤០៩) អាគតនយេន វុត្តញ្ញោ។ អស្សាតិ ធុតិយសង្ឃកេនសិក្ខាបទស្ស។
“សមុដ្ឋាន... បេ... មតា” តិ ឥមិនា សាធារណវិនិច្ឆ័យោ អតិទិដ្ឋាតិ ទដ្ឋព្វំ។

ធុតិយសង្ឃកេនកថាវណ្ណានា។

៤៣៦. ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេតិ ឯត្ថ “សិក្ខាបទេ” តិ សេសោ,
និទានចារាជិកសង្ឃនិសេសអនិយតវិគ្គារសង្ខារេ
បញ្ចវិធម្មឧទ្ទេសលក្ខណចាតិមោក្ខេ អន្តោគធសិក្ខាបទវិសយេតិ អត្ថោ។
“ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេ សិក្ខាបទេ” តិ ឥមិនា “អវចនីយមត្តានំ ករោតី” តិ ឥមស្ស
វិសយំ ទស្សេតិ។ ភិក្ខុ ធុត្ថបជាតិកោតិ ឯត្ថ “យោ” តិ អដ្ឋាហារោ។
“ធុត្ថបជាតិកោតិ ធុត្ថបសភាវោ, វុត្តំ អសក្កុណោយ្យេតិ អត្ថោ” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤២៥-៤២៦) អដ្ឋកថាយ វុត្តនោវចស្សតាយ ហេតុភូតចាបិច្ឆតាធិហិ
ឯក្ខនីវសតិយា ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ហុត្វា អត្ថនិ វុត្តំ អនុសិដ្ឋិ
សាធមគ្គហណេន នាសនតា នោវចស្សសភាវោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ញោតំ
បទភាជនេ “ធុត្ថបជាតិកោ ហោតីតិ ធុត្ថបោ ហោតិ នោវចស្សករណេហិ
ធម្មេហិ សមន្នាគតោ អក្ខមោ អប្បធុត្តិណក្កាហិ អនុសាសនិ” តិ (ចារា.
៤២៦)។

អវចនីយមត្តានំ ករោតីតិ “មា មំ អាយស្មន្តោ កិញ្ចិ អវចុត្ត កល្យាណំ វា
ចាបកំ វា, អហម្បាយស្មន្តេ ន កិញ្ចិ វត្តាមិ កល្យាណំ វា ចាបកំ វា,
វិរមថាយស្មន្តោ មម វចនាយា” តិ (ចារា. ៤២៥) វុត្តនយេន អត្តានំ អវចនីយំ
ករោតិ។ គរុកំ សិយាតិ ឯត្ថ “តស្សា” តិ ឥទំ អដ្ឋាហារនយសម្ពន្ធនលត្តតិ។

តត្រាយំ យោជនា - ទុព្ពចជាតិកោ យោភិក្ខុ ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេ សិក្ខាបទេ
អត្តានំ អវចនីយំ ករោតិ, តស្ស គរុកំ សិយាតិ។

កើ វុត្តំ ហោតិ? យោភិក្ខុ អត្តនោ ទោវចស្សតំ បស្សន្តេហិ, សុណាន្តេហិ ច
លង្គិកិក្ខុហិ “មា អាយស្មា អត្តានំ អវចនីយំ អកាសិ... បេ...
អញ្ញមញ្ញវុជ្ជាបនេនា” តិ (ចារា. ៤២៥) វុត្តនយេន តិក្ខុត្តំ វុត្តោបិ ទុក្ខដំ
អាបដ្ឋិត្វាបិ នវិស្សន្នេតិ, “សោភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈម្បិ អាកខ្លិទ្វា វត្តព្ពោ” តិ (ចារា.
៤២៦) វុត្តត្តា ហត្ថេ គហេទ្វា អាកខ្លិទ្វាបិ សង្ឃមជ្ឈំ នេទ្វា តថេវ តិក្ខុត្តំ វុត្ត
ទុក្ខដំ អាបដ្ឋិត្វាបិ នវិស្សន្នេតិ, តស្ស ទុព្ពចជាតិកស្ស ញត្តិចតុត្ថាយ
កម្មវាចាយ ករិយមាណេ សមនុភាសនកម្មេ តតិយាយ កម្មវាចាយ
យ្យការប្បត្ថាយ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ ញត្តិយា ទុក្ខដំ, ទីហិ កម្មវាចាហិ
មុល្លច្ចយេ ច បដិប្បស្សម្ហយមាណោ សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៣៧. ទុព្ពចតិ ឯត្ថ “សិក្ខាបទេ” តិ សេសោ, តថា សង្ឃភេទកវណ្ណានេតិ
ឯត្ថាបិ។ សង្ឃភេទោ ឯវ សង្ឃភេទកោ, តំ វណ្ណាតិ កថេតីតិ
សង្ឃភេទកវណ្ណានំ, កី តំ? សិក្ខាបទំ, តញ្ច បឋមមេវ សង្ឃភេទកសិក្ខាបទំ
គហេតត្ថំ, តស្មី វុត្តនយេនាតិ យោជនា។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សមុដ្ឋានាទិនិ
បឋមសង្ឃភេទសទិសានេវា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤២៥-៤២៦)។ “សព្ពោ
វិនិច្ឆយោ” តិ ឯតេន ឥធនស្សិតេន “គរុកំ សិយា” តិ ឯតេន សង្កហិតំ
សង្ឃាទិសេសាវសានវិនិច្ឆយំ វុត្តេទ្វា “អកតេ បនា” តិ អាទិកាថាត្ថយេន
វុត្តអនាបត្តិប្បការេ ច “ឥធមេកសមុដ្ឋាន” តិ អាទិកាថាយ វុត្តសមុដ្ឋានាទិកេ
ច អតិទិសតិ។

ទុព្ពចកថាវណ្ណានា។

៤៣៨. យោ កុលទូសកោភិត្ត, សោ ធន្តកាមិតាធីហិ ចាបេន្តោភិត្តហិ
កម្ម ករិយមាណេ តំ ធន្តកាមិតាធីហិ ចាបនំ អច្ឆជន្តោ គរុកំ ផុសេ
សង្ឃាធិសេសំ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ “កុលទូសកោភិត កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន
វា ជលេន វា ចុណ្ណេន វា មត្តិកាយ វា ទន្តកជ្ជេន វា វេឡុយា វា វេជ្ជិកាយ វា
ជង្គ្រេសនិកេន វា” តិ (ចារា. ៤៣៧) វេចនតោ សទ្ធាសម្បជ្ជកុលានិ លាភំ
និស្សាយ បុប្ផធានាធីហិ សង្កណ្ឌិត្វា តថា អករោន្តេសុ លង្កិត្តុសុ កុលានំ
សទ្ធាទូសនតោ កុលទូសកោ, ភិត្ត។

ធន្តកាមិតាធីហិ ចាបេន្តោភិត កុលទូសនកម្មំ ករោន្តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា
អវេចនតោ អាបជ្ជិតត្ថុក្កជតោ មុច្ឆនត្ថាយ “មាយស្មា ខោ... បេ... អលន្តេ ឥធន
វាសេនា” តិ វេទន្តេ លង្កិ បេសលេ ភិត្ត “ធន្តកាមិនោ ច ភិត្ត... បេ... ឯកច្ចំ ន
បញ្ញាជេន្តិ” តិ ធន្តកាមិតាធីហិ ចត្វហិ អគតិគមនេហិ យោជេន្តោភិត អត្ថោ។
កម្ម ករិយមាណេតិ យថាវុត្តនយេន អត្តានំ គរហន្តានំ ភិត្តនំ ករិយមាណំ
អក្កោសនញ្ច បរិភាសនញ្ច យេ បស្សន្តិ, យេ ច សុណាន្តិ, តេហិ “មាយស្មា ឯវំ
អវេច, ន ច ភិត្ត ធន្តកាមិនោ... បេ... អលន្តេ ឥធន វាសេនា” តិ តិក្ខត្តំ វុច្ឆមាណេហិ
ទុក្កជំ អាបជ្ជិត្វាហិ អប្បជិនិស្សជ្ជន្តំ ហត្ថ គហេត្វា អាកង្ខិត្វា សង្ឃមជ្ឈំ
អានេត្វា “មាយស្មា ឯវំ អវេចា” តិ អាធិនា នយេនេវ បុនបិ តិក្ខត្តំ វុត្ថេ ទុក្កជំ
អាបជ្ជិត្វាហិ អប្បជិនិស្សជ្ជន្តស្ស ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ
សមនុភាសនកម្ម ករិយមាណេតិ វុត្តំ ហោតិ។ គរុកំ ផុសេតិ ញត្តិយា ទុក្កជំ,
ទិហិ កម្មវាចាហិ ឥល្លច្ឆយេ ច បដិប្បស្សម្តេន្តោ តតិយកម្មវាចាយ អន្តេ
យ្យកាវេ សម្បត្តេ សង្ឃាធិសេសំ អាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៣៩-៤០. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា” តិ អាធិនា (ចារា. ៤៣៧) នយេន
វុត្តកុលទូសនោបករណាភូតចុណ្ណាបណ្ណាធិសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា

“ចុណ្ណា”ន្តិអាទិ។ ចុណ្ណាទ្តិ សិរីសបណ្ណាទិចុណ្ណាំ។ បណ្ណាទ្តិ
តម្កលបណ្ណាតាលបណ្ណាទិខាទិតព្វាខាទិតព្វបណ្ណាំ។ ដលន្តិ
តាលបណសាទិដលំ។ បុប្ផន្តិ ចម្បកាទិបុប្ផំ។ វេជ្ជន្តិ អន្តោឡិកាចាដំ
កិរណ្ណាទិកំ វេជ្ជំ។ កជ្ជន្តិ គេហទារុំ, ឥន្ទនព្វា។ មត្តិកន្តិ ចាកតិកំ, បញ្ចវណ្ណាំ
វា មត្តិកំ។

អត្ថនោ សន្តកំ, តាវកាលិកាទិវសេន គហិតំ វា ចុណ្ណាំ...ខេ... មត្តិកំ
កុលសង្កហណត្ថាយ ទទតោ កុលទូសនទុក្ខដំ ហោតិទិ សម្ពន្ធោ។ ខេយ្យាទិ
ចោរិកា។ “ទទតោ”តិ ឥទំ សាមិវចនំ “កាតព្វោ”តិ បច្ចត្តវចនន្តំ
វិសេសិតព្វមខេក្ខិទ្វា “ទទតោ”តិ វិភត្តិវិបរិណាមេន បច្ចត្តវចនន្តំ
អនុវត្តតព្វំ។ កាតព្វោទិ ឯត្ថ ការេតព្វោទិ អត្ថោ។ ឥមិនា សង្ឃសន្តកំ,
គណសន្តកំ, អញ្ញបុគ្គលសន្តកញ្ច ចុណ្ណាទិ កុលសង្កហត្ថំ ចោរិកាយ ទេត្តោ
ភណ្ឌាគ្យេន ការេតព្វោទិ ឥមំវិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។ សង្ឃញ្ញសន្តកេតិ
សង្ឃញ្ញសន្តកចុណ្ណាទិកេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ អញ្ញ-សន្តេន គណបុគ្គលានំ
គហណាំ។

៤៤០. សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ វាទិ សង្ឃសន្តកំ គរុភណ្ឌាបហោនកំ វា
បណ្ណាទិកំ។ សេនាសននិយាមិតន្តិ “ឯត្ថកា ដលរុក្ខាទយោ សេនាសនេ
នវកម្មត្ថាយា”តិ ឯវំ និយមិតំ វា។ ឥស្សរវតាយេ វាទិ ឯវការេន “ខេយ្យា”តិ
ឥទំ និវត្តិតំ។

៤៤២. ហរិទ្វា វាទិ អត្ថនាយេវ ហរិទ្វា វា។ “បុប្ផំ ទេន្តស្ស”តិ ឥមិនា
សម្ពន្ធោ។ ឯស នយោ ឧបរិមិ។ ហរាខេទ្វា វាទិ អញ្ញស្ស ហត្ថេ ខេសេទ្វា វា។
បក្កោសិទ្វា វាទិ អាមន្តេទ្វា វា បក្កោសាខេទ្វា វាទិ ឧបលក្ខណតោលព្ពតិ។
អាគតស្ស វាទិ អត្ថនា ឯវ អាគតស្ស វា។ “កុលសង្កហណត្ថាយា”តិ វចនេន

“ឯវ្យែ អធិប្បាយ អសតិ វដ្តតិ” តិ វុត្តត្ថា “ចេតិយំ បូជំ ករោន្តាបិ
‘បូជេស្សមា’ តិ បុច្ឆានិ គហេត្វា គច្ឆន្តាបិ តត្ថ តត្ថ សម្មត្ថានំ
ចេតិយបូជនត្ថាយ ទេន្តិ, ឯតម្បិ បុប្ផានំ នាម ន ហោតិ” តិ អាទិកំ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៣៦-៤៣៧) អដ្ឋកថាគតំ សព្វំ វិនិច្ឆយំ ទស្សីតំ ហោតិ។

៤៤៣. ឯវ្យែ ឧស្សក្កំ ទស្សេត្វា អបវាទំ ទស្សេតុមាហា “ហរិត្វា វា” តិ អាទិ។
“ហរាបេត្វា” តិ ឥមិនា យោជេតព្ពស្ស វា-សទ្ធស្ស អវុត្តសម្បិណ្ឌានត្ថតាយ
“បក្កោសិត្វា វា បក្កោសាបេត្វា វា, អាគតានំ វា” តិ ច សង្កយ្ហតិ។
អាគតស្សេវាតិ ឯវ្យែ ការេន ហរិត្វា ទានាទី និវត្តតិ។

៤៤៤. តញ្ញាតិ មាតាបិតុអាទិនំ តំ បុប្ផានព្វា។ វុត្តបូជត្ថន្តិ
រតនត្ថយបូជនត្ថំ។ ន បនញ្ញាថាតិ អញ្ញេន បកាវេន ទាតុំ ន វដ្តតិ។ យេន
បកាវេន ទាតុំ ន វដ្តតិ, កោយំ បកាវេតិ អាហា “សិវាទី” តិ អាទិ។
សិវាទីបូជនត្ថន្តិ មហាស្សរាទិទេវតាបូជនត្ថព្វា។ មណ្ឌានត្ថន្តិ បិដ្ឋន្ទនត្ថំ។ ឯវ្យែ
អនាគត្តប្បការនិយមនេន “ឥមំ វិក្កិណិត្វា ជីវិកំ កប្បេស្សន្តិ” តិ
មាតាបិតុអាទិនំ ទាតុំ វដ្តតិ តិ វទន្តិ។

៤៤៥. “ជលាទីសុ ... បេ... វិនិច្ឆយោ” តិ ឥមិនា “ហរិត្វា វា ហរាបេត្វា
វា” តិ អាទិនា បុព្វេ វុត្តវិនិច្ឆយោ ជលបណ្ណាទីសុ សព្ពត្ថ សមាធនាតិ ទស្សេតិ។

៤៤៦. “បុច្ឆាទិភាជនេ” តិ បុប្ផជលាទិនំ ភាជនកាលេ។ សម្មតេនាតិ
បុច្ឆាទិភាជនត្ថំ ខន្ធកេ វុត្តនយេន សង្ខេន សម្មតេន ភិក្ខុនា។ អស្សាតិ
ភាជនដ្ឋានំ អាគតស្ស។ ឥតវេនាតិ សង្ខេសម្មតី វិនា បុច្ឆាទិនិ ភាជាបេន្តេន។
ញាបេត្វា ទាតត្ថន្តិ សព្វំ សង្ខំ ជាធាបេត្វា ទាតត្ថំ។

២២៧. ឧបឧត្តរាវន្តិ ឯកេនភិក្ខុនាលទ្ធព្ពភាគតោ ឧបឧត្តរំ។ “ថោកំ ថោក”ន្តិ
ឥមិនា ឧបឧត្តរោបិ អប្បតំ គហិតំ។

២២៨. បរិព្ពយវិហ័នស្សាតិ តណ្ហាលាទិជីវិតុត្តិវយមូលរហិតស្ស។
សម្មត្តិស្សវិយស្សបីតិ អត្តនោ សម័បមុបគតស្ស ឥស្សរស្ស ច។ “ធាតព្ពំ តុ
សកំ ជល”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “បរិព្ពយវិហ័នានំ, ធាតុំ សបរសន្តក”ន្តិ
ឧទ្ទសិក្ខាយ អាគតំ, ឥធ “សកំ ជល”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ បរវចនេនវិស្សាសិកានំ
គហាលំ, ឥធ បនវិស្សាសគ្គាហោន គហោត្វា ធីយមានម្បិ សសន្តកមេវាតិ
“សក”ន្តិ វុត្តន្តិ គហោតព្ពំ។

២២៩-៥០. យត្រសជ្ឈរាមេ សឿ្នន ជលរុក្ខបរិច្ឆេទំ កត្វា កតិកា
កតាតិ យោជនា, “អាគន្តកានំ ឯត្ថកំ ជលំ ធាតព្ព”ន្តិ ជលបរិច្ឆេទំ កត្វា វា
“ឯត្ថកេសុ រុក្ខេសុ ជលំ ធាតព្ព”ន្តិ រុក្ខបរិច្ឆេទំ កត្វា វា សឿ្នន កតិកាយេន
បការេន កតាតិ អត្ថោ។ តត្រាគតស្សបីតិ ឯវំ បរិចកតិកវត្ថំ តំ សជ្ឈរាមំ
ជលត្ថាយ អាគតស្សាបិ។

យថាបរិច្ឆេទន្តិ សឿ្នន តថាកតជលរុក្ខបរិច្ឆេទមនតិក្ខម្ម។ ទទតោតិ
ឱចិនិត្វា បរិចជលំ, កប្បិយការកេហិ ឱចិនាបេត្វា វា ទេន្តស្ស។ ឱចិតជលេ ច
កប្បិយការកេ ច អសតិ ជលត្ថាយ អាគតេសុ វត្ថិតព្ពវិធី ទស្សេតុមាហា
“ទស្សេតព្ពាបិ វា”តិអាទិ។ “វត្វា”តិ សេសោ។ ច-ការំ អបិ-សទ្ទេន ឯកតោ
កត្វា “អបិចា”តិ យោជនា។ ឯវំ វត្វា សឿ្នន បរិច្ឆេទុក្ខា ទស្សេតព្ពាតិ ឥមិនា
“ឥធ ជលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ហាថា”តិ ឯវំ បនេន វត្ថព្ព”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣៦-
២៣៧) អដ្ឋកថា ព្យតិវេកតោ ទស្សិតា ហោតិ។

៤៥០. “ខណ៌ត្វា” តិ ឯតេន “ខណ្ណាបេត្វា” តិ ឥទម្បិ សង្កហិតំ,
“កប្បិយភូមិ” តិ វក្ខមាណត្តា បថវិទ្ធិ ឯត្ថ “អកប្បិយ” តិ លព្ពតិ។ តេនេវាហ
“ចាចិត្តិយេនា” តិ។ “មាលាគន្ធា” តិ ឥមិនា បុប្ផបគេ តតុណ្ហាគន្ធា ច
មល្លិកាសុមនាទិគុម្ពគាគន្ធា ច សង្កណ្ណាតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយ “តតុណ្ហាកា
ហិ បុប្ផតុក្កាបិ បុប្ផគន្ធាបិ ‘មាលាវត្ថា’ ត្រូវ វុច្ឆន្តិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០)។ អាទិ-
សន្នេន ជលូបគតុក្ខេ ច ភេសន្តរសេ ឌីសធកន្ធា ច សង្កណ្ណាតិ។ “រោចាបនេ” តិ
វក្ខមាណត្តា “សយ” តិ ឥទំ “រោចនេ” តិ ឥមិនា យុជ្ជតិ។

“សយំ ខណ៌ត្វា” តិ កស្មា ន យុជ្ជតីតិ? “ខណ្ណាបេត្វា” តិ វក្ខមាណស្ស
អភាវា ច “យោ បនភិក្ខុ បថវី ខណោយ្យ វា ខណ្ណាបេយ្យ វា, ចាចិត្តិយ” តិ
(ចាចិ. ៨៥) វចនតោ ខណ្ណាបនេ ចាចិត្តិយេន ភវិតព្ពត្តា ច “ខណ៌ត្វា” តិ ឥមិនា
ច ខណានខណ្ណាបនានំ ទិដ្ឋមេវ គហោតព្ពត្តា ន យុជ្ជតិ។ កុលទូសនេតិ
កុលទូសននិមិត្តំ។ អកប្បិយបថវី ខណ៌ត្វា, ខណ្ណាបេត្វា ច សយំ
មាលាគន្ធាទិរោចនេ កតេ អស្ស មាលាគន្ធាទិរោចកស្ស ភិក្ខុនោ
អកប្បិយបថវីខណានបច្ចយេន ចាចិត្តិយេន សទ្ធិ កុលទូសនេ
កុលទូសននិមិត្តំ ទុក្ខដំ ហោតីតិ យោជនា។

៤៥២. “តថា” តិ ឥមិនា “សយំ រោចនេ” តិ ឥទំវិនា អវសេសប្បការំ
សង្កណ្ណាតិ។ “អកប្បិយេន វាក្យេនា” តិ ឥទំ “អកប្បិយបថវី ខណ្ណាបេត្វា” តិ
ឥមិនា ច “រោចាបនេ” តិ ឥមិនា ច យុជ្ជតិ។ “ឥមំ ភូមិ ខណ, ឥមំ គច្ឆំ
រោចេហី” តិ អាទិកំ អកប្បិយំ វោហារំ វត្វា អកប្បិយបថវី ខណ្ណាបេត្វា
មាលាគន្ធាទិរោចនំ ការាបេន្តស្សាបិ តថេវ ចាចិត្តិយញ្ច ទុក្ខដញ្ច ហោតីតិ
អត្ថោ។

ខណៈពេលនេះ ធូលី ចាចិត្តិយទុក្ខជាតិ អវស្សវិយ តទុតិកេហិ
សព្វវេហារបយោគភេទេហិ កី ហោតីតិ អាហា “សព្វត្ថា” តិអាទិ។
កុលទូសនេតិ និមិត្តេ, វិសយេ វា ភុម្មំ។ អកប្បិយេន វាក្យេន បន បថី
ខណៈពេលនេះ អកប្បិយេន វាក្យេន រោចាបនេបិ តថា ចាចិត្តិយេន សហ
កុលទូសនេ ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំរុត្តំ។ សព្វត្ថ ឥតោ បរេសុបិ តទុតិកេន
សព្វវេហារព្យាចារេសុ កុលទូសនេនិមិត្តំ ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំរុត្តន្តិ យោជនា។

៤៥៣. កប្បិយភូមិយា អត្តនា ខណៈនេ, អកប្បិយវេហារេន ខណៈបនេ ច
ចាចិត្តិយាភាវតោ ទុក្ខដំយេវ រុត្តន្តិ អាហា “ឧបយត្ត ចា” តិអាទិ។ ឯត្ថ “ឯវ” ត្ថិ
សេសោ, សោ យថាវុត្តមត្តំ និគមេតិ។ ឯវំ យថាវុត្តនយេន កប្បិយភូមិយម្បិ
មាលាគន្ធាធិរោបនរោចាបនសម្ព័ន្ធតេសុ ធូលី ថានេសុ ច ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំរុត្តន្តិ
យោជនា។

៤៥៤. សទុក្ខជា ចាចិត្តិ តិ “អាវាដំ ខណៈ, គង្គំ រោចេហិ” តិ ឯកវាវំ អាណាត្ថ
ពហូ អាវាដេ ខណៈត្វា ពហូសុ គង្គេសុ រោចេសុបិ អាណាត្តិយា ឯកត្វា
ទុក្ខជេន សហ ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អយមត្ថោ អកប្បិយភូមិ សន្ធាយ រុត្តោ។
“សុទ្ធិ វា ទុក្ខជ” ត្ថិ ឥទំ អកប្បិយភូមិយំ កប្បិយេន វេហារេន អាវាដំ
ខណៈបកស្ស ច កប្បិយភូមិយំ អកប្បិយវេហារេន អាវាដំ ខណៈបកស្ស ច
“ឥមំ គង្គំ រោចេហិ” តិ ឯកវាវាណាត្ថបច្ចយា អាបច្ឆិតតំ កុលទូសនេទុក្ខដំ
សន្ធាយ រុត្តំ។

៤៥៥. កប្បិយេនេវ វាក្យេនាតិ ឯត្ថ កប្បិយវាក្យំ នាម “ឯត្ថ អាវាដំ ជាន,
ឯត្ថ អាវាដំ ជាតិគត្តំ, ឯត្ថ អាវាដេន ភវិតត្ថ” ត្ថិ ឯវរុបំ វាក្យញា “ឥមំ គង្គំ ឯត្ថ
ជាន, អយំ គង្គោ ឯត្ថ ជាតិគត្តោ” តិអាទិវាក្យញា។ ឯវកាវេន
អកប្បិយវេហារញា កប្បិយាកប្បិយមិស្សកវេហារញា និវត្តេតិ។

បរិយាយោភាសនិមិត្តកម្ម បន “ឥតរត្នយំ វដ្តតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១)
អដ្ឋកថាវចនតោ វដ្តតី។ ឧបាយត្ថ ច ភូមិយាតិ កប្បិយាកប្បិយភូមិសុ ធូសុ។
រោបនេតិ ឯត្ថ សម្ពន្ធតោ, បករណតោ ច “មាលាគន្ធាជិន” ត្ថិ លព្ពតិ។

“វាក្យេនា” តិ វុត្តត្តា “រោចាបនេ” តិ វុត្តព្ពោ, “រោបនេ” តិ កិមត្ថមាហាតិ
ចេ? សុទ្ធកត្តនិទ្ទេសេន បយោជកស្សបិ សង្កហោតព្ពតោ គាថាពន្ធវសេន វុត្តំ។
ឥមិនា ឧបរិកាថាយ “សយំ រោបេតុ” ត្ថិ ឯត្ថ “សយ” ត្ថិ ឥមិនា វិសេសេត្វា
“រោចាបេតុ” ត្ថិ ឥទំ និវត្តតិ។ “បរិភោគត្ថាយ ហិ កប្បិយភូមិយំ វា
អកប្បិយភូមិយំ វា កប្បិយវោហារេន រោចាបនេ អនាបត្តិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៣១) អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ ឥមាយ គាថាយ សង្កហិតោតិ វេទិតព្ពោ។ កោចិ
នោសោតិ ចាចិត្តិយព្ពោ ទុក្ខជញ្ជាតិ វុត្តនោសេសុ ឯកោចិ នោសោ ន វិជ្ជតីតិ
អត្ថោ។

៤៥៦-៧. “សយំ រោបេតុ” ត្ថិ ឥទំ “អារាមាជិនមត្តាយា” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។

អាទិ-សន្ទេន វនាទី សង្កណ្ឌាតិ។ សយំ រោបិតស្ស វាតិ ឯត្ថ វា-សន្ទេន
“រោចាបិតស្ស” តិ ឥទំ សង្កណ្ឌាតិ, ឯតស្ស វិសេសនត្ថំ “កប្បិយេន
វោហារេន” តិ ចាវសេសោ។ អយំ បន វិនិច្ឆយោ “អារាមត្ថាយ បន វនត្ថាយ ច
នាយត្ថាយ ច អកប្បិយវោហារមត្តមេវ ន វដ្តតិ, សេសំ វដ្តតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៣១) អដ្ឋកថាគតនយេន វេទិតព្ពោ។ អន្តោ អារាមភូសនត្ថាយ, ពហិ
អរញ្ញត្ថាយ វិយ នាយត្ថាយ សុទ្ធិត្ថេន “ឥមំ ជាតា” តិ អាទិកប្បិយវោហារេន
រោចាបិតរុក្ខេ ច កប្បិយភូមិយព្ពោ អត្តនា កតេ វា អកប្បិយវោហារេន
ការាបិតេ វា អកប្បិយភូមិយព្ពោ កប្បិយវោហារេន អត្តនា ការាបិតេ វា
អញ្ញេហិ កតេ វា អាវាជេ អត្តនា រោបិតេ រុក្ខេ ច ជលំ បរិភូត្តិ ឥទ្ធិតិ ច,
បរិភូត្តិ វដ្តតីតិ អត្ថោ។

អាមាមាជីនមត្តាយ កប្បិយភូមិយំ សយំ រោចិតស្ស វា កប្បិយភូមិយំ វា
អកប្បិយភូមិយំ វា កប្បិយរោហារេន រោចាចិតស្ស វា រុក្ខស្ស យញ្ច ជលំ, តំ
ជលំ បរិភូត្ថំ ភិក្ខុនំ វុដ្ឋតីតិ យោជនា។ កត្តចិ ចោត្តកេសុ
“អាមាមាជីនមត្តាយា”តិ គាថាយ លិខិតដ្ឋានេ
“កុលសង្កហណត្តាយា”តិ អាទិគាថា ទិស្សតិ។ សា ចាឡិក្កមវិរុទ្ធត្តា
អដ្ឋានប្បយុត្តា, “បុច្ឆាន”ន្តិ អាទិគាថាយ បុរតោ វុច្ឆមានា បន ហ្វានប្បយុត្តា
ហោតិ។

៤៥៨. សព្ពត្តាតិ អាមាមាជីនមត្តាយ បុព្វេវិយ អត្តនា រោចិតេសុ,
រោចាចិតេសុ ច សព្ពេសុ មាលាគច្ឆាជីនេ។ អកប្បិយោទកេនេវ ចាចិត្តតិ “យោ
បន ភិក្ខុ ជានំ សប្បណាកំ ឧទកំ តិលំ វា មត្តិកំ វា សិញ្ញេយ្យ វា សិញ្ញាបេយ្យ
វា, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ១៤០) វុត្តា ចាចិត្តិ វេ, ន ទុក្ខជន្តិ អត្តោ។

៤៥៩. ឥនានិ ទុក្ខជនេ សទ្ធិ ចាចិត្តិយវិសយំ ទស្សេតិ “កុល...បេ....
ទុក្ខជ”ន្តិ។ សិញ្ញតោតិ កប្បិយោទកេនេវ សិញ្ញតោ, សិញ្ញាបយតោ ច។

៤៦០. តេសំយេវ ទិដ្ឋំ បន អត្តាយាតិ កុលទូសនបរិភោគានំ ទិដ្ឋមត្តាយ។
សិញ្ញនេ សិញ្ញាបនេតិ ឯត្ថ “មាលាគច្ឆាជីនេ”ន្តិ បករណតោ លព្ពតិ។ ទុក្ខជន្តិ
ឯត្ថ “កេវល”ន្តិ សេសោ។

៤៦១. ឌីចិនាបនេតិ អញ្ញេហិ បុច្ឆានំ ឌីចិនាបនេ។ សយមោចិននេ ចាបីតិ
អត្តនាវ ឌីចិននេ ច។ សចាចិត្តិយទុក្ខជន្តិ “ភូតតាមចាតព្យតាយ ចាចិត្តិយ”ន្តិ
(ចាចិ. ៩០) វុត្តត្តា បុច្ឆាចិននហេតុ ចាចិត្តិយញ្ច កុលទូសនទុក្ខជញ្ច ហោតិ
វុត្តំ ហោតិ។

២២២. បូជាធិអត្ថាយ, កុលសង្កហត្ថាយ ច បុច្ឆានំ ឌីចិននឌីចិនាបនាធិ
ការាបេន្តស្ស អាបត្តិយា អាបជ្ជនប្បការំ ទស្សេតុមាហា “បុច្ឆាន”ន្តិ។ “បុច្ឆានំ
គណនាយ ចាចិត្តិយំ ហោតី”តិ វុត្តត្តា បុប្ផមោចិនតោតិ ឯត្ថ “វិសុំវិសុ”ន្តិ
សេសោ។ ឯកេកបុប្ផំ ឌីចិនន្តស្ស បុប្ផគណនាយ ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។
“ឯកេន បយោគេន ពហូនិ បុច្ឆានិ ឌីចិនន្តស្ស បន បយោគគណនាយ
ហោតី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ ឥធិ ព្យាតិវេកតោលព្ពតិ។ “ឌីចិនតោ”តិ ឥមិនា
“ឌីចិនាបយតោ”តិ ឥទញ្ច កិរិយាសាមញ្ញោ វិសេសស្ស អន្តោគធាការតោ វា
ឧបលក្ខណតោ វា ទស្សិតន្តិ។

តត្ថ ច បុច្ឆានិ វិសុំវិសុំ វត្ថា ឌីចិនាបេន្តស្ស បុច្ឆានំ គណនាយ ហោតីតិ
ឥទមេវ អាបជ្ជតិ។ ឯកវាវមាណត្ថេន ពហូនិ បុច្ឆានិ ពហូសុ ច វាវេសុ ឌីចិតេសុ
អាណត្តិគណនាយ ហោតីតិ វិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥទំ សព្វប្បការំ
អនន្តវុត្តកថាយ ទស្សិតវិធីម្ហិ ច ទដ្ឋព្ពន្តិ ញាបេតុមាហា “កុលត្ថំ ច
សទុក្ខជា”តិ។ កុលត្ថន្តិ កុលសង្កហត្ថំ។ “សទុក្ខជា”តិ វុត្តត្តា ចាចិត្តិយញ្ច
ទុក្ខជញ្ច បុប្ផគណនាយ ហោតីតិ សិទ្ធិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“បុប្ផគណនាយ ទុក្ខជចាចិត្តិយានី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.២៣១)។

២២៣. គន្លងំ គន្លោ, តេន និព្ពត្តំ គន្លិមំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ គន្លិមាធិស្សបំ
សយមេវ វត្ថុតិ។ សង្កហណំ សង្កហោ, បុច្ឆានំ សង្កហោតិ វិគ្គហោ។

២២៤. ឥមាធិ គន្លិមាធិនិ ស្សបតោ ទស្សេតុមាហា “តត្ថ ទណ្ឌាន ទណ្ឌំ
វា”តិ អាធិ។ តត្ថ តត្ថាតិ តេសុ ធនុ បុប្ផសង្កហេសុ។ “ទណ្ឌាន ទណ្ឌំ វា”តិ ឥទំ
សទណ្ឌាឧប្បលាធិកុសុមំ សន្ធាយាហា។ “វណ្ណានបិ ច វណ្ណាក”ន្តិ ឥទំ
សវណ្ណាករត្ថកុសុមាធិ សន្ធាយាហា។ ករណំ សព្ពន្តិ កតំ សព្ពំ។ ឥធិ សព្ពត្ថ
កប្បិយវិធីវិភាគំ “សព្ពមេត”មិច្ឆាធិកថាយំ វត្ថុតិ។

៤៦៥. សុត្តន្តបិដក គោដ្ឋត្វាតិ ឯត្ថ “វស្សិកបុច្ឆាទីនី”តិ សេសោ។ សុត្តន្ត វា
កនិលវាគាទីហិ វា វស្សិកាទិបុច្ឆេ គន្តិកា កតបុច្ឆវិការោ គោដ្ឋិមំ នាម។
ឯកតោ វណ្ណានិយស្សាតិ វិគ្គហោ។ ឧកតោវណ្ណិកាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
អប្បត្ថេ វា សកត្ថេ វា ក-ការោ ទដ្ឋញ្ចោ។ ឥតិលិដ្ឋិវិសយេ ក-ការតោ
បុញ្ញការស្ស ឥ-ការាទេសោ។

សត្តបុច្ឆានំ វណ្ណានិ ឯកទិសាយ កត្វា គន្តិតបុច្ឆាវលិ ឯកតោវណ្ណិកា
នាម, វណ្ណានិ ឧកយទិសាយ កត្វា គន្តិតបុច្ឆាវលិ ឧកតោវណ្ណិកា នាមាតិ តំ
គោដ្ឋិមំ ឯវំ ធុរិដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ “វាកំ វា វល្លិ វា វដ្ឋំ វា ទិគុណំ កត្វា តត្ថ
និបកទម្ពាទិវណ្ណាវហិតានិ បុច្ឆានិ វេថេត្វា គហណំ គោដ្ឋិមំ នាមា”តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ២. ៤៣១ អត្ថតោ សមាទំ) អដ្ឋកថាយ វុត្ថំ។

៤៦៦. ពុទ្ធសូតិ មូលេសុ។ មកុលាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន
វណ្ណាវហិតមគ្គកាទិបុច្ឆញ្ច វណ្ណាសហិតមល្លិកាទិបុច្ឆញ្ច សង្កហិតំ។
សូចិអាទិហិតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន តាលហិរាទី សង្កណ្ឌាតិ។ មាលាវិកតីតិ
បុច្ឆមាលាវិកតិ។ សូចិអាទិហិ មកុលាទិកំ បុច្ឆំ ពុទ្ធសុ វិជ្ជិត្វា អាវុតា
មាលាវិកតិ វេទិមំ នាមាតិ វុច្ឆតីតិ យោជនា។

៤៦៧. “វេថិមំ នាម បុច្ឆនាមបុច្ឆហត្ថកេសុ ទដ្ឋត្ថ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤៣១)
អដ្ឋកថាយ ទស្សិតប្បការេសុ បឋមប្បការំ ទស្សេតិ “វេថេត្វា កតំ
មាលាគុណេហិ វា”តិ។ ធម្មទេសនាយ វា បដិមាយ វា ឆាតុយា វា បូជំ
កត្តកាមា មុទ្ធនិ ឧដុកំ កត្វា មាលាធាមកលាបំ ឱលម្ពិត្វា អគ្គ
យជីកាការទស្សនត្ថំ មាលាវលិយោ អនេកកត្តត្ថំ បរិក្ខិបន្តា វេថេន្តិ, ឥទំ
ឯវុរុបំ មាលាគុណករណាម្បិ វេថិមំ នាមាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អញ្ញាប្បការំ ទស្សេតិ “វាកាធិហិ ច ពន្ធិ វា” តិ, “ពន្ធិត្វា” តិ បិ ចា ហេ, “កត” ត្ថិ ឥមំ នា សម្ពុត្តោ។ ឯកេច្ច ឧប្បលាទិទិយទណ្ឌាកុសុមាទិ អដ្ឋ វា នវ វា ទស វា កលាបំ កត្វា តេសមេវ ទណ្ឌានំ វាកេហិ វា អញ្ញោ ន យេន កេន បិ ទណ្ឌាកក្កេ ឋេបេត្វា វា វិសុំ វា ពន្ធិត្វា ឧប្បលហត្ថាទិ ករោត្តិ, តញ្ចា វេ បិមំ នាមាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯតំ ទ្វយម្បិ ន វដ្ឋតិ។

កប្បិយការកេហិ ឌីចិនិត្វា ឋេបិតបុច្ឆានិ សាដកេ បក្ខិបិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ឋតិ។ តេសុយេវ បុប្ផេសុ អច្ឆិន្នេន ទណ្ឌោន វា តស្មីយេវ ទណ្ឌោ អច្ឆិន្នវាកេន វា កលាបំ កត្វា ពន្ធិតុំ, អំសភណ្ឌិកាយ បក្ខិបិត្វា គហេតុញ្ចា វដ្ឋតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តេសំយេវ បន វាកេន វា ទណ្ឌោន ពន្ធិតុំ អំសភណ្ឌិកំ វា កាតុំ វដ្ឋតី” តិ។ “វាកេន វា ទណ្ឌោន វា” តិ ច ឥទំ អច្ឆិនិត្វា បរិក្ខិបិត្វា ពន្ធនំ សន្ធាយ វទន្តី” តិ សីហន្សគណ្ឌិបទេ វុត្ថំ។ បទុមាទិបុច្ឆានិ បទុមាទិបណ្ណេសុ នាឡេហិ បវេសេត្វា នាឡេហិ ពហិ កត្វា បណ្ណោន បុច្ឆានិ បដិច្ឆាទេត្វា បណ្ណោក្កេ ពន្ធិតុំ វដ្ឋតិ។ “ទណ្ឌោ បន ពន្ធិតុំ ន វដ្ឋតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) ច អដ្ឋកថាយមេវ វុត្ថំ។

៤៦៨. បុប្ផមាលាហិ បូរណេតិ បុច្ឆាវលីហិ បូរណោ។ ឥទំ កត្ត លព្ពតីតិ អាហា “ពោធិ” ត្ថិ អាទិ។ បុប្ផបដំ នាម មាលាវលីយោ តន្តំ វិយ បសារេត្វា វុត្ថំ វាយន្តេហិ វិយ តិរិយញ្ចា មាលាវលីហិ វាយិតបដំ វុច្ឆតិ។ ឥទំ បុប្ផបដំ មាលាវលីហិ ទិយសោ បូរណំ សន្ធាយ បុរិមេ គហិតំ, តិរិយតោ វាយនំ សន្ធាយ វក្ខមាទេ វាយិមេបិ គហិតន្តិ បុនវុត្ថាភារោ វេទិតញ្ចោ។ បដាទិនិត្តិ អាទិ-សទ្ទេន ចេតិយធាតុករណ្ឌាកវេទិកាធិនំ គហាណំ។

បរិក្ខេបេសុ លព្ពតីតិ ពោធិក្ខន្ធាធិនំ បុនប្ប្បនំ បរិក្ខិបនេសុ លព្ពតិ។ ពោធិក្ខន្ធាទយោ បុច្ឆាវលីហិ បរិក្ខិបន្តេហិ បឋមវទ្ធដ្ឋានេ បុច្ឆាវលីយា

អនតិក្កាមិតេ បុរិមំ នាម ឋានំ យាវ ចាបុណាតិ, តាវ អញ្ជេន គហេត្វា
បរិក្ខិបន្តេន អាហារិត្វា បុនបិ តស្មី ឋានេ បត្តេ អញ្ជាស្ស ទានវសេន ពោធិក្ខន្ធី,
ចេតិយំ, ធាតុករណ្ណាកំ វា បុប្ផកញ្ចកេន នាទេតុំ វដ្តតីតិ អដ្ឋកថាយ វុត្តំ។
សចេបិ ទ្វេយេវ ភិក្ខុ ឧភោសុ បស្សេសុ ឋេត្វា បរិយាយេន ហរន្តិ, វដ្តតិយេវាតិ
វទន្តិ។ បុប្ផបដវាយនត្ថំ បសារិយមានបុច្ឆាវលីសុ ច ឯសេវ វិនិច្ឆយោ។

ធិយបុច្ឆាវលី នាគទន្តេសុ បក្ខិបិត្វា បុន បក្ខិបិតុំ ន វដ្តតិ។ “នាគទន្តេសុ
បន បុប្ផវលយំ បវេសេតុំ វដ្តតី”តិ វុត្តត្តា អញ្ជេហិ វលយំ កត្វា
ទិន្នបុច្ឆាវលីវលយំ ធាតុករណ្ណាបិកាយ បវេសេតុំ វដ្តតិ។ “មាលាគុណេហិ
បន ពហូហិបិ កតំ បុប្ផធាមំ លភិត្វា អាសនមត្តកាធិសុ ពន្ធិតុំ វដ្តតី”តិ វុត្តត្តា
បុប្ផធាមបុច្ឆាវលីនំ បុប្ផរហិតាយ សុត្តកោជិយា វដ្ឋទណ្ឌាធិសុ ពន្ធិតុំ វដ្តតិ។

៤៦៩. បុប្ផបំ នាម “កោប្មិមបុប្ផេហាវ ហត្ថិអស្សាទិរូបកានិ ករោន្តិ,
តានិបិ វាយិមជ្ឈានេ តិជ្ជន្តី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០) វុត្តត្តា តំតំរូបសណ្ឋានំ
កត្វា បុច្ឆាវលីយោ និវេសេត្វា ករិយមានំ ហត្ថិអស្សាទិរូបំ។ ឥមស្មី
អដ្ឋកថាថា ថេ “តានិបិ វាយិមជ្ឈានេ តិជ្ជន្តី”តិ វុត្តត្តា ច “អញ្ជេហិ កតបរិច្ឆេទេ
បន បុច្ឆានិ ឋេបេន្តេន ហត្ថិអស្សាទិរូបកម្មំ កាតុំ វដ្តតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០)
អដ្ឋកថាថា ថេស្ស សារត្ថធិបនិយំ “បុច្ឆានិ ឋេបេន្តេនាតិ អគន្ធិតានិ
ចាកតិកបុច្ឆានិ ឋេបេន្តេន។ បុប្ផធាមំ បន បូជនត្ថាយ ភូមិយំ ឋេបេន្តេន
ដុសាបេត្វា វា អដុសាបេត្វា វា ទិគុណំ កត្វា ឋេបេតុំ ន វដ្តតី”តិ (សារត្ថ. ដ.
២.៤៣០) វុត្តត្តា ច ឥមំ ហត្ថិអាទិរូបំ បូរេន្តេន មាលាវលី អញ្ជេហិ កតបរិច្ឆេទេ
សម្ពុទ្ធិត្វា ចាសាណាអាសនមញ្ចប់ឋេហត្ថិរូចាធិមត្តកេ ឋេបេត្វា បូជនប្បកាពេ
វាយិមន្តិវិញ្ញាយតិ។

បុប្ផបដន្តិ បុព្វេវុត្តប្បការំ បុប្ផបដំ បូរេន្តេន ឯកាបិ បុច្ឆាវលី បរិវត្តេត្វា ន
បេតតញ្ចា, វាយន្តេន អញ្ជេហិ បូរិតេបិ ឯកាបិ បុច្ឆាវលី ន ចាតេតញ្ចា, ឥទំ
បូរិមវាយិមាណំ នាណករណំ។ អាទិគ្គហឈោន បុប្ផជាលំ សង្ក្ខណ្ហាតិ, តំ
ករោន្តស្ស ជាលន្តិទ្ធុគណនាយ ទុក្ខដំ ហោតិ។ “ភិក្ខុច្ឆត្តោពោធិត្តម្ហាធិសុបិ
ឯសេវ នយោ” តិ វុត្តត្តា ធន្តាធិសុ ច បុប្ផជាលំ ន ធាតព្វំ។

៤៧០. ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស សាធារណត្តា “ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីនញ្ចា” តិ អាហា។
ពុទ្ធស្សបិ តិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ សម្ភារនេ, “បូជត្ថ” តិ វុត្តព្វំ, ពុទ្ធស្ស បូជត្ថាយបិ កាតុំ
វា កាវាបេតុំ វា ន វដ្តតីតិ អត្ថោ។ ធម្មសង្ឃរតនានិបិ ឧបលក្ខណតោ
សង្កយ្ហន្តិ។ សេសេ កិមេវ វុត្តព្វន្តិ ព្យតិវេកត្ថោ។

៤៧១. “តថា” តិ ឥមិនា “សយំ បរេហិ វា កាវាបេតុំ ភិក្ខុនញ្ចា ភិក្ខុនីនញ្ចា
ពុទ្ធស្សបិ” តិ អនន្តរកថាយ វុត្តមតិធិសតិ។ កលម្ហកន្តិ ទ្ធិន្នំ ធនុកានមន្តរេ
ឱលម្ហកនាមំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “កលម្ហកោតិ អឱបន្ននាគទន្តន្តរេ
យដិកាធាមឱលម្ហកោ វុត្តោ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១)។ ឯត្ថ ច
យដិកាធាមឱលម្ហកោ នាម អន្តេ យដិកាការយុត្តោ យមកនាមឱលម្ហកោ។
កាតុន្តិ ពន្ធិតុំ ន វដ្តតីតិ យោជនា។ ឯកេកបុប្ផនាមំ បន និក្ខន្ធសុត្តកោជិយា
បពន្ធិត្វា ឱលម្ហតុំ វុត្តតិ។ បុប្ផនាមទ្ធវយំ សង្ឃជិតុកាមេនបិ
និក្ខន្ធសុត្តកោជិយាវ សុត្តកោជិ សង្ឃជិតុំ វុត្តតិ។ អឱបន្នកមេវ វាតិ
“អឱបន្នាការេន មាលាគុណាបរិក្ខេបោ” តិ អដ្ឋកថាយ វុត្តស្សបំ វា។

ឯត្ថ ច អឱបន្នាការេន មាលាគុណាបរិក្ខេបោ នាម អឱបន្នាការេន
មាលាគុណស្ស បុនប្ប្នំ ហារណបច្ឆាហារណាវសេន បូរេត្វា បរិក្ខិបនំ។ តេនេវ
តំ បូរិមេ បរិជ្ជំ។ តស្មា ឯតម្បិ អឱបន្នាការំ បុនប្ប្នំ
ហារណបច្ឆាហារណាវសេន បូរិតំ ន វដ្តតិ, ឯកវារំ បន អឱបន្នាការេន

មាលាគុណំ ហរិតុំ វដ្តតីតិ វទន្តិ។ កាតុំ ន វដ្តតីតិ សម្ពន្ធោ។ “តទុកយម្បិ
បូរិមេយេវ បរិជ្ជ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០) អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ អញ្ជេហិ បូរិតន្តិ
អញ្ជេហិ អាយតំ បសាវេត្វា បូរិតំ បុប្ផបដំ។ វាយិតុម្បិ ចាតិ តិរិយំ
ឯកបុច្ឆាវលិម្បិ វាយិតុំ “ន វដ្តតី”តិ ឥមិនាវ សម្ពន្ធោ។

៤៧២. បិដ្ឋកាចមយន្តិ តណ្ហាលបិដ្ឋាធិហិ កតព្យោវ កាចមត្តិកាយ ច
កតំ បុប្ផធាមំ។ កេណ្ឌបុប្ផមយម្បិ ចាតិ កេណ្ឌនណ្ឌកេហិ
មល្លិកាសុមនចម្បកាទិសទិសំ កត្វា ធិន្ទេហិ កតធាមញ្ច។
“កេណ្ឌបុប្ផមយ”ន្តិបិ លិខន្តិ។ ខរបត្តមយន្តិ ឯត្ថ ខរបត្តំ នាម កុដ្តជ្ជចិត្តំ
បុប្ផបដន្តិ វទន្តិ។ កាតុន្តិ គន្ថនគន្ថាបនាទិនិ កាតុំ។ កេណ្ឌខរបត្តធាមាណំ
បដិក្ខិតត្តា ចេលាធិហិ កតធាមម្បិ ន វដ្តតិ អកប្បិយានុលោមត្តាតិ វទន្តិ។

៤៧៣. ហិរាធិហិតិ តាលនាឡិកេហិរាធិហិ។ អាទិ-សទ្ទេន
តិណាសលាកាធិ សង្កណ្ឌាតិ។ បដាកត្តន្តិ បដាកាការេន បូជនត្ថំ។
“វិជ្ឈន្តស្យា”តិ ឥមិនា កណ្ហាកេហិ វិជ្ឈនំ, ហិរាធិហិ អាវុណានញ្ច សង្កហិតំ។

៤៧៥. អសោកបិណ្ឌាអាទិនន្តិ អសោកបុប្ផមញ្ញវិកាធិនំ។ អាទិ-សទ្ទេន
អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣០) ឯតេហោវ សទ្ធិ ទស្សិតំ ជាលវិតានំ, ធិន្ទានិ
ទស្សេត្វា កតវេទិកា, នាគទន្តកំ, បុប្ផចង្កោជកាបិធានំ,
តាលបណ្ណាវលយាទិញ្ច សង្កណ្ឌាតិ។ ធម្មវដ្តយាតិ ឯត្ថ សាវត្ថធិបនិយំ “ធម្មវដ្ត
នាម ចេតិយំ វា ពោធិ វា បុប្ផបវេសនត្ថ អាវុដ្ឋិត្វា ពាទ្ធវដ្ឋ”តិ មហាកណ្ហាបទេ,
មជ្ឈិមកណ្ហាបទេ ច វុត្ថំ, តស្មា តថា ពាទ្ធាយ វដ្តយា ចេតិយស្ស ច អន្តរេ បុច្ឆានិ
បវេសេតុំ វដ្តតីតិ វិញ្ញាយតិ។ កណ្ហាបទេ បទ ‘ធម្មវដ្តន្តិ សិលីវវដ្តិតំ វដ្តំ កត្វា
ពោធិ វា ចេតិយំ វា បរិក្ខិបិត្វា ធម្មាសនេ វា លម្អិត្វា តត្ថ បុច្ឆានិ បវេសេន្តិតិ
វុត្ថំ, តស្មា សិលីវវដ្តិតាយ វដ្តយា អន្តរេបិ បុច្ឆានិ បវេសេតុំ វដ្តតីតិ វិញ្ញាយតិ,

វីមសិត្វាយុត្តតរំ គហេតព្ពំ។ ឧកយត្ថាបិ បនេត្ត នេវត្ថិ វិរោធាតិ អម្ពាភំ ខន្តី”តិ (សារត្ថ. ដ. ២.៤៣១) លិខិតំ។

៤៧៦. វិជ្ជន្តស្សបីតិ បិ-សន្តេន ធម្មាសនវិតានាទីសុ បុប្ផបូជនត្ថំ សយំ កណ្តាកហិរាទិប្បវេសនំ សង្កណ្ណាតិ។ “វិតានាទីសុ បុប្ផបូជនត្ថំ កណ្តាកហិរាទិប្បវេសនំ ន វដ្តតី”តិ ឥទំ អដ្ឋកថាចរិយប្បមាណាតោ គហេតព្ពំ”ន្តិ សារត្ថធិបនិយំ វុត្ថំ។

៤៧៧. កប្បិយវចនំ នាម “ឯវំ ជាន, ឯវំ កតេ សោភេយ្យ, យថា ឯតានិ បុច្ឆានិ ន វិកិរិយន្តិ, តថា ករោហី”តិ អាទិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) អដ្ឋកថាគតំ កប្បិយវចនំ។ វត្ថុបូជនេតិ វតនត្ថយបូជនេ។ និមិត្តាទីសុ និមិត្តំ នាម បុច្ឆានិ ច គន្ធនវាកេ ច គហេត្វា គន្ធតុំ ជានន្តានំ សមីបេ វេបនំ។ ឱកាសោ នាម “តុម្ពេហិ បិឡន្ទិតកុសុមានិ កស្មា ន វិកិរន្តី”តិ វុត្ថេ “គន្ធតត្ថា”តិ ចេ វទតិ, នន្ទ បូជនកប្បាទិ គន្ធតុំ ន វដ្តតីតិ អាទិវចនានិ។ បរិយាយោ នាម បណ្ឌិតេហិ បុច្ឆានិ យថា ន វិកិរិយន្តិ, តថា គន្ធត្វា បូជេតុំ មនាបន្តិអាទិវចនំ។ បកាសិតា អដ្ឋកថាយំ។

៤៧៨. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា”តិ អាទិចាបេ (ចារា. ៤៣៧) “វេដ្ឋិកាយ វា ជង្សបេសនិកេន វា”តិ (ចារា. ៤៣៧) វុត្ថំ វេដ្ឋកម្មាទី កុលទូសនតោវិសុំ កត្វា “ន កេវលំ...បេ.... កុធាចន”ន្តិ កស្មា វុត្ថន្តិវិសុំ កាតុំ ន វុត្ថំ។ យោជនា បនេត្ត ឯវំ វេទិតព្ពា “ន កេវលមិទមេវ វុត្ថប្បការំ បុប្ផនាទិកុលទូសនំ កុធាចនំ អកត្តព្ពំ, អថ ខោ វេដ្ឋកម្មាទិ កុលទូសនម្យិ កុធាចនំ ន កត្តព្ពំ”ន្តិ។

វេដ្ឋកម្មាទីតិ ឯតុ អាទិ-សន្តេន
វក្ខមានបរិត្តោទកសុត្តនានអនាមជ្ជបិណ្ឌានានទូតេយ្យជង្សបេសនិកេ សង្កណ្ណាតិ។

៤៧៩. “កុដាចនំ ន កត្តត្ថ”ន្តិ សាមញ្ញេន និសេដេត្វា ឥទានិ
“កត្តត្ថ”មិច្ឆាធិនា អបរាទិវិធី ទស្សេតិ។ បញ្ចន្ធិ សហធម្មិនន្តិ
ភិក្ខុភិក្ខុនិសិក្ខុមានសាមណោសាមណេវីនំ បញ្ចន្ធិ សហ សទ្ធិ ចរិតញ្ចា
បព្ពដ្ឋាសាសនធម្មោ ឯតេសំ អត្ថិតិ “សហធម្មិកា”តិ សង្ខំ គតានំ។
អកតវិញ្ញត្តិ កត្វាបីតិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ភេសន្តំ យាចិត្វាបិ “វេយ្យាប
ភន្តេ យេនត្រា”តិ ឯវំ អកតជ្ជានេវិញ្ញត្តិ អកតវិញ្ញត្តិ។ អត្ថនោ ជនេតិ
សសន្តករិសយេ។

៤៨០. “តថា”តិ សហធម្មិកានំ វុត្ថមតិទិសតិ។ តទុបដ្ឋាកជន្តនោតិ តេសំ
ទ្ធិន្ធិ មាតាបិតុនំ វេយ្យាវច្ឆករស្ស។ ភណ្ឌកស្សាតិ គិហិលិដ្ឋេ បិតស្សបិ
បព្ពដ្ឋាបេក្ខស្ស។ អត្ថនោ វេយ្យាវច្ឆករស្សបីតិ អត្ថនោ កម្មករស្សបិ។
ឯត្ថកានញ្ចា ជនានំ បញ្ចសហធម្មិកានំវិយ អកតវិញ្ញត្តិយាបិ ភេសន្តំ
កាតព្វន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

៤៨១. ជេដ្ឋភាតាតិ អត្ថនោ បុព្ពដោ ភាតា។ កនិដ្ឋាតិ អនុដោ ភាតា។
តថា ភគិនិយោ ទុវេតិ ជេដ្ឋកនិដ្ឋា ទ្វេ ភគិនិយោ។ ចូឡមាតាតិ មាតុ កនិដ្ឋា។
ចូឡបិតាតិ បិតុ កនិដ្ឋា។ មហាមាតាតិ មាតុ ជេដ្ឋា។ មហាបិតា បិតុ
ជេដ្ឋភាតា។

៤៨២. បិតុច្ឆាតិ បិតុភគិនី ជេដ្ឋកនិដ្ឋា។ មាតុលោតិ មាតុ ភាតា។
ជេដ្ឋកនិដ្ឋេ ទ្វេ បិតុច្ឆា, ទ្វេ មាតុលេ ច ឯកតោ កត្វា “ទសា”តិ វុត្ថំ។ ភេសន្តំ
កាតុំ វុត្ថតិ តិ សម្ពន្ធោ។

៤៨៤. “ទស្សន្តិ មេ ឥមេ”តិ អាភោគំ កត្វា វា ធាតព្វន្តិ យោជនា។

៤៨៥. ឯតេសំ ទសន្នំ ញាតីនំ។ យាវ សត្តមា កុលាតិ ឯត្ថ កុលបរិច្ឆេទោ
កថំ គហោតញ្ញាតិ? “សបុត្តនាវំ ភាតុ កុដុម្ពំ ឯកំ កុលំ, ឯវំ តស្ស បុត្តស្ស វា
ជិតុ វា កុដុម្ពំ ឯកំ កុល”ន្តិ ឯវមាទិនា នយេន យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា
គហោតញ្ញា។ “សបុត្តបតិភគិនិយា កុដុម្ពំ ឯកំ កុលំ, តថា តស្ស បុត្តស្ស វា
ជិតុ វា កុដុម្ពំ ឯកំ កុល”ន្តិអាទិនា នយេន យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា
គហោតញ្ញា។ ចូឡមាតាទីនម្បិ កុលបរម្មរា ឥមិនា និយាមេន គហោតញ្ញាតិ
វនន្តិ។ កុលទូសនំ ន រុហតីតិ “នាតុំ បុប្ផំ បនញ្ញស្ស, អាគតស្សេវ
ញាតិនោ”តិអាទិនា (វិ.វិ. ៤៤៣) នយេន កថិតវិធិនា ឯតេសុ បវត្តន្តស្ស
កុលទូសនំ ន រុហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៨៦. ភាតុជាយាតិ អត្ថនោ ជេជ្ជស្ស វា កនិជ្ជស្ស វា ភាតុ ភរិយា។
ភគិនិសាមិកោតិ អត្ថនោ ជេជ្ជាយ វា កនិជ្ជាយ វា ភគិនិយា សាមិកោ។

៤៨៧. ភាតុនោតិ ជេជ្ជស្ស, កនិជ្ជស្ស ច ភាតុនោ។ អនុ បច្ឆា ជាតាតិ
អនុជា, កនិជ្ជភគិនី។ “អនុជា”តិ ឧបលក្ខណាន្តិ ជេជ្ជាយបិ សង្គហោ។
ជេជ្ជកនិជ្ជភាតុនំ ភរិយា ច ជេជ្ជកនិជ្ជភគិនីនំ សាមិកា ច សេច អញ្ញាតកា
ហោន្តិតិ យោជនា។ ទេថាតិ ឯត្ថ “ឥមំ ភេសន្ន”ន្តិ ចាបសេសោ។

៤៨៨. តេសម្បិ ភាតុភគិនីនំ។ “បុត្តាន”ន្តិ ឥមិនា ជិត្តនម្បិ សង្គហោ។
កត្វាតិ វត្វា។ តុម្កាកំ មាតាបិត្តនំ ទេថាតិ ឯត្ថាបិ “ឥមំ ភេសន្ន”ន្តិ
បករណតោ លព្ពតិ។ មាតាបិត្តន្តិ ឧភយសង្គាហកវចនតោ “តុយ្ហំ មាតុ វា,
តុយ្ហំ បិតុ វា”តិ យថាសម្ពុវិសុំ វិសុញ្ញា វត្តព្ពំ។ តេសន្តិ ច តុម្កាកន្តិ ច
សាមិវចនំ។ បុត្តានន្តិ ច មាតាបិត្តន្តិ ច សម្មទានវចនំ។

២៨៩. ភេសជ្ជៈករណារហាម វត្ថុត្រាយ “អកល្លកោ” តិ ៩ទំ
ឥស្សរាធិបទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតត្ថំ។ អកល្លកោតិ អាតុរោ។ កល្លំ វុច្ឆតិ សុខំ,
តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ កល្លកោ, ន កល្លកោ អកល្លកោ។ ញាតិជនុជ្ឈិតោ វាតិ
ញាតិជនេន បរិច្ចត្តោ វា។

២៩០. ឯតេសំ សព្វេសន្តិ ឥស្សរាធិអាតុរាសំ សព្វេសមេតេសំ ជនានំ។
“សាធុនា” តិ វគ្គមាណត្តា អបច្ចាសីសតាសតាតិ ឯតុ សតាតិ កិរិយាបទំ។
“ឥមស្មី កតេ ឥមេ មយ្ហំ ឯវ្យុបំ ធន្សន្តិ” តិ អត្តនោ អត្តាយ បច្ចាសីសនំ
អករោន្តេនាតិ អត្តោ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបការតំ បច្ចាសីសន្តេន កាតុំ វុច្ឆតិ។
បដិសន្តារោតិ អាមិសបដិសន្តារោ, ធម្មបដិសន្តារោតិ ធុរិយោ បដិសន្តារោ។ ឯតុ
អាមិសបដិសន្តារោ កយ្ហតិ។ ភេសជ្ជំ អាមិសេនបិ ហោតីតិ ធម្មកថាយ
សង្កហោបិ យុជ្ឈតេវ។ បដិសន្តរណំ បដិសន្តារោ។ បដិលទ្ធាមិសស្ស ច ធម្មស្ស
ច តេសុ ច អត្តនិ ច បតិវុបេនាការេន សមំ អត្តរណំ បវត្តនន្តិ អត្តោ។

អបរោ នយោ - អាមិសស្ស ច ធម្មស្ស ច អលាភេន អត្តនោ, បរស្ស ច
អន្តរេ សម្ភវន្តស្ស ធិទ្ធស្ស វិវរស្ស ភេទស្ស បដិសន្តរណំ បិទហានំ សង្កហណំ
បដិសន្តារោ។ អយញ្ញំ លោកសន្និវាសោ អលត្តមាទេន អាមិសេន ច ធម្មេន
ចាតិ ធូហិ ធិទ្ធា, តស្ស តំ ធិទ្ធិ យថា ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ បីបស្ស វិយ
បច្ឆត្តរណេន អាមិសេន, ធម្មេន ច បដិសន្តរណំ “អាមិសបដិសន្តារោ,
ធម្មបដិសន្តារោ” តិ វុច្ឆតីតិ។ សាធុនាតិ សាមីចិប្បជិបន្នតាធិអរិយធម្មេ
បតិជ្ជិតុកាមេន អរិយាចារេន ភិក្ខុនាតិ អត្តោ។ “អធុនា” តិ ៩ទំ ឥមិស្សរា
បដិបត្តិយា សព្វកាលំ បដិបត្តិតត្ថតាយបិ ចាបជនកណ្ណាកសំគាមេ ឥមស្មី
វិបន្នកាលេ វិសេសេន អប្បមត្តេន បវត្តេតត្ថន្តិ អធិប្បាយេន វុត្តំ។

៤៩១-២. កេនជីតិ ឧបលក្ខណត្ថា ឧបាសកេន វា ឧបាសិកាយ វាតិ
អត្ថោ។ ហត្ថនាតិ ហត្ថាវយវា អដ្ឋលីយោ វុត្ថា សមុទាយេ បវត្ថស្ស
វេហារស្ស អវយវេ បវត្ថនតោ។ កត្វាតិ ឯត្ថ “បរិត្ថ” ឆ្លិ ចាបសេសោ,
ករោតិស្ស កិរិយាសាមញ្ញេ វត្ថនតោ ភណិក្ខាតិ អត្ថោ។ តេសមេវ ច សន្តកន្តិ
បរិត្ថំ ភណាបេន្តានមេវ សន្តកំ សុត្តោនកំ។ ឯវំ វុត្ថត្ថា “អត្ថនោ សុត្តោនកំ
អាហរិក្ខា បុញ្ញត្ថាយ ឥទំ ហត្ថន ចាលេក្ខា, អាមសិក្ខា វា បរិត្ថំ ភណាថា” តិ
វុត្ថេ កេនជិ បរិត្ថោនកំ សុត្ថំ កាតព្វំ។ កេនជិ “បរិត្ថោនកសុត្ថានិ ទេថា” តិ
វុត្ថេ ភិក្ខុនា តេសមេវ សន្តកំ ជលំ ហត្ថន ចាលេក្ខា សុត្ថកំ មទ្គិក្ខា បរិត្ថំ
កត្វា ធាតព្វន្តិ យោជនា។

៤៩៣. អនាមជ្ឈាបីតិ ហត្ថន អនាមសិតោបិ, អបព្ពជិតស្ស ហត្ថតោ
លទ្ធា អត្ថនា វា អញ្ញេន វា ភិក្ខុនា អគហិតត្ថោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៤៩៤. ចោរធាមរិកស្ស ចាតិ កាមវិលោបកស្ស ចោរស្ស ច។

៤៩៥. បណ្ឌុបលាសស្សាតិ បព្ពជ្ជាបេក្ខស្ស ភណ្ឌកស្ស, បណ្ឌុវណ្ណោ
បលាសោ បណ្ឌុបលាសោ, សោវិយាតិ បណ្ឌុបលាសោ, តំសទិសេ តព្វោហារោ
“សីហោយំ មាណវកោ” តិ អាធិស្ឋ វិយ។ យថា បណ្ឌុបលាសោ វុត្ថា
បតនាភិមុខោ តិ ជ្ជតិ និយតចាតោ, ឯវមយម្បិ គិហិលិដ្ឋតោ អបគមាភិមុខោ
បព្ពជ្ជបគមនេ និយតោវ តិ ជ្ជតីតិ “បណ្ឌុបលាសសទិសោ” តិ វេទិតព្វោ។

ថាលកេបិ ចាតិ អត្ថនោ បរិភោគថាលកេបិ។ ឥទព្វា និទស្សនមត្ថំ,
បត្តោបិ គហិតោយេវាតិ ទដ្ឋព្វំ។ ឋបេត្វាតិ ឯត្ថ “បិណ្ឌាចាត” ឆ្លិ
ឧបយោគវសេន សម្ពន្ធន័យំ។ តំ បនាតិ អត្ថនោ បរិភោគថាលកេ ឋបេត្វា
ធិយ្យមាណំ បិណ្ឌាចាតំ។ “មាតាបិត្វន” ឆ្លិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧)

អង្គកថាវចនតោ ឯត្ថ “បិតុនោ”តិ ឧបលក្ខណាន្តិ មាតាបិតុនម្បីតិ អត្ថោ។
សចេ ឯកសេសោ ឥច្ឆិតោ, “បិតុនម្បី”តិ ចាថោ យុជ្ជតិ។

៤៩៦. ជង្គ្រេបេសនិយន្តិ គិហ្មំនំ ទូតេយ្យសាសនហរណាកម្មំ
“ជង្គ្រេបេសនិយ”ន្តិ វុត្ថតិ។ អបិ ចាតិ វុត្ថសមុច្ចយោ។

៤៩៧. ឯត្ថាវតា សាមញ្ញវិធី ឧស្សេត្វា ឥនាទិ អបរាទវិធី ឧស្សេត្ថំ
“ភណ្ឌ”តិ អាទិ វុត្ថំ។ សាសនន្តិ សន្នេសំ។ ហរិតុន្តិ វុត្ថជ្ជានំ នេតុំ។

៤៩៨. អង្គវិជេនបីតិ បុប្ផធានាទិជង្គ្រេបេសនិយាវសានេន អង្គប្បការេនបិ។
កុលទូសនកក្ខេនាតិ កុលានំ សទ្ធាវិធាសកេន អនាចារកក្ខេន។ លទ្ធីន្តិ ឯត្ថ
“កោជន”ន្តិ ឥទំ “ភុញ្ញិតុ”ន្តិ ច “អន្លោហារេសូ”តិ ច វុត្ថត្ថា, “សេសេសុបិ អយំ
នយោ”តិ វត្ថុមានត្ថា ច លត្ថតិ។ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ ឯកេនាបិ
កុលទូសនេន កក្ខេន ឧប្បាទិតបច្ចយោ សព្វេសម្បី ន វុត្ថតីតិ “បញ្ចន្តំ
សហធម្មិនំ ច វុត្ថតី”តិ សព្វបដិសេធា កតោ។

៤៩៩. សព្វត្ថាតិ “អន្លោហារេសូ”តិ ឯតស្ស វិសេសំ, សព្វេសូតិ អត្ថោ។
“អន្លោហារេ អន្លោហារេ”តិ អង្គកថាគតំ សង្កណ្ឌាតិ។ “អន្លោហារេសូ”តិ
ឥទំ បរគលំ កាតត្ថំ អាមិសំ សន្ធាយាហា។ សេសបច្ចយេ បដិច្ច
បរិភោគវសេនេវ “សេសេសូ”តិ អាហា, អនន្លោហារណីយេសុ
សេសបច្ចយេសូតិ អត្ថោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? ចរិវបច្ចយេ សរិវតោ មោចេត្វា
បរិភោគគណនាយ, សេនាសនបច្ចយេ និព្វកោសេ ឧទកបតនជ្ជានតោ
អព្ពន្ធនំ បរិជ្ជវារគណនាយ, មញ្ចបីហិទិសេនាសនេ
និសីទនសយនាទិបរិភោគគណនាយ, អនន្លោហារិត្វា

អព្ពញ្ញាណលេបនាធិវសេន កាតព្វកេសន្នេ សរីរតោ មោចត្វា
វារគណនាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ នយោតិ “ធុក្កដំ បរិធិបិត”ន្តិ វុត្តោ នយោ។

៥០០. “ឧប្បន្នបច្ចយា”តិ ឥទំ “អភូតារោចនេនា”តិ ឥទមបេក្ខិត្វា វុត្តំ។
“កត្វា រូបិយវេហារ”ន្តិ ឥទមបេក្ខិត្វា “ឧប្បាទិតបច្ចយា”តិ យោជនា
កាតព្វា។ រូបិយវេហារវិនិច្ឆយោ និស្សក្កិយេ អារិ ភវិស្សតិ។
អភូតារោចនវិនិច្ឆយោ ចតុត្ថចារាជិកេ វុត្តោ។ សមាធាតិ បកាសិតាតិ
កុលទូសនកម្មេន ឧប្បាទិតបច្ចយេហិ សទិសាតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តាតិ អត្ថោ។
ឥមីនា តត្ថាបិ វិនិច្ឆយោ ឯត្ថកោយេវាតិ អតិទិសតិ។

៥០១. “សំសារវាសោ ធុក្ខ”ន្តិ ញាត្វា និព្វានាធិគមេ មានសំ ពន្ធិត្វា
និព្វានកាមិនី បដិបទំ សន្ធាយ សាសនាវតិល្លោន សិក្ខាកាមេន កុលបុត្តេន
សេវិតក្ខណោយេវ ជីវិតហារណាសមត្ថវិសមិស្សបូតិមុត្តំ វិយ វេជ្ជនិយំ
អកប្បិយបច្ចយំ ឧប្បាទេតុំ ករិយមាណំ អកប្បិយោចាយប្បការំ ឯកតោ
ទស្សេតុមាហា “វិញ្ញត្តិ”តិអាទិ។ តត្ថ វិញ្ញត្តិ យាចនា។ អនុប្បទានន្តិ
បិណ្ឌាបដិបិណ្ឌាទានំ។ វេជ្ជកម្មំ វុត្តនយមេវ។ អនេសនំ នាម អប្បិច្ឆតាយ
អនន្យុបេន បយោគេន បច្ចយបរិយេសនំ។

ចារិកជ្យតា នាម ឥស្សរេ សេវិតុំ បរិវារេត្វា តេសំ ចិត្តុចិត្តំ វិលបន្តានំ
បរិកដានំ សេវកជនានំ វិយ លាភត្ថិកស្ស ភិក្ខុនោ បច្ចយនាយកេសុ បវត្តិតិ
វេទិតញោ។ បរិ សមន្តតោ ភជតិ សេវតីតិ បរិកដោ, ឥស្សរជនានំ សមីចាវចរោ
សេវកជនោ, បរិកដោ វិយាតិ បរិកដោ, ភិក្ខុ, បរិកជស្ស កម្មំ ចារិកជ្យំ, តស្ស
ភាវោ ចារិកជ្យតា។ អថ វា បរិកជតិ ធាតិវិយ កុលទារកេ អន្តេ
ករណាធិវសេន ធារេតីតិ បរិកដោ, បរិកជស្ស កម្មំ ចារិកជ្យំ, តស្ស ភាវោ

ចារិកជ្យតាតិ លាភាសាយ ភិក្ខុនោ កុលទារកេសុ អននុលោមិកា បវត្ថិ
វុច្ចតិ។

មុគ្គសូបតា នាម បក្កមុគ្គាវិយ បក្កាបក្កពិជមិស្សា លាភាសាយ
នាយកានំ ចិត្តារាជនត្ថាយ សទ្ធាលីកមិស្សកតា។ យថា មុគ្គេសុ បច្ចមាទេសុ
កោចិទេវ ន បច្ចតិ, ពហវោ បច្ចន្តិ, វេមេវ យស្ស នាយកេហិ សទ្ធិ កថេន្តស្ស
កិត្យិទេវ សទ្ធិ ហោតិ, អសច្ចមេវ ពហុកំ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ
មុគ្គសូបសទិសត្តា “មុគ្គសូហោ” តិ, តស្ស កម្មំ មុគ្គសូបំ, តស្ស ភារោ
មុគ្គសូបតា។ វត្ថុវិជ្ជកំ នាម កូបវត្ថុកេហវត្ថុអាទិនំ អាចិត្តនំ។ វត្ថុវិជ្ជាយ កានំ
កតំ វត្ថុវិជ្ជកំ។

៥០២. ជង្គបេសនិយំ, ទូតកម្មញ្ញ វុត្តនយមេវ។ កុលទូសនន្តិ វុត្តាវសេសំ។
អភូតារោចនញ្ញ វុត្តនយមេវ។ ពុទ្ធបដិកុដ្ឋន្តិ ពុទ្ធមហិ បដិក្កោសិតំ គរហិតំ
យថាវុត្ថំ មិច្ឆាជីវញ្ញ អវុត្ថញ្ញ
អង្គវិជ្ជានក្ខត្តវិជ្ជាឧក្កាចាតទិសាខាហភូមិចាលាទិភេទំ មិច្ឆាជីវនូចាយំ សព្វំ។
វិវដ្ឋយេតិ វិសមិវ, កូដមុត្តំ វិយ ច អារកា បរិវដ្ឋេយ្យាតិ អត្ថោ។ “សិក្ខាកាមោ
កុលបុត្តោ” តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។

៥០៣. បដិទិស្សន្តតោបិ តន្តិ សមនុភាសនកម្មតោ បុព្វេ វា ញត្តិ ចតុត្ថាសុ
កម្មវាចាសុ អន្តកម្មវាចាយ យ្យ-ការំ អប្បត្ថាយ វា កុលទូសនកម្មំ
បដហន្តស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សង្ឃភេទសមន្តិ បឋមសង្ឃភេទនន សមន្តិ។

កុលទូសនកថាវណ្ណានា។

៥០៤. “ជាន” ន្តិ ឥមស្ស “ភិក្ខុនា” តិ ឯតស្ស វិសេសនត្តា ជានតាតិ
គហេតព្ពំ។ ចាឡិយា លិខិតេ សីហឡកណ្ឌិបទេ បន ឯវរូបំ អាបត្តិ

អាបន្នោស្មីតិ ញាតិ អត្តោ វុត្តោ។ យាវតីហន្តិ យត្តកានិ អហានិ,
“ធាទិតា”តិ ឥមីនា សម្ពន្ធោ, ធាននកិរិយាអច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។
ធាទិតាតិ “អហំ ឥត្តន្នាមំ អាបត្តិ អាបន្នោ”តិ សព្វហ្មចារីនំ
អនាហេចនទិវសេន បដិច្ចាទិតា។ អាបត្តិ តិ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ។ អកាមាតិ
អរុចិយាវ សង្ឃាទិសេសំ អាបត្តិ តា អកតបដិកម្មស្ស សគ្គមោក្ខានំ
អន្តរាយករត្តាតិ អធិប្បាយោ។ បរិវត្តត្ថន្តិ បរិវាសំ សមាធាយ វត្តតំ។ កិត្តកំ
កាលន្តិ អាហា “តាវតីហ”ន្តិ, តត្ថកានិ អហានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អាបត្តិ តា
យត្តកានិ អហានិ បដិច្ចាទេតិ, តត្ថកានេវ អហានីតិ អត្តោ។

៥០៥-៦. អាបត្តិ កិត្តកេន បដិច្ចន្នា ហោតីតិ អាហា “អាបត្តិ ចា”តិ អាទិ។
តត្ថ អាបត្តិ ចាតិ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ច។ អនុក្ខត្តោ ចាតិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន
សយំ អនិស្សរិតោ ច។ បហូ ចាតិ សយំ សព្វហ្មចារីនំ សន្តិកំ គន្ធា អាហេចេតុ
បហោតិ ច។ អនន្តរាយិកោ ចាតិ គមនវិពន្ធកេន រាជចោរាទិអន្តរាយេន
វិរហិតោ ច។ ចតុស្ស បីតិ ឯត្ថ “ឯតេសូ”តិ សេសោ, ឯតេសុ ចតុស្សតិ អត្តោ។
តំសញ្ញីតិ អាបត្តិសញ្ញី អនុក្ខត្តសញ្ញី បហុសញ្ញី អនន្តរាយិកសញ្ញីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ តស្ស ឯវសញ្ញីនោ ឥមេសុ ចតុសុ តថាសញ្ញីនោ បុគ្គលស្ស។
ធាទេតុកាមតាតិ អាចរិយាទីសុ ការវេន វា គរហាទិកយា វា “ន
អាហេចេស្សមី”តិ បដិច្ចាទេតុកាមតា ច។ ធាននន្តិ តថា ចិន្តេត្វា “អហំ
ឥត្តន្នាមំ អាបន្នោ”តិ អវត្វា បដិច្ចាទនព្វាតិ ឥមេហិ ទសហិ អង្កេហិ។
“ភិក្ខុនា”តិ កត្តុនិទ្ទេសត្តា ធម្មាតិ ឯត្ថ ធាទិតាតិ អត្តោ។ កាលវិធី ទស្សេតិ
“អរុណុក្កមនេនា”តិ, អាបត្តិ អាបន្នាទិវសំ ខេបេត្វា អរុណុដ្ឋានេន សទ្ធិ ធម្មា
ហោតីតិ អត្តោ។

ទ្វេភាណាវាវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥០៧. ឯវំ បដិច្ចន្ទសង្ឃាទិសេសបដិកម្មតំ “អកាមា បរិវត្តព្ភ”ន្តិវិហិតស្ស
បរិវាសស្ស កោ ភេទោ, កោ បវត្តិក្កមោតិ អាហា “តិវិជោ”តិអាទិ។ សោ
បរិវាសោ តិវិជោ ធិបិតោតិ សម្ពន្ធោ។ កេនាតិ អាហា “តិវិជាបេតចេតសា”តិ។
“តិស្សោវិជា, សេយ្យោហមស្មីតិវិជា, សទិសោហមស្មីតិវិជា, ហីនោហមស្មីតិ
វិជា”តិ (ធិ. និ. ៣.៣០៥) វុត្តវិជាយ មាននាមធម្មតោ តិវិជមានតោ
អបគតចិត្តនសម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ អត្ថោ។

បដិច្ចន្ទា អាបត្តិ ឯតស្សាតិ បដិច្ចន្ទោ។ អវិសាទីនំ អាគតិគណាត្តា តត្ថ
បក្ខិបនេន អ-ការបច្ចយោ ធន្នញ្ចោ។ តេនេវ វក្ខតិ “បដិច្ចន្ទាយ
ធាតញ្ចោ”តិអាទិ។

សុទ្ធន្តោតិ “ឧកោ កោជិយោ សោធម្មា ធាតព្ភបរិវាសោ សុទ្ធន្តោ នាមា”តិ
ចាឡិកល្លិបទេ វុត្តត្តា ឧបសម្បទាកាលសង្ខាតោ សុទ្ធា បុព្ពន្តោ,
អាហេទិតកាលសង្ខាតោ សុទ្ធា អបរន្តោ ច បរិវាសសមាធានកាលេ វា
បរិវសនកាលេ វា ឧបបរិក្ខិត្វា ធិដ្ឋា សុទ្ធា អន្តា អនាបត្តិកាលសង្ខាតោ ឧកោ
កោជិយោ អស្សាតិ កត្វា សុទ្ធន្តនាមកោ បរិវាសោ ច។ ឯត្ថ ច ភេទាទី វក្ខតិ។

សម្មា ធិវសាទីនំ ឌីធានំ បក្ខេចោ យត្ថ សោ សមោធានោ, បរិវាសោ។
ធិវសេសុ ធិវសេ វា អាបត្តិសុ អាបត្តិយោ វា សញ្ញា នាធាវត្ថុកា អាបត្តិយោ
ឯកតោ កត្វា ឌីធាយ ធាតព្ភបរិវាសោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ ភេទាទី វក្ខតិ។

៥០៨. តត្រាតិ តេសុ តីសុ បរិវាសេសុ។ “យោ”តិ សេសោ។ ឥតីតិ ឯវមត្តោ
ធន្នញ្ចោ។ យោ បដិច្ចន្ទបរិវាសោ, អយន្តិ ឯវំ បកាសិតោតិ យោជនា។

៥០៩-១០. បរិវាសធានកាលេ វុច្ចមានាយ កម្មវាចាយ បធានលក្ខណំ
ធស្សេតុមាហា “វត្ថុកោត្តវសេនា”តិអាទិ។ តត្ថ “វត្ថុ”តិ សុក្កមោចនាទិកោ

វិវត្តិកម្ម រុក្ខជាតិ។ អយមេវ សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិកំ កំ វាចំ សញ្ញញ្ច តាយតិ រក្ខតីតិ
កត្វា “គោត្ត”ន្តិ រុក្ខជាតិ។ តញ្ញិ សជាតិយសាធារណវិជាតិយវិនិវត្តនវសេន
អញ្ញត្ថ កន្តំ អនត្វា វាចំ សន្តំ, តញ្ញិសយំ សញ្ញញ្ច រក្ខតិ។ ឥទំ
វត្ថុគោត្តទ្វយវាចកំ សុក្កវិស្សជ្ជិកាយសំសគ្គវិសេសវចនញ្ច “នាមាវត្ថុកា”តិ
សាមញ្ញវចនញ្ចាតិ ឥមិនា វចនទ្វយេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វុត្ថញ្ញេតំ អដ្ឋកថាយំ
“សុក្កវិស្សជ្ជិ កាយសំសគ្គន្តិអាទិវចនេនាបិ
‘នាមាវត្ថុកាយ’តិអាទិវចនេនាបិ វត្ថុចេវ គោត្តញ្ច សន្តិហិត”ន្តិ (ប្បឡវ. អដ្ឋ.
១០២)។ នាមាបត្តិវសេន វាតិ ឯត្ថ សង្ឃាទិសេសោតិ សជាតិសាធារណនាមំ,
អាបត្តីតិ សព្ពសាធារណនាមន្តិ ទ្វិហិ នាមេហិ តំវិវត្តិកម្មវសេន
អាបន្តិតត្ថតោ តនេវ អាបត្តីតិ ឯវមុភិន្នំ នាមាបត្តិនំ វសេន វាតិ អត្ថោ។

កម្មវាចា ហិ កាតញ្ញាតិ “វត្ថុគោត្តវសេនាបិ”តិ ឯត្ថ អបិ-សន្ថោ
“នាមាបត្តិវសេន វា”តិ ឯត្ថ សង្ឃាទិសេសោតិ សជាតិសាធារណនាមំ,
អាបត្តីតិ សព្ពសាធារណនាមន្តិ ទ្វិហិ នាមេហិតិ ឥទំ សមុច្ឆិនោតីតិ ឧកយំ
ឯកតោ យោជេត្វា កម្មវាចា កាតញ្ញាតិ។ “នាមាបត្តិវសេន វា”តិ ឯត្ថ
វិកប្បត្តន វា-សន្ថេន, “អហំ ភន្តេ សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ
អាបន្តិ ឯកាហាបជិច្ឆន្នាយោ”តិ ឯវំ នាមមត្តវសេន វា យោជនា កាតញ្ញា”តិ
អដ្ឋកថាយ វុត្ថវិសេសនិវត្តនត្ថមត្តសន្តវសេន ច វត្ថុគោត្តវិវហិតេន
កេវលេន នាមាបត្តិមត្តេន បយោជេត្វា កាតញ្ញាយេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
កម្មវាចាយ ករណាប្បកាវោ បន សមុច្ឆយក្ខន្ធកេ អាគតនយេន
អាបន្តបុគ្គលនាមេន ច ឯកាហាបជិច្ឆន្នាទិវចនេន ច យោជេត្វា ធម្មញ្ញោ។ តស្ស
ធាតញ្ញេតិ យោជនា។ “បរិវាសោ”តិ បករណតោ លព្ពតិ, បជិច្ឆន្នាបត្តិកស្ស
បុគ្គលស្ស បរិវាសោ ធាតញ្ញេតិ អត្ថោ។

តែង ចាត់ លទ្ធកម្មវិសេស អន្តោសម័យ ឧត្តមជីកំ និងសិទ្ធិ
បង្កើតបញ្ញត្តិ និងកិច្ចការ ។ សមាជិកភាព ឯកតា “វត្ត” នៃ សមាជិកភាព
លក្ខណៈ “សមាជិកភាព ឯកតា” ត្រូវ (វិ.វិ. ៥០៤) វត្តមានត្រូវ “វត្ត សមាជិកភាព,
បរិវាស សមាជិកភាព” ត្រូវ តែង ឱ្យ អញ្ជើញ វា ឱ្យ មេ វា ត្រូវ វត្ត វត្ត
ចារិកសិកកកកកក វត្ត វត្ត បុរេណ្ឌ វត្ត សមាជិកភាព វត្ត ហោតិ។ អាទិតា
សង្ឃស្ស អាហារេចតត្តន្ត យោជនា។ តថា វត្ត សមាជិកភាព និងសិទ្ធិ បឋម
សង្ឃស្ស “អហំ ភន្ត ឯក អាបត្តិ អាបត្តិ សញ្ញេតនិកំ សុក្កវិស្សជ្ជិ
ឯកាហបជិច្ឆន្តិ, សោហំ សង្ឃំ ឯកស្ស អាបត្តិយា សញ្ញេតនិកាយ
សុក្កវិស្សជ្ជិយា ឯកាហបជិច្ឆន្តាយ ឯកាហបរិវាសំ យាបី, តស្ស មេ សង្ឃោ
ឯកស្ស អាបត្តិយា សញ្ញេតនិកាយ សុក្កវិស្សជ្ជិយា ឯកាហបជិច្ឆន្តាយ
ឯកាហបរិវាសំ អនាសិ, សោហំ បរិវាសមិ, វេទយាមាហំ ភន្ត, វេទយតីតិ ម
សង្ឃោ ធារេត្ថ” ត្រូវ ឯក អាហារេចតត្តន្ត។

“តមញ្ញ បនត្តំ គហេត្វា យាយ កាយចិ វាចាយ អាហារេចត្តំ វត្តតិយេវា” ត្រូវ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អដ្ឋកថាវចនតោ យាយ កាយចិ ភាសាយចិ អាហារេចត្តំ
វត្តតិ។

៥០១. បុណ្យបុណ្យតាតាតាតា ឯក “ភិក្ខុ” នៃ សេសោ។ បុណ្យ អាហារេចនដ្ឋានំ
អសម្បត្តានំ អាគន្ធកានំ ភិក្ខុមម្បិ។ អាហារេចត្តាវតិ ឯកស្ស អាហារេចនេ សោ
ចេ វុឡតរោ ហោតិ, “ភន្ត” ត្រូវ វត្ត បុណ្យ វត្តនយេនេវ វត្ត, នវកោ ចេ,
“អាវុសោ” ត្រូវ វត្ត អវសានេ “មំ អាយស្មា ធារេត្ថ” ត្រូវ, ទ្វេ ចេ ហោតិ, “មំ
អាយស្មន្តា ធារេត្ថ” ត្រូវ, តយោ ចេ, “មំ អាយស្មន្តោ ធារេត្ថ” ត្រូវ វត្ត អាហារេចត្តាវ។
វត្តិយា ធនំ អកក្ខតិ “បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទេ” ត្រូវ អាទិតា (ចូឡវ.
៨១) នយេន វត្តឯកសេនាសនេ បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ អវុណ្ណាជ្ជាបនវសេន

ករិយមាណេន សហវាសេន វា “បកតត្ថកិក្ខុហិវិជា ឯកកេន វាសោ” តិ
វុត្ថវិប្បវាសេន វា “អាគន្ធកានំ អាហេចនាយ អករណា” ត្ថិ វុត្ថអនាហេចនេន វា
សម្ពុវន្តំ វត្ថិ ប្បទមកត្វា។ វុត្ថកេនំ អកត្វា វា ចារិវាសិកក្ខន្ធកេ ចារិវាសិកស្ស
បញ្ញត្តវុត្ថតោ ឯកម្មិ អហាបេត្វា ច។ សទា វសេតិ បរិវាសំ វសិតុំ បរិកប្បិតា
សព្ពទិវសា យាវ ឱណាត្ថិ, តាវ វសេយ្យតិ អត្ថោ។

៥០២. តត្ថ បរិវាសោវិសោធនុំ ន សក្កា ចេតិ តស្ស វិហារស្ស មហន្តត្តា
អាគតេ អាគន្ធកកិក្ខុ បរិយេសិត្វា អាហេចនេន វត្ថិ ប្បទមកត្វា បរិវាសំ
សោធនុំ ន សក្កា ចេ ហោតិ។ តំ វត្ថំ និក្ខិបិត្វា នាតិ តថា សមាទិន្នំ វត្ថំ ឧបរិ
វត្ថុមាននយេន និក្ខិបិត្វា។

៥០៣. កត្ថ និក្ខិបេយ្យតិ អាហា “តត្ថា” តិអាទិ។ តត្ថវ សង្ឃមជ្ឈេ វាតិ
អត្ថនោ យស្មី វត្ថំ សមាទិន្នំ, តស្មីយេវ សង្ឃមជ្ឈេ វា។ បុគ្គលេ វាតិ កិក្ខុសុ
ឧដ្ឋាយ តត្ថ តត្ថ គតេសុ អន្តោសីមាយយេវ ឱហីនេ ឯកកិក្ខុម្ហំ វា អសតិយា
ពហិសីមំ គតេន សរិតក្ខណោ អត្ថនា សទ្ធិ គច្ឆន្តេ តស្សាយេវ បរិសាយ
បរិវាសនានេ សម្ពុឌិត្វតេ បុគ្គលេ វា អាគន្ធកកិក្ខុ ចេ, តស្ស វា សន្តិកេ
អាហេចត្វា វត្ថំ និក្ខិបិតព្ពន្ធិ វត្ថំ ហោតិ។ កថំ និក្ខិបេ’តិ អាហា
“និក្ខិចាមី” តិអាទិ។ “តថា” តិ ឥមិនា “និក្ខិចាមី” តិ ឯតំ បច្ឆាមសតិ។ តំ វត្ថុន្តិ
អត្ថនា សមាទិន្នំ តំ វត្ថំ។

៥០៤. អយំ នយោតិ “ឯកបទេនាបិ ធូហិ បទេហិ វា បនា” តិ ឯវំ
អនន្តរោទិតនយោ។

៥០៥-២០. បកតត្ថោតិ វុច្ឆតីតិ សគ្គមាត្រាវរណាការេន បកតោ
បុព្វសូរេនេវ បិតោ អត្តា ឯតស្សាតិ “បកតត្ថោ”តិ កង្គិយតិ។
បច្ឆសកាលស្មិន្តិ អរុណតោ បុរិមកាលេ។

បរិក្ខេត្តវិហារស្សាតិ ឯត្ថ ចាការាធិហិ បរិក្ខេត្តំ ឯកម្ម្យ សេនាសនំវិហារន្តិ
អស្មិន្តិ កត្វា តថា វុច្ឆតិ។ ទ្វេ លេខ្ខចាតេ អតិក្កម្មាតិ យោជនា។
លេខ្ខចាតទ្វយស្ស អវជី ទស្សេតិ “បរិក្ខេបតោ ពហី”តិ, “អបរិក្ខេត្តតោ
បរិក្ខេបាវហជ្ជានា ពហី”តិ ច។

បរិក្ខេបាវហជ្ជានំ នាម កតមន្តិវិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣១) ធុតផ្គនិទ្ទេសេ
“មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ បនវិហារស្សាបិ តាមស្សេវ ឧបចារំ នីហរិត្វា ឧភិន្នំ
លេខ្ខចាតានំ អព្ពន្ធរា មិនិតព្ពន្ធិ វុត្តំ។ ឥទមេត្ថបមាណា”ន្តិ វុត្តត្តា អបរិក្ខេត្តស្ស
បឋមលេខ្ខចាតំ ហោតិ, តាមេ វុត្តេនវិជីនាវិហារបរិយន្តេ
បិតភត្តសាលគិលានសាលាធិសេនាសនេ ចេ បរិក្ខេបតោ អតិ, តត្ថ វា, នត្តិ ចេ,
និព្ពកោសស្ស ឧទកចាតជ្ជានេ បិតេន មាតុតាមេន
នទ្ធិតភាជនជោវនោទកបតនជ្ជានេ វា សេនាសនតោ ទ្វេវ ចេតិយផ្គុលោ,
ពោធិយផ្គុលោ វា ឋត្វា ពលមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថំ បសារេត្វា អត្តនោ
ពលប្បមាណោន ឱត្តស្ស មុដ្ឋិយា គហិតចាសាណាស្ស បតនជ្ជានំ
វិហារូបចារោ នាម, តនេវ ចាការាធិហិ បរិក្ខេបាវហជ្ជានំ នាម។ តត្ថ ឋត្វា
តថេវ ឱត្តស្ស ចាសាណាស្ស បតនជ្ជានំ ឯកោ លេខ្ខចាតោ, តត្ថាបិ ឋត្វា
តថេវ ឱត្តស្ស ចាសាណាស្ស បតនជ្ជានំ ឯកោ លេខ្ខចាតោតិ ឯវំ ទ្វេ
លេខ្ខចាតា គហេតព្ពា។

មគ្គតោ ឱក្កមិត្វាតិ មគ្គតោ អបសក្កិត្វា។ គុម្ភេនាតិ វុក្ខកហនេន វា
លតាកហនេន វា។ វតិយាតិ កណ្តាកសាខាធិហិ កតាយ វតិយា។

វត្តមាធាយាតិ បុព្វេវុត្តនយេន វត្តំ សមាធិយិត្វា។ អាហោចត្វាតិ
យថាវុត្តនយេន អាហោចត្វា។

និក្ខិបិត្វាតិ បុព្វេវុត្តនយេន វត្តំ និក្ខិបិត្វា។ ភិក្ខុតិ អត្តនា សទ្ធិ
ហត្ថចាសនានត្ថាយ អាគតោ ភិក្ខុ។ យស្ស កស្សប្បិទ្ធ ឯត្ថ “សន្តិកេ” តិ
សេសោ។

អាហោចត្វា វាតិ អត្តនោ នវកតហោច, “អាវុសោ” តិ, វុឡោច, “ភន្តេ” តិ
វត្វា យថាវុត្តនយេនេវ អាហោចត្វា។ សេសន្តិ អវសេសវិនិច្ឆយំ។
សមុច្ចយស្សាតិ ចូឡវត្តាគតស្ស តតិយសមុច្ចយក្ខន្ធកស្ស។
អដ្ឋកថាយថាតិ “សច អញ្ញោកោចិ ភិក្ខុកេនចិទេវ
ករណីយេនា” តិ អាធិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយេនាបិ។

វិការាយេតិ “សច យំ ភិក្ខុំ តត្ថ អាគតំ បស្សតិ, ភាសមានស្ស សទ្ធិ
សុណាតិ, តស្ស អាហោចតត្ថំ។ តថា អកហេន្តស្ស វត្តិច្ឆោទោ ច វត្តភេទោ ច
ហោតិ ទុក្ខដំ អាបជ្ជតិ។ សច សោ ទ្វាទសវតនព្ពន្ធពំ បត្វា តស្ស អជាទន្តស្សេវ
បក្កន្តោ ហោតិ, វត្តិច្ឆោទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទោ។ សច អត្តនា សទ្ធិ អាគតោ
កេនចិទេវ ករណីយេន គតោ ហោតិ, វិហារំ គន្ធាយំ បឋមំ បស្សតិ, តស្ស
សន្តិកេ អាហោចត្វា វត្តំ និក្ខិបិតតត្ថំ។ ឯវំ បរិកប្បិតទិវសេ បុណ្ណោ
កុក្កច្ឆវិនោទនត្ថំ អតិរេកេ ច ទិវសេ វត្តំ បូរេត្វា បរិយោសានេ វត្តេ
អសមាធិន្នេ មានត្តារហោ ន ហោតីតិ សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម វត្តំ សមាធិយិត្វា
ខន្ធកេ អាគតនយេនេវ មានត្ថំ យាចិតតត្ថំ។ អនិក្ខិត្តវត្តន ចរិតុកាមស្ស បុន
វត្តសមាធានំ កាតតត្ថំ ន ហោតី” តិ ឯត្ថកោវិសេសោ, ឥមំ អដ្ឋកថាគតំ
វិនិច្ឆយំ បកាសេយ្យាតិ វត្តំ ហោតីតិ។

បដិច្ចន្ទបរិវាសកថាវណ្ណានា។

៥២១. ន ជាតតីតិ ឯត្ថ ធន្ទវសេន វស្សោ កតោ។ អាបត្តិនញ្ច វត្តិនំ, បរិច្ឆេទំ
ន ជាតតីតិ ពហូ សង្ឃាទិសេសេ អាបដ្ឋិត្វាបិ “ឯត្ថកាហំ អាបត្តិយោ
អាបន្នោ”តិ អត្ថនោ អាបន្នសង្ឃាទិសេសាបត្តិនំ បរិច្ឆេទំ ន ជាតតិ, “មយា
អាបន្នាបត្តិ ឯត្ថកេ ទិវសេ បដិច្ចន្ទា”តិ ទិវសបរិច្ឆេទំ ន ជាតតិ។

៥២២. ឥទានិ តស្ស បភេទំ ទស្សេតុមាហា “ឯសេវា”តិអាទិ។ បរិសុទ្ធម្មាតិ
សកលសំកិលេសប្បហានេន បរិសុទ្ធសន្តានេហិ
ឧទាលិត្ថេរាទិបុព្វាបរិយេហិ។ ឯសោវ សុទ្ធន្តោតិ ឯសោ យថាវុត្តសរូចោ
សុទ្ធន្ទបរិវាសោ។ ចូឡសុទ្ធន្តនាមា ចាតិ “យោ ឧបសម្មទតោ បដ្ឋាយ
អនុលោមក្កមេន វា”តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន
ឧបសម្មទមាឡកតោ បដ្ឋាយ អនុលោមវសេន វា អាហេតិទិវសតោ បដ្ឋាយ
បដិលោមវសេន វា សវន្តោ “កិត្តកានិ ទិវសានិ បរិសុទ្ធម្មាតិ សវសី”តិ
វិនយធរេហិ បុច្ឆិតេ “ឯត្ថកំ កាលំ បរិសុទ្ធម្មាស្មី”តិ វុត្តវតោ តេន
វុត្តសុទ្ធនិទានិ បរិយន្តំ កត្វា ទិន្នោ យាវ ឧបសម្មន្ទទិវសោ, តាវ ពហុទិវសេសុ
នេតត្ថំ មហាសុទ្ធន្តំ សន្ធាយ ឥតវទិនានំ បូរេតព្ពត្តា ចូឡសុទ្ធន្តោ នាមាតិ វុត្តំ
ហោតិ។

“អយញ្ញំ សុទ្ធន្ទបរិវាសោ នាម ឧទ្ទម្បិ អាហេហាតិ, ហេដ្ឋាបិ ឱរេហាតិ,
ឥទមស្ស លក្ខណា”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វុត្តត្តា ឥមំ បរិវាសំ បរិវសនតោ បច្ឆា
ទិវសំ សវន្តោ បរិកប្បេត្វា យោដេត្វា គហិតទិវសតោ វឡេតិ វា ហាបេតិ វា,
ឧភយត្តាបិ “បុន បរិវាសទានកិច្ចំ នត្ថី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វចនតោ បុព្វេ
ទិន្ទបរិវាសោយេវ បមាណំ។ “ឯតស្ស អប្បដិច្ចន្ទំ ‘បដិច្ចន្ទា’តិ វា អចិរបដិច្ចន្ទំ
‘ចិរបដិច្ចន្ទា’តិ វា អសម្ពហុលម្បិ ‘សម្ពហុលា’តិ វា វិបរីតតោ គហេត្វា

វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស អាបត្តិតោ វុជ្ជានំ ហោតិ, បដិច្ចន្តំ
‘អប្បដិច្ចន្តា’តិអាទិវិបរិយាយេន ន ហោតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២ អត្ថតោ
សមាណំ) អដ្ឋកថាគតនយោ វេទិតញោ។

មហាសុទ្ធីន្តនាមកោតិ “យោ បន យថាវុត្តន អនុលោមបដិលោមនយេន
បុច្ឆិយមាណាបិ រត្តិបរិយន្តំ ន ជាតាតិ, នេវ សរតិ, វេមតិកោ វា ហោតិ, តស្ស
ធិន្នោ សុទ្ធីន្តបរិវាសោ មហាសុទ្ធីន្តាតិ វុច្ចតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អដ្ឋកថាយំ
និទ្ទិដ្ឋស្សតោ មហាសុទ្ធីន្តា នាម។ “អយំ ឧទ្ទំ នារោហតិ, ហេដ្ឋា បន
ឡិរោហតី”តិ វុត្តត្តា អយំ បរិវាសោ យាវ ឧបសម្បន្នធិវសោ, តាវ បូរេតត្ថតោ
តតោ ឧទ្ទំ នារោហតិ។ អន្តរាឡេ អត្ថនោ សុទ្ធីកាលំ បរិកល្យត្វា សរតិ ចេ,
តតោ បដ្ឋាយ និវត្តនតោ ធិវសហានំ បន ហោតេវ។

៥២៣. “អញ្ញាតរោ ភិក្ខុ សម្ពហុលា សង្ឃាធិសេសា អាបត្តិយោ អាបន្នោ
ហោតិ, សោ អាបត្តិបរិយន្តំ ន ជាតាតិ, រត្តិបរិយន្តំ ន ជាតាតី”តិ (ចូឡវ. ១៥៦)
អាគតវត្ថុម្ហិ ឥមស្ស បរិវាសស្ស អនុញ្ញាតត្ថា តំ វត្ថុំ សង្ឃហេតុំ “អាបត្តិនំ
ចា”តិអាទិ វត្ថាបិ “អាបត្តិបរិយន្តំ បន ឯត្ថកា អហំ អាបត្តិយោ អាបន្នោ”តិ
ជាតាតុ វា មា វា, អការណាមេត”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) បដិសេធឯត្វា
អដ្ឋកថាយំ បធានភាវេន វុត្តរត្តិបរិយន្តស្ស អបរិជាននមត្ថមេវ បមាណាន្តិ
ធស្សេតុមាហា “ធុរិធាបី”តិអាទិ។ ធុរិធាបី អយំ សុទ្ធីន្តបរិវាសោ ឯកច្ឆំ
រត្តិបរិច្ឆេទំ, សកលំ វា រត្តិបរិច្ឆេទំ អជានតោ វា វិមតិស្ស វា ធាតញ្ចាតិ
យោជនា។

សុទ្ធីន្តបរិវាសកថាវណ្ណនា។

៥២៤. ឥតរោមិ សោ សមោធានបរិវាសោ តិធា មតោតិ យោជនា។
ធាតុសន្តានំ អនេកតត្ថា “ឌីធាន”ន្តិ មក្ខនំ វុច្ឆតិ។ តេនាហា អដ្ឋកថាយំ
“ឌីធុនិត្វា មក្ខេត្វា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ “សមោធាន”ន្តិ បក្ខេហា វុច្ឆតិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សមោធានិត្វា”តិ។ ឌីធានញ្ច សមោធានញ្ច
ឌីធានសមោធានំ, តំ យត្ថ សោ បរិវាសោ “ឌីធានសមោធានោ”តិ វេទិតញ្ច។
អរិសាទិគណោ អន្តោគធគត្តា ហេតុ, ឧបរិ ច វេទិតេ ហានេ អ-ការបច្ចយោ
ធម្មញ្ញោ។ បរិវុត្តិទិវសានំ មក្ខនញ្ច មូលបត្តិយំ អន្តរាបត្តិណំ បក្ខិបនញ្ច យស្មី
សោ បរិវាសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវេត្ថ “ទិវសេ បរិវុត្តេ តុ, ឌីធុនិត្វា
បដិយតេ”តិ វក្ខតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “បរិវុត្តិទិវសេ ឌីធុនិត្វា មក្ខេត្វា
បុរិមាយ អាបត្តិយា មូលទិវសបរិច្ឆេទេ បច្ឆា អាបន្នំ អាបត្តិ សមោធានិត្វា”តិ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

អក្សបុព្វកោ មិស្សកបុព្វកោ សមោធានបរិវាសោតិ យោជនា,
អក្សសមោធានបរិវាសោ មិស្សកសមោធានបរិវាសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អក្សោ
ច មិស្សកោ ច អក្សមិស្សកា, តេ បុព្វកោ ឯតស្សាតិ អក្សមិស្សកបុព្វកោ,
សមោធានោ។ អក្សន សមោធានំ អក្សសមោធានំ, តំ យត្ថ សោ
អក្សសមោធានោ, អាបន្នាសុ ពហូសុ សព្វចិរបដិច្ចន្ទាបត្តិណំ
ទិវសគណនក្សេនេវ បច្ឆា អាបន្នអាបត្តិណំ បក្ខេបយុត្តបរិវាសោតិ អត្ថោ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អក្សសមោធានោ នាម សម្ពហុលាសុ អាបត្តិសុ យា
ឯកាវាទេវា តិស្សេវាវា សម្ពហុលាវា អាបត្តិយោ សព្វចិរបដិច្ចន្ទាយោ, តាសំ
អក្សេន សមោធាយ តាសំ វត្តិបរិច្ឆេទវសេន អវសេសានំ ឧនតរបដិច្ចន្ទានំ
អាបត្តិណំ បរិវាសោ ធិយ្យតិ, អយំ វុច្ឆតិ អក្សសមោធានោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
១០២)។ មិស្សកានំ នាធាវត្ថុកានំ អាបត្តិណំ សមោធានំ មិស្សកសមោធានំ, តំ
យត្ថ សោ បរិវាសោ មិស្សកសមោធានោ។ មិស្សកានំ នាធាវត្ថុកានំ អាបត្តិណំ

ឯកតោ បក្ខេបយុត្តោ បរិវាសោតិ អត្ថោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“មិស្សកសមោធានោ នាម យោ នាជានុត្តកា អាបត្តិយោ ឯកតោ កត្វា
ទិយ្យតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

៥២៥-៧. ឯវំ តិវិជេ សមោធានបរិវាសេ បឋមបរិវាសស្ស
វិសេសនក្ខតតាយ អវយវានំ ទិដ្ឋំ ឌីធានសមោធានសទ្ធានំ អត្តានុវាទេន
តទុកយឌីធានសមោធានស្សបំ វិជាកុមាហា “អាបដ្ឋិត្វា... បេ...
បកាសិតោ”តិ។ តត្ថ បឋមស្ស ឌីធាន-សទ្ធាសម្ពាស្ស អវយវស្ស
អត្តស្សចានុវាទមាហា “អាបដ្ឋិត្វា... បេ... បទីយតេ”តិ។
ទុតិយាវយវសម្ពាស្សសមោធាន-សទ្ធាស្ស អត្តស្សចានុវាទមាហា
“បុរិមាបត្តិយា... បេ... ភិក្ខុនោ”តិ។ តេនេវ ឧកយត្តានុវាទេ “ភិក្ខុនោ”តិ
បទទ្ធយស្ស, “បទីយតេ ធាតត្តោ”តិ កិរិយាបទទ្ធយស្ស ច វិសុំ វិសុំ កហិតត្តា
បុនុត្តិនោសាការោ វេទិតត្តោ។ ឯវំ អវយវត្តានុវាទេន វិជាកត្តសមុទាយំ
ទស្សេតុមាហា “ឯសោធានសមោធានបរិវាសោ បកាសិតោ”តិ។ ឯត្ថ
ធាទេន្តស្ស ហិតិ ហិ-សន្នោ ហេតុម្ហិ។ ឯសោធានសមោធានោតិ ឯត្ថ ឯត-
សទ្ធាសម្ពាស្ស “យោ”តិ លព្ពតិ។

តត្រាយំ យោជនា - អាបដ្ឋិត្វា... បេ... ឌីធានិក្ខា យោ យស្មា បទីយតេ,
បុរិមាបត្តិយា... បេ... យោ យស្មា ធាតត្តោ, តស្មា
ឯសោធានសមោធានបរិវាសោ បកាសិតោតិ។

តត្ថ អន្តរាបត្តិ អាបដ្ឋិត្វាតិ បទីយបត្តិយា បរិវាសន្តោ វា មានត្តារហោ វា
មានត្តំ ចរន្តោ វា អញ្ញាជារហោ វា ហុត្វា កធាចិ អញ្ញំ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ
អាបដ្ឋិត្វា។ ធាទេន្តស្សាតិ បឋមំ អាបដ្ឋិត្វាបទីយាបទីយាទិកាលេន សមំ វា ឌុនំ
វា កាលំ បទីយាទេន្តស្ស។ “មូលាយបទីកស្សនេន តេ បរិវត្តទិវសេ ច

មានតួចិណ្ឌាទិវសេ ច សព្វេ ឌីធុនិត្វា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អដ្ឋកថាវចនតោ
ឯត្ថ “បរិវត្តេ”តិ ឧបលក្ខណត្ថា “មានតួចិណ្ឌា ចា”តិ គហេតព្ភំ។ ឌីធុនិត្វាតិ ច
មូលាយបដិកស្សនវសេន មក្ខត្វា, អទិវសេ កត្វាតិ អធិប្បាយោ។

យោ យស្មា បទីយតេ, សោ បរិវាសោ សដ្ឋីវស្សនិ បរិវសិត្វា មានត្តារហោ
ហុត្វាបិ អន្តរាបត្តិ អាបជ្ជិត្វា ឯកាហម្មិ បដិច្ឆាទិតេ មូលាយបដិកស្សនេន តេ
ទិវសេ សព្វេ មក្ខត្វា តានេវ សដ្ឋីវស្សនិ បុនបិ យស្មា បទីយតេតិ អត្ថោ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សដ្ឋីវស្សនិ បរិវសិត្វា មានត្តារហោ ហុត្វាបិ ហិ
ឯកទិវសំ អន្តរាបត្តិ បដិច្ឆាទិត្វា បុនបិ សដ្ឋីវស្សនិ បរិវាសារហោ ហោតី”តិ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

បុរិមាបត្តិយាតិ តេន អាបន្នាសុ សម្ពហុលាសុ អាបត្តិសុ សព្វាបត្តិនំ
បុរេតរមេវ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា។ មូលទិវសេតិ បឋមំ វីតិក្កមទិវសេ។
វិទិត្តតេតិ “អសុកសំវច្ឆវេ អសុកមាសេ អសុកទិវសេ”តិ និយមិតេ។
សមោធាយ បក្ខិបិត្វា ធាតព្ភោតិ សម្ពន្ធោ។ វិធានតោ យាចមានស្សាតិ
វិធានតោ សង្ឃេន ធាតព្ភោតិ យោជេតព្ភំ, សមុច្ចយក្ខន្ធកេ វុត្តេន វិធីនា
យាចមានស្ស តត្ថេវ វុត្តវិធីនា សង្ឃេន ធាតព្ភោតិ អត្ថោ។ “ឯសោ
ឌីធានសមោធានបរិវាសោ”តិ បទេច្ឆនោ។

៥២៨-៩. តថា វុច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។ តាសំ អក្សវសេន ហិតិ ហិ-សន្ថោ
ហេតុម្ហិ។ “សោតិ តំសទ្ធសម្ពន្ធន “យោ”តិ លព្ពតិ។ តត្រាយំ យោជនា -
សម្ពហុលា...បេ.... តាសំ អក្សវសេន តតោ ឧនបដិច្ឆន្នានំ អាបត្តិនំ សមោធាយ
យោ យស្មា បធាតព្ភោ បរិវាសោ, តស្មា សោ យថា អវយវត្ថវសេន
“ឌីធានសមោធានោ”តិ បរិវាសោ វុត្តោ, តថា “អក្សសមោធានោ”តិ វុច្ឆតីតិ។

តត្ថ សម្ពហុលាស្វតិ យាសំ អាបត្តិនំ បរិវសិតុកាមោ, តាសុ សម្ពហុលាសុ
អាបត្តិសុ, និទ្ទារណេ ភុម្មំ។ “ឯកា វា” តិអាទិ និទ្ទារិយនិទ្ទេសោ។ តាសំ
អាបត្តិនំ។ អគ្សវសេនាតិ កណ្តាណវសេន, វត្តិបរិច្ឆេទវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តាសំ វត្តិបរិច្ឆេទវសេនា” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។
“បទាតព្ពោ” តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា។ តតោតិ ចិរបដិច្ចន្ទាបត្តិតោ។ ឧបដិច្ចន្ទានំ
អាបត្តិនត្ថិ ឯត្ថ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ, ឧបដិច្ចន្ទាយោ អាបត្តិយោ
សមោធាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៣០. នាធា សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិនិ វត្ថុនិ យាសំ តា នាធាវត្ថុកា, នាធាវត្ថុកា
សញ្ញា យាសំ អាបត្តិនំ តា នាធាវត្ថុកសញ្ញាយោ។ សញ្ញាតិ ឯត្ថ “យា” តិ
សេសោ, សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិកុលទូសនាវសាធា យា សញ្ញា តេវស សង្ឃាទិសេសា
អាបត្តិយោតិ អត្ថោ។ តា សញ្ញាតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ វត្ថុញោ។ ធាតព្ពោតិ ឯត្ថ
“បរិវាសោ” តិ អាទេត្វា សម្ពុទ្ធិតត្ថំ។ តា សញ្ញាបិ ឯកតោ កត្វា ធាតព្ពោ
បរិវាសោតិ យោជនា។ តស្ស តេវស សង្ឃាទិសេសាបត្តិយោបិ ឯកតោ
កត្វាតិ អត្ថោ។ “អហំ ភន្តេ សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបន្និ ឯកំ
សុក្កវិស្សជ្ជិ... បេ... ឯកំ កុលទូសកំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ តាសំ អាបត្តិនំ
សមោធានបរិវាសំ យាថាមី” តិ តិក្ខុត្ថំ យាចនាយ ច តទនុរូបាយ ញត្តិយា ច
កម្មវាចាសុ ច នាមំ វត្ថុ ធាតព្ពបរិវាសោ មិស្សកោ មតោ
“មិស្សកសមោធានបរិវាសោ” តិ ញាតោ។ ទ្វេ, តិស្សោ, ចតស្សោ, អតិវេកា ច
អាបន្នស្សាបិ បរិវាសំ ទេន្តេន ឥមិនា និយាមេន វត្ថុំ, នាមំ វិសេសេត្វា
គហោតត្ថំ។

សមោធានបរិវាសកថាវណ្ណានា។

៥៣១. បរិវត្តបរិវាសស្សតិ តិវិជេ បរិវាសេ អញ្ញាតរស្ស វសេន
បរិវត្តបរិវាសស្ស។ ឧត្តរិ ធរត្តិយោតិ បរិវាសតោ ឧត្តរិ ធរត្តិយោ, ធរត្តិសេតិ
វត្តំ ហោតិ, “ចរិតុ”ន្តិ សេសោ, ចរណាកិរិយាយ អច្ឆន្ទសំយោគ
ឧបយោគវចនំ។ មានត្តំ ទេយ្យន្តិ យោជនា, “សង្ឃនា”តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។
សមុច្ចយក្ខន្ធកេ វត្តនយេន យោជេត្វា ធាតុញ្ច ធាតុញ្ច, ភិក្ខុមាននវិជិ
ភិក្ខុស្ស ធាតុញ្ចតិ អត្ថោ។

“បរិវត្តបរិវាសស្ស”តិ ឥមិនា បដិច្ចន្ទមានត្តំ បកតំ, តត្ថ បកេន អសតិ
កស្មា “បដិច្ចន្ទបដិច្ចន្ទវសា ធុរេ”តិ វត្តន្តិ? បកតកេន មនបេ ក្ខិត្វា
ធាតុមានត្ថ លព្ពមានវិសយកេន ទំ ទស្សតុ វត្តំ។ ឯវញ្ញា សតិ
សមាធានមានត្ថ ច “ធាតុ មានត្តំ ទេតុ”តិ (ប្បឡវ. ១២៨) ចាឡិយំ វត្តត្តា
តម្បិ គហេត្វា “តិធា”តិ កស្មា ន វត្តន្តិ? តម្បិ បដិច្ចន្ទបត្តិយា
បរិវត្តបរិវាសស្ស ធាតុព្ពមានត្តន្តិ បដិច្ចន្ទមានត្តវចនេនេវ សង្កហិតត្តា វិសុំ
ន វត្តំ។ តេនេវ ចតុត្ថិជេ មានត្ថ ឥមេហិ ធូហិ វិនា ទស្សតព្ពេសុ ធូសុ
មានត្ថសុ បក្ខមានត្ថមត្ត “ធានេន្តិយា”តិ អាទិកាថាយ ទស្សត្វា
សមាធានមានត្ត វិសុំ ន ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៥៣២-៦. វិនិច្ឆ័យការន្តិ “បរិក្ខត្តវិហារស្ស”តិ អាទិនា
យថាវត្តកាថាទ្វយេន និច្ឆិដ្ឋប្បការំ។ អាទិយិត្វាន តំ តេសន្តិ ឯត្ថ “សន្តិកេ”តិ
វត្តមានតោ លព្ពតិ។ តេសំ ចតុន្តំ សម្មា ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា អញ្ញលី
បគ្គហេត្វា តំ វត្តំ សមាទិយិត្វាតិ អត្ថោ។ “តំ តេសំ សន្តិកេ”តិ ឥទំ
“អាហេចត្វា”តិ ឥមិនាបិ យុដ្ឋតិ។ តេសមេវ សម្មា និសីទេន “អហំ ភន្តេ ឯកំ
អាបត្តិ អាបដ្ឋិ សញ្ជេតនិកំ សុក្កវិស្សដ្ឋិ”ន្តិ អាទិនា នយេន

សមុទ្ទយក្ខន្ធកាគតំ អាហោចនំ កត្វា។ ឥមិនា អន្តោអរុណោ ទិដ្ឋានំ អញ្ញោសម្បំ
អាហោចនំ ឧបលក្ខិតំ។

និក្ខិបេ សន្តិកេ តេសំ វត្ថុន្តិ ឯត្ថ “អរុណោ ឧដ្ឋិតេ” តិ អដ្ឋាហិតតំ។ អរុណោ
ឧត្តតេ តេសំ ភិក្ខុនំ សមុទា យថាវត្ថុនយេនេវ និស័ទិត្វា “វត្ថំ និក្ខិបាមិ, មានត្ថំ
និក្ខិបាមិ” តិ ឥមេសុ ទ្វីសុ ឯកំ វា ទ្វយមេវ វា វត្វា វត្ថំ និក្ខិបេ។

៥៣៧. តស្ស មានត្ថស្ស។ វត្ថុច្ឆេទាទិកោតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន វត្ថុកេនោ
គហិតោ។ អដ្ឋកថាវសេន ចាឡិវសេនាតិ យោជនា។

៥៣៨. វិសតិយា ភិក្ខុនំ វត្ថោ សម្មហោ វិសតិវត្ថោ, សោ ឯវ វិសតិវត្ថិកោ។
អព្ពេយ្យាតិ ឌីសារេយ្យ, អព្ពន្ធករេយ្យាតិ អត្ថោ។ វិទិនាតិ
សមុទ្ទយក្ខន្ធកាគតក្កមេន។ អត្ថិតោតិ សំវាសេន អន្តោ កតោ, បកតត្ថោតិ
បកតិសកាវោ, អាបត្ថិ អនាបន្នកាលសទិសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៥៣៩. អាបត្ថិ ធានេន្ទិយា ភិក្ខុនិយាតិ យោជនា, “អាបទ្ឋិត្វា” តិ សេសោ,
អាបត្ថិ អាបទ្ឋិត្វា “អាបត្ថិ ចា” តិ អាទិនា (វិ. វិ. ៥០៥) នយេន បុព្ពេ ទស្សិតេហិ
ទសហិ អន្តេហិ បដិច្ឆាទេន្ទិយា ភិក្ខុនិយា អត្ថនោ អាបត្ថិ ធានេន្ទិយា
ភិក្ខុនិយា។ ន ច អាបត្ថិតិ ឯត្ថ “អត្ថនោ” តិ ឥមិនា អញ្ញស្សា អាបត្ថិ
បដិច្ឆាទេន្ទិយា វជ្ជបដិច្ឆាទិកាសម្ពាតចារាជិកាបត្ថិតិ ធីបិតំ ហោតិ។
“ភិក្ខុនិយា” តិ ឥមិនា ភិក្ខុស្ស ទុក្ខជាបត្ថិការំ ធីបេតិ។

៥៤០. វិរុទ្ធមត្ថំ នយតិ បដហាតីតិ វិនយោ, វិនិច្ឆយោ, តំ
វិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយវិសេសវិសយំ សម្មាហសម្ពាតំ វិរុទ្ធិ បច្ចត្ថិកំ
តទន្តវសេន បដហានតោ វិនយនយសម្ពាតំ តតោ ឯវ អតិពុទ្ធិធីបនំ,
អតិសយេន ពុទ្ធិ ធីបេតីតិ អតិពុទ្ធិធីបនំ, តំ វិនយត្ថវិនិច្ឆយកំ ញាណបធិបំ

វិសេសេន ជាលេង្គំ។ វិវិធមហិ នយេហិ យុត្តតាយ វិវិធនយយុតំ។ វិនយនយេតិ
វិនយបិដកស្ស បរសន្តានចាបនេ, វិនយវណ្ណនាយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណនាយ

សង្ឃាធិសេសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនិយតកថាវណ្ណនា

៥៤២-៣. ឥធានិ សង្ឃាធិសេសកថានន្តរំ អនិយតកថំ ឧស្សេតុមាហា
“រហោនិសង្កស្សនេនា”តិអាទិ។ រហាសិ និសង្កា រហោនិសង្កា, តស្សា អស្សនេនា
រហោនិសង្កស្សនេនា, តេន រហោនិសង្កស្សនេន, មេដុនធម្មសន្និស្សិតេន
កិលេសេនាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ញំ អដ្ឋកថាយំ “រហោនិសង្កស្សនេនាតិ
មេដុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសោ វុច្ឆតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៥០)។ “រហោ នាម
ចក្កុស្ស រហោ សោតស្ស រហោ។ ចក្កុស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ អក្ខិ វា
និខណិយមាណេ ភមុកំ វា ឧក្ខិបិយមាណេ សីសំ វា ឧក្ខិបិយមាណេ បស្សិតុំ។
សោតស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ បកតិកថា សោតុ”ន្តិ (ចារា. ៤៤៥)
បទភាជនេ វុត្តរហោសុ ចក្កុស្ស រហោ ឯវ ឥធានិប្បតោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“កិញ្ចាបិ ចាឡិយំ ‘សោតស្ស រហោ’តិ អាគតំ, ចក្កុស្ស រហោនេវ បន បរិច្ឆេនោ
វេទិតញ្ចោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៤៤-៤៤៥)។

ចក្កុស្ស រហាត្ថា “បដិច្ឆន្ទ”ន្តិ ឥមម្បិ បដិច្ឆន្ទត្ថា ឯវ “អលំកម្មនិយ”ន្តិ ឥមម្បិ
សង្កណ្ឌាតិ។ និសង្កសន្នោចាទានេន “អាសនេ”តិ ឥទម្បិ កហិតមេវ។
“មាតុកាមស្ស សន្តិកំ គន្ធកាមោ”តិ ឥមិធា “មាតុកាមេន សន្ធិ”ន្តិ ឥទម្បិ

គហិតមេវ។ ឯវំ សាមត្តិយា លព្ពមានបនោចាទានេន យោ បន ភិក្ខុ
មាតុគាមេន សទ្ធិំ ឯកោ ឯកាយ រហោ បដិច្ចន្នេ អាសនេ អលំកម្មនិយេ
និសង្ខស្សាទេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ចក្កស្ស រហាភាវេន កុដ្ឋាទិបដិច្ចន្នេ តេនេវ
មេថុនសេវនកម្មស្ស អនុរូបេ អាសនេ តទហុជាតាយបិ មនុស្សិត្តិយា សហ
និសង្ខស្សាទរាគេន សមន្នាគតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ “មាតុគាមស្ស” តិ
តទហុជាតម្បី ឥត្ថំ កណ្ណាតិ តិ កុតោ លព្ពតិ តិ? “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្តិ,
ន យ ភិក្ខុ, ន បេតិ, ន តិវច្ឆានគតា, អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទាវិកា, បកេវ
មហាត្ថរី” តិ (ចារា. ៤៤៥) បទភាជនតោ លព្ពតិ។

“និវាសេតិ” តិ ឥមិនា “កាយពន្ធនំ ពន្ធតិ, បីវំ ចារុបតិ” តិ ឥទំ ល ភិក្ខុយតិ។
សព្ពត្តាតិ យថាវុត្ថំ បយោគតោ បុព្ពាបរ បយោគេ សង្កណ្ឌាតិ។ តេនេវ
“បយោគេ ច បយោគេ ចា” តិ វិច្ឆាបយោគោ កតោ។ និសីទតោ ចស្ស ទុក្ខជន្និ
យោជនា។ “ឧភិន្នម្បី និសង្ខាយ ចាចិត្តិយ” តិ វក្ខមាទត្តា ទុក្ខជំ សន្ធាយ
ឯកកស្ស និសីទតោតិ គហេតត្ថំ។

៥៤៤. និសង្ខាយ ឧភិន្នម្បី តិ ឯត្ថ “សកិ” តិ សេសោ, ឧភិន្នំ
និសង្ខាបូរណាវសេន អញ្ញមញ្ញស្ស បុរេ វា បច្ឆា វា ឯកក្ខណោ វា មាតុគាមស្ស
វា ភិក្ខុស្ស វា ឯកវាវំ និសង្ខាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វុត្ថញ្ញោតំ ចាឡិយំ “មាតុគាមេ
និសីន្នេ ភិក្ខុ ឧបនិសីន្នោ វា ហោតិ” តិ អាទិ (ចារា. ៤៤៥)។ ហោតិ ចាចិត្តិយត្ថិ
យោជនា។ បយោគគណនាយ ច ហោន្តិ ចាចិត្តិយានីតិ គហេតត្ថំ,
មាតុគាមស្ស វា ភិក្ខុនោ វា ឧភិន្នំ វា ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បជំ
ឧបនិសីទនបយោគគណនាយ ចាតិ អត្ថោ។ “អាបត្តិហិបិ តិហិបិ” តិ
វក្ខមាទត្តា ចាចិត្តិយគ្គហណំ ចារាជិកសង្ឃាទិសេសានំ ឧបលក្ខណំ ហោតិ,
តិសុ ឯកំ ហោតិ តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯត្ថ “បយោគគណនាយា” តិ ឥទំ

ចារាជិកាយ នលត្តតិ ឯកបយោគនេវ សិជ្ឈនតោ។
កាយសំសគ្គសង្ឃាធិសេសោ, បនសរីរតោ បុនប្បុនំវិយុដ្ឋិត្វា ដុសនេន
ចាចិត្តិយញ្ច យថាវុត្តនយេនេវ លត្តតិ។

ពហូសុបិ មាតុកាមេសុ ពហុកានិ ចាចិត្តិយានិ ហោន្តិតិ យោជនា។ ពហូសុ
មាតុកាមេសុ និសិន្នេសុ និសិន្នានំ គណនាយ ឯកនេវ បយោគន ពហុនិ
ចាចិត្តិយានិ ច សង្ឃាធិសេសា ច ហោន្តិ។ “បយោគគណនាយ ចា”តិ ឥមស្ស
ឯត្ថាបិ យុដ្ឋមានត្តា តាសុ វិសុំវិសុំ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទន្តិសុ, សយញ្ច
ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទតោ តាសំ គណនាយ អាបជ្ជិតញ្ចាបត្តិយោ
បយោគគណនាយ ច ពហុ ហោន្តិតិ ឥទំ លត្តតិ។ ឯត្ថាបិ បន ចារាជិកំ ន
លត្តតិ, សង្ឃាធិសេសោ, ចាចិត្តិយញ្ច លត្តតិ។

៥៤៥. សមីបេ ឋិតោបិ អន្លោ អនាបត្តិ ន ករោតីតិ សោតស្ស រហាការេ
អសតិបិ បធានភូតស្ស “ចក្កស្ស រហោ”តិ ឥមស្ស អដ្ឋស្ស វិជ្ជមានត្តា វុត្តំ
“អន្លោទ្វាទសហត្ថកេ”តិ, ឥមីនា សវន្ទបចារេ វិជ្ជមានេបីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥត្ថំ
តុ សតម្បិ ច ន ករោតិ អនាបត្តិន្តិ យោជនា, វិញ្ញនោ បុរិសស្ស
អសន្និហិតភារេនាតិ អធិប្បាយោ។ “ឥត្ថំនម្បិ សតម្បិ ចា”តិ លិខន្តិ, តតោបិ
អយមេវ ចាថោ សុន្ទរោ។ បិ-សន្នោ វា តុ-សន្នតេ ទដ្ឋញ្ចោ។

៥៤៦. និបដ្ឋិតាតិ ឯត្ថ “សមីបេ”តិ សេសោ, “និទ្ទាយន្តោបិ”តិ ឯតស្ស
វិសេសកេន “និបដ្ឋិតា”តិ ឥមីនា និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោតិ ឥមស្ស និវត្តិតត្តា
សមីបេ និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ អនន្លោ មនុស្សបុរិសោ អនាបត្តិ ករោតីតិ
លត្តតិ។ “កេវល”ន្តិវិសេសនេន ពលវនិទ្ទបគតោ គហិតោតិ តថា អហុត្វា
អន្តរន្តរា អាបជ្ជាបន្នេ វិនិច្ឆ័និត្វា បវត្តមានាយ កបិនិទ្ទាយ និទ្ទាយន្តោបិ
អនាបត្តិ ករោតីតិ អយមត្ថោ លត្តតិ។ “បិហិតទ្វារគព្ពស្សា”តិ វុត្តញ្ច

មជ្ឈិមគ្គលោមីសមាសវសេន “បិហិតកត្តស្ស” តិ វុត្ថំ។ “ធារេ” តិ ឥមិនា
ធារេកនេសក្ខតំ ឧម្មារំ វា តំសមីបំ វា ឧបចារេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សចេ គព្ពោ
បិហិតធារេន ហោតិ, អនាបត្តិតិ ព្យតិវេកតោ ទស្សិតំ។

៥៤៧. ឥមស្មី អនិយតសិក្ខាបទេ ចាឡិយំ អនាបត្តិវារេ អសតិបិ “យោ
បនភិក្ខុ មាតុកាមេន សទ្ធិំ រហោ បដិច្ចន្តេ អាសនេ និសង្កំ កប្បយ្យ,
ចាចិត្តិយ” តិ (ចាចិ. ២៨៥) បញ្ចមស្ស អចេលកវគ្គស្ស ចតុត្ថសិក្ខាបទេ
អនាបត្តិវារេ “អនាបត្តិ យោ កោចិ វិញ្ញា បុរិសោ ទុតិយោ ហោតិ, តិដ្ឋតិ ន
និសីទតិ, អរហោបេក្ខោ, អញ្ញាវិហិតោ និសីទតិ, ឧម្មត្តកស្ស
អាទិកម្មកស្ស” តិ (ចាចិ. ២៨៨) វុត្ថេ អនាបត្តិវារេ សង្កហេតុមាហា “អនន្ទេ
សតី” តិអាទិ។ “ឯតស្ស សមីបេ” តិ បករណតោ លព្ពតិ។ ឥធ បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសេន
បុរិសោ លព្ពតិ, “តេនាបិ អពាលេន ភវិតព្ពំ, មនុស្សជាតិកេន ភវិតព្ពំ” តិ ឥទព្វោ
“វិញ្ញាស្មី” តិ ឥមិនា លព្ពតិ។ អនុសទិសនិទ្ទបកតបដិបក្ខវាចិអនន្ទបទេន
“អនិទ្ទាយន្តេ” តិ លព្ពតិ, មនាចាមនាបំ ជានន្តេ អនិទ្ទាយន្តេ មនុស្សបុរិសេ
ទស្សន្ទបចារស្ស អន្តោវិជ្ជមាទេតិ អត្ថោ។

“និសង្កបច្ចយា ទោសោ នត្ថិ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា, ឯវរូបេ រហោ អាសនេ
មាតុកាមេន សទ្ធិំ និសីទបច្ចយា អាបត្តិ នត្ថិតិ អត្ថោ។ “បិតស្ស” តិ ឥមិនាបិ
តទេវ បទំ យោជេតព្ពំ។ វិញ្ញាម្ហិ បដិពាលេ មនុស្សបុរិសេ អសន្និហិតេបិ តថាវិធ
រហោ អាសនេ មាតុកាមេ អាសនេ និសិទ្ធមិ សយានេបិ បិតេបិ សយំ បិតស្ស
និសង្កាយ អភាវា តប្បច្ចយា អាបត្តិ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អរហសញ្ញិនោ
និសង្កបច្ចយា ទោសោ នត្ថិតិ រហោ អាសនេ មាតុកាមេន សទ្ធិំ និសង្កន្តស្សបិ
“រហោ” តិ សញ្ញាវហិតស្ស និសីទតោ និសង្កបច្ចយា អនាបត្តិតិ អត្ថោ។
វិក្ខិត្តចេតសោ និសង្កបច្ចយា ទោសោ នត្ថិតិ យោជនា។

៥៤៨. ឯត្តាវតា ចាចិត្តិយាបត្តិមត្តតោ អនាបត្តិប្បការំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ
ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អនិយតោហារហេតុក្ខតាហិ តិហិ អាបត្តិហិ
អនាបត្តិបការំ ទស្សេត្តមាហា “ន ទោសោ” តិអាទិ។ អាបត្តិហិ តិហិ តិ
“និសង្ខំ ភិក្ខុ បដិជានមាណោ តិល្អំ ធម្មានំ អញ្ញាតវេន ការេតញ្ចោ ចារាជិកេន វា
សង្ឃាទិសេសេន វា ចាចិត្តិយេន វា” តិ (ចារា. ៤៤៤) ចាឡិយំ វុត្តាហិ
“បឋមចារាជិកាបត្តិកាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសាបត្តិចាចិត្តិយាបត្តិ” តិ
ឥមាហិ តិហិ អាបត្តិហិ វុត្តំ ហោតិ តិ។

បឋមាទិយតកថាវណ្ណានា។

៥៤៩. វុត្តព្ភកាវេនាទិកតទុតិយានិយតវិនិច្ឆយតោ បឋមាទិយតេ
វុត្តវិនិច្ឆយេហិ សមំវិនិច្ឆយំ បហាយ តត្ថ អវុត្តំ ឥមស្សេវវិនិច្ឆយវិសេសំ
ទស្សេត្តមាហា “អនន្ទា” តិអាទិ។ ឥធម្មនុដ្ឋល្លវាចាសង្ឃាទិសេសស្សាបិ គហិតត្តា
តតោ អនាបត្តិកំ ទស្សេត្ត “អពិចារេ” តិ វុត្តំ។ អនន្ទោ អពិចារេតិ “បុរិសោ” តិ
ឥទំ សន្ទាយ វុត្តំ។ “ឥត្ថិ” តិ ឥទំ សន្ទាយ “អនន្ទាពិចារេ” តិ គហិតត្ថំ។
ឯវមុបរិចិ។ តេនាបិ សវន្ទបចារន្តោគធន ភវិតព្ភន្តិ ទស្សេត្ត
“អន្តោទ្វាទសហត្ថដ្ឋោ” តិ វុត្តំ។

៥៥០. “អន្តោ អពិចារេ អនាបត្តិ ន ករោតិ” តិ ឥទំ
កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសំ សន្ទាយ វុត្តំ។ “ពិចារេ វាបិ ចក្កមា, ន ករោតិ
អនាបត្តិ” តិ ឥទំ បទ ធម្មនុដ្ឋល្លវាចាសង្ឃាទិសេសំ សន្ទាយ វុត្តន្តិ ឯវមេត្ត សន្ទាយ
ភាសិតត្តោ វេទិតញ្ចោ។

បុរិមាទិយតកថាយ អវុត្តវិសេសស្ស ទុតិយានិយតកថាយ វុត្តមិច្ឆិតត្តា
អយម្បិវិសេសោ ឥធម្មវុត្តញ្ចោ។ កោយំវិសេសោ, យោ ឥធម្មវុត្តញ្ចោតិ ចេ? តត្ថ

អយំ កស្មាន វុត្តាតិ? អយំ សម្ពោជវត្ថុវិសេសោ វត្ថុមិច្ឆិតោ បន
អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយវិសេសតោតិ តស្មាន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្រោ។ តិសមុជ្ជានមេវិទំ
កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវិសេន តីណិ សមុជ្ជានានិ ឯតស្សាតិ កត្វា។

ឥមេហិបិ ធូហិ អនិយតសិក្ខាបទេហិ សិក្ខាបទន្តរេសុ បញ្ញត្តាយេវ
អាបត្តិយោ, អនាបត្តិយោ ច ទស្សនតា, ន កោចិ អាបត្តិវិសេសោ វុត្តោ, តស្មា

ក៏មេតេសំ វេចនេនាតិ? វុច្ឆតេ - វិនយវិនិច្ឆ័យលក្ខណំ បេបេតុំ ភក្កតា ឧប្បន្នេ
វុត្ថុម្ហិ ទ្វេ អនិយតា បញ្ញត្តា។ កថំ? ឯវុច្ឆាយបិ សន្នេយ្យវេចនាយ
ឧបាសិកាយ វុច្ឆមានោ បដិជានមាណោ អាបត្តិយា ការេតព្រោ, ន
អប្បដិជានមាណោ, តស្មា “យាយ កាយបិ អាបត្តិយា យេន កេនបិ ចោធិតេ
បដិញ្ញាត ករណំយេវខ្ពំ កាតព្វ”ន្តិ ឥមេហិ សិក្ខាបទេហិ វិនិច្ឆ័យលក្ខណំ
បបិតន្តិ វេទិតព្វំ។ អថ កស្មា ភិក្ខុនីនំ អនិយតំ ន វុត្ថុន្តិ? ឥទេមេវ លក្ខណំ
សព្វត្ថ អនុគតន្តិ ន វុត្ថំ។

ទុតិយានិយតកថាវណ្ណានា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបទិយា

វិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណានាយ

អនិយតកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និស្សន្ទិយកថាវណ្ណានា

៥៥០. ឯវុ អនិយតកថំ ទស្សេត្វា ឥទានិ និស្សន្ទិយកថំ ទស្សេតុមាហា
“ខោម”ន្តិអាទិ។ ខោមន្តិ ឯវុនាមកំ ចីវរំ។ ខោមន្តិ កច្ចវិសេសស្ស នាមំ, តស្ស
វាកេហិ កតចីវរំ ការណោបចារវោហារវេសេន “ខោម”ន្តិ វុត្ថំ។ កប្បាសន្តិ
កប្បាសសុត្ថមយំ ចីវរំ, ឥទម្បិ វុត្ថនយេនេវ “កប្បាស”ន្តិ វុច្ឆតិ។ កោសេយ្យំ
នាម កោសការកិមិកោសំ, កោសេន និព្ពត្តំ សុត្តំ កោសេយ្យំ។ ឥធម បនតេន
កោសេយ្យសុត្តេន និព្ពត្តំ ចីវរំ “កោសេយ្យ”ន្តិ វុត្ថំ។ សាលាន្តិ
សាលាវាកសុត្តេហិ វាយិត្វា កតចីវរំ។ ឥទព្វា ខោមំវិយ ទដ្ឋព្វំ។ ភង្គន្តិ
ខោមសុត្តាធិនិ សព្វានិ, ឯកច្ឆានិ វា មិស្សេត្វា កតចីវរំ។ ឥទម្បិ

ករណប្បការនេលទូនាមកំ។ “ភង្គំនាម ឯកា គន្ធជាតិ, តស្សា
 វាកមយសុត្តហិ វាយិត្វា កតចីវរ” ឆ្លុំកេចិ។ ឥមស្មី បក្ខេ ខោមំរិយ
 គហេតព្ភំ។ កម្ពលន្តិ មនុស្សលោមវាឡលោមំរិយា សេសលោមហិ វាយិត្វា
 កតចីវរ វុត្តន្តិ។ ឥទំ “ចីវរំ នាម ធន្នំ ចីវរានំ អញ្ញាតរំ ចីវរ” ឆ្លុំ (ចារា. ៤៦៣)
 បទភាជនេ ច “ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាលំ ភង្គំ” ឆ្លុំ (ចារា. អដ្ឋ.
 ២.៤៦២-៤៦៣) អដ្ឋកថាយ ច វុត្តំ សន្ធាយាហ។ “ជាតិតោ” តិ ឥទំ
 បមាណាទិភេទស្ស វក្ខមាទត្តា វុត្តំ។ ជាតិតោតិ ខោមាទិសាមញ្ញតោ។
 សាមញ្ញញ្ញំ “ជាតិ” តិ វុច្ឆតិ។ ធីយរស្សវុច្ឆលសុខុមនីលបីតាទិភេទភិដ្ឋានំ
 សព្វេសំ វត្តាវយវានំ សង្គាហិកខោមសុត្តមយតាសាមញ្ញំ ជាតិតិ វុត្តំ ហោតិ។
 ឯវំ សេសេសុបិ។

៥៥២. ទុក្ខលន្តិ ឯវំនាមកំ វុក្ខវាកមយចីវរំ។ បត្តុណ្ណន្តិ បត្តុណ្ណនេសេ
 សញ្ញាតវត្តំ។ “បត្តុណ្ណំ កោសេយ្យរិសេសោ” តិ អភិធានកោសេ វុត្តំ។ ចិនន្តិ
 ចិននេសេ ឧប្បន្នវត្តំ។ សោមារបដ្ឋកន្តិ សោមារនេសេ ឧប្បន្នវត្តំ។
 “សោមារចិនបដក” ឆ្លុំប លិខន្តិ, សោយេវត្តោ។ ឥទ្ធិជន្តិ ឯហិភិក្ខុនំ បុញ្ញិទ្ធិយា
 និព្ពត្តំ ចីវរំ។ ទេវទិន្នន្តិ ទេវតាហិ ទិន្នំ ចីវរំ។ តញ្ញំ កប្បវុក្ខេ និព្ពត្តំ, ជាលិនិយា
 ទេវកញ្ញាយ អនុវុក្ខត្រូវស្ស ទិន្នវត្ថុសទិសំ។ តស្សាតិ ជាតិតោ ធព្វិជស្ស
 កប្បិយចីវរស្ស។ ឥទំ ធព្វិជចីវរំ យថាវហំ អនុលោមិកំ វុត្តន្តិ អត្តោ។ ទុក្ខលញ្ញំ
 សាលាស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា, បត្តុណ្ណាទីនិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ
 ចាលាកេហិ កតសុត្តមយត្តា, ឥទ្ធិជម្បិ ខោមាទីនំយេវ អញ្ញាតរំ ហោតិតិ
 តេសំ អនុលោមំ, ទេវទិន្នម្បិ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសំ
 អញ្ញាតរការតោ។ យថាហ -

“សាលាស្ស តុ ទុក្ខលញ្ញំ, ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នកំ;

ខោមាជីនំវសិដ្ឋតុ, កោសេយ្យស្សនុលោមិក"ន្តិ។

៥៥៣. តិណ្ហំ ជីវរាជំ សមាហារេ តិជីវន្តិ បមាណយុត្តំ

សង្ឃាជិអាទិនាមេន អធិដ្ឋិតជីវស្សេវ នាមត្តា តទេវ វុច្ចតិ។ កណានវសេន យំ
កិញ្ចិ ជីវត្ថយំ ន វត្ថុតំ។ សមុទ្កេកទេសោបិ យថា “សមុទ្កោ” តិ វុច្ចតិ, ឯវំ
អធិដ្ឋិតេសុ តិសុ ជីវសេសុ អញ្ញាតវំ “តិជីវ” ន្តិ វុច្ចតិ។ **បរិក្ខារចោឡន្តិ**
សង្ឃាជិអាទិវិសិដ្ឋនាមេហិ អនធិដ្ឋិតំ “អនុជាតាមិ ភិក្ខុវេ អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ
សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ជីវរ” ន្តិ (ចារា. ៣៥៨) អនុញ្ញាតំ
បច្ឆិមជីវបរិយន្តំ កត្វា កតាកតស្ស យស្ស កស្សចិ ជីវស្ស វុឡិសញ្ញា។

មុខំ សន្ទមាណលាលំ បុញ្ញាតិ ឯតេនាតិ **មុខបុញ្ញនន្តិ** កចោលតោ និច្ចំ
សន្ទមាណលាលានំ បុញ្ញនត្ថាយ អនុញ្ញាតស្ស ជីវវិសេសស្ស នាមំ។ និសីទន្តិ
ឯត្ថាតិ **និសីទនន្តិ** ច ភិក្ខុនំ អត្ថវិត្វា និសីទិតុំ អនុញ្ញាតស្ស ជីវស្ស នាមំ។
អធិដ្ឋេយ្យាតិ “ឥមំ កណ្តាប្បជិដ្ឋាទិ” ន្តិអាទិនា (វិ. វិ. ៥៨៥) វត្តមាននយេន នាមំ
គហេត្វា អធិដ្ឋេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បច្ឆត្ថរណមេវ ចាតិ** សង្ឃិកេ មញ្ចបីបេ
សវីរសម្ពុសនេន អាបជ្ជិតព្ពាយ អាបត្តិយា មោចនត្ថាយ តត្ថ អត្ថវិត្វា
បរិភោគត្ថាយ អនុញ្ញាតំ បច្ឆត្ថរណជីវវញ្ញា។

៥៥៤. ឯកាហន្តិ វសនកិរិយាយ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ តិជីវន្តិ

តិជីវរេន។ វិប្បវសេយ្យាតិ “សង្ឃាជិយា វា ឧត្តរាសង្កេន វា អន្តរាសកេន វា” តិ
(ចារា. ៤៧៦) វុត្តត្តា ឯកទេសេ សមុទាយោបចារវសេន អវយវស្ស វចនតោ
តិណ្ហំ ជីវរាជំ អញ្ញាតវេនាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ “**តថា**” តិ ឥមិនា “**វិនា**” តិ ឥទំ
បច្ឆាមសតិ។ **អធិដ្ឋាតិ** អធិដ្ឋាយាតិ គហេតត្ថំ “**បដិសង្ខា យោនិសោ**” តិ (ម. និ.
១. ២២, ២៣; អ. និ. ៦. ៥៨) យថា, ឯត្ថ “**វុឡញ្ញិយមាន**” ន្តិ សេសោ, អធិដ្ឋាយ
វុឡញ្ញិយមានំ និសីទនំ តថា វិនា ចតុមាសំ ន វសេយ្យាតិ យោជនា។

៥៥៥. កប្បិយន្តិ កប្បិយ ការណំ នីលាទិវណ្ណាភេទករណំ។ កប្បិយន្តិ ឬ
ការណោ ការិយ្យបចារេន គហោតត្ថំ។ ពិន្ទុំ ទត្វាតិ “នីលំ វា កទ្ទមំ វា
កាឡសាមំ វា” តិ (ចា. ៣៦៨) វុត្តលោហាមលាទិនា យេន កេនចិបិ
មន្ត្រលបិដ្ឋិប្បមាណាទិកំ ពិន្ទុំ ទត្វា។ តត្ថាតិ តេសុ អធិដ្ឋាតព្ពេសុ តិចីវរាទីសុ,
និទ្ទារណោ ភុម្មំ។ តិចីវរន្តិ និទ្ទារិតត្ថំ។ ឧបបន្នន្តិ យុត្តំ។ បមាណោនាតិ អនន្តរំ
វត្តមានេន បមាណោន។ អធិដ្ឋាតត្ថន្តិ “ឥមំ សង្ឃាជី អធិដ្ឋាមី” តិអាទិនា
វត្តមានេនយេន នាមំ វត្តា អធិដ្ឋាតត្ថំ។ ឯវការេន បន នាមំ វត្តា ន
វិកេប្បតត្ថន្តិ ទស្សេតិ។ ឯស នយោ សេសចីវរេសុបិ។ វុត្តញោតំ ភកវតា
“អនុជាធាមិ ភិក្ខុវេ តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ, ន វិកេប្បតុ” ត្ថិអាទិ (មហាវ. ៣៥៨)។
តស្មា តិចីវរាទិនិ អធិដ្ឋហន្តេន “ឥមំ សង្ឃាជី អធិដ្ឋាមី” តិអាទិនា នាមំ វត្តា
អធិដ្ឋាតត្ថំ។ វិកេប្បន្តេន បន “ឥមំ សង្ឃាជី” ត្ថិអាទិនា តស្ស ចីវរេសុ នាមំ
អគ្គហោត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកេប្បមី” តិ វិកេប្បតត្ថំ។ តិចីវរំ វា ហោតុ អញ្ញំ វា,
យទិ តំ តំ នាមំ គហោត្វា វិកេប្បតិ, អវិកប្បិតំ ហោតិ អតិរេកចីវរជ្ជានេ
តិជ្ជតិ។ តំ ចីវរន្តិ សម្ពុន្ទោ។

៥៥៦-៧. “ឧបបន្ន បមាណោនា” តិ ឯត្ថ វុត្តប្បមាណំ ទស្សេតុមាហា
“បច្ឆិមន្តេនា” តិអាទិ។ សង្ឃាជីតជ្ជេន សង្ឃាជី។ វត្តខណ្ឌានិ សិព្ពនកម្មេន
សង្ឃាជេត្វា កតត្ថា “សង្ឃាជី” តិ ចីវរានំ សាមញ្ញនាមំ។ ឥដ បន វុទ្ធិយា
អន្តរវាសកាទិវិសេសនាមព្យតិវត្តេ ចីវរវិសេសេ វត្តតិ។ មុដ្ឋិបញ្ចកាតិ ឯត្ថ
ឯកាទិនមជ្ឈារសន្តានំ សង្ឃាសន្តានំ សង្ឃេយ្យេ វត្តមានត្ថា បញ្ចសន្តោ
ចីវរប្បមាណាប្បករណតោ លព្ពមានហត្ថសង្ឃាតរតនេយេវ បវត្តតិ, តេនេវ
មុដ្ឋិសន្តោបិ ឧត្តរបទលោបេន មុដ្ឋិរតនេ វត្តតិ។ បញ្ចន្តំ បូរណោ បញ្ចមោ,
មុដ្ឋិយា បញ្ចមោ មុដ្ឋិបញ្ចមោ។ មុដ្ឋិបញ្ចមោ បរិមាណាមេតិស្សាតិ
“មុដ្ឋិបញ្ចមកា” តិ វត្តព្ពេ ម-ការលោបេន “មុដ្ឋិបញ្ចកា” តិ សង្ឃាជី វុត្តា។

មុជ្ជត្តិកាតិ វត្ថុ វុត្ថនយេន សង្ឃយេ វត្តមាណា តិ-សន្តោ
ចីវរប្បមាណាប្បករណតោ លព្ពមានហត្ថសង្ខាតរតនេយេវ វត្តតិ, តេនេវ
មុជ្ជិសន្តោបិ ឧត្តរបទលោបេន មុជ្ជិរតនេ វត្តតិ។ តិណ្ណំ បូរណោ តតិយោ,
មុជ្ជិយា តតិយោ មុជ្ជិតតិយោ, មុជ្ជិតតិយោ បរិមាណាមេតិស្សាតិ
“មុជ្ជិតតិយកា”តិ វត្តព្ពេ តិយ-បច្ចយលោបេន “មុជ្ជិត្តិកា”តិ សង្ឃាដិយេវ
វុច្ចតិ។ ឯវមុបរិបិ។ តិវិយន្ត តិវិយតោ។

ឧត្តមន្តោនាតិ ឧក្កជ្ជបរិមាណាន្តេន។ សត្តនោ ចីវរនាបិ តិ “តត្រិទំ
សុកតស្ស សុកតចីវរប្បមាណំ, ធិយសោ នវវិទត្តិយោ សុកតវិទត្តិយា, តិវិយំ
នវិទត្តិយោ”តិ (ចាបិ. ៥៤៨) វត្ថុប្បមាណាសុកតចីវរតោ ឧនាបិ។ បិ-សន្តោ
សម្ភារេន, ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទេន តត្ថកម្មិ វដ្ឋតិ, តតោ ចេ ឧនំ វត្តព្ពមេវ នត្ថិតិ
អត្តោ។ អន្តទ្វយសន្តស្សនេន ឧភយមជ្ឈេ យំ បហោនកវុច្ឆនកប្បមាណំ, តំ
គហោតព្ពន្ធិ ធស្សេតិ។

៥៥៨. មុជ្ជិបញ្ចកសន្តោ បុព្ពេ វុត្ថនយេនិធន ធិយន្តេ វត្តតិ។ មុជ្ជិបញ្ចកោ
ធិយន្តោ យស្ស, យស្មី វា បមាណោតិ វិគ្គហោ, ធិយន្តតោ
មុជ្ជិបញ្ចកប្បមាណោនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “មុជ្ជិបញ្ចម”ន្តិបិ លិខន្តិ។ តិវិយន្តតោតិ
វិត្តារន្តតោ។ អឡបាត្តោ អឡោ ឧត្តរបទលោបេន, សោ តេយ្យោ តតិយោ
យស្ស បមាណាស្សាតិ គហោតព្ពំ, តំ, អឡតេយ្យរតនប្បមាណំ ហោតីតិ
អត្តោ។ ទ្វិហត្ថំ វាតិ ទ្វេ ហត្ថា យស្ស បមាណាស្សាតិ វិគ្គហោ, ទ្វិរតនប្បមាណំ
វា ហោតីតិ អត្តោ។ ឥទព្វា “តិវិយំ ទ្វិហត្ថោបិ វដ្ឋតិ។ ចារុបនេនបិ ហិ សក្កា
នាភី បដិច្ឆានេតុ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អដ្ឋកថាគតត្តា វុត្ថំ។ “សេសេ
អន្តរវាសកេ”តិ ឥទំ យថាវុត្ថបរិមាណេន បរិមិតចីវរនិទស្សនំ។

៥៥៩. អហតាហតកប្បនន្តិ វត្ថុ “វត្ថាន”ន្តិ សេសោ។ អហតានំ វត្ថានន្តិ នវវត្ថានំ។ អហតតោ កិញ្ចិ ឧនានិ អហតកប្បនិ, តេសំ នវវេហារូបគានំ កតិបយដោតានំ វត្ថានន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សង្ឃាជិតិ សង្ឃាជិនាមកថីវរំ។ ទិគុណាតិ ទុបដ្ឋកតា។

៥៦០. ឧត្តទ្ធជានន្តិ អតិក្កន្តទិវសានំ, ពហុកាលំ និវាសេត្វា បរិច្ឆតានន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ អថ វា យានិ ឧត្តតោ ឧទ្ធជានិ, តេសំ វត្ថានន្តិ គហោតព្ពំ, តិណ្ណំ ឧត្តនមញ្ញាតវំ អតិក្កមិត្វា ឋិតានំ បុរាណវត្ថានន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ចីវរានន្តិ ចីវរត្ថានិ វត្ថានេវ គហិតានិ។ ចតុគ្គុណាតិ ចតុបដ្ឋា។ សេសា ទុវេតិ អន្តរវាសកឧត្តរាសដ្ឋា ទ្វេ។ យថាសុខន្តិ យថារុចិ។ បំសុក្ខលន្តិ សុសានាទិសុ បតិវតិលោតិកថីវរំ។

៥៦១. “តីណិប័”តិអាទិសុ “តិចីវរេ កយិរមាទេ សព្ពំ ជិន្នកំ នប្បហោតិ”តិ ចាឡិយំ អាគតវត្ថុម្ហិ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ ទ្វេ ជិន្នកានិ ឯកំ អជិន្នក”ន្តិ (មហាវ. ៣៦០) អាទិវចនតោ “ចីវរ”ន្តិ សេសោ។ ជិន្និតព្ពន្តិ វត្ថានិ ជិន្និត្វា សិព្ពេត្វា កាតព្ពំ។ បហោតិ ចេតិ វត្ថានិ ជិន្និត្វា ករណេ យទិ ចីវរស្ស បហោតិ។ សព្ពេស្វតិ តិសុ ចីវរេសុ។ អប្បហោន្តេស្វតិ វត្ថានំ ជិន្និត្វា សិព្ពេនេ អប្បហោន្តេសុ។ អន្វាទិកន្តិ វត្ថេ ឧនាតិវេកំ អបនេត្វា អាគន្តកបត្តសដ្ឋាតំ អនុវាតំ ចីវរស្ស បរិយន្តេ, មជ្ឈេ ច យថាវហំ ទីយរស្សបរិមាណយុត្តំ អល្លិយាបេតព្ពន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

៥៦២. អច្ឆិន្នំ វាតិ យថាវុត្តនយេន អច្ឆិន្នំ វា។ អនាទិន្នន្តិ អនាទិន្នអាគន្តកបត្តំ។ តិចីវរន្តិ តិសុ ចីវរេសុ ឯកេកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ទុព្ពោគេនាតិ ទុដ្ឋ បរិភោគេន។ យថា បរិភុត្តំ នស្សតិ, តថា កិលិដ្ឋានំ ដោវនាទិមកត្វា និវាសនាទិនា បរិភោគេន។

៥៦៣-៤. កុសិន្ទិ អាយាមតោ ច វិត្តារតោ ច អនុវាតំ ជីវមជ្ឈេ តាទិសមេវ
 ធិយបត្តញ្ច។ វុត្តញ្ចេតំ ជីវវត្តនុអដ្ឋកថាយំ “កុសិន្ទិ អាយាមតោ ច វិត្តារតោ
 ច អនុវាតាទីនំ ធិយបត្តានមេតំ អធិវចន”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ អឱកុសិន្ទិ
 អនុវាតសទិសំ ជីវមជ្ឈេ តត្ថ តត្ថ រស្សបត្ថំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អឱកុសិន្ទិ
 អន្តរន្តរា រស្សបត្តានំ នាម”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ មណ្ឌលន្តិ ឯកេកស្មី
 ខណ្ឌោ មហាមណ្ឌលំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “មណ្ឌលន្តិ បញ្ចខណ្ឌិកជីវស្ស ឯកេកស្មី
 ខណ្ឌោ មហាមណ្ឌល”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ អឱមណ្ឌលន្តិ មណ្ឌលស្ស
 អន្តោ និវេសិយមាទំ ខុទ្ទកមណ្ឌលំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អឱមណ្ឌលន្តិ
 ខុទ្ទកមណ្ឌល”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ វិវដ្តន្តិ មណ្ឌលំ, អឱមណ្ឌលញ្ចាតិ ទ្វេ
 ឯកតោ កត្វា សិព្ពិតំ វេមជ្ឈេ ខណ្ឌំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “វិវដ្តន្តិ មណ្ឌលញ្ចា
 អឱមណ្ឌលញ្ចា ឯកតោ កត្វា សិព្ពិតំ មជ្ឈិមខណ្ឌ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។
 អនុវិវដ្តន្តិ មជ្ឈិមខណ្ឌស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ សិព្ពិតំ តថេវ ទិមណ្ឌលបត្ថំ
 ខណ្ឌាទ្វយំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អនុវិវដ្តន្តិ តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ ខណ្ឌានិ”តិ
 (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ ពាហន្តន្តិ តេសំ អនុវិវដ្តានំ ពាហិរបស្សេសុ សិព្ពិតំ
 ពាហិរខណ្ឌាទ្វយំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ពាហន្តន្តិ តេសំ អនុវិវដ្តានំ ពាហិ ឯកេកំ
 ខណ្ឌ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។

បញ្ចន្តិ សមាហារោ បញ្ចកំ, ធស្សិតប្បការបញ្ចខណ្ឌាហិ សិព្ពិតជីវំ
 បញ្ចកំ នាម។ អាទិ-សន្តេន សត្តខណ្ឌាទីហិ សិព្ពិតជីវរាទំ គហាលំ។
 តេនេវេត្តាហា “កត្តត្ថំ តុ តិជីវ”ន្តិ។ សត្តខណ្ឌស្ស ជីវស្ស ឯកំ មជ្ឈិមខណ្ឌំ
 វិវដ្តនាមមេវ ហោតិ, តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ ទ្វេ ខណ្ឌានិ
 ចូឡានុវិវដ្តមហានុវិវដ្តសម្ពាទានិ អនុវិវដ្តនាមាទេវ ហោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ
 អដ្ឋកថាយំ “អថ វា អនុវិវដ្តន្តិ វិវដ្តស្ស ឯកបស្សតោ ទិទ្ធិ, ឯកបស្សតោ ទិទ្ធិ
 ចតុទ្ធិម្បិ ខណ្ឌានមេតំ នាម”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ ពាហន្តន្តិ ទិសុ

បរិយន្តេសុ សិព្ពន្ធីយំ ពាហិរខណ្ឌាទ្វយំ, តញ្ចា សង្ឃិដេត្វា ពាហាមត្ថកេ
បរិយមាណត្វា “មញ្ញា ឧក្កុដ្ឋិ ករោន្តិ” តិអាទិសុ វិយ អាធម្មេយ្យ
អាធារោបចារវសេន ពាហាតិ ច ជីវេស្ស បរិយន្តាវយវត្តា “អន្ត” ឆ្លិ ច វុច្ចតិ។
វុត្តម្បិ ចេតំ “ពាហន្តន្តិ សុប្បមាណំ ជីវំ ចារុបន្តេន សំហរិត្វា ពាហាយ ឧបរិ
បរិតា ឧកោ អន្តា ពហិមុខា តិដ្ឋន្តិ, តេសំ ឯតំ ឆាម” ឆ្លិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។
ឥទំ សត្តខណ្ឌាជីវេមេវ មហាអដ្ឋកថាយំ វិហិតន្តិ ឥទានិបិ តនេវ វុត្តតិ។ វុត្តម្បិ
ចេតំ “អយមេវ ហិ នយោ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តា” តិ។ ភិក្ខុនា កុសី... បេ....
ពាហន្តម្បិចាតិ សព្ពំវិធី ធស្សេត្វាវ ជិន្នំ បញ្ចកាធិប្បភេទកំ សមណាសារុប្បំ
តិជីវំ កត្តព្ពន្ធិ យោជនា។

៥៦៥-៦. យថាវុត្តវិធី អវិរាជេត្វា ជីវំ កប្បពិន្នំ ទត្វា សង្ឃាជិអាទិនាមេន
អធិដ្ឋាយ បរិភុញ្ញន្តស្ស អធិដ្ឋានំ កចំ ភិក្ខុតីតិ អាហា “ធានេនា” តិអាទិ។
ធានេនាតិ អញ្ញាស្ស ធានេន។ អច្ឆិដ្ឋគាហេនាតិ អញ្ញេន អច្ឆិដ្ឋិត្វា គហាណេន។
វិស្សាសគ្គហាណេន ចាតិ អត្តនិវិស្សាសេន អញ្ញាស្ស គហាណេន។
ហីនាយាវត្តនេនាតិ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិការ្យបគមនេន អញ្ញាស្ស ធានេ
វិយ ជីវេវ និរាលយភាវេនេវ បរិច្ចត្តា។

កេចិ បន “ហីនាយាវត្តនេនាតិ ភិក្ខុនិយា គិហិការ្យបគមនេនាតិ ឯវមត្តំ
គហេត្វា ភិក្ខុ បន វិព្ពន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ
នវិជហាតី” តិ វុទ្ធិ, តំ ន គហេតព្ពំ “ភិក្ខុនិយា ហីនាយាវត្តនេនា” តិ
វិសេសេត្វា អវុត្តត្តា, ភិក្ខុនិយា ច គិហិការ្យបគមនេ អធិដ្ឋានវិជហានំ វិសុំ
វុត្តព្ពន្ធិ នត្តិ តស្ស វិព្ពមនេនេវ អស្សមណិការតោ។

សិក្ខាយាតិ ភិក្ខុសិក្ខាយ។ បហាធានាតិ បច្ចក្ខាធានេន។ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ
បនេត្ត សចេ ភិក្ខុលិដ្ឋេ ឋិតោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, តស្ស កាយលគ្គម្បិជីវំ

អធិដ្ឋានំវិជហតីតិ ធន្សនត្ថំ គហិតំ។ “សិក្ខាយ ច បហានតោ”តិ ច លិខន្តិ, តំ
“ហីនាយាវត្ថនេនាបិ, សិក្ខាយ ច បហានតោ”តិ ចាបក្កមេ សតិ យុដ្ឋតិ។
យថាវុត្តោ បន ចាថា “សិក្ខាយ ច បហានេន, ហីនាយាវត្ថនេនាបិ”តិ
ចាបក្កមេ យុដ្ឋតិ។ យថា តថា វា ហោតុ, ន កោចិ វិរោដោ។

បច្ចុទ្ធាវេនាតិ ចីវរស្ស បច្ចុទ្ធវណេន។ “កាលកិរិយាយា”តិ
អដ្ឋកថាវចនតោ វិជានសេនាតិ ចីវរសាមិកស្ស ជីវិតវិជានសោវ វុច្ចតីតិ។
លិដ្ឋស្ស បរិវត្តនាតិ ភិក្ខុស្ស ឥត្ថិលិដ្ឋបរិវត្តនា, ភិក្ខុនិយា
បុរិសលិដ្ឋបរិវត្តនាតិ ឯវំ ឧកយថា លិដ្ឋស្ស បរិវត្តនេន។ សព្វំ នវិជម្បិ ចីវរំ។
អធិដ្ឋានន្តិ ឯត្ថ “ឥមេហិ អដ្ឋហី”តិ សេសោ។ វុត្តោវាយមត្តោ អដ្ឋកថាយំ “តត្ថ
បុរិមេហិ អដ្ឋហិ សព្វចីវរាធិ អធិដ្ឋានំវិជហន្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។ ភិក្ខុតីតិ
បជហតិ។ ធិទ្ធស្ស ភាវោ ធិទ្ធការោ, តស្មី, ធិទ្ធសតិ ធិទ្ធជាតេតិ វុត្ថំ ហោតិ។
តិចីវរន្តិ តីសុ ចីវរេសុ អញ្ញាតវន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ តិចីវរមេវ វាតិ គហោតព្វំ។ វុត្តព្វា
“ធិទ្ធការេន បន តិចីវរស្សេវា”តិ។

៥៦៧. កីវប្បមាលោ ធិទ្ធជាតេតិ អាហា “កនិដ្ឋស្ស”តិអាធិ។ “កនិដ្ឋ...បេ....
មាលាក”ន្តិ ឥមិនា ហេជ្ជិមបរិច្ឆេទំ ធន្សេតិ។

៥៦៨. ឯកោ តន្តបីតិ ធិយតោ វា តិរិយតោ វា ឯកម្បិ សុត្ថំ។

៥៦៩. ជិណ្ហាជ្ជានេ អគ្គឡំ ទេន្តេន តេចីវរិកេន វត្ថិតព្វវិជី ធន្សេតុមាហា
“បឋម”ន្តិអាធិ។ បឋមន្តិ ធិន្ទជ្ជានស្ស ធិន្ទនតោ បុព្វេយេវ។ អគ្គឡំ ទត្វាតិ
វត្ថុខណ្ឌំ អល្លិយាបេត្វា។ វត្ថុតីតិ ឯត្ថ “អធិដ្ឋាន”ន្តិ អនុវត្តតេ, “តេចីវរិកោ
ភិក្ខុ”តិ លព្ពតិ, ឯវំ វត្ថុខណ្ឌំ អល្លិយាបេន្តោ តេចីវរិកោ ភិក្ខុ អធិដ្ឋានំ វត្ថុតីតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ វិបរិយាយេន អធិដ្ឋានំ ភិក្ខុតីតិ លព្ពតិ។ បឋមំ ទ្វេ កោដិយោ

យដេត្វាតិ យោជនា។ មជ្ឈេ ជីណ្ណំ អធិដ្ឋិតចីវរំ មជ្ឈេ ជិន្នន្តោ តតោ បុព្វេយេវ
ទ្វេកោជិយោ ឯកតោ យដេត្វា សិព្ពិត្វា។ បច្ឆាតិ កោជិយជនតោ បច្ឆា។
ជិន្នតីតិ មជ្ឈំ ឧភយកោជី កាតុំ ជិន្នតិ។ រក្ខតីតិ វុត្តប្បការមេវ។

៥៧០. តិចីវរេ កត្ត ជាតំ ជិន្នមជ្ឈិដ្ឋានំ ភិណ្ឌតីតិ អាហា “ចតុរដ្ឋុល” តិអាធិ។
ចត្តារិ ច អដ្ឋ ច ចតុរដ្ឋំ, ចតុន្នំ អដ្ឋន្នំ វា អដ្ឋុលានំ សមាហារេ ចតុរដ្ឋុលំ,
តស្មាតិ គហោតព្ពំ។ ចតុរដ្ឋុល អដ្ឋុលតិ យោជនា។ ឡិវន្តិ អព្ពន្ធវំ។ ឯកញ្ច ទ្វេ
ច ឯកទ្វេ, តេសំ ឯកទ្វិន្នំ, “ចីវរាន” ន្តិ បករណតោ លព្ពតិ, ឯកស្ស ចីវរស្ស,
ទ្វិន្នញ្ច ចីវរានន្តិ យោជនា។ យថាសម្ព័ន្ធនុទ្ទេសវសេន ឯកស្ស តិរិយតោ
ចតុរដ្ឋុលតោ ឡិវំ, ទ្វិន្នំ តិរិយតោ អដ្ឋុលតោ ឡិវន្តិ យោជនា។ វាក្យទ្វយេបិ “ជិន្នំ
ភិណ្ឌតេវា” តិ យោជេតព្ពំ។

ឯកស្ស ចីវរស្សតិ អន្តរវាសកចីវរស្ស។ តិរិយតោតិ វិត្តារតោ។
ចតុរដ្ឋុលំ ឡិវន្តិ ចតុរដ្ឋុលតោ អព្ពន្ធវេ ជិន្នំ អធិដ្ឋានំ ភិណ្ឌតិ។ ទ្វិន្នន្តិ
ឧត្តរាសដ្ឋសដ្ឋាជីនំ។ តិរិយតោតិ វិត្តារតោ។ អដ្ឋុលតោ ឡិវន្តិ អដ្ឋុលតោ
អព្ពន្ធវេ។ តិណ្ណាម្បិ ទិយតោ វិទត្តិយា ឡិវំ ជិន្នំ អធិដ្ឋានំ ភិណ្ឌតេវាតិ យោជនា។
ឯត្ថ វិទត្តិ វឡកិវិទត្តិ គហោតព្ពំ។ ឯវំ វុត្តបរិច្ឆេទព្ពន្ធវេ ជិន្នេ ជាតេ តស្ស
ចីវរស្ស អតិវេកចីវរត្តា ទសាហាមនតិក្កមិត្វា សូចិកម្មំ កត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។
តថា អករោន្តេន បន បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតព្ពំ។

៥៧១. “និសីទនស្សា” តិ “និសីទនចីវរស្សា” តិ វុត្តព្ពេ ឧត្តរ បទលោបេន វុត្តន្តិ
ទដ្ឋព្ពំ។ ទិយឡាតិ ឯត្ថ វិសេសិតញ្ចា វិទត្តិ “ទ្វេវិទត្តិយោ” តិ ច “សុគតស្ស
វិទត្តិយា” តិ ច វុត្តសាមត្តិយា លព្ពតិ។ អឡេន ទុតិយា ទិយឡា, ទុតិយំ
អឡមេតស្សាតិ “ទុតិយឡា” តិ វុត្តព្ពេ តិយ-បច្ចយលោបេន “ទិយឡា” តិ វុត្តំ,
អឡទុតិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “សុគតស្ស វិទត្តិយា” តិ បមាណនិយមស្ស

កតត្តា វឌ្ឍកិវិទត្តិយា តិស្សោវិទត្តិយោ ឯកា សុគតវិទត្តិ ហោតិ។ ៩ធំ
និសីទនបិវំ ធីយតោ វឌ្ឍកិហត្ថន តិហត្ថំ, វិត្តារតោ
ធម្មជ្ឈុលាធិកទិហត្ថប្បមាណំ ហោតិ។ “ទសាវិទត្តិ” តិ (ចាបិ. ៥៣៣) វុត្តត្តា
ធិយឌ្ឍហត្ថា ទសាតិ វេទិតញ្ញា។

៥៧២. ចតស្សោតិ ឯត្តាបិ “វិទត្តិយោ” តិ សាមត្តិយាវ លព្ពតិ។
“កណ្ណប្បដិច្ចាធិយា” តិ វិភត្តិបរិណាមេន ធីយតោតិ យោជនា។

៥៧៣. អឌ្ឍតេយ្យំ តតិយំ យស្ស សា អឌ្ឍតេយ្យា, អឌ្ឍតតិយាតិ វុត្តំ
ហោតិ។

៥៧៤. តតោ ឧត្តរី តទុត្តរី, តស្ស តស្ស វុត្តប្បមាណាតោ អតិវេកំ។
អធិកច្ឆេទនន្តិ អធិកស្ស បមាណាតិវត្តជ្ជានស្ស ធលេទនំ អស្ស ចាបិត្តិយស្ស
ទេសនាយាតិ អធិកច្ឆេទនំ, វុត្តប្បមាណាតោ អធិកជ្ជានំ ជិន្និត្វា ទេសេតព្ពំ
ចាបិត្តិយំ។ ឧទិវតំ វុត្តំ ចាឡិយាតិ អត្ថោ។

៥៧៥. អប្បមាណោនាតិ គុណាវសេន អប្បមាណេន សម្មាសម្ពុទ្ធន។

៥៧៦. សព្ពំ វុដ្ឋតីតិ សម្ពុទ្ធា។ “សព្ព” ន្តិ ឥមិនា អដ្ឋកថាយ អាគតំ នីលាធិ
សង្គណ្ណាតិ។ មហាឆ្លាធិភេទំ សព្ពំ បច្ចត្តរណបិវំ វុដ្ឋតិ។

៥៧៧. “មុខបុញ្ញនចោឡំ ឯក” ន្តិ បទច្ឆេទោ។ ឯកំ ជោវិត្វា យាវ
សុក្ខាប័យតិ, តាវ អញ្ញេន មុខបុញ្ញនេន ភវិតព្ពត្តា អាហា “ទ្វេបិ វុដ្ឋន្តិ
សព្ពថា” តិ។

៥៧៨. បមាណាតោ, គណេនតោ ច អតីតាតិ បមាណគណេនាតីតា។
“បមាណាតីតា” តិ វចនេន វិនយធរានំ អប្បមាណាគុណតំ ទស្សេតិ,

“គណនាតីតា” តិ ឥមិនា អតិក្កន្តគណនតំ។ បកតំ វិនយេ បឋមំ កតំ ពុទ្ធន
ភគវតា បញ្ញត្តំ ជានន្តិ បកតញ្ញ, វិនយេ ធរា, តេ បកតញ្ញោ។
អបរិមាណគុណាមណីគណាភូសិតឧបាលិដាសកាទិមហាថេរាចរិយបរម្យា
គតា សង្ខ្យាបថាតីតាវិនយេ ធរាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៨០. សុគតជ្ជង្គុលាយាមន្តិ វុឡកិរតនប្បមាណាធិយំ។ ចតុរង្គុលវិត្តតន្តិ
វុឡកិរិទតិប្បមាណាវិត្តាវំ។ វិកប្បនុបកំ បច្ឆិមំ ចីវរំ នាម ហោតិ។ បច្ឆិមំ ចីវរន្តិ
បរិស្សាវនបដាទិនំ វិសេសនំ, បច្ឆិមចីវរប្បមាណាន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៨១. បរិស្សាវបដន្តិ ឧទកបរិស្សាវនត្ថំ បដំ។ បត្តត្ថវិកន្តិ បត្តកញ្ចកំ។
ចោត្តកត្ថវិកន្តិ ចោត្តកកញ្ចកំ។ អាទិគ្គហលោន បច្ឆិមប្បមាណាធិយំ កិញ្ចា
បដំ, ទណ្ឌបដញ្ច សង្កណ្ឌាតិ។

៥៨២. អធិជ្ជាតុន្តិ បរិក្ខារចោឡំ អធិជ្ជាតុំ។ ឋបិតេតិ អនធិជ្ជាយ ឋបិតេ។
មហាបច្ឆរិយំ បន “អនាបត្តិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤៦៩) អាហា។ នត្តិ នោសតាតិ
នោសោ ឯវ នោសតា។ “អត្តនោ សន្តកភាវតោ មោចេត្វា ឋបិតំ សន្ធាយ
មហាបច្ឆរិយំ អនាបត្តិ វុត្តា” តិ វុទន្តិ។ “ឥមិនា ភេសជ្ជំ ចេតាបេស្សមិ, ឥទំ
មាតុយា ទស្សមិ” តិ ឋបេន្តេន អធិជ្ជាតត្ថំ។ “ឥទំ ភេសជ្ជស្ស, មាតុយា” តិ
វិភជិត្វា សសន្តកភាវតោ មោចិតេ អធិជ្ជានកិច្ចំ នត្តិ តិ អធិប្បាយោ។ ហោតិ
ចេត្ត -

“យំ វុត្តំ ភិក្ខុនាលទ្ធី, កតំ មាតាទិសន្តកំ;
និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ, តមាហុ វិនយញ្ញោ” តិ។

៥៨៣. វស្សមាសេ ចតុរោតិ វស្សនេ ចតុរោ មាសេ, អធិដ្ឋានកិរិយាយ
ចត្តារោ មាសេ អវិច្ឆេទោតិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ វស្សិកេ ចត្តារោ
មាសេ និវាសេតញ្ញា សាជិកា វស្សិកសាជិកា។

៥៨៤. កណ្ហំ បដិច្ឆាទេតីតិ កណ្ហាប្បដិច្ឆាទិ, កណ្ហារោគាតុរស្ស ភិក្ខុនោ
តប្បដិច្ឆាទនត្ថមនុញ្ញាតចីវរស្សេតមជ្ជវចនំ។ ហោន្តិ ចេត្ត -

“មាតិកដ្ឋកថាយស្ស, កណ្ហាច្ឆាទិកសាជិយា;
ន កាលាតិក្កមេ វុត្ថំ, អធិដ្ឋានវិវដ្តនំ។

អធិដ្ឋានបហានន្ទេ-សុ វុត្ថត្តាវិសេសតោ;
វីមសិតព្ពំវិញ្ញាហិ, តត្ថ យំ ការណំ សិយា”តិ។

៥៨៥. “អសម្មទេ ឯតន្តិ ចា”តិ វចនេនេវ សម្មទេ “ឥម”ន្តិវិញ្ញាយតិ។
វិចក្ខុណោ បច្ចន្ធកេយ្យាតិ យោជនា។

៥៨៦. អធិដ្ឋិតន្តិ អធិដ្ឋានំ។

៥៨៧. ឥតិ សព្វមិទន្តិ ឯវំ វុត្ថំ ឥទំ តិចីវរាទិនំ បមាណាទិសព្វវិធានំ។
តេចីវរិកភិក្ខុនោតិ តិចីវរាទិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតតេចីវរិកស្ស
វិនយតេចីវរិកស្ស។ តិណ្ហំ ចីវរានំ សមាហារោ តិចីវរំ, តិណ្ហំ តិចីវរានំ
សមាហារោតិ “តិចីវរ”ន្តិ វុត្ថព្ពេ ឯកទេសស្សបេកសេសនយេន “តិចីវរ”ន្តិ
នវចីវរានិ សង្កហិតានិ, តិចីវរេ និយុត្តោ តេចីវរិកោតិ វិនយតេចីវរិកោ វុច្ចតិ។
ធុតង្គតេចីវរិកស្សបិ តិចីវរេ ឥទមេវ វិធានន្តិ សោបិ សង្កយ្ហតិ។ អញ្ញោសុ វា
បន ធនុ ចីវរេសុ បរិក្ខារចោឡំ ឯកំ អំសកាសាវមេវ វុច្ចតិ។ តថា វត្ថាវាតិ

“ឥមំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាមី” តិអាធិនា នយេន វត្ថា។ តំ បរិក្ខារចោឡំ។
បរិក្ខារចោឡមស្ស អត្ថិ, តត្ថ វា និយុត្តោតិ បរិក្ខារចោឡិកោ។

៥៨៩. “តិចីវំ បន បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្តតិ, ន វដ្តតិ” តិ អនុយោគំ
កត្វា “វដ្តតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អដ្ឋកថាយ វុត្តត្តា ៩៨ “តិចីវ” ត្ថិ
ចីវត្ថយមេវ វុត្តំ។ “សុខបរិហារត្ថំ ឯកម្មំ វិកប្បតត្ថ” ត្ថិ វចនតោ ឯកទេសេ
សមុទាយោបចារវសេន ឯកម្មំ វិកប្បតត្ថមេវ ហោតិ។

បរិក្ខារចោឡំ កាតុម្បី វដ្តតិ តិ ពទ្ធសីមតោ ពហិ វសន្តេន ឯកកេន
តេចីវិកេន អន្តោអរុណោ អសតិយា តិសុ ចីវេសុ ហត្ថចាសេ អកតេសុ
និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ ហោតិ តិ, វិទយកម្មំ កាតុំ សភាគបុគ្គលានំ ទុល្លភត្តា ច
សុខបរិហារត្ថំ តិសុ ឯកំ វា សញ្ញានិ ឯវ វា តិចីវនាមេន កតាធិដ្ឋានានិ
បច្ឆុទ្ធវិក្ខា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋាតុម្បី វដ្តតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ អគ្គហេត្វា “សចេ តិចីវំ បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ លកេយ្យ,
ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បរិហារេ និវត្តកោ ភវេយ្យ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វុត្តំ
មហាបទុមត្រូវស្ស មតំ ទស្សេតុមាហា “ឯវំ ឧទោសិតេ” តិអាធិ។ ឯវំ ចេតិ ឯវំ
តិចីវំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហារតុំ វដ្តតិ ចេ។ ឧទោសិតេ តិ ឥមស្ស
សិក្ខាបទស្ស អនន្តេវ ទុតិយកថិនសិក្ខាបទេ។ វុត្តោ បរិហារេតិ
“ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច។ អន្តោគាមេ ចីវំ និក្ខិបិត្វា
អន្តោគាមេ វត្តត្ថ” ត្ថិអាធិនា (ចារា. ៤៧៨) នយេន បទភាជនាវសានេ វុត្តោ, ៩៨
ច “គាមាធិសុ បទេសេសូ” តិអាធិនា នយេន អនន្តំ វត្តមាណោ តិចីវស្ស
បរិហារណាវិធិ។ និវត្តកោតិ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋិតិចីវស្ស តេនវិធិនា
តិចីវំ អបរិហារន្តស្សបិ ភិក្ខុនោ អនាបត្តិការតោ និប្បយោជនោតិ អត្តោ។

៥៩០. តប្បវិហារតុមាហ “ន”ឥន្ទាទិ។ ន និរត្តកោតិ យោជនា។ ហេតុ
នស្សេតុមាហ “តេចីរិកស្សេវ”តិអាទិ។ យោ តិចីរនាមេន អធិដ្ឋានំ
អបច្ចុទ្ធិត្វា សតី ឧបជ្ឈបេត្វា អន្តោអរុណោ ចីវរំ ហត្ថចាសតោ អមោចេត្វា
អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, តាទិសស្ស តេចីរិកស្សេវ តស្មី សិក្ខាបទេ
ឧទោសិតបរិហារស្ស ភគវតា ទេសិតត្តាតិ អត្តោ។ យស្មា តាទិសស្សេវ
តេចីរិកស្ស ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បរិហារោ វុត្តោ, តស្មា។ តំ សព្ពម្បីតិ តំ
នវិរិធំ សព្ពម្បី ចីវរំ។ បរិក្ខារចោឡស្សាតិ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា
ចីវរំ បរិភុញ្ញិតុកាមស្ស បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋាតុំ វដ្តតិ។

៥៩១. ឥមនា ឧទោសិតបរិហារស្ស អនិរត្តកការំ សាធម្មតា ឥនាទិ “តិចីវរំ
បរិក្ខារចោឡនាមេនាបិ អធិដ្ឋាតុំ វដ្តតិ”តិ ឥមស្ស អធិកត្តស្ស
មហាការុណីកេន អនុញ្ញាតភាវេ កិរិយន្តរាទុជាននសម្ព័ន្ធតអធិកវចនស្ស
ញាបកហេតុការំ នស្សេតុមាហ “អធិដ្ឋេតិ”តិអាទិ។ ឥមស្មីយេវ សិក្ខាបទេ
អនាបត្តិវារេ “អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ, វិកប្បេតិ”តិ ចាបេ
អនាបត្តិភាវេ “អធិដ្ឋេតិ”តិ ឯត្ថកេនេវ បរិយត្ថេ (ចារា. ៤៦៩) “វិកប្បេតិ”តិ
កិរិយន្តរាទុជាននេន បការន្តរេនាបិ ទោសោ នត្ថិតិ អធិប្បាយស្ស
វិញ្ញាបិតត្តាតិ អត្តោ។

៥៩២. ឯវំ ករោន្តស្សាតិ តិចីវរនាមេន អធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធិត្វា
បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហន្តស្ស។ ឥនាទិ អតិប្បសង្កំ នស្សេតុកាមស្ស
ចោទកស្ស អធិប្បាយំ នស្សេតុមាហ “ឯវ”តិអាទិ។ មូលាធិដ្ឋានំ បហាយ
កាតព្វប្បការន្តរស្សាបិ វិជ្ជមានត្តា តិចីវរំ បច្ចុទ្ធិត្វា មុខបុញ្ញនាទិកំ កត្វា
អធិដ្ឋហតោបិ ទោសោ ន សិយាតិ កស្មា នាបដ្ឋេតិ អត្តោ។ នឥតិ
អតិប្បសង្កំនិវារណោ។

៥៩៣. កិច្ចវិធានតោតិ តេសំ មុខបុញ្ញនាទីនំ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចស្ស
សាធនតោ, តាទិសំ កិច្ចវិសេសាបេ ក្តំវិនា តំតំនាមេន អធិដ្ឋានំ ន យុទ្ធីតិ
អធិប្បាយោ។ អកិច្ចស្សតិ មុខបុញ្ញនាទីកិច្ចហិតស្ស។ អធិកស្សតិ
បច្ចុទ្ធិត្វា បឋមំ អធិដ្ឋានស្ស វិជហិតត្តា អតិរេកស្ស។ អស្សតិ តិច្ឆីរស្ស។
អធិដ្ឋានំ តុ យុទ្ធីតិ ទសាហំ អនតិក្កមិត្វា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋានំ
បន យុទ្ធីតិ។

៥៩៤. និធានស្ស មុខំ ឧចាយោតិ និធានមុខំ, អន្តរវាសកាទិតំតំច្ឆីរនាមេន
អធិដ្ឋានតោ អតិរេកំ យំ កិញ្ចំ ច្ឆីរំ យថា ឋបិតំ អាបត្តិ ន ករោតិ, តថា
និធានស្ស ឧចាយោតិ អត្តោ។ ឯតំ បរិក្ខារចោឡនាដ្ឋានំ។ មហាបច្ឆិយន្តិ
ព្រាហ្មណាតិស្សកយេ ភិក្ខុសង្ឃំ ជម្ពុទ្ធិបំ នេតុំ សក្កស្ស នេវានមិន្ទស្ស
អាណាត្តិយា វិសុកម្មេន និម្មិតមហាបច្ឆិយំ និសីទិត្វា លិខិតត្តា តំនាមកាយំ
វិនយដ្ឋកថាយំ, “មហាបច្ឆិយានិស្ស” តិបិ លិខិត្តិ។

៥៩៥. បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋានវិធានស្ស វុត្តប្បមាលំ កតមន្តិ
អាហា “ច្ឆីរ” ត្តិអាទិ។ “និធានេ ឧប្បត្តិតោ” តិ បទច្រេនោ។ “ច្ឆីរំ បរិបុណ្ណ” ត្តិ
និធានេ “តិច្ឆីរំ សម្បុណ្ណំ វិជ្ជតិ, ឥទមតិរេកច្ឆីរំ កី កាតព្វ” ត្តិ ភិក្ខុហិ
ភគវតោ អាហេចិតវត្ថុម្ហិ។ ឧប្បត្តិតោតិ បរិក្ខារចោឡនាដ្ឋានស្ស ឧប្បន្នត្តា,
អនុញ្ញាតត្តាតិ អត្តោ។ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខុនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ
តិច្ឆីរំ, អត្តោ ច ហោតិ បរិស្សាវនេហិបិ ជីវិកាហិបិ។ ភគវតោ ឯតមត្តំ
អាហេចេសុំ។ អនុជាធាមិ ភិក្ខុវេ បរិក្ខារចោឡក” ត្តិ (មហាវ. ៣៥៧) ឯតុ
ចាឡិយំ ឯវំ វិប្បវាសសុខត្តំ នាមេនាទិដ្ឋិតិច្ឆីរំ អធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធិត្វា
បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋានំ វុត្តតិ តិ សាធនេន តទេកសាធនត្តា ឯវំ ឯកម្មិ
ច្ឆីរំ វិកប្បេតុំ វុត្តតិ តិ វុត្តមេវ ហោតិ។ តេនេវាហា អដ្ឋកថាយំ “ឯវញ្ច សតិ

យោ តិច័រេ ឯកេន ច័រេនវិប្បវសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស តិច័រាធិដ្ឋានំ
បច្ចុទ្ធវិទ្ធាវិប្បវាសសុខតំ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ធិន្នោ ហោតិ" តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៦៩)។

៥៩៦-៨. ឯត្តាវតា កប្បិយច័រេវញ្ច តត្ថ កត្តព្ពញ្ច ទស្សេត្វា ឥនាធិ
អកប្បិយច័រំ ទស្សេតុមាហា "កុសវាកាធិ" តិអាធិ។ កុសន្តិ ទព្ពតិណំ។ វាកន្តិ
រុក្ខាធិនំ វាកំ។ អាធិ-សន្តេន ជលកំ គហិតំ, ច័រ-សន្តោ ច័រេបរិយាយោ, ឥមស្មី
កុសាធយោ គន្តេត្វា កតេ ច័រេយេវ វត្ថុតិ។ កេសជំ កម្ពលន្តិ
មនុស្សកេសេហិ វីតកម្ពលញ្ច។ វាលជំ កម្ពលន្តិ អស្សវាលចមរវាលេហិ
វីតកម្ពលញ្ច។ ឧល្លកបក្ខន្តិ កោសិយសកុណាបត្ថំ។ ឥធម បន តំ គន្តេត្វា
កតច័រេមេវ គហេតព្ពំ។ អជិនត្ថិបេតិ អជិនធិបិចម្មេ។ "ធារយតោ
មុល្លច្ចយ" ន្តិ បច្ឆេកំ សម្ពុន្នោ។

កទលិទុស្សេតិ កទលិវាកមយវត្ថេ។ ឯវកទុស្សេតិ ឯវកមយវត្ថេ។
អក្កទុស្សេតិ អក្កទល្លោ វា តេសំ សុត្តានិ វា គហេត្វា កតវត្ថេ។ ចោត្ថកេតិ
មកចិវាកមយវត្ថេ។ តិវីដេ វាតិ ឯវំនាមកេ រុក្ខតចេ។ វេវនេតិ សីសវេវនេ។
កញ្ចកេតិ កវចេ។

សព្ពនីលកេតិ កេវលនីលកេ។ ឯស នយោ មញ្ញេដ្ឋាធិសុ។
មហានាមវត្ថេតិ តនុបទុមទលវល្លារត្ថេ។ មហាវង្គវត្ថេតិ សតបទិវល្លារត្ថេ។

៥៩៩. អច្ឆិន្ទទសកេតិ អច្ឆិន្ទា ទសា យស្ស, តស្មី ច័រេវ។ ឯស នយោ
ធិយទសេហិ។ ជលទសេតិ ជលសទិសគន្តិតា ទសា យស្ស, តស្មី។ បុប្ផទសេតិ
កណ្តិកំ ពន្ធិត្វា វិកាសេត្វា កតា ទសា យស្ស, តស្មី ច័រេវតិ អត្ថោ។
អច្ឆិន្ទច័រេស្សាតិ នគ្គំ កត្វា ចោរេហិ វិលុត្តច័រេស្ស។ ឯត្ថាតិ កុសវាកាធិសុ,

សព្វដំណើរនេះ ច្បាស់ណាស់ ក៏ដូចជា ឯកម្ម អកម្ម យំ ឆ្ងល់ អនុលោមកំ ឆ្ងល់។ “នគរ
ឯតេសុ អកម្មយិវេសុ យំកិញ្ចី លទ្ធិ, តេន ហិរិកោបិនំ បដិច្ចាទេត្វា បច្ចា
កម្មយិវេសុ លទ្ធិ តំ អធិវាសេត្វា ឥទំ អកម្មយិវេ បរិច្ចាទេត្តំ។
សព្វដំណើរនេះ តេសុ លទ្ធិសុ កម្មយិវេនន រជិត្វា, តំ វណ្ណំ ឆាសេត្វា វា
កម្មយិវេត្តានិ ឧភយបស្សេសុ អល្លិយាបេត្វា, បដិច្ចាទេត្វា វា ឆិវាសេត្តំ
វដ្ឋតី” តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

៦០០. “អន្តោទសាហា” ឆ្លើយ ឥទំ “អធិដ្ឋតី” តិ អធិបា សព្វបទេហិមិ
យោជេតព្វំ។ វិស្សន្តតី តិ អញ្ញាស្ស ទេតិ។ ឥទំ ឆានំ ធុរិដំ សម្មាសាធានំ,
បរម្មាសាធានន្តិ។ បដិច្ចាហកំ ទិស្វា “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី” តិ ឆានំ សម្មាសាធានំ នាម។
បរម្មា “ឥទំ ឥត្តន្ទាមស្ស ទម្មី” តិ ទិដ្ឋំ បរម្មាសាធានំ។ “ឥទំ តុ គណ្ហាហិ” តិ វា
“តុយ្ហំ គណ្ហាហិ” តិ វា វុត្ត “មយ្ហំ គណ្ហាមី” តិ សចេ វទតិ, ឆានគហណាទ្វយម្បិ
សុទ្ធិ។ “ឥទំ តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ហោតី” តិ
ឆាយកេន វុត្ត គណ្ហាឆោបិ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម
សន្តកំ ហោតី” តិ វទតិ ចេ, ឆានំ, គហណាញា អសុទ្ធិ ហោតិ។ “តវ សន្តកំ
ករោហិ” តិ វុត្ត បទ “សាធុ ភន្តេ មយ្ហំ គណ្ហាមី” តិ វត្វា គណ្ហាតិ, គហណំ
សុទ្ធិ។ “ឥទំ តុយ្ហំ គណ្ហាហិ” តិ វុត្ត “អហំ ន គណ្ហាមី” តិ វទតិ, បុន “ទិដ្ឋំ មយា,
តុយ្ហំ គណ្ហាហិ” តិ វុត្ត ឥតរោមិ បុន បដិក្ខិបតិ, តំ បិវំ កស្សបិ អសន្តកត្តា
ទសាហាតិ ក្កមេនាមិ និស្សត្តិយំ ន ហោតីតិ បច្ចា តេសុ ទិសុ យោ ឥច្ឆតិ, តេន
អធិដ្ឋាយ បរិកុញ្ញតព្វន្តិ សព្វមិទំ អដ្ឋកថាយ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤៦៩ អត្ថតោ
សមាទំ) វុត្តំ។

អធិដ្ឋតិវិវេ អធិដ្ឋានេ វេមតិកេន អត្ថនោ វិមតី បឋមំ អាវិ កត្វា “សចេ
អនធិដ្ឋតំ, ឯវំ កតេ កម្មយំ ហោតី” តិ ចិន្តេត្វា និស្សន្តេត្វា វិនយកម្មំ

ករោន្តស្ស មុសាវាទនោសោ នាបដ្ឋតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ន ហិ វរំ
ជាតាបេត្វាវិនយកម្មំ ករោន្តស្ស មុសាវាទោ ហោតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។
“កេចិ ‘តថា វេមតិកថីវរំ អញ្ញោន វិស្សាសេន គហេត្វា បុន ទាតព្ភ’ ត្ថិ វេទត្ថិ, តំ
ន សុន្ទរ” ត្ថិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩ ថោកំ វិសទិសំ) តត្ថេវ វុត្ថំ។

វិនស្សតិ ចារាជីហិ វិនស្សតិ។ “នស្សតិ, ឧប្បតិ, អច្ឆិន្ទិត្វា កណ្ណាត្ថិ” តិ
ឥមាធិបិ វិនាសប្បការត្តា “វិនស្សតិ” តិ ឥមាវ សង្កយ្ហត្ថិ។ តត្ថ “នស្សតិ” តិ
ឥទំ ចារាជីហិ ហដំ សន្ធាយ វុត្ថំ, “វិនស្សតិ” តិ ឥទំ ឧន្ទរខាយិ តាទិ សន្ធាយ វុត្ថំ,
“ឧប្បតិ” តិ អគ្គិនា ទឡំ សន្ធាយ។ វិស្សាសេតិ ឯត្ថ សន្និដ្ឋោ ច សម្ពត្តោ ច
អាលបិតោ ច ជីវតិ ច គហិតេ ច ត្ថមនោ ហោតិ តិ បញ្ចផ្កសមន្នាគតេន អត្តនិ
វិស្សាសេន អញ្ញោន គហិតេតិ អត្តោ។ បកាសិតាតិ “អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ
អធិដ្ឋតិ” តិ អាទិនា (ចារា. ៤៦៩) នយេន វុត្តា។

៦០០. ឥទំ បន សមុដ្ឋានំ នាមេន កថិនសមុដ្ឋានំ នាមាតិ អត្តោ។ ឥទំ
កថិនសមុដ្ឋានំ នាម កាយវាចតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។
អតិវេកថីវរការស្ស ជាននចិត្តេន បណ្ណាត្តិជាននចិត្តេ អសតិបិ
អាបត្តិសម្ពវតោ អចិត្តំ។ អនធិដ្ឋានតោ, អវិកប្បនតោ ច អក្រិយំ។
កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ញន្តោ វា ចេតិយាទី វន្តន្តោ វា ឯកាទសមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ,
កុសលចិត្តោ អាបដ្ឋតិ, កលហាទិបសុតោ វា វីតិក្កមំ ជានន្តោ វា ឧដ្ឋាបេតិ,
អកុសលចិត្តោ អាបដ្ឋតិ, ឡិណាសវោ បន អសតិយា វា បណ្ណាត្តិ អជានន្តោ វា
តថា ករោន្តោ អព្យាកតចិត្តោ អាបដ្ឋតិ តិ ចិត្តំ។ វុត្ថនយេន
កម្មដ្ឋានាទិមនុយុញ្ញន្តស្ស សោមនស្សចិត្តសមដ្ឋិនោ សុខវេទនា,
ឧបេក្ខាចិត្តសមដ្ឋិនោ ឧបេក្ខាវេទនា, កលហាទិបសុតស្ស

នោមនស្សចិត្តសមឌ្ឆិនោ ទុក្ខវេទនា ហោតីតិ តិវេទនំ។ ឯស នយោ ឧបរិច្ច
ឯវេបេ ឋានេ យោជេតញ្ចោ។

បឋមកថិនកថាវណ្ណានា។

៦០២. តាមាធិសុ បទេសេសុ តិបញ្ចស្វតិ តិចីវរានិ និក្ខិបិត្វា វិប្បវាសេន
នោសំ, ឧប្បជ្ឈនជ្ជានញ្ច ទស្សេតុំ “តាមោ ឯក្ខបចារោ” តិអាធិនា (ចារា. ៤៧៧)
នយេន ចាឡិយំ

វុត្តតាមនិវេសនឧទោសិតអដ្ឋមាឡិចាសាធិបាម្មិយនាវាសត្ថខេត្តធម្មាភរ-
ណាអារាមវិហារវុត្តមូលអដ្ឋោកាសសម្ព័ន្ធតេសុ បន្ទវសេសុ
ចីវរានិក្ខបជ្ជានេស្វតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ តាមោ នាម ឯកកុដិកាធិតាមោ។

និវេសនំ នាម តាមតោ ពហិ ចតុសាលាធិកោ គេហោ។ តេនាហ
កណ្តិបទេ “តាមនិវេសនានំ វិសេសំ វេទន្តា ‘បុន ឯកបរិច្ឆេទំ កត្វា និវេសិតា
ពហុគេហា និវេសនំ នាម ហោន្តិ’ តិ វេទន្តិ, តស្មា ឥទំ និវេសនាធិ សព្វំ ‘តាមតោ
ពហិ’ តិ គហេតព្ព” តិ។ ឥទញ្ច តត្ថេវ វុត្តំ “និវេសនាធិកំ អន្តោតាមេ ចេ ហោតិ,
តាមេ វុត្តបរិហារស្សេវ លព្ពនតោ អន្តោតាមតោ ពហិ’ តិ គហេតព្ព” តិ។

អដ្ឋកថាយំ “ឧទោសិតាតិ យាធាធិនំ កណ្តានំ សាលា” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៨២-៤៨៧) វុត្តសរូបំ ឧទោសិតំ នាម។ “អដ្ឋោតិ បដិរាជាធិបជិតាហនត្ថំ
ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចក្ខមិកោ បតិស្សយវិសេសោ” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៨២-៤៨៧) វុត្តសរូបោ អដ្ឋោ នាម។ “មាឡោតិ
ឯកកុដសង្កហិតោ ចតុរស្សចាសាធា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ៤៨២-៤៨៧) វុត្តោ
ឯកកណ្តិកសង្កហិតោ ចតុរស្សគេហោ មាឡោ នាម។ ចាសាធាតិ
ធិយចាសាធា។ បាម្មិយន្តិ មុណ្ឌាច្ឆននចាសាធា។ នាវាតិ យានប្បត្តិ។ សត្តន្តិ

ជង្គ្រសត្តសកជសត្តវសេន ធុរិដោ ជនសមូហោ, សោ ច និវិជ្ជានិវិជ្ជវសេន
បច្ចេកំ ធុរិដោ។ តត្ថ និវិជ្ជ វតិអាទិបរិក្ខេបោបិ ហោតេវ។

ខេត្តន្តិយវខេត្តាទិខេត្តំ។ ធម្មករណំ ខលំ។ អារាមោ បុច្ឆារាមោ,
ជលារាមោ ច។ វិហារោតិ ឯកម្យំ សេនាសនំ វុច្ឆតិ។ “រុក្ខោ នាម យំ មជ្ឈន្តិកេ
កាលេ សមន្តា នាយា ជរតី”តិ (ចារា. ៤៩៤) វុត្ថប្បមាណាបរិច្ឆន្នោ រុក្ខោ។
អដ្ឋោកាសោ នាម សត្តព្ពន្ធរោ, សោ វិញ្ញាជិអាទិអគាមការញោ ច មជ្ឈពន្ធនំ
អគមនបថេ សមុទ្ធីបេ ច លព្ពតិ។ មជ្ឈពន្ធនំ អគមនបថោ នាម ឧទកបិដ្ឋិយា
គន្ធា បុន តទហោវ គេហំ អាគន្ធី អសក្កុណោយ្យតាយ ទូរោ សមុទ្ធប្បទេសោ
វុច្ឆតិ។

អយំ គាមាទិកោ បច្ចេកំ ឯកូបចារោ, នានូបចារោតិ ធុរិដោ។ តត្ថ
អដ្ឋោកាសំ វិទា គាមាទិកោ តំតំរាជាទិសាមិកកុលានំ ឯកត្ថនានត្តវសេន
ឯកកុលសន្តកោ ច ហោតិ, ឯកូបចារោ។ នាគកុលសន្តកោ ច,
នានូបចារោ ហោតិ។ វុត្ថញោតំ “គាមោ ឯកូបចារោ នាម ឯកកុលស្ស គាមោ
ហោតី”តិអាទិ (ចារា. ៤៧៨)។ អដ្ឋកថាយម្យំ វុត្ថំ “ឯកកុលស្ស គាមោតិ
ឯកស្ស រញ្ជោ វា ភោជកស្ស វា គាមោ”តិ ច “នាគកុលស្ស គាមោតិ
នាគារាជ្ជនំ វា ភោជកានំ វា គាមោ វេសាលីកុសិនារាទិសទិសោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៤៧៩) ច។

ឯកកុលេន ការាបិតោ វិហារោ ឯកូបចារោ, នាគកុលេហិ ការាបិតោ
នានូបចារោ ហោតិ។ យថាហ គណ្ឌិបទេ “វិហារេ
ឯកកុលនាគកុលវេហារោ ការាបកានំ វសេន វុត្តោ”តិ។ អដ្ឋោកាសេ បន
ឧបចារគេនោ អព្ពន្ធវសេន វេទិតញោ។ វុត្ថញោតំ ចាឡិយំ “អដ្ឋោកាសោ
ឯកូបចារោ នាម អគាមកេ អរញ្ជោ សមន្តា សត្តព្ពន្ធរា ឯកូបចារោ។ តតោ បរំ

នាងបាទាវ"តិ។ ឥឡូវ ឯកំ អញ្ជូន អង្គរីសតិរតនំ ហោតិ។ យថាហ អង្គកថាយំ
“ឯកំ អញ្ជូន អង្គរីសតិហត្ថ”ន្តិ (ចារា. អង្គ. ២.៤៨៩)។ ឯវំ សង្ខេបតោ
វុត្តសរូបប្បកេនាធិ បន្ទុស ហំនាធិ ធស្សេតុមាហ “តាមាធិសុ បទេសេសុ
តិបញ្ចសូ”តិ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន ចាឡិអង្គកថាវណ្ណានតោ
វេទិតញោ។

“តិចីវរេន វិប្បវាសេយ្យាតិ សង្ខាជិយា វា ឧត្តរាសង្កេន វា អន្តរវាសកេន
វា។ អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា”តិ (ចារា. ៤៧៦, ៤៧៨) វចនតោ ឯត្ថ តិចីវរន្តិ
តិណ្ណំ ចីវរានមញ្ញាតរមេវ ចីវរំ វត្ថុពុំ។ ឯកវត្ថុន្តិ វិប្បវាសកិរិយាយ
អច្ឆន្ទសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ អបិ-សង្កេន កី បន ធិវត្តាធិកន្តិ ធស្សេតិ។

សង្ខសម្មតិយាវិធាតិ តិចីវរំ បរិហារិតុំ អសមត្ថេន គិលានេន ភិក្ខុនា
សង្ខំ វុត្តិត្វា ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជាលី បគ្គយ្ហ “អហំ ភន្តេ គិលានោ, ន
សក្កោមិ តិចីវរំ អាធាយ បគ្គមិតុំ, សោហំ ភន្តេ សង្ខំ តិចីវរេន
អវិប្បវាសសម្មតី យាចាមី”តិ តិក្ខុតុំ យាចិតេន សង្ខេន តស្ស ញត្តិទុតិយាយ
កម្មវាចាយ ធិន្ទំ អវិប្បវាសសម្មតី វិធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា លទ្ធសម្មតិកស្ស
គិលានស្ស ភិក្ខុនោ តស្មី គេលញ្ឆោ អរូបសន្តេ វា រូបសន្តេបិ ចីវរនិក្ខេបដ្ឋានំ
អាគមនកាលេ វា ឧប្បន្នេ អញ្ជេបិ រោគេ អរូបសន្តេ តាយយេវ សម្មតិយា ន
នោសោ។

៦០៣. ភិក្ខុនោតិ អលទ្ធសម្មតិកស្ស ភិក្ខុនោ។ តេន ចីវរេន។ វិប្បវត្ថុំ ន
វុត្តិតិវិធា វសិតុំ ន វុត្តិតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? “ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ
បរិក្ខិត្តោ ច, អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោគាមេ វត្ថុពុំ។ អបរិក្ខិត្តោ ហោតិ,
យស្មី យវេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មី យវេ វត្ថុពុំ, ហត្ថចាសា វា ន វិជហិតពុំ។
នាណកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, យស្មី យវេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មី

យេ វត្តត្ថំ សភាយេ វា ធូរមូលេ វា, ហត្ថចាសា វា នវិជហិតត្ថំ"ន្តិអាទិនា
(ចារា. ៤៧៨) នយេន ចាឡិយា វុត្តជ្ជានតោ ពហិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្តតីតិ វុត្តំ
ហោតិ។

ឥមស្មី ចាបេ “បរិក្ខត្តោ”តិ ឥទំ ចាការេន វា វតិយា វា បរិខាយ វា បរិក្ខត្តំ
សន្ធាយ វុត្តំ។ ហត្ថចាសា វាតិ ឯត្ថ ហត្ថចាសា នាម អឡតិយរតនំ ហោតិ។
យថាហ អដ្ឋកថាយំ “តំ យំ សមន្តតោ ហត្ថចាសា នវិជហិតត្ថំ,
អឡតេយ្យរតនប្បមាណា បទេសា ឧទ្ធី នវិជហិតត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ”តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.៤៧៧-៤៧៨)។

វិប្បវសន្តស្ស កោ នោសោតិ អាហ “ហោតិ...បេ.... អរុណុគ្គមេ”តិ។
អនុញ្ញាតជ្ជានតោ ហិ ពហិ ជីវរេន វិណា អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តស្ស តំ ជីវំ និស្សន្និតត្ថំ
ហោតិ, តំហេតុកា ចាចិត្តិយាបត្តិបិ ហោតីតិ អត្ថោ។ តេនេវ វក្ខតិ
“និស្សន្និត្វា...បេ.... វិញ្ញាណា”តិ។

៦០៤. ម្ហាយន្តស្សេវាតិ ជីវរស្ស ហត្ថចាសតោ ទូរេ នហាយន្តស្សេវ,
អនាទរេ សាមិវចនំ។

៦០៦. អច្ឆិន្ទិវិលុត្តំ ជីវំ យស្ស សោ អច្ឆិន្ទជីវរោ, ភិក្ខុ, តស្ស ហំនំ
អច្ឆិន្ទជីវរជ្ជានំ, តស្មី។

៦០៧. និវាសេត្វាតិ ឯត្ថ “អន្តរវាសក”ន្តិ ច គហេត្វាតិ ឯត្ថ “ឥតរាជី”តិ ច
សេសោ។ ឥទញ្ច គន្តព្ភជ្ជានេ, អាសន្នេ មគ្គេ ច មនុស្សសម្ភាដេ អសតិ
កត្តព្ភទស្សនំ។ ឥតរត្ថ និវាសេត្វា, ចារុបិត្វា ច សង្ឃាជី អំសេ កត្វាវ គន្តត្ថំ
ហោតិ។ វិហារេ សភាកេសុ អលព្ភមាទេសុ អាសនសាលម្បិ គន្ធា សភាកស្ស
សន្តិកេ វិនយកម្មំ កត្តព្ភន្តិ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៩៥ អត្ថតោ សមាជំ)

វុត្តំ។ “និស្សន្និទ្ធា” តិ ឥមិនា “ឥទំ មេ ភន្តេ ចីវរំ វត្តិវិប្បវុត្តំ អញ្ញាត្រ
ភិក្ខុសម្មតិយា និស្សន្និយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សន្នាមី” តិ សង្ឃេ វា “ឥទំ មេ
ភន្តេ ចីវរំ... បេ... អហំ អាយស្មន្តានំ និស្សន្នាមី” តិ តិណ្ហំ, ទិដ្ឋំ វា សន្តិកេ វា “ឥទំ
មេ អារុសោ... បេ... ឥមាហំ អាយស្មតោ និស្សន្នាមី” តិ ឯកស្ស សន្តិកេ វា វត្តា
និស្សន្និទ្ធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិញ្ញាណតិ ឯវំ
និស្សន្និយវត្ថុនិស្សន្ននាទិធានប្បការវិធិជាធនកេន ញាណាវតាតិ អត្ថោ។

៦០៨. តំ និស្សន្និយចីវរំ។

៦០៩. “អទេន្តស្ស ច និស្សន្នំ ទុក្ខជ” តិ ឥមិនា “ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន
អាបត្តិ បដិគ្គហោតញ្ចា, និស្សន្នចីវរំ ទាតញ្ច” តិ វុត្តត្តា ឥមំ វិធិ ជាធនតាយ
ព្យត្តេន យថាវិធិ កាតុំ សមត្ថតាយ បដិពលេន ខន្ធកេ (ចូឡវ. ២៣៩)
អាគតនយេន អាបត្តិ បដិគ្គហោត្វា និស្សន្នចីវរំ ហត្ថេន គហោត្វា និសីទាបេត្វា
សចេ សង្ឃោ ហោតិ, “សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ ចីវរំ ឥត្តន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ
និស្សន្និយំ សង្ឃស្ស និស្សន្នំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ ចីវរំ
ឥត្តន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ” តិ, សចេ តយោ ហោន្តិ, “សុណាន្តុ មេ
អាយស្មន្តា, ឥទំ ចីវរំ ឥត្តន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សន្និយំ អាយស្មន្តានំ និស្សន្នំ,
យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អាយស្មន្តា ឥមំ ចីវរំ ឥត្តន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ
ទទេយ្យ” តិ, សចេ ឯកកោ ហោតិ, “ឥមំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទម្មី” តិ ទាតញ្ចំ,
និស្សន្នចីវរំ “អត្តនោយេវ ទិដ្ឋ” តិ សុទ្ធសញ្ញាយ គហោត្វា អទេន្តស្ស ទុក្ខជំ
ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តស្ស សន្តកការំ ញាត្វា លេសេន វិលុម្ពន្តស្ស បន ភណ្ឌាគ្យវសេន
ទុក្ខជដុល្លច្ចយថាវាទិកាបត្តិយោ ហោន្តិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តស្ស
សន្តកការំ បន ញាត្វា លេសេន អដ្ឋន្តោ ភណ្ឌំ អគ្យាបេត្វា កាវេតញ្ចោ” តិ

(ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។ បរិយាបូតន្ត “នភិក្ខុវេ និស្សជ្ជជីវំ ន ធាតត្ថំ, យោ ន ធនេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ៤៧០) ចាឡិយំ វុត្តន្តិ អត្ថោ។

៦១០-១. ថេវេ ធម្មាវេ ចាតិ ឯតេសុ ឧភោសុបិ មគ្គំ គច្ឆន្តេសូតិ យោជនា។
“ថេវេ” តិ ឥមិនា អនិស្សិតភាវមាហ, “ធម្មាវេ ចា” តិ ឥមិនា និស្សិតភាវំ។
ឡិហីនេតិ ឡិសក្កិតេ។ សចេ សោ ថេវេ និស្សយាចរិយោ ភវេយ្យាតិ
អធិប្បាយេនាហ “គុ” ត្ថិ។ តស្មី ធម្មាវេ។ វុត្តន្តិ តស្ស ហត្ថេ បិតចីវំ។ ន
បស្សម្ពតីតិ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា គមនេ សឧស្សហត្ថា និស្សយបដិប្បស្សន្តិ ន
ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តេនេវ “មុហុត្ថ” ត្ថិអាទិមាហ។

៦១២. បច្ចុទ្ធាវេ អន្តោយេវារុណេតិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា, ធម្មាភិក្ខុនោ
ទូរភាវញ្ច អរុណុគ្គមនញ្ច ញាត្វា ជីវេស្ស អនិស្សគ្គិយត្ថំ តស្ស ហត្ថេ បិតភាវំ
សល្លក្ខេត្វា បុរាណា បច្ចុទ្ធវេតិ អត្ថោ។ វិស្សន្នេតីតិ អញ្ញាស្ស ទេតិ។
វិនិស្សតីតិ ចោរាធិហិ នស្សតិ។

ទុតិយកថិនកថាវណ្ណានា។

៦១៦. អកាលជីវន្តិ “អកាលជីវំ នាម អនត្តតេ កថិនេ ឯកាទសមាសេ
ឧប្បន្នំ, អត្តតេ កថិនេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្ន” ត្ថិ (ចារា. ៥០០)
វេនតោ អនត្តតកថិនេ វិហារេ “ជីវេមាសោ” តិ យោ
បុព្វកត្តិកកាឡបក្ខចាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកបុណ្ណមី, តាវ
មាសោ វុច្ឆតិ, តតោ បរេសុ ឯកាទសសុ មាសេសុ ឧប្បន្នញ្ច អត្តតកថិនេ
វិហារេ យោ ជីវេមាសោ, ហេមន្តា ច ចត្តារោ មាសាតិ បញ្ចមាសតោ ពហិ
សត្តសុ មាសេសុ ឧប្បន្នញ្ច អត្តតកថិនេ បញ្ច មាសា យថាបរិច្ឆិន្នកាលេ
សង្ឃស្ស ច “ឥទំ អកាលជីវំ ទម្មី” តិ បុគ្គលស្ស ច “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី” តិ ទិន្នញ្ចេតិ

ឥទ្ធិ អកាលជីវវន្តិ អត្ថោ។ “ឧប្បន្ន”ន្តិ សេសោ, “ឧប្បន្នេយ្យ សង្ឃតោ វា
គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បំសុក្ខលតោ វា អត្តនោ វា ធនេនា”តិ
(ចារា. ៥០០) វេទនតោ សង្ឃស្ស វា “ឥទ្ធិ សុត្តន្តិកគណស្ស ទេម, ឥទ្ធិ
អាភិធម្មិកគណស្ស ទេមា”តិ អាទិនា នយេន គណស្ស វា ទិន្នតោ អត្តនោ
វស្សត្ថេន វា ញាតិអាទិតោ វា សុសាណាទិបំសុក្ខលខេត្តតោ វា អត្តនោ
សន្តកេន សុត្តកប្បាសាទិកប្បិយវត្ថុតោ វា ឧប្បន្នជីវវន្តិ អត្ថោ។

មាសបរមំ និក្ខិបេតិ មាសោ បរមំ បមាណំ ឯតស្ស និក្ខិបនស្សតិ
មាសបរមំ, និក្ខិបនន្តិ កិរិយាវិសេសនំ កាតព្វំ, មាសបរមំ និក្ខិបនំ ករេយ្យាតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ “អាកម្ពមាណេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្វំ, បដិគ្គហេត្វា ខិប្បមេវ
ការេតព្វំ, នោ ចស្ស ចារិប្បវី, មាសបរមំ តេន ភិក្ខុនា តំ ជីវំ និក្ខិបិតព្វំ ឧនស្ស
ចារិប្បវិយា”តិ (ចារា. ៥០០) វេទនតោ ឯវំ ឧប្បន្នំ ជីវំ ឥច្ឆន្តេន បដិគ្គហេត្វា សចេ
បហោតិ, ទសាហាមនតិក្កាមេត្វា ការេតព្វំ។ សចេ នប្បហោតិ, ឧនស្ស
បរិបូរណាត្ថំ មាសបរមំ ឋបេតព្វន្តិ អត្ថោ។

កថា ឯវំ និក្ខិបិតព្វន្តិ អាហា “សតិ បច្ឆាសាយា”តិ, “បច្ឆាសា ហោតិ
សង្ឃតោ វា គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បំសុក្ខលតោ វា អត្តនោ វា
ធនេនា”តិ (ចារា. ៥០០) វុត្ថសង្ឃាទិតោ អត្តនោ វស្សត្ថាទិតោ លកេយ្យ, តេន
“ឥមស្ស ឧនេ បរិបុណ្ណោ ការេស្សមី”តិ បច្ឆាសាយ សតិ ឯវំ និក្ខិបិតព្វន្តិ
អត្ថោ។ តតោ ឧទ្ធី ឋបេតុំ ន វដ្តតិ មាសតោ អតិរេកកាលំ និក្ខិបិតុំ ន វដ្តតិ,
និស្សគ្គិយចាចិត្តិយំ ហោតិតិ អត្ថោ។

យទិ ឯវំ “តទហុប្បន្នេ មូលជីវេ បច្ឆាសាជីវំ ឧប្បន្នតិ, ទសាហា
ការេតព្វំ... បេ... វីសេ ឧប្បន្នេ មូលជីវេ បច្ឆាសាជីវំ ឧប្បន្នតិ, ទសាហា
ការេតព្វំ”ន្តិ (ចារា. ៥០០) កស្មា អាហាតិ? បច្ឆាសាជីវស្ស ទសទិវសេ អតិក្កម្ម

ឋបេតុំ អយុត្តត្តា, មូលជីវស្ស តគ្គតិកត្តា ឯវំ វុត្តំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“មូលជីវស្ស ឧប្បន្នទិវសតោ យាវ វីសតិមោ ទិវសោ, តាវ ឧប្បន្នំ បច្ឆាសាជីវំ
មូលជីវំ អត្តនោ គតិកំ ករោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០០)។

តតិយកថិនកថាវណ្ណា។

៦០៨-៩. ភិក្ខុនិយាយោ ជោវាបេតីតិ សម្ពុត្តោ។ “ភិក្ខុនី នាម ឧកតោសង្ឃ
ឧបសម្បន្នា”តិ (ចារា. ៥០០) វចនតោ ភិក្ខុនិសង្ឃ ព្រាត្រិចតុត្តាយ កម្មវាចាយ,
ភិក្ខុសង្ឃ ព្រាត្រិចតុត្តាយ កម្មវាចាយាតិ អដ្ឋវាចិកាយ ឧបសម្បន្នា ភិក្ខុនី
នាម។ ភុត្តន្តិ ភិក្ខុនា អត្តនា បរិភុត្តំ វជិតំ អាទិន្នកប្បំ, “បរិភោគំ ករិស្សមី”តិ
អន្តមសោ សីសំ ឋបេត្វា សយនមត្តេនាបិ បុរាណភូតំ ជីវន្តិ អត្តោ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “វជិត្វា កប្បំ កត្វា ឯកវាវម្មិ និវត្តំ វា ចារុតំ វា អន្តមសោ
បរិភោគសីសេន អំសេ វា មត្តកេ វា កត្វា មគ្គំ គតោ ហោតិ, ឧស្សីសកំ វា
កត្វា និបន្នោ ហោតិ, ឯតម្មិ បុរាណជីវមេវា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។
វុត្តន្តិ ការិយេ ការណោបចារវសេន ជីវមេវ អាហ។

អញ្ញាតិកាយាតិ “អញ្ញាតិកា នាម មាតិតោ វា បិតិតោ វា យាវ សត្តមា
បិតាមហាយុកា អសម្ពុត្តា”តិ វចនតោ អត្តនោ វា តស្ស វា មាតុ វា បិតុ វា
បរម្បរាយ យាវ សត្តមា យុកា, ឯត្តន្តរេ យេន កេនចិ ញាតកេន
អសម្ពុត្តាវេន អញ្ញាតិកាយាតិ អត្តោ។ យថា ចាហ អដ្ឋកថាយំ
“បិតាមហាយេវ បិតាមហាយុកំ។ តតោ ឧទ្ធី សព្វេបិ បុព្វបុរិសា
បិតាមហាគ្គហណេនេវ គហិតា។ ឯវំ យាវ សត្តមោ បុរិសោ, តាវ យា
អសម្ពុត្តា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។ អាគោដាបេតីតិ បហាបេតិ។

តតោ ជោវាបនាទិតោ។ និស្សគ្គិយាបត្តិតិ និស្សគ្គិយស្ស អាបត្តិ
 និស្សគ្គិយាបត្តិ, និស្សគ្គិយស្ស ចីវរស្ស នាមេនវិសិដ្ឋា ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ
 អត្ថោ។ ឥន្ទញ្ច តិណ្ណំ បយោគានំ អន្តេ អាបដ្ឋិតញ្ចាយ អាបត្តិយា ទស្សនំ។
 តស្ស និយោគេន ជោវនាទី កកេន្តិយា ភិក្ខុនិយា តទត្ថំ
 សត្តបុត្តបយោគគណនាយ ភិក្ខុនោ ទុក្ខជំ ហោតីតិ គហេតញ្ចោ។ យថាហា
 អដ្ឋកថាយំ “យាវ នំ ជោវិត្វា ទុក្ខំបតិ, តាវ ភិក្ខុនិយា បយោគេ បយោគេ
 ភិក្ខុស្ស ទុក្ខជ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។ បឋមេនាតិ តីណិបិ
 ការាបេន្តស្ស យំ បឋមំ ការាបេតិ, តេនាតិ អត្ថោ។ ទីបីតន្តិ “អញ្ញាតិកាយ
 អញ្ញាតិកសញ្ញា បុរាណាចីវរំ ជោវាបេតិ វជាបេតិ អាគោជាបេតិ, និស្សគ្គិយេន
 អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្ខជាតន”ន្តិអាទិនា (ចារា. ៥០៦) ទេសិតំ។ ឥមិនា នយេន ទ្វេ
 ការាបេន្តស្ស បឋមេន និស្សគ្គិយាបត្តិ, ទុតិយេន ទុក្ខជន្តិ អយមត្ថោ
 សន្តិយ្ហតិ។

២២០. “ជោវនត្ថាយ ទេតី”តិ ឥមិនា “ភុត្តំ វត្ថ”ន្តិ អធិការតោ លព្ពតិ។

២២១. សាមណោនិទ្កេសេបីតិ “សាមណោរា”តិ និទ្កេសោ នាម យស្ស,
 តស្មិម្បិ, អត្តនា បរិភុត្តំ វត្ថំ ជោវនត្ថាយ ទេតីតិ យោជនា, អត្តនោ បរិភុត្តំ
 ចីវរំ ជោវនត្ថាយ សាមណោរស្ស ទេតីតិ អត្ថោ។ បិ-សន្តោ សមុច្ឆយត្ថោ។
 ឧបសម្បជ្ជាតិ បុព្ពកិរិយាយ “ជោវតី”តិ អបរកិរិយា សាមត្តិយា លព្ពតិ។

២២២. ទហារាទញ្ច ភិក្ខុនន្តិ អត្តនោ នវកតរាជំ ភិក្ខុនំ។ និយ្យាទិតេ ទិន្នោ
 ឯស នយោតិ “ឯកេន ចាចិត្តិយំ, អវសិដ្ឋេហិ ទ្វិហិ វា ឯកេន វា
 សត្តបយោគសុ ទុក្ខជំ ហោតី”តិ នយោ។

២២៣. ចីវរេតិ បរិភុត្តចីវរេ។

៦២៤. “ឆោតប្បដ្ឋយាយេវា” តិ ឥមិនា ឥតរទ្ធយស្ស តស្ស អនាណត្តិយា
កតត្តា តតោ អនាបត្តិការមាហ។

៦២៦. ញាតិកាតិ វត្ថុ “បដិសម្ពា យោនិសោ” តិ អាទិសុ (ម. និ. ១.២២-២៣,
៤២២; អ. និ. ៦.៥៨; ឧ. ៨; មហានិ. ២០៦; ធរ. ស. ១៣៥៥; វិភ. ៥១៨) វិយ
គាថាពន្លឺសេន យ-ការលោហោ, ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយាតិ អត្ថោ។ “ញាតិកា
អញ្ញាតិសញ្ញាស្ស” តិ បទច្រើន។ បច្ចុត្តរណាន្តិ មញ្ញាប័យេ អត្ថវិតត្ថំ
បច្ចុត្តរណាចីវរញ្ញោ។

៦២៧. “ភិក្ខុនិទំ វសេនា” តិ ឥទំ ភិក្ខុសង្ឃេបិ ឧបសម្បជ្ជា ចេ,
ចាចិត្តិយសម្ពា វុត្ថំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ភិក្ខុនំ សន្តិកេ ឧបសម្បជ្ជាយ បន
យថាវត្ថុកមេវា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៦)។ ភិក្ខុនិសង្ឃេ បឋមំ ឧបសម្បជ្ជិត្វា
បច្ឆា ភិក្ខុសង្ឃេ ចេ ឧបសម្បជ្ជិតិ, កេវលំ ភិក្ខុសង្ឃេ ឧបសម្បជ្ជាតិ ន វុច្ចតីតិ
តា ភក្កវតិ ធរមាណេ បឋមំ បព្ពជិតា បញ្ចសតា សាកិយានិយោ វុច្ចន្តិ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “ភិក្ខុនំ សន្តិកេ ឧបសម្បជ្ជា នាម បញ្ចសតា សាកិយានិយោ” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៦)។ ភិក្ខុនោ លិដ្ឋេ បរិវត្តេ តស្សេវ ឧបសម្បជ្ជកម្មស្ស
អនុញ្ញាតត្តា សោបិ គហោតញ្ញោយេវ។

៦២៨. អវុត្តាឆោតីតិ “ឥមំ ចីវរំ ឆោវា” តិ អវុត្តា ចីវរំ កិលិដ្ឋំ ទិស្វា អវត្វា
បរិវត្តជ្ជានតោ ចីវរំ គហោត្វា វា សយមេវ វត្វា យាចនាទិនយេន វា
អនាណត្តិយា ច គហោត្វា ចីវរំ ឆោវាធិ ករេយ្យ ចេ។ អបរិភុត្តំ វាតិ ហេដ្ឋា
វុត្តនយេន អបរិភុត្តំ ចីវរំ។ អញ្ញំ វាតិ
ឧបាហានត្តិកបត្តត្តិកចោត្តកត្តិកមញ្ញាប័យាធិ យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ។

បុរាណាចីវរឆោវាបនកថាវណ្ណនា។

៦២៩. វិកប្បនុបគំ បដិមំ ឧបាទាយ កិញ្ចិ ជីវំ គណ្ណតោតិ យោជនា, ឯត្ថ
“អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ”តិ ច “ញាតិកាយ
អញ្ញាតិកសញ្ញាស្ស”តិ ច “ឯកតោឧបសម្បជ្ជាយ ហត្ថតោ គណ្ណាតី”តិ ច
វត្តមានវចនសាមគ្គិយាលព្ពមានតោ បុព្វេវុត្តនយេន អញ្ញាតិកាយ
ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បជ្ជាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ
វិកប្បនុបគរតនវិធិត្ថិយមាណាវត្ថតោ បដ្ឋាយ យំ កិញ្ចិ ជីវំ គណ្ណាន្តស្សាតិ
អត្ថោ។ “អាបត្តិ”តិ សាមញ្ញេន វុត្ថេបិ “និស្សគ្គិយា ចាចិត្តិយាបត្តិ”តិ
បករណតោ ច “និស្សគ្គិយាបត្តិ”តិ វត្តមានតោ ច លព្ពតិ។ ឋបេត្វា
ចារិវត្ថកន្តិ “ចារិវត្ថកំ បរិត្តេន វាវិបុលំ, វិបុលេន វា បរិត្ថ”ន្តិ (ចារា. ៥០៤)
វចនតោ មហាបជ្ជិយំ “អន្តមសោ ហរីតកខណ្ឌោនាបី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៤)
វុត្ថត្ថា ច ហេដ្ឋិមន្តតោ ហរីតកខណ្ឌោម្បិ ធាត្វា គហេតព្ពំ តិជីវញ្ច ចារិវត្ថកំ
នាម ហោតិ, តំ ឋបេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បរិវត្ថនំ បរិវត្ថំ, តំ ឯតស្ស អត្ថតិ
ចារិវត្ថកំ, កយវិក្កយេន គហេតព្ពំ ជីវន្តិ អត្ថោ។

៦៣០. គហណត្ថាយ បយោគេតិ គណ្ហាតុំ ហត្ថបសារណាធិប្បយោគេ។
បរិយាបុតន្តិ “បដិគ្គណ្ហាតិ បយោគេ ធុក្កជ”ន្តិ (ចារា. ៥០៥) ទេសិតំ។

៦៣១. អនុបសម្បជ្ជហត្ថតិ ភិក្ខុភិក្ខុនិកោ អញ្ញោ សព្វេ អនុបសម្បជ្ជា
គហិតា។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សចេ បន
សិក្ខមានាសាមណោសាមណោវិធាសកឧបាសិកានំ ហត្ថ បេសិតំ
បដិគ្គណ្ហាតិ, អនាបត្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៦)។

៦៣២. ឯកតោតិ ឯត្ថ ភិក្ខុនិសង្ឃតោតិ គហេតព្ពំ។ អញ្ញស្មី បក្ខេ
ចាចិត្តិយមេវ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ភិក្ខុនំ សន្តិកេ ឧបសម្បជ្ជាយ បន
ចាចិត្តិយមេវ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥០៧)។

៦៣៣. “ចារិវត្ថកំ ធស្សមី” តិ អាភោគំ កត្វា គណ្ហាតិ, ទោសោ នវិជ្ជតី តិ
យោជនា។

៦៣៤. អញ្ញំ បរិក្ការន្តិ បរិកកាយពន្ធនាទិ អវិកប្បិយំ វា អវិកប្បនុបកំ វា
បរិក្ការមេវ គហេតត្ថំ។ វិកប្បនុបកំ បន នវជ្ជតិ។ យថាហា អជ្ជកថាយំ
“វិកប្បនុបកំ បដិច្ចវិវប្បមាណំ បន បដបរិស្សាវនម្មិ នវជ្ជតិ” តិ (ចារា. អជ្ជ.
២.៥០៤)។ បិវបដិគ្គហណំ កិរិយា, ចារិវត្ថកស្ស អនានំ អកិរិយាតិ កិរិយាយ
ច អកិរិយាយ ច អាបដ្ឋិតត្ថតោ ក្រិយាក្រិយំ។

បិវបដិគ្គហណាកថាវណ្ណនា។

៦៣៥. “អញ្ញាតកំ អប្បវារិត” ន្តិ បទច្នេនោ។ “គហបតី វា គហបតានី
វា” តិ ចាបសេសោ។ វុត្តញ្ញំ ភគវតា “អញ្ញាតកំ គហបតី វា គហបតានី វា” តិ
(ចារា. ៥០៦, ៥០៨)។ បុព្វេ វុត្តនយេន យាវ សត្តមា បិតាមហាយុតា
សម្ពុទ្ធស្វាតិកតាយ អភាវតោ អញ្ញាតកំ។ “យំ មយ្ហំ គេហេ អត្ថិ, តំ
បវារេមី” តិ អាទិនា នយេន អប្បវារិតំ។ “គហបតិ នាម យោ កោចិ អគារំ
អជ្ឈាវសតី” តិ (ចារា. ៥០៩) ចាឡិយំ វុត្តំ គហបតី វា។ “គហបតានី នាម យា
កោចិ អគារំ អជ្ឈាវសតី” តិ (ចារា. ៥០៩) ចាឡិយំ វុត្តំ យរណី វា តិ អត្ថោ។

ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តិ តិ “អញ្ញាត្រ សមយាវិញ្ញាបេតិ, បយោគេ ទុក្ខជំ,
បដិលាភេន និស្សគ្គិយំ ហោតី” តិ (ចារា. ៥០៩) ចាឡិយំ វុត្តេសុ សព្វេសុ
បុព្វបយោគេសុ ទុក្ខជេន សទ្ធិ និស្សគ្គិយចាចិត្តិយំ ហោតី តិ វុត្តំ ហោតិ។
អញ្ញាត្រ សមយាតិ “តត្ថាយំ សមយោ, អច្ឆិន្ទបិវរោ វា ហោតិ ភិក្ខុ នដ្ឋបិវរោ
វា” តិ (ចារា. ៥០៨) មាតិកាយ, “អច្ឆិន្ទបិវរោ នាម ភិក្ខុស្ស បិវរំ អច្ឆិន្ទំ ហោតិ
រាជ្ជហិ វា ចោរេហិ វា ធុត្តេហិ វា យេហិ កេហិចិ វា អច្ឆិន្ទំ ហោតិ។ នដ្ឋបិវរោ

នាម ភិក្ខុស្ស ជីវំ អគ្គិនា វា ទង្គំ ហោតិ, ឧទកេន វា វុទ្ធាំ ហោតិ, ឧន្ទុវេហិ វា
ឧបចិកាហិ វា ខាយិ តំ ហោតិ” តិ (ចារា. ៥១៩) បទភាជនេ ច
និទ្ទិដ្ឋស្ស បកាលតោ អញ្ញាត្រាតិ អត្ថោ។

៦៣៦. តិកថាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញំ, វេមតិកោ,
ញ្ញាតកសញ្ញំ អញ្ញាត្រ សមយា ជីវំ វិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ” ន្តិ (ចារា.
៥២០) ចាចិត្តិយត្ថយំ ភគវតា វុត្តំ។ “ញ្ញាតកេ អញ្ញាតិសញ្ញិស្ស” តិ
បទន្នេនោ។ តត្ថាតិ តស្មី ញ្ញាតកេ។ វេមតិកស្សតិ “ញ្ញាតកោ នុ ខោ,
អញ្ញាតកោ” តិ វេមតិកស្ស។ ទិកទុក្កដំ តថេវាតិ យោជនា។ “តថេវា” តិ
“វុត្ត” ន្តិ ឥទំ អាគង្គតិ, “ញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញំ, វេមតិកោ អញ្ញាត្រ សមយា
ជីវំ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កជស្ស” តិ (ចារា. ៥២០) ទេសិតន្តិ អត្ថោ។

៦៣៧-៨. សមយេ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។ ឯត្ថ “ជីវំ
អញ្ញាតកអប្បវារិត” ន្តិ អានេត្វា សម្ពុទ្ធិតត្ថំ, យថាបរិច្ឆេទកាលទ្វយតោ
អញ្ញាតវស្មី កាលេ អញ្ញាតកអប្បវារិតំ ជីវំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។
ញ្ញាតកេ វា បវារិតេ តិ ឯត្ថាបិ “អត្ថនោ” តិ អជ្ឈាហារោ, “សមយេ” តិ ឥមិនា
យោជេតត្ថំ, អត្ថនោ ញ្ញាតកបវារិតេ អសមយេបិ ជីវំ វិញ្ញាបេន្តស្ស
អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។ អញ្ញស្សត្ថាយាតិ ឯត្ថ “អត្ថនោ” តិ សេសោ, អត្ថនោ
ញ្ញាតកេ, បវារិតេ វា វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា, អញ្ញំ ភិក្ខុំ និស្សាយ
អត្ថនោ ញ្ញាតកេ វា បវារិតេ វា ជីវំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ វុត្តំ ហោតិ។
ឥតរំ បក្ខំ ទស្សេតិ “តស្ស ញ្ញាតកេ វា បវារិតេ វា” តិ។ តស្សតិ “អញ្ញស្ស” តិ
វុត្តស្ស, “វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ” តិ ឥមិនា យោជេតត្ថំ។ វាតិ
បុរិមវិកប្បាបេត្ថំ។ យំ សន្ធាយ ជីវំ វិញ្ញាបេតិ, តស្ស ញ្ញាតកេ វា បវារិតេ វា
តំយេវ សន្ធាយ ជីវំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ វុត្តំ ហោតិ។

“អត្ថនោ វា ធនេនា” តិ វុត្ថំ អនាបត្តិអង្គំ ឧប្បត្តកាធិនោ តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោសន្តយ្ហតិ, អត្ថនោ សន្តកំ សុត្តកប្បាសាទិកំ កប្បិយវុត្ថំ ទត្វា គណ្ហិត្តកាមតាយ អកប្បិយវេហារេន យាចន្តស្ស ច អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។

អញ្ញាតកវិញ្ញាតិកថាវណ្ណាន។

៦៣៩. អប្បវាទមញ្ញាតិន្ទ ឯត្ថ “គហបតី វា គហបតានី វា” តិ ៩៨ សាមត្តិយា លព្ពតិ។ តត្ថត្ថវិន្ទ តតោ សន្តុត្តរបរមតោ ឧត្តវិន្ទ គហេតព្ពំ, “សន្តុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ បីវំ សាទិតព្ពំ” តិ (ចារា. ៥២៣) វុត្ថត្ថា អច្ឆិន្ទបីវេន សាទិតព្ពំអន្តរវាសកឧត្តរាសង្គមត្ថេន អធិកន្ទិ អត្ថោ។

“តតោ ច ឧត្តវិ សាទិយេយ្យា” តិ (ចារា. ៥២៣) វេនតោ “សាទិយន្តស្ស” តិ វុត្ថព្ពំ, ឯវំ វុត្ថព្ពំ “វិញ្ញាបេន្តស្ស” តិ កស្មា វុត្ថន្ទិ? អច្ឆិន្ទបីវរាជំ ភិក្ខុនំ ធព្ពត្តិយេហិ ភិក្ខុហិ បីវវិញ្ញាបនវត្ថុស្មី “កថញ្ញា នាម តុម្ពេ មោយបុរិសា ន មត្តំ ជាទិត្វា ពហុំ បីវវិញ្ញាបេស្សថា” តិ (ចារា. ៥២២) ធព្ពត្តិយេ ភិក្ខុ គរហិត្វា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្ថា “សាទិតព្ពំ” តិ ឯត្ថ វិញ្ញាបេតព្ពន្ទិ អត្ថោ ហោតិ, តេនេវ ឥមស្មី បទភាជនេ “តតោ ច ឧត្តវិ សាទិយេយ្យា តិ តត្ថត្ថវិ វិញ្ញាបេតិ” តិ (ចារា. ៥២៤) ច អាបត្តិភេទសន្តស្សនដ្ឋានេ “អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញា តត្ថត្ថវិ បីវវិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ” តិ អាទិវេនតោ (ចារា. ៥២៥) ច វុត្ថំ។ យទិ ឯវំ សិក្ខាបទេយេវ “សាទិតព្ពំ, សាទិយេយ្យា” តិ ច ឧភយត្ថ “វិញ្ញាបេតព្ពំ, វិញ្ញាបេយ្យា” តិ ច កស្មា ន វុត្ថន្ទិ? អច្ឆិន្ទបីវភាវំ ញាត្វា អវិញ្ញាបិតេបិ អភិហរិត្វា ទិយ្យមានម្បិ អធិវាសេន្តេន ឯវមេវ សាទិតព្ពន្ទិ ន វុត្ថំ។ ឥមស្សេវ ច អធិកវិញ្ញាបននិសេធនត្ថំ វេនន្តេនាបិ “តព្វេ អញ្ញាតកោ គហបតី វា គហបតានី វា ពហុហិ បីវេហិ អភិហដ្ឋំ បវារេយ្យ, សន្តុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ បីវំ សាទិតព្ពំ” តិ សាទិតព្ពនិយមប្បដានំ វុត្ថំ។ តស្មា

អចិន្ត្រៃយ៍នៃអត្តនាវា តំ សន្ទាយ អញ្ជើញ វាវិញ្ញាបន្ននិង អវិញ្ញាបន្ននិង
និយ្យមនាំសាទិយន្តនាបិ សន្តវុត្តបរមតំ នាតិក្កមិតព្ពន្ធី ឥមស្មី សិក្ខាបទ
សន្ទាយ ភាសិតត្រាតិ សល្លក្ខេតព្ពន្ធី ឯត្ថកំ ព្រាហ្មេតុំ “សាទិយន្តស្ស” តិ
អវត្ថា “វិញ្ញាបន្តស្ស” តិ វុត្តន្តិ អាចរិយាភិសន្ធិ វេទិតព្ពា។

២៤០. ឥនាទិវិញ្ញាបនេ ច អធិវាសនេ ច ឧភយត្ថេវ និយមំ ទស្សេតុំ “សច
តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តិ, ទ្វេ សាទិតព្ពន្ធី។ ទ្វេ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ ឯកំ នដ្ឋំ, ន
កិញ្ចិ សាទិតព្ព” តិ (ចារា. ៥២៤) បទភាជនេ វុត្តវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា
“យស្ស” តិអាទិ។ “យស្ស តីណិបិ នដ្ឋានិ, ទ្វេ វា នដ្ឋានិ, ឯកំ វា នដ្ឋ” តិ សម្ពុទ្ធិត្វា
យថាភ្នំ “តេន ទ្វេ សាទិតព្ពន្ធី, ឯកំ សាទិតព្ពំ, ន កិញ្ចិបិ សាទិតព្ព” តិ
យោជនា កាតព្ពា។ យស្ស តីណិបិ ចីវរានិ នដ្ឋានិ, ពហុ ច និយ្យតិ, តេន ទ្វេយេវ
ចីវរានិ សាទិតព្ពន្ធី។ ទ្វេ ចីវរានិ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ ឯកញ្ចេ នដ្ឋំ, ន
សាទិតព្ពំ, អវសិដ្ឋំ បច្ឆា ធម្មេន សមេន លទ្ធិនិហារេន គហេតព្ពន្ធី អត្ថោ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សេសំ សភាគដ្ឋានតោ បរិយេសិស្សតី” តិ។ “ភិក្ខុនិយា
បន បញ្ចសុបិ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតព្ពន្ធី, ចតុសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតព្ពំ, តីសុ
នដ្ឋេសុ កិញ្ចិ ន សាទិតព្ព” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥២២-៥២៤) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

២៤១-២. សេសកំ អាហារន្តស្ស អនាបត្តិតិ ព្រាហ្មតព្ពន្ធី យោជនា។ ឯវមុបរិបិ
យោជេតព្ពំ។ ចីវរំ យោជេត្វា អតិរេកំ វត្ថំ បច្ឆាហរិត្វា “ទស្សមី” តិ ពហុម្បិ
គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្ថោ។ អតិរេកម្បិ តុម្ពេយេវ គណ្ណាថាតិ ទិន្នំ
គណ្ណាតោបិ អនាបត្តិ។ ន អចិន្តការណា ទិន្នេតិ យោជនា, អចិន្តចីវរការំ
អនុទ្ធិស្ស ពហុនំ ចីវរានំ គហាណនិមិត្តនាបិ អនាបត្តិតិ អត្ថោ។ ឯវមេវ “ន
នដ្ឋការណា ទេន្តី” តិ ឥទម្បិ ទស្សិតមេវ។ អចិន្តចីវរេ និស្សាយ

តតុត្តរិច្ឆីវរិញ្ញាបនវត្ថុម្ហី ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា អនាបត្តិវារេ
“អញ្ញស្សត្តាយា”តិ ន គហិតំ។

តតុត្តរិកថាវណ្ណានា។

២៤៣. កល្យាណកម្មតាហេតុតិ សុន្ទរស្ស មហាគ្យស្ស កាមតំ បដិច្ច
ច្ឆីវរេ វិកប្បនំ អាបន្នេយ្យាតិ យោជនា, “កើទិសេន តេ ភន្តេ ច្ឆីវរេន អត្តោ”តិ
បុព្វេ អប្បវារិតោ “អាយតំ វា ហោតុ វិត្ថតំ វា អប្បិតំ វា សណ្ឋំ វា”តិ (ចារា.
៥២៩) បទភាជនេ វុត្តវិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិជានំ ករោតីតិ អត្តោ។ តស្ស លាភា
និស្សគ្គិយំ ភវេតិ តថា អប្បវារិតេន ហុត្វា កតេន អធិកវិជានេន
និប្បន្នច្ឆីវរស្ស លាភប្បយោគេន ធុក្កជនិស្សគ្គិយចាចិត្តិយា ហោន្តិ។

២៤៤. មហាគ្គំ...បេ...វិញ្ញាបេតីតិ វិសតិអគ្បនកំ ច្ឆីវំ ធាតុកាមម្ហី
ឧចាសកេ, “អលំ មយ្ហំ ឯតេន, ធនគ្បនកំ វា អប្បគ្បនកំ វា ទេហី”តិ វទតិ។

២៤៥. “ញាតកេ អញ្ញាតិសញ្ញាស្ស”តិ បទច្នេនោ។

បឋមោបក្ខជកថាវណ្ណានា។

២៤៦. បឋមសិក្ខាបទេ ឯកេន ឧចាសកេន បីឡាលទ្ធា, ឥដ ទ្វីហិតិ ឯត្ថកំ
នាណករណំ។ សេសំ បឋមសិក្ខាបទសទិសមេវាតិ អាហា “ធុតិយោ...បេ...
វិនិច្ឆយោ”តិ។ ឧបក្ខជបទេន លក្ខិតំ សិក្ខាបទំ ឧបក្ខជំ, ធុតិយញ្ច តំ
ឧបក្ខជញ្ញាតិ ធុតិយោបក្ខជំ, តស្មី ធុតិយោបក្ខជេ។ អស្សាតិ
ធុតិយោបក្ខជស្ស។

ធុតិយោបក្ខជកថាវណ្ណានា។

២៤៧. រញ្ជា វាតិ រាជតោ វា។ រាជតោ ភោគ្គំ ភុញ្ញិតតំ អស្ស អត្ថិតិ
“រាជតោត្ថា”តិ វុត្ថោ, រាជតោ ភត្តវេត្ថនលាភិតោ យតោ កុតោចិ ធាយកា
អាកតន្តិ សម្ពន្ធោ។ ន ច វដ្តតីតិ ឯត្ថ “និស្សគ្គិយចាចិត្តិយការតោ”តិ
អដ្ឋាហរិតតំ។ ឥធម្មត្ថវិករណីយំ “តិក្ខុត្ថ”ន្តិអាទិភាថាយ (វិ. វិ. ២៧១) វត្ថុតិ។

២៤៨. ចីវរចេតាបន្នវសេន អធិគតរាជតាទិ យេន កេនចិ បរិយាយេនាចិ ន
សាទិតព្ពន្ធន្តិ ធម្មេតុមាហា “រាជតំ វា”តិអាទិ។ ធូលសភាវតាយ រាជតីតិ រាជតំ,
សដ្ឋ។ ជាតំ រូបំ វណ្ណាយតនមេតស្សាតិ ជាតរូបំ, សុវណ្ណំ។ កិញ្ចិតិ
អប្បមត្តកម្មំ។ អត្ថនោ វា អត្ថាយ បរស្ស វា អត្ថាយ ធិយ្យមាណំ កិញ្ចិ គណ្ហាតុំ
ន វដ្តតីតិ យោជនា។

២៤៩. អត្ថនោ បដិគ្គហណោ អាបត្តិយា រូបិយគហណាសិក្ខាបទេ
វត្ថុមាណត្ថា អញ្ញាស្ស អត្ថាយ គហណោ អាបត្តិធម្មនត្ថមាហា
“អញ្ញាស្សត្ថាយា”តិអាទិ។ តត្ថ អញ្ញាស្សត្ថាយាតិ អញ្ញាស្ស បុគ្គលស្ស,
គណស្ស, សដ្ឋស្ស, ចេតិយស្ស, នវកម្មស្ស វា អត្ថាយ។ និទ្ទិដ្ឋន្តិ អាហរិត្វា
“ឥមំ គណ្ហាថា”តិ វុត្ថំ រាជតំ, ជាតរូបំ វា អញ្ញំ វា យំ កិញ្ចិ និស្សគ្គិយទុក្ខជវត្ថុ
បដិគ្គណ្ហតោ តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំ ហោតីតិ មហាបដ្ឋវិយំ វុត្ថន្តិ យោជនា។

២៥០-១. វុត្ថមេវត្ថំ សរូបតោ វិភាវេតុមាហា “នេត្វា”តិអាទិ។ នេត្វាតិ
អានេត្វា។ អកប្បិយំ ភណ្ឌាន្តិ “រាជតំ ជាតរូបំ វា”តិ យថាវុត្ថមេវ
អកប្បិយភណ្ឌំ។ ឥត្ថន្តិ វត្ថុមាណប្បការេន។ ន ច វដ្តតីតិ ឯត្ថ ច-ការេន វដ្តតិ
ចាតិ អនុញ្ញាតំ កតន្តិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ -

“សចេ បន ‘នយិទំ ភិក្ខុនំ សម្មជិដ្ឋិតុំ វដ្តតីតិ បដិក្ខត្តេ វ’ឡ កីណំ វា
កម្មករាណំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ សុកតទុក្ខដំ ជាធាថា”តិ

វត្តា តេសំ ហេតុ ធាតុ បក្កមតិ, វដ្តតិ។ អថាបិ ‘មម មនុស្សនំ ហេតុ
ភវិស្សតិ, មយ្ហមេវ វា ហេតុ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ពេ យំ យស្ស ធាតុតំ,
តទត្ថាយ បេសេយ្យថា’តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្តតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-
៥៣៩)។

៦៥២. វិហារស្សតិ ឯត្ថ “នវកម្មស្ស”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)
អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា វត្តតំ កាថាពន្ធវសេន ន វុត្តំ។

៦៥៤. រជតំ ជាតរូបំ វា សង្ឃស្សតិ ឯត្ថ “ចត្តារោ បច្ឆយេ បរិកុញ្ញថាតិ
ទិន្ន”ន្តិ សេសោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សចេ បន កោចិ ពហុម្បិ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ
អាធនត្វា ‘ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មិ, ចត្តារោ បច្ឆយេ បរិកុញ្ញថា’តិ វទតិ, តំ ចេ សង្ឃោ
សម្បជ្ជិតិ, បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។
ឯវំ អាភតំ តស្មី សង្ឃេ យោ កោចិ ភិក្ខុ “នយំទំ កប្បតិ”តិ សចេ បដិក្ខិបតិ,
“អយំ សង្ឃស្ស លាភន្តរាយំ ករោតិ”តិ វទន្តស្សេវ អាបត្តិ ហោតិ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “យោ ហិ តំ ចោទេតិ, ស្សេវ សាបត្តិកោ ហោតិ, តេន បន ឯកេន
ពហុ អនាបត្តិកា កតា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។ ឥធស្សេវ
សាបត្តិកោតិ ឯត្ថ “ទុក្ខជាបត្តិកោតិ វុត្តំ ហោតិ”តិ គណ្ឌិបទេ វុត្តំ។ ឥមិស្សា
កាថាយ “សង្ឃស្ស”តិ អលិខិត្វា “ភិក្ខុនោ”តិ ច លិខន្តិ, តំ ន សុន្តរំ។ ឥទានិ
ទស្សិតអដ្ឋកថាថាបេ “សង្ឃោ សម្បជ្ជិតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)
វុត្តត្តា “សង្ឃស្ស”តិ ចាថោ សុន្តរោ។

៦៥៥. តទ្យាកស្សតិ វាបិយា។ សស្សប្បត្តិនិទានតោ តទ្យាកំ ខេត្តំ, តតោ
តស្ស គហណំ វា បរិភោគោ វា ន ច វដ្តតិ យោជនា។ តទ្យាកស្ស ចាតិ ឯត្ថ
ច-ការេន ខេត្តវត្ថុ សង្កហិតំ។ ន ច វដ្តតិ ឯត្ថ ចការេន វដ្តតិ ចាតិ ទស្សិតំ
ហោតិ។

៦៥៦. តំ កតមន្តិ អាហា “ចត្តារោ” តិអាទិ។ សព្វម្បីតិ
តឡាកោកោក្ខរណ៍ខេត្តាទិ សព្វម្បី។

៦៥៨៩. អបរិច្ឆិទ្ធភាគស្មិន្តិ “ឥមស្មី ភូមិភាគេ កតស្ស កម្មេហិ ឯត្ថកោ
ភាគោ ទេយ្យោ” តិ ឯវំ បុព្វេ អនិយមិតអាយេ ភូមិភាគេ។ អកតបុព្វំ នវសស្សំ
នាម។ ឯត្ថកំ ភាគំ ទេថាតិ ឯត្ថកំ កហាបណាភាគំ ទេថ។ ឧដ្ឋាបេតីតិ
ឧប្បាទេតិ។

“កសថ វេបថា” តិ អកប្បិយំ វាចំ វត្ថាតិ យោជនា។ វេបថាតិ ចាតិ ឯត្ថ ច-
សឡោ ឥធ អវុត្តំ តំកត្តុយោគកាលេ វុច្ឆមានំ អកប្បិយវចនន្តំ សមុច្ឆិនោតិ។
ឧប្បាទិតញ្ញាតិ ឯត្ថ ច-សឡោ កហាបណំ សមុច្ឆិនោតិ។ សព្វន្តិ តថា
ឧប្បាទិតកហាបណាញ្ញា ឯវំ អកប្បិយវោហារេន ឧប្បាទិតញ្ញាតិ សព្វំ។

៦៦០. កសថាទិកំ វចនំ អវត្ថា “ឯត្ថិកាយ ភូមិយា ឯត្ថកោ នាម ភាគោ” តិ
ភូមិ យោ ច បតិដ្ឋាបេតិ, តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ វក្ខមាទេន យោជេតព្ពំ។ ច-
សឡោ “យោ បនា” តិ វក្ខមាទេបុគ្គលន្តរាបេក្ខោ។

៦៦១-២. ភូមិយា សយមេវ បមាណស្ស ជាននត្ថំ តូតិ យោជនា, “ឯត្ថកេ
ភូមិភាគេ អម្ពេហិ សស្សំ កតំ, ឯត្ថកំ នាម ភាគំ គណ្ណាថា” តិ កសកេហិ វុត្ថេ
តេសំ វចនំ អសទ្ធិហិត្វា សយមេវ ខេត្តភូមិយា បមាណំ ញាតុកាមតាយាតិ
អត្ថោ។ តុ-សឡោ ឥមមេវវិសេសំ ជោតេតិ។ យោ បន មិនាតិ,
តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ វក្ខមាទេន យោជេតព្ពំ។ វដ្ឋយាបិ ច ទណ្ឌោនាតិ ឯត្ថ
ចាទេនាបិ មិនិតុំ នវដ្ឋតីតិ វទន្តិ។ “វក្ខតី” តិអាទិកិរិយាបទេហិបិ ឯវមេវ
យោជេតព្ពំ។

ខលេ ២២១ រក្ខតីតិ ធម្មករណេ ២២១ អញ្ញេ គណ្ហិតុំ អនត្វា ចាលេតិ។
កងំ រក្ខតុំ វុត្តតិ, កងំ រក្ខតុំ ន វុត្តតិ? តំ បន វីហី “ឥទំ វា ឯត្តកំ វា មា គណ្ហា,
ឥទំ គហេតុំ ន លព្ពតិ” តិ វា “ឥតោ អបនេហិ, ឥធម្មំ បុញ្ញំ ករោហី” តិ វា
ឯវមាធិនា បយោគេន ចេ រក្ខតិ, តំ អកប្បិយំ។ សចេ “មយិ បិតេ រក្ខតំ
ហោតិ” តិ រក្ខតិ, គណ្ហាន្តេ វា បស្សិត្វា “កី ករោថា” តិ ភណាតិ, វុត្តតិ។
រូបិយបដិគ្គហណាសិក្ខាបទេ ធារំ បិទហិត្វា រក្ខត្តេន វសិតព្ពត្តិ ហិ វុត្តត្តិ
គណ្ហាបទេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ អញ្ញស្មិម្បិ គណ្ហាបទេ វុត្តំ “ថេនេត្វា គណ្ហាន្តេ
សតិ ឯតំ កោ បវុត្តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កី អាហារេស្សមីតិ បដិបុច្ឆិតុំ វុត្តតិ
វេទិត្ត” តិ។ នីហារាបេតិ ឯត្តាបិ សចេ បរិយាយេន វេទិតិ, វុត្តតិ វេទិត្តិ។
តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ ឥទំ ខេត្តមិននាធិ ករោន្តេន លទ្ធព្ពតោ អញ្ញស្ស
អភិនវុប្បាទិតស្ស អភាវា អញ្ញេសំ វុត្តតិ ធូសុ គណ្ហាបទេសុ វុត្តំ។

២២៣. “ឯត្តកេហិ វីហីហិ ឥទំ អាហារថា” តិ វុត្តា សចេ អាហារន្តិតិ
យោជនា។ ឯត្ត “តស្សេវេតមកប្បិយ” តិ ឥទំ ធម្មស្ស វិចារិតត្តា វុត្តំ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “តស្សេវ អកប្បិយំ។ កស្មា? ធម្មស្ស វិចារិតត្តា” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៣៨-៥៣៩)។

២២៤. ហិរញ្ញេនាតិ កហាបណាន។ “តមកប្បិយ” តិ ឥទំ កហាបណានំ
វិចារិតត្តា វុត្តំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សព្ពេសំ អកប្បិយំ។ កស្មា?
កហាបណានំ វិចារិតត្តា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។

២២៥. បេសការកទាសំ វាតិ បេសការកសង្ខាតំ ទាសំ វា, បេសការោ
តន្តវាយោ។ អាហមិកានំ នាមេន ទេន្តេតិ “អាហមិកំ ទម្មិ, វេយ្យាវច្ឆករំ
ទម្មិ” តិ អាធិនា នយេន ទេន្តេ។

៦៦៦. ទីរំ ទង តក្កំ សប្បិ នវនីតន្តិ បញ្ចកោរសា។

៦៦៧. អធិកាធិស្វតិ អាទិ-សន្តេន មហិសំ សង្គណ្ហាតិ។

៦៦៨. បដិសិទ្ធិបិ តិ បដិក្ខត្តបិ។ មូលំ ទត្វាតិ កប្បិយភណ្ឌាមូលំ ទត្វា។

កុក្កុជាធរយោ បន “សុខេន វសន្ត” តិ អរញ្ញោយេវ វិស្សន្តេតត្ថំ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “កុក្កុជស្វករេ ‘សុខំ ជីវន្ត’ តិ អរញ្ញោ វិស្សន្តេតុំ វដ្ដតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៣៨-៥៣៩)។ សូករមយូរាធិសុបិ លទ្ធសុ តេសំ អនុរុបេយេវ វិសយេ
វិស្សន្តេតត្ថា។

៦៧០. “តិក្ខត្ថ” ត្ថិអាទិកាថាយ កោ សម្ពន្ធា? “រញ្ញា វា

រាជកោគ្គណ” តិអាទិកាថាយ សង្គហិតនយេន

រាជរាជាមច្ឆព្រាហ្មណគហបតាធិសុ យេន កេនចិ អត្តនា វា ជីវេវេតាបន្នេន

ជីវេវេ ចេតាបេត្វា “ឥត្ថន្ទាមំ ភិក្ខុំ ជីវេវេន អដ្ឋានេហី” តិ វត្វា តំ

ជីវេវេតាបន្នសង្ខាតំ ជីវេវមូលំ ទត្វា បហិតទូតេន វា ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥទំ

ខោ ភន្តេ អាយស្មន្តំ ឧទ្ទិស្ស ជីវេវេតាបន្នំ អាភតំ, បដិគ្គណ្ហាតុ អាយស្មា

ជីវេវេតាបន្ន” ត្ថិ យទិ វុទ្ធយ្យ, ភិក្ខុនា “ន ខោ មយំ អារុសោ ជីវេវេតាបន្នំ

បដិគ្គណ្ហាម, ជីវេវេតា ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាម កាលេន កប្បិយ” ត្ថិ វុត្ថេ សចេ

តេន “អត្ថិ បនាយស្មតោ កោចិ វេយ្យាវច្ឆករោ” តិ វុត្ថេ ជីវេវត្ថិកេន ភិក្ខុនា

“ឯសោ ខោ អារុសោ ភិក្ខុនំ វេយ្យាវច្ឆករោ” តិ អាភមិកេ វា ឧចាសកេ វា

ទស្សិតេ យទិ សោ តស្ស អត្តនា អាហរិត្វា “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ជីវេវេន អត្ថេ សតិ

ឥមិនា ជីវេវេ ចេតាបេត្វា អដ្ឋានេហី” តិ វត្វា តំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “យំ ខោ ភន្តេ

អាយស្មា វេយ្យាវច្ឆករំ និទ្ទិសិ, សញ្ញត្តោ សោ មយា, ឧបសង្កមតុ អាយស្មា

កាលេន, ជីវេវេន តំ អដ្ឋានេស្សតី” តិ យទិ វុទ្ធយ្យ, តេន ជីវេវត្ថិកេន ភិក្ខុនា កី

កាតព្វន្តិ ភកវតា វុត្ថន្តិ អាហាតិ អយមិមិស្សា កាថាយ សម្ពន្ធា។

តិក្ខត្ថំ ហោធនា វុត្ថាតិ “បីវត្ថុកេន ភិក្ខុវេ ភិក្ខុនា វេយ្យាវច្ឆករោ
ឧបសង្កម្មិត្វា ទ្ធិត្ថិក្ខត្ថំ ហោធនតញ្ញោ សារេតញ្ញោ ‘អត្ថោ មេ អារុសោ បីវរេនា’ តិ
តិក្ខត្ថំ ហោធនា កាតញ្ញាតិ វុត្ថា។

ឆក្ខត្ថំ ឋានមព្រឹតិ “ទ្ធិត្ថិក្ខត្ថំ ហោធនមាណោ សារយមាណោ តំ បីវរំ
អភិនិច្ឆ័យេយ្យ, ឥច្ឆេតំ កុសលំ, នោ ចេ អភិនិច្ឆ័យេយ្យ, ចតុក្ខត្ថំ បញ្ចក្ខត្ថំ
ឆក្ខត្ថបរមំ តុណ្ហិក្ខតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ព”ន្តិ (ចារា. ៥៣៨) វុត្ថត្ថា តិក្ខត្ថំ
ឧបសង្កម្មិត្វា “អត្ថោ មេ អារុសោ បីវរេនា” តិ កតាយ ហោធនាយ ន
និប្បជ្ឈេយ្យ, តេន បុន គន្ធា យំ កិញ្ចិ អវត្វា “ន អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន អាមិសំ
បដិគ្គហេតព្ពំ, ន ធម្មោ ភាសិតញ្ញោ” តិ (ចារា. ៥៣៩) វេចនតោ ឋានភញ្ញនកំ
និសង្ខាទី កិញ្ចិ អកត្វា “កី ការណំ អាគតោសី” តិ បុច្ឆិតេ “ជាធាហិ,
អារុសោ” តិ ឯត្ថកមត្ថំ វត្វា ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ឆក្ខត្ថំ ឋានំ សទ្ធម្មវេចក្កវត្ថិនា
ភគវតោ ទេសិតន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

យទិ ហោធនិយេវាតិ សចេ ឋានំ អកត្វា ហោធនាមត្ថំ ករោតិ, ឆ អព្រឹតិ
យោជនា, “ហោធនា” តិ សាមត្ថិយតោ លព្ពតិ, ឆក្ខត្ថំ ហោធនត្វា សកិម្មិ ន
ឋាតព្ពន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឆហោធនំ អកត្វា យោ ឋានមេវ ករោតិ, តេន កតិ ឋានានិ កាតញ្ញានីតិ
អាហា “ហោធនាទិគុណា បីតិ” តិ, “កាតញ្ញា” តិ សេសោ, “អព្រឹតិ” តិ ឥមិនា
យោជេតព្ពំ, “ចតុក្ខត្ថំ ហោធនត្វា ចតុក្ខត្ថំ ឋាតព្ពំ, បញ្ចក្ខត្ថំ ហោធនត្វា ទ្ធិក្ខត្ថំ
ឋាតព្ពំ, ឆក្ខត្ថំ ហោធនត្វា ន ឋាតព្ព”ន្តិ (ចារា. ៥៣៩) វេចនតោ, “ឆក្ខត្ថបរម” តិ
(ចារា. ៥៣៩) វេចនតោ ច ឆក្ខត្ថំ ហោធនាយ ទិគុណា ទ្វាទសក្ខត្ថកា បីតិ
ហោតីតិ សិទ្ធិត្ថា ហោធនមេវ អកត្វា ឋានមត្ថមេវ ករោន្តស្ស ទ្វាទសក្ខត្ថំ
វុត្ថនយេន ឋាតព្ពមេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តតោ បរំ កាតព្ពំ អទស្សេត្វា

ឯត្ថកេនេវ និវត្តតត្ថន្តិញ្ញាបេន្តោ “តតោ ច ឧត្តរិ វាយមមា នោ តំ ចីវរំ
អភិនិច្ឆាទេតិ, បយោគេ ទុក្ខដំ, បដិលាភេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ (ចារា. ៥៣៩)
វុត្តនយា អាបត្តិ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

២៧២. “អចោទេត្វាលទ្ធេ”តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ “អដ្ឋត្វាលទ្ធេ”តិ ច
គយ្ហមានត្ថា។

រាជសិក្ខាបទកថាវណ្ណនា។

ចីវរវគ្គោ បឋមោ។

២៧៣. “ឯកេនាបិ”តិ ឥមិនា កំ បន ទ្វិហិ, ពហូហិ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។
មិស្សេត្វាតិ អន្តមសោ វាតេន អាហាជេនាបិ កោសិយំសុនា មិស្សេត្វា។
សន្តតន្តិ “សន្តតំ នាម សន្តិត្វា កតំ ហោតិ អវាយិម”ន្តិ (ចារា. ៥៤៤)
បទភាជនេ ច “សមេ ភូមិភាគេ កោសិយំសូនិ ឧបរូបរិ សន្តិត្វា កញ្ចិកាធិហិ
សិញ្ញិត្វា កតំ ហោតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៤២) អដ្ឋកថាយ ច វុត្តសរូបំ កញ្ចិកំ
សិញ្ញិត្វា កោសិយំសូនិ អត្តរិត្វា យាវ ពហលមិច្ឆតិ, តាវ វឌ្ឍេត្វា
និសីទននិបជ្ជនាធិអត្តំ កាតព្វំ សន្តតន្តិ អត្តោ។ កោសិយំសុនាតិ
កោសិយ កិមិកោសិយស្ស ឥទន្តិ កោសិយំ, សុត្តំ, តស្ស សុត្តស្ស អំសុ, តេន
កោសិយំសុនាតិ អត្តោ។ កាវាបេន្តស្សាតិ ឧបលក្ខណត្ថា “ករោន្តស្ស”តិបិ
គហេតព្វំ។ វុត្តញ្ញេតំ “កាវាបេយ្យាតិ ឯកេនាបិ កោសិយំសុនា មិស្សេត្វា
ករោតិ វា កាវាបេតិ វា”តិ (ចារា. ៥៤៤)។ តេនេវាហ “បរត្ថាយ ករោន្តស្ស
កាវាបេន្តស្ស”តិ។

២៧៥. ភូមត្តរណាន្តិ បរិកម្មកតាយ ភូមិយា ធវិវក្ខនត្ថាយ អត្តរិតព្វំ
អត្តរណំ។ ភិសិ នាម មញ្ចភិសិ, បីបភិសិ ទ្វយំ។ ពិញ្ញេហនំ ឧបធានំ។

កោសិយកថាវណ្ណានា។

២៧៦. កាឡកេឡកលោមន្តិ “កាឡកំ នាម ទ្វេ កាឡកានំ ជាតិយា
កាឡកំ វា វជនកាឡកំ វា”តិ (ចារា. ៥៤៩) វជនតោ ឯវំ កាឡកានំ
ឯឡកលោមនំ។ សុទ្ធានន្តិ ឥតវវណ្ណាហិ ឯឡកលោមេហិ អមិស្សនំ។
យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សុទ្ធកាឡកានន្តិ សុទ្ធានំ កាឡកានំ, អញ្ជេហិ
អមិស្សិតកាឡកានន្តិ អត្ថោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៤៧)។ ករេយ្យាតិ ករោន្តស្ស
ច កាវាបេន្តស្ស ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហ “កាវាបេយ្យាតិ ករោតិ វា
កាវាបេតិ វា”តិ។ អាបត្តិ ហោតិ “បយោគេ ទុក្ខដំ, បដិលាភេន ទិស្សគ្គិយ”ន្តិ
ចាឡិយំ វុត្ថំ បុព្វបយោគទុក្ខដញ្ច ទិស្សគ្គិយចាចិត្តិយញ្ច អាហ។

សុទ្ធកាឡកកថាវណ្ណានា។

២៧៧. ឌីនាតំ តុលំ វា ពហុំ វា សត្តមេវ វា គហេត្វានាតិ យោជនា។
កបិលម្បិ វាតិ ឯត្តាបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។ ឯត្ថ សត្តមេវ វាតិ សន្តតស្ស
គហេតព្ពំ សត្តមេវ វា លោមំ។ ករោន្តស្សាតិ ឯត្ថ “សន្តត”ន្តិ អធិការតោ
លព្ពតិ។ “ន”ន្តិ ឥទំ “ករោន្តស្សា”តិ បទសាមគ្គិយេនលព្ពតិ, នវំ សន្តតំ
ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ, “អនាបត្តិ”តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា។ កបិលម្បិ វាតិ វាការេន
បការន្តវេនាបិ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ សង្កល្លាតិ។ សេយ្យចិទំ? “នវំ បន ភិក្ខុនា
សន្តតំ ការយមនេន ទ្វេ ភាគា សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមនំ អាទាតព្ពា
តតិយំ ឌីនាតានំ ចតុត្ថំ កោចរិយាន”ន្តិ (ចារា. ៥៥៣) មាតិកាយ
អនុញ្ញាតប្បកាវេ វេទិតញ្ច។

ឯត្ថ “ឌីនាតំ កបិលម្បិ វា”តិ ឯតស្ស “ពហុំ វា”តិ វិសេសនេន កាឡកានំ
ឯឡកលោមនំ យថាវុត្ថភាគទ្វយតោ អធិកំ ឯឡកលោមម្បិ ន គហេតព្ពន្តិ

ដីបេតិ កេវលានំ កាឡកានំ ឯឡកលោមាណំ អគ្គហេតព្ភតាយ
បឋមសិក្ខាបទេនេវ វុត្តត្តា។ “សត្តមេវ វា” តិ ឥមិនាបិ បុរិមសិក្ខាបទេវិយ
ឥមេ ឌីនាតានយោ សព្វេ កេវលា ន គហេតព្ភា ន ហោន្តីតិ ទស្សីតំ ហោតិ។
“អនាបត្តិ” តិ ឥមិនា ឯវំ អកត្វា អញ្ញេន បការេន ករោន្តស្ស អាបត្តិ ហោតិ តិ
ព្យតិរកតោ ធិបីតំ ហោតិ។

សេយ្យជីដំ? វុត្តញ្ញោតំ ភកវតា “អនាទា ចេ ភិក្ខុ ទ្វេ ភាគេ សុទ្ធកាឡកានំ
ឯឡកលោមាណំ តតិយំ ឌីនាតានំ ចតុត្ថំ គោចរិយានំ នវំ សន្តតំ ការាបេយ្យ,
និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ” ត្ថិ។ យត្តកប្បមាលោហិ ឯឡកលោមេហិ នវំ សន្តតំ
កាតុកាមោ ហោតិ, តេ លោមេ ចតុភាគំ តុលយិត្វា ទ្វេ តុលេ វា ឡនេ វា
កាឡកលោមេ គហេត្វា ឯកំ តុលំ ឌីនាតេហិ វា ឯកំ តុលំ គោចរិយេហិ វា
កាឡកេហិ វា ឡនេ កត្វា ធ្វិហិបិ អធិកេ វា កត្វា កាឡកលោមេ វដ្ឋេត្វា ធ្វិសុ
ឯកំ វា ទ្វេ ឯវំ វា គហេត្វា កាតុព្ភា ការាបេតុព្ភា វដ្ឋតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ
អនាបត្តិទស្សនេន សញ្ញាបិ សិក្ខាបទត្ថោ សង្កហិតោតិ ទដ្ឋញ្ញា។

៦៧៨. “អនុក្កមេនា” តិ ឥមិនា ឥមមេវ អគ្គហេត្វា បុរិមានន្តរំ
វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ញា គហេតព្ភន្តិ ដីបេតិ។ និស្សជ្ជិត្វា លទ្ធានិបីតិ យោជនា។
“អបី” តិ ឥមិនា “អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ
(ចារា. ៥៥៥) វុត្តទុក្ខជញ្ញា “និស្សគ្គិយំ ជីវំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ញតិ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ៤៦៨) បឋមនិស្សគ្គិយសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន ឥហាបិ
“និស្សគ្គិយំ សន្តតំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ វុត្តម្បិ
ធម្មសង្កហការកេហិ បេយ្យាលវសេន សំទិត្ថំ តំ ទុក្ខជញ្ញាតិ ឥទំ ទ្វយំ
សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋញ្ញា។

២៧៩. តតិយំ តុ ក្រិយាក្រិយន្តិ ឥទំ តតិយសិក្ខាបទំ បទ “ទ្វេ ភាគា
សុទ្ធកាឡិកាន”ន្តិអាទិនា (ចារា. ៥៥៤) វុត្តនយេន អគ្គហេតុា កាឡិកានំ
អតិរេកគ្គហណាវសេន អនុញ្ញាតប្បការេន ករណតោ កិរិយាកិរិយំ
នាម។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អាទាយ ច អនាទាយ ច ករណតោ
កិរិយាកិរិយ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៥២)។

ទ្វេភាគកថាវណ្ណានា។

២៨០. ធន្នំ វស្សានំ ឱវេនាតិ បុព្វេ សន្តតស្ស កតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឧបរិ ធន្នំ
វស្សានំ អព្ពន្ធរេតិ អត្ថោ។ ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តីតិ ធព្ពស្សន្តរេ កតសន្តតំ
និស្សគ្គិយំ ហោតិ, ការកស្ស ច ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុសម្មតី
វេបេត្វាតិ សន្តតំ គហេត្វា អន្ធានមគ្គំ បដិបទ្ធិតុំ អសមត្ថស្ស គិលានស្ស
“អហំ ភន្តេ គិលានោ ន សក្កោមិ សន្តតំ អាទាយ បក្កមិតុំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ
សន្តតសម្មតី យាចាមី”តិ (ចារា. ៥៥៩) សង្ឃមជ្ឈេ និសង្ឃ អញ្ញាលី បគ្គហេត្វា
តិក្ខតុំ យាចិតេ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ គតជ្ជានេ ធព្ពស្សានំ អន្តោបិ
សន្តតំ កាតុំ សង្ឃេន ធន្នសម្មតី វិនាតិ អត្ថោ។

២៨២. ធព្ពស្សានិ ករោន្តស្សាតិ ឯត្ថ “យទា បរិបុណ្ណានិ, តទា”តិ សេសោ,
ធព្ពស្សេសុ បរិបុណ្ណេសុ សន្តតំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“យទា ធព្ពស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តិ, តទា សន្តតំ ករោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៥៧)។ តទុទ្ធម្បីតិ ធព្ពស្សតោ ឧបរិបិ។ វិតានេតិ វិតាននិមិត្តំ ករោន្តស្ស។
សាលាទាគារេតិ ចាការសទិសតិរោករណីយនិមិត្តំ ករោន្តស្ស។ និស្សទ្ធិត្វា
កតេបិ ចាតិ បុរាណសន្តតេ អញ្ញស្ស ទត្វា អញ្ញស្មី សន្តតេ ឱវតោ ធន្នំ វស្សានំ
កតេបិ ច អនាបត្តីតិ យោជនា។ អយមនាបត្តិវារោ នេវ ចាឡិយំ, ន
អដ្ឋកថាសុ ទិស្សតិ, តស្មា សោ អាចរិយបរម្បរាគតោ អាចរិយេន ទស្សិតោតិ

វិញ្ញាយតិ។ សាធារណវិនិច្ឆ័យំ បន “អនន្តរស្សីមស្សាបិ, វិសេសោ
នុបលព្ពតិ” តិ វគ្គតិ។

ធម្មស្សកថាវណ្ណនា។

៦៨៣. អនាទាយាតិ នំ និសីទនសន្តតំ ករោន្តេន ភិក្ខុនា តស្ស
វិវណ្ណាករណត្ថាយ ចាឡិយំ “បុរាណសន្តតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្តិ
អាទាតញ្ច ធុត្តណ្ណាករណាយា” តិ (ចារា. ៥៦៧) យា អាទាតុំ វុត្តា, តំ
បុរាណសន្តតស្ស ជិន្នមុខាវត្តតោ សុគតវិទត្តិ អនត្វា។ ឯវមេតំ វុត្តន្តិ កដំ
វិញ្ញាយតិ? “អនាទានវសេនស្ស, សុគតស្ស វិទត្តិយា” តិ វគ្គមាណេន
វិញ្ញាយតិ។ សន្តតេតិ ឯត្ថ “បុរាណ” ឥតិ ច ការេតុំ កតញ្ចាតិ ឯត្ថ “នំ
និសីទនំ សន្តត” ត្ថិ ច សេសោ, បុរាណោ សន្តតេ អសន្តេ សាមន្តា សុគតវិទត្តិ
អនាទាយ នំ និសីទនសន្តតំ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។ អញ្ញស្សត្ថាយ នំ
និសីទនសន្តតំ ការេតុំ, នំ និសីទនសន្តតំ អញ្ញេន កតំ បដិលភិក្ខុ
បរិភុញ្ញិតុញ្ច អនាបត្តិ តិ យោជនា។

“អញ្ញស្សត្ថាយ ការេតុ” ត្ថិ ឥទមេត្ត ចាចិត្តិយេនេវ អនាបត្តិទស្សនត្ថិ
គហេតព្ពំ។ តស្មា “អញ្ញស្សត្ថាយ ករោតិ វា ការាបេតិ វា, អាបត្តិ
ធុក្កជស្ស” តិ (ចារា. ៥៦៨) វុត្តត្ថា ច អដ្ឋកថាយ, តព្ពណ្ណនាសុ ច
អទិស្សមាណត្ថា វា តំ ន វត្តព្ពំ។ “អនាបត្តិ ធម្មស្សនិ ករោតិ... បេ....
អញ្ញស្សត្ថាយ ករោតិ វា ការាបេតិ វា” តិ (ចារា. ៥៦៩) អនន្តរសិក្ខាបទេ
វុត្តមោលោកេត្វា វា ធុក្កជស្ស ច វិហិតត្ថា ចាចិត្តិយេន អនាបត្តិការំ សន្ធាយ
លិខិតត្ថិវិញ្ញាយតិ។ កតញ្ចា បរិភុញ្ញិតុត្ថិ ឯត្ថ “អញ្ញេន” តិ វត្តព្ពំ, ឥមិនា
“អញ្ញេន កតំ បដិលភិក្ខុ បរិភុញ្ញិតិ, អនាបត្តិ” តិ ចាហោវ ទស្សិតោ។

៦៨៤. សុគតស្ស វិទត្តិយា អនាធានវសេន ច អស្ស សន្តតស្ស ករណេន
ច សត្តារា ឯតំ សិក្ខាបទំ កិរិយាកិរិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៦៨៥. ននុ ច ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អដ្ឋកថាយ “សមុដ្ឋានាទីនិ
កិរិយាកិរិយត្តា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស ទ្វេភាគសិក្ខាបទសទិសានី” តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.៥៦៧) វុត្តានិ, ឥហ “សញ្ញាវិគ្គសមា” តិ កស្មា វុត្តានីតិ? វុច្ចតេ -
ទ្វេភាគសិក្ខាបទេ “សមុដ្ឋានាទីនិបិ កោសិយសិក្ខាបទសទិសានេវា” តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.៥៥២) អដ្ឋកថាយ វុត្តានិ, កោសិយសិក្ខាបទេ សមុដ្ឋានាទីនំ
សញ្ញាវិគ្គេន សមភាវស្ស វុត្តត្តា, មូលមេវ សវិត្វា
កិរិយាកិរិយសម្ពាទិវសេសស្ស វិសុំ ទស្សិតត្តា អវសិជ្ឈវិនិច្ឆយមត្តំ សន្ធាយ
ឯវំ វុត្តន្តិ គហេតត្ថំ។ ឥមំ វិសេសំ មុញ្ញិត្វា អវសិជ្ឈវិនិច្ឆយេន ជ្វិសុ សិក្ខាបទេសុ
សាធារណវិនិច្ឆយស្ស អវិសេសតំ ទស្សេតុមាហា “អនន្តរស្ស” តិ អាទិ។

និសីទនសន្តតកថាវណ្ណានា។

៦៨៦-៧. គច្ឆន្តេតិ តិយោជនបូរណជ្ជានំ អតិក្កម្ម គច្ឆន្តេ។ យានេតិ
សកជាទិកេ។ លោមាទីតិ ឯឡូកលោមាទិ។ សាមិកស្សាតិ យានាទិសាមិនោ។
អជានតោតិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ អន្ធានមគ្គបដិបន្នោ យោ បន ភិក្ខុ
ឯឡូកលោមំ លភិត្វា “តិយោជនបរមំ សហត្ថា ហារេតត្ថានី” តិ (ចារា. ៥៧៣)
អនុញ្ញាតត្តា តិយោជនព្ពន្ធរេ សហត្ថេនាបិ ហរិត្វា តិយោជនាតិក្កមេ បរេសំ
យានាទីសុ សាមិកេសុ អជានន្តេសុ “ឯតេ ហរិស្សន្តី” តិ ចិន្តេត្វាយទិ
វេបេយ្យាតិ អត្ថោ។ តេស្វតិ យេសុ ឯឡូកលោមាទិ វេបិតានិ, តេសុ យានាទីសុ
តិយោជនមតីតេសុ ភិក្ខុស្ស បយោគំ វិនាបិ តិយោជនំ អតិក្កន្តេសុ តស្ស
ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា, តស្ស ភិក្ខុនោ “បឋមំ ចាទំ តិយោជនំ

អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ទុតិយំ ចាទំ អតិក្កាមេតិ, និស្សត្តិយំ
ចាចិត្តិយ"ន្តិ (ចារា. ៥៧៣) វុត្តត្តា ទុក្ខជចាចិត្តិយា ហោន្តិតិ អត្ថោ។

អយំ នយោតិ ភិក្ខុនោ បយោគំ វិនា យត្ថ ឯឡ កលោមាធិ ឋបិតានិ, តេសុ
យាធាធិសុ តិយោជនំ អតិក្កមន្តេសុ អាបត្តិ ហោតិតិ អយមត្ថោ ធន្នញ្ចតិ
អត្ថោ។

៦៨៨. អគច្ឆន្តេតិ តិយោជនព្ពន្ធរេ ឋិតេ។ "អភិវហិត្វា"តិ ឥទំ
អនាបត្តិការណេសុ ឯកំ ធស្សេតុមាហា។ "ភូមិយញ្ញិ ឋត្វា ទេន្នោ, អង្គាយន្នោ
វា បុរេតោ គច្ឆតិ, ឯសេវនយោ"តិ អជ្ជកថាយំ វុត្តំ។ អនាបត្តិវារេ "អញ្ញំ
ហារាបេតិ"តិ វេចនតោ អត្តនា បេសិតេ អញ្ញស្មី ហារន្តេ វដ្ឋតិតិ ធស្សេតុមាហា
"សចេ សារេតិ វដ្ឋតិ"តិ។ តេនេវាហា "តំ បនញ្ញំ ហារាបេតិ, វេចនេន វិវុជ្ឈតិ"តិ។

៦៩០. កណ្ណាច្ឆិទ្កេសូតិ អត្តនោ កណ្ណាពិលេសុ។

៦៩១. អនាបត្តិវារេ "កតកណ្ណា"ន្តិ វុត្តត្តា តត្ថ អន្តមសោ សុត្តកេន
ពទ្ធមត្តម្យិ កតកណ្ណាមេវាតិ អាហា "សុត្តកេន ច ពទ្ធិត្វា"តិ។ វេណី កត្វាតិ
កុទ្រុសសីសបលាលវេណីសធិសំ វេណី កត្វា។ អាបត្តិ បរិធិបិតាតិ "វេណី
កត្វា ហារតិ, ឥទំ និធានមុខំ នាម, អាបត្តិយេវា"តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥)
អជ្ជកថាយំ វុត្តំ។

៦៩២. សុត្តយាតន្តិ ឯត្ថ "តំ ហំន"ន្តិ សេសោ, យទិ តំ ហំនំ សុត្តយាតន្តិ
យោជនា, តិយោជនោសានជ្ជានំ យទិ សុត្តយាតជ្ជានំ កវេយ្យតិ អត្ថោ។
អនុប្បត្វាតិ តំ ហំនំ បត្វា។ ចោរាធិហិ ឧបទុតោ វា គច្ឆតិ, យោ អញ្ញវិហិតោ វា
គច្ឆតិតិ យោជនា។ អាបត្តិតិ ឯត្ថ អាបត្តិ តស្ស គច្ឆតោតិ លព្ពតិ។ ឯត្ថ
"អាបត្តិ"តិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិមាហា។ ឥមិស្សា អចិត្តកតាយ តេសំ

ទ្វិន្ទម្យំ ហោតិ។ អធិន្ទាធានចារាជិកំ បន សចិត្តកតាយ ឯតេសំ ន ហោតិ។
តេជាហា អដ្ឋកថាយំ “យា ហិ តត្ថ អាបត្តិ, សា ឥធ អនាបត្តិ។ យា ឥធ អាបត្តិ,
សា តត្ថ អនាបត្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៧២)។ ថេយ្យចិត្តេន ហរតោ
ភណ្ឌាគ្យវសេន ចារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដេសុ ឯកំ ហោតិ។ តេជាហា អដ្ឋកថាយំ
“អធិន្ទាធានេ បន សុដ្ឋិយាតេ អាបត្តិ ហោតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៧២)។

៦៩៣. តិយោជនន្តិ ឯត្ថ ហរណាកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។
“ហរន្តស្ស”តិ ឥមស្ស កម្មទីបកំ “លោមាធិ”តិ ឥទំ បករណតោ លព្ភតិ។
“អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ ឥទំ សព្ពត្ថ វក្ខមាណេន សម្ពន្ធនីយំ។ តានិយេវ
បច្ឆាហរន្តស្សតិ យោជនា។ តិយោជនន្តិ ឯត្ថ តំយេវ តិយោជនន្តិ លព្ភតិ។
អត្តនា គតំ តិយោជនំ បុន តានេវ លោមាធិ គហេត្វា បច្ឆាគច្ឆន្តស្សតិ អត្តោ។

៦៩៤. និវាសត្ថាយ វា គន្ធាតិ តិយោជនព្ភន្តេវ វា សីមាយ វា អាវាសេ
វសិតុកាមតាយ គន្ធា។ តតោ បរំ ហរន្តស្សតិ តស្មី អាវាសេ ឧទ្ទេសាធិ
អលភិត្វា តតោ បរំ អញ្ញស្មី អាវាសេ វសិតុកាមតាយ បុនបិ តិយោជនំ
ហរន្តស្សតិ អត្តោ។ ឥមិនាវ នយេន តតោបិ អញ្ញំ ហំនំ, តតោបិ អញ្ញន្តិ
សុទ្ធិចិត្តេន គតគតជ្ជានតោ បុនបិ បរម្យវំ ហំនំ គមនវសេន យោជនសតម្យំ
ហរតោ ធាសោ នត្ថិតិ ឥទម្បិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ឯវំ
យោជនសតម្យំ ហរន្តស្ស អនាបត្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥)។ អច្ឆិន្ទំ វាបិ
លភិត្វា ហរតោបីតិ “ចោរាវហជបរិច្ឆត្តំ លភិត្វា ហរន្តស្ស។ ឥធ សព្ពត្ថេវ
“និវាសត្ថាយ វា គន្ធា”តិអាធិកេ អនាបត្តិវារេ បឋមលទ្ធជ្ជានតោ បកុតិ
អតិរេកតិយោជនម្យំ ហរន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្តោវិញ្ញាយតិ។ និស្សជ្ជំ
លភិត្វាតិ និស្សជ្ជិត្វាវិនយកម្មំ កត្វា ធិន្ទំ លភិត្វា។

៦៩៥. អញ្ជេនាតិ តានិ ហារិណា អញ្ជេន។ កតកណ្ណាកន្តិ
“កម្ពុលកោជវសន្តតាធិយំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សុត្តកេន ពទ្ធមត្តម្យី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៥៧៥) អដ្ឋកថាយំ វុត្តឯឡ កលោមេហិ កតកណ្ណាកំ។

៦៩៦. ឥទំ សមុជ្ជានន្តិ ឥទំ ឯឡ កលោមសមុជ្ជានំ។ បណ្ណាត្ថិ អជាននតាយ
វា ញាត្វាបិ ចីវរាទិបរិក្ខារេសុ លោមស្ស អល្លិនការំ អជានិត្វាបិ វា តិយោជនំ
អតិក្កាមេន្តស្ស អរហតោបិ ឥមាយ អាបត្តិយា សម្ពុរតោ “អចិត្ត” ត្ថិ អាហ។

ឯឡ កលោមកថាវណ្ណានា។

៦៩៧. ឯឡ កលោមោវាបនកថា ឧត្តានាយេវ។

ឯឡ កលោមោវាបនកថាវណ្ណានា។

៦៩៨. គណ្ណោយ្យ វាតិ ឯត្ថ “យោ” តិ សេសោ។ “គណ្ណោយ្យ វា គណ្ណាបេយ្យ
វា” តិ ឥមិនា “តត្ថត្ថោ បនត្ថាយា” តិ វក្ខមាទត្ថា ច
“និស្សន្និត្វា” តិ អាទិវចនតោ ច អត្ថតោ អត្ថាយ ឧត្តណ្ណោយ្យ វា ឧត្តណ្ណាបេយ្យ
វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វាការេន “ឧបនិក្ខិត្តំ វា សាទិយេយ្យ” តិ ឥទំ សង្កណ្ណាតិ, “ឥទំ
អយ្យស្ស ហោតូ” តិ ឧបនិក្ខិត្តំ ចេ សាទិយតីតិ អត្ថោ។

រជតន្តិ អញ្ញាត្ថ សង្ឃ វុច្ចតិ, ឥធ បន វោហារូបគកហាបណាទិ វុច្ចតិ។
វុត្តញ្ញោតំ ចាឡិយំ “រជតំ នាម កហាបណោ លោហាមាសកោ ធារុមាសកោ
ជតុមាសកោ, យេ វោហារំ គច្ឆន្តិ” តិ (ចារា. ៥៨៤)។ ឥធ កហាបណាទីនំ សរូបំ
អដ្ឋកថាយំ -

“តត្ថ កហាបណោតិ សោវណ្ណាមយោ វា រូបិយមយោ វា ចាកតិកោ
វា។ លោហាមាសកោតិ តម្ពលោហាទីហិ កតមាសកោ។

នារុមាសកោតិ សារនារុនា វា វេទ្យបេសិកាយ វា អន្តមសោ
តាលបណ្ណេបិ រូបំ និទ្ទិទ្វា កតមាសកោ។ ជតុមាសកោតិ លាខាយ វា
និយ្យាសេន វា រូបំ សមុជ្ជាបេត្វា កតមាសកោ។ ‘យេ វោហារំ គច្ឆន្តិ’តិ
ឥមិនា បន បទេន យោ យោ យត្ថ យត្ថ ជនបទេ យទាយទា វោហារំ
គច្ឆតិ, អន្តមសោ អដ្ឋិមយោបិ ចម្មមយោបិ រុក្ខុជលតីជមយោបិ
សមុជ្ជាបិ ត្រូចាបិ អសមុជ្ជាបិ ត្រូចាបិ សញ្ញា សង្កហិតោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៨ក-៥៨ឆ) -

រុត្តនយេន វេទិតព្វំ។

ឯត្ថ ច ចាកតិកោ នាម ឯតរហិ បកតិកហាបណោ។
រុក្ខុជលតីជមយោតិ តិន្តណិកាធិរុក្ខានំ ជលតីជេន កតោ។

ជាត្រូបកំ សុវណ្ណំ។ យថាហា ចាឡិយំ “ជាត្រូបំ នាម សត្តវណ្ណា វុច្ឆតិ”តិ
(ចារា. ៥៨ឆ)។ និស្សន្ទិទ្វាតិ ឯត្ថ “តេនា”តិ លព្ពតិ, “ភិក្ខុនា”តិ ឥមិនា យុទ្ធិតិ,
ឯវំ សាទិតភិក្ខុនាតិ អត្ថោ។ និស្សន្ទិទ្វាតិ អត្តនា ឧគ្គហិតំ វា បរេន
ឧគ្គហាបិតំ វា ឧបនិក្ខិបិតស្ស សាទិយនវសេន សាទិតំ វា រជតំ វា ជាត្រូបំ វា
“តេន ភិក្ខុនា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ ករិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចាទេ
វុទ្ធិទ្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា អញ្ចលី បគ្គហេត្វា”តិ (ចារា. ៥៨ឆ) វេចនតោ
សង្ឃមជ្ឈេ ឧបសង្កមិត្វា វុឡានំ ភិក្ខុនំ ចាទេ វុទ្ធិទ្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា អញ្ចលី
បគ្គយ្ហ “អហំ ភន្តេ រូបិយំ បជិគ្គហេសី, ឥទំ មេ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ
និស្សជ្ជាមី”តិ និស្សន្ទិទ្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អាបត្តិ ទេសេតព្វាវាតិ អត្តនា ឯវំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ តស្មី
សង្ឃមជ្ឈេ ឯវមេវ និសីទិត្វា ទេសេតព្វា។ ឯវំ ទេសិតា អាបត្តិ សង្ឃានុមតេន

ព្យាគ្គន បដិពាលេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតញ្ញា។ វុត្តញ្ញោតំ “ព្យាគ្គន ភិក្ខុនា បដិពាលេន អាបត្តិ បដិគ្គហេតញ្ញា”តិ (ចារា. ៥៨៤)។

៦៩៩. រជតន្តិ រូបិយំ។ ជាតរូបន្តិ សុវណ្ណំ។ ឥមិនា បទទ្ធយេន កតាកតំ សត្វំ សង្កណ្ណាតិ។ ឧភិន្នំ មាសកោតិ ជាតរូបមាសកោ, រជតមាសកោបិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥធរជតមាសកោតិ “រជត”ន្តិ បទភាជនេ (ចារា. ៥៨៤)

វុត្តកហាបណាទិ បញ្ចប្បការោ មាសកោ គហិតោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “វុត្តប្បការោ សញ្ញាបិ រជតមាសកោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤)។ ឥធរ “ជាតរូបមាសកោ”តិ វិសុំ គហិតត្ថា កហាបណាបទេន សុវណ្ណាកហាបណំ វង្កេត្វា ឥតរទ្ធយមេវ វុត្តត្ថំ។ “និស្សគ្គិយាវហ”ន្តិ ឥទំ អត្តនោ អត្ថាយ ឧគ្គណ្ណនឧគ្គណ្ណាបនសាទិយនានិ ករោន្តំ សន្ធាយាហា។ “តត្ថា”តិ អាទិនា វត្តមាននយេន ឧក្កដាវហញ្ច ហោតេវ។

៧០០-១. មុត្តាធិនំ ឥមស្មី សិក្ខាបទវិគង្គេ អវុត្តត្ថេបិ ចាចិត្តិយកណ្ណោ នវមវគ្គេ ធុតិយស្ស រតនសិក្ខាបទស្ស បទភាជនេ “រតនំ នាម មុត្តា មណី វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាលំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្គោ មសារគល្ល”ន្តិ (ចាចិ. ៥០៦) វុត្តានំ ធនន្តំ រតនានំ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ និស្សគ្គិយវត្ថុំ កត្វា វុត្ថំ រជតំ, ជាតរូបញ្ច វង្កេត្វា អវសិដ្ឋានំ អដ្ឋន្តំ រតនានំ ឧក្កដាវត្ថុការោ ឥមស្ស អដ្ឋកថាយំ វុត្តាបិកោតិ ធន្សនត្ថមាហា “មុត្តា...បេ... មសារគល្ល”ន្តិ។ ឯត្ថ វេឡុរិយោ គាថាពន្លូវសេន ន វុត្តោ, សោ ឯកយោគនិទ្ធិដ្ឋានំ សត្តន្តំ រតនានំ គហណោនេវ គយ្ហតិ។ មុត្តាធិយោ យថាធន្សិតស្សចាយេវ។ ព្រាហ្មជាលាទិសុត្តន្តវសេនាបិ “អកប្បិយា”តិ សិទ្ធានំ សត្តធម្មាធិនំ បដិគ្គហណោ អាបត្តិ ធន្សត្ថមាហា “ធម្មានិ”តិ អាទិ។

៧០២. រតនសិក្ខាបទេយេវ “រតនសម្មត”ន្តិ អាគតំ កប្បិយវត្ថុំ
បដិគ្គណ្ហោតា អនាបត្តិការំ ទស្សេតុមាហា “មុគ្គមាសាទិក”ន្តិអាទិ។

៧០៣-៤. ឯវំ តិប្បការេន បិទំ វត្ថុំ គណ្ហោតា អធិប្បាយនានត្ថេន សម្ពវន្តំ
អាបត្តិប្បកេទំ ទស្សេតុមាហា “តត្ថា”តិអាទិ។ តត្ថាតិ តេសុ តីសុ
និស្សន្ទិយាទិវត្ថុសុ។ សង្ឃាទីនន្តិ សង្ឃកណាបុគ្គលចេតិយាទីនំ។ តន្តិ
និស្សន្ទិយវត្ថុ។ សព្ពត្ថាយាតិ សព្ពេសំ អត្ថាយាតិ វិគ្គហោ។ អត្ថនោ អត្ថាយ ច
សង្ឃាទីនមត្ថាយ ច ទុក្ខជវត្ថុំ គណ្ហាន្តស្សាបិ ទុក្ខជមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។
អវុត្ថសមុច្ចយេនេត្ថ ច-សន្នេន “សព្ពម្បិ និក្ខិបនត្ថាយ កណ្ហាការិកសីសេន
សម្បជិដ្ឋតោ ឧបរិ រតនសិក្ខាបទេ អាគតវសេន ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៨៣-៥៨៤) អដ្ឋកថាយ វុត្ថវិនិច្ឆយវិសេសស្ស សង្គហោ កតោ។

៧០៥. កហាបណាទីនន្តិ អាទិ-សន្នេន សុវណ្ណាទីនំ សង្គហោ។ “សហស្ស”ន្តិ
ឥទំ ឧបលក្ខណំ, សហស្សម្បីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៧០៦. បរិកាធិស្វតិ អាទិ-សន្នេន សិដិលប្បវតានិ ភាជនានិ គហិតានិ។
“សិដិលពន្លេស្វ”តិ វិសេសនេន ព្យតិវេកវសេន “យនពន្លេ, បន យនប្បវតេ វា
ឯការ អាបត្តិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) អដ្ឋកថាសេសំ ទីបេតិ។

៧០៧. ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនកម្មំ ទស្សេតុមាហា “ឥទ”ន្តិអាទិ។
គណ្ហិតុកាមោបីតិ ឯត្ថ “ហោត្វ”តិ សេសោ។ និសេធនតព្ពមេវាតិ កាយេន វា
វាចាយ វា “ឥទំ ន កប្បតី”តិ បដិក្ខិបិតព្ពមេវ, ឯវំ សតិ អនាបត្តិយេវាតិ
អត្ថោ។ អយមត្ថោ អដ្ឋកថាយំ “កាយវាចាហិ វា អប្បជិក្ខិបិត្វាបិ សុទ្ធិចិត្តោ
ហុត្វា ‘នយិទំ អម្ពាភំ កប្បតី’តិ ន សាទិយតិ, អនាបត្តិយេវា”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៨៣-៥៨៤) អាគតោយេវ។

៧០៨. តំ វត្តន្តិ តថា បដិក្ខត្តំ វត្តំ។ ឋបេត្វាយទិ គប្បតីតិ “តុម្ហេ គណ្ណាជ វា, មា វា, ទិន្នំ ទិន្នមេវា” តិ សចេ សោ ឋបេត្វាវ គប្បតិ។ យថា តំ នវិនស្សតិ, តថា តំ គោបយិតព្ពន្ធិ យោជនា។ “អញ្ញោ តត្ថ អាគន្ធា បុច្ឆតិ” តិ អាទិនា អដ្ឋកថាយ វុត្តនយេន តត្ថាគតេន កប្បិយការកេន “កិមិទ” ន្តិ បុច្ឆិតេ សរូបំ អារិ កត្វា “គោបយិតស្សាមហំ ភន្តេ, គុត្តជ្ជានំ ទស្សេថា” តិ វុត្តេ “ឥមំ គហេត្វា ឯហី” តិ អវត្វា សត្តភូមិកម្មិ ចាសាទំ អភិវុហិត្វា “ឥធ ឋបេហី” តិ អវត្វា “ឥទំ គុត្តជ្ជាន” ន្តិ សុវត្ថិតជ្ជានំ ទស្សេត្វា តត្ថ ឋបិតេ អគ្គឡំ ទត្វា វត្ថិតព្ពន្ធិ វុត្តំ ហោតិ។

៧០៩. គុត្តជ្ជានំ គហេត្វា គប្បន្តស្ស កប្បិយការកស្ស អវត្តព្ពហោរំ ទស្សេតុមាហា “អាហារេទមិទ” ន្តិ អាទិ។ អកប្បិយន្តិ ឯត្ថ “វចន” ន្តិ លព្ពតិ។ ឯវំ អកប្បិយវចនំ អវត្វា សុវត្ថិតជ្ជានេ អាហារិត្វា ឋបិតេ កី កាតព្ពន្ធិ? វិក្កាយិកេ បត្តចីវរាទិកប្បិយភណ្ណោ អាហារេ “អម្ពា កំ ឥមិនា អត្ថោ, ឥមស្ស ឯវរូបំ មូលម្មិ អត្ថិ, កប្បិយការកោ ឯវ នត្ថិ” តិ វត្វា តេន “អហំ កប្បិយការកោ, មយ្ហំ ទស្សេថា” តិ វុត្តេ សចេ វុច្ឆតិ, ទ្វារំ វិវិត្វា “ឥទំ គណ្ណា” តិ អវត្វា “ឯត្ថ ឋបិត” ន្តិ ទស្សេត្វា តស្មី តស្ស អគ្បប្បមាលំ គហេត្វា ទេន្តេ អធិវាសេតព្ពំ។ អតិវេកំ គណ្ណាន្តេ “មយំ តុម្ពា កំ ភណ្ណំ ន គណ្ណាម, គប្បថា” តិ និហិត្វា អគ្គឡំ ទត្វា កប្បិយការកេ លទ្ធ “អម្ពា កំ ឯវរូបេន អត្ថោ, ឥទំ នាម មូលំ អត្ថិ” តិ វត្វា តេន កិណិត្វា ទិន្នេ អធិវាសេតព្ពន្ធិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន បដិបដ្ឋិតព្ពំ។

៧១០. ឋបេត្វា រូបិយគ្គាហន្តិ អនន្តរសិក្ខាបទេ វត្តមានសរូបំ សុវណ្ណាទិរូបិយំ បដិគ្គហេត្វា និស្សន្និត្វា ទេសិតាបត្តិកំ បុគ្គលំ ឋបេត្វា។ និស្សជ្ជបរិវត្តិតន្តិ ឯត្ថ និស្សន្និត្វា អាបត្តិយា ទេសិតាយ “សចេ តត្ថ អាគប្បតិ

អាវាមិកោ វា ឧបាសកោ វា"តិអាទិនា (ចារា. ៥៨៤) បទភាជនេ វុត្តនយេន
តត្ថាគតំ កប្បិយការកំ "អារុសោ ឥមំ ជានា"តិ វត្ថា "ឥមិនា កី
អាហរិយ្យតូ"តិ តេន វុត្តេ "ឥមំ វា ឥមំ វា អាហារា"តិ អវត្ថា "កប្បិយំ
អាចិត្តិតត្ថំ សប្បិ វា តេលំ វា មធុ វា ជាណិគំ វា"តិ (ចារា. ៥៨៤) វុត្តត្ថា ភិក្ខុនំ
កប្បិយវត្ថុមត្តេ អាចិត្តិតេ តេន និស្សជ្ឈវត្ថុំ បរិវត្តេត្វា អាហជំ កប្បិយភណ្ឌាន្តិ
អត្ថោ។

៧០០. អត្ថនោ បត្តភាគម្បីតិ តថា អាហជេ កប្បិយភណ្ឌោ សង្ឃស្ស
ភាជិយមាណេ អត្ថនោ វស្សក្កេន អត្ថនោ បត្តកោដ្ឋាសម្បិ។
បដិគ្គាហកភិក្ខុនោតិ រូបិយំ បដិគ្គហេត្វា អាបដ្ឋិត្វា និស្សដ្ឋិត្វា
ទេសិតាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ ន វដ្ឋតីតិ សម្ពន្ធោ។ អញ្ញតោតិ អត្ថតោ អញ្ញស្មា
បព្ពជិតមនុស្សមនុស្សតិរច្ឆានគតិតិបុរិសានំ អញ្ញតរតោ។ លទ្ធន្តិ តេហិ
អត្ថនា លទ្ធកោដ្ឋាសតោ ទិន្នវសេនបិ លទ្ធាំ តំ វត្ថុំ។

៧០២. យំ កិញ្ចិ បច្ចយន្តិ តំ វត្ថុំ បរិវត្តេត្វា គហិតេសុ ចតុសុ បច្ចយេសុ
អញ្ញតរម្បិ បច្ចយំ។ អន្តមសោ បថី ខណិក្ខា ឧប្បាទិតោទកម្បិ ធារូហិ
អាទិត្តអគ្គិម្បិ តេលេន ជលិតបដិបម្បិ វុត្តេ វា គេហោ វា បកតិនាយម្បិ
តាលបណ្ណម្បិ ឧបភោគបរិភោគារហំ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ តិ អដ្ឋកថាយ
វុត្តនយំ ឥមិនាវ សង្កហិតន្តិ គហេតត្ថំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ "អន្តមសោ
មក្កជាទីហិ តតោ ហរិត្វា អវញ្ញោ វេបិ តំ វា តេសំ ហត្ថតោ គឡិត្វា
តិរច្ឆានបរិគ្គហិតម្បិ បំសុក្ខលម្បិ ន វដ្ឋតិយេវា"តិអាទិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-
៥៨៤), "រូបិយបដិគ្គាហកស្ស បន កេនចិ បរិយាយេន តតោ
ឧប្បន្នបច្ចយបរិភោគោ ន វដ្ឋតី"តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥) ចាតិ។ ភិក្ខុនោតិ
រូបិយបដិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុស្ស។

៧១៣. អដ្ឋារមេ វាតិ ឧបរិ វត្តមានលក្ខណៈ បរិច្ឆ័ន្ន អដ្ឋារមេ វា។ តំ
រូបិយំ, “បតិទំ ទិស្វា” តិ សេសោ។ អដ្ឋារសេថិ វាតិ វត្តមានលក្ខណៈ
អន្តោអាវាសេ ច។ និក្ខិបន្តស្សាតិ “យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហវិស្សតី” តិ វុត្ត
ហានេ តស្មី វត្ថុស្មី គណនញ្ច ឧបលក្ខណញ្ច សល្លក្ខេត្វា បេបន្តស្ស។

៧១៤. តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “រូបិយេ រូបិយសញ្ញិ, វេមតិកោ, អរូបិយសញ្ញិ
រូបិយំ បដិគ្គណ្ហាតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ” ន្តិ (ចារា. ៥៨៦) ភកវតា ចាចិត្តិយំ
វុត្តំ។ ទុក្ខជន្តិ ឯត្ថ “ទ្វិកទុក្ខជ” ន្តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។

៧១៥. ក្រិយាក្រិយន្តិ គហណោន អាបជ្ជនតោ កិរិយំ។ បដិក្ខេបស្ស
អករណតោ អកិរិយន្តិ។

រូបិយបដិគ្គហណាកថាវណ្ណាន។

៧១៦-៧. និស្សគ្គិយស្សាបិ វុត្តន្តិ “និស្សគ្គិយចាចិត្តិយស្ស វុត្ត” តិ
បឋមសិក្ខាបទេ និទ្ទិដ្ឋេសុ រជតាទីសុ ចតុសុ អញ្ញាតរំ វុត្តំ។ ទុក្ខជស្ស ច វុត្តំ
វាតិ បឋមំ ទស្សិតមុត្តាទិទុក្ខជវត្ថុសុ អញ្ញាតរំ វា, ឥហោភយត្ថ
ហេតុជលសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ កប្បិយស្ស ច វុត្តំ វាតិ យថាទស្សិតេសុ ឯវ
មុត្តមាសាទិកប្បិយវត្ថុសុ អញ្ញាតរំ វា, ឥហ អវយវាវយវិសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។
អវយវាវយវីនំ អភេទេថិ ភេទុបចារវសេន យថា “សិលាបុត្តកស្ស សរីរ” ន្តិ
កប្បិយវុត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ “កប្បិយេន វត្ថុនា” តិ វត្តមានត្តា។ ឥទានេត្ថ
ទុក្ខជវត្ថុនោ, កប្បិយវត្ថុនោ ច និស្សគ្គិយវត្ថុនា បរិវត្តិតត្តា អាបត្តិ ហោតីតិ
គហោតត្ថំ។ និស្សគ្គិយវត្ថុនា យោ បរិវត្តេតិ, តស្ស អាបត្តិតិ យោជនា។

ទុក្ខជស្ស វត្ថុនា, កប្បិយេន ច វត្ថុនា វុត្តំ និស្សគ្គិយស្ស បរិវត្តេតិ,
អាបត្តិតិ យោជនា។ ឥធម ឧភយត្ថាបិ បរិវត្តិតស្ស និស្សគ្គិយវត្ថុត្តា អាបត្តិ

ហោតិ។ ឯវំ តីសុបិ ហំនេសុ “អាបត្តិ”តិ សាមញ្ញវចនេន
និស្សគ្គិយចាចិត្តិយមេវ វុត្តន្តិ បករណតោលព្ភតិ។

៧១៨. ធុក្កជស្សេវ វត្ថុនា ធុក្កជស្ស ច វត្ថុំ វា បរិវត្តតិ, ធុក្កជន្តិ យោជនា។
“វត្ថុំ វា កប្បិយស្ស”តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ, កប្បិយវត្ថុន្តិ វត្ថុំ ហោតិ។ ឥមស្ស
កប្បិយវត្ថុនាបិ ធុក្កជវត្ថុនា បរិវត្តិតត្តា ធុក្កជំ ហោតីតិ គហោតព្ភំ។

៧១៩. “វត្ថុនា កប្បិយស្ស”តិ ឥទម្បី វុត្តនយមេវ។ កប្បិយវត្ថុនាបិ
បរិវត្តិតេ ធុក្កជវត្ថុវសេន ធុក្កជំ ហោតីតិ អាហា “តថា”តិ។

៧២០. “តថា”តិ ឥមិនា “វត្ថុនា”តិ ឥទំ អាកឡតិ។ “និស្សគ្គិយស្ស”តិ
ឥមិនា ចាចិត្តិយមាហា។ បុព្ពន្តិ បឋមំ, បុព្ពេ វុត្តរូបិយបដិគ្គហណាសិក្ខាបទេតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនាតិ រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទេន។ បរិវត្តនំ វាវតន្តិ សម្ពុទ្ធោ។

៧២១. រូបិយន្តិ ច សញ្ញិស្សតិ “រូបិយំ នាម សត្តុវណ្ណោ កហាបណោ
លោហាមាសកោ ធារុមាសកោ ជតុមាសកោ, យេ វោហារំ គប្បន្តិ”តិ (ចារា. ៥៨៩)
បទភាជនេ វុត្តេសុ រូបិយសញ្ញតេសុ វត្ថុសុ “អញ្ញាតរ”ន្តិ សញ្ញិស្ស។
អរូបិយេតិ ខរបត្តាទិម្ហិ។ តេន អរូបិយេន។ “ចេតាបេន្តស្ស អរូបិយ”ន្តិ
បទន្នេនោ។ “អរូបិយេ រូបិយសញ្ញិ រូបិយំ ចេតាបេតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិ
(ចារា. ៥៩១) វុត្តត្តា រូបិយបរិវត្តនេ ធុក្កជស្ស អភាវតោ, ចាចិត្តិយស្ស ច
សម្ពុវតោ រូបិយំ ន គហោតព្ភំ។ អរូបិយេ រូបិយំ ឥតិ សញ្ញិស្ស ច វិមតិស្ស ច
អរូបិយំ ចេតាបេន្តស្ស តេន ទ្វេ ធុក្កជានិ ហោន្តិតិ យោជនា។

៧២២. អរូបិយេ អរូបិយន្តិ សញ្ញិស្សតិ ឯត្ថ “អរូបិយំ បរិវត្តន្តស្ស”តិ
សេសោ។ បញ្ចហិតិ សហត្ថេ ករណាវចនំ, “សហធម្មិកេហិ”តិ សេសោ,
បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សទ្ធិន្តិ អត្តោ។ វទតោតិ វោហារតោ, កយវិក្កយំ

ករោន្តស្ស្សតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុភិក្ខុនិសាមណោសាមណេវិសិក្ខុមាណសដ្ឋានតេហិ
បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ អរូបិយំ បរិវត្តន្តស្ស អនាបត្តតិ អត្ថោ។

៧២៣. សំរោហារេន សមុជ្ជានតោ ក្រិយសមុជ្ជានំ។

រូបិយសំរោហារកថាវណ្ណាន។

៧២៤. កប្បិយំ នាម

“ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសន្តបរិក្ខារា, អន្តមសោ
ចុណ្ហិបិណ្ឌាបិ ឧន្តកជ្ជម្បិ ឧសិកសុត្ថម្បិ” តិ បទភាជនេ វុត្តានិ កប្បិយវត្ថុនិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ចីវរាធិនំ កប្បិយភណ្ឌានំ វសេន អនេកវិធ” តិ។
កប្បិយេនេវាតិ តេនេវ កប្បិយេន វត្ថុនា។ “កយវិក្កយំ សមាបន្នេយ្យាតិ
‘ឥមិនា ឥមំ ទេហិ, ឥមិនា ឥមំ អាហារ, ឥមិនា ឥមំ បរិវត្តេហិ, ឥមិនា ឥមំ
ចេតាបេហិ’ តិ អដ្ឋាចរតី” តិ (ចារា. ៥៩៥) វចនតោ “បរិវត្តយតោ” តិ ឥមស្ស
“កយវិក្កយំ សមាបន្នតោ” តិ បរិយាយោ។

តត្ថ អញ្ញស្ស ហត្ថតោ កប្បិយវត្ថុនា បរិវត្តេត្វា គហណំ កយោ នាម។
អត្ថនោ ហត្ថតោ កប្បិយវត្ថុំ បរិវត្តេត្វា ធានំ វិក្កយោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“ឥមិនា ឥមំ ទេហិ” តិ អាធិនា ហិ នយេន បរស្ស កប្បិយភណ្ឌំ គណ្ណាត្តោ កយំ
សមាបន្នតិ, អត្ថនោ កប្បិយំ ទេន្តោវិក្កយ” តិ។ “ឋេបេត្វា សហធម្មិកេ” តិ
វុត្តត្វា បរិវត្តយតោតិ ឯត្ថ អញ្ញេហិ សទ្ធិន្តិលត្ថតិ។ ឯត្ថ អញ្ញេ នាម គិហិនោ
ឥត្ថិបុរិសា, សាសនតោ ពាហិរា បព្ពជិតា ច។ តស្មា អយំ កយវិក្កយោ
អន្តមសោ មាតាបិតូហិបិ ន កាតត្តោយេវ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អយញ្ញំ
កយវិក្កយោ ឋេបេត្វា បញ្ច សហធម្មិកេ អវសេសេហិ គិហិបព្ពជិតេហិ
អន្តមសោ មាតាបិតូហិបិ សទ្ធិន វុត្តតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៥៩៥)។

៧២៥. អកប្បិយស្ស វត្ថុស្សាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ

វុត្តចីវរាទិកប្បិយវត្ថុតោ អញ្ញាស្ស និស្សគ្គិយទុក្ខជវត្ថុស្ស។ តេនេវាតិ
អកប្បិយវត្ថុនាយេវ។ “កប្បិយស្ស ចា”តិ ចាបសេសោ, តេនេវ អកប្បិយេន
វត្ថុនា កប្បិយស្ស វត្ថុស្ស បរិវត្តនញ្ញាតិ យោជនា។ ឯវញ្ញា ចាបសេសោ អកតេ
អកប្បិយេន វត្ថុនា កប្បិយស្ស បរិវត្តនំ កយវិក្កយេ សង្កហេតុំ សិយា, តំ
នយុដ្ឋតិ តស្ស រូបិយសំវោហារេយេវ សង្កហិតត្តា, ឥធ ច “កប្បិយវត្ថុស្សេវ
កប្បិយវត្ថុនា បរិវត្តនំ កយវិក្កយោ”តិ និយមិតត្តា។ និទ្ទិដ្ឋន្តិ
“អកប្បិយភណ្ឌាបរិវត្តនញ្ញា កយវិក្កយសង្កហំ ន គច្ឆតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៥៩៤) អដ្ឋកថាយំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

៧២៦. តស្មាតិ យស្មា អញ្ញាត្រ សហធម្មិកេហិ កប្បិយវត្ថុស្សាបិ

កយវិក្កយោ ន វដ្ដតិ, អកប្បិយស្ស, កប្បិយស្ស ច វត្ថុនោ អកប្បិយេនេវ
វត្ថុនា បរិវត្តនញ្ញា រូបិយសំវោហារេ សង្កហិតត្តា កយវិក្កយសង្កហំ ន គច្ឆតិ,
តស្មា។

៧២៩. ឥទំ នាមាតិ ឱទនាទិកប្បិយវត្ថុមេវ អាហា។

៧៣០-១. “គហេត្វា”តិ អាទិកាថាយ វត្ថុលក្ខណស្ស ឧទាហរណំ
ទស្សេត្វាវ អាបត្តិកេទំ ទស្សេតុមាហា “វិយាសាទ”ន្តិអាទិ។ ធល្លិដ្ឋិ រុក្ខតថំ។
វល្លិដ្ឋិ លតំ។ កដ្ឋន្តិ ឥន្ទនទារុំ។ ទារុដ្ឋន្តិ គេហសម្ភារាទិទារុំ។ វិបល្លាសេនាបិ វត្ថុតំ
“វល្លិ វា បន ធល្លិ វា, ទារុំ វា កដ្ឋមេវ វា”តិ។ វត្ថុនដ្ឋន្តិ តថា វត្វា អាហារាបិ តានំ
ធល្លិអាទិវត្ថុនំ។ កយវិក្កយេ អាបត្តិយោ ហោដ្ឋិតិ យោជនា,
និស្សគ្គិយចាចិត្តិយាបត្តិយោ ហោដ្ឋិតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៣២. “ឥតិ ឯវា” តិ បទច្រើន, “បិវិត្វា” តិ អាទិនា នយេន បុព្វកាលេ
វិហិតបច្ចយន្តំ អកត្វា វុត្តនយេនេវាតិ អត្ថោ។

៧៣៣. ភូមិយាលិម្បនេតិ យោជនាយំ បន សេនាសនភូមិយំ
បរិកណ្ណាករណាកាឡ កាធិវណ្ណាករណាវសេន លេបនេ។ វុត្តជោវនេតិ
ចីវរាធិវត្ថុនំ ជោវនេ។ ឯត្ថាតិ តេសុ វុត្តប្បការេសុ។ ឯតេសំ គហណាស្ស
ឧបលក្ខណត្ថា ឯវុបេសុ អញ្ញេសុ ហនេសុ។

៧៣៤. អយន្តិ ភូមិសោធនាធិវសេន អាបជ្ជា ចាចិត្តិយាបត្តិ។

៧៣៥. បេត្វា ភណ្ណាសាមិកន្តិ ឯត្ថ ព្យតិវេកវសេន អញ្ញស្ស
កប្បិយ ការស្សាតិ លព្ពតិ។

៧៣៦. ភាសតោ អនាបត្តិ តិ យោជនា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

កយវិក្កយ កថាវណ្ណាជា។

កោសិយវត្ថោ ធុតិយោ។

៧៣៧. កប្បិយា បត្តា មត្តិកាយោមយា ជាតិតោ ធុរេតិ យោជនា។
វណ្ណាតិ បមាណានិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “តយោ បត្តស្ស វណ្ណាតិ តីណិ
បត្តស្ស បមាណានី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។ តេនាហ “ឧក្កដោ
មជ្ឈិមោមកោ” តិ។

៧៣៨. ទិទ្ធិ តណ្ហាលនាឡីនន្តិ សុកោដ្ឋិតានំ អខណ្ឌានំ
បុរាណសាលិតណ្ហាលានំ ទ្វេ នាឡិយោ គហេតព្ពា។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ហាលានំ សុកោដ្ឋិតបរិសុទ្ធាន” តិ (ចារា. អដ្ឋ.

២.៦០២)។ ភត្តន្តិ អវស្សវិតំ អនុត្តណ្ណាលំ អកិលិន្នំ អបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ
កុន្ធមកុលរាសិសទិសំ សុបក្កោទនមេវ គហេតព្ពំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“អនុត្តណ្ណាលំ អកិលិន្នំ អបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ កុន្ធមកុលរាសិសទិសំ
អវស្សវិតោទន”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។ មគធនាឡិយាតិ មគធរដ្ឋេ នាឡិយា,
សា នាឡិ តិលានំ អដ្ឋបសតានិ គណ្ណាតិ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“ខារិទសទ្វយំ វាហោ, ខារី ទោណាដ្ឋកទ្វយំ;
ទិអដ្ឋនាឡិយោ ទោណោ, នាឡេកា បសតដ្ឋកំ;
លក្ខំ តិលានំ បសតំ, វតំ វុត្ថំ បមាណតោ”តិ។

“មគធនាឡិ នាម អឡុតេរសបលា ហោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)
អនុកដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ តព្ពណ្ណនាយ “អឡុតេរសបលានិ មាសេហិ
គហេតព្ពានី”តិ វុត្ថំ។ កេចិ បនាហុ -

“ចតុប្បសតិកា មុដ្ឋិ, បលព្វោតំ ចតុគ្គណំ;
កុឡុប្បសតព្វោវ, ចត្តារិ ចេវ នាឡិ តុ។

“សោយេវ បត្តោ ចត្តារោ, បត្តា អន្ធា កមុច្ឆតេ;
អន្ធា កានម្មិ ចត្តារិ, ‘ទោណោ’តិ បរិកិត្តិតោ”តិ។

អាចរិយា បន “អដ្ឋបសតា មាគធនាឡិ”តិ បុព្វបក្ខមេវ រោចយន្តិ។

ខាននព្វា ចតុព្ពាគន្តិ តស្មី ភត្តេ ចតុធាវិភត្តេ ឯកភាគមត្តំ
ហត្ថហារិយយនមុគ្គសូបន្តិ អត្ថោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តស្ស ឌីទនស្ស
ចតុត្ថភាគប្បមាណោ នាតិយនោ នាតិតនុកោ ហត្ថហារិយោ
សព្វសម្ពារសម្ព័តោ មុគ្គសូចោ បក្ខិបិតព្ពោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។

ព្យញ្ជនព្យា តទ្ធិបិយន្តិ យាវ ចរិមាលោបំ, តាវ សព្វាលោតានុវំ
 មជ្ជមំសាទិព្យញ្ជនព្យា។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អាលោបស្ស អាលោបស្ស
 អនុវំ យាវ ចរិមាលោបប្បហោនកំ មជ្ជមំសាទិព្យញ្ជនំ បក្ខិបិតព្ពា”ន្តិ។ ឯត្ថ ច
 អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុវំ ព្យញ្ជនស្ស មត្តា នាម
 ឌីននចតុត្ថភាគោ”តិ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨៧) ព្រាហ្មយុសុត្តស្ស អដ្ឋកថាយំ
 វុត្តត្តា អាលោបស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ ព្យញ្ជនំ អាលោបស្ស អនុវំ
 គហោតព្ពំ។ ឥធ បនសូបស្សេវ ឌីននចតុត្ថភាគប្បមាណំ ទស្សេត្វា ឯតស្ស
 លក្ខណោ ទស្សិតេ ឥតវស្សាបិ ទស្សិតមេវ ហោតីតិ ព្យញ្ជនស្ស តថា
 វិសេសេត្វា បមាណំ ន ទស្សិតំ។ ឌីននេ បក្ខិបិតព្ពានិ
 សប្បិតេលតក្កវសកញ្ជិកាទិនិ គណានុបគានិ ន ហោន្តិ។

៧៣៩. តំ សព្ពន្តិ យថាវុត្តភក្កាទិនិវសេសំ។ គណ្ហាទីតិ វក្ខមាទេហិ តីហិ
 បការេហិ គណ្ហាទិ។ តស្សាទិ ឧក្កជ្ជស្ស បត្តស្ស។ ឧបខ្លោតិ តស្មី បត្ត
 គណ្ហានកទព្ពសម្ពាគាហិ បត្តោ តំសហចរិយេន “ឧបខ្លោ”តិ វុត្តោ។
 តទុបខ្លោ ចាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តស្ស មជ្ឈិមស្ស បត្តស្ស ឧបខ្លោ
 តទុបខ្លោតិ គហោតព្ពំ។

៧៤០. ឥមេសុ តីសុ បត្តេសុ ឧក្កជ្ជស្ស វុត្តំ ឌីននាទិ សព្ពំ យស្មី បត្តេ បក្ខិវុត្តំ,
 តស្ស មុខវដ្តិមត្តកេ បុញ្ញិយមាណំ ហិរកំ ហោជ្ជាភាគេ ជុសតិ, សោ
 ឧក្កជ្ជមជ្ឈិមោ នាម, ហិរតោ អតិរកំ តិជ្ជតិ, សោ ឧក្កជ្ជាមកោ នាម,
 អន្តោបត្តេ មុខវដ្តិយា ហោជ្ជិមន្តំ អប្បត្វា តិជ្ជតិ, សោ ឧក្កជ្ជក្កដ្ឋា នាម, ឯវំ
 មជ្ឈិមោ ច ឌីមកោ ច បច្ចេកំ តិវិជោ ហោតីតិ សព្ពេ នវ បត្តា ហោន្តិ
 ទស្សេតុមាហា “ឧក្កជ្ជស្ស”តិអាទិ។ តស្សេវាទិ ឧក្កជ្ជស្សេវ។ ឌីមកោ ច
 មជ្ឈិមោ ចាតិ ឌីមកមជ្ឈិមា។ ឥធ មជ្ឈិមោ ច ឌីមកោ ច ឧក្កជ្ជស្សេវ ភេទោ។

ឯស នយោ ឥតរទ្ធយេបិ។ “ឯ”ន្តិ ឥមិនា យថា “ឧក្កជ្ជក្កដ្ឋា ឧក្កដ្ឋាមកោ
ឧក្កជ្ជមជ្ឈិមោ”តិ យោជេតព្ពោ, ឯវំ មជ្ឈិមោមកានម្យំ យថាក្កមយោជនំ
នស្សេតិ “មជ្ឈិមោ មជ្ឈិមុក្កដ្ឋា មជ្ឈិមោមកោ, ឌីមកុក្កដ្ឋា ឌីមកមជ្ឈិមោ
ឌីមកោមកោ ចា”តិ។

៧៤០. តេស្វតិ នវសុ បត្តេសុ។ តស្មាតិ អបត្តការតោ។ ន គប្បន្តិ
ឧក្កជ្ជក្កដ្ឋា ឌីមកោមកញ្ចាតិ ទ្វេ អបេក្ខិត្វា ពហុវចនំ កតំ។ ឯតេ
ភាជនសង្ខេបេន បរិភុញ្ញិតញ្ចាតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តស្មា ឯតេ
ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ញិតញ្ចា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។

៧៤២. បត្តលក្ខណសំយុតន្តិ ឯត្ថ បត្តលក្ខណំ នាម
យថាវុត្ថបមាណយុត្តតា, “អយោបត្តោ បញ្ចហិ ចាកេហិ បក្កោ
មត្តិកាបត្តោ ធ្វិហិ ចាកេហិ បក្កោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨) វុត្តា ចាកសម្បត្តិ,
កិណិត្វា គល្លាតិ ចេ, តស្ស ធាតព្ភមូលស្ស អសេសេត្វា ទិន្នភារោ,
ទិន្នភារោ, ទិន្នរាជិនំ អភារោតិ បញ្ចវិជំ។ ហោតិ ចេត្ថ -

“បមាណយុត្តតា ចាក-សម្បត្តិ ទិន្នមូលតា;
អច្ឆិទ្ធារាជិតា ចេតិ, បត្តលក្ខណបញ្ចក”ន្តិ។

“អធិដ្ឋាយ វា វិកប្បេត្វា វា”តិ វា-សន្ថោ យោជេតព្ពោ។ អធិដ្ឋាយាតិ បឋមំ
បរិភុត្តេ បត្តេ សតិ តំ បច្ចុទ្ធវិទ្ធវា អធិដ្ឋាតព្ភបត្តោ ហត្ថចាសេ ចេ ហោតិ,
វក្ខមាណនយេន “ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ វចីភេទករណាវសេន វាចាយ វា វចីភេទំ
អកត្វា ឯវមេវ ចិន្តេត្វា ហត្ថេន គហេត្វា ជន្មាបេន្តេន កាយេន វា ទ្វេវ ចេ
ហត្ថចាសា ហោតិ, ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា
ភិក្ខុតញ្ចាតិ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨ អត្ថតោ សមាជំ) វុត្តនយេន

ឯកកេន វា បច្ឆា សតិសម្មាសេ សរាបេត្វា កុក្កុច្ចំ វ្យាបសមេតុំ សមត្ថស្ស
បុគ្គលស្ស សន្និធានេ វា អធិដ្ឋាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “អញ្ញស្ស សន្តិកេ អធិដ្ឋានេ
អយមាធិសំសោ - សចស្ស ‘អធិដ្ឋិតោ នុ ខោ មេ, នោ’ តិ វិមតិ ឧប្បជ្ឈតិ, ឥតរោ
សារេត្វា វិមតី ធិន្ទិស្សតី” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨) អយមត្ថោ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថោ។
“ទ្វេ បត្តេ អធិដ្ឋាតុំ ន លភតី” តិ គណ្ឌីបទេ វុត្ថំ។

វិកប្បេត្វាតិ (ចាចិ. ៣៧៣; ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨; កដ្ឋា. អដ្ឋ.
វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណានា) ត្ថ វិកប្បេតព្ពស្ស បត្តស្ស ឯកត្ថពហុត្ថំ,
សន្និហិតាសន្និហិតត្ថញ្ច សល្លកេត្វា ឯកំ ចេ សន្និហិតំ, “ឥមំ បត្ថំ តុយ្ហំ
វិកប្បេមី” តិ វា “ឥមំ បត្ថំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី” តិ វា អាទិនា នយេន
ឯកំ វិកប្បេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯត្ថ “បរិភុញ្ញេយ្យា” តិ វុត្ថត្ថោ, “មយ្ហំ សន្តកំ
បរិភុញ្ញេហិ វា វិស្សន្នេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី” តិ តេន អបច្ចទ្ធដេ
បរិភុញ្ញេតុំ អយុត្តត្ថោ “វិកប្បេត្វា” តិ បច្ចទ្ធដវិសេសោ គហោតញ្ញោ។

៧៤៣. ធារេយ្យាតិ អនធិដ្ឋហិត្វា, អវិកប្បេត្វា ច បរិភុញ្ញេតញ្ញោ។ តំ កាលំ
បត្ថំ អតិក្កាមយតោតិ យោជនា។ “ធិស្សគ្គិយ” ន្តិ ឥមិនាបិ “បត្ថ” ន្តិ ឥទំ
យុជ្ជតិ។ បត្ថ-សន្ថោ មាគធិកានំ ទិលិដ្ឋកោ, តស្មា ឯវំ វុត្ថោ។

៧៤៤. អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ អនន្តោគធន្តោ អតិវេកភារំ ធស្សេតុមាហា “យំ
បត្ថ” ន្តិអាទិ។

៧៤៥. សម្មុខេតិ អឡុតេយ្យហត្ថប្បទេសតោ អន្តោ បិ តំ បត្ថំ។ ទូរស្មិន្តិ
អឡុតេយ្យរតនតោ បរភាគេ “អន្តោគព្ពេ វា ឧបរិចាសានេ វា សាមន្តិវិហារេ
វា” តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថប្បការេ ទូរេបិ។ យត្ថ កត្ថចិ វិកប្បនកាលេបិ

សន្តិកម្មរវាងគេទាំងពីរមេរៀន យោងតាមវត្តមាន។ “វិកលច្បាប់ បន្តបង្កើនបំបែក
លក្ខណៈ” គឺ គណៈបន្តបង្កើន។ អយ្យក ឈ្មោះ “សម្បត្តិ បច្ចុប្បន្ន” គឺ អាទិទេវយោ។

៧៤៦. វាចាកាយវិសេស ធុរៈ អធិដ្ឋាន វាចាធិដ្ឋាន ធម្មតា
កាយាធិដ្ឋាន ធម្មតាមាហា “អាភោគ” ធុរៈ អាភោគ “សម្បត្តិ
អធិដ្ឋាន” គឺ អាភោគ។ “មនសា” គឺ សមាធិ វិចិត្រា វត្ត ហោតិ។
កាយវិការោ កាយវិការកំ, ហេតុន ជន្មាបនាទិកាយ កិរិយា អត្ថោ
ឯតេន កាយាធិដ្ឋាន ហេតុន អបត្តព្វេ ទ្វេន កាតព្វន្ត ធម្មតា។

៧៤៧-៨. “ជហិតិ អធិដ្ឋាន” ធុរៈ បន្តបង្កើន។ ធានតោតិ អញ្ញស្ស ធានេន
ភេទកតោតិ ភិក្ខុនេន។ ធានតោតិ បត្តសាមិកស្ស កាល កិរិយាយ។
វិញ្ញាណតោតិ សិក្ខា អបច្ចកាយ គិហិការៈ បកមនេន។ ឧទ្ធករតោតិ បច្ចុប្បន្នេន
បច្ចុប្បន្នតោតិ សិក្ខាបច្ចុប្បន្នេន។ បរិវត្តនតោតិ លិង្គបរិវត្តនេន។ គាហតោតិ
វិស្សសគ្គហនេន, អធិដ្ឋាន គហនេន ច។

កត្តសិក្ខាប្បមាណាតិ សត្តន្ត ធម្មានំ ឧទ្ធកតវស្ស កត្តនោ
សិក្ខាប្បមាណេន។ ខេនតិ មុខវិជ្ជា ទ្វត្តលតោ ហោជ្ជា អាកាសបរិយាយេន
ធិនេន។ អាណិយា វាតិ អយោមយាយ អាណិយា វា។

៧៥០-១. មណីបត្តោតិ មណីនា កតោ។ វេទ្យវិយុត្តោតិ
មរកតមណីមយោ។ ដលីកុត្តោតិ ដលីកថាសាណេន កតោ។ កាចមយោតិ
កាចមត្តិកាមយោ។ កំសមយោតិ កំសលោហេន កតោ។ តិប្បមយោតិ
កាឡតិប្បមយោ។ សីសមយោតិ សេតតិប្បមយោ។ វិបល្លាសេន ច វេទន្តិ។
សង្ឃមយោតិ វេទតមយោ។

៧៥២. យដកជាហោតិ យដកចាលំ។ សីសកជាហោតិ ធរសីសកចាលំ។
តុម្ពន្តិ អលាពុ។ អស្សាតិ ឯកាទសវិធស្ស បត្តស្ស។ អនុលោមិកន្តិ
អកប្បិយវសេន អនុលោមំ។ តត្ថាតិ តស្មី ឯកាទសវិធរ។ តម្ពមយំ
លោហាមយំ ថាលកំ បន វដ្តតីតិ យោជនា, បត្តោយេវ ន វដ្តតិ,
តម្ពលោហាមយា ថាលកា បន វដ្តតីតិ អត្ថោ។

៧៥៣. តដ្ឋិកាទីនីតិ អាទិ-សន្ទេន វដ្ឋកាទីនំ សន្តិហោ។ វដ្ឋកន្តិ ច
អឡបន្តាការោ លោហាទិមយោ ភាជនិយវិសេសោ។ បុគ្គលស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។
គិហី ច សង្ឃោ ច គិហិសង្ឃោ, តេសំ សន្តកា គិហិសង្ឃិកា។

៧៥៤. យំ កិញ្ចិ បត្តន្តិ សត្តសុ បត្តេសុ យំ កិញ្ចិ បត្តំ។ វោទកំ កត្វាតិ
វិគតោទកំ កត្វា។ បដិសាមេយ្យាតិ និក្ខេទាហជ្ជានេ និក្ខិបនវសេន,
ជីវិកាយ បក្ខិបិក្វា ពន្ធនវសេន វា សង្គ្រាមេយ្យ។

៧៥៥. ឌីតាបេតុន្តិ អាតបេ, អគ្គិម្ពី វា តាបេតុំ។ ឧណ្ហោតិ តស្មីយេវ ឧណ្ហោ។ ន
និទហេតញ្ញោតិ ន ឈាបេតញ្ញោ។ សីសាបនយនមេវ ន វដ្តតីតិ ន
និទហេតញ្ញោតិ អត្ថោ អធិកនិវារណានេវ វិញ្ញាយតិ។

៧៥៦. មិឡ្ហន្តេតិ មិឡ្ហិយា អន្តោ។ បរិភណ្ឌាន្តេតិ បមុខេ មហាមិឡ្ហិយា អន្តោ។
“វិត្តិណ្ឌោតិ អន្តមសោ ទ្វិបត្តមត្តោកាសវិត្តារេ”តិ កេចិ។ វេបេតុំ បន វដ្តតីតិ
យោជនា, វលយាទិអាធារេន វិនាបិ វេបេតុំ វដ្តតីតិ អត្ថោ។ “មិឡ្ហិយា បមុខេ
មិឡ្ហិយា ច ខវត្ថមិបទេសាទីសុ ច វលយមត្តកេ វេបេតុំ វដ្តតី”តិ វទន្តិ។

៧៥៧. ធារុអាធារកេតិ ឧទុក្ខលសទិសេ ធារុមយេ អាធារេ។ ទ្វេ បត្តេ
វេបេតុម្បិ វដ្តតីតិ បត្តមត្តកេ អបរស្សាបិ បត្តស្ស វេបនវសេន ទ្វេ បត្តេ
វេបេតុម្បិ វដ្តតិ។ អបិ-សន្ទេន ឯកស្មី វត្តព្ភមេវ នត្តីតិ ទស្សេតិ។ អយមេវ

នយោតិ “ធូបិ បត្តេ វេបេតុំ វុដ្ឋតី” តិ អយំ នយោ។ ទណ្ឌភូមិអាធារកេសូតិ
ឯត្ថ ទណ្ឌាធារោ នាម ពហូហិ ទណ្ឌាហិ កតោ។ ភូមិអាធារកោ នាម ភូមិយំ
កតោ អាលវាលវលយាការោ សិលិដ្ឋាធារោ។ “ទន្តវេត្ថលតាធិមយោ
ភូមិអាធារកោ” តិ កេចិ។

៧៥៨-៩. តដ្ឋិកាយាតិ តាលបណ្ណាធិហិ កតតដ្ឋិកាយ។ ចោត្តកេតិ
មកចិវាកមយេ វា វុត្តវាកមយេ វា អត្តរណេ។ កដសារកេតិ
តាលបណ្ណាធិហិ វេតេ អត្តរណេ។ បរិកណ្ឌាកតាយាតិ
កតកោមយបរិកណ្ឌាយ។ អបិ-សន្នេន សុធាកម្ពំ កត្វា ចាសាលោន យំសិក្ខា
មជ្ជកតាយ ភូមិយា វុត្តព្ពមេវ នត្ថិតិ ទស្សេតិ។ វាលុកាសុ វាតិ
លេខុចាសាលាសក្ខរកចាលាធិអមិស្សាសុ សណ្ឋាសុខុមវាលុកាសូតិ វុត្តំ
ហោតិ។ តេនេវាហ “តថាវុចាសូ” តិអាធិ។ វជម្ពិ សន្នេបិ អសន្នេបិ វិសុំយេវ
“ខរភូមិយា ន វេបេតត្ថ” ត្ថិ វុត្តត្ថា “សរជាយា” តិ ឥមិនា វជោកិណ្ណំ
សណ្ឋាភូមិមាហា។ ខរភូមិយាតិ ជរុសភូមិយា។

៧៦០. លក្ខេតុន្តិ ឌីលម្ពេតុំ។ ទណ្ឌកោជិយា, នាគទន្តកោជិយា ច បត្តមុខេន
បក្ខិបិក្ខា វេបនម្បិ លក្ខនំ នាម។ ធម្មត្ថមញ្ចប្បិវេសូតិ ធរត្ថ, អដ្ឋេ, មញ្ចប្បិវេ ច។

៧៦១. អជនិសូតិ អដ្ឋេសុ។ ពន្ធិត្វាតិ ជរិកាយ អំសវទ្ធនកាធិនា យេន
កេនចិ ពន្ធិត្វា។ ឌីលម្ពេតុម្បិ តិ លក្ខេតុម្បិ។ “វេបេតុំ ឧបរី” តិ បទច្នេដោ។

៧៦២. មញ្ចប្បិវេស្កកេតិ មញ្ចប្បិវេសុ វេបិតបត្តា យថា ន បតន្តិ, តថា
អជនិមត្តកេ ធារុនា បរិក្ខេបេ កតេ មញ្ចប្បិវេស្កកា នាម ហោតិ, តាធិសេ
មញ្ចប្បិវេស្កកេ វេបេតុំ វុដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ ភត្តបូរោបិ ភត្តស្ស បូរោបិ។ អបិ-

សន្តោស យាតុតេស្តបរិបូរិតស្សបិ សង្គហោ។ តុច្ឆបត្តេវិនិច្ឆយោ
យថាវុត្តោយេវ។ បូរណំ បូរោ, ភត្តស្ស បូរោ ភត្តបូរោ។

តិកាណាវាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧៦៣. កវាជន្តិ ធារកវាជជលកំ។ “សេនាសនេ
ធារកវាជវាតចានកវាជាទី”តិអាទីសុ ធារជលកំ “កវាជ”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ ន
បណាមេយ្យាតិ ន នាមេយ្យ ន ចាលេយ្យ, ន ច បិទហេយ្យាតិ អត្ថោ។ បត្ត
ហត្ថេយស្ស សោ បត្តហត្ថោតិ ភិក្ខុនិករណោយំ ពាហិវត្ថសមាសោ
“វជិរចាលី”តិអាទីសុ វិយ។ “បណាមេយ្យ អស្ស”តិ បទច្រនោ។

៧៦៤. ន នីហរេយ្យ បត្តេន ចលកានីតិ រសំ បិវិត្វា
ចាតិមមុក្កជលដ្ឋកានិ ធម្មតានិ ពហិ ធម្មតុំ បត្តេន ន នីហរេយ្យ។ អដ្ឋកានិ
វាតិ បនសដ្ឋកាលដ្ឋអាទិអដ្ឋកានិ វា។ ឧប្បិដ្ឋមុទកន្តិ មុខធាវនាទិកំ
ឧប្បិដ្ឋមុទកំ។ បត្តេន នីហរេយ្យាតិ យោជនា, ពហិ ធម្មតុំ តំ បត្តេ អាសិញ្ចិត្វា
ហរេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតថា ឧប្បិដ្ឋបត្តេនធាវនោទកម្មិ តេនេវ បត្តេន ពហិ
ន នីហរេយ្យ សិយា។

៧៦៥. បដិគ្គហេតិ មុខធាវនោទកន្តិ បដិគ្គហោ, ខេឡមល្លកោវ។ មុខតោ
នីហរេយ្យ មុខេន ធម្មតុំ មំសខណ្ឌានិ យំ កិញ្ចិ។

៧៦៦. វិនស្សតីតិ វិព្ពមេន វា សិក្ខាបច្ឆក្ខានេន វា កាលកិរិយាយ វា
វិនស្សតិ។ អថ វា យោតិ បច្ឆត្តវចនំ “យស្ស”តិ សាមិវសេន បរណាមេត្វា
យស្ស ភិក្ខុនោ បត្តោ ភេនេន វា អច្ឆេនេន វា ចោរិកាយ ហរណេន វា នស្សតិ,
តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។

៧៦៧. បឋមស្សតិ បត្តវគ្គស្ស បឋមំ សង្កហិតត្តា បឋមស្ស។ បត្តស្សតិ
បត្តសិក្ខាបទស្ស។ បឋមេនាតិ ចីវរវគ្គស្ស បឋមំ សង្កហិតត្តា បឋមេន
កថិនេនាតិ សម្ពុទ្ធា។ មហេសីនាតិ មហេន្តេ សីលក្ខន្ធានយោ គុណោ ឯសិ
គវេសីតិ មហេសិ។ បឋមស្ស បត្តស្ស សមុជ្ឈានានយោ សព្វេ ឥធ
អនិច្ចដ្ឋវិនិច្ឆយា បឋមេន កថិនេន សមា សទិសា ឥតិ មហេសីនា មតា
អនុមតា អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។

បឋមបត្តកថាវណ្ណានា។

៧៦៨. បញ្ច ពន្ធនានិ ឧនានិ យស្ស សោ បញ្ចពន្ធនឧនោ, បត្តោ, តស្មី,
អពន្ធនញ្ច ឯកទ្ធិតិចតុពន្ធនញ្ច “បញ្ចពន្ធនឧន”ន្តិ គហិតំ។ យថាហ ចាឡិយំ
“ឧនបញ្ចពន្ធនោ នាម បត្តោ អពន្ធនោ វា ឯកពន្ធនោ វា ទ្ធិពន្ធនោ វា តិពន្ធនោ វា
ចតុពន្ធនោ វា”តិ (ចារា. ៦០៣)។ ពន្ធនេ អកតេបិ ពន្ធនារហោ
វក្ខមាណសក្ខណារាជិយុត្តោបិ “ឧនបញ្ចពន្ធនោយេវា”តិ គហេតត្តោ។ ឯត្ថ
អពន្ធនោ នាម យស្ស ពន្ធនមេវ នត្ថិ, សោ។ តេនេវាហ អដ្ឋកថាយំ “យស្មា
អពន្ធនស្សបិ បត្តស្ស បញ្ច ពន្ធនានិ ន បូរេន្តិ សព្វសោ នត្ថិតាយា”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៦០២-៦០៣)។ ទ្ធដ្តុលប្បមាណាតោ ឧនរាជិយុត្តោ អពន្ធនោកាសោបិ
“អពន្ធនោយេវា”តិ គហេតត្តោ។ យថាហ ចាឡិយំ “អពន្ធនោកាសោ នាម
បត្តោ យស្ស ទ្ធដ្តុលា រាជិ ន ហោតី”តិ (ចារា. ៦០៣)។

៧៦៩. ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ “ពន្ធនោកាសោ នាម បត្តោ យស្ស ទ្ធឫល រាជិ ហោតី”តិ
(ចារា. ៦០៣) បទភាជនេ វុត្តំ។ ទ្ធឫលាយ រាជិយោ ឯកញ្ច ពន្ធនន្តិ យោជនា។
“មុខវដ្តិតោ ហេដ្ឋា ភដ្ឋា”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០២-៦០៣)
“សព្វាបិ រាជិយោ មុខវដ្តិតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា ភដ្ឋាយេវ គហេតត្តោ”តិ
និស្សន្ទេហា វុត្តំ។ មុខវដ្តិវិនា អញ្ញត្ថាបិ ឧនបញ្ចពន្ធនេ វា

ឧបព្វាសនាពន្លាតសេវា សតិ សោមិ បត្តោ ឧបព្វាសនា ន ហោតីតិ ន
 សក្កា វត្ថុំ, តស្មា “មុខវដ្តតោ បដ្ឋាយា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦១២-៦១៣)
 អដ្ឋកថាយំ និយមេត្វា វចនំ វីមសិតតំ។ ឥធម៌ បន តថា និយមោ ន ទស្សិតោ,
 តស្មា អយមេវ វិនិច្ឆយោ សាមញ្ញេន វុត្តាយ ចាឡិយា អញ្ញទត្ថ សំសន្នតិ
 សមេតិ។ ច-ការស្ស អវុត្ថសមុច្ចយត្ថត្តា ទុដ្ឋុលទុដ្ឋុលាហិ ទ្វិហិ ទ្វេ ពន្ធនានិ ច
 តីណិ ពន្ធនានិ ចាតិ ឥទម្បី វុត្ថមេវ ហោតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “យស្ស បន
 ទ្វេ រាជិយោ, ឯកាយេវ វា ចតុវុដ្ឋុលា, តស្ស ទ្វេ ពន្ធនានិ ធាតព្វានិ។ យស្ស
 តិស្សោ, ឯកាយេវ វា ធម្មុដ្ឋុលា, តស្ស តីណិ ពន្ធនានិ ធាតព្វានិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
 ២.៦១២-៦១៣)។

ឧបព្វាសនាបត្តេសុ អន្តិមបត្តស្ស វិភាគំ ទស្សេតុមាហា “ពន្ធនានិ
 ចា” តិ អាទិ។ មុខវដ្តតោ អដ្ឋុដ្ឋុលប្បមាណានំ ចតុន្នំ រាជិនំ ចត្តារិ ពន្ធនានិ ចាតិ
 វុត្ថំ ហោតិ។ ចកាវេ បុព្វេ វុត្ថស្សេវ សមុច្ចយំ ករោតិ។ អដ្ឋុដ្ឋុលរាជិយា តថាតិ
 មុខវដ្តតោ បដ្ឋាយា អដ្ឋុដ្ឋុលាយាមំ កដ្ឋាយ រាជិយា ទុដ្ឋុលទុដ្ឋុលមត្ត ហ្មនេ
 តេនេវ នីហារេន ពន្ធនានិ ចត្តារិ ពន្ធនានិ ចាតិ អត្ថោ។

៧៧០. ឯវំ ឧបព្វាសនាបត្តំ ទស្សេត្វា ឥនានិ បរិបុណ្ណាបព្វាសនាបត្តំ
 ទស្សេតុមាហា “បព្វា វា” តិ អាទិ។ មុខវដ្តតោ ទុដ្ឋុលទុដ្ឋុលាយាមំ ឌីតិណ្ណា បព្វា
 រាជិយោ ច។ វា-សន្តេន បព្វាសនាវិកប្បា ទស្សិតា។ ឯកា វាបិ ទសុដ្ឋុលាតិ
 មុខវដ្តតោ ទសុដ្ឋុលាយាមា ឯកា វា រាជិ ហោតិ។ អបិ-សន្តេន តស្ស រាជិយា
 ពន្ធនោ បព្វាសនាបត្តោ ទស្សិតោ។ អយំ បត្តោតិ យស្ស បព្វា រាជិយោ វា តត្ថ
 ពន្ធនានិ បព្វាសនានិ វា, ទសុដ្ឋុលា ឯកា រាជិ វា តត្ថ ពន្ធនានិ បព្វាសនានិ វា
 សន្តិ, អយំ បត្តោ បព្វាសនា នាម។

៧៧១. ឯត្តាវតា មត្តិកាបត្តវិនិច្ឆ័យំ ទស្សត្វា ឥទានិ អយោបត្ត
ទស្សតុមាហា “អយោបត្តា”តិអាទិ។ ជិទ្ទានិ បដិច្ឆាទេតុំ ពន្ធិតត្ថានិ
អយោបត្តានិ លោហមណ្ឌលកានិ នាម។ “ភណ្ឌា”តិបិ តស្សវ បរិយាយោ។
ភណ្ឌាតតុំ ពន្ធិត្វា ជិទ្ទេ បដិច្ឆាទិទេបិ យត្ថ អសណ្ឋាតាយ អាមិសំ តិដ្ឋតិ,
តាទិសោបិ អបត្តោយេវាតិ អាហា “មជ្ឈាវដ្ឋតិ”តិ។ អយោបត្តោន វាលិយាតិ
ឯត្តាបិ “មជ្ឈាវដ្ឋតិ”តិ សម្ពុទ្ធនិយំ។

៧៧២. តស្ស និស្សន្ទិយំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជំ តំ បត្តំ តស្មី អនុកម្មាយ
អគណ្ឌាន្តស្សាតិ យោជនា, “សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតញ្ចោ”តិ (ចារា. ៦០៣) វចនតោ
សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជំ តស្ស តំ បត្តំ តស្មី បត្តនិស្សជ្ជកេ បុគ្គលេ អនុកម្មាយ
អគណ្ឌាន្តស្ស។

៧៧៣. ទីយមាទេ តុ បត្តស្មិន្ទំ ឧបបញ្ចពន្ធនេន បត្តនវិញ្ញាបិតនវបត្ត
ភិក្ខុម្ហំ តំ បត្តំ សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិ ទេសេត្វា និសិន្នេ ចតស្សោ
អគតិយោ អគមនំ, គហិតាគហិតជានន្ទិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្កេហិ
សមន្មាគតេន ភិក្ខុនា បឋមំ សង្ឃំ យាចិត្វា ញាតិទុតិយាយ កម្មវាចាយ
សង្ឃេន បត្តកាហកំ កត្វា សម្មតេន និស្សជ្ជបត្តំ ហត្ថេន គហេត្វា តស្មី សង្ឃេ
សង្ឃត្ថេវតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន ឧបសង្កម្មវិញ្ញាយមាទំ គុណំ វត្វា
បណាមិតេ។ យស្សាតិ តស្មី សង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នស្ស យស្ស ភិក្ខុនោ,
រោចនត្ថយោគេ សម្មាទានវចនំ។ សោ ទីយមាទោ បត្តោ។ តំ ទីយមាទំ បត្តំ។

៧៧៤. ទីបិតោតិ “អបត្តកស្ស ន គាហេតញ្ចោ”តិ (ចារា. ៦០៥) វុត្តោ។
តត្ថាតិ តស្សំ ភិក្ខុបរិសាយំ។ បត្តបរិយន្តោតិ ឯត្ថ “ឯវំ បរិវត្តេត្វា បរិយន្តេ
បិតបត្តោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៥) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្ថា តេន បត្តបរិវត្តនេន

អាគតោ វា សព្វេហិ អគ្គហិតត្តា អាគតោ សោ ឯវ វា បត្តោ បរិយន្តោ នាម
ហោតីតិ អត្តោ។ តស្ស ភិក្ខុនោតិ បត្តំ និស្សន្និទ្ធា និសិទ្ធស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ។

៧៧៥. តន្តិ អត្តនោ ទិន្នំ តំ បរិយន្តបត្តំ។ អប្បនេសេតិ មញ្ចប់ីហិទិអដ្ឋានេ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “មញ្ចប់ីឯត្ថនាគទន្ធាទិកេ អនេសេ”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៦០៥)។ វិស្សន្នេតីតិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ អត្តនា អនាបេត្វា អញ្ញេន តំ បត្តំ
សយមេវ អត្តនោ គហេត្វា អញ្ញំ អនុរូបំ បត្តំ ទិយ្យមាណំ គណ្ហាតុំ វដ្តតីតិ
អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ អភោគេន បរិភុញ្ញតីតិ យាគុរន្ធនាទិវសេន បរិភុញ្ញតិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អភោគេនាតិ យាគុរន្ធនវជនបចនាទិនា”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៦០៥)។ “អន្តរាមគ្គេ បនព្យាទិម្ហិ ឧប្បន្នេ អញ្ញស្សី ភាជនេ អសតិ មត្តិកាយ
លិម្បិទ្វា យាគុំ វា បចិត្តំ ឧទកំ វា តាបេតុំ វដ្តតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦០៥)
អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា តាទិសេ ហានេ តថាបិ បរិភុញ្ញាតុំ វដ្តតីតិ ឯត្តវិសេសោ។

៧៧៦. នដ្ឋេតិ អត្តនោ បរិភុញ្ញិយមានេ បត្តេ ចោរគ្គហណាទិនា នដ្ឋេ។
ភិន្នេតិ ភេទមុបគតេ។ អនាបត្តីតិ អញ្ញំ បត្តំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ។
បកាសិតាតិ “អនាបត្តិ នដ្ឋបត្តស្ស ភិន្នបត្តស្ស ញាតកានំ បរិវិតានំ
អញ្ញស្សត្ថាយ អត្តនោ ជនេនា”តិអាទិនា (ចារា. ៦០៧) នយេន ចាឡិយំ
ទេសិតា។ ឥធ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ វុត្តត្តា អត្តនោ វដ្ឋញ្ញិយមានេ បត្តេ សតិបិ
អញ្ញស្សត្ថាយ បត្តំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្តតិ។ ញាតកាទីនំ គណ្ហាតោតិ ឯត្ត “សន្តក”ន្តិ
លព្ពតិ។ អត្តនោ ជនេនាតិ យោជនា។ ឯត្ត ជនំ នាម សុត្តវត្ថាទិ កប្បិយវត្ថុ។

៧៧៧. ឯត្ត វិញ្ញាបនំ ក្រិយំ។

ទុតិយបត្តកថាវណ្ណានា។

៧៧៨. សប្បិអាទី ភេសជ្ជៈ ឯត្ថ ចាឡិយំ “សេយ្យចិទំ? សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ដាលីត” ត្ថិ (ចារា. ៦២២) ឧទ្ទិសិទ្ធា “សប្បិ នាម គោសប្បិ វា អធិកាសប្បិ វា មហីសសប្បិ វា, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ” តិ (ចារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ យតញ្ច “តេសំយេវ នវនីត” ត្ថិ (ចារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ នវនីតញ្ច “តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯវណ្ណាកតេលំ វសាតេល” ត្ថិ (ចារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ តេលញ្ច “មធុ នាម មក្ខិកាមធុ” តិ (ចារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ មធុញ្ច “ដាលីតំ នាម ឧប្បម្ហា និព្ពត្ត” ត្ថិ (ចារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ គុឡាទិដាលីតញ្ចាតិ ឯតស្មី បញ្ចភេសជ្ជៈ រាសិម្ហិ យំ យំ ភេសជ្ជៈ អត្ថោ។ បុរេភត្តន្តិ បុរេភត្តោ។ បដិគ្គហោតិ បដិគ្គហោត្វា។

៧៧៩. តំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ ភេសជ្ជៈ។ សត្តាហន្តិ ឯត្ថ “វដ្ឋតី” តិ កិរិយាយ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ “សត្តាហំ អតិក្កមន្តស្ស” តិ បទច្រនោ។ “សត្តាហាតិក្កមេ តស្ស” តិ វា ចាហោ។ សត្តាហស្ស អតិក្កមោ សត្តាហាតិក្កមោ, តស្មី សត្តាហាតិក្កមេ។ តស្សាតិ ភេសជ្ជបដិគ្គហាកស្ស ភិក្ខុនោ។ “និស្សគ្គិយ” ត្ថិ ឥមិនា ចាចិត្តិយមេវ ទស្សិតំ។ និស្សគ្គិយវត្ថុ ភាជនគណនាយ អាបត្តិ ករោតិ។ ឯកស្មី ភាជនេបិ វិសុំ វិសុំ ឋបិតានិ នវនីតបិណ្ឌាគុឡបិណ្ឌាសក្ករមធុបដលានិបិ អត្តនោ គណនាយ អាបត្តិ ករោត្តិ។

៧៨០. គណ្ហាត្វាតិ បដិគ្គហោត្វា។ សន្និដ្ឋយតីតិ សន្និដ្ឋិ, សន្និហិតវត្ថុ, តស្ស ការកំ ករណំ អបរាបរទិវសត្ថាយ ឋបនំ, តំ កត្វា, បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ យថា អបរំ ទិវសំ គច្ឆតិ, តថា កត្វា និក្ខិបិទ្វាតិ អត្ថោ។ និរាមិសំ សាយតោតិ អាមិសេន អមិស្សេត្វា គុញ្ញន្តស្ស។

៧៨១. ឧត្តហិតន្តិ អប្បជិត្តហាបេត្វា ហេត្តន គហិតំ។ សរីរភោគេតិ ពហិ
សរីរបរិភោគេនេវ។

៧៨២. គហិតំ បជិត្តហិតំ។ តាបេត្វាតិ វិលីយាបេត្វា។

៧៨៣. “សយំ តាបេតិ...បេ.... ន ហោតិ សោ”តិ ឥទំ សុធាតនវនីតំ
សន្ធាយ វុត្តំ, ធុន្ទោតេន បន ធនិគុឡិ កាធិសហិតេន សាមំចាកោ ហោតេវ។
នវនីតស្ស យំ សយំ តាបនំ, សោ សាមំចាកោ ន ហោតីតិ យោជនា។

៧៨៤. យេន កេនជីតិ ឧបសម្បន្នេន, អនុបសម្បន្នេន វា។

៧៨៥. “សយំ ករោតិ”តិ ឥមិនា អនុបសម្បន្នំ និវត្តេតិ។ តេន កតំ បន
តទហុ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វុត្តេតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “បុរេភត្តំ
បជិត្តហិតជីវេន វា ធនិនា វា កតសម្បិ អនុបសម្បន្នេន កតំ សាមិសម្បិ
តទហុ បុរេភត្តំ វុត្តេតិ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២២)។

៧៨៦. សវត្ថុកស្សាតិ ឯត្ថ វត្ថុ នាម ជីវទដិ។

៧៨៧. អស្សាតិ បជិត្តហិតជីវទដិហិ កតសម្បិមាហា។ “បជិត្តហេត្វា
តានី”តិ វុត្តត្តាតិ ឥទំ “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខុនំ បជិសាយនីយានិ
កេសជ្ជានិ, សេយ្យជិទំ? សម្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ជាណិតំ, តានិ បជិត្តហេត្វា”តិ
(ចារា. ៦២២) ឥមស្មី មាតិកាចាបេ “យានី”តិ វុត្តសម្បិអាធិនមេវ “តានិ
បជិត្តហេត្វា”តិ វុត្តត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ, តត្ថ ជីវទដិនំ អវុត្តត្តាតិ អធិប្បាយោ។

៧៨៨. កប្បិយសម្បិម្ពីតិ កប្បិយមំសានំ សត្តានំ យតេ។
អកប្បិយសម្បិម្ពីតិ អកប្បិយមំសានំ សត្តានំ យតេ, បជិត្តហេត្វា សត្តាហេ
អតិក្កន្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៨៩. តេជ សប្បិជ្ជា អកប្បិយេន ភវិតព្ពន្ធិ ឥទំ ទុក្កជំ កបំ ហោតីតិ អាហា
“សព្ពា”តិអាទិ។ អកប្បិយំ មំសំ យេសំ តេ អកប្បិយមំសា, មនុស្សានយោ,
សព្ពេ ច តេ អកប្បិយមំសា ចាតិ សព្ពាកប្បិយមំសា, តេសំ។

៧៩០-១. ឯវំ ចេ វដ្ឋតិ, “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ”តិ កស្មា ចាឡិយំ
វុត្តន្តិ ចោទនំ សមុជ្ឈាបេត្វា តំ បរិហរិតុមាហា “យេស”ន្តិអាទិ។ តត្ថ “យេសព្វា
កប្បតិ មំសំ, តេសំ សប្បិ”តិ ឥទំ វេចនំ កី បយោជនំ សាដេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឥទានិ បរិច្ឆេទនិយមនស្ស័តំ តំបយោជនព្វា តព្ពសយព្វា ទស្សេតុមាហា
“បណ្ឌិតកោជនស្ស”តិអាទិ។ បណ្ឌិតកោជនស្ស បរិច្ឆេទនិយមន្តិ
យោជនា។ សត្តាហាកាលិកេ បញ្ចវិដេ ភេសដ្ឋេតិ វុត្តំ ហោតិ, និទ្ទារណោ ភុម្មំ។
និស្សគ្គិយស្ស វត្ថុនន្តិ និទ្ទារិតព្ពន្ធស្សនំ។ និស្សគ្គិយស្សតិ ឯត្ថ តំហេតុកស្ស
ចាចិត្តិយស្សតិ អត្តោ។ វត្ថុនន្តិ សប្បិជ្ជនីតទ្វយមេវ វុត្តំ។ សត្តាហាកាលិកេ
និស្សគ្គិយចាចិត្តិយស្ស វត្ថុ នាម ឯតេសមេវ សប្បិជ្ជនីតានិ,
បណ្ឌិតកោជនព្វា តេសមេវ ឡីនិសប្បិជ្ជនីតានីតិ ទស្សេតុំ តថា វុត្តំ, ន
អកប្បិយមំសសត្តានំ សប្បិអាទិនិវារណត្ថំ វុត្តន្តិ អយំ ចាឡិយំ តថាគតា
ធិប្បតោ អត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៩២. គហិតុគ្គហិតាទិកេ ឧគ្គហិតបដិគ្គហិតាទិកេ នវនីតេបិ សព្ពោ
វិនិច្ឆយោ សប្បិម្ហំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ អាទិ-សន្តេន បុរេភត្តំ,
បច្ឆាកត្តំ បដិគ្គហិតឡីនិសប្បិ, ឧគ្គហិតឡីនិសប្បិ ច កតំ នវនីតំ, តាទិសមេវ
អកប្បិយមំសនវនីតព្វា សង្កហិតំ។ សព្ពោវិនិច្ឆយោតិ អាបត្តិអាទិកំ
សព្ពាវិនិច្ឆយំ សង្កណ្ឌាតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សព្ពោ
អាបត្តាធាបត្តិបរិភោគាបរិភោគនយោ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២២)។

៧៩៣-៤. ភិក្ខុនំ អាកិរន្តិទិ ឯត្ថ “បត្ត” តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។ អាទិច្ចបក្កន្តិ
អាតបេ វិលីនំ។ សំសជ្ជំ បរិស្សាវិតំ។

៧៩៥-៦. តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ វរណ្ណាកតេលំ។ គហិតន្តិ
បដិគ្គហិតំ។ បុរេភត្តំ សាមិសម្មិ និរាមិសម្មិ សាយិតព្ពន្តិ យោជនា។ តេសំ
វសាតិ សត្តាហាតិ ក្កន្តានំ តេសំ តេលានំ វសេន, តេលភាជនគណនាយាតិ
វុត្តំ ហោតិ។

៧៩៨. តេសំ តិណ្ណាម្មិ វរណ្ណាមធុកសាសបតីជានំ តិណ្ណំ។

៧៩៩. និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ។

៨០០. សាសចាធិនន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន បដិលោមេន មធុកេរណ្ណាកានំ
គហាណំ។ គហេត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា។ ភិក្ខុនា តេលត្ថាយេវ គហេត្វា ឋបិតានំ
សាសចាធិនំ សត្តាហាតិ ក្កមេ ទុក្កជំ សិយាតិ យោជនា។

៨០១-២. នាឡិកេរញ្ច កេរញ្ចញ្ច នាឡិកេរកេរញ្ចានិ, តេសំ,
នាឡិកេរជលានំ, នត្តមាលជ្ជិនញ្ច តេលន្តិ សម្ពន្ធោ។ កុរុវកស្សាតិ
អតសិពីជស្ស។ និម្ពញ្ច កោសម្ពកញ្ច និម្ពកោសម្ពកានិ, តេសំ, បុចិមន្តពីជស្ស
ច ជន្ននពីជស្ស ច តេលន្តិ សម្ពន្ធោ។ ភល្លាតកស្សាតិ ឯវំនាមកស្ស
វុត្តពីជស្ស។ សមយេច្ចយេតិ សត្តាហាតិ ក្កមេ។

៨០៣. យាវកាលិកភេទញ្ចាតិ ឯត្ថ “យាវកាលិក” ន្តិ ភេទោ វិសេសនំ
យស្សាតិ វិគ្គហោ, “ឥទំ វត្ថុ” ន្តិ ឯតស្ស អន្លោហារណីយវិសេសិតព្ពស្ស
វិសេសនំ។ យាវជីវិកន្តិបិ តស្សេវ វិសេសនំ។ សេសន្តិ “សាមចាកសវត្ថុក
បុរេភត្តបច្ឆាភត្តបដិគ្គហិតឧគ្គហិតកវត្ថុវិជានំ សព្ព” ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២២)

អង្គកថាយំ ធន្យតំ សេសំវិសេសប្បការជាតមាហ។ ឯត្ថាបីតិ ឥមស្មី
តេលវិនិច្ឆយេបិ។

៨០៤. អច្ឆស្ស ឥសស្ស។ មច្ឆស្ស ជលជស្ស។ វាហស្ស សូករស្ស។
សុសុកាសន្តាតស្ស មករស្ស។ មច្ឆវចនេនេវ មករស្ស សន្តបាតត្ថេបិ
វាឡមច្ឆភាវេនវិសុំ គហណាត្ថិ អង្គកថាយំ វុត្ថំ។ គទ្រព្វស្ស ឧស្ស។ ឥមេសំ
បញ្ចន្នំ សត្តានំ វសេន បញ្ចវិធានំ វសានំ តេលញ្ច បញ្ចប្បការំ ហោតីតិ
អត្ថោ។

៨០៥. កប្បិយាកប្បិយស្ស ចាតិ កប្បិយាកប្បិយមំសស្ស សត្តស្សាតិ វុត្ថំ
ហោតិ, សព្វមេវ វសាតេលំ វដ្ឋតីតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ “អនុជាធាមិ ភិក្ខុវេ
វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុកាវសំ សូករវសំ គទ្រព្វវស” ត្ថិ
(មហាវ. ២៦២) អនុញ្ញាតចាបេ អច្ឆវសាគ្គហណោន មនុស្សេហិ អញ្ជេសំ
សព្វាកប្បិយមំសសត្តានំ វសាយ អនុញ្ញាតត្ថា តំ សន្តហេតុំ
អកប្បិយគ្គហណំ កតត្ថិ ធន្នតំ។ យថាហ អង្គកថាយំ “អច្ឆវស” ត្ថិ វចនេន
ឋេបេត្វា មនុស្សវសំ សញ្ជេសំ អកប្បិយមំសានំ វសា អនុញ្ញាតា” តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៦២៣)។ ឯត្ថ អកប្បិយមំសសត្តានំ មំសានំ អកប្បិយភាវោ “មំសេសុ ហិ
ធន មនុស្សហត្ថិ អស្សសុនឧអហិសីហាព្យគ្សធិបិ អច្ឆតវច្ឆានំ មំសានិ
អកប្បិយានិ។ វសាសុ ឯកា មនុស្សវសាវ។ ជីវាទីសុ អកប្បិយំ ធាម នត្ថិ” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) អង្គកថាវចនតោ វេទិតញ្ចោ។ អកប្បិយវចនេន
មនុស្សវសាយបិ គយ្ហមានត្ថា តស្មី នីហិវតុមាហ “ឋេបេត្វា” តិ។

៨០៦. បុរេភត្តន្តិ បុរេភត្តោ។ សំសជ្ជំ បរិស្សាវិតំ។ “បុរេភត្ត” ត្ថិ ឥទំ
“បដិគ្គហេត្វាន, បក្កំ, សំសជ្ជ” ត្ថិ ឥមេហិ បទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ យថាហ

ចាឡើយ “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន
បរិភូត្តិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។

៨០៧. តំ កត្វា ទេតីតិ អបដិគ្គហិតវសំ គហេត្វា បដិគ្វា តេលំ ទេតីតិ
អត្ថោ។ តេនាហា អដ្ឋកថាយំ “អនុបសម្បន្នេហិ កតំ និព្ពន្ធិតវសាតេលំ
បុរេកត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេកត្តំ សាមិសម្បវដ្ដតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ តតោ
ឧទ្ទំសត្តាហមនតិក្កម្មាតិ គហេតព្ភំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “បច្ឆាកត្តតោ
បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ ឥធម៌ ឧភយត្តាបិ
កាលេ, វិកាលេ ច កប្បិយាកប្បិយមំសវសានំ តេលំ ទិយ្យមាណំ
សុខុមមំសច្ចណ្ឌាទិកំ អព្ពោហារិកំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “យំ បន តត្ថ
សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ជ្ជារុ វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ វា ហោតិ, តំ អព្ពោហារិក”ន្តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។

៨០៨. បដិគ្គហេតុន្តិ ឯត្ថ “វស”ន្តិ ច កាតុន្តិ ឯត្ថ “តេល”ន្តិ ច បករណតោ
លព្ពតិ។ កាតុន្តិ ឯត្ថ បដិគុំ បរិស្សាវិតុន្តិ ឧភយមេវាតិ អត្ថោ។ “ន វដ្ដតី”តិ ឥទ្ធិ
បដិគ្គហណាទិបយោគត្តយេ វិសុំ វិសុំ ទុក្ខដត្តា វុត្តំ។ យថាហា ចាឡើយ
“វិកាលេ ចេ ភិក្ខុវេ បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ
បរិភូត្តេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្ខជាន”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។ ឥមាទិ ហិ តីហិ
បយោគេហិ តីណិ ទុក្ខជានិ ហោន្តិ។ សេសោតិ
ឧគ្គហិតកបដិគ្គហិតកសវត្ថុកវិសយោ វិនិច្ឆយោ ច ភាជនគណនាយ
អាបត្តិកេនោ ចាតិ ឯវំបកាវេ វត្ថព្ភវិសេសោ។

៨០៩. គហិតន្តិ បដិគ្គហិតំ។ មដុក្ករិកតន្តិ
មដុមក្ខិកាខុទ្ទកមក្ខិកាភមរមក្ខិកាសម្ពាតាហិ តីហិ មដុក្ករិហិ កតំ។

៨០០. វត្ថុនំ គណនាតិ មធុបដលេន បីតំ បេ, បដលគណនាយ, បីឡេត្វា
ភាជនេ បក្ខិបិត្វា បីតំ បេ, ភាជនគណនាយ, សិលេសមិវ បត្តិនំ បេ,
មហាកមរមធុខណ្ឌាបិណ្ឌាវសេន, វិសុំ វិសុំ កតេ តេសំ គណនាយាតិ អត្ថោ។

៨០១. យនាយនន្តិ ឯត្ថ គុឡញ្ចា នានប្បការាសក្ករា ច យនបក្កំ នាម។
បក្កតនុកំ ដាលីតំ អយនបក្កំ នាម។ ឧប្បសិលេសោ អបក្កយនំ នាម។
ឧប្បទណ្ឌតោ បីឡិតរសោ អបក្កាយនំ នាម។ “ដាលីតំ នាម ឧប្បម្ពា និព្ពត្ត”ន្តិ
(ចារា. ៦២៣) សាធារណចាឡិវចនតោ, “ដាលីតំ នាម ឧប្បរសំ ឧចាទាយា”តិ
(កម្ពុ. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា; វិ. សង្គ អដ្ឋ. ៩៨) អដ្ឋកថាវចនតោ ច
តហ រសាធិហិ ឧប្បចានម្បិ សង្កហិតំ។ កេចិ ឧប្បនោ ចតុកាលិកត្តំ វណ្ណាយន្តិ,
តំ ន សារតោ បច្ចេតត្ថំ។

៨០២. ដាលីតន្តិ វត្ថុប្បការេ តស្មី ដាលីតេ អញ្ញាតវំ។ គហិតំ
បដិគ្គហិតំ។

៨០៣. អសំសដ្ឋេនាតិ អបរិស្សាវិតេន។ កតដាលីតន្តិ បរិស្សាវេត្វា
អត្តនា កតដាលីតំ។ បុរេភត្តំ គហិតេនាតិ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតេន។ “សយំ
កត”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) វត្ថុត្តា កតន្តិ ឧប្បរសោ គហេតត្តោ។

៨០៤. កត្វាតិ បចិត្វា ដាលីតំ កត្វា។

៨០៥. បច្ឆាភត្តំ កតញ្ចាបីតិ បច្ឆាភត្តំ អត្តនា ច កតំ អនុបសម្បន្នេន ច
កតំ ដាលីតម្បិ។

៨០៦. កតំ ...បេ... សីតវារីនាតិ សីតុនកេ មធុកបុច្ឆានិ បក្ខិបិត្វា បីបេត្វា
មទ្ធិត្វា បរិស្សាវិតរសេន កតំ មធុកដាលីតំ។

៨១៩. អស្សតិ មធុកដាលីតស្ស។ ទុក្ខជន្និ តនាធារភាជនគណនាយ
ទុក្ខជំ។ ឡីរំ បក្ខិបិទ្វា កតំ មធុកដាលីតំ យាវកាលិកំ ចេ ហោតិ, កថំ
ខណ្ឌសក្ករា កតំ សត្តាហកាលិកំ ហោតិ វិចារណាយំ ឡីរំ ជល្លិកំ ធាវិទ្វា
ធាវិទ្វា គយ្ហមានត្តា វដ្តតិ បរិហារន្តិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ខណ្ឌសក្ករំ បន
ឡីរំ ជល្លិកំ អបនេត្វា អបនេត្វា សោធន្តិ, តស្មា វដ្តតិ” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។
“ពិជតោ បដ្ឋាយ ន វដ្តតិ” តិ បដិក្ខិត្តមធុកបុប្ផមេរយំ វិនា អាមកញ្ច បក្កញ្ច
មធុកបុប្ផំ បុរេភត្តំ វដ្តតិ តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

៨២០. សព្ពេសំ បន ជលានន្តិ កនលិខន្តិ អាទិជលានំ។

៨២១. សាមញ្ញោតនាយ វិសេសេបិ អវដ្ឋានតោ “កាលិកា” តិ ឥមិនា
“បច្ឆាភត្តំ សតិ បច្ឆយេ” តិ វចនសាមត្តិយា យាវកាលិកវដ្ឋា តយោ កាលិកា
គហោតញ្ច, “បុរេភត្តំ យថាសុខ” តិ វចនសាមត្តិយា ចត្តារោបិ គហោតញ្ច។
យាវកាលិកវដ្ឋា តយោ កាលិកា បច្ឆាភត្តំ វិកាលេ បច្ឆយេ
បិចាសាទិការណេ សតិ កេវលម្បិ បច្ឆេកម្បិ មិស្សេត្វាបិ បរិភុញ្ញតុំ ភិក្ខុស្ស
វដ្តន្តិ។ កាលិកា ចត្តារោបិ បុរេភត្តំ កាលេ យាវមជ្ឈន្តា កេវលម្បិ មិស្សេត្វាបិ
យថាសុខំ អសតិបិ បច្ឆយេ បរិភុញ្ញតុំ ភិក្ខុស្ស វដ្តន្តិ តិ យោជនា។

៨២២. អរុអាទីនីតិ វណាទីនិ។ “មក្ខេតុំ ន វដ្តតិ” តិ ឥមិនា
ពាហិរបរិភោគោបិ និវារិតោ។

៨២៣. អនាបត្តិវារេ “អន្តោសត្តាហ” តិ អធិការេ “អនុបសម្បន្នស្ស ចត្តេន
វន្តេន មុត្តេន អនបេក្ខោ ធាត្វា បដិលភិទ្វា បរិភុញ្ញតិ” តិ (ចារា. ៦២៥) វុត្តត្តា
ចជិត្វា តិ ឯត្ថ “អន្តោសត្តាហំ អនុបសម្បន្នស្ស” តិ វុត្តត្ថំ។ លភិទ្វា តិ ឯត្ថ
“សត្តាហាតិ ក្កមេបី” តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។ តេនាហា មហាបទុមត្ថេរោ

“អន្តោសត្តាហោ ទិន្នស្ស ហិ បុន បរិភោគេ អាបត្តិយេវ នត្ថិ,
សត្តាហាតិក្កន្ធស្ស បន បរិភោគេ អនាបត្តិតិ ទស្សនត្ថមិទំ វុត្ថ”ន្តិ។ លភិទ្វាតិ
គហិតតេលេន អនុបសម្បន្នេន សក្កច្ចំ, អសក្កច្ចំ វា ទិន្នំ លភិទ្វា។ សាយិតុន្តិ
ឯត្ថ “លភតី”តិ សេសោ។

៨២២. “អនាបត្តិ អធិដ្ឋេតី”តិ ទិន្នំ បទានំ អន្តរ “អន្តោសត្តាហា”ន្តិ សេសោ,
សព្វបទេហិបិ យុដ្ឋតិ។ អធិដ្ឋេតីតិ សត្តាហាព្ពន្ធរេ សប្បិញ្ច តេលញ្ច វសញ្ច
មុទ្ធនិ តេលំ វា អព្ពញ្ញនំ វា, មជ្ជំ អរុមក្ខនំ, ជាណិតំ យរជ្ជបនំ ភវិស្សតីតិ
អធិដ្ឋេតិ។ អធិដ្ឋេតេន អនធិដ្ឋិតំ ចេ មិស្សំ ហោតិ, បុនបិ អធិដ្ឋាតព្ពំ។
វិស្សន្នេតីតិ អន្តោសត្តាហោ អញ្ញស្ស ឧបសម្បន្នស្ស ទេតិ។ សចេ តថា ទិន្នំ
អញ្ញេន អប្បជិត្តហិតត្តា, តេន បជិត្តហិតម្បិ ឥតរស្ស ទិន្នត្តា តេសំ
អនាបត្តិតិ អដ្ឋកថាយំ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥ អត្ថតោ សមាទំ) វុត្ថំ។

វិនស្សតីតិ សត្តាហាព្ពន្ធរេ យេន កេនចិ អាការេន យថា អបរិភោគំ
ហោតិ, តថា ចោរិកាយ ហរណាទិវសេន នស្សតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“វិនស្សតីតិ អបរិភោគំ ហោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហាតីតិ
អញ្ញោ តស្មី សត្តាហាព្ពន្ធរេ វិលុម្បិត្វា គណ្ហាតិ។ វិស្សាសំ គណ្ហាតីតិ តស្មីយេវ
សត្តាហាព្ពន្ធរេ អញ្ញោ វិស្សាសំ គណ្ហាតិ។

៨២៥. អកថិនចិត្តេន សត្តនា សមុដ្ឋាធានយោ សព្វេវ បឋមេន កថិនេន
សមា បកាសិតាតិ យោជនា។ អកថិនចិត្តេនាតិ មហាករុណារសេន
តិទ្ធតាយ អកក្កសចិត្តេន, អវិហីសាភិវតថិត្តេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សត្តនាតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកាធិហិ អត្ថេហិ សទេវកំ លោកំ អនុសាសតីតិ សត្តា,
តេន សព្ពញ្ញនា ទសេលេន សម្មាសម្ពុទ្ធន។

ភេសជ្ជៈសិក្ខាបទកថាវណ្ណានា។

៨២៦. គិម្ពានន្តិ ឯត្ថ “មាសាន”ន្តិ សាមគ្គិយាលព្ពតិ, និទ្ទារណោ សាមិវចនំ,
គិម្ពេសុ ចត្វសុ មាសេសូតិ អត្ថោ។ និទ្ទារិតព្ពំ ទស្សេតិ “មាសោ សេសោ”តិ, ឯត្ថ
“វត្ថុព្ពេ កាលេ”តិ សេសោ។ ដក្កនមាសកណ្តាបក្ខចាដិបទតោ បដ្ឋាយ
ដេដ្ឋមាសបុណ្ណាមិបរិយោសានេសុ តីសុ មាសេសុ អតិក្កន្តេសូតិ អត្ថោ។
សេសមាសោ នាម ដេដ្ឋមាសស្ស កណ្តាបក្ខចាដិបទតោ បដ្ឋាយ
អាសាឡិមាសបុណ្ណាមិបរិយោសានោ។ គិម្ពានំ មាសោ សេសោតិ វត្ថុព្ពេ
កាលេតិ អត្ថោ។

ឥមស្មី បច្ឆិមេ គិម្ពមាសេ ដេដ្ឋមាសស្ស កណ្តាបក្ខោ វស្សិកសាដិកា ចេ ន
លទ្ធា, បរិយេសិតុំ លទ្ធិ កាតុំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាននិវាសនានំ អខេត្តំ។
អាសាឡិមាសបុណ្ណាមិបរិយោសានេ កណ្តាបក្ខោ បរិយេសិតុំ លទ្ធិ កាតុំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាននិវាសនានំ អខេត្តំ។
អាសាឡិមាសបុណ្ណាមិបរិយោសានេ កណ្តាបក្ខោ បរិយេសិតុំ លទ្ធិ កាតុំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាននិវាសនានំ អខេត្តំ។
អាសាឡិមាសបុណ្ណាមិបរិយោសានេ កណ្តាបក្ខោ បរិយេសិតុំ លទ្ធិ កាតុំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាននិវាសនានំ អខេត្តំ។

បរិយេសេយ្យតិ “យេ មនុស្សា បុព្វេ វស្សិកសាដិកំ ទេន្តិ”តិ អាទិនា (ចារា.
៦២៨) បទភាជនេ វត្ថុនយេន បុព្វេ វស្សិកសាដិកាយ កំ ឧបសម្ព័ន្ធ “ទេន មេ
វស្សិកសាដិកជីវេ”ន្តិ អាទិនា វចនេន អវិញ្ញាបេត្វា “កាលោ
វស្សិកសាដិកាយ សមយោ វស្សិកសាដិកាយ, អញ្ញេបិ មនុស្សា
វស្សិកសាដិកំ ទេន្តិ”តិ ឯវំ សតុប្បាទមត្តករណេន បរិយេសេយ្យ។

សាដិកន្តិ វស្សិកសាដិកំ។ “អទ្ធមាសោ សេសោ”តិ ឥទំ “គិម្ពាន”ន្តិ ឥមិនាវ
យុដ្ឋតិ។ តត្ថ “វត្ថុព្ពេ កាលេ”តិ អដ្ឋាហរិតព្ពំ, អាសាឡិមាសស្ស បុរិមបក្ខេតិ
អត្ថោ។ កត្វាតិ ឯត្ថ “លទ្ធិ”ន្តិ សាមគ្គិយាលព្ពតិ។ យថាវត្ថុនយេន

សតុប្បាទនៃ វា អវសេសានំ សទ្ធាសម្បជ្ជកុលានំ វា សន្តិកាលទ្ធិ
សិព្ពនរជនកប្បព័ន្ធានវសេន និជ្ជាបេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បរិទេហេតិ
និវាសេយ្យ។

៨២៧-៨. បិដ្ឋិសម្មតេ សមយេតិ “កត្តិកបុណ្ណាមាសិយា បន
បច្ឆិមចាជិបទទិវសតោ បជ្ជាយ យាវ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណាមា ឥមេ សត្ត មាសា
បិដ្ឋិសមយោ នាមា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) ឯវំ ទស្សិតេសុ សត្តសុ មាសេសុ។
ញាតកាញាតកាធិនោ សតុប្បាទំ កត្វាតិ យោជនា។ អាទិ-សន្ទេន
បវារិតាបវារិតានំ សង្គហោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“អញ្ញាតកអប្បវារិតជ្ជានតោ”តិ។

តេសុយេវាតិ ញាតកអញ្ញាតកបវារិតអប្បវារិតេសុ។ “តថា”តិ ឥមិនា
“ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តិ”តិ ឥទំ ទស្សិតំ។ សា អាបត្តិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ
អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន ហោតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ទេថ មេ
វស្សិកសាជិកចីវរ’ន្តិអាទិនា នយេន វិញ្ញត្តិ កត្វា និច្ឆាទេន្តស្ស
អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)។
ញាតកបវារិតេសុ តេន សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, បិដ្ឋិសមយត្តា ឥមិនា អាបត្តិ
ហោតិ។ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ ច វត្តមាននយេន វត្តភេទទុក្ខជេន សទ្ធិ
ហោតីតិ ទដ្ឋព្វំ។

៨២៩-៣០. អញ្ញាតកាធិនោ កត្វា បន សតុប្បាទន្តិ យោជនា។ អាទិ-សន្ទេន
អប្បវារិតានំ សង្គហោ។ កុដ្ឋិសញ្ញតេ សមយេតិ យថាវុត្ថបិដ្ឋិសមយេ
សត្តមាសេ វិនា ឥតវេ បញ្ច មាសា វុត្តា។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“ជេដ្ឋមូលបុណ្ណាមាសិយា បន បច្ឆិមចាជិបទទិវសតោ បជ្ជាយ យាវ
កត្តិកបុណ្ណាមា ឥមេ បញ្ច មាសា កុដ្ឋិសមយោ នាមា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)។

វត្តឆ្នំ វស្សិកសាជីកំ។ អធិន្ទបុព្វេស្វតិ យេហិ វស្សិកសាជីកា ន ធិន្ទបុព្វា,
តេសុ, ឥមិនា វត្តភេទស្ស ការណាមាហា។ ឥហ វត្តភេទោ នាម “យេ មនុស្សា
បុព្វេ វស្សិកសាជីកជីវំ ទេន្តី” តិអាធិវចនតោ (ចារា. ៦២៨) ធិន្ទបុព្វេសុ
កាតព្វស្ស សតុប្បាទស្ស អធិន្ទបុព្វេសុ ករណំ។ ឲ្យតិវេកតោ ធិន្ទបុព្វេសុ
នត្ថិតិ ធិបិតំ ហោតិ។

តត្រាតិ អញ្ញាតកាធិម្ហិ។ “និស្សគ្គិយ” ឆ្នំ ឥមិនា
អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន អាបត្តិ អាហា។ យថាហ កុច្ឆិសមយចតុក្ក
“វិញ្ញត្តិម្សិ កត្វា និច្ឆាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ
ចាចិត្តិយ” ឆ្នំ។ អយំ ចាចិត្តិយាបត្តិ បកតិយា វស្សិកសាជីកទាយកេសុបិ
ហោតីតិ ឥទំ អដ្ឋកថាយំ “ឥទំ បន បកតិយា វស្សិកសាជីកទាយកេសុបិ
ហោតិយេវា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) វចនតោវិញ្ញាយតិ។

៨៣០. ឱវស្សបេតីតិ អាកាសតោ បតីតឧទកេនេវ កាយំ តេមេតិ, ឥមិនា
“យជាធិហិ ឱសិញ្ចតុំ វដ្ឋតី” តិ ធិបិតំ ហោតិ។ “និព្វកោសម្ពុទ្ធា នហាយិ តុំ
វដ្ឋតី” តិ គណ្ឌិបទេសុ វុត្តំ។ សតិបិ ចីវរេតិ វស្សិកសាជីកាយ សតិយាបិ។
“បរិយោសានេ ទុក្ខជ” ឆ្នំ ឥមិនា ពិន្ទុគណនាយាតិ ធិបេតិ។ វិវដ្ឋ្តិណេតិ
វុត្តាធិនា កេនចិ អនាវជជ្ជានេ។

៨៣២. មាសស្មិន្ទិ គិម្ពានំ បច្ឆិមមាសស្មី។

៨៣៣. “អធិន្ទជីវស្សតិ ឯតំ វស្សិកសាជីកមេវ សន្ធាយ វុត្ត” ឆ្នំ (ចារា.
អដ្ឋ. ២.៦៣០) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ វស្សិកសាជីកំ និវាសេត្វា នហាយន្តស្ស
ចោរុបទ្ធកេវ អាបទា នាម។ ញ្ញានកោដ្ឋកឆ្នំ នហានត្ថាយ កតកោដ្ឋកំ។
“វាបី” តិ ឥមិនា ចោក្ខរណិជាតស្សរាទយោ ឧបលក្ខិតា។ ញ្ញាយន្តស្សតិ នក្កោ

ហុត្វា នហាយន្តស្សាតិ បករណតោលព្ភតិ។ “អាកាសតោ
បតិតឧទកេនេវ”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦២៩) អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តំ។

៨៣៤. ក្រិយន្តិ អកាលេ បរិយេសនករណអធិដ្ឋាននិវាសនេហិ
អាបដ្ឋិតព្ភតោ កិរិយំ។ កាយេន ច វាចាយ ច វិញ្ញាបនាធិ ករោន្តស្ស
កាយកម្មំ វចីកម្មំ ហោតិ។

វស្សកសាជិកកថាវណ្ណាន។

៨៣៥. “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស សាមំ ជីវំ ទត្វា”តិ (ចារា. ៦៣២) វចនតោ
សាមន្តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុ”តិ ច ទត្វាតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្ស”តិ ច លព្ភតិ។ ជីវន្តិ ធន្នំ ជីវរាជំ
អញ្ញាតំ ជីវំ វិកប្បនុបកំ បច្ឆិមំ។ “កុបិតោ អនត្តមនោ អច្ឆិន្ទយ្យា”តិ (ចារា.
៦៣២) វចនតោ អច្ឆិន្ទន្តស្សាតិ ឯត្ថ “កុបិតស្ស អនត្តមនស្ស”តិ សេសោ,
កុបិតស្ស អនត្តមនស្ស អច្ឆិន្ទន្តស្ស វា អច្ឆិន្ទាបេន្តស្ស វាតិ អត្ថោ។ តន្តិ អត្តនា
ធិន្នជីវំ។ “សកសញ្ញាយា”តិ ឥមំនា ចារាជិកាយ អវត្ថុភារំ ធិបេតិ។

៨៣៦. តថាតិ ឯកាយេវ អាបត្តិតិ ធិបេតិ។

៨៣៧. វត្តានន្តិ ជីវរាជំ។ អស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។

៨៤០. សង្ឃាជី គណ្ហា, ឧត្តរាសង្កំ គណ្ហាតិ យោជនា។

៨៤២. វិកប្បនុបកំ បច្ឆិមន្តិ ឯត្ថ “ជីវ”ន្តិ លព្ភតិ។ អាយាមតោ វឡកិហត្ថំ
តិរិយំ តថាវិទត្តិប្បមាណំ វត្តខណ្ឌំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ វិកប្បនុបកំ នាម។
អញ្ញំ កិញ្ចំ បរិក្ខារន្តិ យោជនា, អន្តមសោ សុចិម្បីតិ វុត្តំ ហោតិ។ បរំ បុគ្គលំ។
ធិន្នាបេន្តស្សាតិ អច្ឆិន្នាបេន្តស្ស។ ការិតន្តស្ស ទ្វិកម្មកត្តា “បរ”ន្តិ ច

“បរិក្ខារ”និង កម្មវិធីយុទ្ធសាស្ត្រ។ អញ្ញត្តិ បរិក្ខារវិសេសនាំ។ ទុក្ខដ៏
វត្ថុគណនាយ, វេទនគណនាយ ច។

៨៤៤. ឯវន្តិ យថា អនុបសម្បន្នេ អនុបសម្បន្នសញ្ញានោ ទុក្ខដ៏, ឯវ
អនុបសម្បន្នេ... បេ... វេមតិកស្សបិ ទុក្ខដ៏ន្តិ យោជនា។ អន្តិទុក្ខស្សតិ ឯត្ថ
យថាវត្ថុ “អនុបសម្បន្នេ” តិ ឥទ្ធិវិភត្តិវិបរិណាមេន សាមីវេនំ កត្វា “ទិន្ន” ត្ថិ
អន្តិទុក្ខស្សតិ ឯសហ យោជនត្ថំ, “ចីវរ” ត្ថិ បករណតោ លត្ថតិ, អនុបសម្បន្នស្ស
ទិន្ន ចីវរ អន្តិទុក្ខស្សតិ វត្ថុ ហោតិ។

៨៤៥. សោ វាតិ យស្ស ចីវរ ទិន្នំ, សោ ឯវ វា ភិក្ខុ។ តុដ្ឋោ វា ទុដ្ឋោ វា សោ
ទេតីតិ យោជនា។ វិស្សាសមេវ វាតិ វិស្សាសំ កត្វា គណ្ណតោតិ យោជនា។

៨៤៦. ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។

ចីវរ ទិន្ននកថាវណ្ណនា។

៨៤៧. វិញ្ញាបេត្វាតិ វត្ថុវាយាបនំ សន្ធាយ យាចិត្វា។ ធម្មិធំ សុត្តន្តិ
បទភាជនេ “ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាលំ ភន្ត្ត” ត្ថិ (ចារា. ៦៣៨)
អាគតំ ធម្មការំ សុត្តំ។ កម្ពលន្តិ ឯឡ កលោមសុត្តំ។ សានុលោមាទិ
ធម្មការសុត្តានិ ហេដ្ឋា ចីវរវិនិច្ឆយេ វត្ថានុសារេន វេទិតញ្ញានិ។ ចីវរត្ថំ វត្ថុ
“ចីវរ” ត្ថិ វត្ថុ។ តន្តវាយេហិតិ កប្បិយាកប្បិយេហិ បេសកាវេហិ។ ចោត្ថកេសុ
“វាយាបេត្ថំ ន វដ្ឋតិ” តិ ចាហោ ទិស្សតិ, “សចេ” តិ ឥមិនា អយុដ្ឋមានត្ថា សោ
អចាហោ។ “វាយាបេតិ ន វដ្ឋតិ” តិ ចាហោ យុដ្ឋតិ តិ សចេ វាយាបេតិ តិ យោជនា,
អត្ថនោ អត្ថាយ យទិ វាយាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

៨៤៨. តថា អកប្បិយោ។ កីធិសោតិ អាហា “អញ្ញាតកាធិកោ”តិ។
អញ្ញាតកាធិកោតិ អញ្ញាតកោ អាធិយស្ស សោ អញ្ញាតកាធិកោ។ អាធិ-
សន្នេន អប្បវារិតោ គហិតោ។ យោភិត្តុ តន្តវាយស្ស អញ្ញាតកោ, តេន
អប្បវារិតោ ច, តស្ស អញ្ញាតកាធិកោភិត្តុនាវិញ្ញត្តោ សោ តន្តវាយោ
អកប្បិយោតិ អត្ថោ។

៨៤៩. អកប្បិយេនាតិ វិញ្ញាបិតេន។ វាយាបេន្តស្សាតិ ឯត្ថ “បយោគេ
បយោគេ ទុក្ខដំ, បដិលាភេនា”តិ សេសោ។ យថាហា “វាយាបេតិ, បយោគេ
បយោគេ ទុក្ខដំ។ បដិលាភេន ទិស្សគ្គិយ”ន្តិ (ចារា. ៦៣៨)។

៨៥០. កិត្តកេវីតេ ទិស្សគ្គិយំ ហោតីតិ អាហា “វិទត្តិមត្តេ”តិអាធិ។
ហត្ថមត្តេតិ វតនមត្តេ។ បទភាជនេ “បដិលាភេន ទិស្សគ្គិយ”ន្តិ វុត្ថំ, ឥធ “វីតេ
ទិស្សគ្គិយ”ន្តិ កស្មា អាហាតិ? អដ្ឋកថាយំ វុត្ថុត្តា។ តត្ថាបិ តថា កស្មា វុត្ថុន្តិ?
តទនន្តរំ អត្តនោ សន្តកត្តាវីតវីតជ្ជានំ បដិលទ្ធមេវ ហោតិ, បទភាជនេបិ
ឥមិនា អធិប្បាយេន បដិលាភេន ទិស្សគ្គិយំ វុត្ថំ, តស្មា យាវ ចីវរំ វឌ្ឍតិ, តាវ
ឥមិនា បមាណេន អាបត្តិយោ វឌ្ឍន្តិ។ ជលកេបិ ចាតិ ឯត្ថ ជលកំ នាម
តុវីវតជ្ជានំ, យត្ថ សំហរិត្វា វេបេន្តិ។ ជលកេ ជលកេបិ ច ទិស្សគ្គិយំ វុត្ថុន្តិ
យោជនា។

៨៥១. តេនេវាតិ វិញ្ញាត្តតន្តវាយេនេវ។ កប្បិយំ សុត្តន្តិ អវិញ្ញាតិយា
លទ្ធសុត្តំ។ កប្បិយេន តន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តំ វាយាបេន្តស្ស តថេវ ទុក្ខដន្តិ
យោជនា។

៨៥២. ឯកន្តរិកតោ វា កប្បិយាកប្បិយេហោវ សុត្តេហិ វីតេ ទុក្ខដន្តិ
យោជនា, អន្តរន្តរា អកប្បិយសុត្តានំ បសារណេន, វាយនេន ច ទុក្ខដំ

ហោតីតិ អត្ថោ។ ធីយតោ វា តិរិយតោ វា កប្បិយាកប្បិយេហោវ សុត្តហិ វីតេ
ទុក្ខជន្និយោជនា, ធីយតោ កប្បិយសុត្តំ បសារេត្វា តិរិយំ អកប្បិយសុត្តន
វីតេ ទុក្ខជំហោតីតិ អត្ថោ។ វាគ្គហណោន វុត្តវិបរិយាយតោបិ យោជេតព្ពំ។
ធីយតោ អកប្បិយសុត្តំ បសារេត្វា តិរិយតោ កប្បិយសុត្តនវីតេតិ
អយមេត្ត វិបរិយាយោ។ វីតេតិ ឯត្ថ “ជលកេ ជលកេ” តិ អនុវត្តេតព្ពំ។

៨៥៣. កប្បិយាកប្បិយេហិ តន្តវាយេហិ កប្បិយាកប្បិយសុត្តំ មិស្សេត្វា
កតេ វីតេ ជលកេ ជលកេ តស្ស ភិក្ខុស្ស ទុក្ខជន្និយោជនា។ វេតិ និចាតមត្តំ,
អថ វា វេ តស្មី កតេ វីតេតិ អត្ថោ។

៨៥៤-៥. តេ កប្បិយាកប្បិយតន្តវាយា បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា វារេនេវ
អកប្បិយសុត្តំ សចេ វិនន្តិតិ យោជនា។ អកប្បិយេន តន្តវាយេន វីតេ។
ធម្មានុវត្តនត្ថំ “វីតេ” តិ វុត្តំ។ បមាណាស្មិន្តិ វិកប្បនុបគបដ្ឋិមប្បមាណាស្មី។
តទ្ធនេតិ តតោ វិកប្បនុបគបដ្ឋិមប្បមាណាតោ ឡនេ។ ឥតវេនាតិ
កប្បិយតន្តវាយេន។ ឧភយត្ថាតិ បមាណាស្មី, តទ្ធនេ ច ទុក្ខជំ ឯវាតិ យោជនា។

៨៥៦. សចេ កប្បិយាកប្បិយតន្តវាយា ទ្វេបិ វេមំ ឧភយកោដិយា គហេត្វា
ឯកតោវ វិនន្តិ វាតិ យោជនា។ តិរិយំ សុត្តំ បវេសេត្វា យេន អាគោដេន្តោ
យនភាវំ សម្មាទេន្តិ, តំ វេមំ វុច្ឆតិ។

៨៥៧. សព្ពត្ថ ភេទេតិ កប្បិយាកប្បិយសុត្តតន្តវាយេហិ កតេ
បមាណាតទ្ធនឯកន្តិកធីយតិរិយប្បការេ សព្ពត្ថ វារភេទេ។ អាបត្តិភេទោតិ
អកប្បិយសុត្តហិ អាយាមវិត្តារតោ អកប្បិយតន្តវាយេន វីតប្បទេសេ
បមាណាយុត្តេ ចាចិត្តិយំ, ឥតវត្រ ទុក្ខជន្និ ភេទោ។

៨៥៨. កប្បិយោ តន្តរាយោ នាម ញាតកោ វា បវរិតោ វា កប្បិយមូលេន
បយោជិតោ វា។

៨៥៩. “អនាបត្តិ ជីវំ សិព្ពេតុំ, អាយោគេ, កាយពន្ធនេ, អសពន្ធកេ,
បត្តត្ថវិកាយ, បរិស្សាវនេ, ញាតកានំ, បវរិតានំ, អញ្ញាស្សត្ថាយ, អត្តនោ
ធនេនា” តិអាទិកំ (ចារា. ៦៤០) អនាបត្តិវា ទស្សេតុមាហា “អនាបត្តិ” តិអាទិ។
ឥធនិទ្ធិជ្ជាវ លក្ខណេន អនិទ្ធិជ្ជម្បី វេទិតព្វំ។ ឯត្ថ ជីវំ សិព្ពេតុំ សុត្តំ
វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ យោជនា។ ធនំ នាម តណ្ហាលាទិ កប្បិយវត្ថុ។
“បរិស្សាវនេ” តិអាទិសុ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, បរិស្សាវនាទិនិមិត្តំ សុត្តញ្ច តន្តរាយេ ច
វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ វុត្តំ ហោតិ។

សុត្តវិញ្ញត្តិកថាវណ្ណានា។

៨៦០. អប្បវរិតញ្ញាតិនន្តិ អប្បវរិតានំ អញ្ញាតិនំ, “កីទិសេន តេ ភន្តេ
ជីវំរេន អត្តោ, កីទិសំ តេ ជីវំ វាយាបេមី” តិ (ចារា. ៦៤៣) បទភាជនេ
វុត្តនយេន អប្បវរិតានំ អញ្ញាតិនន្តិ អត្តោ។ សមេច្ឆាតិ ឧបគន្ធាវិកប្បន្តិ
វិសិដ្ឋំ កប្បំ អធិកវិធានំ។ អាបជ្ជតីតិ ករោតិ, “ឥទំ ខោ អារុសោ ជីវំ មំ ឧទ្ទិស្ស
វិយ្យតិ, អាយតញ្ច ករោថ, វិត្តតញ្ច អប្បិតញ្ច សុវិតញ្ច សុប្បវាយិតញ្ច
សុវិលេខិតញ្ច សុវិតច្ឆិតញ្ច ករោថា” តិអាទិនា (ចារា. ៦៤២) នយេន ឆាយកានំ
អធិប្បាយតោ អធិកតរអាយតាទិករណាត្ថំ វិធានំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ អាយតន្តិ ជីយំ។ វិត្តតន្តិ បុប្ផលំ។ អប្បិតន្តិ យនំ។ សុវិតន្តិ សុដ្ឋវីតំ
សត្តជ្ជានេសុ សមំ កត្វាវីតំ។ សុប្បវាយិតន្តិ សុដ្ឋ បវាយិតំ សត្តជ្ជានេ សមំ
កត្វា តន្តេ បសាវិតំ។ សុវិលេខិតន្តិ លេខនិយា សុដ្ឋវិលេខិតំ។ សុវិតច្ឆិតន្តិ
កោច្ឆេន សុដ្ឋវិតច្ឆិតំ, សុវិនិច្ឆោតន្តិ អត្តោ។

៨៦០. សុត្តន្តបិដក វគ្គបិដក ទស្សនបិដក ទស្សនបិដក ទស្សនបិដក “ធម្មយានបិដក” តិ។ តេន ប
បទភាគនៃ “តស្ស វចនេន អាយតំ វា វិត្តតំ វា អប្បិទំ វា ករោតិ, បយោគេ
ទុក្ខជំ, បដិលាភេន និស្សន្ទិយំ ហោតិ” តិ (ចារា. ៦៤៣) ឯតំ អាយតានិក្ខយមេវ
វុត្តំ។ សុត្តន្តបិដក កតតិ ឯតុ អនន្តរំ វុត្តព្ពេន “បយោគេ ទុក្ខជំ
បដិលាភេនា” តិ ចាប្រសេសេន សហ យោជនា កាតញ្ញា, ឆាយកេហិ តុលយិត្វា
ទិន្នប្បមាណាតោ សុត្តំ វុត្តិទុំ តេន កតេន សព្ពេនាបិ បយោគេន ភិក្ខុនោ
ទុក្ខជញ្ញា បដិលាភេន និស្សន្ទិយចាចិត្តិយញ្ច ហោតិ តិ អត្ថោ។

៨៦២. ព្រាតកាដិនំ តន្តវាយេសុ ជីវេវ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ
វិនិច្ឆ័យេតិ យោជនា។ អត្តនោ ជនេនាតិ ឯតុ “បយោជិតេសុ” តិ សេសោ,
តន្តវាយេសុ តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អត្តនោ ជនេន បយោជិតេសុ តន្តវាយេសុ
ជីវេវ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ វិនិច្ឆ័យេតិ យោជនា, អត្តនោ សន្តកំ
កប្បិយវុត្តំ គហេត្វា វិនន្តេសុ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស តិ អត្ថោ។ អញ្ញាស្ស ត្ថាយ
វិនន្តេសុ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស តិ សហ ចាប្រសេសេន យោជនា ទដ្ឋញ្ញា។

៨៦៣. មហាគ្សំ កត្តកាមិនោ តន្តវាយេហិ អប្បគ្សំ វាយាបេន្តស្ស អនាបត្តិ
វិនិច្ឆ័យេតិ យោជនា។

បេសការកថាវណ្ណានា។

៨៦៤. វស្សុវុត្ត ភិក្ខុ ឧទ្ទិស្សាតិ បុរិមិកាយ វស្សុបគតេ ភិក្ខុ ឧទ្ទិសិត្វា។
បវារណាយ បុព្ពេវ យំ ជីវំ ធីយតីតិ សម្ពុន្នោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
“ធនាហាណាគតំ កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណម” តិ (ចារា. ៦៤៨) ចាឡិយំ វុត្តំ
មហាបវារណាឧចាសថធិវស្សុ បុរេតរមេវ បុព្ពកត្តិកមាសស្ស
ដុណ្ហាបក្ខបញ្ចមិយំ យំ ជីវំ “អច្ឆេកជីវំ នាម សេនាយ វា គន្ធកាមោ

ហោតី” តិអាទិនា (ចារា. ៦៤៩) បទភាជនាគតេសុ
គមិកគិលានគត្តិនិអភិនវុប្បន្នសទ្ធាទីសុ អញ្ញាតវេន ទូតំ បេសេត្វា វា អត្តនា
វា អាគន្ធា “វស្សាវាសិកំ ទម្មី” តិ វត្វា ទិយ្យតីតិ។ តំ ហោតធូកចីវរន្តំ តំ
អន្ធាយិកចីវរំ នាម ហោតិ។

៨៦៥. បុរេ បវារណាយេវាតិ មហាបវារណាយ បុរេតរមេវ បញ្ចមិតោ
បដ្ឋាយ យស្មី កិស្មិញ្ចា ទិវសេ។ ភាជេត្វា យទិ គយ្ហតីតិ ឯត្ថ “យេនា” តិ ច ន
កាតញ្ចោតិ ឯត្ថ “តេនា” តិ ច ករោតិ ចេតិ ឯត្ថ “សោ វស្សច្នេទ” តិ ច
សាមត្តិយាលព្ពតិ។ ភាជេត្វា យទិ យេន គយ្ហតិ, តេន វស្សច្នេនោ ន កាតញ្ចោ។
សោ វស្សច្នេទំ ករោតិ ចេ, តំ ភាជេត្វា គហិតចីវរំ សង្ឃិកំ ហោតីតិ យោជនា,
និទ្ទវស្សេន តំ ចីវរំ សង្ឃស្សេវ ធាតព្ពន្តំ វុត្ថំ ហោតិ។

៨៦៦. “អន្តោសមយមេវា” តិ ៩ទំ “អធិដ្ឋេតី” តិអាទិហិ បទេហិ បច្ចេកំ
យោជេតព្ពំ។ បទភាជនេ “ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កថិនេ វស្សនស្ស
បដ្ឋិមោ មាសោ, អត្ថតេ កថិនេ បញ្ចមាសា” តិ វុត្ថសមយព្ពន្ធរយេវ តំ
អច្ចេកចីវរំ។

៨៦៧. កថិនេ តុ អនត្ថតេតិ យស្មី កថិនំ អនត្ថតំ, តស្មី វិហារេតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តុ-សន្តោ វិសេសត្ថជោតកោ។ អនធិដ្ឋាយ អវិកប្បត្វា បរិហារីយតិ
ឯត្ថ អច្ចេកចីវរន្តំ បរិហារោ, មាសោ, ឯកោ ច សោ មាសោ ចាតិ ឯកមាសោ,
បុព្ពកត្តិកមាសស្ស ចាជិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកមាសស្ស
បុណ្ណមី, អយំ ចីវរកាលសមយោតិ វុត្ថោ មាសោ។ ទសន្នំ អហានំ សមាហារោ
ទសាហំ, តំ បរមំ អធិកំ ឯតស្សាតិ ទសាហាបរមោ, មាសោ។ “ទសាហានាគតំ
កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណម” តិ (ចារា. ៦៤៨) ចាឡិយំ
វុត្ថបុព្ពកត្តិកបុណ្ណមិបរិយន្តទសាហាជិកោតិ អត្តោ។ កថិនេ អនត្ថតេ តុ

ធនាបារម្ភ ឯកមាសោវ តស្ស អន្ទាយិកវត្ថុស្ស បរិហារោ មតោតិ
យោជនា។

៨៦៨. អត្ថតេ កថិនេតិ កថិនត្ថតវិហារេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តស្ស
អន្ទាយិកវត្ថុស្សតិ សម្ពុទ្ធោ។ ធនាបារម្ភា បញ្ច មាសាតិ សម្ពុទ្ធោ។
អនត្ថតកថិនេវិហារេ
យថាវុត្ថចីវរកាលសមយសម្ពាតវស្សនាវសានមាសោ ច
កថិនុទ្ធារទិវសសម្ពាតបច្ឆិមកត្តិកកាឡបក្ខបាដិបទតោ យាវ
ជគ្គនមាសបុណ្ណមី, តាវ ហេមន្តា ចត្តារោ មាសា ចាតិ បញ្ច មាសា។
បកាសិតាតិ “អនត្ថតេ កថិនេវស្សនស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កថិនេ
បញ្ច មាសា”តិ (ចារ. ៦៤៩) ទីបីតា។ ធនាបារម្ភាតិ វុត្ថត្ថោយេវ។ អត្ថតេ
កថិនេ ធនាបារម្ភា បញ្ច មាសា តស្ស អន្ទាយិកវត្ថុស្ស បរិហារោ កាលោតិ
មុនិន្ទេន បកាសិតាតិ យោជនា។

អយមុកយត្ថ វុត្ថា ធនាបារម្ភា អដ្ឋកថាយំ “អនត្ថតេ កថិនេ
ឯកានុទិវសាធិកោ មាសោ, អត្ថតេ កថិនេ ឯកានុទិវសាធិកា បញ្ច
មាសា”តិ (ចារ. អដ្ឋ. ២.៦៥០) វុត្ថចាថេន យថា នវិវុជ្ឈតិ, តថាវិចារេត្វា
គហេតញ្ច។ ឯវញ្ញិ ចាថេ សតិ នវិវុជ្ឈតិ -

“តស្សន្ទាយិកវត្ថុស្ស, កថិនេ តុ អនត្ថតេ;
បរិហារេកមាសេកា-ធនាបារម្ភា មតោ។

អត្ថតេ កថិនេ តស្ស, បញ្ច មាសា បកាសិតា;
បរិហារោ ទិនេនេកា-ធនាបារម្ភា បនា”តិ។

៨៦៩. បឋមេន កងិនេនាតិ យោជនា។ “អក្រិយំ អចិត្ត”ន្តិ បទន្នេនា។
អក្រិយន្តិ អន្តោសមយេ អធិជ្ជានាទិអករណំ។

អច្ឆេកចីវរកថាវណ្ណានា។

៨៧០-១. ភិក្ខុតិ សាសន្ត្តសម្មតេ សប្បជិតយេ អារញ្ញកសេនាសនេ វសន្តំ
ភិក្ខុមាហា។ យថាហ “យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានិ សេនាសនានិ
សាសន្ត្តសម្មតានិ សប្បជិតយានិ, តថាវុបេសុ ភិក្ខុ សេនាសនេសុ វិហារន្តោ”តិ
(ចារា. ៦៥៣)។ បុព្វកត្តិកបុណ្ណមំ វសិត្វាតិ សម្ពុន្នោ។ បុព្វកត្តិកបុណ្ណមា នាម
អស្សុយុជមាសស្ស ដុណ្ហបក្ខបន្ទវសី, ឯត្ថ បន សហចរិយនយេន
តទុបលក្ខិតា បុរិមកា តយោ វស្សានមាសា វុច្ឆន្តិ។ បុណ្ណមន្តិ ឯត្ថ
វាសកិរិយាយ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ បុរិមកាយ វស្សំ ឧបកន្ធា
អច្ឆិន្ធវស្សោ ហុត្វា តយោ មាសេ វសិត្វាតិ អត្តោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“យស្មា បន យោ វស្សំ ឧបកន្ធា យាវ បឋមកត្តិកបុណ្ណមំ វសតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ.
២.៦៥៣-៦៥៤)។

“ចីវរ”ន្តិ តិល្លំ ចីវរានំ អញ្ញាតំ វុច្ឆតិ។ គាមេ ឋបេត្វាតិ សម្ពុន្នោ, ឯត្ថ
“កត្តិកបុណ្ណម”ន្តិ ច “អាកម្ពមាណោ”តិ ច សេសោ, អបរកត្តិកមាសេ
កត្តិកចោរកយេន ចីវំ បដិសាមេតុកាមោ ភិក្ខុ អារញ្ញកសេនាសនស្ស
សាមន្តា គោចរគាមេ និក្ខិបិត្វាតិ អត្តោ។ យថាហ “ឧបវស្សំ ខោ បន
កត្តិកបុណ្ណមំ...បេ... អាកម្ពមាណោ តិល្លំ ចីវរានំ អញ្ញាតំ ចីវំ អន្តរយវេ
និក្ខិបេយ្យា”តិ (ចារា. ៦៥៣)។

“សមន្តា គោចរគាមេ”តិ ឥទំ “អន្តរយវេ និក្ខិបេយ្យាតិ សមន្តា
គោចរគាមេ និក្ខិបេយ្យា”តិ (ចារា. ៦៥៤) បទភាជនេ វុត្តត្តា វុត្តំ។

“អបរកត្តិកមាសេ”តិ ឬ “កត្តិកបុណ្ណមន្តិ កត្តិកបាតុមាសិនី វុដ្ឋតិ”តិ
(ចារា. ៦៥៤) បទភាជនិយវសេន វុត្តំ។ ឥធាបិ ហិ “កត្តិកបុណ្ណម”ន្តិ
អបរកត្តិកបុណ្ណម ក្នុងបន្ទូលសិយា វុដ្ឋមាណាយាបិ សហចរិយនយេន
តំសហចរិតោ ឬតុត្ថោ មាសោ វុត្ថោ។

ឯត្រាវតា បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ធា មហាបវរណាយ បវរេត្វា
វុត្តល ក្នុងណា អារញ្ញកសេនាសនេ វសន្តស្ស អារញ្ញកស្ស ភិក្ខុនោ
បដិមកត្តិកមាសេ កត្តិកចោរកយេ សតិ តិណ្ណំ ជីវរេន អញ្ញតរំ គោចរគាមេ
ឋេបេត្វា អារញ្ញកផ្គំ បូរយតោ ជីវរេន វិប្បវាសោ តស្មី មាសេ ន ហោតីតិ
អនុញ្ញាតភាវោ ធិបិតោ។ តទេវ បកាសេតុំ និក្ខេបោចាយសន្តស្សនមុខេន
វុត្តតិ “កត្តិកេយេវ មាសស្មី... ឬ... វុដ្ឋតិ”តិ។

ឥធានិ អស្មីយេវ មាសេ តតោ អញ្ញត្ត តស្ស ភិក្ខុនោ កេនចិ ករណីយេន
គច្ឆតោ គាមេ ឋេបិតេន តេន ជីវរេន វិប្បវាសតោ និទ្ទោសភារំ អនុជានន្តេន
ភគវតា “សិយា ឬ តស្ស ភិក្ខុនោ... ឬ... តេន ជីវរេន វិប្បវាសិតព្ព”ន្តិ (ចារា.
៦៥៣) វុត្តមត្តំ ឧស្សេតុមាហា “បច្ឆយេ... ឬ... សម្មតិ”ន្តិ។ បច្ឆយេ សតិ
តាធិសេតិ “សិយា បច្ឆយោ, សិយា ករណីយ”ន្តិ (ចារា. ៦៥៤) វេនតោ តាធិសេ
កិច្ចេ សតីតិ អត្ថោ។ ធារត្ថបរមន្តិ ធរត្តិយោ បរមា យស្ស វាសកម្មស្ស តំ
ធារត្ថបរមំ, កិរិយាវិសេសនំ, ធារត្ថបរមំ វាសកម្មំ កាតព្វន្តិ អត្ថោ។ តេន វិធា
វសិតព្ពន្តិ គាមេ និក្ខេត្តេន តេន ជីវរេន វិធា តម្ភា អាវាសា អញ្ញត្ត វសិតព្ពំ។
តទេវ ចាកជំ កាតុំ វុត្តតិ “អញ្ញត្តេវ វសន្តស្ស, ធារត្ថបរមំ មត”ន្តិ។

តតោតិ ធារត្ថតោ។ ឧត្តរិ វសតោតិ សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា វសន្តស្សាតិ
អត្ថោ។ យថាហា “តតោ ឬ ឧត្តរិ វិប្បវាសេយ្យាតិ សត្តមេ អរុណាក្ខមនេ
និស្សគ្គិយ”ន្តិ (ចារា. ៦៥៤)។ ទោសោតិ និស្សគ្គិយចាចិត្តិយំ។ “វិធា សង្ឃស្ស

សម្មតិ"ន្តិ ឥមិនា កី វុត្តំ ហោតិ? ឧទោសិតសិក្ខាបទេ អនុបញ្ញត្តិ កត្វា
កោសម្ព័យំ គិលានភិក្ខុនោ "អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ តិច្ឆវេន
អវិប្បវាសសម្មតិ ធាតុ"ន្តិ (ចារា. ៤៧៣) អនុញ្ញាតត្វា គិលានស្ស ភិក្ខុនោ
សង្ឃេន ព្រាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ បុរិមមេវ យា អវិប្បវាសសម្មតិ ទិន្នា, តំ
វិនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេន លទ្ធិសម្មតិកេន យាវ ពោកោ វ្យាបសម្មតិ, តាវ ចិវម្បិ
តេន ចិវវេន វិនា វសិតុំ វដ្តតិ អធិប្បាយោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ "អញ្ញាត្រ
ភិក្ខុសម្មតិយាតិ យា ឧទោសិតសិក្ខាបទេ កោសម្ពកសម្មតិ អនុញ្ញាតា,
តស្ស វាសម្មតិយា អញ្ញាត្រ។ សចេ សាលទ្ធា ហោតិ, ធារត្តាតិវេកម្បិ
វិប្បវសិតុំ វដ្តតិ"តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤)។

៨៧២-៣. ចិវវេនិក្ខេបំ ទស្សេតុមាហា "កត្តិកេយេវ...បេ... បកាសិតោ"តិ។
កត្តិកេយេវ មាសស្មិន្តិ ចតុន្នំ វស្សនានំ មាសានំ បច្ឆិមេ កត្តិកមាសេយេវ
ឥទមេកង្គំ។ បឋមាយ បវារិតោតិ ទុតិយមង្គំ, ឥធ បឋមាយ វស្សបនាយិកាយ
វស្សំ ឧបគន្ធា បវារិតោតិ យោជនា, មហាបវារណាយ បវារិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ "បុរិមិកាយ ឧបគន្ធា មហាបវារណាយ បវារិតោ
ហោតិ"តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤)។ បច្ឆិមេន បមាណោ យុត្តតិ
តតិយមង្គំ។ សេនាសនេតិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឥហ អារញ្ញាកសេនាសនស្ស
បច្ឆិមប្បមាណំ នាម ចាការេន វា វតិយា វា បរិខាយ វា បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស
ឥន្ទឌីលសម្ពាតគាមទ្វារកោដ្ឋកុម្មារតោ វា អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស
បរិក្ខេបារហជ្ជានសម្ពាតេ បរិយន្តគេហស្ស ឧបចារេ វិចិត្ស ថាមមជ្ឈិមស្ស
បុរិសស្ស ពលប្បមាណោ វិស្សជ្ឈលេខ្ខតាតទ្វយតោ វា បដ្ឋាយ បរិក្ខិត្តស្ស
វិហារស្ស សបរិក្ខេបំ វា អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស យស្សំ ទិសាយំ គាមោ
ហោតិ, តត្ថ គាមបរិយន្តសេនាសនំ វា ចេតិយំ វា ពោជី វា អវជី កត្វា

វិហារគមនីយេន បកតិមគ្គេនវិទត្តិកម្មំ អាហេបិតេន អាចរិយធនុនា
បមិតបញ្ចធនុសតបមាណាទូរន្តិ សង្ខេបតោ គហេតព្ភំ។

សាសន្តសម្មតេតិ ចតុត្ថមង្គ្គំ, “ឥហ សប្បជិកយេ” តិ សេសោ។
“សាសន្តសម្មតានិ សប្បជិកយានី” តិ (ចារា. ៦៥៣) ហិ ចាឡិ។ ឥទំ ទ្វយម្បិ
“សេនាសនេ” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អារាមអារាមមូបចារេសុ ចោរានំ
និសិន្នសយិតជ្ជិតកុត្តបិតជ្ជាណាទីនំ ទិស្សមានតាយ អាសន្តាសហិតេ តត្ថេវ
អារាមាទីសុ បហាជមារិតវិលុត្តមនុស្សានំ ទិស្សមានតាយ វិសេសេន
សហភយតាយ សប្បជិកយេ អារញ្ញកេ សេនាសនេតិ អត្ថោ។ វសន្តោ ភិក្ខុ។
វសន្តោវាតិ ឯត្ថ ឯវកាហេ អជ្ជានប្បយុត្តោ។ តស្មា តតោ អានេត្វា
ចតុរង្គសមាយោគេ ឯវាតិ យោជេតព្ភោ។ ចតុរង្គសមាយោគេ ឯវាតិ
យថាវុត្តានំ ចតុន្នំ អង្គានំ សមាយោគេ សន្និចាតេ សតិ ឯវ។ ឯត្ថ ឯវកាវេន
តស្ស អង្គស្ស អភាវេ អលព្ភមានតំ ទីបេតិ។ បកាសិតោតិ “តត្រាយំ
អង្គសម្បត្តិ” តិ អាទិកាយ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៦៥៣-៦៥៤) អដ្ឋកថាយ វុត្តោ។

៨៧៤. តំ ចីវរំ។ មាសមេកន្តិ វស្សានស្ស បច្ឆិមមាសសង្ខាតំ ឯកំ មាសំ។
យោ គាមោ សចេ បុរិមពទ្ធាយ អវិប្បវាសសីមាយ អន្តោ ហោតិ, តត្ថ
មាសតោ អតិវេកម្បិ វេបេតុំ វដ្តតិ តិ (វជិរ. ដី. ចារាជិក ៦៥៣ អត្ថតោ សមាទំ)
វជិរពុទ្ធិត្ថវេន វុត្តំ។

៨៧៥. អញ្ញត្ថោវាតិ យស្ស អារញ្ញកសេនាសនស្ស គោចរគាមេ ចីវរំ
និក្ខិតំ, តតោ អារញ្ញកសេនាសនតោ ពហិ ឯវ។ អយំ អធិប្បាយោតិ “យំ
គាម” ត្ថិ អាទិកាយ ទិយឡតាថាយ បដិចាទិតត្ថទ្វយសង្ខាតោ អធិប្បាយោ។
អស្សាតិ សាសន្តសិក្ខាបទស្ស។ ឯវំ ឥមិនា សិក្ខាបទេន “ចីវរេន វិនា
កត្តិកមាសេ អរញ្ញេ វសេយ្យ” តិ អនុញ្ញាតត្ថា “នាវត្ថបរមំ តេន ភិក្ខុនា តេន

ជីវរេនវិប្បវសិតត្ត"ន្តិ (ចារា. ៦៥៣) ឥមិនាគោចរគាមេ តំ ឋេបេត្វា តស្មី
អារញ្ញការាសេ វសិត្វា កេនចិ ករណីយេន តតោ អាវាសតោ គន្ធា ពហិ
វសតោ ទិវសបរិច្ឆេទស្ស វិញ្ញាយមានត្ថាយេវាហ "បដិច្ចន្នោ បកាសិតោ" តិ។

៨៧៦. "សចេ គោចរគាមតោ បុរត្តិមាយ ទិសាយ សេនាសនំ, អយព្វា
បច្ឆិមំ ទិសំ គតោ ហោតី" តិអាទិនា (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦) អដ្ឋកថាយំ
កថិតនិយាមេន វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា "សេនាសនមថាគន្ធា" តិអាទិ។
សេនាសនន្តិ អត្តនា និវុត្តំ អារញ្ញកសេនាសនំ។ អាគន្ធាតិ ពហិ គតជ្ជានតោ
អាគន្ធា។ គោចរគាមេ ជីវំ ទិក្ខុមិត្វា តតោ បុរត្តិមាយ ទិសាយ
អារញ្ញកសេនាសនេវិហារតោវិហារា និក្ខម្ម តតោ គោចរគាមតោ
បច្ឆិមទិសាយ ទូរជ្ជានំ គតស្ស អាគតជ្ជានតោ តំ សេនាសនំ អាគន្ធាវិទូរត្តា
សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តស្ស ភិក្ខុនោ កីវិហិតន្តិ អយមេត្ត
យោជនា។

៨៧៧. តាមសីមម្បិ វាគន្ធាតិ យត្ថ ជីវំ ទិក្ខុត្តំ, តំ តាមសីមម្បិ
បុរាវុណាយេវ អាគន្ធា។ យត្ថ កត្ថចីតិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦)
សភាទេវាលយទ្វារកោដ្ឋកាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ កប្បិយជ្ជានេ។ "យត្ថ កត្ថចី" តិ
សាមញ្ញេន វុត្តត្តា តស្ស តាមសីមាយ អន្តោ អារញ្ញកផ្ការក្ខនាវហំ ទូរជ្ជានំ
លទ្ធិ ចេ, អង្គភេទំ អកត្វា តត្ថ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតត្ថំ។ ធុតង្គេវិជ្ជមាទេបិ អាបត្តិ
អនាបច្ឆិតុំ អន្តោគាមេបិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា ជីវរបវត្តិយេវ ញាតញ្ចា។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ "តាមសីមម្បិ ឌីក្ខុមិត្វា សភាយំ វា យត្ថ កត្ថចិ វា វសិត្វា
ជីវរប្បវត្តិ ញាត្វា បក្កមិតុំ វុត្តតិ" តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦)។

៨៧៨. ឯវញ្ញាបិ អសក្កោន្តាតិ អង្គភេទំ អកត្វា, កត្វា វា
អន្តោតាមសីមាយ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុម្បិ គន្តុំ អសក្កោន្តា។ ញាត្វាតិ អត្តនោ

ច័រស្ស ឋបិតជ្ជានំ សល្លកេត្តា។ តត្ថេវាតិ ឯត្ថ “ឋិតោ”តិ លព្ពតិ។ ឱប្បន្តិ
សីយំ, បុរាណាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អតិរេកេ ឋានេតិ យោជនា, យថាហ
អជ្ជកថាយំ “អតិរេកេច័រជ្ជានេ ឋស្សតិ”តិ (ចារា. អជ្ជ. ២.៦៥៦),
“អតិរេកេច័រជ្ជានេ តិជ្ជតិ”តិ ចិន្តេត្តាតិ អត្ថោ។

៨៧៩. វិស្សន្នេតិ តិ សត្តមអរុណុជ្ជានតោ បុរេតរមេវ អញ្ញស្ស ទេតិ។
ឧបរិច ឯវមេវ វត្ថុពុំ។

៨៨០. សាសន្តិសម្មតេ ឯវនាមកេ សិក្ខាបទេ សមុដ្ឋានាធយោ សព្វេ តេន
ទុតិយេន កថិនេន សមា ឥតិ មុនិន្ទេន មតា អនុមតា អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។

សាសន្តិកថាវណ្ណាន។

៨៨១. ជានន្តិ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វេនេន បរិណាមិតកាវំ យេន កេនចិ
អាគារេន ជានន្តោ។ យថាហ បទភាជនេ “សាមំ វា ជានាតិ”តិ អាទិ (ចារា.
៦៥៩)។ បរិណាតន្តិ ឯត្ថ បទភាជនេ “បរិណាតំ នាម ‘ទស្សម ករិស្សមា’តិ វាបា
ភិដ្ឋា ហោតិ”តិ វុត្ថនិយាមេន សង្ឃស្ស បរិណាតន្តិ អត្ថោ។ លាភន្តិ លភិតពុំ
ច័រវាទិ យំ កិញ្ចា។ យថាហ “លាភោ នាម
ច័រវិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសន្តបរិក្ខារា, អន្តមសោ
ចុណ្ហបិណ្ឌាបិ ទន្តកជ្ជម្បិ ទសិកសុត្តម្បិ”តិ។ អត្ថនោ បរិណាមេយ្យាតិ “ពហូ
អាវុសោ សង្ឃស្ស ឆាយកា, ពហូ សង្ឃស្ស ភត្តា, មយំ តុម្ពេ និស្សយ តុម្ពេ
សម្បស្សន្តា ឥធិវិហារម។ តុម្ពេ ចេ អម្ពាភំ ន ទស្សេ, អថ កោ ចរហិ អម្ពាភំ
ទស្សតិ។ ទេថាវុសោ អម្ពាភំ ឥមាទិ ច័រវាទិ”តិ (ចារា. ៦៥៩) ចាឡិយា
អាគតនយេន អត្ថនោ បរិណាមេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តស្ស និស្សគ្គិយន្តិ ឯត្ថ
“បយោគេ ទុក្កជំ, បដិលាភេនា”តិ សេសោ។ និស្សគ្គិយន្តិ ឥទំ បរិណាតេ

បរិណាតសញ្ញា សន្ទាយ វុត្តំ។ វេមតិកស្ស បន ទុក្ខជំហោតិ។ យថាហ
“បរិណាត វេមតិកោ អត្តនោ បរិណាមេតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ។
អបរិណាតសញ្ញានោ អនាបត្តិ។ យថាហ “បរិណាត អបរិណាតសញ្ញា អត្តនោ
បរិណាមេតិ, អនាបត្តិ”តិ។

៨៨២. “អញ្ញាស្ស ទេហី”តិ សចេ បរិណាមេតីតិ តថា សង្ឃស្ស
បរិណាតការំ ជានន្តោ “អញ្ញាស្ស ទេហី”តិ យទិ បរិណាមេតិ។ សុទ្ធិកំ
ចាចិត្តិយន្តិ និស្សន្និតព្ភាវត្ថុវហិតំ កេវលំ ចាចិត្តិយមត្តន្តិ អត្តោ។
សុទ្ធិចិត្តនាតិ សវាសនានវសេសកិលេសប្បហានេន បរិសុទ្ធិចិត្តេន
ភគវតា។ ចាចិត្តិយមុទីវតន្តិ ចាចិត្តិយេសុ អដ្ឋមស្ស សហធម្មិកវគ្គស្ស
អវសានេ “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណាតំ បុគ្គលស្ស
បរិណាមេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ៤៩០) ទេសិតំ។

៨៨៣. ឯកំ ជីវរន្តិ សង្ឃស្ស បរិណាតជីវរតោ ឯកំ ជីវរំ។ ជីវរំ វាតិ ឯត្ថ វា-
សន្តោ បច្ចយន្តរិកប្បត្តោ។ វា បនាតិ ឯត្ថ វា-សន្តោ អត្ថរិកប្បត្តោ។ ឯកំ ជីវរំ
វា អញ្ញំ វា បច្ចយំ បរស្ស, ឯកំ បន អត្តនោ វា បរិណាមេយ្យ ចេតិ យោជនា។
សុទ្ធិន្តិ ឯកតោ, ឯកក្ខណេតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទ្វេ ចាចិត្តិយោ សុទ្ធិ សិយុន្តិ
យោជនា, អញ្ញាស្ស បរិណាមនេន សុទ្ធិចាចិត្តិយញ្ច អត្តនោ បរិណាមនេន
និស្សន្និយចាចិត្តិយញ្ចាតិ ទ្វេ ចាចិត្តិយោ ឯកក្ខណេ ហោន្តិតិ អត្តោ។

៨៨៤. បរិណាមេត្វា ឋបិតេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា បរិច្ចជិត្វា ទិន្នេ វិនិច្ឆយំ
ទស្សេត្វាមាហ “សង្ឃស្ស”តិអាទិ។ “បរាជយោ”តិ វេទំ ចាទប្បហោនកំ វុត្តំ
សន្ទាយ វុត្តំ។ យថាវត្ថុវសេន បន ទុក្ខជដុល្លច្ចយាបិ វត្តញ្ច។

៨៨៥. អញ្ញាស្ស ចេតិយស្ស ចោណំ បរិណាតំ អញ្ញាស្ស ចេតិយស្ស វា
សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វាបិ បន បរិណាមេយ្យាតិ យោជនា។ សង្ឃស្ស
បុគ្គលស្សាតិ បទទ្ធយេបិ ឯវមេវ យោជេតត្ថំ។ យថាហ “សង្ឃស្ស បរិណាតំ
អញ្ញាសង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិអាទិ (ចាចិ. ៤៩២)។ អញ្ញាស្ស បុគ្គលស្ស ចោណំ អញ្ញាស្ស
បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យាតិ។

៨៨៦. ឥមស្ស សព្វសត្តវិសយតំ ទស្សេតុមាហ “យោ បនា” តិអាទិ។

៨៨៧. ឥទំ បរិណាតសិក្ខាបទំ។ តិសមុដ្ឋានន្តិ
កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តសង្ខារេហិ តីហិ សចិត្តកសមុដ្ឋានេហិ
សមុដ្ឋានតោ តិសមុដ្ឋានំ។ បរិណាមនបច្ចយា អាបន្និតត្ថតោ ក្រិយំ។
សង្ឃាធិនំ បរិណាតន្តិសញ្ញាយ អភាវេនវិមុច្ចនតោ សញ្ញាវិមោក្ខំ។
កាយវិញ្ញត្តិវចីវិញ្ញត្តិហិ បរិណាមេតត្ថតោ កាយកម្មំ វចីកម្មំ។

បរិណាតកថាវណ្ណនា។

បត្តវគ្គោ តតិយោ។

៨៨៨. យេ ឥមំ វិនិច្ឆយំ តរន្តិ, តេ បញ្ញត្តិមហាសមុទ្គំ តរន្តិ តិ យោជនា។
បញ្ញត្តិសង្ខារំ វិនយបិដកមេវ មហាសមុទ្គោវិយាតិ បញ្ញត្តិមហាសមុទ្គោ,
តំ។ ឯវំ សមុទាយំ ទស្សេត្វា តទវយវេ ទស្សេតុមាហ “នេកា” តិអាទិ។ នេកានិ
នានប្បការានិ វត្តានិ សេនាសនវត្តានិ ខន្ធកាគតានិ ឧត្តា ឧត្តុដ្ឋា តរដ្ឋមាលា
មហាវីចិបរម្មរា យស្សាតិ វិគ្គហោ,
នានប្បការខន្ធកវត្តសង្ខារមហាតរដ្ឋបរម្មរាយ សន្និទ្ធន្តិ អត្តោ។ សីលំ
ចាតិមោក្ខសំវរាទិកមេវ អន្តោ វេលាវលយោ យស្ស សោ សីលន្តោ, តំ,

ចាតិមោក្ខសំវរសីលាធិបតុចារិសុទ្ធិសីលមេវ បដិចាទេតព្ពតាយ អន្តំ
វេលាវលយភូតន្តិ អត្ថោ។ អាបត្តិយោ សត្តាបត្តិកូន្ទា,
សីលាចារិដ្ឋិអាជីវិបត្តិយោ ច កាហាកា មករាធម្មោ យស្សាតិ វិគ្គហោ,
សីលាចារិដ្ឋិសម្មត្តិសម្មាតមុទុសត្តនាសកអាបត្តិវិបត្តិសម្មា-
តមាតន្តមករាធិបណ្ឌាសត្តវន្តន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ អយំ កាថា សមុទាយាវយវានំ
សព្វេសមេវ រូបកាលដ្ឋានេន វិចិត្រាតិ ទដ្ឋព្វា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចាចិត្តិយកថាវណ្ណនា

៨៨៩. ឯវំ ឆាតិវិត្តាវសម្ពេបតោ និស្សគ្គិយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
តទនន្តរំ និទ្ធិដ្ឋស្ស ចាចិត្តិយកណ្ឌាស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្តុំ
“សម្មជាតមុសាវាទេ”តិអាទិ អារទ្ធិំ។ សម្មជាតមុសាវាទេតិ អត្តនោ វចនស្ស
មុសាការំ ញត្វា, អទិដ្ឋំ “ទិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា នយេន មុសាវាទេ សម្មជាតន្តស្ស
មុសាកណានេតិបិ អត្ថោ គហេតព្វោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ជាតិត្វា
ជាតន្តស្ស ច មុសាកណានេ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២)។ “មុសាវាទេ”តិ ហិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ,
មុសាវាទនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។

ទវា ភណ្ឌន្តស្សាតិ យោជនា។ អនុបបរិក្ខិត្វា វេគេន ទិដ្ឋម្បិ “អទិដ្ឋំមេ”តិ
វេទន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហា “ទវា ភណ្ឌាតិ នាម សហសា ភណ្ឌាតី”តិ
បទកាជនីអដ្ឋកថាយំ “សហសា ភណ្ឌាតីតិ អវីមសិត្វា អនុបធាវេត្វា វេគេន

ទិដ្ឋម្យី ‘អទិដ្ឋមេ’តិ ភណ្ឌិតី”តិ (ចា.បិ. អដ្ឋ. ១១)។ វេរា ភណ្ឌិតស្យាតិ “បីវេរ”ន្តិ
វេត្តកាមស្យ “បីវេរ”ន្តិ វេចនំវិយ មន្តត្តា មោម្មហត្តា “អញ្ចំ ភណ្ឌិតស្យាមី”តិ អញ្ចំ
ភណ្ឌិតស្យ។ យថាហ “វេរា ភណ្ឌិត ឆាម ‘អញ្ចំ ភណ្ឌិតស្យាមី’តិ អញ្ចំ
ភណ្ឌិត”តិ។

៨៩០. អញ្ចត្តាតិ ចតុត្តចារាជិកាទីសុ។ អត្តនា អលទ្ធិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ
“លទ្ធិ មយា”តិ មុសាយស្យ ភណ្ឌិត, តេន តដ្ឋិណមេវ សុត្វា តទត្តេ ញាតេ
ចារាជិកស្យ, អញ្ចាតេ កាលន្តរេន ញាតេ ច បរិយាយវេចនេ ច ញាតេ
មុល្លច្ចយស្យ, បរិយាយវេចនេ អវិញ្ញាតេ ទុក្ខជស្យ, ទុដ្ឋនោសសិក្ខាបទេ
ចារាជិកំ អនាបន្នស្យ “អាបន្នោ”តិ មុសាភណ្ឌនេ សដ្ឋិទិសេសស្យ,
ឱមសវាទសិក្ខាបទេ ទុញ្ញាសិតស្យ ច វុត្តត្តា អាហ “មុសាវាទស្យ ការណា
បញ្ច អាបត្តិយោ”តិ។ ឥមាយ ចាចិត្តិយា សទ្ធិន អាបត្តិក្ខន្ធា ហោន្តិ។

សម្មជានមុសាវាទកថាវណ្ណានា។

៨៩១-៣. វុត្តេសុ ជាតិអាទីសុ ទសសុ អក្កោសវត្ថុស្វតិ យោជនា,
បទភាជនេ វុត្តេសុ
ជាតិនាមគោត្តកម្មសិប្បអាពាធលិដ្ឋកិលេសអាបត្តិអក្កោសានំ វសេន
ទសសុ អក្កោសវត្ថុស្វតិ អត្តោ។ តេសុ កិលេសំ វិនា សព្វេតេ ហីនុក្កដ្ឋវសេន
ទិប្បការា ហោន្តិ។ យថាហ បទភាជនេ “ជាតិ នាម ទ្វេ ជាតិយោ ហីនា ច ជាតិ
ឧក្កដ្ឋា ច ជាតិ”តិអាទិ។

តត្ថ ចណ្ណាលាទិជាតិ ហីនា, ខត្តិយព្រាហ្មណជាតិយោ ឧក្កដ្ឋា។ នាមេសុ
អវកណ្ណាកជវកណ្ណាកាទិនាមាទិ នាសនាមត្តា ហីនាទិ, ពុទ្ធវក្ខតាទិនាមាទិ
ឧក្កដ្ឋាទិ។ កោសិយាទិគោត្តំ ហីនំ, គោតមាទិគោត្តំ ឧក្កដ្ឋំ។ កម្មេសុ

វឌ្ឍកិមណ្ឌការាធិកម្មានិ ហីនានិ, កសិវណិជ្ជាគោរក្ខកម្មានិ ឧក្ខដ្ឋានិ។
សិប្បសុ នធឿការកុម្មការាធិសិប្បំ ហីនំ, មុទ្ធាគណនានិសិប្បំ ឧក្ខដ្ឋំ។
អាពាធសុ សព្វេបិ អាពាធា ហីនា, អបិច មធុមេហោ បិទ្បាជនកត្តាកាវា
ឧក្ខដ្ឋា។ លិទ្តេសុ អតិទីយតាធម្មោ ហីនា, នាតិទីយតាធម្មោ ឧក្ខដ្ឋា។ សព្វេបិ
កិលេសា ហីនា។ សព្វាបត្តិយោបិ ហីនា, អបិច សោតាបត្តិសមាបត្តិ ឧក្ខដ្ឋា។
អក្កោសេសុ “ឌីដ្ឋាសិ មេណ្ហាសិ គោណាសិ” តិអាធិកោ ហីនោ,
“បណ្ឌិតាសិ ព្យត្តាសិ” តិអាធិកោ ឧក្ខដ្ឋា។

អញ្ញាត្រញាបទេសេនាតិ បរិយាយកថនេន វិនា។ ឌីមសន្តស្សាតិ
វចនបតោនេន ឌីវិជ្ឈន្តស្ស។ សម្ពុទ្ធន បកាសិតាតិ “បណ្ឌិតាសិ វេនោសិ
នេសានោសិ វចកាវេសិ បុក្កុសោសិ” តិ ភណាតិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ សាមំ សព្វធម្មាវពោធតោ “សម្ពុទ្ធោ” តិ បញ្ញាតេន ភគវតោ
នេសិតា។

៨៩២. តេហោវាតិ ជាតិអាធិហិ អក្កោសវត្ថុហោវ។ អញ្ញាបទេសេន ភូតេន
វា... បេ... អាបន្តមេវ វា អនុបសម្បន្នំ អក្កោសន្តស្ស ឧក្ខដ្ឋំ សម្ពុទ្ធន
បកាសិតន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ ឥធម ភូតាភូតបទានិ តេហីតិ អបេក្ខិត្វា ពហុវចនន្តានិ
យោជេតព្ពានិ។ ឯតេន “សន្តិ ឥធមកច្ចេ” តិអាធិទុតិយវារត្ថំ (ចាចិ. ២៦)
នស្សេន្តេន ឧក្ខដ្ឋសាធនត្ថេន តទេកកាវិយំ តតិយំ យេន្ធនវារញ្ច ចតុត្ថំ ន
មយន្តិអាធិវារញ្ច សន្តិហិតន្តិ នដ្ឋព្ពំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សន្តិ ឥធមកច្ចេ” តិ
វារេ បន បរិហរិត្វា វុត្តភាវេន ឧក្ខដ្ឋំ។ ឯសេវ នយោ ‘យេន្ធន... បេ... ន មយ’ តិ
វារេសុបិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦)។

ចាឡិមុត្តបទេហិបីតិ ឯត្ថាបិ តថេវ “ភូតេន វា” តិអាធិនិ បទានិ
សម្ពុទ្ធិតព្ពានិ។ “ចោរោសិ, គណ្ឌិកេនកោសិ” តិអាធិ ចាឡិមុត្តបទំ នាម។

សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ ចត្វសុ វារេសុ, ចាឡិមុត្តបទេសុ ច។ វុត្តញ្ញី “អនុបសម្បន្នេ បន ចត្វសុបិ វារេសុ ទុក្ខជមេវ។ ‘ចោរោសិ, គណ្ឌិភេទកោសិ’ តិអាទិវចនេហិ បន ឧបសម្បន្នេបិ អនុបសម្បន្នេបិ សព្វវារេសុ ទុក្ខជមេវ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦)។ “អនុបសម្បន្ន” ន្តិ ឥមិនា “ឥមស្មីញ្ច សិក្ខាបទេ វេបេត្វា ភិក្ខុំ ភិក្ខុនិអាទយោ សព្វេ សត្តា អនុបសម្បន្នជ្ជានេ បីតា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦) អដ្ឋកថាយំ វុត្តា អនុបសម្បន្នា សង្កហិតា។ តេនេវេត្តាបិ វុត្តតិ “បរិជ្ជានុបសម្បន្នជ្ជានេ ឥធ ច ភិក្ខុនី” តិ។

៨៩៥. ទវកម្សតាតិ ឯត្ថ “បដិសម្ព័ន្ធ យោនិសោ” តិអាទិសុ (ម. និ. ១.២២, ២៣, ២២២; អ. និ. ៦.៥៨; ៩.៩; មហានិ. ២០៦; វិភ. ៥១៨) វិយ យ-ការលោហោ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ វុត្តចាចិត្តិយវត្ថុសុ ច ទុក្ខជវត្ថុសុ ចាតិ សព្វេត្ថវ។ ទុញ្ញាសិតមុទិវតន្តិ “ចណ្ណាលោសិ... បេ... បុក្កសោសិ” តិ ភណាតិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ ទុញ្ញាសិតស្សា” តិ (ចាចិ. ៣២) វុត្តន្តិ អត្ថោ។ បរម្មុខា បន ចាចិត្តិយវត្ថុហិ ច ទុក្ខជវត្ថុហិ ច អក្កោសនេ ទុក្ខជមេវ។ តថា ទវកម្សតាយ បរម្មុខា វទន្តស្សបិ ទុញ្ញាសិតមេវាតិ អាចរិយា វទន្តិ។

៨៩៦-៧. អត្ថំ បុរក្ខត្វា វទតោ ភិក្ខុស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។ ធម្មោ នាម “ចណ្ណាលោសិ” តិអាទិចាឡិយេវ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ចាឡិ វាចេន្តោ ធម្មបុរេក្ខាវេ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៥)។ អនុសាសនី នាម “ឥនានិបិ ចណ្ណាលោសិ, មា ចាបធម្មំ អកាសិ, មា តមោ តមបរាយនោ អហោសិ” តិអាទិនា (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៥) នយេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តសរូចាយេវ អនុសាសនីបុរេក្ខតាយ វត្ថោ វទន្តស្ស ចិត្តស្ស លហុបរិវត្តិតការតោ អន្តរា កោធេ ឧប្បន្នេបិ អនាបត្តិ។

ឯត្ថាតិ ឥមស្មី ឱមសវាទសិក្ខាបទេ។ បដិយសម្បយុត្តចិត្តេនេវ អាបន្តិតព្វត្ថា មានសិក្ខាទុក្ខវេទនាវ ហោតិ។

ឱមសវាទកថាវណ្ណានា។

៨៩៨. ធុរិយាការតោ ភិក្ខុបេសុញ្ញោ អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ បិសតីតិ
បិសុណា, វាចា, សមគ្គេសត្តេ អវយវត្ថុតេ វគ្គេ ភិក្ខុ ករោតីតិ អត្ថោ។
បិសុណា ឯវ បេសុញ្ញំ, តាយ វាចាយ សមន្តាគតោ បុគ្គលោ សហចរិយនយេន
បិសុណា, តស្ស កម្មំ បេសុញ្ញំ, ភិក្ខុនំ បេសុញ្ញំ ភិក្ខុបេសុញ្ញំ, តស្ស
ភិក្ខុបេសុញ្ញោ។ បទភាជនេ “ឧបសម្មន្នោ ឧបសម្មន្នស្ស សុត្វា ឧបសម្មន្នស្ស
បេសុញ្ញំ ឧបសំហារតិ ‘ឥត្តន្នាមោ តំ ‘ចណ្ណាលោ...បេ... បុគ្គសោ’តិ ភណាតី’តិ
អាបត្តិ...បេ... ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣៩) វុត្តត្តា សយំ ឧបសម្មន្នោ ហុត្វា
ឧបសម្មន្នស្ស ជាតិអាទិសុ ទសសុ អក្កោសវត្ថុសុ អញ្ញាតវេន អញ្ញំ ឧបសម្មន្នំ
បរម្មុខា អក្កោសន្នស្ស សុត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ធា វត្តមានស្ស បេសុ អត្ថនោ
បិយកាមតាភេទាធិប្បាយសម្ពោតេសុ ទ្វីសុ ការណេសុ អញ្ញាតការណំ
បដិច្ច “អសុកោ តុយំ ឯវំ វេទតី” តិ បេសុញ្ញំ ហារតិ, តស្ស បេសុញ្ញកថននិមិត្តំ
ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។

ធុរិយាការតោតិ ឯត្ថ អាការ-សន្នោ ការណាបរិយាយោ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “ទ្វីហាការេហីតិ ទ្វីហិ ការណេហី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។ ឯត្ថ
ការណំ នាម អធិប្បាយវិសេសោ។ តំ ការណំ អធិប្បាយមុខេន ទស្សេតុមាហ
“អត្ថនោ” តិអាទិ។ អត្ថនោ បិយកាមស្សាតិ អត្ថនោ បិយការកាមស្ស
បេសុញ្ញំ ភណន្នស្ស, អត្ថនោ បិយការំ កាមយន្នស្សាតិ អត្ថោ, តាទិសេន
អធិប្បាយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ឯវំ អហំ ឯតស្ស បិយោ
ភវិស្សមី” តិ អត្ថនោ បិយការំ បត្តយមានស្សា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។
បរភេទត្ថិនោបិ វាតិ អក្កោសកស្ស ច អត្ថនោ បេសុញ្ញាវចនំ សុណាន្នស្ស ចាតិ

ឱក្ខន្ធកេង ឥន្ទ្រន្ទស្សតិ អត្តោ, កេនាធិប្បាយនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “បរស្ស បរេន កេង ឥន្ទ្រន្ទស្ស”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។

៨៩៩. បរិយាយនយេន អក្កោសន្ទស្ស វេទនស្ស...បេ.... ធុក្កជន្តិ យោជនា,
បរិយាយអក្កោសវេទនំ សុត្វា បរស្ស សន្តិកំ កន្ធា វេទនស្ស ភិក្ខុនោ ធុក្កជំ
ហោតិ តិ អត្តោ។ យថាហា “ឥត្តន្ទាមោ សន្តិ ឥន្ទេកេន្ទ ចណ្ណាលា...បេ....
ភណាតិ, ន សោ អញ្ញំ ភណាតិ, តំយេវ ភណាតិ តិ អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ
ធុក្កជស្ស”តិ អាទិ (ចាចិ. ៤១)។ ចាឡិមុត្តនយេន អក្កោសន្ទស្ស វេទនស្ស...បេ....
ធុក្កជន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ “ចោរោសិ, គណ្ឌិកេនកោសិ”តិ អាទិនា ធម្មតោ
ចាឡិមុត្តនយោ នាម។

៩០០. អនុបសម្មន្ទស្ស អក្កោសំ ឧបសម្មន្ទំ ហារតោបិ ច តថា ធុក្កជន្តិ
យោជនា។ ច-សន្តេន ឧបសម្មន្ទស្ស អក្កោសំ អនុបសម្មន្ទំ ហារតោបិ ច,
អនុបសម្មន្ទស្ស អក្កោសំ អនុបសម្មន្ទំ ហារតោបិ ច តថា ធុក្កជន្តិ
វិកប្បធូយញ្ច សមុច្ឆិនោតិ។ “ឥធាបិ ភិក្ខុនំ អាទិ កត្វា សព្វេ អនុបសម្មន្ទា
នាមា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨) អដ្ឋកថាវេទនតោ “ភិក្ខុនំ”តិ ឧបលក្ខណំ។

៩០១. ន ចេវ បិយកាមស្សតិ បិយការំ អកាមយន្តស្ស ច។ ន កេនត្ថិនោបិ
ចាតិ កេង អនិច្ឆន្ទស្ស ច។ ចាចានំ គរហត្ថាយាតិ ឯត្ថ “កេវល”ន្តិ សេសោ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ឯកំ អក្កោសន្តំ, ឯកញ្ច មន្តំ ទិស្វា ‘អហោ និល្លដ្ឋោ,
ន្នៀទិសម្មិ នាម អាយស្មន្តំ បុន វត្ថុតំ មញ្ញិស្សតិ”តិ ឯវំ កេវលំ ចាបគរហិតាយ
ភណាន្ទស្ស អនាបត្តិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។

បេសុញ្ញកថាវណ្ណនា។

៩០៣. អញ្ជើញនាតិ សាមណេរាទិនា។ “យញ្ច បទំ យញ្ច អនុបទំ យញ្ច អនុក្ខរំ យញ្ច អនុព្យញ្ញនំ, សត្តមេតំ បទសោ នាមា” តិ (ចា. ២៦) បទភាជនេ វុត្តត្តា អវយវេ សមុទាយោបចារវសេន “បិដកត្ថយ” ត្ថិ តទេកទេសបទាទិ វេ វុត្តត្តា គហោតញ្ចោ។ ឯត្ថ បទាទិស្សបំ អដ្ឋកថាយ វេទិតតំ។ វុត្តត្តា តត្ថ “បទន្តិ ឯកោ គាថាចាទោ អធិប្បតោ។ អនុបទន្តិ ទុតិយោ ចាទោ។ អនុក្ខរន្តិ ឯកេកមក្ខរំ។ អនុព្យញ្ញន្តិ បុរិមព្យញ្ញនេន សទិសំ បច្ឆាព្យញ្ញន” ត្ថិ (ចា. អដ្ឋ. ២៥)។ ឥទំ គាថាមយទេសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “យំ កិញ្ចិ វា ឯកមក្ខរំ អនុក្ខរំ, អក្ខរសមូហោ អនុព្យញ្ញនំ, អក្ខរាទុព្យញ្ញនសមូហោ បទំ, បឋមបទំ បទមេវ, ទុតិយំ អនុបទន្តិ វេ មេត្ត នាណករណំ វេទិតត្ថ” ត្ថិ (ចា. អដ្ឋ. ២៥) វុត្តំ។ ឥទំ ចុណ្ហិយទេសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

ធម្មន្តិ ពុទ្ធភាសិតាទិចាឡិ ធម្មំ។ បដិសម្ពិទាយញ្ច ធម្មបញ្ចកេ ចាឡិបិ ធម្មាតិ វុត្តា។ ធម្មបញ្ចកំ នាម ជលនិព្ពត្តកោ ហេតុ, អរិយមគ្គោ, ភាសិតំ, កុសលាកុសលំ ចេតិ ឯតេ ធម្មសញ្ញតាតិ និទ្ទិដ្ឋំ។ ឯត្ថ ហិ ភាសិតន្តិ ចាឡិ វុត្តា។ អដ្ឋកថាទិស្សតោបិ ឯត្ថវ សង្កហំ គច្ឆតិ។ សោ ច បុព្វេ មគទភាសាយ បិតោ សង្កឹតិត្តយារុឡោ គហោតញ្ចោ។

“សហ ភណ្ឌស្ស ចាចិត្តិយំ សិយា” តិ ឥមិនា “ឯកតោ បដ្ឋបេត្វា ឯកតោ ឱសាបេន្តិ” តិ អាទិនា (ចា. ២៦) បទភាជនាគតនយេន អនុបសម្បន្នេន សទ្ធិ អារភិត្វា ឯកតោ ឧច្ចារណាវសេន បទំ វា អនុបទំ វា អនុក្ខរំ វា អនុព្យញ្ញនំ វា វេទតោ បទាទិគណាវសេន ចាចិត្តិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៩០៤. សង្កឹតី អនារុឡេសុ ធម្មេសុ រាជោវាទាទយោ សុត្តន្តា អាបត្តិជនកាយេវាតិ មហាបច្ឆិយាទិសុ វុត្តាតិ យោជនា។ រាជោវាទោ នាម ឯកោ សុត្តន្តោ។ អាទិ-សន្នេន តិក្ខុទ្រិយាទិសុត្តន្តា គហិតា។

៩០៥. ភិក្ខុស្មិម្បិ ភិក្ខុនិយាបិ ច អនុបសម្បន្នសញ្ញានោ, វិមតិស្ស វា ភិក្ខុស្ស
តថា បទសោធម្មេ ទុក្ខជំ ហោតីតិ យោជនា។

៩០៦-៧. ឯកតោ ឧទ្ទិសាបេតីតិ ឯកតោ ឧទ្ទេសំ កណ្ណាន្តេហិ
អនុបសម្បន្នេហិ សទ្ធិំ ឧច្ចារណាវសេន ឧទ្ទិសាបេតិ។ សង្ឃាយំ វា ករោតីតិ
តថា ឯកតោ សង្ឃាយតិ។

“សេច ឯកតាថាយ ឯកោ ចានោ ន អាគច្ឆតិ, សេសំ អាគច្ឆតិ, អយំ
យេកុយ្យេន បគុណាគន្តោ នាម។ ឯស នយោ សុត្តេបិ វេទិតញ្ចាតី”តិ (ចា.បិ.
អដ្ឋ. ៤៨) អដ្ឋកថាវចនតោ បគុណាគន្តន្តិ ឯត្ថ “យេកុយ្យេនា”តិ សេសោ។
ឡិចាតេតីតិ “ឯវំ កណាហិ”តិ ឯកតោ កណាតិ។ ឧទ្ទេសន្តិ ឧទ្ទិសិតញ្ចំ។ តេនាតិ
អនុបសម្បន្នេន។

៩០៨. យស្មា ឥទំ បទសោធម្មសិក្ខាបទំ វាចតោ ច សមុជ្ជាតិ,
វាចាចិត្តទ្វយាបិ ច សមុជ្ជាតិ, តស្មា ឥទំ សមុជ្ជានំ បទសោធម្មសញ្ញាតន្តិ វុត្តន្តិ
យោជនា។

បទសោធម្មកថាវណ្ណានា។

៩០៩-១០. សព្វប្បន្នសព្វបរិច្ឆន្នេ សេនាសនេ តិស្សន្នំ បន រត្តិនំ យោ បន ភិក្ខុ
រត្តិយំ ឋបេត្វា ភិក្ខុំ អញ្ញេន សេច និបន្នេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ
យោជនា។ “យំ កិត្យា បដិច្ឆាទនសមត្ថំ ឥធ ធននញ្ច បរិច្ឆន្នញ្ច វេទិតញ្ច”ន្តិ (ចា.បិ.
អដ្ឋ. ៥១) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា ធននាវហំ ឥដ្ឋកាសិលាសុធាតិណាបណ្ណាទិនំ
យេន កេនចិ សព្វសោ នាទិតំ សេនាសនំ សព្វប្បន្នំ។ “ភូមិតោ បដ្ឋាយ យាវ
ធននំ អាហាច្ឆ ចាការេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ អន្តមសោ វត្ថេនចិ បរិក្ខិត្ត”ន្តិ
(ចា.បិ. អដ្ឋ. ៥១) អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា យេន កេនចិ បរិក្ខិត្តិបិត្វា

បដិច្ចាធិតសេនាសនំ សត្តបរិច្ឆន្នំ។ “ធនំ អនាហច្ច សត្តន្តិមេន បរិយាយេន
ទិយឡាហត្ថុត្តេជន ចាការាធិនា បរិក្ខិត្តាបិ សត្តបរិច្ឆន្នាយេវ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ.
៥១) កុរុន្តជ្ជកថាយំ វុត្ថំ, តំ “ទិយឡា” តិ អាធិនា វក្ខតិ។

ឯវំ សត្តច្ឆន្នសត្តបរិច្ឆន្នេ ឯកស្មី សេនាសនេ យោភិក្ខុ ឧបសម្បន្នតោ
អញ្ញេន ឯកេន វា អនេកេហិ វា តិវត្ថំ សហសេយ្យំ កប្បេត្វា ចតុត្ថវត្ថី អាធិ
កត្វា សត្តវត្ថីសុ ស្វរិយត្ថដ្ឋមតោ បដ្ឋាយ សកលវត្ថុយំ បឋមំ វា បច្ឆា វា
អបុញ្ញាចរិមំ វា បិដ្ឋិ បសារេត្វា សចេ ឯកសេនាសនេ សេយ្យំ កប្បេតិ, តស្ស
នេវសិកំ ចាចិត្តិយំ ហោតិ តិ ឥទំវិជានំ “អបិចេត្ត ឯកាវាសាធិកម្មំ ចតុក្កំ
វេទិតព្ព” ត្ថិ អាធិនា (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ៥១) អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។

“យេភុយ្យេន បរិច្ឆន្នេន ធន្នេ” តិ ឥមិនាបិ ឯវមេវ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។
“យស្សា បន ឧបរិ ពហុតរំ ឋានំ ធន្នំ, អប្បំ អច្ឆន្នំ, សមន្តតោ ច ពហុតរំ បរិក្ខិត្តំ,
អប្បំ អបរិក្ខិត្តំ, អយំ យេភុយ្យេន ធន្នោ យេភុយ្យេន បរិច្ឆន្នោ នាមា” តិ (ចា. ចិ.
អដ្ឋ. ៥១) អដ្ឋកថាយំ វុត្ថនយេន យេភុយ្យេន ធន្នបរិច្ឆន្នំ វេទិតព្ពំ។ អត្ថោ
វុត្ថនយោយេវ។ “យេភុយ្យេន បំសុកា” តិ ឯតស្ស អដ្ឋកថាយំ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ៨៦)
តីសុ ទ្វេ យេភុយ្យំ នាម, ឥធ បន បទសោធម្មេ “យេភុយ្យេន បគុណំ គន្ត” ត្ថិ
ឯតស្ស អដ្ឋកថាយំ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ៤៨) “ឯកតាថាយា” តិ អាធិវិវរណោ វិយ ចតុសុ
តយោបិ ភាគា យេភុយ្យំ នាមា តិ វេទិតព្ពំ។

៩១១. មេដុនស្ស បហោនកំ យំ បន វត្ថុ បឋមចារាជិកាយ និទ្ទិដ្ឋំ
អន្តមសោ តិវច្ឆានគតេនបិ, តេន បឋមចារាជិកវត្ថុនា បុគ្គលេន សហ
និបដ្ឋិត្វា អាបត្តិ សហសេយ្យបត្តិ ហោតិ តិ យោជនា។

៩០២-ក. “ឧកោ វា និបដ្ឋន្តី” តិ វិកហ្មស្ស បឋមគាថាទ្វយេនេវ អត្ថតោ
ទស្សិតត្តា បុព្វាបរិយវសេនបិ សម្ពុវន្តំ ទស្សេតុំ “អនុបសម្បន្នេ” តិ អាទិនា
(ចា. ៥២-៥៤) នយេន ទស្សិតបក្ខទ្វយំ និទស្សេតុមាហា “និបន្នេ” តិ អាទិ។
“ឧដ្ឋហិត្វា” តិ ឥទំ វិច្ឆារវសេន គហោតត្ថំ។ អនុបសម្បន្នគណនាយបិ វា តិ
ពហូសុ អនុបសម្បន្នេសុ តេសំ គណនាយ ច។ អនុបសម្បន្នេសុ ពហូសុ តេសំ
គណនាយ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ពហូ អាបត្តិយោ ហោន្តិ តិ ឯវំ ទស្សនេន
ឧបសម្បន្នេសុ ពហូសុ ឯកស្សី អនុបសម្បន្នេ សតិ តេសញ្ច តស្ស
បយោគគណនាយ អាបន្តិតត្តា ពហូ អាបត្តិយោ ច ឧកោសុបិ ពហូសុ
ឯកេកស្សេវ ឧបសម្បន្នស្ស អនុបសម្បន្នគណនាយ ពហូ អាបត្តិយោ ច
ហោន្តិ តិ បិ ទស្សិតំ ហោតិ។

៩០៤. ឯកេនេវ ឆារេន វឌ្ឍញ្ញិតត្ថតោ ឯកូបចារេ សតគព្ភេបិ សេនាសនេ
ឧបសម្បន្នេ ឯកស្សី គព្ភេ វសន្តោ អត្ថនា សយនគព្ភេ ឆារំ បិ ឧហិត្វា វា
អបិ ឧហិត្វា វា ចតុត្ថវត្តិយំ សយតិ ច, ឧបរិមតលេ, អវសេសគព្ភេសុ ច
សយន្តេហិ អនុបសម្បន្នេហិ បុព្ភេ វុត្តអាបត្តិនិយមោយេវា តិ ទស្សនត្ថមាហា
“សចេ បិ ឆាយា” តិ អាទិ។ គព្ភឆារំ ឧត្តរបទលោបេន “គព្ភ” តិ វុត្តំ។ ចតុត្ថធិវសេ
អត្ថត្ថេតេ សូរិយេ និបដ្ឋតិ, អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ “អនុបសម្បន្នេន
សហា” តិ បករណតោ លព្ភតិ។ អាបត្តិ ចាចិត្តិយំ។

៩០៥. ទិយឡហត្ថព្ភេជនាតិ វឌ្ឍកិរតនេន ទិយឡរតនុព្ភេជនេ។ ចាកាហោ
នាម និដ្ឋិតោ។ ចយនំ នាម វិប្បកតចាកាហោតិ បិ វទន្តិ។ ឥមិនា ច អាឡិទ្ធស្ស
អគ្គហណាត្ថំ “ទសហត្ថព្ភេជាបិ ជគតិ បរិក្ខេបសម្ព័ន្ធំ ន កច្ចតិ” តិ (ចា. អដ្ឋ.
៥០) អដ្ឋកថា បមាណាន្តំ វទន្តិ។ ជគតិ តិ អាឡិទ្ធិ។ អាទិ-សន្តេន
ភិក្ខុបណ្ណាវរណាទិកហណាំ។

៩១៦. ធុស្សកុដិយន្តិ វុត្តកុដិយំ។

៩១៧. “សត្តប្បន្នបរិច្ឆន្នាធិប្បកេនតោ យេកុយ្យាធិប្បកេនតោ” តិ អាទិ-
សន្តោ បច្ឆេកំ យោជេតញ្ចោ។ បឋមេន អាទិ-សន្តេន
សត្តប្បន្នយេកុយ្យបរិច្ឆន្នសត្តប្បន្នឧបឡបរិច្ឆន្នសត្តបរិច្ឆន្នយេកុយ្យប្បន្ន-
សត្តបរិច្ឆន្នឧបឡប្បន្នសម្ពាតានិ ចត្តារិ សេនាសនានិ គហិតានិ។ កាថាយ
សរូបេន វុត្តសត្តប្បន្នសត្តបរិច្ឆន្នេន សន្ធិំ បញ្ចា សេនាសនានិ ធម្មតានិ ហោន្តិ។
ធុតិយេន អាទិ-សន្តេន យេកុយ្យប្បន្នយេកុយ្យបរិច្ឆន្ន យេកុយ្យប្បន្នឧបឡបរិច្ឆន្ន
យេកុយ្យបរិច្ឆន្នឧបឡប្បន្នសម្ពាតានិ តីណិ សេនាសនានិ គហិតានិ។ ឥមេ អដ្ឋ
វិកេប្យា លព្ពន្តិ។ កស្មា វុត្តំ “សត្ត ចាចិត្តិយានី” តិ? មហាអដ្ឋកថាយ វុត្តត្តា។
យថាហ “មហាអដ្ឋកថាយំ បន ‘សត្តប្បន្ន យេកុយ្យនបរិច្ឆន្ន ចាចិត្តិយំ,
សត្តប្បន្ន ឧបឡបរិច្ឆន្ន ចាចិត្តិយំ, យេកុយ្យនប្បន្ន ឧបឡបរិច្ឆន្ន ចាចិត្តិយំ,
សត្តបរិច្ឆន្ន យេកុយ្យនប្បន្ន ចាចិត្តិយំ, សត្តបរិច្ឆន្ន ឧបឡប្បន្ន ចាចិត្តិយំ,
យេកុយ្យនបរិច្ឆន្ន ឧបឡប្បន្ន ចាចិត្តិយំ, ចាឡិយំ វុត្តចាចិត្តិយេន សន្ធិំ សត្ត
ចាចិត្តិយានី’ តិ វុត្ត” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៣)។

កស្មា បន អដ្ឋកថាយំ “អដ្ឋ ចាចិត្តិយានី” តិ វុត្តា “សត្តា” តិ
គណានបរិច្ឆេនា កតោតិ? និស្សន្ទេហោ តាវ “សេយ្យា នាម សត្តប្បន្នា
សត្តបរិច្ឆន្នា, យេកុយ្យនប្បន្ន យេកុយ្យនបរិច្ឆន្នា” តិ (ចាចិ. ៥២) ចាឡិយំ
អាគតេសុ ធូសុ វិកេប្បេសុ ឯកស្មី វុត្តចាចិត្តិយំ គហេត្វា ចាឡិយំ វុត្តេន
ចាចិត្តិយេន ‘សត្តា’ តិ វុត្ត” តិ បរិហារោ ធម្មតោ។ សារត្តធិបនិយញ្ច “សត្ត
ចាចិត្តិយានី’ តិ ចាឡិយំ វុត្តចាចិត្តិយទ្ធិយំ សាមញ្ញតោ ឯកត្តេន គហេត្វា
វុត្តំ។ វិសុំ បន កយ្ហមាទេ សត្តប្បន្ន សត្តបរិច្ឆន្ន ចាចិត្តិយំ, យេកុយ្យនប្បន្ន

យេតុយៀនបរិច្ឆេទ ចាចិត្តិយន្តិ អដ្ឋេ ចាចិត្តិយានិ ហោន្តិ" តិ (សាវត្ថ. ដី.
ចាចិត្តិយ ៣.៥៣) បរិហារោ វុត្តោ។

សព្វយេតុយ្យឧបឧបទេសុ ធន្ទបរិច្ឆេទបទេហិ យោជិតេសុ នវវិកប្បា
សម្ពវន្តិ, តេសុ នវមេ ឧបឧបទេសុឧបឧបរិច្ឆេទិកប្បេ ទុក្ខជស្ស ទស្សិតត្តា
ចារិសេសតោ ឥតវេសុ អដ្ឋេសុ អដ្ឋ ចាចិត្តិយានេវ សម្ពវន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន
អប្បកំ ឧនមធិកំ វា គុណានុបកំ ន ហោតិ តិ កត្វា "សត្តា" តិ វុត្តន្តិ គហោតព្វំ។
ឯត្តាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។

៩០៨. "អឧបទេសុ អឧបរិច្ឆេទ" តិ យោជនា។ "សព្វបរិច្ឆេទ ចូឡច្ឆន្ទ" តិ
យថា ក្នុងមេន យោជនា។ ឥមនា អដ្ឋកថា កតេសុ បញ្ចសុ វិកប្បេសុ
តតិយវិកប្បំ ទស្សត្វា អាទិ-សន្តោ ពុទ្ធសព្វច្ឆន្ទានយោ សេសវិកប្បា គហិតា។
យថា ហ អដ្ឋកថាយំ "សព្វច្ឆន្ទ ចូឡ កបរិច្ឆេទ ទុក្ខជំ, យេតុយៀនបរិច្ឆេទ
ចូឡ កបរិច្ឆេទ ទុក្ខជំ, សព្វបរិច្ឆេទ ចូឡ កច្ឆន្ទ ទុក្ខជំ, យេតុយៀនបរិច្ឆេទ
ចូឡ កច្ឆន្ទ ទុក្ខជំ, ចាឡិយំ អាគតទុក្ខជន សហ បញ្ច ទុក្ខជាតិហិ វុត្ត" តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៣)។ ចាឡិយំ អាគតទុក្ខជំ នាម ឥមស្សាយេវ គាថាយ
អាទិម្ហិយេវ វុត្តទុក្ខជំ។ យថា ហ "ឧបឧបទេសុ ឧបឧបរិច្ឆេទ អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស" តិ
(ចាចិ. ៥៣)។

ចូឡច្ឆន្ទាទីនិ ចេត្ត ឯវំ វេទិតព្ពានិ - យស្ស ចត្វសុ ភាគេសុ ឯកោ ធន្ទា,
សេសា អច្ឆន្ទា, ឥទំ ចូឡកច្ឆន្ទំ។ យស្ស តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ ធន្ទា, ឯកោ អច្ឆន្ទា,
ឥទំ យេតុយៀនបរិច្ឆេទំ។ យស្ស ទីសុ ភាគេសុ ឯកោ ធន្ទា, ឯកោ អច្ឆន្ទា, ឥទំ
ឧបឧបទេសុ នាម សេនាសនំ។ ចូឡបរិច្ឆេទាទីនិ ឥមនា នយេន វេទិតព្ពានិ។
ធន្ទាទីហិ បីតិ សហត្ថ ករណាវចនំ។ បិ-សន្តោ សមុច្ចយត្ថោ។

សព្វចូឡបរិច្ឆេទឆន្ទាធិបាំ ចតុហិមិ សហា អឌ្ឍច្ឆន្ទបរិច្ឆេទ បញ្ចាធា ទុក្ខជំ
បរិធិបិតន្តិ យោជនា។

៩២០. សព្វច្ឆន្ទាធិកេតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន “សព្វបរិច្ឆេទ សព្វអច្ឆន្ទ
យេកុយ្យេនអច្ឆន្ទ យេកុយ្យេនអបរិច្ឆន្ទ”តិ (ចាចិ. ៥៤) ចាឡិយំ វុត្តា
អនាបត្តិវាសេសា ច អដ្ឋកថាយំ វុត្តា “ឧបឌ្ឍច្ឆន្ទ ចូឡកបរិច្ឆន្ទ,
ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្ទ ចូឡកច្ឆន្ទ, ចូឡកច្ឆន្ទ ចូឡកបរិច្ឆន្ទ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៣)
តយោ អនាបត្តិវា ច គហិតា។

៩២១. និបន្នេបីតិ ឯត្ថ បិ-សន្តេន “ភិក្ខុ និបន្នេ អនុបសម្មន្នោ និសីទតិ,
ឧភោ វា និសីទន្តិ”តិ (ចាចិ. ៥៤) ចាឡិយំ វុត្តបការន្តរេ សមុច្ឆិនោតិ។

សហសេយ្យកថាវណ្ណនា។

៩២២. អបិ-សន្តេន បគេវ មហាត្តរិយាតិ ទស្សេតិ។ សហសេយ្យំ
បកេហ្មយ្យាតិ យថាវុត្តលក្ខណំ សព្វច្ឆន្ទសព្វបរិច្ឆន្ទាធិសេនាសនំ បរិសិទ្ធា
ស្វរិយត្ថឡមតោ បដ្ឋាយ បុព្វេ វុត្តប្បការេនេវ បិដ្ឋប្បសារណាលក្ខណំ សេយ្យំ
កេហ្មយ្យ។

៩២៣-៤. ទេវិយាតិ ទេវិត្តិយា។ តិវន្ទានគតិត្តិយាតិ កោធាទិកាយ។
“មេដុនវត្ថុក្ខតាយា”តិ ឥមិនា មេដុនធម្មស្ស អវត្ថុក្ខតាយ សហសេយ្យាយ
នោសាការំ ទស្សេតិ។ វត្ថុនំ គណនាយាតិ មាតុកាមស្ស គណនាយ ច
តាសញ្ច អត្តនោ ច បយោគគណនាយ ច។ អស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។ មាតុកាមេន
តយោ ទិវសេ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិ អាបដ្ឋិតា
ចតុត្ថទិវសេ សហសេយ្យាយ ធូហិមិ សិក្ខាបទេហិ អាបត្តិ អាបដ្ឋិតិ ឯត្ថ
ទុក្ខជវត្ថុក្ខតាយ ឥត្តិយា តត្ថេវ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន ទុក្ខជំ

អាបន្ទីត្វា ចតុត្ថទិវសេ វត្ថិយំ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន
អាបន្ទីតត្ថុទុក្កជេន សហ បុរិមសិក្ខាបទេន ចាចិត្តិយំ អាបន្ទីតីតិ វេទិតត្ថំ។

ទុតិយសហសេយ្យកថាវណ្ណានា។

៩២៦. ធម្មញ្ញវាចាហិ ឧទ្ធំ ឥត្តិយា ធម្មំ ភណ្ឌស្សាតិ សម្ពុត្តោ។ ឥត្តិយាតិ
“មាតុកាមោ នាម មនុស្សីតី, ន យ ភី, ន បេតី, ន តិវច្ឆានកតា, វិញ្ញូ បដិពលា
ហោតិ សុភាសិតទុក្ខាសិតំ ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ ចាឡិយំ
វុត្ថមនុស្សីតិយា។ ភណ្ឌស្សាតិ វត្ថុមានលក្ខណំ ធម្មំ ធម្មា បទេហិ ឧត្តរិ
ភណ្ឌស្ស។ វិញ្ញូ បុរិសវិគ្គហំ វិនាតិ “វិញ្ញូ នាម បុរិសវិគ្គហោ បដិពលា
ហោតិ សុភាសិតទុក្ខាសិតំ ទុដ្ឋល្លាទុដ្ឋល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ (ចាចិ. ៦៤) ចាឡិយំ
វុត្ថសវន្ធម្មបារកតមនុស្សបុរិសំ វិនា។ ធម្មន្តិ វត្ថុមានប្បការសរូបំ
ទេសនាធម្មំ។

៩២៧. កាថាមយា, ចុណ្ហិយ កន្តមយាតិ ធុរិយា ទេសនា, តត្ថ
កាថាមយទេសនាយ វាចា នាម កាថាចាទលក្ខណាតិ ទស្សេតុមាហា
“កាថាចាទោ”តិអាទិ។ ចុណ្ហិយទេសនាយំ បទ វាចាបរិច្ឆេទោ វិភត្យន្តវសេន
វេទិតញ្ចោ។ តេនាហ កណ្ហិបទេ “ឯកោ កាថាចាទោ”តិ ឥទំ កាថាពន្ធមេវ
សន្ធាយ វុត្ថំ, អញ្ញត្ថ បទ វិភត្តិអន្តបទមេវ គហោតត្ថ”ន្តិ។ បទសោធម្មំ និទ្ទិដ្ឋំ
ធម្មន្តិ បិដកត្ថយំ។ “អដ្ឋកថ”ន្តិ ឥមិនា សង្កឹតិត្តយារុទ្ធំ ចោរាណាដ្ឋកថំ
គហោតត្ថំ។ តេនេវ កណ្ហិបទេ វុត្ថំ “អដ្ឋកថំ ធម្មបទជាតកាធិវត្ថុញ្ញា”តិ។
ឥមិនាបិ ចោរាណាកំ សង្កឹតិអារុទ្ធ្ហមេវ អដ្ឋកថំ វុត្ថន្តិ វេទន្តិ។ អដ្ឋកថាធិចាបំ
បេត្វា ធមិឡាធិភាសន្តវេន យថារុចិ កថេតុំ វេទិតីតិ។

៩២៨. បទាធិនំ វេសា ធន្នំ វាចានំ ឧបរិ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស្យតិ យោជនា។
ទេសេន្តស្ស្យតិ បទសោធម្មេ វុត្តលក្ខណាបទាធិស្ស្យចាហិ ធម្មា វាចាហិ ឧត្តរិ
ធម្មំ ទេសេន្តស្ស្យ។ បទាធិគណាណាយាតិ
យថាវុត្តលក្ខណាបទអនុបទអនុក្ខរអនុញ្ញានគណាណាយ។

៩២៩. បុរិសវិគ្គហន្តិ មនុស្សបុរិសវេសំ។ ឯត្ថ តិរច្ឆានគតា នាម
វេសនិម្ហាណាហា ឥទ្ធិមន្តា នាគសុបណ្ណា។

៩៣០. វេទតោតិ អធិកំ ធម្មំ ភាសតោ។

៩៣២. ឥត្ថិរូបន្តិ មនុស្សិតិវេសំ។ តិរច្ឆានគតិត្ថិយាតិ វុត្តស្ស្យចាយ
តិរច្ឆានគតិត្ថិយា។

៩៣៣. សយំ ឧដ្ឋាយ និសីទិត្វា បុន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស្យ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ
សម្ពន្ធោ។ មាតុកាមស្ស្យ វា តថាតិ ឯត្ថ “តថា”តិ ឥមំនា វុត្តប្បការស្ស្យ
គហិតត្តា ឧដ្ឋាយ និសីទិត្វា មាតុកាមស្ស្យ បុន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស្យ អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “ឧដ្ឋាយា”តិអាធិនា ឥវយាបថបរិវត្តនទស្សនេន
នាធាឥវយាបថេបិ អនាបត្តិ ធិបេតិ។

៩៣៤. អញ្ញិស្ស្យ បុន អញ្ញិស្ស្យតិ ឯត្ថ “អាគតាគតាយា”តិ សេសោ។
យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អញ្ញិស្ស្យ មាតុកាមស្ស្យតិ ឯកិស្ស្យ ទេសេត្វា បុន
អាគតាគតាយ អញ្ញិស្ស្យបិ ទេសេតីតិ ឯវំ ឯកាសនេ និសិទ្ធោ
មាតុកាមសតសហស្សន្ទម្បិ ទេសេតីតិ អត្ថោ”តិ (ចា. បិ. អដ្ឋ. ៦៦)។
អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន ច-សទ្ទេន “បញ្ចំ បុដ្ឋោ កថេតី”តិ (ចា. បិ. ៦៦) ឥទ្ធិ
សមុច្ចិនោតិ។ “ធិយនិកាយោ កិមត្ថិយោ ភន្តេ”តិ បញ្ចំ បុច្ឆតោ មាតុកាមស្ស្យ
សត្តំ ធិយនិកាយំ វេទតោបិ អនាបត្តិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “បញ្ចំ បុច្ឆតិ, បញ្ចំ

បុរេជ្ជា កថេតីតិ មាតុកាមោ ‘ធិយនិកាយោ នាម ភន្តេ កិមត្ថំ ធិបេតី’តិ បុព្វតិ,
ឯវំ បញ្ញំ បុរេជ្ជា ភិក្ខុ សត្វំ ចេវិ ធិយនិកាយំ កថេតិ, អនាបត្តិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
៦៦)។ ឯត្ថ ច សត្វំ ចេវិ ធិយនិកាយំ កថេតីតិ យាវ ន និដ្ឋាតិ, តាវ បុនទិវសេវិ
កថេតិ។

៩៣៥. ធម្មស្ស ទេសនាយ, វិញ្ញាមនុស្សបុរិសស្ស អសន្និហិតករណោ ច
អាបន្និតត្ថតោ ក្រិយាក្រិយំ។

ធម្មទេសនាកថាវណ្ណាន។

៩៣៦. មហាគ្គតំ វុច្ចាបដ្ឋានំ។ បណ្ឌិតំ លោកុត្តរធម្មំ។ បធានភាវំ នីតន្តិ
បណ្ឌិតំ។ អាហោចន្តស្សាតិ “បឋមំ ឈានំ សមាបដ្ឋាមី”តិ អាទិនា (ចារា. ២០០)
នយេន ចតុត្ថចារាជិកេ វុត្តនយេន វុទ្ធស្ស។ បរិនិព្វានកាលេ ច បុជ្ជកាលេ ច
ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ អត្តនា លទ្ធស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អាហោចតត្ថត្ថា “ឋបេត្វា
ភិក្ខុនិ ភិក្ខុ”ន្តិ វុត្តំ។ “អញ្ញស្សា”តិ សេសោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“ឧបសម្បន្នស្ស ភូតំ អាហោចេតីតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។
បរិនិព្វានកាលេ, ហិ អន្តរា វា អតិកឡិយមាណេន ឧបសម្បន្នស្ស ភូតំ
អាហោចេតំ វុត្តតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៧)។ ភូតេតិ ឯត្ថ “ឧត្តរិមនុស្សធម្ម
អាហោចេតេ”តិ វុត្តត្ថំ, និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, អត្តនោ សន្តានេ ឥមស្មី អត្តភារេ
សិទ្ធិឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អាហោចនិមិត្តន្តិ អត្តោ។

៩៣៧. នោ ច ជានាតិ សោ វុត្តន្តិ យស្ស អាហោចេតិ, សោ សចេ
សុតក្ខណោយេវ វុត្តនយេនេវ “ឯស បឋមដ្ឋានស្ស លាភី”តិ អាទិនា នយេន
វុត្តំ នោ ជានាតិ។ បរិយាយវចនេតិ “យោ តេ វិហារេ វសេតិ, សោ បឋមស្ស
ឈានស្ស លាភី”តិ ឯវមាទិបរិយាយវចនេ។ យស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ អាហោចេតិ,

សោសចេសុតសមន្តរំ “ឯស ឯវំ វេទតី” តិ វុត្តំ នោ ជាតាតិ, តាទិសស្ស
អាហារេច្ឆស្ស ភិក្ខុនោ ហោតិ អាបត្តិ ទុក្ខជន្មំ សម្ពុទ្ធោ។ អស្ស ភូតស្ស
បរិយាយវេទនេ ច ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ទុក្ខជំ ហោតីតិ យោជនា។

៩៣៨. តថាវុបេ ការណោ សតីតិ បរស្ស ការណាភាវំ ញាតាបិ បដិបត្តិយា
អមោយភាវនស្សនសមុត្តជនសម្មហំសនាទិករសម្ពាតេ ការណោ សតី។
សព្វស្សាបីតិ ឧបសម្មន្នានុបសម្មន្នស្ស សព្វស្ស។ សីលាទិន្និ
សីលសុតបរិយត្តិគុណំ។ វេទតោតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុនោ” តិ បករណតោ លព្ពតិ។

៩៣៩. តទសម្ភវាតិ ទិដ្ឋិសម្មន្នស្ស ឧម្មាទាទីនំ អសម្ភវា។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “ទិដ្ឋិសម្មន្នានំ ឧម្មាទស្ស វា ចិត្តក្ខេបស្ស វា អភាវាតិ។
មហាបច្ឆរិយម្បិ ហិ វិចារិត” ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៧)។ ឧម្មត្ថកបទស្ស អវេទនេ
ការណំ វេទន្តនេ ទិត្តចិត្តាទិបទានំ អវេទនេ ការណាញា ឧបលក្ខណតោ
ទស្សិតមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ច មគ្គជលទិដ្ឋិយា សមន្នាគតានំ អរិយានមេវ ហិ
ឧម្មត្ថកាទិកាវោ នត្ថិ។ ឈានលាភិនោ បន តស្មី សតិ ឈានា បរិហាយន្តិ,
តស្មា តេសំ អភូតារោចនបច្ចយា អនាបត្តិ វុត្តញ្ញា, ន ភូតារោចនបច្ចយា។

៩៤០. ឥមិស្សាបត្តិយា អញ្ញាត្រ ឈានមគ្គាទិលាភីនំ អញ្ញស្ស អសម្ភវា
“កុសលាព្យាកតេហោវ ទិចិត្ត” ន្តិ វុត្តំ។ ឥទញ្ញា ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទន
អរិយបុគ្គលេយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ បណ្ណាត្ថី អជានន្តា បន ឈានលាភី បុព្វជ្ជនា
នាវាវត្ថុម្ហិ លោភវសេន អកុសលចិត្តេនាបិ ន អាហារេច្ឆតិ នត្ថិ, តស្មា
“តិចិត្ត” ន្តិ វុត្តព្ពំ សិយា, តថាបិ ពហុលេន កុសលាព្យាកតានមេវ សម្ភវាតិ ឯវំ
វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ទិវេទនំ សុខោបេក្ខាវសេន។ ឥទញ្ញា សិក្ខាបទំ
បណ្ណាត្ថីអជាននវសេន អចិត្តកសមុជ្ជានំ ហោតិ។ អរិយា ចេត្ត បណ្ណាត្ថី ជានន្តា
វីតិក្កមំ ន ករោន្តិ, បុព្វជ្ជនា បន បណ្ណាត្ថី ជានិច្ចាបិ វីតិក្កមំ ករោន្តិ។ តេ ច

សត្វនោ អាណាវីតិ ក្កមចេតនាយ ពលវអកុសលភាវតោ ឈានា
បរិហាយន្តិតិ ធម្មតំ។

ភូតារោចនកថាវណ្ណានា។

៩៤០. ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋលំ អាបត្តិ ភិក្ខុសម្មតិ ឋបេត្វា អនុបសម្មន្នេ
អាហារោចន្តស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិតិ យោជនា។ ទុដ្ឋលំ អាបត្តិន្តិ សង្ឃាធិសេសោ។
ននុ ច “ទុដ្ឋល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តារិ ច ចារាជិកានិ តេរស ច សង្ឃាធិសេសា” តិ
(ចា. ៧៩) បទភាជនេ ចារាជិកសង្ឃាធិសេសា ទស្សីតា, កស្មា ឥធ
សង្ឃាធិសេសោវ គហិតោតិ? វុច្ចតេ - ចារាជិកំ ទុដ្ឋល្លសទ្ធត្ថទស្សនតំ វុត្តំ, ឥធ
បន សង្ឃាធិសេសោយេវ ភគវតា អធិប្បតោតិ អដ្ឋកថាយំ វិចារិតមេតំ។
វុត្តញ្ញា តត្ថ “ចារាជិកានិ ទុដ្ឋល្លសទ្ធត្ថទស្សនតំ វុត្តានិ, សង្ឃាធិសេសំ បន ឥធ
អធិប្បត” ត្ថិ (ចា. អដ្ឋ. ៧៨)។ វត្ថុតិ ច “ឥធ សង្ឃាធិសេសាវ, ទុដ្ឋល្លាបត្តិយោ
មតា” តិ។ អនុបសម្មន្នេតិ “ភិក្ខុញ្ញា ភិក្ខុនិញ្ញា ឋបេត្វា អវសេសោ
អនុបសម្មន្នេ” តិ (ចា. ៨០) បទភាជនេ និទ្ទិដ្ឋអនុបសម្មន្នស្ស
អាហារោចន្តស្សតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឋបេត្វា ភិក្ខុសម្មតិន្តិ “អតិ ភិក្ខុសម្មតិ អាបត្តិបរិយន្តា ន
កុលបរិយន្តា” តិ អាធិនា (ចា. ៨០) បទភាជនេ ទស្សីតំ អភិណ្ឌាបត្តិកស្ស
ភិក្ខុនោ អាយតី សំវត្ថំ ហិរោត្ថប្បជននតំ អាបត្តិយោ វា ឧទាសកកុលានិ វា
ឧភយមេវ វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា វា អបរិច្ឆិន្ទិត្វា វា អាបត្តិយោ អាហារោចនំ សង្ឃេន
សង្ឃមជ្ឈេ តិក្ខុត្ថំ សាវេត្វា កតសម្មតិ ឋបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “អភិណ្ឌាបត្តិកំ ភិក្ខុ ទិស្វា ឯវមេស បរេសុ ហិរោត្ថប្បជនាបិ
អាយតី សំវត្ថំ អាបត្តិស្សតិ” តិ តស្ស ភិក្ខុនោ ហិតេសិតាយ តិក្ខុត្ថំ
អបលោកេត្វា សង្ឃេន កាតញ្ញា” តិ (ចា. អដ្ឋ. ៨០)។

៩២២. យដេត្វា វទន្តស្ស វាតិ ឯវកា រោយថា ហំ នេ យោ ជេតព្ពោ។
ឯវកា រេន ព្យវច្ឆិមត្ថំ វត្ថុតិ “វត្ថុ” ត្ថិ អាទិនា។ “អសុច្ចំ មោចេត្វា” តិ ឥមិនា
វត្ថុមាហា, “សង្ឃាទិសេស” ត្ថិ ឥមិនា អាបត្តិ។ វដ្ឋមេវ វដ្ឋតា។ “ចាចិត្តិយាបត្តិ” តិ
ឥមស្ស យំ បរិយាយោ។ “អយំ អសុច្ចំ មោចេត្វា សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ” តិ
វត្ថុនា សទ្ធិ យដេត្វា អាបត្តិ វទន្តស្ស វដ្ឋតា ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

៩២៣. សុទ្ធស្សាតិ ចារាជិកមនាបន្ទស្ស។ វទន្តំ វទនហេតុ, វត្ថុនា សទ្ធិ
សង្ឃាទិសេសស្ស កថនតោតិ អត្ថោ។

៩២៤. អនុដ្ឋល្លាយាតិ សង្ឃាទិសេសតោ អញ្ញាយ អាបត្តិយា។
ទុដ្ឋល្លសញ្ញានោតិ សង្ឃាទិសេសសញ្ញានោ។ សេសា អាបត្តិយាបិ វាតិ
សង្ឃាទិសេសំ វិនា សេសេ ធម្មាបត្តិកូន្នោ។

៩២៥. តថាតិ ទុក្ខជំ អតិទិសតិ។ បញ្ចា មតំ អនុបសម្បន្ទស្ស ទុដ្ឋល្លំ
អដ្ឋាចារំ អាហោចន្តស្ស តថា ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ អនុបសម្បន្ទស្ស បញ្ចា មតំ
ទុដ្ឋល្លំ អដ្ឋាចារន្តិ ច ចាលាភិចាតាទិបញ្ចសិក្ខាបទីវតិក្កមា គហិតា។ កេចិ
បន “សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិយោ បញ្ចា” តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតត្ថំ។ ចាលាភិចាតាទិជិ
ហិ ទសេវ សិក្ខាបទានិ សាមណោរាជំ បញ្ញត្តានិ។ តេសំ បញ្ញត្តេសុយេវ ច
សិក្ខាបទេសុ ទុដ្ឋល្លទុដ្ឋល្លវិចារណា កាតត្ថា, ន ច សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិជិវិសុំ
តេសំ បញ្ញត្តានិ អតីតិ។

អថ ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋល្លសង្ខាតានិ សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិជិ អនុបសម្បន្ទស្ស កី នាម
ហោតីតិ? អដ្ឋាចារោ នាម ហោតីតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “សុក្កវិស្សជ្ជិ... ប....
អដ្ឋាចារោ នាមាតិ វត្ថុ” ត្ថិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨២)។ ឥមិនាបិ ចេតំ សិទ្ធិ
“អនុបសម្បន្ទស្ស សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិ ទុដ្ឋល្លំ នាម ន ហោតី” តិ។ “អដ្ឋាចារោ

នាមា"តិ ហិ វេទនោ អនុបសម្បទ្ទស្ស សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិ កេវលំ អដ្ឋាចារោ នាម
ហោតិ, ន បន ទុដ្ឋល្លោ នាម អដ្ឋាចារោតិ ធីបេតិ។ "អដ្ឋាចារោ នាមា"តិ ច
អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា, អកត្តព្វបត្តា ច អនុបសម្បទ្ទស្ស សុក្កវិស្សជ្ជិអាទិ
ធន្តាកម្មវត្ថុបក្ខំ ភជន្តិ។ តានិ ច អញ្ញាស្ស អនុបសម្បទ្ទស្ស អវល្លោកាមតាយ
អាហេចនោ ភិក្ខុ ទុក្ខំ អាបដ្ឋតីតិ វេទន្តិ។ ឥធម បន អនុបសម្បទ្ទគ្គហណោន
សាមណោសាមណាវិសិក្ខមាជានំ គហណំ វេទិតព្វំ។

អនុដ្ឋល្លំ អដ្ឋាចារន្តិ យោជនា។ "អនុបសម្បទ្ទស្ស"តិ ច អដ្ឋាហិវតព្វានិ។
អនុបសម្បទ្ទស្ស យថាវុត្តហិ បញ្ចាសិក្ខាបទេហិ អញ្ញំ វិកាលភោជនាធី
អនុដ្ឋល្លំ អដ្ឋាចារំ វា។ យថាហ "អនុបសម្បទ្ទស្ស ទុដ្ឋល្លំ វា អនុដ្ឋល្លំ វា
អដ្ឋាចារ"ន្តិអាទិ (ចាចិ. ៨២)។

៩៤៦. កេវលំ វត្ថុំ វា អាហេចន្តស្សតិ "អយំ សុក្កវិស្សជ្ជិ អាបន្នោ"តិអាទិនា
នយេន វត្ថុមត្ថំ អាហេចន្តស្ស។ កេវលំ អាបត្ថិ វា អាហេចន្តស្សតិ "អយំ
ចារាជិកំ អាបន្នោ, អយំ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ"តិអាទិនា នយេន អាបត្ថិមត្ថំ
អាហេចន្តស្ស ច។ ភិក្ខុសម្មតិយាតិ ឯត្ថ វត្ថុនា យដេត្វា អាបត្ថិ
អាហេចន្តស្សតិ គហោតព្វំ។ "តថា"តិ ឥមិនា "អនាបត្ថិ"តិ ឯតំ បរាមសតិ។

ទុដ្ឋល្លោហេចនកថាវល្លាណា។

៩៤៨. អកប្បិយំ បថវិន្តិ បទភាជនេ "ទ្វេ បថវិយោ ជាតា ច បថវី អជាតា ច
បថវី"តិ (ចាចិ. ៨៦) ឧទ្ទិសិត្វា -

“ជាតា នាម បថវី សុទ្ធិបំសុ សុទ្ធិមត្តិកា អប្បចាសាណា
អប្បសក្ខរា អប្បកថលា អប្បមរុម្ពា អប្បវាលិកា យេតុយ្យេនបំសុកា
យេតុយ្យេនមត្តិកា, អទឡាបិ វុច្ចតិ ជាតា បថវី។ យោបិ បំសុបុព្វោ វា

មត្តិកាបុព្វេកា វា អតិរេកចាតុមាសំ ឡើយ, អយម្យំ វុច្ចតិ ជាតា
បថី”តិ (ចា. ៨៦) ច,

“អជាតា នាម បថី សុទ្ធិចាសាណា សុទ្ធិសក្ខរា សុទ្ធិកថលា
សុទ្ធិមរុម្ពា សុទ្ធិវាលីកា អប្បបំសុ អប្បមត្តិកា យេតុយ្យេនចាសាណា
យេតុយ្យេនសក្ខរា យេតុយ្យេនកថលា យេតុយ្យេនមរុម្ពា
យេតុយ្យេនវាលីកា, ទឡាបិ វុច្ចតិ អជាតា បថី។ យោបិ បំសុបុព្វេកា វា
មត្តិកាបុព្វេកា ឧនចាតុមាសំ ឡើយ, អយម្យំ វុច្ចតិ អជាតា បថី”តិ
(ចា. ៨៦) ច -

និទ្ទិដ្ឋាសុ ទ្វីសុ បថីសុ ជាតបថីសម្ពាទំ អកប្បិយបថី។

ឯត្ថ ចាសាណាទីនំលក្ខណំ អដ្ឋកថាយំ “មុជ្ជិប្បមាណាតោ ឧបរិ
ចាសាណាតិ វេទិតញ្ញា, មុជ្ជិប្បមាណា សក្ខរា។ កថលាតិ កថាលខណ្ឌានិ។
មរុម្ពាតិ កជសក្ខរា។ វាលីកាតិ វាលុកាយេវា”តិ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។
យេតុយ្យេនបំសុកាទីនំលក្ខណំ “យេតុយ្យេនបំសុកាតិ តីសុ កោដ្ឋាសេសុ
ទ្វេកោដ្ឋាសា បំសុ, ឯកោ ចាសាណាទីសុ អញ្ញាតរោ កោដ្ឋាសោ”តិ (ចា. ៨៦)
អដ្ឋ. ៨៦) ច “អទឡាបិ ឧទ្ធនបត្តបចនកុម្ពការាវាចាទិវសេន តថា តថា
អទឡា”តិ អាទិ អដ្ឋកថាតោ ច វេទិតញ្ញំ។ “អប្បបំសុអប្បមត្តិកា”តិ ទ្វីសុបិ
បទេសុ និទ្ទេសរូបេន យេតុយ្យេនចាសាណាទីបទបញ្ចកំ វុត្ថំ, តត្ថាបិ អត្ថោ
យេតុយ្យេនបំសុបទាទីសុ វុត្ថិវបល្លាសេន វេទិតញ្ញោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“តេសំយេវ ហិ ទ្វីន្នំ បភេទទស្សនមេត”ន្តិ (ចា. ៨៦)។

ខណោយ្យ វាតិ ឯវរូបំ អកប្បិយបថីវបទេសំ អន្តមសោ ចាទន្តុដ្ឋេនាបិ
សម្ពុញ្ញនិសលាកាយបិ សយំ វា ខណាតិ។ ខណាបេយ្យ វាតិ អញ្ញេន វា “តទំ

ខណាហ្នឹង”តិអាទិនា អកប្បិយវេហារេន ខណាបេយ្យ។ កេនាបេយ្យាតិ តថេវ
កេនាបេយ្យ។ ភិន្ទេយ្យ វាតិ បស្សាវធារាទិហិមិ ភិន្ទេយ្យ។ អធិការវសេន វា-
សន្តស្ស សត្តកិរិយាបទេហិ សម្ពុទ្ធា លត្តតិ កេនាបេយ្យ ចាតិ ឯត្ថ ច-សន្តោ
ឥធ អវុត្តស្ស “ធម្មាតិ វា, ធម្មាបេតិ វា”តិ បទទ្ធយស្ស សមុច្ឆយកោតិ
វេទិតញ្ចោ។ អន្តមសោ បត្តម្មិ បចន្តោ សយំ វា ធម្មាតិ, អញ្ញោន វា
ធម្មាបេតិ តិអាទិ ឥមេសំ បទានំ អជ្ឈកថាវសេន (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៧) វេទិតញ្ចំ។
ចាចិត្តិយំ សិយាតិ ខណន្តស្ស, ភិន្ទន្តស្ស ច បហារេ បហារេ ចាចិត្តិយំ។

៩៤៩. អាណាបេន្តស្ស អាណាត្តិគណនាយ, ធម្មាន្តស្ស
អគ្គិចាតគណនាយ ហោតិ តិ ឥទំ “បហារេ បហារេ
ចាចិត្តិយ”ន្តិអាទិអជ្ឈកថាវចនវសេន វេទិតញ្ចំ, ឥមមេវ ធស្សេតុមាហា
“សយមេវា”តិអាទិ។

៩៥០. អាណាបេន្តស្សាតិ សកី អាណាបេន្តស្ស។

៩៥១. “ខណាបេយ្យ”តិ សាមញ្ញវចនស្ស អបវាទនស្សនត្ថំ “ខណ
ចោក្ខរណី”ន្តិអាទិមាហា។ កោចិ ទោសោ នវិជ្ជតិ តិ ឯត្ថ
ចោក្ខរណីអាវាដាទិសន្តានំ បថិវិហរិយាយត្តាការតោ ឯវំវចនេន អនាបត្តិ តិ
អធិប្បាយោ។

៩៥២. “ឥមំ ឥធា”តិអាទិនំ បទានំ បច្ចក្ខត្វតាធិប្បេតក្ខមិវាចកត្តា តេហិ
យោជេត្វាវុត្តស្ស តស្សេវ បយោគស្ស អាបត្តិករការំ ធស្សេតុមាហា
“ឥម”ន្តិអាទិ។

៩៥៣. កន្ទ្រ តាលាទិកន្ទ្រ។ កុរុន្ទ្រ កុលចោចរុក្ខំ។ ដូណន្ទ្រ បម្ភំ។
ខាលាកន្ទ្រ សាខាវិជបរហិតំ រុក្ខារយរំ។ មូលន្ទ្រ បថវិយា សុប្បតិដ្ឋិតការករំ
រុក្ខារយរំ។ វដ្តតីតិ អនិយមេត្វា វចនេន អនាបត្តិការតោ វដ្តតិ។

៩៥៤. ឥមន្ទ្រ បច្ចក្ខបរាមាសបនេន និយមេត្វា វចនតោ អាបត្តិ ហោតីតិ
អាហា “និយមេត្វាន វត្ថុ បន ន វដ្តតី”តិ។

៩៥៥. យដេហិ ឧស្ស័ញ្ចតុន្ទ្រ យដេហិ គហេត្វា អវសិញ្ចតុំ។ តនុកន្ទ្រមោតិ
ជម្ពាលោ។ ពហាលំ កន្ទ្រមំ ភិក្ខុនា អបនេតុំ ន ប វដ្តតីតិ យោជេតព្ភំ។

៩៥៦. នទិយាទីនន្ទ្រ ឯតុ អាទិ-សន្ទេន គង្គាកន្ទ្រាទីនំ គហាលំ។ “តជ”ន្ទ្រ
ឥមិនា សម្ពន្ធា។ វដ្តន្ទ្រ វដ្តិហិ ឌីវដ្ឋញ្ច។ ចាតុមាសន្ទ្រ វិកោបនកិរិយាយ
អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ, ចាតុមាសព្ពន្ធរេ វិកោបេតុំ វដ្តតីតិ អត្ថោ។

៩៥៧. សចេ តោយស្មី បតតិ តជន្ទ្រ យោជនា, សចេ កូលំ ភិដ្ឋិត្វា
អន្តោឧទកេ បតតីតិ។ ទេវេ វុដ្ឋេបីតិ បដ្ឋន្ទទេវេ វុដ្ឋេបី។ វុដ្ឋ-សន្ទោ
កត្តុសាធនោ។ ចាតុមាសមតិក្កន្តេបីតិ យោជនា។ តត្ថ ហេតុឧស្សនត្ថមាហា
“តោយេ ទេវោ ហិ វស្សតី”តិ។

៩៥៨. សោណ្ឌិន្ទ្រ ចាសាលាចោក្ខរណី។ តត្ថ ត្វតិ ឧទករហិតេ តស្មី
សោណ្ឌិអាវាដេ។

៩៥៩. អន្តោចាតុមាសំ សោធនតុំ ភិទ្ធិតុន្ទ្រ យោជនា។ “សោធនតុំ ភិទ្ធិតុំ
វិកោបេតុ”ន្ទ្រ កិរិយាបទេហិ “វជ”ន្ទ្រ កម្មបទំ អាទេត្វា សម្ពន្ធិតព្ភំ។ តំ រជោរាសី
ទេវេ វុដ្ឋេ បច្ឆា ឧទកស្ស ជិន្ទត្តា ពហាលភូមិសុក្ខម្មី វុដ្ឋិចាតទិវសតោ បជ្ជាយ
អន្តោចាតុមាសេ កោបេតុំ ភិទ្ធិតុំ វដ្តតីតិ អត្ថោ។

៩៦០. បុណ្ណោ សោណ្ឌិម្ហិ តំ វជំវិកោបេតុំ វដ្ឋតិ ចាតុមាសតោ ឧទ្ធី
យោជនា។

៩៦១. “ដុសាយន្ត”តិ ឯតេន “ទេវោ”តិ ឥទំ ភុម្មវសេនវិបរិណាមេត្វា
“ទេវេ ដុសាយន្ត”តិ យោជេតព្ពំ, បដ្ឋន្នទេវេ វុដ្ឋិចាតំ ករោន្តតិ អត្ថោ។
បិដ្ឋិចាសាណាកេតិ ចាសាណាបិដ្ឋេ។ តម្បីតិ តថា ចាសាណាបិដ្ឋេលក្ខំ តម្បី
វជំ។

៩៦២. អកតបញ្ញារោ នាម យថា ហេដ្ឋាកាតោ វុដ្ឋិដុសិតេហិ ន តេមីយតិ,
តថា នមិត្វា បិតបព្ពតប្បទេសោ។ ឥទំ អនោវស្សកជ្ជានេ ឧដ្ឋិតវម្មិកានំ
ឧបលក្ខណំ។

៩៦៣. អញ្ញោកាសេ វុដ្ឋិតោ វម្មិកោ សចេ ឡិវដ្ឋោ, កំ ចាតុមាសំវិកោបេតុំ
វដ្ឋតិ តិ សម្ពន្ធា។ ចាតុមាសន្តិវិកោបេតុំ វិកោបេតុំ វិកោបេតុំ វិកោបេតុំ
ឧបយោគវចនំ។ វុត្ថេតិ ច បម្ពចាសាណាធិនំ ឧបលក្ខណំ។ ឧបចិកាធិនន្តិ
អាទិ-សន្តេន កាឡិ កិបិល្លិកាធិនំ គហណំ។ សោ នយោតិ “ឡិវដ្ឋិវសតោ ឧត្តរ
ចាតុមាសព្ពន្ធវេ កោបេតុំ វដ្ឋតិ”តិ យថាវុត្ថោ នយោ។

៩៦៤. មូសិកុក្កិរំ នាម មូសិកាហិ ឧទ្ធពបំសុ។ មូសិកានំ ឧក្កិរោ
មូសិកុក្កិរោតិ វិគ្គហោ។ គោកណ្ណាកំ នាម គុន្នំ ខុរានំ ឧដ្ឋិតមត្តិកា។
គណ្ណាប្បាទមលំ នាម ភូលតាយ មលមត្តិកា។ សម្ពន្ធពន បកតិភូមិ
អកោបេន្តេន មត្តកតោ គណ្ណិតុំ វដ្ឋតិ។

៩៦៥. កសិតិ កសិតជ្ជានំ, តត្ថ នដ្ឋលេន ឧទ្ធពមត្តិកា កសិនដ្ឋលមត្តិកា។
“អដ្ឋិដ្ឋា”តិឥមិនា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា អាយតំ ហុត្វា បិតមត្តិកាបដលម្បី

អជាតបថវី សិយាតិ អាសន្តាវត្ថុនត្តមាហ “ភូមិសម្ពុទ្ធ” តិ។ សាតិ
កសិនផ្តលមត្តិការ។

៩៦៦. សេនាសនន្តិ ឯត្ថ “បុរាណ” ន្តិ ចាបសេសោ គហេតត្តោ។ ឡីដ្ឋ
ចាតុមាសតោ ឧទ្ធុ នវិកោបយេតិ យោជនា។

៩៦៧. តតោតិ ឡីដ្ឋធិវសតោ បដ្ឋាយ ចាតុមាសាតិក្កន្តគហេតោ។
“គោចានសិ” ន្តិ ឥមិនា គោចានសិមត្ថកេ បិតឧបចិកាបំសុម្ពិ ភិជ្ជន្តេបិ
អនាបត្តិការំ ធីបេតិ។ “ភិត្តិ” ន្តិ ឥមិនា តទេកទេសំ ភិត្តិចាទាទិទារុមាហ។
ឥនម្បិ ភិត្តិមត្តិកំ ឧបចិកាមត្តិកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “បម្ព” ន្តិ ឥនម្បិ
តំសម្ពុទ្ធជាការភូមិមត្តិកាឧបចិកាទិបំសុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បទវត្ថវន្តិ
អត្ថតបទរំ។ ឥនម្បិ បទរានំ ឧបរិ មត្តិកាឧបចិកាបំសុំ សន្ធាយ វុត្តំ។
“គោចានសិ” ន្តិ អាទិហិ បទេហិ “គណ្ឌិស្សរមិ” តិ បច្ឆេកំ យោជនីយំ។
“គណ្ឌិស្សរមិ” តិ ឥមិនា វិកោបនាធិប្បាយាការំ ធីបេតិ។

៩៦៨. គណ្ឌន្តស្សរតិ ឯត្ថ អនាទរេ សាមិវចនំ, “សុទ្ធិចិត្តនា” តិ
ចាបសេសោ។ ឥដ្ឋកាតិ ធននិដ្ឋកា។ អាទិ-សន្នេន ចាសាណាសមុទ្ធដេណាធីនំ
គហាណំ។ បតតីតិ សុទ្ធិចិត្តន គណ្ឌន្តេ សចេ មត្តិកា ធិដ្ឋិតា បតតិ,
អនាបត្តិតិ អត្តោ។ មត្តិកន្តិ ភិត្តិយំ, ធននេ ច ចាតុមាសាធិកោវជ្ជមត្តិកំ,
អនោវដ្ឋំ ច, គណ្ឌិគុំ វដ្ឋតីតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សចេ យា យា អតិន្តា, តំ
តំ គណ្ឌាតិ, អនាបត្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។ យទិ គណ្ឌាតិ, អាបត្តិ សិយាតិ
យោជនា។

៩៦៩. អតិន្តោតិ វស្សោនកេន អតិន្តោ, ឥមិនា វិនិច្ឆិតព្ភវត្ថុំ ទស្សេតិ។
តស្ស អន្តោគហេ ច ពហិ ច សម្ពុតោ អន្តោគហេ បិតស្ស តាវ វិនិច្ឆយំ

ធនស្សតុមាហា “អន្តោគហោ សច សិយា” តិ។ វស្សោធនកេន តិណ្ហតិណ្ហសុ ជ្ជីសុ
មត្តិកាបុញ្ញោសុ អតិណ្ហ តាវ ធនស្សតុមាហា “អនោវដ្ឋោ ចា” តិ។

៩៧០. វស្សោធនកេន តិណ្ហវិនិច្ឆយំ ធនស្សតុមាហា “វុដ្ឋេ បុន ចា” តិអាធិ។
“វុដ្ឋេ” តិ ឥមិនា “មត្តិកាបុញ្ញោ” តិ បទំ ភុម្មវសេន វិបរិណាមេត្វា វុដ្ឋេ
មត្តិកាបុញ្ញោ តិ យោជេតព្ពំ, “ឯកទិវសម្បី” តិ សេសោ, គេហស្មីន្តិ ឯត្ថ
“ឋិតេ” តិ វត្ថព្ពំ, គេហស្មី ឋិតេ មត្តិកាបុញ្ញោ វស្សោធនកេន ឯកទិវសម្បី
តិណ្ហតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វត្ថុមាននយេន អញ្ញត្ថ បហិវិត្វា ឧដ្ឋិតេន តេន អតេមិត្វា
ឧដ្ឋកំ បតិតេហិ វស្សុដុសិតេហិ តិណ្ហតិ គហោតព្ពំ។ សច សញ្ញោ តិណ្ហ
ហោតិ តិ យោជនា។ “មត្តិកាបុញ្ញោ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។

៩៧១. “សញ្ញោ” តិ ឥមិនា វិសេសនេន ព្យវច្ឆិន្តំ ឯកទេសតិណ្ហវិនិច្ឆយំ
ធនស្សតុមាហា “យត្តក” តិអាធិ។ តុ-សន្នោ ឥមមេវ វិសេសំ ជោតេតិ។ យត្តកត្តិ
ហោដ្ឋា អនោតិវិត្វា មត្តកតោ, បរិយន្តកតោ ច យត្តកប្បមាណំ។ តត្ថាតិ
មត្តិកាបុញ្ញោ។ “អកប្បិយ” តិ ឯតស្ស “ចាតុមាសច្ចយេនា” តិ អនុវត្តតិ។
“អតិណ្ហ... បេ... កប្បិយ” តិ ឥមិនា អកប្បិយដ្ឋានំ បរិហិវិត្វា វា
កប្បិយការកេហិ កប្បិយវេនេន ហាបេត្វា វា អតិណ្ហ ហំនំ យថាកាមំ
វុឡញ្ញោតព្ពំន្តិ អយមត្ថោ ធន្សតោ ហោតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“កប្បិយការកេហិ” តិអាធិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។

៩៧២. វារិនាតិ ឧដ្ឋកំ អាកាសតោ បតិតវស្សោធនកេន។ អញ្ញត្ថ បហិវិត្វា
តត្ថ បតិត្វា តេមិតេ វុដ្ឋតិ។ សោ មត្តិកាបុញ្ញោ។ តតោ បរិន្តិ
ឯកាពទ្ធកាលតោ ឧត្តរី សោ មត្តិកាបុញ្ញោ វារិនា តេមិតោ ភូមិយា
ឯកាពទ្ធា ច ហោតិ, តតោ បរិ សា ជាតា បថវី ឯវ, កោបេតុំ ន វុដ្ឋតិ តិ
យោជនា។

៩៧៣. “ឱវដ្ឋា” តិ ឥមិនា អនោវដ្ឋថាការោ កប្បិយោតិ ព្យតិវេកវសេន
នស្សេតិ។ “មត្តិកាមយោ” តិ វិសេសនេន ឥដ្ឋកថាការាធិ ព្យវច្ឆិន្ទតិ។ តស្ស
បន កប្បិយភារំ វត្ថុតិ “សចេ ឥដ្ឋកថាការោ” តិ អាទិនា។ “ចាតុមាសច្ចយេ” តិ
ឥមិនា តតោ អន្តោ វិកោបនីយភារំ នស្សេតិ។

៩៧៤. តត្ថាតិ ឱវដ្ឋ មត្តិកថាការោ។ អយំសន្តោវាតិ ចាការមត្តិកំ
អកោបេន្តោ។ មត្តសោ ធុបិទ្វាតិ បមាណតោ មុនុកំ កត្វា ហត្ថតលំ
ឋេបេទ្វា។ អល្លហត្ថនាតិ ឧទកតិន្តេន ហត្ថតលេន។ ហត្ថកនេសោ ហត្ថោ
នាម។

៩៧៥. យេភុយ្យកថលេ ឋានេតិ បុព្វេ វុត្តនយេន យស្សា តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ
ភាគា កថលា ហោន្តិ, តាធិសេ កប្បិយបថវិជ្ជានេ។

៩៧៦. អព្ពោកាសេតិ ឧបលក្ខណត្ថា អន្តោគហេបិ ថម្ហំ ចាលេទ្វា
ជាតបថវិវិកោបេតុំ ន វដ្ឋតីតិ ទដ្ឋព្ហំ។ ធ្វីសុបិ ឋានេសុ សុទ្ធិចិត្តេន និធម្មាសភារំ
យថាវុត្តេន “ថម្ហំ វា បទវត្ថុវំ។ គណ្ហិស្សមី” តិ សញ្ញាយ, គហេតុំ បន វដ្ឋតី” តិ
ឥមិនា នយេនាហា។ បថវិន្តិ អកប្បិយបថវិ។

៩៧៧. ឧដុមុទ្ធវតោ ន ទោសោតិ យោជនា។

៩៧៨. ឧទ្ធាលេទ្វាតិ ឧត្តិបិទ្វា ចាលេទ្វា បរិវត្តេទ្វា។ បវដ្ឋតីតិ បវដ្ឋេទ្វា
បវដ្ឋេទ្វា នេតីតិ អត្តោ។ សុទ្ធិចិត្តស្សាតិ “ភូមិ ភិដ្ឋតី” តិ អសល្លកេទ្វា
“ចាសាលំ បវដ្ឋេទ្វា បវដ្ឋេទ្វា ហរិស្សមី” តិ សុទ្ធិចិត្តវតោ។

៩៧៩. ភូមិយំ ធារុនិ ជាលេន្តានម្បិ ភូមិយំ សាខាធិនិ កឡតោ ចាតិ
យោជនា។

៩៨០. កណ្តាកន្តិ រុក្ខកណ្តាកំ, មជ្ឈកណ្តាកញ្ច។ សូចិ នាម
អយោមយទន្តមយតម្ភមយកជ្ជមយាទិសូចិនំ អញ្ញាតវា។ អដ្ឋិវាតិ
គោមហីសាទិនំ អដ្ឋិវា។ ហិរំ វាតិ នាឡិកេវាទិហិរំ វា។ អាគោដេតុន្តិ យថា
ឯកកោដិ ភូមិ បរិសតិ, តថា តាឡេតុំ។ បវេសេតុន្តិ ភូមិ គមយិតុំ។

៩៨១. បស្សវំ មុត្តំ។ មេទនិទ្ធិ ឯត្ថ អកប្បិយបថវិមាហា។ ភិទ្ធិស្សមីតិ ឯត្ថ
“ឯវំ ចិន្តេត្វា”តិ សេសោ។

៩៨២. ករោន្តស្សាតិ សុទ្ធិចិត្តេន បស្សវំ ករោន្តស្សាតិយោជេតព្ពំ។
“សម្មជ្ជតោ”តិ ឥទំ “សម្មជ្ជន្តោនា”តិ គហោតព្ពំ, “សម្មជ្ជនិយា”តិ សេសោ, អនន្តរំ
មេទនិបទំ ឧបយោគវសេន “មេទនិ”ន្តិ គហោតព្ពំ, “វិសម”ន្តិ សេសោ, “សមំ
កាតុ”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, សម្មជ្ជន្តេន ឧច្ឆជ្ជានំ មទ្ធិត្វា, អាវាដជ្ជានំ បវេសេត្វា
សមំ កាតុ សម្មជ្ជនិយា ឃំសេតុំ នវដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ យថាហា អជ្ជកថាយំ “វិសមំ
ភូមិ សមំ ករិស្សមីតិ សម្មជ្ជនិយា ឃំសិតុម្បិ នវដ្ឋតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។

៩៨៣. ចាទផ្កជ្ជេន វាតិ ឯត្ថ សមុច្ឆយត្ថេន វា-សន្នេន អជ្ជកថាយំ រុត្តំ
“កត្តវយជ្ជិយា ភូមិ កោដ្ឋេន្តិ”តិ ឥទំ សន្តិស្តោតិ។ លិខិតុម្បិ ភាជី កាតុម្បិ
ភូមិ ភិទ្ធិន្តោតិ យោជនា។ ចាទេហិតិ ចាទតលេហិ។

៩៨៤. ភូមិន្តិ អកប្បិយភូមិ។ ទហាតិ ទហាបេតីតិ ឯត្ថ “យោ”តិ ច
“តស្សា”តិ ច សម្ពន្ធវសេន លព្ពតិ។ បត្តំ ទហាន្តស្សាតិ ធិវិយា ជីវភាវត្ថំ ធូមំ
គាហាបេត្វា តិណុក្កាធិហិ បត្តំ គណ្តាន្តស្ស។

៩៨៥. តត្ថកានេវាតិ ហ៊ានប្បមាលានេវ។ ឥធាបិ “យោ”តិ ច “តស្សា”តិ ច
សាមត្តិយាលព្ពតិ។

៩៨៧. ភូមិយន្តិ អកប្បិយភូមិយំ។ បត្តំ បដិយតិ ឯត្ថាតិ បត្តបចនំ,
កថាលំ, តស្មី កថាលេ។

៩៨៨. សោ អគ្គិ តានិ ធារុនិ ធនាឆោ គន្ធា ចេ ឯកំសេន ភូមិ ធនាតិ, តស្មា
ធារុនំ ឧបរិ អគ្គី វេបេតុំ ន វដ្តតិ តិ យោជនា។

៩៨៩. ឥដ្ឋកា អារវីយន្តិ បច្ឆន្តិ ឯត្ថាតិ ឥដ្ឋការាហោ, សោ ឯវ
ឥដ្ឋការាបកោ, ឥដ្ឋកាបចនជ្ជានំ។ អាទិ-សន្នេន កុម្មការាវាចាធិ សង្គណ្ហាតិ។

៩៩០. ឧចាធិយតិ តិ ឧចាធានំ, ឥន្ទនំ, ន ឧចាធានំ អនុចាធានំ, ឥន្ទនតោ
អញ្ចំ, តតោ អនុចាធានតោតិ អត្ថោ។ ខាល្យាកេតិ មតខាល្យាកេ ច សុត្តរុក្ខេ
ច ភូមិគតំ អនត្វា “និព្វាយស្សមី” តិ អគ្គិធានំ វដ្តតិ។ បច្ឆា ឧស្សាហោ កតេបិ ន
និព្វាយតិ, ន ទោសោតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សចេ បន ភូមិ
អប្បត្តមេវ” តិ អាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៧)។

៩៩១. តិណ្ហក្កន្តិ តិណោន ពទ្ធខក្កំ។ តិណ្ហក្កន្តិ ឧបលក្ខណំ។
នាឡិកេរបណ្ណាធិហិ ពទ្ធាបិ សង្កយ្ហន្តិ។

៩៩២. តស្ស អគ្គិស្ស បតិគជ្ជានេ ឥន្ទនំ ធនា បុន តំ អគ្គី កាតុំ វដ្តតិ តិ
មហាបច្ឆរិយំ រុតំ កថិតន្តិ យោជនា។

៩៩៣. “តស្ស អបជីយ” ន្តិ បទន្នេនោ។ វិមតិស្សកយត្ថាបីតិ
បជីអបជីទ្វយេបិ វេមតិកស្ស។ តត្ថ ជាតា បជី, ឥតរា អបជី។

៩៩៤. ឥមន្តិ អារាជំ, មត្តិកំ, បំសុំ វា។

បជីខណនកថាវណ្ណានា។

មុសាវាទវគ្គោ បឋមោ។

៩៩៥. កវន្តស្សតិ ជាយន្តស្ស, វឿមាទស្ស ច។ ភូតស្សតិ ជាតស្ស,
វឿតស្ស ចាតិ អត្ថោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “កវន្តិ អហុវុញ្ញាតិ ភូតា, ជាយន្តិ
វឿន្តិ, ជាតា វឿតា ចា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩០)។ ឯត្ថ ច “កវន្តិ”តិ ឥមីនា វិវុទ្ធមូលេ
នីលភាវំ អាបន្តិក្ខា វឿមាទកេ តរុណាគច្ឆេ ទស្សេតិ។ “អហុវុ”ន្តិ ឥមីនា បទ
វឿតា ឋិតេ មហាន្តេ រុក្ខកថាទិកេ ទស្សេតិ។ “កវន្តិ”តិ ឥមស្ស វិវរណំ “ជយន្តិ
វឿន្តិ”តិ, “អហុវុ”ន្តិ ឥមស្ស “ជាតា វឿតា”តិ។ ឯវំ ភូត-សទ្ធា
បច្ចុប្បន្នាតីតវិសយោតិ ទស្សេតិ។ “កវន្តស្ស ភូតស្ស”តិ ឥមីនា បទទ្វយេន
“ភូតកាមស្ស”តិ បទស្ស តុល្យាធិករណាតាទស្សនេន កាម-សទ្ធស្ស
ទិដ្ឋិតតវនន្តាទិសទ្ធានំ ទិដ្ឋិវនាទិសទ្ធតេ វិយ ភូតសទ្ធតេ វុត្តិបក្ខមាហា។
យថាហ អដ្ឋកថាយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩០) “ភូតា ឯវ វា គាមោ ភូតកាមោ,
បតិដ្ឋិតហរិតតិណារុក្ខាទីនមេតំ អធិវចន”ន្តិ។ ភូតានំ ទេវតានំ គាមោ
និវាសោតិ វា ភូតកាមោ។ ភូមិយំ បតិដ្ឋហិត្វា ហិ ហរិតភាវមាបន្នា
តិណារុក្ខកថាទយោ ទេវតាហិ បរិគយ្ហន្តិតិ។ ជាយន្តស្ស វឿន្តស្ស វា
សម្បត្តវុទ្ធិមរិយាទស្ស វា រុក្ខាទិនោតិ អត្ថោ។

ចាតព្យតានិមិត្តន្តិ ឯត្ថ ចាតព្យភាវោ ចាតព្យតា, “ធនេនភេទនាទីហិ
យថារុចិ បរិភុញ្ញិតព្ពតាតិ អត្ថោ”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ ចាតព្យតា-សទ្ធស្ស
បរិភុញ្ញិតព្ពតាតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ, សា និមិត្តំ ហេតុ យស្ស ចាចិត្តិយស្ស តំ
ចាតព្យតានិមិត្តំ។ រុក្ខាទីនំ ធនេនជាលនាទិវសេន
វិកោបនីយតាសដ្ឋាតចាតព្យតានិមិត្តំ បរិភុញ្ញិតព្ពតាហេតុ ចាចិត្តិយំ ឧទីរតំ
វុត្តន្តិ អត្ថោ។

៩៩៦-៧. សោតិ ភូតតាមោ។ តិលតីជាទិកោតិ តិលតីជមេត្ត
សុខុមបណ្ណាសេវាលាទិកោ។ អាទិ-សន្ទេន ច តាទិសា ឥតរា សេវាលជាតិ
គហិតា។ “ឧបរិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកបណ្ណាដ្ឋកោ, ហេដ្ឋា ខុទ្ទានុខុទ្ទកមូលដ្ឋកោ សេវាលា
តិលតីជំនាមា”តិ គណ្ឌបទេ វុត្តន្តិ។ វិកោបេន្តស្ស តំ សព្វន្តិ ភូមិយំ បតិជ្ជាតំ
ឧទកេ ជាយមានកសេវាលាទី ភូមិយា ឧប្បាជនេច្ឆននវសេន ជលេ ឯវ បតិជ្ជតំ
សុខុមបណ្ណាជីវិតាទី ឧទកតោ ឧទ្ធវណេច្ឆននវសេន តំ សព្វំ សេវាលំ
វិកោបេន្តស្សតិ អត្ថោ។

៩៩៨. ហត្ថេនវិយ្យហិតាតិ ជលតោ អមោចេត្វា ហត្ថេន ទូរតោ អបនេត្វា។
“ហោតិ”តិអាទិ តស្ស ហេតុសន្តស្សនត្ថំ។ សកលំ អនវសេសំ សព្វំ ជលំ តស្ស
យស្មា ហំនំ ហោតិ, តស្មាតិ អត្ថោ។

៩៩៩. ចេត្វាតិ ជានន្តោ។ តំ សេវាលជាតិកំ ជលា ឧទ្ធវិតុំ ឧទកេនវិជា
ភិក្ខុស្ស នវដ្ឋតីតិ យោជនា។ ហំនសង្កមនញ្ចំ តន្តិ ហេតុនស្សនំ។ តំ
តថាករណំ យស្មា ហំនសង្កមនំ ហំនតោ ចាវនំ, តស្មា តំ នវដ្ឋតីតិ យោជនា។

១០០០. យថាវុត្តស្ស ព្យតិវេកំ ទស្សេតុមាហ “ឧទកេនា”តិអាទិ។ តត្ថ
ឧទកេនាតិ សហត្ថេ ករណាវចនំ។ តំ សេវាលជាតិកំ។ វាវិស្វតិ ឯត្ថ វាសំ
វាវយន្តិតិ វាវី, តេសុ។

១០០១. ជលេ វល្លិតិណាទីនីតិ ជលមត្តកេ វល្លិញ្ចា
ជាយមានករវល្លិតិណាទីនី ច។ ឧទ្ធវន្តស្សតិ ភូមិយំ បតិជ្ជតំ ភូមិតោ, ឧទកេ
បតិជ្ជតំ ឧទកតោ ច ឧទ្ធវន្តស្ស។ តត្ថ អន្តបក្ខំ ទស្សេតុមាហ “តោយតោ”តិ។
វិកោបេន្តស្សតិ ខណ្ឌនាទិវសេន កោបេន្តស្ស។ តត្ថាតិ តស្មី ឧទកេ, ឯវ-
កោរោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ “តត្ថោវា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២) អដ្ឋកថាវចនតោ។

១០០២. ឯត្ថាតិ ឧទកេ ឯវ។ វិកោបេន្តស្សាតិ កប្បិយំ អកាវាបេត្វា
នេននាទី ករេន្តស្ស។ តានីតិ តថា បរេហិ ឧប្បាជិតត្តា ភូតតាមការតោ
មុត្តានិ វល្លិតិណាទីនិ។ ពិជគាមេនាតិ មូលពិជគាមាទិវសេន។

១០០៣. ឯវំ ឧទកេជ្ជេ សង្ខេបតោ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥនានិ ឥតរត្រាបិ
វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្តមាហា “ថលជ្ជេ” តិអាទិ។ ហរិតខាល្យាកោតិ ឯត្ថ “យោ” តិ
សេសោ។ “តស្សា” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, កកុជករញ្ញាទីនំ ជិន្នាវសិដ្ឋខាល្យាកោតិ
វុត្តំ ហោតិ។ “ភូតតាមេន សង្កហោ” តិ ឥមិនា តំវិកោបនេ ចាចិត្តិយការំ
ជីបេតិ។ ឯវមុបរិបិ។

១០០៤. នាឡិកេរាទិកានំ ខាល្យាតិ ឯត្ថាបិ “ឧបរិហរិតោ” តិ សាមត្តិយា
លព្ពតិ។ “ពិជគាមេន សង្កហោ” តិ ឥមិនា ទុក្ខជវត្ថុតមាហា។ ឯវមុបរិបិ។
កិញ្ចាបិ ហិ តាលនាឡិកេរាទីនំ ខាល្យា ឧទំ អវឡនកោ ភូតតាមស្ស ការណំ
ន ហោតិ, តថាបិ ភូតតាមសង្ខាតនិព្ពត្តបណ្ណាមូលពិជតោ សម្ពុតត្តា
ភូតតាមតោ ឧប្បន្នោ នាម ហោតីតិ ពិជគាមេន សង្កហំ កច្ចតិ។

១០០៥. តថាបកាសិតោតិ “ពិជគាមោ” តិ វុត្តោ។

១០០៦. ជលិតា កទលី យាវ នីលបណ្ណា, តាវ សា ច ភូតតាមោតិ
បកាសិតាតិ យោជនា។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “កទលី បន ជលិតា យាវ
នីលបណ្ណា, តាវ ភូតតាមេនេវ សង្កហិតា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២)។ នឡត្តិ
ឧទ្ធកវេឡុ។ វេឡុតិ មហាវេឡុ។ តិណាទីនត្តិ អាទិ-សន្នេន សស្សាទយោ
គហិតា។

១០០៧. យោ អយំ បន វេឡុ អគ្គតោ បដ្ឋាយ យទា សុស្សតិ, តទា សោ
ពិជគាមេន សង្កហិតោ នាម ហោតីតិ យោជនា។ ពិជគាមេនាតិ

ជឿតាំងតែមេន។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “កតរពិជគាមេន?
ជឿតាំងតែមេន” តិ។

១០០៨. ឥន្ទសាលា សល្លកិ។ អាទិ-សន្តេន សោកញ្ញនាទីនំ សង្គហោ។ តុ-
សន្តេន អដ្ឋកថាយំ “កិញ្ចាបិ វាសិកតទណ្ឌកេហិ រតនប្បមាលាបិ សាខា
និក្ខមន្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២) វុត្តវិសេសំ ជាតេតិ។ ជិន្និត្វា បបិតទណ្ឌកេសុ
រតនមត្តាសុបិ សាខាសុ ឧដ្ឋិតាសុ ភូតគាមំ អហុត្វា ពិជគាមេវ ហោតិ
អវិវុទ្ធមូលកត្តាតិ អយំ វិនិច្ឆយោ វិនយញ្ញនា ញ្ញាតោ
កុក្កច្ឆកានមុបការាយ ហោតិ តិ អាហា “វិញ្ញេយ្យា វិនយញ្ញនា” តិ។ ឥមមេវត្ថំ
“មូលមត្តេបិ វា” តិ អាទិនា វក្ខតិ។

១០០៩. មណ្ឌាទានិមមត្តាយាតិ មណ្ឌាបវតិចាការាទិនមត្តាយ។ សចេ តេ
និក្ខណ្ឌន្តិ យទិ តេ ឥន្ទសាលាទិនណ្ឌកេ ភូមិយំ និខណ្ឌន្តិ។ និគ្គតេ
មូលបណ្ណាស្មិន្តិ តថា និខាតទណ្ឌកេ មូលេ ច បណ្ណោ ច ជាតេ។ ភូតគាមេន
សង្គហោតិ ឯត្ថ “តេស” ន្តិ សាមត្តិយាលព្ពតិ, “វិញ្ញេយ្យា” តិ អធិការោ។

១០១០. និគ្គតេបីតិ តតិយេន បិ-សន្តេន អតិខុទ្ទកតំ សូចេតិ។

១០១១. សកន្តា តាលដ្ឋិតិ សកន្តតាលពិជំ។ បត្តវដ្ឋិតិ សូចិសណ្ណានា
អត្ថបត្តវដ្ឋិ។ ន ច ពិជគាមោតិ វុច្ឆតិ តិ យោជនា។ “ភូតគាមោ” តិ ឥទ្ធ
យថាវុត្តស្ស ព្យតិវេកវសេន ទស្សេតិ។

១០១២. នាឡិកេរតចន្តិ នាឡិកេរជលធលី។ ទន្តសូចីវាតិ ទន្តមយសូចិ
ឥវ។ សោបីតិ នាឡិកេរោបិ។ វុក្ខតចសទ្ធានំ ជលេសុ វត្តមានកាលេសុបិ
តំលិដ្ឋតា នវិវុទ្ធនីតិ “សោ” តិ អាហាតិ វិញ្ញាយតិ។

១០១៣. មិត្តសិទ្ធិសមាធាយាតិ ហរិតវិសាលាសទិសាយ។ បត្តវដ្ឋិយាតិ
អត្ថបត្តវដ្ឋិយា។ សតិយាតិ វិជ្ជាមាធាយ។ ភូតតាមោតិ វុច្ឆតិ
អមូលកភូតតាមោតិ វុច្ឆតិ។ ឥទំ នាឡិកេស្ស អាវេណិកំ កត្វា វុត្តំ។

ចតុកាលាវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០១៥-៦. អម្ពដ្ឋិតិ អម្ពពិជំ។ ជម្ពដ្ឋិតិ ជម្ពពិជំ។ អាទិ-សន្តេន
មធុកបនសាទិពិជានំ គហាលំ។ វន្តាកាតិ វុក្ខាទនិ។ អញ្ញំ វាតិ
កណ្តាកទលិមនោរបំ វា។ អស្សាតិ វន្តាកាទិនោ។ អមូលវល្លិតិ ឯវនាមិកា
វល្លិ។

១០១៧. សោ សេវាលោតិ យោជនា។

១០១៨. ឃំសិទ្ធាតិ យេន កេនចិ ឃំសិទ្ធា។ តំ សេវាលំ។ តស្មាតិ តស្មា
ចាការា។

១០១៩. សេវាលេ អបនីតេ។ អន្តោតិ ចានីយយជាទីនំ អន្តោកុច្ឆិម្ហិ។
កណ្តាកំ អញ្ជោហារន្តិ យោជនា។ ចានីយយជាទីនំ ពហិ សេវាលោ ឧទកេ
អដ្ឋិតត្ថា, ពិជគាមាទុលោមត្ថា ច ទុក្ខជវត្ថូតិ វទន្តិ។ កណ្តាកំ នីលវណ្ណាម្បិ
អញ្ជោហារិកមេវ។

១០២០. ចាសាលាទទ្ធាតិ មនុស្សសរីរេ រោគាការេន ចាសាលោ
ជាយមានស្បូតំ អធិវចនំ។ សេវាលន្តិ ចាសាលាសេវាលំ។ សេលេយ្យកា នាម
សីលាយ សម្ពុតា ឯកា សុគន្ធជាតិ។ អបត្តានិតិ បណ្ណាហិតានិ។

១០២១. បុច្ឆិតន្តិវិកសិតំ។ តំ អហិច្ឆតំ។ មកុលន្តិ អវិកសិតំ។

១០២២. អល្លស្មី រុក្ខត្ថ តចំរិកោបេត្វា យថា គហេតុំ ន វដ្តតិ, តថា
បប្បជិកម្មិ និយ្យាសម្មិ រិកោបេត្វា គហេតុំ ន វដ្តតិ យោជនា,
ចាចិត្តិយមេវាតិ អធិប្បាយោ។ បប្បជិកម្មិ តិ អល្លតចមត្តកេ
សុក្ខតចបដលម្មិ។ “អល្លស្មី”ន្ត ឥមិនា ព្យតិរេកេន មតរុក្ខ ធនាសាភារំ
ជីបេតិ។ “តចំរិកោបេត្វា”តិ វចនតោ រុក្ខតចម្មិ បប្បជិកម្មិ
សាលកបិត្តាធិនិយ្យាសម្មិ រុក្ខ អល្លតចំ អរិកោបេត្វា មត្តកតោ ជិន្និត្វា
គហេតុំ វដ្តតិ។

១០២៣. អក្ខរច្ឆិន្ទនារហេសុ នុហិកធលិអាជីសុ រុក្ខេសុ, តត្ថជាតេសុ
តាលបណ្ណាធិកេសុ វា អក្ខរំ លិខតោ ចាចិត្តិយមុជីរយេតិ យោជនា។
“តត្ថជាតេសុ”តិ ឥមិនា រុក្ខតោ អបនីតបណ្ណេសុ លិខិតុំ វដ្តតិ ព្យតិរេកតោ
ជីបេតិ។

១០២៤. “បក្កមេវ វា”តិ វិសុំ វចនតោ “ដលំ វា”តិ ឥមិនា អបក្កំ ដលំ
គហិតំ។

១០២៥. ដលីនីសាខន្តិ ខាធនារហដលវតី ជម្ពុសាខាធិកំ សាខំ។ គណ្ណតោ
អនុបសម្បន្នស្យាតិ គហេតព្ពំ។ សយំ ខាធិតុកាមោ ចេតិ តថា ឱនមិត្វា
សាខតោ ឱចិនិត្វា ធិន្នដលំ សចេ សយំ ខាធិតុកាមោ ហោតិ។ ឯវំ ធាតុន្តិ
យថាវុត្តប្បការំ នាមេត្វា ធាតុំ។

១០២៦. បរំ កញ្ចិ ឧត្តិបិត្វាតិ អញ្ចំ កញ្ចិ អនុបសម្បន្នំ ឧត្តិបិត្វា។ បុច្ឆានិ
ឱចិនន្តេស្វតិ កុសុមានិ លុនន្តេសុ។ អយមេវ វិនិច្ឆយោតិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេបិ
ឯត្ថ អត្តនោ នាមេត្វា ធិន្នសាខាយ បុច្ឆានិ ចានីយវាសត្ថាយ ន គហេតព្ពានិ។
អនុបសម្បន្នំ ឧត្តិបិត្វា បុច្ឆានិ ឱចិនាបេត្វា គហិតបុច្ឆានិ គហេតព្ពានីតិ

អយមេត្ត វិសេសោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “តេហិ បន បុប្ផហិ ចានីយំ ន
វាសេតព្ពំ។ ចានីយវាសត្ថិកេន សាមណេរំ ឧត្តិបិត្វា ឌីនិធាបេតព្ពានី” តិ (ចា. ធិ.
អដ្ឋ. ៩២)។

១០២៧. “សាខា” តិ ភិក្ខុត្វា វា ជិក្ខុត្វា វា មោចិតា វុច្ឆតិ។ សាឌីនន្តិ វុក្ខានំ។
តន្តិ យថាវុត្តវុក្ខតោ មោចិតសាខំ។ យេសំ វុក្ខានំ សាខា វុហតិ, តេសំ សាឌីនំ
តំ សាខំ កប្បិយំ អកាវាបេត្វា វិកោបេន្តស្ស ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ “យេសំ វុក្ខានំ
សាខា វុហតិ” តិ វុត្តត្តា យេសំ សាខា ន វុហតិ, តេសំ តស្សា
កប្បិយករណកិច្ចំ នត្ថិតិ វទន្តិ។

១០២៨. អល្លសិដ្ឋិវេរាទិកេសុប្បីតិ អាទិ-សន្នេន វចលសុណាទិនំ គហាលំ។

១០២៩. អនិយាមតោ វដ្ឋតេវាតិ យោជនា។ និយាមស្ស បំ ទស្សេតុ “ឥមំ
វុក្ខ” តិ អាទិវុក្ខមានត្តា អនិយាមតោតិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេ “ឥម” តិ
និយាមវចនាកាវតោតិ គហេតព្ពំ។

១០៣០. ឧប្បខណ្ឌានន្តិ បូរណយោគេ សាមិវចនំ, ឧប្បខណ្ឌាហីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សព្ពមេវាតិ បច្ឆិយំ បិតំ សព្ពំ ខណ្ឌំ។ កតំ ហោតិ តិ កតំ កប្បិយំ
ហោតិ។ ឯកស្មី កប្បិយេ កតេតិ បច្ឆិយំ សព្ពខណ្ឌាសុ ដុសិត្វា បិតេសុ ឯកស្មី
ខណ្ឌា កប្បិយេ កតេ។ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ជលំ
បរិភុញ្ញតុំ អគ្គិបរិជិតំ សត្តបរិជិតំ នឧបរិជិតំ អតីដំ និព្ពន្ធពីជំយេវ បញ្ចម” តិ
(ប្បឡ. វ. ២៥០) ឥតិ វុត្តេសុ អគ្គិសត្តនខេសុ អញ្ញតវេន តត្ថ អយោខណ្ឌាន វា
ជលិតគ្គិនា វា សូចិមុខេន វា នឧច្ឆេនេន វា សត្តកធារាយ វា មនុស្សសីហាទិនំ
ឧប្បាជិតានុប្បាជិតអបូតិនខេន វា វិជ្ជិត្វា វា ជិក្ខុត្វា វា កប្បិយំ កាតព្ពំ។
ករោន្តេន ច អនុបសម្បន្នេន ភិក្ខុនា “កប្បិយំ ករោហី” តិ វុត្តេយេវ

“កប្បយ”ន្តិ បឋមំ វត្ថា បច្ឆា អគ្គិបរិជិតាទិ កាកព្ពន្ធន្តិ គហេតព្ពំ។ វត្ថុតិ ច
“កប្បយន្តិ... បេ... វដ្តតិ”តិ។ “កប្បយ”ន្តិ វចនំ បន យាយ កាយចិ វាចាយ វត្ថុំ
វដ្តតិ វទន្តិ។ បឋមំ អគ្គិ និក្ខិបិត្វា នខាទីហិ វា វិជ្ឈិត្វា វា ធិន្តិត្វា វា កប្បយំ
កាតព្ពំ។ ករោន្តេន ច តំ អនុទ្ធវិត្វាវ “កប្បយ”ន្តិ វត្ថា បច្ឆា ឧទ្ធវិត្តំ វដ្តតិ
វទន្តិ, “កប្បយ”ន្តិ វត្ថុកាមោ “កប្ប”ន្តិ បេ វទតិ, វដ្តតិ កេចិ។

១០៣៣. ទារុន្តិ ឧច្ឆហិ សទ្ធិ ឯកតោពទ្ធទារុំ។ ទារុំវិជ្ឈតិ ឯត្ថ ជានិត្វាបិ
វិជ្ឈតិ វា វិជ្ឈាបេតិ វា, វដ្តតិយេវ។ “ឯកសិត្ថេបី”តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១០៣៤. តានិ ឧច្ឆទារុនិ។ តន្តិ វល្លី, វដ្តំ វា។

១០៣៥. មរិចបក្កេហិតិ បរិណេតហិ មរិចបក្កេហិ។ អបរិណេតានំ បន
អពិជត្តា កប្បយេ អកេតេបិ វដ្តតិ។ ឥទញ្ច សេតលសុណាតចលសុណាទីហិ
មិស្សភត្តស្ស ឧបលក្ខណំ។ ឯត្ថ ច ភត្តសិត្ថសម្ពន្ធវសេន ឯកាពទ្ធតា
វេទិតញ្ច, ន ជលាទីនមេវ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធវសេន។

១០៣៦. តិលតណ្ហាលកាទិស្វតិ កប្បយំ កាតព្ពតិលេហិ
មិស្សតណ្ហាលាទីសុ។ អាទិ-សន្នេន កប្បយំ កាតព្ពវត្ថុហិ មិស្សិតានិ ឥតវវត្ថុនិ
គហិតានិ។ ឯកាពទ្ធកបិត្ថេបីតិ កជាហេន ពទ្ធពិជេ បរិណេតកបិត្ថជលេបិ។
កជាហេតិ ពទ្ធមិញ្ញេ កចាលេ។

១០៣៧. កជាហំ មុញ្ញិត្វាតិ សុក្ខត្តា សមន្តតោ កជាហំ មុញ្ញិត្វា។ មិញ្ញកន្តិ
បរិណេតកបិត្ថជលេមិញ្ញំ។ តំ កបិត្ថំ ភិណ្ឌាបេត្វាតិ កបិត្ថកជាហំ ភិណ្ឌាបេត្វា,
ឥទំ ពិជតោ មុត្តស្ស កជាហស្ស ភាជនគតិកត្តា វត្ថុំ។

១០៣៨. “អក្ខតកាមអព័ជស្វ”តិ បទប្បទោ, អក្ខតកាមេ ច អព័ជេ ចាតិ
អត្ថោ។ ននុ ច “អព័ជេ ព័ជសញ្ញា, វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (ចា.ចិ. ៩២)
ចាបំវិនា “អក្ខតកាមេ ក្ខតកាមសញ្ញា”តិ ចាហោ នត្ថិតិ អក្ខតកាមគ្គហណំ
កស្មា កតន្តិ? វុច្ចតេ - តស្មី ចាហេ ព័ជំ ក្ខតកាមញ្ញា ព័ជគាមំ ព័ជញ្ញា ព័ជព័ជន្តិ
វុត្តញ្ញេ ឯកសេសនយេន “ព័ជ”ន្តិ គហេត្វា វិនិច្ឆិតន្តិ ឧភយំ វិភជិត្វា ទស្សនត្ថំ
វុត្តំ។ តត្ថ តស្មី អក្ខតកាមអព័ជគាមទ្វយេ។ ឥមិស្សា គាថាយ “អក្ខតកាមេ
ក្ខតកាមសញ្ញានោ ទុក្ខជំ, វេមតិកស្ស ទុក្ខជំ, អព័ជគាមេ ព័ជគាមសញ្ញានោ
ទុក្ខជំ, វេមតិកស្ស ទុក្ខជ”ន្តិ ចត្តាវិ ទុក្ខជាតិ ទស្សិតាតិ។ តត្ថ អក្ខតកាមន្តិ
ព័ជគាមំ គហេតត្ថំ។ អព័ជគាមន្តិ នោ ព័ជំ។

១០៣៩. តត្ថ តស្មី ក្ខតកាមព័ជគាមទ្វយេ។ “អតថាសញ្ញានោ”តិ អាទិសុ
“ក្ខតកាមំវិកោបេន្តស្ស”តិ សេសោ, អនាបត្តិ បកាសិតាតិ សម្ពុត្វោ,
អក្ខតកាមំ, អព័ជន្តិ វា សញ្ញានោ ក្ខតកាមំ ព័ជម្បិ វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ អត្ថោ គហេតត្ថោ។ យថាហា ចាឡិយំ “ព័ជេ អព័ជសញ្ញា ជិន្នតិ
វា... បេ.... អនាបត្តិ”តិ។

អសញ្ញាច្ច ក្ខតកាមំវិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។ ឯវមុបរិចិ
យោជេតត្ថំ។ គច្ឆន្តស្ស ចាទេសុ គហេត្វា វា អាលម្ពណាកត្តរយជ្ជិយា យំសិត្វា
វា តិណាទិសុ ជិដ្ឋេសុបិ “ឥមំ ជិន្និស្សាមី”តិ អមនសិកតត្តា អនាបត្តិតិ អត្ថោ។
អសតិស្សាតិ អញ្ញាវិហិតសតិស្ស វា អញ្ញេន កថយតោ វា ចាទន្ត្រ្យាជិហិ
តិណាទិនិ ជិន្នន្តស្ស។ ច-កាវេន ឥធ អវុត្តំ “អជាទន្តស្ស”តិ ឥទំ សមុច្ឆិតំ។
“ឥមំ ក្ខតកាម”ន្តិ វា “ឥមស្មី អគ្គិម្ហិ បតិកេ ឥមំ ឧប្បតិ”តិ វា “ឥមិនា ឥទំ ភិដ្ឋតិ
ជិដ្ឋតិ”តិ អាទិ វា អជាទន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្ថោ។

១០៤០. ឥន្ទ ចាតិ ឥន្ទ ភូតកាមសិក្ខាបទញ្ច។ តិសមុជ្ជានន្តិ
កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវសេន តិសមុជ្ជានំ។ ធននាទិកិរិយាយ
អាបជ្ជនតោ ក្រិយំ។ តិចិត្តន្តិ បណ្ណាត្តិ អជាទិត្វា ចេតិយាទីសុ
តិណាគហនាទិកំ ករោន្តស្ស អធិណាសវស្ស កុសលំ, ធិណាសវស្ស កិរិយំ,
ជលបុច្ឆាទិលោភេន វិកោបេន្តានំ សេឧបុប្ផជ្ជនានំ អកុសលន្តិ តិចិត្តំ។

ភូតកាមកថាវណ្ណានា។

១០៤១. អញ្ញវាទវិហាសកេ កម្មស្មី សង្ឃេន កតេតិ យោជនា,
អញ្ញវាទកវិហាសកាវេបនកម្មេ ញាតិទុតិយាយ កម្មវាចាយ បច្ចេកំ សង្ឃេន
កតេតិ អត្ថោ។ “អញ្ញំ វេទតីតិ អញ្ញវាទកំ, អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណស្សេតំ នាម។
វិហាសេតីតិវិហាសកំ, តុណ្ហិភូតស្សេតំ នាម”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩៨) វេចនតោ
សង្ឃមជ្ឈេ វត្ថុនា, អាបត្តិយា វា ចោទនាយ កតាយ តំ អវត្ថុកាមោ ហុត្វា
“កោ អាបន្នោ, កី អាបន្នោ, កិស្មី អាបន្នោ” តិអាទិនា (ចាចិ. ៩៤)
បទភាជនាទុក្ខមេន បុច្ឆិតំ វេបេត្វា អញ្ញស្ស អវចនំ អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណំ, តំ
ករោន្តោ អញ្ញវាទកោ។ ឥធម បន ភាវប្បធានវសេន កិរិយា គហិតា។

តថេវ ចោទិយមាណោ ហុត្វា បុច្ឆិតំ អវត្ថុកាមោ ហុត្វា អាបត្តិភិក្កុកតាយ
អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណំ អកត្វា សង្ឃំ វិហាសេតុំ តុណ្ហិភូតោ វិហាសកោ នាម។
ឯត្ថាបិ ភាវប្បធានវសេន កិរិយាវ គហិតញ្ច។ ឥធម បន តញ្ញវាវេបនកម្មំ
វុច្ឆតីតិ សំខេចោ។ បុន តថា ករោន្តស្សាតិ បុនបិ តេនេវ បកាវេន
អញ្ញវាទកវិហាសកានិ វិសុំ វិសុំ ករោន្តស្ស។ ចាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ
បទភាជនេ “រោបិតេ អញ្ញវាទកេ” តិអាទិនា (ចាចិ. ១០០) នយេន ច “រោបិតេ
វិហាសកេ” តិអាទិនា (ចាចិ. ១០០) នយេន ច វិសុំ វិសុំ ចាចិត្តិយស្ស វត្ថុត្តា

ឯកេកស្មី វត្ថុម្ហី ឯកេកាយ អាបត្តិយា សម្ភវតោ ចាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ
គហោតត្ថំ។

១០៤២. ធម្មតិ ឯត្ថ “កម្ម” តិ សេសោ។ ធម្មកម្ម ធម្មកម្មសញ្ញា,
វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញាតិ តីសុវិកហ្មសុ។ អធម្មតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។ កម្ម អរោបិតេតិ អញ្ញាវាទកកម្មារោបនេ អកតេ។ ឯវំ វទន្តស្យាតិ
“កោ អាបន្នោ” តិ អាទិនិ វទន្តស្យ។ វទន្តស្យ ចាតិ ឯត្ថ ចការេន កម្ម
អរោបិតេ ឯវំ វិហោសន្តស្យ ច ទុក្ខជន្តិ សមុច្ឆិនោតិ។ ឥមស្មី បក្ខេ កម្ម
អរោបិតេតិ វិហោសកកាលមាហ។

១០៤៣. អាបន្តន្តិ អត្តនា អាបន្តំ។ ភណ្ឌានំ ភវិស្សតីតិ សញ្ញាស្យាតិ មយា
ឥមស្មី វុត្តេ សង្ឃស្ស ភណ្ឌានកលហោនយោ ហោន្តិ តិ សញ្ញាយ តុណ្ហី
ភវន្តស្យ។ តិលានស្យាតិ វត្ថុំ អសក្កុណោយ្យមុខរោគាទិយុត្តស្ស។

១០៤៤. គ្រិយាគ្រិយន្តិ អញ្ញេនញ្ញបជិចរណំ គ្រិយំ។ តុណ្ហីភារោ
អគ្រិយំ។

អញ្ញាវាទកកម្មារោបនោ។

១០៤៥-៦. សម្មតស្យាតិ ខន្ធកាគតសេនាសនបញ្ញាប កសម្មតិអាទីសុ
តេរសសុ សម្មតីសុ ឯកំ វា កតិបយា វា សត្តា វា ធាតុំ សង្ឃេន ញត្ថិ ឋបេត្វា
កម្មវាចំ វត្វា ទិន្នសម្មតិកស្ស។ “ឧបសម្បន្នំ សង្ឃេន សម្មត” ត្ថិ (ចាចិ. ១០៦)
វចនតោ ភិក្ខុនោតិ ឧបសម្បន្នមាហ, អយសំ កត្តកាមោតិ សម្ពុន្នោ។
វទន្តោតិ “ធនេន ឥត្តន្នាមោ សេនាសនំ បញ្ញាបេតិ, ធនេន ភត្តានិ
ឧទ្ទិសតី” តិ អាទិ ភណ្ឌោ។ “ឧបសម្បន្នេ” តិ ឥទំ “ឧជ្ឈាបេតី” តិ
កិរិយមបេក្ខិត្វា កម្មនិ ឧបយោគពហុវចនំ។ អយញ្ញេត្ថ អត្ថោ - ឧជ្ឈាបេតិ

អវញ្ញាយ ឱលោកាបេតិ, លាមកតោ វា ចិន្តាបេតិ, ជ័យតីតិ “ធនេន ឥត្តន្តាមា
សេនាសនំ បញ្ញាបេតិ” តិអាធិ កថេន្តោ បកាសេតីតិ។ ឥមស្មី បកេ
“ឧបសម្បជ្ជាន” ត្ថិ វុត្តព្ពេ សាមិអត្ថេ ឧបយោគវសេន “ឧបសម្បជ្ជេ” តិ វុត្តំ,
ឧបសម្បជ្ជានំ សន្តិកេ បកាសេតីតិ អត្ថោ។

“ចាចិត្តិយទ្ធិយំ ហោតី” តិ ឥទំ “ឧជ្ឈាបនកេ ឱយ្យនកេ ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ.
១០៥) ទ្ធិន្នំ វុត្តនំ ឯកតោ វុត្តត្តា ឥធាបិ ឯកតោ វុត្តំ, វិសុំ វិសុំ បន គហោតព្ពំ។
ធម្មេតិ ឯត្ថ “កម្មេ” តិ សេសោ, ឧបសម្បជ្ជន្តស្ស សម្មតស្ស សង្ឃេន
ទិន្នសម្មតិកម្មំ សច ធម្មកម្មំ ហោតីតិ អត្ថោ។ អធម្មេតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។

១០៤៧-៨. ភិក្ខុនោតិ សម្មតស្ស ភិក្ខុនោ។ អសម្មតស្ស ភិក្ខុស្ស អវណ្ណំ
ភាសតោតិ យោជនា។ យស្ស កស្សជីតិ ឯត្ថ “សន្តិកេ” តិ សេសោ,
ឧបសម្បជ្ជន្តស្ស ច អនុបសម្បជ្ជន្តស្ស ច យស្ស កស្សជី សន្តិកេតិ អត្ថោ។
ឧបសម្បជ្ជកាលេ សម្មតំ បច្ឆា សាមណោភារំ ឧបគតំ សន្ធាយ “សម្មតស្ស
សាមណោស្ស” តិ វុត្តំ។ អវណ្ណំ វនតោតិ យោជនា។

១០៤៩. ករោន្តំ សម្មតំ។ ភណតោតិ ឧជ្ឈាបយតោ, ជ័យតោ។ អត្ថោ បន
វុត្តនយោ។ ឧជ្ឈាបនជ័យនកិរិយាហិ អាបជ្ជនតោ ក្រិយំ។ យស្មា ឧជ្ឈាបនំ,
ជ័យនញ្ច មុសាវាទវសេនេវ បវត្តំ, តស្មា “អាធិកម្មកស្ស អនាបតី” តិ
ចាចិត្តិយដ្ឋានេ, ទុក្ខជដ្ឋានេ ច ឥមីនា ច អនាបតិទស្សនត្ថំ វុត្តន្តិ គហោតព្ពំ។
ឯវញ្ច កត្វា ឧជ្ឈាបេន្តស្ស, ជ័យន្តស្ស ច ឯកក្ខណេ ទ្វេ ទ្វេ អាបត្តិយោ ហោន្តិតិ
អាបន្នំ។

ឧជ្ឈាបនកកថាវណ្ណនា។

១០៥០. សង្ឃស្ស មញ្ញាទិន្និ សម្ពុទ្ធោ។ “សង្ឃកំ មញ្ញំ វា បីបំ វា ភិសី វា កោច្ឆំ វា” តិ ចាឡិយំ ទស្សីតំ សង្ឃសន្តកំ មញ្ញាទី។ ឯត្ថ ច មញ្ញោ នាម ចាឡិយំ “ចត្តារោ មញ្ញា មសារកោ ពុទ្ធិកាពោទ្ធា កុឡិវចាទកោ អាហាច្ឆចាទកោ” តិ (ចា. ១១១) ច ទស្សីតោ ចតុត្ថំ ឆោ មញ្ញោ។ តត្ថ មសារកោ នាម មញ្ញាចាទេ វិជ្ជិត្វា តត្ថ អជនិសិខាហិ អាវុណិត្វា កតមញ្ញោ។ សោ ឥនានិ វត្តមា នោ វេត្តមញ្ញោ។ ពុទ្ធិកាពោទ្ធា នាម អជនិសីសេសុ ពុទ្ធិកវន្តរតោ មញ្ញាចាទេ ខំសាបេត្វា កតោ វេត្តមញ្ញាបទរមញ្ញោ ទដ្ឋញ្ញោ។ កុឡិវចាទកោ នាម ចាទពុទ្ធន្ត អស្សុខុរាទិអាការំ ទស្សេត្វា កក្កដចាទេហិ វិយ វត្តចាទេហិ យោជិតមញ្ញោ។ អាហាច្ឆចាទកោ នាម អជនិយោ វិជ្ជិត្វា អជនិធិទ្ធ ចាទសីសេ សិខំ កត្វា តំ បវេសេត្វា អជនិយា ឧបរិ និក្ខន្តេ ចាទសិខាមត្តកេ តិវិយំ វិជ្ជិត្វា អាណិ បវេសេត្វា កតមញ្ញោ។

បីបំ នាម ឯវមេវ កតំ តន្ថាមកមេវ ចតុត្ថំ ឆ៖

ភិសី នាម “បញ្ចា ភិសិយោ ឧណ្ណាភិសិ ចោឡាភិសិ វាកភិសិ តិណភិសិ បណ្ណាភិសី” តិ គត្តវសេន ទស្សីតោ បញ្ចា ភិសិយោ។ តត្ថ ឧណ្ណា នាម មនុស្សលោមំ វេបេត្វា អវសេសលោមាធិ។ ចោឡា នាម បិលោតិកា។ វាកំ នាម មកចិវាកាទិកំ។ តិណំ នាម ទត្តតិណាទិ។ បណ្ណំ នាម តមាលបណ្ណំ វេបេត្វា អវសេសបណ្ណំ។

កោច្ឆន្តិ ចាឡិយំ “កោច្ឆំ នាម វាកមយំ វា ឧសីរមយំ វា មុញ្ញមយំ វា បព្ពជមយំ វា អន្តោ សំវេបេត្វា ពទ្ធិ ហោតី” តិ (ចា. ១១១) ទស្សីតំ វាកំ វា ឧសីរំ វា មុញ្ញតិណំ វា ឯឡកលោមាធិ វា បព្ពជតិណំ វា អាទាយ ឧភោហិ កោដិហិ វិត្តតំ កត្វា មជ្ឈេ បីឡេត្វា សង្កតិត្វា តំ ពទ្ធិត្វា សីហាចម្មាធិហិ វេវនពន្ធនាធិ បដិច្ឆាទេត្វា ចាទបុញ្ញធិវិយ និសង្កត្តាយ កតំ អាសន្និ វទន្តិ។ យថាហ

អង្គកថាយំ “ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច វិត្តតំ, មជ្ឈេ សំទិតំ, បណ្តាសណ្តានំ កត្វា ពទ្ធំ
ហោតិ, តំ កិរ មជ្ឈេ សីហព្យគ្យចម្មបរិ ភិក្ខុម្យិ ករោន្តិ។ អកប្បិយចម្មំ នាមេត្ត
នត្ថិ” តិអាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១១)។ សន្តរាបេត្វាតិ ឧបសម្បន្នេន វា អនុបសម្បន្នេន
វា សន្តរាបេត្វា។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយំ វត្ថុតិ។ សន្តវិត្វាតិ សយំ សន្តវិត្វា វា។

១០៥១. នេវុទ្ធកេយ្យតិ បញ្ញត្តជ្ជានតោ ឧទ្ធវិត្វា ន បដិសាមេយ្យ។ ន
ឧទ្ធវាបេយ្យ វាតិ អញ្ជេន វា តថា ន កាវាបេយ្យ។ តន្តិ មញ្ញាទី។ បក្កមន្តោតិ
ឯត្ថ “យោ ភិក្ខុ” តិ លព្ពតិ, មញ្ញាទីនំ អត្ថតជ្ជានតោ ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស
ថាមប្បមាណេន ហត្ថំ បសារេត្វា ទិត្តចាសាណស្ស បតនដ្ឋានំ អតិក្កម្ម
គច្ឆន្តោតិ អត្តោ។ យថាហ ចាឡិយំ “មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេខ្ខចាតំ
អតិក្កមន្តស្ស” តិ។

១០៥២. វស្សិកេ ចតុរោ មាសេតិ អន្តោវស្សំ ចាតុមាសេ។ សចេ ទេវោ ន
វស្សតីតិ ឯត្ថ “កត្តចិ ជនបទេ” តិ សេសោ។ តេនេវ “សចេ” តិ សាសង្កមាហ។
“យេសុ ជនបទេសុ វស្សកាលេ ន វស្សតិ, តេសុបិ ចត្តារោ មាសេ និក្ខិបិតុំ ន
វដ្ឋតិយេវា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១០) អង្គកថាយំ វុត្ថំ។ តថា ចាបីតិ តេ ចត្តារោ
មាសេ អវស្សន្តេបិ។

១០៥៣. យត្តាតិ យស្មី លង្កាទីបសទិសេ ទេសេ។ យត្ថ អបរេបិ ហេមន្តេ
ចត្តារោ មាសេ ទេវោ វស្សតិ, តត្ថ អដ្ឋ មាសេ អជ្ឈោកាសេ មញ្ញាទី ឋបេតុំ ន
វដ្ឋតីតិ យោជនា។ គិម្ហានេ បន ចត្តារោ មាសេ ពហិ ឋបេតុំ វដ្ឋតីតិ
ព្យតិរកតោ ទស្សេតិ។

១០៥៤. និវាសន្តិ រុក្ខ កុលាវកំ កត្វា និរន្តរវាសេ សតិ។ យថាហា
អដ្ឋកថាយំ “យស្មី បន ធុវនិវាសេន កុលាវកេ កត្វា វសន្តិ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ.
១១០)។ កនាចិបីតិ អនោវស្សកាលេបិ។

១០៥៥-៦. សង្ឃិកំ យំ កិញ្ចិ មញ្ញាទីតិ យោជនា។ សន្តតំ យទីតិ
អនាណាត្តន យទិ អត្ថតំ, បញ្ញាត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេតិ
រុក្ខមូលមណ្ឌបអញ្ញោកាសាទិម្ហិ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេ។ យេន កេនចីតិ
សន្តិវិហារិកេន វា អន្តេវាសិកេន វា អញ្ញេន វា។ ភិក្ខុនាតិ ឧបសម្មន្នេន។
សោតិ យស្សត្ថាយ បញ្ញត្តំ, សោ ភិក្ខុ។

១០៥៧. តន្តិ តំ សង្ឃិកំ វេត្តមញ្ញាទី។ សន្តរាបិក-សន្តោ កត្តសាធនោ,
សន្តវត្ថុំ និយោជកស្សេវ ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។

១០៥៨. ភិក្ខុនាតិ ឯត្ថ “អាណាបកោ” តិ វត្ថុមានត្ថា អាណាត្តន ភិក្ខុនា
ឧបសម្មន្នេនាតិ លព្ពតិ។ តស្សេវាតិ អាណាត្តិយា អាសនបញ្ញាបកស្ស
តស្សេវ ភិក្ខុនោ។ “និសីទតិ” តិ វេទនស្ស ឧបលក្ខណត្ថា អាគន្ធា ជីវិកំ វា ជីវំ
វា យំ កិញ្ចិទេវ ឋេបេតិ, “មយ្ហមេវ ភាវេ” តិ វា វេទនតិ, បញ្ញាបកោ មុច្ចតីតិ
គហេតត្ថោ។

១០៥៩-៦០. អនាបុច្ឆាតិ ឯត្ថ “យោ ភិក្ខុ វា សាមណោរោ វា អារាមិកោ វា
លង្ហិ ហោតិ, អត្ថនោ បលិពោធិំ វិយ មញ្ញាតី” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១១៣) អដ្ឋកថាយ
វុត្តសរូបំ យំ កញ្ចិ អនាបុច្ឆាតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខុ វា សាមណោរោ វា អារាមិកោ វា
លង្ហិ ហោតិ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១១៣) វុត្តត្ថា អលង្ហិ អបុច្ឆិត្វា គន្ធា ន វុត្តតីតិ វេទន្តិ។
“មយំ គមិស្សាមា” តិ វត្វា អនុមតិគហាណំ អបុច្ឆនំ នាម, តំ អនាបត្តិយា កថំ
អង្គំ ហោតីតិ ចេ? គមនស្ស អនុមតិយា លទ្ធិត្ថា។ “កប្បំ លភិត្វា គន្ធា” តិ

វេទនតោ អនុមតិធាយកេន វត្តាវត្តំ សម្បជ្ជិតំ វិយ ហោតីតិ លទ្ធកប្បត្តា
ឯវំ គប្បតិ ចេ, វដ្ឋតិ។ អនិយ្យាតេត្វាតិ និយ្យាតនំ អកត្វា វត្តាវត្តំ
អប្បជ្ជិយាទេត្វា, អសម្បជ្ជិយាបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វាវេតិ បទវាវេ។

១០៦២. តស្មា ហំនាតិ អត្តនា វេត្វា អាណាបិ តភោជនសាលតោ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “ភោជនសាលតោ និក្ខមិត្វា អញ្ញត្ត គប្បតិ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១១១)។

១០៦៣. សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញិនំ វសេន
តិកថាចិត្តិយំ។ តិកាតីតេនាតិ អកុសលមូលត្តិកាធិតោ
សវាសនសមុច្ឆេទប្បហានវសេន អតិក្កន្តេន។ តិកទុក្កជន្នំ “បុគ្គលិកេ
សង្ឃិកសញ្ញិ, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញិ អញ្ញស្ស បុគ្គលិកេ អាបត្តិ
ទុក្កជស្ស” តិ (ចា. ចិ. ១១២) វេទនតោ ទុក្កជត្ថយំ ហោតិ។

១០៦៤-៥. ចិមិលីកំ នាម បរិកម្មកតាយ ភូមិយា ជវិវក្ខនត្ថំ
អត្ថវិតព្ភបិលោតិកំ។ តដ្ឋិកា នាម តាលបណ្ណាធិហិ កតតដ្ឋិកា។ ចម្ចំ
សីហចម្មាធិ។ សេនាសនបរិក្ខារេ អកប្បិយចម្ចំ នាម នត្ថិ។ យថាហ
“អដ្ឋកថាសុ ហិ សេនាសនបរិកោគេ បដិក្ខិត្តចម្ចំ នាម ន ធិស្សតិ, តស្មា
សីហចម្មាធិនំ បរិហារណោយេវ បដិក្ខេតោ វេទិតញោ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១១២)។
តមស្ស ច អដ្ឋកថាចាបស្ស សារត្ថធិបនិយា (សារត្ថ. ជី. ចា. ចិ. ត្ថិ. ៣. ១១២) ឯវំ
អត្តោ វណ្ណិតោ -

“សីហចម្មាធិនំ បរិហារណោយេវ បដិក្ខេតោ វេទិតញោ” តិ ឥមិនា “ន ភិក្ខុវេ
មហាចម្មានិ ធារេតញ្ចានិ សីហចម្ចំ ព្យក្សចម្ចំ ធិបិចម្ចំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ
ទុក្កជស្ស” តិ ឯវំ វុត្តាយ ខន្ធកថាឡិយា អធិប្បាយំ វិភាវេតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
- “អន្តោបិ មញ្ជោ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ, ពហិបិ មញ្ជោ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ” តិ (មហាវ.

២៥៥) ឥមស្មី វត្ថុស្មី សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា មញ្ញបីថេសុ អត្ថវិទ្យា
បរិភោគាលោយេវ បដិក្ខេត្តា, ភូមត្តរណាវសេន បរិភោគា បន អប្បដិក្ខេត្តាតិ។
យទិ ឯវំ “បរិហារណាលោយេវ បដិក្ខេត្តោ”តិ ឥទំ កស្មា វុត្តន្តិ? យថា “អនុជានាមិ
ភិក្ខុវេ សត្តំ ចាសាទបរិភោគ”ន្តិ (ប្បឡវ. ៣២០) វចនតោ បុគ្គលិកេបិ
សេនាសនេ សេនាសនបរិភោគវសេន និយមិតំ សុវណ្ណាយជាទិកំ បរិភុញ្ញតុំ
វដ្តមានម្យិ កេវលំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា បរិភុញ្ញតុំ ន វដ្តតិ, ឯវមិទំ
ភូមត្តរណាវសេន បរិភុញ្ញាយមានម្យិ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា តំ តំ វិហារំ ហរិទ្វា
បរិភុញ្ញតុំ ន វដ្តតិ ទស្សនត្ថំ “បរិហារណាលោយេវ បដិក្ខេត្តោ វេទិតញ្ចោ”តិ
វុត្តន្តិ។

“ជលក”ន្តិ ឥមិនា ចាវាគតំ ជលកបីថេសេវ ទស្សិតំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“ជលកបីបំ នាម ជលកមយំ បីប”ន្តិ (ចា. ធម្ម. ១១២)។ ចាទបុញ្ញនិទ្ទិ
កទលិវាកាទិហិ កតំ ចាទបុញ្ញនិកំ។ ភូមត្តរណំ នាម ចិមិលិកាយ សតិ
តស្ស ឧបរិ, អសតិ សុទ្ធក្ខមិយំ អត្ថវិទញ្ច កដសារកាទិវិកតិ។ ឧត្តរត្តរណំ
នាម សង្ឃិកមញ្ញបីថាទិទំ ឧបរិ អត្ថវិទញ្ចបច្ចត្តរណំ។

បត្តាធារកន្តិ បត្តវលយាធារកំ។ តំ យថាវុត្តបរិក្ខារំ។ គប្បតោតិ
លេខ្ខចាតំ អតិក្កម្ម គប្បតោ។ សចេ បន ឆាយកេហិ ឆានកាលេយេវ
សហស្សក្សនកម្យិ កម្ពលំ “ចាទបុញ្ញនិ កត្វា បរិភុញ្ញថា”តិ ទិន្នំ, តថេវ
បរិភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។ តស្មា ឥមំ មញ្ញបីថាទិសេនាសនម្យិ “អញ្ចោកាសេបិ
យថាសុខំ បរិភុញ្ញថា”តិ ឆាយកេហិ ទិន្នំ ចេ, សព្ពស្មិម្យិ កាលេ អញ្ចោកាសេ
និក្ខិបិតុំ វដ្តតិ វទន្តិ។

១០៦៦. អារញ្ញកេនាបិ សចេ គន្តព្ពំ ហោតិ, អនោវស្សកេ នោសតិ
មញ្ញបីថាទិ វុត្ថុស្មី លក្ខត្វា យថាសុខំ គន្តព្ពន្ធិ យោជនា។

១០៦៧. ឧបច្ចិកាធិប្បិតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន មូសិកា គហិតា។ នលុដ្ឋតីតិ ន
នស្សតិ។ តំ សព្វន្តិ មញ្ញាទិកំ សកលំ។

១០៦៨. អត្ថនោ សន្តកេតិ អត្ថនោ បុគ្គលិកេ មញ្ញាទិវិសយេ។ រុទ្ធពិ
រុទ្ធវិកិត្តនា វា ឥស្សរាធិបិ វា យក្ខសីហាធិបិ វា មញ្ញាទិកេ រុទ្ធអដ្ឋារុត្ថេ,
អភិភវិត្វា គហិតេតិ អត្ថោ។ អាបនាសុប័តិ ព្រាហ្មចរិយន្តរាយាធិសុ ច
សន្តេសុ។ គច្ឆតោ ភិក្ខុនោ អនាបត្តិតិ យោជនា។

១០៦៩. កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានំ កថិនសមុដ្ឋានំ
នាម។ បញ្ញត្តិ អជាធិត្វា សយំ អនុទ្ធវន្តស្ស កាយេន ហោតិ, អនាបុច្ឆន្តស្ស
វាចាយ ហោតិ, បញ្ញត្តិ ជាធិត្វា ឯវំ អករេន្តស្ស សចិត្តកេន តេនេវ ទ្វយេន
សមុដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពំ។ លេខុចាតាតិក្កមោ ក្រិយំ។ មញ្ញាទិនំ អនុទ្ធវណាទិ
អក្រិយំ។

បឋមសេនាសនកថាវណ្ណានា។

១០៧០-៣. ភិសីតិ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្ថបញ្ចប្បការា ឥមិស្សា អដ្ឋកថាយ
“មញ្ញាកភិសិ វា បីឋកភិសិ វា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) ឯវំ ទស្សិតភិសិ ច។
បច្ចត្ថរណំ នាម ចាវារោ កោជវោ វា។ “ឯត្ថកមេវ វុត្ថន្តិ អដ្ឋកថាសុ វុត្ថំ។
‘ឥទញ្ច អដ្ឋកថាសុ តថាវុត្ថការ’ទស្សនត្ថំ វុត្ថំ, អញ្ញាម្បិ តាទិសំ មញ្ញាបីវេសុ
អត្ថវិតព្ពំ បច្ចត្ថរណមេវា’តិ តីសុបិ គណ្ឌិបទេសុ វុត្ថ”ន្តិ (សារត្ថ. អដ្ឋ.
ចាចិត្តិយ ៣.១១៦) សារត្ថធិបនិយា លិខិតំ។ ទិសីទនន្តិ ទិសីទនចីវរំ។

តិណសន្តារោ ឯវកាធិនិ តិណានិ ទ្វីសុ តីសុ វ៉ានេសុ គោបេត្វា
កតសន្តារោ។ បណ្ណាសន្តារោ នាម នាឡិកេរាទិបណ្ណោ តថេវ គោបេត្វា

កតសន្តារោ។ សយន្តិ ឯត្ថាតិ សេយ្យា។ “សព្ពច្ឆន្ទបរិច្ឆន្នេ”តិ ៩ធំ
សហសេយ្យកថាយ វុត្តតមេ។

ធនវិធំ សេយ្យន្តិ ធនវិធាសុ សេយ្យាសុ អញ្ញាតវន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សន្តិទ្វាបិ
វាតិ ឯត្ថ បិ-សន្តោ សម្មិណ្ឌនតោ, សោ សន្តរាបេទ្វាបិ ៩មំ សម្មិណ្ឌាតិ។ វា-
សន្តំ “សយំ អនុទ្ធវិទ្វា”តិ ឯត្ថ “អនុទ្ធវិទ្វា វា”តិ យោជេទ្វា “អនុទ្ធវាបេទ្វា វា”តិ
អយំ វិកហ្មេ សន្តិយ្ហតិ។ តំ សេយ្យំ។

អាហមស្សបចារន្តិ “អបរិក្ខត្តស្ស ឧបចារោ ឆាម សេនាសនតោ ទ្វេ
លេខ្ខចាតា”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ ឧបចារមាហា។ អស្សាតិ វិហារស្ស បរិក្ខត្តស្ស។

១០៧៤. ឧកយេសន្តិ សេនាសនសេយ្យានំ។ អន្តោគព្ភេ សន្តិទ្វា គច្ឆតោតិ
សម្ពន្ធា។

១០៧៥. ឧបចារេ វិហារស្សាតិ ឯត្ថ វិហារោ ឆាម
អន្តោគព្ភាទិសព្ពបរិច្ឆន្នគុត្តសេនាសនំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “វិហារោតិ
អន្តោគព្ភោ វា អញ្ញំ វា សព្ពបរិច្ឆន្នំ គុត្តសេនាសនំ វេទិតព្ភ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
១១៧)។ តត្ថ ឧបចារោ ឆាម តំសមីបំ ហំនំ។ យថាហ “ឧបចារេតិ តស្ស ពហិ
អាសន្នេ ឱកាសេ”តិ។ មណ្ឌាចោ ឆាម បរិច្ឆន្នាបរិច្ឆន្នសន្និចាតមណ្ឌាចោ។
យថាហ “មណ្ឌាបេ វាតិ អបរិច្ឆន្នេ បរិច្ឆន្នេ វាបិ ពហុនំ សន្និចាតមណ្ឌាបេ”តិ។
អាទិ-សន្នេន ឧបដ្ឋានសាលារុក្ខមូលានិ សន្តិហិតានិ។ ឧបដ្ឋានសាលា ឆាម
អគុត្តា ភោជនសាលា។ យថាហ “ឧបដ្ឋានសាលាយំ វាតិ ភោជនសាលាយំ
វា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១៧)។ អគុត្តតា ច “ហំនស្ស អគុត្តតាយា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
១១៧) អដ្ឋកថាវចនតោ វេទិតព្ភាតិ។

១០៧៦. តិក្កាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិ, វេមតិកោ,
បុគ្គលិកសញ្ញិ” តិ វាវត្ថយេ ចាចិត្តិយត្ថយំ វុត្តំ។ ទសវត្ថុសុ ភវំ
តទន្តោកធន្តាតិ ទសវត្ថុកំ, ទសន្នំ វា វត្ថុ ទសវត្ថុ, តំយេវ ទសវត្ថុកន្តិ
ភិសិអាទិកំ អញ្ញាតំ សេយ្យាភណ្ណំ។ តស្សាតិ សន្តារកស្ស។ “បុគ្គលិកេ
សង្ឃិកសញ្ញិ, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញិ អញ្ញាស្ស បុគ្គលិកេ អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ (ចាចិ. ១១៧) តិកទុក្ខដំ ធិបិតំ។

១០៧៧. ឧទ្ធវិទ្ធាតិ អត្ថតសេយ្យំ យថា ឧបចិកាហិ ន ខន្ធតិ, តថា
បដិសាមេត្វា, “គច្ឆតោ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។ អញ្ញោន វុទ្ធភិក្ខុស្សរាទិនា។
បលិតុទ្ធីតិ សេនាសនេ បរិតុទ្ធី និវារិតេ។

១០៧៨. សាបេក្ខោវ ច គន្ធាតិ “អន្លេវ គន្ធា ឥទំ បដិសាមេស្សមី” តិ
អបេក្ខាសហិតោវ កាមន្តរាទី គន្ធា។ យថាហា “អន្លេវ អាគន្ធា បដិជគ្គិស្សមី” តិ
ឯវំ សាបេក្ខោ នទីចារំ វា កាមន្តរំ វា គន្ធា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ តត្ថ ឫត្វាតិ
គតជ្ជានេ ឫត្វា, តតោ ពហិ គច្ឆាមីតិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា
“យត្ថស្ស គមនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ ឋិតោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ តំ បុច្ឆតីតិ
សម្ពន្ធា។ តំ សេយ្យំ កញ្ចិ បេសេត្វា អាបុច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា “កញ្ចិ
បេសេត្វា អាបុច្ឆតី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ ឯត្ថ ច បុរិមសិក្ខាបទេ មញ្ញាទីនំ
បញ្ញត្តជ្ជានតោ អន្តោវិហារេ វា ហោតុ ពហិ វា, លេខ្មាតាតិក្កមេន, ឥធ
ឧបចារាតិក្កមេន ចាចិត្តិយន្តិ អយំ វិសេសោ វេទិតញោ។

អញ្ញោកាសម្ពិ មញ្ញាទី, វិហារេ សេយ្យមត្តកំ;
ហិត្វា វជន្តស្ស ទោសោ, លេខ្មាតាត្ថបចារតោតិ។

ទុតិយសេនាសនកថាវណ្ណានា។

១០៧៩. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកាវាសេ បុព្វបគតំ ភិក្ខុំ ជានំ អនុបខជ្ជសេយ្យំ
កប្បយ្យ ច, អស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ បុព្វបគតោ នាម
វស្សគ្គន ចាបេត្វា ទិន្នំ សេនាសនំ គហេត្វា វសន្តោ។ ជានន្តិ “អនុដ្ឋាបនីយោ
អយ”ន្តិ ជានន្តោ។ អនុដ្ឋាបនីយា នាម វុទ្ធានយោ។ យថាហ បទភាជនេ
“ជាតាតិ នាម វុឡាតិ, គិលានោតិ, សង្ឃេន ទិន្នោតិ ជាតាតិ”តិ (ចាចិ. ១២១)។
អនុបខជ្ជាតិ អនុបរិសិទ្ធា, តស្ស បឋមំ បញ្ញត្តំ មញ្ញាទីនំ អាសន្នតំ
វក្ខមាណលក្ខណំ ឧបចារំ បរិសិទ្ធាតិ អត្តោ។ សេយ្យំ កប្បយ្យាតិ ទសវិធាសុ
សេយ្យាសុ អញ្ញតំ អត្ថវិទ្ធា សយនំ ករេយ្យ, និបជ្ឈេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វក្ខតិ
ច “ទសស្សញ្ញតំ សេយ្យ”ន្តិអាទិ។ “និសង្កំ វា”តិ សេសោ។ យថាហ បទភាជនេ
“អភិនិសីទតិ វា អភិនិបជ្ឈតិ វា”តិ។

១០៨០-២. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តំ និទ្ទិសិតុកាមោ បឋមំ “អនុបខជ្ជសេយ្យំ កប្បយ្យា”តិ
ឯត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “ចាទដោវនចាសាណា...ចេ... ទុក្ខជ”ន្តិ។
សេនាសនំ បរិសន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចាទដោវនចាសាណា យាវ តំ មញ្ញំ វា បីបំ វា
និក្ខមន្តស្ស បន មញ្ញបីវតោ យាវ បស្សាវជ្ជានំ, ឯត្ថន្តរេ តុ យំ ហំនំ, ឥទមេវ
ឧបចារោតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ តត្ថ ឧបចារេតិ យោជនា។ ពាធេតុកាមស្សាតិ
“យស្ស សម្ពាធាភវិស្សតិ, សោ បក្កមិស្សតី”តិ ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តស្ស។ សយន្តិ
ឯត្ថាតិ វិគ្គហោ។

១៨៨៣. “ចាចិត្តិយស្ស”តិ ឧទ្ទេសតោ វុត្តំ និទ្ទិសិតុមាហ
“និសីទន្តស្ស”តិអាទិ។ តត្ថាតិ តថា អនុបខជ្ជ អត្ថតាយ សេយ្យាយ។
“ចាចិត្តិយទ្វយ”ន្តិ ឥទំ “ទ្វេបិ ករោន្តស្ស”តិ ឥមំ បច្ឆិមវិកប្បំ សន្ធាយ វុត្តំ។
បុរិមវិកប្បទ្វយេ បន “និសីទន្តស្ស វា ចាចិត្តិយំ, និបជ្ឈន្តស្ស វា ចាចិត្តិយ”ន្តិ
វត្ថុពុំ។ ឥមស្មីវិកប្បត្ថយេ បច្ឆេកំ “តិកចាចិត្តិយំ តិកទុក្ខជ”ន្តិ ឧភយស្សាបិ

វត្តព្រៃតា អង្គកថាប្បវត្តន៍។ កថា? សង្ឃកេ សង្ឃកសញ្ញា, វេមតិកោ,
បុគ្គលិកសញ្ញា និសង្ខំ កប្បតិ, ចាចិត្តិយន្តិ និសង្ខាយ តិកចាចិត្តិយំ, ឯវំ
សេយ្យាយ តិកចាចិត្តិយំ, ឧភយត្ថ តិកចាចិត្តិយទ្វយន្តិ ឯវំវិកប្បទ្វយ
ទ្វាទស ចាចិត្តិយានិ។ បុគ្គលិកេ សង្ឃកសញ្ញា, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញា
អញ្ញាស្ស បុគ្គលិកេ និសង្ខំ កប្បតិ, ទុក្ខជន្តិ និសង្ខាយ តិកទុក្ខជំ, ឯវំ
សេយ្យាយ តិកទុក្ខជំ, ឧភយត្ថ តិកទុក្ខជទ្វយន្តិ ទ្វាទស ទុក្ខជានិ ច
វេទិតញ្ញានិ។

១០៨៤. ករោន្តស្សាតិ ឯត្ថ “និសីទនាទិ”ន្តិ បករណាតោលព្ពតិ។
តិកចាចិត្តិយំ វត្ថុន្តិ “សង្ឃកេ សង្ឃកសញ្ញា, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញា”តិ
វិកប្បត្តយេ តិកចាចិត្តិយំ ចាឡិយំ (ចាចិ. ១២២) វត្ថុ។ ឯវំ បុគ្គលិកេបិ
តិកទុក្ខជំ វត្ថុ។ តេនាហ “បុគ្គលេ តិកទុក្ខជ”ន្តិ។ ឥមិនា
យថាវត្ថុចាចិត្តិយទុក្ខជានិ សាមញ្ញេន តិកេ បក្ខិបិទ្វា ឯវំ វត្ថុនីតិ វេទិតញ្ញំ។

១០៨៥-៦. “វត្ថុបចារ”ន្តិអាទិកាថាទ្វយេ វិហារស្ស វត្ថុបចារំ មុញ្ញាត្វា
ឧបចារេ វា អញ្ញោកាសេបិ វា សន្តរតោបិ វា សន្តរាបយតោបិ វា តត្ថ និសីទតោ
វា ទុក្ខជំ វត្ថុ។ តត្ថ សព្ពត្ថេវ តស្ស និវាសោ វាវិតោតិ យោជនា។ តត្ថ
វិហារស្សាតិ យថាវត្ថុសេនាសនស្ស។ ឧបចារេតិ អវិទូរេ។ អញ្ញោកាសេតិ
តស្ស សេនាសនស្ស នច្ចាសន្នេ អង្គណាប្បទេសេ។

និសីទតោ វាតិ វាគ្គហាលោន និបជ្ជតោ វា ទ្វេបិ ករោន្តស្ស វាតិ
សង្កណ្ហាតិ។ យថាហ ចាឡិយំ “អភិនិសីទតិ វា អភិនិបជ្ជតិ វា, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្សា”តិ (ចាចិ. ១២២)។ តត្ថាតិ តស្មី បុព្វបកតស្ស បត្តេ សេនាសនេ។
សព្ពត្ថេវាតិ យថាវត្ថុបចារតោ អន្តោ ច ពហិ ច អន្តមសោ អន្លោកាសេបិ តិ
សព្ពត្ថេវ។ តស្សាតិ អនត្ថមនស្ស អនុបខជ្ជេ សេយ្យំ កប្បយតោ តស្ស

វិសភាគបុគ្គលស្ស។ និវាសោ វារិតោ បរិហេតកេន សហវាសស្ស
មហានត្តករត្តាតិ អធិប្បាយោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ឯវុបេន ហិ
វិសភាគបុគ្គលេន ឯកវិហារេ វា ឯកផ្គុំណេ វា វសន្តេន អត្តោ នត្ថិ, តស្មា
សត្តត្ថេវស្ស និវាសោ វារិតោ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១២២)។

១០៨៧. “សីតាធិឧបបីឡិតស្ស”តិ បទច្នេនោ, សីតាធិហិ ឧបបីឡិតស្ស
ពាធិតស្សតិ អត្តោ។ អាធិ-សន្តេន “ឧណ្ហោន វា”តិអាធិកំ សង្កណ្ហាតិ។ យថាហា
“សីតេន វា ឧណ្ហោន វា បីឡិតោ បរិសតី”តិ។ ឯត្ថ អាបទា នាម ពហិ សយន្តស្ស
ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយាបជ្ជនំ។

១០៨៨. ឥទំ សិក្ខាបទំ ឧក្ខវេទនំ ហោតីតិ យោជនា។

អនុបខដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១០៨៩. និក្ខេឡយ្យាតិ នីហរេយ្យ។ និក្ខេឡាបេយ្យ វាតិ នីហរាបេយ្យ វា។

១៩៩០. ពហូ ភូមិយោ វាលីកាតលសម្ពាតា យស្ស សោ ពហុភូមោ,
ចាសាទោ។ សមាសន្តវិធីវសេន “ពហុភូមោ”តិ វុច្ចតិ។

១០៩១. ឋបេត្វា ឋបេត្វាតិ តស្មី តស្មី ហំនេ គតិនិវត្តី កត្វា កត្វា។

១០៩២. អយំ នយោតិ “និក្ខមា”តិ ឯកវេចនេន គច្ឆន្តេ អនេកេបិ
ឆ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្ខន្តេ អាណាបកស្ស ឯការ អាបត្តិ ហោតិ, បីតជ្ជានតោ
ឋត្វា ឋត្វា នីហរន្តស្ស ឆ្វារកោដ្ឋកណាធាយ ហោតី”តិ អយំ នយោ។
អាណាត្តិយា ខណោយេវាតិ “ឥមំ និក្ខេឡាហិ”តិ អាណាត្តិក្ខណោយេវ។

១០៩៣. ឯកាវាតិ ឯត្ថ “ចាចិត្តិ ហោតិ” តិ វត្ថុញ្ញោ។ ពហុកានិ ចេតិ ឯត្ថ “ធារានី” តិ វត្ថុញ្ញំ, អតិក្កាមេតិ តិ សម្ពុត្តោ។ “ឯត្ថកេ ធារកោដ្ឋកេ អតិក្កមាមេត្វា និក្កឡាបី” តិ ច “យាវ បរិយន្តធារកោដ្ឋកា និក្កឡាបី” តិ ច “ពហុ ធារកោដ្ឋកេ អតិក្កាមេត្វា និក្កឡាបី” តិ ច អាណត្តត្តា ពហុ ធារកោដ្ឋកេ អតិក្កាមេត្វា សចេ និក្កឡាតិ តិ អត្ថោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “សចេ បន ឯត្ថកានិ ធារានិ និក្កឡាបី” តិ វា ‘យាវ មហាធារំ, តាវ និក្កឡាបី’ តិ វា ឯវំ និយមេត្វា អាណត្តោ ហោតិ, ធារគណនាយ ចាចិត្តិយានី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១២៦)។ ពហុនិ ចាចិត្តិយានិ ហោន្តិតិ យោជនា។

១០៩៤. ឧបជ្ជានសាលាទិ តិ ឯត្ថ និស្សក្កត្ថេ បច្ចត្តវចនតោ ឧបជ្ជានសាលាទិតោ តិ អត្ថោ គហេតញ្ញោ។ “ឧបចារតោ” តិ ឥមិនា សមាធាធិករណត្តា វិហារស្ស ឧបជ្ជានសាលាទិតោ ឧបចារតោ តិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហ គណ្ឌិបទេ “ឧបចារោ នាម ឧបជ្ជានសាលាទិមត្តមេវ” តិ។ កាយេនបិ វាចាយបិ តថា និក្កឡនេ ច ទុក្ខជន្តិវក្ខមាទេន សហ យោជនា។ តស្សាតិ ឧបសម្បន្នស្ស។ អាទិ-សន្តេន មណ្ឌាទាទយោ គហិតា។ យថាហ “វិហារស្ស ឧបចារា វា ឧបជ្ជានសាលាយ វា មណ្ឌាទា វា វុត្តមូលា វា អន្លោកាសា វា និក្កឡាតិ វា និក្កឡាមេតិ វា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ (ចាចិ. ១២៧)។ “វាចាយា” តិ ឥមិនា “និក្ខមា” តិ ច “ឥមំ និក្កឡាបី” តិ អាណាបនព្វា គហិតំ។ “តថា” តិ ឥមិនា ឯកេន បយោគេន ឯកាបត្តិ, នាធាបយោគេសុ បយោគគណនាយ, ធារគណនាយ វា ហោតិ តិ វុត្ថមេវ បកាវ ឧបសំហរតិ។

១០៩៥. “តថា” តិ ឥទំ “ឥតវំ និក្កឡន្តស្ស ទុក្ខជ” តិ ឥមិនាបិ យោជេតញ្ញំ។ យថា វិហារូបចារតោ ឧបជ្ជានសាលាទិតោ ឧបសម្បន្នំ និក្កឡន្តស្ស, និក្កឡាមេត្តស្ស ច ទុក្ខជំ ហោតិ, តថា អនុបសម្បន្នស្ស វិហារតោ ច

វិហាររូបចារតោ ច និក្ខេបនាទី ករោន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំ ហោតីតិ អត្ថោ។
តថាវិហារស្សបចារា វាវិហារា វា សព្ពេសម្បី បរិក្ខារំ និក្ខេបន្តស្ស ទុក្ខដន្តិ
យោជនា។ សព្ពេសន្តិ ឧបសម្បជ្ជានុបសម្បជ្ជានំ។ បរិក្ខារន្តិ អន្តមសោ
រជននល្លិបិ សង្កយ្ហតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “អន្តមសោ រជននល្លិម្បី” តិ (ចា. ចិ.
អដ្ឋ. ១២៦)។

១០៩៦. “អសម្ពុទ្ធសូ” តិ ឥមិនា ព្យាតិវេកតោ អសិលេពទ្វេសុ បរិក្ខារេសុ
ឯកិស្សាយេវ អាបត្តិយា សម្ពុរំ ទស្សតិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “គាឡ្យំ ពន្ធិត្វា
បរិកេសុ បន ឯការ អាបត្តិ” តិ មហាបជ្ជិយំ វុត្ថ” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១២៦)។
សិលេពន្តំ បន សម្មា ពន្តំ ន ហោតីតិ អសម្ពុទ្ធវេចនេន គហិតន្តិ ទដ្ឋត្ថំ។
អស្ស ភិក្ខុស្ស វុត្ថំ គណនាយ ទុក្ខដំ បរិធិបយេតិ យោជនា, បរិក្ខារំ
និហារន្តស្ស, និហារបេន្តស្ស ច អស្ស ភិក្ខុនោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

១០៩៧-៨. អន្តេវាសិន្តិ ច សទ្ធិវិហារិកន្តិ ច ឯត្ថ “អសម្មាវត្ថន្ត” តិ សេសោ។
យថាហា អនាបត្តិវាវេ “អន្តេវាសិកំ វា សទ្ធិវិហារិកំ វា ន សម្មា វុត្ថន្តំ
និក្ខេបន្ត” តិ អាទិ (ចា. ចិ. ១២៨)។ និក្ខេបន្តស្ស ឯត្ថ “និក្ខេបន្តបេន្តស្ស” តិ
សេសោ។ អសម្មាវត្ថន្តំ អន្តេវាសី វា អលង្កិ វា តថា អសម្មាវត្ថន្តំ សទ្ធិវិហារិកំ
វា ឧម្ពត្តកំ វា តេសំ អន្តេវាសិអាទិនំ បរិក្ខារំ វា អត្ថនោ វសនជ្ជានា វា តថា
វិស្សាសិកស្ស វសនជ្ជានា វា និក្ខេបន្តស្ស, និក្ខេបន្តបេន្តស្ស វា ឧបសម្បជ្ជំ វា
អនុបសម្បជ្ជំ វា សង្ឃិកវិហារា និក្ខេបន្តស្ស សយំ ឧម្ពត្តកស្ស វា អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។

អដ្ឋកថាយំ “អលង្កិអាទិយោ បន អត្ថនោ វសនជ្ជានតោយេវ
និក្ខេបន្តតញ្ញា” តិ (ចា. ចិ. អដ្ឋ. ១២៨) វុត្ថំ, ចាឡិយញ្ច “អត្ថនោ បុគ្គលិកេ
អនាបត្តិ” តិ (ចា. ចិ. ១២៩) វុត្ថំ, “អត្ថនោ វិស្សាសិកស្ស វសនជ្ជានា” តិ ឥទំ

កសាវុត្តន្តិចេ? ឥមស្សេវ ចាបស្ស អនុលោមតោវុត្តំ។ អន្តោវាសិកន្តិអាទិសុ
បឋមំ អសម្មាវត្តនាទិការេន “និក្ខឡិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា និក្ខឡន្តស្ស
ចិត្តលហុបរិវត្តិតាយ កោបេ ឧប្បន្នេបិ អនាបត្តិ។

១០៩៩. “តថា”តិ ឥមិនា “និក្ខឡន្តស្ស”តិ ច តត្ថេវ សេសំ
“និក្ខឡាបេន្តស្ស”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១២៦) ច “តស្ស បរិក្ខារំ វា”តិ ច យថាវុត្តំ
ឧបសំហារតិ។ “សង្ឃារាមាបិ សព្វស្មា”តិ ឥទំ កលហការកេនេវ យោជេតព្ពំ។
យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ភណ្ឌានការកកលហការកមេវ សកលសង្ឃារាមតោ
និក្ខឡតុំ លភតិ។ សោ ហិ បក្ខំ លភិត្វា សង្ឃម្បិ ភិន្នេយ្យា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
១២៨)។ ឥទំ ត្វតិ ឯត្ថ វិសេសត្ថជោតកេន តុ-សន្នេន វុត្តវិសេសនំ វិនា
អវសេសវិនិច្ឆយោ អនន្តរសទិសោយេវាតិ ទីបេតិ។ តិសមុជ្ជានំ
កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តតោ សមុជ្ជានតោតិ។

និក្ខឡនកថាវណ្ណាន។

១១០០-១. មជ្ឈិមាសីសយដ្ឋាយាតិ សីសំ ន យដ្ឋេតីតិ អសីសយដ្ឋា,
មជ្ឈិមស្ស អសីសយដ្ឋា មជ្ឈិមាសីសយដ្ឋា, តាយ, បមាណមជ្ឈិមស្ស
បុរិសស្ស សីសាយដ្ឋនប្បមាណុព្ពេជហេដ្ឋិមតលាយាតិ អត្ថោ។
វេហាសកុដិយាតិ បទរាទីហិ ឧបរិ អច្ឆន្ទតលាយ ទ្វិភូមិកាទិភេទាយ កុដិយា។
ឧបរិ តិ មត្តកេ, អកតបទរាទិអត្តរណាយ តុលាមត្តយុត្តាយ ឧបរិមតលេតិ
វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “យាហិ កាហិច ឧបរិ អច្ឆន្ទតលា
ទ្វិភូមិកកុដិ វា តិភូមិកាទិកុដិ វា វេហាសកុដិ តិ វុច្ឆតិ, ឥធ បន អសីសយដ្ឋា
អធិប្បតា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៣១)។ អាហច្ឆចាទកេ មព្ភោតិ “អាហច្ឆចាទកោ
នាម មព្ភោ អន្តេវិជ្ឈិត្វា វិតោ ហោតី”តិ ចាឡិយំ ទស្សិតេ អជនិសីសានិ
វិជ្ឈិត្វា ចាទសិខំ អារុណិត្វា ឧបរិសិខាយ អនាកោដិតអាណិម្ហំ វិតមព្ភោតិ

អត្ថោ។ អាហាច្ឆចាទកេ បីបេតិ សម្ពុទ្ធា។ យថាហា ចាឡិយំ “អាហាច្ឆចាទកំ
នាម បីបំ អង្កេវិជ្ឈិត្វា បិតំ ហោតិ” តិ (ចាបិ. ១៣១)។ សោយេវត្ថោ។

តស្មី អាហាច្ឆចាទកេ មញ្ចោ វា បីបេ វា និសីទន្តស្ស វា និបជ្ឈន្តស្ស វា តស្ស
ភិក្ខុនោ បយោគគណនាយ ចាចិត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

១០០២-៣. សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញំ វសេន
តិកចាចិត្តិយំ។ បុគ្គលេតិ បុគ្គលិកេ វិហារេ។ វេហាសកុដិយា... បេ....
គណនាយេវ តស្ស តិកទុក្កជន្តិ យោជនា។ បុគ្គលិកេ
សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកអញ្ញបុគ្គលិកសញ្ញំ វសេន តិកទុក្កជំ។

ហេដ្ឋា អបរិភោគេ វាតិ ធារុសម្ភារាទីនំ វសេន ហេដ្ឋិមតលេ អវលញ្ចោ វា។
សីសយដ្ឋាយ វាតិ សីសយដ្ឋនប្បមាណាតលាយ កុដិយា វា។ អវេហាសវិហារេ
វាតិ អវេហាសកុដិយា ភូមិយំ កតបណ្ណាសាលាទីសុ។ ឯត្ថាបិ
“វិស្សាសិកវិហារេ” តិ ឥទំ “អត្តនោ បុគ្គលិកេ អនាបត្តិ” តិ (ចាបិ. ១៣២)
ឥមស្ស អនុលោមនតោ វុត្តំ។

១០០៤. យត្ថ បដាលិ វា ទិន្នាតិ យស្មី មញ្ចោ ចាទសីសានំ ឧបរិ
អជនិមត្តកតោ តិវិយំ អាណិ បវេសិតា ហោតិ, តត្ថ អភិនិសីទតោ,
អភិនិបជ្ជតោ វា ន ទោសោតិ យោជនា។ តត្ថាតិ បុព្វេ វុត្តអបវេសិតបដាលិម្ហិ
មញ្ចោ វា បីបេ វា។ “បត្វា” តិ ឥមិនា និបជ្ឈនំ និវត្តតិ។ លគេតិ តិ
ឧបរិពទ្ធអង្គុសសិក្កាទីសុ យំ កិញ្ចិ បរិក្ការំ លគេតិ។ ឥទំ សិក្ខាបទំ
សមុដ្ឋានតោ ឯឡកលោមេន សិក្ខាបទេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

វេហាសកុដិកថាវណ្ណនា។

១០០៥. យាវ ទ្វារស្ស កោសម្ភាតិ ឯត្ថ “មហាល្លកស្ស វិហារស្ស” តិ
សេសោ, “មហាល្លកោ នាម វិហារោ សស្សមិកោ វុច្ឆតិ” តិ (ចា. ១៣៦)
ចាឡិយំ វុត្តត្តា កាវេតានំ នាយ កានំ សម្ពុតោ មហាល្លកស្ស “វិហារោ
នាម ឧល្លិក្ខោ វា ហោតិ អវលិក្ខោ វា ឧល្លិក្ខាវលិក្ខោ វា” តិ ធន្សិកេធន្ស
វិហារស្ស ទ្វារកោសសម្ពាតិបិដ្ឋសង្ឃាជស្ស “សមន្តា ហត្ថចាសា” តិ (ចា. ១៣៦)
ចាឡិយំ វុត្តទ្វារកវាជបុប្ផលប្បមាណាទ្វារពាហសមិបំ អវដិ កត្វាតិ
អត្ថោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ទ្វារកោសោ នាម បិដ្ឋសង្ឃាជស្ស សមន្តា
កវាជវិត្តារប្បមាណោ ឱកាសោ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៥)។

អគ្គឡដ្ឋបនាយាតិ ឯត្ថ អគ្គឡសហចរិយេន តំសហិតទ្វារកវាជេន
យុត្តទ្វារពាហានមេវ វុត្តត្តា ទ្វារពាហានំ និច្ចលត្ថាយាតិ អត្ថោ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “សកវាជស្ស ទ្វារពន្ធស្ស និច្ចលការត្ថាយាតិ អត្ថោ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៥)។
លិម្បិតព្ពន្ធិ ឯត្ថ “បុនប្បុន” តិ សេសោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “បុនប្បុនំ
លិម្បិតព្ពន្ធិ វា លេចាបេតព្ពន្ធិ វា” តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៥)។ តិណមត្តិកានំ ឧបរិ
បុនប្បុនំ មត្តិកាលេចោ កាតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

១០០៦-៧. យោ ព្រោយ្យោ, អយំ នយោតិ សម្ពុតោ, “បុនប្បុនំ លិម្បិតព្ពន្ធិ វា
លេចាបេតព្ពន្ធិមេវ វា” តិ យោ វុត្តោ, អយំ នយោ វេទិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ អាណកំ
សន្នេតិ បិដេតីតិ អាណកសន្និ, វាតចានកវាជានមេតំ អដិវចនំ។ យថាហ
“អាណកសន្និ វាតចានកវាជកា វុច្ឆតិ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៥)។ ឯត្ថ កវាជស្ស
សាមន្តា កវាជទ្វារជលកវិត្តារប្បមាណំ លេបដ្ឋានំ។ យថាហ “សព្ពន្ធិសាសុ
កវាជវិត្តារប្បមាណោ ឱកាសោ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៥)។

ឯត្ថាយមធិប្បាយោ - វាតចានកវាជស្ស សាមន្តា
ទ្វារជលកវិត្តារប្បមាណោ ហ្នានេ តិណ្ណំ មត្តិកានំ ឧបរិបិ យត្ថកំ ពហលំ ឥច្ឆតិ,

តត្ថកេ វាវេ អាណេកសន្ធិ បរិកម្មត្ថាយ លិម្បិតត្ថោ វា លេចាបេតត្ថោ វាតិ។
“បុនប្បុនំ ធានាបេសិ បុនប្បុនំ លេចាបេសិ”តិ (ចា. ១៣៤) ឥមស្មី វុត្ថុស្មី
ឧប្បន្ននោសេន សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្ថា លេបំ អនុជានន្តេន ច ធារពន្ធនស្ស
សាមន្តា អឡុតេយ្យហត្ថប្បមាណាយេវ បទេសេ បុនប្បុនំ លេបស្ស
អនុញ្ញាតត្ថា តតោ អញ្ញត្ថ បុនប្បុនំ លិម្បេន្តស្ស វា លិម្បាបេន្តស្ស វា ភិក្ខុយំ
មត្តិកាហិ កត្តត្ថកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា បុន ចតុត្ថលេបេ ទិន្នេ ចាចិត្តិយេន ភវិតព្ពន្ធិ
វេន្តិ។ កណ្ឌីបទេសុ បន តិសុបិ បុនប្បុនំ លេបនានស្ស វុត្ថប្បមាណាតោ
អញ្ញត្ថ បដិក្ខិត្តមត្តំ វេបេត្វា ចាចិត្តិយស្ស អវុត្ថត្ថា ទុក្ខជំ អនុបន្តិវុត្តំ។

ធននស្សាតិ បទភាជនេ វុត្តានំ ឥដ្ឋកាសិលាសុធាតិលាបណ្ណាដ្ឋនានំ
អញ្ញាតវស្ស។ ទូត្តិបរិយាយន្តិ ឯត្ថ អដ្ឋកថាយំ “បរិយាយេនាតិ បរិក្ខេបេន, ឯវំ
ធនំ បន តិលាបណ្ណាហិ លព្ពតិ”តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៦) វុត្ថត្ថា បរិយាយន្តិ
តិលោហិ វា បណ្ណោហិ វា បរិក្ខេបិត្វា ធននមេវ កហេតព្ពំ។ ឥដ្ឋកាយ វា
សិលាយ វា សុដាយ វា ធននេ លព្ពមាណំ មគ្គេន ធនំ បន ឧបលក្ខណវសេន
លព្ពតិ។ ទូត្តិបរិយាយេន ធននញ្ច “សព្ពម្បិ ចេតំ ធនំ ធននូបរិ វេទិតព្ព”ន្តិ
(ចា. អដ្ឋ. ១៣៦) អដ្ឋកថាវេនតោ ឧបរូបរិ ធននវសេន វេទិតព្ពំ។ ហរិតំ នាម
បុព្ពណ្ណាទិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ហរិតន្តិ ចេត្ថ សត្តជញ្ញាភេទំ បុព្ពណ្ណំ,
មុត្តមាសតិលកុលត្ថអលាពុកុម្ពណ្ណាទិភេទញ្ច អបរណ្ណំ អធិប្បេត”ន្តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៧)។ ឥមេសុ អញ្ញាតវស្សភាវេន អហរិតំ នាម។

អធិដ្ឋេយ្យន្តិវិធាតព្ពំ។ តតោ ឧទ្ធុន្តិ តីហិ បរិយាយេហិ វា តីហិ មគ្គេហិ វា
ឧទ្ធុ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “តិណ្ណំ មគ្គានំ វា បរិយាយានំ វា ឧបរិ”តិ (ចា. អដ្ឋ. ១៣៦)។ ចាចិត្តិយំ ហោតិ វុត្ថមានន្ធរតាយ យុត្តេ អហរិតដ្ឋានេ វេត្វា
សវិទហិត្វា តិក្ខត្តំ ធានាបេត្វា តតិយវារេ “ឯវំ កហេហិ”តិ អាណាបេត្វា

បក្កមិតព្រំ។ អបក្កមន្តេន តុណ្ហិភូតេន ហ៊ុតព្រំ, តតោ ឧត្តរិ ចតុត្ថវារេ ធននត្ថំ
វិទហន្តស្ស ឥដ្ឋកាធិគណនាយ, តិណេសុ តិណគណនាយ, បណ្ណេសុ
បណ្ណាគណនាយ ចាចិត្តិយន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហា ចាឡិយំ “មគ្គេន
នាទេន្តស្ស ទ្វេ មគ្គេ អធិដ្ឋហិត្វា តតិយាយ មគ្គំ អាណាបេត្វា
បក្កមិតព្រំ”ន្តិអាធិ (ចាចិ. ១៣៦)។ តតិយាយ មគ្គន្តិ ឯត្ថ តតិយាយាតិ
ឧបយោគតេ សម្បទានវចនំ, តតិយំ មគ្គន្តិ អត្ថោ។ តត្ថាតិ ហរិតេ, “សចេ
ហរិតេ ឋិតោ អធិដ្ឋាតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (ចាចិ. ១៣៧) វចនតោ
អធិដ្ឋានាយ តិដ្ឋតោតិ លព្ពតិ។ ពិជរោបនតោ បដ្ឋាយ យាវ សស្សំ តិដ្ឋតិ, តាវ
ហរិតំ នាម។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “យស្មិម្បិ ខេត្ត វុត្ថំ ពិជំ ន តាវ សម្បជ្ជតិ,
វស្សេ បន បតិទេ សម្បជ្ជិស្សតិ”តិអាធិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។

១១០៨-៩. អហរិតដ្ឋានេបិ តិដ្ឋតោ បរិច្ឆេទំ ទស្សេតុមាហា
“បិដ្ឋិវិសេ”តិអាធិ។ “បិដ្ឋិវិសេ”តិ ឥទំ វិសយុត្តសេនាសនវសេន វុត្ថំ។ កណ្ហិកំ
គាហាបេត្វា កតសេនាសនស្សបិ ឧបលក្ខណំ ហោតិ។ បិដ្ឋិវិសេតិ ច
“គង្គាយំ ឃោសោ”តិអាធិសុ វិយ សាមិបិកាជារេ ភុម្មំ។ កុតោយំ វិសេសោ
លព្ពតិតិ? អដ្ឋកថាយំ “បិដ្ឋិវិសស្ស វា កូដាគារកណ្ហិកាយ វា ឧបរិ, ធុបិកាយ
វា បស្សេ និសិទ្ធា ហោតិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥) វុត្ថវិជានតោ លព្ពតិ។
“និសិទ្ធា”តិ អដ្ឋកថាវចនតោ ឋិតោតិ ឯត្ថ គតិនិវត្តិសាមញ្ញេន និសិទ្ធា ច
វុត្ថោតិ គហេតព្ពោ។ យស្មី ឋានេតិ ឯត្ថ “អហរិតេ”តិ បករណតោ លព្ពតិ។
“ហតុ”ន្តិ ឥទំ អធិដ្ឋានករណត្ថាយ ឋានំ គហេត្វា វុត្ថន្តិ “តស្ស អន្តោ
អហរិតេបិ ឋត្វា អធិដ្ឋាតុំ ន លព្ពតិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) អដ្ឋកថាវចនតោ
វិញ្ញាយតិ។

បតនោកាសតោតិ ឯត្ថ បឋមត្ថេ តោ-បច្ចយោ។ តញ្ញិ ឋានំវិហារស្ស
បតនោកាសោតិ យោជនា។ ហិទិ ហេតុអត្ថេ វត្តមានតោ យស្មា អហរិតេ
បតន្តស្ស វិហារស្សេតំ ឋានំ បតនោកាសោ, តស្មា តត្ថ ឋានុំ ន វដ្ឋតីតិ
គហោតត្ថំ។

១១១១. ឥមស្មី សិក្ខាបទេ អាទោ តាវ វិហារបទស្ស បទភាជនេ “វិហារោ
នាម ឧល្លិត្តោ វា” តិអាទិវត្តត្តា (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) តត្ថិបរិយាយតោ តិណោហោវ
កតនទនភិក្ខុកា កុដិ តិណាកុដិកាតិ វិញ្ញាយតីតិ តិណានទនា កុដិកា
តិណាកុដិកា។

ទូត្ថិបរិយាយកថាវណ្ណនា។

១១១២. ជានន្តិ តោយស្ស សប្បណកការំ ជានន្តោ។ សិញ្ចេយ្យ
សិញ្ចាបេយ្យតិ ឯត្ថ “តេន ឧទកេនា” តិ វត្តត្ថំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “តេន
ឧទកេន សយំ វា សិញ្ចេយ្យ” តិអាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៤០)។

១១១៣. យោ បន ធារំ អច្ឆិន្ទិក្ខា សចេ មត្តិកំ សិញ្ចេយ្យ, វរំ សិញ្ចតោ
តស្សតិ យោជនា។

១១១៤-៥. សន្នមានកន្តិ តោយវាហិទី។ មាតិកំ អាឡី។ សម្មុទ្ធំ
ករោន្តស្សតិ ឧទកំ ម្ហាយិ តុមិច្ឆិតំ យទិ, សយំ អភិមុខំ ករោន្តស្ស។ តត្ថ តត្ថ
ពន្ធតោ អស្ស ភិក្ខុស្ស បយោគគណនាយ អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។
បយោគគណនាតិ បយោគគណនាយ, ឧទកំ ពន្ធខា ពន្ធខា
យចិច្ឆិតទិសាភិមុខករណបយោគានំ គណនាយាតិ អត្តោ។

១១១៦-៧. យំ ដល់ តិណ្ណាធិម្ហិ បក្ខិកេត្ត សេច ខ្យល់ វា អាវិលត្តំ វា គប្បតិ,
តាធិសេ ឧទកេ មត្តិកំ, តិណ្ណាមេវ វា សេច សកដបុណ្ណាម្បិ ឯកតោ
បក្ខិបេយ្យ, ឯវំ បក្ខិបន្តស្ស ឯកា ចាចិត្តិ។ ឯកេកំ មត្តិកំ, តិណ្ណាមេវ វា។ វា-
សន្តេន កជ្ជកោមយាធិ វា បក្ខិបន្តស្ស បយោគគណនាយ ចាចិត្តិយន្តិ
យោជនា។ អាវិលត្តន្តិ ចាណកា យថា នស្សន្តិ, តថា អាលុឡិ្ហតការំ។ ឥមិនា
ឯវំ អវិនស្សមានចាណកេ មហាឧទកេ តិណ្ណាធិ បក្ខិបន្តស្ស អនាបត្តិការំ
ធិបេតិ។ យថាហ អជ្ជកថាយំ “ឥទំ បន មហាឧទកំ...បេ.... សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ
(ចាចិ. អជ្ជ. ១៤០)។

១១១៨. ឧក្កដំ ហោតិ តិ អាណាបនបច្ចយា ឧក្កដំ ហោតិ។ ឯកា ចាចិត្តិ។

១១១៩. សព្ពត្តាតិ សប្បាណកេ ច អប្បាណកេ ច។ វិមតិស្សាតិ
សហចរិយេន វិមតិសហិតមាហ។

១១២០. “សព្ពត្តាចាណាសញ្ញិស្ស”តិ អាធិសុ អធិការតោ លត្តមាធំ
“សិញ្ញាធិសុ យំ កិញ្ចំ ករោន្តស្ស”តិ ឥទំ បច្ចេកំ សម្ពន្ធនីយំ។ សព្ពត្តាតិ
សប្បាណកេ, អប្បាណកេ ច។ អចាណាសញ្ញិស្សតិ ឯវំ កតេន បយោគេន
នស្សមានា ចាណកា ន សន្តិសញ្ញិស្ស។ អសញ្ញិច្ឆាតិ យថា ចាណកា ន
នស្សន្តិ, ឯវំ យជាធិហិ គហិតំ សប្បាណកឧទកំ ឧទកេយេវ ឱសិញ្ញាន្តស្ស វា
ឱសិញ្ញាបេន្តស្ស វា វុត្តិច្ឆា តស្មី ឧទកេ តិណ្ណាធិម្ហិ បតិភេ អសញ្ញិច្ឆ កតំ នាម
ហោតិ។ អសតិស្សាតិ អសតិយា ករោន្តស្ស។ អជាតោតិ ចាណកាធំ
អត្ថិការំ អជាតិច្ឆា ករោន្តស្ស។

១១២១-២. វេជកចិត្តេ សតិ សត្តមេ សប្បាណកវគ្គេ បឋមសិក្ខាបទស្ស
វិសយភាវតោ តតោវិសេសេតុមាហ “វិនា វេជកចិត្តេនា”តិ។ ឥមស្មី

សិក្ខាបទ ចាឡិយំ (ចា. ១៤០) “សប្បាណកំ ឧទក” ឆ្លើយ ឥមិណ អដ្ឋកថាគតំ
បឋមផ្កព្វា “ជាន” ឆ្លើយ ឥមិណ ឧតិយផ្កព្វា “សិញ្ញេយ្យ វា សិញ្ញាបេយ្យ វា” ឆ្លើយ ឥមិណ
ចតុត្ថផ្កព្វា វុត្ថំ, ន វុត្ថំ តតិយផ្កំ។ តព្វា ខោ វេជកចិត្តស្ស សត្តមវគ្គ
បឋមសិក្ខាបទន ចាចិត្តិយវចនតោ ឯត្ថ តទភាវលក្ខណំ តតិយផ្កំ វុត្ថមេវ
ហោតីតិអធិប្បាយេន អដ្ឋកថាយំ វុត្ថន្តិ អាហា “វិណា វេជកចិត្តេនា” តិ។
តេនេវាហា “ចត្តារេវស្ស អដ្ឋានិ, និទ្ទិដ្ឋានិ មហេសីនា” តិ។ អស្សាតិ ឥមស្ស
សិក្ខាបទស្ស។

១១២៣. សប្បាណកសញ្ញាស្ស “បរិភោគេន ចាណាកា មរិស្សន្តិ” តិ
បុព្វភាគេ ជានន្តស្ស បិ សិញ្ញានសិញ្ញាបនំ “បទីបេ និបតិទ្វា បដដ្ឋានិចាណាកា
មរិស្សន្តិ” តិ ជានន្តស្ស បទីបុជ្ឈលនំ វិយ វិណាបិ វេជកចេតនាយ ហោតីតិ អាហា
“បណ្ណាត្តិវដ្តំ តិចិត្ត” ឆ្លើយ ឯត្ថ កិស្មិញ្ចិ កុបិតស្ស វា កិឡាបសុតស្ស វា សិញ្ញតោ
អកុសលចិត្តំ, មាលាគច្ឆានី សិញ្ញតោ កុសលចិត្តំ, បណ្ណាត្តិ អជាតោ
ឱណាសវស្ស អព្យាកតចិត្តន្តិ តិចិត្តំ វេទិតព្ពំ។ តស្សាតិ សត្តមវគ្គ
បឋមសិក្ខាបទស្ស។ អស្ស ចាតិ ឥមស្ស សិញ្ញានសិក្ខាបទស្ស ច។ ឥទំ
វិសេសនន្តិ ឥទំ នាណាករណំ។ ឯត្ថ ឥមស្ស បករណេ និទ្ទិដ្ឋំ បកាសិតន្តិ អត្ថោ។
តំ លោកវដ្តំ, ឥទំ បណ្ណាត្តិវដ្តំ។ តំ អកុសលចិត្តំ, ឥទំ តិចិត្តំ។ តំ ធុក្ខវេទនំ, ឥទំ
តិវេទនន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

សត្តមវគ្គ ឧតិយស្ស ឥមស្ស ច កោវិសេសោតិ ចេ? ឥមស្ស
សិក្ខាបទស្ស “សិញ្ញេយ្យ វា សិញ្ញាបេយ្យ វា” តិ ពាហិរបរិភោគវសេន បឋមំ
បញ្ញត្តត្តា “សប្បាណកំ ឧទកំ បរិភូញ្ញេយ្យា” តិ (ចា. ៣៨៨) សិក្ខាបទំ
អត្ថនោ នហានចាណាធិបរិភោគវសេន បញ្ញត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្សី វា បឋមំ

បញ្ញត្តិបិ អត្ថនោ បរិភោគវសេនេវ បញ្ញត្តត្តា បុន វេទំ សិក្ខាបទំ
ពាហិរបរិភោគវសេន បញ្ញត្តន្តិ គហេតព្ភំ។

សប្បណាកកថាវណ្ណាន។

សេនាសនវគ្គោ ទុតិយោ។

១១២៤-៦. អដ្ឋង្គយុត្តស្សតិ ឯត្ថ “សីលវា”តិអាទិ ឯកមង្គំ,
“ពហុស្សតោ”តិអាទិ ទុតិយំ, “ឧភយានិ ខោ បនស្សា”តិអាទិ តតិយំ,
“កល្យាណាវាចោ ហោតិ”តិអាទិ ចតុត្ថំ, “យេភុយ្យេន ភិក្ខុនីនំ បិយោ ហោតិ
មនាចោ”តិ បញ្ចមំ, “បដិពាលោ ហោតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុ”ន្តិ ធម្មំ, “ន ខោ បនេតំ
ភកវន្តំ ឧទ្ទិស្សា”តិអាទិ សត្តមំ, “វីសតិវស្សោ វា ហោតិ អតិរកវីសតិវស្សោ
វា”តិ អដ្ឋមន្តិ ឯតានិ ចាហាគតានិ អដ្ឋ អដ្ឋានិ នាម។ ភិក្ខុនីនំ ឱវាទោ, តទត្ថាយ
សម្មតីតិ វិគ្គហោ។ វេទានិ វេទស្មី សិក្ខាបទេ។ ព្រាត្តិ ចតុត្ថិ យស្ស កម្មស្សតិ
វិគ្គហោ។ “កម្មេនា”តិ សេសោ។

អដ្ឋង្គយុត្តស្ស ភិក្ខុស្ស មហេសីនា ព្រាត្តិចតុត្ថេន កម្មេន យា
ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិ វេទ អនុញ្ញាតា, តាយ អសម្មតោ យោ ភិក្ខុតិ យោជនា។

គរុធម្មេហិ អដ្ឋហិតិ “វស្សសត្វបសម្បន្នាយ ភិក្ខុនិយា
តទហុបសម្បន្នស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ បច្ចុប្បដ្ឋានំ អញ្ញាលិកម្មំ សាមីចិកម្មំ
កាតព្វ”ន្តិអាទិហិ (ចា. ១៤៩) ចាឡិយំ អាគតេហិ អដ្ឋហិ គរុធម្មេហិ។ ឯកំ
ភិក្ខុនី, សម្ពហុលា វា ភិក្ខុនិយោតិ វេទំ បករណតោ លព្ភតិ។ ឱសារេន្តោវាតិ
ចាឡិ ឧទ្ធារេន្តោវ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ឱសារេតព្ភាតិ ចាឡិ វត្តព្ភា”តិ (ចា. ១៤៩)។ តេ ធម្មេតិ បុព្វេវត្ថេ តេ អដ្ឋ គរុធម្មេ។ ឱវទេយ្យាតិ
អដ្ឋគរុធម្មចាឡិភាសនសម្ពាតំ ឱវាទំ ករេយ្យ។

ក៏ វុត្ថុ ហោតិ? ចាដឹងទេ ឡើយនាយ អាគន្ធា វុត្ថុត្វា ឯកមន្តំ និសិដ្ឋា
ភិក្ខុនិយោ “តេន ភិក្ខុនា” តិអាទិនា ចាហ៍គតនយេន “សមគ្គត្ថ ភគិនិយោ” តិ
បុច្ឆិត្វា “សមគ្គម្ហយ្យ” តិ យទិ វទេយ្យំ, “វុត្ថន្ត ភគិនិយោ អដ្ឋ គរុធម្មា” តិ បុនបិ
បុច្ឆិត្វា “វុត្ថន្តយ្យ” តិ យទិ វទេយ្យំ, “ឯសោ ភគិនិយោ ឡើយនាយ” តិ និយ្យទេយ្យ។
“ន វុត្ថន្តយ្យ” តិ យទិ វទេយ្យំ, “វស្សសត្វបសម្បន្នាយា” តិអាទិនា
អដ្ឋគរុធម្មចាឡិភាសនវសេន ឡើយនាយ ករេយ្យាតិ វុត្ថុ ហោតិ។ យថាហ
“ឡើយនាយ តេ ធម្ម ឡើយនាយ” តិ។

១១២៧. អញ្ជេន ធម្មនាតិ សុត្តន្តេន វា អភិធម្មេន វា។ ឯកតោឧបសម្បន្នន្តិ
ភិក្ខុនិសង្ឃយេវ ឧបសម្បន្នំ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ “ភិក្ខុនំ សន្តិកេ
ឯកតោឧបសម្បន្នាយា” តិ។ តថាតិ ឡើយនាយ ទុក្ខជន្តិ ទស្សេតិ។

១១២៨. ភិក្ខុនំ សន្តិកេយេវ ឧបសម្បន្នន្តិ មហាបជាបតិយា កោតមិយា
សន្តិ បព្ពជិតា បញ្ចសតា សាកិយានិយោ សង្កណ្ណាតិ។ លិង្គិបល្លាសេ
ឧបសម្បន្នភិក្ខុនោ លិង្គបរិវត្តនេ សតិ តថា ចាចិត្តិ ឯវ បកាសិតាតិ អត្ថោ។

១១២៩. ឡើយនាយ អនិយ្យទេត្វាតិ “វុត្ថន្ត ភគិនិយោ អដ្ឋ គរុធម្មា” តិ បុច្ឆិត្វា
“វុត្ថន្តយ្យ” តិ វុត្ថុតិ ឯត្ថាបិ សោយេវត្ថោ។

១១៣០. គរុធម្មេហិ ឡើយនាយ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

១១៣១. អគណ្ណាន្តស្ស ឡើយនាយ ឯត្ថ ឡើយនាយ យាចនសន្តេសោ តទត្ថតាយ
ឡើយនាយ គហិតោតិ ឡើយនាយ អសម្បជិច្ឆន្តស្សាតិ អត្ថោ។
អបច្ឆាហរតោបិ តន្តិ តំ អត្តនា គហិតំ ឡើយនាយ ឧចោសថគ្គ អាហោចត្វា
ចាតិមោក្ខទ្កេសកេន ទិដ្ឋំ បដិសាសនំ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស នេត្វា អវទន្តស្សាបិ។
ពាលន្តិ សាសនសម្បជិច្ឆនញ្ច ឧចោសថគ្គំ នេត្វា អាហោចនញ្ច បដិសាសនំ

ហរិត្យា ចាដិបទេ ភិក្ខុនិសង្ឃកណ្តាបុគ្គលានំ យថានុរូបំ បច្ឆារោចនញ្ច កាតុំ
អជាននតាយ ពាលំ។ គិលានន្តិ ឧបាសថក្កំ គន្ធាបិ អាហោចនស្ស ពាជកេន
គេលញ្ញោន សមន្នាគតំ គិលានំ។ គមិកន្តិ ចាដិបទំ អនិសីទិត្យា គន្តព្ពំ
អច្ឆាយិកគមនំ គមិកញ្ច វេបេត្យា ទុក្កជំ សិយាតិ សម្ពន្ធា។

១១៣២. កម្មស្មិន្តិ ឯត្ថ កម្មសន្នេន ភិក្ខុនោវាទកស្ស ញត្តិចតុត្ថេន
កម្មេន ទិន្នំ សម្មតិកម្មំ អធិប្បេតន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ ញត្តិ, កម្មវាចញ្ច
បរិហាបេត្យា, បរិវត្តេត្យា វា កតំ ចេ, អធម្មកម្មំ នាម។ វុត្តេតិ ធន្ទារហានំ
ធន្ទស្ស អនាហារណោន វា សន្និបតិតានំ ឧក្កោជេន វា វុត្តេ សតិ។ តិកថាចិត្តិយំ
សិយាតិ “អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញិ វុត្ថំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វុត្ថសញ្ញិ ឡីវទតិ,
វេមតិកោ ឡីវទតិ, សមគ្គសញ្ញិ ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្សា”តិ (ចាចិ. ១៥០)
អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញិបក្ខេ វុត្ថចាចិត្តិយត្ថយំ ហោតិ។

១១៣៣. អធម្មេ បន កម្មស្មិ វេមតិកស្សបីតិ យោជនា។ “តថា”តិ ឥមិនា
“វុត្តេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្មិ, តិកថាចិត្តិយំ សិយា”តិ ឥទំ សង្កណ្ហាតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
អធម្មកម្មេ វេមតិកបក្ខេ “វុត្ថំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វុត្ថសញ្ញិ, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញិ
ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្សា”តិ (ចាចិ. ១៥០) អធម្មកកម្មេយេវ វិមតិវាវេ
វុត្តេតិកថាចិត្តិយំ ហោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “ធម្មកម្មន្តិ សញ្ញោ”តិ ឥមិនាបិ
“អធម្មេ បន កម្មស្មិ”ន្តិ ឥទំ យោជេតព្ពំ, “តថា”តិ សម្ពន្ធា, តេន “វុត្តេ”តិ អាទិកំ
សង្កណ្ហាតិ។ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិ វុត្ថំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វុត្ថសញ្ញិ ឡីវទតិ,
វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញិ ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្សា”តិ (ចាចិ. ១៥០) វុត្ថំ
តិកថាចិត្តិយំ ហោតិ។ ឯវមេតា ចាចិត្តិយោ សន្ធាយាហ “នវ ចាចិត្តិយោ
វុត្តា”តិ។

ឥមស្មីវិយ អធម្មកម្មវាវេ “សមគ្គេភិក្ខុនិសង្ស្ស”ន្តិវិកហ្មេ ច ឯវមេវ នវ
ចាចិត្តិយោ ហោន្តិតិ អតិទិសន្តោ “សមគ្គេប ច តត្ថកា”តិ អាហា។ យថាហា
“អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា សមគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ,
សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ អធម្មកម្មេ វេមតិកោ សមគ្គំ
ភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។
អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា សមគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ,
សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចាចិ. ១៥០)។

១១៣៤. ទិដ្ឋនវកានំវសាតិ យថាទស្សីតំ វគ្គនវកំ, សមគ្គនវកន្តិ ទិដ្ឋ
នវកានំវសេន។ តាតិ ចាចិត្តិយោ។

“ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា វគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ,
សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកោ វគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ
វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ធម្មកម្មេ
ធម្មកម្មសញ្ញា វគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ វគ្គបក្ខេ នវ ទុក្ខជាតិ។ “ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា សមគ្គំ
ភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។
ធម្មកម្មេ វេមតិកោ សមគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញា
ឡីវទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា សមគ្គំភិក្ខុនិសង្ស្សំ
វគ្គសញ្ញា, វេមតិកោ ឡីវទតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា សមគ្គំ
ភិក្ខុនិសង្ស្សំ សមគ្គសញ្ញា ឡីវទតិ, អនាបត្តិ”តិ (ចាចិ. ១៥១) ឯត្ថ អន្តេវុត្តំ
អនាបត្តិវារំ វិនា អវសេសេសុ អជ្ឈសុ វាវេសុ សមគ្គបក្ខេ អជ្ឈ ទុក្ខជាតិ។ ឯវំ
បុរិមាតិ នវ, ឥមាតិ អជ្ជាតិ ធម្មកម្មបក្ខេ សត្តវស ទុក្ខជាតិ ហោន្តិតិ អាហា
“ទុក្ខំ ធម្មកម្មេបិ, សត្តវសវិធំ សិយា”តិ។

០០៣៥. “ឌីសារេប៊ី” តិ វុត្តោ កថេតិ វាតិ យោជនា។ “អដ្ឋគរុធម្មំ
កថេប៊ី” តិ វុត្តោ តំ កថេតិ វា។ បញ្ចំ បុដ្ឋោ កថេតិ វាតិ អដ្ឋគរុធម្មវិសយេ
បញ្ចំ បុដ្ឋោ តមេវ វេទតិ វា។ សិក្ខមាធាយ កថេតិ វាតិ សម្ពុទ្ធា។ សិក្ខមាធាយ
អដ្ឋគរុធម្ម កថេតិ វា, នេវ ទោសោតិ អត្ថោ។ ឧម្មត្តកាធិនោ កថយតោ នេវ
ទោសោតិ យោជនា។

០០៣៦. ឥទានិ តិណ្ណាម្បិ ពហុស្សុតានំ លក្ខណោ ឯកត្ថ ទស្ស៊តេ
ភិក្ខុនោវាទកស្ស វិសេសោ សុវិញ្ញោយ្យោ ហោតីតិ តំ ទស្ស៊តុមាហា
“វាចុគ្គតាវ កាតញ្ញា” តិ អាទិ។ ទ្វេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតា កាតញ្ញាតិ
យោជនា។ ភិក្ខុភិក្ខុនីវិភង្គេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតាវ កាតញ្ញាតិ យោជនា,
ភិក្ខុភិក្ខុនីវិភង្គមាតិកា បគុណា កត្វា តាសំ អដ្ឋកថំ ឧគ្គហេត្វា ចាឡិតោ,
អត្ថតោ ច វេទនបថារុដ្ឋា វេហារក្ខមាយេវ កាតញ្ញាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចត្តារោ
ភាណាវាវ បគុណា វាចុគ្គតាវ កាតញ្ញាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។
“បគុណា” តិ ឥមិនា ចាឡិយំ បគុណំ កត្វា ធារេត្វា បរិបុច្ឆិតព្ពន្ធិ ទស្ស៊តិ។
“វាចុគ្គតាវ កាតញ្ញា” តិ ឥមិនា តទត្ថំ សុត្វា ធារេត្វា បរិបុច្ឆិតព្ពមេវាតិ
ទស្ស៊តិ។

០០៣៧. បរិកថត្ថាយាតិ សម្បត្តានំ ធម្មកថនត្ថាយ។ កថាមគ្គោតិ
មហាសុទស្សនកថាមគ្គោ។ មដ្ឋល... បេ... អនុមោទនាតិ អគ្គស្ស
ទានាធិមដ្ឋលេសុ ភត្តានុមោទនាសម្ពាតា ទានកថា ច, កុមារមដ្ឋលាធិសុ
មហាមដ្ឋលេសុត្ថាធិមដ្ឋលានុមោទនា ច, អមដ្ឋលំ នាម កាលកិរិយា, តត្ថ
មតកភត្តាធិសុ តិរោកុដ្ឋាធិកថា ចាតិ ឯវំ តិស្សោយេវានុមោទនា។

០០៣៨. ឧបោសថាធិអត្ថាយាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន បវារណាធិនំ សដ្ឋហោ។
កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោតិ កម្មវគ្គេ វុត្តវិនិច្ឆយោ, បរិវារេ កម្មវគ្គេ

អាគតខុទ្ទានុខុទ្ទកកម្មវិធីធម្មយោគី វុត្ថំ ហោតិ។ “កម្មជ្ជាន”ន្តិ ឥមីនា
“ឧត្តមត្ថស្ស ចាបក”ន្តិ វត្តមានត្តា វិបស្សនាកម្មជ្ជានមាហា វិបស្សនាវសេន
ឧត្តល្អាន្តេន ច ធាតុវវត្តានមុខេន ឧត្តហោតព្ពន្ធិ គណ្ឌិបទេសុ វុត្ថំ។
ឧត្តមត្ថស្សតិ អរហត្ថស្ស។

១១៣៩. ឯត្ថកំ ឧត្តហោត្វាន ពហុស្សតោតិ យថាវុត្ថធម្មានំ ឧត្តហិតត្តា
ពហុស្សតោ។ បញ្ចវស្សោតិ ឧបសម្មនតោ បដ្ឋាយ បរិបុណ្ណបញ្ចសំវច្ឆរោ។
“ទសវស្សោ”តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ សំវច្ឆរវសេន បញ្ចវស្សសុ បរិបុណ្ណសុ
វុត្ថវស្សវសេន អបរិបុណ្ណសុបិ បញ្ចវស្សាយេវ។ ឥតរថា ឧបញ្ចវស្សោតិ
វេទិតញោ។ បរិបុណ្ណវិសតិវស្សបសម្មនាទិសុ វិយ កេចិ សំវច្ឆរគណានំ
អវិចារេត្វា “បញ្ចវស្សោ”តិវចនសាមញ្ញេន វុត្ថវស្សគណានមេវ គណ្ឌន្តិ,
តទយុត្ថំ។ តថា គហលោសុ យុត្តិ វា មគ្គិតញោ។ មុញ្ញាត្វា និស្សយន្តិ
និស្សយវាសំ ជហិត្វា។ ឥស្សរោតិ និស្សយាចរិយវិរហេន ឥស្សរោ, ឥមីនា
និស្សយមុត្តលក្ខណំ ទស្សិតំ។

១១៤០. ទ្វេវិភង្គាតិ ភិក្ខុភិក្ខុនិវិភង្គទ្វយំ។ ឥធ “វាចុគ្គតា”តិ ឥទំ បរិបុច្ឆម្បិ
សន្ធាយាហាតិបិ វុត្ថំ។ តេនាហ សារត្តទីបនិយំ “ទ្វេវិភង្គា បគុណា វាចុគ្គតា
កាតញ្ញា”តិឥទំ បរិបុច្ឆាវសេន ឧត្តហណាម្បិ សន្ធាយ វុត្ថន្តិ វេទន្តិ”តិ (សារត្ត. ដ.
ចាចិត្តិយ ៣.១៤៥-១៤៧)។ ព្យញ្ញនាទិតោតិ ឯត្ថ ព្យញ្ញនំ នាម បទំ, អាទិ-សន្នេន
សង្កហិតំ អនុព្យញ្ញនំ នាម អក្ខរំ, បទក្ខរានិ អបរិហាបេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ចត្វស្វបិ និកាយេស្វតិ ធីយមជ្ឈិមសំយុត្ត អង្គត្រនិកាយេសុ, និទ្វារលោ ភុម្មំ។
ឯកោ វា និកាយោ ចោត្តកោបិ ច ឯកោតិ យោជនា។ អបិ-សន្នេន
ខុទ្ទកនិកាយស្សបិ សង្កហោ វេទិតញោ។ “បិ វា”តិ ឥមីនា ខុទ្ទកនិកាយ

ជាតកកាលាកេន សាដ្ឋកថំ ជាតកំ ឧត្តហេត្វាបិ ធម្មបទំ សហ វត្ថុនា
ឧត្តហេតព្ភមេវាតិ ទស្សិតេ ទ្វេ ចោត្តកេ សមុច្ឆិនោតិ, ចត្តាវិ ខន្ធកវត្តានិ វា។

១១៤២. ទិសាចាមោក្ខោ យត្ថ យត្ថ វសតិ, តស្ស តស្ស ទិសាយ
ចាមោក្ខោ បដានោ។ យេនកាមំគមោតិ យត្ថ កត្តចិ ទិសាកាគេ យថាកាមំ
វុត្តិកោ ហោតីតិ អត្តោ។ បរិសំ ឧបជ្ឈាបេតុំ កាមំ លភតេ ឥស្សរោតិ យោជនា,
ឥស្សរោ ហុត្វា ភិក្ខុបរិសាយ អត្តានំ ឧបជ្ឈាបេតុំ យថាវុច្ឆិយា លភតីតិ អត្តោ។
ឯត្តាវតា បរិសូបជ្ឈាបកលក្ខណំ វុត្តំ។

១១៤៣. វាចុគ្គន្តិ វាចុគ្គតំ។ ឯត្ថ ច “ឥនានិ អយំ ភណ្ឌាចាថាវិធិន ហោតីតិ
មិហាកបរិបុច្ឆនកថានុបតោ អត្ថករណំ ន វាចុគ្គតករណំ នាមាតិ
វិញ្ញាយតី”តិ និស្សន្ទេហ វុត្តំ។ ឥមីនា យថាវុត្តំ ទុតិយដ្ឋមេវ សដ្ឋហិតំ។

១១៤៤. អស្សតិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស។ អសម្មតតាទិនិ តីណិ អដ្ឋានិ
អត្តនោ អសម្មតតា, ភិក្ខុនិយា បរិបុណ្ណាបសម្បន្នតា, ឱវាទវសេន
អជ្ជករុធម្មកណានន្តិ ឥមាទិនិ តីណិ អដ្ឋានិ។

ឱវាទកថាវណ្ណានា។

១១៤៥. តិកថាចិត្តិយន្តិ “អត្ថដ្ឋតេ សូរិយេ អត្ថដ្ឋតសញ្ញិ, វេមតិកោ,
អនត្ថដ្ឋតសញ្ញិ”តិ វិកប្បត្តយេ។ ឯកតោឧបសម្បន្នន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ
ឧបសម្បន្នំ “ភិក្ខុសង្ឃេ ឧបសម្បន្នំ បន ឱវាទតោ ចាចិត្តិយមេវា”តិ
អជ្ជកថាយំ វុត្តំ។

១១៤៦. ឧទ្ទេសាទិនយេនាតិ “អនាបត្តិ ឧទ្ទេសំ ទេន្តោ, បរិបុច្ឆំ
ទេន្តោ”តិ អាទិនា អនាបត្តិវាទយេន។ អស្សតិ ភិក្ខុស្ស។

អត្ថផ្ដុំតស៊ូរិយកថាវណ្ណានា។

១១៤៩. “សច្ចេ អសម្មតោ” តិ វត្ថុមានត្ថា ឱវទន្តស្ស តិ ឯត្ថ “សម្មតស្ស” តិ លព្ពតិ។ ភិក្ខុនុបស្សយន្តិ ភិក្ខុនិវហារំ។ អញ្ញាត្រ កាលាតិ “តត្ថាយំ សមយោ, គិលានា ហោតិ ភិក្ខុនី” តិ វុត្ថកាលតោ អញ្ញាត្រ។ “គិលានា នាម ភិក្ខុនី ន សក្កោតិ ឱវាឆាយ វា សំវាសាយ វា គន្ធុ” ន្តិ (ចា. ១៦១) ធស្សីតេ គិលានកាលេ អនាបត្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

១១៥០. ចាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ បឋមសិក្ខាបទេន, ឥមីនា ច សិក្ខាបទេន ទ្វេ ចាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ។ “តីណិមិ ចាចិត្តិយានី” តិ យោជេតញ្ចា, បឋមទុតិយតតិយេហិ សិក្ខាបទេហិ តីណិ ចាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

១១៥១. អញ្ជេន ធម្មេនាតិ គរុធម្មតោ អញ្ជេន ពុទ្ធវចនេន។ ទុក្ខជទ្វយន្តិ អសម្មតភិក្ខុនុបស្សយកមនម្បលកំ ទុក្ខជទ្វយំ។ ភិក្ខុនោតិ អសម្មតស្ស “សម្មតស្សប័” តិ វត្ថុមានត្ថា។ “អជ្ឈហិ វា គរុធម្មហិ អញ្ជេន វា ធម្មេន ឱវទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចា. ១៥៥) អត្ថផ្ដុំតសិក្ខាបទេ វុត្ថត្ថា “វត្ថិហោតុក” ន្តិ អាហា, វត្ថិឱវទនម្បលន្តិ អត្ថោ។

១១៥២. ចាចិត្តិយទ្វយន្តិ ទុតិយតតិយម្បលកំ។ គរុធម្មេន ឱវាទោ គរុធម្មោ, សោ និទានំ យស្ស ចាចិត្តិយស្ស តិ វិគ្គហោ។ សម្មតត្ថា គរុធម្មនិទានស្ស ចាចិត្តិយស្ស អភាវតោតិ សម្ពន្ធា។ ឥមីនា បឋមសិក្ខាបទេន អនាបត្តិការំ ធស្សីតិ។

១១៥៣. តស្សេវាតិ សម្មតស្សេវ។ ទុក្ខជំ ឥមីនា តតិយសិក្ខាបទេន។ អនាបត្តិ បឋមសិក្ខាបទេន, តេនេវាហ “សម្មតត្ថា” តិ។ ចាចិត្តិ ទុតិយសិក្ខាបទេន, តេនេវាហ “វត្ថិយ” ន្តិ។

១១៥៤. តិកថាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បជ្ជាយ ឧបសម្បជ្ជសញ្ញា, វេមតិកោ,
អនុបសម្បជ្ជសញ្ញា ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តា អញ្ញាត្រ សមយា ឱវទតិ,
អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ១៦២) តិកថាចិត្តិយំ វុត្តំ។ ឥតវទ្ធយេតិ
“អនុបសម្បជ្ជាយ ឧបសម្បជ្ជសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អនុបសម្បជ្ជាយ
វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចាចិ. ១៦២) ទស្សតេ ឥតវទ្ធយេ។
ឱវទន្តស្សតិ យេន កេនចិ ឱវទន្តស្ស។

១១៥៥. តិកថាចិត្តិយំ, ទុក្ខជជ្ជានេ ទុក្ខជមេវ ហោតីតិ ទស្សេតុមាហា
“តថា” តិ។ ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ធា អញ្ញោន ធម្មេន ឱវទន្តស្ស តថាតិ យោជនា។
ភិក្ខុនុបស្សយ កថាវណ្ណានា។

១១៥៦. ចីវរាធិនន្តិ អាទិ-សន្តេន បិណ្ឌាចាតាធិឥតវបច្ចយត្តយញ្ច
សក្ការគរុការមាននវន្តនបូជនានិ ច សង្កហិតានិ។ សម្មតេតិ
ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិយា សម្មតេ។

១១៥៧. តិកថាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា, វេមតិកោ,
អធម្មកម្មសញ្ញា ឯវំ វទតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ១៦៧) តិកថាចិត្តិយំ
ចាឡិយំ ទស្សតមេវ។ ឥធកម្មំ នាម យថាវុត្តំ សម្មតិកម្មំ។ អធម្មកម្មេ
ធម្មកម្មសញ្ញាវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្ខជំ។ វីសតិវស្សោ វា
អតិរេកវីសតិវស្សោ វាតិ សម្មតិយា អផ្កានិ។

១១៥៨. “សម្មតំ អនុបសម្បជ្ជ” តិ កំ សន្ធាយាហាតិ ចេ? សម្មតេន ហុត្វា
សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ សាមណោភាវមុបគតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អាមិសត្ថាយាតិ
ចីវរាធិនមត្តាយ។

អាមិសកថាវណ្ណាដា។

១១៦២. ភិក្ខុនិយា ទិន្នន្តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្ស” តិ វត្ថុពុំ។ ភិក្ខុនា ទិន្នន្តិ យោជនា។
“ភិក្ខុនិយា” តិ សេសោ។ តត្ថាតិ ជីវរបដិគ្គហណាសិក្ខាបទេ។ សូចិតាតិ
បកាសិតា។

ជីវរទានកថាវណ្ណាដា។

១១៦៣. អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ជីវន្តិ យោជនា។

១១៦៤. ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។

១១៦៥. សូចី ជីវំ បវេសេត្វាតិ សម្ពុន្ទោ។ សូចីនិហរណេតិ ជីវតោ។

១១៦៦. បយោគស្ស វសាតិ ឯកក្ខណោ ពហូ អាវុណិត្វា សូចិយា
និហរណាបយោគគណនាយ។ ពហូ ចាចិត្តិយោតិ យោជនា,
បយោគប្បមាណាបត្តិយោ ហោន្តិតិ អត្ថោ។

១១៦៧. អនេកា ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោន្តិតិ យោជនា។ អារបថេតិ សូចិមគ្គោ។
ធុតិយេ បថេតិ ឯត្ថ អារ-សន្នោ គាថាពន្ធសុខត្ថំ លុត្តោតិ វេទិតញោ។

១១៦៨. កា ហិ នាម កថាតិ “អនេកាបត្តិយោ ហោន្តិ” តិ ឯត្ថ កី វត្ថុពុំ
អត្ថោ។ តិកចាចិត្តិយន្តិ “អញ្ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញី, វេមតិកោ,
ញាតិកសញ្ញី ជីវំ សិព្ពតិ វា សិព្ពាបេតិ វា, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ.
១៧៨) វុត្ថំ តិកចាចិត្តិយំ។

០០៧២. អញ្ជូ បរិក្ខារន្តិ ឧបាហនត្តវិកាទី។ សិព្វតោតិ ឯត្ថ
“សិព្វាបយតោ”តិ អធិការតោលព្ពតិ។ សិក្ខុមានសាមណេវិយោ
សិក្ខុមានាទិកា នាម។

០០៧៣. សិព្វនកិរិយាយ អាបដ្ឋិតព្ពតោ ក្រិយំ។

ចីវរសិព្វនកថាវណ្ណានា។

០០៧៤-៥. សំវិធាយាតិ “អដ្ឋ យាម, ស្វេ យាមា”តិ អាទិនា នយេន
សំវិទហិត្វា។ យថាហ “អដ្ឋ វា ហិយ្យេ វា បរេ វា គច្ឆាមាតិ សំវិទហិតិ”តិ
(ចាចិ. ០៨៣)។ មគ្គន្តិ ឯកទ្វានមគ្គំ, អន្តមសោ គាមន្តរម្បិ។ អញ្ញាត្រ សមយាតិ
“តត្ថាយំ សមយោ, សត្តគមនីយោ ហោតិ មគ្គោ សាសន្ត្តសម្មតោ
សប្បដិកយោ”តិ (ចាចិ. ០៨២) វុត្តកាលវិសេសា អញ្ញាត្រាតិ វុត្តំ ហោតិ។
សត្តវាហេហិ វិនា អគមនីយោ មគ្គោ សត្តគមនីយោ នាម។ ចោរានំ
សយិតនិសិន្នដ្ឋិតខាទិតបិតជ្ជានានិ យត្ថ ទិស្សន្តិ, តាទិសោ មគ្គោ សាសន្ត្តោ
នាម។ ចោរេហិ ហតមារិតយាតវិលុត្តមនុស្សោ យត្ថ បញ្ញាយន្តិ, សោ
សប្បដិកយោ នាម។ ឥធាតិ ឥមស្មី ភិក្ខុនិយា សន្និ កតសំវិធានំ អវិរាធត្វា
តាយ ឯកទ្វានមគ្គំ បដិបជ្ជនកាលេតិ អត្ថោ។

អញ្ញោ គាមោ គាមន្តរំ, តត្ថ ឡិក្កមនំ ឧបគមនំ គាមន្តរោក្ខមោ, តស្មី
កតេតិ អត្ថោ។ អគាមកេ អរញ្ញោ អទ្ធកយោជនាតិក្កមេ វាតិ យោជនា,
គាមរហិតំ អរញ្ញមគ្គម្បិ ទិកាវុតំ អតិក្កន្តេ វាតិ អត្ថោ។

០០៧៦. “អាបត្តិ ហោតិ”តិ សាមញ្ញតោ ទស្សិតអាបត្តិយា ភេទាភេទំ
ទស្សេតុមាហា “ឯត្ថា”តិ អាទិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទវិនិច្ឆយេ, បករណោ វា។
ទុក្ខដំ ទីបិតន្តិ សម្ពន្ធា។ អកប្បិយភូមដ្ឋោតិ ឯត្ថ អកប្បិយា ភូមិ នាម

អន្តោកាមេ ភិក្ខុនុបស្សយន្តារកោដ្ឋកោតិ ឯវមាទិ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“សចេ បន អន្តោកាមេ ភិក្ខុនុបស្សយន្តារេ រថិកាយ, អញ្ជេសុ វា
ចតុក្កសិដ្ឋាជកហត្ថិសាលាទីសុ សំវិទហន្តិ, ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ០៨២-០៨៣)។ ឯត្ថ ច ចតុន្នំ មគ្គានំ សម្ពុទ្ធជានំ ចតុក្កំ។ តិណ្ណំ មគ្គានំ
សម្ពុទ្ធជានំ សិដ្ឋាជកំ។

០០៧៧. កប្បិយភូមិ នាម ភិក្ខុនុបស្សយន្តារិ យថាហ “សចេ ឧភោមិ
ភិក្ខុនុបស្សយេ វា អន្តរាមេ វា អាសនសាលាយ វា ទិវិយសេយ្យាយ វា វត្វា
សំវិទហន្តិ, អនាបត្តិ។ កប្បិយភូមិ កិរាយំ។ តស្មា ឯត្ថ សំវិទហនបច្ចយា
ទុក្ខជាបត្តិ ន វទន្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ០៨២-០៨៣)។ តេនេវាហ “ន វទន្តស្ស
ទុក្ខជ” តិ។ “ន វទន្តិ អស្សា” តិ បទច្រេនោ។

០០៧៨. ឧភយត្ថាតិ អកប្បិយភូមិយំ វត្វា សំវិធាយ គមនេ,
កប្បិយភូមិយំ វត្វា សំវិធាយ គមនេ ចាតិ ឧភយវិកេប្ប។ គច្ឆន្តស្សវាតិ
ឯវកាវេន និក្ខន្តស្ស ជោតកំ។ យថាហ “និក្ខមនេ អនាបត្តិ” តិ។ “ភិក្ខុនោ” តិ
ឥមនា ភិក្ខុនិយា អនាបត្តិការំ ធិបេតិ។ អាបត្តិខេត្តនិយមនត្ថមាហ
“អនន្តរស្សា” តិអាទិ។

០០៧៩. តត្រាបីតិ កប្បិយភូមិឧបចារោក្ខមនេបិ។ ឧទីវតន្តិ
មហាបច្ឆិយំ។ យថាហ “មហាបច្ឆិយំ វុត្ថ” តិ។

០០៨០. អន្តរាតិ អត្ថនោ និក្ខន្តតាមស្ស, អនន្តរតាមស្ស ច វេមជ្ឈេ។
យថាហ “តាមតោ និក្ខមិត្វា បន យាវ អនន្តរតាមស្ស ឧបចារំ ន ឧក្ខមតិ,
ឯត្ថន្តវេ សំវិទហិតេបិ ភិក្ខុនោ ទុក្ខជ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ០៨២-០៨៣)។ ឥមស្មី
សិក្ខាបទេ កាលន្តារមគ្គានំ វសេន តយោ សង្កេតវិសង្កេតាតិ តេសុ

មគ្គទ្វារវិសេដ្ឋតេបិ អាបត្តិ ហោតេវាតិ ទស្សេតុមាហ “ទ្វារ...បេ...វុច្ចតិ” តិ។
កាលវិសេដ្ឋតេ បន អនាបត្តិ វុច្ចតិ។ អាបត្តិ ចាចិត្តិ។

១១៨១. អសំវិទហិតេ កាលេតិ “បុរេភត្តំ គមិស្សមា” តិ អាទិនា
កតសំវិទានានំ បច្ឆាកត្តាទិ អសំវិទហិតកាលំ នាម, តស្មី។ ភិក្ខុស្សវ
វិទានស្មិន្តិ ភិក្ខុនិយា សំវិទានំ វិទា ភិក្ខុស្សវ វិទានេ សតិ អាបត្តិ ទុក្ខដំ។

១១៨២. សមយេ វិទហិត្វា គច្ឆតោ វា អសមយេ វិទហិត្វា វិសេដ្ឋតេន
គច្ឆតោ វា អាបទាសុ វិទហិត្វា គច្ឆតោ វា អនាបត្តិ តិ យោជនា។ តថាតិ
“វិទហិត្វា គច្ឆតោ អនាបត្តិ” តិ ឥទំ អតិទិសតិ។

តត្ថ សមយោ នាម យថាវុត្តកាលវិសេសោ។ វិសេដ្ឋតោ នាម
កាលវិសេដ្ឋតោ, “អសុកស្មី ទិវសេ អសុកវេលាយ គមិស្សមា” តិ សំវិទហិត្វា
គមនកាលេ តស្ស កាលសេដ្ឋតស្ស វិភវនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ
“កាលវិសេដ្ឋតេយវ អនាបត្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៨៥)។ អាបទា នាម រដ្ឋភេទេ
ជនបទានំ បលាយនកាលោ។ យថាហ “រដ្ឋភេទេ ចក្កសមារុទ្ធា ជនបទា
បរិយាយន្តិ, ឯវុច្ចាសុ អាបទាសូ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៨៥)។ ឯត្ថ ច រដ្ឋភេទេតិ
រដ្ឋវិលោបេ។ ចក្កសមារុទ្ធាតិ ឥវយាបថចក្កំ, សកជចក្កំ វា សមារុទ្ធា។
ឧម្មត្តកាទិនោតិ អាទិ-សន្ទេន ចិត្តចិត្តាទយោ គហិតា។

១១៨៣. កាយវាចាទិកត្តយាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន ចិត្តំ គហិតំ,
កាយវាចាចិត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សំវិទានកថាវណ្ណនា។

១១៨៤. ឧទ្ទំ ជវតីតិ ឧជ្ឈវនី, បដិសោតកាមិនី នាវា, តំ។ អដោ ជវនតោ
ឧជវនី, អនុសោតកាមិនី នាវា, តំ។ អភិរុហេយ្យាតិ ឯត្ថ “សំវិជាយា”តិ
សេសោ។ យថាហ “យោ បនភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ សំវិជាយ ឯកំ នាវំ
អភិរុហេយ្យា”តិ (ចា. ១៨៦)។ លោកស្សន្ទមិច្ឆាតមិត្តសន្តវេន តំ នាវំ អារុយ្ហ
កើឡនចិត្តំ បុព្វដ្ឋមំ កត្វា អញ្ញមញ្ញំ សំវិជាយាតិ អត្ថោ។ យថាហ អដ្ឋកថាយំ
“លោកស្សន្ទមិច្ឆាសន្តវេសេន កើឡាបុរេក្ខារោ សំវិទហិត្វា”តិ (ចា. អដ្ឋ.
១៨៨)។

១១៨៥. សកាមតីរបស្សេន គមនេ កាមន្តវេសេន វា ចាចិត្តិ,
អកាមតីរបស្សេន គមនេ អន្ធមោជនេ ចាចិត្តិ អន្ធមោជនាតិរេកេ ហ្មនេ
កាមេ វិជ្ជមានេបិ អវិជ្ជមានេបិ។

១១៨៦. យោជនបុគ្គលាយ នទិយា មជ្ឈេន គច្ឆតោ អន្ធមោជនវេសេន
អាបត្តិទស្សនត្ថមាហា “តថា”តិ អាទិ។ “ឧនយោជនបុគ្គលាយ នទិយា មជ្ឈំ
ឧភយភាគំ ភជតីតិ តាទិសិកាយ នទិយា មជ្ឈេន គច្ឆន្តស្ស
កាមន្តវគណនាយ, អន្ធមោជនគណនាយ ច អាបត្តិ”តិ វទន្តិ។

១១៨៧. យថាសុខំ សមុទុស្សិតិ ឯត្ថ “គន្ធា”តិ សេសោ។
“សត្តអដ្ឋកថាស្វ”តិ អាទិនា យថាសុខគមនានុញ្ញាយ ហេតុំ ទស្សេតិ។ ឥមំ នាវ
អសន្ធមានោទកេសុ វាបិ តឡាកាទីសុ អនាបត្តិតិ វិញ្ញាយតិ។

១១៨៨. តិត្ថសម្មាទនត្ថាយាតិ បរតិត្ថំ ចាបេតុំ។ តំ នាវំ។ យុត្តាតិ
នាវាចាជកា។

១១៨៩. “តថា”តិ ឥមំ នា “អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ ឥមំ សង្គណ្ហាតិ។
អសំវិទហិត្វា ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, តិវិយំ តរណាយ

ភិក្ខុនិយា សន្តិ សំវិទហិក្ខាបិ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, អាបនាសុ ភិក្ខុនិយា
សន្តិ សំវិទហិក្ខាបិ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, តថា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ
យោជនា។

“អនន្តរសមា” តិ ឥមិនា “អសំវិទហិតេ កាលេ” តិ អាទិនា វុត្តវិនិច្ឆ័យំ
សង្កណ្ណាតិ។ ឥធាបិ កាលវិសង្កេតេ អនាបត្តិ, តិ ត្ថនាវាវិសង្កេតេ អាបត្តិយេវ។
យថាហ “ឥធាបិ កាលវិសង្កេតេនេវ អនាបត្តិ” តិ អាទិ (ចា. បិ. អដ្ឋ. ១៩១)។
“លោកស្សាទមិត្តសន្តវេសេន កិឡាបុរេក្ខារោ សំវិទហិក្ខា” តិ (ចា. បិ. អដ្ឋ.
១៨៨) វចនតោ កេចិ “ឥមំ សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ លោកវដ្ឋ” ន្តិ វុទ្ធិតិ, តំ ន
គហេតព្ភំ។ កិឡាបុរេក្ខារតាយ ហិ អភិរុហិតា កាមន្តរោក្ខមនេ,
អន្ធយោជនាតិក្កមេ វា កុសលាព្យាកតចិត្តសមដ្ឋិបិ ហុត្វា អាបត្តិ អាបជ្ជតិ។
យទិ ហិ សោ សំវេកំ បដិលភិក្ខា អរហត្តំ វា សច្ចិករេយ្យ, និទ្ទំ វា ឌីក្កមេយ្យ,
កម្មជ្ជានំ វា មនសិ ករោន្តោ គច្ឆេយ្យ, កុតោ តស្ស អកុសលចិត្តសមដ្ឋិតា,
យេនិទំ សិក្ខាបទំ “អកុសលចិត្តំ, លោកវដ្ឋ” ន្តិ វុទ្ធិតិ, តស្មា បណ្ឌិតិវដ្តិ,
តិចិត្តន្តិ សិទ្ធិ។

នាវាភិរុហនកថាវណ្ណនា។

១១៩០. គិហិសមារម្ភំ ហិក្ខា ភិក្ខុនិយា បរិចាចិតំ ភត្តំ ញាតា ភុញ្ញតោ
ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ បរិចាចិតំ នាម ភិក្ខុនោ
សីលសុតាទិគុណំ កុលានំ វត្ថា និច្ឆាទិតំ។ យថាហ “ភិក្ខុនិយា បរិចាចិតំ,
គុណាប្បកាសនេន និច្ឆាទិតំ លទ្ធព្ភំ កតន្តិ អត្ថោ” តិ (ចា. បិ. អដ្ឋ. ១៩២)។
គិហិសមារម្ភន្តិ ភិក្ខុនិយា បរិចាចនតោ បុព្វេយេវ គិហិបដិយត្តំ។ យថាហ
“ភិក្ខុនិយា បរិចាចនតោ បឋមមេវ យំ គិហិនំ បដិយាទិតំ ភត្តំ” ន្តិ (ចា. បិ. អដ្ឋ.
១៩២)។ វត្ថុតិ ហិ “គិហិសម្មាទិតម្បិ វាវិនា” តិ។

១១៩១. “តស្សា” តិ វក្ខមាណស្ថា “យំ ភោជន” ន្តិ យោជេតព្ពំ។ តស្សាតិ
បញ្ចាធា វុត្តស្ស ភោជនស្ស។ សព្ពេសុ អដ្ឋោហារេស្វតិ សព្ពេសុ
បរគលករណាប្បយោគេសុ។

១១៩២. ភិក្ខុនិយា បរិចាចិតំ ភុញ្ញតោ ទោសោតិ យោជនា។

១១៩៣. ឧភោស្វតិ បរិចាចិតេបិ អបរិចាចិតេបិ។ សព្ពត្ថាតិ ឥមេសុ ធ្វើសុ
បរិភុញ្ញតោ អដ្ឋោហារេសេនេវ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

១១៩៤. បញ្ចភោជនំ បេសេត្វា អញ្ញំ បន យំ កិញ្ចិ យាគុខដ្ឋងលាទិកំ
ភុញ្ញន្តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។

បរិចាចិតកថាវណ្ណានា។

១១៩៥. ឥទំ សព្ពំ ធនមំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋាននយាទិនា ទុតិយានិយតេនេវ
សទិសំ មតន្តិ យោជនា។ ឥទំ សិក្ខាបទន្តិ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ ឯកោ
ឯកាយ រហោ និសង្កំ កប្បយ្យ, ចាចិត្តិយ” ន្តិ (ចាចិ. ១៩៩) វុត្តំ
រហោនិសង្កំសិក្ខាបទំ។

រហោនិសង្កំកថាវណ្ណានា។

ភិក្ខុនិវត្តោ តតិយោ។

១១៩៦. ឯកោតិ ឯកទិវសិកោ។ អារសថា បិណ្ឌោតិ បុញ្ញត្ថិកេហិ ឯកំ
ចាសណ្ណំ អនុទ្ធិស្ស យាវទត្ថំ ទាតុំ សាលាទីសុ បញ្ញត្តំ បញ្ចសុ ភោជនេសុ
អញ្ញតរំ ភោជនំ។ យថាហ “អារសថបិណ្ឌោ ឆាម បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ
ភោជនំ សាលាយ វា មណ្ឌាបេ វា វុត្តមូលេ វា អដ្ឋោកាសេ វា អនោទិស្ស

យាវទត្តោ បញ្ញត្តោ ហោតី”តិ (ចា.បិ. ២០៦)។ អតិលាទេនាតិ ឯត្ថ “អតិលាទេនាម សក្កោតិ តម្ហា អាវសថា បក្កមិតុ”ន្តិ វុត្ថ បទភាជនិយអដ្ឋកថាយំ “អទ្ធកយោជនំ វា យោជនំ វា គន្ធិំ សក្កោតិ”តិ (ចា.បិ. អដ្ឋ. ២០៦) វុត្ថត្តា តម្ហា អាវសថា អទ្ធកយោជនំ វា យោជនំ វា គន្ធិំ សមត្ថេន អតិលាទេនាតិ អត្ថោ។ តតោ ឧទ្ធីន្តិ ធុតិយទិវសតោ ឧត្តរិ។

១១៩៩. អនោទិស្សវ បញ្ញត្តោ បិណ្ឌោតិ យោជនា, “ឥមេសំយេវ វា”តិ អញ្ញតវំ ចាសណ្ណំ វា “ឯត្ថកានំយេវ វា”តិ តត្ថ បុគ្គលបរិច្ឆេទំ វា អកត្វា សត្តសាធារណំ កត្វា បញ្ញត្តោ អាវសថបិណ្ឌោតិ អត្ថោ។ យាវទត្តោ ឯវ បិណ្ឌោ បញ្ញត្តោតិ យោជនា, យាវតា អត្ថោ កុច្ឆិប្បរណាទិកំ បយោជនមេត្ត បិណ្ឌោតិ វិគ្គហោ, “ឯត្ថកំ ធាតព្ព”ន្តិ អបរិច្ឆិទ្ធិត្វា “ភុញ្ញន្តានំ យាវទត្តំ ធាតព្ព”ន្តិ បញ្ញត្តោ បិណ្ឌោ ឯវាតិ អត្ថោ។ ភុញ្ញតព្ពន្តិ កម្មសាធនំ វា ភាវសាធនំ វា។ “ភោជន”ន្តិ អដ្ឋាហារណីយំ។ សកិណ្ឌិ ឯកវារំ។ តត្ថាតិ អាវសថេ។

១២០០. តស្ស បិណ្ឌាស្ស។ អដ្ឋោហារេសុ សព្វេស្វតិ សព្វេសុ អដ្ឋោហារប្បយោគេសុ កតេសុ។ តស្ស អដ្ឋោហារកស្ស។ ចា.បិ.ត្ថិយោ បយោគគណនាយ។

១២០១. “ឯកេន កុលេន នានេកជ្ជានភេទេសុ បញ្ញត្តោ”តិ, “នានាកុលេហិ វា នានេកជ្ជានភេទេសុ បញ្ញត្តោ”តិ ចា.បិ. យោជនា។ “បិណ្ឌោ”តិ អធិកាហោ។ នានា ច ឯកោ ច នានេកា, ហំនានំ ភេទា ហំនភេទា, នានេកា ច តេ ហំនភេទា ចា.បិ. វិគ្គហោ, តេសុ។ ឯកភោគោតិ ឯកបិណ្ឌាបរិភោគោ។ ឯវភោគេន ធុតិយទិវសាធិបរិភោគំ និវត្តោតិ។

១២០៤. គិលានស្សតិ វុត្តលក្ខណោ គិលានោ ហុត្វា បុនប្បុនំ ភុញ្ញន្តស្ស
គច្ឆតោ វា អាគច្ឆន្តស្ស វា អនាបត្តិតិ យោជនា, អន្តមសោ អន្ធយោជនម្បិ
គច្ឆតោ, គន្ធា អាគច្ឆតោ វា អន្តរាមគ្គេ ច គតជ្ជានេ ច ឯកទិវសំ ធិវសេ ភុញ្ញន្តស្ស
អនាបត្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “យោ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកទិវសំ,
គតជ្ជានេ ច ឯកទិវសំ ភុញ្ញតិ, តស្សបិ អនាបត្តិ។ អាគច្ឆន្តេបិ ឯសេវ
នយោ” តិ (ចា. ធម្ម. ២០៨)។ ឌីទិស្ស បញ្ញត្តតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុ” តិ សេសោ។ យថាហ
“ភិក្ខុនំយេវ អត្ថាយ ឌីទិសិត្វា បញ្ញត្តោ ហោតិ” តិ (ចា. ធម្ម. ២០៨)។ បរិត្តតិ
ឧទរឫណាយ អប្បហោនកេ ថោកេ ភោជនេ។ យថាហ “យាវទត្ថំ បញ្ញត្តោ
ន ហោតិ, ថោកំ ថោកំ លព្ពតិ, តាទិសំ និច្ចម្បិ បរិភូត្តំ វដ្តតិ” តិ (ចា. ធម្ម.
២០៨)។ សកិន្តិ យាវទត្ថំ បញ្ញត្តំ វុត្តនយេន ឯកវារំ ភុញ្ញតោ អនាបត្តិ។

១២០៥. យាគុអាទិនីតិ អាទិ-សន្តេន បញ្ចកោជនតោ អញ្ជេសំ
អន្លោហារណីយានំ គហណាំ។

អារសេកថាវណ្ណនា។

១២០៦. វុត្តា សមយា អញ្ញត្រាតិ យោជនា, “តត្ថាយំ សមយោ,
គិលានសមយោ ចីវរទានសមយោ ចីវរការសមយោ អន្ធានគមនសមយោ
នាវាភិវហនសមយោ មហាសមយោ សមណភត្តសមយោ” តិ (ចា. ធម្ម. ២១៧)
វុត្តា សត្តវិធកាលា អញ្ញត្រ។

តត្ថ យទា ចាទានំ ជលិតត្តា ន សក្កោតិ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ, អយំ
គិលានសមយោ។ អត្ថតកថិនានំ បញ្ច មាសា, ឥតវេសំ កត្តិកមាសោតិ អយំ
ចីវរទានសមយោ។ យទា ចីវរេ ករិយមានេ កិញ្ចិទេវ ចីវរេ កត្តព្ពំ ករោតិ,
អយំ ចីវរការសមយោ។ យទា អន្ធយោជនម្បិ គន្ធកាមោ វា ហោតិ, គច្ឆតិ វា,

គតោ វា, អយំ អន្ធានកមនសមយោ។ នាវាភិវុហនសមយេបិ ឯសេវ នយោ។
យទា គោចរគាមេ ចត្តារោ ភិក្ខុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា នយាបេន្តិ, អយំ
មហាសមយោ។ យទា យោ កោចិ បព្ពជិតោ កត្តេន និមន្តេតិ, អយំ
សមណភត្តសមយោ។ គណោ កតមោតិ អាហ “គណោ”តិអាទិ។

១២០៧. គណោភោជនំ នាម កិន្តិ អាហ “យ”ន្តិអាទិ។ យំ បព្ពន្ធុ អញ្ញាតវំ
និមន្តេនតោ, វិញ្ញត្តិតោ វា លទ្ធុ, តំ ឥធម ភោជនន្តិ អធិប្បតំ ហោតីតិ យោជនា។
និមន្តេនតោតិ “ភោជនាន”ន្តិអាទិនា វក្ខមានប្បការេន កតំ
អកប្បិយនិមន្តេនមាហ។ វិញ្ញត្តិតោបិ វាតិ “សចេបី”តិអាទិនា វក្ខមាននយេន
កតមកប្បិយវិញ្ញត្តិមាហ។

១២០៨-១១. ភោជនានន្តិ និទ្ធារណោ សាមីវចនំ, “អញ្ញាតវស្សា”តិ សេសោ,
“ឌីននោ សត្តុ កុម្មាសោ, មន្មោ មំសព្វា ភោជន”ន្តិ សង្កហិតានំ បព្ពន្ធុ
ភោជនានំ អញ្ញាតវស្ស។ នាមន្តិ វក្ខមានំ ឌីននាទិនាមំ។ ភិក្ខុ និមន្តេតីតិ ឯត្ថ
“ឯកតោ, នានតោ វា”តិ សេសោ។ យថាហ “ឯកតោ និមន្តេតា។ នានតោ
និមន្តេតា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨)។ ឯកតោ និមន្តេនំ នាម សព្ពេសំ ភិក្ខុនំ
ឯកតោ បិតានំ និមន្តេនំ។ នានតោ និមន្តេនំ នាម ភិក្ខុនំ វិសុំ វិសុំ វសនជ្ជានំ គន្ធា
វា ឯកតោ បិតជ្ជានំ គន្ធា វា អនេកេហិ និមន្តេនំ។ យថាហ “ចត្តារិ បរិវេណានិ
វា វិហារេ វា គន្ធា នានតោ និមន្តេតា, ឯកជ្ជានេ បិតេសុយេវ វា ឯកោ បុត្តេន,
ឯកោ បិតរាតិ ឯវម្បិ នានតោ និមន្តេតា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨)។

វេវចនំ នាម ឌីននាទិសព្ពបទានំ, សម្បជិច្ឆជាតិអាទិកិរិយាបទានព្វា
បរិយាយវចនំ។ ភាសន្តវំ នាម មាគធពចនតោ អញ្ញំ
សីហន្ទធមិធុរាទិវេហារន្តវំ។ វេវចនេហិ ឯវ វា ភាសន្តេន វា និមន្តេតីតិ
សម្ពន្ធា។

តតោ និមន្តនានន្តរំ។ និមន្តនន្តិ យថាវុត្ថំ អកប្បិយនិមន្តនំ។ ឯកតោ
គណ្ណាន្តិទិ អញ្ញមញ្ញស្ស ធានសហត្ថំ អមុញ្ញាត្វា បិតា វា និសិន្នា វា ឯកតោ
គណ្ណាន្តិ។

“គណាកោជនការណា”ន្តិ ឥទំ កោជនបច្ចយា ចាចិត្តិយំ ឯវំ
គហធាមន្តរេន ន ហោតិទិ វុត្ថំ។

១២១២. ឯកតោ, នានតោ វាបិ យំ គមនំ, កោជនម្បិ វា, តំ គណាកោជនេ ន
ការណាន្តិបិ វិញ្ញា គណាន្តិទិ យោជនា។ ឯកតោ នានតោ វាបិទិ ឯត្ថ “បិតា វា
និសិន្នា វា”ទិ សេសោ។

១២១៣-៤. វិញ្ញាបេត្វាទិ “អម្ពាភំ ចតុន្នម្បិ ភត្ថំ ទេហី”ទិ អាទិនា ឯកតោ
វា “មយ្ហំ ទេហី, មយ្ហំ ទេហី”ទិ ចាដេក្កំ វា វិញ្ញាបេត្វា។ ឯវម្បិទិ វិញ្ញាត្តិតោបិ។

១២១៥. ធុរិធស្សាទិ និមន្តកស្ស, វិញ្ញាបកស្ស ច។

១២១៦. សត្តសុបិ សមយេសុ ភុញ្ញាតំ អនាបត្តិទិ យោជនា,
“គណាកោជន”ន្តិ បករណតោ លព្ពទិ, យថាវុត្ថេសុ គិលានាធិសុ សត្តសុ
កាលេសុ លេសំ វិនា ភុញ្ញាត្តានន្តិ អត្ថោ។ “ឯកតោ”ទិ ឥទំ “គហេត្វា”ទិ ឥមិនា
យោជេតព្ពំ។ ភុញ្ញាតន្តិ ភុញ្ញាត្តានំ។ តថាទិ “អនាបត្តិ”ទិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

១២១៧. អនុបសម្បន្នោ ច ចារី ច បត្តោ ច អនិមន្តិតោ ច
អនុបសម្បន្ន...បេ.... និមន្តិតា, តេ ចតុត្ថេ កត្វាទិ អត្ថោ, អនុបសម្បន្នំ វា
បិណ្ឌាចារី វា ចតុត្ថស្ស បត្ថំ វា អនិមន្តិតំ វា ចតុត្ថំ កត្វា ឯកតោ គហេត្វា
ភុញ្ញាត្តានំ គណាកោជនា មុនិនា បកាសិតោ, គណាស្ស អបរិបុណ្ណតា ធិបិតាទិ
វុត្ថំ ហោតិ។ បិណ្ឌាយ ចរទិ សីលេនាទិ បិណ្ឌាចារី, សោ ឥធ បុព្វបទលោបេន

“ចារី” តិ វុត្តោ, បិណ្ឌាចារីកោ។ សោ ហិ និមន្តនំ អសាទិយន្តោ
គណាកោជនកោ គណាខាទកោ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ បត្តោ នាម វិហារេ
និសីទិត្វា ចតុត្ថេន អត្តនាលទ្ធព្ភកោជនត្ថាយ បេសិតោ បត្តោ។ អនិមន្តិតោ
នាម បឋមំ អកប្បិយនិមន្តនាយ និមន្តិតេ អនន្តោគរោ ឧបសម្បន្នោ។ ឯត្ថាតិ
ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ អបិ-សន្នោ ហេជ្ជា ទស្សិតំ ទ្វិន្នំ, តិណ្ណំ វា វសេន វុត្តវិនិច្ឆយំ
អបេក្ខតិ។

១២១៨. សមយលទ្ធានន្តិ គិលានាទយោ សត្តសមយាលទ្ធា យេហិ តេ
សមយលទ្ធា, តេសំ, និទ្ធារណេ សាមិវចនំ។ “អញ្ញាតវស្ស” តិ សេសោ,
“វសេនា” តិ ឥមីនា សម្ពន្ធា។ នេវ គណាកោតិ យោជនា។ សមយលទ្ធកស្ស
អត្តនោ អនាបត្តិការមន្តវេន តំ ចតុត្ថំ កត្វា គណាកោជនំ គណ្ណាន្តានំ បន
អាបត្តិសម្ពវតោ អាហា “អាបត្តិ បន វេទិតញ្ញា” តិ។ យថាហា មហាបជ្ជវិយំ
“សមយលទ្ធកោ សយមេវ មុច្ឆតិ, សេសានំ គណាបូរកត្តា អាបត្តិករោ
ហោតី” តិ (ចា. អដ្ឋ. ២២០)។

១២១៩. បញ្ចកោជនេសុ អញ្ញាតវស្ស នាមំ គហេត្វា និមន្តេត្វា តេសុយេវ
អញ្ញំ ទិយ្យមាណំ គណ្ណាន្តស្ស វិសង្កេតាការំ ទស្សេតុមាហា
“កោជនានញ្ញា” តិ អាទិ។ កោជនានន្តិ និទ្ធារណេ សាមិវចនំ, អញ្ញាតវស្ស
វសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ វិសង្កេតំ, ឌីទនាទីនំ នាមេន និមន្តេត្វា ទិយ្យមាណំ
យាគុអាទី គណ្ណាន្តស្ស គណាកោជនំ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១២២០. “និច្ចកត្ត” ន្តិ ធុវកត្តំ វុច្ឆតិ។ “និច្ចកត្តំ គណ្ណាថា” តិ វេទន្តិ, ពហ្វនម្បិ
ឯកតោ គហេតុំ វុច្ឆតិ។ សលាកកត្តាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

គណាកោជនកថាវណ្ណនា។

១២២៣-៤. ពហុប្បា មនុស្សកេហ៍តិ វិសុំ វិសុំ និមន្តិតេហិ អនេកេហិ
មនុស្សេហិ។ បញ្ចសុ យស្ស កស្សាតិ ឯត្ថ “សហធម្មិកេស្ស”តិ សេសោ,
និទ្ធារណោ ភុម្មំ, បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យស្ស កស្សាតិ អត្ថោ។
“ហិក្ខា”តិ អាទិនា កិមាហាតិ? យស្ស វិកប្បតិ, តស្មី សន្និហិតេ “មយ្ហំ
ភត្តបច្ឆាសំ តុយ្ហំ ធម្មី”តិ សម្មា វិកប្បនវសេន វា តស្មី អសន្និហិតេ តស្ស
នាមំ គហេត្វា “មយ្ហំ ភត្តបច្ឆាសំ ឥត្ថន្ទាមស្ស ធម្មី”តិ អសម្មា វិកប្បនវសេន
វា បឋមនិមន្តនាយ វិកប្បនំ ហិក្ខា, តំ អវិកប្បត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ភត្តន្តិ ឯត្ថ “យោ ភុញ្ញតិ”តិ សេសោ។ និមន្តិតោ យោ បច្ឆា និមន្តិតំ ភត្តំ
ភុញ្ញតិ, តស្ស ចាចិត្តិយន្តិ យោជនា។ ឧប្បជិចាជិយា ឯកសិក្ខម្យិ ភុញ្ញតោ
តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនាតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? បច្ឆា និមន្តិតានំ ភោជនំ
បឋមំ ភុញ្ញត្វា បឋមំ និមន្តិតានំ ភោជនំ បច្ឆា ភុញ្ញន្តស្ស ច ឯកបត្តេយេវ
ហេដ្ឋា បឋមំ និមន្តិតានំ ភោជនំ បក្ខិបិត្វា ឥតរំ ឧបរិ បក្ខិបិត្វា ហេដ្ឋា ហត្ថំ
ឱតារេត្វា ហេដ្ឋា បិតភោជនេ ឯកសិក្ខម្យិ បឋមំ អភុញ្ញត្វា ឧបរិ បិតំ បឋមំ
ភុញ្ញន្តស្ស ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តេនេវ យថា ឧប្បជិចាជិ ន ហោតិ, តថា
មិស្សីកតំ ភោជនំ ភុញ្ញន្តស្ស ន ទោសោតិ មហាបច្ឆិយំ វិនិច្ឆយោ
ព្យតិរេកតោ ធស្សិតោ ហោតិ។ យថាហ “ទ្វេ តីណិ កុលានិ និមន្តេត្វា ឯកស្មី
ហនេ និសីទាបេត្វា ឥតោ ចិតោ ច អាហារិត្វា ភត្តំ អាកិរន្តិ, សូបព្យញ្ញនំ
អាកិរន្តិ, ឯកមិស្សកំ ហោតិ, ឯត្ថ អនាបត្តិតិ មហាបច្ឆិយំ វុត្ថំ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
២២៩)។

១២២៥-៦. បរម្មវភោជនស្ស សរូបំ បទភោជនេ វុត្ថនយេន ធស្សេតុមាហា
“ភោជនាធម្មី”តិ អាទិ។ តេសមេវ បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញាតរំ ភោជនំ

បរិភូត្តាតិ យោជនា។ មហេសីនា បរិធិបិតត្ថិ បទភាជនេ “បរម្បរកោជនំ
នាម បញ្ចន្តំ ភោជនាន” ត្ថិអាទិនា (ចា. ២២៧) នយេន វុត្ថំ។

១២២៧. យត្តាតិ អនេកេហិ ឯកភាជនេ បត្តិត្ថេ យស្មី ភោជនេតិ វុត្ថំ
ហោតិ ឯកេនេវ ទិន្នេ វិចារណាភាវា។ សព្វមេករសំ សិយាតិ វិសុំ វិសុំ
វិញ្ញាយមានរសំ អហុត្វា ឯករសមេវ ហោតិ។

១២៣០. “តាមេនា” តិ ឥមិនា តាមជ្ជាយេវ វុត្តា។ “និមន្តិតស្ស ទោសោ ន
វិជ្ជតិ” តិ ឥទំ តាមបូគនិកមេហិ បច្ចេកំ យោជេតត្ថំ។ តាម-សន្នេន “តាមា វា
អរញ្ញា វា” តិ (ចារា. ៩១) ឯត្ថ វិយ នគរម្បិ សង្កហិតំ។ បូគោ នាម វិសុំ វិសុំ
សមូហា ហុត្វា បុញ្ញការិនោ ធម្មិកមនុស្សា។ និកមោ នាម សាបណោ
មហាគាមោ។ សកលគាមេន និមន្តិតោ ហុត្វា សម្បត្តេ យត្ថ កត្ថចិ គេហោ
ភុញ្ញន្តស្ស អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។ បូគាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ យថាហ “សកលេន
គាមេន ឯកតោ ហុត្វា និមន្តិតស្សេវ” យត្ថ កត្ថចិ ភុញ្ញតោ អនាបត្តិ។ បូគេបិ
ឯសេវ នយោ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ២២៩)។ និច្ចភត្តេ ទោសោ នវិជ្ជតិ តិ
អនេកជ្ជានតោ ទិយ្យមាទំ និច្ចភត្តម្បិ ឧប្បជិចាជិយា ភុញ្ញន្តស្ស ន ទោសោតិ
វុត្ថំ ហោតិ។

១២៣១. កាយោ វាចា កាយវាចាចិត្តត្ថិ ឥមេហិ អាបជ្ជនំ កថិនសមុជ្ជានំ
នាម។ ឥធម្ម ក្រិយំ នាម ភោជនំ, អក្រិយំ នាម បឋមនិមន្តនស្ស អវិកប្បនំ, ឥទំ
ទូយមេវាហ “ភោជនញ្ចវិកប្បន” ត្ថិ។

បរម្បរកោជនកថាវណ្ណនា។

១២៣២-៣. បូរាតិ អតិរសាទយោ រសា។ បហេណាកត្តាយាតិ
បណ្ណាការត្តាយ។ បជិយត្តាតិ សម្បទិតា។ ចាថយ្យត្តាយាតិ គមិកស្ស

សម្ពុលត្តាយ។ បដិយត្តា មន្តា វាតិ សម្ពុលោ។ មន្តា នាម
ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុតិលតណ្ហាលាទិយោ។ យថាបា
“ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុតិលតណ្ហាលាទិ សព្វំ ឥធ មន្តោត្រូវ សង្ខំ កច្ចតី” តិ (ចាចិ.
អដ្ឋ. ២៣៣)។ យេ បូរា, មន្តា វាតិ យោជនា។ ហិ តិ និចាតមត្តំ។ តត្ថ
បដិយត្តេសុ តេសុ បូរេសុ វា មន្តេសុ វា។ ភិក្ខុនាតិ ឯត្ថ “អាកម្ពីមាទេនា” តិ
សេសោ។

ទ្វត្តិបត្តាតិ ទ្វេ វា តយោ វា បត្តាតិ វិគ្គហោ។ បូរាតិ មុខវដ្ឋិយា
ហេដ្ឋិមរាជិសមំ បុណ្ណា។ យថាបា “មុខវដ្ឋិយា ហេដ្ឋិមលេខាយ សមបូរេ បត្ត
គហេត្វា” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។ “ទ្វត្តិបត្តា បូរា” តិ ចេត្ត បរិមាណំ ធស្សិតំ,
បរិមាណាបរិមេយ្យានំ អគេនោបចារេន បូរមន្តា គហេតព្ពា យថា “ទ្វេ តិស្សោ
តណ្ហាលនាឡិយោ” តិ។ បូរេហិ វា សត្តុហិ វាតិ យោជនា។ សត្តុតិ
ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុនំ គហាណំ, ឥមិនាវ តិលាទិនិ ឧបលក្ខិតានិ។
តតិយបត្តស្ស មុខវដ្ឋិយា ហេដ្ឋារាជិយា ឧទ្ធុ កត្វា បក្ខិត្តព្ពោតំ “តតោ ឧត្តរិ” ត្ថិ
ឥមិនា ច កយ្ហតិ។ យថាបា “សចេ តតិយំ បត្តំ ជូបិកតំ កណ្ហាតិ,
បូរគណនាយ ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។

១២៣៧. តត្ថ តេសុ បូរេសុ វា មន្តេសុ វា ទ្វេ ចេ បត្តបូរា លទ្ធាតិ យោជនា។
ឯកោ បត្តបូរោ បនាតព្ពោតិ យោជនា។ ឯកតោតិ ឯកបត្តបូរតោ ន
បនាតព្ពោតិ យោជនា, កិញ្ចិបិ អកាមា ន ធាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ យថាបា “យេន
ឯកោ គហិតោ, ន តេន កិញ្ចិ អកាមា ធាតព្ពំ។ យថារុចិ កាតព្ព” ត្ថិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
២៣៣)។ ឯវំ ធនន្តេន អាសនសាលាយ វា អត្តនោ និពទ្ធវាសជ្ជានេ វា ទិដ្ឋស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស សាធារណំ កត្វា ធានមន្តវេន ន មិត្តានមេវ ធាតព្ពំ។ យថាបា
“យថាមិត្តំ បន ធាតុំ ន លព្ពតី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។

១២៣៨-៩. អបហេណាកំ អចាថយ្យំ ទេន្តានន្តិ សម្ពុដ្ឋោ។ យថាហ “ន
បហេណាកត្តាយ ន ចាថយ្យត្តាយ បដិយត្ថំ ទេន្តិ” តិ (ចាថិ. ២៣៥)។ តតោតិ
បហេណាកចាថយ្យតោ។ វា-សទ្កេន ឥធ អវុត្ថំ “កមនេ បដិប្បស្សន្ធធ្វេ ទេន្តិ” តិ
(ចាថិ. ២៣៥) អនាបត្តិវារេ វុត្ថំ សង្កណ្ហាតិ។ តទ្ធនកន្តិ តតោ ទ្ធិតិបត្តតោ
ឡនកំ។ យថាហ “ឡនកទ្ធិតិបត្តបូរេ បដិគ្គណ្ហាតិ” តិ (ចាថិ. ២៣៥)។
អចាថយ្យាធិអត្តាយ បដិយាធិតន្តិ សញ្ញាយ ចាថយ្យាធិ កណ្ហាន្តស្សាបិ
អាបត្តិយេវ អចិត្តកត្តា សិក្ខាបទស្ស។ អត្តនោយេវ កហាណាត្ថំ “ឥមស្ស
ហត្ថេ ទេហី” តិ វចនេនាបិ អាបជ្ឈនតោ វចិត្តម្ហំ។

កាលាមាតុកថាវណ្ណាន។

១២៤០. អញ្ជេនាតិ តទ្ធិតលោបេន និទ្កេសោ, អញ្ជតវេនាតិ អត្ថោ,
បវារិតោតិ សម្ពុដ្ឋោ។ ភោជនានន្តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ បវារិតោតិ “កណ្ហាជ កន្តេ
យាវ ឥច្ឆថា តិ ឯវំ យាវទត្តបវារណាយ, សយញ្ច ‘អលំ អារុសោ ថោកំ ថោកំ
ទេហី’ តិ ឯវំ បដិក្ខេបបវារណាយា” តិ អដ្ឋកថាយ វុត្ថប្បការទ្វយេន
បវារិតោតិ អត្ថោ។ វិកប្បទ្វយេ បការទ្វយេ បវារិត-សទ្កេ វរ-ធាតុស្ស
បត្តនវារណាត្ថវសេនាយមត្ថោ វេទិតញ្ចោ, “ចាថិត្តិ អនតិវិត្ត” តិ បទច្នេនោ។
“អនតិវិត្តំ ភោជន” តិ វិសេសិតព្ពមបេក្ខិត្វា “អញ្ជេនា” តិ ឯត្ថ វិភត្តិ
វិបរិណាមេត្វា “បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ជតវំ ភោជន” តិ យោជេតព្ពំ, វក្ខមាទេ
អនតិវិត្តកតភោជននិទ្កេសេ វុត្ថេសុ បញ្ចេសុ ភោជនេសុ អញ្ជតវំ ភោជនន្តិ
អត្ថោ។ “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា” តិ (ចាថិ. ២៣៦, ២៣៨) សហ ទេសិតត្តា
ឯកយោគញ្ញាយេន “ខាទនីយំ វា” តិ ច គហេតព្ពំ។ បញ្ច ភោជនានិ,
កាលិកត្តយញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ យាវកាលិកំ ខាទនីយន្តិ វុត្ថំ។

១២៤១. អសនន្តិ ឯត្ថវិប្បកតកោជនំ ទិស្សតិ, តុញ្ញមាណោ ច បុគ្គលោ
ហោតិ, កោជនកិរិយានុបច្ឆិន្នា វុត្ថតីតិ អត្ថោ។ កោជនន្តិ
បវារណបហោនកឌីននាទិ ហត្ថាទីសុ ទិស្សតិ។ ហត្ថចាសោតិ
បវារណបហោនកំ កោជនំ ធាតុំ អភិហរិទ្ធា បិតោកាសោ
អឡុតេយ្យហត្ថប្បមាលោ ហោតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អភិហរណំ អភិហារោ,
សោ ឯវ អភិហារតា, តថា ធាតុំ បិតស្ស កាយេន កតោ អភិហារោ ទិស្សតីតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ កាយវាចាបដិក្ខេចាតិ តថា អភិហរេ កោជនេ បដិក្ខាហកស្ស
ហត្ថវិការាទិកោ កាយិកោ វា “អល”ន្តិអាទិកោ វាចសិកោ វា បដិក្ខេចា
បញ្ញាយតីតិ អត្ថោ។

១២៤២. និប្បបញ្ចេនាតិ សហ វាសនាយ
បហីនតណ្ហាទិបបញ្ចត្តយវហិតេន តថាគតេន។

១២៤៣. តត្ថាតិ ឌីននាទីសុ។ សត្តន្តន្តិ “សាលី”តិអាទិនា វក្ខមាណន្យចានំ។

១២៤៤. ឌីនកោតិ ឌីនកេ ភវោ។ ឯត្ថាតិ បញ្ចុដ្ឋបវារណាយ។
អយំនិច្ឆយោតិ វក្ខមាណវិធិប្បការំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។

១២៤៥. សាលីតិ សត្តសាលីជាតិ។ វិហិតិ សត្តវិហិតិជាតិ។ កង្ក្រុតិ
សេតវត្តកាឡុភេទា សញ្ញា កង្ក្រុតិជាតិ។ វរកោ សេតវរកោ។ ធម្មេន
សម្មតបុញ្ញសម្មារេន ភគវតា។

១២៤៦. តិណាន្តិ តិណាពិជមេវ វុត្ថំ។ ទីបិទំ សង្កហិតំ។ វរកោរកោតិ
សុខុមវរកោ។

១២៤៧. អង្គសម្បត្តិ ទស្សេតុមាហា “ហត្ថេនា”តិអាទិ។

១២៤៩. តន្ត្រី តន្ត្រីកា។

១២៥០. ន រក្ខតិ បវារណំ។

១២៥១-២. ធម្មរសាធិនីតិ អាទិ-សន្នេន ធម៌អាទិយោ គហិតា។

អាហេបេត្វាតិ ឧទ្ធុនំ អាហេបេត្វា។ ផលន្តិ ឯលាឡិ កាធិផលំ។ បណ្ណានិ
សូបសាកំ។ កឡិវន្តិ វេឡិអាធិនំ កឡិវំ។ ពហ្វនីតិ តេសមេវ វិសេសនំ។ តត្ថ
ចាតិ បក្ខិត្តបណ្ណាធិម្ហិ តក្កាធិកេ។ ឌីធី ធស្សេតិ ឯត្ថ “បរិភោគកាលេ” តិ
សេសោ។ សញ្ញានេតីតិ ឯត្ថ “ផលាធិយាគូ” តិ លព្ពតិ។

១២៥៣-៤. រសេតិ មំសាធិរសេ។ “យាគុំ គណ្ណាថា” តិ វា “យាគុំ” តិ វា វត្វាតិ
យោជេតញ្ចា។ យាគុ សន្តិហិតាតិ ឯត្ថ ឌីធីបញ្ញាយន អបញ្ញាយន វិកប្បទ្វយេ
យាគុយា សមោវិនិច្ឆយោតិ អធិប្បាយោ។

១២៥៥. ធុបន្តិ តិ សម្មសន្តិ។ ធុប សម្មស្សេតិ ធាតុ, បក្ខិបន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
យថាហ “យត្ថ មច្ឆមំសំ បក្ខិបន្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ សាសបមត្តម្បិ
មច្ឆមំសំ វា សចេ បញ្ញាយតីតិ យោជនា។ បវារណានិ ឯត្ថ “ជនេតី” តិ សេសោ។
យាគុយាតិ បទំ បច្ចត្តវសេន វិបរិណាមេត្វា យាគុ ជនេតីតិ យោជេតញ្ចំ។

១២៥៦. សំសដ្ឋោតិ បរិស្សាវិតោ ន សញ្ញានេតីតិ យោជនា។

១២៥៧. សត្តសោ បេត្វាតិ សម្ពន្ធា។

មំសាធិបក្ខិត្តឌីធាធិប្បករណាវសេសតោ អន្តំ ធស្សេតុមាហា “សត្តសោ” តិ។
សត្តសោ ន បវារេតីតិ យោជនា។ វេឡិធុតណ្ហាលន្តិ វេឡិវីហ័នំ តណ្ហាលំ។ អាទិ-
សន្នេន កន្ទមូលំ សន្តិហិតំ។ យថាហ “វេណុតណ្ហាលាធិហិ វា កន្ទមូលជលេហិ
វា យេហិ កេហិចិ កតភត្ត” តិ។

១២៥៨. តតោតិ សាលិអាទិតោ, វេទ្យអាទិតោ ច, តតោ និព្ពត្តា បុប្ផកា
វាតិ អត្ថោ។ តាហិតិ បុប្ផកាហិ។ សុទ្ធាតិ បុប្ផកាធិហិ អមិស្សន បវារេន្តិតិ
សម្ពុទ្ធា។

១២៥៩. ភជ្ជានន្តិ ភជ្ជិតានំ។ សត្តហិ សង្កហិតំ សត្តសង្កហិតំ។

១២៦០. សត្វនំមោទកោតិ សត្តពុទ្ធំ, ពុទ្ធសត្តតិ អត្ថោ។

១២៦១. តេហោវាតិ លាដេហិ ឯវ។ សុទ្ធិំ ខន្ធកំ វាតិ វក្ខមាទនយេន
មច្ឆាធិហិ អសម្មិស្សំ ខន្ធកំ។

១២៦២. “បូរិត”ន្តិអាទិនា តត្ថិបរិយាយំ ទស្សេតិ។ តន្តិ កុណ្ឌាកាធិ។

១២៦៣. អកប្បិយំ មំសំ។ អវត្តត្តាតិ អកប្បិយមំសានំ វារេតព្ពត្តា
បវារណាយ អវត្តត្តា។

១២៦៤. វត្តកត្តាតិ កប្បិយមំសស្ស បវារណាយ វត្តភូតត្តា។ បវារេតិតិ
ឯត្ថ “ខាទិយមានស្ស ច មំសត្តា”តិ សេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថាហ “យំ បន ខាទតិ,
តំ កិញ្ចាបិ បជិត្តិបិតព្ពដ្ឋានេ បិតំ, ខាទិយមានំ បន មំសភាវំ ន ជហតី”តិ
(ថាថិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។

១២៦៥. កិញ្ចិ កប្បិយភោជនន្តិ បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចិ
កប្បិយភោជនំ។

១២៦៦. អកប្បិយំ មំសំ អញ្ញន្តិ អកប្បិយមំសតោ អវសេសំ
កុលទ្ធសនាធិវសេន ឧប្បន្នភោជនំ គហិតំ។ យថាហ

“កុលទូសនវេជ្ជកម្មឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនសាទិត្យបិយាធិហិ និព្ពត្តំ
ពុទ្ធបដិកុដ្ឋំ អនេសនាយ ឧប្បន្នំ អកប្បិយភោជនំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតី” តិ។

១២៧០-១. អសនំ ភោជនន្តិ អដ្ឋន្ធយេ វិនិច្ឆយំ ធស្សេតុមាហា “សចេ
អដ្ឋោហជ” ន្តិអាទិ។ អដ្ឋោហជន្តិ បរគលគតំ ហោតិ។ “បត្តេ” តិ ឥមិនា
ថាលកាធិភាជនញ្ច គហិតំ។ កត្តចិ ភោជនំ នត្ថិតិ យោជនា។ បត្តេ, ហត្តេ,
មុខេ វា យត្ត កត្តចិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ កិញ្ចំ នវិជ្ជតិ, គន្ធមត្តំ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ
ហោតិ។

១២៧២. អាទាយាតិ ឯត្ថ “អញ្ញាត្រ ភុញ្ញតុ” ន្តិ សេសោ។ “យោបិ អញ្ញាត្រ
គន្ធា ភុញ្ញតុ កាមោ មុខេ ភត្តំ គិលិត្វា សេសំ អាទាយា” តិអាទិនា (ចាចិ. អដ្ឋ.
២៣៨-២៣៩) មហាបច្ឆិយដ្ឋកថាយំ វុត្តវចនស្ស បមាណត្តា អាហា “ន
បវារេតី” តិ។

១២៧៣. “មុខេ ភត្តំ គិលិតំ, ហត្តេ ភត្តំ វិហាសាទស្ស ធាតុកាមោ, បត្តេ
ភត្តំ ភិក្ខុស្ស ធាតុកាមោ, សចេ តស្មី ខណោ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតី” តិ (ចាចិ.
អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) ឯវមាគតំ កុរុន្តដ្ឋកថំ សន្តិហេតុំ “មុខេ ច
ភត្តេ” ន្តិអាទិវចនតោ ច “អសនស្ស ឧបច្ឆេទា” តិអាទិនា វគ្គមាណយ យុត្តិយា
អសនាវសានេ យុដ្ឋមានត្តា ច ឥមិស្សា កាថាយ “ភោតុកាមោ” តិ ចាបំ
អគ្គហេត្វា “ធាតុកាមោ” តិ ចាហៅ គហេតត្តោ។

១២៧៤. “អសនស្ស ឧបច្ឆេទា” តិ ឥមិនា តស្មីយេវ អាសនេ
យថានិសិន្នេនេវ កាតត្តេ អសនេ អាសាវច្ឆេទោ ធិបិតោ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“តស្មី បន អាសនេ ន ភុញ្ញតុ កាមោ, វិហារំ បរិសិទ្ធា ភុញ្ញតុ កាមោ, អញ្ញាស្ស
វា ធាតុកាមោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ កុរុន្តដ្ឋកថាយំ តស្ស វិនិច្ឆយស្ស

ធម្មត្ថា “មហាបញ្ញា” តិ កុរុន្តុជ្ជកថាចរិយំ សន្ធាយាហ។
ការណាការណាញនោតិ “បវរណាស្ស ឥទំ ការណំ, ឥទំ អការណា” ត្ថិ
ជាដន្តា។ “ការណាការណាញនា” តិ កត្តចិ ចោត្តកេ លិខន្តិ។ តត្ថ មហាបញ្ញា
ការណាការណាញនោ អាចរិយា អសនស្ស... បេ... សោតិ ហិ ការណំ
កថយន្តិ តិ យោជនា។

១២៧៥. ហត្ថចាសន្ត្រីវិនិច្ឆ័យំ ធម្មេតុមាហា “គណ្ណតោ... បេ...
បសារិត” ត្ថិ។ គណ្ណតោតិ យេន ភិយាបថេន សមន្នាគតោ ហុត្វា គណ្ណាតិ, វេ
គណ្ណតោ។ បច្ឆិមំ អង្គន្តិ ឆាយកេន ទិន្នស្ស បដិគ្គាហកស្ស យោ អវយវោ
បរកាគេ ហោតិ, តំ វាណាទិភិយាបថសមន្នាគតស្ស បដិគ្គាហកស្ស
បណ្ឌិអាទិ បច្ឆិមំ អង្គំ។ ទទតោ បសារិតំ ហត្ថំ វិនា បុរិមំ អង្គន្តិ យោជនា។
បសារិតំ ហត្ថន្តិ ឯត្ថ “ធាតុ” ត្ថិ សេសោ។ ឧភិន្នន្តិ ឯត្ថ “អន្តរេ” តិ សេសោ។
បដិគ្គាហកឆាយកានំ បច្ឆិមបុរិមានំ ឧភិន្នំ អង្គានំ អន្តរេ ឱកាសេ។ អឡំ ឧបឡំ
ហត្ថំ តេយ្យំ តតិយំ យស្សាតិ វិគ្គហោ, អតិរេកវិទត្តិធូរតនប្បមាណាន្តិ
អត្ថោ។

១២៧៦. អភិហារន្ត្រីវិនិច្ឆ័យំ ធម្មេតុមាហា “តស្មី” ត្ថិអាទិ។ អឡតេយ្យ
តស្មី វាណេ វេត្វាតិ យោជនា, ធូរតនវិទត្តិបមាណោ តស្មី វាណេ វេត្វាតិ អត្ថោ។
អភិហាជន្តិ ឧបជិតំ។ តាទិសន្តិ អភិហាជសទិសំ, បវរណាបហោនកានំ បញ្ចន្តិ
កោជនានំ អញ្ញតរន្តិ អត្ថោ។

១២៧៧-៨. អាធារកេ វាបីតិ វលយាទិបត្តាធារកេបិ។ ឡូស្វតិ ទ្វិន្នំ ឡូនំ
មជ្ឈេ, អង្គតិ អត្ថោ។ អាហារិក្ខាតិ អភិហារិក្ខា។ ភត្តំ គណ្ណាតិ ឯត្ថ “សតោ” តិ
សេសោ, “សតោ ភត្តំ គណ្ណា” តិ អនន្តរេ និសិន្នោ ច ភាសតីតិ យោជនា។ ភត្តន្តិ
ឧបលក្ខណំ, បញ្ចសុ កោជនេសុ យំ កិញ្ចីតិ អត្ថោ។ តន្តិ តថា គណ្ហិតំ

វុត្តភត្តាទិកោដនំ។ អភិហារស្ស ចាតិ ឯត្ថ ច-សន្នោ បទបូរណត្ថោ,
ឯវការត្ថោ វា, អភាវា ឯវាតិ យោជនា។

១២៧៩. “ភត្តបដ្ឋិ”ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។

១២៨០. ធីយមាទេតិ ឯត្ថ “កោដនេ”តិ សេសោ។ ឥតរោតិ ហត្ថចាសេ
និសិន្នោ។ អភិហារផ្កស្ស អភាវា សោ ន បវារតោតិ។

១២៨១. បដិក្ខេបផ្កេវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “កាយេនា”តិអាទិ។
វាចាភិហារស្ស អនុត្តត្ថា អាហា “កាយេនាភិហាជ”ន្តិ។ យថាហា “វាចាយ
អភិហាជំ បដិក្ខេបតោ បវារណា នត្ថិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។
អភិហាជកោដនំ បដិក្ខេបិតុំ អផ្កលិយោ វា ហត្ថំ វា ហត្ថគតស្ស កស្សចិ
ចលនាធី យំ កញ្ចំ កាយវិការំ ករោន្តោ, ភម្មំ ឧក្ខេបន្តោ, កុដ្ឋិកា ឱលោកេន្តោ
វា កាយេន បដិក្ខេបតីតិ វុច្ចតិ។ “អល”ន្តិ វា “ន គណ្ណាមី”តិ វា “អាគមេហី”តិ វា
“អធិវាសេហី”តិ វា “មា អាកិរា”តិ វា “អបគន្ធាហី”តិ វា ឯវមាទិកំ វុច្ចន្តោ
វាចាយ បដិក្ខេបតីតិ វុច្ចតិ។

១២៨២-៣. អាកិរាតិ ឯត្ថាបិ “ឥតិ ចា”តិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ វុទន្តស្ស
និវារេតុកាមតាចិត្តេ សតិបិ និវារណាវចនេន ហោន្តំ បវារណំ
អាកិរាតិអាទិវិចីវចនេ ន ហោតីតិ អាហា “ន បនន្តិ បវារណា”តិ។ បវារណា
បន ន អត្ថីតិ យោជនា។

១២៨២. “វសំ គណ្ណាថា”តិ វុទេតិ សម្ពន្ធា។ តំ សុត្វាតិ តំ វចនំ សុត្វា។

១២៨៥. “សារ”ន្តិ ឥទ្ធិ វណ្ណភណ្ឌមត្តំ។ “ឥទ្ធិ”ន្តិ សាមញ្ញេន មជ្ឈមំសំ វេទតិ,
បវរណាដ្ឋំ ហោតិ។ មជ្ឈរសំ មំសរសន្តិ ឯត្ថ ទ្វិន្ទសមាសស្សបិ សម្ពុរតោ “មជ្ឈ,
មំសំ គណ្ណា”តិ ច វុត្ថំ ហោតិ, តញ្ច អដ្ឋំ ហោតិ។

១២៨៦. “រសំ គណ្ណា”តិ វុត្ថេ បនស្ស វិកប្បស្ស អភាវា បវរណាស្ស អដ្ឋំ ន
ហោតិ។ តេនេវាហ “អត្ថិ ច មំសំ ចេ”តិ។

១២៨៧. មុហុត្ថំ អាគមេហិតិ កញ្ចំ កាលំ ឱលោកេហិ។

១២៨៨. បនសាធិហិតិ អាធិ-សន្នេន វេត្តផ្កាធិនំ គហណំ។

១២៨៩. មជ្ឈស្វបំ មំសស្វបន្តិ ឯត្ថ សមាសវិកប្បា “មជ្ឈរសំ មំសរស”ន្តិ ឯត្ថ
វិយ ទដ្ឋញ្ច។

១២៩០. ករម្ពកន្តិ មជ្ឈមំសេន វា អញ្ញេន វា មិស្សស្សេវ ស្វបរិសេសស្ស
នាមំ។ តេនេវ ច “មំសករម្ពកំ គណ្ណាថ, មជ្ឈករម្ពកំ គណ្ណាថា”តិ វុត្ថេ និសេដេន
បវរណា ហោតិ, “ករម្ពកំ គណ្ណាថា”តិ វុត្ថេ អនិយតវចនត្តា ន ហោតិ។
កឡិវស្វចាធិហិ សមាធិនិច្ឆយការំ ឧស្សេតុមាហ “ឯសេវ នយោ វុត្តោ”តិ។

១២៩១. វុត្ថស្មិន្តិ វុត្ថេ។

១២៩២. យេនាតិ ភត្តេន។ អាបុច្ឆិតោតិ “គណ្ណាថា”តិ វុត្តោ។ តស្ស
ភត្តស្ស។ អត្ថិតាយ យាគុយា វិជ្ជមានត្តា។ ឥតិ ការណាន្តិ ឥទ្ធិ
បវរណាការណំ។

១២៩៣. “យាគុមិស្សកំ គណ្ណា”តិ វុត្ថេ សា យាគុ តត្ថ តស្មី អភិហដេ
ភាជនេ បក្ខិត្តភត្តេន សមា វា ពហុតរា វា ចេ ហោតិ, សោ ឯវំ វត្ថា អភិហដំ

បដិភ្លេចបំភិតភ្លេច បង្កើត កិរាតិ យោជនា។ កិរាតិ អរុដ្ឋ សូចតិ។ តេនេវ វត្តតិ
“ការណ៍ បន ធុន្តស”ន្តិ។

១២៩៥. សត្តត្ថាតិ សត្តអដ្ឋកថាសុ។

១២៩៦. វិសុំ កត្វាតិ ឯកសិទ្ធិម្យ យថា ន ហោតិ, តថា រសំ វា ជីវំ វា
ភត្តតោវិយោជេត្វា។

១២៩៧. គច្ឆន្តេនេវាតិ យាវ កោជននិដ្ឋានំ, តាវ គច្ឆន្តេនេវ។ យថាហ
“គច្ឆន្តេន នទិប្បំ បត្តេនបិ អដ្ឋត្វា នទិតីវេ គុម្ពំ បរិភូតិបិត្វាវិចរន្តេន នាវំ វា
សេតុំ វា អារុដ្ឋេន អដ្ឋត្វា វដ្ឋត្វាវិចរន្តេនា”តិ។

១២៩៨. សោតិ គច្ឆន្តោ។ តតោតិ ឋានតោ, គមនសីយាបថស្ស
វិកោបិតត្ថាតិ អធិប្បាយោ។

១២៩៩. អាសនំ អវិចារេត្វាតិ និសង្ការសេន ដុដ្ឋដ្ឋានំ អចារេត្វា,
អនុដ្ឋហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អទិន្នាទានេវិយ ឋានាចារនំ គហោតត្ថ”ន្តិ
គណ្ឌិបទេ វុត្តំ។

១៣០០. តតោតិ បវរិតកាលតោ ឧទ្ធី, តតោ និសិទ្ធដ្ឋានតោ វា។ ឥតោ,
ឯត្តោ វា។ ព្យាសកម្មិ សំសរិតុន្តិ និសិទ្ធដ្ឋានតោ ឥតោ ចិតោ ច ថោកម្មិ
សំសរិតុំ, អបគន្ធីន្តិ អត្តោ។

១៣០១. សត្តត្ថាតិ បីឋកាធិសំហារិមេ សត្តស្មី អាសនេ។ “វិនយញ្ញនា”តិ
ឥមិនា “សចេ បន នំ សហ មព្ភេន ឧត្តិបិត្វា អញ្ញត្រ នេន្តិ, វដ្ឋតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
២៣៨-២៣៩) អដ្ឋកថាយំ “បីឋកាធិសុបិ អយមេវវិនិច្ឆយោ”តិ វុត្តការំ
ជានន្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣០២. និបដ្ឋិត្យាតិ ឯត្ថ “បរិវត្តន្តេន យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ហំ
នាតិក្កមេតព្ព”ន្តិ វចនតោ បុព្វសយិតជ្ជានំ អវិជហិត្វា សយិត្វាយេវាតិ
អត្ថោ។ តថេវាតិ ឧក្កជិកោ ហុត្វាវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “តស្ស បន ហេដ្ឋា
បលាលបីបំ វា កិញ្ចិ វា និសីទនកំ នាតព្ព”ន្តិ (ចា. អ. ២៣៨-២៣៩)
អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។

១៣០៣. អតិវត្ថំ ករោន្តេន សិក្ខុនា ភាជនំ ឱនមេត្វាន ភោជនេ ទស្សិតេ
អថ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ តត្ថ អតិវត្ថំ ករោន្តេនាតិ “អតិវត្ថំ
នាម កប្បិយកតំ ហោតិ, បដិគ្គហិតកតំ ហោតិ, ឧទ្ធចារិតកតំ ហោតិ,
ហត្ថចាសេ កតំ ហោតិ, ភុត្តាវិនា កតំ ហោតិ, ភុត្តាវិនា បរិវរតេន អាសនា
អវុដ្ឋិតេន កតំ ហោតិ, ‘អលមេតំ សព្ព’ន្តិ វុត្ថំ ហោតិ, គិលានាតិវត្ថំ ហោតិ”តិ
(ចា. ២៣៩) វុត្ថេសុ អដ្ឋេសុ អាការេសុ អន្តរិយា បុរិមេហិ សត្តហិ
វិនយកម្មាការេហិ អតិវត្ថំ ករោន្តេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហ “ឥមេហិ
សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ យំ អតិវត្ថំ”ន្តិ អាទិ (ចា. អ. ២៣៨-២៣៩)។

ឥធម អតិវត្ថំ កាតុំ អភិបាជភោជនំ កប្បិយញ្ច នាម ហោតិ,
កប្បិយកតេន សិទ្ធិវេលសុណាទិវត្ថុនា យុត្តតាយ ច អកប្បិយមំសាការេន
ច កុលទ្ធសនាទីហិ អនុប្បន្នភារេន ច កតញ្ច នាម ហោតិ។ “អលមេតំ
សព្ព”ន្តិ អតិវត្ថុកតភាវតោ ឯវំ កប្បិយញ្ច តំ កតំ ចាតិ កប្បិយកតន្តិ វុត្ថំ
ហោតិ។ ឯវមុបរិមិ កត-សទ្ធស្ស អត្ថោ ច សមាសវិគ្គហោ ច វេទិតញ្ចោ។
អវសិដ្ឋបទេសុ ភិក្ខុនា បដិគ្គហិតំ បដិគ្គហិតំ នាម។ តំ ការាបេត្វា អាគតេន
ភិក្ខុនា ថោកំ ឧទ្ធចារេត្វា, ឱតារេត្វា វា ទស្សិតំ ឧទ្ធចារិតកតំ នាម។ កប្បិយំ
ការាបេតុមាគតស្ស អឱ្យតេយ្យហត្ថប្បមាណហត្ថចាសព្ពន្តរតតេន
អតិវត្ថុកតំ “ហត្ថចាសេ កត”ន្តិ វុត្ថតិ។ អន្តមសោ បរិវរណាជនកំ យំ កិញ្ចិ

គោដនំ កុសគ្គេនាបិ គហេត្វា ភុត្តត្តា ភុត្តាវិនា។ យថាហ “បញ្ចន្ធិ គោដនានំ អញ្ញាតំ គោដនំ អន្តមសោ កុសគ្គេនាបិ ភុត្តំ ហោតិ” តិ។ ភុញ្ញន្តោ បវារិតោ ហុត្វាយោ អាសនំ ន កោបេតិ, សោ ភុត្តាវិ បវារិតោ “អាសនា អវុដ្ឋិតោ” តិ វុដ្ឋតិ, តេន កតំ “ភុត្តាវិនា... បេ... អវុដ្ឋិតេន កត” តិ វុត្តំ។ “អលមេតំ សព្វ” តិ វិចីកេនំ កត្វា វុត្តំ “អលមេតំ សព្វត្ថំ វុត្តំ ហោតិ” តិ ធស្សិតំ។ អយំ សត្តវិនោ វិនយកម្មាការោ នាម។

គិលានាតិវត្ថុកំ បន ឥមិស្សា គាថាយ អវុត្តម្បិ អនតិវត្ថុសន្មស្សនត្ថំ វត្តមានាយ “កត” តិ អាទិគាថាយ “ន គិលានាតិវត្ថុញ្ញា” តិ ឥមស្ស វិបរិយាយតោ វេទិតព្ពំ។ គិលានតោ អតិវត្ថុ, តស្ស អញ្ញាធិនេសុ ភុញ្ញនត្ថាយ ឧបជ្ជាបិតម្បិ គិលានាតិវត្ថុ នាម។

“តេន ភិក្ខុនា” តិ ឥមិនា “ភុត្តាវិនា” តិ ច “ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា វុដ្ឋិតេនា” តិ ច វុត្តប្បការេន វិសិដ្ឋំ តេនេវ ចាកដំ ភិក្ខុ បរាមសតិ, បវារណាជនកានំ បញ្ចន្ធិ គោដនានំ អញ្ញាតំ អប្បមត្តកម្បិ ភុត្តាវិនា, ភុត្តាវិ បវារិតោបិ ហុត្វា អាសនា អវុដ្ឋិតេន វា ភិក្ខុនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱនមិទ្ធាន ភាជនេតិ** ឯត្ថ “ធស្សិតេ គោដនេ” តិ សេសោ, “អថា” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។ កប្បិយករណារហានិ សិទ្ធិវេរាធិនំ កប្បិយំ ការេត្វា បដិគ្គហាបេត្វា អាគន្ធា ហត្ថចាសព្ពន្ធរេ បត្វា អតិវត្ថុ ការាបេន្តេន ភិក្ខុនា ភាជនំ ថោកំ ឱនមេត្វា ឧទ្ធារេត្វា ធស្សិតកាលានន្តរាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧត្តរិ កាតព្វំ ធស្សេតុមាហា “អល” តិ អាទិ។

ឯត្តាវតា “តេន ភិក្ខុនា” តិ ឥមិនា “ភុត្តាវិនា កតំ, ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា អវុដ្ឋិតេន កត” តិ អន្តទ្វយំ សន្តិហិតំ។ “**ឱនមេត្វា ភាជន**” តិ ឥមិនា “ឧទ្ធារិតកតំ ហោតិ” តិ ឥនំ សន្តិហិតំ។ “កប្បិយកតំ, បដិគ្គហិតកតំ,

ហត្ថលេខាសេកត"ន្ត្រី ៩៨ តយំ អនន្តរិយវាចិនា អថ-សន្តេន សង្កហិតំ។
“អលមេតំ សត្ត”ន្ត្រី ៩៨ បនេត្ត សរុបេនេវ ទស្សីតន្ត្រី ទដ្ឋព្ពំ។

១៣០៤. បត្តេ បិតភោជនមេវ អតិវត្ថំ កាតព្វន្តំ នត្ថិ, បដិអាទីសុ យត្ថ
កត្តចិ ភោជនេ បិតម្យិ កាតព្វន្តំ ទស្សេតុមាហា “កប្បិយំ បនា”តិ។ កុណ្ណោតិ
កណ្ណាកូលិយំ។ ភោជនេតិ យំ កិញ្ចិ ភោជនំ កហិតំ។

១៣០៥. ឯតន្តិ អតិវត្ថកតំ ឯតំ ភោជនំ។ តំ ឯកមេវ វេបេត្វាតិ យោជនា។
“វដ្ឋតេវា”តិ វុត្តេបិ អព្ពដ្ឋាទីនមត្តាយាតិ គណ្ណោយ្យន្តិ អាហា “កុញ្ញិតព្វ”ន្ត្រី,
តមេកំ វិនា បរេហិ បរិកុញ្ញិតព្វន្តិ អត្ថោ។

១៣០៦-៧. កប្បិយំ ការេត្វាតិ អតិវត្ថំ ការេត្វា។ អាភិវន្តិ ចេតិ យទិ
បក្ខិបន្តិ។ បុន តថា អតិវត្ថំ ការេត្វា កុញ្ញិតព្វន្តិ យោជនា។

តំ កេន អតិវត្ថំ កាតព្វន្តិ អាហា “យេនា”តិអាទិ។ តន្តិ អតិវត្ថកតំ
ភោជនំ។ យេន អកតន្តិ យេន ភិក្ខុនា បឋមំ អតិវត្ថំ ន កតំ, តេន កាតព្វន្តិ
សម្ពន្ធោ។ យថាហា “យេន អកតន្តិ អញ្ជេន ភិក្ខុនា យេន បឋមំ ន កតំ, តេន
កាតព្វ”ន្ត្រី (បា. ដ. ២៣៨-២៣៩)។ យំ វា អកតំ, តំ វិសុំ តេន វា កាតព្វន្តិ
យោជនា។ យំ វា អកតន្តិ តស្មី អតិវត្ថកតភោជនេ អបក្ខិកតំ យំ ភោជនំ
អតិវត្ថំ ន កតំ។ តំ វិសុំ តេន វា កាតព្វន្តិ បច្ឆា បក្ខិកតំ ភោជនំ អតិវត្ថំ កតេន
យថា អមិស្សំ ហោតិ, តថា អញ្ញស្ស ភោជនស្ស គហណាវសេន វិសុំ ការេត្វា
តេន បឋមំ កតាតិវត្តេនាបិ អតិវត្ថំ កាតព្វំ។ យថាហា - “យញ្ច អកតន្តិ យេន
បឋមំ កប្បិយំ កតំ, តេនាបិ យំ អកតំ, តំ កាតព្វំ។ បឋមភោជនេ បន កាតុំ ន
លព្ពតិ។ តត្ថ ហិ កិរិយមាណំ បឋមំ កតេន សន្និ កតំ ហោតិ, តស្មា អញ្ញស្មី
ភោជនេ កាតុំ វដ្ឋតីតិ អធិប្បាយោ”តិ។

១៣០៨. អកប្បិយាធិបាសត្តហិតិ “អនតិវត្ថំ នាម អកប្បិយកតំ ហោតិ, អប្បជិត្តហិតកតំ ហោតិ, អនុច្ឆារិតកតំ ហោតិ, អហត្ថចាសេ កតំ ហោតិ, អភុត្តារិណ កតំ ហោតិ, ភុត្តារិណ ច បវរិតេន អាសនា វុដ្ឋិតេន កតំ ហោតិ, ‘អលមេតំ សត្ត’ន្តិ អវុត្ថំ ហោតិ”តិ (ចា. ២៣៩) វុត្តហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ។ អតិវត្ថំ កតន្តិ យោជនា។ “ហោតិ អនតិវត្ថក”ន្តិ បទន្នេនា។

១៣០៩. ឧបកដ្ឋវេលាយបិ អតិវត្ថំ ករោន្តេន “អហំ ចាតោវ ភុញ្ញ”ន្តិ វា “ថោកំ បរិភុញ្ញ”ន្តិ វា អបិទ្កេត្វា កាតព្វន្តិ ទស្សេតុមាហ “យោបី”តិអាទិ។ ឧបកដ្ឋបនីតម្បីតិ ឧបកដ្ឋវេលាយ ឧបនីតម្បី ភោជនំ។

១៣១០. យាមាទិកាលិកន្តិ យាមសត្តាហាយាវជីវិកកាលិកំ។ អនាមិស្សន្តិ អាមិសេន អមិស្សំ។ តំ យាមាទិកាលិកំ បរិភុញ្ញតោតិ សម្ពុន្នោ។

១៣១២. គិលានស្ស ភុត្តាតិវត្ថំ វិយ កធាចិ ភុញ្ញស្សតីតិ ឧទ្ទិស្ស ឋបិតម្បី គិលានាតិវត្ថំ នាមាតិ អជ្ជកថាយំ (ចា. អជ្ជ. ២៣៨-២៣៩ អត្ថតោ សមាណំ) វុត្ថំ។ “វិហារាធិសុ គិលានស្ស ចាបុណនកោដ្ឋាសម្បី គិលានាតិវត្ថំ នាមា”តិ វេទន្តិ។

១៣១៣. កថិនេនាតិ បឋមកថិនេន។

បឋមបវរណកថាវណ្ណនា។

១៣១៤. អនតិវត្ថេនាតិ ឯត្ថ “ខាទនីយេន វា ភោជនីយេន វា”តិ សេសោ។ ឯត្ថ “ខាទនីយំ នាម បញ្ចភោជនានិ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ ឋបេត្វា អវសេស”ន្តិ (ចា. ២៣៩) វុត្ថំ បញ្ចភោជនតោ អញ្ញំ សត្តំ

យាវកាលិកំ ខាទនីយំ នាម។ “កោជនីយំ នាម បញ្ច កោជនាទិ ឡិទនោ
កុម្មាសោ សត្ត មន្ទោ មំស”ន្តិ (ចាចិ. ២៣៩) វុត្តំ។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ
អនន្តរសិក្ខាបទេ វុត្តោ។ បវារេយ្យាទិ ឯត្ថ “អភិហដ្ឋ”ន្តិ សេសោ។ អភិហដ្ឋំ
បវារេយ្យាទិ អភិហរិត្វា “ហន្ត ភិក្ខុ យាវតកំ ឥច្ឆសិ, តាវតកំ គហេត្វា ខាទ
វា ភុញ្ញា វា”តិ ឯវំ បវារេយ្យ។ “បវារិត”ន្តិបទំ វុត្តត្ថមេវ។ ជានន្តិ សុត្វា វា ទិស្វា វា
តស្ស បវារិតការំ ជានន្តោ។ អាសាទនាបេក្ខោទិ អាសាទនំ ចោទនំ
មន្តីករណាការំ អបេក្ខមាណោ។ ភុត្ថតិ តស្ស បយោគេន ឥតវេន ភុញ្ញត្វា
បរិយោសាបិតេ។ តស្សាទិ យោ តស្ស បវារិតការំ ញត្វា “ភុញ្ញា”តិ
និយោជេសិ, តស្ស។

១៣១៥-៦. ឯកស្ស ភុញ្ញនេន អញ្ញស្ស ចាចិត្តិ ហោតីតិ កថមេតន្តិ
អាសន្តាយ តថា វុត្តត្តា បរិហរិតុមាហ “ទុក្ខដំ...បេ.... ទស្សិត”ន្តិ។ ឥតវស្ស
គហណោទិ បវារិតភិក្ខុនោ ភុញ្ញនត្ថាយ បដិគ្គហណោ។
អន្លោហារបយោគេសុ ចាទិ ឯត្ថាបិ “ឥតវស្ស”តិ សម្ពន្ធោ។ សព្វំ ទុក្ខដំ,
ចាចិត្តិយញ្ច។ ទស្សិតន្តិ “អភិហរិតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ តស្ស វេនេន
‘ខាទិស្សមិ ភុញ្ញស្សមី’តិ បដិគ្គណាទិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អន្លោហារេ
អន្លោហារេ អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ កោជនបរិយោសានេ អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស”តិ
(ចាចិ. ២២២) ទេសិតំ ភគវតាទិ អត្ថោ។

១៣១៧. ឧភយត្ថាបិ វិមតិស្សាទិ បវារិតេ ច អបវារិតេ ច វិមតិស្ស។ ទុក្ខដំ
បរិធិបិតន្តិ “បវារិតេ វេមតិកោ។ អប្បវារិតេ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ
(ចាចិ. ២២៥) ទេសិតំ។

១៣១៨. កាវាបេត្វាទិ ឯត្ថ “ភុញ្ញាហិ”តិ សេសោ។ អញ្ញស្សត្ថាយាទិ ឯត្ថ
“អភិហរន្តោ គច្ឆាហិ”តិ សេសោ។

១៣១៩. ឱមសវាទតុល្យវាតិ ៩៨ អធិន្ទានានសមុជ្ជានំ សន្ទាយាហ។

ទុតិយបវារណកថាវណ្ណានា។

១៣២០. ខាធនីយំ វាតិ បញ្ចកោជនានិ ច កាលិកត្តយញ្ចវិនា

អវសេសេសុ យំ កិញ្ចិ វា។ កោជនីយំ វាតិ បញ្ចសុ កោជនេសុ អញ្ញតរម្បិ។
វិកាលេតិ វិគតេ កាលេ។ កាលោ នាម អរុណុគ្គមនតោ យាវ មជ្ឈន្តិកា,
តទញ្ញាវិកាលោ។ យថាហ “វិកាលោ នាម មជ្ឈន្តិកេ វីតិវត្ថេ យាវ
អរុណុគ្គមនា” តិ (ចាចិ. ២៤៩)។ ឋិតមជ្ឈន្តិកោបិ កាលេយេវ សង្កយ្ហតិ។
យថាហ “ឋិតមជ្ឈន្តិកោបិ កាលសង្កហំ គច្ឆតិ។ តតោ បជ្ជាយ បន ខាធនំ វា
តុញ្ជិតំ វា ន សក្កា, សហសា បិវិតំ បន សក្កា ភវេយ្យ។ កុក្កច្ចកេន បន ន
កាតព្វំ។ កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថញ្ច កាលត្ថម្ភោ យោជេតញ្ចោ, កាលព្ពន្ធរេវ
ភត្តកិច្ចំ កាតព្វ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩)។ ទោសន្តិ ចាចិត្តិយំ។

១៣២១. “ខាធនីយំ វា កោជនីយំ វា” តិ ឯត្ថ កោជនីយស្ស

បវារណសិក្ខាបទេ ទស្សិតសរូបត្តា ខាធនីយំ តាវ សរូបតោ ទស្សតុមាហ
“យមាមិសគត” ត្ថិអាធិ។ ឯត្ថាតិ ឯតេសុ ខាធនីយកោជនីយេសុ។ យំ បន
វនមូលដលាធិកំ អាមិសគតំ អាមិសេ យាវកាលិកេ បរិយាបន្នំ, តំ ខាធនីយន្តិ
យោជនា។ កាលិកេស្សសមោហត្ថន្តិ ឯត្ថ តាថាពន្ធវសេន ម-ការលោចោ,
អសម្មោហត្ថន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ៩៨ន្តិ វក្ខមាណំ សន្ទាយាហ។

១៣២២. មូលន្តិ យំ កិញ្ចិ វុក្ខលតានំ មូលំ។ កន្ធន្តិ វុក្ខលតានមេវ កន្ធ�ំ។

មុឡាលន្តិ បទុមគច្ឆមូលកន្ធ�ំ។ មត្តកន្តិ តាលនាឡិកេរាធនំ មត្តកំ,
វេឡុ កឡិវបល្លវត្ថុរាជញ្ច ឯត្ថេវ សង្កហោ។ ខន្ធកន្តិ ឧប្បអាធិខន្ធកំ។ តចន្តិ
ឆល្លិ។ បត្តន្តិ បណ្ណំ។ បុប្ផន្តិ កុសុមំ។ ជលន្តិ វុក្ខលតាធនំ ជលំ។ អដ្ឋតិ

រុក្ខលតាទីពីរដំ។ បិដ្ឋន្តិ ធម្មាទិបិដ្ឋំ។ និយ្យាសន្តិ សិលេសំ។ “ខាទនីយ”ន្តិ សព្ពត្ថ
បករណ៍តោលព្ពតិ។

១៣២៣. ឯវំ ខាទនីយានំ មាតិកំ និក្ខិបិទ្វា តេ សរុបតោ ទស្សតុមាហា
“មូលខាទនីយាទីន”ន្តិអាទិ។ តត្ថ រុក្ខមូលមេវ ខាទនីយំ, តំ អាទិ យេសន្តិ
វិគ្គហោ។ មុខមត្តនិទស្សនំ និពោធជាតិ ឯត្ថ “មយា ករិយមាន”ន្តិ សេសោ។
មុខមត្តន្តិ បវេសទ្វារមត្តំ, និវរសេសតោ ទស្សនេ បបញ្ចភីរុកានំ បុព្វេ ភយំ
ហោតីតិ សង្ខេបតោ ខាទនីយានិ ទស្សន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ទស្សនេ
បយោជនមាហា “នាមត្ថេសុ ភិក្ខុនំ ចាជវុត្តាយា”តិ, មូលខាទនីយាទីនំ នាមេសុ
ច តទត្ថេសុ ច ភិក្ខុនំ ចាជវុត្តាយាទនត្តន្តិ អត្ថោ។

១៣២៤-៥. មូលកមូលាទីនិ ឧបទេសតោយេវ វេទិតញ្ញានិ។ ន ហិ តានិ
បរិយាយន្តវេន វុច្ចមាទានិបិ សក្កាវិញ្ញាតុំ។ បរិយាយន្តវេនបិ ហិ វុច្ចមាទេ តំ
តំ នាមំ អជានន្តានំ សម្មោហោយេវ សិយា, តស្មា តត្ថ ន កិញ្ចិវុត្តាម។
សាកានន្តិ សូមេយ្យបណ្ណានំ។ ឥធាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ អាហារត្ថន្តិ
អាហារវេន កត្តព្ពបយោជនំ, អាហារកិច្ចន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “អាមិសត្ថ”ន្តិបិ លិខន្តិ។
ជវន្តិវិត្តាវេន្តិ។

១៣២៦. ជវន្តិ បុរាណកន្តិ។ យំ តំ ជវន្តិ សម្ពុត្តោ។ សេសានំ ជវន្តិ
យាវកាលិកន្តិ យោជនា។ សេសានន្តិ មូលកាទីនិ វុត្តានិ។ យថាហា
“មូលកខារកជជ្ឈីរីមូលានំ បន ជវជ្ជានិបិ អាមិសគតិកានេវ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
២៤៨-២៤៩)។

១៣៣១. ឆោតោតិ និព្ពត្តិវិដ្ឋោ។

១៣៣២. អនោតោ ជីវវល្លិយា កន្ថោតិ យោជនា។ វាក្យបថាតីតាតិ
“អសុកោ វា អសុកោ វា”តិ វត្ថា បរិយន្តំ ចាបេតុំ អសក្កុណោយ្យត្ថា
វេទនបថាតីតា។

១៣៣៣. បុណ្ណវីកំ សេតំ។ បទុមំ វត្ថំ។

១៣៣៤. សម្ពុំ ជាតំ។

១៣៣៥. ជវដ្ឋពុន្ទោតិ កន្ធស្ស ហេដ្ឋា អតីវ បរិណាតដ្ឋានំ។

១៣៣៦. បថវិយំ គតោតិ អន្តោបថវិយំ គតោ, បថវិយំ និមុដ្ឋិត្វា
គតតរុណាទណ្ឌោតិ វុត្ថំ ហោតិ។

១៣៣៧. ឯវំ អន្តោភូមិយំ គតោ។ “បណ្ណាទណ្ឌោ ឧប្បលាទីន”ន្តិ បទច្នេនោ។
សញ្ញោតិ តរុណោបិ បរិណាតោបិ។ ឧប្បលាទីនំ, បទុមជាតិយា ច សញ្ញា
បណ្ណាទណ្ឌោ យាវកាលិកោតិ យោជនា។

១៣៣៨. បត្តខាទនីយំនាមាតិ បត្តសម្ពាតំ ខាទនីយំ នាម។

១៣៣៩. មូលកាទីនន្តិ “មូលកំ ខារកញ្ចោវា”តិ អាទិកាយ គាថាយ
វុត្ថមូលកាទីនំ។

១៣៤០. កណ្ណិកាតិ បទុមកណ្ណិកា។

១៣៤១. កេតកាទីនន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន តិម្ហរុសកំ គហិតំ។ តាលជលដ្ឋិតិ
តរុណាជលានំ អដ្ឋិ។

១៣៦១. “បុណ្ណាគមដុកដ្ឋាន” តិ ច “បុណ្ណាគមដុកដ្ឋាន” តិ ច ចោត្តកេសុ
ឧភយថា ចាថោ ទិស្សតិ, អត្ថោ បន ឯកោយេវ។ “សេលុ អដ្ឋ” តិ បទច្នៃនោ។
អនាមិសេតិ យាវជីវិកេ។

១៣៦៣. ឆោតំ តាលបិដ្ឋន្តិ តាលដេគុំ កោដ្ឋេត្វា ឧទកេ មទ្ធិត្វា
បរិស្សវេត្វា កលលេ ភាជនតលំ ឌីតិណ្ណោ បសន្នោទកំ អបនេត្វា
គហិតតាលបិដ្ឋន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ឌីវវល្លិយា បិដ្ឋន្តិ យោជនា, តថេវ
កោដ្ឋេត្វា បរិស្សវេត្វា គហិតឌីវវល្លិយា បិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

១៣៦៤. អឆោតំ វុត្តវិបរិយាយតោ គហោតព្ភំ។ “អាហារត្ថមសាធន្តំ, សព្វំ
តំ យាវជីវិក” ន្តិ វេចនតោ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ មនុស្សានំ អាហារកិច្ចំ
អករោន្តំ មូលាទិ យាវជីវិកំ, តទញ្ញំ យាវកាលិកន្តិ សង្ខេបលក្ខណំ កាតព្វន្តិ។

វិកាលភោជនកថាវណ្ណនា។

១៣៦៥. ភោជនំ សន្និដ្ឋី កត្វា ខាននំ វាតិ ឯត្ថ ភោជនខាននីយានិ
យថាវុត្តភេទស្សចានេវ។ សន្និដ្ឋី កត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តម្យី
អតិក្កាមេត្វា, សន្និទហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តម្យី
វីតិនាមិតស្សេតំ អធិវេចន” ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)។ តទេវ វត្ថុតិ
“សយ” ន្តិអាទិនា។ ខាននន្តិ កម្មសាធនោយំ, “ខន្ធ” ន្តិ ឥមិនា សមាធត្ថោ។

១៣៦៦. “សន្និដ្ឋី កត្វា” តិ ឯត្ថ និទ្ទេសំ ទស្សេតុមាហ “សយ” ន្តិអាទិ។

១៣៦៧. “តំ ន វដ្តតី” តិ ឯត្ថ អត្ថំ ទស្សេតុមាហ “តតោ” តិអាទិ។ តតោតិ
សន្និដ្ឋិកតភោជនតោ។ សុទ្ធិចិត្តនាតិ សវាសនសកលកិលេសប្បហានតោ
និម្មលចិត្តន។ តាទិនាតិ អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ និព្វិការភាវេន តាទិនា។ អថ វា

យាទិសា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា រូបាបុគ្គលោហិ អហោសុំ, តាទិសេន
ភគវតា។

១៣៧៣. ឌីននាទិសុ បញ្ចសុ ភោជនេសុ តាវ អកប្បិយមំសេន
សន្និធិវសេន ចាចិត្តិយញ្ច អាបត្តិវិសេសញ្ច ទស្សេតុមាហា
“អកប្បិយេសូ” តិអាទិ។ ចាចិត្តិ តិ សន្និធិចាចិត្តិយមាហា។ ឥតវេតិ
សីហាទិមំសម្ពិ។ ទុក្ខជេន សហ ចាចិត្តិ តិ យោជនា។

១៣៧៤. យាមកាលិកសម្ពាតំ បរិភូញតោតិ ឯត្ថ “សន្និធិ កត្វា” តិ
អធិការតោ លព្ពតិ។ “ទុក្ខជេន សហា” តិ អវត្វា “ចាចិត្តិ” តិ វុត្តត្វា សតិ
បច្ចយេ បរិភូញតោតិ គហោតព្ពំ។ យថាហ “យាមកាលិកំ សតិ បច្ចយេ
អដ្ឋោហារតោ ចាចិត្តិយំ។ អាហារត្ថាយ អដ្ឋោហារតោ ទុក្ខជេន សន្និ
ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)។

១៣៧៥. អន្ធន្តិ ឯត្ថាបិ “សន្និធិកត” ត្ថិ ឥទំ បុរេ វិយ លព្ពតិ, “បកតិ” ត្ថិ ឥទំ
“អន្ធន” ត្ថិ ឯតស្ស វិសេសំ, មនុស្សមំសាទិហិ អសម្មិស្សំ នាតិវត្ថកតំ
អន្ធមត្តត្ថិ អត្ថោ។ ចាចិត្តិយទ្វយត្ថិ អនតិវត្ថបច្ចយា ច សន្និធិបច្ចយា ច ទ្វេ
ចាចិត្តិយានិ។

១៣៧៦. “ទ្វេ, ទ្វយ” ត្ថិ ឧភយត្ថាបិ អយមេវត្ថោ។

១៣៧៧. សាមិសេន មុខេន ទ្វេតិ ឯត្ថ “បញ្ច ភោជនានិ យាមកាលិកំ
សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ វេបេត្វា អវសេសំ ខាទនិយំ នាមា” តិ (ចាចិ. ២៥៤)
វុត្តត្វា ខាទនិយាសន្តិហិតេន យាមកាលិកេន ច តេន សម្មិស្សត្តា
សន្និធិនាមេន មុខគតអាមិសមូលកេន ច សន្និធិចាចិត្តិយានិ ទ្វេ ហោត្តិ តិ
អត្ថោ។ សាមិសេន មុខេនាតិ ឧបលក្ខណត្ថាយថាកថញ្ចិ អាមិសេ មិស្សីភូតេ

ឯត្ថកា អាបត្តិយោតិ ឧដ្ឋព្ភំ។ និរាមិសំ យាមកាលិកំ ភុញ្ញតោ ឯកមេវ
ចាចិត្តិយន្តិយោជនា, យេន កេនចិ អាការេន អសម្មិស្សំ យាមកាលិកំ
បរិភុញ្ញតោ ឯកមេវ ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៣៧៨. តមេវាតិ សន្និហិតមេវ កាលិកំ។ តេសុ ទ្ធិសុ វិកហ្មេសូតិ
សាមិសនិរាមិសវិកហ្មេទ្វយេ។ កេវលំ ទុក្ខជំ វុឡ្យតីតិ បឋមវិកហ្មេ ទ្ធិហិ
ចាចិត្តិយេហិ សទ្ធិ ទុក្ខជំ, ទុតិយវិកហ្មេ ចាចិត្តិយេន សទ្ធិ ទុក្ខជំ ហោតីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។

១៣៧៩. សុទ្ធិន្តិ ឯត្ថ “សន្និធិកតំ ភោជន”ន្តិ សេសោ។ ឥទំ
“បកតិភោជនេ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) អដ្ឋកថាយំ, ឥធ ច “ន ទោសោ
យាមកាលិកេ”តិ យាមកាលិកស្ស វិសុំ វុត្ថមានត្តា វិញ្ញាយតិ,
អកហ្មិយមំសយាមកាលិកេហិ អមិស្សំ ភោជនន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

១៣៨០. មំសេតិ ឯត្ថ “អកហ្មិយេ”តិ ឥទំ ធុល្លច្ចយាធិវចនេនេវ លព្ពតិ។
វុឡ្យតីតិ បុព្ពេ វុត្តហិ ចាចិត្តិយទ្វយេហិ សទ្ធិ មនុស្សមំសេ ធុល្លច្ចយេព្វ
សីហាធិមំសេ ទុក្ខជញ្ញា វុឡ្យតិ។ មនុស្សមំសេ ច សេសេ សីហមំសាធិកេ
អកហ្មិយមំសេ ច យថាទុក្ខមតោ ធុល្លច្ចយេព្វេវ ទុក្ខជញ្ញាតិ ទ្វយំ វុឡ្យតីតិ
យោជនា។

១៣៨១. អនតិវត្តម្យិ ភោជនំវិកាលេ បរិភុញ្ញតោ ភិក្ខុនោ តន្តិមិត្តកោ
ទោសោ យថាវុត្តេសុ សព្ពវិកហ្មេសុ នត្តីតិ យោជនា។ “វិកាល... បេ....
កាលិកេ”តិ យាមកាលិកស្ស វិសុំ វុត្ថមានត្តា ច អតិវត្តការាបនព្វា
ភោជនេយេវ សម្ភវតីតិ អនតិវត្តន្តិ ឯត្ថ “និហិតភោជន”ន្តិ សេសោ។
“អនតិវត្តបច្ចយា បនវិកាលេ សព្ពវិកហ្មេសុ អនាបត្តី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)

អង្គកថាវចនតោ ទោសោតិ អនតិវត្ថបច្ចយា ចាចិត្តិយមាហ។ តេនេវ វត្ថុតិ
“តន្តិមិត្តកោ”តិ, អនតិវត្ថនិមិត្តកោតិ អត្ថោ។ សព្វវិកល្យស្វតិ “សុទ្ធី វា
មនុស្សមំសមិស្សំ វា សីហាទិមំសមិស្សំ វា យាមកាលិកមិស្សំ វា”តិ សព្វេសុ
វិកល្យស្វ។ “តន្តិមិត្តកោ”តិ វចនេនេវ វាវតិវិកាលាទិនិមិត្តស្ស ទោសស្ស
សម្ពំ ទស្សេតិ។

១៣៨២-ក. វិកាលបច្ចយា វាតិ ឯត្ថ វា-សន្តោ “អនតិវត្ថបច្ចយា”តិ ឥទ្ធិ
សមុទ្ធិតំ។ អបិ-សន្តោ “យាមកាលិកេបី”តិ យោជេតព្វោ។ សត្តាហកាលិកំ,
យាវជីវិកំ អាហារស្សេវ អត្ថាយ បដិគ្គណ្ឌតោ គហណោ, យថាវុត្តស្ស
សត្តាហកាលិកយាវជីវិកតេទេន ធុរិយស្ស តុ អដ្ឋោហារបយោគេសុ
និរាមិសេ វា ទុក្ខជន្និ យោជនា។ តុ-សន្តោ ឯវ-ការត្ថោ។

១៣៨២. អថាតិ វាក្យាម្ពេ និទាតោ។ អាមិសសំសជ្ជំ សត្តាហកាលិកំ,
យាវជីវិកំ វាតិ យោជនា។ គហេត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា។ ឋបិទន្តិ អរុណំ
អតិក្កាមេត្វា ឋបិតំ។ ចាចិត្តិ តិ សន្និធិចាចិត្តិ។

១៣៨៥. កាលោតិ អរុណុក្កមនាទិមជ្ឈន្តិការសានោ កាលោ។ យាមោតិ
មជ្ឈន្តិកាទិទុតិយអរុណុក្កមនាវសានោ។ តំ តំ កាលំ កាលិកំ
អតិក្កាមយតោ តុ ទោសោតិ យោជនា។ តុ-សន្តោ ឯវ-ការត្ថោ។ តំ វា
កាលិកន្តិ យថាគ្គមំ យាវកាលិកំ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។

១៣៨៦. យាវកាលិកំ អត្តនា សម្ពិទ្ធានិ ឥតរាទិ តីណិ កាលិកានិ
អត្តនោយេវ សភាវំ ឧបនេតីតិ យោជនា។ សកោ ភាវោ សភាវោ, តំ។

១៣៨៧-៨. ឯវមេវវិនិច្ឆ័យសេតិ “បុរិមំ បុរិមំ កាលិកំ អត្តនា សម្មិស្សំ បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ អត្តនា សភាវមេវ តាហាបេតិ”តិ កថេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥមេស្វតិអាទិសុ និទ្ទារណោ ភុម្មំ។ អន្តោវុត្តំ ហោតិ តិ អកប្បិយកុដិយំ វេបេត្វា អរុណុដ្ឋាបនេន អន្តោវុត្តំ នាម ហោតិ។ សន្និធិ ច ហោតិ តិ បដិគ្គហេត្វា បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា អរុណុដ្ឋាបនេន សន្និធិ ច នាម ហោតិ។ ចោត្តកេសុ “សន្និធិ”ន្តិ សានុនាសិកោ ចាថោ ទិស្សតិ, “ហោតិ”តិ កិរិយាយ សម្ពន្ធភ្លា សន្និធិ-សន្នោ បឋមេកវចនន្តោតិ អនុនាសិកោ អាគមសន្និជោតិ វេទិតញោ។ ឧកយម្បីតិ យថាវុត្តំ អន្តោវុត្តំ, សន្និធិ ចាតិ ឧកយម្បី។ ន ហោតេវាតិ បុរិមកាលិកទ្វយេន អមិស្សំ ន ហោតេវ។

១៣៨៩. កប្បិយកុដិនាមេន អកតំ, អសម្មតំ, អបរិគ្គហំ, ចាការាទីហិ បរិក្ខត្តំ សេនាសនំ អកប្បិយកុដិ នាមាតិ សង្ខេបតោ គហោតត្ថំ។ អន្តទ្វយេនាតិ សត្តាហាកាលិកយាវដីរិកេន, សហត្ថេ ករណាវចនំ។ “មិស្សិត”ន្តិ សេសោ។ គហិតន្តិ បដិគ្គហិតំ។ តំ បុព្វំ ទ្វយន្តិ យាវកាលិកយាមកាលិកទ្វយំ។ បុរិមកាលិកទ្វយេ យំ កិញ្ចា តទហុបដិគ្គហិតម្បី អកប្បិយកុដិយាយេវ វេបេត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបិតេន បច្ឆិមកាលិកទ្វយេ យេន កេនចិ សម្មិស្សំ អន្តោវុត្តំ នាម ហោតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៩០. អន្តោវុត្តេន បច្ឆិមកាលិកទ្វយេន សំសដ្ឋយទិទំ បុរិមកាលិកទ្វយំ, អយំ មុខសន្និធិ នាម ហោតិ តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥ អត្ថតោ សមាសំ) វុត្តំ។ មហាបច្ឆរិយំ បន អន្តោវុត្តំ ហោតិ, ន កប្បតិ ឥតិ ទន្ធា កត្វា វុត្តន្តិ យោជនា។

តត្ថ “មុខសន្និដ្ឋី” តិ ច “អន្តោវុត្ត” តិ ច នាមមត្តមេវ នាណករណំ,
សោយេវត្ថោតិ ឱត្តិ អដ្ឋកថាវចនានំ អនត្តន្តរតា វេទិតញ្ច។ តថា ហិ មុខ-
សន្តោ អន្តោ-សទ្ធបរិយាយោ, សន្និដ្ឋិ-សន្តោ បរិវុត្ត-សទ្ធបរិយាយោ។ មុខ សន្និដ្ឋិ
មុខសន្និដ្ឋិតិ កម្មសាធនំ។ ពហិ សន្និដ្ឋិនិវត្តនត្ថំ អដ្ឋកថាសុ មុខ-គ្គហណំ,
អន្តោ-គហណញ្ច កតំ។ ពហិតិ ច បដិគ្គហេត្វា អកប្បិយកុដិយា ពហិ យត្ថ
កត្ថចិ បរិវុត្តំ បច្ឆិមកាលិកទ្វយំ បុរិមេន កាលិកទ្វយេន សំសដ្ឋំ អធិប្បតំ។
មុខសន្និដ្ឋិអន្តោវុត្តបទានំ អនត្តន្តរការោ សមន្តចាសាទិកាយំ វុត្តោ។

យថាហ “សាមណេវោភិត្តុស្ស តណ្ហាលាទិកំ អាមិសំ អាហរិត្វា
កប្បិយកុដិយំ និត្តិបិត្វា បុនទិវសេ បចិត្វា ទេតិ, អន្តោវុត្តំ ន ហោតិ។ តត្ថ
អកប្បិយកុដិយំ និត្តិត្តសប្បិអាទិសុ យំ កិញ្ចា បត្តិបិត្វា ទេតិ, មុខសន្និដ្ឋិ នាម
ហោតិ។ មហាបច្ឆរិយំ បន ‘អន្តោវុត្តំ ហោតិ’ តិ វុត្តំ, តត្ថ នាមមត្តមេវ
នាណករណំ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥)។ និស្សន្ទេហោ បន អញ្ញាថា វុត្តោវិយ
វិញ្ញាយតិ, តត្ថបិ អយមេវ នយោ វេទិតញ្ច។

១៣៩១. ន ទោសោតិ សន្និដ្ឋិទោសោ ន ហោតិ។ និទហិត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា
បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា សកសកកាលព្ពន្ធរយេវ និទហិត្វា។ ឯត្ថ ច
ហេដ្ឋិមន្តតោ សន្និដ្ឋិ ទស្សេតុ “បត្តំ ឆោវិត្វា បុន តត្ថ អន្តោទកំ វា អាសិញ្ចិត្វា
អង្គុលិយា វា យំសិត្វា និស្នេហាភារោ ជានិតញ្ចោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)
អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ ឯតេន និរេហេក្ខេន បដិគ្គហណំ អវិស្សន្ទេត្វាវ សយំ វា
អញ្ញេន វា តុច្ឆំ កត្វាន សម្មា ឆោវិត្វា និដ្ឋាបិតេ បត្តេ លគ្គម្បិ
អវិជហិតបដិគ្គហិតមេវ ហោតិតិ តត្ថ អាបត្តិ វុត្តាតិ គណ្ឌិបទេសុ វុត្តំ។
ឯតេន និរេហេក្ខេន បដិគ្គហណោវិស្សន្ទេ តាទិសេបិ បត្តេ ទោសោ នត្តិតិ សិទ្ធិ។

សន្និដ្ឋិកថាវណ្ណនា។

១៣៩៣. បណ្ឌិតានិ ភោជនានិទិតិ ចាឡិយំ “សេយ្យចិទំ? សប្បំ នវនីតំ
តេលំ មធ្យំ ជាណីតំ មច្ឆោ មំសំ ឌីរំ ធនី”តិ (ចា. ២៥៩) ឧទ្ទិសិត្វា -

“សប្បំ នាម គោសប្បំ វា អធិកាសប្បំ វា មហីសសប្បំ វា, យេសំ
មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បំ។ នវនីតំ នាម តេសញ្ញេវ នវនីតំ។ តេលំ នាម
តិលតេលំ សាសបតេលំ មធ្យកតេលំ ឯវណ្ណកតេលំ វសាតេលំ។ មធ្យ
នាម មក្ខិកាមធ្យំ ជាណីតំ នាម ឧទ្ទម្ហា និព្ពត្តំ។ មច្ឆោ នាម ឌីនកោ
វុច្ឆតិ។ មំសំ នាម យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ មំសំ។ ឌីរំ នាម គោឌីរំ វា
អធិកាឌីរំ វា មហីសឌីរំ វា, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ ឌីរំ។ ធនី នាម
តេសញ្ញេវ ធនី”តិ (ចា. ២៦០) -

និទ្ទិដ្ឋានិ នវ បណ្ឌិតភោជនានិទិតិ អត្ថោ។ អតិលាវោតិ “អតិលាវោ នាម
យស្ស វិទា បណ្ឌិតភោជនានិ ជាសុ ហោតិ”តិ (ចា. ២៦០) វុត្ថោ។
អតិលាវោតិ ឯត្ថ “ហុត្វា”តិ សេសោ។

១៣៩៤. សប្បំនា ទេហីតិអាទិ វិញ្ញាបនប្បកាពោ។ សប្បំភត្តន្តិ ឯត្ថ
កិញ្ញាបិ សប្បំសំសជ្ជំភត្តំ, សប្បំ ច ភត្តញ្ច សប្បំភត្តន្តិវិញ្ញាយតិ, អដ្ឋកថាសុ
បន “សាលិភត្តំ វិយ សប្បំភត្តំ នាម នត្ថី”តិ (ចា. អដ្ឋ. ២៥៩) ការណំ វត្វា
ទុក្ខជស្សេវ ទទ្ទ្យតរំ កត្វា វុត្តត្តា ន សក្កា អញ្ញំ វត្ថុ។ អដ្ឋកថាចរិយា ឯវ ហិ
ឡិទិសេសុ ហិទេសុ បមាណំ។

១៣៩៥. ចាចិត្តិ បរិយាបុតាតិ “អដ្ឋោហារេ អដ្ឋោហារេ អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចា. ២៦០) ឯវ អដ្ឋោហារគណនាយ ចាចិត្តិ វុត្ថោ។

១៣៩៦. សុទ្ធានីតិ អន្នេន អមិស្សនិ។ សេឱយេស្វតិ សិក្ខាករណីយេ វុត្តន្តិ
អត្ថោ។

១៣៩៧. យស្មា សុទ្ធានំ បណ្ឌិតភោជនានំ វិញ្ញាបេត្វា បរិកុញ្ញនំ
ទុក្ខជិវិតយំ, តស្មា។ សត្វធម្មមយន្តិ សាលិអាជីនំ សត្វន្នំ ធម្មានំ អញ្ញាតវស្ស
វិការក្ខតំ។

១៣៩៨. សចេ ធនាតីតិ យោជនា។ វិសង្កេតន្តិ អនាបត្តិ ហោតីតិ វុត្តំ
ហោតិ។

១៣៩៩. ទេតិ ចេតិ សម្ពុទ្ធោ។ អញ្ញាតវេនាតិ សហត្ថេ ករណាវចនំ។ “ភត្ត”ន្តិ
អធិការតោលព្ភតិ។ អស្ស ភិក្ខុស្ស។ វិសង្កេតន្តិ អញ្ញំ យាចិតស្ស អញ្ញាស្ស
ទិន្នត្តា សង្កេតស្ស វិរាជនេន អនាបត្តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤០០. យេន យេន ហីតិ ឯត្តាបិ តថេវ ករណាវចនំ។ “វិញ្ញត្ត”ន្តិ ឥទំ
អធិកតស្ស “ភត្ត”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ យេន យេនាតិ អនិយមេន
បណ្ឌិតេន។ តេន សប្បិអាទិវិសុំ វិសុំ គហិតមេវ, សប្បិអាទិនំ
គោសប្បិអាទិភេទោ ច សង្កហិតោ។ តស្មីលទ្ធិបីតិ យាចិតេយេវ លទ្ធិសតិ។
តស្ស តស្ស មូលេបិ លទ្ធិតិ វិច្ឆាវសេន យោជនា។

កើ វុត្តំ ហោតិ? “សប្បិណា ភត្តំ ទេហី”តិ សាមញ្ញេន វិញ្ញាបេន្តស្ស តមេវ វា
“ឥមីនា សប្បី កត្វា គណ្ហាថា”តិ នវនីតាទីសុ អញ្ញាតវំ វា ធនុំ វា មូលំ វា ទេតិ
ច, “គោសប្បិណា ភត្តំ ទេហី”តិ វិសេសយុត្តំ កត្វា វិញ្ញាបេន្តស្ស តមេវ វា
គោនវនីតាទីនិ វា គារី វា “ឥទំ ទត្វា សប្បី គណ្ហាថា”តិ មូលំ វា សចេ ទេតិ,
វិសង្កេតំ ន ហោតិ, យថាវត្ថុកមេវ អាបត្តិ អាបដ្ឋតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ន អញ្ញាថាតិ សប្បី យាចិតវតោ “ឥមំ គហិតា សប្បី កត្វា គណ្ហាថា”តិ
អវត្វា “សប្បី នត្តិ, ឥទំ គណ្ហាថា”តិ វត្វា វា តុណ្ហិក្ខុតេន វា នវនីតាទីសុ
កិស្មិញ្ចា ទិន្នេ វិសេសវិញ្ញាបកស្ស តទញ្ញាទានេបិ វិសង្កេតមេវ ហោតីតិ

អត្ថោ។ ចាឡិយា អនាគតេបិ ទិន្នេវិសង្កេតមេវ ហោតិ។ “សចេ បន អញ្ញំ
ចាឡិយា អាកតំ វា អនាគតំ វា ទេតិ, វិសង្កេត”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)
អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

១៤០១. ចាឡិយន្តិ បុព្វេ ទស្សិតំ “សប្បិ នាម កោសប្បិ”តិ អាទិ
និទ្ទេសចាឡិមាហា។ យថាហ “ចាឡិយំ អាកតនវនីតាទិនិ វេបេត្វា”តិ អាទិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)។ អញ្ញេហិ នវនីតាទិហិ។ សហត្ថេ ករណាវចនំ។

១៤០២. “វិញ្ញាបេត្វា”តិ ឥមស្ស កម្មក្ខតំ “ភត្ត”ន្តិ អធិកតំ។
គាថាពន្ធុរសេន វា-សទ្ទស្ស រស្សោ កតោ។ ឯកតោ វាតិ យោជនា,
“នានតោ”តិ បិ គហិតមេវ, ឯកជ្ជានតោ វា នានជ្ជានតោ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាហ “សចេ បន សព្វេហិ បិ សប្បិ អាទិហិ ឯកជ្ជានេ វា នានជ្ជានេ វា
វិញ្ញាបេត្វា”តិ អាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)។ តេនេវ ភុញ្ញតីតិ ឯត្ថ បរិកប្បស្វចកំ
“ចេ”តិ ឥទព្វា អវកំសសទ្ទស្សនត្ថំ “កុសគ្គេន ឯកពិន្ទុម្បី”តិ ឥទព្វា
អដ្ឋាហរិតតំ។ មតាតិ អដ្ឋកថាយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩) វុត្តំ សន្ធាយាហា។
ឯកតោ វា នានតោ វា ហានា ភត្តំ វិញ្ញាបេត្វា ឯករសំ កត្វា អន្តមសោ
កុសគ្គេន ឯកពិន្ទុម្បី ភុញ្ញតិ ចេ, នវ ចាចិត្តិយោ មតាតិ យោជនា។

១៤០៣. អកប្បិយេន សប្បិ នា ទេហិតិ វុត្តេបីតិ យោជនា, សហត្ថេ
ករណាវចនំ។ “ភត្ត”ន្តិ អធិកតំ។ “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ”តិ (ចាចិ.
២៦០) វុត្តប្បការស្ស វិបរិយាយតោ អកប្បិយំ ទដ្ឋតំ។ តេន ចេ ទេតីតិ យទិ
តេន យាចិតេន តេនេវ អកប្បិយេន សទ្ធិ ឱទនំ ទេតីតិ។

១៤០៤. តថាសញ្ញិស្សតិ តថាសញ្ញិនោ, គិលានោម្ពីតិសញ្ញិនោតិ អត្ថោ។
យថាហ “គិលានោ គិលានសញ្ញិ, អនាបត្តិ”តិ (ចាចិ. ២៦១)។

១៤០៥. គិលានកាលេវិញ្ញត្តំ អគិលានស្ស ភុញ្ញតោ អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។ ឯវមិតរេហិមិ ធូហិ បទេហិ យោជេតត្ថំ។ យថាហ
“អនាបត្តិ គិលានោ ហុត្វាវិញ្ញាបេត្វា អគិលានោ ភុញ្ញតី”តិអាទិ (ចា. ធម៌.
២៦២)។ ញាតកាធិនន្តិ ឯត្ថ “អាយត្ត”ន្តិ សេសោ។ អាទិ-សទ្ទេន “បវរិតានំ
អញ្ញស្សត្ថាយ អត្តនោ ធនេន ឧម្ពត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្ស”តិ ឥទ្ធ
សន្តណ្ណាតីតិ។

១៤០៦. ចត្តារិ សមុដ្ឋានានិ ទស្សេតុមាហ “កាយតោ”តិអាទិ។

បណ្ឌិតភោជនកថាវណ្ណនា។

១៤០៧. “អទិន្ន”ន្តិ ឥមិនា អទិន្នានាសិក្ខាបទេ (ចារ. ៩១ អាទយោ) វិយ
បរបរិគ្គហិតំ អវត្វា អប្បដិគ្គហិតមេវ វត្តត្ថំ។ យថាហ “អទិន្ន នាម
អប្បដិគ្គហិតកំ វុច្ចតី”តិ (ចា. ធម៌. ២៦៦)។ មុខទ្វារន្តិ មុខេ ទ្វារំ មុខទ្វារំ,
គលនាឡិកា, ឥមិនា បន វេចនេន យំ កិញ្ចិ អន្លោហារណីយំ, តំ មុខេន វា
បរិសតុ នាសិកាយ វា, គលពិលំ បរិជ្ជមេវ អាបត្តិករន្តិ ធីបេតិ។ អាហារន្តិ
ឧទកទន្តចោនេហិ អញ្ញំ អន្លោហារិតត្ថំ យំ កិញ្ចិ យាវកាលិកាធិ។ យថាហ
“អាហារោ នាម ឧទកទន្តចោនំ វេបេត្វា យំ កិញ្ចិ អន្លោហារណីយ”ន្តិ (ចា. ធម៌.
២៦៦)។

អាហារេយ្យាតិ មុខទ្វារំ បវេសេយ្យ, ឥមិនា បរគលំ អកត្វា មុខេន
បដិគ្គហិតគ្គហណេហិ នត្តិ នោសោតិ សូចិតំ។ តេនេវាហ “ទន្តចោនោធកំ
ហិត្វា”តិ។ តេនេវ វុត្តំ គណ្ឌិបទេ “ភគវតោ ទន្តកជ្ជស្ស មុខទ្វារឋបនេ
អនាបត្តិវេចនេនេវ យំ កិញ្ចិ វុត្តំ បរគលំ អកត្វា មុខេ ឋបនេ អនាបត្តិភារោ
វុត្តោ”តិ។ ឧទកកញ្ចិ យថាសុខំ ចាតុំ, ទន្តកជ្ជញ្ច ទន្តចោនបរិភោគេន បរិភុញ្ញតុំ

វដ្តតិ, តស្ស បន រសំ គិលីតុំ នវដ្ឋតិ។ សចេបិ ទន្តកជ្ឈរសោ អជានន្តស្ស អន្តោ
បរិសតិ, ចាចិត្តិយមេវ។ ទន្តេ បុនន្តិ និម្មលេ ករោន្តិ ឯតេនាតិ ទន្តោចានំ។

១៤០៨-៩. ព្យតិរេកមុខេន អទិន្នលក្ខណំ, បទភាជនេ ច វុត្តនយេន បឋមំ
ទិន្នលក្ខណំ ទស្សន្តោ អាហា “ហត្ថចាសោ”តិអាទិ។ ហត្ថចាសោតិ
បវារណាសិក្ខាបទេ -

“គណ្ណាតោ បច្ឆិមំ អង្គំ, ទទតោ បុរិមំ បន;
ឧភិទ្ធី អឡុតេយ្យំ ចេ, វិជា ហត្ថំ បសាវិត”ន្តិ។ (វិ. វិ. ១២៧៥) -

វុត្តលក្ខណោ ហត្ថចាសោ។ អភិនិហារោតិ តត្ថេវ វុត្តនយេន អភិមុខំ កត្វា
ហារណាញា។ មជ្ឈិមុច្ចារណាក្ខមោតិ បដិគ្គហេតព្ភការស្ស ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទេន
ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឧក្ខិបនារហតា។ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ។
អវកំសោ បន “អន្តមសោ រថរណុមត្ថម្បី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៩)
អដ្ឋកថាវចនតោ វេទិតញ្ញោ។ ឧច្ចារណំ ឧក្ខិបនំ។ “អមនុស្សោ”តិ ឥមិនា
តទញ្ញាសត្តសាមញ្ញេន តិរច្ឆានគតាបិ វេទិតញ្ញោ។ “បក្ខី វា”តិអាទិវក្ខមាទេន វា
វេទិតញ្ញោ។ កាយាទិនាតិ កាយកាយបដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញាតវេន។
តេនេវាហ “តិធា”តិ។

ទ្វិធាតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធនេ វា។ បញ្ចង្គសំយោគេតិ ឯត្ថ
“ហត្ថចាសោ”តិ បឋមង្គំ, “អភិនិហារោ”តិ ទុតិយំ, “មជ្ឈិមុច្ចារណាក្ខមោ”តិ
តតិយំ, “មនុស្សោ... បេ... តិធា”តិ ចតុត្ថំ, “បដិគ្គណ្ណាតិ... បេ... ទ្វិធា”តិ
បញ្ចមង្គំ ឥមានិ បញ្ច អង្គានិ, បញ្ចង្គំ អង្គានំ សំយោគោ សមាគមោ សន្និចាតោ
បញ្ចង្គសំយោគោ, តស្មី។ គហរណ្ណំ បដិគ្គហរណំ។ តស្ស ភិក្ខុនោ។ រូបាតិ
សម្បជ្ជតិ។

១៤១០-១២. ឥតរោតិ បដិគ្គាហកោ។ តស្ស អង្គស្ស។ ន កច្ចតីតិ នគោ,
“នគោ”តិ វុក្ខោបិ បព្ពតោបិ វុច្ចតិ។ វេរុបេតិ ព្យាទិសេ ឧច្ចនីចជ្ជានេ។

១៤១៣. សោណ្ហាយាតិ ហេតុន។

១៤១៥-៦. ព្យាសកំ ឱនត្វា ថោកំ នាមេត្វា តេន ភិក្ខុនា តំ ហេដ្ឋិមំ ភាជនំ
ឯកទេសេនាបិ បដិច្ចិតព្ពន្ធិ យោជនា។

១៤១៧. ឧគ្សាដេត្វា ឧច្ចារេត្វា, ភាជនាទិ វិសុំ វិសុំ ឱរោបេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

១៤១៨. កាជភត្តន្តិ ភត្តកាជំ, ភត្តភវិតំ បិដកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឱនត្វា
ទេតីតិ សយំ ឱនមិត្វា ព្យាភដ្ឋិ ទេតិ។

១៤១៩. “តីសហត្ថោ”តិ ឥទំ តីសវតនមត្ថោ ចេ ហោតិ, “ទូរ”ន្តិ ន
បរិសន្តិកញ្ជោតិ ធស្សនត្ថមាហា។ គហិតេកស្មិន្តិ ឧភយកោដីសុ ឋបិតេ ទ្វេ
យដេ បដិគ្គហាបេតុំ ហត្ថចាសេ ឋិតេន ធាយកេន ធិយ្យមាជំ តីសហត្ថវេណុំ
បដិគ្គណ្ហាន្តេន យេន កេនបិ កាយប្បទេសេន វា កាយបដិពទ្ធនេ វា “ឥមំ
គណ្ហាមី”តិ អាភោកំ កត្វា មញ្ញាធិសុ យត្ថ កត្ថបិ ដុសិត្វា បដិគ្គហិតេតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តំ សព្ពន្ធិ តេសុ ទ្វីសុ យដេសុ បក្ខិត្ថំ សព្ពមេវ។ គហិតមេវាតិ
បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ, ធាយកស្ស ហត្ថចាសព្ពន្ធវេ គតត្តា ឥទំ តស្ស
កាយបដិពទ្ធន្តិ “ទូរ”ន្តិ សង្គា ន កាតព្វាតិ វេរុកោរេន ធិបេតិ។ “ទ្វីសុ យដេសុ
ភូមិយំ ឋបិតេសុបិ តត្ថ ពន្ធនវេជ្ឈយំ បដិគ្គណ្ហានមត្ថេនេវ បដិគ្គហិតំ
ហោតិ”តិ គណ្ហិបទេ វុត្ថំ។

១៤២០-២២. “កជសារកេ”តិ ឥមិនា ទោណិជលកាធយោ ឧបលក្ខិតា។
“និសីទតី”តិ ឥទំ “តិដ្ឋតី”តិ អាធិនំ ឧបលក្ខណំ។ មញ្ញាធិនិ ដុសិត្វាតិ ឯត្ថ

“អង្គុលីយាបី” តិ សេសោ។ យថាហា “បដិគ្គហណាសញ្ញាយ មញ្ញាធិនិ
អង្គុលីយាបី ដុសិត្វា បិតេន វា និសិន្នេន វា និបន្នេន វា” តិ អាធិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
២៦៥)។ បត្តសូតិ តថា ឋបិតេសុ សព្ពេសុ បត្តសុយេវ។ យញ្ញា ធិយតីតិ ឯត្ថ
“តថា បិតេនា” តិ សាមគ្គិយាលត្ថតិ។

មញ្ញាធិនុ អង្គុលីអាធិនា យេន កេនចិ ដុដ្ឋមត្តេបិ បដិគ្គហណាស្ស
រុហណាការំ ទស្សេត្វា ឥធានិ តទារោហណោនាបិ សិដ្ឋតីតិ ទស្សេត្តមាហា
“បដិគ្គហេស្សាមី” តិ អាធិ។ សចេ បន បដិគ្គហេស្សាមិច្ឆេវ មញ្ញាធិនិ អាវហិត្វា
និសីទតិ, ឆាយកោបិ ហត្ថចាសេ ឋត្វាន ទេតិ ចេ, តំ សព្ពំ គហិតំ ហោតីតិ
យោជនា។

កុច្ឆិយា កុច្ឆិ អាហាច្ឆ យេ បត្តា ភូមិយំ បិតា, តេសុ យំ យំ បត្តំ អង្គុលីយាបី
វា សូចិយាបិ វា ដុសិត្វា និសិន្នេ, តត្ថ តត្ថេវ ធិយមានម្បិ បដិគ្គណ្ហាតិ, វដ្ឋតីតិ
យោជនា។

១៤២៥. កដសារាទយោ សចេ មហាឆ្មា, បដិគ្គហណំ ន រុហយ្យាតិ វិកប្បោ
សិយាតិ តន្តិវត្តនត្ថមាហា “កដសារកេ” តិ អាធិ។ “មហាទ្គស្មី” តិ ឥមិនា
កដសារកស្ស បុន វេនេ ហេតុមាហា។ ហត្ថត្ថវំ នាម ហត្ថិបិដ្ឋេ អត្ថវិតព្ពំ
អត្ថរណំ។ អាធិ-សទ្ធន អស្សត្ថវរជ្ជត្ថរាជី សង្គណ្ហាតិ។ បិតបត្តសុ ធិយ្យមានំ
គណ្ហាតោ បដិគ្គហណារុហណាហេតុំ ទស្សេតិ “ហត្ថចាសស្មី វិជ្ជមានេ តូ” តិ។
តុ-សទ្ធា វុត្ថវិសេសមេវ ជាតេតិ។

១៤២៦. តត្ថជាតកបណ្ណេសូតិ រុក្ខេយេវ បិតេសុ បណ្ណេសុ។ គហេតុន្តិ
បដិគ្គហេតុំ។ “ន បនេតានី” តិ អាធិ យេន ហេតុនា ន វដ្ឋតិ, តស្ស ទស្សនំ។ ហិ-
សទ្ធា បសិទ្ធិ សូចេតិ។

១៤២៧. ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឧត្តិបិតុំ អសក្កណោយុំ អសំហារិយំ។
តាធិសេតិ តថាវុបេ, អសំហារិយេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ខាណ្តាពន្ធទិ ភូមិយំ
និខាតខាណ្តាកេ ពន្ធទិ។

១៤២៨. តិទ្គិណិកាតិ ចិញ្ចា។ អាទិ-សន្នេន តថា ខុទ្ទកានំ
កធម្មបុប្ផបណ្ណាធិនំ គហាណំ។ “តិទ្គិណិកាធិបណ្ណេសូ”តិ វចនតោ សាខាសុ
បដិគ្គហាណំ វុហតីតិ ធន្ទំ។ ភូមិយំ បត្តជេសូតិ យោជេតព្ពំ។ យថាហ “ភូមិយំ
អត្ថតេសុ សុខុមេសុ តិទ្គិណិកាធិបណ្ណេសុបិ បដិគ្គហាណំ ន វុហតី”តិ (ចាចិ.
អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤២៩. បរិវេសកោតិ ឆាយកោ។

១៤៣០. អសេសតោ បុញ្ញិទ្វាតិ យោជនា។

១៤៣១. បដិគ្គហេត្វាវាតិ បត្ថំ បដិគ្គហេត្វាវ។ ភិក្ខា គហេតព្ពាតិ
សម្ពន្ធា។

១៤៣២. អបដិគ្គហិតេតិ ឯត្ថ “បត្ថេ”តិ សេសោ។ តំ បច្ឆា បដិគ្គហេត្វា
បរិភុញ្ញតោ អនាបត្តិតិ យោជនា។

១៤៣៣. អនាទិយិទ្វាតិ អគ្គហេត្វា, តស្មី វចនេ អាទរំ អកត្វាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។

១៤៣៤. អញ្ញស្ស អនុបសម្មន្នស្ស។

១៤៣៦. បុត្តាកោតស្ស អនុបរសេន “សាមណេស្ស តំ ទត្វា... បេ... បន
វដ្តតិ” តិ វុត្តំ។ យស្មា បន តំ “អញ្ញាស្ស ទស្សមី” តិ ចិត្តប្បាទមត្តេន បរសន្តកំ
នាម ន ហោតិ, តស្មា តស្ស អទត្វាបិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។

១៤៣៧-៨. ភិក្ខុនោតិ អញ្ញាស្ស ភិក្ខុស្ស។ ភត្តស្សាតិ
កញ្ញិកាទិព្រវមិស្សភត្តមាហា។ ឧប្បវត្តិ ឧបរិ ប្បវត្តិ។ កញ្ញិកន្តិ អារនាហំ,
ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្ថា វិរតក្កាទិព្រវំ សង្កហិតំ។ បរាហេត្វាតិ មត្តកតោ
បលាបេត្វា។ អន្តោ បរិជ្ជំ សចេ តន្តិ តំ វជំ យទិ ភត្តស្ស អន្តោ បរិជ្ជំ ហោតិ។
បដិគ្គហេតព្ពន្ធិ អនុបសម្បន្នេ អសតិ ហត្ថតោ អមោចន្តេនេវ យត្ថ
អនុបសម្បន្នោ អត្ថិ, តំ តត្ថ នេត្វា បដិគ្គហេតព្ពំ។

១៤៤០. អបនិយាវាតិ ឯត្ថ “ជូល” ន្តិ ឥទំ “សុខុមំ ចេ” តិ
វត្ថុមាណិបរិយាយតោ លព្ពតិ។ សភត្តំ អបនិយាតិ សម្ពន្ធា។ យថាហ
“ឧបរិកត្តេន សទ្ធិ អបនេតព្ពំ, បដិគ្គហេត្វា វា ភុញ្ញតព្ព” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៤១. ថេរោតិ ពិន្ទុ។ ថេរោ... បេ... វដ្តតិ ឯត្ថ យថា បឋមតរំ បតិចថេវេ
នោសោ នត្តិ, តថា អាកិរិទ្វា អបនេន្ទានំ បច្ឆា បតិចថេវេបិ អភិហជត្តា នេវត្តិ
នោសោ។

១៤៤២-៤. ចរុកេនាតិ ខុទ្ទកឧក្ខលិយា។ តតោ ចរុកតោ។ មសីតិ
ជល្លិកាអាទិកា ភស្មា។ ភាជនេតិ ភាជនបត្តាទិភាជនេ។ តស្ស ចាតិ តស្ស
មសិអាទិនោ ច។

អនន្តរស្ស ភិក្ខុស្ស ធីយមាណំ យំ បត្តតោ ឧប្បតិទ្វា ឥតរស្ស ភិក្ខុនោ បត្ត
សចេ បតតិ, តំ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ, តស្មា វដ្តតេវាតិ យោជនា។
“ធីយមាណ” តិ ឯត្ថ “ភត្តាទិកំ យំ កិញ្ញី” តិ បករណតោ លព្ពតិ។ វដ្តតេវា យន្តិ

ឯត្ថ “វដ្តតេវ អយ”ន្តិ បទច្បងនា ន កាតត្តោ “អយ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនិយស្ស
អភាវតោ។ តស្មា វ-កាវោ កាថាធន្តវសេន ធីយំ កត្វា វុត្តាតិ វេទិតត្តោ។

១៤៤៥-៦. ចាយាសស្សាតិ ឯត្ថ បូរណយោគេ សាមិវចនំ, ចាយាសេនាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឧណ្ហាតោតិ ឧណ្ហាត្តា។ ន សក្កតីតិ ន សក្កោតិ។ មុខវដ្តិយំ វដ្តតីតិ
មុខវដ្តិ ឧក្ខិបិត្វា ហត្ថេ ដុសាបិតេ គណ្ហិតុំ វដ្តតិ។ តថា មុខវដ្តិយា គហេតុំ ន
សក្កា ច, អាធារកេនបិ គហេតត្តោតិ យោជនា។

១៤៤៧-៨. អាហរិយមាណំ វា នេវ ជាតាតិ, ធីយមាណំ វា ន ជាតាតីតិ
យោជនា។ កាថាធន្តវសេន “ជាតតី”តិ វស្សោ កតោ។ អាភោគន្តិ “គណ្ហាមី”តិ
អាភោគំ។ យថាហ មហាបជ្ជិយំ “អាភោគមត្តមេវ ហិ ឯត្ថ បមាណ”ន្តិ (ចាចិ.
អដ្ឋ. ២៦៥)។ “កាយេន វា កាយបដិពទ្ធន វា បដិគ្គណ្ហាតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)
វុត្តត្តា បត្តំ គហេត្វា និសិន្នត្តា “កាយបដិពទ្ធន គណ្ហាស្សាមី”តិ អាភោគំ
កត្វាតិបិ យុដ្ឋតេវ។

១៤៤៩. “ហត្ថេន មុញ្ចិត្វា”តិ ឥទំ “អាធារកម្មិ វា”តិ ឥមិនាបិ យោជេតត្ថំ។
“ចាទេន បេល្លេត្វា”តិ ឥមិនា បន “អាធារក”ន្តិ ឥទមេវ យោជេតត្ថំ។ យថាហ
“ហត្ថេន អាធារកំ មុញ្ចិត្វា ចាទេន បេល្លេត្វា និទ្ទាយតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។
បេល្លេត្វាតិ បីឡេត្វា, អក្កមិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤៥០. កមិ-ធាតុស្ស មជ្ឈេ “អក្ក”ឥតិ បទច្បងនា យតិហ៊ាននោសោតិ។

“សិលោកេ និយតជ្ជានំ, បទច្បងំ យតី វិទូ;
តទបេតំ យតិព្ពជ្ជំ, សវនុព្ពេជនំ យថា”តិ។ -

ធនាគារ វុត្តលក្ខណតោ សិទ្ធិតាយ ទោសោយថា នហោតិ, តថាវិចារេត្វា
គហោតត្ថំ។ កេចិ បនេត្ថ វ-ការាភមស្ស បច្ចយការវត្តា តំសហិតោ ម-ការោ
តគ្គហាលោន សង្កយ្ហតីតិ ឧភយបក្ខភាគីតិ ធាតុបច្ចយានំ មជ្ឈេយតិយា
វដ្ឋិតត្តា នទោសោតិ បរិហារន្តិ។ ជាគរស្សប័តិ អនិទ្ទាយន្តស្សប័តិ។
អនាទរោតិ អនាទរការោ។

១៤៥១. តស្មាតិ តថា គហាលាស្ស អនាទរការតោ។ តន្តិ តំ អាធារកំ
ចារនេន អក្កមិត្វា បដិគ្គហាលាញ។ ធិយមានន្តិ ធាយកេន បដិគ្គហាបិយមានំ។
បតតីតិ បដិគ្គហាកស្ស ហត្ថំ អនុសិត្វា រដោរបិតាយ សុទ្ធក្ខមិយា វា
បទុមិនិបណ្ណាធិសុ វា បតតិ។ យថាហា “យំ ធិយ្យមានំ ធាយកស្ស ហត្ថតោ
បរិគឡិត្វា សុទ្ធាយ ក្ខមិយា វា បទុមិនិបណ្ណាវត្ថុកដសារកាធិសុ វា បតតិ, តំ
សាមំ គហោត្វា បរិភុញ្ញតុំ វដ្ឋិតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ សរជាយ ក្ខមិយា បតិតេ
រជំ បុញ្ញត្វា វា ដោរិត្វា វា បដិគ្គហាបេត្វា វា បរិភុញ្ញតព្ពន្ធពំ អដ្ឋកថាយំ បន
“សរជាយ ក្ខមិយំ បតតី”តិអាធិនា ធស្សិតំ។ គហោតុន្តិ វត្ថុ “ភុញ្ញតុ”ន្តិ ច
វដ្ឋិតីតិ វត្ថុ “បរិច្ចត្ថំ ធាយកេហី”តិ ច សេសោ។ យថាហា “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ
យំ ធិយ្យមានំ បតតិ, តំ សាមំ គហោត្វា បរិភុញ្ញតុំ។ បរិច្ចត្ថំ តំ ភិក្ខុវេ
ធាយកេហី”តិ (ចូឡវ. ២៧៣)។ “យំ ធិយ្យមានំ បតតី”តិ អវិសេសេន វុត្តត្តា
ចត្វសុបិ កាលិកេសុ អយំ នយោ វេទិតញោ។

១៤៥២. អញ្ញោហារិកនយំ ធស្សេតុមាហា “ភុញ្ញត្តាន”ន្តិ។

១៤៥៣-៤. តំ មលំ។ តេស្វតិ ឧប្បអាធិសុ វត្ថុសុ។ តន្តិ មលមិស្សកំ
ឧប្បអាធិកំ វត្ថុ។ ន បញ្ញាយតីតិ ន បន បញ្ញាយតិ។ តស្មិន្តិ ឧប្បអាធិវត្ថុស្មី។

១៤៥៥. និសនោទុក្ខលាទីនន្តិ អាទិ-សន្តេន និសននោតមុសលាទីនំ
គហណាំ។

១៤៥៦. វាសិយា ឧបលក្ខណត្តា តជ្ជាតិកំ យំ កិញ្ចំ សត្តម្បិ គហេតត្ថំ។
ឡើតិ អនុបសម្បន្នេន តាបិតឡើ, ឥទំ ឧបរិ អាមកស្ស វិសុំ គហណេន
វិញ្ញាយតិ។ នីលីកាតិ នីលវណ្ណំ។ សត្តកេវិយ និច្ចយោតិ សត្តេន ឧដ្ឋិតមលេ
ឧប្បខណ្ឌោវិយ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ញិតព្ពន្ធិវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

១៤៥៧. តន្តិ តំ អគ្គិសន្តត្ថវាសិអាទី, តាបវត្ថុតោ វាសិ គហេតត្ថា។

១៤៥៨. តន្តិ តំ ហត្ថាទិកាយាវយវំ វា ចីវរំ វា ធាវិត្វា
បតិភកិលីដ្ឋជលមិស្សមោទនំ។ រុក្ខមូលាទីសុ និសីទិត្វា ភុញ្ញន្តស្ស បត្តាទីសុ
រុក្ខបណ្ណាទី ធាវិត្វា បតិភកិលីដ្ឋាទកេបិ ឯសេវ វិនិច្ឆយោតិ ទស្សេតុមាហា
“ឯសេវា”តិអាទិ។

១៤៦០. ជលំ សចេ សុទ្ធិំ បតតិ, វដ្តតីតិ យោជនា, “រុក្ខតោ”តិ លព្ពតិ។
អញ្ញោកាសេ ច សចេ សុទ្ធិំ តោយំ បតតិ, វដ្តតីតិ ឯត្ថ “អាគាសតោ”តិ
លព្ពតិ។ ឧភយត្ថាបិ រុក្ខបណ្ណាសុ, អាគាសេ ច វជស្ស បឋមមេវ វស្សោទកេន
ធាវិតត្តា អាហា “សុទ្ធិ”ន្តិ។

១៤៦១. អប្បបន្តេនាតិ អដុសន្តេន។ តស្ស សាមណោវស្ស។

១៤៦២. បត្តន្តិ អនុបសម្បន្នស្ស បត្តំ។ ធុបិត្វាតិ
អនុបសម្បន្នបត្តកតោទនំ ជុសិត្វា។ តំ អត្ថនោ បត្តេ ភត្តំ។ យថាហា
“អប្បដិគ្គហិតេ ឱទនំ ធុបិត្វា បុន អត្ថនោ បត្តេ ឱទនំ គណ្ណាន្តស្ស ឧគ្គហិតកោ
ហោតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៦៤. បន្ទាតិ តស៊ី គហិតេបិ អគហិតេបិ បន្ទា។ តំ បដិគ្គហិតកោដនំ។

១៤៦៧. តស្ស អត្ថនោ បត្តកតស្ស ភត្តស្ស។

១៤៦៨. បរេនាតិ អប្បដិគ្គហិតបត្តេន។

១៤៦៩-៧០. “យាគុអាទីនំ បចនេ ភិក្ខុនំ ភាជនេ” តិ សម្ពុទ្ធា។ បចន្តិ ឯត្ថាតិ បចនំ, ភាជនំ។ ភាជនូបរិ ហត្ថេសុ សាមណោស្សាតិ ភាជនស្ស ឧបរិ កតេសុ សាមណោស្ស ហត្ថេសុ។ បតិ តំ ហត្ថតោ តស្មិន្តិ តស្ស សាមណោស្ស ហត្ថតោ បរិកឡិក្ខា តស្មី ភាជនេ បតិ តំ។

១៤៧១. “ន ករោតិ អកប្បិយ” ន្តិ ឯត្ថ ការណាមាហ “បរិច្ចត្តញ្ញំ ត” ន្តិ។ តញ្ញំ យស្មា បរិច្ចត្តំ, តស្មា អកប្បិយំ ន ករោតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ អកត្វាតិ យថាវុត្តបការេន អកត្វា។ អាកិរតេវ ចេតិ សចេ ភាជនេ អាកិរតិ ឯវ។ តំ តថា បក្ខិក្ខំ ភត្តភាជនំ។ និរាមិសំ កត្វាតិ តត្ថ បតិ តំ អាមិសំ យថា ន តិជ្ជតិ, ឯវំ ឆោវិក្ខា ភុញ្ញតព្ពន្ធិ សម្ពុទ្ធា។

១៤៧២-៣. កុដន្តិ យជំ។ អារវ្មេតីតិ កុដំ នាមេត្វា យាគុំ អាសិញ្ចាតិ។

១៤៧៤. ហត្ថេតិ ទ្វេ ហត្ថេ។ តត្ថាតិ តត្ថ ភូមិយំ បបិតេសុ ទ្វីសុ ហត្ថតលេសុ។

១៤៧៥-៦. ឯកស្ស គហឡាបកំ ចេ ការន្តិ ថាមមជ្ឈិមេន ឯកេន បុរិសេន ឧក្ខិបនប្បមាណំ ការំ សចេ ភវេយ្យ។ “តថា” តិ ឥមិនា “ឯកស្ស គហឡាបកំ ការ” ន្តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។

១៤៧៧. លក្ខន្តិតិ ឱលម្ពន្តិ។ តត្ថាតិ តស្មី មញ្ចប័យេ។ វដ្តតេវាតិ ឧត្តហិតកំ
ន ហោតីតិ ធិបេតិ។

១៤៧៨. សម្មជ្ជន្តាតិ សម្មជ្ជន្តោ។ យដ្ឋេតីតិ អសញ្ញាច្ច សម្មជ្ជនិយា ដុសតិ។

១៤៧៩. តំ ញាតិ បដិគ្គហិតភាវំ ញាតិ។ វេបេតុំ វដ្តតិ ឧត្តហិតកំ ន
ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤៨០. តន្តិ បដិគ្គហិតសញ្ញាយ គហិតំ តំ អប្បដិគ្គហិតំ។ អញ្ញាថា បន ន
កត្តត្ថន្តិ អបិហិតំ បិណតុញ្ច បិហិតំ វិវិតុញ្ច ន វដ្តតីតិ អត្ថោ។

១៤៨១. ពហិ វេបេតិ ចេតិ យទិ បុព្វេ វេបិតជ្ជានតោ ពហិ វេបេតិ។ តេនាតិ
ពហិ វេបេត្វា មុត្តហត្ថេន តេន ភិក្ខុនា។ តន្តិ ពហិ វេបិតំ ហត្ថតោ មុត្តំ។
ញាតិ អប្បដិគ្គហិតភាវំ ញាតិ។ តំ តថា ញាតិ វេបិតំ។

១៤៨២-៣. ឧដ្ឋេតិ យទិ កណ្ឌិកាតិ សចេ កណ្ឌិកា សញ្ញាយតិ។
សិទ្ធិវេរាទិកេតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន បិប្ផលិអាទិនំ គហណាំ។ មូលេតិ
បញ្ចមូលាទិកេ មូលេ។ យុណាចុណ្ណន្តិ យុណាចាណាកេហិ ឧប្បាទិតចុណ្ណាំ។
“តថា”តិ ឥមិនា “ឧដ្ឋេតិ”តិ កិរិយំ បច្ឆាមសតិ។ តំសមុជ្ជានតោតិ
បដិគ្គហិតតេលាទីសុ សមុប្បន្នត្វា។ តញ្ញោវាតិ បវុច្ឆតីតិ បឋមបដិគ្គហិតំ
តមេវ តេលាទិកន្តិ វុច្ឆតិ។ តេនាថា “បដិគ្គហណ...បេ.... នវិដ្ឋតី”តិ។

១៤៨២-៥. កោចិ បុគ្គលោតិ សាមណោភមិកាទីសុបិ យោ កោចិ សត្ថោ។
តាលបិណ្ឌិន្តិ តាលកណ្ឌិកំ ជលំ។ អញ្ញោ ភូមដ្ឋោតិ ភូមិយំ បិតោ អញ្ញោ
កោចិ បុគ្គលោ ឥតី វា បុរិសោ វា។

១៤៨៦. ជិត្តត្វាតិ ជិត្តំ កត្វា។ វតីន្តិ ហត្ថចាសប្បហោនកតហលវតី។
យថាហ “ហត្ថចាសេ សតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ ធន្នាកេ អដុស្តិវាតិ
យត្ថកេន គមនវេកោ និព្វាយតិ, ឯត្ថកំ, បហរណតោ វតីធន្នាកេ វា
អប្បហរិវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បហរិវា ឋត្វា គច្ឆតិ ចេ, នវដ្ឋតិ។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “មយំ បន ‘យំ ហំនំ បហដំ, តតោ សយំ បតិភមិវ’ ហោតី”តិ
តក្កយាម។ តស្មិម្បិ អដ្ឋត្វា គច្ឆន្តេ យុដ្ឋតិ សុដ្ឋយាតកតោ បវេដ្ឋត្វា ពហិ
បតិភកណ្ណំ វិយា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៨៧-៨. ចាការោតិ ឯត្ថ “វតី វា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) អដ្ឋកថាយំ
អាគតត្ថា ឥទំ អធិការតោ គហេតព្ភំ។ “ន បុដុលោ”តិ ឯត្ថ អធិប្បតប្បមាលំ
ធស្សេតុមាហ “អន្តោ...ចេ... បហោតិ ចេ”តិ។ “ឧទំ ហត្ថសតំ គត្វា”តិ ឥមិនា
ធាយកស្ស ធាតុមិច្ឆាយ អាកាសំ តំ ឧក្ខិបិវា វិស្សជ្ជការំ ញាបេតិ។
សម្បត្តន្តិ ហត្ថប្បត្តំ។ គណ្ណតោតិ បដិគ្គហណាសញ្ញាយ គណ្ណតោ។

១៤៨៩. “សាមណោ”ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណាន្តិ គិហិនោបិ គហាលំ។ តត្ថេវាតិ
ខន្ធួ ឯវ។ និសិដ្ឋោ សាមណោរោ។

១៤៩១-២. ជលីនី សាខន្តិ ជលវតី សាខំ។ “ខាទិតុ”ន្តិ ឥទំ “ចិត្ត
សមុប្បន្នេ”តិ ឥមិនា យោជេតព្ភំ។ សចេ ជលំ ខាទិតិ, ឯវំ ខាទិតុំ វដ្ឋតីតិ
យោជនា។ មក្ខិកានំ និវារត្តន្តិ មក្ខិកានំ និវារេតុំ។

១៤៩៣. ធាយត្ថញ្ច មក្ខិកា និវារេតុញ្ច គយ្ហមាធា ជលសាខា
សុខបរិភោគត្ថាយ កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គហិតា ចេ, ខាទិតុមិច្ឆាយ សតិ
បុន អប្បដិគ្គហិតាបិ វដ្ឋតីតិ ធស្សេតុមាហ “កប្បិយំ បន ការេត្វា”តិ អាទិ។

១៤៩៤-៥. “តំ សោ បដិគ្គហាបេត្វា” តិ វគ្គមាណត្តា “គហេត្វា” តិ ឥទំ
អប្បដិគ្គហាបេត្វា គហណំ សន្ទាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ភំ។ តំ បដិគ្គហិតន្តិ ឯត្ថ “បេ
បុព្វមេវា” តិ សេសោ។

១៤៩៦-៩. ភិក្ខុស្ស ចាថេយ្យតណ្ហាលេតិ សម្ពុត្តោ។ សោតិ សាមណោវោ។
ឥតវេហិតិ ភិក្ខុនា គហិតេហិ អត្តនោ តណ្ហាលេហិ។

ទ្វីសុ បត្តេស្វតិ ឧបលក្ខណំ។ ពហូសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនាលទ្ធិ ភិក្ខុនំ
ធាតុតេហិ លទ្ធិ អត្តនា គហេត្វា អញ្ញេសំ ទានវសេន ពហុន្ទម្បិ ទាតុំ វុដ្ឋតីតិ
អដ្ឋកថាយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥ អត្ថតោ សមាទំ) វុត្តំ តមេវ ទស្សេតុមាហា “យាគុំ
ភិក្ខុស្ស” តិ អាទិ។ “អាវុសោ តុយ្ហំ យាគុំ មយ្ហំ ទេហិតិ ឯវំ ថេវេហិ បដិចាជិយា
យាចិត្វាបិ បិវិតុំ វុដ្ឋតិ, សព្វេហិ សាមណោស្ស សន្តកមេវ ភុត្តំ ហោតិ” តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ សាមណោស្ស បីតត្តាតិ ឯត្ថ
“យាគុយា” តិ ឥទំ អធិការតោ លព្ពតិ។

១៥០០. ឥមស្សាតិ ចាថេយ្យតណ្ហាលហារកស្ស។ “នវិសេសតា” តិ ឥមិនា
វិសុំ អវត្តព្ពតំ ធិបេតិ។

១៥០១. អស្សវិសេសស្សាតិ យថាវុត្តវិនិច្ឆយវិសេសស្ស វិសុំ វត្តព្ពកាវេតិ
សេសោ។ តស្សាតិ សាមណោតណ្ហាលហារកស្ស ភិក្ខុស្ស។ សាលយភាវន្តិ
អត្តនា បាជតណ្ហាលេសុ បរិក្ខិណេសុ “ឥទំ អម្ពាភម្បិ បទស្សតី” តិ
សាលយភាវោ។ ឆាយាធិនមត្តាយ គយ្ហមាធាយ សាខាយ ឥមិស្សា ជលំ
ខាទិតុកាមតាយ សតិ ខាទនារហន្តិ អាលយស្ស កាតុំ សក្កុណោយ្យត្តា
អយម្បិ អវិសេសោតិ វិញ្ញាយតិ, តត្ថ សម្ពុវន្តំ បនវិសេសំ ទស្សេតុមាហាតិ
វុត្តំ យុដ្ឋតិ។

១៥០២-២. និទ្ទាលេខុំ ន សក្កោតិទិ និទ្ទាលេខា សក្ការា អបនេតុំ ន
សក្កោតិ។ បេលកោតិ ធូឡសាមណេរោ។ បក្កកាលស្មីវិវិត្វា បក្កតា
ញាតញ្ចាតិ យោជនា។ បិ-សន្ថោ បន-សន្ថេត្ថេ។ ឌីរោបេត្វាតិ ឧទ្ធនតោ
ឌីរោបេត្វា។ បុព្ពតណ្ហាលដោវនត្ថាយ កតបដិគ្គហណាស្សេវ បមាណត្ថា អាហា
“ន បច្ឆស្ស បដិគ្គហណាការណា”ន្តិ។ អស្សាតិ កោជនស្ស។

១៥០៥. ការីតន្តស្ស ទិកម្មកត្តា អាហា “ឧទ្ធនំ សុទ្ធភាជន”ន្តិ, ឧទ្ធនេតិ វុត្ថំ
ហោតិ។

១៥០៦. កោបីតិ អនុបសម្មន្នោ។ តេនភិក្ខុនាតិ ឧទ្ធនំ សុទ្ធភាជនំ
អាហេបេត្វា យេន អគ្គិ កតោ, តេនភិក្ខុនា។ ឥនព្វា ឧបលក្ខណំ អញ្ញេនបិ ន
កាតព្វត្ថា។

១៥០៧. បច្ឆាតិ តណ្ហាលបក្ខេបតោ បច្ឆា។ តំ យាគុំ។ សេច បចតីតិ អគ្គិ
ករោន្តោ បចតិ។ សាមចាកា ន មុច្ឆតីតិ តំ យាគុំ បិវន្តោ សាមចាកទុក្កដតោ
ន មុច្ឆតិ។

១៥០៨. វល្លិយា សហ តត្ថ វល្លិយំ ជាតំ ដលំ កិញ្ចិ ឦសកម្មិ ចាលេតិ,
តតោលទ្ធិំ កិញ្ចិ ដលំ តស្សេវ ភិក្ខុនោ ន វដ្តតីតិ យោជនា, តំ បរិភុញ្ញតោ
ទុរុបចិណ្ណាទុក្កដំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តស្សេវាតិ ឯវការេន អញ្ញេសំ វដ្តតីតិ
ធិបេតិ។

១៥០៩. បរាមជ្ឈន្តិ អាមសិវុតុំ។ អបស្សយិតុន្តិ អវលម្ពិតុំ, អបស្សនំ វា កាតុំ។
“កិរា”តិ ឥមិនា កេវលំ មហាបច្ឆិយំ (ចាបិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្ថភាវំ សូចេតិ។

១៥១០-១. តត្ថាតិ តស្មី តេលេ។ ហេតុន សណ្ឋាសគ្គហណំ អមុញ្ញោនេ។ តំ តេលំ។

១៥១៥-៦. លោណកិច្ចន្តិ អលវណ្ណានេ លោណាន កាតព្វកិច្ចំ។ សន្និហិតសេសកាលិកសម្មិស្សំ យាវជីវីកំ វិយ សមុទ្ទោទកស្ស អសន្និដិការំ ធស្សេតុមាហា “យាវជីវីកសម្ពាត”ន្តិអាទិ។ កាលវិនិម្មត្តន្តិ អកាលិកំ, ចតុសុ កាលិកេសុ អសន្និហិតន្តិ អត្ថោ។

១៥១៧. ហិមស្ស ករកាតិ ហិមោទកស្ស មុត្តាវិយ បត្តិនសត្វា។ ពហលម្បិ ចាតិ បក្ខិត្តជ្ជានេ មុខេ វា កទ្ទមវណ្ណាស្ស អបញ្ញាយនប្បមាណាពហលំ ចានីយញ្ច។ អប្បជិត្តហិតំ វដ្ឋតិ។ សចេ កទ្ទមវណ្ណំ បញ្ញាយតិ, នវដ្ឋតិ។ យថាហា “សចេ បន មុខេ ច ហេតុ ច លក្ខតិ, នវដ្ឋតិ, បដិគ្គហេត្វា បរិភុណ្ឌិតព្វ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៥១៨. កសិភជ្ជានេតិ កដ្ឋជ្ជានេ។ នវដ្ឋតិ អប្បជិត្តហិតំ។ ឯវំ សព្ពត្ត។

១៥១៩. សោញ្ញោ ទុក្ខោកាហានជលាសយោ។ “អាវាដោ”តិ កេចិ។ កកុដោតិ អដ្ឋនោ។

១៥២០. ចានីយស្ស យដេតិ ចានីយយដេ។ តំ ចានីយយដំ។

១៥២១. វាសត្ថាយ បុច្ឆានិ វាសបុច្ឆានិ។ តត្ថាតិ តស្មី ចានីយយដេ។ កមល្លិកាស្វតិ ចាជលិកុសុមាធិហិបិ សហ កណ្ណាកមល្លិកាសុ។ ទិន្នាស្វតិ ចានីយេ បក្ខិត្តាសុ។

១៥២២. វិសតីតិ អន្តោគលំ បរិសតិ។ តេនេវ អដ្ឋកថាយំ “អប្បជិត្តហេត្វា បរិភំ បដិគ្គហេតព្វ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តំ។ ឥទំ អដ្ឋកថាវចនំ “អញ្ញាត្រ

ឧទកន្តចោនា"តិ (ចា. ២៦៦) ចាឡិយា វិរុដ្ឋតីតិ ចេ? នវិរុដ្ឋតិ។ សា ហិ
កេវលំ ទន្តកិច្ចំ សន្ធាយ វុត្តា, ឥទំ រសំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។ តេនេវ តទន្តរំ
“អជានន្តស្ស រសេ បរិវេដ្ឋបិ អាបត្តិយេវ។ អចិត្តកញ្ចំ ឥទំ សិក្ខាបទ”ន្តិ (ចា. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តំ។ តស្ស សិក្ខាបទស្ស អចិត្តកតា “អប្បជិគ្គហិតកេ
បជិគ្គហិតសញ្ញា”តិ អាទិកាយ ចាឡិយា កប្បិយសញ្ញានោបិ ចាចិត្តិយស្ស
វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ បសន្នោទកស្ស បន អប្បជិគ្គហេត្វាបិ ចាតព្ពតាយ
ទន្តកដ្ឋេន សទិសត្តា ឯកយោគនិទ្ធិដ្ឋានំ សហេវ បវត្តតិ វិញ្ញាយតិ។ ឧទកស្ស
ច ទន្តចោនស្ស ច តុល្យនោសេន ភវិតព្ពន្តិ។

១៥២៣. មុត្តោទកសិដ្ឋាណិកាទិទ្រវ អស្សុឱវាទិទ្រវស្ស
អាចោទាតុប្បការត្តា, កណ្តាមលាទិនោ យនទព្ពស្ស បថវិទាតុប្បការត្តា
“សវីរវេដ្ឋសុ ភូតេសូ”តិ ឥមិនា ឱវាទិមាហា។ “កិ”ន្តិ ឥទំ នវុដ្ឋតីតិ បទេនបិ
យោជេតព្ពំ។ កប្បាកប្បិយមំសានន្តិ ឯត្ថ “សត្តាន”ន្តិ សាមត្តិយា លព្ពតិ។

១៥២៤. លោណន្តិ ឯត្ថ “ឯតំ សព្ពម្បី”តិ ឥទំ អធិការតោ លព្ពតិ។

១៥២៥. ឯត្តាតិ ឯតេសុ យថាវុត្តេសុ កណ្តាមលាទីសុ។

១៥២៨. ចត្តាវិវិកដានីតិ មហាវិកជំ នាម ភូមំ, មត្តិកា, មុត្តំ, នាវិកា ចាតិ
វុត្តានិ ចត្តាវិវិកដានិ។ តានិ ហិ វិរុដ្ឋានិ សប្បវិសានិ កតានិ វិហតានីតិ
“វិកដានី”តិ វុច្ឆន្តិ។ នត្តិ ទាយកោ ឯត្តាតិ នទាយកំ, ហំ, តស្មី។ “ន អ នោ មា
អលំ បដិសេធ”តិ វុត្តត្តា បដិសេធវាចិនា ន-សទ្ធន សមាសោ, “អទាយកេ”តិ
ឥមិនា អនត្តន្តរំ។ ឥធ ទុព្ពចោ ច អសមត្តោ ច អសន្តោ នាមាតិ អដ្ឋកថាយំ
(ចា. អដ្ឋ. ២៦៥; កដ្ឋ. អដ្ឋ. ទន្តចោនសិក្ខាបទវណ្ណានា, អត្ថតោ សមាជំ) វុត្តំ។
ឥទំ កាលោទិស្សំ នាម។

១៥២៩. បដិវិន្ទិ អកប្បិយបដវី។ តុរុន្តិ អល្លរុក្ខំ។ ឥមិនា សប្បទដ្ឋកាលេ
អសតិ កប្បិយការកេវិកជត្ថាយ អត្ថនា ច កត្តព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។

១៥៣០. អរោទគាហតោតិ វិលុម្បិទ្វា គណ្ណានតោ។ “តស្ស”តិ ឥទំ សព្វេហិ
ហេតុបទេហិ យុជ្ជតិ។ តស្សតិ អប្បដិគ្គហិតស្សតិ អត្តោ។ អបរស្ស
អភិក្ខុកស្ស ទានេន ចាតិ យោជនា។ “អភិក្ខុកស្ស”តិ បនវិសេសនេន
ឧបសម្បទ្ធស្ស ទិន្នេ បដិគ្គហណំ នវិជហតីតិ ទីបេតិ។ សព្ពន្ធិ យថាវុត្ថំ
កាយេន គហណាទិប្បការស្ស កល្យំ គហិតំ។ ឯវន្តិ ឥមិនា និយាមេន។

១៥៣១. ទុរុបចិណ្ណោតិ ទុដ្ឋ ឧបចិណ្ណោ ទុរាមជ្ជេ, អប្បដិគ្គហិតស្ស
អាមិសភត្តភាជនាទិនោ កីឡាវសេន ហត្ថេន បរាមសេន ច តត្ថជាតកដលីនី
សាខាយ វា វល្លិយា វា គហេត្វា ចាលេន ចាតិ អត្តោ។ ឧគ្គហិតស្ស គហណោតិ
អប្បដិគ្គហិតការំ ញាត្វាវ គហិតស្ស កស្សចិ វត្ថុនោ បដិគ្គហណោ ច។
អន្តោវុត្ថេ ចាតិ អកប្បិយកុដិយា អន្តោ បេត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបិតេ ច។
សយំបក្កេ ចាតិ យត្ថ កត្តចិ អត្ថនា បក្កេ ច។ អន្តោបក្កេ ចាតិ
អកប្បិយកុដិយា អន្តោយេវ បក្កេ ច។ ទុក្កដំ និទ្ធិដ្ឋន្តិ សម្ពុន្ទោ។

១៥៣២-៣. បដិគ្គហិតកេ តស្មី បដិគ្គហិតសញ្ញិស្សតិ សម្ពុន្ទោ។ ទន្តហោនំ
ទន្តកដ្ឋំ។

១៥៣៤. ភិក្ខុនីនន្តិ ភិក្ខុនោ ច ភិក្ខុនិយា ច ភិក្ខុនីនំ,
ឯកទេសសរូបេកសេសោ។ ឯត្ថ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ វិនិច្ឆយោ
នវមជ្ឈិមថេវភិក្ខុនីនំ យតោ អវិសេសេន ឥច្ឆិតព្ពកោ, តតោ តស្មា ហេតុនា
សកលោ អយំ វិនិច្ឆយោ អសមាសតោ មយា កថិតោតិ យោជនា។
កុសលត្ថិកាទីសុ វិយ អត្ថសាកល្យស្ស អត្ថសង្ខេបតោវ វត្ថុំ

សក្កុណោយ្យត្តា “សកលោ”តិ វត្ថាបិ កថាយ វិត្តាវតការំ ទស្សេតុមាហ
“អសមាសតោ”តិ។

ទន្ធចោនកថាវណ្ណាន។

កោជនវគ្គោ ចតុត្ថោ។

១៥៣៥. “អបេលកាជីន”ន្តិអាជីសុ “អបេលកោ នាម យោ កោចិ
បរិញ្ញាជកសមាបន្នោ នក្កោ”តិ (ចាចិ. ២៧១) បទភាជនេ វុត្ថំ, តទដ្ឋកថាយ
“បរិញ្ញាជកសមាបន្នោតិ បព្ពដ្ឋំ សមាបន្នោ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៦៩) វុត្ថំ, តស្មា
អបេលកបព្ពដ្ឋមុបគតោយេវេត្ថ អបេលកោ នាម។ អាជិ-សទ្ទេន
“បរិញ្ញាជកស្ស វា បរិញ្ញាជិកាយ វា”តិ (ចាចិ. ២៧០) មាតិកា-គតេ ទ្វេ
សង្កណ្ណាតិ។ ឥមេសុ ច ធ្វើសុ “បរិញ្ញាជកោ នាម ភិក្ខុញ្ច សាមណោវញ្ច បេបេត្វា
យោ កោចិ បរិញ្ញាជកសមាបន្នោ”តិ (ចាចិ. ២៧១) វុត្ថោ បរិញ្ញាជកោ នាម។
“ភិក្ខុនិញ្ច សិក្ខុមានញ្ច សាមណោវញ្ច បេបេត្វា យា កោចិ
បរិញ្ញាជិកសមាបន្នោ”តិ (ចាចិ. ២៧១) វុត្ថោ បរិញ្ញាជិកា នាមាតិ គហេតញ្ច។
បរិញ្ញាជកា បនេត្ត ធន្នាយេវ គហេតញ្ច។ ទេន្តស្សាតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្ស”តិ
បករណតោ លព្ពតិ, ឯត្ថ “កាយាទិនា”តិ សេសោ។ យថាហ “ទទេយ្យាតិ
កាយេន វា កាយបជិតទ្ទេន វា និស្សគ្គិយេន វា ទេតី”តិ (ចាចិ. ២៧១)។

១៥៣៦. តិកចាចិត្តិយន្តិ តិត្តិយេ តិត្តិយសញ្ញិ, វេមតិកោ,
អតិត្តិយសញ្ញិ តិកេ ចាចិត្តិយត្ថយំ។

១៥៣៧. អតិត្តិយេ តិត្តិយសញ្ញិស្ស, វេមតិកស្ស ច តស្ស ភិក្ខុនោ
ទុក្កជន្តិ យោជនា។

១៥៣៨-៩. តេសន្តិ តិត្តិយានំ។ ពហិលេបនន្តិ ពហិសរីរេ លិម្បិតតំ កិត្តិ
នេន្តស្ស។ តេសំ តិត្តិយានំ សន្តិកេ សមីបេ អត្តនោ ភត្តបត្តាធិកំ កោជនំ
វេបេត្វា “កោជនំ គណ្ណោថា” តិ វេនន្តស្ស ច អនាបត្តិតិ យោជនា។ “សមុជ្ជានំ
ឯន្ទ្រកូបម” តិ បទច្នេនោ។

អចេលកកថាវណ្ណានា។

១៥៤០-២. ភិក្ខុ ភិក្ខុនោ យំ កិត្តិ អាមិសំ ទាបេត្វា វា អទាបេត្វា វា តិ
យោជនា។ កី វុត្តំ ហោតិ? “ឯហារុសោ, តាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ
បរិសិស្សមា” តិ (ចាចិ. ២៧៥) សិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វត្វា យេន សទ្ធិ តាមំ
បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋោ, តស្ស ភិក្ខុស្ស ខាធនិយាធិភេទំ យំ កិត្តិ អាមិសំ ទាបេត្វា វា
អទាបេត្វា វា តិ។

តំ ភិក្ខុ “គច្ឆា” តិ វត្វា ឧយ្យោជេតីតិ យោជនា។ កី វុត្តំ ហោតិ? ឯវំ យោ
ភិក្ខុ តេន សទ្ធិ តាមំ បរិដ្ឋោ, តំ “គច្ឆារុសោ, ន មេ តយា សទ្ធិ កថា វា និសង្ខា វា
ជាសុ ហោតិ, ឯកកស្ស មេ កថា វា និសង្ខា វា ជាសុ ហោតិ” តិ (ចាចិ. ២៧៥)
វត្វា តប្បច្ចយា តេសំ តិត្តិយាសទ្ធិ វេនន្តនំ អនាចារាទំ បច្ចយា គន្ធី
និយោជេតីតិ។ តប្បច្ចយា តិ “ឧយ្យោជនមត្តស្មិ” តិ វិសេសនំ។ បឋមេន ចាតិ
ឯត្ថ ច-សន្តោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ “ឧយ្យោជនមត្តស្មិញ្ចា” តិ យោជេតញ្ចា។
តស្ស តិ ឧយ្យោជកស្ស។

អស្សាតិ ឧយ្យោជិតស្ស, អវយវសម្ពន្ធនោ សាមីវេនំ។ ឧបចារស្មី អតិក្កន្តេតិ
វត្តមានលក្ខណោ ទស្សនូបចារេ វា សវនូបចារេ វា អតិក្កន្តេតិ អត្ថោ,
ការវលក្ខណោ ភុម្មំ។ បុន អស្សាតិ ឧបចារស្ស។ ធានសរតនបរិយោសានំ,
តទន្តោគធំ ចាការាធិ ឯវ វា ឧបចារស្ស សីមា នាម។

១៥៤៣. តំ សូបតោ ធនស្សតុមាហា “ធនស្សនេ” តិអាទិ។ អដ្ឋោកាសេ
ធនស្សនេ ឧបចារស្ស ធានស ហត្ថា បមាណំ ទេសិតាតិ យោជនា។ សវនេ ច
អដ្ឋោកាសេ ឯវំ សវនូបចារស្ស អដ្ឋោកាសេ ធានស ហត្ថា បមាណំ
ទេសិតាតិ យោជនា, សវនេ ច ឧបចារស្ស អវដិ ធានសហត្ថប្បមាណាមេវាតិ
វុត្តន្តិ អត្ថោ។ ន បេតវេតិ ឥតវស្មី អនដ្ឋោកាសេ ឯវំ ឧបចារស្ស បមាណំ
ធានសហត្ថា ន ច ទេសិតា, កំ នុ ព្យាវធាករា កុដ្ឋាធយោ ឧបចារស្ស
បមាណន្តិ ទេសិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តព្យោតំ អដ្ឋកថាយំ “សេច បន អន្តរា
កុដ្ឋធារាចាការាធយោ ហោន្តិ, តេហិ អន្តរិតភារោយេវ ធនស្សនូបចារាតិក្កមោ,
តស្ស វសេន អាបត្តិ វេទិតត្ថា” តិ (ចាបិ. អដ្ឋ. ២៧៦)។ ឥធន ឧបចារធូយេ
សមាទេបិ ឧយ្យោជិតមវដិអន្តំ សន្ធាយ អសវនូបចារំ វុត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។

១៥៤៤. “តិកថាចិត្តិ ឧបសម្មន្នេ
ឧបសម្មន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្មន្នសញ្ញាហិ តិកថាចិត្តិយំ។ ឥតវេតិ
អនុបសម្មន្នេ។ តិកទុក្កជន្តិ អនុបសម្មន្នេ
ឧបសម្មន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្មន្នសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្កជំ។ “ឥតវេតិ
សាមណោរេយេវា” តិ និស្សន្នេហោ លិខិតំ។ ឯតស្សវត្ថស្ស វជិរពុទ្ធិនាបិ
វុត្តភារោ ធនស្សិតោ។ តថាធនស្សនំ បញ្ចាសហធម្មិកេសុ
ឥតាធិប្បេតមនុបសម្មន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ បេ, យុដ្ឋតិ។ អញ្ញថា ចាឡិអដ្ឋកថាសុ
“អនុបសម្មន្នេ” តិ សាមញ្ញេន និទ្ទិដ្ឋត្តា កហដ្ឋានុបសម្មន្នម្យី តថា
ឧយ្យោជន្តស្ស អនាបត្តិ ន វុត្តញ្ញាតិ អម្ពាភំ ខន្តិ។

ឧភិទ្ធិន្តិ ឧបសម្មន្នានុបសម្មន្នានំ។ និស្សន្នេហោ បន “ភិក្ខុសាមណោរាជ” តិ
លិខិតំ។ កលិសាសនារោបនេតិ ឯត្ថ កលីតិ កោធា, តស្ស សាសនំ អាណា
កលិសាសនំ, តស្ស អាហារេនំ បវត្តនំ កលិសាសនារោបនំ, តស្មី, កោធវសេន

ឋាននិសង្ខាធិសុ ទោសំ ទស្សត្វា “បស្សថ កោ ឥមស្ស ឋានំ និសង្ខំ អាហារកិតំ
វិលោកិតំ, ខាណុកោរិយ តិដ្ឋតិ, សុនខោរិយ និសីទតិ, មគ្គដោរិយ ឥតោ
ចិតោ ច វិលោកេតី” តិ ឯវំ “អប្បេវ នាម ឥមិនាបិ ឧត្តារឡោ បក្កមេយ្យា” តិ
អមនាបវចនស្ស កណ្តាលេតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៥៤៥. ឧយ្យោជន្តស្ស កិច្ចនាតិ វិហារចាលកាធិនំ

កោជនហរណាធិកិច្ចន បេសេន្តស្ស, ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្តា “អនាបត្តិ
‘ឧកោ ឯកតោ ន យាបេស្សាមា’ តិ ឧយ្យោជេតី” តិ អាធិនា (ចា. ២៧៨)
អនាបត្តិវារកតា សព្វេបិ បកាវា គហេតព្វា។

ឧយ្យោជនកថាវណ្ណនា។

១៥៤៦. ឧទ្ធកេតិ ឯត្ថ “សយនិយរេ” តិ សេសោ ឧបរិ “អសយនិយរេ តស្ស,
សយនិយរេសញ្ញោ” តិ វក្ខមាណត្តា លព្ពតិ។ “មហាល្លកេ” តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។ បិដ្ឋិសង្ឃដតោ អឡតេយ្យហត្ថប្បមាលំ យស្ស វេមជ្ឈេ ហោតិ,
ព្យាធិសេ ឧទ្ធកេតិ សយនិយរេតិ អត្តោ។ បិដ្ឋិវិសន្តិ បិដ្ឋិវិសេន និយមិតំ
គេហមជ្ឈិ។ តេនាហា អដ្ឋកថាយំ “បិដ្ឋិវិសំ អតិក្កមិត្វា” តិ ឥមិនា មជ្ឈាតិក្កមំ
ទស្សេតី” តិ (ចា. អដ្ឋ. ២៨០)។ សភោជនេតិ សហ ភោជនេហិតិ សភោជនំ,
តស្មី សភោជនេ។ អថ វា សភោជនេតិ សភោគេ។ រាគបរិយុដ្ឋិតស្ស បុរិសស្ស
ហិ ឥត្ថី ភោគោ, ឥត្ថិយា ច បុរិសោ, មេជុនរាគេន សាវត្ថបុរិសិត្ថិសហិតេតិ វុត្តំ
ហោតិ។ យថាហា បទភាជនេ “សភោជនំ នាម កុលំ ឥត្ថី ចេវ ហោតិ បុរិសោ ច,
ឥត្ថី ច បុរិសោ ច ឧកោ អនិក្ខត្តា ហោតិ, ឧកោ អវីតរាគា” តិ (ចា. អដ្ឋ. ២៨១)។
ឥមិនា បរិយុដ្ឋិតស្ស មេជុនរាគិត្តោ តទ្ធិណេ និព្ពត្តភារោ ធិបិតោ។ កុលេតិ
យរេ។

១៥៤៧. ហត្ថចាសន្តិ អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណានេសំ។ បិដ្ឋិសង្ឃាជកស្ស
ចាតិ ឆ្វារសពន្ធស្ស ច។ សយនស្សាតិ សយន្តិ ឯត្តាតិ សយនំ, តស្ស, អាសន្នេ
ហានេ យោ និសីទតិ សភោជនេ កុលេ, “តស្ស” តិ ឥមិនា យោជេតព្ធំ,
សយនស្ស សមីបេ ហានេ យោ និសីទតិ អត្ថោ។ មហាល្បកេតិ បុព្វេ
វុត្តប្បមាណាតោ មហាន្នេ សយនិយវេ។ “ព្រៀនិសញ្ច សយនិយវំ
មហាចតុសាលាធិសុ ហោតិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៨០) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។

១៥៤៨. សយនមេតស្ស អត្ថិតិ សយនី, សយនី ច តំ យរញ្ចាតិ វិគ្គហោ។
តត្ថាតិ សយនិយវេ។

១៥៤៩-៥០. ទុតិយេ សតីតិ ទុតិយេ ភិក្ខុម្ហិ សតិ។ យថាហា អនាបត្តិវាវេ
“ភិក្ខុ ទុតិយោ ហោតិ” តិ (ចាចិ. ២៨៣)។ វីតរាគេស្វតិ វីតរាគបរិយុដ្ឋានេសុ។
វុត្តលក្ខណំ បទេសន្តិ ខុទ្ទកមហាន្នេសេនាសនេ វុត្តលក្ខណបទេស។
អនតិក្កម្ម និសិន្នស្សាតិ អនតិក្កមិទ្ធា និសីទតោ។

សភោជនកថាវណ្ណានា។

១៥៥២. តេសន្តិ ទ្វិន្នំ អនិយតសិក្ខាបទានំ។ ឯសន្តិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ
រហោបជិច្ឆន្តរហោនិសង្កសិក្ខាបទានំ, អយមេវវិសេសោតិ
អនន្តរសិក្ខាបទេន សមុដ្ឋានការវសន្តោតោ អយំ វិសេសោ ធិបិតោតិ
យោជនា។

រហោបជិច្ឆន្តរហោនិសង្កកថាវណ្ណានា។

១៥៥៣-៦. វុត្តាតិ និមន្តិតោ។ សន្តិភិក្ខុន្តិ “កុលំ ឧបសង្កមិស្សាមី” តិ យស្មី
បទេសេ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស សាមន្តា ធានសហត្ថព្ពន្តវេ ឋិតំ ភិក្ខុន្តិ អត្ថោ។

យថាហ “យត្ថ បីតស្ស កុលានិ បយិរុចាសនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តតោ បដ្ឋាយ យំ
បស្សេ វា អភិមុខេ វា បស្សតិ, យស្ស ច សក្កា ហោតិ បកតិវចនេន
អាហេចេតុំ, អយំ សន្តោ នាមា”តិ (ចា. អ. ២៩៨)។ ឯត្ថ យំ ទ្វាទសហត្ថព្ពន្តេ
បីតេន សោតុំ សក្កា ភវេយ្យ, តំ បកតិវចនំ នាម។ អនាបុច្ឆាតិ “អហំ
ឥត្ថន្ទាមស្ស យរំ គច្ឆាមី”តិ វា “ចារិត្តំ អាបុច្ឆាមី”តិ វា ព្យាធិសេន វចនេន
អនាបុច្ឆិត្វា។ ចារិត្តំ អាបន្នេយ្យ ចេតិ យទិ សញ្ញេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អញ្ញាត្រ
សមយាតិ “តត្ថាយំ សមយោ, ជីវនានសមយោ ជីវនការសមយោ”តិ (ចា. អ. ២៩៩) សិក្ខាបទេ អនុបញ្ញត្តិវសេន វុត្ថា ធុរិជា សមយា អញ្ញស្មី កាលេ។

អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ “ឋបេត្វា”តិ អាទិ។ “អរិទិវត្ថេ មជ្ឈន្តេ”តិ ឥមិនា
បុរេភត្ថំ, បច្ឆាភត្ថញ្ច សង្កហិតំ។ ឯត្ថ ច បុរេភត្ថំ បច្ឆាភត្ថន្តិ យេន ភត្ថេន
និមន្តិតោ, តស្មី អភុត្ថេ វា ភុត្ថេ វាតិ អត្ថោ។ យថាហ “បុរេភត្ថំ នាម យេន
និមន្តិតោ, តំ អភុត្ថារី។ បច្ឆាភត្ថំ នាម យេន និមន្តិតោ, តំ អន្តមសោ
កុសត្ថេនបិ ភុត្ថំ ហោតិ”តិ (ចា. អ. ៣០០) បទភាជនេ វុត្ថំ។ អញ្ញស្ស យរន្តិ
និមន្តិតោ អញ្ញស្ស គេហំ។ យរូបចារោក្ខមនេ ទុក្ខជន្តិ សម្ពន្ធា, អត្តនា
គតគេហស្ស ឧបចារោក្ខមនេ ទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។ បឋមេន ចារទេនាតិ សម្ពន្ធា។

យរុម្មារេតិ អញ្ញស្ស គេហុម្មារេ។ យរូបចារេ ទុក្ខជំ សន្ធាយ “អបរម្មិ
ចា”តិ វុត្ថំ។ “សមតិក្កមេ”តិ ឥមិនា សហ “យរុម្មារេ”តិ បទំ “យរុម្មារស្សា”តិ
វិភត្តិវិបរណាមេន យោជេតព្ពំ។

១៥៥៧. បីតជ្ជានេតិ យត្ថ បីតស្ស គមនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្មី ហនេ
ទ្វាទសហត្ថព្ពន្តេតិ ឥទំ យថាវុត្ថនិយាមេនេវ គហេតព្ពំ។ ឱលោកេត្វាតិ
ឧភយបស្សំ, អភិមុខញ្ច ឱលោកេត្វា។ “យំ បស្សេ វា អភិមុខេ វា បស្សតិ”តិ
(ចា. អ. ២៩៨) អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។

១៥៥៨. ទូរេតិ ធានសហត្ថតោ ទូរមេវាហ។ ឥតោ ចិតោ ច គវេសិត្វា
អាហេចនេ កិច្ចំ នត្ថិតិ យោជនា។

១៥៥៩. ន ឆោសោតិ អនាបត្តិ។ សមយេតិ ឯត្ថ “អនាបុច្ឆតោ”តិ សេសោ។
ឯត្ថ ច ឧបរិ ច “ន ឆោសោ”តិ បច្ចេកំ យុជ្ជតិ។ សន្តំ ភិក្ខុន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ យវេនាតិ
អញ្ញស្ស យវេន, ឯត្ថ “យរូបចារេន ចា”តិ សេសោ។ អារាមំ គច្ឆតោតិ ឯត្ថ តេន
មគ្គេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

១៥៦០. “តេជ មគ្គតា” តិ ច “គច្ឆតោ” តិ ច បទទ្វយំ “តិ ត្ថិយានំ បស្សយ” ត្ថិ ច “ភិក្ខុនិបស្សយ” ត្ថិ ច ឧភយត្ថ តថា-សន្តេន លព្ពតិ។ តេជ យវេន, យរូបចារវេន វា គន្តព្ពមគ្គេន តិ ត្ថិយារាមំ វា ភិក្ខុនិបស្សយំ វា គច្ឆតោ អនាបត្តិ តិ អត្ថោ។ អាបទាយ គច្ឆតិ តិ យោជនា។ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយា អាបទា។ អាសនសាលំ វា តិ សីហឡដិបេ វិយ ភិក្ខុនំ ភុព្ភានត្ថាយ យត្ថ ទានបតី ហិ អាសនានិ បញ្ញាបីយន្តិ, តំ អាសនសាលំ វា, កោជនសាលន្តិ អត្ថោ។ “អាបទាយាសនសាល” ត្ថិ វត្ថុព្រៃ គាថាពន្លូវសេន យការលោហោ។ ភត្តិយស្ស យវន្តិ និមន្តិតយវំ វា សលាកភត្តទាយ កានំ វា យវំ។

១៥៦១. បទេសនំ ក្រិយំ។ អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។
អបិត្តកសមុជ្ឈានមិស្សកត្តា “អបិត្ត” ត្ថិ វុត្ថំ។ កុសលាកុសលាព្យាកតានំ
អញ្ញាតវបិត្តសមដ្ឋីនា អាបដ្ឋិតព្ពំ សន្ធាយ “តិបិត្តញ្ញា” តិ វុត្ថំ។

ចារត្ថកថាវណ្ណា។

១៥៦២. “សត្វា” តិ ឥទំ វិវរុទ្ធោ “ចតុមាសបវារណា បុនបវារណា
និច្ចបវារណា” តិ បវារណាត្ថយំ ធនេស្សតិ។ ឯត្ថ ច “ចតុមាសបច្ចយបវារណា
សាទិតញាតិ គិលានបច្ចយបវារណា សាទិតញា” តិ (ចា. ២. ៣០៧) បទភាជនេ

វុត្តំ។ បុនបវរណា ច ចត្តារោយេវ មាសេ ភេសជ្ជៈន បវរណំ។ តេនាហា
អដ្ឋប្បត្តិយំ “តេន ហិ ត្វំ មហានាម សង្ឃំ អបរម្យិ ចតុមាសំ ភេសជ្ជៈន
បវរេហី” តិ។ និច្ចបវរណា នាម យាវជីវំ ភេសជ្ជៈហោវ បវរណា។ វុត្តម្យិ ចេតំ
ភគវតា អដ្ឋប្បត្តិយំ “តេន ហិ ត្វំ មហានាម សង្ឃំ យាវជីវំ ភេសជ្ជៈន
បវរេហី” តិ (ចាចិ. ៣០៣)។

សព្វា ចេតា បវរណា

ភេសជ្ជបរិយន្តា ត្ថិបរិយន្តតទុកយបរិយន្តអបរិយន្តវសេន ចតុត្ថិដា ហោន្តិ។
យថាហា -

“ភេសជ្ជបរិយន្តា នាម ភេសជ្ជានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ ឯត្ថកេហិ
ភេសជ្ជហិ បវរេមី” តិ។ រត្ថិបរិយន្តា នាម រត្ថិយោ បរិគ្គហិតាយោ ហោន្តិ
ឯត្ថកាសុ រត្ថិសុ បវរេមី” តិ។ ភេសជ្ជបរិយន្តា ច រត្ថិបរិយន្តា ច នាម
ភេសជ្ជានិ ច បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ រត្ថិយោ ច បរិគ្គហិតាយោ ហោន្តិ
ឯត្ថកេហិ ភេសជ្ជហិ ឯត្ថកាសុ រត្ថិសុ បវរេមី” តិ។ នេវ ភេសជ្ជបរិយន្តា
នរត្ថិបរិយន្តា នាម ភេសជ្ជានិ ច អបរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ រត្ថិយោ ច
អបរិគ្គហិតាយោ ហោន្តិ” តិ (ចាចិ. ៣០៧)។

១៥៦៣. “សាទិតតញ្ញា” តិ វុត្តេ សាទិយនប្បការេ ឧស្សេតុមាហា
“វិញ្ញាបេស្សមី” តិ អាទិ។ ភេសជ្ជម្យិ សតិ មេ បច្ចយេ វិញ្ញាបេស្សមី តិ យោជនា,
“សាទិតតញ្ញា” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ តទេវ ព្យតិរេកតោ ឧស្សេតុមាហា “ន
បដិក្ខិបិតញ្ញា” តិ។ បដិក្ខេបការណំ ឧស្សេតុមាហា “រោគោទានិ ន មេតិ
ចា” តិ។ សា តិវិដា បវរណា។

១៥៦៤. តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “តតុត្តរី តតុត្តរិសញ្ញី, វេមតិកោ,
នតតុត្តរិសញ្ញី ភេសជ្ជំវិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣០៩) វុត្តំ
ចាចិត្តិយត្ថយំ។ ឥធិ តតុត្តរី តិ ឯត្ថ យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ, យាសុ ច
រត្តិសុ បវារិតោ, តតោ ច ឧត្តរី អធិកន្តិ អត្ថោ។ យថាហា “ភេសជ្ជបរិយន្តេ
យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ ហោតិ, តានិ ភេសជ្ជានិ ឋបេត្វា អញ្ញានិ ភេសជ្ជានិ
វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ ច “រត្តិបរិយន្តេ យាសុ រត្តិសុ បវារិតោ
ហោតិ, តា រត្តិយោ ឋបេត្វា អញ្ញាសុ រត្តិសុ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣០៨) ច។ តត្ថ វេមតិកស្ស ច ទុក្ខជំ វុត្តន្តិ យោជនា។

១៥៦៥. តតោ ចតុមាសតោ ឧត្តរី អតិរេកំ តតុត្តរី, តតុត្តរី ន ហោតី តិ
នតតុត្តរី, នតតុត្តរី តិ សញ្ញា អស្ស អត្ថី តិ នតតុត្តរិសញ្ញី, ភិក្ខុ, តស្ស
អនាបត្តិ តិ យោជនា។ យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ, តានិ វិញ្ញាបេន្តស្ស
អនាបត្តិ តិ សហ សេសេន យោជេតព្ពំ។ យថាហា “អនាបត្តិ យេហិ ភេសជ្ជេហិ
បវារិតោ ហោតិ, តានិ ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេតិ” តិ (ចាចិ. ៣១០)។ យេន វា យេហិ
ភេសជ្ជេហិ យាសុ វា រត្តិសុ បវារិតោ, តតោ អញ្ញាម្បិ យថាតថំ អាចិត្តិក្ខា
ភិយ្យោ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ សហ សេសេន យោជេតព្ពំ។ យថាតថំ
អាចិត្តិក្ខា ភិយ្យោ វិញ្ញាបេន្តស្ស តិ ឯត្ថ “ឥមេហិ តយា ភេសជ្ជេហិ បវារិតម្ហ,
អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច ភេសជ្ជេន អត្ថោ” តិ អាចិត្តិក្ខា វិញ្ញាបេតិ, ‘យាសុ
តយា រត្តិសុ បវារិតម្ហ, តាយោ ច រត្តិយោ វីតិវត្ថា, អម្ហាកញ្ច ភេសជ្ជេន
អត្ថោ’ តិ អាចិត្តិក្ខា វិញ្ញាបេតិ” តិ (ចាចិ. ៣១០) វេនតោ យថាតថំ វត្វា អធិកំ
វិញ្ញាបេន្តស្ស តិ អត្ថោ។

១៥៦៦. អញ្ញាស្ស ភិក្ខុស្ស អត្ថាយ វា វិញ្ញាបេន្តស្ស ភិក្ខុស្ស អនាបត្តិ តិ
យោជនា។ ញាតកានំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ ឯត្ថ ញាតកានំ សន្តកំ

វិញ្ញាបន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្តោ។ អត្តនោ វា ជនេន វិញ្ញាបន្តស្ស អនាបត្តិតិ
យោជនា។ ឯត្ថ ជនំ នាម តណ្ហាលាទិ កប្បិយវត្ថុ។

១៥៦៧. “តថា”តិ ឥមិនា “វិញ្ញាបន្តស្ស”តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។
ឧប្បត្តកាធិនន្តិ វិសេសិតព្ពមបេ ភិក្ខុត្វា “វិញ្ញាបន្តាន”ន្តិ ពហុវចនំ កាតព្វំ។

កេសដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៥៦៨. ឧប្បត្តន្តិ សង្គាមត្ថាយ កតឧយ្យោគំ, តាមតោ និក្ខម្ម កច្ឆន្តំ វា
ឯកត្ថ សន្និវិជ្ជំ វា។ យថាហ “ឧប្បត្តា នាម សេនា តាមតោ និក្ខម្មត្វា និវិជ្ជា វា
ហោតិ បយាតា វា”តិ (ចាចិ. ៣១៤)។ អញ្ញត្រ បច្ឆយាតិ វេបេត្វា
តថាវបបច្ឆយំ។

១៥៦៩. ទស្សនស្សបចារស្មិន្តិ ឯត្ថ ទស្សន្ធបចារំ នាម យស្មី ហ្មនេ បិតស្ស
សេនា បញ្ញាយតិ, តំ ហ្មនំ។ យថាហ “យត្ថ បិតោ បស្សតិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចាចិ. ៣១៤)។ ឧបចារំ វិមុត្តិត្វា បស្សន្តស្សតិ
យថាវុត្តទស្សនោបចារជ្ជានំ ឯត្ថ វេត្វា ឱលោកេតុំ ន សុករន្តិអាទិនា
ការណេន តំ ហ្មនំ បហាយ អញ្ញត្ថ វិលោកេន្តស្សតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេនចិ
បជិច្ឆន្តំ ហុត្វា អទិស្សមានម្បិ និន្នំ ហ្មនំ ឱតិណ្ណំ អបញ្ញាយមានម្បិ
បញ្ញាយន្តម្បិ ឱលោកេតុំ ន សក្កា ឯវមេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ យថាហ
“កេនចិ អន្តរិតា វា និន្នំ ឱរុទ្ធ្ឋា វា ន ទិស្សតិ”តិអាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣១៤)។
បយោគតោតិ យថាវុត្តទស្សនបយោគគណនាយ។

១៥៧០. ឥនានិ ចតុវដ្តសេនាលក្ខណំ ទស្សេតុមាហ “អាហោហា បន
ចត្តារោ”តិអាទិ។ អាហោហាតិ ឯត្ថ ហត្ថារោហា ទដ្ឋព្ពា។ តប្បាទរក្ខកាតិ តស្ស

ចានរក្ខតកាតិ វិគ្គហោ។ ទ្វេ ទ្វេតិ ឯកេកំ ចានំ រក្ខត្តា ទ្វេ ទ្វេ។ ទ្វាទសចោសោតិ
ទ្វាទស ចោសា ឯតស្សតិ វិគ្គហោ។ ទ្វាទសបុរិសយុត្តោ ឯកោ ហត្ថិ នាម។

១៥៧១. អាហោហោតិ ឯត្ថ អស្សរោហោ វុច្ឆតិ។ តិបុរិសោតិ តយោ បុរិសា
អស្សតិ វិគ្គហោ។ ហាយោតិ អស្សោ។ ឯកោ សារដីតិ រថចារិកោ។ “យោធា
ឯកោ”តិ បទច្នេនោ។ អាណិរក្ខាតិ រថចក្កទ្វយស្ស អគឡនត្ថំ អក្ខកស្ស
ឧភោសុ កោដិសុ អាគោដិតា ទ្វេ អាណិយោ រក្ខនកា។

១៥៧២. ចតុចោសោតិ ចត្តារោ ចោសាយស្សតិ វិគ្គហោ។
ចតុសច្ឆរិការិណាតិ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ ទេសកេន ភគវតោ។ បទហត្ថាតិ
អាវុធហត្ថា។ បជ្ជតេ គម្យតេ អនេន បរេ ហនិតុន្តិ បទំ, អាវុធំ, បទានិ ហត្ថសុ
យេសំ តេ បទហត្ថាតិ ភិន្នាធិករណោ ពាហិរត្ថសមាសោ យថា
“វជិរចាណី”តិ។ បត្តិបទាតិ-សន្នោ អនត្តន្តរា, មនុស្សសេនាយ អធិវចនំ។

១៥៧៣. ចតុវគ្គសមាយុត្តាតិ ចត្វហិ អង្កេហិ អវយវេហិ សមាយុត្តាតិ
វិគ្គហោ។

១៥៧៤. ហត្ថិអាទិស្វតិ យថាវុត្តលក្ខណហត្ថិអស្សរថបទាតិនាមកេសុ
ចត្វសុ អង្កេសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ ឯកេកន្តិ ឯកេកំ អង្គំ។ ឯតេសុ អវកំសតោ
ឯកំ បុរិសារុទ្ធិមបិ ហត្ថិញ្ច តថា អស្សញ្ច ឯកំ បទហត្ថបុរិសញ្ច ឯកមេកំ
កត្វា អាហា “ឯកេកំ ទស្សនត្ថាយ គច្ឆតោ”តិ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ
“អន្តមសោ ឯកបុរិសារុទ្ធិំ ឯកម្មិ ហត្ថិម្មិ”តិអាទិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣១៥)។
អនុយ្យត្តេបីតិ សង្គាមំវិនា អញ្ជេន ការណេន និក្ខន្តេ។ យថាហា “អនុយ្យត្តា
នាម រាជា ឧយ្យានំ វា នទី វា គច្ឆតិ, ឯវំ អនុយ្យត្តា ហោតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
៣១៥)។

១៥៧៥. សម្បត្តិ ឯត្ថ “សេន” ឆ្លុះ បករណ៍តោលព្រឹត្តិ។ អាបនាស្វតិ
ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ សតិ “ឯត្ថ គតោ មុច្ឆិស្សមី” តិ គច្ឆតោ អនាបត្តិ។
តថាវុបេ បច្ឆយេ គិលានោវលោកនាធិកេ គមនានុរូបបច្ឆយេ សតិ អនាបត្តិ តិ
យោជនា។

ឧប្បត្តកថាវណ្ណនា។

១៥៧៦-៧. “សិយា ច តស្ស ភិក្ខុនោ កោចិទេវ បច្ឆយោ សេនំ គមនាយ,
ទិវត្តតិវត្តំ តេន ភិក្ខុនា សេនាយ វសិតព្ព” ឆ្លុះ (ចាចិ. ៣១៨) អនុញ្ញាតត្តា កេនចិ
ករណីយេន សង្កាមត្តំ ឧប្បត្តាយ សេនាយ ទិវត្តតិវត្តំ បដិចាជិយា វសិត្វា
ចតុត្តរត្តិយំ វសន្តស្ស បន ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ទស្សេតុមាហា “ចតុត្ថេ” តិ អាធិ។
អនាបត្តិវារ “គិលានោ វសតី” តិ (ចាចិ. ៣២១) វុត្តត្តា អាហា “អរោគវា” តិ។
សេនាយាតិ ឯត្ថ បរិក្ខេបាវហជ្ជានេន វា សញ្ញារណាបរិយន្តេន វា សេនា
បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា, ឯវំ បរិច្ឆិន្ទាយ សេនាយ អន្តោវាតិ អត្តោ។

តិកចាចិត្តិយឆ្លុះ “អតិវេកតិវត្ថេ អតិវេកសញ្ញា, វេមតិកោ, ឧនកសញ្ញា
សេនាយ វសតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣២០) ចាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។

សេនាវាសកថាវណ្ណនា។

១៥៨០. ឧប្បេក្ខិកំ នាម សង្កាមជ្ជានំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ “ឧត្តន្ទា ឧត្តន្ទា
ឯត្ថ យុជ្ឈន្តិ ឧប្បេក្ខិកំ, សម្បហារជ្ជានស្សេតំ អធិវចន” ឆ្លុះ (ចាចិ. អដ្ឋ.
៣២២)។ ពលគ្គន្តិ “ឯត្ថកា ហត្ថី” តិ អាធិនា (ចាចិ. ៣២២)
បទភាជនាគតនយេន ពលស្ស គណនជ្ជានំ ពលគ្គំ។ យថាហា “ពលស្ស អគ្គំ
ជានន្តិ ឯត្តាតិ ពលគ្គំ, ពលគណនជ្ជានន្តិ អត្តោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣២២)។
សេនាព្យាហន្តិ “ឥតោ ហត្ថី ហោន្ត, ឥតោ អស្ស, ឥតោ វថា, ឥតោ បត្តិ

ហោត្ត”តិ (ចា.ចិ. ៣២៤) បទភាជនេ វុត្តសេនាសន្និវេសជ្ជានំ សេនាព្យហំ។
យថាហ “សេនាយ វិយ្យហំ សេនាព្យហំ, សេនាសន្និវេសស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ
(ចា.ចិ. អដ្ឋ. ៣២២)។

៣៥៨០. បុរិមេតិ អនន្តរសិក្ខាបទេ។ “ទ្វាទសបុរិសោ ហត្ថិ” ឥតិ យោ ហត្ថិ
វុត្តាតិ យោជនា។ តេនាតិ តេន ហត្ថិនា ហេតុភូតេន។

៣៥៨២. “សេសេស្វ”តិ ឥមិនា អស្សនីករថានីកបត្តានីកា គហិតា។
បត្តានីកំ នាម “ចត្តារោ បុរិសា បទហត្ថា បត្ថិ បច្ឆិមំ បត្តានីក”ន្តិ (ចា.ចិ. ៣២៤)
សេនធឿសុ បដិនិទ្ទេសេន និព្វិសេសំ កត្វា វុត្តំ។ តិណ្ហាន្តិ ឯតេសំ ឧយ្យត្តានីនំ។

ឧយ្យោធិកកថាវណ្ណានា។

អចេលកវគ្គោ បញ្ចមោ។

៣៥៨៣. បិដ្ឋាធិហិតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន បូរាណី សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ “សុរា
នាម បិដ្ឋសុរា បូរសុរា ឱទនសុរា កិណ្ហាបក្ខិត្តា សម្ភារសំយុត្តា”តិ (ចា.ចិ.
៣២៨)។ ឯត្ថ ច បិដ្ឋភាជនេ បក្ខិបិទ្វា តង្គំ ឧទកំ ទត្វា បក្ខិបិទ្វា កតា
បិដ្ឋសុរា។ ឯវំ បូរេ, ឱទនេ ច ភាជនេ បក្ខិបិទ្វា តង្គំ ឧទកំ ទត្វា មទ្ធិទ្វា កតា
“បូរសុរា, ឱទនសុរា”តិ វុច្ឆតិ។ “កិណ្ហា”តិ បទ តស្សា សុរាយ ពីជំ វុច្ឆតិ, យេ
“សុរាមោទកា”តិបិ វុច្ឆន្តិ, តេ បក្ខិបិទ្វា កតា កិណ្ហាបក្ខិត្តា។
ហរីតកិសាសចាទិនាសម្ភារេហិ សំយោជិតា សម្ភារសំយុត្តា។

បុច្ឆាធិហិតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន ជលាធិនំ គហណំ។ យថាហ “មេរយោ នាម
បុច្ឆាសវោ ជលាសវោ មទ្វាសវោ គុទ្ធាសវោ សម្ភារសំយុត្តា”តិ (ចា.ចិ. ៣២៨)។
តត្ថ ច បុច្ឆាសវោ នាម មគុកបុច្ឆាធិនំ ជាតិវសកតោ ចេវ

តាលនាឡិកេបុត្តានព្យា រសោ ចិរបរិវាសិតោ។ ដលាសវោ បន
មុទ្ធិកាបនសដលាជិនិ មុទ្ធិត្វា តេសំ រសេន កតោ។ មទ្វាសវោ នាម មុទ្ធិកានំ
ជាតិរសេន កតោ។ មក្ខិកាមធុនាបិ ករិយតីតិ វេទន្តិ។ ឧច្ចរសោ គុឡាសវោ។
ហរីតកាមលកកដុកកណ្ណាធិនាសម្ភារានំ រសោ ចិរបរិវាសិតោ
សម្ភារសំយុត្តោ។ អាសវោ មេរយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៥៨៤. ព័ជតោ បដ្ឋាយាតិ សម្ភារេ បដិយាទិត្វា ចាជិយំ បក្ខិត្តកាលតោ
បដ្ឋាយ តាលនាឡិកេរាជិនំ បុប្ផរសេ បុប្ផតោ គឡិតាភិនវកាលតោយេវ ច
បដ្ឋាយ។ បិវន្តស្ស្សតិ ឯត្ថ “កុសគ្គេនា”តិបិ សេសោ។ ឧកយម្បិ ចាតិ សុរំ,
មេរយញ្ចាតិ ឧកយម្បិ។ ព័ជតោ បន បដ្ឋាយ កុសគ្គេន បិវន្តស្ស្សបិ ភិក្ខុនោ
ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជេតត្ថំ។ បយោគពាហុល្លេន អាបត្តិពាហុល្លំ
ឧស្សេតុមាហា “បយោគេ ច បយោគេ ចា”តិ។ ឥធាញ្ចវិច្ឆិទ្ធិត្វា វិច្ឆិទ្ធិត្វា បិវន្តស្ស្ស
ភិក្ខុនោ បយោគេ ច បយោគេ ច ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជេតត្ថំ។ យថាហា
“វិច្ឆិទ្ធិត្វា វិច្ឆិទ្ធិត្វា បិវតោ បយោគគណនាយ អាបត្តិយោ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
៣២៨)។ ឯកេនេវ បយោគេន ពហុម្បិ បិវន្តស្ស្ស ឯកំ ឯវ អាបត្តិ ព្យតិរេកតោ
ធិបេតិ។ យថាហា “ឯកេន បន បយោគេន ពហុម្បិ បិវន្តស្ស្ស ឯកា អាបត្តិ”តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៣២៨)។

១៥៨៥. តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “មជ្ជេ មជ្ជសញ្ញា, មជ្ជេ វេមតិកោ, មជ្ជេ
អមជ្ជសញ្ញា បិវតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស្ស”តិ (ចាចិ. ៣២៨) តិកចាចិត្តិយំ វុត្តំ។

១៥៨៦. “អនាបត្តិ នមជ្ជំ ហោតិ មជ្ជវណ្ណំ មជ្ជគន្ធ�ំ មជ្ជរសំ, តំ បិវតី”តិ
(ចាចិ. ៣២៨) វុត្តត្តា អាហា “អមជ្ជំ មជ្ជវណ្ណា”ត្ថិអាធិ។ អវិជ្ជំ នាម
អាមលកដលរសាធិហិ កតោ អាសវិសេសោ។ លោណាសោវីរកំ នាម
អដ្ឋកថាយំ -

“ហ្នឹតកាមលក្សិតកកសាវ, សព្វធម្មានិ, សព្វអបរណ្ណានិ,
សត្តន្ធម្មិ ធម្មានំ ឌីនំ, កទលិដលាទិនិ សព្វដលានិ,
វេត្តកេតកខន្ធវិកឡិរាទយោ សព្វកឡិវេ, មជ្ជមំសខណ្ឌានិ, អនេកានិ
ច មធុដាលិតសិន្ធុវលោណាតិកដុកាទិនិ ភេសជ្ជានិ បក្ខិបិទ្វា កុម្មិមុខំ
លិម្បិទ្វា ឯកំ វា ទ្វេ វា តិណិ វា សំវច្ឆរានិ វេបេន្តិ, តំ បរិបទ្ធិទ្វា
ជម្ពុរសវណ្ណំ ហោតិ។ វាតកាសកុដ្ឋបណ្ណាភគន្ធលាទិនព្វា
សិនិទ្ធុភោជនកុត្តានព្វា ឧត្តរចានំ ភត្តជីវណាកភេសជ្ជំ តាទិនំ នត្តិ។ តំ
បនេតំ ភិក្ខុនំ បច្ឆាភត្តម្មិ វដ្តតិ, គិលាធានំ ចាកតិកមេរ។ អគិលាធានំ
បន ឧទកសម្ពិទ្ធី ចានបរិភោគេនា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.១៩២) -

វិភាវិតោ ភេសជ្ជវិសេសោ។ សុត្តំ នាម អនេកេហិ ភេសជ្ជេហិ អភិសម្ពុតោ
អមជ្ជក្ខតោ អាសវវិសេសោ។

១៥៨៧. វាសគាហាបនត្ថាយាតិ សុគន្ធិការគាហាបនត្ថំ។ ឦសកន្តិ
មជ្ជវណ្ណាគន្ធុរសា យថា ន បញ្ញាយន្តិ, ឯវំ អប្បមត្តកំ។ យថាហ
“អនតិក្ខិត្តមជ្ជេយេវ អនាបត្តិ។ យំ បនអតិក្ខិត្តមជ្ជំ ហោតិ, យត្ថ មជ្ជស្ស
វណ្ណាគន្ធុរសា បញ្ញាយន្តិ, តស្មី អាបត្តិយេវា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩)។ សូចាទីនំ តុ
ចាកេតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន មំសចាកាទយោ សង្កហិតា។ យថាហ
“សូបសម្មាភេ មំសសម្មាភេ តេលសម្មាភេ”តិ (ចាចិ. ៣២៨)។

១៥៨៨. វត្ថុអជាននា អចិត្តន្តិ សម្ពុន្នោ។ យថាហ “វត្ថុអជាននតាយ ចេត្ត
អចិត្តកតា វេទិតញ្ញា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩)។ វត្ថុអជាននតា ច នាម “មជ្ជ”ន្តិ
អជាននភារោ។ ឥន្ទន្តិ ឥន្ទំ សិក្ខាបទំ។ ច-សន្តេន អញ្ញានិ ច
គិរគ្គសមជ្ជាទិនិក្ខាបទានិ សមុច្ឆិនោតិ។ អកុសលេនេវាតិ

អកុសលចិត្តនេះ។ ចានតោតិ ចាតព្វតោ។ លោកវដ្តកន្តិ សាធុលោកេន
វដ្តតព្វកន្តិ អត្ថោ។ លោកវដ្តមេវ លោកវដ្តកំ។

ននុ ចេត្ត វត្ថុអជាននតាយ អចិត្តកត្ត តំវត្ថុអជាននំ
កុសលាព្យាកតចិត្តសមដ្ឋិនោបិ សម្ភវតិ, កស្មា “អកុសលនេវ ចានតោ
លោកវដ្តក”ន្តិ វត្ថុន្តិ? វុច្ចតេ - យស្មា អមជ្ឈសញ្ញាយ បិវតោ, មជ្ឈសញ្ញាយ ច
បិវតោ មជ្ឈំ វត្ថុនិយាមេន កិលេសុប្បត្តិយាវ បច្ចយោ ហោតិ, យថា មជ្ឈំ បីតំ
អជានន្តស្សបិ អកុសលានមេវ បច្ចយោ ហោតិ, ន កុសលានំ, តថា
អដ្ឋោហារណាកាលេបិ វត្ថុនិយាមេន អកុសលស្សេវ បច្ចយោ ហោតីតិ កត្វា
វុត្ថំ “អកុសលនេវ ចានតោ លោកវដ្តក”ន្តិ។ យថា តំ និធឿនិជាតកេ (ជា.
២.១៨.១ អាធយោ; ជា. អដ្ឋ. ៥.១៨.១ អាធយោ) ភេសជ្ឈសញ្ញាយ ឥត្តិយា មគ្គ
អដ្ឋជាតំ បវេសេន្តស្ស កុមារស្ស “ឥត្តិ”តិ វា “តស្ស មគ្គ មេដុនំ
បដិសេវាមី”តិ វា សញ្ញាយ អភាវេបិ កាមរាគុប្បត្តិយា សីលាធិគុណាបរិហានិ
វត្ថុនិយាមតោ ច អហោសិ, វេវមិធាបិ ធន្តព្ពោ។

កេចិ បន “អកុសលនេវ ចានតោ”តិ ឥទំ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស
សចិត្តកបក្ខំ សន្ធាយ វុត្ថំ, អញ្ញថា ចាណាតិចាតាធីសុបិ អតិប្បសង្កាតិ
មញ្ញមានា ពហុការណំ, និយមនព្វា ធស្សេសុំ។ វិនយដ្ឋកថាយំ (ចា. អដ្ឋ.
៣២៩), បន ឧទ្ទកថាបដ្ឋកថាយំ (ឧ. ចា. អដ្ឋ. សិក្ខាបទវណ្ណានា),
វិភង្គដ្ឋកថាធីសុ ច “តិចិត្ត”ន្តិ អវត្វា “អកុសលចិត្ត”មិច្ឆេវ វុត្ថត្តា,
សិក្ខាបទស្ស សាមញ្ញលក្ខណំ ធស្សេន្តេន បក្ខន្តលក្ខណាធស្សនស្ស
អយុត្តត្តា ច អដ្ឋកថាសុ យថាវុត្ថវេសេនេវ អត្ថគ្គហាលោ ច កស្សចិ វិរោធស្ស
អសម្ភវតោ សចិត្តកបក្ខមេវ សន្ធាយ អកុសលចិត្តតា, លោកវដ្តតា ចេត្ត ន
វត្ថព្ពោ។ “វុត្ថំ ជានិច្ចាបិ អជានិច្ចាបិ មជ្ឈំ បិវតោ ភិក្ខុស្ស ចាចិត្តិយំ។

សាមណេរស្ស បន ជាតិគ្វាវ បិវតោ សីលភេទោ, ន អជាតិគ្វាវ"តិ (មាហាវ.
អដ្ឋ. ១០៨ អត្ថតោ សមាជំ) យំ វុត្ថំ, តត្ថ ការណំ មគ្គិតព្ពំ។
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ពុទ្ធានមេវ វិសយត្តា ន តំ មគ្គិតព្ពំ, យថាបញ្ញត្តយេវ
វត្ថិតព្ពំ។ ឥទំ បន សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ, សុខោបេក្ខាវេទនានំ វសេន
ទុវេទនញ្ច ហោតិ។ វិនយដ្ឋកថាយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩), បន មាតិកដ្ឋកថាយញ្ច
(កម្ពុ. អដ្ឋ. សុរាចានសិក្ខាបទវណ្ណានា) "តិវេទន"ន្តិ ចាថោ ទិស្សតិ,
ខុទ្ទកថាវវណ្ណនាយ (ខុ. ចា. អដ្ឋ. សិក្ខាបទវណ្ណានា), វិភង្គដ្ឋកថាទីសុ (វិភ.
អដ្ឋ. ៧០៣ អាទយោ) ច "សុខមជ្ឈត្ថវេទនាវសេន ទុវេទន"ន្តិ ច
"លោភមោហាមូលវសេន ទិមូលក"ន្តិ ច វុត្ថត្តា សោ "បមាទចាថោ"តិ
គហោតញ្ច។

សុរាចានកថាវណ្ណានា។

១៥៨៩. យេន កេនចិ អង្កេនាតិ អង្កុលិអាទិនា យេន កេនចិ សរីរាវយវេន។
ហសាធិប្បាយំនោតិ ហសេ អធិប្បាយោ ហសាធិប្បាយោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ
វិគ្គហោ, តស្ស, ឥមិនា កីឡាធិប្បាយវហិតស្ស អនាបត្ថិ ព្យតិវេកតោ
ធិបេតិ។ វគ្គតិ ច "អនាបត្ថិ នហសាធិប្បាយស្ស"តិ។ ដុសតោ ដុសន្តស្ស។

១៥៩០. សព្ពត្តាតិ សព្ពេសុ ឧបសម្មន្តាឧបសម្មន្តេសុ។ កាយបដិពទ្ធាទិកេ
នយេតិ "កាយេន កាយបដិពទ្ធំ អាមសតិ, អាបត្ថិ ទុក្ខជស្ស"តិ ឯវមាទិនា
(ចាចិ. ៣៣២) ទស្សិតេ នយេ។ អនុបសម្មន្តេ
ឧបសម្មន្តសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្មន្តសញ្ញំ វសេន តីណិ ទុក្ខជាតិ វុត្ថានីតិ
អាហា "តថេវានុបសម្មន្តេ, ទីបិទំ តិកទុក្ខជ"ន្តិ។ ឯត្ថ ច "តថេវា"តិ ឥមិនា
ឧបសម្មន្តេ ឧបសម្មន្តសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្មន្តសញ្ញំ វសេន

តិកថាចិត្តិយស្ស វុត្តការោ ធីបិតោ ហោតិ។ យថា ឧបសម្បន្នេ តិកថាចិត្តិយំ
ធីបិតំ, តថេវ អនុបសម្បន្នេ តិកថុក្កជំ ធីបិតន្តិ យោជនា។

១៥៩១. ឯត្ថ...បេ.... ភិក្ខុនីតិ ឯត្ថ ភិក្ខុបិ ភិក្ខុនិយា អនុបសម្បន្នដ្ឋានេ
បិតោតិ វេទិតញ្ញោ។

១៥៩២. នហសាធិប្បាយស្ស ដុសតោតិ ហសាធិប្បាយំ វិនា វន្តនាធិសុ
ចានាធិសរីរាវយវេន បរំ ដុសន្តស្ស។ កិច្ចេ សតីតិ បិដ្ឋិបរិកម្មាធិកិច្ចេ សតិ។

អន្តលិបតោធកកថាវណ្ណានា។

១៥៩៣. ជលេតិ ឯត្ថ “ឧបរិគោប្បកេ”តិ សេសោ។ យថាហ “ឧបរិគោប្បកេ
ឧទកេ”តិ (ចាបិ. ៣៣៧)។ និមុដ្ឋនាធិនន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន ឧមុដ្ឋនប្បវនានិ
គហិតានិ។ យថាហ “ឧបរិគោប្បកេ ឧទកេ ហសាធិប្បាយោ និមុដ្ឋតិ វា ឧមុដ្ឋតិ
វា បលវតិ វា”តិ (ចាបិ. ៣៣៧)។ “កេវល”ន្តិ ឥមីនា នហានាធិកិច្ចេន ឪតវន្តស្ស
អនាបត្តិតិ ធីបេតិ។

១៥៩៤. ឧបរិគោប្បកេ ជលេតិ គោប្បកានំ ឧបរិភាគប្បមាណោ ជលេ។
និមុដ្ឋេយ្យបិ វាតិ អន្តោជលំ បរិសន្តោ និមុដ្ឋេយ្យ វា។ តវេយ្យ វាតិ ប្បវេយ្យ វា។

១៥៩៥-៦. អន្តោយេវោធកេ និមុដ្ឋិត្វាន គច្ឆតោ តស្ស
ហត្ថចានបយោគេហិ ចាបិត្តិ បរិធិបយេតិ យោជនា។

១៥៩៧. ហត្ថាធិសកលសរីរាវយវំ សន្តុល្លាតុំ “យេន យេនា”តិ
អនិយមាមេធិតមាហា។ ជលំ តវតោ ភិក្ខុនោ យេន យេន បន អន្តេន តវណំ
ហោតីតិ យោជនា។

១៥៩៨. តរុត្តោ វាបីតិ រុក្ខតោបិ វា។ តិកថាចិត្តិយន្តិ ឧទកេ ហសធម្មេ
ហសធម្មសញ្ញិវេមតិកអហសធម្មសញ្ញំ វសេន តិកថាចិត្តិយំ។
“តិកទុក្កជ”ន្តិ ចាហោ ទិស្សតិ, “ឧទកេ អហសធម្មេ ហសធម្មសញ្ញិ, អាបត្តិ
ទុក្កជស្ស។ ឧទកេ អហសធម្មេ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កជស្ស”តិ (ចាចិ. ៣៣៨)
វត្វា “ឧទកេ អហសធម្មេ អហសធម្មសញ្ញិ, អនាបត្តិ”តិ (ចាចិ. ៣៣៨)
តតិយវិកល្យ ចាឡិយំ អនាបត្តិ វុត្តាតិ សោ បមាទចាហោ, “ទិកទុក្កជ”ន្តិ
ចាហោយេវ គហោតព្វោ។

១៥៩៩. នាវំ តីវេ ឧស្សវេន្តោបិ វាតិ សម្ពុន្ទោ។ ឧស្សវេន្តោតិ
តីវមារោបេន្តោ។ “កិឡតិ”តិ ឥទំ “ចាជេន្តោ”តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្វំ។

១៦០០. កថលាយ វាតិ ខុទ្ទកកថាលិកាយ វា។ ឧទកន្តិ ឯត្ថ “ភាជនគតំ
វា”តិ សេសោ។ “ភាជនគតំ ឧទកំ វា”តិ (ចាចិ. ៣៣៨) ហិ បទភាជនេ វុត្តំ។

១៦០១. កញ្ចកំ វាតិ ធម្មាសំ វា។ អបិ-សន្នោ “ជំរំ វា តក្កំ វា រជនំ វា បស្សវំ
វា”តិ (ចាចិ. ៣៣៨) ចាឡិយំ អាគតេ សម្មិណ្ឌោតិ។ ចិត្តល្អំ វាបីតិ ឧទកកទ្ទមំ
វា។ ឯត្ថ វិសេសោតកេន អបិ-សន្នោ “អបិច ឧបរិកោប្បកេ វុត្តានិ
ឧម្ពុជ្ជនាទីនិ វេបេត្វា អញ្ញោន យេន កេនចិ អាការេន ឧទកំ ឌីតវិត្វា វា
អនោតវិត្វា វា យត្ថ កត្តចិ ឋិតំ ឧទកំ អន្តមសោ ពិន្ទុំ គហោត្វា ឱបនកិឡាយបិ
កិឡន្តស្ស ទុក្កជមេវា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៣៦) អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆយវិសេសំ
សម្មិណ្ឌោតិ។ វិត្តបន្តិ វិត្តបិត្វា។

១៦០២. សតិ កិច្ចេ ជលំ វិកាហិត្វា និមុជ្ជនាទិកំ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ
យោជនា។ កិច្ចំ នាម នហានាទិកំ។

១៦០៣. អនន្តរស្សតិ អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទស្សវិសេសោវ
វិសេសតា, កោចិវិសេសោ នត្ថិតិ អត្ថោ។

ហសធម្មកថាវណ្ណានា។

១៦០៤-៥. យោភិក្ខុភិក្ខុនា បញ្ញត្តន វុច្ចមានោ អស្ស វេចនំ
អកត្តកាមតាយ អាទរំ បន សចេ ន ករោតិ, តស្ស តស្មី អនាទិយេ
ចាចិត្តិយមុទីរយេតិ យោជនា, ឥមិនា វាក្យេន បុគ្គលានាទិមូលកំ ចាចិត្តិយំ
វុត្ថំ។ យថាហ “អនាទិយំ នាម ទ្វេ អនាទិយានិ បុគ្គលានាទិយញ្ច
ធម្មានាទិយញ្ច” តិ (ចាចិ. ៣៤២), “បុគ្គលានាទិយំ នាម ឧបសម្បន្នេន
បញ្ញត្តន វុច្ចមានោ ‘អយំ ឧត្តិត្តកោ វា វម្មិតោ វា គរហិតោ វា ឥមស្ស វេចនំ
អកតំ ភវិស្សតិ’ តិ អនាទិយំ ករោតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣៤២)
ច។

ធម្មមេវ វា អសិក្ខិតុកាមោ យោភិក្ខុភិក្ខុនា បញ្ញត្តន វុច្ចមានោ អស្ស
វេចនំ អកត្តកាមតាយ អាទរំ បន សចេ ន ករោតិ, តស្ស តស្មី អនាទិយេ
ចាចិត្តិយមុទីរយេតិ យោជនា, ឥមិនា ធម្មានាទិយមូលកំ ចាចិត្តិយំ វុត្ថំ។
យថាហ “ធម្មានាទិយំ នាម ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តន វុច្ចមានោ កថាយំ
នស្សេយ្យ វា វិនស្សេយ្យ វា អន្តរាយេយ្យ វា, តំ នសិក្ខិតុកាមោ អនាទិយំ
ករោតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣៤២)។ អនាទិយេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។

១៦០៦. តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិ, វេមតិកោ,
អនុបសម្បន្នសញ្ញិ អនាទិយំ ករោតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៣៤៣)
តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថំ។ តិកាតិវេនាតិ លោកត្តិកមតិក្កន្ធន។

អនុបសម្បជ្ជានាទេវ តិកកុក្កជន្តិ អនុបសម្បន្នេ
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បជ្ជសញ្ញិនំ វសេន តិកកុក្កជំ។

១៦០៧. សុត្តន្តនិកាយិកាធម្មនាតិ ឯត្ថ ឯវកាវេ “កុក្កជ”ន្តិ ឥមិនា
យោជេតព្ពោ។ “សុត្តន្ត អភិធម្មនា”តិ បទទ្ធយេន អភេនោបចារតោ
សុត្តានិកាយាគតោ បរិយត្តិធម្មា វុត្តោ។ អបញ្ញត្តនាតិ
បញ្ញត្តសម្ពាទិវនយតោ អញ្ញត្តា អបញ្ញត្តន។ “អបញ្ញត្តនា”តិ ឥទំ “សុត្តន្ត
អភិធម្មនា”តិ បទទ្ធយវិសេសនំ។ ភិក្ខុនា វុត្តស្ស តស្មី ភិក្ខុម្ហំ វា ធម្មេ វា
អនាទំ ករោតោ កុក្កជមេវ។ សាមណោវេន ឧភយេនបិ បញ្ញត្តន វា
អបញ្ញត្តន វា វុត្តស្ស តស្មី សាមណោវេ វា បញ្ញត្ត វា អបញ្ញត្ត វា ធម្មេ
អនាទំ ករោតោ ភិក្ខុស្ស កុក្កជមេវាតិ យោជនា។

១៦០៨. នោសោតិ ចាចិត្តិយកុក្កជសម្ពាទិកោ កោចិ នោសោ។

១៦០៩. ឯត្ថាតិ ឥមស្មី អាចរិយានំ គាហោ។ ការយ្ហោ អាចរិយុគ្គហោ នេវ
គហេតព្ពោតិ យោជនា។ ការយ្ហោ អាចរិយុគ្គហោតិ ឯត្ថ “យស្មា ឧច្ចុរសោ
សត្តាហកាលិកោ, តស្ស កសដោ យាវជីវិកោ, ទិដ្ឋិយេវ សមវាយោ ឧច្ចយដ្ឋិ,
តស្មាវិកាលេ ឧច្ចយដ្ឋិ ខាទិកុំ វុត្តតិ គុឡហរីតកេវិយា”តិ ឯវមាទិកោ
សម្បតិ និព្ពត្តោ ការយ្ហាចរិយវាទោ។ កតវេ បន គហេតព្ពោតិ? បវេណិយា
អាគតោ អាចរិយុគ្គហោវ គហេតព្ពោ។

កុរុន្តិយំ បន “លោកវុដ្ឋេ អាចរិយុគ្គហោ ន វុត្តតិ, បណ្ណត្តិវុដ្ឋេ បន វុត្តតី”តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) វុត្តំ។ មហាបច្ឆរិយំ “សុត្តំ, សុត្តានុលោមព្វា
ឧគ្គហិតកានំយេវ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ បមាណំ, អជានន្តានំ កថា
អប្បមាណ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) វុត្តំ។ “តំ សត្តំ បវេណិយា អាគតេ សមោធានំ

គប្បតី"តិ (ចា.បិ. អ.ជ្ជ. ៣៤៤) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ ឯត្ថ លោកវដ្ឋ អាចរិយុគ្គហោ
នវដ្ឋតីតិ លោកវដ្ឋសិក្ខាបទេ អាបត្តិដ្ឋានេ យោ អាចរិយវាទោ, សោ ន
គហោតញ្ចោ, លោកវដ្ឋមតិក្កមិត្វា “ឥទំ អម្ពាភំ អាចរិយុគ្គហោ”តិ វទន្តស្ស
ឧគ្គហោ នវដ្ឋតីតិ អធិប្បាយោ។ សុត្តានុលោមំ នាម អដ្ឋកថា។ បវេណីយា
អាគតេ សមោធានំ គប្បតីតិ “បវេណីយា អាគតោ អាចរិយុគ្គហោវ
គហោតញ្ចោ”តិ (ចា.បិ. អ.ជ្ជ. ៣៤៤) ឯវំ វុត្តេ មហាអដ្ឋកថាវាទេយេវ សង្កបំ
គប្បតីតិ អធិប្បាយោ។

អនាទិយ កថាវណ្ណានា។

១៦១០-១. “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុ ភីសាបេយ្យ, ចា.បិ.ត្ថិយ”ន្តិ (ចា.បិ. ៣៤៦)
មាតិការាចនតោ ភយសញ្ញននត្ថាយាតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្ស”តិ សេសោ។ តេនេវ
វត្ថុតិ “ឥតវស្ស តុ ភិក្ខុស្ស”តិ។ រូចាទិន្និ រូបសទ្ធកន្ធាទី។ ឧបសំហវេតិ
ឧបជ្ឈបេតិ, ទស្សេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ភយានកំ កថន្តិ ចោរកន្តារាទិកមំ។
យថាហា “ចោរកន្តារំ វា វាឡកន្តារំ វា បិសាចកន្តារំ វា អាចិត្តតី”តិ (ចា.បិ.
៣៤៨)។ បរសន្តិកេតិ ឯត្ថ “បរោ”តិ វុត្តនយេន លព្ពមាទោ ឧបសម្មន្នោ
គហោតញ្ចោ។

ទិស្វា វាតិ ឧបជ្ឈាបិតំ តំ រូចាទី ទិស្វា វា។ សុត្វា វាតិ តំ ភយានកំ កថំ សុត្វា
វា។ យស្ស ភយទស្សនត្ថាយ តំ ឧបជ្ឈាបេសិ, សោ ភាយតុ វា មា វា ភាយតុ។
ឥតវស្សតិ តធុបជ្ឈាបកស្ស ភិក្ខុស្ស។ តដ្ឋុលោតិ ឧបជ្ឈាបិតក្ខណោ។

១៦១២. តិកចា.បិ.ត្ថិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្មន្នោ ឧបសម្មន្នសញ្ញី, វេមតិកោ,
អនុបសម្មន្នសញ្ញី ភីសាបេតិ, អាបត្តិ ចា.បិ.ត្ថិយស្ស”តិ (ចា.បិ. ៣៤៨)
តិកចា.បិ.ត្ថិយំ វុត្តំ។ តិកទុក្កជន្តិ អនុបសម្មន្នោ

ឧបសម្ព័ន្ធសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្ព័ន្ធសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្កជំ។
“អនុបសម្ព័ន្ធភិសាបេតុកាមោ”តិអាទិកេ ទុក្កជវាវេ
អនុបសម្ព័ន្ធក្លហឈោន គិហិនោមិ សង្កយ្ហមានត្តា “សាមណោ គហដ្ឋំ វា”តិ
អាហា។ សាមណោ... បេ... ភិក្ខុនោ តថេវ ភិសាបេន្តស្ស តិកទុក្កជំ វុត្តន្តិ
យោជនា។

ភិសាបនកថាវណ្ណនា។

១៦១៤. ដោតិន្តិ អគ្គី។ តប្បេតុកាមោតិ វិសិព្ពេតុកាមោ។ “តេន ខោ បន
សមយេន ភិក្ខុ បដិបេមិ ដោតិកេមិ ជន្លាយវេមិ កុក្កុច្ឆាយន្តិ”តិ (ចា. ៣៥២)
ឧប្បន្នវត្ថុម្ហិ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ តថាវុបបច្ចយា ដោតី សមាទហិតំ
សមាទហាបេតុ”ន្តិ (ចា. ៣៥២) វុត្តត្តា ឯត្ថ “តថាវុប បច្ចយ”ន្តិ ឥមិនា
បដិបុជ្ជលនព្វា បត្តបចនសីវេសេននាទិកម្មព្វា ជន្លាយវុត្តព្វា គហេតព្វំ។ ឯត្ថ
ច ដោតិកេមីតិ បត្តបចនសេននកម្មាធិសុ ដោតិកវណោតិ អត្ថោ។

១៦១៥. សយំសមាទហន្តស្សតិ អត្តនា ជាលេន្តស្ស។

១៦១៦. ជាលាបេន្តស្ស ... បេ... ទុក្កជន្តិ អាណត្តិយា អាបដ្ឋិតព្វំ ទុក្កជំ
សន្ធាយាហា។ អាណត្តិយា ជលិតេ អាបដ្ឋិតព្វាបត្តិ “ជាលុដ្ឋានេ បនាបត្តិ,
ចា. ត្តិ បរិកិត្តិតា”តិ អនុវត្តមានត្តា សិទ្ធាតិ វិសុំ ន វុត្តោ។

១៦១៧. គិលានស្សតិ “គិលានោ នាម យស្ស វិនា អគ្គិនា ន ជាសុ
ហោតី”តិ (ចា. ៣៥៤) វុត្តស្ស គិលានស្ស។ អវិជ្ជាតំ អលាតំ ឧក្ខិបន្តស្សតិ
គហឈោន ភដ្ឋំ អនិព្វតាលាតំ អគ្គិនោ សមីបំ ករោន្តស្ស, យថាថានេ
ឋបេន្តស្សតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៦១៨-៩. វិជ្ជាតំ អលាតន្តិ និព្វតាលាតំ។ យថាវត្ថុកំ ចាចិត្តិយន្តិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អញ្ញេន វា កតំ វិសិព្ពេន្តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។ វិសិព្ពេន្តស្សាតិ
តប្បេន្តស្ស។ អង្ការន្តិ វីតច្ចិកំ អង្ការំ។ បដិបុជ្ជលនាទិកេតិ អាទិ-សទ្ធន
“ដោតិកេ ជន្តាយេ តថារូបបច្ចយា”តិ (ចាចិ. ៣៥២) អាគតំ សង្កណ្ណាតិ។ ឯត្ថ
ច តថារូបបច្ចយាតិ វេបេត្វា បដិចាទីនិ អញ្ញេនបិ តថារូបេន បច្ចយេន។

ដោតិសមាទហនកថាវណ្ណានា។

១៦២០-១. មជ្ឈិមេ ទេសេតិ ជម្ពុទ្ធិបេ យត្ថ ពោធិមណ្ឌលំ ហោតិ, តស្មី
នវយោជនសតារដ្ឋេ មជ្ឈិមមណ្ឌលេ, ឥមិនា ឥទំ សិក្ខាបទំ តត្ថេវ
ទេសោទិស្សកតាយ និយតន្តិ ទស្សេតិ។ តេនេវ វត្ថុតិ អនាបត្តិវាវេ
“បច្ចន្តិមេបិ វា ទេសេ”តិ។ ចុណ្ណាន្តិ សិរីសចុណ្ណាទិកំ ចុណ្ណំ។ អភិសង្ខារោតិ
បដិយាទេន្តស្ស។

១៦២២-៣. “មាសេ ឧនសញ្ញោនា”តិ បទច្ចេនោ។ អតិវេកទូមាសេ
ឧនសញ្ញោនា វា អតិវេកទូមាសេ វិមតិស្ស វា ទុក្ខជន្តិ យោជនា។
អតិវេកទូមាសេ ម្ហាយន្តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។ សមយេសុ ច ម្ហាយន្តស្ស
អនាបត្តិតិ ឯត្ថ “ឧណ្ហាសមយោ បរិឡាហសមយោ គិលានសមយោ
កម្មសមយោ អធ្វានកមនសមយោ វាតវុដ្ឋិសមយោ”តិ (ចាចិ. ៣៦៣)
ទស្សីតេសុ ធនុ សមយេសុ អញ្ញតេវ សម្បត្តេ សមយេ សតី បច្ចបដ្ឋបេត្វា
ឧនមាសេបិ នហាយន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្ថោ។

តត្ថ ជេដ្ឋមាសោ ច អាសាជ្ឈិមាសស្ស បុរិមបក្ខោ ចាតិ ទិយឡមាសោ
ឧណ្ហាសមយោ នាម។ យថាហ “ឧណ្ហាសមយោ នាម ទិយឡោ មាសោ សេសោ
គិម្ហាន”ន្តិ (ចាចិ. ៣៦៤), វស្សានស្ស បវេមោ មាសោ បរិឡាហសមយោ នាម។

យថាហ “បរិឡាហសមយោ នាម វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ” តិ (ចា. ៣៦៤)។
“យស្ស វិនា នហានា ន ជាសុ ហោតី” តិ (ចា. ៣៦៤) វុត្តោ សមយោ
គិលានសមយោ នាម។ “អន្តមសោ បរិវេណម្បិ សម្មជ្ជំ ហោតី” តិ (ចា. ៣៦៤)
វុត្តោ កម្មសមយោ នាម។ “អន្ធយោជនំ គច្ឆិស្សមី” តិ នហាយិ តត្ថ” តិ (ចា. ៣៦៤) វុត្តោ អន្ធានគមនសមយោ នាម។ “ភិក្ខុ សរដេន វាតេន ឡិកិណ្ណា
ហោត្តិ, ទ្វេ វា តីណិ វា ឧទកដុសិតានិ កាយេ បតិតានិ ហោត្តិ” តិ (ចា. ៣៦៤)
វុត្តោ វាតវុជ្ជិសមយោ នាម។

នទីចារំ គច្ឆតោបិ ឧនកទ្ធមាសេ ម្ហាយន្តស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។ វាលីកំ
ឧត្តិវិទ្យានាតិ ឯត្ថ សុក្ខាយ នទិយា វាលីកំ ឧត្តិវិទ្យា។ កតាវាជេសុបិ
ឧនកទ្ធមាសេ ម្ហាយន្តស្សបិ អនាបត្តិ តិ។ “តថា” តិ ឥមិនា “ម្ហាយន្តស្ស
អនាបត្តិ” តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

១៦២៤. បច្ចន្តិមេបិ វា ទេសេតិ ជម្ពុដិបេ យថាវុត្តមជ្ឈិមទេសតោ ពហិ
បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ, ឧទ្ទកេសុ ច ទីបេសុ។ សព្វេសន្តិលទ្ធសមយានំ,
អលទ្ធសមយានញ្ច សព្វេសំ ភិក្ខុនំ។ អាបធាស្វតិ ភមរអនុពន្ធាធិអាបធាសុ។
យថាហ “ភមរាធិហិ អនុពទ្ធស្ស ឧទកេ និមុជ្ជិតុំ វដ្តតី” តិ (ចា. អដ្ឋ. ៣៦៦)។
កាយចិត្តសមុដ្ឋានំ ឯឡកលោមសមុដ្ឋានំ នាម។

ម្ហានកថាវណ្ណានា។

១៦២៥-៧. “នរំ នាម អកតកប្បំ វុច្ឆតី” តិ (ចា. ៣៦៧) ចាឡិវចនតោ ច
“បដិលទ្ធនវចីវរេនាតិ អត្ថោ” តិ (ចា. អដ្ឋ. ៣៦៨) អដ្ឋកថាវចនតោ ច ចីវរន្តិ
ឯត្ថ “នរ” តិ សេសោ។ កប្បិយំ ពិនុំ អនត្វា នរំ ចីវរំ ភិក្ខុ បរិភុញ្ញតិ, តស្សេវំ
បរិភុញ្ញតោ ចាចិត្តិ តិ សម្ពន្ធា។ ធន្តន្តិ ខោមាធិនំ, និទ្ធាវលោ សាមិវចនំ។

អញ្ញាតរំលំ ជីវនិទ្ទិសនិទ្ទិសត្រូវ។ យត្ថ កត្តចិត្ត “ចតុស្ក វា កោណោសុ តីសុ វា ជ្ជីសុ វា ឯកស្មី វា កោណោ” តិ (ចា. បិ. អ. ជ្ជ. ៣៦៨) អដ្ឋកថាវចនតោ ជីវកោណោសុ យត្ថ កត្តចិត្ត។

កំសនីលេនាតិ ចម្មការនីលេន។ ចម្មការនីលំ នាម បកតិនីលំ។ គណ្ឌិបទេ បន “ចម្មការា ឧទកេ តិជលំ, អយោគូបញ្ច បក្ខិបិទ្វា ចម្មំ កាឡិ ករោន្តិ, តំ ចម្មការនីល” តិ វុត្តំ។ មហាបច្ឆរិយំ បន “អយោមលំ លោហាមលំ, ឯតំ កំសនីលំ នាមា” តិ (ចា. បិ. អ. ជ្ជ. ៣៦៨) វុត្តំ។ បត្តនីលេន វា តិ “យោ កោចិ នីលវណ្ណោ បណ្ណាសោ” តិ (ចា. បិ. អ. ជ្ជ. ៣៦៨) អដ្ឋកថាយ វុត្តន នីលបណ្ណាសេន។ យេន កេនចិ កាឡេនាតិ អដ្ឋារជល្លិកាធិសុ អញ្ញាតវេន យេន កេនចិ កាឡវណ្ណាន។ “កទ្ធមោ នាម ឌីនកោ វុច្ឆតី” តិ (ចា. បិ. ៣៦៩) វុត្តត្ថា កទ្ធមេនាតិ ឧទកានុកទ្ធមសុ ក្ខត្តកទ្ធមាធិ សង្កណ្ឌាតិ។

“មង្គលស្ស បិដ្ឋិប្បមាណកំ មយ្ហរស្ស អក្ខិប្បមាណក” តិ យថា ក្កមេន យោជនា។

៣៦២៨. “ចាឡិកប្បោ កណ្ឌិកាកប្បោ” តិ យោជនា, មុត្តារលី វិយ ចាឡិ កត្វា អប្បិកកប្បោ ច កណ្ឌិកាការេន អប្បិកកប្បោ ចាតិ អត្ថោ។ កត្តចិត្ត ឯត្ថ “យថាវុត្តប្បទេសេ” តិ សេសោ។ “ចតុស្ក វា កោណោសុ តីសុ វា” តិ (ចា. បិ. អ. ជ្ជ. ៣៦៨) វុត្តត្ថា “អនេកំ វា” តិ អាហា។ វុត្តមេវ វុត្តកំ, ឥមិនា អញ្ញាវិការំ ន វុត្តតីតិ ឧស្សេតិ។ យថាហ “ឋបេត្វា ឯកំ វុត្តតិទ្ធិំ អញ្ញេន កេនចិបិ វិការេន កប្បោ ន កាតញ្ញោ” តិ (ចា. បិ. ៣៦៨)។

១៦២៩. “អនាបត្តិ បកាសិតា” តិ ឥទំ “វិមតិស្សបា” តិ ឯត្ថ ច-សទ្ទេន
សមុទ្ទិតំ “អាទិន្នេ អាទិន្នសញ្ញានោ” តិ តតិយវិកប្បំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាហ
“អាទិន្នេ អាទិន្នសញ្ញា, អនាបត្តិ” តិ។

១៦៣០. “កប្បនដ្ឋេបិ វា” តិ អាទិហិ ច យោជេតព្ពំ។ បិ-សទ្ទេន
“កប្បកតោកាសេ ជិណ្ហោ” តិ ឥទំ សម្មិណ្ហាតិ។ យថាហ “កប្បកតោកាសោ
ជិណ្ហោ ហោតី” តិ។ តេន កប្បកតេនាតិ សហត្ថេ ករណាវចនំ។
សំសិព្ពិតេស្វតិ ឯត្ថ “អកប្បកតេស្វ” តិ សេសោ។ យថាហ “កប្បកតេន
អកប្បកតំ សំសិព្ពិតំ ហោតី” តិ។ និវាសនចារុបនំ ក្រិយំ។ កប្បពិន្ទុអនាទានំ
អក្រិយំ។

ទុព្ពណ្ណករណកថាវណ្ណាន។

១៦៣១-៤. “វិកប្បនា នាម ទ្វេវិកប្បនា សម្ពុខាវិកប្បនា ច
បរម្ពុខាវិកប្បនា ចា” តិ (ចាចិ. ៣៧៤) វុត្តត្តា “វិកប្បនា ទុវេ” តិ អាទិមាហ។
ឥតីតិ និទស្សនេ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ កថំ សម្ពុខាវិកប្បនា ហោតីតិ អាហ
“សម្ពុខាយ... បេ... និទ្ទិសេ” តិ។ ឯកស្សវតិ ឯត្ថ “ព្យត្តស្សវ” តិ សេសោ។ ឥធ
ព្យត្តោ នាម វិកប្បនបច្ចុទ្ធារណាវិធី ជានន្តោ។

យថាវចនយោគតោតិ “ឥមំ ចីវរ’ន្តិ វា, ‘ឥមា និ ចីវរា នី’ តិ វា, ‘ឯតំ ចីវរ’ន្តិ វា,
‘ឯតា និ ចីវរា នី’ តិ វា” តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២. ៤៦៩) អដ្ឋកថាយ វុត្តំ អនតិក្កម្ម,
វចនសម្ពន្ធក្តមេនាតិ អត្ថោ។ តទេកទេសសរូបំ ទស្សេតិ “ឥមំ ចីវរ’ន្តិ” តិ។

“អបច្ចុទ្ធជតោ” តិ ឥមិនា “ន កប្បតី” តិ ឯតស្ស ហេតុំ ទស្សេតិ។

១៦៣៥. “សន្តក”មិច្ឆាធិ បច្ចុទ្ធុរណាប្បកាវោ។ យថាបច្ចុយំ ករោហិតិ តុយ្ហំ
រុច្ឆនកំ ករោហិតិ អត្ថោ។

១៦៣៦. សម្មាសាវកប្បន្តរំ ធស្សេតុមាហា “អបរាសម្មាវុត្តា”តិអាទិ។
អត្តនា អភិរុចិតស្ស យស្ស កស្សចិ នាមំ គហេត្វាតិ យោជនា។ សហធម្មិនន្តិ
ឯត្ថ “បញ្ចន្ត”ន្តិ សេសោ, និទ្ធារណោ សាមិវចនំ។

១៦៣៧. ឯវន្តិ វត្តមាណាបេក្ខំ។ អបិ-សន្តោ បន សទ្ធស្សត្ថោ។

១៦៤០. មិត្តាតិ ធម្មមិត្តោ, “តេន វត្តព្ពំ កោតេ មិត្តោ វា សន្តិដ្ឋោ វា”តិ
(ចាចិ. ៣៧៤) វចនតោ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ បុន តេនបិ ភិក្ខុនា វត្តព្ពន្តិ យោជនា។

១៦៤១-២. “អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ធម្ម”តិ វា...បេ.... ‘តិស្សយ
សាមណេរិយា ធម្ម’តិ វា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) សេសអដ្ឋកថាថាបេន
“ឥន”មិច្ឆាធិចាហោ យោជេតញ្ចោ។

១៦៤៣. ធិស្វតិ និទ្ធារណោ ភុម្មំ, ឯត្ថ “វិកប្បនាស្វ”តិ បករណតោ លព្ពតិ។

១៦៤៤-៥. ឥធម បន ឥមស្មី សាសនេ យេន បន ភិក្ខុនា សហ ជីវរសាមិកេន
តំ វិនយកម្មំ កតំ, តស្ស អវិស្សាសេន វិស្សាសការំ វិនា សោ វិនយកម្មកតោ
ភិក្ខុ តំ ជីវរំ បរិភុញ្ញេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិតិ យោជនា។ ធន្តានុរក្ខនត្ថំ
“វិនយកម្ម”ន្តិ អនុស្សរាគមោ វេទិតញ្ចោ, វិនយកម្មន្តិ អត្ថោ។ តំ ជីវរំ
អធិជ្ជហន្តស្ស វា វិស្សជ្ជន្តស្ស វា ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

១៦៤៦. បច្ចុទ្ធារកវត្ថេស្វតិ បច្ចុទ្ធជវត្ថេសុ។ អបច្ចុទ្ធារសញ្ញនោតិ
អបច្ចុទ្ធជសញ្ញនោ។ តត្ថាតិ អបច្ចុទ្ធជវត្ថេសុ។ វេមតិកស្សតិ “បច្ចុទ្ធជានិ ទុ
ខោ មយា, អបច្ចុទ្ធជានី”តិ សំសយាបន្នស្ស។

១៦៤៧. បច្ចុទ្ទារណាសញ្ញាស្យាតិ បច្ចុទ្ទជមិទន្តិ សញ្ញាស្យាវិស្សាសាតិ យស្ស
វា ធីរំវិកឈ្មេសិ, តេន អបច្ចុទ្ទជម្បិ តស្ស វិស្សាសា បរិភុញ្ញតោ ច។ យថាហា
“តស្ស វា វិស្សសន្តោ បរិភុញ្ញតិ”តិ (ចាចិ. ៣៧៦)។

វិកប្បនកថាវណ្ណានា។

១៦៤៨. “បត្តោ នាម ទ្វេ បត្តា អយោបត្តោ មត្តិកាបត្តោ”តិ (ចាចិ. ៣៧៩)
ជាតិយា កប្បិយបត្តានំ វុត្តត្តា អាហា “អធិជ្ជានុបកំ បត្ត”ន្តិ។ តាទិសន្តិ
អធិជ្ជានុបកំ។ សូចិយំ នាម សសូចិកំ វា អសូចិកំ វា។ កាយពន្ធនំ នាម
បដ្ឋិកា វា សូករន្តកំ វា។ និសីទនំ នាម សទសំ វុច្ចតិ។

“បត្តំ វា”តិ អាទិហិ ឧបយោគន្តបទេហិ “អបនេត្វា និធន្តស្យា”តិ បច្ចេកំ
យោជេតព្ពំ។ និធន្តស្យាតិ ឯតស្ស “ហសាបេក្ខស្យា”តិ វិសេសនំ។ យថាហា
“ហសាបេក្ខោមីតិ កីឡាធិប្បាយោ”តិ (ចាចិ. ៣៧៩)។ “កេវល”ន្តិ ឥមិនា
ទុន្តិក្ខត្តស្ស បដិសាមនាធិប្បាយាធិអញ្ញាធិប្បាយាការំ ធិបេតិ។ វុត្តតិ ច
“ទុន្តិក្ខត្តមនាបត្តិ, បដិសាមយតោ បនា”តិ។

១៦៤៩. តេនាបីតិ អាណាត្តេន។ តស្សាតិ អាណាបកស្ស។ តិកទុក្កជំ វុត្តន្តិ
អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្កជំ
វុត្តំ, ឥមិនា ច ឧបសម្បន្នសន្តកេ តិកចាចិត្តិយន្តិ ឥទញ្ច វុត្តមេវ ហោតិ។

១៦៥០. អញ្ញន្តិ ចាឡិយំ អនាគតំ បត្តត្ថវិកាទិបរិក្ខារំ។

១៦៥១. សព្វេស្វតិ ចាឡិយំ អាគតេសុ ច អនាគតេសុ ច សព្វេសុ
បរិក្ខារេសុ។

១៦៥៣. ធម្មកថំ កត្វាតិ “សមណោ នាម អនិហិតបរិក្ខារេន ភវិតុំ ន វុដ្ឋតី” តិ (ចា.បិ. អ.ជ្ជ. ៣៧៧) អដ្ឋកថាគតនយេន ធម្មកថំ កត្វា។
អនិហិតបរិក្ខារេនាតិ អប្បដិសាមិតបរិក្ខារេន។ និធនតិ ចេ, តថា អនាបត្តិតិ
យោជនា។ អវិហោសេតុកាមស្សាតិ វិហោសាធិប្បាយរហិតស្ស។ អកីឡស្សាតិ
កីឡាធិប្បាយរហិតស្ស កេវលំ វត្ថុសីសេន “បដិសាមេត្វា ទស្សមី” តិ
អបនិធន្តស្ស។

១៦៥៤. អទិន្នាទានសមុដ្ឋានាបត្តិនំ អកុសលាទិវសេនបិ សចិត្តកត្តា
អាហា “ឥទំ អកុសលេនេវ សចិត្ត” ត្ថិ។

ជីវរាបនិធានកថាវណ្ណនា។

សុរាចានវគ្គោ ធម្មោ។

១៦៥៥. “តិរច្ឆានគតំ ចាណា” ត្ថិ ឥមិនា “យោ បនភិក្ខុ សញ្ញិច្ច ចាណំ
ជីវិតា វោរោមេយ្យ, ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចា.បិ. ៣៨៣) ឥមស្មី សិក្ខាបទេ អធិប្បេតំ
ចាណំ ទស្សេតិ។ អាបត្តិនាទត្តាការាវា អាហា “មហន្តំ ខុទ្ទកម្មី វា” តិ។ យថាហា
“ឥមស្មីញា សិក្ខាបទេ តិរច្ឆានគតោយេវ ‘ចាណោ’ តិ វេទិតញោ, តំ ខុទ្ទកម្មី
មហន្តម្មី មារេន្តស្ស អាបត្តិនាទត្តាករណំ នត្ថិ, មហន្តេ បន ឧបក្កមមហន្តត្តា
អកុសលំ មហន្តំ ហោតី” តិ (ចា.បិ. អ.ជ្ជ. ៣៨២)។ “មារេន្តស្ស អស្សា” តិ
បទន្នេនា។ “ខុទ្ទកម្មី វា មារេន្តស្ស” តិ ឥមិនា អដ្ឋកថាយំ “អន្តមសោ
មញ្ញបីបំ សោធន្តោ មង្គលពីជកេបិ ចាណាសញ្ញំ និក្ការុណិកតាយ តំ ភិទ្ធន្តោ
អបនេតិ, ចាចិត្តិយំ។ តស្មា ឯវរូបេសុ ឯវនេសុ កាវុញ្ញំ ឧបជ្ឈបេត្វា អប្បមត្តេន
វត្ថុំ កាតព្វ” ត្ថិ វត្ថុវិនិច្ឆយោបិ សង្កហិតោ។

១៦៥៦. ឧកយត្ថ ចាតិ ចាណោ វា អចាណោ វាតិ ឧកយត្ថាបិ។
អវសេសវិនិច្ឆយោ បនេត្ថ មនុស្សវិគ្គហោ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។

សញ្ញាប្បចារណាកថាវណ្ណានា។

១៦៥៨. សប្បណាកន្តិ សហ ចាណាកេហ៍តិ សប្បណាកំ។ យេ បរិភោគេន
មវន្តិ, ឯវុចា ឥធ “ចាណាកា”តិ អធិប្បតា។ អស្សាតិ ភិក្ខុនោ។

១៦៥៩. “អវិច្ឆិដ្ឋា”តិ ឥមិនាវិច្ឆេនេនេវ បយោគនានត្ថំ ហោតីតិ ធិបេតិ។
បត្តបូរម្បីតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ ព្យតិរេកេ។

១៦៦០-១. អស្ស ចាចិត្តិ បរិធិបិតាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តាធិសេនាតិ
សប្បណាកេន។ អាវិញ្ញាតាតិ បរិព្ពមិត្វា។ យាគុយោតិ ឯត្ថ “ឧណ្ហា”តិ
សាមត្តិយា លព្ពតិ។ ឥនព្វា ចាលីនំ មារណត្ថំ យំ កិញ្ចី ឧណ្ហាវត្ថំ
សប្បណាកេន ឧទកេន អនិព្វាបេតុំ ឧបលក្ខណំ។ តំ សប្បណាកំ ឧទកំ។
ញ្ញាយតោបិ វាតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ អដ្ឋកថាយំ -

“ឧទកសោណ្ឌី វា ចោក្ខវណី វា បរិសិត្វា ពហិ និក្ខមនត្ថាយ វីចី
ឧដ្ឋាបយតោបិ។ សោណ្ឌី វា ចោក្ខវណី វា សោធនេន្តហិ តតោ
គហិតឧទកំ ឧទកេយេវ អាសិញ្ញាតត្ថំ។ សមីបម្ពំ ឧទកេ អសតិ
កប្បិយឧទកស្ស អដ្ឋ វា ទស វា យដេ ឧទកសណ្ឋានកប្បនេសេ
អាសិញ្ញាត តត្ថ អាសិញ្ញាតត្ថំ។ ‘បវដ្ឋិត្វា ឧទកេ បតិស្សតិ’តិ
ឧណ្ហាចាសាណោ ឧទកំ អាសិញ្ញាតត្ថំ។ កប្បិយឧទកេន បន ចាសាណំ
និព្វាបេត្វា អាសិញ្ញាតុំ វុដ្ឋតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៨៧) -

វុត្តវិនិច្ឆយំ សម្បុណ្ណាតិ។

១៦៦២. ឧកយត្ថបីតិ សប្បណាកេបិ អប្បណាកេបីតិ ឧកយត្ថេវ។

១៦៦២-៦. ចាណបដិពទ្ធតាយ ការណំ ទស្សតុមាហា “បតន”ន្តិអាទិ។
សលភាទិនន្តិ បដដ្ឋានីនំ។ ញត្វាតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ឯវមុបរិបិ។
បទីបុជ្ឈលនន្តិ ឯត្ថ “វិយា”តិ សេសោ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។
សប្បណាកាវោវ សប្បណាកាវតា, តំ។ ភុញ្ញតោតិ ភុញ្ញតត្ថតោ។

សលភាទិនំ បតនំ ញត្វាបិ សុទ្ធន ចេតសា បទីបុជ្ឈលនំវិយ សចាណាកាវំ
ញត្វាបិ ជលសញ្ញាយ ភុញ្ញតត្ថតោ ឯត្ថ បណ្ណាត្តិវដ្ឋតា ព្រាយ្យាតិ យោជនា។

ឯវំ សន្តេ សិញ្ចនសប្បណាកសិក្ខាបទានំ ឧទិទ្ធម្មំ កោវិសេសោតិ អាហា
“សិញ្ចនេ”តិអាទិ។ សិញ្ចនំ សិញ្ចនសិក្ខាបទំ សិញ្ចនេ វុត្ថំ សិញ្ចនវិសយេ
បញ្ញត្តំ, ឥទំ បន សប្បណាកសិក្ខាបទំ បរិភោគេ វុត្ថំ អដ្ឋោហារវិសយេ
បញ្ញត្តន្តិ អយមេវ តស្ស ចេវ អស្ស ច វិសេសោតិ យោជនា។

សប្បណាកកថាវណ្ណនា។

១៦៦៧. យថាធម្មន្តិ យោ យស្ស អធិករណស្ស វ្យុបសមនាយ ធម្មោ វុត្ថោ,
តេនេវ ធម្មនាតិ អត្ថោ។ “កិច្ចាធិករណ”ន្តិ ឥមិនា ឥតរាទិ អធិករណានិ
ឧបលក្ខិតានិ។ យថាហា “អធិករណំ នាម ចត្តារិ អធិករណានិ វិវាទាធិករណំ
អនុវាទាធិករណំ អាបត្តាធិករណំ កិច្ចាធិករណ”ន្តិ (ចាចិ. ៣៩៤)។
អបលោកនកម្មាទីនិ ចត្តារិ សង្ឃកិច្ចំ នាម, តេនេវ សមថេហិ
អធិករណីយត្ថា វ្យុបសមេតព្ពត្តា អធិករណាន្តិ កិច្ចាធិករណំ។ បុន
នីហាតព្ពន្ធនិ បុន នីហាតព្ពំ, វ្យុបសមេតព្ពន្ធនិ អត្ថោ។ ឥមិនា “អកតំ
កម្ម”ន្តិអាទិនា ចាឡិយំ ទស្សិតា ទ្វាទស ឧក្កោជា ឧបលក្ខិតាតិ ទដ្ឋញ្ញា។
ឧក្កោដេន្តស្សាតិ តស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គន្ធា “អកតំ កម្ម”ន្តិអាទិនិ វត្ថោ

ឧទ្ទាល្សេន្តស្ស យថាបតិជ្ជិតភាវេន បតិជ្ជាតុំ ន ទេន្តស្ស។ ឯត្ថ ច បតិជ្ជាតុំ ន ទេន្តស្សាតិ តស្ស បវត្ថិអាការទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ យំ បន ធម្មេន អធិករណំ និហដំ, តំ សុនិហជមេវ។

១៦៦៨. “អកតំ កម្មំ, ទុក្ខដំ កម្មំ, បុន កាតព្វំ កម្ម”ន្តិ វេទនា វេទនេន ភិក្ខុនា តំ កម្មំ ឧទ្ទាល្សេតុំ ន វេទ្ពតីតិ យោជនា។

១៦៦៩. វិប្បកតេតិ អារទ្ធានិដ្ឋិតេ។ តន្តិ បដិក្កោសន្តំ។ សញ្ញាបេត្វាតិ កតកម្មស្ស អនវដ្ឋការំ ញាបេត្វា។ ន បនញ្ញាថាតិ តថា អសញ្ញាបេត្វា។

១៦៧០. អធម្មេ បន កម្មស្មិន្តិ យថាចាឡិអាគតេ កម្មស្មី។ ឧភយត្ថាបីតិ ធម្មកម្មេ, អធម្មកម្មេ វាតិ ឧភយត្ថ។

១៦៧១. ន ច កម្មារហស្ស វាតិ ឯត្ថ ច-សន្នោ “វេគ្គេន ចា”តិ យោជេតព្ពោ។ ច-សន្នោ វា-សន្នេត្ត ទដ្ឋព្ពោ។ “អធម្មេន, វេគ្គេន វា ន កម្មារហស្ស វា កត”ន្តិ ជានតោ ឧក្កោជនេ ទោសោ នត្ថិតិ យោជនា។

ឧក្កោជនកថាវណ្ណនា។

១៦៧២. “ទុដ្ឋល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តារិ ច ចារាជិកានិ តេរស ច សង្ឃាទិសេសា”តិ (ចាចិ. ៣៩៩) វេចនតោ ចារាជិកានម្បិ ទុដ្ឋល្លត្ថា, ឥធ ច ចារាជិកស្ស អនធិប្បេតត្ថា ឥធាធិប្បេតមេវ ទស្សេតុំ “សង្ឃាទិសេស”ន្តិ ឥមិនា ទុដ្ឋល្ល-បទំ វិសេសិតំ។ យថាហ “ឯត្ថ ចត្តារិ ចារាជិកានិ អត្តទ្វារវសេន ទស្សិតានិ, សង្ឃាទិសេសាបត្តិ បន អធិប្បេតា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៣៩៩)។ ញាត្វាតិ សាមំ វា អញ្ញតោ វា ជានិត្វា។ នាទយតោ តស្ស បរិយាបុតាតិ “ឥមំ ជានិត្វា

ចោទសួរន្តិ, សារសួរន្តិ, នាពេលសួរមី” តិ បដិច្ចាទេន្តសួរ តសួរ បរិយាបុតា
ទេសិតា។

១២៧៥-៥. ធុរំ និក្ខិបិត្វាតិ “អញ្ញសួរ ន អាពោចសួរមី” តិ ធុរំនិក្ខេបំ កត្វា។
តសួរតិ ទុដ្ឋល្លសួរ។ បដិច្ចាទនំ ហេតុ ការណំ យសួរ អាពោចនសួរតិ
វិគ្គហោ។ បដិច្ចាទនហេតុកន្តិ អាពោចនកិរិយាយ វិសេសនំ, “ឥត្តន្នាមោ
ឥត្តន្នាមំ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ, អញ្ញសួរ ន អាពោចហី” តិ វត្វា អាពោចនំ
ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតីតិ វុត្តនិទស្សនេ, ហីតិ ឯវការត្ថេ, ឯវមេវ វទតីតិ
អត្ថោ។

យាវ កោជិ ន ជិដ្ឋតិ, តាវ ឯវំ ភិក្ខុនំ សតម្បិ សហស្សម្បិ តំ អាបត្តិ
អាបជ្ជតិ ឯវាតិ យោជនា។

១២៧៦. មូលេនាតិ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នបុគ្គលេន។ អាពោចិតសួរ
ទុតិយសួរតិ សមាធាធិករណំ។ មូលេន “មម អាបត្តិ អាបន្នការំ អញ្ញសួរ ន
អាពោចហី” តិ អាពោចិតសួរ ទុតិយភិក្ខុសួរ សន្តិកា សុណាន្តេន តតិយេន
និវត្តិត្វា តស្សេវ ទុតិយសួរ បកាសិតេ អាពោចនសួរ កោជិ ជិដ្ឋតិ វុច្ចតីតិ
យោជនា។ កោជីតិ អាពោចនកិរិយាវសានំ វុច្ចតិ។

១២៧៧. ទុដ្ឋល្លាយ ច ទុដ្ឋល្លសញ្ញាតិ ឯត្ថ “អាពោចន្តោ” តិ បករណតោ
លព្ពតិ។ ឥតវេសុ បន ជីស្វតិ ទុដ្ឋល្លាយ វេមតិកោ, អទុដ្ឋល្លសញ្ញាតិ ជីសុ។

១២៧៨. អទុដ្ឋល្លាយាតិ បញ្ចវិធាយ លហុកាបត្តិយា។ សព្ពត្តាតិ សព្ពេសុ
វិកហ្មេសុ។ តិកទុក្កជំ និទ្ធិដ្ឋន្តិ អទុដ្ឋល្លាយ
ទុដ្ឋល្លសញ្ញាវេមតិកអទុដ្ឋល្លសញ្ញានំ វេសេន ទុក្កជត្តយំ ចាឡិយំ (ចាចិ. ៤០០)
ទស្សិតន្តិ អត្ថោ។ សព្ពត្តាតិ សព្ពេសុ។ អនុបសម្បជ្ជវាវេស្វតិ តីសុ

អនុបសម្បជ្ជាវិកល្យសុ។ ទុក្ខជន្តិ អនុបសម្បន្ន
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្បជ្ជសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្ខជន្តិ អត្ថោ។

១៦៧៩-៨០. “សង្ឃស្ស ភេទនាទីនិ ភវីស្សន្តិ” តិអាទីហិ សព្វេហិ បទេហិ “ន
អាហោចេតិ ចេ, ទោសោ នត្ថិ” តិ ឥទំ បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។ សភាគំ វា នបស្សតី តិ
តថា អបស្សន្តោ ន អាហោចេតិ ចេ, ទោសោ នត្ថិ។ កក្កឡោ អយន្តិ ន អាហោចេតិ
ចេ, ទោសោ នត្ថិ។

១៦៨១. អញ្ញស្ស អនាហោចនេន អាបន្តិតព្ពតោ “អក្រិយ” ន្តិ វុត្ថំ។
“អាហោចេតព្ព” ន្តិ អនុញ្ញាតស្ស អនាហោចនំ អនាទមន្តវេន ន ហោតី តិ អាហា
“ទុក្ខវេទន” ន្តិ។ ឯត្ថ ច មាតិកដ្ឋកថាយំ “សមនុភាសនសទិសានេវ” តិ (កដ្ឋា.
អដ្ឋ. ទុដ្ឋល្លសិក្ខាបទវណ្ណានា) វុត្ថំ, ឥធ “ធុរនិក្ខេបតុល្យវា” តិ, ឧភយត្ថ
នាមមត្តមេវ វិសេសោ, ឯកមេវ សមុជ្ជានន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទុដ្ឋល្លកថាវណ្ណានា។

១៦៨២. ឧនីសតិវស្សន្តិ ឯត្ថ “ជាន” ន្តិ សេសោ, “ឧនីសតិវស្សោ” តិ
ជានន្តោតិ អត្ថោ។ ឧនីសតិវស្សោ នាម បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ
អបរិបុណ្ណាវីសតិសំវច្ឆរោ។ យោតិ យោ ភិក្ខុ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា។ ករេយ្យាតិ
កាហោយេយ្យ។ ឧបសម្បជ្ជតី ឧបសម្បនោ, តំ។ យោ ជានំ ឧនីសតិវស្សំ បុគ្គលំ
ឧបសម្បជំ ឧបសម្បជ្ជំ ករេយ្យ, តស្ស ឯវំ ឧបសម្បទេន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចាចិត្តិយំ
ហោតី តិ យោជនា។ សេសានន្តិ “គណស្ស ច អាចរិយស្ស ច អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ (ចាចិ. ២០២) ចាឡិយំ ទស្សីតានំ គហណំ។

១៦៨៣. ឧនីសតិវស្សការំ ជានតា វា អជានតា វា ភិក្ខុនា យោ បុគ្គលោ
ចេ ឧបសម្បទិតោ, សោ អនុបសម្បន្តោវ ហោតិ, បុន សោ

បរិបុណ្ណារីសតិវស្សោ សមាធនា ឧបសម្មន្នោ កាតត្តោ
ឧបសម្មាទេតត្តោយេវាតិ យោជនា។

១៦៨៤. ធនវស្សច្ចយេន បរិបុណ្ណធនវស្សោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សតោ
អស្ស ភិក្ខុបដិញ្ញាស្ស អញ្ញោសំ ឧបសម្មាទនេ កោចិ ទោសោ ចេ ឯកំសេន នត្តិ
នវិជ្ជតីតិ យោជនា។

១៦៨៥. តំ ភិក្ខុន្តិ ឧនវីសតិវស្សោ ហុត្វា ឧបសម្មន្និត្វា
បរិបុណ្ណធនវស្សោ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា ឧបសម្មាទន្តំ តំ ភិក្ខុបដិញ្ញំ។ គណោ
ចេ បរិបូរតីតិ មជ្ឈិមទេសេ ធនវត្ថោ, បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ បញ្ចវត្ថោ
គណោ សចេ អន្ធនោ ហោតិ។ តេតិ ឧបសម្មាទិតា។ សូបសម្មន្នាតិ សុដ្ឋុ
ឧបសម្មន្នា។

១៦៨៦-៧. យោ ភិក្ខុ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា “ឧនវីសតិវស្សបុគ្គលំ
ឧបសម្មាទយិស្សាមិ” ឥតិ គណាម្បិ វា អាចរិយម្បិ វា បត្តម្បិ វា បរិយេសតិ,
មាឡកញ្ចា សម្មន្នតិ ពទ្ធសីមំ ពទ្ធតិ, តស្ស សព្វេសុ បយោគេសុ ទុក្ខជំ។ តថា
ញត្តិយា ទុក្ខជំ។ តថា ធ្វីសុ កម្មវាចាសុបិ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

១៦៨៨-៩. វីសតិ ច តានិ វស្សានិ ចាតិ វីសតិវស្សានិ, ឧនាធិវីសតិវស្សានិ
យស្ស សោ ឧនវីសតិវស្សោ, ឧនវីសតិវស្សោតិ សញ្ញា ឧនវីសតិវស្សសញ្ញា,
សា ឯតស្ស អត្ថីតិ “ឧនវីសតិវស្សសញ្ញា” ឥតិ វត្ថុព្រូ និចាតនលក្ខណេន វស្ស-
សទ្ធុលោបំ កត្វា “ឧនវីសតិសញ្ញា” តិ វុត្ថំ, តស្ស ឧនវីសតិសញ្ញាស្ស។
បរិបុណ្ណាធិវីសតិវស្សានិ ឯតស្សាតិ “បរិបុណ្ណារីសតិវស្សោ” តិ វត្ថុព្រូ
និចាតនលក្ខណេន វីសតិវស្ស-សទ្ធុលោបំ កត្វា “បរិបុណ្ណា” តិ បុគ្គលោ

វុច្ឆតិ, តស្មី បរិបុណ្ណា, បរិបុណ្ណាវីសតិវស្សេ បុគ្គលេតិ អត្ថោ។ ឧភយត្ថាតិ
ឧនវីសតិបរិបុណ្ណាវីសតិវស្សេសុ ឧភោសុ បុគ្គលេសុ។

ឧនវីសតិវស្សកថាវណ្ណាធា។

១៦៩១. ថេយ្យសត្តេន សទ្ធិន្តិ “ថេយ្យសត្តោ នាម ចោរា កតកម្មា វា ហោន្តិ
អកតកម្មា វា” តិអាទិនា (ចាចិ. ៤០៩) បទភាជនេ វុត្ថសរូបេន សត្តសម្ពាតេន
ជនសមូហេន សហាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សហាទិយោគេ ករណាវចនំ។ ជានន្តោតិ
“ថេយ្យសត្តោ” តិ ជានន្តោ។ សំវិធាយាតិ “គច្ឆាមាវុសោ, គច្ឆាម ភន្តេ,
គច្ឆាមាវុសោ, អន្ធព វា ហិយេរា វា បរេ វា អបរេ វា គច្ឆាមា” តិ បទភាជនេ
វុត្ថនយេន សំវិទហិត្វាតិ អត្ថោ។ មគ្គន្តិ ឯកទ្វានមគ្គំ, ឯត្ថ “អន្តមសោ
កាមន្តរម្បី” តិ សេសោ។ យថាហ “ឯកទ្វានមគ្គំ បដិបន្នេយ្យ អន្តមសោ
កាមន្តរម្បី” តិ។ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ “កាមេ កាមន្តរេ កាមន្តរេ អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស។ អកាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ វុត្ថប្បការំ ចាចិត្តិយំ ភវេយ្យ។

១៦៩២. ន ឧទ្ធអោតិ ឥធន វុត្ថោ។

១៦៩៣-៤. មគ្គាជីវិសង្កេតេតិ មគ្គវិសង្កេតេ, អជីវិសង្កេតេ ច។
យថាវត្ថុកមេវាតិ ចាចិត្តិយមេវ។ តេសូតិ សត្តិកេសុ។ អសំវិទហន្តេសូតិ
សំវិធានំ អករោន្តេសុ។ សយំវិទហតោបិ ចាតិ អត្តនា សំវិទហន្តេសុ ច។
ឧភយត្ថាតិ ថេយ្យសត្តេ វា អថេយ្យសត្តេ វាតិ ធ្វីសុ។

១៦៩៥. អថេយ្យសត្តសញ្ញិស្សាតិ ឯត្ថ “ឧភយត្ថា” តិ អនុវត្តតត្ថំ។
កាលស្សយន្តិ កាលិកោ, វិសង្កេតោ, តស្មី, កាលសម្ពន្ធិនិវិសង្កេតេ ច

អនាបត្តិតិ អត្ថោ។ “កាលិកេ”តិ ឥមិនាវិសង្កេតវិសេសនេន
មគ្គាជីវិវិសង្កេតេបិ អាបត្តិយេវាតិ ជីវេតិ។

១៦៩៦. កាយចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុជ្ឈានតោ ឥទំ សិក្ខាបទំ
យេយ្យសត្តសមុជ្ឈានំ កថិតន្តិ យោជនា។

យេយ្យសត្តកថាវណ្ណានា។

១៦៩៧. សត្តមន្តិ “យោ បនភិក្ខុ មាតុកាមេន សន្ធិ្ធំ សំវិជាយា”តិ អាទិនា
(ចាចិ. ៤១៣) ឧទ្ទិដ្ឋំ សត្តមសិក្ខាបទំ។ ភិក្ខុនិយា សន្ធិ្ធំ សំវិជានេនាតិ ភិក្ខុនិយា
សន្ធិ្ធំ សំវិជានសិក្ខាបទេន។ សមុជ្ឈានាទិនាតិ សមុជ្ឈានាទិនាវិនិច្ឆយេន។
តុល្យន្តិ សទិសំ។ កោចិបីតិ អប្បមត្តកោបិ។

សំវិជានកថាវណ្ណានា។

១៦៩៨. ឯតេ បញ្ច ធម្មា អន្តរាយករាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។ ឥធ អយំ
អន្តរាយករ-សន្តោ ចាឡិយំ អាគតេន អន្តរាយិក-សន្តេន សមាទត្ថោ។ តស្មា
កម្មន្តរាយិកា, កិលេសន្តរាយិកា, វិចាកន្តរាយិកា, ឧបវាទន្តរាយិកា,
អាណាវីតិក្កមន្តរាយិកាតិ ឥមេ បញ្ច អន្តរាយិកា ធម្មា ភកវតា បកាសិតាតិ
វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ តំតំសម្បត្តិយាវិពន្ធនវសេន សត្តសន្តានស្ស អន្តរេ វេមជ្ឈេ ឯតិ
អាគច្ឆតិ អន្តរាយោ, ទិដ្ឋធម្មិកាទិអនត្ថោ, អនតិក្កមនជ្ឈេន តស្មី អន្តរាយេ
និយុត្តោ, អន្តរាយំ វា ជលំ អរហន្តិ, អន្តរាយស្ស វា ករណសីលាតិ អន្តរាយិកា
(សារត្ថ. ដី. ចាចិត្តិយ ៣.៤១៧; កដ្ឋា. អភិ. ដី. អវិជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណានា)។

បញ្ហានានាដែលកម្ពុជានៅ កម្ពុជារយ័កា, តថា ភិក្ខុនិទ្ទេសកកម្ម។ តំ បន
មោក្ខស្សេវ អន្តរាយំ ករោតិ, ន សគ្គស្ស។ ឥឡា មិច្ឆាចារលក្ខណស្ស
អភារតោ វុត្ថំ។ ន ហិ ភិក្ខុនិយា ធម្មត្ថិតកាវោ អត្ថិ។ ចាកតិកភិក្ខុនិវសេន
ចេតំ វុត្ថំ។ អរិយាយ បន បវត្ថំ អចាយសំវត្ថនិកមេវ។ នន្ទមាលាវកោ (ម. និ.
អដ្ឋ. ៣.៧; ធម. ប. អដ្ឋ. ១.៦៨ ឧប្បលវណ្ណត្ថវីវត្ថុ; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៣៤) ចេត្ត
និទស្សនំ។ ឧត្តិសមាធន្ទតាវសេន វា ន សគ្គន្តរាយ័កតា, មោក្ខន្តរាយ័កតា
បន មោក្ខត្ថាយ បដិបត្តិយា វិទូសនតោ។ អភិកវិត្វា បន បវត្តិយា
សគ្គន្តរាយ័កតាបិ ន សក្កា និវាទេត្ថន្តិ វេទន្តិ។

អហេតុកទិដ្ឋិអកិរិយទិដ្ឋិនត្ថិកទិដ្ឋិសម្ពាតា មិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មា
និយតការប្បត្តា កិលេសន្តរាយ័កា នាម។
បណ្ណាកតិវច្ឆានគតឧកតោព្យញ្ញនកានំ បដិសន្ធិចិត្តប្បាទធម្មា
វិចាកន្តរាយ័កា នាម។ បណ្ណាកាទិគ្គហណាញោត្ត និទស្សនមត្តំ សញ្ញាយបិ
អហេតុកបដិសន្ធិយា វិចាកន្តរាយ័កការតោ។ អរិយូបវាទា ឧបវាទន្តរាយ័កា
នាម។ តេ បន យាវ អរិយេ ន ខមាបេន្តិ, តាវនេវ, ន តតោ បរំ។ សព្វាច្ច អាបន្នា
សត្តាបត្តិក្ខន្ធា អាណាវីតិក្កមន្តរាយ័កា នាម។ តេបិ យាវ ភិក្ខុការំ វា
បដិជាតាតិ, ន វុដ្ឋាតិ វា ន ទេសេតិ វា, តាវនេវ, ន តតោ បរំ។

១៦៩៩-៧០០.

“អនន្តរាយ័កា ឯតេ;
យថា ហោន្តិ តថា អហំ;
ទេសិតំ មុនិនា ធម្មំ;
អាជាតាមីតិ យោ វនេ”តិ។ -

ឯវំ ទុតិយភាវា វត្តញ្ញា។ តថា អវុត្តេ “តិក្ខុត្ថំ” ត្ថិអាទិភាវា បឋមភាវាយ សទ្ធិ
យជនា ឯវំ នសិយា។ តស្មា ឯត្ថាយំ ភាវា បរិហីនាតិ វិញ្ញាយតិ។

ឯតេតិ “អន្តរាយិកា” តិ ភគវតា បកាសិតា បញ្ច ធម្មា “យថា
អន្តរាយិកា ហោន្តិ, តថា អហំ មុនិនា ទេសិតំ ធម្មំ អាជានាមី” តិ យោ ភិក្ខុ
វទេយ្យ, សោ បន ភិក្ខុ តិក្ខុត្ថំ វត្តញ្ញាតិ សម្ពុទ្ធោ។ កេហិ កមំ វត្តញ្ញាតិ អាហា
“យេ បស្សន្តិ” តិអាទិ។ យេ តថាវាទិតំ ភិក្ខុ បស្សន្តិ, “អសុកោ អាយស្មា
ឯវំវាទី” តិ បរតោ សុណាន្តិ ច, តេហិ។ សោ បន ភិក្ខុ “មា អាយស្មា ឯវំ អវចា” តិ
តិក្ខុត្ថំ វត្តញ្ញាតិ យោជនា។

១៧០១. អវទន្តស្សាតិ តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា យថាវុត្តនយេន អវទន្តស្ស។
ទុក្ខជន្តិ ញាតទុក្ខជំ។ តំ ទុលទ្ធិ។ អនិស្សជតោតិ ភិក្ខុហិ ឯវំ វុត្តេបិ
អនិស្សជន្តស្ស។ តថា ទុក្ខជន្តិ អតិទិសតិ។

១៧០២. កម្មវាចាយាតិ តតិយាយ កម្មវាចាយ។ ឌីសានេតិ បរិយោសានេ,
យ្យកាវេ បត្តេតិ អធិប្បាយោ។ តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញំ ន
បដិទិស្សន្តិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកោ ន បដិទិស្សន្តិ,
អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញំ ន បដិទិស្សន្តិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៤២១) តិកចាចិត្តិយំ វុត្តំ។ អធម្មេ តិកទុក្ខជំ វុត្តន្តិ
អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញំ វេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញំ វសេន តិកទុក្ខជំ វុត្តំ។

១៧០៣. “អនាបត្តិ អកតកម្មស្ស” តិ បទដ្ឋេនោ។ កម្មំ នាម
សមនុភាសនកម្មំ។ យថាហា “អនាបត្តិ អសមនុភាសន្តស្ស” តិ (ចាចិ. ៤២២)។

អវិជ្ជកថាវណ្ណនា។

១៧០៤. ញាតិ អនោសាវិតការំ សយមេវ វា បរតោ វា តស្ស វា សន្តិកា
ញាតិ អកតានុធម្មនាតិ អកតោ ឱសារណាសន្តោតោ អនុធម្មោ យស្ស សោ
អកតានុធម្មោ, តេន, សហយោគេ ករណាវចនំ។ តថាវាទិកភិក្ខុនាតិ
“តថាហំ ភគវតោ ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមី” តិ អាទិ វទន្តេន ភិក្ខុនា។
“អកតានុធម្មនា” តិ ឥមិនា សមាធាធិករណំ។ សំវសេយ្យាតិ ឧចាសថាទិកំ
សង្ឃកម្មំ ករេយ្យ។ ភុញ្ញេយ្យ ចាតិ អាមិសសម្ពោគំ វា ធម្មសម្ពោគំ វា
ករេយ្យ។ សហ សេយ្យ វាតិ នាទូបចារេបិ ឯកច្ឆន្ទេ និបជ្ជេយ្យ។

១៧០៥. ឥទានិ យថាវុត្តចាចិត្តិយស្ស ខេត្តនិយមំ ទស្សេតុមាហា
“ឧចាសថាទិកំ កម្ម” តិ អាទិ។ អាទិ-សទ្ទេន បវារណំ គហិតំ។ យថាហា
“ឧចាសថំ វា បវារណំ វា” តិ (ចាចិ. ៤២៥)។ តេន សហាតិ ឧត្តិត្តកេន សហា។
“កម្មស្ស បរិយោសានេ” តិ ឥទំ សំវសេន អាបត្តិខេត្តនិទស្សនំ។

១៧០៦. ឯកេនេវ បយោគេន ពហុំ យាមកាលិកាទិអាមិសំ គណ្ណោតោ ឯកំ
ចាចិត្តិយំ។ តថា ឯកេនេវ បយោគេន ពហុំ អាមិសំ ទទតោបិ ឯកំ ចាចិត្តិយំ។
ពហូសុ បយោគេសុ ពហូនិ ចាចិត្តិយានីតិ យោជនា។ ឥមិនា ច
អាមិសសម្ពោគេន តុល្យដលំ ធម្មសម្ពោគម្យិ សហចរិយេន អាហាតិ វេទិតព្ពំ។
តត្ថ បន បទាទីហិ ឧទ្ទិសន្តស្ស វា ឧទ្ទិសាបេន្តស្ស វា បទសោធម្មេ វុត្តនយេន
អាបត្តិ វេទិតព្ពា។

១៧០៧. ឥតរោតិ បកតត្តោ។ ឥតវស្មិន្តិ ឧត្តិត្តកេ។ បរោតិ បកតត្តោ។
ឧភោបិ វាតិ បកតត្តឧត្តិត្តា ទ្វេបិ វា។ “ឯកត្ថ ឯកតោ និបជ្ជន្តិ” តិ សេសោ។
ឥមេសុ តីសុបិ ហ្មនេសុ “ចាចិត្តិ” តិ បករណតោលព្ពតិ។

១៧០៨. ឧដ្ឋហិត្វា បុណ្យុនំ និបដ្ឋន្តស្ស និបដ្ឋនបយោគានំ វសេន
អាបត្តិយោ សិយុត្តិ អដ្ឋាហារយោជនា កាតត្តា។ “ឧត្តិតកេ
និបដ្ឋស្មិ”ន្តិអាទិនា វុត្តាបត្តិវិនិច្ឆយោ កត្ត ហោតីតិ អាហា “ឯកនាទូបចារេសុ,
ឯកច្ឆន្ទេវិនិច្ឆយោ”តិ។ នាទូបចារេសូតិ ឯត្ថ បិ-សន្នោ ច “វិនិច្ឆយោ”តិ ឯត្ថ
អយន្តិ ច យោជេតត្តោ។ ឯកោ ឧបចារោ អស្សាតិ ឯកូបចារំ, នាទា ឧបចារោ
អស្សាតិ នាទូបចារំ, ឯកូបចារញ្ច នាទូបចារញ្ច ឯកនាទូបចារាទិ
ឯកទេសស្សបេកសេសេន, តេសុ។ ឯកតោ ជន្នានិ ឯកច្ឆន្នានិ, តេសុ
ឯកច្ឆន្នេសូតិ វុត្តត្ថេ វុត្តាលោបេន វា វចនវិបល្លាសេន វា “ឯកច្ឆន្ទេ”តិ វុត្តំ។
ឯកនាទូបចារេសុបិ សេនាសនេសុ ឯកច្ឆន្នេសុ អយំ យថាវុត្តអាបត្តិវិនិច្ឆយោ
ទដ្ឋត្តោតិ អត្ថោ។

១៧០៩. ឧកយត្ថាបីតិ ឧត្តិតានុត្តិតេសុ ទ្ធិសុបិ។

១៧១០. “សញ្ញាស្ស ឌីសារិតោតិ ចា”តិ បទច្រេនោ។

ឧត្តិតកថាវុត្តានា។

១៧១២. តថាវិនាសិតន្តិ “អដ្ឋតត្ថេ តេ អាវុសោ សមណុទ្ទេស ន ចេវ សោ
ភគវា សត្តា អបទិសិតត្តោ, យម្បិ ចញ្ញោ សមណុទ្ទេសាលភន្តិភិក្ខុហិ សទ្ធិ
ទិវត្តតិវត្តំ សហសេយ្យំ, សាបិ តេ នត្ថិ, ចរ បិវេ វិនស្សា”តិ (ចាចិ. ៤២៩)
វុត្តនយេន នាសិតំ។ “តថា នាសិតំ សមណុទ្ទេស”ន្តិ (ចាចិ. ៤២៨) វចនតោ
“សមណុទ្ទេស”ន្តិ សេសោ។ ជានន្តិ វុត្តនយេន “នាសិតោ អយ”ន្តិ ជានន្តោ។
ឧបលាបេយ្យាតិ “ឧបលាបេយ្យ វាតិ តស្ស បត្តំ វា ជីវំ វា ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា
ទស្សមី”តិ (ចាចិ. ៤៣០) បទភាជនេ អាគតនយេន សង្គ្រោយ្យ។ តេនាតិ
នាសិតេន។ ឧបដ្ឋាបេយ្យ វាតិ តេន ទិយ្យមាទានិ ចុល្លាមត្តិកាទីនិ សាទិយន្តោ

តែង អត្តនោ ឧបជ្ជានំ កាវាយេយ្យ វា។ “តេនា” តិ ឥទំ សហត្ថេ ករណាវសេន
“សម្មុញ្ញេយ្យ” តិ អាទីហិ ច យោជេតព្ពំ។ វា តិ ឯត្ថ កាថាពន្ធវសេន វស្សោ។
សម្ភោគសហសេយ្យ អនន្តរសិក្ខាបទេ វុត្ថនយា ឯវ។ តស្មា
អាបត្តិបរិច្ឆេទោបេត្ថ តស្មី វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

១៧១៣. អត្ថន្ទារវសេន អដ្ឋកថាយំ (ចា. ធម្ម. ៤២៨) វុត្តា តិស្សោ
នាសនា ទស្សេតុមាហា “សំវាសេន... បេ... តិស្សោ” តិ។ តត្ថ តិសុ កតមា
អធិប្បតាតិ អាហា “ឯត្ថា” តិ អាទិ។ ទណ្ឌកម្មន នាសនា ឯត្ថ អធិប្បតាតិ
យោជនា។ ឯតាសំ វិភាកោ ច “តត្ថ អាបត្តិយា អទស្សនាទីសុ ឧក្ខេបនា
សំវាសនាសនា នាម។ ‘ទ្វិសកោ នាសេតព្ពោ, មេត្តិយំ ភិក្ខុនី នាសេថា’ តិ អយំ
លិង្គនាសនា នាម។ ‘អដ្ឋតគ្គេ តេ អាវុសោ សមណុទ្ទេស ន ចេវ សោ ភកវា
សត្តា អបទិសិតព្ពោ’ តិ អយំ ទណ្ឌកម្មនាសនា នាមា” តិ (ចា. ធម្ម. ៤២៨)
អដ្ឋកថាយ វុត្តោ។

១៧១៥. “វុត្តា សមនុភាសនេ” តិ (វិ. វិ. ១៧០៣) តត្ថ វុត្តត្ថា អាហា “អវិជ្ជេន
សមា មតា” តិ។

កណ្តាកកថាវណ្ណានា។

សប្បណាកវគ្គោ សត្តមោ។

១៧១៦-៧. យោ ភិក្ខុ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តោ តំ វីតិក្កមំ យេ បស្សន្តិ, សុណាន្តិ
ច, តេហិ ភិក្ខុហិ សិក្ខាបទេន វុច្ចមានោ “មាវុសោ ឯវំ អកាសិ, ន កប្បតិ ឯតំ
ភិក្ខុស្សា” តិ សិក្ខាបទេ វុត្ថនយេន វុច្ចមានោ “ឯតស្មី សិក្ខាបទេ យេន មំ តុម្ភេ
វទេថ, ឯតស្មី សិក្ខាបទេត្ថ យាវ អញ្ញំ វិយត្តំ ពហុស្សុតំ បកតញ្ញំ វិនយធរំ ន

បុត្រាមី, តាវ អហំ ន សិក្ខិស្សមី” តិ ភណ្ឌតិ, តស្ស ឯវំ ភណ្ឌន្តស្ស ចាចិត្តិយំ
សិយាតិ សាធិប្បាយយោជនា។

១៧១៨-៩. អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញំ
វសេន អនុបសម្បន្នេ សត្តនា តិកកុក្កជំ ធិបិតន្តិ យោជនា, ឥមីនា ច
ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញំ វសេន ឧបសម្បន្នេ
តិកចាចិត្តិយំ ធិបិតំ ហោតិ។ អបញ្ញត្តេន ឡីវននប្បការំ ទស្សេតុមាហា “ន
សល្លេខាយំ ធិបិតំ” តិ។ ឧភោហិមិ ឧបសម្បន្នាឧបសម្បន្នេហិ។ “ឥទំ
សល្លេខាយ ន ហោតិ” តិ អបញ្ញត្តេន វុច្ចមានស្ស “ន តាវាហ” ត្ថិអាធិនិ វទតោ
តស្ស ភិក្ខុនោ កុក្កជំ ហោតិ តិ យោជនា។ “ន ទោសោ ឧម្មត្តកាធិន” ត្ថិ
បទន្នេនោ។

សហធម្មិកកថាវណ្ណនា។

១៧២០. “យោ បន ភិក្ខុ ចាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមាទេ ឯវំ
វទេយ្យ” តិអាធិសិក្ខាបទចាបតោ (ចាចិ. ៤៣៩) ឧទ្ទិដ្ឋេហីតិ ឯត្ថ
“ឧទ្ទានុឧទ្ទកេហិ សិក្ខាបទេហី” តិ សេសោ។ ចារាជិកំ បេត្វា អវសេសា
ឧចាទាយុចាទាយ ឧទ្ទានុឧទ្ទកាតិ និទ្ទិដ្ឋា។ ឯត្ថ កិច្ចំ បដិក្ខេបេ, ឯតេហិ កី,
បយោជនំ នត្ថិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯតេហីតិ សមីបត្ថេ វចនសាមញ្ញេន “ឥមេហី” តិ
ឯតស្ស បរិយាយោ។ “កី បនិមេហី” តិ (ចាចិ. ៤៣៩) សិក្ខាបទចាបេ
បដិក្ខេបស្ស ការណំ ទស្សេតិ “កុក្កុច្ឆាធិនិទានតោ” តិ។ ឯត្ថ អាធិ-សន្នេន
វិហេសាវិលេខា គហិតា។ ឯត្ថ កុក្កុច្ឆំ នាម “កប្បតិ នុ ខោ, ន កប្បតិ នុ
ខោ” តិ កុក្កុច្ឆករណំ។ វិហេសា នាម វិប្បជិសារោ។ វិលេខា នាម
វិចិក្ខិទ្វាសដ្ឋាតា មនោវិលេខតា មនោវិលេខា, ឥមេហិ សកលេហិ បទេហិ

សិក្ខាបទវិវរណ្ណកប្បការោ ធស្សតោ។ “ឥតិ សិក្ខាបទវិវរណ្ណនេ”តិ ឥតិ-សន្តោ
អន្លាហរិទ្ធា យោជេតញ្ចោ។វិវរណ្ណនេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។

កុក្កុច្ឆាទិនិទានតោ ឯតេហិ ខុទ្ទានុខុទ្ធកេហិ សិក្ខាបទេហិ ឧទ្ទិដ្ឋេហិ កី
ឥតិ សិក្ខាបទវិវរណ្ណនេ ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

១៧២១. តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញា វិនយំ
វិវរណ្ណតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ ឧបសម្បន្នេ វេមតិកោ...បេ...
អនុបសម្បន្នសញ្ញា...បេ... ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចាចិ. ៤៤១) តីណិ ចាចិត្តិយានិ
វុត្តានិ។ តំ វិនយំ សចេ បន អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេវិវរណ្ណតិ, តិកទុក្កជន្តិ
យោជនា។

១៧២២-៤. ឧភិទ្ធម្មីតិ ឧបសម្បន្នានំ, អនុបសម្បន្នានំ ឧភិទ្ធម្មី, “សន្តិកេ”តិ
សេសោ។ អញ្ញធម្មវិវរណ្ណនេតិ វិនយតោ អញ្ញេសំ សុត្តានិធម្មានំវិវរណ្ណនេ។

អនាបត្តិវិសយំ ធស្សេតុមាហា “នវិវរណ្ណតុកាមស្ស”តិអាទិ។
នវិវរណ្ណតុកាមស្ស “ហន្ត សុត្តន្តំ បរិយាបុណ, បច្ឆាបិ វិនយំ
បរិយាបុណស្សសិ” ឥតិ ឯវំ វទន្តស្ស អនាបត្តិ យោជនា។ សទិសា ឯវ
សាទិសា។

វិលេខនកថាវរណ្ណនា។

១៧២៥. មោហនកថាយំ តាវ -

“អនុឡាមាសំ យោភិក្ខុ;
ចាតិមោក្ខេ អសេសតោ;
ឧទ្ទិស្សមាទេ អញ្ញាណ-

តាយ បុប្ផតិ អត្ថនោ”តិ។ -

បឋមគាថាយ ភវិតព្យំ។ ឯវញ្ញំ សតិ “អញ្ញាលោនា”តិអាទិគាថា
បរិបុណ្ណាសម្ពន្ធា សិយាតិ វិញ្ញាយតិ។

អញ្ញាលោនាតិ ឯត្ថ វា “អាបន្នត្តា”តិ សេសោ។ អាបត្តិមោក្ខាតិ
អាបត្តិយា មោក្ខា។ អញ្ញាលោន អាបន្នត្តា អាបត្តិមោក្ខា នៅវិជ្ជតីតិ
យោជនា។ ក៏ កាតព្វន្តិ អាហា “ការេតញ្ញោ”តិអាទិ។ យថា ធម្មោ ឋិតោ, តថា
ភិក្ខុ ការេតញ្ញោតិ សម្ពន្ធា។ ធម្ម-សន្នោ ចាឡិវាចកោ, ចាឡិយំ យថា វុត្ថំ,
តថា ការេតញ្ញោតិ អត្ថោ, ទេសនាគាមិនី អាបត្តិ ចេ, ទេសាបេតញ្ញោ,
វុដ្ឋានគាមិនី ចេ, វុដ្ឋាបេតញ្ញោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហា “យថាធម្មោ
ការេតញ្ញោ”តិ (ចាចិ. ៤៤៤)។ អញ្ញាលោន អាបន្នត្តា តស្ស អាបត្តិយា មោក្ខា
នត្ថិ។ យថា បន ធម្មោ ច វិនយោ ច ឋិតោ, តថា ភិក្ខុ ការេតញ្ញោ,
ទេសនាគាមិនី ចេ អាបន្នោ ហោតិ, ទេសាបេតញ្ញោ, វុដ្ឋានគាមិនី ចេ,
វុដ្ឋាបេតញ្ញោតិ អត្ថោ។

១៧២៦. ឧត្តរិន្ទិ យថាធម្មករណតោ ឧត្តរី។ ទុតិយេនេវាតិ
ព្រាត្តិទុតិយេនេវ។ និទ្ទិក្ខាតិ “តស្ស តេ អាវុសោ អលាភា”តិអាទិនា គរហិត្វា។

១៧២៧. ឯវំ អាហេមិតេ មោហេតិ យថាធម្មករណតោ ឧបរិ
យថាវុត្ថនយេន តំ បុគ្គលំ គរហិត្វា ព្រាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ តស្ស ឯវំ
មោហោ អាហេមិតេ។ បុន យទិ មោហេតីតិ យោជនា។ តស្មី មោហានកេ បុគ្គលេ
ចាចិត្តិ វុត្តាតិ យោជនា។

១៧២៨. ធីបិតំ តិកទុក្កជន្តិ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ,
វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា”តិ (ចាចិ. ៤៤៧)

តិកុក្កដំ ធីស្សីតំ។ ឯតស្ស វិបរិយាយតោ តិកុកាចិត្តិយំ វេទិតតំ។ យថាហ
“ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា មោហេតិ, វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញា មោហេតិ,
អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចាចិ. ៤៤៧)។ ឯត្ថ កម្មន្តិ មោហារោបនកម្ម
អធិប្បតំ។ យថាហ “ធម្មកម្មេតិអាទីសុ មោហារោបនកម្ម អធិប្បត”ន្តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៤៤៧)។

១៧២៩-៣០. “ន ច មោហេតុកាមស្ស”តិអាទីហិ “អនាបត្តិតិ វិញ្ញេយ្យ”ន្តិ
ឥទំ បច្ឆេកំ យោជេតតំ។ “វិត្តារេន អសុតស្ស”តិ បទច្នេនោ។ ឯត្ថ
“ចាតិមោក្ខ”ន្តិ កម្មបទំ អបេក្ខិតតំ។ វិត្តារេន ឧនកទ្ធិត្ថក្ខត្ថំ សុតស្ស ចាតិ
យោជនា។ តថាតិ ឥមិនា “អនាបត្តិតិ វិញ្ញេយ្យ”ន្តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។

មោហានកថាវណ្ណនា។

១៧៣១-២. កុទ្ធវាតិ កុបិតោ។ បហារំ ទេតីតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធន
វា និស្សគ្គិយេន វា អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារំ ទេតិ។ យថាហ “បហារំ
ទទេយ្យាតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធន វា និស្សគ្គិយេន វា អន្តមសោ
ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារំ ទេតី”តិ (ចាចិ. ៤៥១)។ ឯត្ថ “អញ្ញស្ស ភិក្ខុស្ស”តិ
សេសោ។ តស្សាតិ អបេក្ខិត្វា “យោ”តិ លព្ពតិ។

អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆយំ ធស្សេតុមាហា “សម្មហរិតុកាមេនា”តិអាទិ, ឥមិនា
មរណាធិប្បាយេន បហាជេ ចារាជិកន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

១៧៣៣. “ឥតិ ឯវំ កតេ អយំ សង្ឃមជ្ឈេន វិរោចតី”តិ វិរូបករណាបេក្ខោ
វិរូបករណា អបេក្ខិត្វា តស្ស ច អបេក្ខិតស្ស ភិក្ខុស្ស កណ្ណំ វា នាសំ វា យទិ
ជិន្នតិ, ធីក្កដន្តិ យោជនា។

១៧៣៤. អនុបសម្បជ្ជេតិ សាមីវចនត្ថ ភុម្មំ។ “ឥត្តិយា”តិអាទីហិ បទេហិ
យថាវហំ យោជេតត្ថំ “អនុបសម្បជ្ជាយ ឥត្តិយា អនុបសម្បជ្ជស្ស
បុរិសស្សា”តិ។ តិរច្ឆានកតស្សបីតិ ឯត្ថ “អន្តមសោ”តិ សេសោ។ យថាហ
“អន្តមសោ តិរច្ឆានកតស្សបី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៤៥២)។

១៧៣៥. “សចេ បហាវតិ ឥត្តិញ្ចា”តិ បទច្នៃដោ។ រត្តន ចេតសាតិ
កាយសំសគ្គរាគេន រត្តន ចិត្តន។ វិនិច្ឆ័យតិ “យោ បនភិក្ខុ ឱតិល្លោ
វិបរិណាតេន ចិត្តន មាតុកាមេន សទ្ធិ កាយសំសគ្គំ សមាបន្នេយ្យា”តិអាទិនា
(ចារា. ២៧០) ទស្សិតា។

១៧៣៦. មោក្ខាធិប្បាយោតិ តតោ អត្តនោ មោក្ខំ បត្តនោ។ ទោសោ ន
វិជ្ជតីតិ ទុក្ខជាធិកោបិ ទោសោ នត្ថិ។

១៧៣៧-៨. ហេថេតុកាមមាយន្តំ ចោរម្បិ វា បច្ចត្តិកម្បិ វា អន្តរាមគ្គ
បស្សិត្វាតិ យោជនា។ ទិស្វា កថំ បដិបទ្ធិតព្ពន្ធិ អាហា “មា
ឥធាកច្ចចាសកា”តិអាទិ, អាគមនបដិក្ខេបេន តត្ថេវ តិដ្ឋាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
អាយន្តន្តិ ឯវំ វុត្ថេ តំ អនាទិយិត្វា អាគច្ចន្តំ។ យថាហ “វចនំ អនាទិយិត្វា
អាគច្ចន្ត”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៤៥៣)។

ឯសេវ នយោតិ “មា អាគច្ឆា”តិ វុត្ថេបិ អាគច្ចន្តំ បហាជេ មតេបិ អនាបត្តិ”តិ
អយំ នយោ។

១៧៤០. តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថន្តិ “ឧបសម្បជ្ជេ ឧបសម្បជ្ជសញ្ញិ, វេមតិកោ,
អនុបសម្បជ្ជសញ្ញិ បហារំ ទេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្សា”តិ (ចាចិ. ៤៥២)
តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថំ។ សេសេតិ អនុបសម្បជ្ជេ។ តិកទុក្ខជន្តិ “អនុបសម្បជ្ជេ
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញិ, វេមតិកោ, អនុបសម្បជ្ជសញ្ញិ បហារំ ទេតិ, អាបត្តិ

ទុក្ខជស្ស”តិ (ចា.ចិ. ៤៥២) តិកទុក្ខដំរុត្តំ។ អនាណត្តិកត្តា អាហា
“កាយចិត្តសមុជ្ជាន”ន្តិ។ កាយចិត្តានំ សុខោបេក្ខាបិ សម្ពុវន្តិ តតោ
វិសេសេតុមាហា “ទុក្ខវេទន”ន្តិ។

បហារកដាវណ្ណាន។

១៧៤១. កាយន្តិ កាយេកទេសំ ហត្ថាធិអវយវមាហា។ វាតិ
ទុតិយត្ថសម្បណ្ណានេ។ កាយពទ្ធន្តិ កាយបដិពទ្ធិំ បហារណាយោគ្គាយោគ្គសុ
កត្តរយដ្ឋិសត្ថាធិសុ អញ្ញាតវំ។ សចេ ឧទ្ធារេយ្យាតិ សចេ បហារណាការំ
ទស្សត្វា ឧត្តិបេយ្យ, ឥទំ “កាយំ វា កាយបដិពទ្ធិំ វា”តិ ឥមេហិ បទេហិ
បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។ តស្សាតិ ឧទ្ធារិតកាយាធិកស្ស។ ឧត្តិរណបច្ឆយាតិ
ឧត្តិបនការណា។

១៧៤២. អសម្បហរិតុកាមេនាតិ បហារនានំ អនិច្ឆន្តេន។ ទិន្នត្តាតិ
បហារស្ស ទិន្នត្តា។ អប្បហរិតុកាមត្តា បុរិមសិក្ខាបទេន ចាចិត្តិយំ ន ហោតិ,
ឧត្តិរិតុកាមតាយ កតបយោគស្ស ឧត្តិរណមត្តេ អដ្ឋត្វា បហារស្ស ទិន្នត្តា
ឥមេនាបិ ចាចិត្តិយំ ន ហោតិ, អដ្ឋាសយស្ស, បយោគស្ស ច អសុទ្ធត្តា
អនាបត្តិយាបិ ន ភវិតព្ពន្ធិ ទុក្ខដំរុត្តំ។

១៧៤៣. សចេ តេន បហារេន ភិក្ខុនោ ហត្ថាធិសុបិ យំ កិញ្ចំ អង្គំ ភិដ្ឋតិ,
បហាជស្ស បហារនាយកស្ស ទុក្ខជន្តិ សម្ពុន្ទោ។

១៧៤៤. សេសោវិនិច្ឆយោ “មោក្ខាធិប្បាយោ”តិ អាធិកោ ឥធ អវុត្តោ
វិនិច្ឆយោ សមុជ្ជានាធិនា សទ្ធិ អនន្តេ វុត្តនយេន វិនយញ្ញានា វេទិតញ្ចោតិ
យោជនា។ “តិរច្ឆានាធិនំ វច្ឆករណាធិ ទិស្វាន បលាបេតុកាមតាយ
កុដ្ឋិត្វាបិ ឧត្តិរន្តស្ស មោក្ខាធិប្បាយោ ឯវា”តិ វេទន្តិ។

តលសត្តិកថាវណ្ណាណ។

១៧៤៥. អម្ពលកេនាតិ ទិដ្ឋាទិម្ពលវិហិតេន, ឯត្ថ “ភិក្ខុ”ន្តិសេសោ។
សង្ឃាទិសេសេនាតិ តេរសន្នំ អញ្ញាតវេន។ តស្សាតិ ចោទកស្ស, ចោទាបកស្ស
វា ចាបភិក្ខុនោ។ សចេ បុទិតកោ តស្មី ខណោ “ឯស មំ ចោទេតិ”តិ ជាតាតិ,
ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា, ឥមិនា “សចេ ឯវំ ន ជាតាតិ, ចិវេន វា ជាតាតិ,
ទុក្កជំ ហោតិ”តិ សិទ្ធិ។

១៧៤៦. តត្ថាតិ ឧបសម្បន្នេ។ តិកចាចិត្តិយន្តិ “ឧបសម្បន្នេ
ឧបសម្បន្នសញ្ញា អម្ពលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទំសេតិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស។ វេមតិកោ...បេ... អនុបសម្បន្នសញ្ញា អម្ពលកេន
សង្ឃាទិសេសេន អនុទំសេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស”តិ (ចាចិ. ៤៦២)
តិកចាចិត្តិយំ។ ទិដ្ឋាចារិបត្តិយា ចោទកោ ទុក្កជាបត្តិ អម្ពលិកាយ
ទិដ្ឋិបត្តិយា វា អាចារិបត្តិយា វា អនុទំសេន្តស្ស ទុក្កជាបត្តិ ហោតិ អត្ថោ។
សេសេ ចាតិ អនុបសម្បន្នេ។ តិកទុក្កជន្តិ អនុបសម្បន្នេ
ឧបសម្បន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញានំ វសេន តិណិ ទុក្កជានិ ហោន្តិ តិ
អត្ថោ។

១៧៤៧. “តថាសញ្ញាស្ស អនាបត្តិ”តិ បទច្នេនោ។ តថាសញ្ញាស្សាតិ
សម្ពលកសញ្ញាស្ស។

អម្ពលកកថាវណ្ណាណ។

១៧៤៨-៩. សញ្ញាតិ តស្ស បរិបុណ្ណវិសតិវស្សាទិការំ ជានន្តោយេវ។
ភិក្ខុនោតិ ឯត្ថ “អញ្ញាស្ស”តិ សេសោ។ ឧនីវិសតិវស្សា ត្វំ មញ្ញេតិ ឯត្ថ
“មញ្ញេ”តិ ឥមិនា បរិកប្បត្តវាចិនា និចាតេន “ឧទកំ មញ្ញេ អាទិត្ត”ន្តិអាទីសុ

(ចារា. ៣៨៣) វិយ មុសាវាធាបត្តិយា អវិសយតំ ធីបេតិ។ បិរេតសិកាយ
អនុសិដ្ឋិធានាធិកេ តថាវុបេ អញ្ញស្មី បច្ឆយេ ការណេ អសតិ
“ឧនវិសតិវស្សោ តុំ មញ្ញោ” ឥតិ ឯវមាធិនា អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ យោ ភិក្ខុ សបេ
សញ្ញាច្ច កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេយ្យ, តស្ស ឯវំ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តស្ស ភិក្ខុនោ វាចាយ
វាចាយ ចាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

១៧៥០. តិកកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញា សញ្ញាច្ច កុក្កុច្ចំ
ឧបទហតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ វេមតិកោ...បេ.... អនុបសម្បន្នសញ្ញា សញ្ញាច្ច
កុក្កុច្ចំ ឧបទហតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៤៦៧) តិកកចាចិត្តិយំ វុត្តំ។
សេសេ ចាតិ អនុបសម្បន្នេ ច។ តិកកទុក្កជន្តិ អនុបសម្បន្នេ
ឧបសម្បន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញានំ វសេន តិកកទុក្កជំ។ វជ្ជមេវ
វជ្ជតា។

១៧៥១. បិរេតសិកាយ ភាសតោតិ សម្ពន្ធា។ មា ឯវន្តិ ឯត្ថ “ករោហី” តិ
សេសោ, បុនបិ មា ឯវំ ករោហីតិ អត្ថោ។ “អហំ តំ ឥត្តិយា សហ និសិន្នំ មញ្ញោ,
តយាវិកាលេ ភុត្តំ មញ្ញោ, បុន មា ឯវំ ករោហី” ឥតិ បិរេតសិកាយ ភាសតោ
អនាបត្តិ បកាសិកាតិ យោជនា។

សញ្ញាច្ចកថាវណ្ណនា។

១៧៥២. ភណ្ឌានំ នាម កលហោ, ភណ្ឌានំ ជាតំ យេសន្តិវិគ្គហោ,
ជាតភណ្ឌានានន្តិ អត្ថោ, “វេន” ន្តិ សេសោ។ សោតុំ ឧបស្សតី តិវេជ្ជយ្យាតិ
យោជនា។ ឧបេច្ច សុយ្យាតិ ឯត្ថាតិ បិ ឧបស្សតិ, ហំនំ, យំ ហំនំ ឧបកតេន សក្កា
ហោតិ កថេន្តានំ សន្តំ សោតុំ, តត្ថាតិ អត្ថោ។ យោ បន ភិក្ខុ ភណ្ឌានជាតានំ

ភិក្ខុនំ វេចនំ សោតុំ ឧបស្សតី សេច តិដ្ឋយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ
យោជនា។

០៧៥៤. ចោទេតុកាមតាយ គច្ឆតោ អស្សាតិ យោជនា។

០៧៥៥. សោតុន្តិ បច្ឆតោ គច្ឆន្តានំ កណ្ណានជាតានំ វេចនំ សោតុំ។
ឱហ្មីយន្តស្សាតិ បកតិគមនំ ហាបេត្វា ឱសក្កន្តស្ស។ បុរតោ គច្ឆតោ ភិក្ខុស្ស
ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ គច្ឆតោ តុរិកំ វាបីតិ បុរតោ គច្ឆន្តានំ កណ្ណានជាតានំ វេចនំ
សោតុំ បច្ឆតោ សីយំ គច្ឆន្តស្សាបិ។ អយមេវ វិនិច្ឆយោតិ បទេ បទេ អយំ ឯវ
វិនិច្ឆយោ។

០៧៥៦. អត្តនោ បីតោកាសន្តិ សម្ពុត្ថោ។ ឧក្កាសិត្វាបិ វាតិ ឧក្កាសិតសទ្ធិំ
កត្វា វា។ ឯត្ថ អហន្តិ វា វត្វា ញាបេតព្ពន្តិ យោជនា។

០៧៥៧. តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថំ ឧបសម្មន្នេ
ឧបសម្មន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្មន្នសញ្ញានំ វសេន។ សេសេ ចាតិ
អនុបសម្មន្នេ។ តិកទុក្ខជំ អនុបសម្មន្នេ
ឧបសម្មន្នសញ្ញាវេមតិកអនុបសម្មន្នសញ្ញានំ វសេន។

០៧៥៨. ឱវមិស្សន្តិ មយា គហិតទុក្កាហតោ វិវមិស្សាមិ។

០៧៥៩. កាយចិត្តតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានតោ
ថេយ្យសត្តសមុដ្ឋានំ។ សិយា កិរិយំ សោតុកាមតាយ គមនវសេន, សិយា
អកិរិយំ បិតជ្ជានំ អាគន្ធា មន្តយមានំ អជាធាបនវសេន, តេនាហ “ឥទំ ហោតិ
ក្រិយាក្រិយ”ន្តិ។ គមនេន សិដ្ឋនតោ កាយកម្មំ។ តុណ្ហីភាវេន សិដ្ឋនតោ
វចីកម្មំ។ សនោសន្តិ សាវដ្ឋំ, អកុសលចិត្តន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឧបស្សន្តិកថាវណ្ណា

១៧៦០. ធម្មិកានន្តិ ធម្មនវិទយេន សត្តសាសនេន កតានំ។ កម្មានន្តិ
អបលោកនកម្មំ, ព្រាត្តិកម្មំ, ព្រាត្តិទុតិយកម្មំ, ព្រាត្តិបតុត្តកម្មន្តិ ឥមេសំ បតុន្តិ
កម្មានំ។ វិយតិកា អរុចិ បកាសេតិ។

១៧៦១. ឧភយត្ថាតិ អធម្មេ, ធម្មេ ច។

១៧៦២. អធម្មេនាតិ ឯត្ថ “កម្មេនា”តិ សេសោ, ធម្មវិរុទ្ធន កម្មេនាតិ
អត្ថោ។ “កម្មស្មី”ន្តិ ឥទំ វិភត្តិ វិបរិណាមេត្វា “កម្មេនា”តិ អនុវត្តេតព្ពំ។
វគ្គេនាតិ “ធម្មារហានំ ធម្មោ អាហរោ ហោតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធិតា ន បដិក្កាសន្តិ”តិ
(មហាវ. ៣៨៧) វុត្តសាមគ្គីលក្ខណស្ស វិរុទ្ធត្ថា អសមគ្គេន, ឯត្ថ “សង្ឃេនា”តិ
សេសោ។ “តថា អកម្មារហស្ស”តិ បទច្រើនោ។ “អធម្មេន កម្មេន ឥមេ កម្មំ
ករោន្តិ”តិ ច “អសមគ្គេន សង្ឃេន ឥមេ កម្មំ ករោន្តិ”តិ ច “អធម្មេន កម្មេន
វគ្គេន សង្ឃេន ឥមេ កម្មំ ករោន្តិ”តិ ច តថា “អកម្មារហស្ស ឥមេ កម្មំ
ករោន្តិ”តិ ច ព្រាត្វា យោ វិយតិ, តស្ស ច អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

កម្មបដិពាហនកថាវណ្ណា

១៧៦៤-៥. អាហេចិតំ វត្ថុ យាវ នវិនិច្ឆ័តំ វាតិ យោជនា, “ចោទកេន ច
ចុទិតកេន ច អត្ថនោ កថា កថិតា, អនុវិជ្ជកោ សម្មតោ, ឯត្ថាវតាបិ វត្ថុមេវ
អាហេចិតំ ហោតិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៤៨១) អដ្ឋកថាយ វុត្តត្ថា អាហេចិតំ វត្ថុ យាវ ន
វិនិច្ឆ័តំ ហោតិតិ អត្ថោ។ ព្រាត្តិ វា ឋបិតា, កម្មវាចា និដ្ឋយាវ ន គច្ឆតិ,
ឯតស្មី...បេ....ហោតិ អាបត្តិ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

១៧៦៦. ធន្នំ អនត្វា ហត្ថចាសេ ជហិតេ តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ
យោជនា។

១៧៦៧-៩. អធម្មេបិ កម្មស្មី ធម្មកម្មន្តិ សញ្ញានោ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។
ធម្មកម្មេ ច អធម្មកម្មសញ្ញានោ អនាបត្តិ ភេទំ វុត្តា, ចាឡិយំ បន វុត្តត្តា
ភេទិយំ យោជេតញ្ញា។ “សង្ឃស្ស ភណ្ឌានាទិនិ ភវិស្សន្តិ” តិ សញ្ញានោ គច្ឆតោ ច
យោ វា គិលានោ ហោតិ, តស្ស គច្ឆតោ ច គិលានស្ស ករណីយេ សតិ គច្ឆតោ
ច កម្មំ នកោបេតុកាមស្ស គច្ឆតោ ច បស្សវនាទិនា បិឡិ តស្ស គច្ឆតោ ច
“អាគមិស្សមិ” ភតិ ឯវំ គច្ឆតោ ច ន ទោសតាតិ យោជនា។ តត្ថ ទោសោ ឯវំ
ទោសតា, អាបត្តិ, នទោសតា អនាបត្តិ។ ហត្ថចាសំ វិជហិត្វា គមនេន, ធន្នស្ស
អនានេន ច អាបជ្ឈនតោ ក្រិយាក្រិយំ។

ធន្នំ អនត្វា គមនកថាវណ្ណានា។

១៧៧០-១. សមគ្គេន សង្ឃេន សទ្ធិន្តិ សមាទសំវាសកេន សមាទសីមាយំ
បិតេន សង្ឃេន សទ្ធិ។ វុត្តញ្ញា “សមគ្គោ នាម សង្ឃោ សមាទសំវាសកោ
សមាទសីមាយំ បិតោ” តិ (ចាចិ. ៤៨៦)។ ជីវន្តិ វិកប្បនុបគមាហា។ យថាហ
“ជីវំ នាម ធន្នំ ជីវរាទំ អញ្ញាតំ ជីវំ វិកប្បនុបគំ បច្ឆិម” តិ (ចាចិ. ៤៨៦)។
សម្មតស្សាតិ សេនាសនបញ្ញាបកាទិសម្មតី បត្តេសុ អញ្ញាតស្ស។ វិយតីតិ
“យោ យោ មិត្តោ, តស្ស តស្ស ទេន្តិ” តិ អាទិនា នយេន អវណ្ណំ ភណាតិ។

ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញាវេមតិក អធម្មកម្មសញ្ញានំ វសេន តិកចាចិត្តិយំ
វុត្តំ។

១៧៧២-៤. សង្ឃេនាសម្មតស្សាបិ ជីវំ, អញ្ញាមេវ វា តថេវ សមគ្គេន
សង្ឃេន ទត្វា វិយតិ, តស្ស ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ អនុបសម្បន្នេ តថេវ សមគ្គេន

សង្ឃេន ទិន្នេ សព្ពត្ថ បីវរ, អញ្ញាបរិក្ខារេ ច ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ អនុបសម្បន្នេតិ
សម្បទានត្ថេ ភុម្មំ, អនុបសម្បន្នស្សាតិ អត្តោ។

សភាវតោ ធន្ទាទីនំ វសេនេវ ករោន្តំ ខីយន្តស្ស ច អនាបត្តិតិ យោជនា។
នយា វិនិច្ឆយ ក្កមា។

ទុព្ពល កថាវណ្ណានា។

១៧៧៥. ឥទំ ទ្វាទសមន្តិ សម្ពន្ធា, “យោ បន ភិក្ខុ ជាតំ សង្ឃិកំ លាភំ
បរិណាតំ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ៤៩០) ឥមំ ទ្វាទសមំ
សិក្ខាបទន្តិ អត្តោ។ តិសកកណ្ណាស្មី និស្សគ្គិយ កណ្ណោ។ អន្តិមេនាតិ ឯត្ថ
“សិក្ខាបទេនា”តិ បករណតោ លព្ពតិ។ ច-សន្ទោ ឯវការត្តោ។ “យោ បន ភិក្ខុ
ជាតំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណាតំ អត្តនោ បរិណាមេយ្យ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិ
(ចារា. ៦៥៨) ឥមិនា អន្តិមេនេវ សិក្ខាបទេន សព្ពថា សព្ពំ វត្ថុព្ពំ តុល្យន្តិ
យោជនា។ អយមេវ វិសេសតាតិ ឯត្ថ វិសេសោយេវ វិសេសតា, អយមេវ
វិសេសោតិ អត្តោ។

១៧៧៦. តត្ថាតិ តស្មី និស្សគ្គិយាវសានេ សិក្ខាបទេ។ អត្តនោ
បរិណាមនាតិ អត្តនោ បរិណាមនហេតុ។

បរិណាមនកថាវណ្ណានា។

សហធម្មិកវគ្គោ អដ្ឋមោ។

១៧៧៧-៨. យោ បន ភិក្ខុ ទេវីយា វាបិ រញ្ជោ វាបិ អវិទិតាគមនោ
អប្បដិសំវិទិតាគមនោ សយនីយយរា រាជស្មី អនិក្ខន្តេ, ទេវីយា អនិក្ខន្តាយ

តស៊ូ សយនីយយរស្ស ឧម្មារំ ឥន្ទឌីលំ សចេ អតិក្កមេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ
បឋមេ ចាទេ ទុក្កជំ សិយា, ទុតិយេ ចាទេ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៧៧៩. បដិសំវិទិតេតិ អត្តនោ អាកមនេ និវេទិតេ។
នេវបដិសំវិទិតសញ្ញានោតិ អនិវេទិតសញ្ញានោ។ តត្ថាតិ តស្មី
បដិសំវិទិតាកមនេ។ វេមតិកស្សាតិ “បដិសំវិទិតំ នុ ខោ, ន បដិសំវិទិតំ នុ
ខោ”តិ សំសយមាបន្នស្ស។

១៧៨០-១. នេវ ខត្តិយស្ស អប្បដិសំវិទិតេបិ វា ន ខត្តិយាភិសេកេន
អភិសិក្ខស្ស អប្បដិសំវិទិតេបិ វា បរិសតោ ន ទោសោតិ យោជនា, ឯវុចានំ
អនិវេទិតេបិ បរិសន្តស្ស អនាបត្តិតិ អត្ថោ។

ឧភោសុ រាជិនិ ច ទេវិយា ច សយនីយរតោ ពហិ និក្ខន្តេសុ បរិសតោបិ វា
ឧភិទ្ធិ អញ្ញតរស្មី និក្ខន្តេ បរិសតោបិ វា ន ទោសោតិ យោជនា។ កថិនេនាតិ
ឯត្ថ “សមុដ្ឋានាទិណសម”ន្តិ សេសោ, ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានាទិវសេន
កថិនសិក្ខាបទេន សមាទន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សយនីយយរស្សវេសោ ក្រិយំ។
អប្បដិសំវេទនំ អក្រិយំ។

អន្តេបុរកថាវណ្ណានា។

១៧៨២. រជតំ, ជាតរូបំ វា អត្តនោ អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហាន្តស្ស,
ឧគ្គណ្ហាបយតោបិ វា តស្ស និស្សគ្គិយាបត្តិតិ យោជនា។

១៧៨៣. កណបុគ្គលសង្ខារំ អត្ថាយ ចេតិយេ នវកម្មស្ស អត្ថាយ
ឧគ្គណ្ហាបយតោ, ឧគ្គណ្ហាតោបិ វា ទុក្កជំ ហោតិតិ យោជនា។ ជាតរូបរជតានំ
សរូបំ និស្សគ្គិយេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

១៧៨៤. មុត្តាធិរតនម្យ វុត្តសរូបមេវ។ សង្ឃាធិនម្បីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន
គណបុគ្គលចេតិយានំ សង្កហោ។

១៧៨៥-៦. យំ កិញ្ចិ គិហិសន្តកំ សចេ កម្មិយវត្ថុ វា ហោតុ, អកម្មិយវត្ថុ
វាបិ ហោតុ, មាតុកណ្ណាបិឡន្ធនំ តាលបណ្ណាម្បី វា ហោតុ,
កណ្ណាការិកសីសេន បដិសាមយតោ តស្ស ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ
យោជនា។

១៧៨៧. ន និធនតព្ពមេវាតិ ន បដិសាមេតព្ពមេវ។

១៧៨៨. ឯសោ ហិ យស្មា បលិពោធា នាម, តស្មា វេបេតុំ បន វដ្តតីតិ
យោជនា។

១៧៨៩. អនុញ្ញាតេ ហ្មនេតិ ឯត្ថ “បតិក”ន្តិ សេសោ។ ឯត្ថ អនុញ្ញាតជ្ជានំ
នាម អជ្ឈារាមោ វា អជ្ឈាវសថោ វា។ យថាហ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ រតនំ វា
រតនសម្មតំ វា អជ្ឈារាមេ វា អជ្ឈាវសថេ វា ឧគ្គហេត្វា វា ឧគ្គហាបេត្វា វា
និក្ខិបិតុំ ‘យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហវិស្សតិ’ តិ (ចាចិ. ៥០៤)។ ឯត្ថ ច អជ្ឈារាមោ
នាម បរិក្ខិត្តស្ស អន្តោបរិក្ខេចោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វិន្នំ លេខុចាតានំ អន្តោ។
អជ្ឈាវសថោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស អន្តោបរិក្ខេចោ, អបរិក្ខិត្តស្ស
មុសលចាតព្ពន្ធុរ។ “ឧគ្គហេត្វា” តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ, ឧគ្គហាបេត្វាតិបិ វុត្តំ
ហោតិ។

១៧៩០-១. អនុញ្ញាតេ បន ហ្មនេ យថាវុត្តអជ្ឈារាមាធិកេ ហ្មនេ រតនំ វា
រតនសម្មតំ វា មនុស្សនំ ឧបកោគបរិកោគំ វា សយនកណ្ណំ វា គហេត្វា
និក្ខិបន្តស្ស, រតនសម្មតំ វិស្សាសំ គណ្ណាន្តស្ស ច តាវកាលិកមេវ វា
គណ្ណាន្តស្ស ឧភយត្ថ ឧម្ពត្ថកាធិនញ្ច ន ទោសោតិ យោជនា។

សញ្ញាវិវត្តសមោធិយន្តិ ឯត្ថ “សមុដ្ឋានាទិនា ៩ទំ សិក្ខាបទ”ន្តិ វត្ថុតំ, ៩ទំ
សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានាទិនា សញ្ញាវិវត្តសមជាតិកន្តិ អត្ថោ។

រតនកថាវណ្ណានា។

១៧៩២. បុរេតិ បុព្វភាគេ។

១៧៩៣-៤. សន្តន្តិ ចារិត្តសិក្ខាបទេ វុត្តសរូបំ។ អនាបុច្ឆាតិ “វិកាលេ
គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី”តិ អនាបុច្ឆិត្វា។ បច្ចយំ វិនាតិ តាទិសំ អច្ចាយិកំ
ករណីយំ វិនា។ បរិក្ខេបោក្កមេតិ បរិក្ខេបស្ស អន្តោបវេសេ។
ឧបចារោក្កមេតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១៧៩៥. អថាតិ វាក្យន្តរាម្ភេ។

១៧៩៦. តតោ អញ្ញន្តិ បឋមំ វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆិត្វា តតោ
បរិជ្ជគាមតោ អញ្ញំ គាមំ។ បុន តតោតិ ទុតិយគាមមាហា។ កត្តចិ ចោត្តកេ
“អាបុច្ឆនេ កិច្ច”ន្តិ ចាហោ ទិស្សតិ, “អាបុច្ឆនកិច្ច”ន្តិ ចាហោយេវ បន យុត្តតរោ។
យថាអាកន្ធិតបមាលំ ទស្សេតុមាហ “គាមសតេបិ វា”តិ។

១៧៩៧. បស្សម្ពេត្វានាតិ បដិវិនោទេត្វា។ អន្តរា អញ្ញំ គាមំ បរិសន្តិ ចេតិ
យោជនា។

១៧៩៨-៩. កុលយរេ វា អញ្ញត្ថ អាសនសាលាយ វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា យោ
ភិក្ខុ សប្បិភិក្ខាយ វា តេលភិក្ខាយ វា សចេ ចរិតុកាមោ សិយាតិ យោជនា។

បស្សៈតិ បកតិវេទនសវនាហោ អត្តនោ សមីបេ, ឯតេនេវ ឯត្តកា ថាជា
ទ្វីភូតោ អសន្តោ នាម ហោតីតិ ព្យតិវេកតោលព្តតីតិ ធស្សៈតិ។ អសន្តតិ
អវិជ្ជមានេ វា វុត្តប្បមាណតោ ទ្វីភូតេ វា។ នត្ថីតិ ឯត្ត “ចិន្តេត្វា”តិ សេសោ។

១៨០២. អនោក្កម្មាតិ អនុបសក្កិត្វា។ មគ្គាតិ គន្ធាមគ្គា។

១៨០៣. តិកថាចិត្តិយន្តិវិកាលេ វិកាលសញ្ញាវេមតិកកាលសញ្ញានំ
វសេន តិកថាចិត្តិយំ វុត្តំ។

១៨០៤. អច្ឆាយិកេ កិច្ចេ វាបីតិ សប្បទដ្ឋានីនំ ភេសជ្ជបរិយេសនាទិកេ
អចិរាយិតព្តកិច្ចេ សតិ គច្ឆតោ។

១៨០៥. អន្តរាមន្តិ កាមព្តន្តេវ សង្ខារាមំ។ ភិក្ខុនីនំ ឧបស្សយន្តិ
ភិក្ខុនិវិហារំ។ តិត្តិយានំ ឧបស្សយន្តិ តិត្តិយារាមំ។

១៨០៦-៧. អន្តរាមាទិកមនេ ន កេវលំ អនាបុត្តា គច្ឆតោយេវ,
កាយពន្ធនំ អពន្ធិត្វា, សង្ខារី អចារុបិត្វា គច្ឆន្តស្សបិ អនាបត្តិ។

អាបនាសុបីតិ សីហោ វា ព្យគ្យោ វា អាគច្ឆតិ, មេយោ វា ឧដ្ឋេតិ, អញ្ញោ វា
កោចិ ឧបទ្កវេ ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវុចាសុ អាបនាសុបិ ពហិកាមតោ អន្តោកាមំ
គច្ឆតោ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

វិកាលកាមប្បវេសនកថាវណ្ណានា។

១៨០៨. អដ្ឋិនន្តមយំ វាបិ វិសាលានំ វាបិ សូចិយវន្តិ យោជនា។ អដ្ឋិ នាម យំ
កិញ្ចិ អដ្ឋិ។ ធន្តោតិ ហត្ថិធន្តោ។ វិសាលំ នាម យំ កិញ្ចិ វិសាលំ។

១៨០៩. លាភេតិ បដិលាភេ។ ភេទនកន្តិ ភេទនមេវ ភេទនកំ, តំ អស្ស
អត្ថិតិ ភេទនកំ, បឋមំ ភិទ្ធិត្វា បច្ឆា ទេសេតព្ពត្តា តំ ភេទនកំ អស្ស
ចាចិត្តិយស្ស អត្ថិតិ ភេទនកំ, ចាចិត្តិយំ, អស្សត្ថិអត្ថ អ-ការបច្ឆយោ។

១៨១០-១. “អនាបត្តិ អរណីកេ” តិ បទន្នេនោ។ អរណីកេតិ អរណីធនុកេ។
វិជេតិ កាយពន្ធនស្ស វិជកេ។ អញ្ញនិកាតិ អញ្ញនិធាឡិកា។ ធនបុញ្ញនិយាតិ
នហាតស្ស គត្តេ ឧទកបុញ្ញនបេសិកាយ។ វាសិជជេតិ វាសិទណ្ឌកេ។

សូចិយរកថាវណ្ណាន។

១៨១២-ក. មញ្ញបីឋស្សបំ ទុតិយេ ភូតតាមវគ្គេ ចតុត្ថសិក្ខាបទេ វុត្តមេវ។
“សុគតផ្កុលេន អដ្ឋផ្កុលចាទក” ត្ថិ អដ្ឋផ្កុលចាទកស្ស អាគតត្តា
“អដ្ឋផ្កុលប្បមាណោ” តិ ឯត្ថ “ចាទេនា” តិ សេសោ។

ហេដ្ឋិមាជនិក្ខិ អជនិយា ហេដ្ឋិមតលំ។ អជនិយា ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមាជនី, តំ
ឋេបេត្វា, អញ្ញាត្រ ហេដ្ឋិមាយ អជនិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទេសនាបុព្វកាគិយេន
មញ្ញចាទន្នេនេន សហ វុត្តតីតិ សន្នេនា។ តំ បមាណំ។ អតិក្កាមតោតិ
អតិក្កាមយតោ, គាថាពន្ធវសេន យ-ការលោហោ។

១៨១៥. បមាណេន ករោន្តស្សតិ អជនិយា ហេដ្ឋា វុឡកិរតនប្បមាណេន
ចាទេន យោជេត្វា ករោន្តស្ស, ឯតេនេវ “ឧនកំ ករោន្តស្ស” តិ ឥទំ ឧបលក្ខិតំ។
តស្សតិ តស្ស អប្បមាណិកស្ស។ ធិន្ទិត្វាតិ អជនិតោ ហេដ្ឋា
វុឡកិរតនាតិវុត្តំ ហំនំ ធិន្ទិត្វា។

១៨១៦. បមាណតោ និខណ្ឌិត្វាតិ ឯត្ថ “អធិក” ត្ថិ សាមត្តិយា លព្ពតិ,
បមាណតោ អធិកំ ហំនំ និខណ្ឌិត្វា, អន្តោភូមិ បវេសេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧត្តានំ វាបីតិ ឧទ្ធុំ ចានំ កត្វា ភូមិយំ វា នារុយជិកាសុ វា ឋបេត្វា។ អដ្ឋំ វា ពន្ធិត្វា
បរិភុញ្ញតោតិ ឧត្តិបិត្វា តុលាសដ្ឋ្យាដេ ឋបេត្វា អដ្ឋំ ពន្ធិត្វា បរិភុញ្ញន្តស្ស
អនាបត្តិ។

មញ្ញាកថាវណ្ណាន។

១៨១៧. តូលំ ឌីនទ្ធុមេត្តាតិ តូលោនទ្ធុំ, តូលំ បក្ខិបិត្វា ឧបរិ ចិមិលិកាយ
ឌីនទ្ធុំ, “តូលំ នាម តិណិ តូលានិ វុក្ខតូលំ លតាតូលំ ចោដកិតូល” ន្តិ (ចាបិ.
៥២៨) វុត្តតូលានំ អញ្ញាតំ បក្ខិបិត្វា ឧបរិ បិលោតិកាយ សិព្ពិត្វា កតន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។ ចោដកិតូលន្តិ ឯកតូលានិ យំ កិត្យំ តិណាជាតិនំ តូលំ។
ឧទ្ទាលនមេវ ឧទ្ទាលនកំ, តំ អស្ស អត្ថិតិ ឧទ្ទាលនកន្តិ វុត្តនយមេវ។ អតិក្កន្ធា
ព្យាតិ ឧបទ្កេវ យេន សោ អនីតិ, ភគវា, តេន អនីតិនា។

១៨១៨. អាយោគេតិ អាយោគបត្តេ។ ពន្ធនេតិ កាយពន្ធនេ។ អំសពន្ធកេតិ
អំសពន្ធនកេ។ ពិញ្ញាហនេតិ ឧបដានេ។ ជីវិកាតិ បត្តជីវិកា។ ជីវិកាជីស្វតិ
អាទិ-សន្នេន សិចាជិកាជិនំ សង្កហោ។ ជីវិកាជីសុ តូលោនទ្ធុសុ បរិភុត្តេសុ
ភិក្ខុនោ អនាបត្តិតិ យោជនា។

១៨១៩. អញ្ញេន ច កតន្តិ ឯត្ថ “មញ្ញំ វា បីបំ វា” តិ បករណតោលព្ពតិ។
ឧទ្ទាលេត្វាតិ បិលោតិកំ ឧប្បាដេត្វា តូលំ អបនេត្វា។ នយាតិ
សមុដ្ឋានាធយោ។

តូលោនទ្ធុកថាវណ្ណាន។

១៨២០. និស័ទនន្តិ និស័ទនជីវំ។ បមាណតោតិ “តត្រិតំ បមាណំ, ធិយសោ
ទ្វេវិទត្តិយោ សុគតវិទត្តិយា, តិវយំ ធិយឡំ, ទសាវិទត្តិ”តិ (ចាចិ. ៥៣១)
វុត្តបមាណតោ។ បមាណាតិក្កមេ បយោគេ តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

១៨២១. សច្ឆេនន្តិ បមាណតោ អតិវុត្តបទេសស្ស
នេននកិរិយាសហិតបដិកម្មំ ចាចិត្តិយមុទីវតន្តិ អត្ថោ។ តស្សាតិ
និស័ទនស្ស។ ទ្វិសុ ហំនេសុ ជាលេត្វា តិស្សោ ទសា កាតញ្ញា សិយុន្តិ យោជនា។

១៨២២. តទ្ធនកន្តិ តតោ បមាណតោ ឧនកំ។ វិតានាទី ករោន្តស្សាតិ ឯត្ថ
អាទិ-សទ្ធន អត្ថរណសាលាវាចាការិសិពិញ្ញាបនាធំ សង្គហោ។
“សញ្ញវិត្ថសមា នយា”តិ ៩ធំ វុត្តត្ថមេវ។

និស័ទនកថាវណ្ណនា។

១៨២៣. រោគេតិ កណ្ណបិឡ្យកាធិរោគេ សតិ។ យថាហ “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ
យស្ស កណ្ណា វា បិឡ្យកាវា អស្សរោ វា ធុល្លកច្ឆ វា អាពាធា, តស្ស
កណ្ណបដិច្ឆាទិ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៤)។ ឯត្ថ កណ្ណាតិ កច្ឆ។ បិឡ្យកាតិ
លោហិតតុណ្ហិកា សុខុមបិឡ្យកា។ អស្សរោតិ
អរិសកគន្ធលមធុមេហាធិវសេន អសុចិបគ្បរណំ។ ធុល្លកច្ឆ វា អាពាធាតិ
មហាបិឡ្យកាពាធា វុច្ឆតិ។ បមាណតោតិ “តត្រិតំ បមាណំ, ធិយសោ
ចតស្សោវិទត្តិយោ សុគតវិទត្តិយា, តិវយំ ទ្វេវិទត្តិយោ”តិ (ចាចិ. ៥៣៨)
វុត្តបមាណតោ។

កណ្ណបដិច្ឆាទិកថាវណ្ណនា។

១៨២៥. បមាណេវាតិ “តត្រិទំ បមាណំ, ធិយសោ ធវិទត្តិយោ
សុគតវិទត្តិយា, តិរិយំ អឆ្នុតេយ្យា” តិ (ចា. ៥៤៣) វុត្តប្បមាណេវ។
បមាណាតិក្កមេតិ វស្សិកសាដិកាយ យថាវុត្តបមាណោតោ អតិក្កមនេ,
និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ តស្ស ភិក្ខុស្ស។ នយោតិ ធម្មនចាចិត្តិយាធិកោ
វិនិច្ឆយនយោ។

វស្សិកសាដិកកថាវណ្ណានា។

១៨២៦. សុគតស្ស ចីវរេន តុល្យប្បមាណំ ចីវរំ យោ ភិក្ខុ សចេ កាវេយ្យ,
តស្ស ចីវរស្ស ករណោ តស្ស ភិក្ខុស្ស ទុក្ខដំសិយាតិ យោជនា។ តុល្យំ
បមាណំ យស្សាតិ វិគ្គហោ។

១៨២៧. អត្ថោ នាវត្ថានំ ករណាការាបនំ វិជា អញ្ញោតោ បដិលាភោ នាម
នត្ថិ, សូចិកម្មបរិយោសានេ ចីវរស្សបស្ស បដិលាភោយេវេត្ថ បដិលាភោតិ
វិញ្ញាយតិ។

១៨២៨. តស្សាតិ យំ “សុគតស្ស ចីវរេនា” តិ វុត្តំ, តស្ស សុគតចីវរស្ស។
ធិយសោ បមាណេន សុគតស្ស វិទត្តិយា នវិទត្តិយោ, តិរិយំ បមាណេន ធវិ
ទត្តិយោ វិនិច្ឆិដ្ឋា សិក្ខាបទេយេវ កថិតាតិ យោជនា។

នន្ទកថាវណ្ណានា។

រាជវគ្គោ នវមោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ចាចិត្តិយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយបិដកេ

វិនយវិនិច្ឆ័យ-ដីកា (ទុតិយោ ភាគោ)

ចាដិទេសនីយកថាវណ្ណានា

១៨៣០-១. ឯវំ នាតិសង្ខេបវិគ្គារនយេន ទ្វេនុតិ ចាចិត្តិយានិ ទស្សេត្វា
តទនន្តរំ និទ្ទិដ្ឋេ ចាដិទេសនីយេ ទស្សេតុមាហ “យោ ចន្តរយរ”ន្តិអាទិ។ តត្ថ
អន្តរយរន្តិ រចិកាទិមាហ។ យថាហ “អន្តរយរំ នាម រចិកា ព្យហំ សិដ្ឋាជកំ
យរ”ន្តិ។

យោ បន ភិក្ខុ អន្តរយរំ បរិដ្ឋាយ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ យំ
កិញ្ចិ ខាទនំ, ភោជនម្បិ វា សហត្ថា បដិគ្គណ្ហោយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ គហាលោ
ទុក្ខដំ, ភោគេ អដ្ឋោហារេ ចាដិទេសនីយំ សិយាតិ យោជនា។

តតោ បដ្ឋាយ ចតស្សោ កាថា ឧប្បជិចាដិយា ចោត្តកេសុ លិខិតា, តាសំ
អយំ បដិចាដិ - “ឯត្ថន្តរយរ”ន្តិ តតិយា, “តស្មា ភិក្ខុនិយា”តិ ចតុត្ថិ,
“រចិកាទីស្វ”តិ បញ្ចមី, “រចិកាយបិ វា”តិ ធម្មី។ បដិចាដិ បនាយំ
មាតិកជ្ជកថក្កមេន វេទិតញ្ច។ ឥមាយ បដិចាដិយា តាសំ អត្ថវណ្ណានា ហោតិ

១៨៣២-ក. បុរិមភាគថាទ្វយេន បទភាជនាគតសាមញ្ញវិនិច្ឆ័យំ ទស្សេត្វា
ឥនានិ អដ្ឋកថាគតំ វិសេសំ ទស្សេត្តមាហា “ឯត្តា” តិ អាទិ។ តត្ថ ឯត្តា តិ ឥមស្មី
បឋមចាដិទេសនីយសិក្ខាបទេ។ តស្ស តិ អញ្ញា តិ កកិក្ខនិយា។ វាក្យតោ តិ
“អន្តរយំ បរិដ្ឋាយា” តិ វេទនតោ។ ហិ-សន្តោ ហេតុម្ហិ។ យស្មា ភិក្ខុស្ស បិតជ្ជានំ
នប្បមាណន្តិ អដ្ឋកថាយ (ចា. អ. ៥៥៣) វណ្ណីតំ, តស្មា អាហារមាទីសុ ឋត្វា
ទេត្តិយា ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ វិចីអាទីសុ ឋត្វា យោ បដិគ្គណ្ឌោយ្យ ចេ, ឯវំ
បដិគ្គណ្ឌតោ តស្ស ភិក្ខុនោ ន ទោសោតិ យោជនា។ បរិភោគស្ស
បដិគ្គហណម្ពលកត្តា ន ទោសោ។ “បដិគ្គណ្ឌតោ” តិ ឥមិនា បរិភោគ
ចាដិទេសនីយាការោ ច ធិបិតោ ហោតិ។

១៨៣២. សចេ ភិក្ខុនី វិចីកាទីសុ ឋត្វា ភោជនំ ទេតិ, ភិក្ខុ អន្តរាហមេ ឋត្វា
បដិគ្គណ្ឌាតិ ចេ, តស្ស អាបត្តិ តិ យោជនា។ គាថាពន្ធុវសេន “ភិក្ខុនី ភោជន” តិ
រស្សត្ថំ។ អាបត្តិ តិ ច បដិគ្គហណបរិភោគសុ ទុក្ខជចាដិទេសនីយាបត្តិយោ
សន្ធាយ វុត្តំ។

១៨៣៥. វិចីកាទីសុ ឋត្វា ភិក្ខុនី ភោជនំ ទេតិ ចេ, តំ វិចីកាយបិ វា... ចេ....
អយំ នយោតិ យោជនា។ តត្ថ វិចីកាតិ វន្តា។ ព្យាបាទិ អនិព្វិជ្ឈិត្វា បិតា
គតបច្ឆាគតវន្តា។ សន្ធិ នាម យរសន្ធិ។ សិដ្ឋាជកន្តិ ចតុក្កោណំ វា តិកោណំ
វា មគ្គសមោធានជ្ជានំ។ អយំ នយោតិ “អាបត្តិ” តិ អនន្តរគាថាយ វុត្តនយោ។

១៨៣៧. អាមិសេន អសម្ពិទ្ធុរសំ សន្ធាយ ឥទំ ទុក្ខដំ ភាសិតំ។ អាមិសេន
សម្ពិទ្ធុ ឯករសេ យាមកាលិ កាទិម្ហិ បដិគ្គហេត្វា អដ្ឋោហារេ
ចាដិទេសនីយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

១៨៣៨. ឯកតោឧបសម្បជ្ជាបាតុតោតិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បជ្ជាយ
បាតុតោ។ យថាបា “ឯកតោឧបសម្បជ្ជាយាតិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ
ឧបសម្បជ្ជាយា”តិ (ចា. បិ. អ. ជ្ជ. ៥៥៣)។ ភិក្ខុនី សន្តិកេ ឧបសម្បជ្ជាយ បន
យថាវត្ថុកមេវាតិ។

១៨៣៩. អញ្ញាតិកាយ ញាតិកសញ្ញាស្ស, តថេវវិមតិស្ស ច ទុក្ខជន្តិ
យោជនា។

១៨៤០. អញ្ញាតិកាយ ទាបេន្តិយា ភូមិយា និក្ខិបិត្វា ទទមាណាយ វា
អន្តរាមាជីសុ វត្ថុ ទេន្តិយា បដិគ្គណ្ហោតោ ភិក្ខុស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។
អន្តរាមាជីសូតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន ភិក្ខុនុបស្សយតិ ត្ថិយសេយ្យាបដិក្កមនាជី
សន្តិណ្ហាតិ។ បដិក្កមនំ នាម ភោជនសាលា។

១៨៤១. តាមតោ ពហំ នីហរិត្វា ទេតីតិ យោជនា។

១៨៤២. បាតុតោតិ ឯត្ថ “គហលោ”តិ សេសោ។ តថាតិ អនាបត្តិ។
សមុជ្ឈានំ ឥទំ សិក្ខាបទំ ឯឡ កលោមេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

បឋមចាដិទេសនីយកថាវណ្ណានា។

១៨៤៣-៤. អវុត្តតិ វក្ខមាណនយេន អវុត្តេ។ ឯកេនបិ ច ភិក្ខុនាតិ
សម្ពុត្តោ។ អបសក្កាតិ អបគច្ច។ អាទិ-អត្ថវាចិនា ឥតិ-សទ្ទេន “អបសក្ក តាវ,
ភគិនិ, យាវ ភិក្ខុ ភុញ្ញន្តិ”តិ វាក្យសេសោ សន្តិហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមិនា
អបសាទនាការោ សន្នស្សិតោ។ “ឯកេនបិ ច ភិក្ខុនា”តិ ឥមិនា អវកំសោ
ទស្សិតោ។ ឧក្កំសោ បន “តេហិ ភិក្ខុហិ សា ភិក្ខុនី អបសាទេតព្ពា”តិ
ចាឡិតោបិ ទដ្ឋព្ពោ។ “អាមិស”ន្តិ សាមញ្ញាវចនេបិ បញ្ចន្ធិ ភោជនានំ

អញ្ញាតរស្សៈ គហណាំ។ យថាហ “បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញាតវេនា” តិ។
ភោគេតិ ច ឯកតោឧបសម្បន្នន្តិ ច វុត្តតមេវ។

១៨៤៥. តថេវាតិ ទុក្ខជំ។ តត្ថាតិ អនុបសម្បន្នាយ។

១៨៤៦. អត្ថនោ ភត្តេ ទិន្នេបិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ,
បុរិមសិក្ខាបទេន បន អាបត្តិសម្ភវា “ន ទេតី” តិ វុត្តំ។ យថាហ “អត្ថនោ ភត្តំ
នាបេតិ, ន ទេតីតិ ឯត្ថ សចេបិ អត្ថនោ ភត្តំ ទេតិ, ឥមិនា សិក្ខាបទេន
អនាបត្តិយេវ, បុរិមសិក្ខាបទេន អាបត្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៥៨)។ តថាតិ
អនាបត្តិ។ ឧភយសិក្ខាបទេហិបិ អនាបត្តិ ទស្សេតុមាហ “បទេតិ ចេ” តិ។
យថាហ “អញ្ញោសំ ភត្តំ ទេតិ, ន នាបេតីតិ ឯត្ថ បន សចេបិ នាបេយ្យ, ឥមិនា
សិក្ខាបទេន អាបត្តិ ភវេយ្យ, ទេន្តិយា បន នេវ ឥមិនា, ន បុរិមេន អាបត្តិ” តិ។

១៨៤៧. ភិក្ខុនី យំ ន ទិន្នំ, តំ នាបេតិ, យត្ថ វា ន ទិន្នំ, តត្ថ នាបេតិ, តម្បិ
សព្ពេសំ មិត្តាមិត្តានំ សមំ នាបេតិ, តត្ថាបិ អនាបត្តិ។

១៨៤៨. សិក្ខមាណា វា សាមណេវិកា វា “ឥធសូបំ ទេថ, ឌីទនំ ទេថា” តិ
វោសាសន្តិវិធានំ ករោន្តិ បីតា, តំ អនបសាទេន្តស្ស អនាបត្តិ។ បញ្ចេវ
ភោជនានិវិធា អញ្ញំ វោសាសន្តិភិក្ខុនី អនបសាទេន្តស្ស អនាបត្តិ។
អនបសាទេន្តស្ស ឧម្ពត្តកាធិនោបិ អនាបត្តិតិ យោជនា។

១៨៤៩. សមុដ្ឋានន្តិ ឯត្ថ “ឥមស្សា” តិ សេសោ។ ភោជនំ កិរិយំ,
វោសាសន្តិយា អនិវារណំ អកិរិយន្តិ វេរិមិទំ ក្រិយាក្រិយំ។

ទុតិយចាដិទេសនីយ កថាវណ្ណនា។

១៨៥០-១. សេក្ខសម្មតេតិ “សេក្ខសម្មតំ នាម កុលំ យំ កុលំ សទ្ធាយ វុឌ្ឍតិ, ភោគេន ហាយតិ, ឯវរូបស្ស កុលស្ស ញត្តិទុតិយេន កម្មេន សេក្ខសម្មតិ ទិន្នា ហោតី”តិ (ចា.បិ. ៥៦៧) វុត្តំ ឥទំ កុលំ សេក្ខសម្មតំ នាម។ តេនាហ “លទ្ធសម្មតិកេ កុលេ”តិ។ លទ្ធា សម្មតិ យេនាតិ វិគ្គហោ។ យរូបចារំ ឡិក្កន្តេ និមន្តិតាបិ អនិមន្តិតោវ ហោតីតិ អាហ “យរូបចារោក្កមនា បុព្វេវ”តិ។ យថាហ “អនិមន្តិតា នាម អន្លតនាយ វា ស្វាតនាយ វា អនិមន្តិតា, យរូបចារំ ឡិក្កមន្តេ និមន្តេតិ, ឯសោ អនិមន្តិតា នាមា”តិ (ចា.បិ. ៥៦៧)។

“អគិលានោ នាម យោ សក្កោតិ បិណ្ឌាយ ចរិតុ”ន្តិ វុត្តត្តា ភិក្ខាយ ចរិតុ សមត្តោ អគិលានោ នាម។ គហេត្វាតិ សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា។ “អាមិស”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។ យថាហ “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា”តិ (ចា.បិ. ៥៦៧)។ គហលោតិ ឯត្ថ “អាហារត្ថាយា”តិ សេសោ។

១៨៥៣. តត្ថាតិ អសេក្ខសម្មតេ កុលេ។ តថេវ បរិទីបិតន្តិ ទុក្ខជំ បរិទីបិតំ។

១៨៥៤. និមន្តិតស្ស វាតិ ឯត្ថ វា-សទ្ធនេន និមន្តិតស្ស អវសេសំ គណ្ហាតិ។ យថាហ “និមន្តិតស្ស វា គិលានស្ស វា សេសកំ ភុញ្ញតី”តិ។ អញ្ញេសំ ភិក្ខា តត្ថ ជីយតីតិ យោជនា។ តត្ថាតិ តស្មី សេក្ខសម្មតេ កុលេ។

១៨៥៥. យត្ថ កត្ថបីតិ អាសនសាលាជីសុ យត្ថ កត្ថបិ។ និច្ចកត្តាទិកេ វាបីតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ធនេន សលាកភត្តបក្ខិកឧចាសថិកចាជិបទិកភត្តានំ គហណាំ។

១៨៥៦. ឆ្ងារេតិ ឯត្ថ “ឋបេត្វា”តិ សេសោ។ សម្បត្តេតិ ឯត្ថ “បដ្ឋា”តិ
សេសោ។ យថាហ “សចេបិ អនាគតេ ភិក្ខុម្ហំ បឋមំយេវ នីហរិត្វា ឆ្ងារេ ឋបេត្វា
បដ្ឋា សម្បត្តស្ស ទេន្តិ, វដ្តតី”តិ (ចា. ធម្ម. ៥៦៩)។

១៨៥៧. មហាបច្ឆរិយា(បអា. ធម្ម. ៥៦៩) កតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា
“ភិក្ខុ”ន្តិអាទិ។ សមុដ្ឋានេន្ទ្យកូបមន្តិ សមុដ្ឋានតោ
ឯន្ទ្យកលោមសិក្ខាបទសទិសន្តិ អត្ថោ។

តតិយចាដិទេសនីយកថាវណ្ណានា។

១៨៥៨-៩. “បញ្ចន្ធិំ បដិសំវេទិតំ, ឯតំ អប្បដិសំវេទិតំ នាមា”តិ វចនតោ ច
ឥធាបិ “សហធម្មិកញ្ញាបិត”ន្តិ វត្តមានត្តា ច អគហដ្ឋ-សន្ទេន បរិញ្ញាជកានំ
គហណំ។ វុត្តមេវ នយំ វេហារន្តរេន ទស្សេតុមាហា “ឥត្តិយា បុរិសេន វា”តិ។
“យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានិ សេនាសនានី”តិ (ចា. ធម្ម. ៥៧៣) វចនតោ
អារាមន្តិ អារញ្ញការាមមាហា។ សចេ ឯវមារោចិតំ បដិសំវេទិតន្តិ ហិ វុត្តំ
បទភាជនេតិ (ចា. ធម្ម. ៥៧៣) យោជនា។ បដិសំវេទិតន្តិ បគេវ និវេទិតំ។

១៨៦០. បដ្ឋា យថារោចិតំ តមេវ វា តស្ស ច បរិវារំ កត្វា អញ្ញំ ពហុំ វា
អាហារីយតុ, តម្បិ បដិសំវេទិតំ នាមាតិ យោជនា។

១៨៦១. យាគុយាវិទិតំ កត្វាតិ ឯត្ថ “តំ ឋបេត្វា”តិ ឥទំ សាមត្តិយា
លព្ពតិ។ ឥទម្បិ វិទិតំ កុរុន្តិយំ វដ្តតីតិ វុត្តន្តិ យោជនា។

១៨៦២. បនាតិ អបិ-សន្តត្ថោ។ អញ្ញានិបិ កុលានីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “អសុកំ
នាម កុលំ បដិសំវេទិតំ កត្វា ខាទនីយានីនិ គហេត្វា កច្ឆតីតិ សុត្វា”តិ (ចា. ធម្ម. ៥៧៤)។

អដ្ឋ. ៥៧៣) អដ្ឋកថាសេសោ។ តេនាតិ កតបដិសំវេទិតេន។ តម្បី ច សត្វំ
វុដ្ឋតិ តិ យោជនា។

១៨៦៣. ឯវំ យំ អនាហេតិទន្តិ “អារាមំ វា ឧបចារំ វា បរិសិទ្ធា” តិ អាទិនា
នយេន យំ បឋមំ អនិវេទិតំ។ “ឯវ” ទន្តិ ឥទំ “យំ អារាមមនាភត” ទន្តិ ឥមិនាបិ
យោជេតព្ពំ។ ឯវទន្តិ “តស្ស បរិវារំ កត្វា” តិ អាទិនា បកាវេន។ “តំ អសិរិទិតំ
នាមា” តិ ឥទំ “សហធម្មិកញ្ញាបិត” ទន្តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ យថាហា “បញ្ចន្តំ
បដិសិរិទិតំ, ឯតំ អប្បដិសិរិទិតំ នាមា” តិ (ចាចិ. ៥៧៣)។ អដ្ឋកថាយព្វា
“បញ្ចន្តំ បដិសិរិទិតទន្តិ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យំ កិញ្ចា បេសេត្វា ‘ខាននីយំ វា
កោជនីយំ វា អាហរិស្សមា’ តិ បដិសិរិទិតំ កតម្បី អប្បដិសិរិទិតមេវា តិ
អត្ថោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៥៧៣) វុត្ថំ។

១៨៦៤. ការាបេត្វាតិ ឯត្ថ “បដិសិរិទិត” ទន្តិ សេសោ។

១៨៦៥. ភិក្ខុនា វា គន្ធា អន្តរាមគ្គេ គហេតព្ពទន្តិ យោជនា។ ឯវមកត្វាតិ
“ពហិអារាមំ បេសេត្វា” តិ អាទិនា វុត្ថវិជានំ អកត្វា។ ឧបចារតោតិ ឯត្ថ ភុម្មត្ថេ
តោ-បច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

១៨៦៨. “បដិសិរិទិតេ” តិ អាទិនំ បទានំ “អនាបត្ត វា” តិ ឥមិនា សម្ពុន្នោ។
បដិសិរិទិតេ តិ ឯត្ថ “គិលានស្ស” តិ សេសោ។ បដិសិរិទិតេ អនាបត្តិ,
គិលានស្សាបិ អនាបត្តិ, អប្បដិសិរិទិតេបិ តស្ស បដិសិរិទិតស្ស អវសេសកេ
វា គិលានស្ស អវសេសកេ វា អនាបត្តិ ឯវា តិ សម្ពុន្នោ។ យថាហា អនាបត្តិវា វេ
“បដិសិរិទិតស្ស វា គិលានស្ស វា សេសកំ ភុញ្ញតិ” តិ (ចាចិ. ៥៧៥)។ ពហារាមេ
បដិគ្គហេត្វា អន្តោយេវ ភុញ្ញតោ អស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។ គហេត្វា វា តិ
ឯត្ថ វា-សន្នោ “តស្ស” តិ អាទិនុបិ យោជេតព្ពោ។

១៨៦៩. តត្ថាតិ តស្មី អារញ្ញការាមេ។ ខាធិតោ អនាបត្តិ ឯវាតិ យោជនា,
តត្ថ “អញ្ញេន កប្បិយំ កត្វា ទិន្នានី”តិ សេសោ។

ចតុត្ថថាជិទេសនីយ កថាវណ្ណានា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ថាជិទេសនីយ កថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សេខិយ កថាវណ្ណានា

១៨៧០. ឯវំ ថាជិទេសនីយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តទទន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋានំ សេខិយានំ
វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “យោ អនាទិវិយេនេវា”តិអាទិ។ យោតិ ថេរោ វា នរោ វា
មជ្ឈិមោ វា។ ឯត្ថ អនាទិវិយំ នាម សញ្ញាច្ច អាបត្តិអាបជ្ជនំ, និវាសនាទិវត្ថុស្ស
ឧគ្គហណោ និរុស្សាហញ្ច។ បច្ឆតោបិ វាតិ ឯត្ថ វា-សទ្ធន “បស្សតោបិ វា”តិ ឥទំ
សន្តណ្ហាតិ។ តស្ស ចាតិ ឯត្ថ ច-សទ្ធា វក្ខមាណសមុច្ចយោ។

១៨៧១. ន កេវលំ វុត្ថនយេន និវាសេន្តស្សេវ ហោតិ,
ខន្ធកាគតហត្ថិសោណ្ហាទិអាគារេនាបិ និវាសេន្តស្ស ទុក្ខដំ ហោតីតិ អាហា
“ហត្ថិសោណ្ហាទិ”តិអាទិ។ ហត្ថិសោណ្ហាទិនិវាសនំ បរតោ ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកេ
(ចូឡវ. ២៨០) អាវិ ភវិស្សតិ។ បរិមណ្ឌលន្តិ សមន្តតោ មណ្ឌលំ កត្វា។ វត្ថុពុទ្ធិ
និវត្ថុពុទ្ធិ និវាសេតពុទ្ធិ អត្ថោ។

១៨៧២. ជាណុមណ្ឌលតោ ហេដ្ឋាតិ ឯត្ថ “ជដ្ឋ្យដ្ឋិសីសតោ បដ្ឋាយា”តិ
សេសោ។ អដ្ឋង្គុលប្បមាណាកន្តិ វឡកិអង្គុលេន អដ្ឋង្គុលមត្តន្តិ អាចរិយា។
“យោ បន សុក្ខជដ្ឋោ វា មហាបិណ្ឌិកមំសោ វា ហោតិ, តស្ស សារុប្បត្តាយ

ជាលុបមណ្ឌលតោ អដ្ឋង្គុលាធិកម្មឱតារេត្វា និវាសេតុំ វដ្ដតី" តិ (ចា.ចិ. អដ្ឋ. ៥៧៦) អដ្ឋកថំ សង្គណ្ហិតុមាហា "តតោ ឡនំ ន វដ្ដតី" តិ។

១៨៧៣. អសញ្ញាច្ច អបរិមណ្ឌលំ និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។
ឯវមុបរិច្ចិ។ អសញ្ញាតិ "អបរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សមី" តិ ឯវំ អសញ្ញាច្ច, អថ
ខោ "បរិមណ្ឌលំយេវ និវាសេស្សមី" តិ វិវដ្ឋិត្វា អបរិមណ្ឌលំ និវាសេន្តស្ស
អនាបត្តិ។ អសតិស្សមី តិ អញ្ញាវិហិតស្សមិ តថា និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ។
អជានន្តស្ស តិ កេវលំ បរិមណ្ឌលំ និវាសេតុំ អជានន្តស្ស អនាបត្តិ។ អបិច
និវាសនវត្ថំ ឧគ្គហេតត្ថំ។ ឧគ្គហិតវត្ថោបិ សចេ "អារុទ្ធិ" ត្ថិ វា "ឡុទ្ធិ" ត្ថិ វា ន
ជាតាតិ, តស្សមិ អនាបត្តិយេវ។ គិលានស្ស តិ យស្ស ជង្គយ វា ចាទេ វា
វណោ ហោតិ, តស្ស ឧក្ខិបិត្វា វា ឱតារេត្វា វា និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ។
ចាទោតិ ចេត្ត ចាទសមីបំ អធិប្បេតំ។ អាបទាស្វ តិ វាឡា វា ចោរា វា អនុពន្ធិ,
ឯវុចាសុ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

បរិមណ្ឌលកថាវណ្ណនា។

១៨៧៤. ឧភោកោណោសមំ កត្វាតិ ចារុបនស្ស ឯកំសេ កតស្ស
បិដ្ឋិបស្សេ, ឧទរបស្សេ ច ឱលម្ពមាទេ ឧភោកកណ្ណោ ហត្ថិបិដ្ឋេ គណ្ណាវិយ សមំ
កត្វា។ បរិមណ្ឌលំ កត្វាតិ ឯតស្សេវ អត្ថបទំ។ សាទរត្ថិ
ការវនបុំសកនិទ្ទេសោ។ សាទរំ វា ចារុបិតត្ថន្តិ យោជនា, សាទរំ ចារុបនំ កត្តត្ថន្តិ
អត្ថោ។ ឯវំ អករោន្តស្ស តិ ចារុបនវត្ថោ អាទរំ ជនេត្វា ឯវំ អចារុបន្តស្ស។

១៨៧៥. "បរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សមី តិ សិក្ខា ករណីយា" តិ (ចា.ចិ. ៥៧៦) វា
"បរិមណ្ឌលំ ចារុបិស្សមី តិ សិក្ខា ករណីយា" តិ (ចា.ចិ. ៥៧៧) វា "អន្តរយរេ" តិ
អវិសេសេត្វា វុត្តត្តា អាហា "អវិសេសេន វុត្ត" ត្ថិ។ ឥទំ សិក្ខាបទទ្ធយំ យស្មា

អវិសេសេន វុត្តំ, តស្មា យវេ, វិហារេ វា កាតត្ថំ បរិមណ្ឌលន្តិ យោជនា។ យវេតិ
អន្តរយវេ។ វិហារេ វាតិ ពុទ្ធបដ្ឋានាទិកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បរិមណ្ឌលំ កត្តត្ថន្តិ
បរិមណ្ឌលមេវ និវាសេតត្ថំ ចារុបិតត្ថន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយំ។

១៨៧៦. ឧកោ កោណេ សមំ កត្វាតិ សម្ពុទ្ធោ។ គីរមេវ ច អនុវាតេន
នាទេត្វាតិ យោជនា។

១៨៧៧. តថា អកត្វាតិ យថាវុត្តវិជានំ អកត្វា។ ជត្តនិប័តិ ឧកោ
អំសក្ខជាតិបិ។ ឧរម្បិ ចាតិ ហទយម្បិ។ វិវិក្វាតិ អប្បជិច្ឆាទេត្វា។
យថាកាមន្តិ ឥច្ឆានុរូបំ។ គច្ឆតោតិ ឯត្ថ “អន្តរយវេ”តិ សេសោ។ អន្តរយវំ នាម
គាមេ វា ហោតុ វិហារេ វា, បចិត្វា ភុញ្ញិត្វា គិហ្មំ វសនដ្ឋានំ។

តតិយំ។

១៨៧៨-៩. “មណីពន្ធតោ”តិ ឥមិនាបិ “ហេដ្ឋា”តិ យោជេតត្ថំ។
វាសូបកតស្សតិ ឯត្ថ “កាយំ វិវិក្វា និសីទតោ”តិ សេសោ។ វាសូបកោ នាម
វត្តិវាសត្ថាយ ឧបគតោ, ឯតេន វាសត្ថាយ អន្តរយវំ ឧបគច្ឆន្តេន
សុប្បជិច្ឆន្តេនេវ ឧបគន្ធត្ថន្តិ ទីបិតំ ហោតិ, ឯតេនេវ វាសូបកតស្ស សន្តិកំ
ឧបគតស្ស យថាកាមំ គមនេន នោសោតិ ច វុត្តមេវ ហោតិ។ តេនាហ
គណ្ឌិបទេ “ឯកទិវសម្បិ វាសូបកតស្ស សន្តិកំ យថាសុខំ គន្ធុំ វដ្ឋតិ, កោ បន
វាទោ ចតុបញ្ចាហំ វាសមធិដ្ឋាយ វសិតភិក្ខុនំ សន្តិក”ន្តិ។

ចតុត្ថំ។

១៨៨០. សុវិនីតេនាតិ ហត្ថចាទានំ អកីឡាបនេនេវ សុដ្ឋវិនីតេន។

បញ្ចប់។

១៨៨១. កាថាពន្លឺសេន “សតិមតា” តិ ធីយោ កតោ។ អវិការោនាតិ
តំតទវលោកាសហិតេន។ យុគំ មត្តា បមាណំ ឯតស្សាតិ យុគមត្តំ, រថយុគំ
ចតុហត្ថប្បមាណំ, តត្ថកំ បទេសំ។ បេក្ខិនាតិ ឡិលោកេន្តេន។ “ភិក្ខុនា
ឡិក្ខិត្តចក្ខុនា” តិ បទេន្នេន។

១៨៨២. អន្តរយវេ យត្ថ កត្តចិបិ ឯកស្មិម្បិ ហនេ វត្វាតិ យោជនា។ ឯវំ
វុត្តេបិ តថាវុបេ អន្តរាយេ សតិ គច្ឆតោបិ ឡិលោកេតុំ លព្ពតិ។ ឯកស្មី បន
ហនេ វត្វាតិ ឯត្ថ គច្ឆន្តោបិ បរិស្សយោភារំ ឡិលោកេតុំ លព្ពតិយេវ។ “តថា
កាមេ បូជ” ត្ថិ កល្យាណបទេសុ វុត្តំ។ បិ-សន្នោ បន-សន្នតោ, ឡិលោកេតុំ បន វដ្តតីតិ
វុត្តំ ហោតិ។

១៨៨៣. ឡិលោកេន្តោ តហំ តហន្តិ យោ អនាធិយំ បដិច្ច តំ តំ ទិសាភាគំ
ចាសាទំ កុដាគារំ វីថី ឡិលោកេន្តោ។

សត្តម។

១៨៨៤. ឯកតោ វាបីតិ ឯកអំសក្ខដតោ វា។ ឧកតោ វាបីតិ
ឧកយំសក្ខដតោ វា។ ឥន្ទឡិលកតោ អន្តោតិ កាមទ្វារិន្ទឡិលតោ អន្តោ, យវេតិ
វុត្តំ ហោតិ។

នវម។

១៨៨៥. តថា និសិទ្ធកាលេបីតិ ឥន្ទឡិលស្ស អន្តោ និសិទ្ធកាលេបី។
កុល្យាកំ ធិហរន្តេន ច ថីវំ អនុក្ខិបិត្វា ធាតព្ពា កុល្យាកាតិ យោជនា។
កុល្យាកន្តិ ច ឧបលក្ខណមត្តំ។ ធម្មករណាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

ធនមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

១៨៨៦. កន្ត្តព្យោវ និសីទិតុញ្ច ន វដ្តតីតិ យោជនា។ ច-សន្នោ
កិរិយាសមុច្ចយោ។ ហសនិយស្មី វត្ថុស្មិន្ទិ ហាសជនកេ ការណោ។ សីតមត្តន្ទិ
មន្ទហាសំ។

បឋមទុតិយានិ។

១៨៨៧. អប្បសន្នោនាតិ “កិត្តាវតា អប្បសន្នោ ហោតិ? ធានសហត្ថ
កេហោ អាទិម្ហិ សង្ឃត្ថេរោ, មជ្ឈេ ទុតិយត្ថេរោ, អន្តេ តតិយត្ថេរោតិ វេ
និសិន្នេសុយំ សង្ឃត្ថេរោ ទុតិយត្ថេរេន សទ្ធិំ មន្តេតិ, ទុតិយត្ថេរោ តស្ស
សន្នព្យោវ សុណាតិ, កថញ្ច វវត្ថុបេតិ។ តតិយត្ថេរោ បន សន្នមេវ សុណាតិ,
កថំ ន វវត្ថុបេតិ។ ឯត្តាវតា អប្បសន្នោ ហោតិ”តិ (ចាចិ. ៥៨៨)
វុត្តអប្បសន្នយុត្តេន។ សចេ បន តតិយត្ថេរោ កថញ្ច វវត្ថុបេតិ, មហាសន្នោ
នាម ហោតីតិ។

តតិយំ។

១៨៨៨. កាយប្បចាលកំ កត្វាតិ កាយំ ចាលេត្វា ចាលេត្វា។ ឧបរិបិ
ឯសេវ នយោ។ ហត្ថស្ស វុត្តលក្ខណត្ថា “ពាហ្វ”តិ មណីពន្ធតោ យាវ
អំសក្ខជា គហេតញ្ចា។

១៨៨៩. ឧជុំ បគ្គហេត្វាតិ ឧជុំ បេត្វា។ អាសិតព្ពន្ធិ និសីទិតព្ពំ។ “សមេន
ភិរិយាបថេន ត្វ”តិ បទន្នេនោ។

១៨៩០. ឥត្តម្ពតេ ករណាវចនំ។ គមនបដិសំយុត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ
គមនស្ស អសម្ពោតិ អាហា “និសីទនេន យុត្តេសូ”តិ។

បញ្ចមនដ្ឋសត្តមដ្ឋមនវមាណិ។

ទុតិយោវគ្គោ។

១៨៩១. ខម្ពំ កត្វាតិ កជិយា ឯកបស្សេវ វា ធ្វើសុ វា បស្សេសុ កប្បវសន្ធិតោ
អាភុជិត្វា ហត្ថំ វេបេត្វា។ យថាហា - “ខម្ពកតោ នាម កជិយំ ហត្ថំ វេបេត្វា
កតខម្ពោ”តិ (ចា. បិ. អដ្ឋ. ៥៩៦)។ ឧក្កជិកាយ វា គច្ឆតោតិ យោជនា។ ឧក្កជិកា
វុច្ឆតិ បណ្ឌិយោ ឧក្ខិបិត្វា អគ្គចានេហិ វា អគ្គចានេ ឧក្ខិបិត្វា បណ្ឌិហិ ឯវ វា
ភូមិ ជុសន្តស្ស គមនំ។

១៨៩២. ទុស្សបល្លត្តិកាយាតិ អាយោគបល្លត្តិកាយ។ អន្តរយវេ
និសីទន្តស្ស តស្ស ទុក្កជំ ហោតិ តិ យោជនា។

១៨៩៣. ទុតិយេ ចាតិ “ន ខម្ពកតោ អន្តរយវេ និសីទិស្សមិ”តិ (ចា. បិ. ៥៩៧)
សិក្ខាបទេ ច។ ចតុត្ថេ ចាតិ “ន ឱត្ថុណ្ឌិតោ អន្តរយវេ និសីទិស្សមិ”តិ (ចា. បិ.
៥៩៩) សិក្ខាបទេ ច។ ឆដ្ឋតិ “ន បល្លត្តិកាយ អន្តរយវេ”ឥច្ឆាទិ (ចា. បិ. ៦០១)
សិក្ខាបទេ ច។ ឥតិ ឯវំ សារុប្បា សមណាចារាណុច្ឆរិកា ឆត្ថិសតិ សិក្ខាបទានិ
បកាសិតានិ។

បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមនដ្ឋានិ។

១៨៩៤. វិញ្ញាណិក្ខណា សក្កច្ចំ សតិយុត្តេន, បត្តសញ្ញាណ ច ហុត្វា
សមស្សចោវ បិណ្ឌាចាតោ គហោតញ្ចាតិ យោជនា។ ឯវំ ឯតាយ កាថាយ
សិក្ខាបទត្ថយំ សង្កហិតំ។ សក្កច្ចន្តិ សតី ឧបជ្ឈបេត្វា។ “សតិយុត្តេន”តិ ឥទំ

“សក្កច្ច”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ “សតី ឧបជ្ឈបេត្វា”តិ (ហិ. អដ្ឋ. ៦០២) ហិ
អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។ បត្តេ សញ្ញា បត្តសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិតិ បត្តសញ្ញិ,
អនញ្ញវិហិតេន អត្តនោ ភាជនេយេវ ឧបនិពទ្ធសញ្ញិនាតិ អត្ថោ។

១៨៩៥. ភត្តបត្តញ្ញកោតិ ភត្តស្ស បត្តញ្ញាគប្បមាលោ។ តតោ អធិកំ
គណ្ណតោ ទុក្ខជំ។

១៨៩៦. “រសរសេ”តិ វត្ថុព្រូ “រសេរសេ”តិ ភាថាពន្ធរសេន វុត្ថំ។ ទ្វេ សូបេ
បេបេត្វា អវសេសានិ ឌីលោណីសាកស្សបេយ្យមជ្ឈរសម័សរសាធិនិ រសរសាតិ
វេទិតញ្ញានិ។ ឯត្ថ ច “ឌីលោណីតិ ទទិកតំ គោរស”ន្តិ កេចិ។ “ឯកា
ព្យញ្ញនិកតី”តិ អបវេ។ “យោ កោចិ សុទ្ធោ កញ្ញិកតក្កាធិរសោ”តិ អញ្ញោ។
សាកស្សបេយ្យគ្គហលោន យា កោចិ សូបេយ្យសាកេហិ កតា ព្យញ្ញនិកតិ
វុត្ថា។ ម័សរសាធិនីតិ អាទិ-សន្នេន អវសេសា សញ្ញាបិ ព្យញ្ញនិកតិ
សង្កហិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ញាតកាធិនន្តិ ឯត្ថ “សន្តកំ គណ្ណាន្តស្ស”តិ សេសោ។
អញ្ញត្ថាយាតិ ឯត្ថ “កតំ គណ្ណាន្តស្ស”តិ សេសោ។ ធនេនាតិ ឯត្ថ “អត្តនោ”តិ
ច “កីត”ន្តិ ច “គណ្ណាន្តស្ស”តិ ច សេសោ។ ញាតកាធិនំ សន្តកំ គណ្ណាន្តស្ស,
អញ្ញត្ថាយ កតំ គណ្ណាន្តស្ស, អត្តនោ ធនេន កីតំ គណ្ណាន្តស្ស អនាបត្ថិតិ
អត្ថោ។

សត្តមជ្ឈមនវមាណិ។

១៨៩៧. អធិដ្ឋានូបកស្ស បត្តស្ស មុខវដ្តិយា អន្តោលេខាបមាលោន
បូរិតោវ គហេតព្ពោតិ យោជនា។

១៨៩៨. អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេត្វា អាបត្តិវិសយំ ទស្សេត្តមាហា
“តត្ថា”តិអាទិ។ តត្ថាតិ អធិដ្ឋានូបកេ បត្តេ។ ដូបិកតំ កត្វាតិ ឯត្ថ

“ធិយ្យមាន”ន្តិ សេសោ។ យថាវុត្តលេខាតិក្កមោ យថា ហោតិ, ឯវំ ជូប័កតំ
ធិយ្យមានំ គណ្ណតោ អាបត្តិ ធុក្កជន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមិនា បឋមំ ជូប័កតស្ស
អធិជ្ជានូបកបត្តស្ស បច្ឆា បដិគ្គហណាញា បឋមបដិគ្គហិតបត្តេ បច្ឆា
កោជនស្ស ជូប័កតស្ស បដិគ្គហណាញា និវាវិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៨៩៩. កាលិកត្តយមេវ ច ជូប័កតំ វដ្តតេវាតិ យោជនា។ សេសេតិ
អធិជ្ជានូបកេ បត្តេ។ សព្ពន្តិ ចតុព្ពំធំ កាលិកំ ជូប័កតំ វដ្តតិ យោជនា។

១៩០០. បេសេតីតិ ឯត្ថ “ភិក្ខុ”តិ សេសោ។ ភិក្ខុភិក្ខុនំ យទិ បេសេតីតិ
យោជនា។ “វិហារំ បេសេតុំ វដ្តតិ”តិ (ចា. ធិ. អដ្ឋ. ៦០៥) អដ្ឋកថាយ អធិប្បាយ
នស្សេតុំ “ភិក្ខុន”ន្តិ វចនេន បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា ភិក្ខុនា ឯវំ បេសិតំ
គណ្ណាន្តានំ ភិក្ខុនំ អនាបត្តិតិ ធិបិតំ ហោតិ។ អញ្ញថា “បូរេតុំ វដ្តតិ”តិ
ឯត្ថកមេវ វត្តព្ពន្ធិវិញ្ញាយតិ។

១៩០១. បក្ខិប្បមានន្តិ មុខវដ្តតោ ឧច្ចំ កត្វា មជ្ឈេ បក្ខិបិយមានំ។
ជលាទិកន្តិ អាទិ-សន្នេន ឱននាទិម្បិ សង្កណ្ណាតិ។ ហេដ្ឋា ឱរោហតីតិ សមន្តា
ឱកាសសម្ភវតោ ចាលិយមានំ មុខវដ្តិប្បមាណតោ ហេដ្ឋា ភស្សតិ។

១៩០២. តក្កោលកាទីនន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន បូកជលាទីនំ សង្កហោ។
ឋេបេត្វាតិ ភត្តមត្តកេ និក្ខិបិត្វា។ វជំសកន្តិ អវជំសកំ។

១៩០៣. បូរស្សតិ វិការសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ, បូរវជំសកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
បូរស្ស យាវកាលិកត្តា អាហា “ឥទំ ជូប័កតំ សិយា”តិ។

១៩០៤. បណ្ណានំ វិសុំ កាជនត្តា អាហា “វដ្តតិ”តិ។

១៩០៥. អស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។ តំ តុ សព្ពន្តិ “ដូចកតត្តា ន វដ្តតិ” តិ វុត្តំ តំ បន សព្ពំ។ គហិតំ សុគហិតន្តិ វិរាជេត្វា បដិគ្គហិតំ ច, សុប្បដិគ្គហិតំ។

ធនមំ។

តតិយោ វគ្គោ។

១៩០៦. “ឧបរិ ឌីធំ” ន្តិ បទច្នៃដោ។ ឧបរិ តិ ភក្ខុស្ស ឧបរិ។ ឌីធំ បរិច្ចេទំ។ បដិចាជិយាតិ អត្តនោ ធិសាយ បរិយន្តតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន។

១៩០៧. អញ្ញោសន្តិ ឯត្ថ “ទេន្តោ” តិ សេសោ។ អត្តនោ ភត្តំ អញ្ញោសំ ទេន្តោ អញ្ញោស្ស ភាជនេ អាកិរំ អាកិរន្តោ បន បដិចាជីវិនាបិ តហី តហី ឌីមសតិ ច, នត្តិ ទោសោតិ យោជនា។ ឧត្តរិកដ្ឋកំ តថា អាកិរន្តោ តត្ថ តត្ថ ឌីមសតិ, នត្តិ ទោសោតិ យោជនា។ ភុញ្ញនត្ថាយ គណ្ណាន្តោបិ ចេត្ថ វត្ថុញ្ញោ។ ឧត្តរិកដ្ឋំ នាម ព្យញ្ញនំ។

តតិយំ។

១៩០៨. មត្តកំ ឌីមទ្ធិត្វា បរិភុញ្ញតោ ទោសោតិ យោជនា។ “ដូចកតតោ តិ មត្តកតោ, វេមជ្ឈតោ” តិ (ចាបិ. អដ្ឋ. ៦១០) អដ្ឋកថាវចនតោ មត្តកន្តិ ឯត្ថ ភត្តមត្តកមាហា។ ឌីមទ្ធិត្វា តិ ហត្ថេន ភត្តំ អវមទ្ធិត្វា។

១៩០៩. សេសកេ បរិត្តេបិ ចាតិ អវសិដ្ឋេ អប្បកេបិ ច។ សំកង្ខិត្វានាតិ តស្មី តស្មី ហនេ បិតំ សំហរិត្វា។ ឯកតោ បន មទ្ធិត្វា ភុញ្ញតោ អនាបត្តិ តិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

០៩០០. ភិយ្យោកម្មតាហេតុតិ បុន គណ្ហិតុកាមតាហេតុ។ សូបំ វាតិ
មុត្តាទិសូបំ វា។ ព្យញ្ជនំ វាតិ ឧត្តរិកន្តំ វា។

ធម្មំ។

០៩០១. វិញ្ញត្តិយន្តិ សូចោទនវិញ្ញត្តិយំ។ “ញាតកានំ វា បវារីតានំ វា
អញ្ញាស្ស អត្ថាយ វា អត្តនោ ជនេន វា” តិ ឥទំ អនាបត្តិយំ អធិកំ។ គិលានោបិ
ហុត្វា បរេសំ បត្តំ ឧជ្ឈានសញ្ញាយ ឱលោកេន្តស្ស អាបត្តិ ហោតីតិ អាហា
“ឧជ្ឈានេ គិលានោបិ ន មុច្ចតី” តិ។ ឧជ្ឈានេតិ និមិត្តតេតុ ភុម្មំ។

០៩០២. ទស្សមីតិ ឥមស្ស ភត្តំ ឱលោកេត្វា “យំ ភត្ត នត្តិ, តំ ទស្សមី” តិ វា
“នាបេស្សមី” តិ វា។ អវមញ្ញិត្វា ឧជ្ឈាយនចិត្តំ ឧជ្ឈានំ, ឧជ្ឈានេ សញ្ញា
ឧជ្ឈានសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថីតិ វិគ្គហោ។ នឧជ្ឈានសញ្ញានោ ច អនាបត្តិ
ញាតត្ថន្តិ យោជនា។

សត្តមជ្ជមានិ។

០៩០៣. “តេសំ មជ្ឈប្បមាលោនា” តិ ឥមីនា អសារុប្បវសេន
ខុទ្ទកបដិក្ខេចោ កតោតិ វេទិតញ្ចោ។ “នាតិមហន្ត” តិ ច អតិមហន្តស្សេវ
បដិក្ខិត្តត្តា ខុទ្ទកេ អាបត្តិ ន ទិស្សតីតិ។ កតោឡោតិ អាហោចោ។

០៩០៤. មូលខាទនីយាទិកេ សត្តត្ថ ខន្ធកេ បនាតិ យោជនា។ ជលាជលេតិ
ខុទ្ទកេ, មហាន្តេ ច ជលេ។

នវមំ។

០៩០៥. ទសមេ នត្តិ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ។

ធនបម្រ។

ចតុត្ថោវគ្គោ។

១៩១៦. “អនាហរេ” តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ “មុខទ្វារំ អប្បត្តេ” តិ។ យថាហ
“អនាហរេតិ អនាហរិតេ, មុខទ្វារំ អសម្មាបិតេតិ អត្ថោ” តិ (បា.ច. អដ្ឋ.
៦១៧)។ “មុខទ្វារំ វិវរន្តស្ស” តិ ឯត្ថកេ វុត្តេ មុខទ្វារ-សទ្ធស្ស សម្ពុទ្ធិសទ្ធា
កស្សាតិ អបេក្ខាយ “មុខទ្វារំ វិវរន្តស្ស” តិ អត្ថនោបទេកវចនេន
ព្យញ្ជិតមេវត្ថំ បកាសេតុំ អត្ថនោ-គហណំ កតត្ថិ វេទិតត្ថំ។ ច-សន្នោ
ឯវការត្ថោ, អប្បត្តេ វាតិ យោជេតត្ថោ, អសម្មត្ថេយេវាតិ អត្ថោ។

បឋម។

១៩១៧. សកលំ ហត្ថន្តិ ឯត្ថ ហត្ថ-សន្នោ តទេកទេសេសុ អន្តរិយសុ
ធនត្ថោ។ “ហត្ថមុទ្ធា” តិ អាទិសុ វិយ សមុទាយេ បវត្តវេហារស្ស អវយវេបិ
បវត្តនតោ ឯកន្តរិយ្យិ មុខេ បក្ខិបិតុំ ន វដ្តតិ។

១៩១៨. អស្សាតិ ភិក្ខុនោ។ ព្យាហរន្តស្សាតិ កថេន្តស្ស។

ទុតិយតតិយានិ។

១៩២០. បិណ្ឌុក្កេបកន្តិ បិណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា ឧក្ខិបិត្វា។ ឥធាបិ
ខន្ធកដលាជលេសុ អនាបត្តិ។ កតាឡុច្ឆេទកម្មិ វាតិ កតាឡំ ធិន្តិត្វា។ ឥធា
ខន្ធកដលាជលេហិ សទ្ធិ ឧត្តរិកថ្កេបិ អនាបត្តិ។ គណ្ណោ កត្វាតិ ឯត្ថ
ជលាជលមត្ថេយេវ អនាបត្តិ។

ចតុត្ថបញ្ចមធម្មានិ។

០៩២០-២. ហត្ថំ និទ្ទនិត្វានាតិ ហត្ថំ និទ្ទនិត្វា ភត្តំ ភុញ្ញតោតិ ច សម្ពុដ្ឋោ។
សិទ្ធាវការកន្តិ សិទ្ធានិ អវកិរិត្វា អវកិរិត្វា។ ជិដ្ឋានិច្ឆារកំ វាបីតិ ជិដ្ឋំ
និច្ឆារេត្វា និច្ឆារេត្វា។ ចប្បុ ចប្បុតិ វាតិ “ចប្បុ ចប្បុ”តិ ឯវំ សទ្ធិំ កត្វា។ សត្តមេតិ
“ន ហត្ថនិទ្ទនក”ន្តិ សិក្ខាបទេ។ អដ្ឋមេតិ “ន សិទ្ធាវការក”ន្តិ សិក្ខាបទេ។
កចវរុដ្ឋនេតិ កចវរាបនយនេ។

សត្តមជ្ឈមនវមទសមាជិ។

បញ្ចមោ វគ្គោ។

០៩២៣. “សុរុ សុរុ”តិ ឯវំ សទ្ធិំ កត្វា ន ភោត្តព្ភន្តិ យោជនា។
ហត្ថនិល្លេហាកំ វាបីតិ ហត្ថំ និល្លេហិត្វា និល្លេហិត្វា។

០៩២៤. ជាណិភំ, យនយាគុំ វា អដ្ឋលីហិ គហេត្វា អដ្ឋលីយោ មុខេ
បវេសេត្វាបិ តំ ភោត្តំ វដ្ឋតីតិ យោជនា។

០៩២៥. ឯកាយ អដ្ឋលីកាយបិ បត្តោ ន លេហិតញ្ចោវ។ ជិដ្ឋាយ ឯកឌីដ្ឋាបិ
ន និល្លេហិតព្ភកោតិ យោជនា។ ពហិ ឌីដ្ឋញ្ច ជិដ្ឋាយ ន លេហិតព្ភំ។ ឌីដ្ឋេលក្កំ
សិទ្ធានី យំ កិញ្ចិ ឧភោហិ ឌីដ្ឋមំសេហិយេវ គហេត្វា អន្តោ កាតុំ វដ្ឋតិ។

បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថានិ។

០៩២៦-៨. ន ច គហេតព្ភំ, បដិក្កលវសេន បដិក្កិត្តន្តិ យោជនា។ ហិ-សតិ
“យស្មា”តិ ឯតស្ស អត្ថេ, តេនេវ វក្ខតិ “តស្មា”តិ។ “ចានីយថាលក”ន្តិ ភទ្ធំ
ឧបលក្ខណមត្តំ សម្ពាទីនម្បិ តថា នគហេតព្ភត្តា។ សរាវំ វាតិ តដ្ឋកំ វា។

អនាមិសេន ហត្ថនាតិ អាមិសរហិតេន ហត្ថកនេសេន។ យថាហ “សចេ បន
ហត្ថស្ស

ឯកនេសោ អាមិសមក្ខិតោ ន ហោតិ, តេន បនេសេន គហេតុំ វុដ្ឋតី”តិ
(ចា. អ. ឧ. ៦៣១)។ អាមិសមក្ខិតេនេវ ហត្ថេន “ធាវិស្សមី”តិ វា
“ធាវាបេស្សមី”តិ វា គណ្ណាន្តស្ស បន អនាបត្តិ។

បញ្ចម។

១៩២៩. ឧទ្ធុត្វាតិ សសិត្តកា បត្តជោវនា សិត្តកានិ ឧទ្ធុត្វា តំ
បត្តជោវនោទកំ យរា ពហំ អន្តរយរេ ធម្មេន្តស្ស អនាបត្តិ។ ភិទ្ធិត្វាតិ
សសិត្តកេ បត្តជោវនេ សិត្តកានិ មទ្ធិត្វា ឧទកេន សម្មិទ្ធិត្វា ឧទកគតិកានេវ
កត្វា តំ ឧទកំ យរា ពហំ អន្តរយរេ ធម្មេន្តស្ស អនាបត្តិ។ គហេត្វាតិ សសិត្តកំ
បត្តជោវនោទកំ គហេត្វា បដិគ្គហេ ធម្មេន្តស្ស អនាបត្តិ។ សសិត្តកំ
បត្តជោវនោទកំ យរា ពហំ និហិត្វា អន្តរយរេ ធម្មេន្តស្ស អនាបត្តិតិ
អជ្ឈាហារយោជនា វេទិតញ្ចា។ ឯត្ថ បដិគ្គហោ នាម ខេឡមល្លាទិកោ
ឧទ្ធិដ្ឋហត្ថជោវនភាជនវិសេសោ។

ធម្មំ។

១៩៣០. ធម្មំ យំ កិញ្ចឹតិ “ធម្មំ នាម តិណំ ធម្មានិ សេតច្ចត្តំ កិលញ្ញច្ចត្តំ
បណ្ណាច្ចត្តំ មណ្ឌលពទ្ធិ សលាកពទ្ធ”ត្ថិ (ចា. ឧ. ៦៣២) វុត្ថេសុ តិសុ ធម្មេសុ
អញ្ញាតវំ។ ឯត្ថ ច សេតច្ចត្តត្ថិ វុត្ថបលិគុណ្ឌិតំ បណ្ណាច្ចត្តំ។ កិលញ្ញច្ចត្តត្ថិ
វិលីវច្ចត្តំ។ បណ្ណាច្ចត្តត្ថិ តាលបណ្ណាទីហំ យេហំ កេហិចិ កតំ។ “មណ្ឌលពទ្ធិ
សលាកពទ្ធ”ត្ថិ ឥទំ បន តិណ្ណាម្បិ ធម្មានំ បញ្ញាទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ តានិ ហិ
មណ្ឌលពទ្ធានិ ចេវ ហោន្តិ សលាកពទ្ធានិ ច។ “យំ កិញ្ចឹតិ”តិ

អនវសេសបរិគ្គហវចនេន “យម្បិ ច តត្ថជាតទណ្ឌាន កតំ ឯកបណ្ណាច្ចត្ថំ
ហោតិ, តម្បិ ធន្តមេវា” តិ (ចា. អ. ដ្ឋ. ៦៣៤) អដ្ឋកថាយ វុត្ថំ ធន្តវិសេសំ
គណ្ណាតិ។ ហត្ថនាតិ ឯត្ថ “អមុញ្ញាត្វា” តិ សេសោ។ សរីរវាយវេនាតិ ឯត្ថ
“គហេត្វា” តិ សេសោ។ វា-សន្តោ អបិ-សន្តោត្ថោ។ អំសក្ខជាតិសរីរវាយវេន
គហេត្វាបិ ហត្ថេន អមុញ្ញាត្វា ជារេន្តស្សាតិ អត្ថោ។

សចេ បនស្ស អញ្ញោ ធន្តំ ជារេតិ, ធន្តចាទុកាយ វា បិ តំ ហោតិ, បស្ស វា បិ តំ
ហោតិ,

ហត្ថតោ អបគតមត្ថេ ធន្តចាណិ នាម ន ហោតិ, តស្ស ធម្មំ នេសេតុំ
វុត្ថតិ។ “ន ធន្តចាណិស្ស អគិលានស្ស” តិ វចនតោ, ឥធ “សព្ពត្ថ
អគិលានស្ស” តិ វគ្គមានត្ថា ច ឯត្ថ “អគិលានស្ស” តិ លព្ពតិ។ ធម្មបរិច្ឆេទោ
ចេត្ថ បទសោធម្មេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។ ឯវមុបរិចិ។

សត្តមំ។

១៩៣១. ធន្តចាណិម្ពីតិ ឯត្ថ ធន្តោ ចាណិម្ពី អស្សាតិ វិគ្គហោ។
កិត្តកប្បមាលោ ធន្តោតិ អាហ “ចតុហត្ថប្បមាលោ” តិ អាទិ។
មជ្ឈិមហត្ថតោតិ បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថតោ, យោ
“វឡកិហត្ថោ” តិ វុច្ចតិ។

អដ្ឋមំ។

១៩៣២. សត្តចាណិស្សាតិ ឯត្ថាបិ វិគ្គហោ វុត្ថនយោវ។ វគ្គមានំ សកលំ
ធនុវិកតី, សរិកតិញ្ច វេបេត្វា អវសេសំ ខត្តាទិ សត្តំ នាម។ ខត្តំ សន្នហិត្វា

បរិភោគ សត្វចាណី ធុរ្យាតិ អាសន្តាយ និង វត្តនត្តមាហា “សត្វចាណី” តិអាទិ។
“ន ហោតិ អសិ” ន្តិ បទដ្ឋេនោ។

នវមំ។

១៩៣៣-៥. សវេន សទ្ធិ ធនុំ វា សុទ្ធិធនុំ វា សុទ្ធិសរំ វា សជិយំ ធនុទណ្ហំ វា
និជិយំ ធនុទណ្ហំ វា គហោត្វា បិតស្សាបិ វា និសិន្នស្សាបិ វា និបន្នស្សាបិ វា សចេ
យោ តថា បទសោធម្មេ វុត្តលក្ខណំ សទ្ធម្មំ ទេសេតិ, តស្ស អាបត្តិ ទុក្ខជំ
ហោតីតិ យោជនា។ សចេ បទស្ស ធនុ ខន្ធេ បដិមុក្កំ ហោតិ, យាវ ន គណ្ហាតិ,
តាវ វុត្តតិ។ ជិយាយ សហា វុត្តតិ វា សជិយំ។

ធនសមំ។

ធម្មោ វុត្តោ។

១៩៣៦. ចាទុក្ការុទ្ធិកស្សាតិ ចាទុកំ អារុទ្ធិ ចាទុក្ការុទ្ធិ, សោយេវ
ចាទុក្ការុទ្ធិកោ, តស្ស។ កថំ អារុទ្ធិស្សាតិ អាហា “អក្កមិត្វា” តិអាទិ។
អក្កមិត្វា បិតស្សាតិ ធនុទណ្ហាកេ អន្តុលន្តរំ អប្បវេសេត្វា កេវលំ ចាទុកំ
អក្កមិត្វា បិតស្ស។ បដិមុក្កស្ស វាតិ បដិមុក្កិត្វា បិតស្ស។ ឯតំ ទ្វយម្បិ
“ចាទុក្ការុទ្ធិកស្សា” តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ យថាហា “ន ចាទុក្ការុទ្ធិស្ស
អគិលានស្ស ធម្មោ ទេសេតត្តោ។ យោ អនាទិយំ បដិច្ច អក្កន្តស្ស វា
បដិមុក្កស្ស វា ឱមុក្កស្ស វា អគិលានស្ស ធម្មំ ទេសេតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា” តិ
(ចាចិ. ៦៣៨)។

បឋមំ។

១៩៣៧-៤០. ឧបាហនគតស្សបីតិ អក្កន្តាធិអាការេន ឧបាហនាវុឡ្ហស្ស
ច។ យថាហ “អក្កន្តស្ស វា បដិមុក្កស្ស វា” តិ។ សព្ពត្តាតិ ធម្មចារណិអាធិសុ
សព្ពសិក្ខាបទេសុ។ អគិលានស្សតិ ឥទំ យោជេតព្ពន្ធិសេសោ។ យានេ វា
គតស្ស អគិលានស្ស ធម្មំ ទេសេតិ, ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ តត្ថ យានេ វា
គតស្សតិ សេច ធ្វើហិ ជនេហិ ហត្ថសង្ឃាតេន គហិតោ, សាជកេ វា វេបេត្វា
វំសេន វុយ្ហតិ, អយុត្តេ វា វុយ្ហាធិកេ យានេ, វិសង្ខិទ្វា វា វេបិតេ ចក្កមត្តេបិ
និសិន្នោ ហោតិ, យានគតោត្វេវ សង្ខំ គជ្ជតិ។

សយនេបិ វា អន្តមសោ កជសារកេ វា ធមាយ វា និបន្នស្សបិ
អគិលានស្សតិ យោជនា។ យថាហ “សយនគតស្សតិ អន្តមសោ
កជសារកេបិ បកតិភូមិយម្បិ និបន្នស្ស” តិ (ចា. ធម្ម. ៦៤១)។ ឧច្ឆេ បីវេ វា
ឧច្ឆេ មព្វេបិ វា និសិន្នេន, វេតេន វា និបន្នស្ស ទេសេតុំ ន វុដ្ឋតីតិ យោជនា។
“វេត្វា” តិ ឥមិនា “និសីទិត្វា” តិ ឥទព្វោ សង្កហិតមេវ។ សយនេសុ គតស្ស ច
ទេសេន្តេន សយនេសុ គតេនាបិ សមាទេ វាបិ ឧច្ឆេ វា និបន្នេនេវ វុដ្ឋតីតិ
យោជនា។

១៩៤១. “តថេវ ចា” តិ ឥមិនា “វុដ្ឋតី” តិ ឥទំ គហិតំ។

ទុតិយតតិយចតុត្ថានិ។

១៩៤២. “បល្លត្តិកាយ និសិន្នស្ស” តិ វុត្តព្ពេ គាថាពន្ធវេសេន យការស្ស
លោបំ កត្វា “បល្លត្តិកា និសិន្នស្ស” តិ វុត្តំ, អាយោគបល្លត្តិកាយ វា
ហត្ថបល្លត្តិកាយ វា ទុស្សបល្លត្តិកាយ វា យាយ កាយចិ បល្លត្តិកាយ
និសិន្នស្សតិ អត្ថោ។ វេបិតសីសស្សតិ ទុស្សវេវេនេន វា មោលិអាធិហិ វា យថា
កេសន្តោ ន ទិស្សតិ, ឯវំ វេបិតសីសស្ស។

០៩៤៣. យទិ កេសន្តំវិវរាបេត្វា ទេសេតិ, វដ្តតីតិ យោជនា។ “អយមេវ វិនិច្ឆយោ”តិ ឥមិនា “សីសំវិវរាបេត្វា ទេសេតិ, វដ្តតីតិ”តិ អនាបត្តិវារោបិ វុត្តោ ហោតិ។

បញ្ចមនជ្ជសត្តមាទិ។

០៩៤៤-៥. អដ្ឋមេ “អាសនេ និសិន្នស្សាតិ អន្តមសោ វត្ថម្បិ តិណានិបិ សន្តវិត្វា និសិន្នស្សា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៦៤៥) ឥទញ្ច នវមេ “ឧច្ឆេ អាសនេតិ អន្តមសោ ភូមិប្បទេសេបិ ឧន្តតេ ហានេ និសិន្នស្ស ទេសេតុំ នវដ្ឋតី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៦៤៧) ឥទញ្ច ទសមេ “សចេបី”តិ អាទិនា វត្តមានវិនិច្ឆយញ្ច វេបេត្វា វត្តព្ភិសេសាការា អាហា “អដ្ឋមេ នវមេ វាបិ, ទសមេ នត្ថិ កិញ្ចីបី”តិ។ ឯត្ថ “វត្តព្ភ”ន្តិ សេសោ។ ថេរុបដ្ឋានំ គន្ធាន បីតំ ទហរំ អាសនេ និសិន្នោ ថេរោ ចេ បញ្ចំ បុច្ឆតីតិ អដ្ឋាហារយោជនា។ កថេតព្ភមុចាយំ ទស្សេតុមាហា “តស្ស បស្សេ បនញ្ញស្ស, កថេតព្ភំវិជានតា”តិ។ ឯត្ថ “បីតស្ស”តិ សេសោ។ តស្ស សមីបវត្តិនោ កស្សចិ អភាវេ សដ្ឋាយំ អធិដ្ឋហិត្វាបិ វត្ថុំ វដ្តតិ។

អដ្ឋមនវមទសមាទិ។

សត្តមោ វុត្តោ។

០៩៤៦. គច្ឆតោ បុរតោតិ ឯត្ថ “បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ”តិ សេសោ។ បច្ឆតោ គច្ឆន្តេន បុរតោ គច្ឆតោ បញ្ចំ ន វត្តព្ភន្តិ យោជនា។ សចេ បុរតោ គច្ឆន្តោ បញ្ចំ បុច្ឆតិ, កី កាតព្ភន្តិ អាហា “បច្ឆិមស្សា”តិ អាទិ។

១៩៤៧. ឧត្តហិតំ ធម្មំ បុរតោ គច្ឆន្តេន សទ្ធិំ បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ សជ្ឈាយតិ,
វដ្តតីតិ យោជនា។ សមមេវ គច្ឆតោ យុគគ្គាហំ កថេតុំ វដ្តតីតិ យោជនា។
យុគគ្គាហន្តិ អញ្ញមញ្ញំ។ អញ្ញមញ្ញ-សទ្ធិបរិយាយោ ហិ យុគគ្គាហ-សន្តោ។

បឋមំ។

១៩៤៨. សកជមគ្គេ ឯកេកស្ស ចក្កស្ស បថេន គច្ឆន្តោ ឯកេកស្ស
ចក្កស្ស បថេន សមំ គច្ឆតោ ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្តតិ។ ឧប្បថេនាបិ គច្ឆន្តោ ឧប្បថេន
សមំ គច្ឆន្តស្ស ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្តតីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ ឧប្បថេនាតិ
អមគ្គេន។ ឯវំ អនាបត្តិវិសយេ ទស្សីតេ តត្ថិបរិយាយតោ អាបត្តិវិសយោ
ទស្សីតោយេវាតិ វេទិតញ្ចោ។

ទុតិយំ។

១៩៤៩. តតិយេ នត្ថិ វត្តព្ពន្ធិ “ន បិតោ អគិលានោ ឧទ្ធារំ វា បស្សរំ វា
ករិស្សមី”តិ (ចាចិ. ៦៥១) ឯតស្ស វិនិច្ឆយោ យថាវុត្ថវសេន សុវិញ្ញ័យោតិ
កត្វា វុត្តំ។ សចេ បដិច្ឆន្នំ ហំនំ គច្ឆន្តស្ស សហសា ឧទ្ធារោ វា បស្សរោ វា
និក្ខមតិ, អសញ្ញាច្ច កតោ នាម, អនាបត្តិ។ អយមេត្ត វិសេសោ ទដ្ឋញ្ចោ។
សិដ្ឋាណិកាយ ខេឡេនេវ សង្កហិតត្ថេបិ ពាត្តិសកោដ្ឋាសេសុ វិសុយេវ
ទស្សីតោ ឯកោ កោដ្ឋាសោតិ សិក្ខាបទេសុ អវុត្តម្បិ សង្កហិត្វា អាហ
“ឧទ្ធារាទិចតុក្ក”ន្តិ។

១៩៥០. ឯត្ថ ហរិតំ នាម ឥន្ទន្តិ ទស្សេតុមាហា “ជីវរុក្ខស្សា”តិអាទិ។
រុក្ខស្សាតិ ឧបលក្ខណំ ជីវមានកតិលាលតាទីនម្បិ ហរិតេយេវ សង្កហិតត្វា។
“ទិស្សមានំ គច្ឆតី”តិ វចនេនេវ អទិស្សមានគតំ អហរិតន្តិ ព្យតិរេកតោ

វិញ្ញាយតិ។ សាខា វា ភូមិលក្ខា ទិស្សមាណ គន្ធិតិ, តំ សព្វំ ហរិតមេវាតិ
យោជនា។

១៩៥១. សហសា វច្ឆំ និក្ខមតេវាតិ សម្ពុត្តោ។ អស្ស ភិក្ខុនោ។ វច្ឆន្តិ
ឧបលក្ខណំ បស្សវាទីនម្យំ ទស្សិតត្តា។ វដ្ឋតីតិ ឯត្ថ “គិលានដ្ឋានេ វិតត្តា”តិ
សេសោ។

១៩៥២. បលាលណ្ហាបកេ វាបីតិ បលាលចុម្ពជកេបិ។ ឯត្ថ “អប្បហរិតំ
អលកន្តោ”តិ សេសោ។ កិស្មិញ្ចីតិ សុក្ខតិណាទិម្ហំ កិស្មិញ្ចី។ តំ វច្ឆំ បច្ឆា
ហរិតំ ឌីត្តរតិ, វដ្ឋតីតិ យោជនា។

១៩៥៣. ឯតីតិ បរិសតិ។ ឯត្តាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ “ខេឡេន ឯវ ចា”តិ
បទឡេនោ។

តតិយចតុត្តានិ។

១៩៥៤. វច្ឆកុដិសមុទ្ធាទិឧទកេស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន សព្វំ អបរិភោគដលំ
សង្កណ្ហាតិ។ តេនេវ “តេសំ អបរិភោគត្តា”តិ អបរិភោគត្ថមេវ
ការណាមាហ។

១៩៥៥. ឧទកោយេតិ ឯត្ថ “ជាតេ”តិ សេសោ។ អជលន្តិ អជលដ្ឋានំ។
ជលេតិ បរិភោគារហជលេ។ ឥធាបិ ជលកតោ ឧទកំ ឌីត្តរតិ, អនាបត្តិ។

បញ្ចមំ។

អដ្ឋមេវ វគ្គោ។

០៩៥៦-៧. បកិណ្ណាករីនិច្ឆយំ ឧស្សេតុមាហា “សមុដ្ឋានាធម្មោ”តិអាទិ។
ញោយ្យាតិ វត្តមាននយេន វេទិតញា។ ឯត្ថាតិ ឯតេសុ សេខិយេសុ។ ឧដ្ឋគ្សិកា
អាទិ យេសន្តិវិគ្គហោ, តគ្គុណាសំវិញ្ញាណោយំ ពាហិវត្តសមាសោ,
ឧដ្ឋគ្សិកាអប្បសន្តបដិសំយុត្តានិ ចត្តាវិ សិក្ខាបទានីតិ អត្ថោ។ ធម្មា ច
នីបាសនញោ ហ្មានញោ បច្ឆា ច ឧប្បថោ ច ធម្មានីបាសនដ្ឋានបច្ឆាឧប្បថា, តេ
សន្តា ឯតេសំ សិក្ខាបទានំ អត្ថីតិ តប្បដិសំយុត្តានិ សិក្ខាបទានិ ធម្មា...ខេ...
ឧប្បថា, ធម្មាធិបទវន្តានិ បញ្ច សិក្ខាបទានីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហ្មាន-សន្តោ ហ្មា-
នាតុស្សេវ រូបត្ថា សិក្ខាបទានតោ ឋិត-សន្តោ គហិតោ។ “ធសស្ស”តិ វត្តព្រៃ
វណ្ណាលោបេន, វិភត្តិវិបល្លាសេន វា “ធសា”តិ វុត្តំ។ សមនុភាសនេ
សមុដ្ឋានាធិហិ ឯតេសុ ធសសុ សិក្ខាបទេសុ សមុដ្ឋានាធម្មោ តុល្យា វុត្ថាតិ
យោជនា។

កី វុត្តំ ហោតិ? ឥមាធិ ធស សិក្ខាបទានិ សមនុភាសនសមុដ្ឋានាធិ,
ឯកេកមេត្ត កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវដ្ឋំ, កាយកម្មំ, វជីកម្មំ,
អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

០៩៥៨-៩. “ធម្ម”ន្តិអាទីនិ សិក្ខាបទានំ ឧបលក្ខណបទានិ។ ឯតានិ
ឯកានស សិក្ខាបទានិ សមុដ្ឋានាធិនា បន ធម្មនេសនេន តុល្យាវ សទិសា
ឯវាតិ យោជនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឥមាធិ ឯកានស សិក្ខាបទានិ
ធម្មនេសនាសមុដ្ឋានាធិ, កិរិយាកិរិយានិ, សញ្ញាវិមោក្ខានិ, សចិត្តកានិ,
លោកវដ្ឋានិ, វជីកម្មានិ, អកុសលចិត្តានិ, ទុក្ខវេទនានីតិ។

សូចោទនេនវិញ្ញត្តិ តិ សូចោទន-សន្តោ លក្ខិតំ វិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។
វិញ្ញត្តិសិក្ខាបទានំ ពហុត្ថា ឥនេមេវវិសេសិតំ។ ថេយ្យសត្តសមំ មតន្តិ
សមុដ្ឋានាធិហិ ថេយ្យសត្តសិក្ខាបទេន សមាទំ មតន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -

សូមទានវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ វេយ្យសត្តសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ,
សច្ចត្តកំ, លោកវដ្ឋំ, កាយកម្មំ, វេទកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ។

១៩៦០. អវសេសា តិបញ្ញាសាតិ អវសេសានិ តេបញ្ញាសសិក្ខាបទានិ។
សមាធិ បឋមេន ត្វតិ បឋមេន ចារាជិកេន សមុដ្ឋានានិ តោ សមាធិនីតិ
អត្តោ, បឋមចារាជិកេសទិសសមុដ្ឋានានីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “អនាបត្តិ
អាបនាស្វ” តិ បទច្នេនោ។ បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា, ចារុបិត្វា ចរន្តានំ
ចោរុបទ្គវាទិ អាបនា នាម។ អបិ-សទ្ធនេ នទិសន្តរណាទិ សង្គណ្ហាតិ។
សេខិយេសុ សព្វេស្វតិ យេភុយ្យវសេន វុត្ថំ។

១៩៦១. “ន ឧដ្ឋានសញ្ញា បរេសំ បត្ថំ ឱលោកេស្សាមី” តិ អាទិនំ (ចាចិ. ៦១៤)
ឥមស្ស អនាបត្តិវាស្ស អសម្ភវតោ ន បនាគតោតិ ចាឡិយំ ន វុត្តោ។
តស្សបិ យថាវត្ថុការ អាបត្តិយោ ទដ្ឋញ្ច។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ធិបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណានាយ

សេខិយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៩៦២. យោ ឥមំ វិនិច្ឆយំ វិទិត្វា បិតោ, សោ ហិ យស្មា វិនយេ វិសារនោ
ហោតិ, វិធីតមានសោ ច ហោតិ, បរេហិ ទុប្បជំសិយោ ច ហោតិ, តតោ តស្មា
ការណា សមាហិតោ សតតំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ សិក្ខេយ្យាតិ យោជនា។

តត្ថ ឥមំ វិនិច្ឆយំ វិទិត្វាតិ សព្វលោកិយលោកុត្តរគុណសម្បត្តិនិទានំ ឥមំ
វិនយវិនិច្ឆយំ អត្ថតោ, គន្ធតោ, វិនិច្ឆយតោ ច សក្កច្ចំ ញាត្វា។ វិសារនោតិ
សារជ្ជនំ សារនោ, វិគតោ សារនោ អស្សាតិ វិសារនោ, វិនយបរិយត្តិយា,

អាបត្តាធិវិភាគេ ច និព្វាយេ និវាសន្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ន កេវលំ ឥមស្ស ជាននេ
ឯសោវ អានិសំសោ, អថ ខោ វិនិតមានសោ ច ហោតិ, សំយតចិត្តោ ហោតីតិ
អត្តោ។ សោតិ ឥមំ វិនិច្ឆយំ សក្កច្ចំ វិទិត្វា ឋិតោ ភិក្ខុ។ បរេហិតិ ឥមំ
អជានន្តេហិ អញ្ញេហិ។ ធុប្បជំសិយោ ច ហោតីតិ អនភិកវនីយោ ច ហោតិ។

តតោតិ តស្មា វិនយេ វិសារទតាទិសព្ពគុណាសម្បន្នហេតុត្តា។ ហិតិ
យស្មាតិ អត្តោ។ សិក្ខោតិ សជ្ឈាយនសវនាទិវសេន សិក្ខយ្យ, ឧគ្គណ្ហោយ្យាតិ
អត្តោ។ “សតត”ន្តិ ឥមំនា សព្ពត្ថកកម្មជ្ជានេ វិយ ឯត្តាបិ សតតាភិយោគោ
កាតព្វោតិ ទស្សេតិ។ វិក្ខិត្តស្ស យថាភូតបដិវេធាការតោ តប្បដិបក្ខាយ
ឯកគ្គតាយ និយោដេន្តោ អាហា “សមាហិតោ”តិ, សម្មា វិនយវិនិច្ឆយេ
អាហិតោ បតិដ្ឋិតោ ឯកគ្គចិត្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហា “អវិក្ខិត្តស្សយំ
ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ វិក្ខិត្តស្ស”តិ។

១៩៦៣. ឯវំ ឥមាយ កាថាយ វុត្តមេវត្ថំ បការន្តរេនាបិ ទស្សេតុមាហា
“ឥម”ន្តិអាទិ។ តេតិ អបេក្ខិត្វា “យេ”តិ លព្ពតិ។ យេ ថេវ វា នវា វា មជ្ឈិមា វា។
បរមន្តិ អមតមហានិព្វានប្បត្តិយា មូលការណស្ស សីលស្ស បកាសនតោ
ឧត្តមំ។ អសំករន្តិ និកាយន្តរលទ្ធិហិ អសម្មិស្សំ។ សំករន្តិ
វុត្តប្បការគុណាបេតត្តា កាយចិត្តសុខការណំ សម្មំ ករោតីតិ សំករំ។
សវនាមតន្តិ សន្តរសាទិយោគេន កណ្តារសាយនំ។ អមតន្តិ តតោយេវ អមតំ
សុមធុរំ។ អមតមហានិព្វានាវហត្តា វា ជលូបចារេន អមតំ។ ឥមំ
វិនយវិនិច្ឆយំ។ អវេច្ឆាតិ សក្កច្ចំ វិទិត្វា។ អធិកេតិ
អធិសីលាទិសិក្ខត្តយប្បកាសនេន ឧក្កដ្ឋេ។ ហិតោតិ
លោកិយលោកុត្តរសុខហេតុត្តេន ហិតោ។ ហិតោតិ អត្តនោ ជលន្តិ “ហិត”ន្តិ
សុខហេតុ វុច្ឆតិ។ កលិសាសនេតិ លោភាទិកិលេសវិទ្ធិសនេ។ សាសនេតិ

វិន័យបរិយត្តិសម្ពាសនេកេនេសេ។ បដុត្តន្តិ ព្យត្តការំ។ នយន្តិ ន គច្ឆន្តិ។
កេតេតិ កតមេតេ។ “នកេចិ សន្តិចា”តិ និស្សន្ទេហា ឥមិស្សា កាថាយ
អត្តោលិទិតោ។

ឯវំ ឯត្ថ អត្ថយោជនា វេទិតញ្ចា - បរមំ ឧត្តមំ អសំករំ និកាយន្តរលទ្ធិហិ
អសម្មិស្សំ សំករំ សកលលោកិយលោកុត្តរសុខាភិធិទានកំ សវនាមតំ
សោតរសាយនំ ឥមំ វិនិច្ឆយប្បករណំ អវេច្ច សក្កច្ចំ វិទិត្វា អធិកេ
អធិសីលាធិសីក្ខត្តយប្បកាសនេន ឧក្កដ្ឋេ ហិតេ
លោកិយលោកុត្តរសុខហេតុភូតេ កលិសាសនេ សកលសំកិលេសវិទ្ធិសកេ
សាសនេ វិន័យបិដកសម្ពាតេ បរិយត្តិសាសនេ យេ បដុត្តំ នយន្តិ, តេ កេ
នាមាតិ យោជនា, យេ ឥមំ បករណំ អវេច្ច វិទិត្វា បិតា, តេ ឯកំសតោ
វិន័យបិដកេ បដុត្តំ ចាបុណាន្តិ យេវាតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិន័យត្ថសារសន្ធិបនិយា

វិន័យវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ភិក្ខុវិភង្គកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុនិវិកដ្ឋោ

១៩៦៤. ឯវំ ភិក្ខុវិភង្គចាឡិយា, អដ្ឋកថាយ ច អាគតំ វិនិច្ឆយសារំ
នាតិសង្ខេបវិគ្គារនយេន ធស្សេត្វា ឥនានិ តទនន្តរាយ ភិក្ខុនិវិភង្គចាឡិយា,
តទដ្ឋកថាយ ច អាគតវិនិច្ឆយសារំ ធស្សេតុមារកន្តោ អាហា “ភិក្ខុនីន”ន្តិអាទិ។
តស្មី អបីតិ ឯត្ថ អបិ-សន្នោ វុត្តាបេក្ខាយំ។ “សមាសេនា”តិ ឥទំ គន្ថវសេន
សន្ធិបនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “កិញ្ចាមត្ត”ន្តិ ឥទំ អត្ថវសេនាតិ វេទិតញ្ចំ។

ចារាជិកកថាវណ្ណានា

១៩៦៥. ធនូសោតិ មេធានសេវនរាគបដិសំយុត្តន ធនូន។ ឯតេន “ធនូ បន
អសតិ ពលក្ការេន បដិសិទ្ធិតាយ អនាបត្តិ” តិ (កម្ពុជា. អដ្ឋ.
មេធានធម្មសិក្ខាបទវណ្ណានា) អដ្ឋកថា សូចិតា ហោតិ។ សា សមណី ចារាជិកា
នាម ហោតិ តិ បុព្វតិ យោជនា។

១៩៦៦-៧. “សជីវស្ស អបិ អជីវស្ស” តិ បទច្រនោ។ “សន្តតំ វា អសន្តត” តិ
ឥទំ “អង្គជាត” តិ ឥមស្ស វិសេសនំ។ អត្ថនោ តិវិដេ មគ្គតិ អត្ថនោ
វច្ឆបស្សវមុខមគ្គានំ អញ្ញាតវស្សី មគ្គេ។ ឯត្ថ “សន្តតេ វា អសន្តតេ វា” តិ
សេសោ, “អល្លោកាសេ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។ “យេភុយ្យអក្ខាយិកាទិក” តិ
បទច្រនោ។ អាទិ-សន្តេន អក្ខាយិកំ សង្កណ្ឌាតិ។

មនុស្សបុរិសាធិនំ នវន្នំ សជីវស្សបិ អជីវស្សបិ យស្ស កស្សបិ សន្តតំ វា
អសន្តតំ វា យេភុយ្យក្ខាយិកាទិកំ អង្គជាតំ អត្ថនោ សន្តតេ វា អសន្តតេ វា
តិវិដេ មគ្គ អល្លោកាសេ តិលដលមត្តម្បិ បវេសេន្តិ បរាជិតាតិ យោជនា។

១៩៦៨. សាធារណវិនិច្ឆយន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ សាធារណសិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ។

១៩៦៩-៧០. អធិក្ខន្ធិ ឯត្ថ អក្ខកានំ អនោតិ វិគ្គហោ។
ឧត្តជាណុមណ្ឌាលន្តិ ជាណុមណ្ឌាលានំ ឧត្តន្តិវិគ្គហោ។ ឧត្ត-សន្តោ ឧទ្ទ-
សន្តបរិយាយោ។ ឥដ “អត្ថនោ” តិ សេសោ។ អវស្សតស្សាតិ
កាយសំសគ្គរាគេន តិទ្ធស្ស។ អវស្សតាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ យាតិ វុត្តត្តា
“សា” តិ លត្តតិ។ សវីរន្តិ ឯត្ថ “យំ កិញ្ចី” តិ សេសោ។ បរោបក្កមមូលកំ

ចារាជីកំ ឧស្សេតុមាហា “តេន វា ដុដ្ឋា” តិ។ ឯត្ថ “យថាបរិច្ឆ័ន្ន កាយេ” តិ ច
“សាទិយេយ្យា” តិ ច វត្ថុពុំ។

យា បន ភិក្ខុនី អវស្សតា អវស្សតស្ស មនុស្សបុគ្គលស្ស យំ កិញ្ចី សរីរំ
អត្តនោ អធិក្ខកំ ឧត្តជាណាមណ្ឌលំ យំ សរីរកំ, តេន សរីរកេន ធុបេយ្យ, តេន
មនុស្សបុរិសេន យថាបរិច្ឆ័ន្ន កាយេ ដុដ្ឋា សាទិយេយ្យ វា, សា ចារាជីកា
សិយាតិ យោជនា។

១៩៧១-២. “គហិតំ ឧត្តជាណា” តិ ឥមិនា កប្បរតោ ឧទ្ធចំ
ចារាជីកកេត្តត្ថមេវាតិ ធិបេតិ។ អត្តនោ យថាវត្ថុប្បការេន កាយេនាតិ
យោជនា, អត្តនោ “អធិក្ខក” ត្ថិអាទិវត្ថុប្បការេន កាយេនាតិ អត្តោ។ តថា
អវស្សតាយ អវស្សតស្ស បុរិសស្ស កាយបដិពទ្ធិ ដុសន្តិយា ធុល្លច្ចយំ
ហោតិ។ អត្តនោ យថាបរិច្ឆ័ន្នកាយបដិពទ្ធន តថា អវស្សតាយ អវស្សតស្ស
បុរិសស្ស កាយំ ដុសន្តិយា ធុល្លច្ចយំ ហោតិ។

១៩៧៣. អត្តនោ អវសេសេន កាយេន អវស្សតាយ អវស្សតស្ស
បុរិសបុគ្គលស្ស កាយំ ដុសន្តិយា ធុល្លច្ចយំ ហោតិ។ ឯវំ អត្តនោ បយោគេ ច
បុរិសស្ស បយោគេ ច តស្ស ភិក្ខុនិយាយេវ ធុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៩៧៤. យក្ខបេតតិវន្តានបណ្ឌាកានំ កាយំ “អធិក្ខកំ
ឧត្តជាណាមណ្ឌល” ត្ថិ យថាបរិច្ឆ័ន្ន តថេវ អត្តនោ កាយេន ឧភតោអវស្សវេ
សតិ ដុសន្តិយា អស្ស ភិក្ខុនិយា ធុល្លច្ចយំ, តថេវ យក្ខាធិនំ បយោគេបិ
តស្សយេវ ធុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៩៧៥. ឯកតោវស្សវេ ចាបីតិ ភិក្ខុនិយា វសេន ឯកតោអវស្សវេ ចាបី។
ធុល្លច្ចយមុទីវតន្តិ ចារាជីកកេត្តត្ថក្ខតេន អត្តនោ កាយេន មនុស្សបុរិសស្ស

កាយំ ដុសន្តិយា បុល្លច្ចយំ អដ្ឋកថាយំ (ចា. អដ្ឋ. ៦៦២) វុត្តន្តិ អត្ថោ។
អវសេសេ ច សត្តត្ថាតិ យថាវុត្តចារាជិកកេត្តត្ថោ អវសេសេ បុល្លច្ចយកេត្តត្ថោ
សត្តត្ថ ឯកតោអវស្សវេ សតិ ទុក្ខជំ ហោតីតិ អត្ថោ។ កាយបដិពទ្ធន
កាយបដិពទ្ធាមសនាធិសុ សត្តត្ថ ឧភតោអវស្សវេ វា ឯកតោអវស្សវេ វា
ទុក្ខជមេវ ហោតិ។

១៩៧៦. “ឧត្តក្ខកមដោជាណុមណ្ណាល”ន្តិ យំ អចារាជិកកេត្តត្ថំ ឥធ ទស្សិតំ,
ឯត្ថ ឯកតោអវស្សវេ ទុក្ខជំ ហោតិ។ កប្បវស្ស ច ហោជ្ជាបិ ឯត្ថេវ
អដោជាណុមណ្ណាលេ សង្កបំ គតន្តិ យោជនា។

១៩៧៧-៩. ភិក្ខុភិក្ខុនិយា សទ្ធិំ សច កាយសំសគ្គំ កេលាយតិ សេវតីតិ
យោជនា។ ភិក្ខុនិយា នាសោ សិយាតិ សីលវិនាសោ ចារាជិកាបត្តិ សិយាតិ
អត្ថោ។ គេហបេមន្តិ ឯត្ថ “គេហសីតបេម”ន្តិ វុត្តព្ពេ កាថាពន្ធវសេន សីត-
សទ្ធុលោចោ, អត្ថោ បទស្ស ភិក្ខុវិភង្គេ វុត្តនយោវ។

១៩៨០. អវសេសេនាតិ “ភិក្ខុនិយា”តិ វា “ភិក្ខុស្ស”តិ វា វិសេសំ អកត្វា។

១៩៨១. យស្សាតិ ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា។ យត្ថាតិ ភិក្ខុនិយំ វា ភិក្ខុស្មី វា។
មនោសុទ្ធន្តិ កាយសំសគ្គាធិរាគរហិតំ។ តស្ស ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា តត្ថ
ភិក្ខុនិយំ វា ភិក្ខុស្មី វា វិសយេ ននោសតា អនាបត្តិតិ អត្ថោ។

១៩៨២. ភិក្ខុត្វាតិ សីលភេទំ កត្វា។ ភិក្ខុនិយា អបកតត្ថា អាហា “នេវ
ហោតិ ភិក្ខុនិទ្ធសកោ”តិ។

១៩៨៣. អថាតិ វាក្យារម្ភេ។ ន ហោតាបត្តិ ភិក្ខុនោតិ ឯត្ថ ភិក្ខុនិហិ
កាយសំសគ្គសង្ឃាធិសេសមាហា។

០៩៨៤. “ខេត្ត” តិ វត្តមានំ “ដុដ្ឋា” តិ ឥមិនា យោជេត្វា “ចារាជិក” ន្តិអាធិហិ,
“បុល្លច្ចយំ ខេត្ត” តិអាធិហិ ច សម្ពុត្តតំ។ “ចារាជិក” ន្តិ វត្តមានត្វា ដុដ្ឋាតិ ឯត្ត
“ចារាជិកក្រេត្ត” តិ សេសោ។

០៩៨៥. តថាតិ និច្ចលាបិ សាធិយតិ។ ខេត្តតិ បុល្លច្ចយាធិនំ ខេត្ត។
កាយេន និច្ចលាយបិ ចិត្តេន សាធិយន្តិយា អាបត្តិ កស្មា វុត្តាតិ អាហា
“វុត្តត្តា... បេ... សត្តនា” តិ, ភិក្ខុចាតិមោក្ខវិយ “កាយសំសគ្គំ
សមាបន្នេយ្យ” តិ អវត្វា ឥធន “កាយសំសគ្គំ សាធិយេយ្យ” តិ វុត្តត្តាតិ
អធិប្បាយោ។

០៩៨៦. តស្ស អាបត្តិយា។ ក្រិយសមុដ្ឋានន្តិ កិរិយាយ សមុដ្ឋានំ។ ឯវំ
សតិ តិ សាធិយនមត្តេនេវ អាបន្តិតព្ភកាវេ សតិ។ ឥនន្តិ
“កិរិយសមុដ្ឋាន” មិតិវិជានំ។ តព្ភហុលេនេវ នយេនាតិ
កិរិយសមុដ្ឋានពាហុល្លេន នយេន ខទិវវនាធិវេហារោ វិយាតិ ធន្តំ។

០៩៨៧. តស្ស ភិក្ខុនិយា អសញ្ញាវិវជ្ឈិត្វា អាមសន្តិយា អនាបត្តិ, “អយំ
បុរិសោ” តិ វា “ឥត្តិ” តិ វា អជាធិត្វា អាមសន្តិយា អនាបត្តិ, បុរិសស្ស អាមសនេ
សតិ ជស្សំ អសាធិយន្តិយា វា អនាបត្តិ តិ យោជនា។

០៩៨៨. ទិត្តចិត្តាយាតិ យក្ខម្ពត្តាយ។ ឧម្មត្តិកាយ វាតិ ចិត្តកោបេន
ឧម្មាធិប្បត្តាយ។ ឥនព្វា “អសុច្ច” តិ វា “ចន្ទន” ន្តិ វា វិសេសតំ អជាននមេវ
បមាណំ។

ឧត្តជាណុមណ្ឌល កថាវណ្ណានា។

១៩៨៩-៩០. “ចារាជិកត្តំ ជានន្ត្រី” តិ សមិទា អវសេសាបត្តិ ជានិត្វា
នាទេន្តិយា ចារាជិកាការំ ធីបេតិ។ សលិវ្កេ តុ បិតាយាតិ បព្ពដ្ឋាលិវ្កេយេវ
បិតាយ។ ឥតិ ធុរេ និក្ខត្តមត្តស្មិន្តិ យោជនា។ ឥតិ-សន្តោ និទស្សនេ។ ឥតរាយ
បុព្ពេយេវ អាបន្នត្វា តមបេក្ខិត្វា “សា ចា” តិ អាហា។

១៩៩១. វុត្តាវិសិដ្ឋំ សត្តំវិនិច្ឆយំ សង្កហេតុមាហា “សេស” ត្តិអាទិ។ តត្តាតិ
ទុដ្ឋល្លបជិច្ឆាទនេ។

វដ្តបជិច្ឆាទិកជារណ្ឌនា។

១៩៩២-៩. សង្ឃេនាតិ សមគ្គេន សង្ឃេន។ ឧក្ខត្តកោតិ អាបត្តិយា
អនស្សនាទីសុ ឧក្ខត្តកោ។ “ឧក្ខេបនេ បិតោ” តិ សមិទា
ឧក្ខេបនីយកម្មកតស្ស អនោសាវិតការំ ធីបេតិ។ យា ទិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ
យំទិដ្ឋិកោ, សោ ឧក្ខត្តកោ ភិក្ខុ យាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ ហោតីតិ
អធិប្បាយោ។ “តស្សា ទិដ្ឋិយា គហលោនា” តិ សមិទា អនុវត្តប្បការោ
នស្សិតោ។ តំ ឧក្ខត្តកំ ភិក្ខុន្តិ យោជនា។ សា ភិក្ខុនំ អញ្ញាហិ ភិក្ខុនំហិ
វិសុម្បិច សង្ឃមជ្ឈេបិ “ឯសោ ខោ អយ្យេ ភិក្ខុ សមគ្គេន សង្ឃេន
ឧក្ខត្តោ” តិអាទិនា (ចា. ឋ. ៦៦៩) នយេន តិក្ខត្តំ វុច្ឆមាណាតិ យោជនា។ តំ វត្ថុ
អបជន្តិ គហេត្វា យទិ តថេវ តិដ្ឋតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “យាវតតិយំ
សមនុភាសិតញា” តិ សេសោ។ តស្ស កម្មស្ស ឱសានេតិ តតិយាយ
កម្មវាចាយ យ្យការប្បត្តវសេន អស្ស សមនុភាសនកម្មស្ស បរិយោសានេ។
អសាកិយធិតរាតិ អសាកិយធិតា, បច្ចេត្ត ករណាវចនំ។ “បុន
អប្បជិសន្តេយា” តិ សមិទា បុន តេនេវ ច អត្តការេន ភិក្ខុនិការេ បជិសន្តាតុ
អនរបាតា វុត្តា។

១៩៩៦. តិកទុក្ខដំនិទ្ទិដ្ឋន្តិ អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា, វេមតិកា,
ធម្មកម្មសញ្ញាតិ ឯតាសំ វសេន តិកទុក្ខដំរុត្តំ។ សមនុភាសនេ វុត្តា
សមុជ្ឈានាធយោ សព្វេ ឥទ វុត្តញ្ញាតិ យោជនា។

ឧត្តិក្ខានុវុត្តិកកថាវណ្ណនា។

១៩៩៧. “ហត្ថគ្គហណំ វា សាធិយេយ្យាតិ ហត្ថោ នាម កប្បវំ ឧទានាយ
យាវ អគ្គនទា។ ឯតស្ស អសទ្ធម្មស្ស បដិសេវនត្ថាយ ឧត្តក្ខកំ
អនោជាណាមណ្ឌលំ គហណំ សាធិយតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស” តិ (ចា. ៦៧៦)
វុត្តត្ថា អាហ “អទារាជិកខេត្តស្ស” តិ អាធិ។ “ត” ង្គិ វុត្តមានត្ថា “យ” ង្គិ លព្វតិ។
អទារាជិកខេត្តស្ស យស្ស កស្សចិ អង្គស្ស យំ គហណំ, តំ ហត្ថគ្គហណាង្គិ
បវុច្ចតីតិ យោជនា។ ហត្ថ គហណំ ហត្ថគ្គហណំ។

១៩៩៨. យស្ស កស្សចិតិ វុត្តប្បការេន យស្ស កស្សចិ ចីវរស្ស យំ
គហណាង្គិ យោជនា។

១៩៩៩. អសទ្ធម្ម-សន្តេន មេថុនស្សាបិ វុច្ចមានត្ថា តតោ វិសេសេតុមាហ
“កាយសំសគ្គ ... បេ... ការណា” តិ។ ភិក្ខុនិ កាយសំសគ្គសង្ខាតស្ស
អសទ្ធម្មស្ស ការណា បុរិសស្ស ហត្ថចាសស្មី តិ ជ្ឈេយ្យ វាតិ យោជនា។

២០០០. តតោតិ តស្ស អសទ្ធម្មស្ស ការណា។ តត្ថាតិ ហត្ថចាសេ។
បុរិសេនាតិ ឯត “កត” ង្គិ សេសោ, “សង្កេត” ង្គិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “អាគមនំ
អស្ស” តិ បទន្នេនោ។ ឥន្ទេយ្យាតិ វុត្តេបិ ន គមនិច្ឆាមត្តេន, អថ ខោ ភិក្ខុនិយា
បុរិសស្ស ហត្ថចាសំ, បុរិសេន ច ភិក្ខុនិយា ហត្ថចាសំ ឱក្ខន្ធកាលេយេវ
វុត្តប្បរណំ ទដ្ឋព្ភំ។ យថាហ “សង្កេតំ វា ឥន្ទេយ្យាតិ ឯតស្ស អសទ្ធម្មស្ស
បដិសេវនត្ថាយ បុរិសេន ‘ឥត្ថន្ទាមំ អាគន្ធា’ តិ វុត្តា គដ្ឋតិ, បទេ បទេ អាបត្តិ

ទុក្ខជស្ស។ បុរិសស្ស ហត្ថចាសំ ឡើងក្នុងមត្ត អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស”តិ (ចា. ៦៧៦) ច “បុរិសស្ស អញ្ចាគមនំ សាទិយតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ ហត្ថចាសំ ឡើងក្នុងមត្ត អាបត្តិ បុល្លច្ចយស្ស”តិ (ចា. ៦៧៦) ច។ ឯត្ថ ច ឥត្ថន្ទាមំ អាគន្ធាតិ ឥត្ថន្ទាមំ ហំនំ អាគន្ធាតិ អត្ថោ។

២០០១. តទត្ថាយាតិ តស្សេវ កាយសំសគ្គសម្ពាតអសទ្ធម្មស្ស សេវនត្ថាយ។ បដិច្ចន្ទដ្ឋានញាតិ វត្ថាទិនា យេន កេនចិ បដិច្ចន្ទឡើយកាសំ។ បុរិសស្ស ហត្ថចាសេ បីតា តទត្ថាយ កាយំ ឧបសំហរេយ្យ វាតិ យោជនា។

២០០២. ហត្ថគ្គហណាទិនំ វុត្ថប្បកាវាទំ អដ្ឋន្ទំ វត្ថុនំ បូរណេន “អដ្ឋវត្ថុកា”តិ សម្ពាតា អយំ ភិក្ខុនិ វិនដ្ឋា ហោតិ សីលវិនាសេន, តតោយេវ អស្សមណី ហោតិ អភិក្ខុនិ ហោតីតិ យោជនា។

២០០៣. អនុលោមេន វាតិ ហត្ថគ្គហណាទិបដិចាជិយា វា។ បដិលោមេន វាតិ តត្ថិបរិយតោ បដិលោមេន វា។ ឯកន្តរិកាយ វាតិ ឯកមេកំ អន្តរិក្ខា បុន តស្សបិ ករណាវសេន ឯកន្តរិកាយ វា។ អនុលោមេន វា បដិលោមេន វា តថេកន្តរិកាយ វា អដ្ឋមំ វត្ថុំ បរិបូរេន្តិ ធុតាតិ យោជនា។

២០០៤. ឯតទេវ អត្ថំ ព្យតិវេកមុខេន សមត្ថតុមាហា “អថាទិតោ”តិ អាទិ។ សតក្ខត្ថម្បីតិ ពហុក្ខត្ថម្បី។ សត-សន្តោ ហេតុ ពហុ-សទ្ធិបរិយាយោ។ ចារាជិកា នេវ សិយាតិ យោជនា, ឥមិនា តំតំវត្ថុមូលកំ ទុក្ខជបុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២០០៥. យា បន អាបត្តិយោ អាបន្នា, ទេសេត្វា តាហិ មុច្ចតីតិ យោជនា។ ធុរនិក្ខេបនំ កត្វាតិ “ន បុនេវំ ករិស្សមី”តិ ធុរំ និក្ខិបិត្វា។ ទេសិតា គណនូបិកាតិ ទេសិតា ទេសិតគណនមេវ ឧបេតិ, ចារាជិកស្ស អដ្ឋំ ន

ហោតីតិ អត្ថោ។ តស្មា យា ឯកំ អាបជ្ជា, ធុរនិក្ខេបំ កត្វា ទេសេត្វា បុន
កិលេសវសេន អាបជ្ជតិ, បុន ទេសេតិ, ឯវំ អជ្ជវត្ថុនិ បូរេន្ត្រិមិ ចារាជិកា ន
ហោតិ។

២០០៦. សឧស្សហាយ ទេសិតាតិ បុន អាបជ្ជនេ អនិក្ខត្តុធុរាយ ភិក្ខុនិយា
ទេសិតាបិ អាបត្តិ ទេសនាគណនំ ន ឧបេតិ។ កី ហោតីតិ អាហា “ទេសិតាបិ
អទេសិតា”តិ, តស្មា ចារាជិកាបត្តិយា អដ្ឋមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២០០៨. អយំ អត្ថោតិ “អសទ្ធម្មោ នាម កាយសំសត្តោ”តិ អយំ អត្ថោ។
ឧទ្ទិសិតោតិ បកាសិតោ។

២០០៩. អយមត្ថោ កេន វចនេន ឧទ្ទិសិតោតិ អាហា “វិញ្ញ...បេ.... សាធកំ
វចនំ ឥទ”ន្តិ។ ឥទំ វចនន្តិ “វិញ្ញ បដិពលោ កាយសំសត្តំ សមាបន្និតុ”ន្តិ (ចាចិ.
៦៧៦) ឥទំ វចនំ។ សាធកំ បមាណំ។

អជ្ជវត្ថុកកថាវណ្ណានា។

២០១០. អវស្សុតា, វជ្ជបដិច្ឆាទិកា, ឧក្ខត្តានុវត្តិកា, អជ្ជវត្ថុកាតិ ឥមា
ចតស្សោ ចារាជិកាបត្តិយោ មហេសីនា អសាធារណា ភិក្ខុនីនមេវ បញ្ញត្តាតិ
យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបនិយា

វិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណនាយ

ចារាជិកកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាធិសេសកថាវណ្ណា

២០០១. ឯវំ ភិក្ខុនិក្ខេបន្តំ អាគតំ ចារាជិកវិនិច្ឆ័យំ វត្ថុ ឥនាទិ តទនន្តរុទ្ធិដ្ឋំ
សង្ឃាធិសេសវិនិច្ឆ័យំ ទស្សតុមាហា “យា បនភិក្ខុនី” តិអាទិ។ ឧស្សយវាទាតិ
កោដុស្សយមាទុស្សយវសេន វិវទមាណ។ តតោយេវ អង្គំ ករោតិ សីលេនាតិ
អដ្ឋការី។ ឯត្ថ ច “អដ្ឋោ” តិ វោហារិកវិនិច្ឆ័យោ វុច្ចតិ, យំ បព្វជិតា
“អធិករណ” តិបិ វទន្តិ។ សព្ពត្ថ វត្ថុព្រា មុខមស្ស អត្ថតិ មុខី, ពហុភាណីតិ
អត្ថោ។ យេន កេនចិ នវេន សទ្ធិន្តិ “គហបតិណ វា គហបតិបុត្តេន វា” តិអាទិនា
(ចាចិ. ៦៧៩) ទស្សិតេន យេន កេនចិ មនុស្សេន សទ្ធិ។ ឥនាទិ ឥមស្មី សាសនេ។
កិរាតិ បទប្បវេណ, អនុស្សវនេ វា។

២០០២. សត្វំ វាតិ បច្ចក្ខតោ ជាននកំ វា។ អង្គំ កាតុំ គច្ឆន្តិយា បទេ បទេ
តថា ទុក្ខដន្តិ យោជនា។

២០០៣. វោហារិកេតិ វិនិច្ឆ័យាមច្ចេ។

២០០៤. អនន្តរុទ្ធិ តស្ស វចនានន្តរំ។

២០០៥. ឥតរោតិ អដ្ឋការកោ។ បុព្វសធិសោវ វិនិច្ឆ័យោតិ បឋមារោចនេ
ទុក្ខដំ, ទុតិយារោចនេ បុល្លច្ចយន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

២០០៦. “តវ, មមាបិ ច កចំ តុវមេវ អាហោចេហី” តិ ឥតវេន វុត្ថា ភិក្ខុនីតិ
យោជនា។ យថាកាមន្តិ តស្ស ច អត្ថនោ ច វចនេ យំ បឋមំ វត្ថុមិច្ឆតិ, តំ
ឥច្ឆានុវ្យំ អាហោចេតុ។

២០១៨-៩. ឧត្តមវិស័យ យថា តថា អាហារិកកម្ម សុត្វាតិ យោជនា។ យថា
តថាតិ បុព្វេ វុត្តនយេន កេនចិ បកាវេន។ តេហិតិ វេហារិកេហិ។ អដ្ឋេ បន ច
និដ្ឋិតេតិ អដ្ឋការកេសុ ឯកស្មី បក្ខេ បរាជិតេ។ យថាហ “បរាជិតេ
អដ្ឋការកេ អដ្ឋបរិយោសានំ នាម ហោតិ” តិ។ អដ្ឋស្ស បរិយោសានេតិ ឯត្ថ
“តស្ស” តិ សេសោ។ តស្ស អដ្ឋស្ស បរិយោសានេតិ យោជនា។

២០២០-២៣. អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហ “ទូតំ វាបី” តិអាទិ។
បច្ចត្តិកមនុស្សេហិ ទូតំ វាបី បហិណិទ្វា សយម្បិ វា អាគន្ធា យា បន
អាកង្គិយតិ តិ យោជនា។ អញ្ញេហិតិ តាមទារកាធិហិ អញ្ញេហិ។ កិញ្ចិ បរំ
អនោទិស្សតិ យោជនា។ ឥមិស្ស ឌីទិស្ស វុត្តេ តេហិ គហិតទណ្ឌោ តស្ស ច
គីវាតិ សូចិតំ ហោតិ។ យា រក្ខំ យាចតិ, តត្ថ តស្មី រក្ខាយាចនេ តស្ស អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។ អញ្ញតោ សុត្វាតិ យោជនា។ ឧប្បត្តិកាធិនន្តិ ឯត្ថ អាទិ-
សទ្ធន អាទិកម្មិកា គហិតា។

សមុដ្ឋានំ កថិនេន តុល្យន្តិ យោជនា។ សេសំ ទស្សេតុមាហ “សកិរិយំ
ឥន” តិ។ ឥនំ សិក្ខាបទំ។ កិរិយាយ សហ វុត្តតិ តិ សកិរិយំ អដ្ឋករណេន
អាបជ្ជនតោ។ “សមុដ្ឋាន” តិ ឥមិនា ច សមុដ្ឋានាធិវិនិច្ឆយោ ឧបលក្ខិតោតិ
ទដ្ឋព្រោ។

អដ្ឋការិកាកថាវណ្ណានា។

២០២៤-៥. ជានន្តិ តិ “សាមំ វា ជានាតិ, អញ្ញេ វា តស្ស អាហារេន្តិ” តិ (ចាចិ.
៦៨៤) វុត្តនយេន ជានន្តិ។ ចោរិទ្ធិ យាយ បញ្ចមាសគ្សនកតោ បដ្ឋាយ យំ កិញ្ចិ
បរសន្តកំ អវហរិតំ, អយំ ចោរី នាម។ វុត្តំ វិទិតន្តិ “តេន កម្មេន វុត្តាហា
អយ” តិ ឯវំ វិទិតំ។ សង្ឃន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ។ អនបលោកេត្វាតិ អនាបុច្ឆា។ រាជានំ

វាតិ រញ្ជា អនុសាសិតត្ថុដ្ឋានេ តំ រាជានំ វា។ យថាហា “រាជា នាម យត្ថ រាជា
អនុសាសតិ, រាជា អបលោកេតត្ថោ” តិ។ គណមេវ វាតិ “តុម្ពេវ តត្ថ
អនុសាសថា” តិ រាជ្ជហិ ទិន្នំ តាមនិគមមល្លគណាទិកំ គណំ វា។ មល្លគណំ
នាម ចានីយដ្ឋបនថោក្ខរណំខណានាទិបុញ្ញកម្មនិយុត្តោ ជនសមូហោ។
ឯតេនេវ ឯវមេវ ទិន្នតាមវា បូតា ច សេនិយោ ច សន្តិហិតា។ វុដ្ឋាបេយ្យាតិ
ឧបសម្បទេយ្យ។ កប្បន្តិ ច វត្តមានលក្ខណំ កប្បំ។ សា ចោវិវុដ្ឋាបនន្តិ
សម្ពន្ធា។ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា យា ចោវី ឧបសម្បទេតិ, សា ភិក្ខុនីតិ អត្ថោ។
ឧបជ្ឈាយស្ស ភិក្ខុស្ស ទុក្ខជំ។

២០២៦. បញ្ចមាសគ្បនន្តិ ឯត្ថ បញ្ចមាសញ្ច បញ្ចមាសគ្បនកញ្ច
បញ្ចមាសគ្បនន្តិ ឯកទេសស្សបេកសេសនយេន បញ្ចមាសស្សាបិ គហណំ។
អតិរេកគ្បនំ វាបីតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។

២០២៧. បព្ពជិតំ បុព្ពំ យាយ សា បព្ពជិតបុព្ពា។ វុត្ថប្បការំ ចោរកម្មំ កត្វាបិ
តិត្តាយតនាទីសុ យា បឋមំ បព្ពជិតាតិ អត្ថោ។

២០២៨-៣០. ឥនាទិ បុព្ពបយោគទុក្ខជាទិអាបត្តិវិភាគំ ទស្សេតុមាហា
“វុដ្ឋាបេតិ ច យា ចោវិ” ន្តិអាទិ។ ឥធ “ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា” តិ សេសោ។ ឥទំ កប្បំ
ឋបេត្វាតិ យោជនា។ សីមំ សម្មន្តតិ ចាតិ អភិនរំ សីមំ សម្មន្តតិ, ពន្ធតីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អស្សាតិ ភវេយ្យ។ “ទុក្ខជ” ន្តិ ឥមិនា ច “បុល្លច្ចយំ ទ្វយ” ន្តិ ឥមិនា ច
យោជេតព្ពំ។

កម្មន្តេតិ ឧបសម្បទកម្មស្ស បរិយោសានេ, តតិយាយ កម្មវាចាយ
យ្យការប្បត្តាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២០៣០. អជានន្តិ ចោវី អជានន្តិ។ (ឥទំ សិក្ខាបទំ។)

២០៣២. ចោរវុជ្ជាបនំ នាមាតិ ៩ទំ សិក្ខាបទំ ចោរវុជ្ជាបនសមុជ្ជាបនំ នាម។
វាចចិត្តតោតិ ខណ្ឌសីមំ អគន្ធា ករោន្តិយា វាចាចិត្តហិ។ កាយវាចាទិតោ
ចេវាតិ គន្ធា ករោន្តិយា កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុជ្ជាតិ។ យថាហ “កេនចិនេវ
ករណីយេន បក្កន្តាសុ ភិក្ខុនិសុ អគន្ធា ខណ្ឌសីមំ វា នទី វា
យថានិសិន្នជ្ជានេយេវ អត្ថនោ និស្សិតកបរិសាយ សទ្ធិ វុជ្ជាបេន្តិយា
វាចាចិត្តតោ សមុជ្ជាតិ, ខណ្ឌសីមំ វា នទី វា គន្ធា វុជ្ជាបេន្តិយា
កាយវាចាចិត្តតោ សមុជ្ជាតិ” តិ (ចា. បិ. អ. ជ. ៦៨៣)។ ក្រិយាក្រិយន្តិ
អនាបុច្ឆាវុជ្ជាបនវសេន កិរិយាកិរិយំ។

ចោរវុជ្ជាបនកថាវណ្ណានា។

២០៣៣-៤. តាមន្តរន្តិ អញ្ញំ តាមំ។ យា ឯកា សចេ គច្ឆេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។
នទីចារន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ នទិយា ចារំ នទីចារំ។ “ឯកា វា” តិ ឧបរិចិ
យោជេតត្ថំ។ ឱហីយេយ្យាតិ វិនា ភវេយ្យ។ ៩ធ “អរញ្ញោ” តិ សេសោ។
អរញ្ញាលក្ខណំ “ឥន្ទឺល” ឥន្ទាទិណ វក្ខតិ។ “ឯកា វា វត្ថី វិប្បវសេយ្យ, ឯកា វា
គណាម្ហា ឱហីយេយ្យ” តិ សិក្ខាបទក្កមោ, ឯវំ សន្តេបិ គាថាពន្ធុវសេន “វត្ថី
វិប្បវសេយ្យ” តិ អន្តេវុត្ថំ។ តេនេវ វិភាគវិនិច្ឆយេ ទេសនាវុឡ្ហក្កមេនេវ
“បុរេវុណោទយាយេវា” តិ អាទី វក្ខតិ។ សា បឋមាបត្តិកំ គរុកំ ធម្មំ អាបន្នា
សិយាតិ យោជនា។ បឋមំ អាបត្តិ ឯតស្សាតិ បឋមាបត្តិកោ,
វីតិក្កមក្ខណេយេវ អាបន្និតត្តោតិ អត្តោ។ “គរុកំ ធម្ម” តិ ឥមិណ សម្ពន្ធោ។
សកតាមា និក្ខមន្តិយាតិ ភិក្ខុនិយា អត្ថនោ វសនតាមតោ និក្ខមន្តិយា។

២០៣៥. តតោ សកតាមតោ។

២០៣៦-៧. ឯកេន បទវារេន ឥតរស្ស កាមស្ស បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ,
ឧបចារោក្កមេ វា បុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។ អតិក្កន្តេ ឌីក្កន្តេតិ ឯត្ថ “បរិក្ខេបេ
ឧបចារេ”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។

២០៣៨-៩. និក្ខមិត្វាតិ អត្ថនោ បរិដ្ឋកាមតោ និក្ខមិត្វា។ អយមេវ នយោតិ
“ឯកេន បទវារេន បុល្លច្ចយំ, ធុតិយេន គរុកាបត្តិ”តិ អយំ នយោ។

វតិច្ឆិទ្កេន វា ខណ្ឌាចាការេន វាតិ យោជនា។ “តថា”តិ ឥមិនា
“ចាការេនា”តិ ឯត្ថាបិ វា-សទ្ធស្ស សម្ពន្ធនិយតំ ធស្សេតិ។ “ភិក្ខុវិហារស្ស ភូមិ
តាសមកប្បិយា”តិ វត្តមានត្ថាវិហារស្ស ភូមិន្ទិ ភិក្ខុនិវិហារភូមិ គហិតា។
“កប្បិយន្តិ បរិដ្ឋត្ថា”តិ ឥមិនា វត្តមានស្ស ការណំ ធស្សេតិ។ កោចិ
នោសោតិ បុល្លច្ចយសង្ឃាទិសេសោ វុច្ចមានោ យោ កោចិ នោសោ។

២០៤០. តាសន្តិ ភិក្ខុនីនំ។ “អកប្បិយា”តិ ឥមិនា តត្ថាបិ បរិដ្ឋាយ
កាមន្តរបច្ចយា អាបត្តិសម្ពវមាហា។

២០៤១. “បឋមំ ចាធំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិ (ចាចិ. ៦៩២) វុត្ថត្ថា “ហត្ថិ...បេ....
អនាបត្ថិ សិយាបត្ថិ, បទសា គមនេ បនា”តិ វុត្ថំ។

២០៤២. “យំ កិញ្ចិ...បេ.... អាបត្ថិ បរិសន្តិយា”តិ វុត្ថស្សេវត្ថស្ស
ឧបសំហារត្ថា ន បុនវុត្ថិនោសោ។

២០៤៣-៤. លក្ខណេនុបបន្នាយាតិ “នទី នាម តិមណ្ឌលំ បដិច្ចាទេត្វា យត្ថ
កត្ថចិ ឧត្តរន្តិយា ភិក្ខុនិយា អន្តរវាសកោ តេមិយតី”តិ (ចាចិ. ៦៩២)
វុត្ថលក្ខណេន សមន្នាគតាយ នទិយា។ យា ចារំ តិវំ គច្ឆតីតិ យោជនា។

បឋម ចាធំ ឧត្តរិក្ខាន តិរេ ឋបេន្តិយាតិ “ឥនាទិ បទវារេន អតិក្កមតី” តិ
វត្តព្ពកាលេ បឋម ចាធំ ឧត្តិបិក្ខា បរតិរេ ឋបេន្តិយា។ “ធុតិយចាធុន្តារេ
សង្ឃាទិសេសោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) អដ្ឋកថាវចនតោ “អតិក្កមេ” តិ ឥមិនា
ឧទ្ធារោ គហិតោ។

២០៤៥. អន្តរនទិយន្តិ នទិវេមជ្ឈេ។ ភណ្ឌាត្វាតិ កលហំ កត្វា។ ឡិមំ តិវន្តិ
អាគតទិសាយ តិវំ។ តថា បឋមេ ដុល្លច្ចយំ, ធុតិយេ គរុ ហោតិ តិ អត្ថោ។
ឥមិនា សកលេន វចនេន “ឥតិវស្សា បន អយំ បក្កន្តជ្ជានេ បិតា ហោតិ, តស្មា
បរតិវំ គច្ឆន្តិយាបិ អនាបត្តិ” តិ អដ្ឋកថាបិ ឧល្លិដ្ឋិតា។

២០៤៦. វន្តិយាតិ វល្លិអាទិកាយ យាយ កាយចិ វន្តិយា។

២០៤៧. បិវិតុន្តិ ឯត្ថ “ចានីយ” ន្តិ បករណតោ លព្ពតិ។ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន
អបិ-សន្ទេន ភណ្ឌាជោវនាទី សង្ក្ខណ្ហាតិ។ អថាតិ វាក្យាវម្ពេ និចាតោ។
“នហានាទិកិច្ចំ សម្មាទេត្វា ឡិមមេវ តិវំ អាគមិស្សមី” តិ អាលយស្ស
វិជ្ជមានត្ថា អាហា “វន្តតិ” តិ។

២០៤៨. បទសានទី ឡិតិក្ខានាតិ យោជនា។ សេតុំ អាហេហិត្វា តថា បទសា
ឧត្តរន្តិយា អនាបត្តិ តិ យោជនា។

២០៤៩. គន្ធានាតិ ឯត្ថ “នទិ” ន្តិ សេសោ។ ឧត្តរណាកាលេ បទសា យាតិ តិ
យោជនា។

២០៥០. វេគេនាតិ ឯកេនេវ វេគេន, អន្តរា អនិវត្តិក្ខាតិ អត្ថោ។

២០៥១. “និស័ទិត្យា” តិ ឥទំ “ខន្ទេ វា” តិ អាធិបាចិ យោជេតត្ថំ។ ខន្ទានយោ
ចេត្ត សភាគានមេវ គហេតញ្ញា។ ហត្ថសង្ឃាតនេ វា តិ ឧភោហិ
ពទ្ធហាត្ថវលយេ វា។

២០៥២-ក. ចាសន្តិ ហត្ថចាសំ។ “អាភោគំ វិជា” តិ ឥមិនា “គមិស្សមី” តិ
អាភោគេ កតេ អជានន្តិយា អរុណោ ឧដ្ឋិតេបិ អនាបត្តិ តិ ធិបិតំ ហោតិ។
យថាហ “សចេ សង្ឃាយំ វា សវនំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចំ កម្មំ កុរុមាណា
‘បុរេអរុណោយេវ ធុតិយំ កាយ សន្តិកំ គមិស្សមី’ តិ អាភោគំ ករោតិ,
អជានន្តិយា ឯវ ចស្ស អរុណោ ឧត្តច្ឆតិ, អនាបត្តិ” តិ (ចា. ធិ. អដ្ឋ. ៦៩២)។
នាណគព្ភេ វុត្តព្ភមេវ នត្ថិ តិ ធស្សេតុមាហា “ឯកគព្ភេបិ វា” តិ។ ឯកគព្ភេបិ វា
ធុតិយំ កាយ ហត្ថចាសំ អតិក្កម្ម អរុណំ ឧដ្ឋបេន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តិ
សិយាតិ យោជនា។

២០៥៤. ធុតិយាចាសន្តិ ធុតិយំ កាយ ហត្ថចាសំ។ “គមិស្សមី” តិ អាភោគំ
កត្វា គច្ឆន្តិយា សចេ អរុណំ ឧដ្ឋតិ, ន ទោសោតិ យោជនា។

២០៥៥-ខ. អញ្ញត្ថ បញ្ចជនុសតិកស្ស (ចារា. ៦៥៤) បច្ឆិមស្ស
អារញ្ញកសេនាសនស្ស វុត្តត្តា តតោ និវត្តេតុមាហា
“ឥន្ទឌីលមតិក្កម្មា” តិ អាធិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ ធិបិតន្តិ អដ្ឋកថាយ
“អរញ្ញេតិ ឯត្ថ និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទឌីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ” តិ (ចា. ធិ. អដ្ឋ. ៦៩២)
ឯវ វុត្តលក្ខណមេវ អរញ្ញំ ធស្សិតន្តិ អត្ថោ។

ធុតិយំ កាយ ធស្សន្ទបចារំ វិជហន្តិយា តស្សតិ យោជនា។ “ជហិតេ” តិ
ឥទំ អបេក្ខិត្វា “ឧបចារេ” តិ វិភត្តិវិបរិណាមោ កាតព្វោ។

២០៥៧. សាលាចាការចាការតុអន្តរិតេ ហ្នានេ អសតិ ធម្មន្ទូបចារេ
សតិបិ សវន្ទូបចារេ អាបត្តិ ហោតិ តិ យោជនា។

២០៥៨-៦០. ឯត្ថ កថន្តិ យត្ថ ទូរេបិ ធម្មនំ ហោតិ, ឯវេរេ អន្តោកាសេ
អាបត្តិនិយមោ កថំ កាតញ្ចោតិ អត្ថោ។ អនេកេសុ ហ្នានេសុ
“សវន្ទូបចារាតិក្កមេ” តិ វុច្ចមានត្ថា តត្ថ លក្ខណំ ឋបេតុមាហា “មគ្គ...ចេ....
ឯវេរេកេ” តិ។ ឯត្ថ “ហ្នានេ” តិ សេសោ។ កូជន្តិយាតិ យថាវណ្ណាវវត្ថានំ ន
ហោតិ, ឯវំ អព្យត្តសទ្ធិំ ករោន្តិយា។

ឯវេរេកេ ហ្នានេ ធម្មស្សវនាពេចនេ វិយ ច មគ្គម្ពុទ្ធស្ស សន្តេន វិយ ច
“អយេ” តិ កូជន្តិយា តស្សា សទ្ធស្ស សវនាតិក្កមេ ភិក្ខុនិយា គរុកា អាបត្តិ
ហោតិ តិ យោជនា។ “ភិក្ខុនិយា គរុកា ហោតិ” តិ ឥទំ “ទុតិយិ កំ ន
ចាបុណិស្សមិ” តិ និរុស្សហាវសេន វេទិតព្វំ។ តេនេវ វក្ខតិ “ឱហិយិ ត្វាជ
គច្ឆន្តិ” តិ អាធិ។ ឯត្ថាតិ “គណម្ហា ឱហិយេយ្យា” តិ ឥមស្មី។

២០៦១. អថ គច្ឆន្តិ ឱហិយិ ត្វាតិ យោជនា។ “ឥនានិ អហំ ចាបុណិស្សមិ”
ឥតិ ឯវំ សឧស្សហា អនុពន្ធិតិ, វដ្តតិ, ទុតិយោបចារាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ តិ វុត្ថំ
ហោតិ។

២០៦២. “គច្ឆតុ អយំ” ឥតិ ឧស្សហាស្សច្ឆេទំ កត្វា ឱហិនា ចេ, តស្សា
អាបត្តិ តិ អន្តោហារយោជនា។

២០៦៣. ឥតរាបីតិ គន្តំ សមត្ថាបិ។ ឱហិយតុ អយន្តិ ចាតិ
និរុស្សហាប្បកាពេ សន្តស្សិតោ។ វុត្ថត្ថមេវ សមត្ថយិតុមាហា “សឧស្សហា ន
ហោតិ ចេ” តិ។

២០៦៤-៥. បុរិមា ឯកកំ មគ្គំ យាតីតិ យោជនា។ ឯកមេវ ឯកកំ។ តស្មាតិ
យស្មា ឯកិស្សា ឥតរា បក្កន្តជ្ជានេ តិដ្ឋតិ, តស្មា។ តត្ថាតិ តស្មី
គណម្ពាឌីហ័យនេ។ មិ-សន្តោ ឯវការត្ថោ។ អនាបត្តិ ឯវ បកាសិតាតិ
យោជនា។

២០៦៦-៧. តាមន្តរគតាយាតិ តាមសីមគតាយ។ “នទិយា”តិ ឥមិនា
សម្ពុន្ទោ។ អាបត្តិយោចតស្សោបីតិ រត្តិវិប្បវាស តាមន្តរគមន នទិចារគមន
គណម្ពាឌីហ័យនេ សម្ពាតា ចតស្សោ សង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ។
គណម្ពាឌីហ័យនមូលកាបត្តិយា តាមតោ ពហិ អាបដ្ឋិតត្ថត្ថេបិ
តាមន្តរោក្កមនមូលកាបត្តិយា អន្តោគាមេ អាបដ្ឋិតត្ថត្ថេបិ ឯកក្ខណោតិ
តាមូបចារំ សន្ធាយាហ។

២០៦៨-៩. យា សទ្ធិំ យាតា ធុតិយិកា, សា ច បក្កន្តា វា សចេ ហោតិ, វិព្ពន្តា
វា ហោតិ, បេតានំ លោកំ យាតា វា ហោតិ, កាលកតា វា ហោតីតិ
អធិប្បាយោ, បក្ខសង្កត្តា វា ហោតិ, តិត្ថាយតនសង្កត្តា វា ហោតីតិ
អធិប្បាយោ, នដ្ឋា វា ហោតិ, ចារាជិកាបន្ទា វា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវរូបេ
កាលេ តាមន្តរោក្កមនាទីនិ...បេ... អនាបត្តិតិ ញាតត្ថន្តិ យោជនា។
ឧម្មត្តិកាយមិ ឯវំ ចត្តារិមិ ករោន្តិយា អនាបត្តិតិ យោជនា។

២០៧០. “អតាមកេ អរញ្ញោ”តិ ឥទំ តាមាភាវេន វុត្ថំ, ន
វិញ្ញាជីវិសទិសតាយ។

២០៧១. តាមភាវតោ នទិចារគមនគណម្ពាឌីហ័យនាបត្តិ ន សម្ពុរតិ,
តស្សាបិ សកតាមត្តា តាមន្តរគមនមូលិកាបត្តិ ច ទិវសភាគត្តា

រត្តិវិប្បវាសមូលិកាបត្តិ ប ន សម្ភវតីតិ អាហា “សកតាមេ...បេ... នវិជ្ជេវ” តិ។
យថាកាមន្តិយចិច្ចិតំ, ទុតិយិកាយ អសន្តិយាបីតិ អត្ថោ។

២០៧២. សមុជ្ឈានាធឯយោ បឋមន្តិមវត្ថុនា តុល្យាតិ យោជនា។

កាមន្តរកមនកថាវណ្ណានា។

២០៧៣. សីមាសម្មតិយា ចេវាតិ “សមគ្គេន សង្ឃេន ធម្មេន វិនយេន ឧក្ខិតំ
ភិក្ខុនី ការកសង្ឃំ អនាបុច្ឆា តស្សេវ ការកសង្ឃស្ស ធន្តំ អជាតិគ្វា
ឱសារេស្សមី” តិ នវសីមាសម្មន្តនេ ច។ ធ្វើហិ កម្មវាចាហិ ទុវេ ធុល្លច្ចយា
ហោន្តិ តិ យោជនា។

២០៧៤. កម្មស្ស បរិយោសានេតិ ឱសារណាកម្មស្ស អវសានេ។
តិកសង្ឃាទិសេសន្តិ “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ
សង្ឃាទិសេសស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកា, ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ,
អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស” តិ (ចាចិ. ៦៩៧) តិកសង្ឃាទិសេសំ វុត្តំ។ កម្មន្តិ ប
ឧក្ខេបនីយកម្មំ។ អធម្មេ តិកទុក្ខជន្តិ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អធម្មកម្មេ វេមតិកា, អធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស” តិ តិកទុក្ខជំ វុត្តំ។

២០៧៥. គណស្សាតិ តស្សេវ ការកគណស្ស។ វត្ថេ វា បន វត្ថុន្តិ
តេចត្តាលីសប្បភេទេ នេត្តារវត្ថេ វត្ថុមាណំ។ តេចត្តាលីសប្បភេទំ បន
វត្ថុក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៧៦) អាវិ ភវិស្សតិ។ នេត្តារវត្ថេតិ កម្មតោ និត្តរណស្ស
ហេតុភូតេ វត្ថេ។

២០៧៦. ឱសារណំ ក្រិយំ។ អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។

បត្តត្ថំ។

២០៧៨-៩. អវស្សតោតិ មេដុនរាគេន តិដ្ឋា។ ឯវមុបវិចិ។
“មនុស្សបុគ្គលស្ស”តិ ឥមិនា យក្ខាជិនំ បដិក្ខេតោ។ “ឧទកេ...បេ... ធុក្កជ”ន្តិ
វក្ខមាណត្ថា អាមិសន្តិ អញ្ញាត្រ ទន្តោចាណា អដ្ឋោហារណីយស្ស គហណាំ។
បយោគតោតិ បយោគគណាឆាយ។

២០៨០. ឯកតោវស្សតេតិ បុមិត្តិយា សាមញ្ញេន បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសោ។ កថមេតំ
វិញ្ញាយតីតិ? “ឯកតោវស្សតេតិ ឯត្ថ ភិក្ខុនិយា អវស្សតកាវោ ទដ្ឋញ្ញាតិ
មហាបច្ឆវិយំ វុត្ថំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បនេតំ ន វុត្ថំ, តំ ចាឡិយា សមេតី”តិ
(ចា.បិ. អដ្ឋ. ៧០១) វុត្ថត្ថាវិញ្ញាយតិ។ ឯត្ថ ច ឯតំ ន វុត្ថន្តិ “ភិក្ខុនិយា
អវស្សតកាវោ ទដ្ឋញ្ញាតិ”តិ ឯតំ និយមនំ ន វុត្ថំ។ តន្តិ តំ និយមេត្វា អវចនំ។
ចាឡិយា សមេតីតិ “ឯកតោវស្សតេ”តិ (ចា.បិ. ៧០១-៧០២) អវិសេសេត្វា
វុត្ថចាឡិយា, “អនវស្សតោតិ ជានន្តិ បដិក្ខណ្ហាតី”តិ (ចា.បិ. ៧០៣) ឥមាយ ច
ចាឡិយា សមេតិ។ យទិ ហិ បុគ្គលស្ស អវស្សតកាវោ នប្បមាណំ, កី
“អនវស្សតោតិ ជានន្តិ”តិ ឥមិនា វចនេន។ “អនាបត្តិ ឧភោ អនវស្សតា ហោន្តិ,
អនវស្សតា បដិក្ខណ្ហាតី”តិ ឯត្ថកមេវ វុត្ថត្ថំ សិយា។ អដ្ឋោហារបយោគេសុ
ពហុសុ ធុល្លច្ចយចយោ ធុល្លច្ចយានំ សម្មហោ សិយា, បយោគគណាឆាយ
ពហុនិ ធុល្លច្ចយានិ ហោន្តិ តិ អធិប្បាយោ។

២០៨១. សម្ពវេ, ព្យភិចារេ ច វិសេសនំ សាត្តកំ ភវតីតិ “មនុស្សវិគ្គហាន”ន្តិ
ឥទំ វិសេសនំ យក្ខបេតតិវច្ឆានបទេហិ យោជេតព្ពំ។ ឧកតោវស្សតេ សតិ
មនុស្សវិគ្គហានំ យក្ខបេតតិវច្ឆានានំ ហត្ថតោ ច បណ្ឌាកានំ ហត្ថតោ ច
តថាតិ យោជនា។ តថា-សន្តេនត្ថ “យំ កិញ្ចិ អាមិសំ បដិក្ខណ្ហាតិ, ធុក្កជំ។
អដ្ឋោហារបយោគេសុ ធុល្លច្ចយចយោ សិយា”តិ យថាវុត្ថមតិទិសតិ។

២០៨២. ឯត្ថាតិ ឥមេសុ យក្ខាជីសុ។ ឯកតោអវស្សុតេ សតិ អាមិសំ
បដិគ្គណ្ហានិយា ទុក្ខជំ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ មនុស្សមនុស្សេសុ ឯកតោ, ឧភតោ
វា អនវស្សុតេសុ។ ឧទកេ ទន្ធកជ្ជកេតិ ឧទកស្ស, ទន្ធកជ្ជស្ស ច គហាលោ។
បរិភោគេ ចាតិ បដិគ្គហាលោ ចេវ បរិភោគេ ច។

២០៨៣-៤. ឧភយាវស្សុតាភាវេតិ ភិក្ខុនិយា, បុគ្គលស្ស ច ឧភិន្នំ
អវស្សុតត្ថេ អសតិ យទិ អាមិសំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ន ទោសោតិ យោជនា។ អយំ
បុរិសបុគ្គលោ។ ន ច អវស្សុតោតិ នេវ អវស្សុតោតិ ញាត្វា។ យា បន អាមិសំ
បដិគ្គណ្ហាតិ, តស្ស ច ឧម្មត្តិកាជិនញា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ “យា
គណ្ហាតិ, តស្ស អនាបត្តិ”តិ វុត្ថេបិ បរិភុញ្ញនិយាវ អនាបត្តិភាវោ ទដ្ឋញ្ចោ។

បញ្ចមំ។

២០៨៥. ឧយ្យោជនេតិ “កី តេ អយ្យេ ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ករិស្សតិ
អវស្សុតោ វា អនវស្សុតោ វា, យតោ ភ្នំ អនវស្សុតោ, ឥដ្ឋ្យ អយ្យេ យំ តេ ឯសោ
បុរិសបុគ្គលោ ទេតិ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា, ភំ ភ្នំ សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា ខាទ
វា ភុញ្ញា វា”តិ (ចាចិ. ៧០៥) វុត្ថនយេន និយោជនេ។ ឯកិស្សាតិ ឧយ្យោជិកាយ។
ឥតរិស្សាតិ ឧយ្យោជិតាយ។ បដិគ្គហេតិ អវស្សុតស្ស ហត្ថតោ
អាមិសបដិគ្គហាលោ។ ទុក្ខដានិ ចាតិ ឧយ្យោជិកាយ ទុក្ខដានិ។ ភោគេស្វតិ
ឧយ្យោជិតាយ តថា បដិគ្គហិតស្ស អាមិសស្ស បរិភោគេសុ។ ផុល្លច្ចយគណោ
សិយាតិ ឧយ្យោជិកាយ ផុល្លច្ចយសម្ភហោ សិយាតិ អត្ថោ។

២០៨៦-៧. ភោជនស្សាវសានស្មិន្តិ ឧយ្យោជិតាយ ភោជនបរិយន្តោ។
សង្ឃាទិសេសតាតិ ឧយ្យោជិកាយ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ហោតិ។

យក្ខាជិន្និ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោ បេតបណ្ណាកតិវច្ឆានគតា គហិតា។ តថេវ
បុរិសស្ស ចាតិ អវស្សតស្ស មនុស្សបុរិសស្ស។ “គហណោ ឧយ្យោជនេ”តិ
បទន្នេនោ។ គហណោតិ ឧយ្យោជិតាយ គហណោ។ ឧយ្យោជនេតិ
ឧយ្យោជិកាយ អត្ថនោ ឧយ្យោជនេ។ តេសន្តិ ឧទកទន្តចោនាមំ។ បរិភោគតិ
ឧយ្យោជិតាយ បរិភូត្យនេ។ ទុក្ខដំ បរិកិត្តិតន្តិ ឧយ្យោជិកាយ ទុក្ខដំ វុត្ថំ។

២០៨៨. សេសស្សាតិ ឧទកទន្តចោនតោ អញ្ញស្ស បរិភូត្តិតញ្ញាមិសស្ស។
“គហណោយ្យោជនេ”តិអាទិ វុត្ថនយមេវ។

២០៨៩-៩០. យា បនភិក្ខុនិ “អនវស្សតោ”តិ ញាត្វា ឧយ្យោជេតិ, “កុបិតា វា
ន បដិគ្គណ្ហាតី”តិ ឧយ្យោជេតិ, “កុលានុទ្ទយតា វាបិ ន បដិគ្គណ្ហាតី”តិ
ឧយ្យោជេតិ, តស្សា ច ឧម្ពត្តិកាជិនញ្ញា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។
យថាហ “អនាបត្តិ ‘អនវស្សតោ’តិ ជានន្តិ ឧយ្យោជេតិ, ‘កុបិតា ន
បដិគ្គណ្ហាតី’តិ ឧយ្យោជេតិ, ‘កុលានុទ្ទយតាយ ន បដិគ្គណ្ហាតី’តិ
ឧយ្យោជេតី”តិអាទិ (ចាបិ. ៧០៨)។

ធម្មំ។

២០៩១. សត្តមន្តិ “យា បនភិក្ខុនិ កុបិតា អនត្តមនា ឯវំ វេទេយ្យ ពុទ្ធី
បច្ឆក្ខាមី”តិអាទិនយប្បវត្តំ (ចាបិ. ៧១០) សត្តមសិក្ខាបទញ្ញោ។ អជ្ឈមន្តិ “យា
បនភិក្ខុនិ កិស្សិញ្ញោ អធិករណោ បច្ឆាកតា”តិអាទិនយប្បវត្តំ (ចាបិ. ៧១៦)
អជ្ឈមសិក្ខាបទញ្ញោ។

សត្តមជ្ឈមាទិ។

២០៩២. នវមេតិ “ភិក្ខុនិយោ បនេវ សំសង្ខារវិហរន្តី”តិអាទិសិក្ខាបទេ
(ចា.ចិ. ៧២២) ច។ ធនមេតិ “យា បន ភិក្ខុនី វរំ វទេយ្យ សំសង្ខារ អយេយ្យ តុម្ហេ
វិហរេ, មា តុម្ហេ នាណវិហរិត្តា”តិអាទិសិក្ខាបទេ (ចា.ចិ. ៧២៨) ច។

នវមទសមាទិ។

២០៩៣. តេន មហាវិភង្គាគតេន ទុដ្ឋនោសទ្ធយេន ច តត្ថេវ អាគតេន តេន
សញ្ញវត្ថុសិក្ខាបទេន ចាតិ ឥមេហិ តីហិ សទ្ធិ ឥធាគតានិ ធន សិក្ខាបទានីតិ
វរំ នវ បឋមាបត្តិកា។ ឥតោ ភិក្ខុនីវិភង្គតោ ចត្តារិ យាវតតិយកានិ តតោ
មហាវិភង្គតោ ចត្តារិ យាវតតិយកានីតិ វរំ អដ្ឋយាវតតិយកានិ, បុរិមាទិ
នវ ចាតិ សត្តរស សង្ឃាទិសេសសិក្ខាបទានិ មយា ចេត្ត ទស្សីតានីតិ
អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបទិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណោនាយ

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណោនា

២០៩៤-៥. វរំ សត្តរសសង្ឃាទិសេសេ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរាទិ
និស្សគ្គិយានិ ទស្សេតុមាហា “អធិដ្ឋានុបកំ បត្ត”ន្តិអាទិ។ “អធិដ្ឋានុបកំ បត្ត”ន្តិ
ឥមេនា បទេន កេនចិ ការណេន អនធិដ្ឋានុបកេ បត្តេ អនាបត្តិការំ ទីបេតិ។
“តស្ស”តិ ត-សទ្ធាបេក្ខាយ ភិក្ខុនីតិ វត្ថុ “យា”តិ លព្ពតិ។
បត្តសន្និធិការណាតិ អនធិដ្ឋាយ, អវិកប្បេត្វា ឯកវត្ថុម្បិ បត្តស្ស
និក្ខិត្តការណា។

២០៩៦. ឥធន ឥមស្មី សិក្ខាបទេ សេសោ សញ្ញាវិនិច្ឆយោ កថាមគ្គោតិ
យោជនា, អវសេសសញ្ញាវិនិច្ឆយកថាមគ្គោតិ អត្ថោ។ បត្តសិក្ខាបទេតិ
មហាវិភង្គបឋមបត្តសិក្ខាបទេ។

២០៩៧. វិសេសោវិសេសតា។

បឋម។

២០៩៨. អកាលេតិ “អនត្ថតកថិនេ វិហារេ ឯកានស មាសា, អត្ថតកថិនេ
វិហារេ សត្ត មាសា”តិ (ចា. ៧៤០ អត្ថតោ សមាសំ) ឯវំ វុត្ថ អកាលេ។
វិកប្បន្តំ ទស្សេតុមាហា “ទិន្នំ កាលេបិ កេនជី”តិ អាទិ។ វុត្ថវិបរិយាយេន
កាលនិយមោ វេទិតញ្ញោ។ កេនជី អកាលេ យំ ជីវំ ទិន្នំ, កាលេបិ យំ ជីវំ
អាទិស្ស ទិន្នំ, តំ អកាលជីវំ នាមាតិ យោជនា។ អាទិស្ស ទានប្បការំ
ទស្សេតុមាហា “សម្មត្តា ភាជន្ត”តិ។ និយាមិតន្ត “សម្មត្តា ភាជន្ត”តិ ឯវំ វត្ថា
ទិន្នញ្ច “ឥទំ កណាស្ស, ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ វត្ថា វា ទាតុកាមតាយ ចាទម្បលេ
ឋេបេត្វា វា ទិន្នញ្ច អាទិស្ស ទិន្នំ នាមាតិ អត្ថោ។ យថាហ “សម្មត្តា ភាជន្ត”តិ
វត្ថា វា “ឥទំ កណាស្ស, ឥទំ តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ វត្ថា វា ទាតុកម្មតាយ ចាទម្បលេ
ឋេបេត្វា វា ទិន្នម្បិ អាទិស្ស ទិន្នំ នាម ហោតី”តិ (ចា. អដ្ឋ. ៧៤០)។

២០៩៩. អកាលជីវន្តិ វុត្ថប្បការំ អកាលជីវំ។

២១០០. អត្ថនា បដិលទ្ធន្ត តតោ យំ ជីវំ អត្ថនា វស្សគ្គេន បដិលទ្ធិ។
និស្សន្និទ្ធា បដិលទ្ធកាលេ កត្តញ្ញវិធី ទស្សេតុមាហា “លភិត្វា... បេ...
និយោជយេ”តិ។ យថាទានេ និយោជយេតិ យថា ទាយកេន ទិន្នំ, តថា
ឧបនេតព្ពំ, អកាលជីវបក្ខេយេវ ឋេបេតព្ពន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

២០០១. តស៊ូរតិ “យថាធានេនិយោជយេ” តិ វចនស្សវីនយកម្មំ កត្វា
បដិលទ្ធម្មំ តំ បុនសេវិតុំ ន ច វដ្តតិ តិ អយមធិប្បាយោតិ យោជនា។

២០០២. កាលចីវរេ អកាលវត្ថុសញ្ញាយ ទុក្ខជន្និ យោជនា។ ឧភយត្ថបីតិ
អកាលចីវរេបិ កាលចីវរេបិ។ វេមតិកាយ តថា ទុក្ខជន្និ យោជនា។

២០០៣. ឧភយត្ថបី ចីវរេ កាលចីវរេ ច អកាលចីវរេ ចាតិ ឧភយចីវរេបិ
កាលចីវរសញ្ញាយ ភាជាបេន្តិយា ននោសោតិ យោជនា។
សចិត្តកសមុដ្ឋានត្ថយំ សន្ធាយាហ “តិសមុដ្ឋានតា” តិ។

ទុតិយំ។

២០០៤. សចេសយំ អច្ឆិន្ទតិ អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ ចីវរំ បរិវត្តត្វា បច្ឆា
“តុយ្ហំ ចីវរំ តូមេវ កណ្តា, មយ្ហំ ចីវរំ ទេហី” តិ ឯវំ យទិ សយំ អច្ឆិន្ទតិ។ ឯត្ថ
“សកសញ្ញាយា” តិ សេសោ។ សកសញ្ញាយ គហិតត្តា ចាចិត្តិយំ, ទុក្ខជញ្ញ
វុត្តំ, ឥតវថា ភណ្ឌោគ្យន ការេតព្ពោ។

២០០៥. ឥតវេស្សតិ អពន្ធពញ្ញា អាណត្តិពហុត្ថញ្ញា សង្គណ្ឌាតិ។ តេនាហ
“វត្ថុនំ បយោគស្ស វសាសិយា” តិ។

២០០៦. “តិកចាចិត្តិ” តិ ឥទមបេក្ខិត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋា” តិ សម្ពន្ធនិយំ,
ឧបសម្បជ្ជាយ ឧបសម្បជ្ជសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បជ្ជសញ្ញាតិ ឯតាសំ
វសេន តិកចាចិត្តិ វុត្តាតិ អត្ថោ។ អញ្ញស្មី បរិក្ខារេតិ
ឧបសម្បជ្ជានុបសម្បជ្ជានំ អញ្ញស្មី បរិក្ខារេ។ ឥតវេស្សតិ អនុបសម្បជ្ជាយ។
តិកទុក្ខជន្និ អនុបសម្បជ្ជាយ
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញាវេមតិកាអនុបសម្បជ្ជសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្ខជំ ឧទ្ទិដ្ឋំ។

២០០៧. តាយ វា ធីយមាណំ តាយ អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា ទុដ្ឋាយ វា តុដ្ឋាយ វា ធីយមាណំ គណ្ណានិយា, តស្សវិស្សាសមេវ វា គណ្ណានិយា អនាបត្តិតិ យោជនា។
“តិសមុដ្ឋានតា មតា”តិ ឥទំ វុត្តត្ថមេវ។

តតិយំ។

២០០៨. យា បន ភិក្ខុនី “កី តេ, អយ្យេ, អដាសុ, កី អាហរីយតូ”តិ វុត្តា
អញ្ញំ វិញ្ញាបេត្វា តំ អាហរជំ បដិក្ខិបិត្វា តញ្ច អញ្ញញ្ច គណ្ណាតុកាមា សចេ
អញ្ញំ វិញ្ញាបេតិ, តស្សវិញ្ញត្តិទុក្កជំ, លាភា និស្សគ្គិយំ សិយាតិ
សាធិប្បាយយោជនា។ វិញ្ញត្តិយា ទុក្កជំ វិញ្ញត្តិទុក្កជំ។

២០០៩-០១. តិកថាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “អញ្ញោ អញ្ញាសញ្ញា, អញ្ញោ វេមតិកា,
អញ្ញោ អនញ្ញាសញ្ញា អញ្ញំ វិញ្ញាបេត្វា អញ្ញំ វិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិ
(ចាចិ. ៧៥០) តិកថាចិត្តិយំ វុត្តំ។ អនញ្ញោ ទ្វិកទុក្កជន្តិ អនញ្ញោ អញ្ញាសញ្ញាយ,
វេមតិកាយ ច វសេន ទ្វិកទុក្កជំ។ “អនញ្ញោនញ្ញាសញ្ញាយា”តិ អាធិនា
អនាបត្តិវិសយោ ទស្សិតោ។ “អនញ្ញោ អនញ្ញាសញ្ញាយា”តិ បទន្នោ។ អនញ្ញោ
អនញ្ញាសញ្ញាយ វិញ្ញាបេត្តិយា អនាបត្តិ។ តស្មី បឋមវិញ្ញាបិតេ អប្បហោន្តោ វា
តញ្ជៅ វា វិញ្ញាបេត្តិយា អនាបត្តិ។ អញ្ញោនបិ អត្ថេ សតិ តេន សទ្ធិំ អញ្ញំ
វិញ្ញាបេត្តិយា អនាបត្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - សចេ បឋមំ សប្បិ វិញ្ញត្តិ,
“អាមកមំសំ បចិតតុ”ន្តិ ច វេជ្ជេន វុត្តត្តា តេលេន អត្ថោ ហោតិ, តតោ
“តេលេនាបិ មេ អត្ថោ”តិ ឯវំ អញ្ញញ្ច វិញ្ញាបេតិតិ។ អាធិសំសញ្ច ទស្សេត្វា
តតោ អញ្ញំ វិញ្ញាបេត្តិយាបិ អនាបត្តិតិ ញាតតុន្តិ យោជនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
សចេ កហាបណាស្ស សប្បិ អាភតំ ហោតិ, ឥមិនា មូលេន ទិគុណំ តេលំ
លត្តតិ, តេលេនាបិ ច ឥទំ កិច្ចំ និប្បជ្ជតិ, តស្មា តេលមាហាភតិ ឯវំ អាធិសំសំ
ទស្សេត្វា វិញ្ញាបេតិតិ។

បត្តត្ថំ។

២០១២-ក. បុព្វំ អញ្ញំ ចេតាបេត្វាតិ យោជនា, អត្តនោ កប្បិយភណ្ណោន “ឥទំ នាម អាហារ” តិ បុព្វំ អញ្ញំ បរិវត្តាបេត្វាតិ អត្តោ។ ឯវុទ្ធិ ឯត្ថ “វុត្ថ” តិ សេសោ។ ធនេន និព្ពត្តំ ធម្មំ, អត្តនោ ធនេន និច្ចាទិតត្តា តេលាទិ ឥធ “ធម្ម” ភិ អធិប្បតំ, នវីហាទិ។ ឯវុ វុត្ថ មយ្ហំ អញ្ញំ ធម្មំ អានេត្វា ទេតិ ឥតិ សញ្ញាយ បច្ឆា អញ្ញំ ចេតាបេយ្យាតិ យោជនា, ន មេ ឥមិនា អត្តោ, អញ្ញំ អាហារាតិ វុត្ថ ឥទញ្ញ ទត្វា អញ្ញញ្ញ អាហារិ ទតិ ឥតិ សញ្ញាយ “ន មេ ឥទំ វុច្ឆតិ, អញ្ញំ អាហារ” តិ បច្ឆា អញ្ញំ បរិវត្តាបេយ្យាតិ អត្តោ។ ចេតាបនបយោគេនាតិ អាណត្តាយ ចេតាបនវសេន។ មូលដ្ឋាយាតិ អាណាបិកាយ។ តេន ច អញ្ញេន វា មូលេន អាកតំ ហោតុ, តស្ស លាភេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២០១២. សេសភិ តិកថាចិត្តិយាទិកំ វិនិច្ឆយវិសេសំ។

បញ្ចមំ។

២០១៥-ប. អញ្ញទត្តាយ ទិន្នេនាតិ ឧទាសកេហិ “ឯវុវុបំ គហេត្វា ភាជេត្វា បរិភូញ្ញថា” តិ អញ្ញាស្សត្តាយ ទិន្នេន។ “សង្ឃិកេន បរិក្ខារេនា” តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធា។ បរិក្ខារេនាតិ កប្បិយភណ្ណោន។ សង្ឃិកេនាតិ សង្ឃស្ស បរិច្ចត្តេន។ ឥនាតិ ឥមស្មី សាសនេ។ តស្សាតិ យាយ ចេតាបិតំ។ និស្សគ្គិយំ សិយាតិ ឯត្ថ និស្សជ្ជបដិលទ្ធី យថាទានេ ឧបនេតព្ពន្ធី វុត្តត្ថំ។ យថាហ “និស្សជ្ជំ បដិលភិក្ខុ យថាទានេ ឧបនេតព្ព” ភិ (ចា. ៧៦១)។ ឥទំ ហេដ្ឋា វុត្តត្តាធិប្បាយមេវ។ ឯត្តាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ “អនញ្ញទត្តិកេ អញ្ញទត្តិកេសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អនញ្ញទត្តិកេ វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ វុត្តត្តា អាហ “អនញ្ញទត្តិកេ និទ្ទិដ្ឋំ ទ្វិកទុក្ខជ” ភិ។ ឥមិនា ច “អញ្ញទត្តិកេ តិកថាចិត្តិយ” ភិ ឥទំ វុត្តមេវ។

“អញ្ញាធិត្តិកេ អញ្ញាធិត្តិកសញ្ញា, វេមតិកា, អនញ្ញាធិត្តិកសញ្ញា អញ្ញំ
ចេតាបេតិ, និស្សក្កិយំ ចាចិត្តិយ”ន្ត (ចាចិ. ៧៦១) ហិ វុត្ថំ។

២១១៧. សេសកន្លិយធាត្ថាយ ទិន្នំ, តំ ចេតាបេត្វា អាហារិត្វា អតិវិត្ថំ មូលំ
អញ្ញាធាត្ថាយ ឧបនេន្តិយា អនាបត្តិតិ យោជេតព្ពំ។ សាមិកេ បុច្ឆិត្វាតិ “តុម្កេហិ
ជីវត្ថាយ ទិន្នំ, អម្ពាកព្វា ជីវំ សិវិជ្ជតិ, តេលាទីហិ បន អត្ថោ”តិ វរំ សាមិកេ
បុច្ឆិត្វា។ តន្តិ តំ ចេតាបន្នំ។ អាបនាស្វតិ ភិក្ខុនិហិ វិហារំ បហាយ
គមនាវហមុបទ្កវោ គហិតោ។ យថាហ “អាបនាស្វតិ តថាវុបេសុ ឧបទ្កវេសុ
ភិក្ខុនិយោ វិហារំ ធម្មត្វា បក្កមន្តិ, វរុចាសុ អាបនាសុ យំ វា តំ វា ចេតាបេតុ
វុត្ថិតិ”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៦២)។

២១១៨. សយំ យាចិតកំ វិនាតិ “សំយាចិតក”ន្ត បទំ វិនា, ឯត្តកមេវ
វិសទិសន្តិវុត្ថំ ហោតិ។

ធម្មសត្តមាធិ។

២១១៩. អធិកវចនំ ឧស្សេតុមាហា “មហាជនិកសញ្ញាចិកេនា”តិ។
បទតាធិកាតិ បទមេវ បទតា។ មហាជនិកេនាតិ គណាស្ស បរិច្ឆេត្តន។
សញ្ញាចិកេនាតិ សយំ យាចិតកេន។

២១២០. អនន្តរសមា មតាតិ ឥធ “បុគ្គលិកេនា”តិ បទំ វិនា សមុដ្ឋានាទិនា
សទ្ធិ សព្វេ វិនិច្ឆយា អនន្តរសិក្ខាបទសទិសា មតាតិ អត្ថោ។ “យា បន ភិក្ខុនិ
អញ្ញាធិត្តិកេន បរិក្ការេន អញ្ញាទ្ធិសិកេន បុគ្គលិកេនា”តិ ហិ សិក្ខាបទំ។
បុគ្គលិកេនាតិ ឯកភិក្ខុនិយា បរិច្ឆេត្តន។ “កិញ្ចិប្បិ”តិ លិខន្តិ។ “កោចិប្បិ”តិ
ចាថោ សុន្ទរោ “វិសេសោ”តិ ឥមិនា តុល្យាធិករណត្ថា។

អដ្ឋមនវមទសមាធិ។

បឋមោវគ្គោ។

២០២០-២. ចត្តារិ កំសានិ សមាហជានិ, ចតុន្នំ កំសានំ សមាហារោ វា
ចតុក្កុំសំ, ចតុក្កុំសតោ អតិវេកំ អតិវេកចតុក្កុំសំ, តេន
អតិវេកចតុក្កុំសគ្បនកំ ចារុវណាមាហ, ឧបចារេន “អតិវេកចតុក្កុំស”ន្តិ
វុត្តំ។ កំសបរិមាណំ បនេត្ត សយមេវ វុត្តតិ “កហាបណាចតុក្កុំ តុ, កំសោ
នាម បវុច្ឆតី”តិ។ តស្មា អតិវេកសោឡសកហាបណាគ្បនកន្តិ អត្ថោ។
គរុចារុវណាន្តិ សីតកាលេ ចារុបិតត្តចារុវណំ។ ចេតាបេយ្យាតិ វិញ្ញាបេយ្យ។
ចត្តារិ សច្ចានិ សមាហជានិ, ចតុន្នំ វា សច្ចានំ សមាហារោ ចតុសច្ចំ, តំ
បកាសេតិ សីលេនាតិ ចតុសច្ចប្បកាសំ, តេន, ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ
និទ្ទិសកេន សម្មាសម្ពុទ្ធន។ បយោគេតិ “ធម៌”តិ ឯវំ វិញ្ញាបនបយោគេ។
លាភេតិ បដិលាភេ។

ចតុន្នំ សមូហោ ចតុក្កុំ, កហាបណានំ ចតុក្កុំ កហាបណាចតុក្កុំ។
កហាបណោ ចេត្ត តំតំកាលេ, តំតំបទេសេ ច វោហារូបគោ គហេតត្តោ។
ឥមា វុត្តប្បកាវា និស្សគ្គិយាវសានាបត្តិយោ “ញាតកានញោ សន្តកេ”តិ
អនាបត្តិវិសយេ វុត្តមានត្តា “យទាយេន អត្ថោ, តទា តំ វទេយ្យថា”តិ ឯវំ
និច្ចបវារណំ អកត្វា តស្មី កាលេ កិស្មិញ្ចី គុណោ បសីទិក្វា “វទេយ្យថ យេន
អត្ថោ”តិ ឯវំ បវារិតជ្ជានេ សម្ពុវន្តិ ទដ្ឋញ្ច។

២០២៣-៥. ឧនកចតុក្កុំសេ អតិវេកសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។
ឧនកចតុក្កុំសេ វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ វុត្តត្តា អាហ “ឧនកេ តុ
ចតុក្កុំសេ, ឧទ្ទិដ្ឋំ ទ្វិកទុក្ខជ”ន្តិ។ ឥមីនា “អតិវេកចតុក្កុំសេ អតិវេកសញ្ញា,

វេមតិកា, ឧនកសញ្ញា ចេតាបេតិ, និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយ”ន្តិ តិកចាចិត្តិយញ្ច
ធស្សីតំ ហោតិ។

គរុកន្តិ គរុចារុវណំ។ តទ្ធនំ វាតិ ចតុក្កំសតោ ឧនកំ វា។ ញាតកានញាតិ
ឯត្ថ ច-សទ្ធន បវារីតានំ សង្កហោ។ យថាហ អនាបត្តិវារេ “ញាតកានំ,
បវារីតាន”ន្តិ (ចាចិ. ៧៨៧)។ ឯត្ថ ច “អតិរេកចតុក្កំសម្បី”តិ វត្ថុត្ថំ “តទ្ធនំ វា”តិ
ឥមិនា ចតុក្កំសូនស្ស វុត្ថុត្តា។ “អប្បមេវ វា”តិ ឥមិនា អតិរេកចតុក្កំសេបិ
មហាក្សតរំ វុត្ថុន្តិ វេទិតត្ថំ។

ឯកាធសមំ។

២០២៦-៧. “លហុចារុវណំ បន ភិក្ខុនិយា ចេតាបេន្តិយា
អឌ្ឍតេយ្យកំសបរមំ ចេតាបេតត្ថ”ន្តិ (ចាចិ. ៧៨៩) វេចនតោ លហុចារុវណាន្តិ
ឯត្ថ “ចេតាបេន្តិយា ភិក្ខុនិយា”តិ ច អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សន្តិ ឯត្ថ
“ចេតាបេតត្ថ”ន្តិ ច សេសោ។ លហុចារុវណាន្តិ ឧណ្ហាកាលេ ចារុវណំ។ តិណ្ហំ
បូរណោ តេយ្យោ, អឌ្ឍោ តេយ្យោ អស្សាតិ អឌ្ឍតេយ្យោ, អឌ្ឍតេយ្យោ ច សោ
កំសោ ចាតិ អឌ្ឍតេយ្យកំសោ, តំ អគ្សតីតិ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សនំ,
ធសកហាបណាគ្សនកន្តិ អត្ថោ។ តតោតិ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សនកតោ។ យំ
បន ចារុវណំ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សនកំ, តំ លហុចារុវណំ។ តតោ
អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សនកតោ លហុចារុវណតោ។ ឧត្តរិន្តិ អតិរេកំ។
អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្សនកំ យំ ចារុវណំ យា ភិក្ខុនិ ចេតាបេតិ, តស្ស
ចារុវណាស្ស បដិលាភេ តស្សា ភិក្ខុនិយា និស្សគ្គិយចាចិត្តិយា វុត្ថាតិ
យោជនា។

“អនន្តរសម័សេស”ន្តិ ឥទំ សមត្ថតុមាហ “នត្ថិ កាចិវិសេសតា”តិ។
វិសេសោយេវវិសេសតា។

ធានសម័។

២០២៨. ឥទានិ ចាតិមោក្ខទ្កេសេ អាគតេសុ សមតីសនិស្សគ្គិយេសុ
កេសញ្ចិ អត្ថនោ អវចនេ ការណាញោ អវុត្ថហិ សន្និ វុត្តានំ គហណាញោ
នស្សេតុមាហ “សាធារណានិ”តិអាទិ។ ហិ យស្មា ភិក្ខុនំនំ ភិក្ខុហិ
សាធារណានិ យានិ សិក្ខាបទានិ សេសានិ ឥធ វុត្ថហិ អញ្ញានិ, តានិ អដ្ឋារស
សិក្ខាបទានិ ចេវ ឥធ វុត្ថស្សចានិ ធានស សិក្ខាបទានិ ចេតិ ឥច្ឆេវ
និស្សគ្គិយចាចិត្តិយសិក្ខាបទានិ សមតីសេវ ហោន្តិតិ យោជនា។

ឥតិវិនយត្ថសារសន្តិបនិយាវិនយវិនិច្ឆយវណ្ណោនាយ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

ចាចិត្តិយកថាវណ្ណោនា

២០២៩-៣០. វេរំ តីស និស្សគ្គិយចាចិត្តិយានិ នស្សេត្វា ឥទានិ
សុទ្ធចាចិត្តិយានិ នស្សេតុមាហ “លសុណា”ន្តិអាទិ។ លសុណាន្តិ វេត្ថ ឥតិ-សន្តោ
លុត្តនិដ្ឋិដ្ឋោ។ “លសុណំ”ឥតិ ភណ្ឌិកំ វុត្ថំ អដ្ឋកថាយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៣-
៧៩៥)។ ចតុបញ្ចមិញ្ញាទិប្បកេទំ ភណ្ឌិកំ លសុណំ នាម, ន តតោ ឡនំ។
តេនាហ “ន ឯកទ្ធិតិមិញ្ញក”ន្តិ។ បក្កលសុណាតោ, សីហន្ទ្យទីបសម្ពវតោ ច
វិសេសមាហ “អាមកំ មាគធំយេវា”តិ។ មគធេសុ ជាតំ មាគធំ, “វុត្ថ”ន្តិ ឥមិនា
សម្ពន្ធា។ យថាហ “មគធេវដ្ឋេ ជាតលសុណាមេវ ហិ ឥធ លសុណាន្តិ
អធិប្បេត”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥)។ តំ “ខាទិស្សមី”តិ ភណ្ឌាតីតិ សម្ពន្ធា។

វុត្តប្បការំ ចាចិត្តិយញ្ច អដ្ឋោហារវសេនាតិ ទស្សេតុមាហា
“អដ្ឋោហារវសេនេវ, ចាចិត្តិ បរិធិបយេ” តិ។

២០៣០. តនេវ វត្ថុតិ “ទ្វេ តយោ” តិអាទិនា។ សទ្ធិន្តិ ឯកតោ។ សម្ពាទិត្វាតិ
គលតិលំ អប្បវេសេត្វា ទន្តេហិ សំបុណ្ណិយន្តិ ខាទិត្វា។ អដ្ឋោហារតិ បរគលំ
ករោតិ។

២០៣២. តត្ថាតិ តស្មី ភណ្ឌិកលសុណោ។ “មិញ្ញានំ គណនាយា” តិ ឥមិនា
អដ្ឋោហារបយោគគណនាយេវ ធិមិតា។ យថាហ “ភិទ្ធិត្វា ឯកកំ មិញ្ញំ
ខាទិន្តិយា បន បយោគគណនាយ ចាចិត្តិយានី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥)។

២០៣៣. សភាវតោ វដ្ឋន្តោវាតិ យោជនា។

២០៣៥. យថាវុត្តបលណ្ណាកាធិនំ នានត្ថំ ទស្សេតុមាហា “ឯកា
មិញ្ញា” តិអាទិ។ ឥធម មិញ្ញានំ វសេនេវ នានត្ថំ ទស្សិតំ។ អដ្ឋកថាយំ បន
វណ្ណាវសេនាមិ។ យថាហ “បលណ្ណកោ បណ្ណាវណ្ណោ ហោតិ។ ភញ្ញនកោ
លោហិតវណ្ណោ។ ហរិតកោ ហរិតបណ្ណាវណ្ណោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៧)។

២០៣៦. “សាឡវេ ឧត្តរិភដ្ឋកេ” តិ បទច្នេនោ។ “ពនរសាឡវាទីសូ” តិ (ចាចិ.
អដ្ឋ. ៧៩៧) អដ្ឋកថាវចនតោ ឯត្ថ ពនរ-សន្ថោ សេសោ។ ពនរសាឡវំ នាម
ពនរដលានិ សុក្ខាបេត្វា បុណ្ណាត្វា កាតញ្ញា ខាទនីយរិកតិ។ ឧម្មត្តិកាធិនន្តិ
ឯត្ថ អាទិ-សន្ថេន អាទិកម្មិកា គហិតា។ យថាហ “ឧម្មត្តិកាយ
អាទិកម្មិកាយា” តិ (ចាចិ. ៧៩៧)។

បឋមំ។

២០៣៧. សម្ពាធតិ បដិច្ចន្នោកាសេ។ តស្សវិភាគំ ទស្សេតុមាហា
“ឧបកច្ឆេសុ មុត្តស្ស ករណេបិ វា”តិ។

២០៣៨. អស្សា តថា ចាចិត្តិតិ សម្ពុត្តោ។ “ន លោមគណនាយា”តិ ឥមិនា
“បយោគគណនាយា”តិ ឥទមេវ សមត្ថយតិ។

២០៣៩. អាពាធតិ កណ្ណាអាទិកេ រោគេ។ យថាហ - “អាពាធបច្ចយាតិ
កណ្ណាកច្ឆអាទិអាពាធបច្ចយា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨០១)។ មគ្គសិរីធានសមា មតាតិ
ភិក្ខុនិយា សិរីធាយ ឯកទ្វានសិក្ខាបទេន សធិសា មតាញាតាតិ អត្ថោ។

ទុតិយំ។

២០៤០. បទុមស្ស វា បុណ្ណារីកស្ស វា អន្តមសោ កេសវេនាបិ កាមរាគេន
មុត្តករណស្ស តលយាតនេ មុត្តករណម្បិ បហារទានេ ចាចិត្តិ ហោតីតិ
យោជនា។ កេសវេនាបីតិ អបិ-សន្នេន មហាបទុមបណ្ណេហិ វត្តត្ថមេវ នត្តិតិ
ធីបេតិ។ យថាហ - “អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបីតិ ឯត្ថ បត្តំ តាវ មហន្តំ,
កេសវេនាបិ បហារំ ទេន្តិយា អាបត្តិយេវា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨០៣)។

២០៤១. តត្ថាតិ តស្មី មុត្តករណាតលេ។

តតិយំ។

២០៤២. យា បន ភិក្ខុនី កាមរាគបរេតា កាមរាគេន បីឡិតា អត្តនោ
ព្យញ្ញនេ មុត្តបថេ ឧប្បលបត្តម្បិ បវេសេតិ, ន វដ្តតិ ចាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។
បិ-សន្នេន “កេសវមត្តម្បិ បន បវេសេន្តិយា អាបត្តិយេវា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨០៤)
អដ្ឋកថា ឧល្លិដ្ឋិតា។

២០៤៣.៤. យឡើយ “ជតុមជ្ឈកេ ចាចិត្តិយ”ន្តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “ឥទំ...ប....
ជតុមជ្ឈក”ន្តិ។ ឥទំ ជតុមជ្ឈកំ វត្ថុវសេនេវ វុត្តន្តិ “អថ ខោ សា ភិក្ខុនី ជតុមជ្ឈកំ
អាទិយិត្វា ជោវិតុំ វិស្សិត្វា ឯកមន្តំ ធម្មេសិ។ ភិក្ខុនិយោ មក្ខិកាហិ
សម្មវិកិណ្ណំ បស្សិត្វា ឯវមាហំសុ ‘កស្សិទំ កម្ម’ន្តិ។ សា ឯវមាហា ‘មយ្ហិទំ
កម្ម’ន្តិ។ យា តា ភិក្ខុនិយោ អប្បិដ្ឋា, តា ឧដ្ឋាយន្តិ ទិយ្យន្តិ វិចារេន្តិ ‘កថញ្ញា
នាម ភិក្ខុនី ជតុមជ្ឈកំ អាទិយិស្សតី”តិ (ចាចិ. ៨០៦) អាគតវត្ថុវសេនេវ វុត្តំ, ន
តំ វិចារា អញ្ញាស្ស វជ្ជកស្ស សម្ភវតោតិ អធិប្បាយោ។ ជតុមជ្ឈកំ នាម ជតុនា
កតោ មជ្ឈន្ទ្រាកោ។

ធន្ទាន្តិ ឯត្ថ “យំ កិញ្ចី”តិ សេសោ។ យថាហា “អន្តមសោ ឧប្បលបត្តម្បិ
មុត្តករណំ បវេសេតី”តិ (ចាចិ. ៨០៨)។ ឯតម្បិ ច អតិមហន្តំ, កេសរមត្តម្បិ
បន បវេសេន្តិយា អាបត្តិ ឯវ។ ឯឡាលុកន្តិ កក្ការិជលំ វា។ តស្មិន្តិ អត្ថនោ
មុត្តករណោ។

២០៤៤. អាពាធបច្ឆយាតិ មុត្តករណាប្បទេសេ ជាតវណាទិម្ហិ
វណាជ្ជាននិរុបនាទិបច្ឆយា។

ចតុត្ថំ។

២០៤៥. អគ្គបព្ពទ្ធយាទិកន្តិ អគ្គបព្ពទ្ធយតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អធិកំ។
យថាហា “អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស”តិ
(ចាចិ. ៨០២)។ ធកសុទ្ធិ ករោន្តិយាតិ មុត្តករណាជ្ជានេ ជោវនំ ករោន្តិយា។
យថាហា “ឧធកសុទ្ធិកំ នាម មុត្តករណាស្ស ជោវនា វុច្ឆតី”តិ (ចាចិ. ៨០២)។

២០៤៧. “តីណី” តិ ឥមិនា ឯកផ្តុំលីយា បព្ពន្ធយស្ស បវេសេត្វា ឆោវនេ
នោសាការំ ធីបេតិ។ ធីយតោតិ អផ្តុំលីយា ធីយតោ។ តីណី បព្ពន្ធនិ គម្ពីរតោ
មុត្តករណោ បវេសេត្វា ឧទកសុទ្ធិ អាធិយន្តិយា ចាចិត្តិយំ ភវេតិ យោជនា។

២០៤៨. តិស្សោ, ចតស្សោ វា អផ្តុំលីយោ ឯកតោ កត្វាវិត្តារេន បវេសនេ
ឯកបព្ពេចិ បវិដ្ឋ “ទ្ធវុល្លបព្ពបរម” ត្ថិ និយមិតប្បមាណាតិក្កមតោ អាហា
“ឯកបព្ពម្បិ យា បនា” តិ។ យា បន ភិក្ខុនំ ចតុន្នំ វាបិ អផ្តុំលីនំ តិស្សន្នំ វាបិ
អផ្តុំលីនំ ឯកបព្ពម្បិ វិត្តារតោ បវេសេតិ, តស្សោ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

២០៤៩. ឥតីតិ ឯវំ។ សព្ពប្បការេនាតិ គម្ពីរបវេសនាធិនា សព្ពេន
បការេន។ អភិព្យត្តតំ កត្វាតិ សុចាកជតំ កត្វា។ អយមត្ថោតិ
“ឯកិស្សន្តុលីយា តីណី” តិអាធិនា វុត្ថោ អយមត្ថោ។

២០៥០. ទ្ធវុល្លបព្ពេ នោសោ នត្ថិតិ យោជនា។ ឧទកសុទ្ធិបច្ចយេ បន សតិបិ
ជស្សសាធិយនេ យថាវុត្តបរិច្ឆេទេ អនាបត្តិ។ អធិកម្បីតិ ទ្ធវុល្លបព្ពតោ
អធិកម្បី។ ឧទកសុទ្ធិ ករោន្តិយា នោសោ នត្ថិតិ យោជនា។

២០៥១. តថា ឧទកសុទ្ធិ ករោន្តិនំ ឧម្ពត្តិកាធិនំ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ
យោជនា។

បញ្ចមំ។

២០៥២. ភុញ្ញតោ បន ភិក្ខុស្សាតិ បញ្ញន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតំ ភុញ្ញតោ
ភិក្ខុស្ស។ យថាហា “ភុញ្ញន្តស្សាតិ បញ្ញន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតំ ភោជនំ
ភុញ្ញន្តស្សា” តិ (ចាចិ. ៨១៧)។ ចានីយំ វាវិជ្ជបនំ វាតិ វុត្តមាណំ ចានីយំ,

តំជនីយញ្ច។ ឧបតិដ្ឋយ្យាតិ “ហត្ថចាសេ តិដ្ឋតី”តិ (ចា.ចិ. ៨០៧) វេននតោ ឯត្ថ
ឧប-សន្នោ ហត្ថចាសសម្ពាតំ សមិបំ វេនតីតិ វេនិតតំ។

២០៥៣. វត្ថុកោណាទិ យា កាចិ “តំជនី”តិ វុច្ឆតីតិ យោជនា, ឥមិនា
“តំជនិកិច្ចំ សម្មាទេស្សមី”តិ អធិដ្ឋាយ គហិតចីវរកោណាប្បការំ យំ កិត្យា
“តំជនី”តិ វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។

២០៥៤. “អថ ខោ សា ភិក្ខុនី តស្ស ភិក្ខុនោ ភុញ្ញន្តស្ស ចានីយេន ច
វិជ្ជបនេន ច ឧបតិដ្ឋិត្វា អធ្វាវេនតិ។ អថ ខោ សោ ភិក្ខុ តំ ភិក្ខុនី អបសាទេតិ
‘មា, ភគិនិ, ឯវ្យុបំ អកាសិ, នេតំ កប្បតី’តិ។ ‘បុព្វេ មំ ត្វំ ឯវញ្ច ឯវញ្ច ករោសិ,
ឥនានិ ឯត្ថកំ ន សហសី’តិ ចានីយថាលកំ មត្តកេ អាសុម្ពិត្វា វិជ្ជបនេន
បហារំ អនាសី”តិ (ចា.ចិ. ៨០៥) ឥមស្មី វត្ថុម្ពិ ភិក្ខុហិ អាហេតេ “កថញ្ញា នាម,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនី ភិក្ខុស្ស បហារំ ទស្សតី”តិ អាទិនិ (ចា.ចិ. ៨០៥) វត្ថា “យា បន
ភិក្ខុនី ភិក្ខុស្ស ភុញ្ញន្តស្ស ចានីយេន វា វិជ្ជបនេន វា ឧបតិដ្ឋយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ
(ចា.ចិ. ៨០៦) វត្ថត្ថា បហារបច្ចយា នុ ខោតិ អាសន្តំ និវត្តេតុមាហា “ហត្ថចាសេ
ឥន ហំនបច្ចយាបត្តិ ធិបិតា”តិ។ ឯត្ថ ច អាសុម្ពិត្វាតិ ចាតេត្វា។ ឥនាតិ ឥមស្មី
សិក្ខាបទេ។ “ន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនីយា ភិក្ខុស្ស បហារោ នាតត្ថោ។ យា ទទេយ្យ,
អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (ចូឡវ. ៤២០) ភិក្ខុនិក្ខន្ធកេ វុត្ថំ គហេត្វា អាហា
“បហារបច្ចយា វុត្ថំ, ខន្ធកេ ទុក្ខជំវិសុ”ន្តិ។ ឥមិនា វុត្ថស្សេវវត្ថស្ស ការណំ
ទស្សិតំ ហោតិ។

២០៥៥. ហត្ថចាសំ ជហិត្វាតិ ឯត្ថ “ភោជនំ ភុញ្ញតោ”តិ ច ខាទនំ
ខាទតោតិ ឯត្ថ “ហត្ថចាសេ”តិ ច វត្ថត្ថំ។ ភោជនំ ភុញ្ញតោ ហត្ថចាសំ ជហិត្វា
ឧបតិដ្ឋន្តិយា វា ខាទនំ ខាទតោ ហត្ថចាសេ ឧបតិដ្ឋន្តិយា វា ហោតិ អាបត្តិ
ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

២០៥៦. ទេតីតិ ចានីយំ វា សូចាទី វា “ឥមំ បិវេន, ឥមិនា ភុញ្ញថា” តិ ទេតិ។
តាលវណ្ណំ “ឥមិនា ពិជន្តា ភុញ្ញថា” តិ ទេតិ។ ទាបេតីតិ អញ្ជេន ឧភយម្បិ
ទាបេតិ។ ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុជ្ឈានតោ ឯឡ កលោមេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

ធម្មំ។

២០៥៧. វិញ្ញាតាតិ សយំ វិញ្ញាតា, អញ្ញាយ វា វិញ្ញាបេតា។ “វិញ្ញាតា វា
វិញ្ញាបេតា វា” តិ (ចា. ធម៌. ៨២០) ហិ សិក្ខាបទំ។ អាមកំ ធម្មាន្តិ អបក្កំ អភជ្ជំ
សាលិអាទិកំ សត្តវិធំ ធម្មំ។ យថាហ - “អាមកធម្មំ នាម សាលិ វិហិ យវោ
គោធមោ កង្កុវរកោ កុទ្រុសកោ” តិ (ចា. ធម៌. ៨២២)។ កោដ្ឋតាតិ មុសលេហិ
កោដ្ឋតា។ យទិ បរិភុញ្ញតីតិ យោជនា។

២០៥៨-៦០. “ភុញ្ញាស្សមីតិ បជិត្តល្អាតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សាតិ ឥទំ
បយោគទុក្ខជំ នាម, តស្មា ន កេវលំ បជិត្តហណោយេវ ទុក្ខជំ
ហោតី” តិ អាទិនា (ចា. ធម៌. ៨២២) អដ្ឋកថាគតំ វិភាគំ ទស្សេតុមាហា “ន
កេវលំ តុ ធម្មាន” តិ អាទិ។ បនាតិ អបិ-សទ្ធតេ, សុក្ខាបនេបីតិ អត្ថោ។
ភជ្ជនត្ថាយាតិ ឯត្ថ “វុទ្ធលិទិវសេ” តិ សេសោ។ “កបល្លសដ្ឋនេ ឧទ្ធិនសដ្ឋនេ” តិ
បច្ឆេកំ យោជេតត្ថំ។ ទត្ថិសដ្ឋនេតិ កជច្ឆសម្មាទនេ។ តត្ថ កបល្លកេ
ធម្មបក្ខិបនេតិ យោជនា។ “យដ្ឋនកោដ្ឋនេ” តិ វត្ថុព្រូ កាថាពន្ធវសេន ន-
ការលោបំ កត្វា “យដ្ឋកោដ្ឋនេ” តិ វុត្ថំ។

២០៦០-៣. បមាណ-សទ្ធស្ស អាវុត្តលិដ្ឋសដ្ឋត្ថា អាហា “ភោជនព្យោវ
វិញ្ញត្តិបមាណ” តិ។ អាវុត្តលិដ្ឋសដ្ឋត្ថំ នាម និយតលិដ្ឋកត្តពហុត្ថំ។ តថា
ហេតុ បមាណ-សទ្ធា និយតនបុសកលិដ្ឋេ និយតេកត្តំ វុច្ឆតិ។ ឯត្ថ ឥមស្មី
សិក្ខាបទេ ភោជនព្យោវ វិញ្ញត្តិ ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ ហិ យស្មា បមាណំ, តស្មា សយំ

វិញ្ញាត្រា វា អញ្ញតោ ភន្តនាធិនិ ការាបេត្រា វា អញ្ញាយ បនវិញ្ញាបេត្រា សយំ
ភន្តនាធិនិ កត្រា វា យា បនភិក្ខុនិ អន្លោហរតិ, តស្ស អន្លោហារបយោគេសុ
ចាចិត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

មហាបច្ឆរិយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨២៣) វុត្តំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “មាតរំ
វា” តិអាទិ។ មាតរំ វា បិ យាចិត្រាតិ ឯត្ថ វា-សន្នោ អត្តន្តរិកប្បនេ។ បិ-សន្នោ
សម្ភារនេ។ មាតរំ វា បិ តរំ វា អញ្ញំ វា ញាតកំ វា បវារិតំ វា អាមកដញ្ញំ យាចិត្រា
វា អញ្ញាយ ការាបេត្រា វា យា បរិកុញ្ញតិ, តស្ស ចាចិត្តិ យោជនា។

២០៦៤. អវិញ្ញត្តិយា លទ្ធិ សយំ វា ភន្តនាធិនិ កត្រា វា អញ្ញាយ ការាបេត្រា
វា យា បរិកុញ្ញតិ, តស្ស ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

២០៦៥. អញ្ញាយ បនវិញ្ញត្តិយា លទ្ធិ តាយ ការាបេត្រា បិ សយំ កត្រា វា
អន្លោហរតិយា តថា អាបត្តិ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ ឥទេវា មហាបច្ឆរិយាគតនយំ
គហេត្រា វុត្តំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បន “អញ្ញាយ វិញ្ញត្តំ កុញ្ញតិយា ទុក្ខជ” ត្ថិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៨២២) វុត្តត្តា វិញ្ញត្តិយា បិ អញ្ញាយ លទ្ធិ អាមកំ ដញ្ញំ តាយ
ការាបេត្រា វា សយំ កត្រា វា បរិកុញ្ញត្តស្ស បិ ទុក្ខជមេវ វុត្តត្តិ វេទិតព្ពំ។

២០៦៦-៧. សេទកម្មាធិអត្តាយាតិ វាតរោគាធិនា អាតុរានំ
សេទនាធិបជិការត្ថាយ។ ឥធ “អញ្ញាតកអប្បវារិតជ្ជានេបី” តិ សេសោ។
ភិក្ខុនម្បី ឯសេវ នយោ។ ឋបេត្រា សត្ត ដញ្ញានិ ញាតកបវារិតជ្ជានេ
សេសវិញ្ញត្តិយា បិ អនាបត្តិ ញាតព្ពន្ធិ យោជនា។ សេសវិញ្ញត្តិយា តិ
មុត្តមាសអលាតុកុម្មណ្ឌកាធិនំ វុត្តដញ្ញាវសេសានំ វិញ្ញត្តិយា។

សាលិអាធិនំ សត្តន្ធិ ដញ្ញានំ ទុក្ខជស្ស វុត្តត្តា, អនាមាសត្តា ច សព្វេន សព្វំ
ន វុត្តត្តិ ទស្សេតុមាហា “ញាតកានម្បី” តិអាទិ។

២០៦៨. លទ្ធផលល្អមានន័យ លើកម្មស្វតិ លើកម្មត្ថាយ, ជិមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ ឯត្ថ “សម្បជិដ្ឋិតុ” ឆ្លើយសេសោ។ “អវិញ្ញត្តិយា ល្អមានន័យ បន លើកម្មត្ថាយ សម្បជិដ្ឋិតុ វដ្តតី” តិ (ចា. ធម៌. អដ្ឋ. ៨២៣) មហាបច្ឆវិយំ វុត្ថំ។

សត្វមំ។

២០៦៩. សន្តារន្តិ កចរំ។ វិយាសកំ វាតិ

ឧទ្ទិដ្ឋកមច្ចកណ្តាកម៌សដ្ឋិចលកម្មខណោនាទិកំ យំ កិញ្ចិ។ ធម្មេយ្យ វាតិ ឯត្ថ “សយ” ឆ្លើយសេសោ “ធម្មាបេយ្យ បរេហី” តិ វត្តមានត្តា។ កុដ្ឋស្ស តិរោ តិរោកុដ្ឋំ, តស្មី, កុដ្ឋស្ស បរកាគេតិ អត្ថោ។ “ចាការេបិ អយំ នយោ” តិ វត្តមានត្តា កុដ្ឋន្តិ វា ព្យតិវត្តា ភិក្ខុ គហេតព្ពា។

២០៧០. ឯកាតិ ឯត្ថ អាបត្តិ តិ សេសោ។ “តស្ស” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធា។

២០៧២. ធម្មនេតិ ឯត្ថ បិ-សន្តោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ទន្តកដ្ឋស្ស ធម្មនេបិ ភិក្ខុនិយា ចាតិ បរិទិបិតាតិ យោជនា។

២០៧៣-៤. សត្តត្ថាតិ វុត្ថប្បការេសុ សព្ពេសុ វិកប្បេសុ។ អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហា “អវលញ្ឆេបី” តិ អាទិ។ អវលញ្ឆេ ថានេ អនោលោកេត្វា ធម្មន្តិយាបិ វា វលញ្ឆេ ថានេ ឱលោកេត្វាបិ វា បន ធម្មន្តិយា អនាបត្តិ តិ យោជនា។ ធម្មនំ ក្រិយំ។ អនោលោកនំ អក្រិយំ។

អដ្ឋមំ។

២០៧៥-៦. យា បន ភិក្ខុនី ខេត្ត វា នាឡិកេរាទិអាហមេ វា យត្ថ កត្តិចិ រោបិមេ ហរិតជ្ជានេ តានិ វិយាសុទ្ធារសន្តារមុត្តសម្ពាតានិ ចត្តាវិ វត្តនិ សេ

សយំ ឆឡេតិ វា, តថា បរេ ឆឡាបេតិ វា, តស្ស ភិក្ខុនិយា អាបត្តិវិនិច្ឆយោ
វុត្តនយោ “ឯកេក”មិច្ឆាធិនា យថាវុត្តបកាវេតិ យោជនា។

២០៧៧-៨. យា បន ភិក្ខុនី ហរិតេ ខេត្តេ និសីទិទ្វា ភុញ្ញមាណ វា តថា
ហរិតេ តត្ថ ខេត្តេ ឧប្បអាទិនិ ខាទន្តិ ខាទមាណ កច្ឆន្តិ វា យទិ ឧប្បន្នំ ឧទកំ វា
ចលកាទី វា ឆឡេតិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។ ចលកំ នាម វមិករំ។

២០៧៩. តាទិសេ ហរិតេ ហ្មនេ អន្តមសោ មត្តកនិទ្ធី នាឡិកេរម្បិ ជលំ
បិវិត្វា ឆឡេន្តិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២០៨០. សព្ពេសន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ។

២០៨១. លាយិតម្បិ ខេត្តំ បុន រោហណត្ថាយ មនុស្សា វត្តន្តិ បេ, តត្ថ តស្មី
ខេត្តេ វិយាសុទ្ធារាទិនិ ឆឡេន្តិយា អស្ស ភិក្ខុនិយា យថាវុត្តកមេវ ហិ
ចាចិត្តិយមេវាតិ យោជនា។ “អស្ស យថាវុត្តក”ន្តិ ឥមិនា ភិក្ខុស្ស ធុក្កជន្តិ
វុត្តមេវ ហោតិ។

២០៨២. ឆឡេតេ ខេត្តេតិ មនុស្សេហិ ឧទ្ធជសស្សេ ខេត្តេ។ យថាហ -
“មនុស្សេសុ សស្សំ ឧទ្ធវិត្វា គតេសុ ឆឡេតេខេត្តំ នាម ហោតិ, តត្ថ វដ្ឋតិ”តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៣០)។ ឯវំ អកតេបិ ខេត្តេ សាមិកេ អាបុច្ឆិត្វា កាតុំ វដ្ឋតិ។
យថាហ “សាមិកេ អបលោកេត្វា ឆឡេតិ”តិ (ចាចិ. ៨៣២)។ ឥធម ខេត្តចាលកា,
អាវាមាទិគោបកា ច សាមិកា ឯវ។ សង្ឃស្ស ខេត្តេ, អាវាមេ ច សេច “តត្ថ
កចរំ ន ឆឡេតត្ថ”ន្តិ កតិកា នត្ថិ, ភិក្ខុស្ស ឆឡេតុំ វដ្ឋតិ សង្ឃបរិយាបន្នត្ថា, ន
ភិក្ខុនីនំ។ តាសំ បន ភិក្ខុសង្ឃេ វុត្តនយេន ន វដ្ឋតិ, ន តស្ស ភិក្ខុស្ស, ឯវំ
សន្តេបិ សារុប្បវសេន កាតត្ថន្តិ។ សព្ពន្តិ ឧទ្ធារាទិ ចតុត្ថិធំ។

២០៨៣. ឯត្ថ “នច្ចំ នាម យំ កិញ្ចំ នច្ចំ។ គីតំ នាម យំ កិញ្ចំ គីតំ។ វាទិតំ នាម យំ កិញ្ចំ វាទិត”ន្តិ (ចាចិ. ៨៣៥) វេទនតោ “យំ កិញ្ចំ”តិ សេសោ។ យា បន ភិក្ខុនិ យំ កិញ្ចំ នច្ចំ វា យំ កិញ្ចំ គីតំ វា យំ កិញ្ចំ វាទិតំ វា ទស្សនត្ថាយ គឿយ្យាតិ យោជនា។ តត្ថ យំ កិញ្ចំ នច្ចន្តិ នជាទយោ វា នច្ចន្តិ សោណ្ណា វា, អន្តមសោ មោរសុកមក្កជាទយោបិ, សព្ពម្មេតំ នច្ចមេវ។ យំ កិញ្ចំ គីតន្តិ នជាទិនំ វា គីតំ ហោតុ អរិយានំ បរិនិព្វានកាលេ វតនត្ថយគុណ្ឌាបសំហិតំ សាធុកិឡិតគីតំ វា អសញ្ញាតភិក្ខុនំ ធម្មភាណាកគីតំ វា, សព្ពម្មេតំ គីតមេវ។ យំ កិញ្ចំ វាទិតន្តិ យនាទិវាទនិយភណ្ឌាវាទិតំ វា ហោតុ កុដភេរិវាទិតំ វា អន្តមសោ ឧទរភេរិវាទិតម្បិ, សព្ពម្មេតំ វាទិតមេវ។ “ទស្សនសវនត្ថាយា”តិ វត្ថុព្រូ វិរូបេកសេសនយេន “ទស្សនត្ថាយា”តិ វុត្ថំ។ បញ្ចន្ធិវិញ្ញាណានំ យថាសកំ វិសយស្ស អាហារចនសភាវតាយ វា “ទស្សនត្ថាយ” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ។

២០៨៤. បុព្ពបយោគទុក្កជេន សហ ចាចិត្តិយំ ទស្សេតុមាហា “ទស្សនត្ថាយ នច្ចស្ស”តិអាទិ។ គីតស្សតិ ឯត្ថ “វាទិតស្ស”តិ បករណតោ លព្ពតិ។

២០៨៥. ឯកបយោគនាតិ ឯកទិសាវលោកនបយោគេន។ តេនេវ វត្ថុតិ “អញ្ញាស្មីម្បិ...បេ.... សិយុ”ន្តិ។ បស្សតីតិ ឯត្ថ “នច្ច”ន្តិ សេសោ។ តេសន្តិ យេសំ នច្ចំ បស្សតិ។ បិ-សន្តេន វាទិតម្បិ សម្បិណ្ឌាតិ។ យថាហា “តេសំយេវ គីតវាទិតំ សុណាតិ, ឯកមេវ ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៦)។

២០៨៦. អញ្ញតោតិ អញ្ញាស្មី ទិសាភាគេ។

២០៨៧. “វិសុំ ចាចិត្តិយោ សិយុ”ន្តិ ឥនមេវ បកាសេតុមាហ
“បយោគគណនាយេត្ថ, អាបត្តិគណនា សិយា”តិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្សី
នាធាធិសារកាគេ។ នច្ចគីតវាទិតានំ ទស្សនសវនេ អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆយំ
ទស្សេតុមាហ “នច្ចិតុ”ន្តិអាធិ។

២០៨៨. “នច្ច ឥតី”តិ បទច្នេនោ, “នច្ចាហី”តិបិ ចាហោ។ ឧបជ្ជានន្តិ
កេរិសទ្ធិបូជំ។ សម្បជ្ជិតុន្តិ “សាធ្វ”តិ អធិវាសេតុំ។ ឥមស្ស ឧបលក្ខណាវសេន
វុត្តត្ថា នច្ចគីតេបិ ឯសេវ នយោ។

២០៨៩-៩០. សព្ពត្ថាតិ នច្ចនាធិសុ សព្ពត្ថ។ ឧបជ្ជានំ ករោមាតិ តុម្ហាកំ
ចេតិយស្ស នច្ចាធិហិ ឧបហារំ ករោមាតិ។ ឧបជ្ជានំ បសត្តន្តិ ឧបជ្ជានករណំ
នាម សុន្ទរន្តិ។

យា អារាមេយេវ ច ឋត្វា បស្សតិ វា សុណាតិ វាតិ យោជនា, ឥធ
“អន្តរាមេ វា”តិអាធិ សេសោ។ “អារាមេ ឋត្វា អន្តរាមេ វា ពហិអារាមេ វា
នច្ចាធិនិ បស្សតិ វា សុណាតិ វា, អនាបត្តី”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៧) អដ្ឋកថាយ
វុត្តំ។ “ឋត្វា”តិ វុត្តេបិ សព្ពេសុបិ ឥរិយាបថេសុ លត្តតិ។ អារាមេ ឋត្វាតិ ន
កេវលំ ឋត្វាវ, តតោ គន្ធាបិ សត្តិរិយាបថេហិបិ លភតិ។ “អារាមេ ឋតា”តិ
(ចាចិ. ៨៣៧) បន អារាមបរិយាបន្នទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឥតរថា និសិដ្ឋាបិ ន
លកេយ្យាតិ គណ្ឌិបនាធិសុ វុត្តំ។ ភិក្ខុនម្យិ ឯសេវ នយោ។

២០៩០. យា អត្ថនោ ឋិតោកាសំ អាគន្ធា បយោជិតំ បស្សតិ វា សុណាតិ
វាតិ យោជនា។ ឋិតោកាសន្តិ ឯត្ថ គតិនិវត្តិសាមញ្ញេន សយិតនិសិន្នម្យិ
គយ្ហតិ។ តថារូចា ហិ ការណា គន្ធា បស្សន្តិយា វាបីតិ យោជនា។ ការណំ
នាម សលាកកត្តាធិការណំ។ យថាហ “សតិ ករណីយេតិ សលាកកត្តាធិនំ

វា អត្ថាយ អញ្ជើង វា កេងចំ ករណីយេន គន្លា គតជ្ជានេ បស្សតិ វា សុណាតិ វា, អនាបត្តិ" តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៧)។

២០៩២. មគ្គំ គច្ឆន្តិ បដិបថេ នច្ចំ អដ្ឋត្វា បស្សតិ តិ វេ បស្សន្តិយាបិ ច តថា អនាបត្តិ តិ អដ្ឋាហារយោជនា។ បដិបថេតិ គមនមគ្គាភិមុខេ។ អាបនាសុប័តិ តាធិសេន ឧបទ្ចវេន ឧបទ្ចតា សមជ្ឈជ្ជានំ បរិសតិ, វេ បរិសិត្វា បស្សន្តិយា វា សុណន្តិយា វា អនាបត្តិ។

២០៩៣. ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុជ្ជានតោ ឯឡ កលោមសិក្ខាបទេន សមំ មតំ “សមាទ” ត្ថិវិញ្ញាតំ។

ធនសមំ។

លសុណាវគ្គោ បឋមោ។

២០៩៤-៥. ឥធិ ឥមស្មី សាសនេ យា បនភិក្ខុនំ រត្តន្តការស្មី អប្បធិបេ បុរិសេន សទ្ធិ ឯកិកា សចេ សន្តិជ្ជតិ, តស្ស ចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។ រត្តន្តការស្មីន្តិ រត្តិយំ។ រត្តិបរិយាយោ ហិ រត្តន្តការ-សន្តោ។ យថាហា បទភាជនេ “រត្តន្តការេតិ ឱគ្គតេ សូរិយេ” តិ (ចាចិ. ៨៤០)។ អប្បធិបេតិ បដ្ឋោតចន្ទសូរិយអគ្គីសុ ឯកេនាបិ អនោភាសិតេ, ឥមីនា រត្តិកេត្តំ ធស្សេតិ។ “សន្តិជ្ជតិ” តិ ឥមីនា គមននិសិទ្ធសយនសម្ពាទំ ភិយាបថតិកញ្ច ឧបលក្ខិតន្តិ ធន្តំ។ វុត្តញ្ញា វេជិវតុទិណ “សន្តិជ្ជេយ្យាតិ ឯត្ថ ហនាបទេសេន ចតុត្ថិជោបិ ភិយាបថោ សង្កហិតោ, តស្មា បុរិសេន សទ្ធិ ចង្កមនាធិនិ ករោន្តិយាបិ ចាចិត្តិយញ្ច ឧបលត្ថតិ” តិ (វេជិវ. ដី. ចាចិត្តិយ ៨៣៩ ថោកំ វិសទិសំ)។ បុរិសេន សទ្ធិន្តិ សន្តិជ្ជតុំ, សល្លបិតុញ្ចា វិញ្ញាណ មនុស្សបុរិសេន សទ្ធិ។

រហស្សរាជវង្សសេន បុរិសស្ស ហត្ថចាសំ សមាគន្ធា តេន សង្ខី សល្លបន្តិយា វា
ចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

២០៩៦-៧. យា បន ភិក្ខុនិ សេច មនុស្សបុរិសស្ស ហត្ថចាសំ វិជហិត្វា
សន្តិជ្ជតិ វា សល្លបតិ វា, យ ក្ខបេតតិវន្នានគតានំ ហត្ថចាសំ អវិជហិត្វា
សន្តិជ្ជតិ វា សល្លបតិ វា, តស្ស ទុក្ខជំ បរិធិបិតន្តិ យោជនា។

វិញ្ញាគ្គហណោន អវិញ្ញា បុរិសោ អនាបត្តី ន ករោតីតិ ធិបេតិ។

២០៩៨. អញ្ញវិហិតាយាតិ រហោអស្សរាជតោ អញ្ញំ ចិន្តន្តិយា។ យថាហ
“រហោអស្សរាជតោ អញ្ញវិហិតាវ ហុត្វា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៤០)។ ចតុត្ថេន, ធម្មេន
ច សមុដ្ឋានេន សមុដ្ឋានតោ វេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ។ សន្តិជ្ជនសល្លបនវង្សសេន
ក្រិយំ។ សញ្ញាយ វិមោក្ខោ ឯតស្មិន្តិ សញ្ញាវិមោក្ខកំ។

បឋមំ។

២០៩៩. បដិច្ចន្នេ ឱកាសេតិ កុដ្ឋាធិសុ យេន កេនចិ បដិច្ចន្នេ ឱកាសេ។ ឥទំ
វចនំ។

ទុតិយំ។

២២០០. តតិយេ “អន្នេកាសេ”តិ ច ចតុត្ថេ “វជិកាយ, ព្យុហេ,
សិដ្ឋាជកេ”តិ បទានិ ច វជ្ជេត្វា អវសេសំ សន្ធាយាហ “អបុព្វំ នត្ថិ កិញ្ចីបី”តិ។
ឯត្ថ “វត្ថុត្ថ”ន្តិ សេសោ។ ឯត្ថ ច វជិកាយាតិ វន្នាយ។ ព្យុហេតិ អនិព្វិន្ធវន្នាយ។
សិដ្ឋាជកេតិ ចច្ចវេ ឱកាសេ, តិកោណំ វា ចតុកោណំ វា
មគ្គសមោធានដ្ឋានេតិ វុត្តំ ហោតិ។

តតិយបតុត្តានិ។

២២០៧-២. “យា បន ភិក្ខុនី បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កម្ពិទ្ធា អាសនេ និសីទិទ្វា សាមិកេ អនាបុច្ឆា បក្កមេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ៨៥៥) វេចនតោ យា បន ភិក្ខុនី បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កម្ពិទ្ធា ធននន្តោ អាសនេ និសីទិទ្វា សាមិកេ អនាបុច្ឆា អនោវស្សកប្បនេសំ អតិក្កមេតិ, យា ច អវ្កោកាសេ វា និសីទិទ្វា សចេ ឧបចារំ អតិក្កមេតិ, តស្សា បឋមេ បទេ ទុក្កជំ ហោតិ, ទុតិយេ បទេ ចាចិត្តិ បរិយាបុតាតិ យោជនា។ “អាសនេ”តិ ឥមិនា បល្លង្គមាភុជិទ្វា និសីទនារហមាសនំ អធិប្បតំ។ យថាហ - “អាសនំ នាម បល្លង្គស្ស ឱកាសោ វុច្ចតិ”តិ (ចាចិ. ៨៥៦)។ អនោវស្សប្បនេសន្តិ និព្វកោសព្ពន្ធុរំ។ អវ្កោកាសេ អាបត្តិទេត្តំ ធស្សេតុមាហា “ឧបចារម្បិ វា សចេ”តិ។ ឧបចារន្តិ ធានសហត្ថប្បមាណំ បទេសំ។ យថាហ គល្លាបទេ “ឧបចារោ ធានសហត្ថោ”តិ។

២២០៨. “តថា”តិ ឥមិនា “ទុក្កជំ សមុទីរត”ន្តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។ អាបុដ្ឋេ អនាបុដ្ឋសញ្ញាយ អាបុដ្ឋេវិចិកិច្ចតោ បក្កមន្តិយា តថា ទុក្កជន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ ច “ភិក្ខុនិយា”តិ សម្ពន្ធនិយា សមាទត្តា “វិចិកិច្ចន្តិយា”តិ វត្ថុព្កេ លិង្គិបល្លាសវសេន “វិចិកិច្ចតោ”តិ វត្ថុន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២២០៩. ភិលាធាយាតិ យា តាទិសេន គេលញ្ឆោន អាបុច្ឆិតុំ ន សក្កោតិ។ អាបធាស្វតិ យរេ អគ្គិ ឧដ្ឋិតោ ហោតិ ចោរា វា, ឯវរុបេ ឧបទ្កវេ អនាបុច្ឆា បក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។

បញ្ចមំ។

២២០៥-៦. “គច្ចន្តិយា វជន្តិយា” តិ ច និសីទនិបជ្ជនាវសានទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។
ចាចិត្តិយំ បន បច្ឆាភត្ថំ សាមិកេ “ឥធ និសីទាម វា សយាម វា” តិ អនាបុច្ឆិទ្វា
និសីទនិបជ្ជបច្ចយា ហោតីតិ វេទិតត្ថំ។ បច្ឆាភត្ថំ សាមិកេ អនាបុច្ឆា អាសនេ
និសីទិត្វា គច្ចន្តិយា ឯកា ចាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ ឯស នយោ
“និបជ្ជិត្វា” តិ អាទីសុបិ។

យថា បន តត្ថ អសំហារិមេ អនាបត្តិ, ឯវមិធ ធុរៈបញ្ញាត្ថ វា អនាបត្តិតិ។

ធម្មំ។

២២០៧. តិសមុដ្ឋានន្តិ សចិត្តកេហិ តិហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋានតោ។

អដ្ឋមំ។

២២០៨. យា បន ភិក្ខុនី អត្តានម្បិ វា បរម្បិ វា និរយព្រហ្មចរិយេហិ
អភិសេយ្យ, តស្ស វាចតោ វាចតោ សិយា ចាចិត្តិ យោជនា។ តត្ថ
អភិសេយ្យាតិ សបទំ ករេយ្យ, “និរយេ និព្ពត្តាមិ, អរីចិម្ហិ និព្ពត្តាមិ” តិ អត្តានំ
វា “និរយេ និព្ពត្តតុ, អរីចិម្ហិ និព្ពត្តតុ” តិ បរំ វា “តិហិនី ហោមិ, ឱនាតវត្ថា
ហោមិ” តិ អត្តានំ វា “តិហិនី ហោតុ, ឱនាតវត្ថា ហោតុ” តិ បរំ វា
អភិសេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២២០៩. អក្កោសតិ អត្តានំ វា បរំ វាតិ សម្ពន្ធា។ តិកចាចិត្តិយន្តិ
ឧបសម្បជ្ជាយ ឧបសម្បជ្ជនសញ្ញាវេមតិកាអនុបសម្បជ្ជនសញ្ញាវសេន។
សេសាយាតិ អនុបសម្បជ្ជាយ។ អនុបសម្បជ្ជាយ ឧបសម្បជ្ជនសញ្ញា, វេមតិកា,
អនុបសម្បជ្ជនសញ្ញា អក្កោសតិ, ទុក្ខជន្តិ ឯវំ តិកទុក្ខជំ។

២២០០. អត្ថធម្មានុសាសនី បុរេក្ខត្វា វេទន្តិនំ អនាបត្តិតិ យោជនា។ យថាហ
អដ្ឋកថាយំ “អត្ថបុរេក្ខារាយាតិ អដ្ឋកថំ កថេន្តិយា។ ធម្មបុរេក្ខារាយាតិ
ចាឡិ វាចេន្តិយា។ អនុសាសនីបុរេក្ខារាយាតិ ‘ឥនានិបិ ត្វំ ឯទិសា, សាធុ
វិរមស្ស, នោ ចេ វិរមសិ, អន្ធា បុន ឯវរុចានិ កម្មានិ កត្វានិរយេ ឧប្បជ្ឈិស្សសិ,
តិរច្ឆានយោនិយា ឧប្បជ្ឈិស្សសិ’ តិ ឯវំ អនុសាសនីយំ វេត្វា វេទន្តិយា
អនាបត្តិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៧៨)។

នវមំ។

២២០២. វេទិត្វាតិ សត្តាធិហិ បហវិត្វា។ វេទិត្វា វាតិ ឯត្ថ វា-សន្តោ ចាឡិយំ
“វេទិត្វា វេទិត្វា” តិ (ចាចិ. ៨៨០) វុត្តំ អាមេធិតំ សូចេតិ។

២២០៣. ឯត្វាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ កាយវាចាចិត្តសមុជ្ជានំ
ធុរនិក្ខេបសមុជ្ជានំ នាម, សមនុភាសនសមុជ្ជានន្តិបិ ឯតស្សេវ នាមំ។

ទសមំ។

អន្ធការវក្កោ ធុតិយោ។

២២០៤. យា បន ភិក្ខុនី នក្កា អនិវត្តា អចារុតា ហុត្វា នហាយតិ, អស្សា
សត្តបយោគេ ធុក្កជំ។ តស្ស នហានស្ស វោសានេ បរិយោសានេ សា ភិក្ខុនី
ជិនវុត្តំ ជិនេន ភកវតា ភិក្ខុនីនំ បញ្ញត្តំ នោសំ ចាចិត្តិយាបត្តិ សមុបេតិ
អាបជ្ឈតីតិ យោជនា។ ភិក្ខុនី នោសន្តិ ឯត្ថ កាថាពន្ធុរសេន រស្សេវ កតោ។

២២០៥. អច្ឆិន្ទវិវរាតិ អច្ឆិន្ទឧទកសាដិកចិវរា។ នដ្ឋចិវរាតិ ចោរាធិហិ
នដ្ឋឧទកសាដិកចិវរា។ អាបធាសុ វាតិ “មហាគ្សំ ឥមំ ធិស្វា ចោរាបិ ហរេយ្យ” ត្ថិ
ឯវរុចាសុ អាបធាសុ វា នក្កាយ នហាយន្តិយា ន នោសោ។

បឋម។

២២១៦. ធុតិយេតិ “ឧទកសាជីកំ បន ភិក្ខុនិយា
ការយមាឆាយា” តិអាធិសិក្ខាបទេ (ចា. ៨៨៨)។

ធុតិយំ។

២២១៧-៨. ធុស្សីព្ពិទ្ធិតំ ជីវរន្តិ អសក្កច្ចសិព្ពិទ្ធិតំ ជីវរំ។ វិសិព្ពេត្វាតិ ធុស្សីព្ពិទ្ធិតំ
បុន សិព្ពនត្ថាយ សយំ វាវិគតសិព្ពនំ កត្វា។ “វិសិព្ពាបេត្វា” តិ សេសោ។
យថាហ “វិសិព្ពេត្វា វាវិសិព្ពាបេត្វា វា” តិ (ចា. ៨៨៩)។ អនន្តរាយាតិ ធនសុ
អន្តរាយេសុ អញ្ញាតរន្តរាយរហិតា។ តំ វិសិព្ពិទ្ធិតំ, វិសិព្ពាបិ តំ វា ជីវរំ។
“អនន្តរាយា តំ បច្ឆា” តិ វត្ថុព្ពេ គាថាពន្លវសេន វស្សោ កតោ។ ន សិព្ពេយ្យាតិ
ឯត្ថាបិ “ន សិព្ពាបេយ្យា” តិ សេសោ។ យថាហ “នេវ សិព្ពេយ្យ, ន សិព្ពាបឆាយ
ឧស្សុក្កំ ករេយ្យា” តិ (ចា. ៨៩០)។

ចតុបញ្ចាហន្តិ ឯត្ថ “ឧត្តរិធម្មញ្ញាវាចាហិ (ចា. ៦២-៦៤),
ឧត្តរិធិរត្តតិរត្ត” តិអាធិសុ (ចា. ៥១-៥២) វិយ អប្បសម្ព័យ ពហុសម្ព័យំ
អន្តោគធរត្ថបិ ឧភយវេនំ លោកវេហារវសេន វេនសិលិដ្ឋតាយាតិ ធន្ទំ។
ធុរេតិ សិព្ពនុស្សាហោ។ និក្ខិត្តមត្តេតិ វិស្សជ្ជមត្តេ។

២២១៩. តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថន្តិ ឧបសម្មន្ទាយ ឧបសម្មន្ទសញ្ញា, វេមតិកា,
អនុបសម្មន្ទសញ្ញាតិ តិសុ វាវេសុ តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថំ។ សេសាយាតិ
អនុបសម្មន្ទាយ។ តិកទុក្កជន្តិ វាវត្ថយេ ទុក្កជត្ថយំ។

២២២០. ឧភិទ្ធិន្តិ ឧបសម្មន្ទាធុបសម្មន្ទានំ។ អញ្ញាស្មិទ្ធិ ជីវរតោ អញ្ញាស្មី។
អន្តរាយេបិ វា សតីតិ រាជហោរាធិអន្តរាយានំ ធនន្ទំ អញ្ញាតរេ សតិ។

២២២១. “ធុរនិក្ខេបនំ នាម, សមុជ្ជានមិទំ មត” ឆ្លំ ឥទំ អដ្ឋកថាយ
 “ធុរនិក្ខេបសមុជ្ជាន” ឆ្លំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៨៩៣) វុត្តមេវ គហោត្វា វុត្តំ, តេរសសុ
 សមុជ្ជានសីសេសុ “ធុរនិក្ខេបសមុជ្ជាន” ឆ្លំ វិសុំ សមុជ្ជានសីសំ នាម នត្ថិ។
 មាតិកដ្ឋកថាយញ្ច “សមនុភាសនសមុជ្ជាន” ឆ្លំ (កដ្ឋា. អដ្ឋ.
 ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណានា, អត្ថតោ សមាជំ) វុត្តំ, តំ សមុជ្ជានសីសេសុ
 អន្តោគធមេវ។ តស្មា “ធុរនិក្ខេបសមុជ្ជាន” ឆ្លំ ឥទំ សមនុភាសនសមុជ្ជានស្សេវ
 បរិយាយោតិ គហោតព្វំ។

តតិយំ។

២២២២. បញ្ច អហានិ បញ្ចាហំ, បញ្ចាហមេវ បញ្ចាហិកំ។
 “អតិក្កមេយ្យ” តិ កិរិយាយ ធ្វើកម្មកត្តា “បញ្ចាហិក” ឆ្លំ ច “សង្ឃាជិចារ” ឆ្លំ ច
 ឧបយោគត្ថេ ឯវ ឧបយោគវចនំ។ សង្ឃាជិតជ្ជន សង្ឃាជិ, ឥតិ វគ្គមាណំ
 បញ្ចន្ទំ ចីវរានមេវាជិវចនំ, សង្ឃាជិនំ ចារោ សង្ឃាជិចារោ, បរិភោគវសេន វា
 ឱតាបនវសេន វា បរិវត្តនឆ្លំ អត្ថោ។ “បញ្ចាហិកំ សង្ឃាជិចារំ អតិក្កមេយ្យតិ
 បញ្ចមំ ធិវសំ បញ្ច ចីវរានិ នេវ និវាសេតិ ន ចារុបតិ ន ឱតាបេតិ បញ្ចមំ ធិវសំ
 អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៨៩៩) វចនតោ បញ្ចធិវសព្ពន្ធសេ
 យំ កិញ្ចិ អកត្វា អតិក្កាមេន្ទិយា ចីវរគណនាយ ចាចិត្តិ ហោតីតិ
 ឧស្សេតុមាហ “យាតិក្កមេយ្យ” តិអាទិ។

២២២៣. តិចីវរន្តិ អន្តរវាសកឧត្តរាសង្កសង្ឃាជិសង្ឃាតំ តិចីវរញ្ច។
 សំកថ្មីតិ ចនវេវនសង្ឃាតំ ចីវរញ្ច។ ឧកសាជិតិ ឧតុនិកាលេ
 និវាសេតព្ពឧកសាជិចីវរញ្ច។ ឥតិ ឥមេ បញ្ច។ បញ្ច ត្វតិ បញ្ច ចីវរានិ នាម។

២២២៤-៥. តិកចាចិត្តិតិ បញ្ចាហាតិក្កន្តសញ្ញា, វេមតិកា,
អនតិក្កន្តសញ្ញាតិ វិកប្បត្តយេ ចាចិត្តិយត្ថយំ ហោតិ។ បញ្ចាហានតិក្កន្ត
អតិក្កន្តសញ្ញាវេមតិកានំ វសេន ទិកទុក្កជំ។

“បញ្ចមេ ទិវសេ” តិអាទិ អនាបត្តិវាសន្តស្សនំ។ និសេវតីតិ និវាសេតិ វា
ចារុបតិ វា។ ឌីតាបេតីតិ ឯត្ថ វា-សន្នោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, ឌីតាបេតិ វាតិ អត្ថោ។
អាបនាសុប័តិ មហាគ្សំ ជីវំ, ន សក្កា ហោតិ ចោរកយាទីសុ បរិភុណ្ឌិតុំ, ឯវរូបេ
ឧបទ្កវេ អនាបត្តិ។

ចតុត្ថំ។

២២២៦. អញ្ញិស្សា សន្តមេតព្ពជីវំ អនាបុច្ឆា គហេត្វា យា បរិភុណ្ឌិតិ,
តស្សា ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា, អញ្ញិស្សា ឧបសម្មន្ទាយ សន្តកំ បញ្ចន្ទំ
ជីវរានំ អញ្ញាតរំ តស្សា អវត្វា អាទាយ បុន តស្សា ធាតព្ពំ, អនត្វា យា ភិក្ខុនិ
បជិសេវតិ, តស្សា ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ “សន្តមេតព្ពជីវំ សន្តមនីយ” ត្ថិ
បរិយាយសន្ធា ឯតេ។ យថាហា “ជីវសន្តមនីយត្ថិ សន្តមេតព្ពជីវំ, អញ្ញិស្សា
សន្តកំ អនាបុច្ឆា គហិតំ បុន បជិធាតព្ពជីវត្ថិ អត្ថោ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩០៣)។

២២២៧. តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថត្ថិ “ឧបសម្មន្ទាយ ឧបសម្មន្ទសញ្ញា... បេ....
វេមតិកា ... បេ.... អនុបសម្មន្ទសញ្ញា ជីវសន្តមនីយំ ជារេតិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ៩០៥) ឯវំ តិកចាចិត្តិយំ ចាឡិយំ វុត្ថំ។ សេសាយាតិ
អនុបសម្មន្ទាយ។ “តិកទុក្កជ” ត្ថិ ឥន្សោ វុត្ថនយមេវ។ អាបនាស្វតិ សចេ
អចារុតំ វា អនិវត្ថំ វា ចោរា ហរត្ថិ, ឯវរូចាសុ អាបនាសុ វា។

២២២៨. ឯតំ សមុដ្ឋានំ កថិនេន តុល្យត្ថិ យោជនា។ គហណំ, បរិភោគោ ច
ក្រិយំ។ អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។

បញ្ចប់។

២២២៩. លភិតត្បូ តុ បីវរន្តិ លភិតត្បូ វិកប្បនុបគំ បីវរំ។ និវារេតីតិ យថា តេ
ធាតុកាមា ន ទេន្តិ, ឯវំ អន្តរាយំ បរក្កមតិ។ ចាចិត្តិ បរិធិបយេតិ សចេ តស្សា
វេចនេន តេ ន ទេន្តិ, ភិក្ខុនិយា ចាចិត្តិយំ វេទយ្យាតិ អត្ថោ។

២២៣០. ឯត្ថ បឋមំ “សង្ឃស្សា”តិ វុត្តត្តា គណស្សាតិ ទ្វេ តយោវ
គហេតញ្ច។ លាភេតិ ឯត្ថ “និវារេត”តិ សេសោ។ សចេ អញ្ញំ បរិក្ការំ និវារេតិ,
តថេវ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ អញ្ញន្តិ វិកប្បនុបគំ បីវរេតោ អញ្ញំ។ បរិក្ការន្តិ យំ
កិត្តិ ថាលកាជិនំ វា សប្បិភេតលាជិនំ វា អញ្ញាតវំ។

២២៣១. អាទិសំសំ និទស្សត្វាតិ “កិត្តកំ អគ្បនកំ ធាតុកាមត្ថាតិ បុច្ឆតិ,
‘ឯត្តកំ ធាមា’តិ វេទន្តិ, ‘អាគមេថ តាវ’, ឥធានិ វុត្ត មហាគ្សំ, កតិចាហេន
កប្បាសេ អាគតេ សមគ្សំ ភវិស្សតី”តិ ឯវំ អាទិសំសំ និទស្សត្វា។ ន ទោសតាតិ
ន ទោសោ, អនាបត្តិតិ អត្ថោ។

ធម្មំ។

២២៣២-៣. ធម្មិកំ សមគ្គេន សង្ឃេន សន្តិបតិទ្វា ករិយមាណំ បីវរាណំ វិភង្គំ
ភាជនំ យា ភិក្ខុនី បដិសេធយ្យ បដិពាហយ្យ, តស្សា ឯវំ បដិសេធន្តិយា
ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។ អធម្មេ ធម្មសញ្ញាយ ទុក្ខជំ បរិធិបិតន្តិ
យោជនា។ ឧភោ វេមតិកាយ វាតិ ឧភោសុ វេមតិកាយ។ កាថាពន្ធវេសេន សុ-
សទ្ធីលោចោ។ ធម្មិកេ អធម្មិកេ បីវរិភង្គេ វេមតិកាយ បដិពាហន្តិយា ទុក្ខជំ
បរិធិបិតន្តិ យោជនា។ យថាហ “ធម្មិកេ វេមតិកា បដិពាហតិ, អាបត្តិ
ទុក្ខជស្ស។ អធម្មិកេ វេមតិកា បដិពាហតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ។ អាទិសំសំ
និទស្សត្វាតិ “ឯកិស្សា ឯកំ សាជកំ នប្បហោតិ, អាគមេថ តាវ,

កតិចាហេនេវ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តតោ ភាជេស្សមី"តិ (ចា.ចិ. ៩១៤) ឯវំ អាទិសំសំ
ធសេន្យត្វា។

សត្តមំ។

២២៣៥-៦. និវាសនុបគំ វា តថា ចារុបនុបគំ វា កប្បពិន្ទកតំ វា យំ កិញ្ចិ
ចីវរំ បញ្ច សហធម្មិកេ ច មាតាបិតរោបិ មុញ្ចិត្វា អញ្ញាស្ស យស្ស កស្សចិ
គហជ្ឈស្ស វា បរិញ្ញាជកស្ស វា យទិ ធនេយ្យ, តស្សាបិ ចាចិត្តិយំ បរិយាបុតន្តិ
យោជនា។ ឯត្ថ ច "បិតរោ"តិ មាតា ច បិតា ច មាតាបិតរោតិ វុត្តព្ពេ
វិរូបេកសេសវសេន និទ្ទេសោ ធន្នញ្ចេ។

២២៣៧. ឯត្ថ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ តា បន ចាចិត្តិយោ ចីវរានំ គណនាយ
វសេន គណេតញ្ចាតិ យោជនា។

២២៣៨. តាវ សម្មជិច្ឆិតោ កាលោ ឯតស្សាតិ តាវកាលិកំ, ចីវរំ។
"អញ្ញាស្ស"តិ បុព្ពេ វុត្តស្ស ទូរត្តា បុនបិ "អញ្ញេស"ន្តិ អាហា, សោយេវត្តោ។

អដ្ឋមំ។

២២៣៩. យា បន ភិក្ខុនី "សចេ មយំ សក្កោម, ធស្សាម ករិស្សាមាតិ ឯវំ
វាចា ភិក្ខុ ហោតី"តិ វុត្តាយ ទុព្ពលាយ ចីវរបច្ឆាសាយ ចីវរស្ស វិភដ្ឋំ
និសេដេត្វា ចីវរេ កាលំ អតិក្កមេយ្យ, អស្សា ទោសតា ចាចិត្តិយាបត្តិ
ហោតីតិ យោជនា។ ចីវរេ កាលន្តិ "ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កថិនេ
វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កថិនេ បញ្ចមាសា"តិ (ចា.ចិ. ៩២២)
បទភាជនេ វុត្តំ ចីវរកាលំ។ អតិក្កមេយ្យាតិ "អនត្ថតេ កថិនេ វស្សានស្ស

បង្ខំ ទិវសំ, អត្ថតេ កថិនេ កថិនុទ្ទារទិវសំ អតិក្កាមេតី” តិ វុត្តវិធី
អតិក្កាមេយ្យ។

២២៤០. “អនុព្ពលចីវរេ ទុព្ពលចីវរេសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្កជស្សា” តិ វេទនតោ
សុទុព្ពលន្តិ ចេតសាតិ ឯត្ថ សុ-សន្នោ បទប្បវណោ។ ឧភោស្វតិ ទុព្ពល, អនុព្ពល
ច។ កង្ខិតាយ វាតិ វេមតិកាយ វា។

២២៤១. អានិសំសំ និទស្សត្វាតិ “កិញ្ចាបិ ‘ន មយំ អយ្យេ សក្កោមា’ តិ
វេទន្តិ, ឥទានិ បទ តេសំ កប្បាសោ អាគមិស្សតិ, សន្នោ បសន្នោ បុរិសោ
អាគមិស្សតិ, អន្ធា ទស្សតិ” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩២១) ឯវំ អដ្ឋកថាយ វុត្តនយេន
អានិសំសំ និទស្សត្វា។

នវមំ។

២២៤២. ធម្មិកំ កថិនុទ្ទារន្តិ “ធម្មិកោ នាម កថិនុទ្ទារោ សមគ្គោ
ភិក្ខុនិសង្ឃោ សន្និបតិក្វា ឧទ្ធពតី” តិ (ចាចិ. ៩២៩) វុត្តំ កថិនុទ្ទារំ។

២២៤៣. យស្សាតិ យស្ស កថិនស្ស។ អត្តារម្មលកោ អានិសំសោ នាម
“យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ, សោ នេសំ ភវិស្សតី” តិ (មហាវ. ៣០៦) អនុញ្ញាតោ
តស្មី វិហារេ ឧប្បជ្ឈនកថីវរវត្តានិសំសោ។ ឧទ្ធពរម្មលកោ នាម អន្តរុញ្ញារំ
កាវាបេន្តេហិ ឧចាសកេហិ ធិយ្យមានចីវរវត្តានិសំសោ។

២២៤៤. សមានិសំសោបីតិ អត្តារអានិសំសេន សមានិសំសោបិ ឧញ្ញារោ។
សទ្ធាចាលនកអារណាតិ បសាទានុវត្តនត្ថាយ ទាតញ្ញាតិ យោជនា។
អានិសំសំ និទស្សត្វាតិ “ភិក្ខុនិសង្ឃោ ជីណ្ឌាចីវរោ, កថិនានិសំសម្មលកោ
មហាលកោ” តិ ឯវំរូបំ អានិសំសំ និទស្សត្វា។

២២៤៦. សមុជ្ជាធិនា សង្ខី សេសំ បនវិនិច្ឆយជាតំ អសេសេន
សញ្ញាការេន សត្តមេន សិក្ខាបទេន សមំ មតំ “សទិស”ន្តិវិញ្ញាតំ។ កិញ្ចិបិ
អប្បកម្មិ អបុព្វំ តត្ថ វុត្តនយតោ អញ្ញំ នត្ថិតិ យោជនា។

ធនមំ។

នគ្រវគ្គោ តតិយោ។

២២៤៧. “យា បនភិក្ខុនិយោ ទ្វេ ឯកមញ្ចោ តុវុដ្ឋយ្យំ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ.
៩៣៣) បញ្ញត្តសិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “ឯកាយា”តិអាទិ។
ឯកាយាតិ ឯកាយ ភិក្ខុនិយា។ អបរាតិ អញ្ញា ឧបសម្បជ្ជា។ និបន្នេយ្យន្តិ ឯត្ថ
“ឯកមញ្ចោ”តិ សេសោ។ ទ្វេតិ ទ្វេ ភិក្ខុនិយោ។

២២៤៨-៩. “ឯកាយ ចា”តិអាទិ អនាបត្តិវារិនិទ្ទេសោ។ ឧភោ វាបិ សមំ
និសីទន្តិតិ យោជនា។ ឯឡុកេនាតិ ឯឡុកលោមសិក្ខាបទេន។

បឋមំ។

២២៥០-១. ចាវារកជសារាទិន្តិ ឯត្ថ តុម្ពេកវចនំ។ “សំហារិមេសុ”តិ ឥមិនា
សមាធិករណត្តា ពហុវចនប្បសន្ត្តេ វចនវិបល្លាសេនេត្ថ
ឯកវចននិទ្ទេសោតិ ទដ្ឋញ្ចោ។ ចាវារោ ច កជសារោ ច តេ អាទិ យស្សាតិ
វិគ្គហោ, និទ្ធារណោ ចតំ ភុម្មំ។ ឯកកន្តិ និទ្ធារិតព្ពនិទស្សនំ។ ឯកមេវ ឯកកំ។
សំហារិមេសុ ចាវារាជីសុ អញ្ញាតវន្តិ អត្ថោ។ “ចាវារោតិ កោជវាទយោ”តិ
វទន្តិ។ កជសារោតិ កដាយេវ។ អាទិ-សន្នេន អត្ថវិទ្យា សយនាវហំ សព្វំ
សន្តណ្ហាតិ។ តេនេវាតិ យំ អត្ថតំ, តេនេវា។ ចារុបិទ្វា សចេ យា បនទ្វេ សហោវ
និបជ្ជន្តិ, តាសំ ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច អត្ថរណាចារុវណាកិច្ចេ

ឯកស្សៈ និទ្ទិដ្ឋត្តា ឯកស្សៈ អន្តស្សៈ អត្តរណញ្ចា ឯកស្សៈ អន្តស្សៈ ចារុបនញ្ចា
វិញ្ញាយតិ។ យថាហ “សំហារិមាណំ ចារុវត្តរណាកដសារកាធិនំ ឯកំ អន្តំ
អត្តវិច្ឆា ឯកំ ចារុបិច្ឆា តុវដ្ឋន្តនមេតំ អធិវចន”ន្តិ (ចា.ចិ. អដ្ឋ. ៩៣៧)។

ឯកស្សី ឯកត្តរណោ វា ឯកចារុវណោ វា និបដ្ឋនេ សតិ តាសំ ទិដ្ឋំ ភិក្ខុនីនំ
ទុក្ខជន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ ទិកទុក្ខជំ វុត្តន្តិ “នាទត្តរណាចារុវណោ
ឯកត្តរណាចារុវណាសញ្ញា... បេ... វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិ (ចា.ចិ. ៩៣៩)
វុត្តំ ទុក្ខជទ្វយំ។

២២៥២. វវត្តានំ និទស្សត្វាតិ មជ្ឈេ កាសាវំ វា កត្តរយដ្ឋី វា អន្តមសោ
កាយពន្ធនម្យំ បេចត្វា និបដ្ឋន្តិ, អនាបត្តិតិ អត្តោ។ សេសំ សមុដ្ឋានាធិវិជានំ។
អាទិនាតិ ឥមស្មីយេវ វគ្គេ បឋមសិក្ខាបទេន។ តុល្យន្តិ សមាណំ។

ទុតិយំ។

២២៥៣. អញ្ញិស្សា ភិក្ខុនិយា។ អជាសុក្ការណាតិ អជាសុក្ករណាហេតុ។
អនាបុច្ឆាតិ អនាបុច្ឆិត្វា។ តស្សា បុរតោ ច ចង្គមនាទយោ យទិ ករេយ្យ, ឯវំ
ករោន្តិយា ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ ចង្គមនាទយោតិ ឯត្ថ អាទិ-
សន្ថេន “តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បតិ ឧទ្ទិសតិ វា ឧទ្ទិសាបេតិ វា
សដ្ឋាយំ វា ករោតី”តិ (ចា.ចិ. ៩៤៣) បទភាជនេ វុត្តានំ សង្គហោ។

២២៥៤. និវត្តនាណំ គណនាយាតិ ចង្គមន្តិយា ចង្គមស្ស ឧភយកោជី បត្វា
និវត្តន្តិយា និវត្តនគណនាយ។ បយោគតោយេវាតិ បយោគគណនាយេវ,
ឥរិយាបថបរិវត្តនគណនាយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទោសាតិ ចាចិត្តិយាបត្តិយោ។

២២៥៥. បទានំ គណនាវសាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ យថាហ
“បទានិគណនាយា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩៤៣)។ តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ ឧបសម្បជ្ជាយ
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បជ្ជសញ្ញាតិ វិកប្បត្តយស្ស វសេន
ចាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។ សេសាយាតិ អនុបសម្បជ្ជាយ។

២២៥៦. ន ច អជាសុកាមាយាតិ អាបុច្ឆិទ្វា តស្សា ភិក្ខុនិយា បុរោ
ចន្តមនាទីនិ ករោន្តិយា អនាបត្តិតិ យោជនា។

២២៥៧. ក្រិយាក្រិយន្តិ ចន្តមនាទិករណំ កិរិយំ។ អាបុច្ឆាយ អករណំ
អកិរិយំ។ ចាបមាទសន្តិ អកុសលចិត្តំ។

តតិយំ។

២២៥៨-៩. អនន្តរាយាតិ វក្ខមាទេសុ រាជន្តរាយាទីសុ ទសសុ អន្តរាយេសុ
អញ្ញាតរហិតា ភិក្ខុនិ។ ទុក្ខិតន្តិ គិលានំ។ យថាហ “ទុក្ខិតា នាម គិលានា
វុច្ឆតិ”តិ (ចាចិ. ៩៤៨)។ សហជីវិនិទ្ធិ សន្ធិវិហារិនី។ យថាហ “សហជីវិនិ នាម
សន្ធិវិហារិនី វុច្ឆតិ”តិ។ អញ្ញាយ វា ឧបជ្ជាបេយ្យាតិ អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា,
សិក្ខមាធាយ, សាមណេរិយា វា គិហិនិយា វា ឧបជ្ជានំ ន កាវាបេយ្យ។
ឧបជ្ជេយ្យ សយម្បិ វាតិ យា ឧបជ្ជានំ ន កវេយ្យ។ ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេ វាតិ “នេវ
ឧបជ្ជេស្សមិ, ន ឧបជ្ជាបនាយ ឧស្សុក្កំ ករិស្សាមី”តិ ធុរេ ឧស្សាហេ
និក្ខិត្តមត្តេយេវ។ តស្សាតិ ឧបជ្ជាយាយ។

អន្តេវាសិនិយា វាបីតិ បព្ពដ្ឋាឧបសម្បទាធម្មនិស្សយវសេន ចតុត្ថិធាសុ
អន្តេវាសិនីសុ អញ្ញាតរាយ។ ឥតរាយាតិ អនុបសម្បជ្ជាយ។

២២៦០. គិលានាយាតិ សយំ គិលានាយ។ “គវេសិត្វា អលភន្តិយា”តិ
បទច្នៃនោ, អញ្ញំ ឧបជ្ឈាយិកំ បរិយេសិត្វា អលភមាណាយាតិ អត្ថោ។
“អាបនាសុ ឧម្ពុត្តិកាជីន”ន្តិ បទច្នៃនោ។ កាថាពន្ធរសេន វណ្ណាលោចាបិ
នដ្ឋព្ពោ។ អាបនាសូតិ តថាវុបេ ឧបទ្កវេ សតិ។ ធុរនិក្ខេបនោទយន្តិ
ធុរនិក្ខេបសមុជ្ឈានំ។ យទេត្ថ វត្ថុត្ថំ, តំ ហេជ្ឈា វុត្ថមេវ។

បតុត្ថំ។

២២៦១-២. បុគ្គលិកស្ស អត្តាយត្ថបរាយត្ថវសេន អនិយមិតត្តា “សក”ន្តិ
ឥមិនា និយមេតិ។ សកំ បុគ្គលិកន្តិ អត្តនោ បុគ្គលិកំ។ ទត្វាតិ ឯត្ថ
“ភិក្ខុនិយា”តិ សេសោ។ សកវាជន្តិ បរិវត្តកម្មាវកវាជសហិតំ។ ឧបស្សយន្តិ
គេហំ។ ទ្វារាជីសូតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន គព្ពបមុខានំ សង្កហោ, និទ្ធារណោ ចេតំ
ភុម្មំ។ ពហ្វុនិប័តិ និទ្ធារេតព្ពនិទស្សនំ។ ពហ្វុនិបិ ទ្វារាជិ វា ពហ្វុ គព្ព វា ពហ្វុនិ
បមុខានិ វា។ តន្តិ យស្ស ឧបស្សយោ ទិដ្ឋោ, តំ ភិក្ខុនី។ និក្ខឿន្តិយាតិ
អតិក្កាមេន្តិយា។ តស្សាតិ យា និក្ខឿន្តិ, តស្សា។

២២៦៣. ឯត្តាតិ និក្ខឿន្តិ ឯវ សេវ នយោតិ “បយោគគណនាយ
អាបត្តិ”តិ ទស្សីតនយោ។ ឯត្ថ បយោគោ នាម អាណាបនំ, ឥមិនា
“ឯកាយាលាត្តិយា អនេកេសុ ទ្វារេសុ អតិក្កាមិតេសុបិ ឯការ អាបត្តិ
ហោតិ”តិ ឯវមាទិកំ អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយំ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩៤៣, ៩៥២ អត្ថតោ
សមាទំ) សង្កណ្ឌាតិ។

២២៦៤. តេសុ វិនិច្ឆយេសុ ឯកំ វិនិច្ឆយវិសេសំ ទស្សេតុមាហា “ឯត្ថការ
ឥមំ ទ្វារា”តិ អាទិ។ ទ្វារគណនាយ អាបត្តិយោ ទ្វារគណនាបត្តិយោ។

២២៦៥. អកវាជម្ហាតិ អកវាជពន្ធតោ ឧបស្សយា និក្ខត្តនិយា ទុក្ខជន្តិ
យោជនា។ សេសាយាតិ អនុបសម្បជ្ជាយ។ តិកទុក្ខជន្តិ អនុបសម្បជ្ជាយ
ឧបសម្បជ្ជសញ្ញាយ, វេមតិកាយ, អនុបសម្បជ្ជសញ្ញាយ ច វសេន
តិកទុក្ខជំ។ ឧភិទ្ធពន្តិ ឧបសម្បជ្ជានុបសម្បជ្ជានំ។ បរិក្ខារេស្វតិ បត្តបិវរាទិសុ
បរិក្ខារេសុ។ សព្ពត្តាតិ សព្ពេសុ បយោគេសុ, និក្ខត្តិយមាទេសុ,
និក្ខត្តិបិយមាទេសុ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២២៦៦. ឯត្ថ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ សមុដ្ឋានាទិវិនិច្ឆយេន សហ សេសំ
វិនិច្ឆយជាតំ អសេសេន សព្ពប្បការេន សង្ឃិការិហារស្មា
និក្ខត្តនិសិក្ខាបទេន សមំ មតំ “សទិស”ន្តិ សល្លក្ខិតន្តិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

២២៦៧. ធរដ្ឋតិ “យា បនភិក្ខុនី សំសដ្ឋាវិហារេយ្យ គហបតិនា វា
គហបតិបុត្តន វា”តិអាទិមាតិកាយ (ចាចិ. ៩៥៦) និទ្ទិដ្ឋេ ធរដ្ឋសិក្ខាបទេ។ ឥធ
វុត្ថព្ពន្តិ ឥមស្មី វិនយវិនិច្ឆយេ កថេតព្ពំ។ អវិជ្ជស្ស សិក្ខាបទេនាតិ
អវិជ្ជសិក្ខាបទេន។ វិនិច្ឆយោតិ សមុដ្ឋានាទិកោ។

ធរដ្ឋំ។

២២៦៨. សាសង្កសម្មតេតិ ឯត្ថ “សប្បជិកយេ”តិ សេសោ។ ឧភយម្បិ ហេដ្ឋា
វុត្ថត្ថមេវ។ អន្តោរដ្ឋេតិ យស្ស វិជិតេ វិហារតិ, តស្សេវ រដ្ឋេ។ សាសង្កសម្មតេ
សប្បជិកយេ អន្តោរដ្ឋេ សត្តនវិនា ចារិកំ ចរន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តិ សិយាតិ
យោជនា។

២២៦៩. ឯវំ ចរន្តិយា សកាមកដ្ឋានេ តាមន្តវប្បវេសេ ច អតាមកេ អវញ្ញោ
អន្ធមោជនេ ច វិនយញ្ញាណិកុត្តា ចាចិត្តិយនយោ ចាចិត្តិយាបត្តិវិធានក្កមោ
ព្រោយ្យោ ញាតញ្ញោតិ យោជនា។

២២៧០. សហ សត្តន ចរន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។ ខេមដ្ឋានេ ចរន្តិយា,
អាបនាសុ វា ចរន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២២៧១. អដ្ឋមេ នវមេ វាបីតិ “យា បន ភិក្ខុនី តិរោវដ្ឋេ” តិអាទិកេ (ចាចិ.
៩៦៦) អដ្ឋមសិក្ខាបទេ ច “យា បន ភិក្ខុនី អន្តោវស្សំ ចារិកំ ចវេយ្យ,
ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. ៩៧០) វុត្តនវមសិក្ខាបទេ ច។ អនុត្តានំ ន វិជ្ជតិ, សព្វំ
ឧត្តានមេវ, តស្មា ឯត្ថ មយា ន វិចារីយតីតិ អធិប្បាយោ។

អដ្ឋមនវមាទិ។

២២៧២. “យា បន ភិក្ខុនី វស្សុវុត្តា ចារិកំ ន បក្កមេយ្យ អន្តមសោ
ធម្មញ្ញាយោជនាទិបិ, ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. ៩៧៤) វុត្តសិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ
ទស្សេតុមាហា “ចាចិត្តិ” តិអាទិ។ អហំ ន គមិស្សមិ ន បក្កមិស្សមីតិ
ធុរនិក្ខេបេ កតេ ចាចិត្តិ តិ យោជនា។ តថាតិ ចាចិត្តិ។

២២៧៣. វស្សុវុត្តាយ បវាវេត្វា អន្តមសោ បញ្ច យោជនាទិ គន្ធិំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ
អបិ-សទ្ធស្ស សម្ភារនត្ថតំ ទស្សេតុមាហា “ធម្ម” តិអាទិ។ ឥធម ឥមស្មី
អនាបត្តិវាវេ ធម្ម យោជនេសុ យទត្តិ វត្ថុពុំ, តំ កិន្ត ធាម សិយា, នត្តិ កិញ្ចា
វត្ថុពុំន្តិ អត្ថោ។ បវាវេត្វា ធម យោជនាទិ គន្ធិយា អនាបត្តិភាវោ
អវុត្តសិទ្ធាវាតិ ធិបេតិ។

២២៧៤. តីលិ យោជនាទិ។ តេនេវាតិ យេន គតា, តេនេវ មគ្គេន។ អញ្ជេន មគ្គេនាតិ គតមគ្គតោ អញ្ជេន បថេន។

២២៧៥. ធនវិទេ អន្តរាយស្មី សតីតិ វគ្គមាទេសុ អន្តរាយេសុ អញ្ញតរស្មី សតិ។ តស្ស អនាបត្តិតិ យោជនា។ អាបទាស្មតិ អដ្ឋាទិការណេន កេនចិ បលិតុទ្ធាទិការវស្មីតាសុ អាបទាសុ។ គិលានាយាតិ សយំ គិលានាយ។ ទុតិយាយ ភិក្ខុនិយា អលាភេ វា អបក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។

២២៧៦. រាជា ច ចោរា ច អមនុស្សា ច អគ្គិ ច តោយញ្ច វាឡា ច សរីសតា ចាតិ វិគ្គហោ។ មនុស្សាតិ ឯត្ថ គាថាពន្ធរសេន បុព្វបទលោថោ “លាពូនិ សីទន្តិ” តិអាទីសុ (ជា. ១.១.៧៧) វិយ។ ជីវិតញ្ច ព្រហ្មចរិយា ច ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តិ សមាហារទ្ធទ្កេ សមាសោ, តស្ស ជីវិតព្រហ្មចរិយស្ស។ អន្តរាយា វេ អន្តរាយិកា។ ឯតេសំ ធនន្នំ អញ្ញតរស្មី អបក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។ យថាហា “អន្តរាយេតិ ធនវិទេ អន្តរាយេ។ ‘បរំ គច្ឆិស្សមី’ តិ និក្ខន្តា, នទិបូរោ បន អាគតោ, ចោរា វា មគ្គេ ហោន្តិ, មេយោ វា ឧដ្ឋាតិ, និវត្តិតុំ វេជ្ជតី” តិ (ចាបិ. អដ្ឋ. ៩៧៦)។

២២៧៧. អបក្កមនំ អក្រិយំ។ អនាទិរិយេន អាបជ្ជនតោ អាហា “ទុក្ខវេទន” តិ។

ធនមំ។

តុវត្ថុវគ្គោ ចតុត្ថោ។

២២៧៨-៨០. រាជាការន្តិ រញ្ជោ កីឡនយរំ។ ចិត្តាការន្តិ កីឡនចិត្តសាលំ។ អាវាមន្តិ កីឡនឧបវនំ។ កីឡយ្យានន្តិ កីឡនត្ថាយ កតំ ឧយ្យានំ។ កីឡាវាចិត្តិ

ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ចាឡិយំ (ចា.ចិ. ៩៧៩) ចោក្ខរណី វុត្តា, សា បន សព្វដលាសយានំ
កិឡាយ កតានំ ឧបលក្ខណាវសេន វុត្តាតិ អាហា “កិឡាវាបិ”ន្តិ, កិឡនត្ថាយ
កតវាបិន្តិ អត្ថោ។ “នាណការ”ន្តិ វេទំ យថាវុត្តបទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។
សព្វសង្កាហិកវសេន “តានិ”តិ វុត្តំ។ នាណការំ រាជាគារំ ចិត្តាគារំ អាហមំ
កិឡយ្យានំ វា កិឡាវាបិ ទដ្ឋុ គប្បន្តិនំ តានិ សព្វានិ ឯកតោ ទដ្ឋុ គប្បន្តិនំ តាសំ
ភិក្ខុនំ បទេ បទេ ទុក្ខជំ មុនិនា និទ្ធិដ្ឋន្តិ យោជនា។

បញ្ចប័តិ រាជាគារាទិនិ បញ្ចបិ។ ឯកាយេវ ចាចិត្តិ អាបត្តិ បរិធិបិតាតិ
យោជនា។ តំ តំ ទិសាកាគំ គន្ធា បស្សន្តិ ចេ, ចាដេក្កាបត្តិយោ
បយោគគណនាយ សិយុន្តិ យោជនា។

២២៨០. គមនពាហុល្លេន អាបត្តិពាហុល្លំ បកាសេត្វា
គីវាបរិវត្តនសង្ខាតេន បយោគពាហុល្លេនាបិ អាបត្តិពាហុល្លំ បកាសេតុមាហា
“បយោគពហុតាយាបិ, ចាចិត្តិពហុតា សិយា”តិ។ សព្វត្ថាតិ យត្ថ ភិក្ខុនិយា
ចាចិត្តិយំ វុត្តំ, តត្ថ សព្វត្ថ។

២២៨២. “អវសេសោបិ អនាបត្តិ”តិ បទច្រេនោ។ អនាបត្តិ ច កថាមគ្គោ ច
អនាបត្តិកថាមគ្គោ, តេសំ វិនិច្ឆយោ អនាបត្តិកថាមគ្គវិនិច្ឆយោ, “អនាបត្តិ
អាហមេ បិតា បស្សតី”តិអាទិកោ (ចា.ចិ. ៩៨០) អនាបត្តិវិនិច្ឆយោ ច
អដ្ឋកថាគតោ (ចា.ចិ. អដ្ឋ. ៩៨០) អវសេសវិនិច្ឆយោ ចាតិ អត្ថោ។ “អាហមេ
បិតា”តិ ឯតេន អដ្ឋារាហេ រាជាគារាទិនិ ករោន្តិ, តានិ បស្សន្តិយា អនាបត្តិ
អយមនាបត្តិវារោ ទស្សិតោ។ ឯតេនេវ អន្តោអាហមេ តត្ថ តត្ថ គន្ធា នច្ចាទិនិ
វិយ រាជាគារាទិនិបិ បស្សិតុំ លភតីតិបិ សិទ្ធិ។ អាទិ-សទ្ធន “បិណ្ឌាចាតាទិនំ
អត្ថាយ គប្បន្តិយា មគ្គេ ហោន្តិ, តានិ បស្សតិ, អនាបត្តិ។ រញ្ជោ សន្តិកំ កេនចិ
ករណីយេន គន្ធា បស្សតិ, អនាបត្តិ។ កេនចិ ឧបទុតា បរិសិត្វា បស្សតិ,

អនាបត្តិ"តិ ឯតេ អនាបត្តិវាវា សង្កហិតា។ ធម្មទស្សន...បេ... សហាតិ
សមុដ្ឋានាទិណវិនិច្ឆ័យេន សហា ធម្មទស្សនសិក្ខាបទសទិសោវ។

បឋម។

២២៨៣. មានតោ បមាណតោ អតីតា អបេតា មាណសីតា, អាសន្និ, តំ។
វាឡេហិ ឧបេតោ វាឡុបេតោ, បល្លង្គោ, តំ។ “អាសន្និ នាម អតិក្កន្ធប្បមាណា
វុច្ចតិ”តិ វចនតោ ហេដ្ឋា អដ្ឋនិយា វឡុកិហត្ថតោ ឧច្ចតរចាទោ
អាយាមចតុរស្សោ មញ្ចបីបរិសេសោ អាសន្និ នាម សមចតុរស្សានំ
អតិក្កន្ធប្បមាណានម្បិ អនុញ្ញាតត្ថា។ “បល្លង្គោ នាម អាហារិមេហិ វាឡេហិ
កតោ”តិ (ចាចិ. ៩៨៤) វចនតោ បមាណយុត្តោបិ ឯវុចោ ន វដ្ឋតិ។ អាហារិត្វា
យថានុបដ្ឋានេ បេតេតព្វវាឡុរចានិ អាហារិមវាឡុ នាម,
សំហារិមវាឡុរូបយុត្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ មាណសីតំ អាសន្និ វា វាឡុបេតំ បល្លង្គំ វា
សេវន្តំ អភិនិសីទន្តំ, អភិនិបដ្ឋន្តំ ញា យាសំ ភិក្ខុនំ សត្តា ចាចិត្តិយាបត្តិ
អាហា។

២២៨៤. តាសំ និសីទនស្សាបិ និបដ្ឋនស្សាបិ បយោគពាហុល្លវសេន
ចាចិត្តិយានំ គណនា ហោតិ ឥតិ ឯវុច្ចដ្ឋា ឯវុ អយំ គណនា អច្ចន្តយសេន
អនន្តបរិវារេន ភកវតា វុត្តាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ឥន្ទ្រវន្តិ និចាតសមុទាយោ,
ឥតិ-សន្ទោ និទស្សនេ, ឯវុ-សន្ទោ ឥទមត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ។

២២៨៥. ចាទេ អាសន្និយា ធម្មាតិ អាសន្និយា ចាទេ បមាណតោ
អធិកដ្ឋាននិទ្ទនេន ធម្មា។ បល្លង្គស្ស ចាទេ វាឡុកា បល្លង្គវាឡុកា, តេ ហិត្វា
អបនេត្វា, អនាបត្តិ តិ សេវន្តំ អនាបត្តិ។

ទុតិយំ។

២២៨៦-៧. ធន្ទន្តិ ខោមាទីនំ ធន្ទំ, និទ្ទារណោ សាមិវចនំ។ អញ្ញាតំ សុត្តន្តិ
និទ្ទារិតត្ថនិទស្សនំ។ ហត្ថាតិ ហត្ថេន, ករណាត្ថេ ចេតំ និស្សក្កវចនំ។ អញ្ញាតន្តិ
ហត្ថាយាមេន អាភឡិតំ។ តស្មិន្តិ តស្មី អញ្ញាតេ សុត្តប្បនេសេ។ តក្កម្ពិតិ
កន្តនស្វចិម្ពិតិ។ វេបិតេតិ បលិវេបិតេ។

សុត្តកន្តនតោ សត្តបុព្វបយោគេស្វតិ សុត្តកន្តនតោ បុព្វេសុ
កប្បាសវិចិននាទិសត្តបយោគេសុ។ ហត្ថវារតោតិ ហត្ថវារគណនាយ។
យថាហ “កប្បាសវិចិននំ អាទិ កត្វា សត្តបុព្វបយោគេសុ ហត្ថវារគណនាយ
ទុក្កជ”ន្តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ៩៨៨)។

២២៨៨. កន្តិតំ សុត្តន្តិ បឋមមេវ កន្តិតំ ទសិកសុត្តានិ។ បុន កន្តន្តិយាតិ
កោដិយា កោដិ សង្ឃាដេត្វា បុន កន្តន្តិយា។

តតិយំ។

២២៨៩. តណ្ហាលានំ កោដ្តនំ តុ អាទិ កត្វា គិហ្មានំ វេយ្យាវច្ឆំ ករោន្តិយា
សត្តបុព្វបយោគេសុ ទុក្កជន្តិ យោជនា។

២២៩០. យាគុអាទិស្វតិ និច្ឆាទេតព្ពេសុ តទាធារាទិ ភាជនាទិ គណេត្វាវ
ចាចិត្តិ បរិទីបយេ, ខដ្ឋកាទីសុ រូបានំ គណនាយ ចាចិត្តិ បរិទីបយេតិ
យោជនា។ យាគុអាទិស្វតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន ភត្តស្វចាទីនំ សង្កហោ។
ខដ្ឋកាទីស្វតិ អាទិ-សន្ទេន មច្ឆមំសាទិឧត្តរិកង្គានំ សង្កហោ។

២២៩១. “សចេបិ មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តិ, យំ កិញ្ចិ ពីជនី វា សម្មជ្ឈនិទណ្ឌំ វា
កាវាបេត្វា វេយ្យាវច្ឆករដ្ឋានេ ឋបេត្វាវ យំ កិញ្ចិ បចិត្តំ វដ្ឋតិ”តិ អដ្ឋកថាគតំ
វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “សចេ”តិអាទិ។ សចេតិ ឯត្ថ “មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តិ”តិ

សេសោ។ អត្តនោ ឯវមាគតានំ មាតាបិតុនម្បិ កិត្យោ កម្ពំ អកាវេត្វា កិត្យោ
កម្ពំ កាតុំ នវដ្ឋតីតិ យោជនា។ អបិ-សន្នោ សម្ភារំនេ, តេន អញ្ជោសំ កថាយេវ
នត្ថិតិ ធិបេតិ។

២២៩២-ក. សង្ឃស្ស យាគុចានេ វេយ្យាវច្ឆំ ករោន្តិយា អនាបត្ថិតិ
យោជនា។ “សង្ឃកត្តបី” តិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនោ វេយ្យាវច្ឆករស្ស
វាតិ សម្ពន្ធា។ យថាហ “យាគុចានេតិ មនុស្សេហិ សង្ឃស្សត្ថាយ ករិយមាណេ
យាគុចានេ វា សង្ឃកត្ត វា តេសំ សហាយិ កកាវេន យំ កិត្យោ បចន្តិយា
អនាបត្ថិ។ ចេតិយបូជាយ សហាយិ កា ហុត្វា គន្ធមាលាធិនិ បូជេតិ, វដ្ឋតី” តិ
(ចាចិ. អដ្ឋ. ៩៩ក)។

ចតុត្ថំ។

២២៩២. “យា បន ភិក្ខុនី ឯហាយេយ្យ ឥមំ អធិករណំ វ្ទបសមេហី” តិ
វុច្ឆមាតា ‘សាធូ’ តិ បដិស្សណ៍ត្វា សា បច្ឆា អនន្តរាយិ កិនី នេវ វ្ទបសមេយ្យ ន
វ្ទបសមាយ ឧស្សុក្កំ ករេយ្យ, ចាចិត្តិយ” តិ (ចាចិ. ៩៩៥) សិក្ខាបទស្ស វិនិច្ឆយំ
ធស្សេតុមាហា “ចាចិត្តិ ធុរនិក្ខេបេ” តិអាធិ។ ធុរនិក្ខេបេតិ ន ធានិ តំ
វ្ទបសមេស្សមិ, អញ្ញាហិ វា ន វ្ទបសមាបេស្សមី” តិ ឯវំ ធុរស្ស ឧស្សាហស្ស
និក្ខេបេ ចាចិត្តិតិ យោជនា។ ចីវរសិព្ពនេ យថា បញ្ចាហបរិហារោ លព្ពតិ, ឥធន
បន តថា ឯកាហម្បិ បរិហារោ ន លព្ពតីតិ យោជនា។

២២៩៥. សេសន្តិ “ធុរំ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា វិនិច្ឆនន្តិ អាបត្ថិ អាបដ្ឋិត្វាវ
វិនិច្ឆនាតី” តិអាធិកំ វិនិច្ឆយជាតំ។ តត្ថ ចីវរសិព្ពនេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ
យោជនា។

បញ្ចមំ។

២២៩៦-៧. យា បនកិត្តិនី គិហ្មានំ វា សហធម្មិកេ ឋេបេត្វា អញ្ញេសំ
បរិញ្ញាជកបរិញ្ញាជិកានំ វា ទន្តចោនោទកំ វិនា អញ្ញំ យំ កិញ្ចំ អន្លោហារណីយំ
ខាទនីយំ, កោជនីយំ វា កាយេន វា កាយបដិពោទេន វា និស្សត្តិយេន វា ទនាតិ,
តស្ស ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២២៩៨-៩. ឥធិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ មុនិណ ទន្តកដ្ឋោទកេ ទុក្ខដំ វុត្តន្តិ
យោជនា។ យា បនកិត្តិនី កាយាទីហិ សយំ ន ទេតិ អញ្ញេន ទាបេតិ, តស្ស ច
កាយាទីហិ អទត្វា ភូមិយំ និក្ខិបិត្វា ទេន្តិយាបិ យា ពាហិរលេបំ វា ទេតិ,
តស្ស បិ ឧម្ពត្តិកាយ ច ន ទោសោ អនាបត្តិតិ យោជនា។

ធម្មំ។

២៣០០-១. អារសេជីវវន្តិ “ឧតុនិយោ ភិក្ខុនិយោ បរិភុញ្ញន្ត” តិ ទិន្នំ ជីវវំ។ យា
ភិក្ខុនី យំ “អារសេជីវវ” ន្តិ និយមិតំ ជីវវំ, តំ ចតុត្ថេ ទិវសេ ជោវិត្វា អន្តមសោ
ឧតុនិយោ សាមណោរាយ វា អទត្វា សេច បរិភុញ្ញេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ
យោជនា។ តិកចាចិត្តិយំ សិយាតិ “អនិស្សន្និតេ អនិស្សន្និតសញ្ញា... បេ....
វេមតិកា... បេ.... និស្សន្និតសញ្ញា បរិភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ.
១០០៦) វុត្តំ ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣០២-៣. តស្មី ជីវវេ និស្សន្និតេ អនិស្សន្និតសញ្ញាយ វា វេមតិកាយ វា
តស្ស ភិក្ខុនិយោ ទិកទុក្ខដំ វុត្តន្តិ យោជនា។ អញ្ញេសំ ឧតុនិទំ អភាវេ អទត្វាបិ
បរិភុញ្ញន្តិយា អនាបត្តិ។ បុន បរិយយេតិ បុន ឧតុនិវារេ យថាកាលំ
បរិភុញ្ញន្តិយា អនាបត្តិ។ អន្តិទ្ធិជីវវាទិនញ្ច អនាបត្តិ យោជនា។ បរិយយេតិ
គាថាពន្ធវេសេន រស្សត្តំ។ អន្តិទ្ធិជីវវាទិន្នំ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន ទន្ធិជីវវាទិនំ

សង្គ័ហោ។ អាបធាសុប័តិ មហាគ្បដីរំ សរីរតោ មោចេត្វា សុប្បដិសាមិតម្បិ
ចោរាហារន្តិ, ឯវរូចាសុ អាបធាសុ បរិភុញ្ញន្តិយា អនាបត្តិតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២៣០៤. សកវាជកំវិហារន្តិ កវាជពន្ធវិហារំ, ធូរកវាជយុត្តំ
សុគុត្តសេនាសនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ រក្ខនត្ថាយ អនត្វាតិ “ឥមំ ជគ្គយ្យាសី”តិ ឯវំ
អនាបុច្ឆិត្វា។

២៣០៥-៦. “ហោតិ ចាចិត្តិយំ តស្ស, ចារិកំ បក្កមន្តិយា”តិ វុត្តមេវ
បកាសេតុមាហ “អត្តនោ កាមតោ”តិអាទិ។ អត្តនោ កាមតោតិ អត្តនោ
វសនកកាមតោ។ តថា ឥតរស្សាតិ អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបំ
ឧបចារំ។ តន្តិអាទិបទត្ថយេ ភុម្មតេ ឧបយោគវចនំ វេទិតព្ពំ។ បរិក្ខិត្តស្ស
វិហារស្ស បរិក្ខេបេ បឋមេន បទេន សមតិក្កន្ធទុក្កដំ, តថា ឥតរស្ស
អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស តស្មី ឧបចារេ អតិក្កន្ធទុក្កដំ។ ទុតិយេន បទេន
បរិក្ខេបេ, ឧបចារេ សមតិក្កន្ធមត្តេ ចាចិត្តិតិ យោជនា។

២៣០៧. អកវាជពន្ធនស្មី កវាជពន្ធវិហារេ តថា អនិស្សន្នន្តិយា
ទុក្កដំ បរិធិបិតំ។ ជគ្គិកំ អលភន្តិយាតិ ឯត្ថ “បរិយេសិត្វា”តិ សេសោ។ ជគ្គិកន្តិ
វិហារបដិជគ្គិកំ។

២៣០៨. អាបធាស្វតិ រដ្ឋភិដ្ឋន្តេ អាវាសេ ធម្មេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវរូចាសុ
អាបធាសុ។ គិលានាយាតិ វិចីភេទំ កាតុំ អសមត្ថាយាតិ។

អដ្ឋមំ។

២៣០៩-១០. ហត្ថិ ច អស្សោ ច រថោ ច ហត្ថិអស្សរថា, តេ អាទិ យេសំ តេ
ហត្ថិអស្សរថាធម្មោ, តេហិ។ អាទិ-សន្នេន ធនុ ថវុតិ បទទ្ធយំ គហិតំ។
សំយុត្តន្តិ យថាវុត្តហិ ហត្ថិអស្សាទិបទេហិ សំយោជិតំ, “ហត្ថិនំ សិប្បំ
ហត្ថិសិប្បំ”ន្តិអាទិនា កតសមាសន្តិ អត្ថោ, “ហត្ថិសិប្បំ អស្សសិប្បំ រថសិប្បំ
ធនុសិប្បំ ថវុសិប្បំ”ន្តិ ឯវំ វុត្តំ យំ កិញ្ចិ សិប្បន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ហត្ថិសិក្ខាទិសិប្បំ
សន្តិបកោ គន្តោ វច្ឆរាជកានំ អភេនោបចារេន ឯវំ វុត្តោតិ គហិតតំ។ តេនេវ
វុត្តតិ “បទាទិនំ វសេនិទា”តិ។ បរុបយាតកំ មន្តាគធម្មោគប្បភេទកំ កិញ្ចិតិ
បរេសំ អន្តរាយករំ ខិលនវសីករណសោសាបនាទិភេទំ អាជព្ពណាមន្តញ្ច
វិសយោគាទិប្បភេទកញ្ច យំ កិញ្ចិ សិប្បន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ ច ខិលនមន្តោ នាម ធារុសារខិលំ មន្តេត្វា បថវិយំ បវេសេត្វា
មារណាមន្តោ។ វសីករណាមន្តោ នាម បរំ អត្តនោ វសេ វត្តាបនកមន្តោ។
សោសាបនកមន្តោ នាម បរសរីរំ វសាទិទាតុក្ខយេន សុក្ខភារំ
ចាបនកមន្តោ។ អាទិ-សន្នេន វិទេស្សនាទិមន្តានំ សន្តិហោ។ វិទេស្សនំ នាម
មិត្តានំ អញ្ញាមញ្ញស្ស វេរិភាវាទាទនំ។ ឥធ ឥមស្មី សាសនេ យា ភិក្ខុនី
ហត្ថិ... បេ.... កិញ្ចិ យស្ស កស្សចិ សន្តិកេ បទាទិនំ វសេន បរិយាបុណោយ្យ
អជ្ជិយេយ្យ ចេ, តស្សា ចាទិត្តិយំ ហោតិតិ យោជនា។

២៣១១. លេខេតិ លិខិតសិប្បេ។ ធារណាយ ចាតិ ធារណាសត្តេ, យស្មី
វុត្តនយេន បដិបជ្ជន្តា ពហ្វនិបិ គន្តានិ ជារេន្តិ។ គុត្តិយាតិ អត្តនោ វា បរេសំ វា
គុត្តត្ថាយ។ បរិត្តេសុ ច សព្ពេស្វតិ យក្ខបរិត្តោរាជ្យាទិសព្ពេសុ បរិត្តេសុ ច។

នវមំ។

២៣១២. ធនមេតិ “យា បន ភិក្ខុនី តិវច្ឆានវិជ្ជំ វាចេយ្យ, ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. ១០១៨) សមុទ្ទិដ្ឋេ ធនមសិក្ខាបទេ។ ឥទំ ធនមសិក្ខាបទំ។

ធនមំ។

ចិត្តាការវគ្គោ បញ្ចមោ។

២៣១៣. សភិក្ខុកំ អារាមន្តិ យត្ថ ភិក្ខុ រុក្ខមូលេបិ វសន្តិ, តំ បទេសំ។
ជាតិទ្វាតិ “សភិក្ខុក” ត្ថិ ជាតិទ្វា។ យំ កិញ្ចឹតិ ភិក្ខុំ វា សាមណេរំ វា អារាមិកំ វា
យំ កិញ្ចឹ។

២៣១៤-៥. “សភិក្ខុកោ នាម អារាមោ យត្ថ ភិក្ខុ រុក្ខមូលេបិ វសន្តិ” តិ
(ចាចិ. ១០២៥) វចនតោ អាហា “សចេ អន្តមសោ” តិ អាធិ។ យា បន ភិក្ខុនី
អន្តមសោ រុក្ខមូលស្សបិ អនាបុច្ឆា សចេ បរិក្ខេបំ អតិក្កាមេតិ, តស្ស បឋមេ
ចាទេ ទុក្ខជំ, អបរិក្ខតេ តស្ស វិហារស្ស ឧបចារោក្កមេ វាបិ ភិក្ខុនិយា ទុក្ខជំ,
ទុតិយេ ចាទេ អតិក្កាមិតេ ចាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៣១៦. អភិក្ខុកេ អារាមេ សភិក្ខុតិ សញ្ញាយ ឧភោសុបិ
សភិក្ខុកាភិក្ខុកេសុ អារាមេសុ ជាតកម្ព្លាយ សញ្ញាតវិចិត្តិច្ឆាយ,
វេមតិកាយាតិ អត្តោ។ តស្ស អាបត្តិ ទុក្ខជំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣១៧. សីសានុលោកិកា យា ភិក្ខុនី គច្ឆតិ, តស្ស ច អនាបត្តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។ ឯវមុបរិមិ។ តា ភិក្ខុនិយោ យត្ថ សន្និបតិកា ហោន្តិ,
តាសំ សន្និកំ “គច្ឆាមី” តិ គច្ឆតិ។ យថាហា “យត្ថ ភិក្ខុនិយោ បឋមតរំ បរិសិទ្ធា
សជ្ឈាយំ វា ចេតិយវន្តនាធិនិ វា ករោន្តិ, តត្ថ តាសំ សន្និកំ គច្ឆាមីតិ គន្តំ
វដ្ឋតី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១០២៧)។

២៣១៨. “សន្តំភិក្ខុអនាបុច្ឆា” តិ វេទនេនេវ អភិក្ខុកំ អារាមំ កិញ្ចិ
អនាបុច្ឆា បរិសន្តិយា អនាបត្តិ ធិបិតំ ហោតិ។ អារាមមជ្ឈតោ វា មគ្គោ
ហោតិ, តេន គច្ឆន្តិយាបិ។ អាបនាសូ តិ យេន កេនចិ ឧបទុតា ហោតិ,
ឯវុចាសុ អាបនាសុ បរិសន្តិយា។

បឋម។

២៣២០. អក្កោសេយ្យា តិ ធនន្តំ អក្កោសវត្ថុនំ អញ្ញាតវេន សម្មា, បរម្មា
វា អក្កោសេយ្យ វា។ បរិភាសេយ្យ វា តិ ភយ’មស្ស ឧបទំសេយ្យ វា។
តិកចាចិត្តិយន្តិ “ឧបសម្មន្នេ ឧបសម្មន្នសញ្ញា... បេ... វេមតិកា... បេ...
អនុបសម្មន្នសញ្ញា អក្កោស តិ វា បរិភាស តិ វា, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ
(ចាចិ. ១០៣១) តិកចាចិត្តិយំ វុត្ថំ។ សេសេតិ អនុបសម្មន្នេ។ តិកទុក្កជំ តស្ស
ហោតិ តិ យោជនា។

២៣២១. “បុរក្ខត្វា” តិ អាធិសុ យំ វត្ថុតំ, តំ “អភិសេយ្យា” តិ (ចាចិ. ៨៧៥)
វុត្ថសិក្ខាបទេ វុត្ថនយមេវ។

ទុតិយំ។

២៣២២-៣. សង្ឃន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ។ បរិភាសេយ្យា តិ “ពាលា ឯតា, អព្យត្តា
ឯតា, នេតា ជានន្តិ កម្មំ វា កម្មនោសំ វា កម្មវិបត្តិ វា កម្មសម្មត្តិ វា” តិ (ចាចិ.
១០៣៥) អាគតនយេន បរិភាសេយ្យា តិ អត្ថោ។ ឥតរាយា តិ ឯតុ ឧបយោគត្ថេ
ករណាវចនំ។ ឯកំ ភិក្ខុនិ វា សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ វា តថេវ ឥតរំ អនុបសម្មន្តំ
វា បរិភាសន្តិយា តស្ស ទុក្កជំ បរិធិបិតន្តិ យោជនា។

តតិយំ។

២៣២៤-៦. យា និងមន្ត្រីបង្គោលណា ឧកោហិ គណៈកោដនសិក្ខាបទេ (ចាចិ. ២១៧-២១៩), បង្គោលសិក្ខាបទេ (ចាចិ. ២៣៨-២៣៩) ច វុត្តលក្ខណា, តាហិ ឧកោហិ និងមន្ត្រីបង្គោលណាហិ យា ច ភិក្ខុនី សចេ និងមន្ត្រីតាហិ វា បង្គោលតាហិ វា ភវេយ្យ, សា បុរេភត្តំ យាគុញ្ញ យាមកាលិកាធិកាលិកត្ថយញ្ច បេបេត្វា យំ កិញ្ចិ អាមិសំ យាវកាលិកំ អដ្ឋោហារណត្ថាយ បដិគ្គណ្ហាតិ ចេ, តស្ស គហណេ ធុក្កដំ សិយា, អដ្ឋោហារវសេន ឯត្ថ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ ចាចិត្តិ បរិទិបិតាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ច និងមន្ត្រីតា ឆាម “បញ្ចន្តំ កោដនានំ អញ្ញតវេន កោដនេន និងមន្ត្រីតា” តិ គណៈកោដនសិក្ខាបទេ វុត្តលក្ខណា។ បង្គោលណា ច “បង្គោលតា ឆាម អសនំ បញ្ញាយតិ, កោដនំ បញ្ញាយតិ, ហត្ថចាសេ បិតោ អភិហរតិ, បដិគ្គហោ បញ្ញាយតិ” តិ បង្គោលសិក្ខាបទេ វុត្តលក្ខណាតិ វេទិតញ្ច។

២៣២៧. កាលិកានិ ច តីលោវាតិ យាមកាលិកាធិនិ តីលិ កាលិកានិ ឯវ។

២៣២៨-៩. និងមន្ត្រីតបង្គោលតាទំ ទិទ្ធិ សាធារណបត្តិ ធស្សេត្វា អនាបត្តិ ធស្សេតុមាហា “និមន្តិតា” តិអាធិ។ ឥធម ឥមស្មី សាសនេ យា បន ភិក្ខុនី និងមន្ត្រីតា អប្បវាទិកា សចេ យាគុំ បិវតិ, វដ្តតិ អនាបត្តិតិ អត្ថោ។ សាមិកស្សាតិ យេន និងមន្ត្រីតា, តស្ស និងមន្ត្រីសាមិកស្សេវ។ អញ្ញកោដនន្តិ យេន និងមន្ត្រីតា, តតោ អញ្ញស្ស កោដនំ។ សចេ សា ភុញ្ញតិ, តថា វដ្តតិ យោជនា។

កាលិកានិ ច តីលោវាតិ យាមកាលិកាធិនិ តីលិ កាលិកានេវ។ បច្ចយេ សតិ បិចាសាធិបច្ចយេ សតិ។

២៣៣០. ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស ឥទំ សមុជ្ឈានំ អន្ធានេន តុល្យន្តិ យោជនា។
បវរិតាយ, អប្បវរិតាយ វា និមន្តិតាយ វសេន កិរិយាកិរិយតំ ទស្សេតុមាហា
“និមន្តិតា”តិអាទិ។ និមន្តិតា បន សាមិកំ អនាបុច្ឆា ភុញ្ញតិ ចេ, តស្ស វសេន
ឥទំ សិក្ខាបទំ កិរិយាកិរិយំ ហោតិ។ ឯត្ថ ភុញ្ញនំ ក្រិយំ។ សាមិកស្ស
អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។

២៣៣១. “កប្បិយំ ការាបេត្វា”តិអាទិ បវរិតមេវ សន្ធាយាហា។ យាយទិ
បរិភុញ្ញតិ, តស្ស ច ចាចិត្តិ សិយា កិរិយតោ ហោតីតិ យោជនា។ សិយាតិ
អវស្សំ។ បវរណសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន កប្បិយំ ការេត្វា វា អការាបេត្វា វា
បរិភុញ្ញន្តិយា តស្ស បរិភោគេនេវ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អវស្សំ អាបត្តិ
ហោតីតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថំ។

២៣៣២. “យា បន ភិក្ខុនី កុលមជ្ជវិនិ អស្ស, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ១០៤៣)
ឥមស្ស សិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “ភិក្ខុនីន”ន្តិអាទិ។ កុលសន្តិកេ
ភិក្ខុនីនំ អវល្លំ វទន្តិយា ចាចិត្តិ តិ សម្ពុន្នោ, កុលស្ស សន្តិកេ “ភិក្ខុនិយោ
ទុស្សីលា ចាបធម្មា”តិ ភិក្ខុនីនំ អវល្លំ ភាសន្តិយាតិ អត្ថោ។ កុលស្សវល្លានំ
វាបីតិ “តំ កុលំ អស្សន្តំ អប្បសន្ន”ន្តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ កុលស្ស អវល្លំ អគុណំ
វទន្តិយា ចាចិត្តិ តិ សម្ពុន្នោ។

២៣៣៣. សន្តំ ភាសន្តិយា ទោសន្តិ អមជ្ជរាយិត្វា កុលស្ស វា ភិក្ខុនីនំ វា
សន្តំ ទោសំ អាទិនំ កថេន្តិយា។

បញ្ចមំ។

២៣៣៤-៥. ឱវាទនាយកោតិ អដ្ឋហិ គរុធម្មហិ ឱវាទំ នេន្តោ។ វស្សំ
ឧបគច្ឆន្តិយាតិ វស្សំ វសន្តិយា។

២៣៣៦. ភិក្ខុតិ ឱវាទនាយកា ភិក្ខុ។

ធម្មំ។

២៣៣៨. យា សា ភិក្ខុនី វស្សំ វុត្តា បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ វុត្តា តតោ
អនន្តរំ ឧភតោសឿ្យ ភិក្ខុនិសឿ្យ ច ភិក្ខុសឿ្យ ច “ឆាហំ បវាវេស្សមី”តិ ធុរំ
និក្ខិបតិ ចេតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២៣៤០. ឱវាទាធិនមត្តាយាតិ អដ្ឋគរុធម្មស្សវនាធិនមត្តាយ។ អាទិ-សទ្ធន
ឧចោសថបុច្ឆនបវារណានំ គហណំ។

២៣៤២. ឱវាទាធិនមត្តាយ អគមនេន អក្រិយំ។ កាយិកន្តិ កាយកម្មំ។

អដ្ឋមំ។

២៣៤៣. “អនុទ្ធមាសំ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុសឿ្យតោ ទ្វេ ធម្មា បច្ឆាសីសិតញ្ញា
ឧចោសថបុច្ឆនញ្ញា ឱវាទូបសង្កមនញ្ញា, តំ អតិក្កាមេន្តិយា ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ.
១០៥៩) ឥមស្មី សិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “ន យាចិស្សមី”តិអាទិ។ តំ
ឧត្តានត្ថមេវ។

នវមំ។

២៣៤៦-៧. បសាខោ នាម នាគិយា ហេដ្ឋា, ជាណាមណ្ឌលានំ ឧបរិ
បទេសោ។ តថា ហិ យស្មា វុត្តស្ស សាខារិយ ឧភោ ឡ បភិដ្ឋិត្វា គតា, តស្មា
សោ បសាខោតិ វុច្ចតិ, តស្មី បសាខេ។ សញ្ញាតន្តិ ឧដ្ឋិតំ។ គណ្ណានិ យំ កិញ្ចិ
គណ្ណំ។ វុធិតន្តិ យំ កិញ្ចិ វណំ។ សង្ឃំ វាតិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វា។ គណំ វាតិ
សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ វា។ ឯកេនាតិ ឯត្ថ “បុរិសេនា”តិ សេសោ, សហេត្ថ ឥទំ
ករណាវចនំ។ យថាហ “បុរិសេន សទ្ធិ ឯកេនេកា”តិ។ បុរិសោតិ ច
មនុស្សបុរិសោវ គហេតញ្ចោ។

ដោវាតិ ឯត្ថ អាទិ-អត្ថ វត្ថុមាណេន ឥតិ-សទ្ធទេន “អាសិម្បាបេយ្យ វា
ពន្លាបេយ្យ វា មោចាបេយ្យ វា”តិ (ចាចិ. ១០៦៣) សិក្ខាបទាគតានំ ឥតរេសំ
តិណ្ណំ សង្កណ្ឌានតោ “អាសិម្ប ពន្ល មោចេហិ”តិ អាណាត្តិត្ថយំ សង្កហិតំ។
តេនេវ វុត្តតិ “ឧក្កជាតិ ចាចិត្តិយោ ធម៌ ចា”តិ។

យា បន ភិក្ខុនិ បសាខេ ជាតំ គណ្ណំ វា វុធិតំ វា សង្ឃំ វា គណំ វា អនាបុដ្ឋិត្វា
ឯកេន បុរិសេន ឯកិកា “ភិន្ទ ជាលេហិ ដោវ អាសិម្ប ពន្ល មោចេហិ”តិ សញ្ញានិ
កាតញ្ញានិ អាណាបេតិ, តស្ស ធម៌ ឧក្កជាតិ, កតេសុ ភិន្ទនាធិសុ ធម៌ កិច្ចេសុ
តស្ស ធម៌ ចាចិត្តិយោ ហោន្តិតិ យោជនា។

២៣៤៨-៩. ឯត្ថាតិ គណ្ណា វា វណេ វា។ “យំ កាតត្ថំ អត្ថិ, តំ សត្ថំ ត្វំ
ករេហិ”ឥតិ សេច ឯវំ យា អាណាបេតិ តិ យោជនា។ តស្ស ឯកាយ
អាណាបនវាចាយ ធម៌ ឧក្កជាតិ ច ចាចិត្តិយ ឬក្កញ្ចេតិ ទ្វាទសាបត្តិយោ សិយុន្តិ
យោជនា។

២៣៥០. អាបុដ្ឋិត្វា វាតិ សង្ឃំ វា គណំ វា អាបុដ្ឋិត្វា។ ធុតិយន្តិ ធុតិយិ កំ។
វិញ្ញំ ធុតិយំ គហេត្វាបិ វាតិ យោជនា។

ធនបម្រ។

អាវាមវគ្គោ ធនដ្ឋោ។

២៣៥៣. “គណបរិយេសនាទិស្នី”ន្តិ វត្តព្កេ ធន្ទានុវក្ខនត្ថំ និគ្គហិតាកមោ។
គត្តិនិទ្ធិ អាបន្នសត្ថំ, កុច្ឆិបវិជ្ជសត្តន្តិ អត្ថោ។ វុដ្ឋាបេន្តិយាតិ ឧបសម្បទេន្តិយា។
កម្មវាចាហិតិ ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ។

២៣៥៤. កម្មវាចាយ ឱសានេតិ តតិយកម្មវាចាយ បរិយោសានេ,
យ្យការប្បត្តេតិ អត្ថោ។ គត្តិនិសញ្ញាយ ន ច គត្តិនិយាតិ អគត្តិនិយា
គត្តិនិសញ្ញាយ ច។ ឧភោ សញ្ញាតកម្ម្លាយាតិ ឧភោសុ សមុប្បន្នសំសយាយ,
គត្តិនិយា, អគត្តិនិយា ច វេមតិកាយាតិ អត្ថោ។ កាថាពន្ធវសេនេត្ត សុ-
សន្និលោចោ។ តថា វុដ្ឋាបេន្តិយា ឧបជ្ឈាយាយ អាបត្តិ ទុក្ខដំ ហោតីតិ
យោជនា។ អាចរិនិយា តស្សាតិ ឧបជ្ឈាយា គត្តិនី វុដ្ឋាបេតិ, តស្សា កម្មវាចំ
សាវេន្តិយា អាចរិនិយា ច។ គណស្សាតិ ឧបជ្ឈាយាចរិនីហិ អញ្ញស្ស
ភិក្ខុនិគណស្ស ច។ តថា ទុក្ខដំ ធិបិតន្តិ យោជនា។

២៣៥៥. “ទ្វីសុ អគត្តិនិសញ្ញាយា”តិ បទច្នេនោ។ ទ្វីស្វតិ គត្តិនិយា,
អគត្តិនិយា ច។

បឋមំ។

២៣៥៦. ទុតិយេតិ “យា បន ភិក្ខុនី ចាយន្តិ វុដ្ឋាបេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ.
១០៧៣) សិក្ខាបទេ។ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ ចាយន្តិ នាម មាតា វា ហោតិ ឆាតិ វាតិ
អយំ វិសេសោ។

ទុតិយំ។

២៣៥៨. យា បនកិត្តិនិទ្ទេ វស្សានិ ធនុ ធម្មេសុ អសិក្ខិតសិក្ខំ សិក្ខមាណំ
សចេ វុដ្ឋាបេយ្យ, ចាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ ទ្វេ វស្សានិ បវារណាសេន
ទ្វេ សំវច្ឆរានិ។ ធនុ ធម្មេស្វតិ ចាណាតិចាតាវេរមណីអាទិសុ
វិកាលភោជនាវេរមណីបរិយោសានេសុ ធនុ ធម្មេសុ។ អសិក្ខិតសិក្ខន្តិ
“ចាណាតិចាតាវេរមណី ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កម្ម សមាទានំ
សមាទិយាមី” តិអាទិនា (ចាចិ. ១០៧៩) នយេន អនាទិន្នសិក្ខាបទំ វា ឯវំ
សមាទិយិត្វាបិ កុបិតសិក្ខំ វា។ សិក្ខមាណំ តេសុ ធនុ ធម្មេសុ សិក្ខនតោ វា តេ
វា សិក្ខាសម្ពាតេ ធម្មេ មាណនតោ ឯវំ លទ្ធាមំ អនុបសម្បន្នំ។ វុដ្ឋាបេយ្យាតិ
ឧបសម្បទេយ្យ។ អាបត្តិ សិយាតិ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ
កម្មវាចាបរិយោសានេ ចាចិត្តិ អាបត្តិ សិយា, ចាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៣៥៩. “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។
ធម្មកម្មេ វេមតិកា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ
អធម្មកម្មសញ្ញា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ ឯវំ ធម្មកម្មេ សត្តនា
តិកចាចិត្តិយំ វុត្តំ។ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។
អធម្មកម្មេ វេមតិកា អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា
វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចាចិ. ១០៨២) ឯវំ អធម្មេ បន កម្មស្មី សត្តនា
តិកទុក្ខជំ ធិបិតំ។

២៣៦០. អខណ្ឌតោ ខណ្ឌំ អកត្វា។

២៣៦១. សចេ ឧបសម្បទាបេក្ខា បព្ពដ្ឋាយ សង្ឃិវស្សបិ ហោតិ, តស្ស
ឥមា ធន សិក្ខាយោ ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កមនីយា បទាតត្តា, ឥមា អទត្វា ន
ការយេ នេវ វុដ្ឋាបេយ្យាតិ យោជនា។

តតិយំ។

២៣៦២. ចតុត្ថ នត្ថំ វត្តព្ពន្ធិ វត្តមានវិសេសតោ អញ្ញំ វត្តព្ពំ នត្ថិតិ
យថាវុត្តនយមេវាតិ អធិប្បាយោ។ “ឥធា”តិអាទិនា ឥមស្មី សិក្ខាបទេ
លព្ពមានវិសេសំ ធស្សេតិ។ ឥធិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ សង្ឃេន សម្មតំ តំ សិក្ខាមាណំ
វុជ្ជាបេន្តិយា ភិក្ខុនិយា អនាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៦៣. ទ្វេ វស្សានិ ធនុ ធម្មេសុ សិក្ខិតសិក្ខាយ សិក្ខាមាណាយ
ភិក្ខុនិសង្ឃេន ឧបសម្បទតោ បឋមំ ព្រាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ យា
វុជ្ជានសម្មតិ ធាតព្វា ហោតិ, សា វុជ្ជានសម្មតិ សចេ បឋមំ អធិន្ទា ហោតិ។
តត្ថ តស្មី ឧបសម្បទមាឡិកេបិ បធាតព្វាយេវាតិ យោជនា។

២៣៦៤. តតិយញ្ចាតិ តតិយសិក្ខាបទញ្ចោ។ ចតុត្ថញ្ចាតិ ឥទំ
ចតុត្ថសិក្ខាបទញ្ចោ។ បឋមេន សមំ ព្រាយ្យន្តិ បឋមេន សិក្ខាបទេន
សមុជ្ជានាទិនាវិនិច្ឆយេន សមាទន្តិ ញាតព្ពំ។ ចតុត្ថំ បទ សិក្ខាបទំ
វុជ្ជាបទសម្មតិ អនាបេត្វា វុជ្ជាបទវិសេន ក្រិយាក្រិយំ ហោតិ។

ចតុត្ថំ។

២៣៦៥. គិហិកតត្ថិ បុរិសន្តរគតំ, បុរិសសមាគមប្បត្តន្តិ អត្ថោ។
បរិបុណ្ណាទ្វាទសវស្សា បរិបុណ្ណា ឧត្តរបទលោបេន។ កិញ្ចាបិ ន ទោសោតិ
យោជនា។ វុជ្ជាបេន្តិយាតិ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា ឧបសម្បទេន្តិយា។

២៣៦៦. សេសន្តិ វុត្តំ។ អសេសេន សព្ពសោ។

បញ្ចមំ។

២៣៦៨. ទុក្ខតំ សហជីវិនិច្ឆ័យ ឯត្ថ “សិក្ខាបទ”ន្តិ សេសោ។ តុវដ្ឋកវគ្គស្មី
“ទុក្ខតំ សហជីវិនិច្ឆ័យ”ន្តិ ឥមេហិ បទេហិ យុត្តំ យំ សិក្ខាបទំ វុត្ថំ, តេន
សិក្ខាបទេន អដ្ឋមំ សមំ ព្រាយ្យំ, នវិសេសតាវិសេសោ នត្ថិតិ យោជនា។
អដ្ឋមន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី សហជីវិនិច្ឆ័យ វុដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ វស្សានិ នេវ អនុគ្គណ្ហោយ្យ ន
អនុគ្គណ្ហាបេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ១១០៨) វុត្ថសិក្ខាបទំ។ តត្ថ សហជីវិនិច្ឆ័យ
សន្ធិវិហារិនី។ នេវ អនុគ្គណ្ហោយ្យាតិ សយំ ឧទ្ទេសាធិហិ នានុគ្គណ្ហោយ្យ។ ន
អនុគ្គណ្ហាបេយ្យាតិ “ឥមិស្សា អយ្យេ ឧទ្ទេសាធិនិ ទេហី”តិ ឯវំ ន អញ្ញាយ
អនុគ្គណ្ហាបេយ្យ។ ចាចិត្តិយន្តិ ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេ ចាចិត្តិយំ។

អដ្ឋមំ។

២៣៦៩. យា កាចិ ភិក្ខុនី វុដ្ឋាបិ តបវត្ថិនី ទ្វេ វស្សានិ នានុតន្តោយ្យ ចេ,
តស្សា ចាចិត្តិ បរិយាបុតា កចិតាតិ យោជនា។ វុដ្ឋាបេត្ថិតិ វុដ្ឋាបិតា, បវត្ថេតិ
សុសិក្ខាបេត្ថិតិ បវត្ថិនី, វុដ្ឋាបិតា ច សា បវត្ថិនី ចាតិ វុដ្ឋាបិ តបវត្ថិនី,
ឧបជ្ឈាយាយេតំ អធិវចនំ, តំ, ឧបជ្ឈាយំ។ នានុតន្តោយ្យាតិ ធុរេណ, មត្តិកាយ,
ទន្តកជ្ជេន, មុខោទកេនាតិ ឯវំ តេន តេន ករណីយេន ឧបជ្ឈោយ្យ។

២៣៧០. “ទ្វេ វស្សានិ អហំ នានុតន្តិស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិត្តបតិ ចេ, ឯវំ ធុរេ
និក្ខិត្តមត្តស្មី បន តស្សា ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

២៣៧១. យា បន ភិក្ខុនី ឧបជ្ឈាយំ ពាលំ វា អលង្កិ វា នានុតន្តិតិ, តស្សា,
គិលានាយ វា អាបទាសុ វា ឧម្មត្តិកាយ វា នានុតន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។

២៣៧២. អនុបដ្ឋានេន ហោតីតិ អាហា “អក្រិយំ វុត្ថ”ន្តិ។

នវមំ។

២៣៧៣-៥. យា កាចិ ភិក្ខុនី សហជីវិនី សទ្ធិវិហារិនី វុដ្ឋាបេត្វា
ឧបសម្មាទេត្វា តំ គហេត្វា អន្តមសោ ធម្មញ្ញយោជនានិបិ ន គន្ធូយ្យ ន ចញ្ញំ
អាណាបេយ្យ “ឥមំ, អយ្យេ, គហេត្វា គន្ធា” តិ អញ្ញញ្ញ ន និយោជេយ្យ ចេ, ធុវេ
និក្ខិត្តមត្តស្មី “ន ធានិ គច្ឆិស្សមិ, អញ្ញញ្ញ គហេត្វា គន្ធី ន និយោជេស្សមី” តិ
ឧស្សាហេវិស្សជ្ឈមត្ត តស្ស ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

អន្តរាយស្មី សតិ វា ទុតិយំ អលកន្តិយា វា អាបនាសុ វា គិលានាយ វា
ឧម្មត្តិកាយ វា ន ធានោតិ យោជនា។

ធនមំ។

គព្ពិនិវគ្គោ សត្តមោ។

២៣៧៦. គិហិកតេហិ តីហោវាតិ អនន្តរេ គព្ពិនិវគ្គោ គិហិកតបទយុត្តេហិ
បញ្ចមនជ្ឈសត្តមេហិ តីហោវ សិក្ខាបទេហិ។ សទិសានីតិ ឥធ
វីសតិវស្សវចនញ្ច កុមារិក្ខតវចនញ្ច តត្ថ ទ្វាទសវស្សវចនញ្ច
គិហិកតវចនញ្ច វេបេត្វា អវសេសេហិវិនិច្ឆយេហិ យថាគ្គមំ សទិសានេវាតិ។

២៣៧៧. មហូបបទាតិ មហា ឧបបទោ យាសំ សិក្ខមាធានំ តា
មហូបបទា។ ឧបបទំ នាម បទានមេវ យុដ្ឋតិ, ន អត្តានន្តិ “យាស” ន្តិ អញ្ញបទេន
សិក្ខមាធានិបទានំ គហណំ, សទ្ធិត្តានមគេទោបចារស្ស បន ឥច្ឆិតត្តា
សិក្ខមាធបទគហិតានមេត្ត គហណំ វេទិតព្ពំ, មហាសិក្ខមាធាតិ វុត្តំ ហោតិ។
អាទិតោតិ ឯត្ថ “វុត្តា” តិ សេសោ, គព្ពិនិវគ្គោ តិស្សន្តំ គិហិកតានំ បុរិមេសុ
តតិយចតុត្ថសិក្ខាបទេសុ អាគតា ទ្វេ សិក្ខមាធាតិ អត្តោ។ គិហិកតាយ
“បរិបុណ្ណាទ្វាទសវស្ស” តិ ច កុមារិក្ខតាយ “បរិបុណ្ណាវីសតិវស្ស” តិ ច
វស្សវសេន នាធាករណស្ស វុត្តត្តា តាហិ ជ្ជិហិ មហាសិក្ខមាធាយ

វិស្សវសេនេវ នាណករណំ ទស្សេតុមាហ “គតាវីសតិវស្សតិ, វិញ្ញាតញ្ញា
វិការិណ”តិ, អតិក្កន្តវីសតិវស្ស មហាសិក្ខមាណាម ហោតីតិ អត្ថោ។

២៣៧៨. តាទ្វេ មហាសិក្ខមាណា សចេ គិហិគតាវា ហោន្តុ, ន ច
បុរិសគតាវា ហោន្តុ, សម្មតិអាទិសុ កម្មវាចាយ “សិក្ខមាណា”តិ វត្ថុញ្ញាតិ
យោជនា។ ឯត្ថ ច សម្មតិ នាម ញ្ញាតិទុតិយាយ កម្មវាចាយ កាតញ្ញាយ
សិក្ខាយ សម្មតិ ចេវ វុជ្ជានសម្មតិ ច។ អាទិ-សន្នេន ឧបសម្បទាកម្មំ គហិតំ។

២៣៧៩. ឥមាសំ ទិដ្ឋំ សម្មតិទានាទិសុ ញ្ញាតិយា ច កម្មវាចាយ ច វត្ថុញ្ញំ
ទស្សេត្វា ឥទានិ អវត្ថុញ្ញំ ទស្សេតុមាហ “ន តា”តិអាទិ។ តា ឯតា ឧកោបិ
មហាសិក្ខមាណា “កុមារិភូតា”តិ វា តថា “គិហិគតា”តិ វា កម្មវាចាយ ន
វត្ថុញ្ញា យស្មា, តស្មា ឯវំ វត្ថុំ ន វដ្តតីតិ យោជនា។ “ន វត្ថុញ្ញា”តិ ឥមិណ តថា ចេ
កម្មវាចា វុច្ចយ្យ, តំ កម្មំ កុប្បតីតិ ជីបេតិ។ ឥធ បន-សន្នោ យស្មា-បទត្ថោតិ
តទត្ថវសេន យោជនា ទស្សិតា។

២៣៨០. សម្មតិន្តិ សិក្ខមាណសម្មតី។ ទសវស្សយាតិ ឯត្ថ “គិហិគតាយា”តិ
សេសោ។ យថាហ - “គិហិគតាយ ទសវស្សកាលេ សិក្ខាសម្មតី ទត្វា
ទ្វាទសវស្សកាលេ ឧបសម្បទា កាតញ្ញា”តិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១១១៩)។ សេសាសុប័តិ
ឯកាទសវស្សកាលេ ទត្វា តេវសវស្សកាលេ កាតញ្ញា, ទ្វាទស, តេវស,
ចុទ្ទស, បន្ទវស, សោឡស, សត្តវស, អដ្ឋាវសវស្សកាលេ សិក្ខាសម្មតី ទត្វា
វីសតិវស្សកាលេ កាតញ្ញាតិ ឯវំ អដ្ឋាវសវស្សបរិយញ្ញាសុ សេសាសុប័
សិក្ខមាណាសុ។ អយំ នយោតិ “សម្មតិយា ទិដ្ឋសំវច្ឆរតោ អាគាមិនិ ទុតិយេ
សំវច្ឆរេ ឧបសម្បទេតញ្ញា”តិ អយំ នយោ។ តេនេវ វុត្ថំ “ឯកាទសវស្សកាលេ
ទត្វា តេវសវស្សកាលេ កាតញ្ញា”តិអាទិ។

២៣៨១. “កុមារិក្ខតា”តិបិ “គិហិកតា”តិបិ វត្ថុំ វដ្តតីតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តាតិ
យោជនា។

២៣៨២. យា បន បរិបុណ្ណាវិសតិវស្សា សាមណេវី “កុមារិក្ខតា”តិ វុត្តា, សា
កម្មវាចាយ “កុមារិក្ខតា”ឥន្ទ្រេវ វត្ថុញ្ច, អញ្ញថា បន នវត្ថុញ្ច “គិហិកតា”តិ វា
“បុរិសន្តរកតា”តិ វា នវត្ថុញ្ចតិ យោជនា។ យថាហ “កុមារិក្ខតា បន
‘គិហិកតា’តិ នវត្ថុញ្ច, ‘កុមារិក្ខតា’ឥន្ទ្រេវ វត្ថុញ្ច”តិ។

២៣៨៣. ឯតា តុ បន តិស្សោបីតិ មហាសិក្ខមាណ គិហិកតា,
កុមារិក្ខតាតិ វុត្តា បន ឯតា តិស្សោបី។ អបិ-សន្នេន គិហិកតា កុមារិក្ខតា ទេ
សកសកនាមេនាបិ វត្ថុំ វដ្តតីតិ ជីវេតិ។ “កុមារិក្ខតសិក្ខមាណាយា”តិ
ចាឡិយំ អវុត្តត្ថា នវដ្ឋតីតិ កោចិ មញ្ញេយ្យាតិ អាហ “ន សំសយោ”តិ។ តថា
វត្ថុញ្ចតាហេតុនស្សនត្ថមាហ “សិក្ខាសម្មតិទានតោ”តិ។

បឋមទុតិយតតិយានិ។

២៣៨៤-៥. យា បន ភិក្ខុនី ឧនទ្វាទសវស្សាវ ឧបសម្បទាវសេន
អបរិបុណ្ណាទ្វាទសវស្សា ឯវ សយំ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា បរិ សិក្ខមាណំ សចេ
វុដ្ឋាបេតិ, បុព្វេ វុត្តនយេនេវ
គណបរិយេសនាទិទុតិយានុស្សាវនបរិយោសានេសុ អាបន្នានំ ទុក្ខដានំ
អនន្តរំ កម្មវាចានំ ឱសានេ តតិយានុស្សាវនាយ យ្យតារប្បត្តាយ តស្សា
ចាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។

ចតុត្ថំ។

២៣៨៦. បញ្ចមេតិ “យា បន ភិក្ខុនី បរិបុណ្ណាទ្វាទសវស្សា សង្ឃេន
អសម្មតា វុដ្ឋាបេយ្យ, ចាចិត្តិយ” ត្ថិ (ចាចិ. ១១៤២) សិក្ខាបទេ។
កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវសេន តិសមុដ្ឋានំ។ ក្រិយាក្រិយត្ថិ វុដ្ឋាបនំ
កិរិយំ, សង្ឃសម្មតិយា អគ្គហណំ អកិរិយំ។

បញ្ចមំ។

២៣៨៧. សង្ឃេនាតិ ភិក្ខុនិសង្ឃេន។ ឧបបរិក្ខត្វាតិ អលង្គិកាវាទី
ឧបបរិក្ខត្វា។ អលំ តាវាតិ ឯត្ថ “តេ អយេ” តិ សេសោ។ វារីតាតិ ឯត្ថ “សាធូតិ
បដិស្សុណ្ហិត្វា” តិ សេសោ។ “អលំ តាវ តេ, អយេ, ឧបសម្មាទិតេនា” តិ វារីតា
“សាធូ” តិ បដិស្សុណ្ហិត្វា ឯត្ថ ឯតស្មី បវារណោ បច្ឆា ជ័យតិ “អហមេវ នូន
ពាលា, អហមេវ នូន អលង្គិដី” តិ អាទិនា អវល្លំ បកាសេតិ, ទោសតា
ចាចិត្តិយាបត្ថិ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៨៨. ធន្តទោសាទីហិ ករោន្តិយាតិ ឯត្ថ “បកតិយា” តិ សេសោ។
បកតិយា ធន្តទោសាទីហិ អគតិគមនេហិ និវារណំ ករោន្តិយា សចេ
ឧជ្ឈាយតិ, ន ទោសេតិ យោជនា។

ធន្តំ។

២៣៨៩-៩០. លទ្ធវេ បីវរេតិ សិក្ខាមាឆាយ “សចេ មេ ភ្ជុំ, អយេ, បីវរំ
ទស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សមី” តិ វត្ថុយាចិតេ តស្មី បីវរេ លទ្ធវេ។ បច្ឆាតិ
បីវរលាភតោ បច្ឆា។ អសន្តេ អន្តរាយិកេតិ ទសន្តំ អន្តរាយានំ អញ្ញាតវស្មី
អន្តរាយេ អវិជ្ជមានេ។ វុដ្ឋាបេស្សមិឆាហិត្ថិ អហំ តំ ន សមុដ្ឋាបេស្សមីតិ
ធុរនិក្ខេបនេ តស្ស ចាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៩១. ឥន្ទ្រី ឥន្ទំ សិក្ខាបទំ។ អវុជ្ជាបនេន អក្រិយំ។

សត្តមំ។

២៣៩២. អជ្ជមន្តិ “យា បនភិក្ខុនី សិក្ខមានំ ‘សចេ មំ តំ, អយ្យេ, ទ្វេ វស្សានិ អនុពន្ធិស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុជ្ជាបេស្សមី” តិអាទិ (ចាចិ. ១១៥៥) សិក្ខាបទំ។
នវមេតិ “យា បនភិក្ខុនី បុរិសសំសជ្ជំ កុមារកសំសជ្ជំ ចណ្ឌិ សោកាវាសំ សិក្ខមានំ វុជ្ជាបេយ្យ, ចាចិត្តិយ” តិ (ចាចិ. ១១៥៩) វុត្តសិក្ខាបទេ។ “វុត្តព្ពំ ធីត្ថំ” តិ ឥន្ទំ សទ្ធិត្ថវិសេសមន្តរេន វិនិច្ឆយស្ស សុវិញ្ញាយ្យត្តា វុត្តំ។ តេនេវាហា “ឧត្តានមេវិទ” តិ។

សទ្ធិត្ថោ បន ឯវំ វេទិតត្ថោ - បុរិសសំសជ្ជន្តិ បរិបុណ្ណវិសតិវស្សេន បុរិសេន អនុលោមិកេន កាយវចីកម្មេន សំសជ្ជំ។ កុមារកសំសជ្ជន្តិ ឡនវិសតិវស្សេន កុមារេន តថេវ សំសជ្ជំ។ ចណ្ឌិន្តិ កោធនំ។ សោកាវាសន្តិ សង្កេតំ កត្វា អាគច្ឆមាណា បុរិសានំ អត្តោ សោកំ បវេសេតីតិ សោកាវាសា, តំ សោកាវាសំ។ អថ វា ឃរំវិយ ឃរសាមិកា, អយម្បិ បុរិសសមាគមំ អលកមាណា សោកំ អារិសតិ, ឥតិ យំ អារិសតិ, ស្វាស្សា អាវាសោ ហោតីតិ សោកាវាសា។ តេនេវស្ស បទភាជនេ “សោកាវាសា នាម បវេសំ ទុក្ខំ ឧប្បាទេតិ, សោកំ អារិសតី” តិ (ចាចិ. ១១៦០) ទ្វេជា អត្តោ វុត្តោ។ ចាចិត្តិយន្តិ ឯវុបំ វុជ្ជាបេន្តិយា វុត្តនយេនេវ កម្មវាចាបរិយោសានេ ឧបជ្ឈាយាយ ចាចិត្តិយំ។

២៣៩៣. “ធីត្ថ អជាធីត្តិយា” តិ បច្ឆេទោ, សិក្ខមាណាយ បុរិសសំសជ្ជាធិការំ អជាធីត្តិយាតិ អត្តោ។

អជ្ជមនវមាណិ។

២៣៩៤. វិជាតមាតរា វា ជនកបិតរា វា សាមិនា បរិគ្គាហកសាមិនា វា
នាទុញ្ញាតំ ឧបសម្បទត្ថាយ អនុញ្ញាតំ តំ សិក្ខុមាណំ វុដ្ឋាបេន្តិយា តស្សា
ចាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៣៩៥. នភិក្ខុនាតិ ភិក្ខុនា ទ្វិក្ខត្ថំ ន បុច្ឆិតត្ថំ, សកិមេវ បុច្ឆិតត្ថន្តំ វុត្ថំ
ហោតិ។ យថាហ “ភិក្ខុនីហិ ទ្វិក្ខត្ថំ អាបុច្ឆិតត្ថំ បព្ពដ្ឋាកាលេ ច
ឧបសម្បទាកាលេ ច, ភិក្ខុនំ បន សកី អាបុច្ឆិតេបិ វុដ្ឋតី” តិ (ចាចិ. អដ្ឋ.
១១៦២)។

២៣៩៦-៧. អត្ថិតន្តិ អត្ថិការំ។ ចត្វហិ សមុដ្ឋាតិ, ចត្តារិ វា សមុដ្ឋានានិ
ឯតស្សាតិ ចតុសមុដ្ឋានំ។ កតមេហិ ចត្វហិ សមុដ្ឋាតីតិ អាហ “វាចតោ...បេ...
កាយវាចាទិតោបិ ចា” តិ។ កបំ វាចាទីហិ ចត្វហិ សមុដ្ឋាតិ? អញ្ញានកម្មាទីសុ
កេនចិទេវ ករណីយេន ខណ្ឌាសីមាយំ និសិដ្ឋា “បក្កោសថ សិក្ខុមាណំ, ឥដេវ នំ
ឧបសម្បទេស្សមា” តិ ឧបសម្បទេតិ, ឯវំ វាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ “ឧបស្សយតោ
បដ្ឋាយ ឧបសម្បទេស្សមី” តិ វត្ថា ខណ្ឌាសីមំ គច្ឆន្តិយា កាយវាចតោ
សមុដ្ឋាតិ។ ទ្វីសុបិ ហានេសុ បណ្ណាតី ជានិត្វា វីតិក្កមំ ករោន្តិយា វាចាចិត្តតោ,
កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ ឧបសម្បទានំ ក្រិយំ, អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។

ទសមំ។

២៣៩៨. ឯត្ថ ឥមស្មី សាសនេ យា ភិក្ខុនី ចារិវាសិកេន ធន្ទនានេន
សិក្ខុមាណំ សេវ វុដ្ឋាបេតិ, តស្សា ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ
ចារិវាសិកេន ធន្ទនានេនាតិ ចតុត្ថិដំ ចារិវាសិយំ បរិសចារិវាសិយំ,
រត្តិចារិវាសិយំ, ធន្ទចារិវាសិយំ, អដ្ឋាសយចារិវាសិយន្តិ។

តត្ថ បរិសចារិវាសិយំ នាម ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្និបតិកា
ហោត្តិ, អថ មេឃោ វា ឧដ្ឋហតិ, ឧស្សារណា វា ករិយតិ, មនុស្សា វា
អន្លោត្តរន្តា អាគច្ឆន្តិ, ភិក្ខុ “អនោកាសោ អយំ, អញ្ញាត្រ គន្ធាមា” តិ ធន្តំ
អវិស្សជ្ជេត្វាវ ឧដ្ឋហត្តិ។ ឥទំ បរិសចារិវាសិយំ។ កិញ្ចាបិ បរិសចារិវាសិយំ,
ធនុស្ស បន អវិស្សជ្ជត្តា កម្ពំ កាតុំ វដ្តតិ។

បុន ភិក្ខុ “ឧចោសថាធិនិ ករិស្សមា” តិ វត្ថី សន្និបតិកា “យាវ សព្វេ
សន្និបតន្តិ, តាវ ធម្មំ សុណីស្សមា” តិ ឯកំ អន្លេសន្តិ, តស្មី ធម្មកថំ
កថេន្តេយេវ អរុណោ ឧត្តច្ឆតិ។ សថេ “ចាតុទ្ទសិកំ ឧចោសថំ ករិស្សមា” តិ
និសិដ្ឋា, “បន្ទរសោ” តិ កាតុំ វដ្តតិ។ សថេ បន្ទរសិកំ កាតុំ និសិដ្ឋា, ចាជិបទេ
អនុចោសថេ ឧចោសថំ កាតុំ ន វដ្តតិ។ អញ្ញំ បន សង្ឃកិច្ចំ កាតុំ វដ្តតិ។ ឥទំ
បន វត្ថិចារិវាសិយំ នាម។

បុន ភិក្ខុ “កិញ្ចិទេវ អញ្ញាធិនសង្ឃកម្ពំ ករិស្សមា” តិ និសិដ្ឋា ហោត្តិ,
តត្រេកោ នក្ខត្តចាបកោ ភិក្ខុ ឯវំ វទតិ “អដ្ឋ នក្ខត្តំ ធារុណំ, មា ឥទំ កម្ពំ
ករោថា” តិ, តេ តស្ស វចនេន ធន្តំ វិស្សជ្ជេត្វា តត្រេវ និសិដ្ឋា ហោត្តិ, អថញ្ញោ
អាគន្ធា -

“នក្ខត្តំ បដិមាទេន្តំ, អត្តោ ពាលំ ឧបច្ឆកា” តិ។ (ជា. ១.១.៤៩) -

វត្វា “កី នក្ខត្តេន, ករោថា” តិ វទតិ។ ឥទំ ធនុចារិវាសិយញ្ចេវ
អន្លាសយចារិវាសិយញ្ច។ ឯតស្មី ចារិវាសិយេ បុន ធនុចារិសុទ្ធិ អនាហរិត្វា
កម្ពំ កាតុំ ន វដ្តតិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “ចារិវាសិកេន ធនុទានេនា” តិ។

ចាចិត្តិយំ សិយាតិ ឯវំ វុដ្ឋាបេន្តិយា វុត្តនយេនេវ កម្មវាចាបរិយោសានេ
ចាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្តោ។

២៣៩៩. ឆន្ទំ អវិហាយ វា អវិស្សន្នេត្វាវ អវុដ្ឋិតាយ បរិសាយ តុ
យថានិសិន្នាយ បរិសាយ វុដ្ឋាបេន្តិយា អនាបត្តិតិ យោជនា។ វា-សន្នោ
ឯវការត្ថោ។

ឯកាធសមំ។

២៤០០. ឆ្វាធសេតិ “យា បន ភិក្ខុនី អនុវស្សំ វុដ្ឋាបេយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ.
១១៧១) សិក្ខាបទេ។ តេរសេតិ “យា បន ភិក្ខុនី ឯកំ វស្សំ ទ្វេ វុដ្ឋាបេយ្យ,
ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ១១៧៥) សិក្ខាបទេ។

ឆ្វាធសមតេរសមាធិ។

កុមារិភូតវគ្គោ អដ្ឋមោ។

២៤០១. អគិលានាតិ ធន្តចាហនេន វ្យុបសមេតព្ពរោគរហិតា។ យថាហ
“អគិលានា នាម យស្ស វិនា ធន្តចាហនា ដាសុ ហោតិ”តិ។ ធន្តព្វា ឧចាហនា
ច ធន្តចាហនំ។ តត្ថ ធន្តំ វុត្ថលក្ខណំ, ឧចាហនា វក្ខមាណលក្ខណា។
ធារេយ្យាតិ ឧភយំ ឯកតោ ធារេយ្យ។ វិសុំ ធារេន្តិយា ហិ ទុក្ខជំ វក្ខតិ។

២៤០២. ទិវសន្តិ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ សចេ ធារេតីតិ យោជនា។

២៤០៣. កធុមាធិនីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន មហាវាលុកាធិនំ គហណំ។

២៤០៤. សចេ គច្ឆតីតិ សម្ពុត្ថោ។ ទិស្វា គច្ឆាទិកន្តិ ធន្តេ លក្ខនយោគ្គំ
នីចតវំ គច្ឆាទិកំ ទិស្វា។ អាទិ-សន្នេន គុម្ភាធិនំ គហណំ។ ទុក្ខជន្តិ
ឧចាហនមត្ថស្សេវ ធារណោ ទុក្ខជំ។

២៤០៥. អបនាមេត្វាតិ សីសតោ អបនាមេត្វា។ ឌុមុញ្ចិត្វាតិ ចាទតោ
ឌុមុញ្ចិត្វា។ ហោតិ ចាចិត្តិយន្តិ បុន ចាចិត្តិយំ ហោតិ។

២៤០៦. បយោគគណនាយេវាតិ ធន្តចាហនស្ស អបនេត្វា អបនេត្វា
ឯកតោ ធារណបយោគគណនាយ។ តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “អគិលានា
អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា, គិលានសញ្ញា ធន្តចាហនំ ធារេតិ, អាបត្តិ
ចាចិត្តិយស្ស” តិ (ចាចិ. ១១៨១) ឯវំ តិកចាចិត្តិយំ វុត្តំ។ “គិលានា
អគិលានសញ្ញា, គិលានា វេមតិកា, ធន្តចាហនំ ធារេតិ, អាបត្តិ ទុក្កជស្ស” តិ
(ចាចិ. ១១៨២) ឯវំ ទ្វិកទុក្កជំ តថេវ វុត្តន្តិ សម្ពុទ្ធោ។

២៤០៧. យត្ថ ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនិយោ វា និវេសន្តិ, តស្មី អារាមេ វា ឧបចារេ វា
អបរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស ឧបចារេ វា។ អាបនាស្វតិ រដ្ឋភេទាធិអាបនាសុ។

បឋមំ។

២៤០៨. ភិក្ខុនិយាតិ ឯត្ថ “អគិលានាយា” តិ សេសោ, ចាទេន គន្ធី
សមត្ថាយ អគិលានាយ ភិក្ខុនិយាតិ អត្ថោ។ យថាហ “អគិលានា នាម
សក្កោតិ បទសា គន្ធី” តិ (ចាចិ. ១១៨៧)។ យានំ នាម រថាធិ, តំ ហេដ្ឋា
វុត្តស្សបមេវ។

២៤០៩. អាបនាស្វតិ រដ្ឋភេទាធិអាបនាសុ។ ធន្តចាហនសិក្ខាបទេ អារាមេ,
អារាមូបចារេ ច អនាបត្តិ វុត្តា, ឥធ តថា អវុត្តត្តា សព្ពត្តាបិ អាបត្តិយេវ
វេទិតញ្ច។

ទុតិយំ។

២៤១០. “យំ កិញ្ចិមិ កដ្ឋបិយ”ន្តិ ឥទំ “សង្ឃាណិ”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។
យថាហ - “សង្ឃាណិ នាម យា កាចិ កដ្ឋបតា”តិ។ សង្ឃាណិ នាម
មេខលាទិកដិបិឡន្ទនំ។ កដ្ឋបិយន្តិ កដិប្បនេសោបកំ។

២៤១២. កដិសុត្តំ នាម កដិយំ បិឡន្ទននវដ្ឋសុត្តកំ។

២៤១៣. ឥធ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ ចិត្តំ អកុសលំ, ឥទំ បទ សិក្ខាបទំ
លោកវដ្ឋំ, ឥតិ ឥទំ ឧភយមេវ វិសេសតា បុរិមសិក្ខាបទតោ ឥមស្ស
នាណករណំ។

តតិយំ។

២៤១៤. សីស្វបកាទិសុ យំ កិញ្ចិ សចេ យា ជារេតិ, តស្សា តស្ស វត្ថុស្ស
គណនាយ អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។ សីសំ ឧបគច្ឆតីតិ សីស្វបកំ, សីសេ
បិឡន្ទនាវហន្តិ អត្ថោ។ អាទិ-សន្នេន គីរូបកាទិនំ គហណំ។ យថាហ -
“ឥត្តាលម្ពីរោ នាម សីស្វបកោ គីរូបកោ ហត្ថបកោ ចាទ្ទបកោ
កដ្ឋបកោ”តិ។

២៤១៥. ន ច នោសោតិ យោជនា។ “សទិសន្តិ បរិធិបិត”ន្តិ វត្ថុព្រូ ឥតិ-សន្នោ
លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។

ចតុត្ថំ។

២៤១៦. យេន កេនចិ គន្ធនាតិ ចន្ទនតគរាទិនា យេន កេនចិ គន្ធកក្កេន។
សវណ្ណាវណ្ណកេន ចាតិ វណ្ណេន សហ វត្ថុតីតិ សវណ្ណកំ, ហលិទ្ធិកក្កាទិ, នត្តិ
ឯតស្ស ឧត្តជ្ជនបច្ចយា ទិស្សមាណោ វណ្ណាវិសេសោតិ អវណ្ណកំ,
សាសបកក្កាទិ, សវណ្ណកញ្ច អវណ្ណកញ្ច សវណ្ណាវណ្ណកំ, តេន

សវន្តារវន្តាកេន ច។ ឧត្តដ្ឋត្វា ម្ហាយន្តិយា ម្ហានោសានេ ចាចិត្តិយាបត្តិ
បកាសីតាតិ យោជនា។

២៤១៧. សត្តបយោគេតិ សត្តស្មី បុត្តបយោគេ។ អាពាធបច្ចយាតិ
ទទុកុដ្ឋាទិរោគបច្ចយា។

២៤១៨. ធម្មន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី វាសិតកេន បិញ្ញាកេន នហាយេយ្យ,
ចាចិត្តិយ”ន្តិ (ចាចិ. ១២០៣) សិក្ខាបទំ។

បញ្ចមធម្មានិ។

២៤១៩. យា បន ភិក្ខុនី អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា សចេ ឧត្តដ្ឋាបេយ្យ វា
សម្ពាហាបេយ្យ វា, តស្សា ភិក្ខុនិយា តថា ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៤២០. ឯត្ថ ឥមស្មី ឧត្តដ្ឋនេ, សម្ពាហានេ ច ហត្ថំ អមោចេត្វា ឧត្តដ្ឋនេ ឯកា
អាបត្តិ សិយា, ហត្ថំ មោចេត្វា មោចេត្វា ឧត្តដ្ឋនេ បយោគគណានាយ សិយាតិ
យោជនា។

២៤២១. អាបទាស្វតិ ចោរកយាទីហិ សរីរកម្មនាទីសុ។ គិលានាយាតិ
អន្តមសោ មគ្គកមនបរិស្សមេនាបិ អាពាធិកាយ។

២៤២២. អដ្ឋមសិក្ខាបទេ “សិក្ខមាធាយា”តិ ច នវមសិក្ខាបទេ
“សាមណេរិយា”តិ ច ទសមសិក្ខាបទេ “គិហិនិយា”តិ ច វិសេសំ វដ្ឋត្វា
អវិសេសវិនិច្ឆយោ សត្តមេនេវ សមាធាតិ ទស្សេតុមាហា “អដ្ឋមាទីនិ
តិណិប័”តិ។

សត្តមដ្ឋមនវមទសមាធិ។

២២២៣. អន្តោឧបចារស្ម័ន្តិ ធានសរតនព្ពន្តរេ។ “ភិក្ខុស្ស បុរតោ” តិ ៩ទំ
ឧបលក្ខណំ។ តស្មា បុរតោ វា ហោតុ បច្ឆតោ វា បស្សតោ វា, សមន្តតោ
ធានសរតនព្ពន្តរេ តិ និទស្សនបទមេតំ។ ធមាយបី តិ អនន្តរហិតាយ
ភូមិយាបិ។ យា និសីទេយ្យា តិ សម្ពុទ្ធា។ ន វដ្តតិ ចាចិត្តិយាបត្តិ ហោតី តិ
អត្ថោ។

២២២៤. តិកចាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ អនាបុច្ឆិតេ អនាបុច្ឆិតសញ្ញា, វេមតិកា,
អាបុច្ឆិតសញ្ញា តិ តីសុ វិកប្បសុ ចាចិត្តិយត្ថយំ វុត្តំ។ អាបុច្ឆិតេ
អនាបុច្ឆិតសញ្ញា, វេមតិកា វា ភិក្ខុស្ស បុរតោ និសីទេយ្យា តិ វិកប្បទ្វយេ
ទុក្ខជទ្វយំ ហោតិ។ អាបទាស្វតិ វដ្តភេទាទិអាបទាសុ។ អាបុច្ឆិតុញ្ច ឃាតុញ្ច
អសក្កាន្តិយា គិលានាយ។

២២២៥. និបដ្ឋនំ ក្រិយំ។ អនាបុច្ឆនំ អក្រិយំ។

ឯកាទសមំ។

២២២៦. ឌីកាសោ កតោ យេន សោ ឌីកាសកតោ, ន ឌីកាសកតោ
អនោកាសកតោ, តំ, អកតោកាសន្តិ អត្ថោ, “អសុកស្មី នាម ឃានេ
បុច្ឆាមី” តិ អត្ថនា បុច្ឆិតព្ពិនយាជីនំ នាមំ គហេត្វា ឌីកាសំ ការាបនកាលេ
អធិវាសនវសេន អកតោកាសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ទោសតា តិ ចាចិត្តិយាបត្តិ។
ឯកស្មី បិដកេ ឌីកាសំ ការាបេត្វា អញ្ញស្មី បិដកេ បញ្ចំ បុច្ឆន្តិយាបិ ចាចិត្តិយំ
ហោតី តិ ទស្សតុមាហា “វិនយេ ចា” តិ អាទិ។

បុច្ឆន្តិយាបិ ចាតិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទេន “អភិធម្មំ បុច្ឆន្តិយាបី” តិ ៩ទព្វា
អនុត្តសមុច្ឆយត្ថេន ច-សទ្ទេន “សុត្តន្តេ ឌីកាសំ ការាបេត្វា វិនយំ វា អភិធម្មំ វា

បុច្ឆតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។ អភិធម្មេ ឡិកាសំ កាវាបេត្វា សុត្តន្តំ វា វិនយំ វា
បុច្ឆតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស” តិ ឥន្ទព្វា សង្កហិតំ។

២៤២៧. អនោទិស្សតិ “អសុកស្មី នាម បុច្ឆាមី” តិ វេ អនិយមេត្វា កេវលំ
“បុច្ឆិតតំ អត្ថិ, បុច្ឆាមិ អយ្យា” តិ វេ វត្ថា។

ទ្វាទសមំ។

២៤២៨-៩. សំកច្ចិកន្តិ ជនវេបនជីវំ, តំ បន ចារុបន្តិយា អធិក្ខកំ
ឧត្តនាភិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តិយា ចារុបិតតំ។ តេនាហា មាតិកជ្ជកថាយំ
“អសំកច្ចិកាតិ អធិក្ខកឧត្តនាភិមណ្ឌលសម្ពាស្ស សរីរស្ស បដិច្ឆាទនតំ
អនុញ្ញាតសំកច្ចិកជីវវហិតា” តិ (កដ្ឋា. អដ្ឋ. អសំកច្ចិកសិក្ខាបទវណ្ណនា)។
“សំកច្ចិកាយ បមាលំ តិវិយំ ទិយឡបាត្តន្តិ ចោរាណគណ្ឌិបទេ វុត្ត” តិ (វជិរ.
ដី. ចាចិត្តិយ ១២២៤-១២២៦) វជិរពុទ្ធិត្ថេរោ។ បរិក្ខេបោក្កមេតិ បរិក្ខេបស្ស
អន្តោបវេសនេ។ ឧបចារោក្កមេបីតិ អបរិក្ខិត្តស្ស កាមស្ស
ទុតិយលេខុចាតព្វន្តរបវេសនេបិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ។ ឯសេវ នយោតិ
“បឋមេ ចាទេ ទុក្កដំ, ទុតិយេ ចាចិត្តិយ” តិ យថាវុត្ថោយេវ នយោ មតោ
វិញ្ញាតោតិ អត្ថោ។

២៤២៨. អាបទាសុបីតិ មហាគ្យំ ហោតិ សំកច្ចិកំ, ចារុបិត្វា គច្ឆន្តិយា ច
ឧបទ្ធពោ ឧប្បជ្ឈតិ, វេវរុចាសុ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

២៤២៩. សេសន្តិ ឥធ សរូបតោ អនុស្សិតញ្ច។ វុត្តនយេនេវាតិ
មាតិកាបទភាជនាធិសុ វុត្តនយេនេវ។ សុនិបុណស្មី ធម្មជាតំ, អត្តជាតញ្ច
វិភាវេតិ វិវិដេនាការេន បកាសេតីតិ វិភាវី, តេន វិភាវិនា។

តែសម្រាប់។

ឆត្តាបាលីក្តោនមោ។

ឯវំ នវហិ វគ្គហិ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខុហិ អសាធារណានិ ធន្ទវតិ សិក្ខាបទានិ
ធស្សត្វា ឥតោ បរេសុ មុសាវាទវគ្គាទីសុ សត្តសុ វគ្គសុ ភិក្ខុហិ
សាធារណសិក្ខាបទានិ ភិក្ខុចាតិមោក្ខវិនិច្ឆយកថាយ វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ញានីតិ តានិ ឥធន ធស្សតានិ។

សញ្ញានេវ ភិក្ខុនីនំ ខុទ្ទកេសុ ធន្ទវតិ, ភិក្ខុនំ ទ្វេនវតិ ភិ អដ្ឋាសីតិសតំ
សិក្ខាបទានិ។ តតោ បរំ សកលំ ភិក្ខុនីវគ្គំ, បរម្បរភោជនំ, អនតិវត្តភោជនំ,
អនតិវត្តន អភិហដ្ឋំ បវារណំ, បណ្ឌិតភោជនវិញ្ញត្តិ, អបេលកសិក្ខាបទំ,
ទុដ្ឋល្អបអច្ឆានំ, ឧនីសតិវស្សឧបសម្បានំ, មាតុគាមេន សទ្ធិសំវិធាយ
អទ្ធានគមនំ, រាជន្តេបុរេប្បវេសនំ, សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆាវិកាលេ គាមប្បវេសនំ,
និសីទនំ, វស្សិកសាដិកន្តិ ឥមាទំ ពារីសតិ សិក្ខាបទានិ អបនេត្វា សេសានិ
សតញ្ញ ធសដ្ឋិ ច សិក្ខាបទានិ ភិក្ខុនិចាតិមោក្ខទ្កេសមគ្គេន ឧទ្ទិដ្ឋានីតិ
វេទិតញ្ញានិ។

តត្រាយំ សង្ខេបតោ អសាធារណសិក្ខាបទេសុ សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយោ -
គិរគ្គសមដ្ឋា, ចិត្តាភារសិក្ខាបទំ, សង្ឃាណិ, ឥត្តាលង្ការោ, គន្ធវណ្ណាកោ,
វាសិតកបិញ្ញាកោ, ភិក្ខុនិអាទិហិ ឧម្មទ្ធនបរិមទ្ធនានីតិ ឥមាទំ ធស
សិក្ខាបទានិ អចិត្តកានិ, លោកវជ្ជានិ, អកុសលចិត្តានិ។ អយំ បនេត្ត
អធិប្បាយោ - វិនាបិ ចិត្តេន អាបដ្ឋិតព្ពត្តា អចិត្តកានិ, ចិត្តេ បន សតិ
អកុសលេនេវ អាបដ្ឋិតព្ពត្តា លោកវជ្ជានិ ចេវ អកុសលចិត្តានិ ច។
អវសេសានិ អចិត្តកានិ បណ្ណាត្តិវជ្ជានេវ។ ចោវិវដ្ឋាបនំ, គាមន្តរំ,

អាវាមសិក្ខាបទំ, គត្តិនិវត្ត អាទិតោ បដ្ឋាយ សត្ត, កុមារិក្ខតវត្ត អាទិតោ
បដ្ឋាយ បញ្ច, បុរិសសំសដ្ឋ, ចារិវាសិយធន្តទានំ, អនុវស្សវដ្ឋាបនំ,
ឯកន្តរិកវដ្ឋាបនន្តិ ឥមាធិ ឯក្ខន្ធវិសតិ សិក្ខាបទានិ សចិត្តកានិ,
បណ្ណាត្តិវដ្ឋានិ។ អវសេសានិ សចិត្តកានិ លោកវដ្ឋានេវាតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ចាចិត្តិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចាជិទេសនីយកថាវណ្ណនា

២៤៣២. ឯវំ ចាចិត្តិយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចាជិទេសនីយំ
ទស្សេតុមាហា “អគិលានា” តិអាទិ។ យា បន ភិក្ខុនី អគិលានា សយំ អត្តនា
វិញ្ញត្តិយាលទ្ធិ សប្បី សច “ភុញ្ញស្សមី” តិ គណ្ហាតិ, តស្ស ឯវំ គហលោ ទុក្ខជំ
បរិធិបិតន្តិ យោជនា។ តត្ថ យស្ស វិនា សប្បីនា ជាសុ ហោតិ, សា អគិលានា
នាម។ សប្បីន្តិ បុព្វេ វុត្តវិនិច្ឆយំ ចាឡិអាគតំ គោសប្បីអាទិកមេវ។

២៤៣៣. តិចាជិទេសនីយន្តិ អគិលានា អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា,
គិលានសញ្ញាតិ តីសុ វិកហ្មេសុ តីលា ចាជិទេសនីយានិ។ គិលានា ទិកទុក្ខជន្តិ
គិលានាយ ទិកទុក្ខជំ។ គិលានា អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា វាតិ ទិសុ
វិកហ្មេសុ ទេ ទុក្ខជានិ។

២៤៣៤. គិលានា ហុត្វា សប្បីវិញ្ញាបេត្វា បច្ឆា វុបសន្តតេលញ្ញា ហុត្វា
សេវន្តិយា បរិកុញ្ញន្តិយាបិ ច គិលានាយ អវសេសំ បរិកុញ្ញន្តិយា វា
ញាតកាទិតោ ញាតកបវរិតដ្ឋានតោវិញ្ញត្តំ ភុញ្ញន្តិយា វា អញ្ញស្សត្ថាយ

វិញ្ញាតំ បរិភូត្តិយា វា អត្តនោ ជនេន គហិតំ ភូត្តិយា វា ឧម្ពត្តិកាយ វា
អនាបត្តិតិ យោជនា។

បឋម។

២៤៣៦. សេសេសុ ទុតិយាធិស្វតិ “យា បន ភិក្ខុនី អតិលាតា តេលំ... បេ...
មជ្ជំ... បេ... ដាលិតំ... បេ... មជ្ជំ... បេ... មសំ... បេ... ឡំ... បេ... ធម៌វិញ្ញាបេត្វា
ភូត្តេយ្យ, បដិទេសេតព្ពំ តាយ ភិក្ខុនិយា ការយ្ហំ អយ្យេ ធម្មំ អាបជ្ជិ
អសប្បាយំ ចាដិទេសនីយំ, តំ បដិទេសេមី” តិ (ចាចិ. ១២៣៦) ឯវំ ទុតិយាធិស្វ
សត្តសុ ចាដិទេសនីយេសុ។ នត្ថិ កាចិវិសេសតាតិ តេលាទិបទានិវិនា អញ្ញោ
កោចិវិសេសោ នត្ថិតិ អត្ថោ។

២៤៣៧. ចាឡិយំ អនាគតេសុ សព្វេសុ សប្បិអាធិសុ អដ្ឋសុ អញ្ញាតំ
វិញ្ញាបេត្វា ភូត្តិយាបិ ទុក្កជន្តិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណោនាយ

ចាដិទេសនីយ កថាវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

សិក្ខាករណីយ កថាវណ្ណោនា

២៤៣៨. ចាដិទេសនីយានន្តំ ឧទ្ទិដ្ឋានិ បញ្ចសត្តតិ សេឱយានិ មហាវិភង្កេ
វុត្តវិនិច្ឆយានេវាតិ តនេវ អតិទិសន្តោ អាហា “សេឱយា បន យេ ធម្មា” តិអាទិ។
យេ បន បញ្ចសត្តតិ សេឱយា ធម្មា ចាដិទេសនីយានន្តំ ឧទ្ទិដ្ឋា, តេសំ
អត្ថវិនិច្ឆយោ មហាវិភង្កេ វុត្តោវាតិ យោជនា, អត្ថិកេហិ តតោវ គហេតព្ពោ,
ន បុន ឥធ ឧស្សេស្សមីតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិវិនយត្ថសារសង្ខបនិយាវិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណនាយ

សិក្ខាករណីយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៤៣៩-៤០. សវិកដ្ឋានំ ឧកតោវិកដ្ឋសហិតានំ ឧកតោចាតិមោក្ខានំ
ភិក្ខុនំ, ភិក្ខុនីនញ្ចា ចាតិមោក្ខានំ អដ្ឋកថាសារោ សព្ពដ្ឋកថានំ សារក្ខតោ យោ
សោ អត្ថោវិសេសតោ សមន្តចាសាធិកាយំ វុត្តោ។ តំ សព្វំ សារក្ខតំ អត្ថំ
សមាធាយ យោវិនយស្សវិនិច្ឆ័យោ ភិក្ខុនំ, ភិក្ខុនីនញ្ចា ហិតត្ថាយ មយា កតោ
វិវចិតោតិ សម្ពុត្តោ។

២៤៤០. នោ អម្ព្បាកំ បដិភាណជំ បដិភាណតោ ជាតំ ឥមំ តុ ឥមំ
វិនយវិនិច្ឆ័យំ បន យេ ជន្តនោ សត្តា សុណន្តិ, តេ ជន្តនោ ជនស្ស
សត្តលោកស្ស ហិតេ អធិសីលសិក្ខាបកាសកត្តា ឧបការកេ សុមតស្ស
សោភណន្តិ ពុទ្ធាធិហិ មតស្ស, សោភណហិ វា ពុទ្ធាធិហិ មតស្ស បដិវិទូស្ស
អមតមហានិព្វានស្ស អយនេ អញ្ញសក្ខតេ ជនស្ស តាយនេ
កាយិ កវាចសិក្ខវីតិក្កមបដិបក្ខត្តា អចាយភយនិវារណាជ្ជន តាណាភូតេ
វិនយេ វិនយបិដកេ បកតញ្ញនោ យថាសភាវំ ជានន្តា តញ្ញនោ ភវន្តិ តំ តំ
កប្បិយាកប្បិយំ សេវិតញ្ញសេវិតព្ពំ ជានន្តា ភវន្តេវាតិ អត្ថោ។

២៤៤២. ពហវោ សារក្ខតា នយា ឯត្ថាតិ ពហុសារនយោ, តស្មី
ពហុសារនយេ។ បរមេ ឧត្តមេ វិនយេ វិនយបិដកេ វិសារទតំ វេសារជ្ជំ
អសំហីរញ្ញាណំ អភិបត្តយតាវិសេសតោ ឥច្ឆន្តេន ពុទ្ធិមតា
ញ្ញាណាតិសយមន្តេន យតិណា សព្ពកាលំ តិវិធសិក្ខាបរិបូរណោ
អសិលីលបវត្ថុសម្មាវាយាមេន ភិក្ខុនា ឥមស្មី វិនយវិនិច្ឆ័យេ បរមា ឧត្តរិករា
មហាតី អាធរតា ករណីយតមាវិសេសេន កាតញ្ញាយេវាតិ អត្ថោ។

២២២៣. ឥឡូវ សីលវិសុទ្ធិសាធនេវិនយបិដកេ វេសារដ្ឋហេតុតាយ
ឥមស្សវិនយវិនិច្ឆ័យស្ស សីលវិសុទ្ធិអាទិសត្តវិសុទ្ធិបរម្មរាយ អធិគន្ធិស្ស
អមតមហានិព្វានស្ស បត្តិយាបិ មូលភូតតំ ធស្សេតុមាហា “អវគ្គតិ”តិអាទិ។

យោ បនភិក្ខុ អត្ថយុត្តំ មហាតា បយោជនត្ថេន, អភិធម្មត្ថេន ច
សមន្នាគតំ ឥមំ វិនយស្សវិនិច្ឆ័យំ អវគ្គតិ អវេច្ច យាថាវតោ ជាតាតិ, សោ
អបរម្មរំ មរណាភាវា អមរំ ជរាយាភាវា អជរំ រាគាទិកិលេសរជបដិបក្ខត្តា
អរជំ អនេកប្បការរោគានំ អប្បវត្តិហេតុត្តា អរុជំ សន្តិបទំ
សត្តកិលេសទរជបរិឡាហានំ រូបសមហេតុត្តា សន្តិសម្ពាតំ និព្វានបទំ
អធិគ្គតិ សីលវិសុទ្ធិអាទិសត្តវិសុទ្ធិបរម្មរាយ គន្ធា បដិវដ្ឋតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយាវិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណោនាយ

ភិក្ខុនិវិក័ត្តកថាវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

ឧទ្ធកកថា

មហាវគ្គោ

មហាឧទ្ធកកថា

បព្ពដ្ឋាកថាវណ្ណោនា

២២២៤. ឥឡូវ នាតិសង្ខេបវិគ្គារវេសនវិក័ត្តទ្វយេ, តទដ្ឋកថាយ ច អាគតំ
វិនិច្ឆ័យំ ធស្សេត្វា ឥនានិ ឧទ្ធកាគតំ វិនិច្ឆ័យំ ធស្សេតុមារកន្តោ អាហា
“សីលក្ខន្ធាធិ”តិអាទិ។ តត្ថ សីលក្ខន្ធាធិយុត្តេនាតិ

សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណឧស្សនសង្ខារតេហិ បញ្ចហិ ខន្ធហិ
គុណារាសីហិ យុត្តេន សមន្មាគតេន។ សុភក្ខន្ធនាតិ
សុវណ្ណាលិដ្ឋសទិសវដ្ឋក្ខន្ធតាយ សុភោ សុន្ទរោ ខន្ធលោ ឯតស្សតិ សុភក្ខន្ធលោ,
ភគវា, តេន។ ឥមិនា ពាត្ថីសលក្ខណានមេកទេសភូតស្ស
សមវដ្ឋក្ខន្ធតាលក្ខណស្ស បរិធិបកេន វចនេន លក្ខណាហារនយេន
ពាត្ថីសលក្ខណាទិកា សញ្ញាបិ រូបកាយសិរី សន្មស្សីតាតិ វេទិតញ្ញា។

ខន្ធកេតិ ខន្ធនំ សមូហោ ខន្ធកោ, ខន្ធនំ វា កាយនតោ ធិបនតោ
ខន្ធកោ។ “ខន្ធា”តិ ចេត្ត បព្ពដ្ឋបសម្មទាធិវិនយកម្មសង្ខារា,
ចារិត្តវារិត្តសិក្ខាបទសង្ខារា ច បញ្ញត្តិយោ អធិប្បតា។ បព្ពដ្ឋាធិនិ ហិ
ភគវតោ បញ្ញត្តត្ថា “បញ្ញត្តិយោ”តិ វុច្ឆន្តិ។ បញ្ញត្តិយញ្ច ខន្ធសន្មោ ទិស្សតិ
“នារុក្ខន្ធលោ (សំ. និ. ៤.២៤១) អគ្គិក្ខន្ធលោ (បដិ. ម. ១.១១៦) ឧទកក្ខន្ធលោ”តិ អាទិសុ
(អ. និ. ៦.៣៧) វិយ។ អបិច ភាគរាសត្ថតា ចេត្ត យុដ្ឋតិយេវ តាសំ បញ្ញត្តិ
ភាគសោ, រាសីតោ ច វិភត្តត្ថា។ តស្មី ខន្ធកោ បិ-សន្មោ វុត្តាបេក្ខាយ
បញ្ចសតិកសត្តសតិកក្ខន្ធកេ ទ្វេ វុដ្ឋេត្វា បព្ពដ្ឋក្ខន្ធកាធិកេ
ភិក្ខុនិខន្ធកបរិយោសានេ វិសតិវិដេ ខន្ធកេ វុត្តវិនិច្ឆយស្ស ឥដ វក្ខមាណត្ថា។
តទេវ សន្មាយាហ “ខន្ធកេបិ បវក្ខាមិ, សមាសេន វិនិច្ឆយ”ន្តិ។

២៤៤៥. “មាតរា បិទរា”តិ ឥមិនា ជនកាយេវ អធិប្បតា។ “ភណ្ឌាកម្មំ,
សមណករណំ, បញ្ចាជនន្តិ ច បរិយាយ-សន្មា”តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សង្ឃំ
អបលោកេតុំ ភណ្ឌាកម្មាយា”តិ (មហាវ. ៩៨) ឥមិស្ស ចាឡិយា អដ្ឋកថាយ
(មហាវ. អដ្ឋ. ៩៨) វុត្តំ។ អាបុច្ឆិតាតិ ឯត្ថ “សង្ឃ”ន្តិ សេសោ។

២៤៤៦. វាវដោតិ បសុតោ, យុត្តបយុត្តោតិ អត្ថោ។ “បញ្ញាដេត្វា អានយ
ឥតិ ចា”តិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ ច តិដា បញ្ញាជនំ វេទិតញ្ញំ កេសច្ឆេទនំ,

កាសាយអដ្ឋានំ, សរណានន្តិ, ឥមាធិ តីណិ ករោន្តោ “បញ្ចាជេតិ” តិ វុច្ចតិ។
តេសុ ឯកំ, ទ្វេ វាបិ ករោន្តោ តថា វេហរីយតិយេវ។ តស្មា “បញ្ចាជេត្វានយា” តិ
ឥមិនា កេសេ ជិន្និត្វា កាសាយានិ អដ្ឋានេត្វា អានេហិតិ អយមត្ថោ ជីវិតោតិ
ទដ្ឋញ្ចោ។

២៤៤៧. អវុត្តាតិ ឧបជ្ឈាយេន អនុយ្យាជិតោ។ សោ ទហារោ សចេ តំ
សយមេវ កេសច្ឆេន កាសាយដ្ឋានេហិ បញ្ចាជេតិ, វុច្ចតិ យោជនា។

២៤៤៨. តត្ថាតិ អត្ថនោ សមីហេ។ ខណ្ឌសីមំ នេត្វាតិ
ភណ្ឌកម្មារោចនបរិហារតំ វុត្តំ។ តេន សភិក្កុកេ វិហារេ អញ្ញម្បិ ភិក្កុ
“ឯតស្ស កេសេ ជិន្នា” តិ វុត្តំ ន វុច្ចតិ។ បញ្ចាជេត្វាតិ កេសច្ឆេនំ សន្ទាយ
វុទតិ។

២៤៤៩. “បុរិសំ ភិក្កុតោ អញ្ញោ, បញ្ចាជេតិ ន វុច្ចតិ” តិ ឥទំ សរណានំ
សន្ទាយ វុត្តំ។ តេនេវាហ “សាមណោរោ” តិ អាធិ។

២៤៥០. ឧភិន្នម្បិ ថេរថេរីនំ “ឥមេហិ ជីវេហិ ឥមំ អដ្ឋានេហិ” តិ អាណត្តិយា
សាមណោរោបិ វា ហោតុ, តថា សាមណេវី វា ហោតុ, តេ ឧភោ
សាមណោរោសាមណេវី កាសាយានិ ធាតុំ លភន្តិតិ យោជនា។

២៤៥២-៤. បញ្ចាជេន្តេន ភិក្កុនាតិ ឯត្ថ “តចបញ្ចកកម្មជ្ជានំ ទត្វា” តិ វុត្តព្ពំ
ឯវញ្ញំ កត្វា កេសាបនយនស្ស អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា។ វុត្តញ្ញំ តត្ថ “អារុសោ, សុដ្ឋុ
ឧបធារេហិ, សតី ឧបជ្ឈាបេហិតិ វុត្វា តចបញ្ចកកម្មជ្ជានំ អាចិត្តិតព្ពំ។
អាចិត្តន្តេន ច វណ្ណសណ្ឋានគន្ធាសយោកាសវសេន
អសុចិដេតុច្ឆបដិក្កុលភារំ, និដ្ឋីវនិស្សត្តភារំ វា ចាកជំ ករោន្តេន

អាចិត្តិតត្ត"ន្តិអាទិ។ កិមត្ថមេរំ ករិយតីតិ ចេ? សចេ ឧបនិស្សយសម្មុទ្ទោ
ហោតិ, តស្ស ខុរុក្កយេវ អរហត្តចាបុណានត្ថំ។ វុត្តព្យោតំ អដ្ឋកថាយំ -

“យេ ហិ កេចិ ខុរុក្ក អរហត្ថំ បត្តា, សព្វេ តេ វេវុបំ សវនំ លភិត្វា
កល្យាណមិត្តេន អាចរិយេន ទិន្ននយំ និស្សយ, នោ អនិស្សយ,
តស្មាស្ស អាទិតោវ វេវុបី កថា កថេតញ្ញា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤)។

ឯតេនេវ ព្យតិវេកតោ ឥតោ អញ្ញា អនិយ្យានិកកថា ន កថេតញ្ញាតិ
ធិបិតំ ហោតិ។ គោមយាទិនាតិ គោមយចុណ្ណាទិនា។ អាទិ-សទ្ទេន មត្តិកាធិនំ
គហណំ។ បីឡកា វាតិ បុល្លបីឡកា វា។ កច្ចុ វាតិ សុខុមកច្ចុ វា។ និយំបុត្តន្តិ
អត្តនោ បុត្តំ។ “ភិក្ខុនា”តិ ឥមស្ស បទស្ស ទ្វារត្តា “យតិនា”តិ អាហា។

២៤៥៥-៦. កស្មា បន វេរំ នហាបេតព្ពោតិ អាហា “ឯត្តកេនាបី”តិអាទិ។
សោតិ បព្ពដ្ឋាបេក្ខោ។ ឧបជ្ឈាយកាទិស្វតិ ឯត្ត អាទិ-សទ្ទេន
អាចរិយសមាធិបជ្ឈាយកាធិនំ គហណំ។ ចាបុណាន្តិ ហិតិ ឯត្ត ហិ-សទ្ទោ
យស្មា-បទត្ថេ វុត្តតិ។ យស្មា ឯត្តកេនាបី ឧបជ្ឈាយាទិសុ សគារវោ ហោតិ,
យស្មា ច វេវុបំ ឧបការំ លភិត្វា កុលបុត្តា ឧប្បន្នំ អនភិវតី បដិវិនោទេត្វា
សិក្ខាយោ បរិបូរេត្វា និព្វានំ ចាបុណិស្សន្តិ, តស្មា វេវុចោ ឧបកាវេ
កាតព្ពោតិ អត្តោ។

២៤៥៨. ឯកតោតិ សព្វានិ ចីវរានិ ឯកតោ កត្វា។

២៤៥៩. អថាតិ អធិការន្តរាវម្ពេ និចាតោ។ តស្ស ហត្ថេ អទត្វាបី
ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វាបិ សយមេវ តំ បព្ពដ្ឋាបេក្ខំ អច្ឆាទេតិ, វដ្តតីតិ
យោជនា។

២៤៦០. អធិន្ទបិរវស្ស អគ្គហេតុព្ពត្តា អាហា “អបនេត្វា តតោ សត្វំ, បុន
ធាតព្ពមេវ ត”ន្តិ។ តតោតិ តស្ស សរីរតោ។ តន្តិ បិរវំ។

២៤៦១-២. ឯតទេវ អាហា “ភិក្ខុនា”តិអាធិនា។ អធិន្ទំ ន វដ្តតីតិ ឯត្ថ បព្ពដ្ឋា
ន រុហតីតិ វទន្តិ។ តស្សេវ សន្តកំ វាបិ បិរវំ អធិន្ទំ ន វដ្តតិ អត្ថសន្តកេ
អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អត្ថនោ សន្តកេ បិរវេ កា កថា វត្ថព្ពមេវ នត្ថីតិ អត្ថោ។
ភិក្ខុតិ យេ តត្ថ សន្និបតិសា។ ការាបេត្វាន ឧក្កជិន្នំ ឯត្ថ សព្ពធាត្វត្តានុកតោ
ករោតិ-សន្នោ គហិតោតិ ឧក្កជិកំ និសីទាបេត្វាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ,
“ឧក្កជិក”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤) អដ្ឋកថាថាថោ គាថាពន្ធសុខត្ថំ ឥធ ក-
ការលោបេន និធិដ្ឋោ។

២៤៦២. ឯកបទំ វាបិ តុទ្ធមិច្ឆាធិកំ ឯកម្សិ វា បទំ។ ឯកក្ខរម្សិ វាតិ
តុការាធិអក្ខរេសុ ឯកម្សិ វា អក្ខរំ។ បដិចាជិន្នំ “តុទ្ធ”មិច្ឆាធិកំ បទបន្តិ។

២៤៦៣. អកត្តព្ពប្បការន្តរំ ធស្សេតុមាហា “តិក្ខុត្ថំ យទិ វា”តិអាធិ។ តថា
សេសេស្វតិ យទិ វា “ធម្មំ សរណា”ន្តិ តិក្ខុត្ថំ ទេតិ, “សង្ឃំ សរណា”ន្តិ យទិ វា
តិក្ខុត្ថំ ទេតិ, ឯវម្សិ តិណិ សរណានិ អធិន្ទានេវ ហោន្តិ។

២៤៦៤. អនុនាសិកន្តានិ កត្វា ធាតព្ពានីតិ សម្ពន្ធា។ អនុនាសិកន្តំ កត្វា
ធានកាលេ អន្តរាវិច្ឆេទំ អកត្វា ធាតព្ពានីតិ ធស្សេតុ “ឯកាពទ្ធានិ វា បនា”តិ
វុត្ថំ។ វិច្ឆិន្ទិត្វា បទបដិចាជិតោ ម-ការន្តំ កត្វា ធានសមយេ វិច្ឆេទំ កត្វា។
មន្តានីតិ “តុទ្ធិ សរណំ ឥច្ឆាធិនា ម-ការន្តានិ។ “តុទ្ធិ សរណំ គច្ឆាមី”តិអាធិនា
នយេន និគ្គហិតព្ពមេវ កត្វា ន ធាតព្ពន្តិ “អថា”តិ អាហា។

២៤៦៥. សុទ្ធិ នាម អាចរិយស្ស ព្រត្តិយា, កម្មវាចាយ ច ឧច្ឆារណាវិសុទ្ធិ។
បព្ពដ្ឋាតិ សាមណោសាមណេវិបព្ពដ្ឋា។ ឧកតោសុទ្ធិយាវិនាតិ ឧកតោសុទ្ធិវិនា

អាចរិយន្តេវាសីនំ ឧតិទ្ធំ តីសុ សរណត្ថយធានគ្គហណេសុ ឧច្ចារណេសុទ្ធវិវា,
ឯកស្សបិ អក្ខរស្សវិបត្តិសញ្ញវេ នហោតីតិ អត្ថោ។

២៤៦៨៩. “បព្ពដ្ឋាគុណមិច្ឆតា”តិ ឥទំ “អាចរិយេន, អន្តេវាសិកេនា”តិ
បទទ្ធយស្សវិសេសនំ ទដ្ឋព្ពំ, អន្តេវាសិកស្ស បព្ពដ្ឋាគុណំ ឥច្ឆន្តេន អាចរិយេន,
អត្ថនោ បព្ពដ្ឋាគុណំ ឥច្ឆន្តេន អន្តេវាសិកេន ច ពុ-ទ្ធ-ការាធម្មោ វណ្ណា ពុ-ការ
ធម្ម-ការាធម្មោ វណ្ណា អក្ខរា ឋានករណសម្បទំ
កណ្ណាតាលុមុទ្ធទន្តឌីជ្ជនាសិកាភេទំ ឋានសម្បទព្វា
អក្ខរុប្បត្តិសាធកតមជ្ឈិមជ្ឈាទិករណសម្បទព្វា អហាបេន្តេន
អបរិហាបេន្តេន វត្ថុញ្ញាតិ យោជនា។ កស្មា ឥទមេវ ទទ្ធព្វំ កត្វា វុត្ថន្តិ អាហា
“ឯកវណ្ណាវិវាសេនា”តិអាទិ។ ហិ-សន្តោ យស្មា-បទត្ថេ, យស្មា ឯកស្សបិ
វណ្ណាស្សវិវាសេន អនុច្ចារណេន វា ឧរុច្ចារណេន វា បព្ពដ្ឋា ន រុហតិ, តស្មា ឯវំ
វុត្ថន្តិ អធិប្បាយោ។

២៤៧០. យទិ សិទ្ធាតិ សាសន្តវេនេន ឧកតោឧច្ចារណេសុទ្ធវិយា ទុក្ខវត្ថុ
ធិបេត្វា “អប្បមត្តេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧតិទ្ធំ អាចរិយន្តេវាសិកានំ អនុសិដ្ឋិទិន្នា
ហោតិ។ សរណគមនេតោវាតិ អវេទានេន សាមណោបព្ពដ្ឋា ឧបសម្បទា
វិយ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ន ហោតិ, ឥទានិបិ សរណគមនេនេវ សិដ្ឋតីតិ
ធិបេតិ។ ហិ-សន្តោ បសិទ្ធិយំ។ យថាហា -

“យស្មា សរណគមនេន ឧបសម្បទា បរតោ បដិក្ខត្តា, តស្មា សា
ឯតរហិ សរណគមនមត្តេនេវ ន រុហតិ។ សាមណោស្ស បព្ពដ្ឋា បទ
យស្មា បរតោបិ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ឥមេហិ តីហិ សរណគមនេហិ
សាមណោបព្ពដ្ឋ’ន្តិ (មហាវ. ១០៥) អនុញ្ញាតា ឯវ, តស្មា សា ឯតរហិបិ
សរណគមនមត្តេនេវ រុហតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣២)។

សរណគមនតោ ឯវ បព្ពដ្ឋាយទិបិ កិញ្ចាបិ សិទ្ធានិប្បន្នា, តថាបិ អស្ស
សាមណោស្ស “ឥទញ្ចិទញ្ច មយា បូរេតតំ សីល”ន្តិញ្ញាត្វា បរិបូរណត្ថាយ
ភិក្ខុនា ទស សីលានិ ធាតព្វានីតិ យោជនា។ យថាហ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
សាមណោរាជំ ទស សិក្ខាបទានិ, តេសុ ច សាមណោវហិ សិក្ខិតុំ។
ចាលាភិចាតា វេរមណី”តិអាទិ (មហាវ. ១០៦)។

បព្ពដ្ឋាកថាវណ្ណាន។

២៤៧១. ឧបជ្ឈាយន្តិវដ្ឋាវន្តេ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឧបជ្ឈាយោ, តំ, ភគវតា
វុត្តហិ អន្តេហិ សមន្នាគតោ បរិបុណ្ណទសវស្សោ បុគ្គលោ។ និវាសេត្វា ច
ចារុបិត្វា ច សិរសិ អញ្ចលី បគ្គហេត្វា អត្តនោ អភិមុខេ ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា
“ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ”តិ តិក្ខត្តំ វត្វា អាយាចនាយ កតាយ “សាហុ,
លហុ, ឌីចាយិកំ, បដិវបំ, ចាសាទិកេន សម្មាទេហិ”តិ ឥមេសុ បញ្ចសុ បទេសុ
អញ្ញតរំ កាយេន វា វាចាយ វា ឧភយេន វា វិញ្ញាបេត្វា តស្មី សម្មជិច្ឆិតេ
បិតុដ្ឋានេ វត្វា អត្រជមិវ តំ គហេត្វា វដ្ឋាវន្តំ ឧបបរិក្ខិត្វា ទោសេន
និគ្គល្ហិត្វា សន្និវហារិកេ សិក្ខាបេន្តោ ឧបជ្ឈាយោ នាម។

វិជ្ជាសិប្បំ, អាចារសមាចារំ វា សិក្ខិតុកាមេហិ អាទរេន ចរិតញ្ចោ
ឧបជ្ឈាតញ្ចោតិ អាចរិយោ, តំ, ឧបជ្ឈាយេ វុត្តលក្ខណសមន្នាគតោយេវ
បុគ្គលោ។ វុត្តនយេនេវ និសីទិត្វា “អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ, អាយស្មតោ
និស្សាយ វច្ឆាមី”តិ តិក្ខត្តំ វត្វា អាយាចនាយ កតាយ “សាហុ”តិអាទីសុ
បញ្ចសុ អញ្ញតរំ វត្វា តស្មី សម្មជិច្ឆិតេ បិតុដ្ឋានេ វត្វា បុត្តដ្ឋានិយំ អន្តេវាសី
សិក្ខាបេន្តោ អាចរិយោ នាម។

ឯត្ថ ច សាហូតិ សាធុ។ លហូតិ អគរុ, មម តុយ្ហំ ឧបជ្ឈាយភារេ ភារិយំ
នត្ថិតិ អត្ថោ។ ឱចាយិកន្តិ ឧចាយបដិសំយុត្តំ, តំ ឧបជ្ឈាយគ្គហណំ ឥមិនា
ឧចាយេន ត្វំ មេ ឥតោ បជ្ឈាយ ភារោ ជាតោសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ បដិវបន្តិ អនុវបំ
តេ ឧបជ្ឈាយគ្គហណន្តិ អត្ថោ។ ចាសាទិកេនាតិ បសាទាវហេន
កាយវិច័យយោគេន។ សម្មាទេហីតិ តិវិធំ សិក្ខំ និច្ឆាទេហីតិ អត្ថោ។ កាយេន
វាតិ ហត្ថមុទ្ធាទី ទស្សន្តោ កាយេន វា។ នាមវិសេសំ វិនា បូរេតត្តវត្តានំ
សមតាយ ឧកោបិ ឯកតោ វុត្តោ។

ឯតានិ វត្តានិ ឧបជ្ឈាយស្ស សទ្ធិវិហារិកេន, អាចរិយស្ស អន្តោវាសិកេនាបិ
ឯវមេវ កាតញ្ញានេវាតិ។ វសតាតិ វសន្តេន។ បិយសីលេនាតិ បិយំ
សីលមេតស្សាតិ បិយសីលោ, តេន, សីលំ បរិបូរិតុកាមេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤៧២-ក. អាសនំ បញ្ញាបេតព្ពន្ធិ ឯត្ថ “កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ ឧចាហនា
ឱមុញ្ជិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ ករិត្វា” តិ (មហាវ. ៦៦) វុត្តោ បុព្ពកិរិយា វត្តញ្ញា។
អាសនំ បញ្ញាបេតព្ពន្ធិ ទន្តកជ្ជទានជ្ជានំ សម្មន្តិត្វា និសីទនត្ថាយ អាសនំ
បញ្ញាបេតព្ពន្ធ។ ឥមិនា ច យាគុចានជ្ជានាទីសុបិ អាសនានិ បញ្ញាបេតព្ពន្ធនេវាតិ
ទស្សិតំ ហោតិ។

ទន្តកជ្ជំ នាតព្ពន្ធិ មហន្តំ, មជ្ឈិមំ, ឧទ្ទកន្តិ តីណិ ទន្តកជ្ជានិ ឧបនេត្វា តតោ
យំ តីណិ ទិវសានិ គល្លាភិ, ចតុត្ថទិវសតោ បជ្ឈាយ តាទិសមេវ នាតព្ពន្ធ។
សចេ អនិយមំ កត្វា យំ វា តំ វា គល្លាភិ, អថ យាទិសំ លភតិ, តាទិសំ
នាតព្ពន្ធ។

មុខោទកំ នាតព្ពន្ធិ មុខោទាវនោទកំ មុខោទកន្តិ មជ្ឈេបទលោបិសមាសោ,
តំ ទេន្តេន សីតញ្ចា ឧល្លាញ្ចា ឧទកំ ឧបនេត្វា តតោ យំ តីណិ ទិវសានិ វុទ្ធស្លេតិ,

ចតុត្ថងិវេសតោ បដ្ឋាយ តាទិសមេវ មុខោនោទកំ ឆាតត្ថំ។ សចេ អនិយមំ
កត្វាយំ វា តំ វា គណ្ហាតិ, អថ យាទិសំ លភតិ, តាទិសំ ឆាតត្ថំ។ សចេ ទុវិធម្មិ
វុឡញោតិ, ទុវិធម្មិ ឧបនេតត្ថំ។ “មុខោនោទកំ មុខោនោទដ្ឋានេ វេបេត្វា
អវេសេសដ្ឋានានិ សម្មជ្ជិតត្ថានិ។ សម្មជ្ជន្តេន ច វច្ឆកុដិកោ បដ្ឋាយ សម្មជ្ជិតត្ថំ។
ថេវេ វច្ឆកុដិ គតេ បរិវេណំ សម្មជ្ជិតត្ថំ, ឯវំ បរិវេណំ អសុញំ ហោតិ” តិ
អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤ អត្ថតោ សមាសំ) វុត្ថនយេនេវ សម្មជ្ជិតត្ថំ។

តតោ ឧត្តរី កត្ថត្ថំ ទស្សេតុមាហា “តស្ស កាលេនា” តិអាទិ។ តស្សាតិ
ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា។ កាលេនាតិ យាគុចានកាលេ។ ឥធាបិ
“អាសនំ បញ្ញាបេតត្ថំ” ត្ថិ សេសោ។ យថាហា “ថេវេ វច្ឆកុដិកោ អនិក្ខន្ធយេវ
អាសនំ បញ្ញាបេតត្ថំ។ សវីរ កិច្ចំ កត្វា អាគន្ធា តស្មី និសិន្នស្ស ‘សចេ យាគុ
ហោតិ’ តិអាទិនា នយេន វុត្ថំ វុត្ថំ កាតត្ថំ” ត្ថិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤)។

យាគុ តស្សបនេតត្ថាតិ ឯត្ថ “ភាជនំ ជោវិត្វា” តិ សេសោ។ យថាហា -
“ភាជនំ ជោវិត្វា យាគុ ឧបនាមេតត្ថា” តិ (មហាវ. ៦៦)។ សង្ឃតោ វាតិ
សលាកាទិវេសេន សង្ឃតោ លព្ពមាណា វា។ កុលតោបិ វាតិ
ឧចាសកាទិកុលតោ វា។

“បត្តេ វុត្ថញា កាតត្ថំ” ត្ថិ ឥទំ “យាគុ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ
បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បជិយំសន្តេន ជោវិត្វា បដិសាមេតត្ថំ,
ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនំ ឧទ្ទិវិតត្ថំ។ សចេ សោ ទេសោ ឧក្កាថោ ហោតិ, សោ
ទេសោ សម្មជ្ជិតត្ថោ” តិ (មហាវ. ៦៦) អាគតវុត្ថំ សន្ធាយាហា។ ទិវា ភុត្តបត្តេបិ
កាតត្ថំ ឯតេនេវ ទស្សិតំ ហោតិ។

វត្ត “កាមប្បវេសនេ” តិ ៩ធំ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ កាមំ បរិសិតុកាមោ
ហោតិ, និវាសនំ ឆាតត្ថំ, បដិនិវាសនំ បដិគ្គហោតត្ថំ” តិ អាទិនយប្បវត្តំ (មហាវ.
៦៦) វត្តំ សន្ធាយាហា។ “កាតត្ថំ” តិ ៩ធំ សព្វបទេហិ យោជេតត្ថំ។

២៤៧៤. ចីវរេ យានិ វត្តានីតិ កាមំ បរិសិតុកាមស្ស ចីវរនានេ,
បដិនិវត្តស្ស ចីវរគ្គហណាសង្ឃរណបដិសាមនេសុ មហោសីនា យានិ វត្តានិ
វុត្តានិ, តានិ ច កាតត្ថានិ។ សេនាសនេ តថាតិ “យស្មី វិហារេ ឧបជ្ឈាយោ
វិហារីតិ” តិ អាទិនា (មហាវ. ៦៦) វុត្តនយេន “សេនាសនេ កត្តត្ថំ” តិ ទស្សីតំ
សេនាសនវត្តញ្ច។

ចាទបីឥកថលីកាទីសុ តថាតិ យោជនា។ ឧបជ្ឈាយោ កាមតោ បដិនិវត្ត
ច ជន្មាយវេ ច “ចាទោទកំ ចាទបីឥ ចាទកថលីកំ ឧបនិក្ខិបិតត្ថំ” តិ (មហាវ.
៦៦) ឯវមាគតំ វត្តញ្ច កាតត្ថំ។ អាទិ-សន្នេន “ឧបជ្ឈាយោ ចានីយេន
បុច្ឆិតញ្ច” តិ អាទិវត្តំ (មហាវ. ៦៦) សង្កណ្ណាតិ។

២៤៧៥. ឯវំ សព្វត្ថ វត្តេសុ ចានីយេ ក្តំ ទស្សីយមាទេសុ បបញ្ចោតិ ខន្ធកំ
ឱលោកេត្វា សុខគ្គហណាត្ថាយ គណនំ ទស្សេតុកាមោ អាហ
“ឯវមាទីនី” តិ អាទិ។ រោគតោ វុជ្ជានាគមនន្តានីតិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ រោគតោ
វុជ្ជានាគមនបរិយោសានានិ។ សត្តតិសសតំ សិយុន្តិ
សត្តតិសាធិកសតវត្តានីតិ អត្ថោ។

តានិ បន វត្តានិ ខន្ធកថាឡិយា (មហាវ. ៦៦) អាគតក្កមេន ឯវំ
យថាវុត្តគណនាយ សមាទេតត្ថានិ - ទន្ធកដ្ឋានំ, មុខោទកទានំ,
អាសនបញ្ញាបនំ, សចេ យាគុ ហោតិ, ភាជនំ ឆោវិត្វា យាគុយា ឧបនាមនំ,
យាគុ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ បដិគ្គហោត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ

អប្បជ័យំសន្តេន ឆោវិត្វា បដិសាមនំ, ឧបជ្ឈាយម្ហំ វុដ្ឋិតេ អាសនស្ស ឧទ្ធករណំ,
សចេ សោទេសោ ឧក្កាចោ ហោតិ, តស្ស សម្មជ្ឈនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ គាមំ
បរិសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស និវាសនទានំ, បដិនិវាសនបដិគ្គហណំ,
កាយពន្ធនទានំ, សគុណំ កត្វា សង្ឃាជិទានំ, ឆោវិត្វា សោទកបត្តស្ស ទានំ,
សចេ ឧបជ្ឈាយោ បច្ឆាសមណំ អាកម្ពិតិ, តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ
និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា សគុណំ កត្វា សង្ឃាជិយោ ចារុបិត្វា គណ្ឌិកំ
បរិមុញ្ញិត្វា ឆោវិត្វា បត្តំ គហេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស បច្ឆាសមណោន គមនំ,
នាតិទ្ធរន្ធនាសន្នេ គមនំ, បត្តបរិយាបន្នស្ស បដិគ្គហណំ, ន ឧបជ្ឈាយស្ស
ភណាមាណស្ស អន្តរន្តរា កថាឱទាតនំ, ឧបជ្ឈាយស្ស អាបត្តិសាមន្តា
ភណាមាណស្ស ច និវារណំ, និវត្តន្តេន បឋមតវំ អាគត្វា អាសនបញ្ញាបនំ,
ចានោទកចានបីបចានកថលីកានំ ឧបនិក្ខិបនំ, បច្ចុគ្គន្ធា
បត្តចីវរបដិគ្គហណំ, បដិនិវាសនទានំ, និវាសនបដិគ្គហណំ, សចេ ចីវរំ សិទ្ធិ
ហោតិ, មុហុត្ថំ ឧណ្ហោ ឱតាបនំ, នេវ ឧណ្ហោ ចីវរស្ស និទហនំ, មជ្ឈេ យថា ភត្តោ
ន ហោតិ, វេរំ ចតុរង្គុលំ កណ្តំ ឧស្សរេត្វា ចីវរស្ស សង្ឃរណំ, ឱកោគេ
កាយពន្ធនស្ស ករណំ, សចេ បិណ្ឌាចាតោ ហោតិ, ឧបជ្ឈាយោ ច
ភុញ្ញិតុកាមោ ហោតិ, ឧទកំ ទត្វា បិណ្ឌាចាតស្ស ឧបនាមនំ, ឧបជ្ឈាយស្ស
ចានីយេន បុច្ឆនំ, ភុត្តាវិស្ស ឧទកំ ទត្វា បត្តំ បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ
អប្បជ័យំសន្តេន ឆោវិត្វា វោទកំ កត្វា មុហុត្ថំ ឧណ្ហោ ឱតាបនំ, ន ច ឧណ្ហោ
បត្តស្ស និទហនំ, បត្តចីវរំ និក្ខិបិតត្ថំ -

បត្តំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន បត្តំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន ហេដ្ឋាមញ្ចំ
វា ហេដ្ឋាបីបំ វា បរាមសិត្វា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ន ច អនន្តរហិតាយ ភូមិយា
បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ចីវរំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន ចីវរំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន
ចីវរំសំ វា ចីវរវដ្តំ វា បមន្តិត្វា ចារតោ អន្តំ ឱរតោ ភោគំ កត្វា ចីវរស្ស

និក្ខិបនំ, ឧបជ្ឈាយម្ហំ វុដ្ឋិតេ អាសនស្ស ឧទ្ធករណំ,
ចាទោទកចាទបីបចាទកថលីកានំ បដិសាមនំ, សចេ សោ ទេសោ ឧក្កាចោ
ហោតិ, តស្ស សម្មជ្ជនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ ម្ហាយិតុកាមោ ហោតិ, ម្ហានស្ស
បដិយាទនំ, សចេ សីតេន អត្តោ ហោតិ, សីតស្ស សចេ ឧណ្ហាន អត្តោ ហោតិ,
ឧណ្ហស្ស បដិយាទនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ ជន្ហាយំ បរិសិតុកាមោ ហោតិ,
ចុណ្ហស្ស សន្ធិយនំ, មត្តិកាតេមនំ, ជន្ហាយរិបំ អាទាយ ឧបជ្ឈាយស្ស បិដ្ឋិតោ
បិដ្ឋិតោ គន្ធា ជន្ហាយរិបំ ទត្វា ជីវំ បដិគ្គហេត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ចុណ្ហានំ,
មត្តិកានំ, សចេ ឧស្សហតិ, ជន្ហាយំ បរិសិតតំ -

ជន្ហាយំ បរិសន្តេន មត្តិកាយ មុខំ មក្ខេត្វា បុរតោ ច បច្ឆតោ ច
បដិច្ឆាទេត្វា ជន្ហាយរហ័សោ, ន យេវានំ ភិក្ខុនំ អនុបខន្តំ និសីទនំ, ន នវានំ
ភិក្ខុនំ អាសនេន បដិពាហនំ, ជន្ហាយេ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិកម្មស្ស ករណំ,
ជន្ហាយរា និក្ខមន្តេន ជន្ហាយរិបំ អាទាយ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច បដិច្ឆាទេត្វា
ជន្ហាយរា និក្ខមនំ, ឧទកេបិ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិកម្មករណំ, ម្ហាតេន បឋមតំ
ឧត្តរិត្វា អត្តនោ គត្តំ វោទកំ កត្វា និវាសេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស គត្តតោ ឧទកស្ស
បមជ្ជនំ, និវាសនានំ, សង្ឃាជីនានំ, ជន្ហាយរិបំ អាទាយ បឋមតំ អាគន្ធា
អាសនស្ស បញ្ញាបនំ, ចាទោទកចាទបីបចាទកថលីកានំ ឧបនិក្ខិបនំ,
ឧបជ្ឈាយស្ស ចានីយេន បុច្ឆនំ, សចេ ឧទ្ទិសាបេតុកាមោ ហោតិ, ឧទ្ទិសាបនំ,
សចេ បរិបុច្ឆិតុកាមោ ហោតិ, បរិបុច្ឆនំ, យស្មីវិហារេ ឧបជ្ឈាយោវិហារតិ,
សចេ សោវិហារោ ឧក្កាចោ ហោតិ, សចេ ឧស្សហតិ, តស្ស សោធនំ, វិហារំ
សោធនេន បឋមំ បត្តជីវស្ស និហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ,
និសីទនបច្ឆត្តរណស្ស និហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ភិសិពិញ្ចោហនស្ស និហរិត្វា
ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, មព្វាស្ស នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បជិយំសន្តេន អសង្ឃដ្ឋេន្តេន
កវាជរិបំ និហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, បីបស្ស នីចំ កត្វា សាធុកំ

អប្បជ័យំសន្តេន អសង្ឃ្យេន្តេន កវាជបីបំ នីហិវិត្វា ឯកមន្តំនិក្ខិបនំ,
មញ្ចបជិចាទកានំនីហិវិត្វា ឯកមន្តំនិក្ខិបនំ, ខេឡមល្លកស្ស នីហិវិត្វា
ឯកមន្តំនិក្ខិបនំ, អបស្សេនជលកស្ស នីហិវិត្វា ឯកមន្តំនិក្ខិបនំ,
ភូមត្តរណស្ស យថាបញ្ញត្តស្ស សល្លកេត្វា នីហិវិត្វា ឯកមន្តំនិក្ខិបនំ, សចេ
វិហារេ សន្តានកំ ហោតិ, ឧល្លោកា បឋមំ ឱហារណំ,
អាឡោកសន្ធិកណ្តាភាគានំ បមជ្ជនំ, សចេ គេតុកបរិកម្មកតា ភិក្ខុ
កណ្តាកិតា ហោតិ, ចោឡកំ តេមេត្វា បីឡេត្វា បមជ្ជនំ, សចេ
កាឡវណ្ណកតា ភូមិ កណ្តាកិតា ហោតិ, ចោឡកំ តេមេត្វា បីឡេត្វា បមជ្ជនំ,
សចេ អកតា ហោតិ ភូមិ, ឧទកេន បរិច្ឆោសិត្វា បមជ្ជនំ “មាវិហារោ រជេន
ឧហញ្ញី”តិ, សង្ការំវិចិត្វា ឯកមន្តំនឌ្ឍនំ, ភូមត្តរណស្ស ឱតាបេត្វា សោធមត្វា
បច្ឆោជេត្វា អតិហិវិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, មញ្ចបជិចាទកានំ ឱតាបេត្វា
បមជ្ជិត្វា អតិហិវិត្វា យថាជ្ជានេ ឋបនំ, មញ្ចស្ស ឱតាបេត្វា សោធមត្វា
បច្ឆោជេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បជ័យំសន្តេន អសង្ឃ្យេន្តេន កវាជបីបំ
អតិហិវិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, បីឋស្ស ឱតាបេត្វា សោធមត្វា បច្ឆោជេត្វា
នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បជ័យំសន្តេន អសង្ឃ្យេន្តេន កវាជបីបំ អតិហិវិត្វា
យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, ភិសិពិញ្ចោហនស្ស ឱតាបេត្វា សោធមត្វា បច្ឆោជេត្វា
អតិហិវិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, និសីទនបច្ឆត្តរណស្ស ឱតាបេត្វា
សោធមត្វា បច្ឆោជេត្វា អតិហិវិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, ខេឡមល្លកស្ស
ឱតាបេត្វា បមជ្ជិត្វា អតិហិវិត្វា យថាជ្ជានេ ឋបនំ, អបស្សេនជលកស្ស
ឱតាបេត្វា បមជ្ជិត្វា អតិហិវិត្វា យថាជ្ជានេ ឋបនំ, បត្តចីវរំ និក្ខិបិតត្ថំ -

បត្តំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហេត្ថេន បត្តំ គហេត្វា ឯកេន ហេត្ថេន ហេដ្ឋាមញ្ញំ
វា ហេដ្ឋាបីបំ វា បរាមសិត្វា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ន ច អនន្តរហិតាយ ភូមិយា
បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ចីវរំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហេត្ថេន ចីវរំ គហេត្វា ឯកេន ហេត្ថេន

ច័រវរំសំ វា ច័រវរំដ្ឋំ វា បមដ្ឋិត្វា ចារតោ អន្តំ ឡិរតោ ភោគំ កត្វា ច័រវស្ស
និក្ខិបនំ, សេច បុរត្ថិមាយ សរជា វាតា វាយន្តិ, បុរត្ថិមានំ វាតចានានំ ជកនំ,
តថា បដ្ឋិមានំ, តថា ឧត្តរានំ, តថា ទក្ខិណានំ វាតចានានំ ជកនំ, សេច
សីតកាលោ ហោតិ, ធិវា វាតចានានំ វិវរណំ, រត្ថិ ជកនំ, សេច ឧណ្ហាកាលោ
ហោតិ, ធិវា វាតចានានំ ជកនំ, រត្ថិ វិវរណំ, សេច បរិវេណំ ឧក្កាបំ ហោតិ,
បរិវេណស្ស សម្មជ្ឈនំ, សេច កោដ្ឋកោ ឧក្កាចោ ហោតិ, កោដ្ឋកស្ស សម្មជ្ឈនំ,
សេច ឧបជ្ជានសាលា ឧក្កាចា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ឈនំ, សេច អគ្គិសាលា
ឧក្កាចា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ឈនំ, សេច វេច្ឆកុដិ ឧក្កាចា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ឈនំ,
សេច ចានីយំ ន ហោតិ, ចានីយស្ស ឧបជ្ជាបនំ, សេច បរិភោជនីយំ ន ហោតិ,
បរិភោជនីយស្ស ឧបជ្ជាបនំ, សេច អាចមនកុម្មិយា ឧទកំ ន ហោតិ,
អាចមនកុម្មិយា ឧទកស្ស អាសិញ្ចនំ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស អនភិរតិ ឧប្បន្នា
ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វ្យាបកាសនំ វ្យាបកាសាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស
ករណំ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស កុក្កុដ្ឋំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វិនោទនំ
វិនោទាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស ករណំ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស ទិដ្ឋិតតំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វិវេចនំ វិវេចាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស ករណំ,
សេច ឧបជ្ឈាយោ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ ហោតិ បរិវាសារហោ, សទ្ធិវិហារិកេន
ឧស្សុក្កករណំ “កិច្ចំ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិវាសំ ទទេយ្យា” តិ, សេច
ឧបជ្ឈាយោ មូលាយបដិកស្សនារហោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ
“កិច្ចំ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយំ មូលាយ បដិកស្សេយ្យា” តិ, សេច ឧបជ្ឈាយោ
មានត្តារហោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិច្ចំ នុ ខោ សង្ឃោ
ឧបជ្ឈាយស្ស មានត្តំ ទទេយ្យា” តិ, សេច ឧបជ្ឈាយោ អព្ពានារហោ ហោតិ,
សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិច្ចំ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយំ អព្ពេយ្យា” តិ,
សេច សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស កម្មំ កត្តកាមោ ហោតិ តជ្ជនីយំ វា និយស្សំ វា

បញ្ហាជនីយំ វា បដិសារណីយំ វា ឧក្ខេបនីយំ វា, សន្តិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ
“កិន្តិនុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស កម្មំ ន ករេយ្យ, លហុកាយ វា
បរិណាមេយ្យ”តិ, កតំ វា បទស្ស ហោតិ សង្ឃេន កម្មំ តជ្ជនីយំ វា និយស្សំ វា
បញ្ហាជនីយំ វា បដិសារណីយំ វា ឧក្ខេបនីយំ វា, សន្តិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ
“កិន្តិនុ ខោ ឧបជ្ឈាយោ សម្មា វត្តេយ្យ, លោមំ ចាតេយ្យ, នេត្តារំ វត្តេយ្យ,
សង្ឃោ តំ កម្មំ បដិប្បស្សម្តេយ្យ”តិ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ ជោវិតតំ ហោតិ,
សន្តិវិហារិកេន ជោវំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិនុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ
ជោវិយេថា”តិ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ កាតតំ ហោតិ, សន្តិវិហារិកេន
ករណំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិនុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ ករិយេថា”តិ, សេច
ឧបជ្ឈាយស្ស រជនំ បចិតតំ ហោតិ, សន្តិវិហារិកេន បចនំ ឧស្សុក្កករណំ វា
“កិន្តិនុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស រជនំ បចិយេថា”តិ, សេច ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ រជេតតំ
ហោតិ, សន្តិវិហារិកេន រជនំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិនុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ជីវំ
រជិយេថា”តិ, ជីវំ រជន្តេន សាធុកំ សម្មវិវត្តកំ សម្មវិវត្តកំ រជនំ, ន ច អច្ឆិន្នេ
ថេវេ បក្កមនំ, ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា ន ឯកច្ចស្ស បត្តទានំ, ន ឯកច្ចស្ស
បត្តបដិគ្គហណំ, ន ឯកច្ចស្ស ជីវរទានំ, ន ឯកច្ចស្ស ជីវបដិគ្គហណំ, ន
ឯកច្ចស្ស បរិក្ខារទានំ, ន ឯកច្ចស្ស បរិក្ខារបដិគ្គហណំ, ន ឯកច្ចស្ស
កេសច្នេនំ, ន ឯកច្នេន កេសានំ ធនាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស បរិកម្មករណំ, ន
ឯកច្នេន បរិកម្មស្ស កាវាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស វេយ្យាវច្ចករណំ, ន ឯកច្នេន
វេយ្យាវច្ចស្ស កាវាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស បច្ឆាសមណោន គមនំ, ន ឯកច្ចស្ស
បច្ឆាសមណស្ស អាទានំ, ន ឯកច្ចស្ស បិណ្ឌាចាតស្ស និហារណំ, ន ឯកច្នេន
បិណ្ឌាចាតនិហារបនំ, ន ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា កាមប្បវេសនំ, ន សុសានគមនំ,
ន ទិសាបក្កមនំ, សេច ឧបជ្ឈាយោ គិលានោ ហោតិ, យាវជីវំ ឧបជ្ឈានំ,
វុជ្ជានមស្ស អាគមនន្តិ តេសុ កាណិចិ វត្តានិ សវិតតិ កាណិ, កាណិចិ អវិតតិ កាណិ,

តេសុ អវិភត្តិ កាន់ វិភាគ វុទ្ធមានេ យថាវុត្តកណ្តោយ អតិរេកតរាជ
ហោង្គិ, តំ បនវិភាគំ អនាមសិទ្ធា បិណ្ឌាវសេន គហោត្វាយថា អយំ គណនា
ទស្សតាតិ វេទិតញ្ចា។

២៤៧៦. អករោទ្តស្សតិ ឯត្ថ “វុត្ត” ង្គិ សេសោ។ អនាទរវសេនេវ វុត្តំ
អករោទ្តស្ស ភិក្ខុនោ តេន វុត្តភេទេន វុត្តាករណេន សព្ពត្ថ
សត្តតិសាធិកសតប្បភេទជ្ជានេ តត្ថកំយេវ ទុក្ខដំ បកាសិតង្គិ យោជនា។

ឧបជ្ឈាយាចរិយវុត្តកថាវណ្ណានា។

២៤៧៧. ឯវំ ឧបជ្ឈាយាចរិយវុត្តានិ សង្ខេបេន ទស្សត្វា
ឧបជ្ឈាយាចរិយេហិ សទ្ធិវិហារិកន្តេវាសីនំ កាតព្វវុត្តានិ ទស្សតុមាហា
“ឧបជ្ឈាយស្ស វុត្តានី” តិអាទិ។ ឧបជ្ឈាយស្ស វុត្តានីតិ ឧបជ្ឈាយេន
សទ្ធិវិហារិកស្ស យុត្តបត្តកាលេ កត្តព្ពត្តា ឧបជ្ឈាយាយត្តវុត្តានីតិ អត្ថោ។
តថា សទ្ធិវិហារិកេតិ យថា សទ្ធិវិហារិកេន ឧបជ្ឈាយស្ស កាតព្វានិ, តថា
ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេ កាតព្វានិ។

ឧបជ្ឈាយាចរិយវុត្តេសុ កាមប្បវេសេ បច្ឆាសមណេន ហុត្វា
នាតិទ្ធវរនច្ឆាសន្តកមនំ, ន អន្តរន្តរា កថាឱចាតនំ, អាបត្តិសាមន្តា
ភណ្ឌមានស្ស និវារណំ, បត្តបរិយាបន្នបដិគ្គហណ្ឌិ ចត្តារិ វុត្តានិ, ន
ឯកច្ឆស្ស បត្តទានាធិអនាបុច្ឆាធិសាបក្កមនាវសានានិវីសតិ បដិក្ខេចា ចេតិ
ឯតានិ ចតុវីសតិ វុត្តានិ វេបេត្វា អវសេសានិ តេរសាធិកសតវុត្តានិ
សន្ធាយាហា “សតំ តេរស ហោរណ្តេវ” តិ, តេរសាធិកសតវុត្តានិ ហោង្គិ តិ
អត្ថោ។ អាចរិយេន អន្តេវាសិកេបិ ច កាតព្វវុត្តានិ តថា តត្ថកាលេវាតិ
អត្ថោ។

សន្និសីទវិហារិកនៃព្រះសិក្ខាប្រាសាទ

២៤៧៨. ឧបសម្ព័ន្ធយោគវិយោចិ សន្និសីទវិហារិកនៃព្រះសិក្ខាប្រាសាទ

និស្សយន្តបដិប្បស្សន្តិប្បការំ ធម្មតុមាហា “បក្កន្ត វាបិ” តិអាទិ។ បក្កន្ត វាបិ
វិញ្ញន្ត វាបិ បក្កសង្កន្ត វាបិ មតេ វាបិ អាណត្តិយា វាបិ ឯវំ បញ្ចនា ឧបសម្ព័ន្ធយោ
សន្និសីទវិហារិកនៃ គហិតោ និស្សយោ បដិប្បស្សន្តិប្បការំ យោជនា។ បក្កន្តតិ
តទហុ អបច្ឆាគន្តកាមតាយ ធិសំ គតេ។ វិញ្ញន្តតិ គិហិតារំ បត្តេ។
បក្កសង្កន្តកតិ តិវិញ្ញន្តយាយតនំ គតេ។ មតេតិ កាលកតេ។ អាណត្តិយាតិ
និស្សយន្តបណ្ណាមនេ។

២៤៧៩-៨០. អាចរិយម្ហាបិ អន្តេវាសិកេន គហិតនិស្សយស្ស ភេទនំ ធនា

ធម្មការេន ហោតិ យោជនា។ កថន្តិ អាហា “បក្កន្ត ចា” តិអាទិ។ តំ
ឧបសម្ព័ន្ធយោ និស្សយន្តេន វុត្តនយមេវ។ វិសេសំ បន សយមេវ វុត្តតិ
“អាណត្តិយ” តិអាទិនា។ អាណត្តិយន្ត ឯវុត្ត វិសេសត្ថោតកោ បន-សន្តោ
លុត្តនិធិដ្ឋោ។ ឧត្តន្តិប្បិ ធុរនិក្ខេបនេបិ ចាតិ អាចរិយស្ស និស្សយន្តបណ្ណាមនេ
បន ឧត្តន្តិ អាចរិយន្តេវាសិកានំយេវ អញ្ញមញ្ញនិរាលយភារេ សតិ
និស្សយន្តេនា ហោតិ, ន ឯកស្សតិ អត្ថោ។ តមេវត្ថំ ព្យតិវេកតោ
ធម្មិកោតិ “ឯកកស្ស” តិអាទិនា។ ឯកកស្ស វា ឧត្តន្តិ វា អាលយេ សតិ ន
តិវុត្តតិ យោជនា។ យថាហា -

“អាណត្តិយំ បន សចេបិ អាចរិយោ មុញ្ញតុកាមោវ ហុត្វា
និស្សយន្តបណ្ណាមនាយ បណ្ណាមេតិ, អន្តេវាសិកោ ច ‘តិញ្ញាបិ មំ
អាចរិយោ បណ្ណាមេតិ, អថ ខោ បាធយេន មុនុកោ’ តិ សាលយោវ
ហោតិ, និស្សយោ ន បដិប្បស្សន្តិប្បការំយេវ។ សចេបិ អាចរិយោ សាលយោ,
អន្តេវាសិកោ និរាលយោ ‘ន ធានិ ឥមំ និស្សយ វសិស្សមី’ តិ ធុរំ និក្ខេបតិ,

ឯវម្បី ន បដិប្បស្សម្ពុតិ។ ឧតិដ្ឋំ សាលយកាវេ បន ន
បដិប្បស្សម្ពុតិយេវ។ ឧតិដ្ឋំ ធុរនិក្ខេបន បដិប្បស្សម្ពុតិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
៨៣)។

អយំ បន វិសេសោ អាចរិយាណាត្តិយា និស្សយកេនេយេវ ទស្សតោ, ន
ឧបជ្ឈាយាណាត្តិយា។ សារត្តធិបនិយំ បន “សចេបិ អាចរិយោ មុញ្ញតុកាមោវ
ហុត្វា និស្សយបណាមនាយ បណាមេតីតិអាទិ សព្វំ ឧបជ្ឈាយស្ស
អាណាត្តិយម្បី វេទិតព្ព”ន្តំ វុត្តំ។

២៤៨០. ឯវំ បញ្ច សាធារណដ្ឋានិ ទស្សត្វា អសាធារណដ្ឋំ ទស្សតុមាហា
“ឧបជ្ឈាយសមោធាន-កតស្សបិ ច ភិដ្ឋតិ”តិ។ តត្ថ សមោធានកមនំ
ស្សបតោ, បកេទតោ ច ទស្សតុមាហា “ទស្សនំ សវនញ្ញាតិ, សមោធានំ ទិដ្ឋា
មត”ន្តិ។ អយមេត្ថ សន្និដ្ឋោ, វិត្តារោ បន សមន្តចាសាទិកាយំ (មហាវ. អដ្ឋ.
៨៣) គហោតញ្ចោ។ គន្ថវិត្តារកិរុនំ អនុគ្គហាយ បន ឥធ នវិត្តារិតោ។

២៤៨២-៣. សភាគេ ឆាយកេ អសន្តេ អទិកស្ស ច គិលានស្ស ច
“គិលានេន មំ ឧបជ្ឈហា”តិ យាចិតស្ស គិលានុបជ្ឈាកស្ស ច និស្សយំ វិនា
វសិតុំ ទោសោ នត្ថិតិ យោជនា។ “គិលានុបជ្ឈាកស្ស”តិ វត្ថុព្ព គាថាពន្ធវសេន
វស្សត្តំ។ ឥមិនា សភាគេ និស្សយឆាយកេ សន្តេ ឯកទិវសម្បី បរិហារោ ន
លព្ពតីតិ ធិបេតិ។ អត្ថនោ វនេ ជាសុវិហារតំ ជានតាតិ អត្ថនោ
សមថវិបស្សនាបដិលាភស្ស វនេ ជាសុវិហារំ ជានន្តេនបិ។ “សភាគេ ឆាយកេ
អសន្តេ”តិ បទន្នេនោ។ សព្ពមេតំ វិធានំ អន្តោវស្សតោ អញ្ញស្មី កាលេ
វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ សន្និដ្ឋោ, វិត្តារោ បន សមន្តចាសាទិកាយ គហោតញ្ចោ។

និស្សយបដិប្បស្សម្ពុនកថាវណ្ណានា។

២៤៨៤. កុដ្ឋមស្ស អត្ថតិ កុដ្ឋិ, តំ។ “គណ្ហា”ន្តិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។
រត្តសេតាធិតេនេន យេន កេនចិ កុដ្ឋេន វេវណ្ណិយំ បត្តសវីរន្តិ អត្តោ។ យថាហ

-

“រត្តកុដ្ឋំ វា ហោតុ កាឡ កុដ្ឋំ វា, យំ កិញ្ចិ
កិដិភទទុក្ខកច្ចអាទិប្បភេទម្បិ សព្វំ កុដ្ឋមេវាតិ វុត្ថំ។ តព្វោ
នខបិដ្ឋិប្បមាណាម្បិ វឡនកបក្ខេ បីតំ ហោតិ, ន បញ្ចាជេតព្វោ។ សចេ
បន និវាសនចារុបនេហិ បកតិបដិច្ចន្ទដ្ឋានេ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ
អវឡនកបក្ខេ បីតំ ហោតិ, វដ្ឋតិ។ មុខេ, បន ហត្ថចាទបិដ្ឋេសុ វា សចេបិ
អវឡនកបក្ខេ បីតំ នខបិដ្ឋិតោ ខុទ្ទកបមាណាម្បិ ន វដ្ឋតិយេវាតិ
កុរុន្តិយំ វុត្ថំ។ តំ តិកិច្ឆាបេត្វា បញ្ចាជេន្តនាបិ បកតិវណ្ណោ ជាតេយេវ
បញ្ចាជេតព្វោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។

នខបិដ្ឋិប្បមាណាន្តិ ឯត្ថ “កនិជ្ជផ្តលំនខបិដ្ឋិ អធិប្បតា”តិ តិសុបិ
គណ្ហាបទេសុ វុត្ថំ។

គណ្ហាន្តិ មេទគណ្ហាទិគណ្ហាភេទវន្តំ។ យថាហ “មេទគណ្ហោ វា ហោតុ
អញ្ញោ វា, យោ កោចិ កោលដ្ឋិមត្តកោបិ ចេ វឡនកបក្ខេ បីតោ គណ្ហោ
ហោតិ, ន បញ្ចាជេតព្វោ”តិអាទិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។ កោលដ្ឋិតិ ពទវដ្ឋិ។
កិលាសិន្តិ កិលាសវន្តំ។ យថាហ - “កិលាសោតិ នភិជ្ជនកំ នបគ្បរណកំ
បទុមបុណ្ណារិកបត្តវណ្ណំ កុដ្ឋំ, យេន គុន្និវិយ សពលំ សវីរំ ហោតី”តិ (មហាវ.
អដ្ឋ. ៨៨)។ ច-សន្តោ សព្វេហិ ឧបយោគវន្តេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្វោ។ សោសិន្តិ
ខយរោគវន្តំ។ យថាហ - “សោសោតិ សោសព្យាធិ។ តស្មី សតិ ន
បញ្ចាជេតព្វោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។ អបមារិកន្តិ អបមាវន្តំ។ យថាហ -
“អបមារោតិ បិតុម្ហារោ វា យក្ខម្ហារោ វា។ តត្ថ បុព្វវេរិកេន អមនុស្សេន

គហិតោ ធុត្តិកិត្តោ ហោតិ, អប្បមត្តកេបិ បន អបមារេ សតិ ន
បញ្ញាជេតញ្ញោ”តិ។

រាជកដន្តិ រញ្ញោ ភត្តវេតនកដំ វា ឋានន្តរំ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា រាជបុរិសំ។
យថាហ - “អមន្ទោ វា ហោតុ មហាមត្តោ វា សេវកោ វា កិត្តិ ឋានន្តរំ បត្តោ វា
អប្បត្តោ វា, យោ កោចិ រញ្ញោ ភត្តវេតនកដោ។ សញ្ញោ ‘រាជកដោ’តិ សង្ខ្យំ
គច្ឆតី”តិ។ ចោរន្តិ មនុស្សេហិ អប្បមាទនំ កាមឃាតបន្តយាតាទិកម្មន
ចាកដំ ចោរញ្ច។ លិខិតកន្តិ យំ កញ្ចិ ចោរិកំ វា អញ្ញំ វា គរុំ រាជាបរាធំ កត្វា
បលាតំ, រាជា ច នំ បណ្ណោ វា ចោត្តកេ វា “ឥត្តន្ទាមោ យត្ថ ទិស្សតិ, តត្ថ
គហិតោ មារេតញ្ញោ”តិ វា “ហត្ថចាទាទិទិស្ស ទិទ្ធិតញ្ញានី”តិ វា “ឯត្ថកំ នាម
ទណ្ឌំ ហរាបេតញ្ញោ”តិ វា លិខាបេតិ, ឯវុបំ លិខិតកំ។

“ការភេទក”ន្តិ គាថាពន្លឺសេន រស្សោ កតោ។ ការភេទកន្តិ
ធាតព្វករស្ស វា កតចោរកម្មស្ស វា ការណា ការាយរេ បក្ខិត្តោ វា
និគឡពន្ធនាទិហិ ពន្ធា វា, តតោ សោ មុច្ឆិត្វា បលាយតិ, ឯវុបំ
ការភេទកញ្ច។ យថាហ - “ការា វុច្ឆតិ ពន្ធនាការំ, ឥធ បន អន្តពន្ធនំ វា
ហោតុ សង្ខលិកពន្ធនំ វា វដ្តពន្ធនំ វា កាមពន្ធនំ វា និគមពន្ធនំ វា នគរពន្ធនំ វា
បុរិសគុត្តិ វា ជនបទពន្ធនំ វា ទីបពន្ធនំ វា, យោ ឯតេសុ យំ កិត្តិ ពន្ធនំ ទិទ្ធិត្វា
ភិទ្ធិត្វា មុញ្ញិត្វា វិវិត្វា វា បស្សមាទានំ វា អបស្សមាទានំ វា បលាយតិ, សោ
‘ការភេទកោ’តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩២)។

២៤៨៥. កសាហាតន្តិ ឥណំ គហិតោ ធាតុំ អសមត្តត្តា “អយមេវ តេ
ទណ្ណោ ហោតុ”តិ កសាទិនា ទិន្នប្បហារំ អរូបសន្តវណំ។ យថាហ -

“យោ វចនបេសនាធីនិ អករោត្តោ ហញ្ញតិ, ន សោ កតទណ្ឌាកម្មោ។
យោ បនកេណិយា វា អញ្ញថា វា កិញ្ចិ គហេត្វា ខាធិត្វា បុន ធាតុំ
អសក្កោត្តោ ‘អយមេវ’ តេ ទណ្ឌោ ហោត្វ’តិ កសាហិ ហញ្ញតិ, អយំ
កសាហតោ កតទណ្ឌាកម្មោ។ យោ ច កសាហិ វា ហតោ ហោត្វ
អទ្ធិទណ្ឌាកាធីនំ វា អញ្ញតវេន, យាវ អល្លវណោ ហោតិ, តាវ ន
បញ្ចាជេតញ្ចោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៤)។

លក្ខណាហតន្តិ ឯកំសំ កត្វា ចារុតេន ឧត្តរាសន្តេន
អប្បជិច្ឆាធីនិយដ្ឋានេ តត្ថេន លោហេន អាហតំ អសច្ឆិភូតលក្ខណេន
សមម្ពាគតំ។ យថាហ -

“យស្ស បន នលាជេ វា ឧរាធិសុ វា តត្ថេន លោហេន លក្ខណំ អាហតំ
ហោតិ, សោ សចេ ភុជិស្សោ, យាវ អល្លវណោ ហោតិ, តាវ ន
បញ្ចាជេតញ្ចោ។ សចេបិស្ស វណោ វុឡ្ហា ហោន្តិ ធិរិយា សមបរិច្ឆេទា,
លក្ខណំ បន បញ្ញាយតិ, តិមណ្ឌលំ និវត្តស្ស ឧត្តរាសន្តេ កតេ
បជិច្ឆន្នោកាសេ ចេ ហោតិ, បញ្ចាជេតុំ វដ្តតិ។ អប្បជិច្ឆន្នោកាសេ ចេ, ន
វដ្តតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៥)។

ឥណាយិកញ្ចាតិ មាតាបិតុបិតាមហាធិហិ វា អត្តនា វា គហិតសណំ។
យថាហ -

“ឥណាយិកោ នាម យស្ស បិតិបិតាមហេហិ វា សណំ គហិតំ
ហោតិ, សយំ វា សណំ គហិតំ ហោតិ, យំ វា អាឋបេត្វា មាតាបិតុហិ
កិញ្ចិ គហិតំ ហោតិ, សោ តំ សណំ បវេសំ ធាវេតីតិ ឥណាយិកោ។ យំ
បន អញ្ញោ ញាតកា អាឋបេត្វា កិញ្ចិ គណ្ហន្តិ, សោ ន ឥណាយិកោ។ ន

ហ៊ី តេ តំ អាថ៌បេតុំ ឥស្សរា។ តស្មា តំ បញ្ញាជេតុំ វដ្តតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៦)។

ធាសន្តិ អន្តោជាតោ, ធនក្កតោ, ករមរាជតោ, សយំ វា ធាសញ្ចំ
ឧបគតោតិ ចតុន្នំ ធាសាណំ អញ្ញាតំ។ ធាសវិនិច្ឆយោ បនេត្ត
សមន្តចាសាទិកាយ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៧) វិត្តារតោ គហេតញ្ញោ។ បញ្ញាជេតុស្ស
ទុក្ខជន្តិ “កុដ្ឋិ”ន្តិអាទិហិ ឧបយោកវន្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។

២៤៨៦. ហត្ថច្ឆិន្ទន្តិ ហត្ថតលេ វា មណីពន្លោ វា កប្បវេ វា យត្ថ កត្ថចិ
ជិន្នហត្ថំ។ អដ្ឋច្ឆិន្ទន្តិ យថា នខំ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ ចតុស្ស អង្គជ្ឈកេសុ អញ្ញាតំ វា
សព្វេ វា យស្ស ជិន្នា ហោន្តិ, ឯវុបំ។ ចាទច្ឆិន្ទន្តិ យស្ស អគ្គចានេសុ វា
គោប្បកេសុ វា ជង្គាយ វា យត្ថ កត្ថចិ ឯកោ វា ទ្វេ វា ចាទា ជិន្នា ហោន្តិ។
ហត្ថចាទជិន្នស្សបិ ចាឡិយំ (មហាវ. ១១៩) អាគតត្តា សោបិ ឥធ វត្ថុញ្ញោ,
យថាវុត្តនយេនេវ តស្ស ទុក្ខជវត្ថតា បញ្ញាយតីតិ ន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កណ្ណាធាសង្កុលិច្ឆិន្ទន្តិ ឯត្ថ “កណ្ណាច្ឆិន្ទំ ធាសច្ឆិន្ទំ កណ្ណាធាសច្ឆិន្ទំ
អង្កុលិច្ឆិន្ទ”ន្តិ យោជនា។ កណ្ណាច្ឆិន្ទន្តិ យស្ស កណ្ណាមូលេ វា កណ្ណាសក្ខុលិកាយ
វា ឯកោ វា ទ្វេ វា កណ្ណា ជិន្នា ហោន្តិ។ យស្ស បន កណ្ណាវដ្តេ ជិន្នា ហោន្តិ,
សក្កា ច ហោន្តិ សង្ឃាជេតុំ, សោ កណ្ណំ សង្ឃាជេត្វា បញ្ញាជេតញ្ញោ។ ធាសច្ឆិន្ទន្តិ
យស្ស អជបទកេ វា អគ្គេ វា ឯកបុជេ វា យត្ថ កត្ថចិ ធាសា ជិន្នា ហោតិ។
យស្ស បន ធាសិកា សក្កា ហោតិ សន្នេតុំ, សោ តំ ជាសុកំ កត្វា
បញ្ញាជេតញ្ញោ។ កណ្ណាធាសច្ឆិន្ទន្តិ តទុកយច្ឆិន្ទំ។ អង្កុលិច្ឆិន្ទន្តិ យស្ស នខសេសំ
អនស្សេត្វា ឯកោ វា ពហុ វា អង្កុលិយោ ជិន្នា ហោន្តិ។ យស្ស បន
សុត្តតន្តមត្តម្យំ នខសេសំ បញ្ញាយតិ, តំ បញ្ញាជេតុំ វដ្តតី។ កណ្ណាច្ឆិន្ទមេវ ចាតិ
យស្ស កណ្ណាធាមកា មហាញ្ញាវ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ជិន្នា ហោន្តិ, យេសុ

ឯកស្សបិ ធិន្ទត្តា អគ្គចានេន វា ចង្គ្គមតិ, មូលេន វា ចង្គ្គមតិ, ន វា ចានំ
បតិជ្ជាបេតុំ សក្កោតិ។

២៤៨៧. កាលានិ បសន្ននោ វា ហោតុ បុច្ឆាធិហិ វា ឧបហតបសានោ, យោ
ធ្វិហិ វា ឯកេន វា អក្ខនា ន បស្សតិ, តំ កាលំ។ កុណិនិ ហត្ថកុណី វា
ចានកុណី វា អង្គុលិកុណី វា, យស្ស ឯតេសុ ហត្ថាធិសុ យំ កិញ្ចំ វន្តំ
បញ្ញាយតិ, សោ កុណី។ ឧដ្ឋញ្ញាតិ យោ ឧរស្ស វា បិដ្ឋិយា វា បស្សស្ស វា
និក្ខន្តត្តា ឧដ្ឋសរីរោ, តំ ឧដ្ឋំ។ យស្ស បន កិញ្ចំ កិញ្ចំ អង្គបច្ឆដ្ឋំ ញ្ញ្ញសកំ វន្តំ, តំ
បញ្ញាជេតុំ វដ្ឋតិ។ មហាបុរិសោ ឯវ ហិ ព្រហ្មដុគត្តោ, អវសេសោ សត្តោ អឧដ្ឋោ
នាម នត្ថិ។

វាមននិ យោ ជង្គ្គវាមនោ វា កជិវាមនោ វា ឧភយវាមនោ វា, តំ។ តត្ថ
ជង្គ្គវាមនស្ស កជិតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋិមកាយោ រស្សោ ហោតិ, ឧបរិមកាយោ
បរិបុណ្ណោ។ កជិវាមនស្ស កជិតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមកាយោ រស្សោ ហោតិ,
ហេដ្ឋិមកាយោ បរិបុណ្ណោ ហោតិ។ ឧភយវាមនស្ស ឧភាបិ កាយា រស្សោ
ហោនិ។ យេសំ កាយរស្សត្តា ភូតានំវិយ បរិវដ្តមោ មហាកុច្ឆិយជសទិសោ
អត្តភារោ ហោតិ។ តំ តិវិជម្បិ បញ្ញាជេតុំ ន វដ្ឋតិ។

ជណហត្ថកនិ យស្ស វគ្គុលិបក្ខកាវិយ អង្គុលិយោ សម្ពុទ្ធា ហោនិ, តំ។
ឯតំ បញ្ញាជេតុកាមេន អង្គុលន្តិកាយោ ជាលេត្វា សត្តំ អន្តរចម្ពំ អបនេត្វា
ជាសុកំ កត្វា បញ្ញាជេតញ្ចោ។ យស្សបិ ន អង្គុលិយោ ហោនិ, តំ
បញ្ញាជេតុកាមេន អធិកំ អង្គុលី ធិន្ទត្វា ជាសុកំ កត្វា បញ្ញាជេតញ្ចោ។

ឧញ្ញនិ យោ នតជាណុកោ វា ភិន្នជង្គ្គា វា មជ្ឈេ សំកុដិតចានត្តា
កុណ្ឌាចានកោ វា បិដ្ឋិចានមជ្ឈេន ចង្គ្គមនោ អគ្គេ សំកុដិតចានត្តា

កុណ្ឌាចានកោ វា បិដ្ឋិចានគ្រួន ចង្គ្គមន្តោ អគ្គចាននេវ ចង្គ្គមនខញ្ញោ វា
បណ្ឌិតាយ ចង្គ្គមនខញ្ញោ វា ចានស្ស ពាហិរន្តេន ចង្គ្គមនខញ្ញោ វា ចានស្ស
អព្ពន្ធរន្តេន ចង្គ្គមនខញ្ញោ វា គោប្បកានំ ឧបរិ ភគ្គត្តា សកលេន បិដ្ឋិចានេន
ចង្គ្គមនខញ្ញោ វា, តំ បញ្ចាដេតុំ ន វដ្ឋតិ។ ឯត្ថ នតជាណ្ឌកោតិ
អន្តោបរិដ្ឋអានតចានោ។ បក្ខបាតន្តិ យស្ស ឯកោ ហត្ថោ វា ចានោ វា
អឡុសរីរំ វា សុខំ ន វហតិ។

សីបទិន្តិ ការចានំ។ យស្ស ចានោ ដូលោ ហោតិ សញ្ញាតបិឡកោ ខរោ,
សោ ន បញ្ចាដេតញ្ញោ។ យស្ស បន ន តាវ ខរការំ គណ្ឌាតិ, សក្កា ហោតិ
ឧបនាហំ ពន្ធិត្វា ឧទកអារាដេ បវេសេត្វា ឧទកវាលិកាយ បូរេត្វា យថា សិរា
បញ្ញាយន្តិ, ជង្គ្គា ច តេលនាឡិការិយ ហោន្តិ, ឯវំ មិលាបេតុំ សក្កា, តស្ស
ចានំ ឦទិសំ កត្វា តំ បញ្ចាដេតុំ វដ្ឋតិ។ សចេ បុន វឡុតិ, ឧបសម្មាទេន្តេនាបិ
តថា កត្វាវ ឧបសម្មាទេតញ្ញោ។ ចាបរោគិនន្តិ យោ
អរិសកគន្ធរបិត្តសេម្ហកាសសោសាធិសុ យេន កេនចិ រោគេន និច្ចាតុរោ
អតេកិច្ចរោគោ ដេតុច្ឆោ អមនាចោ, តំ។

២៤៨៨. ជរាយ ទុព្ពលន្តិ យោ ជិណ្ឌាការេន ទុព្ពលោ អត្ថនោ
ចីវរវេននាទិកម្មម្បិ កាតុំ អសមត្ថោ, តំ។ យោ បន មហាល្លកោបិ ពលវា
ហោតិ អត្តានំ បដិជគ្គិតុំ សក្កោតិ, សោ បញ្ចាដេតញ្ញោ។ អន្ធន្តិ ជច្ចន្តំ។
បធិរញ្ញោវាតិ យោ សព្វេន សព្វំ ន សុណាតិ, តំ។ យោ បន មហាសទ្ធិំ សុណាតិ,
តំ បញ្ចាដេតុំ វដ្ឋតិ។ មម្ពនន្តិ យស្ស វចីភេនោ វត្ថតិ, សរណាគមនំ បរិបុណ្ណំ
ភាសិតុំ ន សក្កោតិ, តាធិសំ មម្ពនម្បិ បញ្ចាដេតុំ ន វដ្ឋតិ។ យោ បន
សរណាគមនមត្ថំ បរិបុណ្ណំ ភាសិតុំ សក្កោតិ, តំ បញ្ចាដេតុំ វដ្ឋតិ។ អថ វា
មម្ពនន្តិ ខលិតវចនំ, យោ ឯកមេវ អក្ខរំ ចតុបញ្ចក្ខត្តំ វទតិ,

តស្បែកមង្គល់ចង្កំ។ បីសសប្បិដ្ឋិ ជិដ្ឋិវិយាបថំ។ មូគន្តិ យស្ស វេចកេនោ
នប្បវត្តតិ។

២៤៨៩. អត្ថនោវិរូបភាវេន បរិសំ ទូសេន្តេន បរិសទូសកេ (មហាវ. អដ្ឋ.
១១៩) ធស្សេតុមាហា “អតិជ្ជិយោ” តិអាធិ។ អតិជ្ជិយោតិ អញ្ញោសំ
សីសប្បមាណាភិប្បទេសោ។ អតិរស្សោតិ វុត្តប្បកាវេ ឧភយវាមនោវិយ
អតិរស្សោ។ អតិកាឡោ វាតិ ឈាបិតខេត្ត ខាណុកោវិយ
អតិកាឡវណ្ណោ។ មជ្ជតម្ពលោហានិទស្សនោ អន្ធានាតោបិ វាតិ សម្ពន្ធា,
ធនិតក្កាធិហិ មជ្ជិតមជ្ជតម្ពលោហវណ្ណោ អតិវ ឌីនាតសរីរោតិ អត្ថោ។

២៤៩០. អតិដូលោ វាតិ ភារិយមំសោ មហោធរោ មហាភូតសធិសោ។
អតិកិសោតិ មន្ទមំសលោហិតោ អដ្ឋិសិរាចម្មសរីរោវិយ។ អតិមហាសីសោ
វាតិ យោជនា។ អតិមហាសីសោ វាតិ បច្ឆិ សីសេ កត្វា បិតោវិយ។
“អតិខុទ្ទកសីសេន អសហិតេនា” តិ បទច្រេនោ។ អសហិតេនាតិ សរីរស្ស
អនន្ទុបេន។ “អតិខុទ្ទកសីសេនា” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អសហិតេន
អតិខុទ្ទកសីសេន សមន្នាគតោតិ យោជនា។ យថាហា - “អតិខុទ្ទកសីសោ វា
សរីរស្ស អនន្ទុបេន អតិខុទ្ទកេន សីសេន សមន្នាគតោ” តិ។

២៤៩១. កុដកុដកសីសោតិ តាលជលបិណ្ឌិសធិសេន សីសេន
សមន្នាគតោ។ សិខរសីសកោតិ ឧទ្ធិ អនុបុព្វតនុកេន សីសេន សមន្នាគតោ,
មត្តកតោ សំកុដិកោ មូលតោវិត្តតោ ហុត្វា បិតបព្វតសិខរសធិសីសោតិ
អត្ថោ។ វេជ្ជនាឡិសមាធនាតិ មហាវេជ្ជបព្វសធិសេន។ សីសេនាតិ
ធិយសីសេន។ យថាហា - “នាឡិសីសោ វា មហាវេជ្ជបព្វសធិសេន សីសេន
សមន្នាគតោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។

២៤៩២. កប្បសីសោបីតិ មជ្ឈេ ទិស្សមានអាវាជេន ហត្ថិកុម្មសទិសេន
ទិដ្ឋាភូតសីសេន សមន្នាគតោ។ បញ្ញាសីសោ វាតិ ចតុសុ បស្សេសុ យេន
កេនចិ បស្សេន ឱណាតេន សីសេន សមន្នាគតោ។ វណសីសកោតិ វណេហិ
សមន្នាគតសីសោ។ កណ្ហិកកេសោ វាតិ ចាណាកេហិ ខាយិតកេនាវេ
សស្សសទិសេហិ តហិ តហិ ឧដ្ឋិតេហិ កេសេហិ សមន្នាគតោ។ ដូលកេសោបិ
វាតិ តាលហិរសទិសេហិ កេសេហិ សមន្នាគតោ។

២៤៩៣. បូតិសីសោតិ ទុក្ខន្ទសីសោ។ និល្លោមសីសោ វាតិ
លោមហិតសីសោ។ ជាតិបណ្ណារកេសកោតិ ជាតិដលិតេហិ បណ្ណារកេសោ
វា។ ជាតិយា តម្កកេសោ វាតិ អាទិត្តេហិ វិយ តម្កវណ្ណេហិ កេសេហិ
សមន្នាគតោ។ អាវដ្ឋសីសកោតិ គុណ្ឌំ សរីរេ អាវដ្ឋសទិសេហិ ឧទ្ធុគ្គហិ
កេសាវដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ។

២៤៩៤. សីសលោមេកតទេហិ ភមុកេហិ យុតោបីតិ សីសលោមេហិ សទ្ធិ
ឯកាតទ្ធលោមេហិ ភមុកេហិ សមន្នាគតោ។ សម្ពុទ្ធភមុកោ វាតិ
ឯកាតទ្ធខុកយភមុកោ, មជ្ឈេ សញ្ញាតលោមេហិ ភមុកេហិ សមន្នាគតោតិ
អត្តោ។ និល្លោមភមុកោបិ វាតិ ភមុលោមហិតោ។ និល្លោមភមុកោបិ វាតិ ចិ-
សទ្ធន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន មក្កជភមុកោ សង្កហិតោ។

២៤៩៥. មហន្តុទុទ្ធនេត្តោ វាតិ ឯត្ថ នេត្ត-សទ្ធា មហន្តុទុទ្ធសទ្ធាហិ បច្ចេកំ
យោជេតញ្ចោ, មហន្តុនេត្តោ វា ឧទ្ធកនេត្តោ វាតិ អត្តោ។ មហន្តុនេត្តោ វាតិ
អតិមហន្តេហិ នេត្តេហិ សមន្នាគតោ។ ឧទ្ធកនេត្តោ វាតិ មហីសចម្មេ
វាសិកោលោន បហវិត្វា កតទិទ្ធសទិសេហិ អតិឧទ្ធកក្ខិហិ សមន្នាគតោ។
វិសមលោចនោតិ ឯកេន មហន្តេន, ឯកេន ឧទ្ធកេន អក្ខិណ សមន្នាគតោ។
កេករោ វាបីតិ តិរិយំ បស្សន្តោ។ ឯត្ថ អបិ-សទ្ធន និក្ខន្ធក្ខិ សម្មិល្លោតិ,

យស្ស កក្កដកស្សរ អក្ខតារកា និក្ខត្តា ហោត្តិ។ គម្ពីរនេត្តាតិ យស្ស គម្ពីរ
ឧទចានេ ឧទកតារកាវិយ អក្ខតារកា បញ្ញាយន្តិ។ ឯតុ ច ឧទកតារកា នាម
ឧទកបុត្តឡិ។ អក្ខតារកាតិ អក្ខតេណ្ណាកា។ វិសមចក្កលោតិ ឯកេន ឧទ្ធ,
ឯកេន អនោតិ ឯវិសមជាតេហិ អក្ខចក្កហិ សមន្នាគតោ។

២៤៩៦. ជតុកក្កោ វាតិ អតិឧទ្ធិកាហិ កណ្ណាសក្កលីហិ សមន្នាគតោ។
មូសិកកក្កោ វាតិ មូសិកានំ កណ្ណាសទិសេហិ កណ្ណាហិ សមន្នាគតោ។
ហត្ថិកក្កោហិ វាតិ អនន្ទរាហិ មហាជ្ជាហិ ហត្ថិកក្កោសទិសាហិ
កណ្ណាសក្កលីហិ សមន្នាគតោ។ ជិទ្ធមត្តកកក្កោ វាតិ យស្ស វិណ
កណ្ណាសក្កលីហិ កណ្ណាជិទ្ធមេវ ហោតិ។ អវិទូកក្កោកោតិ កណ្ណាពន្ធត្ថាយ
អវិទេន កក្កោន សមន្នាគតោ។

២៤៩៧. ជន្តិកកក្កោ វាតិ គោកត្តនាឡិកាយ អគ្គសទិសេហិ កណ្ណាហិ
សមន្នាគតោ, គោហនុកោជិសណ្ណានេហិ កណ្ណាហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។
បូតិកក្កោហិ វាតិ សទា បក្សរិតបុព្វេន កក្កោន សមន្នាគតោ។
បូតិកក្កោហិ វាតិ អបិ-សទេន កក្កោភគន្ធិកោ គហិតោ។ កក្កោភគន្ធិកោតិ
និច្ចបូតិនា កក្កោន សមន្នាគតោ។ អវិទូកក្កោ បរិសទូសកោ វុត្តោ, កបំ
យោនកាជិតំ បព្ពជ្ជាតិ អាហា “យោនកាធិប្បភេនោបិ, នាយំ
បរិសទូសកោ”តិ, កក្កោវេជនំ យោនកានំ សភាវោ, អយំ
យោនកាធិប្បភេនោ បរិសទូសកោ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤៩៨. អតិបិដ្តលនេត្តាតិ អតិសយេន បិដ្តលេហិ នេត្តហិ
សមន្នាគតោ។ មធិបិដ្តលំ បន បញ្ញាជេតុំ វុដ្ឋតិ។ និប្បឧមក្ខិ វាតិ
អក្ខនលរោមេហិ វិហិតអក្ខកោ។ បឧម-សន្នោ ហិ លោកេ អក្ខនលរោមេសុ
និរុឡោ។ អស្សបក្សរនេត្តា វាតិ បក្សរណាស្សហិ នេត្តហិ សមន្នាគតោ។

បក្កបុប្ផិតលោចនោតិ បក្កលោចនោ បុប្ផិតលោចនោតិ យោជនា។
បរិបក្កនេត្តោ សញ្ញាតបុប្ផនេត្តាតិ អត្ថោ។

២៤៩៩. មហាធាសោតិ សរីរស្ស អនន្តរាយ មហាតិយា នាសាយ
សមន្នាគតោ។ អតិខុទ្ទកនាសិកោតិ តថា អតិខុទ្ទកាយ នាសាយ
សមន្នាគតោ។ ចិបិជនាសោ វាតិ ចិបិជាយ អន្តោ បរិជ្ជាយ វិយ អល្លិធាសាយ
សមន្នាគតោ។ ចិបិជនាសោ វាតិ អវុត្តវិកប្បត្ថន វា-សន្នេន ធិយនាសិកោ
សង្កយ្ហតិ។ សោ ច សុកតុណ្ហាសនិសាយ ជិវាយ លេហិតុំ សក្កុណោយ្យាយ
នាសិកាយ សមន្នាគតោ។ កុដិលនាសិកោតិ មុខមជ្ឈេ អប្បតិដ្ឋហិត្វា
ឯកបស្សេ បិតនាសិកោ។

២៥០០. និច្ចវិស្សវនាសោ វាតិ និច្ចបក្សវិតសិជ្ឈណិកនាសោ វា។
មហាមុខោតិ យស្ស បដង្កមណ្ឌកស្សេវ មុខនិមិត្តយេវ មហាភ្នំ ហោតិ, មុខំ
បន លាពុសនិសំ អតិខុទ្ទកំ។ បដង្កមណ្ឌកោ នាម មហាមុខមណ្ឌកោ។
វង្គតិន្ទមុខោ វាបីតិ ឯត្ថ “វង្គមុខោ វា ភិន្ទមុខោ វាបី”តិ យោជនា។ វង្គមុខោតិ
ភមុកស្ស, នលាតស្ស វា ឯកបស្សេ និន្ទតាយ វង្គមុខោ។ ភិន្ទមុខោ វាតិ
មក្កជស្សេវ ភិន្ទមុខោ។ មហាឡិដ្ឋាបិ វាតិ ឧក្ខុលិមុខវង្គិសនិសេហិ ឡិដ្ឋហិ
សមន្នាគតោ។

២៥០១. តនុកឡិដ្ឋា វាតិ ភេរិចម្មសនិសេហិ ធន្តេ បិទហិតុំ អសមត្ថហិ
ឡិដ្ឋហិ សមន្នាគតោ។ ភេរិចម្មសនិសេហិតិ ភេរិមុខចម្មសនិសេហិ។
តនុកឡិដ្ឋា វាតិ ឯត្ថ វា-សន្នេន មហាធមោដ្ឋោ វា តនុកឧត្តរោដ្ឋោ វា
តនុកអធមោដ្ឋោ វាតិ តយោវិកប្បា សង្កហិតា។ វិបុលុត្តរឡិដ្ឋកោតិ
មហាឧត្តរោដ្ឋោ។ ឡិដ្ឋនិរោតិ យស្ស ឯកោ វា ទ្វេ វា ឡិដ្ឋា និរោតិ ហោតិ។
ឧប្បក្កមុខោតិ បក្កមុខោ។ ឯឧបមុខាបិ វាតិ និច្ចបក្សវណមុខោ។

២៥០២-ក. សង្ខតុណ្ហាប័តិ ពហិ សេតេហិ អន្តោ អតិរត្តហិ ឡិដ្ឋហិ
សមម្នាគតោ។ ទុគ្គន្ធមុខោតិ ទុគ្គន្ធកុណបមុខោ។ មហាទន្តាប័តិ
អដ្ឋកទន្ធសទិសេហិ សមម្នាគតោ។ អច្ឆន្តន្តិ អតិសយេន។ “ហេដ្ឋា ឧបរិតោ
វាបិ, ពហិ និក្ខន្ធន្តកោ” តិ ឥទំ “អសុរទន្ធកោ” តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ អសុរោតិ
ធានវោ។ “សិប្បិទន្តោ វា ឡិដ្ឋទន្តោ វា” តិ គណ្ឌិបទេ លិខិតោ។ យស្ស បន សក្កា
ហោត្តិ ឡិដ្ឋហិ បិទហិតុំ, កថេន្តស្សេវ បញ្ញាយតិ, នោ អកថេន្តស្ស, តំ
បញ្ញាជេតុំ វដ្តតិ។ អទន្តោតិ ទន្ធហិរោ។ បូតិទន្តោតិ បូតិភូតេហិ ទន្តហិ
សមម្នាគតោ។

២៥០២. “អតិទុក្ខកទន្ធកោ” តិ ឥមស្ស “យស្ស” តិ អាទិ អបវាទោ។ យស្ស
ទន្ធន្តរ កាឡ កទន្ធសទ្ធិភោ កលទ្ធកទន្ធសទិសោ ទន្តោ សុខុមារ បិរោ ចេ,
តំ តុ បញ្ញាជេតុំ វដ្តតិ យោជនា។ បញ្ញាជេតុម្បីតិ ឯត្ថ បិ-សទ្ធោ តុ-សទ្ធតោ។

២៥០៥. យោ ចោសោតិ សម្ពន្ធា។ មហាហនុកោតិ កោហនុសទិសេន
ហនុនា សមម្នាគតោ។ “រស្សេន ហនុនា យុតោ” តិ ឥទំ “ចិបិជហនុកោ វា” តិ
ឥមស្ស អត្ថបទំ។ យថាហា - “ចិបិជហនុកោ វា អន្តោបរិដ្ឋេន វិយ អតិរស្សេន
ហនុកេន សមម្នាគតោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។ ចិបិជហនុកោ វាបិ ឯត្ថ បិ-
សទ្ធន “ភិន្នហនុកោ វា វដ្តហនុកោ វា” តិ វិកប្បទ្វយំ សង្ខណ្ហាតិ។

២៥០៦. និម្មស្សនាបិកោ វាបិ តិ ភិក្ខុនិសទិសមុខោ។ អតិធិយគលោបិ វាតិ
ពកគលសទិសេន គលេន សមម្នាគតោ។ អតិរស្សគលោបិ វាតិ អន្តោបរិដ្ឋេន
វិយ គលេន សមម្នាគតោ។ ភិន្នគលោ វា គណ្ហាគលោបិ វាតិ យោជនា,
ភិន្នគលដ្ឋិកោ វា គណ្ហាន សមម្នាគតគលោបិ វាតិ អត្តោ។

២៥០៧. ភន្តសក្កដោ វាតិ មាតុកាមស្ស វិយ ភជ្ជន អំសក្កដន
សមន្នាគតោ។ ភិក្ខុបិដ្ឋ វា ភិក្ខុឧបេសិ វាតិ យោជនា, សុទីយហត្ថោ វា
សុរស្សហត្ថោ វាតិ យោជនា, អតិទីយហត្ថោ វា អតិរស្សហត្ថោ វាតិ អត្ថោ។
វា-សន្នេន អហត្ថឯកហត្ថានំ គហណាំ។ កច្ចុសមាយុតោ វា កណ្ណុសមាយុតោ
វាតិ យោជនា។ វា-សន្នេន “ធុត្តកត្ថោ វា គោធាតត្ថោ វា” តិ ឥមេ ទ្វេ សង្កណ្ឌាតិ។
តត្ថ គោធាតត្ថោ វាតិ យស្ស គោធាយ វិយ តត្ថតោ ចុណ្ណានិ បតន្តិ។

២៥០៨. មហានិសទមំសោតិ ឥមស្ស អត្ថបទំ “ឧទ្ធទនក្កបមាយុតោ” តិ។
យថាហ - “មហាអានិសទោ វា ឧទ្ធទនក្កដសទិសេហិ អានិសទមំសេហិ
អច្ចុត្តតេហិ សមន្នាគតោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។ មហានិសទមំសោ វាតិ ឯត្ថ
វា-សន្នេន ភជ្ជកដិកោ សង្កហិតោ។ វាតណ្ហាកោតិ អណ្ណាកោសេសុ វុទ្ធិរោគេន
សមន្នាគតោ។ មហាឡូតិ សរីរស្ស អនន្ទុបេហិ មហាន្តេហិ សត្តិហិ
សមន្នាគតោ។ សង្ឃដ្ឋនកជាណុកោតិ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ឋេហិ ជាណូហិ
សមន្នាគតោ។

២៥០៩. ភិក្ខុជាណូតិ យស្ស ឯកោ វា ទ្វេ វា ជាណូ ភិក្ខុ ហោន្តិ។
មហាជាណូតិ មហាន្តេន ជាណុនា សមន្នាគតោ។ ធីយជង្គាតិ
យដ្ឋិសទិសជង្គោ។ វិកដោ វាតិ តិរិយំ គមនទាទេហិ សមន្នាគតោ, យស្ស
ចង្គមតោ ជាណុកា ពហិ និគ្គច្ឆន្តិ។ បណ្ណោ វាតិ បច្ឆតោ បរិវត្តទាទេហិ
សមន្នាគតោ, យស្ស ចង្គមតោ ជាណុកា អន្តោ បរិសន្តិ។ “បន្តោ” តិ ច
“សណ្ណោ” តិ ច ឯតស្សេវ វេវចនានិ។ ឧត្តទ្ធិបណ្ឌិតោតិ ហោជ្ជា ឱរុឡាហិ វា ឧបរិ
អាវុឡាហិ វា មហតិហិ ជង្គបណ្ឌិតាហិ សមន្នាគតោ។

២៥១០. យដ្ឋិជង្គាតិ យដ្ឋិសទិសាយ ជង្គាយ សមន្នាគតោ។ មហាជង្គាតិ
សរីរស្ស អនន្ទុចាយ មហតិយា ជង្គាយ សមន្នាគតោ។ មហាទាទេហិ វាតិ

សរីរស្ស អនន្ទរូបេហិ មហាន្តេហិ ចារុហិ សមន្នាគតោ។ អបិ-សន្តេន
ជ្វលជង្គបិណ្ឌិកោ សង្កហិតោ, ភត្តបុជសទិសាយ ជ្វលាយ ជង្គបិណ្ឌិយា
សមន្នាគតាតិ អន្តោ។ បិដ្ឋិកចារោ វាតិ ចារុមជ្ឈតោ ឧដ្ឋិតជង្គោ។
មហាបណ្ឌិបិ វាតិ អនន្ទរូបេហិ អតិមហាន្តេហិ បណ្ឌិហិ សមន្នាគតោ។

២៥០០. វត្ថុចារោតិ អន្តោ វា ពហិ វា បរិវត្តចារុសេន ធុរិដោ វត្ថុចារោ។
គណ្ឌិកត្ថុលិកោតិ សិដ្ឋិវេរុជណសទិសាហិ អត្ថលីហិ សមន្នាគតោ។
“អន្ទនោ វា បី”តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ “កាឡបូតិនខេហិ ចា”តិ។ យថាហា -
“អន្ទនោ វា កាឡវណ្ណហិ បូតិនខេហិ សមន្នាគតោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។

២៥០២. ឥច្ឆេវន្តិ យថាវុត្តវចនីយនិទស្សនត្ថាយំ និចាតសមុទាយោ។
អត្ថវេកល្អតាយ ពហុវិធគតា អនវសេសំ វេកល្អប្បការំ សង្កណ្ឌិតុមាហា
“ឥច្ឆេវមាទិក”ន្តិ។

បរិសទ្ធសកកថាវណ្ណាន។

២៥០៤. បត្តចីវរន្តិ ឯត្ថ “សាមណោស្ស”តិ អធិការតោ លព្ពតិ។ អន្តោ
និក្ខិបតោតិ ឡីវកាធិនំ អន្តោ និក្ខិបន្តស្ស។ សព្វបយោគស្វតិ បត្តចីវរស្ស
អាមសនាទិសព្វបយោគសុ។

២៥០៥-៦. ទណ្ឌកម្មំ កត្វាតិ ទណ្ឌកម្មំ យោជេត្វា។ ទណ្ឌន្តិវិនេន្តិ
ឯតេនាតិ ទណ្ឌា, សោយេវ កត្តព្ពត្តា កម្មន្តិ ទណ្ឌកម្មំ, អាវរណាទិ។
អនាចារស្ស ធុត្ថចសាមណោស្ស កេវលំ ហិតកាមេន ភិក្ខុនា ទណ្ឌកម្មំ
កត្វា ទណ្ឌកម្មំ យោជេត្វា យាគុំ វា ភត្តំ វា វា-សន្តេន បត្តំ វា ចីវរំ វា ទស្សេត្វា
“ទណ្ឌកម្មេ អាហាជេ ភ្នំ ឥន្ទលច្ឆសិ” ឥតិ ភាសិតុំ វដ្ឋតីតិ យោជនា។ កិរាតិ
បទប្បរណត្ថេ និចាតោ។

២៥១៧. ធម្មសង្គាហកត្តវេហិ វេហិតទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហា
“អបរាជានុរូបេនា”តិអាទិ។ តំ អបរាជានុរូបទណ្ឌកម្មំ នាម
វាលីកាសលីលាទីនំ អាហារាបនមេវាតិ យោជេតព្ពំ។ អាទិ-សទ្ទេន ទារុអាទីនំ
អាហារាបនំ គណ្ហាតិ។ តញ្ច ខោ “ឌីរមិស្សតី”តិ អនុកម្មាយ, ន “នស្សិស្សតិ
វិព្ពមិស្សតី”តិអាទិនយប្បវត្តេន ចាបជ្ឈាសយេន។

២៥១៨. អកត្តព្ពំ ទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហា “សីសេ វា”តិអាទិ។ សីសេ វាតិ
ឯត្ថ “សាមណេរស្ស”តិ អធិការតោលព្ពតិ។ ចាសាលាទីនីតិ ឯត្ថ អាទិ-
សទ្ទេន ឥដ្ឋកាទីនំ គហលំ។ សាមណេរំ ឧណ្ហោ ចាសាលោ និបជ្ឈាបេតុំ វា
ឧណ្ហាយ ភូមិយា និបជ្ឈាបេតុំ វា ឧទកំ បវេសេតុំ វា ភិក្ខុនោ នវដ្ឋតីតិ
យោជនា។

ភគវតា អនុញ្ញាតទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហា “ឥធា”តិអាទិ។ ឥធាតិ ឥមស្មី
ទណ្ឌកម្មាធិការេ។ អាវរណាមត្តន្តិ “មា ឥធម ចារិសី”តិ និវារណាមត្តំ។
បកាសិតន្តិ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, យត្ថ វា វសតិ, យត្ថ វា បដិក្កមតិ, តត្ថ
អាវរណំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១០៧) ភាសិតំ។

“យត្ថ វា វសតិ, យត្ថ វា បដិក្កមតីតិ យត្ថ វសតិ វា បរិសតិ វា, ឧភយេនាបិ
អត្តនោ បរិវេណញ្ច វស្សុក្កេន បត្តសេនាសនញ្ច វុត្ត”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៧)
អដ្ឋកថាយ វុត្តត្តា យាវ យោជិតំ ទណ្ឌកម្មំ ករោន្តិ, តាវ អត្តនោ
បុគ្គលិកបរិវេណំ វា វស្សុក្កេន បត្តសេនាសនំ វា បរិសិតុំ អទត្វា និវារណំ
អាវរណំ នាម។ អដ្ឋកថាយំ “អត្តនោ”តិ វេចនំ យេ អាវរណំ ករោន្តិ, តេ
អាចរិយុបជ្ឈាយេ សន្ធាយ វុត្តន្តិវិញ្ញាយតិ។ កេចិ បនេត្ថ “អត្តនោ”តិ ឥទំ
យស្ស អាវរណំ ករោន្តិ, តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេត្វា តត្ថ វិនិច្ឆយំ វេទន្តិ។ កេចិ

ឧកយថាបិ អត្ថំ គហេត្វា ឧកយត្ថាបិ អាវរណំ កាតព្វន្តំ វេទន្តិ។ វីមសិត្វា
យមេត្ត យុត្តតរំ, តំ គហេតព្វំ។

និវារណកថាវណ្ណានា។

២៥២០. បក្ខោ ច ឱបក្កមិកោ ច អាសិត្តោ ចាតិ វិគ្គហោ។ ឯត្ថ ច
“អនុចាសថេ ឧចាសថំ ករោតី” តិ អាទីសុ យថា ឧចាសថទីនេ កត្តព្វកម្មំ
“ឧចាសថោ” តិ វុច្ឆតិ, តថា មាសស្ស បក្ខេ បណ្ឌាកភាវមាបជ្ជន្តោ “បក្ខោ” តិ
វុត្តោ។ អថ វា បក្ខបណ្ឌាកោ បក្ខោ ឧត្តរបទលោបេន យថា “ភីមសេនោ
ភីមោ” តិ។ ឥទព្វា ចាចានុភាវេន កណ្តាបក្ខេយេវ បណ្ឌាកភាវមាបជ្ជន្តស្ស
អធិវេទនំ។ យថាហ “អកុសលវិចាកានុភាវេន កាឡបក្ខេ កាឡបក្ខេ
បណ្ឌាកោ ហោតិ, ដុណ្ហាបក្ខេ បនស្ស បរិឡាហោ វ្យបសម្មតិ, អយំ
បក្ខបណ្ឌាកោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩)។

យស្ស ឧបក្កមេន ពិជានិ អបនីតានិ, អយំ ឱបក្កមិកបណ្ឌាកោ។ យស្ស
បរេសំ អន្តជាតំ មុខេន គហេត្វា អសុចិនា អាសិត្តស្ស បរិឡាហោ វ្យបសម្មតិ,
អយំ អាសិត្តបណ្ឌាកោ។ ឧស្សយកោតិ យស្ស បរេសំ អជ្ឈាចារំ បស្សតោ
ឧស្សយាយ ឧប្បន្នាយ បរិឡាហោ វ្យបសម្មតិ, អយំ ឧស្សយបណ្ឌាកោ។ យោ
បដិសន្ធិយំយេវ អភាវកោ ឧប្បន្នោ, អយំ នប្បសកបណ្ឌាកោ។

២៥២១. តេស្វតិ តេសុ បញ្ចសុ បណ្ឌាកេសុ។ “បក្ខបណ្ឌាកស្ស យស្មីបក្ខេ
បណ្ឌាកោ ហោតិ, តស្មីយេវស្ស បក្ខេ បព្ពដ្ឋា វារិតា” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩)
កុរុន្តិយំ វុត្តត្តា “តិណ្ឌំ និវារិតា” តិ ឥទំ តស្ស បណ្ឌាកស្ស បណ្ឌាកបក្ខំ
សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្វំ។

២៥២២. “នាសេតញ្ចា”តិ ឥទំ លិដ្ឋនាសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាហ “សោមិ លិដ្ឋនាសនេនេវ នាសេតញ្ចា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩)។ ឯស នយោ ឧបរិមិ វ្យាទិសេសុ ហំនេសុ។

បណ្ណាកកថាវណ្ណានា។

២៥២៣. បេនេតីតិ បេនោ, លិដ្ឋស្ស បព្ពជិតវេសស្ស បេនោ លិដ្ឋបេនោ។ សំវាសស្ស ភិក្ខុវស្សគណនាទិកស្ស បេនោ សំវាសបេនោ។ តទុកយស្ស ចាតិ តស្ស លិដ្ឋស្ស, សំវាសស្ស ច ឧកយស្ស បេនោតិ សម្ពុន្នោ។ ឯស តិវិជោមិ បេយ្យសំវាសកោ នាម បវុច្ចតីតិ យោជនា។

២៥២៤-៦. តត្ថ តេសុ តីសុ បេយ្យសំវាសកេសុ យោ សយមេវ បព្ពជិត្វា ភិក្ខុវស្សានិ ន គណ្ណាតិ, យថាវុឡំ វន្ទនម្យំ នេវ គណ្ណាតិ, អបិ-សទ្ទេន អាសនេន នេវ បដិពាហតិ ឧចោសថបវារណាទីសុ នេវ សន្និស្សតីតិ សង្គណ្ណានតោ តទុកយម្យំ ន ករោតិ, អយំ លិដ្ឋមត្តស្ស បព្ពជិតវេសមត្តស្ស បេនតោ ចោរិកាយ គហណាតោ លិដ្ឋត្ថេនោ សិយាតិ យោជនា។

យោ ច បព្ពជិតោ ហុត្វា ភិក្ខុវស្សានិ គណ្ណាតិ, សោ យថាវុឡំ វន្ទនាទិកំ សំវាសំ សាទិយន្តោវ សំវាសត្ថេនកោ មតោតិ យោជនា។ យថាហ - “ភិក្ខុវស្សគណនាទិកោ ហិ សញ្ញាមិ កិរិយកេនោ ឥមស្មី អត្ថ ‘សំវាសោ’តិ វេទិតញ្ចា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០)។

វុត្តនយោយេវាតិ ឧភិជ្ជំ បច្ឆេកំ វុត្តលក្ខណមេវ ឯតស្ស លក្ខណាន្តិ កត្វា វុត្តំ។ អយំ តិវិជោមិ បេយ្យសំវាសកោ អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បទេតញ្ចោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតញ្ចោ, បុន បព្ពជ្ជំ យាចន្តោមិ ន បញ្ចាជេតញ្ចោ។ ព្យតិវេកមុខេន បេយ្យសំវាសលក្ខណំ និយមេតុំ អដ្ឋកថាយ (មហាវ. អដ្ឋ.

១១០) វុត្តកថាថា ឧទាហរណ៍ អាហា “យថាហ ចា” តិ។ យថា
អដ្ឋកថាចរិយោ រាជទុត្តិក្ខត្តាទិកាថា ឧទយមាហ, តថាយមត្តោ ព្យតិរេកតោ
វេទិតញ្ចេតិ អធិប្បាយោ។

២៥២៧-៨. រាជទុត្តិក្ខត្តកន្លា-រោគវេរិកយេហិ វាតិ ឯត្ថ ភយ-សន្តោ បច្ចេកំ
យោជេតញ្ចោ “រាជភយេន ទុត្តិក្ខត្តកយេនា” តិអាទិនា។ ចីវរាហារណាត្ថំ វាតិ
អត្តនា បរិច្ចត្តចីវរំ បុនវិហារំ អាហារណាត្តាយ។ ឥធន ឥមស្មី សាសនេ។ សំវាសំ
នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោតិ រាជភយាធិហិ គហិតលិដ្ឋតាយ សោ
សុទ្ធមានសោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ តិ អត្តោ។

យោ ហិ រាជភយាធិហិ វិនា កេវលំ ភិក្ខុ វព្វោត្វា តេហិ សន្តិ
វសិតុកាមតាយ លិដ្ឋំ គណ្ហាតិ, សោ អសុទ្ធចិត្តតាយ លិដ្ឋគ្គហណោនេវ
ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតិ។ អយំ បន តាធិសេន អសុទ្ធចិត្តេន ភិក្ខុ
វព្វោតុកាមតាយ អភាវតោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ
នាម ន ហោតិ។ តេនេវ “រាជភយាធិហិ គហិតលិដ្ឋានំ ‘គិហិ មំ សមណោតិ
ជានន្ត’ តិ វព្វោនាចិត្តេ សតិមិ ភិក្ខុនំ វព្វោតុកាមតាយ អភាវា នោសោ ន
ជាតោ” តិ តីសុបិ គណ្ហាបទេសុ វុត្តំ។

កេចិ បន “វ្យុបសន្តភយតា ឥធន សុទ្ធចិត្តតា” តិ វទន្តិ, ឯវព្វា សតិ សោ
វ្យុបសន្តភយោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន
ហោតិ តិ អយមត្តោ វិញ្ញាយតិ។ ឥមស្មី ព្វា អត្តោ វិញ្ញាយមាទេ
អវ្យុបសន្តភយស្ស សំវាសសាធិយនេមិ ថេយ្យសំវាសកតា ន ហោតិ តិ
អាបន្តេយ្យ, ន ច អដ្ឋកថាយំ អវ្យុបសន្តភយស្ស សំវាសសាធិយនេ
អថេយ្យសំវាសកតា ទស្សីតា។ “សព្វចាសណ្ហាយភត្តានិ ភុព្វាត្តោ” តិ ច ឥមិនា
អវ្យុបសន្តភយេនាមិ សំវាសំ អសាធិយន្តេនេវ វសិតព្វន្តិ ជីវេតិ។ តេនេវ តីសុបិ

គណ្ឌបទេស្ត វុត្តំ “យស្មាវិហារំ អាគន្ធា សង្ឃិកំ គណ្ឌាន្តស្ស សំវាសំ បរិហរិតុំ
ទុក្ខំ, តស្មា ‘សព្វចាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ញន្តោ’ តិ ឥទំ វុត្ត” ត្ថិ។ តស្មា
រាជកយាធិហិ គហិតលីដ្ឋតា ចេត្ត សុទ្ធចិត្តតាតិ គហេតព្ធា។

តាវ ឯស ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន វុច្ចតីតិ យោជនា។ អយមេត្ត សង្ខេបោ,
វិត្តារោ បន “តត្រាយំ វិត្តារនយោ” តិ អដ្ឋកថាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០)
អាគតនយេន វេទិតញោ។

ថេយ្យសំវាសកកថាវណ្ណនា។

២៥២៩-៣០. យោ ឧបសម្មន្នោ ភិក្ខុ “អហំ តិត្តិយោ ភវិស្ស” ត្ថិ សលីង្កនេវ
អត្តនោ ភិក្ខុវេសេនេវ តិត្តិយានំ ឧបស្សយំ យាតិ ចេតិ សម្ពុន្នោ។ តិត្តិយេសុ
បក្កន្តកោ បរិដ្ឋោ តិត្តិយបក្កន្តកោ។ តេសំ លីង្កនិស្សិតេតិ តេសំ តិត្តិយានំ
វេសេ គហិតេ។

២៥៣១. “អហំ តិត្តិយោ ភវិស្ស” ត្ថិ កុសជីវាទិកំ យោ សយមេវ និវាសេតិ,
សោមិ បក្កន្តកោ តិត្តិយបក្កន្តកោ សិយាតិ យោជនា។

២៥៣២-៤. នក្កោ តេសំ អាជីវកាធិនំ ឧបស្សយំ គន្ធាតិ យោជនា។ កេសេ
លុញ្ញាបេតីតិ អត្តនោ កេសេ លុញ្ញាបេតិ។ តេសំ វតានិ អាទិយតិ វាតិ
យោជនា។ វតានិ អាទិយតីតិ ឧក្កជិកប្បធានាធិនិ វា វតានិ អាទិយតិ។ តេសំ
តិត្តិយានំ មោរិបញ្ញាទិកំ លីង្កំ សញ្ញាណំ សចេ គណ្ហាតិ វា តេសំ បព្ពដ្ឋំ,
លទ្ធិមេវ វា សារតោ វា ឯតិ ឧបគច្ឆតិ វាតិ យោជនា។ “អយំ បព្ពដ្ឋា សេដ្ឋាតិ
សេដ្ឋការំ វា ឧបគច្ឆតី” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០ តិត្តិយបក្កន្តកកថា) អដ្ឋកថាយំ
វុត្តំ។ ឯស តិត្តិយបក្កន្តកោ ហោតិ ឯវ, ន បនិវុច្ចតិ តិត្តិយបក្កន្តការវតោ។

នគរស្ប គង្គតោតិ “អាជីវកោ ភវិស្ស”ន្តិ កាសាយានិ និ អនាទាយ នគរស្ប
អាជីវកានំ ឧបសំគង្គតោ។

២៥៣៥. វេយ្យសំវាសកោ អនុបសម្មន្ទវសេន វុត្តោ, នោ
ឧបសម្មន្ទវសេន។ ឥមិនា “ឧបសម្មន្ទោ ភិក្ខុ កូដវស្សំ គណ្ណោឆ្នោបិ
អស្សមណោ ន ហោតិ។ លិដ្ឋេ សឧស្សហោ ចារាជិកំ អាបដ្ឋិត្វា ភិក្ខុវស្សនីនិ
គណ្ណោឆ្នោបិ វេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ”តិ អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆ័យំ ធិបេតិ។
តថា វុត្តោតិ យោជនា។ “ឧបសម្មន្ទភិក្ខុនា”តិ ឥមិនា អនុបសម្មន្ទំ និវត្តោតិ។
តេន ច “សាមណោ រោសលិដ្ឋេន តិត្តាយតនំ គតោបិ បុន បព្ពដ្ឋព្វា
ឧបសម្មន្ទព្វា លភតិ”តិ កុរុន្តដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆ័យំ ទស្សេតិ។

តិត្ថិយបក្កន្តកស្ស កី កាតព្វន្តិ? ន បញ្ចជេតព្ពោ, បញ្ចជិតោបិ ន
ឧបសម្មនេតព្ពោ, ឧបសម្មនិតោ ច កាសាយានិ អបនេត្វា សេតកានិ ទត្វា
គិហិការំ ឧបនេតព្ពោ។ អយមត្ថោ ច “តិត្ថិយបក្កន្តកោ ភិក្ខុវេ អនុបសម្មន្ទោ
ន ឧបសម្មនេតព្ពោ, ឧបសម្មន្ទោ នាសេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១០) ចាឡិកោ ច
“សោ ន កេវលំ ន ឧបសម្មនេតព្ពោ, អថ ខោ ន បញ្ចជេតព្ពោបី”តិ (មហាវ.
អដ្ឋ. ១១០ តិត្ថិយបក្កន្តកកថា) អដ្ឋកថាវចនតោ ច វេទិតព្ពោ។

តិត្ថិយបក្កន្តកកថាវណ្ណនា។

២៥៣៦. ឥធាតិ ឥមស្មី បព្ពដ្ឋបសម្មនាធិការេ។ មនុស្សជាតិកតោ
អញ្ញស្ស តិវច្ឆានគតេយេវ អន្តោគធន្តំ ទស្សេតុមាហ “យក្ខោ សក្កោបិ
វា”តិ។ តិវច្ឆានគតោ វុត្តោតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ លុត្ថនិទ្ធិដ្ឋោ។ “តិវច្ឆានគតោ,
ភិក្ខុវេ, អនុបសម្មន្ទោ ន ឧបសម្មនេតព្ពោ, ឧបសម្មន្ទោ នាសេតព្ពោ”តិ
(មហាវ. ១១១) វចនតោ បព្ពដ្ឋាបិ ឧបលក្ខណតោ និវាវិតាយេវាតិ កត្វា វុត្តំ

“បញ្ហាដេតុំ ន វដ្តតិ”តិ។ តេន តិវច្ឆានគតោ ច ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញាហិ
អដ្ឋកថាចរិយេហិ ន បញ្ហាដេតុញ្ញាតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១១) វុត្ថំ។

តិវច្ឆានកថាវណ្ណានា។

២៥៣៧. បញ្ហានន្តរិកេ ចោសេតិ មាតុយាតកោ, បិតុយាតកោ,
អរហន្តយាតកោ, លោហិតុប្បាទកោ, សង្ឃភេទកោតិ អានន្តរិយកម្មេហិ
សមន្មាគតេ បញ្ហា បុគ្គលេ។

តត្ថ មាតុយាតកោ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១២) នាម យេន មនុស្សត្តិក្ខតា ជនិកា
មាតា សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវ សតា សញ្ញា ជីវិតា វោរោបិតា, អយំ
អានន្តរិយេន មាតុយាតកកម្មេន មាតុយាតកោ, ឯតស្ស បព្ពដ្ឋា ច
ឧបសម្បទា ច បដិក្ខត្តា។ យេន បន មនុស្សត្តិក្ខតាបិ អជនិកា
ចោសាវនិកមាតា វា ចូឡមាតា វា មហាមាតា វា ជនិកាបិ វា នមនុស្សត្តិក្ខតា
មាតាយាតិតា, តស្ស បព្ពដ្ឋា ន វារិតា, ន ច អានន្តរិយោ ហោតិ។ យេន សយំ
តិវច្ឆានក្ខតេន មនុស្សត្តិក្ខតា មាតា យាតិតា, សោបិ អានន្តរិយោ ន ហោតិ,
តិវច្ឆានកតត្តា បនស្ស បព្ពដ្ឋា បដិក្ខត្តាវ។ បិតុយាតកេបិ ឯសេវ នយោ។
សចេបិ ហិ វេសិយា បុត្តោ ហោតិ, “អយំ មេ បិតា”តិ ន ជាធាតិ, យស្ស
សម្ភវេន និព្ពត្តោ, សោ ច អនេន យាតិតោ, “បិតុយាតកោ”ត្រូវ សង្ខំ គច្ឆតិ,
អានន្តរិយញ្ញា ជុសតិ។

អរហន្តយាតកោបិ មនុស្សអរហន្តវសេនេវ វេទិតញ្ញោ។ មនុស្សជាតិយញ្ញា
អន្តមសោ អបព្ពនិតម្បិ ឱណាសវំ ធារកំ វា ធារិកំ វា សញ្ញា ជីវិតា
វោរោបេន្តោ អរហន្តយាតកោវ ហោតិ, អានន្តរិយញ្ញា ជុសតិ, បព្ពដ្ឋា ចស្ស
វារិតា។ អមនុស្សជាតិកំ បន អរហន្តំ, មនុស្សជាតិកំ វា អវសេសំ

អរិយបុគ្គលំ ឃាតេត្វា អានន្តរិយោ ន ហោតិ, បព្ពដ្ឋាបិស្សុ ន វារិតា, កម្មំ បន
ពលំ ហោតិ។ តិរច្ឆានោ មនុស្សអរហន្តម្បី ឃាតេត្វា អានន្តរិយោ ន ហោតិ,
កម្មំ បន ភារិយំ។

យោ នេវទត្តោ វិយ ទុដ្ឋចិត្តន វេជកចិត្តន តថាគតស្ស ដីវមានកសវីវេ
ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនកមត្ថម្បី លោហិតំ ឧប្បាទេតិ, អយំ លោហិតុប្បាទកោ
នាម, ឯតស្ស បព្ពដ្ឋា ច ឧបសម្មទា ច វារិតា។ យោ បន រោគរូបសមនត្ថំ
ដីវកោ វិយ សត្តន ជាលេត្វា បូតិមំសញ្ញា លោហិតញ្ញា និហរិត្វា ជាសុំ ករោតិ,
ពហុំ សោ បុញ្ញំ បសវតិ។

យោ នេវទត្តោ វិយ សាសនំ ឧទ្ទម្មំ ឧត្តិទយំ កត្វា ចតុន្នំ កម្មានំ
អញ្ញាតវសេន សង្ឃំ ភិន្នតិ, អយំ សង្ឃកេទកោ នាម, ឯតស្ស បព្ពដ្ឋា ច
ឧបសម្មទា ច វារិតា។ “មាតុយាតកោ, ភិក្ខុវេ, អនុបសម្មន្នោ ន
ឧបសម្មាទេតញ្ញោ, ឧបសម្មន្នោ នាសេតញ្ញោ” តិអាទិកាយ (មហាវ. ១១២)
ចាឡិយា ឧបសម្មទាបដិក្ខេចា បព្ពដ្ឋាបដិក្ខេបស្ស ឧបលក្ខណាន្តិ អាហ
“បញ្ញាជេន្តស្ស ទុក្ខជ” ត្ថិ។

ឧភតោព្យញ្ញនញ្ញោវ ភិក្ខុនិទ្ទសកញ្ញា តថា បញ្ញាជេន្តស្ស ទុក្ខជន្តិ សម្ពុន្នោ។
ឧភតោព្យញ្ញន្តិ ក-ការលោបេន និទ្ទេសោ។ ឥត្ថិនិមិត្តុប្បាទនកម្មតោ ច
បុរិសនិមិត្តុប្បាទនកម្មតោ ច ឧភតោ ព្យញ្ញនមស្ស អត្ថិតិ
ឧភតោព្យញ្ញនកោ។ សោ ធុរិជោ ហោតិ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ញនកោ,
បុរិសឧភតោព្យញ្ញនកោតិ។

តត្ថ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ញនកស្ស (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៦) ឥត្ថិនិមិត្តំ ចាកជំ
ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ចន្នំ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ញនកស្ស បុរិសនិមិត្តំ ចាកជំ

ហោតិ, ឥត្តិនិមិត្តំ បដិច្ចន្នំ។ ឥត្តិឧកតោព្យញ្ញនកស្ស ឥត្តិសុ បុរិសត្ថំ
ករោន្តស្ស ឥត្តិនិមិត្តំ បដិច្ចន្នំ ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ ចាកដំ ហោតិ។
បុរិសឧកតោព្យញ្ញនកស្ស បុរិសានំ ឥត្តិការំ ឧបគច្ចន្តស្ស បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ចន្នំ
ហោតិ, ឥត្តិនិមិត្តំ ចាកដំ ហោតិ។ ឥត្តិឧកតោព្យញ្ញនកោ សយញ្ច គព្ពំ
គណ្ណាតិ, បរញ្ច គព្ពំ គណ្ណាបេតិ។ បុរិសឧកតោព្យញ្ញនកោ សយំ ន គណ្ណាតិ,
បរំ គណ្ណាបេតិ ឥតិ ឥទមេតេសំ នាណករណំ។ ឥមស្ស បន ទុរិយស្សាបិ
ឧកតោព្យញ្ញនកស្សនេវ បព្ពដ្ឋា អត្ថិ, ន ឧបសម្មទាតិ ឥទមិធ សន្និដ្ឋានំ
វេទិតព្ពំ។

យោ បកតត្ថំ ភិក្ខុនី (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥) តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញាតវស្សី ទូសេតិ,
អយំ ភិក្ខុនិទូសកោ នាម, ឯតស្ស បព្ពដ្ឋា ច ឧបសម្មទា ច វារិតា។ យោ បន
កាយសំសគ្គន សីលវិនាសំ ចាបេតិ, តស្ស បព្ពដ្ឋា ច ឧបសម្មទា ច ន វារិតា។
ពលក្ការេន បន ឱទាតវត្ថវសំ កត្វា អនិច្ចមាណំយេវ ទូសេន្តោបិ
ភិក្ខុនិទូសកោយេវ។ ពលក្ការេន បន ឱទាតវត្ថវសំ កត្វា ឥច្ចមាណំ ទូសេន្តោ
ភិក្ខុនិទូសកោ ន ហោតិ។ កស្មា? យស្មា គិហិកាវេ សម្មជិច្ឆិតមត្តេយេវ សា
អភិក្ខុនី ហោតិ។ សកី សីលវិបន្នំ បន បច្ឆា ទូសេន្តោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ
ហោតិ, បព្ពដ្ឋម្យី ឧបសម្មទម្យី លភតិ។

២៥៣៨. ចាឡិអដ្ឋកថាវិមុត្តំ អាចរិយបរម្បរាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា
“ឯកតោ”តិអាទិ។ “ឯកតោ”តិ ឥមិនា ភិក្ខុសង្ឃស្សាបិ គហាណំ ភវេយ្យាតិ តំ
បរិវេន្តតំ “ភិក្ខុនីនំ តុ សន្និកេ”តិ វុត្តំ។ ឯតេន តំទូសកស្ស ភព្ពតំ ជីបេតិ។ សោ
នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ សិយា, “ឧបសម្មទំ លភតេវ ច បព្ពដ្ឋំ, សា ច នេវ
បរាជិតា”តិ ឥទំ ទុតិយកាថាយ ឥទានេត្វា យោជេតព្ពំ។ កេវលំ ភិក្ខុនិសង្ឃ
ឧបសម្មទ្ធា នាម ន ហោតិ តិ អធិប្បាយេនេវ វុត្តំ។ “សា ច នេវ បរាជិតា”តិ

ឥមិនា តស្សា ច បុន បព្ពដ្ឋបសម្បទាយ ភព្ពតំ ជីបេតិ។ អយមត្ថោ
អដ្ឋកថាគណ្ឌិបទេបិ វុត្តោយេវ “ភិក្ខុនិទំ វសេន ឯកតោឧបសម្បន្នំ ទូសេត្វា
ភិក្ខុនិទូសកោ ន ហោតិ, បព្ពដ្ឋាជីនិ លភតិ, សា ច ចារាជិកា ន ហោតីតិ
វិនិច្ឆយោ”តិ។

២៥៣៨. “សិក្ខុមាណសាមណេវីសុ ច វិប្បដិបជ្ជន្តោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ
ហោតិ, បព្ពដ្ឋម្យី ឧបសម្បទម្យី លភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥)
អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “សចេ អនុបសម្បន្នទូសកោ”តិ។
“ឧបសម្បន្នំ លភតេវ ច បព្ពដ្ឋ”ន្តិ ឥទំ យថាថានេបិ យោជេតព្ពំ។ សា ច នេវ
បរាជិតាតិ ឥទំ បន អដ្ឋកថាយ អនាគតត្ថោ ច អនុបសម្បន្នាយ
ឧបសម្បន្និកប្បាភាវា ច ន យោជេតព្ពំ។ អសតិ ហិ ឧបសម្បន្និកប្បេ
បរាជិតិកប្បាសង្កហោ បដិសេដោ និវត្តកោតិ សា បព្ពដ្ឋបសម្បទានំ
ភព្ពាយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមេ បន បណ្ឌាកាទយោ ឯកាទស បុគ្គលា “បណ្ឌាកោ,
ភិក្ខុវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ
នាសេតព្ពោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១០៩) អភព្ពាយេវ, នេសំ បព្ពដ្ឋា ច
ឧបសម្បទា ច ន វុហតិ, តស្មា ន បព្ពាជេតព្ពំ។ ជានិត្វា បព្ពាជេតព្ពំ,
ឧបសម្បទេតព្ពោ ច ទុក្ខជំ អាបជ្ជតិ។ អជានិត្វាបិ បព្ពាជិតា, ឧបសម្បទិតា ច
ជានិត្វា លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពំ។

ឯកាទសអភព្ពបុគ្គលកថាវណ្ណនា។

២៥៤០. ឧបសម្បទនិយោវាតិ ន ឧបសម្បទេតព្ពោវ។ អនុបជ្ឈាយកោតិ
អសន្និហិតឧបជ្ឈាយោ វា អគ្គហិតឧបជ្ឈាយគ្គហណោ វា។ ករោតោតិ
អនុបជ្ឈាយកំ ឧបសម្បទយតោ។ ទុក្ខជំ ហោតីតិ អាចរិយស្ស ច គណស្ស ច
ទុក្ខជាបត្តិ ហោតិ។ ន កុប្បតិ សចេ កតន្តិ សចេ អនុបជ្ឈាយកស្ស

ឧបសម្ព័ន្ធាកម្ម កតំ ភវេយ្យ, តំ ន កុប្បតិ សមគ្គេន សង្ឃេន អកុប្បេន
ហិរោហេន កតត្តា។

២៥៤០. ឯកេតិ អភយតិវិវាសិនោ។ “ន គហោតព្ភមេវ” តិ អដ្ឋកថាយ
ទន្ធិ វុត្តត្តា វុត្តំ។ តំ វេជនំ។ ឯត្ថ ច ឧបជ្ឈាយេ អសន្និហិតេបិ
ឧបជ្ឈាយគ្គហណោ អកតេបិ កម្មវាចាយំ បន ឧបជ្ឈាយកិត្តនំ កតំយេវាតិ
ទដ្ឋព្វំ។ អញ្ញាថា “បុគ្គលំ ន បរាមសតី” តិ វុត្តាយ កម្មវិបត្តិយា សម្ភវតោ កម្ម
កុប្បយ្យ។ តេនេវ “ឧបជ្ឈាយំ អកិត្តត្វា” តិ អវត្វា “ឧបជ្ឈំ អគ្គាហាបេត្វា” តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ០១៧) អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ យថា ច អបរិបុណ្ណបត្តចីវរស្ស
ឧបសម្ព័ន្ធាកាលេ កម្មវាចាយំ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ” តិ អសន្នំ វុត្តំ កិត្តត្វា
កម្មវាចាយ កតាយបិ ឧបសម្ព័ន្ធា វុហតិ, ឯវំ “អយំ ពុទ្ធវត្ថិតោ អាយស្មតោ
ធម្មវត្ថិតស្ស ឧបសម្ព័ន្ធាបេក្ខោ” តិ អសន្នំ បុគ្គលំ កិត្តត្វា កេវលំ
សន្តបទនីហារេន កម្មវាចាយ កតាយ ឧបសម្ព័ន្ធា វុហតិយេវាតិ ទដ្ឋព្វំ។
តេនេវាហ “ន កុប្បតិ សចេ កត” តិ “ន, ភិក្ខុវេ, អនុបជ្ឈាយកោ
ឧបសម្ព័ន្ធតត្តោ, យោ ឧបសម្ព័ន្ធតត្តោ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (មហាវ. ០១៧)
ឯត្ថកមេវ វត្វា “សោ ច បុគ្គលោ អនុបសម្ព័ន្ធនោ” តិ អវុត្តត្តា,
កម្មវិបត្តិលក្ខណស្ស ច អសម្ភវតោ “ន គហោតព្ភមេវ ត” តិ វុត្តំ។

សេសេសុ សព្ពត្ថបីតិ

សង្ឃគណបណ្ឌកថេយ្យសំវាសកតិត្តិយបក្កន្តកតិវច្ឆានគតមាតុបិតុអរ
ហន្តយាតកភិក្ខុនិទ្ទេសកសង្ឃភេទកលោហិតុប្បាទកឧកតោព្យញ្ញនកសង្ឃា
តេហិ ឧបជ្ឈាយេហិ ឧបសម្ព័ន្ធតេសុ សព្ពេសុ តេវសសុ វិកប្បេសុ។ វុត្តញ្ញា
ភកវតា “ន, ភិក្ខុវេ, សង្ឃេន ឧបជ្ឈាយេន ឧបសម្ព័ន្ធតត្តោ, យោ
ឧបសម្ព័ន្ធតត្តោ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ អាទិ។ ន កេវលំ ឯតេសុយេវ តេវសសុ,

អថ

“អបត្តកអចីវរកអចីវរបត្តកយាចិតកបត្តយាចិតកចីវរយាចិតកបត្តចីវរ
កា”តិ ឯតេសុ ធនុវិកេប្បេសុ អយំ នយោ យោជេតញ្ញាតិ។ សេស-គ្គហណោន
ឯតេសម្មី សង្កហោ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា “ន, ភិក្ខុវេ, អបត្តកោ
ឧបសម្មាទេតញ្ញោ, យោ ឧបសម្មាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្សា”តិអាទិ (មហាវ.
១១៨)។ អយំ នយោតិ “ន កុប្បតិ សចេ កត”ន្តិ វុត្តនយោ។

២៥៤២. បញ្ចវីសតីតិ ចតុវីសតិ ចារាជិកា, ឧនវីសតិវស្សោ ចាតិ
បញ្ចវីសតិ។ វុត្តញ្ញា “ន, ភិក្ខុវេ, ជានំ ឧនវីសតិវស្សោ បុគ្គលោ
ឧបសម្មាទេតញ្ញោ។ យោ ឧបសម្មាទេយ្យ, យថាធម្មោ កាវេតញ្ញោ”តិ (មហាវ.
៩៩)។ ឱសារោតិ ឧបសម្មាធាសង្ខារោ ឱសារោ។ តេនេវ ចម្បេយ្យក្ខន្ធកេ
“តញ្ញោ សង្ខោ ឱសារេតិ, ឯកញ្ញោ សោសារិកោ”តិអាទិចាបស្ស (មហាវ. ៣៩៦)
អដ្ឋកថាយំ “ឱសារេតីតិ ឧបសម្មាធាកម្មវសេន បវេសេតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
៣៩៦) វុត្តំ។ “ធាសនារហោ”តិ ឥមិនា “បណ្ឌាកោ, ភិក្ខុវេ, អនុបសម្មន្នោ ន
ឧបសម្មាទេតញ្ញោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១០៩) ឧបសម្មាទិតស្សាបិ
សេតកានិ ទត្វា ភិហិការំ ចាបេតព្ពតំ ទីបេតិ។

២៥៤៣. ហត្ថច្ឆិន្នាទិ ពាត្តីសាតិ ចម្បេយ្យក្ខន្ធកេ -

“ហត្ថច្ឆិន្នោ, ភិក្ខុវេ, អប្បត្តោ ឱសារណំ, តញ្ញោ សង្ខោ ឱសារេតិ,
សោសារិកោ។ ចាទច្ឆិន្នោ... បេ... ហត្ថចាទច្ឆិន្នោ... កណ្ណាច្ឆិន្នោ...
ធាសច្ឆិន្នោ... កណ្ណាធាសច្ឆិន្នោ... អង្គុលីច្ឆិន្នោ... អធិជ្ជច្ឆិន្នោ...
កណ្ណាវច្ឆិន្នោ... ជណហត្ថកោ... ខុដ្ឋោ... វាមនោ... គលគណ្ហី...
លក្ខណាហតោ... កសាហតោ... លិខិតកោ... សីបទិកោ... ចាបរោគី...
បរិសទ្ធសកោ... កាលោ... កុណី... ខត្តោ... បក្ខហតោ...

ឆ្លើយថា... ជរាទុព្ភលោ... អន្លោ... មូកោ... បដិរោ... អន្ធមូកោ...
អន្ធបដិរោ... មូគបដិរោ... អន្ធមូគបដិរោ, ភិក្ខុវេ, អប្បត្តោ ឱសារណំ,
តព្វោ សង្ឃោ ឱសារេតិ, សោសារិតោ”តិ (មហាវ. ៣៩៦) ពាក្យស្រី។

កុដ្ឋិអាទិ ច តេរសាតិ មហាខន្ធកេ អាគតា -

“កុដ្ឋិ កណ្ហិ កិលាសិញ្ច, សោសិញ្ច អបមារិកំ;
តថា រាជភជំចោរំ, លិខិតំ ការភេទកំ។

“កសាហាតំ នរព្រោវ, បុរិសំ លក្ខណាហាតំ;
ឥណាយិកញ្ច ធាសញ្ច, បញ្ចាជេន្តស្ស ទុក្ខជ”ន្តិ។ -

យថាវុត្តា តេរស។

ឯវមេតេ បញ្ចចត្តាលីស វុត្តា។ តេសុ
កសាហាតលក្ខណាហាតលិខិតកានំ តិណ្ណំ ឧភយត្ថ អាគតត្តា
អគ្គហិតគ្គហណោន ឆ្វាចត្តាលីសេវ ទដ្ឋញ្ច។

“ហត្ថច្ឆិន្ទាទិពាក្យស្រី, កុដ្ឋិអាទិ ច តេរសា”តិ យេ បុគ្គលា វុត្តា, តេសំ។
ឱសារោ អប្បត្តោតិ ឧបសម្មទាអនន្ធជាតិ អត្តោ។ កតោ ចេតិ
អកត្តព្ភភាវមសល្លក្ខន្ធហិ ភិក្ខុហិ យទិ ឧបសម្មធាសដ្ឋិតោ ឱសារោ កតោ
ភវេយ្យ។ រូបាតីតិ សិដ្ឋតិ, តេ បុគ្គលា ឧបសម្មន្ទាយេវាតិ អធិប្បាយោ។
អាចរិយាទយោ បន អាបត្តិ អាបដ្ឋន្តិ។ យថាហា ចម្រេយ្យក្ខន្ធកដ្ឋកថាយំ -
“ហត្ថច្ឆិន្ទាទយោ បន ទុត្តិស សុឱសារិតា, ឧបសម្មាទិតា ឧបសម្មន្ទាវ ហោន្តិ,
ន តេ លញ្ចា កិញ្ចិ វត្ថុ។ អាចរិយុបដ្ឋាយា, បន ការកសង្ឃោ ច សាតិសារា, ន
កោចិ អាបត្តិតោ មុច្ឆតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៩៦)។

២៥៤៤-៥. “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ តយោ ឯកានុស្សវនេ កាតុំ, តញ្ច ខោ ឯកេន ឧបជ្ឈាយេនា” តិ (មហាវ. ១២៣) វចនតោ សចេ តយោ អាចរិយា ឯកសីមាយំ និសិដ្ឋា ឯកស្ស ឧបជ្ឈាយស្ស នាមំ គហេត្វា តិណ្ណំ ឧបសម្មទាបេក្ខានំ វិសុំ វិសុំយេវ កម្មវាចំ ឯកក្ខណោ វត្វា តយោ ឧបសម្មាទេតិ, វដ្តតីតិ ទស្សេតុមាហា “ឯក្ខបជ្ឈាយកោ ហោតិ” តិអាទិ។

“តយោ” តិ ឥទំ អដ្ឋប្បត្តិយំ “សម្ពហុលានំ ថេរាន” តិ (មហាវ. ១២៣) អាគតត្តា វុត្តំ។ ឯកតោតិ ឯកក្ខណោ។ អនុសាវនន្តិ កម្មវាចំ។ ឱសាវេត្វាតិ វត្វា។ កម្មន្តិ ឧបសម្មទាកម្មំ។ ន ច កុប្បតីតិ ន វិបជ្ឈតិ។ កប្បតីតិ អវិបជ្ឈនតោ ឯវំ កាតុំ វដ្តតិ។

២៥៤៦-៧. “អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ តយោ ឯកានុស្សវនេ កាតុ” តិ (មហាវ. ១២៣) វចនតោ សចេ ឯកោ អាចរិយោ “ពុទ្ធវក្ខិតោ ច ធម្មវក្ខិតោ ច សង្ឃវក្ខិតោ ច អាយស្មតោ សាវិបុត្តស្ស ឧបសម្មទាបេក្ខា” តិ ឧបសម្មទាបេក្ខានំ បច្ចេកំ នាមំ គហេត្វា កម្មវាចំ វត្វា ទ្វេ តយោបិ ឧបសម្មាទេតិ, វដ្តតីតិ ទស្សេតុមាហា “ឯក្ខបជ្ឈាយកោ ហោតិ” តិអាទិ។

ឧបសម្មទំ អបេក្ខន្តិតិ “ឧបសម្មទាបេក្ខា” តិ ឧបសម្មជ្ជនកា វុច្ចន្តិ។ តេសំ នាមន្តិ តេសំ ឧបសម្មជ្ជន្តានញោវ ឧបជ្ឈាយានញា នាមំ។ អនុបុព្វេន សាវេត្វាតិ យោជនា, “ពុទ្ធវក្ខិតោ” តិអាទិនា យថាវុត្តនយេន កម្មវាចាយំ សកដ្ឋានេ វត្វា សាវេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាតិ ឯកេន អាចរិយេន។ ឯកតោតិ ទ្វេ តយោ ជនេ ឯកតោ កត្វា។ អនុសាវេត្វាតិ កម្មវាចំ វត្វា។ កតំ ឧបសម្មទាកម្មំ។

២៥៤៨. អញ្ញមញ្ញនុសាវេត្វាតិ អញ្ញមញ្ញស្ស នាមំ អនុសាវេត្វា,
គហេត្វាតិ អត្តោ, អញ្ញមញ្ញស្ស នាមំ គហេត្វា កម្មវាចំ វុត្តំ ហោតិ។

២៥៤៩. តំវិធី ទស្សេតុមាហា “សុមនោ”តិអាទិ។ សុមនោតិ អាចរិយោ។
តិស្សនេវស្ស ឧបជ្ឈាយស្ស។ សិស្សកំ សទ្ធិវិហារិកំ។ អនុសាវេត្តិ កម្មវាចំ
សាវេតិ។ តិស្សោតិ បឋមំ ឧបជ្ឈាយភូតស្ស គហាលំ។ សុមនេវស្សាតិ បឋមំ
អាចរិយត្ថេរមាហា។ ឥមេ ទ្វេ ឯកសីមាយំ និសីទិត្វា ឯកកូលោ អញ្ញមញ្ញស្ស
សទ្ធិវិហារិកានំ កម្មវាចំ វុទ្ធា អត្តនោ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកំ បដិច្ច
ឧបជ្ឈាយាបិ ហោន្តិ, អន្តោវាសិកេ បដិច្ច អាចរិយាបិ ហោន្តិ, អញ្ញមញ្ញស្ស
គណបូរកា ច ហោន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា -

“សចេ បន នាធាចរិយា នាធាឧបជ្ឈាយា ហោន្តិ, តិស្សត្ថេរោ
សុមនត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ, សុមនត្ថេរោ តិស្សត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ
អនុស្សវេតិ, អញ្ញមញ្ញោ គណបូរកា ហោន្តិ, វុត្តិតិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
១២៣)។

២៥៥០. ឥធាតិ ឥមស្មី ឧបសម្មទាធិការេ។ បដិក្ខត្តាតិ “នត្វេវ
នានុបជ្ឈាយេនា”តិ (មហាវ. ១២៣) បដិសិទ្ធា។ លោកិយេហិ អាទិច្ចបុត្តោ
មន្ទតិ យោ បឋមកប្បិកោ មនុស្សនំ អាទិរាជា វុច្ចតិ, តស្ស វំសេ ជាតត្តា
អាទិទ្វា ពន្ធ ឯតស្សាតិ អាទិច្ចពន្ធ, ភគវា, តេន។

មហាខន្ធកកកថាវណ្ណាន។

ឧបាសថក្ខន្ធកកកថាវណ្ណាន

២៥៥១-២. យា ឯកាទសហិ សីមាវិបត្តិហិ វដ្ឋិតា តិសម្បត្តិសំយុតា
និមិត្តន និមិត្តំ យដេត្វា សម្មតា, សា អយំ ពន្ធសីមា នាម សិយាតិ យោជនា។
តត្ថ អតិខុទ្ទកា, អតិមហាតី, ខណ្ឌានិមិត្តា, នាយានិមិត្តា, អនិមិត្តា, ពហិសីមេ
បីតសម្មតា, ននិយា សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សវេ សម្មតា, សីមាយ
សីមំ សម្ពិទ្ធន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អដ្ឋោត្តរន្តេន សម្មតាតិ “ឥមេហិ
ឯកាទសហិ អាការេហិ សីមតោ កម្មានិវិបដ្ឋន្តី” តិ (បរិ. ៤៨៦) វចនតោ ឥមា
ឯកាទសវិបត្តិសីមាយោ នាម, វិបន្នសីមាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

តត្ថ អតិខុទ្ទកា នាម យត្ថ ឯកវិសតិ ភិក្ខុ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តិ។
អតិមហាតី នាម យា អន្តមសោ កេសគ្គមត្តេនាបិ តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា
សម្មតា។ ខណ្ឌានិមិត្តា នាម អយជិតនិមិត្តា វុច្ឆតិ។ បុរត្តិមាយ ទិសាយ និមិត្តំ
កិត្តេត្វា អនុក្កមេនេវ ទក្ខិណាយ, បច្ឆិមាយ, ឧត្តរាយ ទិសាយ កិត្តេត្វា បុន
បុរត្តិមាយ ទិសាយ បុព្វកិត្តិតំ បជិតិត្តេត្វា ឋបេតុំ វុច្ឆតិ, ឯវំ អខណ្ឌានិមិត្តា
ហោតិ។ សចេ បន អនុក្កមេន អាហារិត្វា ឧត្តរាយ ទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេត្វា
តត្ថេវ ឋបេតិ, ខណ្ឌានិមិត្តា នាម ហោតិ។ អបរាបិ ខណ្ឌានិមិត្តា នាម យា
អនិមិត្តបកំ តចសារវុត្ថំ វា ខាណុកំ វា បំសុបុញ្ញវាលិកាបុញ្ញានំ វា អញ្ញាតវំ
អន្តរា ឯកំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា។ នាយានិមិត្តា នាម បព្ពតន្ទាយាជីនំ យំ កិត្តិ
នាយំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា។ អនិមិត្តា នាម សព្វេន សព្វំ និមិត្តានិ អកិត្តេត្វា
សម្មតា។ ពហិសីមេ បីតសម្មតា នាម និមិត្តានិ កិត្តេត្វា និមិត្តានំ ពហិ បីតេន
សម្មតា។

ននិយា សមុទ្ទេ ជាតស្សវេ សម្មតា នាម ឯតេសុ ននិអាទីសុ សម្មតា។ សា
ហិ ឯវំ សម្មតាបិ “សព្វា, ភិក្ខុវេ, ននី អសីមា, សព្វោ សមុទ្ទោ អសីមោ, សព្វោ
ជាតស្សវេ អសីមោ” តិ (មហាវ. ១៤៨) វចនតោ អសម្មតាវ ហោតិ។ សីមាយ

សីមំ សម្ព័ន្ធន្តែន សម្មតា ឆាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ សីមំ សម្ព័ន្ធន្តែន
សម្មតា។ សចេ ហិ ចោរណាកស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ អន្តោ ចេរ
ជម្ពូ ចាតិ ទ្វេ រុក្ខា អញ្ញមញ្ញំ សំសជ្ជវិជចា ហោន្តិ, តេសុ អម្ពស្ស
បច្ឆិមទិសាកាគេ ជម្ពូ, វិហារសីមា ច ជម្ពំ អន្តោ កត្វា អម្ពំ កិត្តត្វា ពន្ធា
ហោតិ, អថ បច្ឆា តស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ វិហារេ កតេ សីមំ
ពន្ធន្តា ភិក្ខុ តំ អម្ពំ អន្តោ កត្វា ជម្ពំ កិត្តត្វា ពន្ធន្តិ, សីមាយ សីមំ សម្ព័ន្ធា
ហោតិ។ សីមាយ សីមំ អន្តោត្តរន្តែន សម្មតា ឆាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ
សីមំ អន្តោត្តរន្តែន សម្មតា។ សចេ ហិ បរេសំ ពន្ធសីមំ សកលំ វា តស្សា
បទេសំ វា អន្តោ កត្វា អត្តនោ សីមំ សម្ពន្ធាតិ, សីមាយ សីមា អន្តោត្តរិតា ឆាម
ហោតិ តិ។ ឥតិ ឥមាហិ ឯកាទសហិ វិបត្តិសីមាហិ វន្តិតាតិ អត្តោ។

តិសម្បត្តិសំយុតាតិ និមិត្តសម្បត្តិ, បរិសាសម្បត្តិ, កម្មវាចាសម្បត្តិ តិ
ឥមាហិ តីហិ សម្បត្តិហិ សមន្នាគតា។ តត្ថ និមិត្តសម្បត្តិយុត្តា ឆាម
“បព្ពតនិមិត្តំ, ចាសាណានិមិត្តំ, វេននិមិត្តំ, រុក្ខនិមិត្តំ, មគ្គនិមិត្តំ, វម្មិកនិមិត្តំ,
នទិនិមិត្តំ, ឧទកនិមិត្ត” ត្ថិ (មហាវ. ១៣៨) ឯវំ រុត្តេសុ អជ្ជេសុ និមិត្តេសុ តស្មី
តស្មី ទិសាកាគេ យថាលទ្ធានិ និមិត្តបគានិ និមិត្តានិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កី
និមិត្តំ? បព្ពតោ, ភន្តេ, ឯសោ បព្ពតោ និមិត្ត” ត្ថិអាទិនា នយេន សម្មា កិត្តត្វា
សម្មតា។

បរិសាសម្បត្តិយុត្តា ឆាម សព្ពន្ធមេន បរិច្ឆេទេន ចត្វាហិ ភិក្ខុហិ
សន្និបតិក្ខា យាវតិកា តស្មី កាមខេត្ត ពន្ធសីមំ វា នទិសមុទ្ធជាតស្សវេ វា
អនោក្កមិត្វា បីតា ភិក្ខុ, តេ សព្ពេ ហត្ថចាសេ វា កត្វា, ធន្តំ វា អាហរិត្វា
សម្មតា។

កម្មវាចាសម្បត្តិយុត្តា ឆាម “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា
និមិត្តា កិត្តិតា” តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៩) នយេន វុត្តាយ បរិសុទ្ធាយ
ព្យាត្តិទុតិយ កម្មវាចាយ សម្មតា។ ឯវំ ឯកាទស វិបត្តិសីមាយោ អតិក្កមិត្តា
តិវិជសម្បត្តិយុត្តា និមិត្តេន និមិត្តំ យដេត្វា សម្មតា សីមា ពទ្ធសីមាតិ
វេទិតញ្ច។

២៥៥៣-៤. ខណ្ឌសមាទសំវាសអវិប្បវាសា អាទយោ អាទិភូតា, អាទិម្ហិ វា
យាសំ សីមាទំ តា ខណ្ឌសមាទសំវាសាវិប្បវាសាទី, តាសំ, តាហិ វា បកេនោ
ខណ្ឌសមាទសំវាសាទីកេនោ, តតោ ខណ្ឌសមាទសំវាសាទីកេនតោ,
ខណ្ឌសីមា, សមាទសំវាសសីមា, អវិប្បវាសសីមាតិ ឥមាសំ សីមាទំ ឯតាហិ វា
ករណភូតាហិ, ហេតុភូតាហិ វា ជាតេន វិភាគេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
សមាទសំវាសាវិប្បវាសាទមន្តេវ ខណ្ឌា បរិច្ឆិន្នា តាហិ អសង្ករា សីមា
ខណ្ឌសីមា ឆាម។ សមាទសំវាសេហិ ភិក្ខុហិ ឯកតោ ឧទោសថាទិកោ
សំវាសោ ឯត្ថ ករិយតីតិ សមាទសំវាសា ឆាម។ អវិប្បវាសាយ លក្ខណំ
“ពទ្ធិត្វា” តិអាទិនា វក្ខតិ។ ឥតិ ពទ្ធា តិជា វុត្តាតិ ឯវំ ពទ្ធសីមា តិប្បកេនា វុត្តា។

ឧទកុក្ខេហតិ ហេតុម្ហិ និស្សក្កវចនំ។ សត្តន្នំ អព្ពន្ធរាទំ សមាហារា
សត្តព្ពន្ធរា, តតោបិ ច។ អពទ្ធាបិ តិវិជាតិ សម្ពុទ្ធា។ តត្ថាតិ តាសុ តីសុ
អពទ្ធសីមាសុ។ តាមបរិច្ឆេទោតិ សព្ពទិសាសុ សីមំ បរិច្ឆិន្និត្វា “ឥមស្ស
បទេសស្ស ឯត្ថកោ ករោ” តិ ឯវំ ករេន និយមិតោ តាមប្បទេសោ។ យថាហា -
“យត្ថកេ បទេសេ តស្ស តាមស្ស កោជកា ពលី ហរន្តិ, សោ បទេសោ អប្បោ
វា ហោតុ មហន្តោ វា, ‘តាមសីមា’ ត្វេវ សង្ឃំ គប្បតិ។ យម្មិ ឯកស្មីយេវ
តាមក្ខេត្តេ ឯកំ បទេសំ ‘អយំ វិសុំ តាមោ ហោតុ’ តិ បរិច្ឆិន្និត្វា រាជា កស្សចិ
ទេតិ, សោបិ វិសុំ តាមសីមា ហោតិយេវា” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)។

“តាមបរិច្ឆេទ” តិ ឥមិនា ច នគរបរិច្ឆេទ ច សង្កហិតោ។ យថាហ -
“តាមគ្គហណោន ចេត្ត នគរម្បិ គហិតមេវ ហោតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)។
និគមសីមាយ វិសុំយេវ វុត្តត្តា តស្ស ឥធ សង្កហោ ន វុត្តព្ពោ។ វុត្តព្ពិ ចាឡិយំ
“យំ តាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សយ វិហរតិ។ យា តស្ស វា តាមស្ស តាមសីមា,
និគមស្ស វា និគមសីមា, អយំ តត្ថ សមាទសំវាសា ឯកុចោសថា” តិ (មហាវ.
១៤៧)។ ឥមិស្ស វិសុំយេវ លក្ខណស្ស វុត្តត្តា តាមសីមាលក្ខណោនេវ
ឧបលក្ខិតា។

២៥៥៥. “ជាតស្សវេ” តិ អាទីសុ ជាតស្សវាទីនំ លក្ខណំ ឯវំ វេទិតត្ថំ - យោ
បន កេនចិ ខណ្ឌិត្វា អកតោ សយំ ជាតោ សោព្ពោ សមន្តតោ អាគតេន
ឧទកេន បូរិតោ តិជ្ជតិ, យត្ថ នទិយំ វក្ខមាទប្បការេ វស្សកាលេ ឧទកំ
សន្តិជ្ជតិ, អយំ ជាតស្សវោ នាម។ យោបិ នទី វា សមុទ្ធំ វា ភិក្ខុត្វា និក្ខន្តឧទកេន
ខណ្ឌិតោ សោព្ពោ ឯតំ លក្ខណំ ចាបុណាតិ, អយម្បិ ជាតស្សវោយេវ។
សមុទ្ពោ ចាកដោយេវ។

យស្ស ធម្មិកានំ វាជ្ជនំ កាលេ អនុឡមាសំ អនុទសាហំ អនុបញ្ចាហំ
អនតិក្កមិត្វា ទេវេ វស្សន្តេ វលាហាកេសុ វិគតមត្តេសុ សោតំ បច្ឆិជ្ជតិ, អយំ
នទិសម្បំ ន កច្ឆតិ។ យស្ស បន ព្យាទិសេ សុវុដ្ឋិកាលេ វស្សនស្ស ចតុមាសេ
សោតំ ន បច្ឆិជ្ជតិ, យត្ថ តិត្ថេន វា អតិត្ថេន វា សិក្ខាករណីយេ
អាគតលក្ខណោន តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេត្វា អន្តរវាសកំ អនុក្ខិបិត្វា ឧត្តរន្តិយា
ភិក្ខុនិយា ឯកទុដ្ឋុលមត្តម្បិ អន្តរវាសកោ តេមិយតិ, អយំ សមុទ្ធំ វា បរិសតុ
តឡាកំ វា, បកវតោ បជ្ជាយ នទី នាម។

សមន្តតោតិ សមន្តា។ មជ្ឈិមស្សតិ ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស។
ឧទកុក្ខោតិ វក្ខមាទេន នយេន ថាមប្បមាណោន ខិត្តស្ស ឧទកស្ស វា

វាលុកាយ វា បតិតជ្ជានេន បរិច្ឆិទ្ទោ អន្តោបទេសោ។ យថា អក្ខុត្តា ទារុតុឡំ
ទិបន្តិ, ឯវំ ឧទកំ វា វាលុកំ វា ហត្ថេន គហេត្វា ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន
សត្តថាមេន ទិបិតតំ, តត្ថ យត្ថ ឯវំ ទិត្តំ ឧទកំ វា វាលុកា វា បតតិ, អយំ
ឧទកុក្ខោ ធាមាតិ។ ឧទកុក្ខបសញ្ញិតោតិ “ឧទកុក្ខោ”តិ សល្លក្ខិតោ។

២៥៥៦. អតាមកេ អរញ្ញេតិ វិញ្ញាជិសទិសេ កាមរហិតេ មហាអរញ្ញេ។
សមន្តតោ សត្តវព្ពន្ធភតិ អត្តនោ បិតជ្ជានតោ បរិក្ខិបិត្វា សត្តវ អព្ពន្ធភ
យស្សា សីមាយ បរិច្ឆេទោ, អយំ សត្តព្ពន្ធនាមិកា សីមា ធាម។

២៥៥៧. គុឡុក្ខេបនយេនាតិ អក្ខុត្តកានំ ទារុតុឡុក្ខិបនាការេន។
ឧទកុក្ខេបកាតិ ឧទកុក្ខេបសទិសវសេន។

២៥៥៨. ឥមាសំ ទិទ្ធិំ សីមាទំ វឿនក្កមំ ទស្សេតុមាហា “អព្ពន្ធទកុក្ខោ,
បិតោកាសា បរំ សិយុ”ន្តិ។ បិតោកាសា បរន្តិ បរិសាយ បិតជ្ជានតោ បរំ,
បរិសបរិយន្តតោ បដ្ឋាយ សត្តព្ពន្ធភ ច មិនិតត្តា, ឧទកុក្ខោ ច កាតត្តោតិ
អត្តោ។

២៥៥៩-៦០. អន្តោបរិច្ឆេទេតិ ឧទកុក្ខេបេន វា សត្តព្ពន្ធវេហិ វា
បរិច្ឆិទ្ទោកាសស្ស អន្តោ។ ហត្ថចាសំ វិហាយ បិតោ វា បរំ តត្ថកំ បរិច្ឆេទំ
អនតិក្កម្ម បិតោ វាតិ យោជនា, សីមន្តិកត្ថាយ វេបេតតំ ឯកំ ឧទកុក្ខេបំ វា
សត្តព្ពន្ធវំ ឯវំ វា អនតិក្កម្ម បិតោតិ អត្តោ។

កម្មំ វិកោបេតីតិ អន្តោ បិតោ កម្មស្ស វគ្គភាវករណតោ, ពហិ តត្ថកំ
បទេសំ អនតិក្កមិត្វា បិតោ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស គណបូរណភាវំ គច្ឆន្តោ
សីមាយ សង្ករភាវករណេន កម្មំ វិកោបេតិ។ ឥតិ យស្មា អដ្ឋកថានយោ,
តស្មា សោ អន្តោសីមាយ ហត្ថចាសំ វិជហិត្វា បិតោ ហត្ថចាសេ វា កាតត្តោ,

សីមន្តរិកត្តាយ បរិច្ឆេទកាសតោ ពហិ វា កាតព្វោ។ តត្ថកំ បរិច្ឆេទំ
អនតិក្កមិត្វា ឋិតោ យថាឋិតោ សេ អញ្ញស្ស កម្មស្ស គណប្បកោ ន
ហោតិ, កម្មំ ន កោបេតីតិ គហោតព្វំ។

២៥៦១-២. សណ្ឋានន្តិ តិកោជិសណ្ឋានំ។ និមិត្តន្តិ បព្ពតាទិនិមិត្តំ។
ទិសកិត្តន្តិ “បុរត្តិមាយ ទិសាយ កី និមិត្ត”ន្តិអាទិនា ទិសកិត្តនំ។ បមាណន្តិ
តិយោជនបរមំ បមាណំ។ សោធម្មតា យស្មី កាមក្ខេត្ត សីមំ ពន្ធតិ, តត្ថ
វសន្តេ ឧបសម្បន្ទភិក្ខុ ពន្ធសីមវិហារេ វសន្តេ សីមាយ ពហិ គន្ធី អនត្វា,
អពន្ធសីមវិហារេ វសន្តេ ហត្ថចាសំ ឧបនេតព្ពេ ហត្ថចាសំ នេត្វា អវសេសេ
ពហិសីមាយ កត្វា សព្ពមគ្គេសុ អារក្ខំ វិទហិត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សីមន្តិ
ខណ្ឌសីមំ។

កីទិសន្តិ អាហ “តិកោណ”ន្តិអាទិ។ បណ្ណវុបមន្តិ បណ្ណវសណ្ឋានំ មជ្ឈេ
សំទិត្តំ ឧភយកោជិយាវិត្តតំ។ “វិតានាការំ ជនុកាការ”ន្តិ អាការ-សន្តោ
បច្ឆេកំ យោជេតព្វោ។ ជនុកាការន្តិ អាហេបិតជនុសណ្ឋានំ, “មុទិដ្ឋបមំ
សកជ្ជបម”ន្តិ ឧបមា-សន្តោ បច្ឆេកំ យោជេតព្វោ។ មុទិដ្ឋបមន្តិ មជ្ឈេវិត្តតំ
ឧភយកោជិយា តនុកំ តុរិយវិសេសំ មុទិដ្ឋន្តិ វនន្តិ, តាទិសន្តិ អត្តោ។ សីមំ
ពន្ធយុតិ យោជនា។

២៥៦៣. បព្ពតាទិនិមិត្តបគនិមិត្តានិ ទស្សតុមាហ “បព្ពត”ន្តិអាទិ។ ឥតិ
អដ្ឋ និមិត្តានិ ទីបយេតិ យោជនា។ តត្រេវំ សន្តេបតោ និមិត្តបគតា វេទិតព្ពា -
សុទ្ធបំសុសុទ្ធជាសាណាឧភយមិស្សកវសេន (កដ្ឋា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណានា;
មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) តិវិជោបិ ហិ បព្ពតោ ហត្ថិប្បមាណតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធី
និមិត្តបតោ, តតោ ឱមកតរោ ន វដ្ឋតិ។ អន្តោសារេហិ វា
អន្តោសារមិស្សកេហិ វា វុក្ខេហិ ចតុបញ្ចវុក្ខមត្តម្បិ វនំ និមិត្តបកំ, តតោ

ឧទតំ ន វដ្តតិ។ ចាសាណានិមិត្ត អយុត្តម្បិ ចាសាណាសង្ឃមេវ គច្ឆតិ,
តស្មា យោ កោចិ ចាសាលោក ឧក្កំសេន ហត្ថិប្បមាណាតោ ឱមកតំ អាទិ
កត្វា ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ទូត្តិសបលគុណ្ណបិណ្ឌាបរិមាណោ និមិត្តបគោ, ន
តតោ ឧទ្ធកតតោ។ បិដ្ឋិចាសាលោក បន អតិមហាន្តោបិ វដ្តតិ។ រុក្ខោ
ជីវន្តោយេវ អន្តោសារោ ភូមិយំ បតិដ្ឋិតោ អន្តមសោ ឧព្ពេជតោ អដ្ឋង្គុលោ
បរិណាហតោ សូចិទណ្ឌាប្បមាណោបិ និមិត្តបគោ, ន តតោ ឱរំ វដ្តតិ។ មគ្គោ
ជង្គមគ្គោ វា ហោតុ សកជមគ្គោ វា, យោ វិនិជ្ជិតោ ទ្វេ តីណិ គាមក្ខត្តានិ
គច្ឆតិ, តាទិសោ ជង្គុសកជសត្ថហិ វដ្ឋញ្ញិយមាណោយេវ និមិត្តបគោ,
អវុញ្ញញ្ញោ ន វដ្តតិ។ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន តំទិវសំ ជាតោ អដ្ឋង្គុលុព្ពេជោ
គោវិសាណាមត្តោបិ វម្មិកោ និមិត្តបគោ, តតោ ឱរំ ន វដ្តតិ។ ឧទកំ យំ
អសន្ធមានំ អាវាជេចាក្ខរណីតឡាកជាតស្សរលោណិសមុទ្ធាទីសុ បិតំ, តំ
អាទិ កត្វា អន្តមសោ តដ្ឋុណំយេវ បថវិយំ ខតេ អាវាជេ យដេហិ អាហារិត្វា
បូរិតម្បិ យាវ កម្មវាចាបរិយោសាណា សណ្ឌាហនកំ និមិត្តបគំ, ឥតរំ
សន្ធមានកំ, វុត្តបរិច្ឆេទកាលំ អតិដ្ឋន្តំ, ភាជនគតំ វា ន វដ្តតិ។ យា
អពទ្ធសីមាលក្ខណោ នទី វុត្តា, សា និមិត្តបគោ, អញ្ញោ ន វដ្តតិ។

២៥៦៤. តេស្វតិ និទ្ធារណោ ភុម្មំ។ តីណិ តិ និទ្ធារិតព្ពេទស្សនំ, ឥមិនា ឯកំ វា
ទ្វេ វា និមិត្តានិ ន វដ្តតិ ទស្សតិ។ យថាហ - “សា ឯវំ សម្មន្និត្វា ពជ្ឈមាណា
ឯកេន, ធ្វើហិ វា និមិត្តហិ អពទ្ធា ហោតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨)។ សតេនាបិតិ
ឯត្ថ បិ-សន្តោ សម្ពាវនាយំ ទដ្ឋញ្ញោ, តេន វិសតិយា, តីសាយ វា និមិត្តហិ
វុត្តព្ពមេវ នត្តិតិ ជីបេតិ។

២៥៦៥. តិយោជនំ បរំ ឧក្កដោ បរិច្ឆេទោ ឯតិស្សាតិ តិយោជនបរា។
“វិសតិ” តិអាទិនំ សង្ឃានេ, សង្ឃាយេ ច វុត្តនតោ ឥធ សង្ឃានេ វុត្តមានំ វិសតិ-

សង្ខំ គហេត្វា ឯកវីសតិ ភិក្ខុនន្តិ ភិក្ខុនិករណនិទ្ទេសោ កតោតិ ទដ្ឋព្វំ។
“ឯកវីសតិ”ន្តិ វត្ថុព្រាហ្មណ៍ គាថាពន្លឺសេន ជិត្តហិតលោហោ,
វីសតិវគ្គករណីយបរមត្តា សង្ឃកម្មស្ស កម្មារហេន សង្ខំ ភិក្ខុនំ ឯកវីសតិ
គណ្ណាន្តិកិ អត្តោ, ឥន្ទ្រា និសិទ្ធានំ វសេន វុត្តំ។ ហេតុមន្តតោ ហិ យត្ថ
ឯកវីសតិ ភិក្ខុ និសិទ្ធានំ សក្កាន្តិ, តត្ថកេ បទេសេ សីមំ ពន្ធានំ វុត្តតិ។

២៥៦៦. យា ឧក្កដាយបិ យា ច ហេតុមាយបិ កេសគ្គមត្តតោបិ អធិកា វា
ឧនា វា, ឯតា ទ្វេបិ សីមាយោ “អសីមា”តិ អាទិច្ចពន្ធានា វុត្តាតិ យោជនា។

២៥៦៧. សមន្តតោ សព្វមេវ និមិត្តំ កិត្តត្វាតិ បុព្វទិសានុទិសានីសុ បរិតោ
សព្វទិសានុ យថាលទ្ធិ និមិត្តោបកំ សព្វនិមិត្តំ “វិនយធរេន បុច្ឆិតព្វំ
‘បុរត្តិមាយ ទិសាយ កំ និមិត្ត’ន្តិ? ‘បព្វតោ, ភន្តេ’តិ។ បុន វិនយធរេន ‘ឯសោ
បព្វតោ និមិត្ត’ន្តិអាទិណ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន និមិត្តន
និមិត្តំ យដេត្វា កិត្តត្វា។ ព្រាតិ ទុតិយា យស្សាតិ វិគ្គហោ, “សុណាតុ មេ, ភន្តេ
សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តតា”តិអាទិណ (មហាវ. ១៣៩) បទភាជនេ
វុត្តន ព្រាតិទុតិយេន កម្មនាតិ អត្តោ។ អរហតិ បហោតិ វិនយធរេន
អធិប្បាយោ។

២៥៦៨. ពន្ធាតិ យថាវុត្តលក្ខណនយេន សមាទសំវាសសីមំ បឋមំ
ពន្ធាតិ។ អនន្តរន្តិ កិច្ចន្តរេន ព្យាបាតំ អកត្វា, កាលក្ខេបំ អកត្វាតិ វុត្តំ
ហោតិ, សីមំ សម្មហានិតុកាមាទំ បច្ឆតិកាទំ ឱកាសំ អនត្វាតិ អធិប្បាយោ។
បច្ឆាតិ សមាទសំវាសសម្មតិកោ បច្ឆា។ ចីវរាវិប្បវាសកំ សម្មន្ធាតិ យា ពន្ធា,
សា “អវិប្បវាសា”តិ វុត្តតិ យោជនា។

តត្ថ ជីវវិប្បវាសកំ សម្មន្ទិទ្វាន យា ពន្លាតិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ,
យា សា សង្ឃេន សីមា សម្មតា សមាណសំវាសា ឯកុចោសថា...បេ.... ឋបេត្វា
តាមញ្ច តាម្មបចារញ្ច, ឧមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ជារយាមី”តិ
(មហាវ. ១៤៤) វុត្ថនយេន ជីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្ទិទ្វា យា ពន្លា។ សា
អវិប្បវាសាតិ វុច្ឆតិ តត្ថ វសន្តានំ ភិក្ខុនំ ជីវរេន វិប្បវាសនិមិត្តាបត្តិយា
អភាវតោ តថា វុច្ឆតិ, “អវិប្បវាសសីមា”តិ វុច្ឆតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២៥៦៩. “យា កាចិ នទិលក្ខណាប្បត្តា នទិ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា ‘ឯតំ ពន្ធសីមំ
ករោមា’តិ កតាបិ អសីមាវ ហោតិ”តិ អាទិកំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)
អដ្ឋកថានយំ ធស្សេតុមាហា “នទិ...បេ.... ន វោត្ថវតី”តិ, ន បត្ថវតិ សីមាភាវេន
ព្យាបិនី ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តេនេវាតិ យេន ន វោត្ថវតិ, តេនេវ ការណេន។
អព្រាជីតិ “សញ្ញា, ភិក្ខុវេ, នទិ អសីមា, សញ្ញា សមុទ្កោ អសីមោ, សញ្ញា
ជាតស្សរោ អសីមោ”តិ (មហាវ. ១៤៧) អវោច។

សីមាកថាវណ្ណានា។

២៥៧០. អដ្ឋមិយាបិ ឧចោសថវោហារត្តា ទិនវសេន ឧចោសថានំ
អតិរេកត្ថេបិ ឥធ អធិប្បតេយេវ ឧចោសថេ គហេត្វា អាហា “នវេវា”តិ។

២៥៧១-៣. តេ សរូបតោ ធស្សេតុមាហា “ចាតុទ្ទសោ...បេ....
កម្មនុចោសថា”តិ។ ចតុទ្ទសន្នំ បូរណោ ចាតុទ្ទសោ។ បន្ទវសន្នំ បូរណោ
បន្ទវសោ។ យទា បន កោសម្ពក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៤៥១ អាទយោ) អាគតនយេន
ភិទ្ទេ សង្ឃេ ឡិសារិតេ តស្មី ភិក្ខុស្មី សង្ឃោ តស្ស វត្ថុស្ស វ្រូបសមាយ
សង្ឃសាមគ្គី ករោតិ, តទា “តាវនេវ ឧចោសថោ កាតត្ថោ, ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិតត្ថ”តិ (មហាវ. ៤៧៥) វចនតោ ឋបេត្វា ចាតុទ្ទសបន្ទវសេ អញ្ញោបិ យោ

កោចិ ធិវសោ សាមគ្គី ឧចាសថោតិ។ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នេហុត្ថនិទ្ទិដ្ឋា។
ចាតុទ្ទសោ, បន្ទវសោ, សាមគ្គី ច ឧចាសថោតិ ឯតេ តយោបិ ឧចាសថា
ធិវសេនេវ និទ្ទិដ្ឋា ធិវសេនេវ វុត្តាតិ យោជនា។

សង្ឃឧចាសថោតិ សង្ឃន កាតព្វឧចាសថោ។
គណេបុគ្គលុចាសថោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សាជ្យសាធនលក្ខណស្ស
សម្ពុទ្ធស្ស លព្ពមានត្ថា “សង្ឃ” តិអាទិសុ សាមីវចនប្បសន្នេ ភុម្មនិទ្ទេសោ។
ឧចាសថោ សាជ្យា កម្មការតោ, សង្ឃគណេបុគ្គលា សាធនំ ការកការតោ។

សុត្ថស្ស ឧទ្ទេសោ សុត្ថុទ្ទេសោ, សុត្ថុទ្ទេសោតិ អភិធានំ នាមំ យស្ស សោ
សុត្ថុទ្ទេសាភិធានោ។ កម្មេនាតិ កិច្ចវសេន។

២៥៧៤. “អធិដ្ឋាន” ត្ថិ វាច្ចលិដ្ឋមបេក្ខិត្វា “និទ្ទិដ្ឋ” ត្ថិ នប្បុសកនិទ្ទេសោ។
វាច្ចលិដ្ឋា ហិ តព្វាធយោតិ ចាតិមោក្ខោ និទ្ទិដ្ឋា, ចារិសុទ្ធិ និទ្ទិដ្ឋាតិ
បុមិត្ថិលិដ្ឋេន យោជេតព្វា។

២៥៧៥. វុត្តាតិ “បញ្ចិមេ, ភិក្ខុវេ, ចាតិមោក្ខុទ្ទេសោ, និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា
អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមោ ចាតិមោក្ខុទ្ទេសោ” តិអាទិនា
(មហាវ. ១៥០) ទេសិតា, សយញ្ចេ តេសញ្ចេ ឧទ្ទេសេ សង្ឃេបតោ ទស្សេតុមាហា
“និទាន” ត្ថិអាទិ។ សាវេតព្ពន្ធិ ឯត្ថ “សុតេនា” តិ សេសោ។ សេសកន្តិ អនុទ្ទិដ្ឋជានំ

-

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃេ... បេ... អារិកតា ហិស្ស ជាសុ ហោតីតិ
ឥមំ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ‘ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ, តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមិ
កច្ចិត្ត បរិសុទ្ធា, ទុតិយម្បិ បុច្ឆាមិ... បេ... ឯវមេតំ ធារយាមី’ តិ វត្វា ‘ឧទ្ទិដ្ឋំ

ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ។ សុតា ខោ បនាយស្មន្តោហិ ចត្តារោ ចារាជិកា
ធម្មា...បេ.... អរិវរទមាទេហិ សិក្ខិតត្ថ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥០) -

អដ្ឋកថាយ វុត្តនយេន អវសេសំ សុតេន សាវេតត្ថំ។

២៥៧៦. សេសេសុប្បិទិ ឧទ្ទិដ្ឋាបេក្ខាយ សេសេសុ ចារាជិកុទ្ទេសាទីសុបិ។
“អយមេវ នយោ ញាយ្យោ”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ “វិត្តារេនេវ បញ្ចមោ”តិ
វចនតោ វិត្តារុទ្ទេសេ “សាវេតត្ថំ តុ សេសក”ន្តិ អយំ នយោ នលត្ថតិ។
“សាវេតត្ថំ តុ សេសក”ន្តិ វចនតោ ចារាជិកុទ្ទេសាទីសុ យស្មី វិប្បកតេ
អន្តរាយោ ឧប្បជ្ឈតិ, តេន សទ្ធិ អវសេសំ សុតេន សាវេតត្ថំ។ និទានុទ្ទេសេ បន
អនុទ្ធិដ្ឋេ សុតេន សាវេតត្ថំ ឆាម នត្ថិ។ ភិក្ខុនិចាតិមោក្ខេ អនិយតុទ្ទេសស្ស
បរិហានត្តា “ភិក្ខុនិចបញ្ចា ចត្តារោ”តិ វុត្តំ។ ឧទ្ទេសា នវិមេ បនាតិ ភិក្ខុនំ បញ្ចា,
ភិក្ខុនិចំ ចត្តារោតិ ឧកតោចាតិមោក្ខេ វេម នវ ឧទ្ទេសា វុត្តាតិ អត្ថោ។

២៥៧៧. ឧចាសថេតិ សង្ឃុចាសថេ។ អន្តរាយន្តិ រាជន្តរាយាទិកំ ទសវិធំ
អន្តរាយំ។ យថាហ - “រាជន្តរាយោ ចោវន្តរាយោ អគ្យន្តរាយោ ឧទកន្តរាយោ
មនុស្សន្តរាយោ អមនុស្សន្តរាយោ វាឡន្តរាយោ សរីសបន្តរាយោ ជីវិតន្តរាយោ
ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ”តិ (មហាវ. ១៥០)។

តត្ថ សថេ ភិក្ខុសុ “ឧចាសថំ ករិស្សរមា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥០) និសិន្នេសុ
រាជា អាគច្ឆតិ, អយំ រាជន្តរាយោ។ ចោរា អាគច្ឆតិ, អយំ ចោរន្តរាយោ។
ធនាហោ អាគច្ឆតិ វា, អាវាសេ វា អត្ថិ ឧដ្ឋហតិ, អយំ អគ្យន្តរាយោ។ មេយោ វា
ឧដ្ឋតិ, ឌីយោ វា អាគច្ឆតិ, អយំ ឧទកន្តរាយោ។ ពហូ មនុស្សា អាគច្ឆតិ, អយំ
មនុស្សន្តរាយោ។ ភិក្ខុ យក្ខោ គណ្ណាតិ, អយំ អមនុស្សន្តរាយោ។ ព្យគ្យាទយោ
ចណ្ឌាមិកា អាគច្ឆតិ, អយំ វាឡន្តរាយោ។ ភិក្ខុ សប្បាទយោ ខំសន្តិ, អយំ

សរីសបន្តរាយ។ ភិក្ខុ គិលានោ វា ហោតិ, កាលំ វា ករោតិ, វេរិនោ វា តំ
មារេតុំ គណ្ហាន្តិ, អយំ ជីវិតន្តរាយោ។ មនុស្ស ឯកំ វា ពហុំ វា ភិក្ខុ ព្រហ្មចរិយា
ចាវេតុកាមា គណ្ហាន្តិ, អយំ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ។

“បេវា” តិ ឥមិនា អន្តរាយេវ អន្តរាយសញ្ញានា វិត្តារុទ្ធសេ អកតេបិ
អនាបត្តិតិ ធិបេតិ។ អនុទ្ធសោតិ វិត្តារេន អនុទ្ធសោ។ និវារិតោតិ “ន, ភិក្ខុវេ,
អសតិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតត្ថ” តិ អាធិនា (មហាវ. ១៥០)
បដិសិទ្ធា។ ឥមិនា “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សតិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិតត្ថ” តិ (មហាវ. ១៥០) ឥទម្បិ វិភាវិតំ ហោតិ។

២៥៧៨. តស្សាតិ ចាតិមោក្ខស្ស។ ឥស្សរណស្ស ហេតុមាហ
“បេរាធម្មេន្តិ ចាបេតោ” តិ។ បេរាធម្មេន្តិ បេរាធិនំ, បេរាយត្ថន្តិ អត្តោ។
ចាបេតោតិ ចាឡិវេចនតោ។ “យោ តត្ថ ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោ, តស្សាធម្មេន្តិ
ចាតិមោក្ខ” តិ (មហាវ. ១៥៥) វេចនតោ អាហា “អវត្ថន្តេនា” តិ អាធិ។
អវត្ថន្តេនាតិ អន្តមសោ ទ្វេបិ ឧទ្ធសេ ឧទ្ទិសិតតុំ អសក្កាន្តេន។ បេរេន យោ
អជ្ឈិដ្ឋោ, ឯវមជ្ឈិជ្ជស្ស យស្ស បន បេរស្ស, នវស្ស, មជ្ឈិមស្ស វា សោ
ចាតិមោក្ខោ វត្ថុតិ បគុណោ ហោតិ, សោ ឥស្សរោតិ សម្ពន្ធា។

អជ្ឈិដ្ឋោតិ “ត្វំ, អារុសោ, ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសា” តិ អាណាត្តោ, ឥមិនា
អនាណាត្តស្ស ឧទ្ទិសិតតុំ សាមតិយា សតិបិ អនិស្សរកាវោ ធិបិតោ ហោតិ។
យថាហា - “សចេ បេរស្ស បញ្ចា វា ចត្តារោ វា តយោ វា ចាតិមោក្ខុទ្ធសា
នាគច្ឆន្តិ, ទ្វេ បន អខណ្ឌា សុរិសទា វា បុគ្គតា ហោតិ, បេរាយត្តោវ
ចាតិមោក្ខោ។ សចេ បន ឯត្ថកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ
អាយត្តោ ហោតិ” តិ (មហាវ. អជ្ជ. ១៥៥)។

២៥៧៩. ឧទ្ទិសន្តែតិ ចាតិមោក្ខន្តេសកេ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តេ។ សមា វាតិ
អាវាសិកេហិ គណនេន សមា វា។ អប្បា វាតិ ឡាន វា។ អាគច្ឆន្តិ សចេ បនាតិ
សចេ បន អាគន្តកា ភិក្ខុ អាគច្ឆន្តិ។ សេសកន្តិ អនុទ្ធិដ្ឋដ្ឋានំ។

២៥៨០. ឧទ្ទិដ្ឋមត្តតិ ឧទ្ទិដ្ឋក្ខណោយេវ កថាវម្ពតោ បុព្វមេវ។ “វា”តិ ឥទំ
ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពំ, ឥមិនា អវុត្តំ “អវុដ្ឋិតាយ វា”តិ ឥមំ វិកប្បំ សម្មិណ្ឌោតិ។
អវុដ្ឋិតាយ បរិសាយាតិ ច ភិក្ខុបរិសាយ អញ្ញមញ្ញំ សុខកថាយ
និសិន្នាយយេវាតិ អត្ថោ។ បរិសាយាតិ ឯត្ថ “ឯកច្ឆាយា”តិ ច “សញ្ញាយា”តិ ច
សេសោ។ ភិក្ខុនំ ឯកច្ឆាយ បរិសាយ វុដ្ឋិតាយ វា សញ្ញាយ បរិសាយ វុដ្ឋិតាយ
វាតិ យោជនា។ តេសន្តិ វុត្តប្បការានំ អាវាសិកានំ។ មូលេតិ សន្តិកេ។ ចារិសុទ្ធិ
កាតញ្ញាតិ យោជនា។ “ឥធម បន, ភិក្ខុវេ... បេ... អាគច្ឆន្តិ ពហុតរា, តេហិ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុហិ បុន ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ”ន្តិ វុត្តនយំ ធស្សេតុមាហា “សចេ ពហូ”តិ។
ឯត្ថ “បុន ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពំ”ន្តិ សេសោ។ សព្វវិកប្បេសុ បុព្វកិច្ចំ កត្វា បុន
ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពំន្តិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ សេសវិនិច្ឆយោ -

“បន្ទុរសោវាសិកានំ, ឥតរានំ សចេតរោ;
សមាទេតវេនុវត្តន្ត, បុរិមានំ សចេធិកា;
បុរិមា អនុវត្តន្ត, តេសំ សេសេប្បយំ នយោ។

“ចាជិបទោវាសិកានំ,
ឥតរានំ ឧចាសថោ;
សមថោកានំ សាមគ្គី,
មូលដ្ឋាទេន្ត កាមតោ។

ពហិ គន្ធាន កាតញ្ញោ,

នោ ចេ ទេន្តិ ឧទោសថោ;
ទេយ្យនិច្ឆាយ សាមគ្គី,
ពាហូសុ ពហិ វា វជេ។

“បាដិបទេកន្តកានំ, ឯវមេវ អយំ នយោ;
សាវេយ្យ សុត្តំ សញ្ញាច្ច, អស្សវេន្តស្ស ទុក្ខជន្តិ។

២៥៨០. វិនិច្ឆ័យស្សតិ អាណាត្តស្ស, ឥមិនា ឥតវេសំ អនាបត្តិតិ ជីបេតិ។
ឥធ “អគិលានស្ស”តិ សេសោ។ ថេវេន អាណាបេន្តេន “កិញ្ចិ កម្មំ ករោន្តោ វា
សនាគាលមេវ ឯកោ វា ភារនិត្តរណាកោ វា សរគាណកធម្មកមិកាជីសុ
អញ្ញាតរោ វា ន ឧទោសថាការសម្មជ្ជនត្ថំ អាណាបេតញ្ញោ, អវសេសា បន វាវេន
អាណាបេតញ្ញា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥៩) អដ្ឋកថាយ វុត្តវិធិនា អាណាបេតញ្ញោ។
សចេ អាណាត្តោ សម្មជ្ជនី តាវកាលិកម្មិ នលភតិ, សាខាភក្កំ កប្បិយំ
ការេត្វា សម្មជ្ជិតតំ។ តម្មិ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។

អាសនបញ្ញាបនាណាត្តិយម្មិ វុត្តនយេនេវ អាណាបេតញ្ញោ។
អាណាបេន្តេន ច សចេ ឧទោសថាការេ អាសនាទិ នត្តិ, សង្ឃិកាវាសតោបិ
អាហារិក្ខា បញ្ញាបេត្វា បុន អាហារិកតញ្ញានិ។ អាសនេសុ អសតិ កជសារកេបិ
តត្ថិកាយោបិ បញ្ញាបេតុំ វុត្តតិ, តត្ថិកាសុបិ អសតិ សាខាភក្កានិ កប្បិយំ
ការេត្វា បញ្ញាបេតញ្ញានិ, កប្បិយការកំ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។

បដិបករណេបិ វុត្តនយេនេវ អាណាបេតញ្ញោ។ អាណាបេន្តេន ច
“អសុកស្មី នាម ឱកាសេ តេលំ វា វុត្តិ វា កបល្លិកា វា អត្ថិ, តំ គហេត្វា
ករោហី”តិ វុត្តញ្ញោ។ សចេ តេលាទីនិ នត្តិ, ភិក្ខាបារេនបិ បរិយេសិតញ្ញានិ។

បរិយេសិទ្ធា អលកន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ អបិច កថាលេ អគ្គិបិ
ជាលេតព្ពោ។

២៥៨២. ធិបន្តិ ឯត្ថ “ជាលេត្វា” តិ សេសោ។ អថ វា “កត្វា” តិ ឥមិនា ច
យោជេតព្ពំ។ គណាញត្ថិ បេបេត្វា តិ “សុណានុ មេ, អាយស្មន្តា, អដ្ឋុចោសថោ
បន្ទរសោ, យធាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ
ករេយ្យមា” តិ ឯវំ គណាញត្ថិ និក្ខិបិត្វា។ កត្តព្ពោ តិ ហុចោសថោ តិ តីហិ
ភិក្ខុហិ ឧចោសថោ កាតព្ពោ។ តីសុ ថេវេន ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ កត្វា ឧក្កដិកំ
និសីទិត្វា អញ្ញាលី បគ្គហេត្វា ទ្វេ ឯវំ តិក្ខត្តមេវ វត្តព្ពោ “បរិសុទ្ធា អហំ,
អារុសោ, ‘បរិសុទ្ធា’ តិ មំ ជារេថា” តិ (មហាវ. ១៦៨)។ ទុតិយេន, តតិយេន ច
យថាក្កមំ “បរិសុទ្ធា អហំ, ភន្តេ, ‘បរិសុទ្ធា’ តិ មំ ជារេថា” តិ តិក្ខត្តមេវ វត្តព្ពំ។

២៥៨៣. បុព្ពកិច្ចាធិនិ កត្វា ញត្ថិ អដ្ឋបេត្វា ថេវេន នវេ ឯវំ តិក្ខត្តមេវ
វត្តព្ពោ “បរិសុទ្ធា អហំ, អារុសោ, ‘បរិសុទ្ធា’ តិ មំ ជារេថា” តិ (មហាវ. ១៦៨),
នវេន ថេវេនិ “បរិសុទ្ធា អហំ, ភន្តេ, ‘បរិសុទ្ធា’ តិ មំ ជារេថា” តិ (មហាវ. ១៦៨)
តិក្ខត្តំ វត្តព្ពោ។ ឥមស្មី បន វារេ ញត្ថិយា អដ្ឋបនញ្ច “ជារេថា” តិ
ឯកវចននិទ្ទេសោ ចាតិ ឯត្ថកោវ វិសេសោ តិ តំ អនាទិយិត្វា បុគ្គលេន
កាតព្ពំ ឧចោសថវិធី ទស្សេតុមាហា “បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋយ្យ
បនេកកោ” តិ។ អធិដ្ឋយ្យា តិ “អដ្ឋ មេ ឧចោសថោ, បន្ទរសោ” តិ វា
‘ចាតុទ្ទសោ’ តិ វា អធិជ្ជាមី” តិ អធិដ្ឋយ្យ។ អស្សា តិ អវសានេ វុត្តបុគ្គលំ
សន្ធាយ ឯកវចននិទ្ទេសោ។ យថាវុត្តោ សង្ឃាបិ តយោបិ ទ្វេបិ អត្តនោ
អត្តនោ អនុញ្ញាតំ ឧចោសថំ អន្តរាយំ វិនា សចេន ករោន្តិ, ឯវមេវ
អាបត្តិមាបន្តិទីតិ វេទិតព្ពោ។

២៥៨៤-៥. ឥឡូវនេះ “ចត្តាវិមាទិ, ភិក្ខុវេ, ឧបាសថកម្មាទិ, អធម្មន វុត្តំ ឧបាសថកម្ម” ត្តិអាទិទា (មហាវ. ១៤៩) នយេន វុត្តំ កម្មចតុក្កំ ធស្សេតុមាហា “អធម្មន ច វុត្តនា” តិអាទិ។ អធម្មន វុត្តន កម្មំ, អធម្មតោ សមគ្គន កម្មំ, ធម្មន វុត្តន កម្មំ, ធម្មតោ សមគ្គន កម្មន្តិ ឯតានិ ចត្តាវិ ឧបាសថស្ស កម្មានិ តិ ជិនោ អព្រឹត្តិ យោជនា។ ចតុស្សបិ បនេតេស្វតិ ឯតេសុ ចតុសុ កម្មេសុ បន។ ចតុត្ថន្តិ “សមគ្គន ច ធម្មតោ” តិ វុត្តំ ចតុត្ថំ ឧបាសថកម្មំ “ធម្មកម្ម” ត្តិ អធិប្បតំ។

២៥៨៦-៧. តានិ កម្មានិ វិភាវេតុមាហា “អធម្មនិទា” តិអាទិ។ ឥធម ឥមស្មី សាសនេ ឯត្ថ ឯតេសុ ចតុសុ ឧបាសថេសុ។ អធម្មន វុត្តោ ឧបាសថោ កតមាតិ កថេតុកាមតាបុទ្ធា។ យត្ថ យស្សំ ឯកសីមាយំ ភិក្ខុនោ ចត្តារោ វុសន្តិ តិ យោជនា។

តត្រ ឯកស្ស ចារិសុទ្ធិ អានយិទ្ធា តេ តយោ ជនា ចារិសុទ្ធិ ឧបាសថំ ករោន្តិ ច, ឯវំ កតោ ឧបាសថោ អធម្មោ វុត្តុបាសថោ នាមាតិ យោជនា, ឯកសីមជ្ឈហិ ចតុហិ សង្ឃុបាសថេ កាតព្វេ គណុបាសថស្ស កតត្តា អធម្មោ ច សង្ឃមជ្ឈំ វិទា គណមជ្ឈំ ចារិសុទ្ធិយា អគមនតោ តស្ស ហត្ថចាសំ អនុបគមនេន វុត្តោ ច ហោតិ តិ អត្ថោ។

២៥៨៨. អធម្មន សមគ្គាតិ ឯត្ថ “ឧបាសថោ កតមា” តិ អនុវត្តតត្ថំ។ “ភិក្ខុនោ ឯកតោ” តិ បទច្ចេនោ។ “ហោតិ អធម្មិកោ” តិ បទច្ចេនោ។ ចតុហិ សមគ្គហិ សង្ឃុបាសថេ កាតព្វេ គណុបាសថករណំ អធម្មោ, ហត្ថចាសុបគមនតោ សមគ្គោ ហោតិ។

២៥៨៩-៩០. យោ ឧចាសថោ ធម្មន វុត្តោ ហោតិ, សោ កតមោតិ
យោជនា។ យត្ថ យស្សំ ឯកសីមាយំ ចត្តារោ ភិក្ខុនោ វសន្តិ, តត្រ ឯកស្ស
ចារិសុទ្ធិ អានយិត្វា តេ តយោ ជនា ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ ចេ, ធម្មន វុត្តោ
ឧចាសថោ ហោតិ តិ យោជនា។ ឯកសីមជ្ឈហិ ចត្វហិ សង្ឃុចាសថស្ស
កតត្តា ធម្មោ, ឯកស្ស ហត្ថចាសំ អនុបគមនេន វុត្តោ ច ហោតិ តិ អត្ថោ។

២៥៩១. យោ ធម្មតោ សមគ្គោ, សោ កតមោតិ យោជនា។ ឥធម ឥមស្មី
សាសនេ ចត្តារោ ភិក្ខុនោ ឯកតោ ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ ចេ, អយំ ធម្មតោ
សមគ្គោ ឧចាសថោតិ មតោ អធិប្បតោតិ យោជនា។ ចត្វហិ
សង្ឃុចាសថស្ស កតត្តា ធម្មោ, ឯកស្ស ហត្ថចាសំ អវិជហនេន សមគ្គោតិ
អធិប្បាយោ។

២៥៩២. វុត្តេ សង្ឃេ វុត្តោតិ សញ្ញិនោ, សមគ្គេ ច សង្ឃេ វុត្តោតិ សញ្ញិនោ
ឧភយត្ថ វិមតិស្ស វា ឧចាសថំ ករោន្តស្ស ធុក្កជំ អាបត្តិ ហោតិ តិ យោជនា។

២៥៩៣. ភេទាធិប្បាយតោតិ “នស្សន្តេតេ, វិនស្សន្តេតេ, កោ តេហិ
អត្ថោ” តិ ឯវំ ភេទបុរេក្ខារតាយ “ឧចាសថំ ករោន្តស្ស” តិ អានេត្វា
យោជេតព្ពំ។ តស្ស ភិក្ខុនោ ធុល្លច្ចយំ ហោតិ អកុសលពលវតាយ ច ធុល្លច្ចយំ
ហោតិ តិ។ យថាហ - “ភេទបុរេក្ខារបន្ទរសកេ អកុសលពលវតាយ ធុល្លច្ចយំ
វុត្ត” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៧២)។ វុត្តេ វា សមគ្គេ វា សង្ឃេ សមគ្គោ ឥតិ សញ្ញិនោ
ឧចាសថំ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ តិ យោជនា។ អវសេសោ បនេត្ត វុត្តព្ភវិនិច្ឆយោ
បវារណវិនិច្ឆយាវសានេ “ចារិសុទ្ធិប្បធានេនា” តិ អាធិហិ (វិ. វិ. ២២៤២) ឯកតោ
វុត្តមិច្ឆន្តេន ន វុត្តោ។

២៥៩៤-៥. “ឧត្តិត្ថនា” គឺអាទិកានិ ករណ៍ ចនន្តានិ បទានិ “សហា” គឺ
ឥមិនា សន្ធិ “ឧចាសថោ ន កាតត្តោ” គឺ បទេន បច្ចេកំ យោជេតត្ថានិ។
ឧត្តិត្ថនា គឺ អាបត្តិយា អនុស្សនេ ឧត្តិត្ថកោ, អាបត្តិយា អប្បដិកម្មេ
ឧត្តិត្ថកោ, ចាបិកាយ ធិដ្ឋិយា អប្បដិស្សគ្គ ឧត្តិត្ថកោ គឺ វិជេន ឧត្តិត្ថន។
ឯតេសុ ហិ វិជេន ឧត្តិត្ថកេ សតិ ឧចាសថំ ករោន្តោ សង្ឃោ ចាបិត្តិយំ
អាបជ្ជតិ។

“គហដ្ឋេនា” គឺ ឥមិនា តិត្តិយោបិ សង្កហិតោ។ សេសេហិ សហធម្មិហិតិ
ភិក្ខុនី, សិក្ខុមាណ, សាមណេរោ, សាមណេរីតិ ចត្វហិ សហធម្មិកេហិ។
បុតនិក្ខិត្តសិក្ខេហិតិ ឯត្ថ បុតោ ច និក្ខិត្តសិក្ខោ ចាតិ វិគ្គហោ។ បុតោ នាម
អន្តិមវត្ថុ អដ្ឋាបន្នកោ។ និក្ខិត្តសិក្ខោ នាម សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ។

ឯកាទសហិតិ បណ្ឌាកោ, យេយ្យសំវាសកោ, តិត្តិយបក្កន្តកោ,
តិរច្ឆានគតោ, មាតុយាតកោ, បិតុយាតកោ, អរហន្តយាតកោ,
ភិក្ខុនិទូសកោ, សង្ឃភេទកោ, លោហិតុប្បាទកោ, ឧភតោព្យញ្ញនកោ គឺ
ឥមេហិ ឯកាទសហិ អភព្វេហិ។

សភាគាបត្តិកេន វា សហ ឧចាសថោ ន កាតត្តោ, ចារិវុត្តេន ធន្តេន
ឧចាសថោ ន កាតត្តោ, ករោតោ ទុក្ខដំហោ តិ យោជនា។ ឯវំ
ឧត្តិត្តវដ្ឋិតេសុ សព្វវិកប្បេសុ ទុក្ខជមេវ វេទិតព្វំ។ “យំ ទ្វេបិ ជនា
វិកាលភោជនាធិនា សភាគវត្ថុនា អាបត្តិ អាបជ្ជន្តិ, ឯវុចា វត្ថុសភាគា
‘សភាគា’ តិ វុច្ឆតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) វចនតោ “សភាគាបត្តិ” តិ
វត្ថុសភាគាបត្តិយេវ គហេតព្វា។

ឧចាសថធិវេសេ សញ្ញាវ សង្ឃោ សចេ សភាគាបត្តិ អាបន្នោ ហោតិ,

“ឥធម៌ បន, ភិក្ខុវេ, អញ្ញាតវស្សី អាវាសេ តទហុចោសថេ សញ្ញោ សង្ឃោ
សភាគំ អាបត្តិ អាបន្នោ ហោតិ, តេហិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុហិ ឯកោ ភិក្ខុ
សាមន្តា អាវាសា សង្ឃកំ ចាហោតញ្ញោ ‘គច្ឆាវុសោ, តំ អាបត្តិ បដិករិក្ខា
អាគប្ប, មយំ តេ សន្តិកេ តំ អាបត្តិ បដិករិស្សមា’តិ។ ឯវព្វោតំ លភេថ,
ឥន្ទ្រតំ កុសលំ។ នោ ច លភេថ, ព្យត្ថេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ
ញាបេតញ្ញោ - ‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ សញ្ញោ សង្ឃោ សភាគំ
អាបត្តិ អាបន្នោ, យទា អញ្ញំ ភិក្ខុំ សុទ្ធិំ អនាបត្តិកំ បស្សិស្សតិ, តទា
តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តិ បដិករិស្សតិ”តិ (មហាវ. ១៧១) ច,

វេមតិកោ ច ហោតិ,

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ សញ្ញោ សង្ឃោ សភាកាយ
អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្វេមតិកោ ភវិស្សតិ, តទា តំ អាបត្តិ
បដិករិស្សតិ”តិ (មហាវ. ១៧១) ច,

វុត្ថនយេន ឧចោសថោ កាតញ្ញោ។

ឯត្ថ ច សង្ឃកន្តិ តទហោភមនត្ថាយ។ គណ្តោចោសថាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ វុត្ថញ្ញំ អដ្ឋកថាគណ្ឌិបទេ “យថា សង្ឃោ សភាគំ អាបត្តិ អាបន្តិកា
សុទ្ធិំ អលភិក្ខា ‘យទា សុទ្ធិំ បស្សិស្សតិ, តទា តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តិ
បដិករិស្សតិ’តិ វត្ថា ឧចោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវំ ដ្ឋិហិមិ អញ្ញមញ្ញំ អាហោចត្វា
ឧចោសថំ កាតុំ វដ្តតិ។ ឯកេនាបិ ‘បរិសុទ្ធិំ លភិក្ខា បដិករិស្សមី’តិ អាភោគំ
កត្វា កាតុំ វដ្តតិ កិរា”តិ។ កិរាតិ ចេត្ត អនុស្សវត្ថេ ទដ្ឋញ្ញោ, ន បនាវុចិយំ។

ចារិវុត្ថេន ធន្តេនាតិ ធន្តំ អាហារិក្ខា កម្មំ កាតុំ និសិន្នេនបិ
“អសុភលក្ខណតាធិនា កេនចិ ការណេន ន ករិស្សមី”តិ វិស្សដ្ឋេ ធន្តេ សថេ

បុន ករិស្សរមិ, បុន ធនុចារិសុទ្ធី អាហារិក្ខា កាតត្ថំ។ យថាហា - “ឯតស្មី
ចារិវាសិយេ បុន ធនុចារិសុទ្ធី អនានេត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្តតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
១១៦៧)។

២៥៩៦. អនេសេត្វា បនាបត្តិនិ អាបន្នំ អាបត្តិ អនេសេត្វា។ នារិកត្វាន
វេមតិនិ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលាសុ អាបត្តិសុ វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ
ភរិស្សរមិ, តទា តា អាបត្តិយោ បជិករិស្សរមិ” តិ វេមតិ អនាហេត្វា។ “យទា
និព្ពេមតិកោតិ ឯត្ថ សចេ បនេស និព្ពេមតិកោ ន ហោតិ, វត្ថុំ កិកេត្តត្វាវ
នេសេតុំ វដ្តតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) អន្ធកដ្ឋកថាយំ វត្ថុំ។ តត្រាយំ
នេសនារិដិ - សចេ មេយច្ឆន្នេ សូរិយេ “កាលោ នុ ខោ, វិកាលោ” តិ វេមតិកោ
ភុញ្ញតិ, តេន ភិក្ខុនា “អហំ, ភន្តេ, វេមតិកោ ភុញ្ញំ, សចេ កាលោ អត្ថិ,
សម្ពហុលា ទុក្កជា អាបត្តិយោ អាបន្នោម្ហិ។ នោ ចេ អត្ថិ, សម្ពហុលា
ចាចិត្តិយាបត្តិយោ អាបន្នោម្ហិ” តិ ឯវំ វត្ថុំ កិកេត្តត្វា “អហំ, ភន្តេ, យា តស្មី វត្ថុស្មី
សម្ពហុលា ទុក្កជា វា ចាចិត្តិយា វា អាបត្តិយោ អាបន្នោ, តា តុម្ហមូលេ
បជិទេសេមី” តិ វត្ថុត្ថំ។ ឯសេវ នយោ សញ្ញាបត្តិសូតិ។

គណ្ឌិបទេសុ បនេវំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ - “អហំ, អាវុសោ, ឥត្តន្នាមាយ
អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភរិស្សរមិ, តទា តំ អាបត្តិ
បជិករិស្សរមិ” តិ វត្វា ឧបាសថោ កាតត្ថោ, ចាតិមោក្ខំ សោតព្ព” តិ (មហាវ.
១៧០) វចនតោ យាវ និព្ពេមតិកោ ន ហោតិ, តាវ សភាគាបត្តិ បជិគ្គហេតុំ ន
លភតិ។ អញ្ញោសញ្ញា កម្មានំ បរិសុទ្ធា នាម ហោតិ។ “បុន និព្ពេមតិកោ ហុត្វា
នេសេតព្ពមេវា” តិ (កដ្ឋ. អភិ. ដី. និទានវណ្ណាន) នេវ ចាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ
អត្ថិ, ទេសិតេ បន ន ទោសោ។ “ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា តំ អាបត្តិ បជិករិស្សរមិ” តិ
(មហាវ. ១៧០) ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោតិ។

២៥៩៧. ឧទោសថេតិ ទិនការកកត្តញ្ញាការវសេន បន្ទសី,
សង្ឃុទោសថោ, សុត្តន្តសោតិ ឥមេហិ តិហិ លក្ខណេហិ សមន្មាគតេ
ឧទោសថេ។ សភិក្កម្ហា ច អារាសាតិ “យស្មី ឧទោសថេ កិច្ច”ន្តិអាទិនា
វត្តមានប្បការា សភិក្កកា អារាសា។ ឥធ “អនារាសា”តិ សេសោ។ អារាសោ វា
អនារាសោ វាតិ ឯត្ថ “អភិក្កកោ វា នាធាសំវាសកេហិ សភិក្កកោ វា”តិ ច ន
គន្ធព្ពោតិ ឯត្ថ “អញ្ញាត្រ សង្ឃេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា”តិ ច សេសោ។
“អនារាសោ”តិ ឧទោសីតាធម្មោ វុត្តា។ ភិក្កុនា ឧទោសថេ សភិក្កម្ហា អារាសា
វា អនារាសា វា អភិក្កកោ វា នាធាសំវាសកេហិ សភិក្កកោ វា អារាសោ វា
អនារាសោ វា អញ្ញាត្រ សង្ឃេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា កុទាចនំ កទាចិបិ ន
គន្ធព្ពោតិ យោជនា។

២៥៩៨. យស្មី អារាសេ បន ឧទោសថេ កិច្ចំ សចេ វត្តតិ, សោ អារាសោ
“សភិក្កកោ នាមា”តិ បកាសិតោតិ យោជនា, ឥមិនា សចេ យត្ថ ឧទោសថោ
ន វត្តតិ, សោ សន្តេសុបិ ភិក្កុសុ អភិក្កកោ នាមាតិ ធិបេតិ។

២៥៩៩. ឧទោសថស្ស បយោជនំ, តប្បសង្កេន បវារណាយ ច
និទ្ធាវេតុកាមតាយាហ “ឧទោសថោ កិមត្ថាយា”តិអាទិ។

២៦០០. បដិក្កោសេយ្យាតិ និវរេយ្យ។ អនេន្តស្សបិ ទុក្ខជន្តិ ឯត្ថ “កោបេតុ
ធម្មិកំ កម្ម”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។

២៦០១. សោ ចាតិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណាន) ចតុវគ្គាទិប្បភេទេន
បញ្ចវិធាសោ សង្ឃេ ច។ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន កត្តព្ភកម្មានំ វសេន បរិធិបិតោ,
ន ធព្ពគ្គាទីនំ កាតុំ អយុត្តតាធស្សនវសេន។

២៦០២. ចតុវគ្គាធិកេនិពន្ធនំ កម្មំ ទស្សតុមាហា “បវារណា”ន្តិអាទិ។
បវារណញ្ច តថា អញ្ញានញ្ច ឧបសម្មទញ្ច វេបេត្វា ចតុវគ្គេន អកត្តត្ថំ កម្មំ ន
វិជ្ជតីតិ យោជនា។

២៦០៣. មជ្ឈិទេសេ ឧបសម្មទា មជ្ឈិទេសូបសម្មទា, តំ។ អញ្ញានំ,
មជ្ឈិទេសូបសម្មទញ្ច វិនា បញ្ចវគ្គេន សត្ថំ កម្មំ កាតុំ វជ្ជតីតិ យោជនា។

២៦០៤. កិញ្ចិបិ កម្មំ ន ន កត្តព្ពន្ធិ យោជនា, សព្ពម្បិ កម្មំ កត្តព្ពមេវាតិ
អត្តោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតត្ថំ គមយន្តីតិ។ វិសតិវគ្គេន សង្ខេន សព្ពេសម្បិ
កម្មានំ កត្តព្ពភារេ កិមត្ថំ អតិវេកវិសតិវគ្គស្ស គហណាន្តិ អាហា “ឡនេ
នោសោតិ ញ្ញាបេតុំ, នាធិកេ អតិវេកតា”តិ។ យថាវុត្តេ ចតុព្ពិដេ សង្ខេ
គណនតោ ឡនេ នោសោ ហោតិ, អធិកេ នោសោ ន ហោតីតិ ញ្ញាបេតុំ
អតិវេកតា ទស្សិតា, អតិវេកវិសតិវគ្គសង្ខេ ទស្សិតោតិ អធិប្បាយោ។

២៦០៥. ចតុវគ្គេន កត្តព្ពេ បកតត្ថាវ ចត្តារោ កម្មប្បត្តាតិ ធិបិតាតិ
យោជនា។ សេសា បកតត្តា ធម្មារហាតិ សេសោ។ បកតត្តាតិ អនុក្ខត្តា ចេវ
អន្តិមវត្ថុំ អនុជ្ឈបន្នា ច គហេតញ្ញា។ សេសេសុ ចាតិ បញ្ចវគ្គាធិសុបិ។

២៦០៦. ចតុវគ្គាធិកត្តព្ពកម្មំ អសំវាសបុគ្គលំ គណាបូរំ កត្វា ករោន្តស្ស
ទុក្ខជំ ហោតិ។ ន កេវលំ ទុក្ខជមេវ, កតញ្ច កម្មំ កុប្បតីតិ យោជនា។

២៦០៧. បរិវាសាធិតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ធនេ មូលាយបដិកស្សនាធិនំ គហណាំ។
តត្រដ្ឋន្តិ បរិវាសាធិសុ បិតំ។ “តថា”តិ ឥមិនា “កតំ កុប្បតិ ទុក្ខជ”ន្តិ ឥទំ
អនុវត្តតិ។ សេសំ តូតិ បរិវាសាធិកម្មតោ អញ្ញំ បន ឧបោសថាធិកម្មំ។ វជ្ជតីតិ
តេ ចារិវាសិកាធម្មោ គណាបូរកេ កត្វា កាតុំ វជ្ជតិ។

ឧបាសកក្នុងកក្កដាវណ្ណានា។

វស្សបនាយិកកក្កដាវណ្ណានា

២៦០៨. វស្សបនាយិកា វុត្តាតិ សេសោ។ បដិមា ចាតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ
និទស្សនេ។ វស្សបនាយិកាតិ វស្សបគមនា។ អាលយោ, វជីភេនោ វា កាតញ្ចោ
ឧបគច្ឆតាតិ ឥមំនា វស្សបគមនប្បកាវោ ទស្សិតោ។ ឧបគច្ឆតា អាលយោ
កត្តញ្ចោ, វជីភេនោ វា កត្តញ្ចោតិ សម្ពុត្តោ។ ឧបគច្ឆន្តេន ច សេនាសនេ អសតិ
“ឥធ វស្សំ វសិស្សមី”តិ ចិត្តប្បាទមត្តំ វា កាតត្ថំ, សេនាសនេ សតិ “ឥមស្មី
វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី”តិ ច “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ ច វជីភេនោ វា
កាតញ្ចោតិ អត្ថោ។

២៦០៩. ជានំ វស្សបគមនំ អនុបគច្ឆតោ វាបីតិ យោជនា។ តេមាសន្តិ ឯត្ថ
“បុរិមំ វា បដិមំ វា”តិ សេសោ។ ចរន្តស្សបីតិ ឯត្ថ “ចារិក”ន្តិ សេសោ។ បុរិមំ វា
តេមាសំ បដិមំ វា តេមាសំ អវសិទ្ធាវ ចារិកំ ចរន្តស្សបី ទុក្ខជន្តិ យោជនា។
តេមាសន្តិ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ យថាហា - “ន, ភិក្ខុវេ, វស្សំ
ឧបគច្ឆា បុរិមំ វា តេមាសំ បដិមំ វា តេមាសំ អវសិទ្ធា ចារិកា បក្កមិតត្តា, យោ
បក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស”តិ (មហាវ. ១៨៥)។

២៦១០. វុត្តស្ស សុសិរេតិ ឯត្ថ “សុទ្ធេ”តិ សេសោ។ យថាហា - “វុត្តសុសិរេតិ
ឯត្ថ សុទ្ធេ វុត្តសុសិរេយេវ ន វដ្តតិ, មហាន្តស្ស បន វុត្តសុសិរស្ស អន្តោ
បទរច្ឆនំ កុដិកំ កត្វា បរិសនទ្ធាវ យោជេត្វា ឧបគច្ឆំ វដ្តតិ”តិ។ “វុត្តស្ស
សុសិរេ”តិ ឥមំនា វុត្តកកេសោវិជហេបិ សង្កហិតោ, សោបិ សុទ្ធាវ ន វដ្តតិ។
យថាហា - “វុត្តវិជភិយាតិ ឯត្តាបិ សុទ្ធវិជបមត្តេ ន វដ្តតិ, មហាវិជបេ បន

អង្គកំពង់ត្រា តត្ថ បទប្បទាន កុដិកំ កត្វា ឧបគន្ធីវដ្តតិ"តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។

“ឆត្ថតិ ឯត្ថាបិ ចត្វសុ ចម្ពេសុ ឆត្ថំ ឋបេត្វា អារវណំ កត្វា ធារំ យោជេត្វា ឧបគន្ធីវដ្តតិ, ឆត្ថកុដិកា នាមេសា ហោតិ។ ចាជិយាតិ ឯត្ថាបិ មហាន្តេន កបល្លេន ឆត្ថ វុត្តនយេន កុដិ កត្វាវ ឧបគន្ធីវដ្តតិ"តិ អដ្ឋកថាវចនតោ ឯវមកតាសុ សុទ្ធជត្តចាជិសុ និវារណំ វេទិតព្ពំ។ ឆវកុដិកា ជន្លឹតមញ្ញោទយោ វុត្តា។ យថាហ - “ឆវកុដិកា នាម ជន្លឹតមញ្ញោទិកេនា កុដិ, តត្ថ ឧបគន្ធីន វដ្តតិ"តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។

សុសានេ បន អញ្ញំ កុដិកំ កត្វា ឧបគន្ធីវដ្តតិ។ “ឆវសរីរំ ឈាបេត្វា ឆារិកាយ, អដ្ឋិកានញ្ច អត្ថាយ កុដិកា ករិយតិ"តិ អន្ធកដ្ឋកថាយំ ឆវកុដិ វុត្តា។ “ជន្លឹតមញ្ញោតិ កសិកុដិកាចាសាណាយវន្តិ លិខិត"ន្តិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២០៣) វជិរពុទ្ធិត្ថេរោ។ ចតុន្នំ ចាសាណានំ ឧបរិ ចាសាណំ អត្ថវិទ្យា កតោ គេហោបិ “ជន្លឹតមញ្ញោ"តិ វុត្តតិ។ ធីយេ មញ្ញោទាទេ មជ្ឈេវិជ្ជិត្វា អជនិយោ បវេសេត្វា មញ្ញំ ករោន្តិតិ តស្ស ឥទំ ឧបរិ, ឥទំ ហោជ្ជាតិ នត្ថិ, បរិវត្តេត្វា អត្ថតោបិ តាទិសោវ ហោតិ, តំ សុសានេ, ទេវជ្ជានេ ច ឋបេន្តិ, អយម្បិ ជន្លឹតមញ្ញោ នាម។

២៦១១. “សតិ បច្ចយវេកល្លេ, សរីរាជាសុតាយ វា"តិ អវសេសន្តរាយានំ វត្តមានត្តា “អន្តរាយោ"តិ ឥមិនា រាជន្តរាយាទិ ទសវិជោ គហោតញ្ចោ។

២៦១២-៤. “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, សត្តន្ធិ សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្ធី, បគេវ បហិតេ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខុមាធាយ សាមណោស្ស

សាមណេរិយា មាតុយា ច បិតុស្ស ចា"តិ (មហាវ. ១៩៨) វុត្តនយំ
ធស្សេតុមាហា "មាតាបិតុន"ន្តិអាទិ។

មាតាបិតុនំ ធស្សនត្ថំ, បញ្ចន្ធិ សហធម្មិកានំ ធស្សនត្ថំ វា នេសំ អត្តេ សតិ
វា នេសំ អន្តរេ គិលានំ ធម្មំ វា តទុបដ្ឋាកានំ ភត្តាធិ បរិយេសនត្ថំ វា នេសំ
ភត្តាធិ បរិយេសនត្ថំ វា តថា នេសំ បញ្ចន្ធិ សហធម្មិកានំ អញ្ញាតរំ អនភិរតំ
ឧក្កល្ហាតំ អហំ កត្តា វ្យាបកាសេស្សំ វា វ្យាបកាសាបេស្សមិ វា ធម្មកថមស្ស
ករិស្សមីតិ វា តស្ស បញ្ចន្ធិ សហធម្មិកានំ អញ្ញាតរស្ស ឧដ្ឋិតំ ឧប្បន្នំ ធិដ្ឋិ
វិវេចេស្សមិ វា វិវេចាបេស្សមិ វា ធម្មកថមស្ស ករិស្សមីតិ វា តថា ឧប្បន្នំ
កុក្កុដ្ឋំ វិនោទេស្សមីតិ វា វិនោទាបេស្សមីតិ វា ធម្មកថមស្ស ករិស្សមីតិ វា
ឯវំ វិនយញ្ញាតា ភិក្ខុនា សត្តាហកិច្ចេន អបេសិតេបិ គន្ធាត្ថំ, បគេវ បហិតេតិ
យោជនា។

ភត្តាធិតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្ទេន ភេសជ្ជបរិយេសនាធិ សង្កណ្ឌាតិ។ យថាហា -
"គិលានភត្ថំ វា បរិយេសិស្សមិ, គិលានុបដ្ឋាកភត្ថំ វា បរិយេសិស្សមិ,
គិលានភេសជ្ជំ វា បរិយេសិស្សមិ, បុច្ឆិស្សមិ វា ឧបជ្ឈហិស្សមិ វា"តិ។
វ្យាបកាសេស្សន្តិ យត្ថ អនភិរតិ ឧប្បន្នា, តតោ អញ្ញាត គហេត្វា គមិស្សមីតិ
អត្ថោ។

វិនោទេស្សមហន្តិ វាតិ ឯត្ថ វា-សន្ទេន "ឥធ បន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ គរុធម្មំ
អជ្ឈាបន្នោ ហោតិ បរិវាសារហោ, សោ ចេ ភិក្ខុនំ សន្តិកេ ទូតំ បហិណោយ្យ
'អហត្ថិ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ បរិវាសារហោ, អាគច្ឆន្តុ ភិក្ខុ, ឥច្ឆាមិ ភិក្ខុនំ
អាគត'ន្តិ។ គន្ធាត្ថំ, ភិក្ខុវេ, សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ, បគេវ បហិតេ
'បរិវាសនានំ ឧស្សក្កំ ករិស្សមិ វា អនុស្សាវេស្សមិ វា គណប្បរកោ វា
ករិស្សមី"តិអាទិនយំ (មហាវ. ១៩៣) សង្កណ្ឌាតិ។ ឯវំ សត្តាហកិច្ចេន

គង្គន្តេន អន្តោឧបចារសីមាយ បិតេនេវ “អន្តោសត្តាហោ អាគង្គិស្សមី” តិ
អាភោគំ កត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ អាភោគំ អកត្វា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ,
ជិន្នវស្សោ ហោតីតិ វទន្តិ។

២៦១៥. “អយំ បនេត្ត ចាឡិមុត្តកវត្តិច្ឆេនវិនិច្ឆយោ” តិ អដ្ឋកថាគតំ
វត្តិច្ឆេនវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហា “វស្សំ ឧបគតេនេត្តា” តិ អាទិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី
សត្តាហកិច្ចាធិការេវ អយំ ចាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ភោតិ អត្ថោ។

២៦១៦. “អសុកំ នាម ទិវស” តិ អាទិនា និមន្តនាការំ វត្តតិ។ បុព្វន្តិ បឋមំ។
វដ្ឋតីតិ សត្តាហកិច្ចេន គន្ធុវដ្ឋតិ។ យថាហា - “សចេ ឯកស្មី មហាវាសេ
បឋមំយេវ កតិកា កតា ហោតិ ‘អសុកទិវសំ នាម សន្និបតិភព្ភ’ តិ,
និមន្តិតោយេវ នាម ហោតិ, គន្ធុវដ្ឋតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩)។ “ឧចាសកេហិ
‘ឥមស្មី នាម ទិវសេ ទានាធិនិ ករោម, សព្វេ ឯវ សន្និបតន្ត’ តិ កតិកាយបិ
កតាយ គន្ធុវដ្ឋតិ, និមន្តិតោយេវ នាម ហោតិ” តិ កេចិ។

២៦១៧. ភណ្ណកន្តិ អត្តនោ ចីវរភណ្ណំ។ នវដ្ឋតីតិ សត្តាហកិច្ចេន គន្ធុន
វដ្ឋតិ។ បហិណ្ឌតិ ចីវរជោវនាទិកម្មេន បហិណ្ឌតិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ
អាណត្តិយេន កេនចិ អនវដ្ឋកិច្ចេន សត្តាហករណីយេន គន្ធុវដ្ឋតិ ឥមិនាវ
ធិបិតំ ហោតិ។

២៦១៨. ឧទ្ទេសាធិនមត្តាយាតិ ចាឡិវាចនាទិ សន្ធាយ។ អាទិ-សន្តេន
បរិបុច្ឆាធិ សង្កណ្ណាតិ។ គរូនន្តិ អតិលាធានម្យិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ។ គន្ធុ
លភតីតិ សត្តាហករណីយេន គន្ធុលភតិ។ បុគ្គលោតិ បករណតោ ភិក្ខុយេវ
គណ្ណាតិ។

២៦១៩. អាចរិយោតិ និទស្សនមត្តំ, ឧបជ្ឈាយេន និវរិតេបិ ឯសេវ នយោ។
“សចេ បន នំ អាចរិយោ ‘អដ្ឋ មា គច្ឆា’តិ វេទតិ, វេដ្ឋតិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩)
អដ្ឋកថានយំ នស្សេតុមាហា “រត្តិច្ឆេទេ អនាបត្តិ, ហោតិ បរិធិបិតា”តិ។
រត្តិច្ឆេទេតិ វស្សច្ឆេទនិមិត្តំ។ “រត្តិច្ឆេទេ”តិ សព្ពត្ថ វស្សច្ឆេទោតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា
វេទន្តិ, ឯវំ សត្តាហករណីយេន គតំ នំ អន្តោសត្តាហាយេវ បុន អាគច្ឆន្តំ សចេ
អាចរិយោ វា ឧបជ្ឈាយោ វា “អដ្ឋ មា គច្ឆា”តិ វេទតិ, សត្តាហាតិក្កមេបិ
អនាបត្តិតិ អធិប្បាយោ, វស្សច្ឆេទោ បន ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ សត្តាហស្ស
ពហិវាទ្ធាវីតិនាមិតត្តា។

២៦២០. យស្ស កស្សចិ ញាតិស្សាតិ មាតាបិតុហិ អញ្ញាស្ស ញាតិជនស្ស។
“គច្ឆតោ នស្សនត្តាយា”តិ ឥមិនា សេសញាតិកេហិ “មយំ គិលានោ ភទន្តានំ
អាគមនំ ឥច្ឆាមា”តិ ច “ឧបជ្ឈាកកុលេហិ ទានំ នស្សម, ធម្មំ សោស្សម, ភិក្ខុនំ
នស្សនំ ឥច្ឆាមា”តិ ច ឯវំ កត្តព្ពំ និទ្ទិសិត្វា ទូតេ វា បេសិតេ
សត្តាហករណីយេន គច្ឆតោ រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កជញ្ចា ន ហោតិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាហា “ឥធម បន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុស្ស ញាតកោ គិលានោ ហោតិ...បេ.... គន្តព្ពំ,
ភិក្ខុវេ, សត្តាហករណីយេន បហិតេ, ន ត្វេវ អប្បហិតេ”តិ (មហាវ. ១៩៩) ច
“ឥធម បន, ភិក្ខុវេ, ឧបាសកេន សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស វិហារោ ការាបិតោ ហោតិ...បេ....
ឥច្ឆាមិ ទានញា ទានុំ ធម្មញ្ញា សោតុំ ភិក្ខុ ច បស្សិតុន្តិ។ គន្តព្ពំ, ភិក្ខុវេ,
សត្តាហករណីយេន បហិតេ, ន ត្វេវ អប្បហិតេ”តិ (មហាវ. ១៩៩) ច។

២៦២១. “អហំ កាមកំ គន្ធា អដ្ឋេវ អាគមិស្សមិ”តិ អាគច្ឆំ អាគច្ឆន្តោ សចេ
ចាបុណីតុំ ន សក្កោតេវ, វេដ្ឋតិ យោជនា។ វេដ្ឋតិ ឯត្ថ “អដ្ឋេវ
អាគមិស្សមិ”តិ គន្ធា អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណាគ្គមនំ ហោតិ,
វស្សច្ឆេទោបិ ន ហោតិ, រត្តិច្ឆេទទុក្កជញ្ចា នត្តិ អធិប្បាយោ។

២៦២២. វជេតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) គោចាលកានំ និវាសនដ្ឋានេ។ សត្តេតិ
ជង្គ្គុសត្ថសកជសត្ថានំ សន្និវិដ្ឋាកាសេ។ ភីសុ ហ្មានេសុ ភិក្ខុនោ, វស្សុច្ឆេទេ
អនាបត្តិ តេហិ សន្និ គច្ឆន្តស្សេវ នត្ថិ អាបត្តិ, តេហិ វិយុញ្ញត្វា គមនេ បន
អាបត្តិយេវ, បវារេតុញ្ច នលភតិ។

វជានីសុ វស្សុំ ឧបគច្ឆន្តេន វស្សុបនាយិកាទិវសេ តេន ភិក្ខុនា ឧចាសកា
វត្តញ្ចា “កុជិកាលទ្ធិវដ្តតិ” តិ។ សចេ កវិត្វា ទេន្តិ, តត្ថ បរិសិត្វា “ឥធ វស្សុំ
ឧបេមី” តិ ភិក្ខុត្តំ វត្តត្ថំ។ នោ ច ទេន្តិ, សាលាសន្នេបនេ បិតសកជស្ស ហេដ្ឋា
ឧបគន្តត្ថំ។ តម្បិ អលភន្តេន អាលយោ កាតញ្ចោ។ សត្តេ បន កុជិកាទិដំ
អភាវេ “ឥធ វស្សុំ ឧបេមី” តិ វជិកេន កត្វា ឧបគន្តំ នវដ្តតិ,
អាលយេ ករណាមត្តមេវ វដ្តតិ។ អាលយោ នាម “ឥធ វស្សុំ វសិស្សាមី” តិ
ចិត្តប្បាទមត្តំ។

សចេ មគ្គប្បដិបន្នេយេវ សត្តេ បវារណាទិវសោ ហោតិ, តត្ថេវ បវារេតត្ថំ។
អថ សត្តោ អន្តោវស្សេយេវ ភិក្ខុនា បត្តិតជ្ជានំ បត្វា អតិក្កមតិ។ បត្តិតជ្ជានេ
វសិត្វា តត្ថ ភិក្ខុហិ សន្និ បវារេតត្ថំ។ អថាបិ សត្តោ អន្តោវស្សេយេវ អន្តរា
ឯកស្មី គាមេ តិដ្ឋតិ វា វិប្បកិរតិ វា, តស្មីយេវ គាមេ ភិក្ខុហិ សន្និ វសិត្វា
បវារេតត្ថំ, អប្បវារេត្វា តតោ បរំ គន្តំ នវដ្តតិ។

នាវាយ វស្សុំ ឧបគច្ឆន្តេនាបិ កុជិយំយេវ ឧបគន្តត្ថំ។ បរិយេសិត្វា អលភន្តេ
អាលយោ កាតញ្ចោ។ សចេ អន្តោតេមាសំ នាវា សមុទ្ទេយេវ ហោតិ, តត្ថេវ
បវារេតត្ថំ។ អថ នាវា ក្កលំ លភតិ, សយញ្ច បរតោ គន្តកាមោ ហោតិ, គន្តំ ន
វដ្តតិ។ នាវាយ លទ្ធកាមេយេវ វសិត្វា ភិក្ខុហិ សន្និ បវារេតត្ថំ។ សចេបិ នាវា
អនុតិរមេវ អញ្ញត្ថ គច្ឆតិ, ភិក្ខុ ច បឋមំ លទ្ធកាមេយេវ វសិត្វកាមោ, នាវា
គច្ឆតុ, ភិក្ខុនា តត្ថេវ វសិត្វា ភិក្ខុហិ សន្និ បវារេតត្ថំ។

ឥតិ វេជ, សត្តេ, នាវាយន្តិ តិសុ ហ៊ានេសុ នត្តិ វស្សេន្ទេ អាបត្តិ, បវាវេតុញ្ច
លភតិ។

២៦២៣. សតិ បច្ចយវេកល្លេតិ បិណ្ឌាចាតាធិនំ បច្ចយានំ ឧនត្តេ សតិ។
សរីរាសុតាយ វាតិ សរីរស្ស អសុតាយ អាពាធេ វា សតិ។ វស្សំ ធន្វាបិ
បក្កមេតិ វស្សេន្ទំ កត្វាបិ យថាសុកដ្ឋានំ គន្ធយ្យ។ អបិ-សធន វស្សំ
អធន្វា វស្សេន្ទការណេ សតិ សត្តាហាភវណីយេន គន្ធម្មិ វដ្ឋតិ ធិបេតិ។

២៦២៤. យេន កេនន្តរាយេនាតិ រាជន្តរាយាធិសុ យេន កេនចិ អន្តរាយេន។
យោ ភិក្ខុ វស្សំ នោបគតោ, តេនាបិ ធិន្ទវស្សេន វាបិ ទុតិយា វស្សបនាយិកា
ឧបគន្ធិញ្ចាតិ យោជនា។

២៦២៥-៦. សត្តាហន្តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ “វីតិណមេតិ”តិ
ឥមីនា សម្ពន្ធា។ ឧបគន្ធាបិ វា ពហិទ្ធា វេ សត្តាហំ វីតិណមេតិ ចេ។ យោ គច្ឆតិ,
យោ ច វីតិណមេតិ, តស្ស ភិក្ខុស្ស។ បុរិមាបិ នវិជ្ជតិ អនុបគតត្តា,
ធិន្ទវស្សត្តា ច បុរិមាបិ វស្សបនាយិកា នវិជ្ជតិ ន លភតិ។ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ
យថាក្កមំ ឧបចារាតិក្កមេ, សត្តាហាតិក្កមេ ច អាបត្តិ វេទិតញ្ច។

បដិស្សវេ ច ភិក្ខុស្ស, ហោតិ អាបត្តិ ទុក្ខជន្តិ “ឥធ វស្សំ វសថា”តិ វុត្តេ
“សាធូ”តិ បដិស្សណ៍ត្វា តស្ស វិសំវាទេ អសច្ចាបនេ អាបត្តិ ហោតិ។ កតមាតិ
អាហា “ទុក្ខជ”ន្តិ។ ន កេវលំ ឯតស្សេវ វិសំវាទេ អាបត្តិ ហោតិ, អថ ខោ
ឥតវេសម្បិ បដិស្សវានំ វិសំវាទេ អាបត្តិ វេទិតញ្ច។ យថាហា - “បដិស្សវេ ច
អាបត្តិ ទុក្ខជស្សាតិ ឯត្ត ន កេវលំ ‘ឥមំ តេមាសំ ឥធ វស្សំ វសថា’តិ ឯតស្សេវ
បដិស្សវស្ស វិសំវាទេ អាបត្តិ, ‘ឥមំ តេមាសំ ភិក្ខុ គណ្ណេ, ឧកោបិ មយំ ឥធ
វស្សំ វសិស្សម, ឯកតោវ ឧទ្ទិសាបេស្សមា’តិ វេមាធិនាបិ តស្ស តស្ស

បដិស្សវស្សវិសំវាទេ ទុក្ខជន្នំ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧)។ តញ្ចា ខោ បដិស្សវកាលេ
សុទ្ធិចិត្តស្ស បច្ឆាវិសំវាទនបច្ឆយា ហោតិ។ បឋមំ អសុទ្ធិចិត្តស្ស បន
បដិស្សវេ ចាចិត្តិយំ, វិសំវាទេន ទុក្ខជន្នំ ចាចិត្តិយេន សទ្ធិ ទុក្ខជំ យុជ្ជតិ។

២៦២៧. “វស្សំ ឧបកន្ធា បន អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា តទហោវ
សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សបិ អន្តោសត្តាហោ និវត្តន្តស្ស អនាបត្តិ” តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) អដ្ឋកថាវចនតោ, “កោ វាទោ វសិត្វា ពហិ គច្ឆតោ” តិ
វត្តមានត្តា ច “ឧដ្ឋាបេត្វា បនារុណា” តិ ចាថោ គហេតញ្ចោ។ កត្តចិ ចោត្តកេសុ
“ឧដ្ឋាបេត្វា បនារុណា” តិ ចាថោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតញ្ចោ។

២៦២៨. វសិត្វាតិ ធូហតីហំ វសិត្វា។ យថា វស្សំ វសិត្វា អរុណំ
អនុដ្ឋាបេត្វាវ សត្តាហករណីយេន គច្ឆតោ អនាបត្តិ, តថា គតជ្ជានតោ
អន្តោសត្តាហោ អាគន្ធា បុនបិ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វាវ សត្តាហករណីយេន
គច្ឆតោ អនាបត្តិ។ “សត្តាហវារេន អរុណោ ឧដ្ឋាបេតញ្ចោ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
២០៨) អដ្ឋកថាវចនំ សត្តមារុណោន បដិពទ្ធីវសំ សត្តមេន អរុណោនេវ
សង្កហេត្វា សត្តមអរុណាព្ពន្ធរ អនាគន្ធា អដ្ឋមំ អរុណំ ពហិ ឧដ្ឋាបេន្តស្ស
វត្តិច្ឆេទទស្សនបរំ, ន សត្តមអរុណាស្សេវ តត្ថ ឧដ្ឋាបេតញ្ចការទស្សនបរន្តិ
គហេតញ្ចំ សិក្ខាភាជនអដ្ឋកថាយ, សីហឡ កណ្ឌិបទេសុ ច តថា វិនិច្ឆ័តត្តា។

២៦២៩. “នោបេតិ អសតិយា” តិ បទច្ឆេទោ, នោបេតិ តិ “ឥមស្មី វិហារេ ឥមំ
តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី” តិ វចីភេទេន ន ឧបកច្ឆតិ។

២៦៣០. វុត្តមេវត្ថំ សមត្ថេតុមាហ “ន ទោសោ កោចិ វិជ្ជតិ” តិ។

២៦៣១. “ឥមស្មី វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី” តិ តិក្ខត្ថំ វចនេ
និច្ឆាវិតេ ឯវ វស្សំ ឧបកតោ សិយាតិ យោជនា។ “និច្ឆាវិតេវ តិក្ខត្ថំ” តិ ឥទំ

ឧក្រិដ្ឋសេនាស្រី, សក្កី, ទ្វិត្តត្ថំ វា និច្ឆារិកេបិ វស្សបគតោ នាម ហោតីតិ។
យថាហ - “ឥមស្មីវិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមីតិ សក្កី វា ទ្វិត្តត្ថំ វា វាចំ
និច្ឆារេត្វាវ វស្សំ ឧបគន្តត្ថំ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៤)។

២៦៣២. នវមិតោ បដ្ឋាយ គន្ធិវដ្តតិ, អាគច្ឆតុ វា មា វា, អនាបត្តី”តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) អដ្ឋកថានយំ ទស្សេតុមាហា “អាទី តុ នវមី កត្វា”តិអាទិ។
នវមី បតុតិ អាទី កត្វា, នវមិតោ បដ្ឋាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ គន្ធិវដ្តតិ
សត្តាហករណីយេនេវ គន្ធិវដ្តតិ, តស្មា បវារណាទិវសេបិ តទហោវ អាគន្ធិ
អសក្កណោយ្យដ្ឋានំ បវារណាត្ថាយ គន្ធិវដ្តតិ លព្ភមាទេន សត្តាហករណីយេន
គន្ធិវដ្តតិ។ “បវារេត្វា បន គន្ធិវដ្តតិ បវារណាយ តំទិវសសន្និស្សិតត្ថា”តិ
(វជ្ជ. ដី. មហាវគ្គ ២០៧) ហិ វជ្ជិតុទ្ធិត្ថេវេ។ សោ បច្ឆា អាគច្ឆតុ វា មា វា,
នោសោ នវិដ្ឋតីតិ យោជនា។

វស្សបនាយិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា។

បវារណាក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា

២៦៣៣. “បវារណា”តិ ឥទំ “ចាតុទ្ទសី”តិអាទិហិ បច្ចេកំ យោជេតត្ថំ។ តស្មី
តស្មី ទិទេ កាតត្តា បវារណា អគេនោបចារេន តថា វុត្ថា។ សាមគ្គី
ឧចាសថក្ខន្ធកកថាវណ្ណាយ វុត្ថស្សចារ។ សាមគ្គីបវារណំ ករោន្តេហិ ច
បឋមំ បវារណំ ឋបេត្វា ចាជិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកចាតុមាសិបុណ្ណមា
ឯត្ថន្តរេ កាតត្តា, តតោ បច្ឆា វា បុរេ វា នវដ្ឋតិ។ តេវាចិ ទ្វេកវាចិ “សុណាតុ
មេ, កន្តេ...បេ... តេវាចិកំ បវារេយ្យ, ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ, ឯកវាចិកំ
បវារេយ្យ”តិ តំ តំ ញត្តិ ឋបេត្វា កាតត្តា បវារណា វុច្ឆតិ។

២៦៣៤. តីលី កម្មានិ មុញ្ញាត្វា, អន្តេនេវ បវរយេតិ “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ,
បវរណាកម្មានិ, អធម្មេន វុត្ថំ បវរណាកម្មំ...បេ... ធម្មេន សមគ្គំ
បវរណាកម្មំ”ន្តិ (មហាវ. ២១២) វត្វា “តត្រ, ភិក្ខុវេ, យទិទំ អធម្មេន វុត្ថំ
បវរណាកម្មំ, ន, ភិក្ខុវេ, ឯវុបំ បវរណាកម្មំ កាតត្ថំ...បេ... តត្រ, ភិក្ខុវេ,
យទិទំ ធម្មេន សមគ្គំ បវរណាកម្មំ, ឯវុបំ, ភិក្ខុវេ, បវរណាកម្មំ
កាតត្ថំ”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ២១២) តីលី អកត្តញ្ញានិ បវរណាកម្មានិ
មុញ្ញាត្វា កាតុំ អនុញ្ញាតេន ចតុត្ថេន បវរណាកម្មេន បវរយេតិ អត្ថោ។
តស្ស វិភាគេកកេសំ “បញ្ច យស្មី បនាវាសេ”តិអាទិនា វត្ថុតិ។

២៦៣៥. បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វាតិ -

“សម្មជ្ជនី បទីចោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
បវរណាយ ឯតានិ, ‘បុព្ពករណ’ន្តិ វុច្ចតិ។

“ធនុចារិសុទ្ធិឧតុក្កាធំ, ភិក្ខុគណានា ច ឱវាទោ;
បវរណាយ ឯតានិ, ‘បុព្ពកិច្ច’ន្តិ វុច្ចតិ”តិ។ -

វុត្ថំ នវិធំ បុព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា។

បត្តកល្លេ សមាទិតេតិ -

“បវរណាយាវតិកា ច ភិក្ខុ កម្មប្បត្តា,
សភាគាបត្តិយោ ច នវិជ្ជន្តិ;
វជ្ជនីយោ ច បុគ្គលា តស្មី ន ហោន្តិ,
‘បត្តកល្ល’ន្តិ វុច្ចតិ”តិ។ -

វុត្ថេ ចតុត្ថេន បត្តកល្លេ សមោធានិតេ បរិសមាបិតេ។

ញាតិ ប្រេត្យាតិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អដ្ឋ បវារណា, យទិ សង្ឃស្ស
បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា” តិ (មហាវ. ២១០) ឯវំ សព្ពសង្កាហិកវសេន ច
“តេវាចិកំ បវារេយ្យា” តិ ច ធានាទិកវលោន យេតុយ្យេន វត្តិយា ខេបិតាយ ច
រាជាទិអន្តរាយេ សតិ ច តទន្ទុបតោ “ទ្វេវាចិកំ, ឯកវាចិកំ, សមាទវស្សិកំ
បវារេយ្យា” តិ ច ញាតិ ប្រេត្យា, តាសំ វិសេសោ អដ្ឋកថាយំ ទស្សិតោយេវ។
យថាហ -

“ឯវញ្ញំ វុត្តេ តេវាចិកញ្ច ទ្វេវាចិកញ្ច ឯកវាចិកញ្ច បវារេតុំ វដ្ឋតិ,
សមាទវស្សិកំ ន វដ្ឋតិ។ ‘តេវាចិកំ បវារេយ្យា’ តិ វុត្តេ បន តេវាចិកមេវ
វដ្ឋតិ, អញ្ញំ ន វដ្ឋតិ, ‘ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យា’ តិ វុត្តេ ទ្វេវាចិកញ្ច តេវាចិកញ្ច
វដ្ឋតិ, ឯកវាចិកញ្ច សមាទវស្សិកញ្ច ន វដ្ឋតិ។ ‘ឯកវាចិកំ បវារេយ្យា’ តិ
វុត្តេ បន ឯកវាចិកទ្វេវាចិកតេវាចិកានិ វដ្ឋតិ, សមាទវស្សិកមេវ ន
វដ្ឋតិ។ ‘សមាទវស្សិក’ តិ វុត្តេ សព្ពំ វដ្ឋតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២១០)។

កាតញ្ញាតិ ថេរេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ កិរិក្ខា ឧក្កជិកំ និសីទិក្ខា
អញ្ញាលី បត្តហោត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ “សង្ឃំ, អាវុសោ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា... បេ....
តតិយម្បិ អាវុសោ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា... បេ.... បស្សន្តោ បដិកិរិស្សាមី” តិ
(មហាវ. ២១០) វុត្តនយេន កាតញ្ញា។ នវកេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ
កិរិក្ខា... បេ.... តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា... បេ.... បស្សន្តោ
បដិកិរិស្សាមី តិ (មហាវ. ២១០) វុត្តនយេន កាតញ្ញា។

២៦៣៦. ថេរេសុ បវារេន្តេសុ យោ បន នវោ, សោ សយំ យាវ បវារេតិ, តាវ
ឧក្កជិកំ និសីទេយ្យាតិ យោជនា។

២៦៣៧. ចត្តារោ វា តយោបិ វា ឯកាវាសេ ឯកសីមាយំ វសន្តិ ចេ, ញត្ថិ
វត្វា “សុណាន្តុ មេ, អាយស្មន្តោ, អន្ធព បវារណា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ
អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យមា”តិ (មហាវ. ២០៦) គណាញត្ថិ វេបេត្វា បវារេយ្យន្តិ
យោជនា។

បវារេយ្យន្តិ ឯត្ថ ថេវេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ កត្វា ឧក្កជិកំ និសីទិត្វា
អញ្ញលី បគ្គហេត្វា តេ តយោ វា ទ្វេ វា ភិក្ខុ ឯវមស្ស វចនីយា “អហំ, អាវុសោ,
អាយស្មន្តោ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសន្តាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ
អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ.... តតិយម្បិ
អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសន្តាយ វា, វទន្ត មំ
អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សមិ”តិ (មហាវ. ២០៦)
បវារេតត្ថំ។ នវេនបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា
បរិសន្តាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ
បដិករិស្សមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ.... តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តោ បវារេមិ
ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសន្តាយ វា, វទន្ត មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្មំ ឧបាទាយ,
បស្សន្តោ បដិករិស្សមិ”តិ បវារេតត្ថំ។

២៦៣៨. អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យំ, វិទាញត្ថិ ទុវេ ជនា។ តេសុ ថេវេន “អហំ,
អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសន្តាយ វា, វទតុ មំ
អាយស្មា អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ....
តតិយម្បិ អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ... បេ.... បដិករិស្សមិ”តិ (មហាវ.
២០៧) បវារេតត្ថំ។ នវេនបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ... បេ.... វទតុ មំ
អាយស្មា អនុកម្មំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សមិ។ ទុតិយម្បិ... បេ....
តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ... បេ.... បដិករិស្សមិ”តិ បវារេតត្ថំ។

អធិដ្ឋេយ្យាតិ បុព្វកិច្ចំ សមាបេត្វា “អដ្ឋមេ បវារណា ចាតុទ្ទសី”តិ វា
“បន្ទរសី”តិ វា វត្វា “អធិជ្ជាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យ។ យថាហ “អដ្ឋមេ បវារណាតិ
ឯត្ថ សចេ ចាតុទ្ទសីកា ហោតិ, ‘អដ្ឋមេ បវារណា ចាតុទ្ទសី’តិ, សចេ
បន្ទរសីកា, ‘អដ្ឋមេ បវារណា បន្ទរសី’តិ ឯវំ អធិជ្ជាតត្ថ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២១៨),
ឥមំនា សព្វសង្កាហាធិញ្ញត្តិសុ ច តស្មី តស្មី ទិវសេ សោ សោ វេហារោ
កាតត្តោតិ ធិបិតមេវ។

សេសា សង្ឃបវារណាតិ បញ្ចហិ, អតិរកេហិ វា ភិក្ខុហិ កត្តញ្ញា
បវារណា សង្ឃបវារណា។

២៦៣៩. បវារិតេតិ បឋមបវារណាយ បវារិតេ។ អនាគតោតិ កេនចិ
អន្តរាយេន បុរិមិកាយ ច បច្ឆិមិកាយ ច វស្សបនាយិកាយ វស្សំ
អនុបគតោ។ អវុត្តោតិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតោ។ វុត្តញ្ញិ ខុទ្ទសិក្ខាវណ្ណនាយ
“អវុត្តោតិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតោ អបរិនិជ្ជិតត្ថា ‘អវុត្តោ’តិ វុច្ឆតិ”តិ។
ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ ករេយ្យាតិ យោជនា។ ឯត្ថ “តេសំ សន្តិកេ”តិ សេសោ។

២៦៤០-១. យស្មី បនាវាសេ បញ្ចា វា ចត្តារោ វា តយោ វា សមណា វសន្តិ, តេ
តត្ថ ឯកេកស្ស បវារណំ ហរិត្វាន សចេ អញ្ញមញ្ញំ បវារេន្តិ, អាបត្តិ ទុក្កជន្តិ
យោជនា។

សេសន្តិ “អធិម្មេន សមគ្គ”ន្តិអាទិកំ វិនិច្ឆយំ។ ឥធាតិ ឥមស្មី
បវារណាធិការេ។ ពុធាតិ វិនយជរោ។ ឧចោសថេ វុត្តនយេនាតិ
ឧចោសថវិនិច្ឆយេ វុត្តក្កមេន។ នយេតិ ជានេយ្យ។

២៦៤២. សម្មាទេវតត្ថនោ សុចិន្តិ អត្តនោ ឧបាសថំ សម្មាទេវតិ។ សត្វំ
សាធនីតិ ឧបាសថាទិសត្ថំ កម្មំ និច្ឆាទេវតិ។ នត្តនោតិ អត្តនោ ឧបាសថំ ន
និច្ឆាទេវតិ។

២៦៤៣. តស្មាតិ យស្មា អត្តនោ សុចី ន សាធនី, តស្មា។ ឧភិទ្ធព្វិ អត្តនោ ច
សង្ឃស្ស ច។ កិច្ចសិទ្ធិត្ថមេវិធាតិ ឧបាសថាទិកម្មនិប្បជ្ឈនត្ថំ ឥធ ឥមស្មី
ឧបាសថកម្មាទិបករណោ។ ចារិសុទ្ធិបីតិ ឯត្ថ បិ-សន្តេន បវារណា សង្កហិតា។
តេនេវ វគ្គតិ “ធន្តំ វា ចារិសុទ្ធិ វា, គហេត្វា វា បវារណា”ន្តិ។

ធន្តចារិសុទ្ធិបវារណំ ទេន្តេន សចេ សាបត្តិកោ ហោតិ, អាបត្តិ ទេសេត្វា
ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ កត្វា ឧត្តដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជាលី បគ្គហេត្វា ធន្តាទិហារកោ
ភិក្ខុ វត្តញ្ញោ “ធន្តំ ធម្មិ, ធន្តំ មេ ហារ, ធន្តំ មេ អាហោចេហិ”តិ (មហាវ. ១៦៥),
“ចារិសុទ្ធិ ធម្មិ, ចារិសុទ្ធិ មេ ហារ, ចារិសុទ្ធិ មេ អាហោចេហិ”តិ (មហាវ. ១៦៤),
“បវារណំ ធម្មិ, បវារណំ មេ ហារ, បវារណំ មេ អាហោចេហិ, មមត្ថាយ
បវារេហិ”តិ (មហាវ. ២១៣)។

២៦៤៤. “ធន្តោ ឯកេនា”តិ បទច្រើនោ។ ឯកេន ពហូនម្បិ ធន្តោ ហាតញ្ញោ,
តថា ចារិសុទ្ធិ ហាតញ្ញោ។ បិ-សន្តេន បវារណា ហាតញ្ញាតិ យោជនា។
បរម្បរាហាដោ ធន្តាតិ ពហូនំ វា ឯកស្ស វា ធន្តាទិហារកស្ស ហត្ថតោ អន្តរា
អញ្ជេន គហិតា ធន្តចារិសុទ្ធិបវារណា។ វិសុទ្ធិយា ន គច្ឆតិ អនវដ្ឋភាយ ន
ចាបុណាតិ ពិឡាលសង្ខលិកធន្តាទីនំ សង្ឃមជ្ឈំ អគមនេន
វគ្គការករណតោ។

ឯត្ថ ច យថា ពិឡាលសង្ខលិកាយ បឋមវលយំ ទុតិយវលយំ ចាបុណាតិ,
ន តតិយំ, ឯវមិមេបិ ធន្តាទយោ ឆាយកេន យស្ស ទិន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ ន

គប្បីតិ ពិឡារសផ្លូវកាសនិសត្តា “ពិឡារសផ្លូវកា” តិ វុត្តា។
ពិឡារសផ្លូវកាគ្រហធាតុ យាសំ កាសញ្ចី សផ្លូវកានំ
ឧបលក្ខណមត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

២៦៤៥-៦. ធន្តំ វា ចារិសុទ្ធិ វា បវារណំ វា គហេត្វា ធន្តាធិហារកោ
សង្ឃមប្បត្វា សចេ សាមណោរាទិការំ បដិជានេយ្យ វា វិព្ពមេយ្យ វា មរេយ្យ វា,
តំ សព្វំ ធន្តាធិការំ នាហជំ ហោតិ, សង្ឃំ បត្វា ឯវំ សិយា សាមណោរាទិការំ
បដិជានន្តោ, វិព្ពន្តោ, កាលកតោ វា ភវេយ្យ, តំ សព្វំ ហជំ អានីតំ ហោតិ តិ
យោជនា។

តត្ថ សាមណោរាទិការំ វា បដិជានេយ្យាតិ “អហំ សាមណោរោ” តិ អាធិនា
ភូតំ សាមណោរាទិការំ កថេយ្យ, បច្ឆា សាមណោរភូមិយំ បតិជ្ឈហេយ្យាតិ
អត្តោ។ អាធិ-សន្តេន អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោ គហិតោ។

២៦៤៦. សង្ឃំ បត្វា តិ អន្តមសោ តំ តំ កម្មប្បត្តស្ស ចតុវគ្គាធិសង្ឃស្ស
ហត្ថចាសំ បត្វា តិ អត្តោ។ បមត្តោ តិ បមាធំ សតិសម្មាសំ បត្តោ។ សុត្តោ តិ
និទ្ទបកតោ។ ឱត្តចិត្តកោ តិ យក្ខាធិហិ វិក្ខេបមាចាទិតចិត្តោ។ នារោចតិ តិ
អត្តនោ ធន្តាធិនំ អាហជការំ ឯកស្សបិ ភិក្ខុនោ ន កថេតិ។ សញ្ញា តិ
សព្វោតេត្វា ជានន្តោយេវ អនាទិវិយោ នារោចតិ, ទុក្ខជំ ហោតិ។

២៦៤៧. យេ តេ តិ យេ តេ ភិក្ខុ ថេរា វា នវា វា មជ្ឈិមា វា។ វិបស្សនា តិ
សហចរិយេន សមថោបិ គយ្ហតិ។ សមថវិបស្សនា ច ឥធ តរុណាយេវ
អធិប្បតា, តស្មា វិបស្សនាយុត្តា តិ ឯត្ថ តរុណាហិ សមថវិបស្សនាហិ
សមន្នាគតា តិ អត្តោ។ វត្តិន្ទិវត្តិ អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ អតន្តិតា តិ
អនលសា។

“រត្និន្ទ្រ” ឆ្លង ឯត្ថ រត្និ-សន្តេន រត្និយាយេវ គហណំ, ឧទាហុ ឯកទេសស្សតិ
អាហា “បុព្វរត្នាបររត្ន” ឆ្លង បុព្វា ច សា រត្និ ចាតិ បុព្វរត្និ, បឋមយាមោ, អបរា ច
សា រត្និ ចាតិ អបររត្និ, បន្តិមយាមោ, បុព្វរត្និ ច អបររត្និ ចាតិ សមាហារទូន្ម
សមាសន្តេអ-ការបច្ចយំ កត្វា “បុព្វរត្នាបររត្ន” ឆ្លង រុត្តំ។ ឥធាបិ អច្ចន្តសំយោគ
ឧបយោគវេទនំ។ មជ្ឈិមយាមេ កាយនវេទនាបសមនត្ថាយ សុបនំ អនុញ្ញាតន្តិ តំ
វេជ្ជត្វា បុរិមបន្តិមយាមេសុ និរន្តរការវនានុយោគោ កាតព្វោតិ ទស្សនត្ថមេវ
រុត្តំ។ វិបស្សនា បរាយនា សមថវិបស្សនាវ បរំ អយនំ បតិជ្ជា ឯតេសន្តិ
វិបស្សនាបរាយនា, សមថវិបស្សនាយ យុត្តបយុត្តា ហោន្តិតិ រុត្តំ ហោតិ។

២៦៤៩. លទ្ធា ជាសុវិហារោ យេហិ តេ លទ្ធិជាសុវិហារា, តេសំ។
ជាសុវិហារោតិ ច សុខវិហារស្ស មូលការណត្តា តរុណា សមថវិបស្សនា
អធិប្បតា, បដិលទ្ធិតរុណាសមថវិបស្សនានន្តិ អត្តោ។ សិយា ន បរិហានិតិ
បរិហានិ នាម ឯវំ កតេ ន ភវេយ្យ។

កត្តិកមាសកេតិ ចីវរមាសសម្ព័ន្ធតេ កត្តិកមាសេ បវរណាយ សង្កហោ
រុត្តោតិ យោជនា។ គាថាពន្លូវសេន “សង្កាហោ” តិ ធិយោ កតោ,
បវរណាសង្កហោ រុត្តោតិ អត្តោ។ យថាហា -

“បវរណាសង្កហោ ច នាមាយំ វិស្សជ្ជកម្មជ្ជានំ
ថាមគតសមថវិបស្សនានំ សោតាបន្នាធិនញ្ច ន ធាតព្វោ។
តរុណាសមថវិបស្សនាលាភិនោ បន សព្វេ វា ហោន្តុ, ឧបឡា វា,
ឯកបុគ្គលោ វា, ឯកស្សបិ វសេន ធាតព្វោយេវ។ ធិន្នេ បវរណាសង្កហោ
អន្តោវស្សេ បរិហារោវ ហោតិ, អាគន្ធកា តេសំ សេនាសនំ គហេតុំ ន
លភន្តិ។ តេហិបិ ធិន្នវស្សេហិ ន ភវិតត្ថំ, បវរេត្វា បន អន្តរាបិ ចារិកំ
បក្កមិតុំ លភន្តិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៧)។

បវរណាសន្តិបាស្ស ទានប្បការោ បន ចាឡិតោ គហេតត្ថោ។

បវរណក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា។

បម្ភក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា

២៦៥០. ឯឡកា ច អជា ច មិគា ចាតិ វិគ្គហោ។ បស្សនំ ទូន្មេ
ឯកត្ថនប្បុសកត្ថស្ស វិភាសិតត្តា ពហុវចននិទ្ទេសោ។ ឯឡកានញ្ច អជានញ្ច
មិគានំ រោហិតេណិកុរុដ្ឋានញ្ច។ បសទា ច មិគមាតា ច បសទមិគមាតា,
“បសទមិគមាតុយា”តិ វត្ថុញ្ច គាថាពន្ធវសេន “បសទ”ន្តំ និគ្គហិតាគមោ។
បសទមិគមាតុយា ច ចម្ពំ ភិក្ខុនោ វដ្ឋតីតិ យោជនា។ “មិគាន”ន្តំ ឥមិនា
គហិតានមេវេត្ថ វិភាគទស្សនំ “រោហិតេណិ”តិ អាទិ។ រោហិតានយោ
មិគវិភាគវិសេសា។

២៦៥១. ឯតេសំ យថាវុត្ថុសត្តានំ ចម្ពំ ឋបេត្វា អញ្ញំ ចម្ពំ ទុក្ខជាបត្តិយា
វុត្ថុភូតន្តិ អត្ថោ។ អញ្ញន្តិ ច -

“មក្កដោ កាឡសីហោ ច, សរភោ កនលីមិគោ;

យេ ច វាឡមិគា ហោន្តិ, តេសំ ចម្ពំ ន វដ្ឋតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៩) -

អដ្ឋកថាយ បដិក្ខិត្តំ ចម្ពមាហា។ មក្កដោ នាម សាខមិគោ។ កាឡសីហោ នាម
មហាមុខវានរជាតិកោ។ វាឡមិគា នាម សីហព្យគ្យានយោ។ យថាហ - “តត្ថ
វាឡមិគាតិ សីហព្យគ្យអច្ឆតវច្ឆា, ន កេវលញ្ច ឯតេយេវ, យេសំ បន ចម្ពំ
វដ្ឋតីតិ វុត្ថំ, តេ ឋបេត្វា អវសេសា អន្តមសោ គោមហីសស្សមិឡារាជយោមិ
សព្វេ ឥមស្មី អត្ថេ ‘វាឡមិគា’ត្វេវ វេទិតញ្ច”តិ។

ថវិកា ច ឧទាហរណ៍ ច ថវិកាធាបាណ៍។ អមនុស្ស មនុស្សចម្បងហ៊ុន សំពត់
ចម្បង ថវិកាធាបាណ៍ វដ្តតិច យោជនា។ ឯត្ថ ថវិកាតិ ឧទាហរណ៍កោសកស្ស
គហណ៍។ យថាហ “មនុស្សចម្បង ២២២២ យេន កេនចិ ចម្មេន ឧទាហរណ៍ វដ្តតិ។
ឧទាហរណ៍កោសកសត្ថកកោសកកុញ្ញិកកោសកេសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៩)។

២៦៥២. “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, សព្វបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ
គុណផ្គុំឈ្លាចាហន”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) វចនតោ “វដ្តន្តិ មជ្ឈិមេ ទេសេ, ន
គុណផ្គុំឈ្លាចាហន”តិ វុត្ថំ។ មជ្ឈិមេ ទេសេតិ “បុរតិមាយ ទិសាយ គជផ្គុំលំ
នាម និគមោ”តិ អាទិនា (មហាវ. ២៥៩) វុត្ថសីមាបរិច្ឆេទេ មជ្ឈិមេ ទេសេ។
គុណផ្គុំឈ្លាចាហនតិ ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ ពហុបដលា ឧទាហរណ៍។ យថាហ
- “គុណផ្គុំឈ្លាចាហនតិ ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ វុច្ឆតិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៥)។
មជ្ឈិមេ ទេសេ គុណផ្គុំឈ្លាចាហន ន វដ្តន្តិ យោជនា។ អន្តោអាហមេតិ ឯត្ថ
បករណតោ “សព្វេស”ន្តិ លព្វតិ, គិលានានមិតវេសញ្ច សព្វេសន្តិ អត្តោ។
សព្វតាបិ ចាតិ អន្តោអាហមេ, ពហិ ចាតិ សព្វតាបិ។ រោគិនោតិ គិលានស្ស
វដ្តន្តិ យោជនា។

២៦៥៣. បុជពន្ធា ខល្លកពន្ធាចាតិ បច្ឆេកំ យោជេតព្វំ។ វិសេសោ
បនេតាសំ អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តោ “បុជពន្ធាតិ យោនកឧទាហរណ៍ វុច្ឆតិ, យា
យាវជង្សតោ សព្វចាធំ បដិច្ឆាទេតិ។ ខល្លកពន្ធាតិ បណ្ឌិបិធានត្ថំ តលេ
ខល្លកំ ពន្ធាតា កតា”តិ។ ចាលិគុណ្ឌិមា ច “បាលិគុណ្ឌិមា កតា, យា ឧបរិ
ចាទមត្តមេវ បដិច្ឆាទេតិ, ន ជង្ស”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ ទស្សិតាវ។ តូលបុណ្ណាតិ
តូលបិបុនា ឬវេត្វា កតា។

សព្វាវ នីលា សព្វនីលា, សា អាទិ យាសំ តា សព្វនីលាធម្មោ។ អាទិ-សទ្ធន
មហានាមរត្តបរិយន្តានំ គហាលំ។ ឯតាសំ សរុបំ អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តំ
“នីលិកា ឧមាបុប្ផវណ្ណា ហោតិ, បីតិកា កណិការបុប្ផវណ្ណា, លោហិតិកា
ជយសុមនបុប្ផវណ្ណា, មញ្ញិដ្ឋិកា មញ្ញិជ្ជវណ្ណា ឯវ, កណ្ណា អន្ធាវិជ្ជកវណ្ណា,
មហារត្តវត្តា សតបទិបិដ្ឋវណ្ណា, មហានាមរត្តា សម្ពិទ្ធុវណ្ណា ហោតិ
បណ្ណាបលាសវណ្ណា។ កុរុន្តិយំ បទ ‘បទុមបុប្ផវណ្ណា’ តិ វុត្ត” ត្ថិ (មហាវ. អដ្ឋ.
២២៦)។ សព្វនីលាធម្មោ ចាតិ អបិ-សទ្ធន នីលាទិវទ្ធិកានំ គហាលំ។

២២៥៤. ចិត្រាតិ វិចិត្រា។ មេណ្ឌាវិសាល្យាបមវទ្ធិកាតិ មេណ្ឌានំ
វិសាលាសទិសវទ្ធិកា, កណ្ណិកជ្ជានេ មេណ្ឌាសិដ្ឋសណ្ឋានេ វទ្ធេ យោជេត្វា
កតាតិ អត្ថោ។ “មេណ្ឌាវិសាល្យាបមវទ្ធិកា” តិ ៩ទំ អជិវិសាល្យាបមវទ្ធិកានំ
ឧបលក្ខណំ។ មោរស្ស បិញ្ញេន បរិសិព្វិតាតិ តលេសុ វា វទ្ធេសុ វា មោរិបិញ្ញេហិ
សុត្តកសទិសេហិ បរិសិព្វិតា។ ឧទាហនា ន ច វជ្ជន្តិ យោជនា។

២២៥៥. មជ្ឈាភតិ ពិឡារា។ កាឡកា វុត្តកណ្ណាកា។ ឧល្លកា បក្ខិពិឡាលា។
សីហាតិ កេសរសីហាធម្មោ សីហា។ ឧទ្ធាតិ ចតុប្បទជាតិកា។ ធិបី សទ្ធាលា។
អធិនស្សាតិ ឯវនាមិកស្ស។ បរិក្ខជាតិ ឧទាហនបរិយន្តេ ជីវេ អនុវាតំ វិយ
វុត្តប្បការំ ចម្ចំ យោជេត្វា កតា។

២២៥៦. សចេ ព្យាទិសា ឧទាហនា លភន្តិ, តាសំ វទ្ធស្សនប្បការំ
នស្សេតុមាហា “បុជាទី អបនេត្វា” តិ អាទិ។ បុជាទី សព្វសោ ជិន្ធិត្វា វា អបនេត្វា
វា ឧទាហនា ធារេតញ្ញាតិ យោជនា។ ឯវមកត្វា លទ្ធិនិហារេនេវ ធារេន្តស្ស
ទុក្ខជំ។ យថាហា - “ឯតាសុ យំ កិញ្ចិលភិត្វា សចេ តានិ ខល្លកាទីនិ អបនេត្វា
សក្កា ហោន្តិ វទ្ធស្សិតុំ, វទ្ធស្សេតញ្ញា, តេសុ បទ សតិ វទ្ធស្សន្តស្ស ទុក្ខជ” ត្ថិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២២៦)។

វណ្ណកេន៍ តថា កត្វាតិ ឯត្ថ “ឯកទេសេនា”តិ សេសោ។ “សព្ពសោវា”តិ
អាហរិក្ខា សព្ពសោវា ឯកទេសេនាវា វណ្ណកេន៍ កត្វា សព្ពនីលាទយោ
ឧបាហនា ធារេតញ្ញាតិ យោជនា។ តថា អកត្វា ធារេន្តស្ស ទុក្ខជំ។ យថាហ
“ឯតាសុ យំ កិញ្ចិលភិក្ខុវា រជនំ ចោឡកេន បុញ្ញិក្ខា វណ្ណំ ភិក្ខុក្ខា ធារេតុំ
វដ្តតិ។ អប្បមត្តកេបិ ភិន្នេ វដ្តតិយេវា”តិ។ នីលវដ្តិកាទយោបិ វណ្ណកេន៍ កត្វា
ធារេតញ្ញា។

២៦៥៧. តត្ថ ហនេ បស្សវចាទុកា, វច្ឆចាទុកា, អាចមនចាទុកាតិ
តិស្សោ ចាទុកាយោ ឋបេត្វា សព្ពាបិ ចាទុកា តាលបត្តិកាទិភេនា សព្ពាបិ
សង្កមនីយា ចាទុកា ធារេតុំ ន វដ្តន្តិ យោជនា។

២៦៥៨. អតិក្កន្តបមាណំ ឧច្ចាសយនសញ្ញាតំ អាសន្និញ្ចោវ បល្លង្គញ្ច
សេវមានស្ស ទុក្ខជន្តិ យោជនា។ អាសន្និ វុត្តលក្ខណាវ។ បល្លង្គាតិ ចាទេសុ
អាហរិមាទិ វាឡរូចានិ ឋបេត្វា កតោ, ឯកស្មីយេវ ធារុម្ហិ កជ្ជកម្មវសេន
ជិន្និក្ខា កតានិ អសំហារិមាទិ តត្រដ្ឋានេវ វាឡរូចានិ យស្ស ចាទេសុ សន្តិ,
ឯវរូចោ បល្លង្គា កប្បតិ តិ “អាហរិមេនា”តិ ឥមិនាវ ធិបិតំ។
“អកប្បិយរូបកតោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្គា”តិ ហិ សាវសមាសេ វុត្តំ។

២៦៥៩. កោនកន្តិ ធីយលោមកមហាកោជរំ។ ចតុវដ្តុលាទិកានិ កិវ តស្ស
លោមាទិ, កាឡវណ្ណញ្ច ហោតិ។ “ចតុវដ្តុលតោ ឧនកប្បមាណាលោមោ
កោជរោ វដ្តតិ”តិ វទន្តិ។ កុត្តកន្តិ សោឡសន្នំ នាជកិត្តំ ឋត្វា នច្ឆនយោគ្គំ
ឧណ្ណាមយត្តរណំ។ ចិត្តន្តិ ភិក្ខុច្ឆិទ្ធាទិកវិចិត្រំ ឧណ្ណាមយត្តរណំ។ បដិកន្តិ
ឧណ្ណាមយំ សេតត្តរណំ។ បដលិកន្តិ យនបុប្ផកំ ឧណ្ណាមយំ លោហិតត្តរណំ,
យោ “អាមលកបត្តោ”តិបិ វុច្ឆតិ។

ឯកន្តលោមិន្ទិ ឧកតោ ឧគ្គតលោមំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ វិកតិន្ទិ
សីហព្យគ្សាធិរុបរិច្ឆិតំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ “ឯកន្តលោមិតិ ឯកតោទសំ
ឧណ្ណាមយត្ថរណា”ន្តិ ធីយនិកា។ តូលីកន្តិ
រុក្ខតូលលតាតូលចោជកិតូលសម្ពាតានំ តិណ្ណំ តូលានំ អញ្ញាតបុណ្ណំ
បកតិតូលីកំ។ ឧទ្ទលោមិន្ទិ ឯកតោ ឧគ្គតលោមំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។
“ឧទ្ទលោមិតិ ឧកតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ ឯកន្តលោមិតិ ឯកតោទសំ
ឧណ្ណាមយត្ថរណា”ន្តិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) ធីយនិកាយដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។
សារសមាសេ បន “ឧទ្ទលោមិតិ ឯកតោ ឧគ្គតបុប្ផំ។ ឯកន្តលោមិតិ ឧកតោ
ឧគ្គតបុប្ផ”ន្តិ វុត្ថំ។

២៦៦០. កដ្ឋិស្សន្តិ រតនបរិសិទ្ធិតំ កោសេយ្យកដ្ឋិស្សមយំ បច្ចត្ថរណំ។
“កោសេយ្យកដ្ឋិស្សមយន្តិ កោសេយ្យកសជមយ”ន្តិ (ធី. និ. ដី. ១.១៥)
អាចរិយធម្មចាលត្ថេវេន វុត្ថំ, កន្តិតកោសេយ្យបុជមយន្តិ អត្ថោ។
កោសេយ្យន្តិ រតនបរិសិទ្ធិតំ កោសិយសុត្ថមយំ បច្ចត្ថរណំ។
រតនបរិសិទ្ធិនរហិតំ សុទ្ធកោសេយ្យំ បន វដ្ឋតិ។

ធីយនិកាយដ្ឋកថាយំ បនេត្ថ “ឋេបេត្វា តូលីកំ សញ្ញានេវ គោនកាធីនិ
រតនបរិសិទ្ធិតានិ ន វដ្ឋន្តិ”តិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) វុត្ថំ។ តត្ថ “ឋេបេត្វា តូលីក”ន្តិ
ឯតេន រតនបរិសិទ្ធិនរហិតាបិ តូលីកា ន វដ្ឋតីតិ ធីបេតិ។ “រតនបរិសិទ្ធិតានិ
ន វដ្ឋន្តិ”តិ ឥមិនា បន យានិ រតនបរិសិទ្ធិតានិ, តានិ ភូមត្ថរណាវសេន
យថានុរូបំ មញ្ញាធិសុ ច ឧបនេតុំ វដ្ឋតីតិ ធីបិតន្តិ វេទិតព្វំ។ ឯត្ថ ច
វិនយបរិយាយំ បត្វា គរុកេ ហាតព្ពត្តា ឥធ វុត្ថនយេនេវេត្ថ វិនិច្ឆយោ
វេទិតព្ពោ។ សុត្តន្តិកទេសនាយំ បន គហដ្ឋានម្យី វសេន វុត្តត្តា នេសំ
សង្គណ្ឌានត្ថំ “ឋេបេត្វា តូលីកំ...បេ.... វដ្ឋន្តិតិ វុត្ថ”ន្តិ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) អបរេ។

ហត្ថិអស្សរេបត្ថរន្តិ ហត្ថិបិដ្ឋេ អត្ថរិទំ អត្ថរណំ ហត្ថត្ថរណំ នាម។
អស្សរេបត្ថរេបិ ឯសេវ នយោ។ កណ្តលិមិគបវរ-បច្ចត្ថរណាកម្មិ ចាតិ
កណ្តលិមិគបម្ពំ នាម អត្ថិ, តេន កតំ បវរេបច្ចត្ថរណាន្តិ អត្ថោ។ តំ កិរ
សេតវត្ថុស្ស ឧបរិ កណ្តលិមិគបម្ពំ បត្ថិវត្ថា សិព្ពេត្ថា ករោន្តិ។ បិ-សន្នេន
អជិនប្បវេណី គហិតា។ អជិនប្បវេណី នាម អជិនចម្រេហិ មញ្ចបមាលោន
សិព្ពេត្ថា កតា បវេណី។ តានិ កិរ ចម្មានិ សុខុមតរាជិ, តស្មា ធុបដ្ឋតិបដ្ឋានិ
កត្វា សិព្ពន្តិ។ តេន វុត្ថំ “អជិនប្បវេណី” តិ។

២៦៦០. វត្ថុវិតានស្ស ហេដ្ឋាតិ កុសុម្ភាធិវត្ថុស្ស លោហិតវិតានស្ស ហេដ្ឋា
កប្បិយបច្ចត្ថរណោហិ អត្ថតំ សយនាសនញ្ច។ កសាវវត្ថុវិតានស្ស បន
ហេដ្ឋា កប្បិយបច្ចត្ថរណោន អត្ថតំ វដ្ឋតិ។ តេនេវ វក្ខតិ “ហេដ្ឋា
អកប្បិយេ” តិអាធិ។

ទិដ្ឋា វត្ថុបធានកន្តិ សីសបស្សេ, ចាធបស្សេ ចាតិ ឧភតោបស្សេ
បញ្ញត្តវត្ថុពិព្ពោហានវន្តញ្ច សយនាសនំ។ ឥទំ សព្វំ អកប្បិយំ បរិភុញ្ញតោ
ទុក្ខជំ ហោតិ។ “យំ បន ឯកមេវ ឧបធានំ ឧភោសុ បស្សេសុ វត្ថំ វា ហោតិ
បទុមវណ្ណំ វា វិចិត្រំ វា, សចេ បមាលាយុត្តំ, វដ្ឋតី” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៤)
អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ ឯតេនេវ ព្យតិរេកតោ វុត្ថោ ហោតិ។ “យេភុយ្យវត្ថានិបិ ទ្វេ
ពិព្ពោហានានិ ន វដ្ឋន្តី” តិ គណ្ឌិបទេ វុត្ថំ។ តេនេវ យេភុយ្យេន វត្ថុវិតានម្យំ ន
វដ្ឋតីតិ វិញ្ញាយតិ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ធិយនិកាយដ្ឋកថាយំ “អលោហិតកានិ ទ្វេបិ វដ្ឋន្តិយេវ,
តតោ ឧត្តរិ លភិទ្វា អញ្ញោសំ ធាតញ្ចានិ, ធាតុំ អសក្កោន្តោ មញ្ចេ តិរិយំ
អត្ថរិទ្វា ឧបរិ បច្ចត្ថរណំ ធឪនិបដ្ឋិតុម្បិ លភតី” តិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៥)
អវិសេសេន វុត្ថំ។ សេនាសនក្ខន្ធកសំវណ្ណានាយំ បន “អគិលានស្ស

សីស្វបធានញា ចាតូបធានញាតិ ធូយមេវ វដ្តតិ, គិលានស្ស ពិញ្ញាបនាធិ
សន្តវត្ថា ឧបរិ បច្ចត្តរណំ ទត្វា និបដ្ឋិតុម្បី វដ្តតិ"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧) វុត្តត្តា
គិលានោយេវ មញ្ញោ តិរិយំ អត្តវត្ថា និបដ្ឋិតុំ លភតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៦៦២. ឧទ្ធុ សេតវិកានម្បី ហេដ្ឋា អកម្បិយេ បច្ចត្តរណោ សតិ ន វដ្តតីតិ
យោជនា។ តស្មិន្តិ អកម្បិយបច្ចត្តរណោ។

២៦៦៣. “បេត្វា”តិ ឥមិនា អាសន្នាធិត្តយស្ស វដ្តនាការោ នត្ថិតិ ធីបេតិ។
សេសំ សព្ពន្ធិ គោនកាធិ ធូធារត្ថូបធានកបរិយន្តំ សព្ពំ។ គិហិសន្តកន្តិ គិហិ
សន្តកំ តេហិយេវ បញ្ញត្តំ, ឥមិនា បញ្ញាសុ សហធម្មិកេសុ អញ្ញាតវេន វា តេសំ
អាលាត្តិយា វា បញ្ញត្តំ ន វដ្តតីតិ ធីបេតិ។ លភតេតិ និសីទិតុំ លភតិ។

២៦៦៤. តំ កត្ត លភតីតិ បទេសនិយមំ ទស្សេតុមាហា “ធម្មាសនេ”តិអាធិ។
ធម្មាសនេតិ ឯត្ថ អដ្ឋកថាយំ “យទិ ធម្មាសនេ សង្ឃិកម្បី គោនកាធិ ភិក្ខុហិ
អនាណត្តា អារាមិកាធយោ សយមេវ បញ្ញាបេន្តិ ចេវ នីហារន្តិ ច, ឯតំ
គិហិវិកតនិហារំ នាម។ ឥមិនា គិហិវិកតនិហារេន វដ្តតិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២០; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. បកិណ្ណាករិនិច្ឆយកថា ៥៦ អត្ថតោ សមាជំ) វុត្តំ។ ភត្តគ្រូ
វាតិ វិហារេ និសីទាបេត្វា បរិវេសនដ្ឋានេ វា គោជនសាលាយំ វា។ អបិសន្តេន
គិហិជំ គេហេបិ តេហិ បញ្ញត្តេ គោនកាធិម្ហិ និសីទិតុំ អនាបត្តិតិ ធីបេតិ។
ធម្មាសនាធិបទេសនិយមនេន តតោ អញ្ញត្ត គិហិបញ្ញត្តេបិ តត្ថ និសីទិតុំ ន
វដ្តតីតិ ព្យតិវេកតោវិញ្ញាយតិ។

ភូមត្តរណាកេតិ ឯត្ថ “កតេ”តិ សេសោ។ តត្ថាតិ សង្ឃិកេ វា គិហិសន្តកេ
វា គោនកាធិម្ហិ សហធម្មិកេហិ អនាណត្តេហិ គិហិហិ ឯវ ភូមត្តរណោ កតេ។
សយិតុន្តិ ឧបរិ អត្តនោ បច្ចត្តរណំ ទត្វា និបដ្ឋិតុំ វដ្តតិ។ អបិ-សន្តេន

និស័ទិតុម្បី វាតិ សមុទ្ធិនោតិ។ “ភូមត្តរណាកេ”តិ ឥមិនា គិហ៍ហិ ឯវ មញ្ញាទីសុ
សយនតំ អត្ថតេ ឧបរិ អត្ថនោ បច្ចត្តរណំ ទត្វា សយិតុំ វា និស័ទិតុំ វា ន
វដ្តតីតិ ទីបេតិ។

បច្ចុក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា។

កេសដ្ឋក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា

២៦៦៥. គហបតិស្ស ភូមិ, សម្មតិភូមិ, ឧស្សាវនន្តិកាភូមិ, គោនិសាទិភូមិ^១តិ
កប្បិយភូមិយោ ចតស្សោ ហោន្តិ^២តិ វុត្តា ភគវតាតិ យោជនា។

២៦៦៦. កដំ កប្បិយំ កត្តព្ពន្ធ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, ចតស្សោ
កប្បិយភូមិយោ ឧស្សាវនន្តិកំ គោនិសាទិកំ គហបតី សម្មតិ”ន្តិ (មហាវ.
២៩៥) ឯវំ ចតស្សោ ភូមិយោ ឧទ្ធវិទ្វា តាសំ សាមញ្ញលក្ខណំ ទស្សេតុមាហា
“សង្ឃស្សា”តិអាទិ។ សង្ឃស្ស សន្តកំ វាសត្ថាយ កតំ គេហំ វា ភិក្ខុនោ សន្តកំ
វាសត្ថាយ កតំ គេហំ វាតិ យោជនា។ កប្បិយំ កត្តព្ពន្ធ កប្បិយជ្ជានំ កត្តព្ពំ។
សហសេយ្យប្បហោនកន្តិ សព្ពច្ឆន្ទបរិច្ឆន្នាទិលក្ខណេន សហសេយ្យាវហំ។

២៦៦៧. ឥទានិ ចតស្សោបិ ភូមិយោ សរូបតោ ទស្សេតុមាហា
“វេបេត្វា”តិអាទិ។ ភិក្ខុំ វេបេត្វា អញ្ជេហិ កប្បិយភូមិយោ អត្ថាយ ទិន្នំ វា តេសំ
សន្តកំ វា យំ គេហំ, ឥទំ ឯវ គហបតិភូមិ នាមាតិ យោជនា។

២៦៦៨. យា បន កុដិ សង្ឃេន សម្មតា ព្រត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ, សា
សម្មតិកា នាម។ តស្សា សម្មន្ននកាលេ កម្មវាចំ អវត្វា អបលោកនំ វា កាតុំ
វដ្តតេវាតិ យោជនា។

២៦៦៩-៧០. បឋមឥន្ទកាយ វា បឋមចាសាណាស្ស វា បឋមត្ថម្ភស្ស វា អាទិ-
គ្គហាលោក បឋមភិក្ខុចាទស្ស វា បឋមេ បរេសុ មនុស្សសុ ឧត្តិបិទ្វា បឋមន្តេសុ
សមន្តេតា បរិវារេត្វា “កប្បិយកុដិ ករោម, កប្បិយកុដិ ករោមា” តិ
អភិក្ខុណាំ វេទន្តេហិ អាមសិទ្ធា វា សយមេវ ឧត្តិបិទ្វា វា ឥន្ទកា បឋមយ្យ
ចាសាលោក វា ជម្ពូ វា ភិក្ខុចាទោ វា បឋមយ្យ បឋមតព្វោ, អយំ ឧស្សាវនន្តិកា
កុដិតិ យោជនា។

២៦៧១. ឥន្ទកាទិបតិជ្ជានន្តិ បឋមិជ្ជកាទិនំ ភូមិយំ បតិជ្ជានំ។ វេទតន្តិ
“កប្បិយកុដិ ករោម, កប្បិយកុដិ ករោមា” តិ វេទន្តានំ។ សមកាលំ តុ វុដ្ឋតិ តិ
ឯកកាលំ វុដ្ឋតិ, ឥមីនា “សចេ ហិ អនិដ្ឋិតេ វេទនេ ជម្ពូ បតិជ្ជាតិ, អប្បតិដ្ឋិតេ
វា តស្មី វេទនំ និដ្ឋាតិ, អកតា ហោតិ កប្បិយកុដិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥)
អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ សូចិតោ។

២៦៧២. អាហារោ សកលោ អបរិក្ខិតោ វា យេតុយ្យតោ អបរិក្ខិតោ វា តិ
ធុរិយោ វិញ្ញាហិ វិនយជរេហិ “កោនិសាទី” តិ វុច្ឆតិ។ បរេសនិវារណាការេន
បរិជ្ជានំ គុន្នំ និសង្ខាយោគតោ តថា វុច្ឆតិ តិ យោជនា។

២៦៧៣. បយោជនំ ឧស្សេតុមាហា “ឯត្ថ បក្កេត្វា” តិ អាទិ។ អាមិសន្តិ
បុរិមកាលិកទ្វយំ។ “អាមិស” ន្តិ ឥមីនា និរាមិសំ ឥតរកាលិកទ្វយំ
អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថម្បិ បក្កម្បិ កប្បតិ តិ ធិបេតិ។

២៦៧៤-៥. ឥមា កប្បិយកុដិយោ កតា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តិ តិ អាហា
“ឧស្សាវនន្តិកា យា សា” តិ អាទិ។ យា ឧស្សាវនន្តិកា យេសុ ជម្ពូធិសុ អនិដ្ឋិតា,
សា តេសុ ជម្ពូធិសុ អបនិតេសុ តទញ្ញេសុបិ ជម្ពូធិសុ តិ ជ្ជតិ តិ យោជនា។

សព្វេសុ ធម្មាធិសុ អបនីតេសុ សា ជហិតវត្ថុកា សិយាតិ យោជនា។
គោនិសាទិកុដិ បរិក្ខិត្តា វតិអាធិហិ ជហិតវត្ថុកា សិយា។ បរិក្ខិត្តាតិ ច
“អាវាមោ បន ឧបឡបរិក្ខិត្តាបិ ពហុតវំ បរិក្ខិត្តាបិ បរិក្ខិត្តាយេវ នាមា”តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥) កុរុន្តិមហាបច្ឆរិយាធិសុ វុត្តត្តា ន កេវលំ សព្វបរិក្ខិត្តាវ,
ឧបឡបរិក្ខិត្តាបិ យេកុយ្យបរិក្ខិត្តាបិ គហេតញ្ចា។

សេសាតិ គហបតិសម្មតិកុដិយោ។ ធនននាសតោ ជហិតវត្ថុកា សិយុន្តិ
យោជនា។ ធនននាសតោតិ ឯត្ថ “គោចានសិមត្តំ វេបេត្វា”តិ សេសោ។ សច
គោចានសីនំ ឧបរិ ឯកម្មិ បក្ខចាសមណ្ឌលំ អត្ថិ, រក្ខតិ។ យត្រ បនិមា
ចតស្សោបិ កប្បិយភូមិយោ នត្ថិ, តត្ថ កី កាតត្ថំ? អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា
តស្ស សន្តកំ កត្វា បរិភូញ្ចតត្ថំ។

២៦៧៦. ភិក្ខុំ វេបេត្វា អញ្ជោសំ ហត្ថតោ បដិគ្គហោ ច តេសំ សន្និធិ ច តេសំ
អន្តោវុត្តញ្ច ភិក្ខុស្ស វដ្តតីតិ យោជនា។

២៦៧៧. ភិក្ខុស្ស សន្តកំ សង្ឃិកម្មិ វា អកប្បិយភូមិយំ
សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហោ អន្តោវុត្តញ្ច អន្តោបក្កញ្ច ភិក្ខុស្ស ន វដ្តតិ។
ភិក្ខុនិយា សន្តកំ សង្ឃិកម្មិ វា អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ
គេហោ អន្តោវុត្តញ្ច អន្តោបក្កញ្ច ភិក្ខុនិយា ន វដ្តតីតិ ឯវំ ឧភិវុទ្ធិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ ន
វដ្តតីតិ យោជនា។

២៦៧៨. អកប្បកុដិយាតិ អកប្បិយកុដិយា, “អកប្បិយភូមិយំ
សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហោ”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តាយ អកប្បិយភូមិយាតិ
អត្តោ។ អាទិ-សន្នេន នវនីតតេលមធុដាលីតានំ គហាលំ។

២៦៧៩. តេហោវ អន្តោវុត្តហិ សប្បិអាធិហិ សត្តាហកាលិកេហិ សហ
ភិក្ខុនា បក្កំ តំ យាវជីវិកំ និរាមិសំ សត្តាហំ បរិភុញ្ញតុំ វដ្តតេវាតិ យោជនា។

២៦៨០. បក្កំ សាមបក្កំ តំ យាវជីវិកំ សចេ អាមិសសំសជ្ជំ បរិភុញ្ញតិ,
អន្តោវុត្តហា ភុញ្ញតិ, កិញ្ចា ភិយ្យោ សាមបក្កហា ភុញ្ញតីតិ យោជនា។
យាវជីវិកស្ស អាមិសសំសជ្ជស្ស អាមិសគតិកត្តា “អន្តោវុត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

២៦៨២. ឧទកំ ន ហោតិ កាលិកំ ចត្វសុ កាលិកេសុ អសង្កហិតត្តា។

២៦៨៣. តិកាលិកា យាវកាលិកា យាមកាលិកា សត្តាហកាលិកាតិ
តយោ កាលិកា បដិគ្គហវសេនេវ អត្តនោ អត្តនោ កាលំ អតិក្កមិទ្ធា ភុត្តា
នោសករា ហោន្តិ, តតិយំ សត្តាហាតិក្កមេ និស្សគ្គិយចាចិត្តិយវុត្តា
អភុត្តម្បិ នោសករន្តិ យោជនា។

“ភុត្តា នោសករា”តិ ឥមិនា បុរិមកាលិកទ្វយំ បដិគ្គហេត្វា
កាលាតិក្កមនមត្តេន អាបត្តិយា ការណំ ន ហោតិ, ភុត្តមេវ ហោតិ។
សត្តាហកាលិកំ កាលាតិក្កមេន អបរិភុត្តម្បិ អាបត្តិយា ការណំ ហោតីតិ
ធិបេតិ។ តេសុ សត្តាហកាលិកេយេវ វិសេសំ ឧស្សេតុមាហា “អភុត្ត
តតិយម្បិ ចា”តិ។ ច-សន្នោ តុ-សន្នតេ។ យាវជីវិកំ បន បដិគ្គហេត្វា យាវជីវិ
បរិភុញ្ញាយមាណំ ឥតរកាលិកសំសគ្គំ វិនា នោសករំ ន ហោតីតិ ន គហិតំ។

២៦៨៤. អម្ពាធយោ សន្នា រុក្ខានំ នាមភូតា តំតំជលេបិ វត្តមាណា ឥធ
ឧបចារវសេន តន្ត្រេ ចានកេ វុត្តា, តេនេវាហា “ចានកំ មត”ន្តិ។ ចោចំ
អដ្ឋិកកកលិចានំ។ មោចំ ឥតរកកលិចានំ។ មធ្ចតិ មុទ្ធិកកលានំ រសំ។
មុទ្ធិកាតិ សីតោធកេ មុទ្ធិតានំ មុទ្ធិកកលានំ ចានំ។ “សាលូកចានន្តិ
វត្តប្បលនីលុប្បលានីនំ សាលូកេ មុទ្ធិតា កតចាន”ន្តិ ចាឡិយំ, អដ្ឋកថាយ

(មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) ច សាលុក-សទ្ធស្ស ទីយវសេន សំយោគទស្សនតោ
“សាលុ ដារុសកញ្ចា”តិ គាថាពន្ធវសេន វស្សោ កតោ។

សាលុកំ កុមុទុប្បលានំ ជលរសំ។ ឧទ្ធសិក្ខាវណ្ណនាយំ បន “សាលុកចានំ
នាម វត្ថុប្បលនីលុប្បលាទីនំ កិញ្ញកូរេណាហិ កតចាន”ន្តិ វុត្ថំ។
“ដារុសក”ន្តិអាទិសុ ឯកោ វុត្ថោ”តិ គណ្ឌិបទេ វុត្ថំ។ តស្ស ជលរសោ ដារុសកំ
នាម។ ឯតេសំ អដ្ឋន្នំ ជលានំ រសោ ឧទកសម្ពិទ្ធោ វដ្ឋតិ, សីតុទកេ មទ្ធិតោ
បសន្នោ និក្ខសដោវ វដ្ឋតិ, ឧទកេន បន អសម្ពិទ្ធោ រសោ យាវកាលិកោ។

២៦៨៥. ជលន្តិ អម្ពាទិជលំ។ សវត្ថុកបដិគ្គហោតិ ចានវត្ថុកានំ ជលានំ
បដិគ្គហោ។ វសតិ ឯត្ថ ចានន្តិ វត្ថុ, ជលំ, វត្ថុនា សហ វដ្ឋតិ តិ សវត្ថុកំ, ចានំ,
សវត្ថុកស្ស បដិគ្គហោ សវត្ថុកបដិគ្គហោ។ សវត្ថុកស្ស បដិគ្គហំ នាម
វត្ថុបដិគ្គហណាមេវាតិ កត្វា វុត្ថំ “ចានវត្ថុកានំ ជលានំ បដិគ្គហោ”តិ។

២៦៨៦. “សុកោដ្ឋេត្វា”តិ វុច្ចមានត្វា “អម្ពបក្ក”ន្តិ អាមកមេវ អម្ពជលំ
វុច្ចតិ។ ឧទកេតិ សីតោទកេ។ បរិស្សវំ បរិស្សវិតំ។ កត្វាតិ មធុអាទិហិ
អភិសន្ធិវត្វា។ យថាហ - “តទហុបដិគ្គហិតេហិ មធុសក្ករកប្បរាទីហិ
យោដេត្វា កាតព្វ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០)។ ចាតុំ វដ្ឋតិ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ “ឯវំ
កតំ បុរេភត្តមេវ កប្បតិ, អនុបសម្បន្នេហិ កតំ លភិត្វា បន បុរេភត្តំ
បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគេនាបិ វដ្ឋតិ, បច្ឆាភត្តំ
និរាមិសបរិភោគេន យាវ អរុណុក្កមនា វដ្ឋតិយេវ។ ឯស នយោ
សព្វចានេសូ”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថោ។

២៦៨៧. សេសចានកេសុបីតិ ជម្ពុចានកាទិសុបី។

២៦៨៨. ឧប្បរសោ អន្តោគធន្តា ឥធម៌ វុត្តោ, ន បន យាមកាលិកត្តា, សោ បន សត្តាហកាលិកោយេវ។

២៦៨៩. មធុកស្ស រសន្តិ មធុកបុប្ផស្ស រសំ។ ឯត្ថ មធុកបុប្ផរសោ អគ្គិចាកោ វា ហោតុ អាទិច្ចចាកោ វា, បច្ឆាភត្តំ ន វដ្តតិ។ បុរេភត្តម្យី យំ ចានំ គហេត្វា មជ្ឈំ ករោន្តិ, សោ អាទិតោ បដ្ឋាយ ន វដ្តតិ។ មធុកបុប្ផំ បន អល្លំ វា សុក្ខំ វា ភដ្ឋិតំ វា តេន កតជាណិកំ វា យតោ បដ្ឋាយ មជ្ឈំ ន ករោន្តិ, តំ សត្តំ បុរេភត្តំ វដ្តតិ។

បក្កទាករសន្តិ បក្កស្ស យាវកាលិកស្ស រសំ។ សញ្ញោ បត្តរសោ យាមកាលិកោ វុត្តាតិ យោជនា។ អដ្ឋកថាយំ “យាវកាលិកបត្តានញ្ញិ បុរេភត្តិយេវ រសោ កប្បតិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) ឥមមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៦៩០. សានុលោមានំ សត្តន្ធិ ធម្មានំ ជលជំ រសំ វេបេត្វា សញ្ញោ ជលដោ រសោវិកាលេ យាមសញ្ញិតេ អនុលោមតោ បរិភុញ្ញិតុំ អនុញ្ញាតោតិ យោជនា។

២៦៩១. យាវកាលិកបត្តានំ សីតុនកេ មទ្គិត្វា កតោ រសោបិ អបក្កោ, អាទិច្ចចាកោបិ វិកាលេ បន វដ្តតិ យោជនា។

២៦៩២-៣. សត្តធម្មានុលោមានិ សរូបតោ ទស្សេតុមាហា “តាលញ្ញនាឡិកេរញ្ញា”តិអាទិ។ អបរណ្ណំ មុត្តាទិ។ “សត្តធម្មានុលោមិក”ន្តិ ឥមីនា ឯតេសំ រសោ យាវកាលិកោ យាមកាលសម្ពាតេ វិកាលេ បរិភុញ្ញិតុំ ន វដ្តតិ ទស្សេតិ។

២៦៩៥. ឯវមាធិនំ ខុទ្ទកានំ ជលានំ វសោ បន អដ្ឋបាធានុលោមត្តា
អនុលោមិកេ យាមកាលិកានុលោមិកេ និទ្ទិដ្ឋោ កថិតោតិ យោជនា។

២៦៩៦. ឥធិ ឥមស្មី លោកេ សានុលោមស្ស ធម្មាស្ស ជលជំ វសំ វេបេត្វា
អយាមកាលិកោ អញ្ញោ ជលវសោ នត្ថិតិ យោជនា, សញ្ញោ
យាមកាលិកោយេវាតិ ធិបេតិ។

កេសជ្ជក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា។

កថិនក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា

២៦៩៧. វុត្តវស្សានំ បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ធា យាវ មហាបវារណា, តាវ
វត្ថិច្ឆេទំ អកត្វា វុត្តវស្សានំ ភិក្ខុនំ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ
អតិរេកានំ វា ភិក្ខុនំ បញ្ចន្នំ អាធិសំសានំ វក្ខមាធានំ អនាមន្តបារាធិនំ បញ្ចន្នំ
អាធិសំសានំ បដិលាភការណា មុនិបុន្តវោ សញ្ញេសំ អការិកាធិមុនីនំ
សកលគុណគណេហិ ឧត្តមោ ភគវា កថិនត្ថាវ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
វស្សុវុត្តានំ ភិក្ខុនំ កថិនំ អត្ថវិតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣០៦) អត្រិ កថេសីតិ យោជនា។

ឯត្ថាយំ វិនិច្ឆយោ - “កថិនត្ថាវ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តិតិ? គណានវសេន
តាវ បច្ឆិមកោជិយា បញ្ចា ជនា លភន្តិ, ឧទ្ធិ សតសហស្សម្បិ, បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន
លភន្តិ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) ឥទំ អដ្ឋកថាយ អត្ថាវ កស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃស្ស
កថិនទុស្សនានកម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “វុត្តវស្សវសេន បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ធា
បឋមបវារណាយ បវារិតា លភន្តិ, ធិន្នវស្ស វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា វា ន
លភន្តិ។ អញ្ញាស្មី វិហារេ វុត្តវស្សបិ ន លភន្តិតិ មហាបច្ឆរិយំ វុត្ត”ន្តិ (មហាវ.
អដ្ឋ. ៣០៦) ឥទំ អដ្ឋកថាយ អាធិសំសលាភំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន កម្មំ។

ឥទានិ តទុកយំ វិភជិត្វា ទស្សេតិ -

“បុរិមិកាយ ឧបគតានំ បន សព្ពេ គណបូរកា ហោន្តិ, អាទិសំសំ ន
លភន្តិ, អាទិសំសោ ឥតវេសំយេវ ហោតិ។ សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា
ចត្តារោ វា ហោន្តិ, តយោ វា ទ្វេ វា ឯកោ វា, ឥតវេ គណបូរកេ កត្វា
កថិនំ អត្តវិតត្ថំ។ អថ ចត្តារោ ភិក្ខុ ឧបគតា, ឯកោ បរិបុណ្ណាវស្សោ
សាមណោរោ, សោ ចេ បដ្ឋិមិកាយ ឧបសម្បជ្ជតិ, គណបូរកោ ចេវ
ហោតិ, អាទិសំសញ្ញា លភតិ។ តយោ ភិក្ខុ ទ្វេ សាមណោរោ, ទ្វេ ភិក្ខុ តយោ
សាមណោរោ, ឯកោ ភិក្ខុ ចត្តារោ សាមណោរោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា កថិនត្តារកុសលា ន ហោន្តិ, អត្តារកុសលា
ខន្ធកកាណាកត្តោ បរិយេសិត្វា អានេតញ្ញា, កម្មវាចំ សាវេត្វា កថិនំ
អត្តរាបេត្វា ទានញ្ញា ភុណ្ណិត្វា គមិស្សន្តិ, អាទិសំសោ បន ឥតវេសំយេវ
ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦)។

កថិនំ កេន ទិន្នំ វជ្ជតីតិ? យេន កេនចិ ទេវេន វា មនុស្សេន វា បញ្ចន្នំ វា
សហធម្មិកានំ អញ្ញាតវេន ទិន្នំ វជ្ជតិ។ កថិនទាយ កស្ស វត្ថំ អត្ថិ, សចេ សោ តំ
អជាធនោ បុច្ឆតិ “ភន្តេ, កថំ កថិនំ ទាតញ្ញ”ន្តិ, តស្ស ឯវំ អាចិត្តិតត្ថំ “តិណ្ណំ
ចីវរានំ អញ្ញាតវប្បហោនកំ សុរិយុគ្គមនសមយេ វត្ថំ ‘កថិនចីវរំ ទេមា’តិ ទាតុំ
វជ្ជតិ, តស្ស បរិកម្មត្ថំ ឯត្ថកា ធាម សូចិយោ, ឯត្ថកំ សុត្ថំ, ឯត្ថកំ វជនំ,
បរិកម្មំ ករោន្តានំ ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ យាគុភត្តញ្ញា ទាតុំ វជ្ជតី”តិ។

កថិនត្តារកេនាបិ ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នំ កថិនំ អត្តរន្តេន វត្ថំ ជាតិតត្ថំ។
តន្តវាយគេហតោ ហិ អាកតសន្តានេនេវ ខលិមក្ខិតសាដកោបិ ន វជ្ជតិ,
មលីនសាដកោបិ ន វជ្ជតិ, តស្មា កថិនត្តារសាដកំ លភិត្វា សុទ្ធិ ធាវិត្វា
សូចិអាទិនិ ចីវរកម្មបករណានិ សន្នេត្វា ពហូហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ តទហេវ

សិព្វីត្វានិដ្ឋិតសូចិកម្មំ រជិត្វា កប្បតិទ្ធំ ទត្វា កថិនំ អត្ថវិតត្ថំ។ សចេ តស្មី
អនត្ថតេយេវ អញ្ញោ កថិនសាជកំ អត្ថវិតត្ថកំ អាហរតិ, អញ្ញានិ ច ពហូនិ
កថិនានិសំសវត្ថានិ ទេតិ, យោ អានិសំសំ ពហុំ ទេតិ, តស្ស សន្តកេនេវ
អត្ថវិតត្ថំ។ ឥតរោ យថា តថា ឌីវទិត្វា សញ្ញាបេតព្ពោ។

កថិនំ បន កេន អត្ថវិតត្ថំ? យស្ស សង្ឃោ កថិនដីវំ ទេតិ។ សង្ឃេន បន
កស្ស ធាតត្ថំ? យោ ជិណ្ឌាដីវរោ ហោតិ។ សចេ ពហូ ជិណ្ឌាដីវរោ ហោន្តិ, វុឡ្យស្ស
ធាតត្ថំ។ វុឡ្យសុបិ យោ មហាបរិវារោ តទហោវ ដីវំ កត្វា អត្ថវិតត្ថំ សក្កោតិ,
តស្ស ធាតត្ថំ។ សចេ វុឡ្យោ ន សក្កោតិ, នវកតរោ សក្កោតិ, តស្ស ធាតត្ថំ។
អបិ ច សង្ឃេន មហាថេរស្ស សង្កហំ កាតុំ វដ្តតិ, តស្មា “តុម្ពេ, ភន្តេ, គណ្ហាថ,
មយំ កត្វា ទស្សមា”តិ វត្តត្ថំ។

តីសុ ដីវរេសុ យំ ជិណ្ឌំ ហោតិ, តទត្ថាយ ធាតត្ថំ។ បកតិយា ធុបដ្ឋដីវស្ស
ធុបដ្ឋត្ថាយេវ ធាតត្ថំ។ សចេបិស្ស ឯកបដ្ឋដីវំ យនំ ហោតិ, កថិនសាជកោ ច
បេលរោ, សារុប្បត្ថាយ ធុបដ្ឋប្បហោនកមេវ ធាតត្ថំ។ “អហំ អលភន្តោ
ឯកបដ្ឋំ ចារុចាមី”តិ វទន្តស្សបិ ធុបដ្ឋំ ធាតុំ វដ្តតិ។ យោ បន លោភបកតិកោ
ហោតិ, តស្ស ន ធាតត្ថំ។ តេនាបិ កថិនំ អត្ថវិតត្វា “បច្ឆាវិសិព្វីត្វា ទ្វេ ដីវរានិ
ករិស្សមី”តិ ន កហោតត្ថំ។

យស្ស បន ទិយ្យតិ, តស្ស -

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, យទិ
សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ
ទទេយ្យ កថិនំ អត្ថវិតត្ថំ, ឯសា ញត្ថិ។

“សុណាតុ មេ, កន្លែ សង្ឃ្គា, ឥន្ទំ សង្ឃ្គស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, សង្ឃ្គា
ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ កថិនំ អត្ថវិគុំ,
យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥមស្ស កថិនទុស្សស្ស ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ
ធានំ កថិនំ អត្ថវិគុំ, សោ តុណ្ហាស្ស, យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។

“ទិន្នំ ឥន្ទំ សង្ឃ្គន កថិនទុស្សំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ កថិនំ អត្ថវិគុំ,
ខមតិ សង្ឃ្គស្ស, តស្មា តុណ្ហា, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ៣០៧) -

ឯវំ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ ធាតព្ពន្ធិ ឯវំ ទិន្នំ។

២៦៩៨-៩. ន ឧល្លិទិតមត្តាទិ-ចតុរិសតិវន្តិតន្តិ ចាឡិយំ អាគតេហិ “ន
ឧល្លិទិតមត្តេន អត្ថតំ ហោតិ កថិន”ន្តិ (មហាវ. ៣០៨) ឧល្លិទិតមត្តាទិហិ
ចតុរិសតិយា អាគារេហិ វន្តិតំ។ ចីវរន្តិ “អហតេន អត្ថតំ ហោតិ កថិន”ន្តិ
(មហាវ. ៣០៩) ចាឡិយំ អាគតានំ សោឡសន្នំ អាគារានំ អញ្ញាតវេន យុត្តំ
កតបរិយោសិតំ ទិន្នំ កប្បពិន្នំ តិណ្ហំ ចីវរានំ អញ្ញាតវិវរំ។ តេ បន ចតុរិសតិ
អាគារា, សោឡសាការា ច ចាឡិតោ (មហាវ. ៣០៨), អដ្ឋកថាតោ (មហាវ.
អដ្ឋ. ៣០៨) ច គហេតព្ពា។ គន្ថការវបរិហារត្ថមិធ ន វុត្តា។

ភិក្ខុនា វត្តមាទេ អដ្ឋជម្មេ ជានន្តេន អត្ថរកេន អាទាយ គហេត្វា
បុរាណកំ អត្តនា បរិភុញ្ញាយមាទំ អត្ថវិតព្ពចីវរេន ឯកនាមកំ បុរាណចីវរំ
ឧទ្ទិវត្វា បច្ចុទ្ទិវត្វា នវំ អត្ថវិតព្ពំ ចីវរំ អធិដ្ឋហិត្វា បុរាណបច្ចុទ្ទជចីវរស្ស
នាមេន អធិដ្ឋហិត្វាវ តំ អន្តរវាសកំ ចេ, “ឥមិនា អន្តរវាសកេន កថិនំ
អត្ថរាមិ”ឥតិ វចសា វត្តព្ពន្ធិ យោជនា។ សចេ ឧត្តរាសង្កោ ហោតិ, “ឥមិនា
ឧត្តរាសង្កេន កថិនំ អត្ថរាមិ”, សចេ សង្ឃាជិ ហោតិ, “ឥមាយ សង្ឃាជិយា កថិនំ
អត្ថរាមិ”តិ វត្តព្ពំ។

២៧០០-១. ឥឡូវ ភិក្ខុត្ថំ វុត្ថុ កមិនំ អត្ថតំ ហោតីតិ យោជនា។ តេន បន
ភិក្ខុនា នវកេន កមិនីវំ អាទាយ សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម “អត្ថតំ, ភន្តេ, សង្ឃស្ស
កមិនំ, ធម្មិកោ កមិនត្ថារោ, អនុមោទថ” ឥតិ វុត្ថព្ពន្តិ យោជនា។

២៧០២. អនុមោទកេសុ ច បេវេហិ “អត្ថតំ, អាវុសោ, សង្ឃស្ស កមិនំ,
ធម្មិកោ កមិនត្ថារោ, អនុមោទាមា” ឥតិ វុត្ថព្ពំ, នវេន បន “អត្ថតំ, ភន្តេ, សង្ឃស្ស
កមិនំ, ធម្មិកោ កមិនត្ថារោ, អនុមោទាមី” ឥតិ ឥតិ បុន ឡើយ កថេយ្យាតិ
យោជនា។ គាថាយ បន អនុមោទនថាប្បស្ស អត្ថទស្សនមុខេន “សុអត្ថតំ
តយា ភន្តេ” ឥតិ វុត្ថំ, ន ថាប្បក្កមទស្សនវសេនាតិ វេទិតព្ពំ។

អត្តារកេសុ ច អនុមោទកេសុ ច នវេហិ វុឡានំ វចនក្កមោ វុត្ថោ, វុឡេហិ
នវានំ វចនក្កមោ បន តទនុសារេន យថាវហំ យោជនា វុត្ថព្ពោតិ គាថាសុ ន
វុត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។ អត្តារកេន បេវេន វា នវេន វា គណបុគ្គលានំ វចនក្កមោ ច
គណបុគ្គលេហិ អត្តារកស្ស វចនក្កមោ ច វុត្ថនយេន យថាវហំ យោជនា
សក្កាតិ ន វុត្ថោ។

ឯវំ អត្ថតេ បន កមិនេ សចេ កមិនីវំ វេន សទ្ធិ អាភតំ អាធិសំសំ ទាយកា
“យេន អម្ពាភំ កមិនំ គហិតំ, តស្សេវ ច ទេមា” ឥតិ ទេន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ អនិស្សរោ។
អថ អវិចារេត្វាវ ទត្វា គច្ឆន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ ឥស្សរោ។ តស្មា សចេ
កមិនត្តារកស្ស សេសថីវរាធិបិ ទុព្ពលានិ ហោន្តិ, សង្ឃេន អបលោកេត្វា
តេសម្បិ អត្ថាយ វត្ថានិ ធាតព្ពានិ, កម្មវាចាយ បន ឯកាយេវ វដ្តតិ។
អវសេសេ កមិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សវាសិកវិតិកាយ ធាតព្ពានិ,
វិតិកាយ អភាវេ បេរាសនតោ បដ្ឋាយ ធាតព្ពានិ, គរុភណ្ឌំ ន ភាជេតព្ពំ។
សចេ បន ឯកសីមាយ ពហូ វិហារា ហោន្តិ, សព្ពេ ភិក្ខុ សន្និទាតេត្វា ឯកត្ថ
កមិនំ អត្ថវិតព្ពំ, វិសុំ វិសុំ អត្ថវិតុំ ន វដ្តតិ។

២៧០៣. “កបិនស្ស ច កី មូល”ន្តិអាធិនិ សយមេវ វិវិស្សតិ។

២៧០៦. អដ្ឋធម្មទ្កេសកាថាយ បុព្វកិច្ចំ បុព្វវចនេនេវ ឧត្តរបទលោបេន
វុត្តំ។ តេនេវ វក្ខតិ “បុព្វកិច្ចន្តិវុច្ឆតិ”តិ។ “បច្ចុទ្ទារ”ឥតិ វត្ថុព្រ “បច្ចុទ្ទារ”ឥតិ
កាថាពន្លូវសេន រស្សោ។ តេនេវ វក្ខតិ “បច្ចុទ្ទារោ”តិ។ អធិដ្ឋបាធំ អធិដ្ឋានំ។
បច្ចុទ្ទារោ ច អធិដ្ឋានញា បច្ចុទ្ទារាធិដ្ឋានា។ ឥតវិវតយោគេន ទ្វន្ធសមាសោ។
អត្ថារោតិ ឯត្ថ “កបិនត្ថារោ”តិ បករណតោ លព្ពតិ។

“មាតិកា”តិ ឥមិនា “អដ្ឋ កបិនុញ្ញាមាតិកា”តិ បករណតោ វិញ្ញាយតិ។
យថាហ - “អដ្ឋិមា, ភិក្ខុវេ, មាតិកា កបិនស្ស ឧញ្ញារាយា”តិ (មហាវ. ៣០០)។
មាតិកាតិ មាតរោ ជនេត្តិយោ, កបិនុញ្ញាវំ ឯតា អដ្ឋ ជនេត្តិ អត្ថោ។ ឧទ្ធារោតិ
កបិនស្ស ឧទ្ធារោ។ អានិសំសាតិ ឯត្ថ “កបិនស្ស”តិ បករណតោ លព្ពតិ។
កបិនស្ស អានិសំសាតិ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មាតិ យោជនា។ យថាហ “អត្ថតកបិនានំ
វោ, ភិក្ខុវេ, បញ្ច កប្បិស្សន្តិ”តិអាធិ (មហាវ. ៣០៦)។ “អានិសំសេនា”តិបិ
ចាហោ។ អានិសំសេន សហ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មាតិ យោជនា។

២៧០៧. “ន ឧល្លិធិតមត្តាធិ-ចតុរិសតិវន្តិត”ន្តិអាធិនា កបិនំ អត្ថវត្ថុ
កតបរិយោសិតំ ចីវរំ ចេ លទ្ធិ, តត្ថ បដិបជ្ជនវិធី ទស្សត្វា សចេ
អកតសិព្ពនាធិកម្មំ វត្ថុមេវ លទ្ធិ, តត្ថ បដិបជ្ជនវិធី បុព្វកិច្ចវសេន
ទស្សតុមាហា “ឆោវន”ន្តិអាធិ។ តត្ថ ឆោវនន្តិ កបិនុស្សស្ស
សេតការករណំ។ វិចារោតិ “បញ្ចកំ វា សត្តកំ វា នវកំ វា ឯកាទសកំ វា
ហោត្វ”តិ វិចារណំ។ ឆេននន្តិ យថាវិចារិតស្ស វត្ថុស្ស ឆេននំ។ ពន្ធនន្តិ
មោយសុត្តកាវេបនំ។ សិព្ពនន្តិ សព្ពសូចិកម្មំ។ រជនន្តិ រជនកម្មំ។ កប្បន្តិ
កប្បពិន្ទនានំ។ “បុព្វកិច្ច”ន្តិវុច្ឆតិ ឥទំ សព្ពំ កបិនត្ថារស្ស បឋមមេវ កត្តព្ពត្តា។

២៧០៨. អន្តរាសកោតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្តោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ សង្ឃដិ,
ឧត្តរាសន្តោ, អថា អន្តរាសកោតិ ឯសមេវ តុ បច្ចុដ្ឋារោបិ អធិដ្ឋានម្យ
អត្តារោបិ វុត្តោតិ យោជនា។

២៧០៩. អដ្ឋមាតិកា (មហាវ. ៣១០-៣១១; បរិ. ៤១៥; មហាវ. អដ្ឋ. ៣១០-
៣១១) ធស្សតុមាហា “បក្កមនញ្ញា” តិអាទិ។ បក្កមនំ អន្តោ ឯតស្សតិ
បក្កមនន្តិកាតិ វុត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន “បក្កមន” ន្តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។
អដ្ឋមាតិ ឯត្ថ “មាតិកា” តិ បករណាតោ លព្ពតិ។ ឥមា អដ្ឋ មាតិកាតិ
យោជនា។

២៧១០. ឧទ្ទេសានុក្កមេន និទ្ទិសិតុមាហា “កតចីវរមាណាយា” តិអាទិ។
“កតចីវរមាណាយា” តិ ឥមិនា ចីវរបលិពោធិបច្ឆេនោ ធស្សិតោ។ “អាវាសេ
និរបេក្ខកោ” តិ ឥមិនា ទុតិយោ អាវាសបលិពោធិបច្ឆេនោ ធស្សិតោ។ ឯត្ថ
សព្ពវាក្យេសុ “អត្ថតកថិនោ យោ ភិក្ខុ សចេ បក្កមតី” តិ សេសោ។
អតិក្កន្តាយ សីមាយាតិ វិហារសីមាយ អតិក្កន្តាយ។ ហោតិ បក្កមនន្តិកាតិ
ឯត្ថ “តស្ស ភិក្ខុនោ” តិ សេសោ, តស្ស ភិក្ខុនោ បក្កមនន្តិកា នាម មាតិកា
ហោតីតិ អត្តោ។

២៧១១-២. អាទិសំសំ នាម វុត្តវស្សេន លទ្ធិ អកតសូចិកម្មវត្ថុ។ តេនេវ
វុត្ថតិ “ករោតី” តិអាទិ។ “វិហារេ អនបេក្ខកោ” តិ ឥមិនា ឯត្ថ បឋមំ
អាវាសបលិពោធិបច្ឆេនោ ធស្សិតោ។ សុខវិហារណំ បយោជនមស្សតិ
សុខវិហារិកោ, វិហារោតិ។ តត្ថ តស្មី វិហារេ វិហារន្តោវ តំ ចីវរំ យទិ ករោតិ,
តស្មី ចីវរេ និដ្ឋិតេ និដ្ឋានន្តា និដ្ឋានន្តិកាតិ វុច្ឆតីតិ យោជនា។ “និដ្ឋិតេចីវរេ” តិ
ឥមិនា ចីវរបលិពោធិបច្ឆេនោ ធស្សិតោ។

២៧០៣. តមស្សមន្តិ តំ វុត្តវស្សវាសំ។ ធុរនិក្ខេបេតិ

ឧភយធុរនិក្ខេបវសេន ចិត្តប្បវត្តក្ខណោ។ សន្និដ្ឋានំ នាម ធុរនិក្ខេបោ។ ឯត្ថ
បលិពោធទ្វយស្ស ឯកក្ខណោយេវ ឧបច្ឆេទោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តោ
“សន្និដ្ឋានន្តិកេ ទ្វេបិ បលិពោធា ‘នេវិមំ ចីវរំ កាវេស្សំ, ន បច្ឆេស្ស’ន្តិ
ចិន្តិតមត្តេយេវ ឯកតោ ធិដ្ឋន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០)។

២៧០៤. កថិនច្ឆាទនន្តិ កថិនានិសំសំ ចីវរវត្ថុ។ ន បច្ឆេស្សន្តិ ន

បច្ឆាគមិស្សមិ។ ករោន្តស្សេវាតិ ឯត្ថ “ចីវរ”ន្តិ បករណតោ លព្ពតិ។
“កថិនច្ឆាទន”ន្តិ ឥទំ វា សម្ពន្ធនីយំ។ ករោន្តស្សាតិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ នដ្ឋន្តិ
ចោរេហិ បាជន្តា វា ឧបចិកាធិហិ ខាធិតត្តា វា នដ្ឋំ។ ទឡំ វាតិ អគ្គិនា ទឡំ វា។
នាសនន្តិកាតិ ឯវំ ចីវរស្ស នាសនន្តេ លព្ពមាណា អយំ មាតិកា នាសនន្តិកា
នាមាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ “ន បច្ឆេស្ស”ន្តិ ឥមិនា បឋមំ អាវាសបលិពោធិបច្ឆេទោ
ទស្សិតោ។ “ករោន្តស្សេវា”តិ ឥមិនា ទុតិយំ ចីវរបលិពោធិបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។

២៧០៥. លទ្ធានិសំសោតិ លទ្ធកថិនានិសំសំ ចីវរោ។ អានិសំសេ ចីវរេ

សាបេក្ខោ អបេក្ខវា ពហិសីមគតោ វស្សុវុត្តសីមាយ ពហិសីមគតោ តំ ចីវរំ
ករោតិ, សោ កតចីវរោ អន្តរុញ្ញរំ អន្តរា ឧញ្ញរំ សុណាតិ ចេ, សវនន្តិកា នាម
ហោតីតិ យោជនា។ “ពហិសីមគតោ”តិ អានិសំ ទុតិយបលិពោធិបច្ឆេទោ
ទស្សិតោ។ ឯត្ថ “កតចីវរោ”តិ វុត្តត្តា ចីវរបលិពោធិបច្ឆេទោ បឋមំ ហោតិ,
ឥតរោ បន “សហ សវនេន អាវាសបលិពោធា ធិដ្ឋន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០)
អដ្ឋកថាយ វុត្តត្តា បច្ឆា ហោតិ។

២៧០៦-៧. ចីវរាសាយ វស្សុវុត្តោ អាវាសតោ បក្កតោ “តុយ្ហំ ចីវរំ

ទស្សមី”តិ កេនចិ វុត្តោ ពហិសីមគតោ បន សវតិ, បុន “តវ ចីវរំ ធាតុំ ន
សក្កាមី”តិ វុត្តោ អាសាយ ធិន្ទមត្តាយ ចីវរេ បច្ឆាសាយ ឧបច្ឆិន្ទមត្តាយ

អាសាវត្ថេនិកា នាម មាតិកាតិ មតា ញាតាតិ យោជនា។ អាសាវត្ថេនិកេ
កថិនុញ្ញាវេ អាវាសបលិពោធា បឋមំ ជិដ្ឋតិ, ចីវរាសាយ ឧបច្ឆិដ្ឋាយ
ចីវរបលិពោធា ជិដ្ឋតិ។

២៧១៨-២០. យោវស្សុវុត្ថវិហារម្ហា អញ្ញវិហារំ គតោ ហោតិ, សោ អាគច្ឆំ
អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កថិនុញ្ញាវំ អតិក្កមេយ្យ, តស្ស សោ កថិនុញ្ញាវេ
សីមាតិក្កន្តិកោ មតោតិ យោជនា។ តត្ថ សីមាតិក្កន្តិកេ កថិនុញ្ញាវេ
ចីវរបលិពោធា បឋមំ ជិដ្ឋតិ, តស្ស ពហិសីមេ អាវាសបលិពោធា ជិដ្ឋតិ។

ឯត្ថ ច “សីមាតិក្កន្តិកោ នាម ចីវរកាលសីមាតិក្កន្តិកោ”តិ កេនចិ វុត្ថំ។
“ពហិសីមាយំ ចីវរកាលសមយស្ស អតិក្កន្តត្ថា សីមាតិក្កន្តិកោ”តិ (សាវត្ថ.
ដ. មហាវ. ៣១១) សាវត្ថជីបនិយំ វុត្ថំ។ “អាគច្ឆំ អន្តរាមគ្គេ,
តនុញ្ញាវមតិក្កមេ”តិ វុត្ថត្ថា បន សង្ឃេន ករិយមាណំ អន្តរញ្ញាវំ អាគច្ឆន្តោ
វិហារសីមំ អសម្បត្តេយេវ កថិនុញ្ញាវស្ស ជាតត្ថា តំ ន សម្ពុណោយ្យ, តស្សេវំ
សីមមតិក្កន្តស្សេវ សតោ បុន អាគច្ឆតោ អន្តរាមគ្គេ ជាតោ កថិនុញ្ញាវេ
សីមាតិក្កន្តិកោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

កថិនានិសំសចីវំ អាធាយ សចេ អាវាសេ សាបេក្ខោវ គតោ ហោតិ, បុន
អាគច្ឆា កថិនុញ្ញាវំ កថិនស្ស អន្តរញ្ញាវមេវ សម្ពុណាតិ ចេ យទិ ចាបុណោយ្យ,
តស្ស សោ កថិនុញ្ញាវេ ហោតិ, សោ “សហុញ្ញាវេ”តិ វុច្ឆតីតិ យោជនា។
សហុញ្ញាវេ ទ្វេ បលិពោធា អបុព្វំ អចរិមំ ជិដ្ឋន្តិ។

២៧២១. “សីមាតិក្កន្តិកេនា”តិ វុត្ថព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន “សីមតោ”តិ វុត្ថំ។
បក្កមនញ្ចា និដ្ឋានញ្ចា សន្និដ្ឋានញ្ចា សីមតោ សីមាតិក្កន្តិកេន សហា សីមេ

ចត្តារោ កថិនុញ្ញាវា បុគ្គលាធិនា បុគ្គលាយត្តា សហុញ្ញាវសម្ព័ន្ធាតោ អន្តរុញ្ញាវោ
សង្ឃាធិនោតិ យោជនា។ “អន្តរុញ្ញាវោ” តិ គាថាពន្លឺសេន វស្សត្ថំ។

២៧២២. នាសនន្តិ នាសនន្តិកោ។ សវនន្តិ សវនន្តិកោ។ អាសាវច្ឆេទិកាបិ
ចាតិ តយោបិ កថិនុញ្ញាវា។ ន តុ សង្ឃា នភិក្ខុតោតិ សង្ឃតោបិ ន ហោន្តិ,
បុគ្គលតោបិ ន ហោន្តិតិ អត្ថោ។ បីវស្ស វិនាសោ សង្ឃស្ស វា បីវសាមិកស្ស
វា បយោគេន ន ជាតោតិ នាសនកោ តាវ កថិនុញ្ញាវោ ឧកតោបិ ន ហោតិតិ
វុត្តោ។ សវនញ្ច ឧកយេសំ បយោគតោ ន ជាតន្តិ តថា វុត្តំ។ តថា
អាសាវច្ឆេទិកាបិ។

២៧២៣. អាវាសោយេវ បលិពោធាតិ វិគ្គហោ។ បលិពោធា ច បីវរេតិ ឯត្ថ
បីវរេតិ ភេទវចនិច្ឆាយ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, បីវនិមិត្តបលិពោធាតិ អត្ថោ,
បីវសម្ព័ន្ធាតោ បលិពោធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សទ្ធាទិគុណយុត្តំ
មុសាវាទាទិទោសវិមុត្តំ អត្ថំ វេទិតិ សីលេនាតិ យុត្តមុត្តត្ថវាទី, តេន។

២៧២៤. អជ្ជន្នំ មាតិកានន្តិ ពហិសីមគតានំ វសេន វុត្តា
បក្កមនន្តិកាធយោ សត្ត មាតិកា, ពហិសីមំ គន្ធា អន្តរុញ្ញាវំ សម្ពុណានុស្ស
វសេន វុត្តោ សហុញ្ញាវោតិ ឥមាសំ អជ្ជន្នំ មាតិកានំ វសេន ច។ អន្តរុញ្ញាវតោបិ
វាតិ ពហិសីមំ អគន្ធា តត្ថេវ វសិត្វា កថិនុញ្ញាវកម្មេន ឧញ្ញាវកថិនានំ វសេន
លព្ពនតោ អន្តរុញ្ញាវតោ ចាតិ មហោសីនា កថិនស្ស ធុវេ ឧញ្ញាវាបិ វុត្តាតិ
យោជនា។ ពហិសីមំ គន្ធា អាគតស្ស វសេន សហុញ្ញាវោ, ពហិសីមំ អាគតានំ
វសេន អន្តរុញ្ញាវោតិ ឯកោយេវ ឧញ្ញាវោ ទិដ្ឋា វុត្តោ, តស្មា អន្តរុញ្ញាវំ វិសុំ
អគ្គហេត្វា អជ្ជេវ មាតិកា ចាឡិយំ (មហាវ. ៣១០) វិភត្តាតិ វេទិតញ្ញា។

២៧២៥. អនាមន្តចារោ ឧត្តរបទលោបវសេន “អនាមន្តា” ឥតិ វុត្តោ។ យាវ
កថិនំ ន ឧទ្ទរិយតិ, តាវ អនាមន្តោត្វា ចរណំ កប្បិស្សតិ, ចារិត្តសិក្ខាបទេន
អនាបត្តិ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

អសមាទានចារោ “អសមាទាន” ឆ្លិន ឧត្តរបទលោបេន វុត្តោ។
អសមាទានចារោតិ តិច្ឆិវំ អសមាទាយ ចរណំ, ច្ឆិវិប្បវាសោ កប្បិស្សតីតិ
អត្ថោ។

“គណតោ” តិ ឥមិនា ឧត្តរបទលោបេន គណភោជនំ ទស្សិតំ។
គណភោជនម្បិ កប្បិស្សតិ, តំ សរូបតោ ចាចិត្តិយកណ្ណោ វុត្តំ។

“យាវទត្ថិក” ឆ្លិន ឥមិនា យាវទត្ថច្ឆិវំ វុត្តំ។ យាវទត្ថច្ឆិវន្តិ យាវតកេន
ច្ឆិវេន អត្ថោ, តាវតកំ អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ កប្បិស្សតីតិ អត្ថោ។

“តត្ថ យោ ច្ឆិវុប្បាទោ” តិ ឥមិនា “យោ ច តត្ថ ច្ឆិវុប្បាទោ” តិ (មហាវ.
៣០៦) វុត្តោ អានិសំសោ ទស្សិតោ។ យោ ច តត្ថ ច្ឆិវុប្បាទោតិ តត្ថ
កថិនត្ថតសីមាយំ មតកច្ឆិវំ វា ហោតុ សង្ឃស្ស ឧទ្ទិស្ស ទិន្នំ វា សង្ឃិកេន
តត្រុប្បាទេន អាភតំ វា, យេន កេនចិ អាការេន យំ សង្ឃិកំ ច្ឆិវំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ
តេសំ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឥមេ បញ្ច កថិនានិសំសា ច វុត្តាតិ សម្ពុត្ថោ។

កថិនក្ខន្ធកកថាវណ្ណាន។

ច្ឆិវក្ខន្ធកកថាវណ្ណាន

២៧២៦-៧. ច្ឆិវំ ឧប្បជ្ជតិ ឯតាស្វតិ “ឧប្បាទា” តិ ជនិការ វុច្ឆន្តិ,
ច្ឆិវវត្ថុបរិលាភកេត្តត្ថន្តិ អត្ថោ។ យថាហ - “យថាវុត្តានំ ច្ឆិវានំ បដិលាភាយ

ខេត្ត ឧស្សេង្គ អង្គមាតិកា មាតិកាតិអាទិមាហា"តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩)។
បីវរមាតិកាតិ បីវរុប្បាទហេតុក្ខតមាតរោ។ តេនាហា កថិនក្ខន្ធកវណ្ណាធាយំ
“មាតិកាតិ មាតរោ, ជនេត្តិយោតិ អត្ថោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៨០)។ មាតិកាតិ
ចេត្ត បីវរនាមមជ្ជិប្បតំ។ យថាហា “សីមាយ ធានំ ឯកា មាតិកា, កតិកាយ
ធានំ ទុតិយា”តិអាទិ។ សីមាយ ទេតិ, កតិកាយ ទេតិ, ភិក្ខាបញ្ញត្តិយា ទេតិ,
សង្ឃស្ស ទេតិ, ឧកតោសង្ឃ ទេតិ, វស្សវុត្តសង្ឃស្ស ទេតិ, អាទិស្ស ទេតិ,
បុគ្គលស្ស ទេតិ។ “ឥមា បន អដ្ឋ មាតិកា”តិ វុត្តមេវ និកមនវសេន វុត្តំ។

២៧២៨. តត្ថាតិ តាសុ អដ្ឋមាតិកាសុ។ សីមាយ ទេតិ តិ “សីមាយ ទម្ព”តិ
ឯវំ សីមំ បរាមសិទ្ធា ទេន្តោ សីមាយ ទេតិ, ឯវំ ទិន្នំ អន្តោសីមគតេហិ ភិក្ខុហិ
ភាជេតព្ពន្ធិ វណ្ណាតន្តិ យោជនា។ តត្ថ អន្តោសីមគតេហិតិ ធាយកោ យំ សីមំ
អបេក្ខិត្វា ឯវមាហា, តស្សា សីមាយ អន្តោគតេហិ សព្វេហិ។ ភាជេតព្ពន្ធិ តំ
បីវំ ភាជេតព្ពំ។ វរវណ្ណាធាតិ “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហ”តិអាទិនា
សកលលោកព្យាបិគុណាតិសយយុត្តេន ព្យាមប្បកាយ, ធព្ពណ្ណានំ វសីនព្វា
វសេន ឧត្តមប្បភាតិសយយុត្តេន វរវណ្ណាធា វណ្ណាតំ កថិតំ។ អយមេត្ត
បនវណ្ណាធា, អយំ បនវិនិច្ឆយោ - សីមាយ ទេតិ តិ ឯត្ថ តាវ ខណ្ឌាសីមា
ឧបចារសីមា សមាទសំវាសសីមា អវិប្បវាសសីមា លាភសីមា កាមសីមា
និកមសីមា នគរសីមា អព្ពន្ធសីមា ឧទកុក្ខេបសីមា ជនបទសីមា រដ្ឋសីមា
រដ្ឋសីមា ធិបសីមា ចក្កវាឡសីមា ឥតិ បន្ទវស សីមា វេទិតព្វា។

តត្ថ ខណ្ឌាសីមា សីមាកថាយំ វុត្តា។ ឧបចារសីមា បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស
បរិក្ខេបេន, អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបាហដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នា ហោតិ។
អបិច ភិក្ខុនំ ធុវសន្តិចាតដ្ឋានតោ វា បរិយន្តេ បិតកោជនសាលតោ វា
និពាធុវសនកអាវាសតោ វា ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ទ្វិន្នំ លេខុចាតានំ អន្តោ

ឧបចារសីមា វេទិតញ្ច។ សា បន អាវាសេសុ វឌ្ឍនេសុ វឌ្ឍតិ, បរិហាយនេសុ
បរិហាយតិ។ មហាបច្ឆរិយំ បន “ភិក្ខុសុបិ វឌ្ឍនេសុ វឌ្ឍតិ” តិ (មហាវ. អដ្ឋ.
៣៧៩) វុត្តំ។ តស្មា សចេ វិហារេ សន្និបតិភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឯកាពន្ធា ហុត្វា
យោជនសតម្បិ បូរេត្វា និសីទន្តិ, យោជនសតម្បិ ឧបចារសីមាវ ហោតិ,
សព្វេសំ លាភោ ចាបុណាតិ។ សមាទសំវាសអវិប្បវាសសីមាទ្វយម្បិ វុត្តមេវ។

លាភសីមា នាម នេវ សម្មាសម្ពុទ្ធន អនុញ្ញាតា, ន ធម្មសង្កាហកត្ថេវហិ
ឋបិតា, អបិច ខោ រាជរាជមហាមត្តាវិហារំ កាវេត្វា គាវុតំ វា អឌ្ឍយោជនំ វា
យោជនំ វា សមន្តតោ បរិច្ឆិទ្ធិត្វា “អយំ អម្ពាភំ វិហារស្ស លាភសីមា” តិ
នាមលិខិតកេ ថម្ពេ និខណ្ឌិត្វា “យំ ឯត្ថន្តេវ ឧប្បជ្ជតិ, សព្វំ តំ អម្ពាភំ វិហារស្ស
ទេមា” តិ សីមំ ឋបេន្តិ, អយំ លាភសីមា នាម។

តាមនិគមនគរអព្ពន្ធទុកក្របសីមាបិ វុត្តា ឯវ។

ជនបទសីមា នាម កាសិកោសលវដ្ឋាទីនំ អន្តោ ពហូ ជនបទា ហោន្តិ, ឯត្ថ
ឯកេកោ ជនបទបរិច្ឆេទោ ជនបទសីមា។ វជ្ជសីមា នាម
កាសិកោសលាទិវជ្ជបរិច្ឆេទោ។ វជ្ជសីមា នាម មហាចោឡុកោកោ
កេរឡុកោកោតិ ឯវំ ឯកេកស្ស រញ្ជោ អាណាបវត្តិដ្ឋានំ។ ទីបសីមា នាម
សមុទ្ពន្ធន សមុច្ឆិទ្ធមហាទីចា ច អន្តរទីចា ច។ ចក្កវាឡុសីមា នាម
ចក្កវាឡុបព្ភតេនេវ បរិច្ឆិទ្ធា។

ឯវមេតាសុ សីមាសុ ខណ្ឌាសីមាយ កេនចិ កម្មេន សន្និបតិភំ សង្ឃំ ទិស្វា
“ឯត្ថេវ សីមាយ សង្ឃស្ស ទេមី” តិ វុត្តេ យាវតិកា ភិក្ខុ អន្តោខណ្ឌាសីមគតា,
តេហិ ភាជេតព្ពំ។ តេសំយេវ ហិ តំ ចាបុណាតិ, អញ្ញេសំ សីមន្តិកាយ វា
ឧបចារសីមាយ វា ឋិតានម្បិ ន ចាបុណាតិ។ ខណ្ឌាសីមាយ ឋិតេ បន វុត្តេ វា
បព្ភតេ វា ឋិតស្ស ហេដ្ឋា វា បថវិយា វេមជ្ឈំ គតស្ស ចាបុណាតិយេវ។

“ឥមិស្សា ឧបចារសីមាយ សង្ឃស្ស ធម្មី”តិ ទិដ្ឋំ បន
ខណ្ឌសីមាសីមន្តិកាសុ បីតានម្បិ ចាបុណាតិ។ “សមាទសំវាសសីមាយ
ធម្មី”តិ ទិដ្ឋំ បន ខណ្ឌសីមាសីមន្តិកាសុ បីតានំ ន ចាបុណាតិ។
អវិប្បវាសសីមាលាភសីមាសុ ទិដ្ឋំ តាសុ សីមាសុ អន្តោគតានំយេវ
ចាបុណាតិ។ តាមសីមាធិសុ ទិដ្ឋំ តាសំ សីមាទំ អព្ពន្ធលេ ពទ្ធសីមាយ បីតានម្បិ
ចាបុណាតិ។ អព្ពន្ធសីមាឧទកុក្ខបសីមាសុ ទិដ្ឋំ តត្ថ អន្តោគតានំយេវ
ចាបុណាតិ។ ជនបទរដ្ឋរដ្ឋធិបចក្កវាឡសីមាសុបិ តាមសីមាធិសុ
វុត្ថុសធិសោយេវវិនិច្ឆយោ។

សចេ បន ជម្ពុធិបេ បីតោ “តម្កបណ្ឌិធិបេ សង្ឃស្ស ធម្មី”តិ វទតិ,
តម្កបណ្ឌិធិបតោ ឯកោបិ គន្ធា សព្វេសំ គណ្ឌិតុំ លភតិ។ សចេបិ តត្រេវ
ឯកោ សភាគភិក្កុ សភាគានំ ភាគំ គណ្ឌាតិ, ន វាវេតព្ពោ។ ឯវំ តាវ យោ សីមំ
បរាមសិត្វា ទេតិ, តស្ស ធានេវិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

យោ បន “អសុកសីមាយា”តិ វត្ថុំ ន ជាធាតិ, កេវលំ “សីមា”តិ
វចនមត្តមេវ ជានន្តោវិហារំ អាគន្ធា “សីមាយ ធម្មី”តិ វា “សីមជ្ឈកសង្ឃស្ស
ធម្មី”តិ វា ភណាតិ, សោ បុច្ឆិតព្ពោ “សីមា ធាម ពហុវិធា, កតវំ សីមំ សន្ធាយ
ភណាសី”តិ, សចេ វទតិ “អហំ ‘អសុកសីមា’តិ ន ជាធាមិ, សីមជ្ឈកសង្ឃ
ភាជេត្វា គណ្ឌាត្វ”តិ, កតវសីមាយ ភាជេតព្ពំ? មហាសីវត្ថុរោ កិរាហ
“អវិប្បវាសសីមាយា”តិ។ តតោ នំ អាហំសុ “អវិប្បវាសសីមា ធាម
តិយោជនាបិ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ តិយោជនេ បីតា លាភំ គណ្ឌិស្សន្តិ, តិយោជនេ
ឋត្វា អាគន្ធកវត្ថុំ បូរេត្វា អាវាមំ បរិសិតព្ពំ ភវិស្សតិ, គមិកោ តិយោជនំ គន្ធា
សេនាសនំ អាបុច្ឆិស្សតិ, និស្សយបជិបន្នស្ស តិយោជនាតិក្កមេ និស្សយោ
បជិប្បស្សម្ហិស្សតិ, ចារិវាសិកេន តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ

ភវិស្សតិ, ភិក្ខុនិយា តិយោជនេ វត្ថា អារាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆិតតំ ភវិស្សតិ,
សព្ពម្បតំ ឧបចារសីមាបរិច្ឆេទវសេនេវ កត្តំ វដ្តតិ។ តស្មា ឧបចារសីមាយមេវ
ភាជេតព្ព”ន្តិ។

២៧២៩. យេ វិហារា សង្ឃេន កតិកាយ ឯកលាភកា សមាណលាភកា ឯត្ថ
ឯតេសុ វិហារេសុ ទិន្នំ “កតិកាយ ទម្ម”តិ ទិន្នំ សព្ពេហិ ភិក្ខុហិ សហ ភាជេតព្ពំ
ចីវរំ កតិកាយ វុច្ឆតីតិ យោជនា។

អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ - កតិកា ឆាម សមាណលាភកតិកា, តច្រើន កតិកា
កាតព្វា - ឯកស្មី វិហារេ សង្ឃបតិភេហិ ភិក្ខុហិ យំ វិហារំ សង្កណ្ឌិតុកាមា
សមាណលាភំ កាតុំ ឥច្ឆន្តិ, អស្ស ឆាម គហេត្វា “អសុកោ ឆាម វិហារេ
ចោរាណាកោ”តិ វា “ពុទ្ធាធិវុត្តោ”តិ វា “អប្បលាភោ”តិ វា យំ កិញ្ចា ការណំ
វត្ថា “តំ វិហារំ ឥមិនា វិហារេន សទ្ធិ ឯកលាភំ កាតុំ សង្ឃស្ស វុច្ឆតី”តិ តិក្ខត្ថំ
សាវេតព្ពំ។ ឯត្រាវតា តស្មី វិហារេ និសិទ្ធនោបិ ឥធនិសិទ្ធនោវ ហោតិ។ តស្មី
វិហារេបិ សង្ឃេន ឯវមេវ កាតព្ពំ។ ឯត្រាវតា ឥធនិសិទ្ធនោបិ តស្មី វិហារេ
និសិទ្ធនោវ ហោតិ។ ឯកស្មី លាភេ ភាជិយមាណេ ឥតវស្មី បិតស្ស ភាគំ គហេតុំ
វដ្តតិ។ ឯវំ ឯកេន វិហារេន សទ្ធិ ពហូបិ អាវាសា ឯកលាភា កាតព្វាតិ។

២៧៣០. ចីវរទាយកេន ធុវកាវា ចាកវត្តាទិនិច្ឆសក្ការា យត្ថ សង្ឃស្ស
ក្រិយន្តិ ករិយន្តិ តត្ថ តស្មី វិហារេ តេនេវ ទាយកេន សង្ឃស្ស ទិន្នំ វិហារំ
“ភិក្ខុបញ្ញត្តិយា ទិន្ន”ន្តិ មហេសិទា វុត្តន្តិ យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - យស្មី វិហារេ ឥមស្ស ចីវរទាយកស្ស សន្តកំ
សង្ឃស្ស ចាកវត្តំ វា វត្តតិ, យស្មី វា វិហារេ ភិក្ខុ អត្ថនោ ភារំ កត្វា សទា
គេហោ ភោជេតិ, យត្ថ វា តេន អាវាសោ ការិតោ, សលាកភត្តាទិនិ វា និពទ្ធានិ,

យេន បន សកលោមី វិហារោ បតិជ្ជាបិតោ, តត្ថ វត្តព្រមេវ នត្ថិ, ឥមេ ធុវការា
នាម។ តស្មា សចេ សោ “យត្ថ មយ្ហំ ធុវការា ករីយន្តិ, ឯត្ថ ទម្មី” តិ វា “តត្ថ
ទេថា” តិ វា ភណាតិ, ពហូសុ ចេបិ ថានេសុ ធុវការា ហោន្តិ, សព្ពត្ថ ទិន្នមេវ
ហោតិ។

សចេ បន ឯកស្មី វិហារេ ភិក្ខុ ពហុតរា ហោន្តិ, តេហិ វត្តព្រំ “តុម្ពា កំ
ធុវការេ ឯកត្ថ ភិក្ខុ ពហូ, ឯកត្ថ អប្បកា” តិ, សចេ “ភិក្ខុ ភណានាយ
គណ្ហាថា” តិ ភណាតិ, តថា ភាជេត្វា គណ្ហាតុំ វដ្តតិ។ ឯត្ថ ច វត្តភេសជ្ជាទិ
អប្បកម្មិ សុខេន ភាជីយតិ, យទិ បន មព្រោ វា បីឥកំ វា ឯកមេវ ហោតិ, តំ
បុច្ឆិត្វាយស្ស វា វិហារស្ស ឯកវិហារេបិ វា យស្ស សេនាសនស្ស សោ
វិចារេតិ, តត្ថ ធាតព្ធា។ សចេ “អសុកភិក្ខុ គណ្ហាត្វ” តិ វទតិ, វដ្តតិ។

អថ “មយ្ហំ ធុវការេ ទេថា” តិ វត្វា អវិចារេត្វាវ គច្ឆតិ, សង្ឃស្សបិ វិចារេតុំ
វដ្តតិ។ ឯវំ បន វិចារេតព្ធា - “សង្ឃត្ថេវស្ស វសនជ្ជានេ ទេថា” តិ វត្តព្រំ។ សចេ
តត្ថ សេនាសនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ។ យត្ថ នប្បហោតិ, តត្ថ ធាតព្ធា។ សចេ ឯកោ
ភិក្ខុ “មយ្ហំ វសនជ្ជានេ សេនាសនបរិភោគគណ្ហំ នត្ថិ” តិ វទតិ, តត្ថ ធាតព្ធាន្តិ។

២៧៣០. សង្ឃស្ស បន យំ ទិន្នន្តិ វិហារំ បរិសិត្វា “ឥមាទិ ចីវរាទិ សង្ឃស្ស
ទម្មី” តិ យំ ចីវរំ ទិន្នំ។ “សម្មុទ្ធិក្ខតេនា” តិ វត្តព្រំ កាថាពន្លេន វស្សត្ថំ។
សម្មុទ្ធិក្ខតេនាតិ ច ឧបចារសីមាយ បិរេនេ។ ភាជេតព្ធាន្តិ យណ្ឌិ បហរិត្វា
កាលំ យោសេត្វា ភាជេតព្ធា។ ឥទេមត្ថ មុខមត្តទស្សនំ។ វិនិច្ឆយោ អដ្ឋកថាយ
(មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វេទិតព្រោ។ សេយ្យចិទំ - ចីវរនាយកេន វិហារំ បរិសិត្វា
“ឥមាទិ ចីវរាទិ សង្ឃស្ស ទម្មី” តិ ទិន្នេសុ ភាជីយមាទេសុ សីមជ្ជស្ស
អសម្បត្តស្សបិ ភាគំ គណ្ហាឆ្ពោ ន វាវេតព្រោ។ វិហារោ មហា ហោតិ,
ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ វត្តេសុ ទិយ្យមាទេសុ អលសជាតិកា មហាថេរា បដ្ឋា

អាគប្បន្តិ, “ភន្តេ, វីសតិវស្សនំ ទិយ្យតិ, តុម្ហាកំ បិទិកា អតិក្កន្តា” តិ ន វត្តព្រា,
បិទិកំ បេបេត្វា តេសំ ទត្វា បច្ឆា បិទិកាយ ធាតព្ធុ។

“អសុករិហារេ កិរ ពហំ ជីវំ ឧប្បន្ន” តិ សុត្វា យោជនន្តិ ករិហារេតោ បិ
ភិក្ខុ អាគប្បន្តិ, សម្បត្តសម្បត្តានំ បិទិដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ធាតព្ធុ។ អសម្បត្តានម្ប
ឧបចារសីមំ បរិដ្ឋានំ អន្តេវាសិកាទីសុ គណ្ណាន្តេសុ ធាតព្ធុមេវ។ “ពហិ
ឧបចារសីមាយ បិទានំ ទេថា” តិ វទន្តិ, ន ធាតព្ធុ។ សេច បន ឧបចារសីមំ
ឌីក្កន្តេហិ ឯកាពទ្វា ហុត្វា អត្តនោវិហារេវា វា អន្តោវិហារេយេវ វា ហោន្តិ,
បរិសវសេន វឿតា នាម សីមា ហោតិ, តស្មា ធាតព្ធុ។ សង្ឃនវកស្ស ទិន្នេបិ
បច្ឆា អាគតានំ ធាតព្ធុមេវ។ ទុតិយភាគេ បន ថេរាសនំ អារុទ្ធ្នេ អាគតានំ
បឋមភាគោ ន ចាបុណាតិ, ទុតិយភាគតោ វស្សគ្គេន ធាតព្ធុ។

ឯកស្មី វិហារេ ទស ភិក្ខុ ហោន្តិ, ទស វត្តានិ “សង្ឃស្ស ទេមា” តិ ទេន្តិ,
ចាដេក្កំ ភាជេតព្ពានិ។ សេច “សព្ពានេវ អម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ គហេត្វា គប្បន្តិ,
ទុប្បាបិទានិ ថេវ ទុគ្គហិតានិ ថ, គតគតដ្ឋានេ សង្ឃិកានេវ ហោន្តិ។ ឯកំ បន
ឧទ្ទិវត្វា “ឥទំ តុម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ សង្ឃត្រូវស្ស ទត្វា សេសានិ “ឥមាទិ
អម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ គហេតុំ វដ្តតិ។

ឯកមេវ វត្ត “សង្ឃស្ស ទេមា” តិ អាហារន្តិ, អភាជេត្វាវ “អម្ហាកំ
ចាបុណាតី” តិ គណ្ណាន្តិ, ទុប្បាបិទត្សោវ ទុគ្គហិតញ្ច, សត្តកេន, បន
ហលិទ្ធិអាទិនា វា លេខំ កត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ “ឥមំ ឋានំ តុម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ
សង្ឃត្រូវស្ស ចាបេត្វា សេសំ “អម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ គហេតុំ វដ្តតិ។ យំ បន
វត្តស្សេវ បុប្ផំ វា វលិ វា, តេន បរិច្ឆេទំ កាតុំ ន វដ្តតិ។ សេច ឯកំ តន្តំ ឧទ្ទិវត្វា
“ឥទំ ឋានំ តុម្ហាកំ ចាបុណាតី” តិ សង្ឃត្រូវស្ស ទត្វា សេសំ “អម្ហាកំ
ចាបុណាតី” តិ គណ្ណាន្តិ, វដ្តតិ។ ខណ្ឌំ ខណ្ឌំ ជិន្និត្វា ភាជិយមាទំ វដ្តតិយេវ។

ឯកភិក្ខុកេរិយារេ សង្ឃស្ស ចីវរេសុ ឧប្បន្នេសុ សេច បុព្វេវុត្តនយេនេវ
សោភិត្ត “សញ្ញានិ មយ្ហំ ចាបុណានី”តិ គណ្ណាភិ, សុគ្គហិតានិ, បិទិកា បន ន
តិជ្ជតិ។ សេច ឯកេកំ ឧទ្ធវិត្វា “ឥទំ មយ្ហំ ចាបុណានី”តិ គណ្ណាភិ, បិទិកា
តិជ្ជតិ។ តត្ថ បិទិកាយ អដ្ឋតាយ បុន អញ្ញស្មី ចីវរេ ឧប្បន្នេ សេច ឯកោភិក្ខុ
អាគច្ឆតិ, មជ្ឈេ ធិន្ទិត្វា ធ្វើហិបិ គហេតព្ពំ។ បិទិកាយ បិទិកាយ បុន អញ្ញស្មី ចីវរេ
ឧប្បន្នេ សេច នវកតរោ អាគច្ឆតិ, បិទិកា ហេដ្ឋា ឱរោហតិ។ សេច វុឡ្យតរោ
អាគច្ឆតិ, បិទិកា ឧទ្ធវំ អាហេហតិ។ អថ អញ្ញោ នត្ថិ, បុន អត្តនោ ចាបេត្វា
គហេតព្ពំ។

“សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វា “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទេមា”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន
សង្ឃំ អាមសិត្វា ទិន្នំ បន បំសុក្ខលីកានំ នវដ្ឋតិ “គហេតិចីវំ បដិក្ខិចាមិ,
បំសុក្ខលីកេដ្ឋំ សមាទិយាមី”តិ វុត្តត្តា, ន បន អកប្បិយត្តា។ ភិក្ខុសង្ឃេន
អបលោកេត្វា ទិន្នម្បិ ន គហេតព្ពំ។ យំ បន ភិក្ខុ អត្តនោ សន្តកំ ទេតិ, តំ
ភិក្ខុទត្ថិយំ នាម វដ្ឋតិ។ បំសុក្ខលំ បន ន ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ធុតដ្ឋំ ន ភិក្ខុតិ។
“ភិក្ខុនំ ទេម, យេវានំ ទេមា”តិ វុត្តេ បន បំសុក្ខលីកានម្បិ វដ្ឋតិ។ “ឥទំ វត្ថំ
សង្ឃស្ស ទេម, ឥមីនា ឧចាហានត្ថវិកបត្តត្ថវិកអាយោគអំសពទ្ធកាដីនិ
ករោថា”តិ ទិន្នម្បិ វដ្ឋតិ។

បត្តត្ថវិកាដីនំ អត្ថាយ ទិន្នានិ ពហ្វនិបិ ហោន្តិ, ចីវត្ថាយបិ បហោន្តិ,
តតោ ចីវំ កត្វា ចារុបិទុំ វដ្ឋតិ។ សេច បន សង្ឃោ ភាទិតាតិវត្តានិ វត្តានិ
ធិន្ទិត្វា ឧចាហានត្ថវិកាដីនំ អត្ថាយ ភាទេតិ, តតោ គហេតុំ ន វដ្ឋតិ។
សាមិកេហិ វិចារិតមេវ ហិ វដ្ឋតិ, ន ឥតវំ។

“បំសុក្ខលីកសង្ឃស្ស ធម្មករណាអំសពទ្ធវិទីនំ អត្ថាយ ទេមា”តិ វុត្តេបិ
គហេតុំ វដ្ឋតិ។ បរិក្ខារោ នាម បំសុក្ខលីកានម្បិ ឥច្ឆិតញ្ចោ។ យំ តត្ថ អតិវេកំ

ហោតិ, តំ ជីវរេបិ ឧបនេតុំ វដ្តតិ។ សុត្តំ សង្ឃស្ស ទេត្តិ, បំសុក្ខលិកេហិបិ
គហោតត្ថំ។ អយំ តាវ វិហារំ បរិសិទ្ធា “ឥមាទិ ជីវរាទិ សង្ឃស្ស ទម្មី” តិ ទិន្នេសុ
វិនិច្ឆយោ។

សចេ បន ពហិ ឧបចារសីមាយ អន្ធានបជីបន្នេ ភិក្ខុ ទិស្វា “សង្ឃស្ស
ទម្មី” តិ សង្ឃត្រូវស្ស វា សង្ឃនវកស្ស វា អាហារេតិ, សចេបិ យោជនំ ជីវត្វា
បរិសា ឋិតា ហោតិ, ឯកាពន្ធា ចេ, សព្ពេសំ ចាបុណាតិ។ យេ បន ទ្វាទសហិ
ហត្ថហិ បរិសំ អសម្មត្តា, តេសំ ន ចាបុណាតីតិ។

២៧៣២. ឥទាទិ “ឧកតោសង្ឃស្ស ទេតិ” តិ មាតិកំ វិវរន្តោ អាហា
“ឧកតោសង្ឃមុទ្ទិស្ស” តិ អាទិ។ ឧកតោសង្ឃមុទ្ទិស្ស តិ ភិក្ខុសង្ឃ,
ភិក្ខុនិសង្ឃញ្ច ឧទ្ទិសិត្វា។ ទេតិ តិ “ឧកតោសង្ឃស្ស ទេមី” តិ ទេតិ។ “ពហុ វា” តិ
ឯត្ថ “ពហុ វា” តិ វត្ថុព្រូ កាថាពន្ធវសេន វស្សត្ថំ។ ភិក្ខុនិសង្ឃ ថោកា វា ហោតុ
ពហុ វា, បុគ្គលក្នុង អកត្វា ឧកតោសង្ឃវសេន សមភាគោវ កាតុំ វដ្តតិ តិ
យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - “ឧកតោសង្ឃស្ស ទម្មី” តិ វុត្ថេបិ “ទ្វេធាសង្ឃស្ស ទម្មី,
ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ ទម្មី, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ច ទម្មី” តិ វុត្ថេបិ
ឧកតោសង្ឃស្ស ទិន្នមេវ ហោតិ, ទ្វេ ភាគេ សមេ កត្វា ឯកោ ធាតព្ពោ។

“ឧកតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ទម្មី” តិ វុត្ថេ សចេ ទស ទស ភិក្ខុ, ភិក្ខុនិយោ
ច ហោតិ, ឯកវិសតិ បជីវសេ កត្វា ឯកោ បុគ្គលស្ស ធាតព្ពោ, ទស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស, ទស ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស។ យេន បុគ្គលិកោ លទ្ធា, សោ សង្ឃតោបិ
អត្ថនោ វស្សក្នុង គហោតុំ លភតិ។ កស្មា? ឧកតោសង្ឃគ្គហណោន
គហិតត្តា។

“ឧកតោសង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ច ទម្មី”តិ វុត្តបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធម បន
ចេតិយស្ស សង្ឃតោ ចាបុណ្ណានកោដ្ឋាសោ នាម នត្ថិ, ឯកបុគ្គលស្ស
បត្តកោដ្ឋាសសមេវ កោដ្ឋាសោ ហោតិ។

“ឧកតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្ត បន ទ្វាវិសតិ
កោដ្ឋាសេ កត្វា ទស ភិក្ខុនំ, ទស ភិក្ខុនីនំ, ឯកោ បុគ្គលស្ស, ឯកោ
ចេតិយស្ស ធាតព្វោ។ តត្ថ បុគ្គលោ សង្ឃតោបិ អត្តនោ វស្សុក្កន បុន គហេតុ
លភតិ។ ចេតិយស្ស ឯកោយេវ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទម្មី”តិ វុត្ត បន មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា ន ធាតព្វំ, ភិក្ខុ
ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ធាតព្វំ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច”តិ វុត្ត បន បុគ្គលោ វិសុំ ន លភតិ,
ចាបុណ្ណានដ្ឋានតោ ឯកមេវ លភតិ។ កស្មា? ភិក្ខុសង្ឃ គ្មហាលោន គហិតត្តា។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តបិ ចេតិយស្ស
ឯកបុគ្គលបជីវីសោ លព្ពតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ពតិ។ តស្មា ឯកំ ចេតិយស្ស
ទត្វា អវសេសំ ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ភាជេតព្វំ។

“ភិក្ខុនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តបិ ន មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា ធាតព្វំ,
បុគ្គលគណនាយ ឯវ វិភជិតព្វំ។

“ភិក្ខុនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ ឯវំ វុត្តបិ ចេតិយស្ស
ឯកបុគ្គលបជីវីសោ លព្ពតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ នត្ថិ, ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិយោ ច
គណេត្វា ឯវ ភាជេតព្វំ។ យថា ច ភិក្ខុសង្ឃ អាទី កត្វា នយោ នីតោ, ឯវំ
ភិក្ខុនិសង្ឃ អាទី កត្វាបិ នេតព្វោ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ចា” តិ វុត្តេ បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ពតិ, វស្សត្ថេនេ គហោតព្ពំ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ចា” តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស វិសុំ បដិវិសោ លព្ពតិ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ចា ចេតិយស្ស ចា” តិ វុត្តេ បិ ចេតិយស្សេវ លព្ពតិ, ន បុគ្គលស្ស។

“ភិក្ខុញ្ចា តុយ្ហញ្ចា” តិ វុត្តេ បិ វិសុំ ន លព្ពតិ។

“ភិក្ខុញ្ចា ចេតិយស្ស ចា” តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស លព្ពតិ។

“ភិក្ខុញ្ចា តុយ្ហញ្ចា ចេតិយស្ស ចា” តិ វុត្តេ បិ ចេតិយស្សេវ វិសុំ លព្ពតិ, ន បុគ្គលស្ស។ ភិក្ខុនិសង្ឃំ អាទិ កត្វា បិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។

បុព្វេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ឧភតោសង្ឃស្ស ធានំ ទេន្តិ, ភគវា មជ្ឈេ និសីទតិ, ទក្ខិណោតោ ភិក្ខុ, វាមោតោ ភិក្ខុនិយោ និសីទតិ, ភគវា ឧភិជ្ជំ សង្ឃត្ថេរោ, តទា ភគវា អត្តនោ លទ្ធបច្ឆយេ អត្តនា បិ បរិភុញ្ញតិ, ភិក្ខុនម្យិ ធាបេតិ។ ឯតវហិ បន បណ្ឌិតមនុស្សា សធាតុកំ បដិមំ វា ចេតិយំ វា វេបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ឧភតោសង្ឃស្ស ធានំ ទេន្តិ, បដិមាយ វា ចេតិយស្ស វា បុរោ អាធារកេ បត្តំ វេបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “ពុទ្ធានំ ទេមា” តិ តត្ថ យំ បឋមំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេន្តិ, វិហារំ វា អាហារិត្វា “ឥទំ ចេតិយស្ស ទេមា” តិ បិណ្ឌាចាតញ្ចា មាលាគន្ធាធីនិ ច ទេន្តិ, តត្ថ កថំ បដិបន្និតព្ពន្ធិ? មាលាគន្ធាធីនិ តាវ ចេតិយេ អាហេបេតញ្ញានិ, វុត្តេហិ បដាកា, តេលេន បដិចា កាតញ្ញា។ បិណ្ឌាចាតមជ្ជដាណីតាធីនិ បន យោ និពទ្ធិំ ចេតិយស្ស ជគ្គកោ ហោតិ

បញ្ចដិតោវា គហដ្ឋោវា, តស្ស ធាតុញ្ញានិ។ និពទ្ធដក្កកេ អសតិ អាហជបត្ថំ
ឋេបេត្វាវត្ថំ កត្វា បរិភូត្ថំ វដ្តតិ។ ឧបកដ្ឋេ កាលេ ភុញ្ញិត្វា បច្ឆាបិ វត្ថំ កាតុំ
វដ្តតិយេវ។

មាលាគន្ធាធិសុ ច យំ កិញ្ចំ “ឥទំ ហរិត្វា ចេតិយស្ស បូជំ ករោថា” តិ វុត្ថុ
ទ្វរម្បិ ហរិត្វា បូជេតត្ថំ។ “ភិក្ខុ សង្ឃស្ស ហរា” តិ វុត្ថុបិ ហរិតតត្ថំ។ សចេ បន
“អហំ បិណ្ឌាយ ចរាមិ, អាសនសាលាយ ភិក្ខុ អតិ, តេ ហរិស្សន្តិ” តិ វុត្ថុ “កន្តេ,
តុយ្ហំយេវ ធម្មិ” តិ វទតិ, ភុញ្ញិតុំ វដ្តតិ។ អថ បន “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទស្សនមិ” តិ
ហរន្តស្ស គច្ឆតោ អន្តរាវ កាលោ ឧបកដ្ឋោ ហោតិ, អត្ថនោ ចាបេត្វា ភុញ្ញិតុំ
វដ្តតិ។

២៧៣៣. យំ បន ចីវរំ “យស្មី អាវាសេ វស្សំវុត្ថស្ស សង្ឃស្ស ធម្មិ” តិ ទេតិ,
តស្មីយេវ អាវាសេ វុត្ថវស្សេន សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា តំ ចីវរំ
កាដេតត្ថន្តិ វណ្ណិតំ ទេសិតន្តិ យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - វិហារំ បរិសិត្វា “ឥមាទិ ចីវរាទិ វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស
ធម្មិ” តិ ទេតិ, យាវតិកា ភិក្ខុ តស្មី អាវាសេ វស្សំវុត្ថា, យត្ថកា វស្សេន
អកត្វា បុរិមវស្សំវុត្ថា, តេហិ កាដេតត្ថំ, អញ្ញោសំ ន ចាបុណាតិ។
ធិសាបក្កន្តស្សាបិ សតិ គាហកេ យាវ កថិនស្ស ឧញ្ញារា ធាតត្ថំ។ អនត្ថតេ បន
កថិនេ អន្តោហោមន្តេ ឯវញ្ច វត្វា ទិន្នំ បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានម្បិ ចាបុណាតិ តិ
លក្ខណញ្ញំ វទន្តិ។ អដ្ឋកថាសុ បនេតំ អវិចារិតំ។

សចេ បន ពហិ ឧបចារសីមាយំ បិតោ “វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ធម្មិ” តិ វទតិ,
សម្បត្តានំ សព្វេសំ ចាបុណាតិ។ អថ “អសុករិហារេ វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស” តិ
វទតិ, តត្រ វស្សំវុត្ថានមេវ យាវ កថិនស្សញ្ញារា ចាបុណាតិ។ សចេ បន គិម្ពានំ

បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯវំ វទតិ, តត្រសម្មុទ្ទិក្ខតានំយេវ សព្ពេសំ
ចាបុណ្ហាតិ។ កស្មា? បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នត្តា។ អន្តោវស្សេយេវ “វស្សំ វសន្តានំ
ទម្ពី” តិ វុត្តេ ជិន្នវស្សា ន លកន្តិ, វស្សំ វសន្តាវ លកន្តិ។ ចីវរមាសេ បន “វស្សំ
វសន្តានំ ទម្ពី” តិ វុត្តេ បដ្ឋិមិកាយ វស្សបកតានំយេវ ចាបុណ្ហាតិ, បុរិមិកាយ
វស្សបកតានញ្ច ជិន្នវស្សានញ្ច ន ចាបុណ្ហាតិ។

ចីវរមាសតោ បដ្ឋាយ យាវ ហេមន្តស្ស បដ្ឋិមោ ទិវសោ, តាវ “វស្សាវាសិកំ
ទេមា” តិ វុត្តេ កថិនំ អត្ថតំ វា ហោតុ អនត្ថតំ វា, អតីតវស្សំវុត្តានមេវ
ចាបុណ្ហាតិ។ គិម្ពានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ វុត្តេ បន មាតិកា អាហេបេតញ្ច
“អតីតវស្សាវាសស្ស បញ្ច មាសា អភិក្កន្តា, អនាគតេ ចាតុមាសច្ចយេន
ភវិស្សតិ, កតវស្សាវាសស្ស ទេសី” តិ។ សេច “អតីតវស្សំវុត្តានំ ទម្ពី” តិ វទតិ,
តំ អន្តោវស្សំ វុត្តានមេវ ចាបុណ្ហាតិ។ ទិសាបក្កន្តានម្បិ សភាគា កណ្ឌិវុត្តំ
លកន្តិ។

សេច “អនាគតេ វស្សាវាសិកំ ទម្ពី” តិ វទតិ, តំ ឋបេត្វា
វស្សបនាយិកទិវសេ គហេតព្ពំ។ អថ “អគុត្តាវិហារោ, ចោរភយំ អត្ថិ, ន
សក្កា ឋបេតុំ, កណ្ឌិវុត្តា វា អាហិណ្ឌិតុ” តិ វុត្តេ “សម្បត្តានំ ទម្ពី” តិ វទតិ,
ភាជេត្វា គហេតព្ពំ។ សេច វទតិ “ឥតោ មេ, ភន្តេ, តតិយេ វស្សេ វស្សាវាសិកំ
ន ទិន្នំ, តំ ទម្ពី” តិ, តស្មី អន្តោវស្សេ វុត្តភិក្ខុនំ ចាបុណ្ហាតិ។ សេច តេ
ទិសាបក្កន្តា, អញ្ញោ វិស្សាសិកោ កណ្ឌាតិ, ធាតព្ពំ។ អថ ឯកោយេវ អវសិដ្ឋោ,
សេសា កាលកតា, សព្ពំ ឯកស្សេវ ចាបុណ្ហាតិ។ សេច ឯកោបិ នត្ថិ, សង្ឃិកំ
ហោតិ, សម្មុទ្ទិក្ខតេហិ ភាជេតព្ពន្តិ។

២៧៣៤. យាគុយា បន បីតាយ វា ភត្តេ វា ភុត្តេ សេច បន អាទិស្ស “យេន
មេ យាគុ បីតា, តស្ស ទម្ពី, យេន មេ ភត្តំ ភុត្តំ, តស្ស ទម្ពី” តិ បរិច្ឆិទ្ធិត្វា ចីវំ

ទេតិ, វិនយជរេន តត្ថ តត្ថេវ ទានំ ទាតព្ពន្ធិ យោជនា។ ឯស នយោ
ខាទនីយចីវរសេនាសនភេសដ្ឋានីសុ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - ភិក្ខុ អន្លាតនាយ វា ស្វាតនាយ វា យាគុយា និមន្តត្វា
តេសំ យំ បរិដ្ឋានំ យាគុំ ទេតិ, យាគុំ ទត្វា បីតាយ យាគុយា “ឥមាទិ ចីវរាទិ
យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា, តេសំ ទម្ពី” តិ ទេតិ, យេហិ និមន្តតេហិ យាគុ បីតា,
តេសំយេវ ចាបុណ្ហន្តិ, យេហិ បន ភិក្ខុចារវត្តេន យរទ្វារេន គច្ឆន្តេហិ វា យំ
បរិដ្ឋេហិ វា យាគុ លទ្ធា, យេសំ វា អាសនសាលតោ បត្តំ អាហារិត្វា មនុស្សេហិ
នីតា, យេ វា ថេរេហិ បេសីតា, តេសំ ន ចាបុណ្ហន្តិ។

សចេ បន និមន្តតភិក្ខុហិ សទ្ធិ អញ្ញេបិ ពហូ អាគន្ធា អន្តោគេហព្វា
ពហិគេហព្វា បូរេត្វា និសីទ្ធា, ទាយកោ ច ឯវំ វទតិ “និមន្តតា វា ហោន្ត
អនិមន្តតា វា, យេសំ មយា យាគុ ទិន្នា, សព្វេសំ ឥមាទិ វត្ថានិ ហោន្ត” តិ,
សព្វេសំ ចាបុណ្ហន្តិ។ យេហិ បន ថេរាទំ ហត្ថតោ យាគុ លទ្ធា, តេសំ ន
ចាបុណ្ហន្តិ។ អថ សោ “យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា, សព្វេសំ ហោន្ត” តិ វទតិ,
សព្វេសំ ចាបុណ្ហន្តិ។ ភត្តខាទនីយេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ចីវរេ វាតិ បុព្វេបិ យេន វស្សំ វាសេត្វា ភិក្ខុនំ ចីវរំ ទិន្នបុព្វំ ហោតិ, សោ ច
ភិក្ខុ ភោជេត្វា វទតិ “យេសំ មយា បុព្វេ ចីវរំ ទិន្នំ, តេសំយេវ ឥមំ ចីវរំ វា សុត្តំ វា
សប្បិមធុដាលីតាទីនិ វា ហោន្ត” តិ, សព្វំ តេសំយេវ ចាបុណ្ហាតិ។

សេនាសនេ វាតិ “យោ មយា ការិតេ វិហារេ វា បរិវេណេ វា វសតិ, តស្សិទំ
ហោតូ” តិ វុត្តេ តស្សេវ ហោតិ។

ភេសដ្ឋេ វាតិ “មយំ កាលេន កាលំ ថេរាទំ សប្បិអាទីនិ ភេសដ្ឋានិ ទេម,
យេហិ តានិ លទ្ធានិ, តេសំយេវិទំ ហោតូ” តិ វុត្តេ តេសំយេវ ហោតីតិ។

២៧៣៥. ដឹងតែតិ ធានន្តិ កម្មសាធនេន ជីវំ វុច្ចតិ។ យំ-សទ្ធនេន ជីវំស្ស
បរាមជ្ឈត្តា តំ-សទ្ធនាបិ តទេវ បរាមសិតព្ពន្តិ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - “ឥមំ ជីវំ ឥត្ថន្ទាមស្ស ទម្មី” តិ ឯវំ បរម្មុខា វា “ឥទំ មេ,
ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី” តិ ឯវំ សម្មុខា វា ចាទម្ហលេ ឋបេត្វា វា ទេតិ, តំ តស្សេវ
ហោតិ។ សចេ បន “ឥទំ តុម្ហាកញ្ច តុម្ហាកំ អន្តេវាសិកានញ្ច ទម្មី” តិ ឯវំ វទតិ,
ថេរស្ស ច អន្តេវាសិកានញ្ច ចាបុណាតិ។ ឧទ្ទេសំ គហេតុំ អាគតោ គហេត្វា
គច្ឆន្តោ ច អត្ថិ, តស្សាបិ ចាបុណាតិ។ “តុម្ហេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធិចារិកភិក្ខុនំ ទម្មី” តិ
វុត្តេ ឧទ្ទេសន្តេវាសិកានំ វត្ថុំ កត្វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាធិនិ គហេត្វា វិចរន្តានំ
សព្ពេសំ ចាបុណាតិ តិ។

២៧៣៧. វទតិច្ឆេវមេវ ចេតិ ឥច្ឆេវំ យថាវុត្តនយេន វទតិ ចេ។ តន្តិ តំ
បរិក្ខារំ។ តេសន្តិ មាតុអាធិនំ។ សង្ឃស្សេវ សន្តកំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧៣៨. “បញ្ចន្តំ... បេ... ហោតី” តិ ឥមិនា បុរិមកាថាទ្វយេន វិត្តារិ តមេវត្ថំ
សំខិបិត្វា ទស្សេតិ។ បញ្ចន្តំ សហធម្មិកានំ។ អច្ឆយេតិ កាល កិរិយាយ។ ធានន្តិ
“មយំ កាលកតេ ឥមំ បរិក្ខារំ តុយ្ហំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ករោហី” តិ អាធិនា
បរិច្ឆជនំ។ កិញ្ចិបីតិ អន្តមសោ ទន្តកជ្ជម្បិ។ គិហីនំ បន ធានំ តថា ធាយកានំ
គិហីនមេវ អច្ឆយេ រូហតីតិ យោជនា។

២៧៣៩. ភិក្ខុ វា សាមណោរោ វា ភិក្ខុនិឧបស្សយេ កាលំ ករោតិ, អស្ស
ភិក្ខុស្ស វា សាមណោរស្ស វា បរិក្ខារា ភិក្ខុនំយេវ សន្តកា ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ
សន្តកាតិ យោជនា។ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ សន្តកា កាលកតស្ស
ភិក្ខុសង្ឃបរិយាបន្នត្តា។

២៧៤០. សាមណេរី វាតិ ឯត្ថ វា-សន្នេន “សិក្ខមាធា វា”តិ ឥទំ សង្កណ្ណាតិ។
វិហារស្មី ភិក្ខុនំ និវាសនដ្ឋានេ។ តស្សាតិ ភិក្ខុនិយា វា សាមណេរិយា វា
សិក្ខមាធាយ វា បរិក្ខារា ភិក្ខុនំ សន្តកា ហោន្តីតិ យោជនា។ សន្តកាតិ
ឯត្ថាបិ ភិក្ខុសុ វុត្ថនយេនេវត្ថោ គហោតញ្ចេ។

២៧៤១. ទេហិ នេត្វាតិ ឯត្ថ “ឥមំ ជីវរ”ន្តិ បករណតោ លព្ពតិ។ “ឥមំ ជីវរំ
នេត្វា អសុកស្ស ទេហី”តិ យំ ជីវរំ ទិន្នំ, តំ តស្ស បុរិមស្សេវ សន្តកំ ហោតិ។
“ឥទំ ជីវរំ អសុកស្ស ទម្មី”តិ យំ ជីវរំ ទិន្នំ, តំ យស្ស បហិយ្យតិ, តស្ស
បច្ឆិមស្សេវ សន្តកំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧៤២. យថាវុត្ថវចនប្បការា នុវេន សាមិកេ ញត្វា សាមិកេសុ
វិស្សាសេន វា តេសុ មតេសុ មតកជីវម្បិ គណ្ហាតុំ វុត្ថតីតិ ទស្សេតុំ អាហា
“ឯវ”ន្តិអាទិ។ “មតស្ស វា អមតស្ស វា”តិ បទច្នេនោ វិស្សាសំ វាបិ
គណ្ហាយ្យតិ ជីវន្តស្ស សន្តកំ វិស្សាសគ្គាហំ គណ្ហាយ្យ។ គណ្ហា មតកជីវន្តិ
មតស្ស ជីវរំ មតកបរិក្ខារជីហារេន ចាបេត្វា គណ្ហាយ្យ។

២៧៤៣. រជតេ អនេនាតិ រជនន្តិ មូលាទិសព្ពមាហា។ វុត្ថនោសេនាតិ
សវាសនសមុច្ឆន្ទរាគាទិនោសេន។ តាទិនាតិ រូបាទីសុ ធន្យាវម្ពណេសុ រាគាទីនំ
អនុប្បត្តិយា អជ្ឈសុ លោកធម្មេសុ និព្វិការតាយ ឯកសទិសេន។

២៧៤៤-៥. “មូលេ”តិអាទីសុ និធារណេ ភុម្មំ។ មូលរជនេ ហលិទ្ធិ ឋបេត្វា
សព្វំ មូលរជនំ វុត្ថតិ។ ខន្ធសុ រជនេសុ មញ្ញេជ្ជញ្ច តុដ្ឋិហារកញ្ច ឋបេត្វា សព្វំ
ខន្ធរជនំ វុត្ថតិ។ បត្តេសុ រជនេសុ អល្លិយា បត្តំ តថា និលិយា បត្តញ្ច ឋបេត្វា
សព្វំ បត្តរជនំ វុត្ថតិ។ បុប្ផរជនេសុ កុសុមញ្ច កីសុកញ្ច ឋបេត្វា សព្វំ បុប្ផរជនំ

វដ្តតិ។ តថវជន លោក្ខញ្ញ កណ្តាលញ្ញ បេត្រា សព្វំ តថវជនំ វដ្តតិ។ ជលវជនំ
សព្វម្បី វដ្តតិ យោជនា។

មញ្ញេដ្ឋន្តិ ឯកោ សកណ្តាករុក្ខោ, វល្លិវិសេសោ ច, យស្ស វជនំ
មញ្ញេដ្ឋពីជវណ្ណំ ហោតិ។ មញ្ញេដ្ឋវុក្ខស្ស ខន្ធវា សេតវណ្ណាតិ សោ ឥធ ន
គហោតញ្ញោ វជនាធិការត្ថា។ តុដ្ឋហារកោ នាម ឯកោ សកណ្តាករុក្ខោ,
យស្ស វជនំ ហរិវាលវណ្ណំ ហោតិ។ អល្លិ ចុល្លតាបញ្ញារុក្ខោ, យស្ស
បណ្ណាវជនំ ហលិទ្ធិវណ្ណំ ហោតិ។ និលីតិ គច្ឆវិសេសោ, យស្ស បន វជនំ
និលវណ្ណំ ហោតិ។ កីសុកំ នាម វល្លិកីសុកបុប្ផំ, យស្ស វជនំ លោហិតវណ្ណំ
ហោតិ។

២៧៤២. កិលិដ្ឋសាជកន្តិ មលីនសាជកំ។ ជោវិតុន្តិ ឯកវារំ ជោវិតុំ។
អល្លិយា ជោតំ កិរ សម្មនេវ វជនំ បដិគ្គណ្ណាតិ។

២៧៤៣. បីវរាជំ កថា សេសាតិ ភេទការណាប្បការកថាធិកា ឥធ
អវុត្តកថា។ បឋមេ កថិនេ វុត្តាតិ សេសោ។ វិភាវិនាតិ ខន្ធកកាណាកេន។

បីវរក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណានាយ

មហាវគ្គវិនិច្ឆយវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចូឡវគ្គោ

ចារិវាសិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា

២៧៤៨. ឯវំ មហាវគ្គវិនិច្ឆ័យំ សង្ខេបេន ទស្សត្វា ចូឡវគ្គាគតវិនិច្ឆ័យំ
ទស្សតុមាហា “តជ្ឈនីយ”ន្តិអាទិ។ តជ្ឈនីយន្តិ កលហការកានំភិក្ខុនំ តតោ
វិរមនត្ថាយ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ តជ្ឈនីយកម្មញ្ញ។ និយស្សន្តិ
ពាលស្ស អព្យត្ថស្ស អាបត្តិពហុលស្ស អនបទានស្ស អនុលោមិកេហិ
តិហិសំសគ្គហិ សំសជ្ជស្ស វិហារតោ ភិក្ខុនោ និគ្គហវសេន និស្សយ
វសនត្ថាយ កាតុំ អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ និយស្សកម្មញ្ញ។

បញ្ហាជន្តិ កុលទូសកស្ស ភិក្ខុនោ យត្ថ តេន កុលទូសនំ កតំ, តត្ថ ន
លភិតត្តអាវាសត្ថាយ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ បញ្ហាជន្តិយ កម្មញ្ញ។
បដិសារណាន្តិ សទ្ធស្ស ឧចាសកស្ស ទាយកស្ស ការកស្ស សង្ឃបដ្ឋាកស្ស
ជាតិអាទិហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសកស្ស ភិក្ខុនោ តំមាបនត្ថាយ
និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ បដិសារណីយ កម្មញ្ញ។

តិវិបុក្ខេបនន្តិ អាបត្តិយា អទស្សនេ, អាបត្តិយា អប្បដិកម្មេ, ចាបិកាយ
ទិដ្ឋិយា អប្បដិទិស្សគ្គេ ច តតោ ឡិមិតុំ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ
តិវិធំ ឧក្ខេបនីយ កម្មញ្ញាតិ។ ទីបយេតិ ចាឡិយា, អដ្ឋកថាយ ច វុត្តនយេន
បកាសេយ្យាតិ អត្ថោ។

តជ្ឈនីយាទិកម្មានំ ឌីសារណានិស្សារណាវសេន បច្ឆេកំ ធុរិធត្ថេបិ តំ ភេទំ
អនាមសិទ្ធា កេវលំ ជាតិវសេន “សត្ត កម្មានី”តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថា
ទស្សិតោ បនេតេសំ វិសេសោ អត្ថប្បត្តិវសេនាតិ ទដ្ឋញ្ញោ។ វិត្តារោ បនេសំ
កម្មក្ខន្ធកតោ វេទិតញ្ញោ។

២៧៤៩. ខន្ធកេ កម្មសម្ពាតេ ខន្ធកេ អាគតានិ តេចត្តាលីស វត្តានិ។
តទនន្តវេតិ តស្ស កម្មក្ខន្ធកស្ស អនន្តវេ។ ខន្ធកេតិ ចារិវាសិកក្ខន្ធកេ។ នវ

អធិការនិយោជក នៅអធិការនិយោជក វត្តានិ, ឯករាជ្យនិយោជក វត្តានិ វត្តានិ វត្តានិ
ហោតិ។

កម្មករក្នុងក្រុម -

“អាបត្តិយា អនុស្សនេ ឧក្ខេបនិយកម្មករក្រុម, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា សម្មា
វត្តិតត្ថំ។ តត្រាយំ សម្មាវត្តនា - ន ឧបសម្មាទេតត្ថំ, ន និស្សយោ
នាតត្ថំ, ន សាមណេរោ ឧបជ្ជាបេតត្ថំ, ន ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិ
សាទិតត្ថំ, សម្មតេនាបិ ភិក្ខុនិយោ ន ឧបសម្មា, យាយ អាបត្តិយា
សង្ឃេន អាបត្តិយា អនុស្សនេ ឧក្ខេបនិយកម្ម កតំ ហោតិ, សា អាបត្តិ
ន អាបត្តិតត្ថំ, អញ្ញា វា តាទិសិកា, តតោ វា ចាបិជ្ជតរា, កម្មំ ន
ករហិតត្ថំ, កម្មិកា ន ករហិតត្ថំ, ន បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ
បច្ចុជ្ជានំ អញ្ញាលិកម្មំ សាមិច្ឆិកម្មំ អាសនាភិហារោ សេយ្យភិហារោ
ចាទោទកំ ចាទបីបំ ចាទកថលិកំ បត្តចីវរបដិគ្គហណំ នហានេ
បិដ្ឋបរិកម្មំ សាទិតត្ថំ, ន បកតត្ថោ ភិក្ខុ សីលវិបត្តិយា អនុទ្ធីសេតត្ថំ,
ន អាចារិវិបត្តិយា អនុទ្ធីសេតត្ថំ, ន ទិដ្ឋិវិបត្តិយា អនុទ្ធីសេតត្ថំ, ន
អាជីវិវិបត្តិយា អនុទ្ធីសេតត្ថំ, ន ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ កេទេតត្ថំ, ន ភិហិតត្ថំ
នាវេតត្ថំ, ន ភិក្ខុយទ្ធីនា ជានេតត្ថំ, ន ភិក្ខុយ សេវិតត្ថំ, ភិក្ខុ
សេវិតត្ថំ, ភិក្ខុសិក្ខាយ សិក្ខិតត្ថំ, ន បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទ
អាវាសេ វត្តត្ថំ, ន ឯកច្ឆន្ទ អនាវាសេ វត្តត្ថំ, ន ឯកច្ឆន្ទ អាវាសេ វា
អនាវាសេ វា វត្តត្ថំ, បកតត្ថំ ភិក្ខុ ទិស្វា អាសនា វុជ្ជាតត្ថំ, ន បកតត្ថោ
ភិក្ខុ អាសាទេតត្ថំ អន្តោ វា ពហិ វា, ន បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ ឧបាសថោ
វេបេតត្ថំ, ន បវារណា វេបេតត្ថំ, ន សវចនិយំ កាតត្ថំ, ន អនុវាទោ

បដ្ឋបេតត្តោ, ន ឌីកាសោ កាវេតត្តោ, ន ចោទេតត្តោ, ន សាវេតត្តោ, ន
ភិក្ខុហិ សម្មយោជេតត្ថំ"ន្តិ (ចូឡវ. ៥១) -

ឯវំ ចេតានិ តេចត្តាលីស វត្តានិ សន្ធាយ វុត្តំ "តេចត្តាលីស វត្តានិ, ខន្ធកេ
កម្មសញ្ញាតេ"តិ។

ចារិវាសិកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៧៦-៨២) -

“ចារិវាសិកេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា សម្មា វុត្តិតត្ថំ។ តត្រាយំ សម្មាវត្តនា
- ន ឧបសម្បាទេតត្ថំ, ន និស្សយោ ធាតត្តោ, ន សាមណោរោ
ឧបដ្ឋាបេតត្តោ, ន ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិ សាទិតត្តោ, សម្មតេនបិ
ភិក្ខុនិយោ ន ឌីវទិតត្តោ, យាយ អាបត្តិយា សង្ឃេន បរិវាសោ ទិដ្ឋោ
ហោតិ, សា អាបត្តិ ន អាបទ្ឋិតត្តោ, អញ្ញា វា តាទិសិកា, តតោ វា
ចាបិជ្ជតរា, កម្មំ ន គវហិតត្ថំ, កម្មិកា ន គវហិតត្តោ, ន បកតត្ថស្ស
ភិក្ខុនោ ឧចោសថោ វេបេតត្តោ, ន បវរណា វេបេតត្តោ, ន សវេជ្ជនិយំ
កាតត្ថំ, ន អនុវាទោ បដ្ឋបេតត្តោ, ន ឌីកាសោ កាវេតត្តោ, ន
ចោទេតត្តោ, ន សាវេតត្តោ, ន ភិក្ខុហិ សម្មយោជេតត្ថំ។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ បុរតោ
គន្ធត្ថំ, ន បុរតោ និសីទិតត្ថំ, យោ ហោតិ សង្ឃស្ស អាសនបរិយន្តោ
សេយ្យបរិយន្តោ វិហារបរិយន្តោ, សោ តស្ស បធាតត្តោ, តេន ច សោ
សាទិតត្តោ។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ
បុរេសមណោន វា បច្ឆាសមណោន វា កុលានិ ឧបសង្កមិតត្តានិ, ន

អារញ្ញកង្គំ សមាធាតព្វំ, ន បិណ្ឌាចាតិកង្គំ សមាធាតព្វំ, ន ប តប្បជ្ជយា
បិណ្ឌាចាតោ និហារាបេតញ្ចោ ‘មា មំ ជានីសូ’តិ។

“ចារិវាសិកេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា អាគន្ធកេន អាហារេចតព្វំ,
អាគន្ធកស្ស អាហារេចតព្វំ, ឧចោសថេ អាហារេចតព្វំ, បវារណាយ
អាហារេចតព្វំ, សថេ គិលានោ ហោតិ, ទូតេនបិ អាហារេចតព្វំ។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ
អាវាសោ គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ
អនាវាសោ គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខុវេ,
ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា
អនាវាសោ វា គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ
អាវាសោ គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខុវេ,
ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ អនាវាសោ
គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន
ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា
គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា
អភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។ ន,
ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា
អភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តញ្ចោ អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។

យត្ថស្សុ ភិក្ខុ នាធាសំវាសកា អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។
ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា
សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្រោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ
នាធាសំវាសកា អញ្ញាត្រ បកតត្ថេន អញ្ញាត្រ អន្តរាយា។

“គន្តព្រោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា
សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាធសំវាសកា យំ ជញ្ញា
‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្ត’ន្តិ។

“គន្តព្រោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា
សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាធសំវាសកា យំ ជញ្ញា
‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្ត’ន្តិ។

“គន្តព្រោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា
សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាធសំវាសកា
យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្ត’ន្តិ។

“គន្តព្រោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា
សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាធសំវាសកា យំ ជញ្ញា
‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្ត’ន្តិ។

“គន្តព្រោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា
សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាធសំវាសកា យំ ជញ្ញា
‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្ត’ន្តិ។

“គន្លង្គោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា
សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាទសំវាសកា យំ
ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្លង្គោ។

“គន្លង្គោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា
អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាទសំវាសកា យំ
ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្លង្គោ។

“គន្លង្គោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា
អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខុ សមាទសំវាសកា យំ
ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្លង្គោ។

“គន្លង្គោ, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា
អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខុ
សមាទសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អន្លេវ’ គន្លង្គោ។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទ
អាវាសេ វត្ថុតំ, ន ឯកច្ឆន្ទ អនាវាសេ វត្ថុតំ, ន ឯកច្ឆន្ទ អាវាសេ វា
អនាវាសេ វា វត្ថុតំ, បកតត្ថំ ភិក្ខុំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាតតំ, បកតត្ថោ ភិក្ខុ
អាសនេន និមន្តេតត្ថោ, ន បកតត្ថេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកាសនេ និសីទិតតំ,
ន នីចេ អាសនេ និសិទ្ធទេ ឧច្ឆេ អាសនេ និសីទិតតំ, ន ធមាយំ និសិទ្ធទេ
អាសនេ និសីទិតតំ, ន ឯកចង្គមេ ចង្គមិតតំ, ន នីចេ ចង្គមេ ចង្គមន្តេ ឧច្ឆេ
ចង្គមេ ចង្គមិតតំ, ន ធមាយំ ចង្គមន្តេ ចង្គមេ ចង្គមិតតំ។

“ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា ចារិវាសិកេន វុឡ្យតវេន ភិក្ខុនា
សទ្ធិ...បេ.... មូលាយបដិកស្សនាវហោន ភិក្ខុនា សទ្ធិ...បេ....

មានត្តារហេនភិក្ខុនាសទ្ធិ...បេ... មានត្តចារិកេនភិក្ខុនាសទ្ធិ...បេ...
អញ្ញាធារហេនភិក្ខុនាសទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទេ អាវាសេ វត្ថុតំ, ន ឯកច្ឆន្ទេ
អនាវាសេ វត្ថុតំ, ន ឯកច្ឆន្ទេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថុតំ, ន ឯកាសនេ
និសីទិតតំ, ន នីបេ អាសនេ និសីន្នេ ឧច្ឆេ អាសនេ និសីទិតតំ, ន ធមាយំ
និសីន្នេ អាសនេ និសីទិតតំ, ន ឯកចង្គមេ ចង្គមិតតំ, ន នីបេ ចង្គមេ
ចង្គមន្តេ ឧច្ឆេ ចង្គមេ ចង្គមិតតំ, ន ធមាយំ ចង្គមន្តេ ចង្គមេ ចង្គមិតតំ។

“ចារិវាសិកេចតុត្ថោ បេ, ភិក្ខុវេ, បរិវាសំ ទទេយ្យ, មូលាយ
បដិកស្សយ្យ, មានត្តំ ទទេយ្យ, តីវីសោ អព្ពេយ្យ, អកម្មំ ន ប
ករណីយ”ន្តិ (ចូឡវ. ៧៦-៨២) -

ឯវំ ចារិវាសិកានំ ចតុនុតិ វត្តានិ។

សា ច នេសំ ចតុនុតិសង្ខា ឯវំ វេទិតញ្ញា -
នឧបសម្មាទនាទិនកម្មិកករបាបរិយោសានានិ នវំ វត្តានិ, តតោ បកតត្ថស្ស
ឧចោសថជ្ជបនាទិភិក្ខុហិសម្មយោជនបរិយោសានានិ អដ្ឋ, តតោ
នបុរេតោគមនាទី បញ្ច, នបុរេគមនាទី ចត្តារិ, អាគន្ធកេន អាហេចនាទី ចត្តារីតិ
តីស, សភិក្ខុកាវាសាទិតោ អភិក្ខុកាវាសាទិគមនបអសំយុត្តានិ តីណិ
នវំកានិ ចាតិ សត្តបញ្ញាស, តតោ នបកតត្ថេន សទ្ធិ
ឯកច្ឆន្ទវាសាទិបដិសំយុត្តានិ ឯកាទស, តតោ
នចារិវាសិកវុឡុតរមូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហមានត្តចារិកអញ្ញាធារ
ហេហិ សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទវាសាទិបដិសំយុត្តានិ បច្ចេកំ ឯកាទស កត្វា
បញ្ចបញ្ញាសាយ វត្ថេសុ
ចារិវាសិកវុឡុតរមូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហានំ តីណំ សមានត្តា
តេសុ ឯកំ ឯកាទសកំ, មានត្តចារិកអញ្ញាធារហានំ ទ្ធិន្នំ សមានត្តា តេសុ ឯកំ

ឯកោទសកន្តិ ធុរេ ឯកោទសកានិ, អន្តេ ចារិវាសិកចតុត្ថស្ស សង្ឃស្ស
 បរិវាសាទិទានចតុក្កេ គណបូរណាត្ថនោសតោ និវត្តិវសេន ចត្តារិ ចត្តារិទិ
 ចតុនុវតិ វត្តានិ។ តានិ អគ្គហិតគ្គហណោន ឯកូនចត្តាលីសវត្តានិ នាម។
 អាទិតោ នវ, ឧចោសថជ្ជបនាទិនិ អជ្ជ, បកតត្ថេន ឯកច្ឆន្ទវាសាទិ ចត្តារិ ចាតិ
 ឯកវិសតិ វត្តានិ កម្មកូន្ធកេ គហិតត្តា វេទ គណនាយ អគ្គហេត្វា តតោ
 សេសេសុ តេសត្ថតិយា វត្ថេសុ ចារិវាសិកវុឡ្យតរាទិហិ ឯកច្ឆន្ទេ
 វាសាទិបជិសំយុត្តានិ ធូរិសតិ វត្តានិ បកតត្ថេហិ សមានត្តា តានិ ច “គន្ធព្ពោ
 ភិក្ខុវេ” តិអាទិកំ នវកំ តថា គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនបរំ, ន អាវាសតោ
 គច្ឆន្តស្ស អាបត្តិទស្សនបរន្តិ តញ្ចា អគ្គហេត្វា អវសេសេសុ
 ធូរចត្តាលីសវត្ថេសុ ចារិវាសិកចតុត្តាទិកម្មចតុក្កំ គរុកាបត្តិវុជ្ជានាយ
 គណបូរណាត្ថសាមញ្ញេន ឯកំ កត្វា តយោ អបនេត្វា គណិតានិ
 ឯកូនចត្តាលីសានិ ហោន្តិតិ វុត្ថំ “នវាទិកានិ តិសេវ, ខន្ធកេ តទនន្តវេ” តិ។

២៧៥០. ឥមាទិ ឯកូនចត្តាលីស វត្តានិ បុរិមេហិ តេចត្តាលីសវត្ថេហិ សទ្ធិ
 ធូរិសតិ ហោន្តិតិ អាហា “ឯវំ សព្ពានិ... បេ... គហិតាគហណោន តូ” តិ។

ឯវំ កម្មកូន្ធកចារិវាសិកកូន្ធកេសុ មហេសិទា វុត្តានិ ខន្ធកវត្តានិ
 គហិតាគហណោន ធូរិសតិ ឯវំ ហោន្តិតិ យោជនា។ ឯវំមេត្ត
 ធូរិសតិកូន្ធកវត្តានិ ទស្សិតានិ។

អាគមដ្ឋកថាវណ្ណនាយំ បន -

“ចារិវាសិកានំ ភិក្ខុនំ វត្ថំ បញ្ញបេស្សមីតិ (ចូឡវ. ៧៥) អារភិត្វា ‘ន
 ឧបសម្មាទេតព្ពំ... បេ... ន ធមាយំ ចង្គមន្តេ ចង្គមេ ចង្គមិតព្ពំ’ តិ (ចូឡវ.
 ៧៦-៨០) វុត្តាវសានានិ ធនសដ្ឋិ, តតោ បរំ ‘ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា

ចារិកសិកេន វុឌ្ឍតវេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ, មូលាយបដិកស្សនាវហេន,
 មានត្តាវហេន, មានត្ថចារិកេន, អញ្ញាវហេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទ
 អាវាសេ វត្ថុត្ថន្តិអាទិនំ (ចូឡវ. ៨២) បកតត្ថេ ចរិតព្រហ្ម អនញ្ញត្តាវិសុំ
 តេ អគណោត្វា ចារិកសិកវុឌ្ឍតវាទិសុ បុគ្គលន្តវេសុ ចរិតព្រហ្ម តេសំ
 វសេន សម្ម័យោត្វា ឯកេកំ កត្វា គណិតានិ បញ្ចាតិ ឯកសត្តតិ
 វត្តានិ, ឧក្ខេបនីយកម្មកតវត្ថេសុ វត្ថុបញ្ញាបនវសេន វុត្ថំ ‘ន
 បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ ... បេ.... នហានេ បិដ្ឋបរិកម្មំ សាទិតត្ថន្តិ
 (ចូឡវ. ៥១) ឥទំ អភិវាទនាទិនំ អសាទិយនំ ឯកំ, ‘ន បកតត្ថោ ភិក្ខុ
 សីលវិបត្តិយា អនុទំសេតព្ពោ’តិអាទិនិ ច ទសាតិ ឯវមេតានិ ធាសីតិ
 ហោត្តិ។ ឯតេស្វេវ កានិចិ តជ្ជនីយកម្មាទិវត្តានិ, កានិចិ
 ចារិកសិកាទិវត្តានីតិ អគ្គហិតគ្គហណោន ធាសីតិ ឯវា”តិ (ម. និ. ដ.
 ២.២៥; សារត្ថ. ដ. ២.៣៩; វិ. វិ. ដ. ១.៣៩) -

វុត្ថំ។ ឯតានិ បន វត្តានិ កនាចិ តជ្ជនីយកម្មកតាទិកាលេ,
 ចារិកសិកាទិកាលេ ច ចរិតព្រហ្ម ឧទ្ធកវត្តានីតិ គហេតព្ពានិ
 អាគន្ធកវត្តាទិនំ ចុទ្ធសមហាវត្តានំ វត្តមានត្តា។

២៧៥១. ឥទានិ ចារិកសិកស្ស ភិក្ខុនោ វត្ថុច្ឆន្ទំ, វត្ថុភេទញ្ច ទស្សេតុមាហា
 “បរិវាសញ្ច វត្ថុញ្ច”តិអាទិ។ បរិវាសញ្ច វត្ថុញ្ច សមាទិន្ទស្សតិ “បរិវាសំ
 សមាទិយាមី”តិ បរិវាសញ្ច “វត្ថំ សមាទិយាមី”តិ វត្ថុញ្ច បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ
 សន្តិកេ ឧក្ខេបនីយកម្មកតវត្ថេសុ វត្ថុបញ្ញាបនវសេន វុត្ថំ ឯកច្ឆន្ទ
 ភិក្ខុនោតិ ចារិកសិកស្ស ភិក្ខុនោ។

២៧៥២. សហវាសាធម្មោ “ឯកច្ឆន្ទេ”តិអាទិនា សយមេវ វត្ថុតិ។
សហវាសោ, វិនាវាសោ, អនារោចនមេវ ចាតិ ឥមេហិ តិហិ ចារិវាសិកភិក្ខុស្ស
រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្ខជញ្ចា ហោតិ តិ យោជនា។

២៧៥៣. ឧទកចាតេន សមន្តា និព្វកោសស្ស ឧទកចាតជ្ជានេន។
ឯកច្ឆន្ទេតិ ឯកច្ឆន្ទេ បរិច្ឆន្ទេ វា អបរិច្ឆន្ទេ វា អាវាសេ។ បកតត្ថេន ភិក្ខុនា
សហ ឧក្ខិត្តស្ស និវាសោ និវារតោតិ យោជនា។ “និវារតោ”តិ ឥមិនា ទុក្ខជំ
ហោតិ តិ ធិបេតិ។

២៧៥៤. អន្តោយេវាតិ ឯកច្ឆន្ទស្ស អាវាសបរិច្ឆេទស្ស អន្តោយេវ។ “ន
លព្វតិ”តិ ឥមិនា រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្ខជញ្ចា ហោតិ តិ ធិបេតិ។

២៧៥៥. មហាអដ្ឋកថាទិស្វតិ អាទិ-សន្នេន កុរុន្តដ្ឋកថាទិ សង្គណ្ហាតិ។
ឧទិដ្ឋន្តិ ឧក្ខិត្តកចារិវាសិកានំ។ ឥតិ អវិសេសេន និទ្ធិដ្ឋន្តិ យោជនា។

២៧៥៦. ឥមិនា សហវាសេន រត្តិច្ឆេទញ្ចា ទុក្ខជញ្ចា ទស្សេត្វា វិនាវាសេន
ទស្សេតុមាហា “អភិក្ខុកេ បនាវាសេ”តិ។ អាវាសេតិ វសនត្ថាយ
កតសេនាសនេ។ អនាវាសេតិ វាសត្ថាយ អកតេ ចេតិយយេវ វា ពោធិយេវ វា
សម្មន្តិនិអដ្ឋកេ វា ធារុអដ្ឋកេ វា ចានីយមាធឿ វា វច្ឆកុជិយំ វា ឆ្វារកោដ្ឋកេ វា
អញ្ញាត្រ វា យត្ថ កត្តចិ ឯវរូបេ ហានេ។ វិប្បវាសំ វសន្តស្សាតិ បកតត្ថេន វិនា
វាសំ កប្បន្តស្ស។ រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្ខជញ្ចំ រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្ថុភេទទុក្ខជញ្ចា
ហោតិ។

២៧៥៧. ឯវំវិប្បវាសេន រត្តិច្ឆេទទុក្ខជានិ ទស្សេត្វា អនារោចនេន
ទស្សេតុមាហា “ចារិវាសិកភិក្ខុស្ស”តិអាទិ។ ភិក្ខុំ ទិស្វាធាតិ អាកាសេនាបិ
គច្ឆន្តំ សមានសំវាសកំ អាគន្តកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា។ តម្លំ ឈោតិ តស្មី ទិដ្ឋក្ខណោយេវ។

“អនាហេចន្តស្ស ឯវ ឯតស្ស” តិ បទច្នៃនោ។ ឯវកាវេន វត្តិច្នៃនោ ច
ទុក្ខជញ្ញាតិ ឧភយំ ឯតស្ស ហោតីតិ ធិបេន្តេន អធិដ្ឋោ ច, វត្តិច្នៃនោ
ហោតីតិ ញាបេតិ។ យថាហ - “សោមិស្ស វត្តិច្នៃនំ ករោតិ, អញ្ញាតត្តា បន
វត្តភេទទុក្ខជំ នត្ថិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥)។ នាសាសំវាសកេន សហវិនយកម្មំ
កាតុំ ន វដ្តតិ, តស្ស អនាហេចនេបិ វត្តិច្នៃនោ ន ហោតិ។

២៧៥៨-៩. ចារិវាសិកោ ភិក្ខុយត្ថ សង្ឃនវកជ្ជានេ បិតោ, តត្ថវ តស្មីយេវ
ហានេ បត្វា យថាវុឡំ បកតត្ថេហិបិ សទ្ធិ វុឡបដិចាជិយា បញ្ចា កិច្ចានិ កាតុំ
វដ្តតីតិ យោជនា។

តានិ សរូបតោ ឧស្សេតុមាហ “ឧចាសថបវារណ” ត្ថិអាទិ។
ឧចាសថបវារណំ យថាវុឡំ កាតុំ លភតីតិ យោជនា។ ទេន្តីតិ ឯត្ថ “យល្លា
បហវិត្វា” តិ សេសោ។ សង្ឃនាយកាតិ កម្មធារយសមាសោ។ សង្ឃស្ស
ឯកត្ថេបិ ករុសុ ពហុវចននិទ្ទេសោ។ “ទេតិ ចេ សង្ឃនាយកោ” តិបិ ចាហោ។
តត្ថ យល្លា បហវិត្វា ភាជេត្វា ទេន្តោ សង្ឃេ វស្សិកសាជិកំ ទេតិ ចេ,
ចារិវាសិកោ យថាវុឡំ អត្តនោ បត្តជ្ជានេ លភតីតិ យោជនា។

ឱណោជនន្តិវិស្សជ្ជនំ, សង្ឃតោ អត្តនោ បត្តានំ ទិដ្ឋំ, តិណ្ហំ វា
ឧទ្ទេសកត្តាជិនំ អត្តនោ បុគ្គលិកភត្តបច្ឆាសាយ បដិគ្គហេត្វា “មយ្ហំ អដ្ឋ
ភត្តបច្ឆាសា អត្ថិ, សេ គណ្ហិស្សមី” តិ វត្វា សង្ឃវិស្សជ្ជនំ លភតីតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ ភត្តន្តិ អាគតាគតេហិ វុឡបដិចាជិយា គហេត្វា គន្ធាវិហារេ
សង្ឃស្ស ចតុស្សលភត្តំ។ តថា ចារិវាសិកោ យថាវុឡំ លភតីតិ យោជនា។
ឥមេ បញ្ចាតិ វុត្ថមេវត្ថំ និគមយតិ។

តត្រាយ វិនិច្ឆ័យ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥) - ឧទាសថបវារណោ តាវ
ចាតិមោក្ខ ឌុទ្ទិស្សមាណេ ហត្ថចាសេ និសីទិតុំ វុដ្ឋតិ។ មហាបច្ឆរិយំ បន
“ចាឡិយា អនិសីទិត្វា ចាឡិ វិហាយ ហត្ថចាសំ អមុញ្ញាន្តេន និសីទិតព្ព”ន្តិ វុត្ថំ។
ចារិសុទ្ធិឧទាសថេ ករិយមាណេ សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្រេវ និសិន្នេន
អត្តនោ ចាឡិយា ចារិសុទ្ធិឧទាសថោ កាតញ្ចោវ។ បវារណាយបិ
សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្រេវ និសិន្នេន អត្តនោ ចាឡិយា បវារេតព្ពំ។
សង្ឃេន យណ្ឌិ បហរិទ្ធា ភាជិយមាណំ វស្សិកសាជិកម្មំ អត្តនោ បត្តជ្ជានេ
គហេតុំ វុដ្ឋតិ។

ឱណោជនេ សថ ចារិវាសិកស្ស ទ្វេ តីណិ ឧទ្ទេសភត្តាធិនិ ចាបុណាន្តិ,
អញ្ញា ចស្ស បុគ្គលិកភត្តបច្ឆាសា ហោតិ, តានិ បដិចាជិយា គហេត្វា “ភន្តេ,
ហោដ្ឋា គាហោថ, អដ្ឋ មយ្ហំ ភត្តបច្ឆាសា អត្ថិ, ស្ទេវ គណ្ហិស្សមី”តិ វត្វា
វិស្សន្នេតព្ពានិ, ឯវំ តានិ បុនទិវសេសុ គណ្ហិតុំ លភតិ។ “បុនទិវសេ សព្ពបឋមំ
ឯតស្ស ធាតព្ព”ន្តិ កុវុទ្ធិយំ វុត្ថំ។ យទិ បន ន គណ្ហាតិ នវិស្សន្នេតិ, បុនទិវសេ
នលភតិ។ ឥទំ ឱណោជនំ នាម ចារិវាសិកស្សេវ ឌុទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ។ កស្មា?
តស្ស ហិ សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ភត្តគ្គេ យាគុខដ្ឋកាធិនិ ចាបុណាន្តិ វា ន
វា, តស្មា “សោ ភិក្ខាហារេន មា កិលមិត្តា”តិ ឥទមស្ស សង្កហករណត្ថាយ
ឌុទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ។

ភត្តេ ចតុស្សលភត្តំ យថាវុឡំ លភតិ, ចាឡិយា បន គន្ធី វា ហតុំ វា ន
លភតិ។ តស្មា ចាឡិតោ ឌុសក្កិត្វា ហត្ថចាសេ ឋិតេន ហត្ថំ បសារេត្វា យថា
សេនោ និបតិទ្វា គណ្ហាតិ, ឯវំ គណ្ហិតព្ពំ។ អាហមិកសមណុទ្ទេសេហិ
អាហារាបេតុំ នលភតិ។ សថ សយមេវ អាហារន្តិ, វុដ្ឋតិ។ រញ្ជោ
មហាបេឡភត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ចតុស្សលភត្តេ បន សថ ឱណោជនំ

កត្តាការមា ហោតិ, អត្តនោ អត្តាយ ឧត្តិត្តេ បិណ្ឌោ “អដ្ឋ មេ ភត្តំ អត្តិ, ស្មេវ
គណ្ហាស្សមី” តិ វត្ថុតំ។ “បុនទិវសេ ទ្វេ បិណ្ឌោ លភតិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥)

មហាបច្ឆវិយំ វុត្ថំ។ ឧទ្ទេសកត្តាធិនិបិ ចាឡិកោ ឌីសក្កិត្វាវ គហេតព្ពានិ។ យត្ថ
បន និសីទាបេត្វា បរិវិសន្តិ, តត្ថ សាមណោរាជំ ជេដ្ឋកេន ភិក្ខុនំ សង្ឃនវកេន
ហុត្វា និសីទិតព្ពន្ធ។

ចារិវាសិកក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា។

សមថក្ខន្ធកកដាវណ្ណានា

២៧៦០. ឥនានិ សមថវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្តំ យេសុ អធិករណេសុ សន្តេសុ
សមថេហិ ភវិតព្ពំ, តានិ តាវ ទស្សេត្តោ អាហា “វិវាទាធារតា” តិ អាទិ។
វិវាទាធារតា តិ វិវាទាធិករណំ។ អាបត្តាធារតា តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
អាធារតា តិ អធិករណាបរិយាយោ។ អាធារិយតិ អភិកុយ្យតិ វ្យបសម្មតិ
សមថេហិ តិ អាធារោ, វិវាទោ ច សោ អាធារោ ចាតិ វិវាទាធារោ, សោ ឯវ
វិវាទាធារតា។ ឯវមាធារាធិករណ-សន្តានំ វិវាទាធិសន្តេហិ សហ
កម្មធារយសមាសោ ទដ្ឋព្ពោ។ អធិករិយតិ អភិកុយ្យតិ វ្យបសម្មតិ
សមថេហិ តិ អធិករណាន្តិ វិវាទាធិចតុត្ថិយមេវ ចាឡិយំ ទស្សិតំ។ អយមត្ថោ
“ឯតេសំ តុ ចតុន្ទម្បិ, សមត្តា សមថា មតា” តិ វក្ខមាទេន វិញ្ញាយតិ។

២៧៦១. ឯតានិ ចត្តារិ អធិករណានិ ច “ឥធ បន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុវិវទន្តិ
‘ធម្មោ’ តិ វា ‘អធម្មោ’ តិ វា” តិ (ចូឡវ. ២១៥) អដ្ឋាវស ភេទការកវត្ថុនិ ច
មហេសិទា វុត្តានិ។ តត្ថ តេសុ ចតុសុ អធិករណេសុ វិវាទោ
អធិករណាសម្ពាតោ ឯតានិ អដ្ឋាវស ភេទការកវត្ថុនិ និស្សិតោ និស្សាយ
បវត្តោតិ យោជនា។

២៧៦២. វិបត្តិយោ ចតស្សោវាតិ “ឥធ បន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អនុវទន្តិ សីលវិបត្តិយា វា អាចារិវិបត្តិយា វា ទិដ្ឋិវិបត្តិយា វា អាជីវិបត្តិយា វា” តិ (ចូឡវ. ២០៥) វុត្តា ចតស្សោវិបត្តិយោ។ ទិដ្ឋាទីនំ អនុគន្ធា សីលវិបត្តិអាទីហិ វទនំ ចោទនា អនុវាទោ។ ឧចាគតោតិ និស្សិតោ, អនុវាទោ ចតស្សោវិបត្តិយោ និស្សយ បវត្តោតិ អត្តោ។ “តត្ថា” តិ បឋមមេវ និទ្ធារណស្ស វុត្តត្ថា ឥធ បុនវចនេ បយោជនំ ន ទិស្សតិ, “សម្ពវា” តិ វចនស្សបិ ន កោចិ អត្តវិសេសោ ទិស្សតិ។ តស្មា “អាបត្តាធារតា តត្ថ, សត្តអាបត្តិសម្ពវា” តិ ចាហោ ន យុដ្ឋតិ, “អាបត្តាធារតា នាម, សត្ត អាបត្តិយោ មតា” តិ ចាហោ យុត្តតភេ, អាបត្តាធារតា នាម អាបត្តាធិករណំ នាម សត្ត អាបត្តិយោ មតា សត្ត អាបត្តិយោវ អធិប្បតាតិ អត្តោ។

២៧៦៣. សង្ឃកិច្ចានិ និស្សយាតិ អបលោកនកម្មាទីនិ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ ឧចាទាយ កិច្ចាធិករណាភិជានំ សិយា, កិច្ចាធិករណំ នាម ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ តិ អត្តោ។ ឯតេសំ តុ ចតុន្ទម្បីតិ ឯតេសំ បន ចតុន្ទម្បី អធិករណានំ។ សមត្ថាតិ វ្យាបសមហេតុត្ថា។ សមថា មតាតិ សម្ពុទ្ធាវិនយោនយោ សត្ត អធិករណាសមថាតិ អធិប្បតា។ អធិករណានិ សមេន្តិ, សម្ពុន្តិ វា ឯតេហីតិ “សមថា” តិ វុច្ឆន្តីតិ “សមត្ថា សមថា មតា” តិ ឥមីនា សមថ-សទ្ធស្ស អន្ធត្ថំ ធិបេតិ។

២៧៦៤-៥. តេ សរូបតោ ទស្សេតុមាហា “សម្ពុទ្ធ” តិ អាទិ។ “វិនយោ” តិ ឥទំ សម្ពុទ្ធាទិបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតត្ថំ “សម្ពុទ្ធាវិនយោ សតិវិនយោ អម្ពុទ្ធវិនយោ” តិ។ “បដិញ្ញាវិនយោ” តិ ច បដិញ្ញាតករណំ វុត្តំ។ សត្តមោ វិនយោតិ សមថោ អធិប្បតោ។ តិណាវត្តារកោតិ ឥមេ សត្ត សមថា ពុទ្ធនាទិច្ចពន្ធនា វុត្តាតិ យោជនា។

២៧៦៦. ចតុសុ អធិករណេសុ យំ អធិករណំ យត្តកេហិ សមថេហិ
សម្មតិ, តេ សង្កេហត្វា ធស្សេន្តោ អាហា “វិវាទោ” តិអាទិ។

២៧៦៧-៩. “វិវាទោ” តិអាទិនា ឧទ្ទិដ្ឋមត្តំ និទ្ទិសន្តោ អាហា “ធរដ្ឋេនា” តិអាទិ។
ឯត្ថ ឯតេសុ ចតុសុ អធិករណេសុ, សមថេសុ ច កី កេន សម្មតីតិ ចេ? វិវាទោ
វិវាទាធិករណំ ធរដ្ឋេន យេតុយ្យសិកាយ, បឋមេន សមថេន សម្មាវិនយេន
ចាតិ ធិហិ សមថេហិ សម្មតិ។ យស្ស កិរិយាយ ធម្មវាទិនោ ពហុតវា, ឯសា
យេតុយ្យសិកា។ “សង្ឃសម្មាទតា, ធម្មសម្មាទតា, វិនយសម្មាទតា,
បុគ្គលសម្មាទតា” តិ (ចូឡវ. ២២៩, ២៣៤, ២៣៦, ២៣៧, ២៤២) វុត្តានំ សង្ឃាទីនំ
ចតុន្នំ សន្និទានេន វា កណបុគ្គលេហិ សមិយមានំ វិវាទាធិករណំ
សង្ឃសម្មាទតំ វិនា ឥតវេហិ តីហិ វា សម្មតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្ថ ច ការកសង្ឃស្ស សង្ឃសាមគ្គីវសេន សម្មាទីកាវោ សង្ឃសម្មាទតា,
សមេតព្ពស្ស វត្តនោ ភូតតា ធម្មសម្មាទតា, យថា តំ សមេតព្ពំ, តថេវស្ស
សមនំ វិនយសម្មាទតា, យោ ច វិវេទតិ, យេន ច វិវេទតិ, តេសំ ឧភិន្នំ
អត្ថបច្ចតិកានំ សម្មាទីកាវោ បុគ្គលសម្មាទតា។

“អនុវាទោ ចត្វហិមី” តិ ឧទ្ទិដ្ឋំ និទ្ទិសន្តោ អាហា “សម្មាទា” តិអាទិ។
អនុបុព្ពេនាតិ អនុបដិចាជិយា។ សម្មាវិនយាទីហិ តីហិមីតិ
សម្មាវិនយសតិវិនយអម្ពឡវិនយេហិ តីហិមី។ តថេវាតិ យថា តីហិ, តថា
បញ្ចមេន តស្សចាបិយសិកាសមថេនាបិ អនុវាទោ សម្មតិ, បកេវ ចត្វហិមី
អត្តោ។

យោ ចាបុស្សន្នតាយ ចាបិយោ បុគ្គលោ, តស្ស កត្តព្ពតោ
“តស្សចាបិយសិកា” តិ កម្មំ វុច្ចតិ។ អាយស្មតោ ធព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស វិយ

សតិវេបុល្លប្បត្តិស្ស វិណាសវស្ស កតា អមូលិកា សីលវិបត្តិចោធនា
សម្មាទិវិនយេន, ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ ទិន្នេន សតិវិនយេន ច សម្មតិ។
ឧម្មត្តកស្ស ភិក្ខុនោ កតា អាបត្តិចោធនា សម្មាទិវិនយេន ច តថេវ ទិន្នេន
អម្មទ្ធិវិនយេន ច សម្មតិ។ សង្ឃមជ្ឈេ អាបត្តិយា ចោទិយមានស្ស អវជានិត្វា
បដិជាននាទី ករោន្តស្ស ចាបភិក្ខុនោ ពហុលាបត្តិចោធនា សម្មាទិវិនយេន
ថេវ តថេវ បកតេន តស្សចាបិយសិកាកម្មេន ច វ្រូបសម្មតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

“អាបត្តិ បន តីហោវា”តិ ឧទ្ទេសស្ស និទ្ទេសមាហា “សម្មទេនា”តិអាទិ។
សម្មទេន សម្មាទិវិនយេន, បដិញ្ញាយ បដិញ្ញាតករណេន, តិណាវត្តារកេន វា
ឥមេហិ តីហិ វេ សមថេហិ សា អាបត្តិ អាបត្តាធិករណំ ឧបសមំ យាតីតិ
យោជនា។ ឯត្ថ បដិញ្ញាតករណំ នាម អាបត្តិ បដិគ្គណ្ណាន្តេន “បស្សសី”តិ វុត្ថេ
អាបត្តិ ទេសេន្តេន “អាម បស្សមី”តិ សម្មជិច្ឆនំ។ តិណាវត្តារកំ បន សយមេវ
វុត្ថតិ។

តីហោវ សមថេហិតិ ឯត្ថ គរុកាបត្តិ សម្មាទិវិនយេន, បដិញ្ញាតករណេន
ចាតិ ទិហិ, លហុកាបត្តិ អាបត្តិត្វា សង្ឃេ វា គណេ វា បុគ្គលេ វា ទេសនាយ
សម្មាទិវិនយេន ថេវ បដិញ្ញាតករណេន ច, កោសម្ពកានំ វិគ្គហាសទិសំ
មហាវិគ្គហំ ករោន្តេហិ អាបន្នា អនេកវិធា អាបត្តិយោ សចេ ហោន្តិ, តាសុ
វុត្ថមានស្ស បំ ធុល្លវជ្ជាទី វេបេត្វា អវសេសា សញ្ញា អាបត្តិយោ សម្មាទិវិនយេន,
តិណាវត្តារកេន ច សម្មន្តីតិ អត្ថោ។

កិច្ចំ កិច្ចាធិករណំ ឯកេន សម្មាទិវិនយេនេវ សម្មតីតិ យោជនា។

២៧៧០. យេភុយ្យសិកកម្មេតិ ឯត្ថ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ សលាកំ តាហាយេតិ
វិនិច្ឆយការកេ សង្ឃេ ធម្មវាទិនំ ពហុត្ថំ វា អប្បតវត្ថំ វា ជានិត្តំ វុត្ថមានេន

នយោន សលាកំ គាហាបេយ្យ។ ពុជោតិ “ន ធន្ទាគតី គប្បតិ...បេ...
គហិតាគហិតញ្ច ជាធាតី” តិ វុត្តំ បញ្ចហិ អង្កេហិ សមន្ទាគតំ បុគ្គលំ
ឧស្សេតិ។ “គូឡេនា” តិ អាទិនា សលាកត្តាហប្បកាហេ ឧស្សេតោ។
កណ្ណាជយេនាតិ ឯត្ថ កណ្ណោ ជយេនា យស្មី សលាកត្តាហបយោគេតិ វិគ្គហោ។
ឯត្ថ គូឡេសលាកត្តាហោ នាម ធម្មវាទិសលាកា ច អធម្មវាទិសលាកា ច វិសុំ
វិសុំ ចីវរកណ្ណោ បក្ខិមិត្វា បុគ្គលានំ សន្តិកំ វិសុំ វិសុំ ឧបសង្កមិត្វា សលាកា
វិសុំ វិសុំ ឧស្សេតា “ឥតោ តវ វុច្ឆនកំ គណ្ណាហិ” តិ រហោ ឋត្វា គាហាបនំ។
វិវេជកំ នាម ធម្មវាទិនំ ពហុភាវំ ព្រាត្វា សព្វេសុ ជាឧត្តេសុ បុគ្គលានំ សន្តិកំ
គាហាបនំ។ កណ្ណាជយេនំ នាម ឯវមេវ កណ្ណាមូលេ រហោ ឋត្វា គាហាបនំ។

២៧៧១. អលជ្ជស្សទេតិ ឯត្ថ “សង្ឃ” តិ សេសោ។ លជ្ជិសុ ពាលេស្សតិ
ឯត្តាបិ “ឧស្សទេស្ស” តិ វុត្តព្ពំ។

២៧៧២. សកេន កម្មនាយោវាតិ អត្តនោ យំ កិច្ចំ, តេនេវាតិ។

២៧៧៣-៥. “អាបជ្ជតិ” តិ អាទិ “អលជ្ជិ, លជ្ជិ, ពាលោ” តិ ជាឧទស្ស
ហេតុកូតកម្មឧស្សនំ។ ឧទ្ធិន្តតោតិ អភិជ្ឈាទិតិវិធមនោឧទ្ធិតវសេន ឧដ្ឋ
ចិន្តេន្តោ។ ឧត្តាសីតិ មុសាវាទាទិចតុព្ពិធវចីឧទ្ធិតវសេន វចីទ្វារេ បញ្ញត្តានំ
សិក្ខាបទានំ វីតិក្កមវសេន ឧដ្ឋ ភាសនសីលោ។ ឧត្តជការិកោតិ
ចាលាភាតិចាតាទិតិវិធកាយឧទ្ធិតវសេន កាយទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានំ
វីតិក្កមវសេន កុច្ឆិតកម្មស្ស ករណសីលោ។ ឥតិ លក្ខណេវាតិ យថាវុត្តំ
អលជ្ជិលជ្ជិពាលលក្ខណំ និគមេតិ។

២៧៧៦. “យេតុយ្យសិកា” តិ អាទិគាថាហិ និទ្ធិដ្ឋមេវ អត្តំ និគមេតុមាហា
“តិធា” តិ អាទិ។ តិធាសលាកតាហោនាតិ តិវិធស្ស សលាកតាហាស្ស

អញ្ញាតវេន។ ពហុកា ធម្មវាទិនោ យទិ សិយុត្តិ យោជនា។ កាតព្វន្តិ ឯត្ថ
“វិវាទាធិករណាវុបសមន”ន្តិ សេសោ។

២៧៧៧. យោ បុគ្គលោ អលង្គិ ច ហោតិ សានុវាទោ ច កម្មតោ
កាយកម្មតោ, វចីកម្មតោ ច អសុចិ ច សម្ពុទ្ធជិគ្គន្ធនិយោតិ អត្ថោ។ សោ
ឯវិវាទោ ចាបបុគ្គលោ តស្ស ចាបិយសិកកម្មស្ស យោគោ ហោតីតិ សម្ពុទ្ធោ។
សានុវាទោតិ ឯត្ថ អនុវាទោ នាម ចោទនា, សហ អនុវាទេន វត្ថុតីតិ សានុវាទោ,
ចាបគរហិតបុគ្គលេហិ កាតព្វចោទនាយ អនុវចោតិ អត្ថោ។

២៧៧៨-៩. ភណ្ឌានេតិ កលហស្ស បុព្វភាគេ។ កលហោតិ
កាយវចីទ្វារប្បវត្តេ ហត្ថបរាមសាធិកេ កលហោ ច។ វិវាទម្ហិ អនប្បកេតិ
ពហុវិធម៌វិវាទេ ជាតេ។ ពហុអស្សរាមណោ ចិល្លោតិ សមណានំ អនុច្ឆរិកេ
នាមប្បការេ កាយិកវាចសិកវីតិក្កមេ ច កតេ។ អនគ្គេតិ អនន្តេ។
ភស្សកេតិ កុច្ឆិតេ អមនាបវចនេ ចិល្លោតិ យោជនា, ភាសិតេតិ អត្ថោ។
គវេសន្តន្តិ គវេសិយមាណំ, អាបត្តាធិករណាន្តិ សេសោ។ វាឡន្តិ ចណ្ណំ។
កក្ខន្ធឡន្តិ អាសន្នំ។ កាតព្វន្តិ វុបសមេតព្វំ។

២៧៨០-២. យថា ច វុបសម្មតិ, តថា តិណាវត្តារកេ សុទ្ធោ ហោតីតិ
សម្ពុទ្ធោ។

ធុល្អវន្តន្តិ ចារាជិកញ្ជោវ សង្ឃាទិសេសញ្ច។ គិហិហិ បដិសំយុតន្តិ គិហិណំ
ជាតិអាទីហិ ចាឡិយា អាគតេហិ ទសហិ អក្កោសវត្ថុហិ, អដ្ឋកថាគតេហិ ច
តទញ្ញេហិ អក្កោសវត្ថុហិ ខុសនវម្ពនបច្ឆយា ច ធម្មិកបដិស្សវស្ស
អសច្ចាបនបច្ឆយា ច អាបន្នាបត្តិ។ ឯសា ឯវ ហិ អាបត្តិ គិហិបដិសំយុត្តា នាម
បរិវារេ “អត្ថិ គិហិបដិសំយុត្តា, អត្ថិ នគិហិបដិសំយុត្តា”តិ ទុកំ និក្ខិបិត្វា

“គិហិបដិសំយុត្តាតិ សុធម្មត្ថេរស្ស អាបត្តិ, យា ច ធម្មិកស្ស បដិស្សវស្ស
អសច្ចាបនេ អាបត្តិ។ អវសេសា នគិហិបដិសំយុត្តា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២០)
វចនតោ។

សុធម្មត្ថេរស្ស អាបត្តិតិ ច តេន ចិត្តស្ស គហាបតិនោ ជាតី បដិច្ច
ខុំសនវម្ពនបច្ចយា អាបន្នា ឱមសវាទសិក្ខាបទវិភាគគតា ទុក្ខជាបត្តិ
គហេតព្វា។ ឥទព្វា ឧបលក្ខណមត្តំ, តស្មា ឥតវេហិបិ អក្កោសវត្ថូហិ គិហិ
ខុំសេន្តានំ វម្ពេន្តានំ ឥតវេសំ ភិក្ខុនំ សា អាបត្តិ គិហិបដិសំយុត្តាវាតិ វេទិតព្វំ។
តថា អាបន្នំ អាបត្តិ ទេសាបេន្តេន ទស្សន្ទបចារំ អវិជហាបេត្វា សវន្ទបចារំ
ជហាបេត្វា ឯកំសេ ឧត្តរាសន្តំ កាហាបេត្វា ឧក្កជិកំ និសីទាបេត្វា អញ្ញលី
បគ្គណ្ណាបេត្វា សា អាបត្តិ ទេសាបេតព្វា។

ទិដ្ឋាវិកម្មិកន្តំ ទិដ្ឋាវិកម្មេ និយុត្តោ ទិដ្ឋាវិកម្មិកោ, តំ, អដ្ឋកថាយំ “យេ
បន ‘ន មេតំ ឧមតី’តិ អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋាវិកម្មំ ករោន្តិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២០៤) យេ
បុគ្គលា ទស្សិតា, តេសមញ្ញាតវស្សេវ គហាណាំ។

យោតិ ភណ្ឌានការកេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ មហន្តិវិគ្គហំ កត្វា សម្ពហុលា
អាបត្តិយោ អាបន្នោ យោ ភិក្ខុ។ តត្ថាតិ តស្មី តិណាវត្តាវកសមថការកេ
ភិក្ខុសម្មហោ។ ន ហោតីតិ ជន្នំ ទត្វា តំ ភិក្ខុបរិសំ អនាគតត្ថា ន សិរីជ្ជតិ។
តព្វា វេបេត្វាតិ យោជនា។

តិណាវត្តាវកេ កតេ សតិ យាវ ឧបសម្បទមាឡតោ បភុតិ អាបន្នាយ
សេសាយ អាបត្តិយា និរាបត្តិ ហុត្វា សុទ្ធោ ហោតិ សង្ឃេតិ យោជនា។

សមថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ខុទ្ទកវត្ថុក្នុងកក្កដាវណ្ណា

២៧៨៣. កុដ្ឋេតិ ឥដ្ឋកាសិលាទារុកុដ្ឋានំ អញ្ញាតវស្មី។ អដ្ឋានេតិ ឯត្ថ
អដ្ឋានំ នាម រុក្ខេ ជលកំរិយ តច្ឆេត្វា អដ្ឋបទាការេន រាជិយោ ជិដ្ឋិត្វា
នហានតិត្ថេ និខណ្ឌិន្តិ, តត្ថ ចុណ្ណានិ អាភិវិត្វា មនុស្សា កាយំ ឃំសន្តិ។

២៧៨៤. គន្ធព្ពហត្ថេនាតិ នហានតិត្ថេ វេបិទេន ទារុមយហត្ថេន។ ទេន កិរ
ចុណ្ណានិ គហេត្វា មនុស្សា សរីរំ ឃំសន្តិ។ កុរុវិទ្ធកសុត្តិយាតិ
កុរុវិទ្ធកចាសាណាចុណ្ណានិ លាខាយ ពាដ្ឋិត្វា កតត្ថុឡិ កកលាបកោ វុច្ឆតិ, តំ
ឧភោសុ អន្តេសុ គហេត្វា សរីរំ ឃំសន្តិ។ មល្លកេនាតិ មករទន្តកំ ជិដ្ឋិត្វា
មល្លកម្មលសណ្ណានេន កតេន មល្លកេន, ឥទំ គិលានស្សបិ ន វដ្ឋតិ។
អញ្ញមញ្ញញ្ច កាយតោតិ អញ្ញមញ្ញំ សរីរេន ឃំសេយ្យ។

២៧៨៥. អកតំ មល្លកំ នាម មករទន្តេ អដ្ឋិត្វា កតំ, ឥទំ អគិលានស្ស ន
វដ្ឋតិ។

២៧៨៦. កថាលិដ្ឋកខណ្ឌានីតិ កថាលខណ្ឌាឥដ្ឋកខណ្ឌានិ។ សព្ពស្សតិ
គិលានាគិលានស្ស សរីរេ ឃំសិត្វា ឧត្តដ្ឋេតុំ វដ្ឋតិ។ “បុប្ផាណិក”ន្តិ
ហត្ថបរិកម្មំ វុច្ឆតិ, តស្មា សព្ពស្ស ហត្ថេន បិដ្ឋិបរិកម្មំ កាតុំ វដ្ឋតិ។ “វត្ថុវដ្ឋ”តិ
ឥទំ ចាឡិយំ វត្ថុឧក្កាសិកស្ស បរិយាយំ, តស្មា នហាយន្តស្ស យស្ស កស្សបិ
នហានសាជកវដ្ឋិយាបិ ឃំសិតុំ វដ្ឋតិ។

២៧៨៧. ដេណកំ នាម សមុទ្ធដេណំ។ កថលន្តិ កថាលខណ្ឌំ។
ចាទឃំសនេ វុត្តា អនុញ្ញាតា។ កតកំ នាម បទុមកណ្ឌិកាការំ ចាទឃំសនត្ថំ
កណ្ឌាកេ ឧដ្ឋាបេត្វា កតំ, ឯតំ នេវ បដិគ្គហេតុំ, ន បរិភុញ្ញតុំ វដ្ឋតិ។

២៧៨៨. យំ កិញ្ចិចិ អលង្ការន្តិ ហត្ថបតាធិអលង្ការេសុ យំ កិញ្ចិ អលង្ការំ។

២៧៨៩. ឱសណ្ណោយ្យាតិ អលង្ការត្ថំ សង្ខារោនោ នមេយ្យ។

ហត្ថជណាកេនាតិ ហត្ថេនេវ ជណាកិច្ចំ ករោន្តា អង្គលីហិ ឱសណ្ណោន្តិ។
ជណាកេនាតិ ទន្ធមយាធិសុ យេន កេនចិ។ កោច្ឆេនាតិ ឱសិរមយេន វា
មុញ្ញបព្ពជមយេន វា កោច្ឆេន។

២៧៩០. សិគ្គតេលោទតេលេហិ តិ សិគ្គតេលញ្ច ឧទកតេលញ្ចាតិ វិគ្គហោ,
តេហិ។ តត្ថ សិគ្គតេលំ នាម មដុសិគ្គកនិយ្យសាធិ យំ កិញ្ចិ ចិក្កណំ។
ចិក្កណំ នាម និយ្យសំ។ ឧទកតេលំ នាម ឧទកមិស្សកំ តេលំ។ កត្ថចិ
ចោត្តកេសុ “សិដ្ឋា”តិ ចាហេ, សោយេវត្ថោ។ អនុលោមនិចាតត្ថន្តិ
នលាជានិមុខំ អនុលោមេន ចាតនត្ថំ។ ឧទុលោមេនាតិ ឧទុត្ថំ ហុត្វា
វិគលោមេន។

២៧៩១. ហត្ថំ តេលេនតេមេត្វាតិ ករតលំ តេលេន មក្ខេត្វា។ សិរោរុហា
កេសា។ ឧណ្ណានិកតត្ថស្សាតិ ឧណ្ណានិកតត្ថវជសិរស្ស។ អល្លហត្ថេន សិរោរុហោ
បុញ្ញិតុំ វដ្ឋតីតិ យោជនា។

២៧៩២. អាទាសេ ឧទបត្តេ វាតិ ឯត្ថ កំសបត្តាធិនិចិ, យេសុ មុខនិមិត្តំ
បញ្ញាយតិ, សព្វានិ អាទាសសង្ខមេវ គច្ឆន្តិ, កញ្ជិយាធិនិចិ ច ឧទបត្តសង្ខមេវ,
តស្មា យត្ថ កត្ថចិ ឱលោកេន្តស្ស ទុក្ខជំ។

២៧៩៣. យេន ហេតុនា មុខំ ឱលោកេន្តស្ស អនាបត្តិ, តំ ទស្សេតុមាហា
“សញ្ញាវិ”ន្តិអាធិ។ អាពាធបច្ឆយា “មេ មុខេ វលោកា សញ្ញាវិ នុ ខោ, ឧទាហុ ន
សញ្ញាវិ”តិ មុខំ ទដ្ឋញ្ច “អហំ ជិណ្ហោ នុ ខោ, ឧទាហុ នោ”តិ អត្តនោ
អាយុសង្ខារជាននត្ថញ្ច មុខំ ទដ្ឋំ វដ្ឋតីតិ យោជនា។

២៧៩៤. នង្គំ វាតិ យំ កិញ្ចិ នង្គំ អន្តមសោ មោរនច្ចម្យី។ គីតន្តិ យំ កិញ្ចិ
នជគីតំ វា សាធុគីតំ វា អន្តមសោ ទន្តគីតម្យី, យំ “តាយិស្សមា”តិ បុព្វភាគ
ឡិក្ខន្តា ករោត្តិ, ឯតម្យី ន វដ្តតិ។ វាទិតន្តិ យំ កិញ្ចិ វាទិតំ។ ទន្តំ វា បនសោតុ
វាតិ នង្គំ ទន្តំ វា គីតំ វាទិតំ សោតុ វា។

២៧៩៥. សយំ នច្ចន្តស្ស វា នច្ចាបេន្តស្ស វា តាយន្តស្ស វា តាយាបេន្តស្ស វា
វាទេន្តស្ស វា វាទាបេន្តស្ស វា ទុក្ខជមេវ អដ្ឋកថាយ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៨) វុត្តន្តិ
តទេកទេសំ ទស្សតុមាហា “ទន្តមន្តមសោ”តិអាទិ។

២៧៩៦. សុណាតីតិ គីតំ វា វាទិតំ វា។ បស្សតីតិ នង្គំ បស្សតិ។

២៧៩៧. បស្សិស្សមីតិ ឯត្ថ “សុណិស្សមី”តិ សេសោ។ “នង្គំ បស្សិស្សមិ,
គីតំ, វាទិតំ វា សុណិស្សមី”តិ វិហារតោ វិហារំ គច្ឆតោ វាបិ ទុក្ខជំហោតីតិ
យោជនា។

២៧៩៨. ឧដ្ឋហិត្វាន គច្ឆតោតិ “នង្គំ បស្សិស្សមី”តិ, “គីតំ, វាទិតំ វា
សុណិស្សមី”តិ និសិទ្ធដ្ឋានតោ ឧដ្ឋហិត្វា អន្តោវិហារេបិ តំ តំ ទិសំ គច្ឆតោ
អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ វីថិយំ វេត្វា គីរំ បសារេត្វា បស្សតោបិ ច អាបត្តិ
យោជនា។

២៧៩៩. ធិយាតិ ទុដ្ឋុលតោ ធិយា។ ន ធារេយ្យាតិ ន ធារេតញ្ចា។ ទុដ្ឋុលំ វា
ទុមាសំ វាតិ ឯត្ថ ទ្វេ អដ្ឋុលានិ បរិមាណំ ឯតស្សាតិ ទុដ្ឋុលោ, កេសោ។ ទ្វេ មាសា
ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទោ អស្សាតិ ទុមាសោ។ កេសំ ធារេន្តោ ទុដ្ឋុលំ វា ធារេយ្យ ទុមាសំ
វា។ តតោ ឧទ្ធុ ន វដ្តតីតិ តតោ ទុដ្ឋុលតោ វា ទុមាសតោ វា កេសតោ ឧទ្ធុ កេសំ
ធារេតុំ ន វដ្តតិ។

អង្គ វា ទ្វេ អង្គលានិ សមាហជានិ ទ្វង្គលំ, ទ្វេ មាសា សមាហជា ទុមាសំ,
ឧភយត្ថ អប្បន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ កេសេ ជារេន្តោ ទ្វង្គលមត្តំ វា
ជារេយ្យ ទុមាសមត្តំ វា, តតោ កាលបរិមាណតោ ឧទ្ធិ កេសេ ជារេតុំ ន
វដ្តតីតិ អត្តោ។ សចេ កេសេ អន្តោទ្វេមាសេ ទ្វង្គលេ ចាបុណ្ហិ,
អន្តោទ្វេមាសេយេវ ជិន្និតញ្ចា។ ទ្វង្គលេ ហិ អតិក្កមេតុំ ន វដ្តតិ។ សចេបិ ន
ធិយា, ទ្វេមាសតោ ឯកទិវសម្បិ អតិក្កមេតុំ ន លភតិយេវ។ ឯវមយំ
ឧភយេនបិ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទេនេវ វុត្តោ, តតោ ឱវំ បន នវដ្ឋនភារោ នាម នត្ថិ។

២៨០០. ធិយេ នឧ, ធិយានិ នាសិកលោមាសិ ច ន ជារេយេតិ យោជនា, ន
ជារេយ្យ, ជិន្នេយ្យតិ អត្តោ។ វិសតិមដ្ឋន្តិ វិសតិយា នទានំ មដ្ឋំ លិខិតមដ្ឋការំ
កាតុំ ភិក្ខុនោ ន វដ្តតីតិ យោជនា។ សត្តកេន តច្ឆេត្វា ចុណ្ហាកេន បមដ្ឋិត្វា
ជលិកមណីនំ វិយ ឧទ្ទលករណំ លិខិតមដ្ឋំ នាម។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ,
មលមត្តំ អបកឱត្ថុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៧៤) អនុញ្ញាតត្តា មុគ្គជលតចាធិហិ នឧមលំ
អបនេតុំ វដ្តតិ។

២៨០១. កប្បាបេយ្យវិសុំ មស្សុន្តិ យោ កេសច្ឆិន្នោវិសុំ មស្សុំ កប្បាបេយ្យ។
នាហិកំ វេបេយ្យតិ កេសេ ជិន្នាបេត្វា មស្សុំ អកប្បាបេត្វាវិសុំ វេបេយ្យ។
សម្ពាធនិ ឧបកច្ឆកមុត្តករណាសម្ពាតេ សម្ពាធជ្ជានេ។ លោមំ
សំហារេយ្យវាតិ សត្តេន វា សណ្ឋាសេន វា អញ្ញេន យេន កេនបិ បរេន
ជិន្នាបេយ្យ, សយំ វា ជិន្នេយ្យ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អាពាធបច្ឆយា សម្ពាធន
លោមំ សំហារេតុ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៧៥) អនុញ្ញាតត្តា យថាវុត្ថសម្ពាធន
គណ្ហាបិឡ្យ កវណាធិកេ អាពាធន សតិ លោមំ សំហារេតុំ វដ្តតិ។

២៨០២. អតិលានស្ស ជិន្នតោ ទុក្កជំ វុត្តំ។ អញ្ញេន វា មុគ្គលេន តថា
កត្តវិយា ជិន្នាបេន្តស្ស ទុក្កជំ វុត្តន្តិ សម្ពន្ធា។

២៨០៣. សេសផ្ដុំធននេតិ អង្គុលិយាទិអវសេសសរីរវាយវាណំ ធននេ។
អត្តវេទតិ អត្ថបក្កមេនវា អាណត្តិយា ឧបក្កមេនវា អត្តនោ ជីវិតនាសេ។

២៨០៤. អង្គន្តិ អង្គជាតតោ អវសេសំ សរីរវាយវំ។ អហិកំជាទិទដ្ឋស្ស
តប្បដិការវសេន អង្គំ ធិន្តតោ ន ទោសោ។ តាទិសាពាធបច្ចយា
តប្បដិការវសេន អង្គំ ធិន្តតោ ន ទោសោ។ លោហិតំ មោចន្តស្សបិ ន
ទោសោតិ យោជនា។

២៨០៥. អបរិស្សាវនោ ភិក្ខុ សចេ មគ្គំ កច្ឆតិ, ទុក្ខដំ។ មគ្គេ អទ្ធានេ តំ
បរិស្សាវនំ យាចមានស្ស យោ ន ទទាតិ, តស្ស អទទតោ អទេន្តស្សបិ តថេវ
ទុក្ខដមេវាតិ យោជនា។ យោ បន អត្តនោ ហត្ថេ បរិស្សាវនេវិជ្ជមានេបិ
យាចតិ, តស្ស ន អកាមា ធាតត្ថំ។

២៨០៦. “នគ្គោ”តិ បទំ “នភុញ្ញេ”តិអាទិ កិរិយាបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតត្ថំ។
នភុញ្ញេតិ ភត្តាទី ភុញ្ញេតត្ថំ ន ភុញ្ញេយ្យ។ ន បិវេតិ យាគុអាទី ចាតត្ថំ ន
បិវេយ្យ។ ន ច ខាទេតិ មូលខាទនីយាទិកំ ខាទនីយំ ន ខាទេយ្យ។ ន
សាយយេតិ ដាលីតាទិកំ សាយិតត្ថញ្ញំ ន សាយេយ្យ ន លិហេយ្យ។ ន ទទេតិ
អញ្ញស្ស ភត្តាទី កិញ្ញំ ន ទទេយ្យ។ ន គណ្ណោយ្យាតិ តថា សយំ នគ្គោ ហុត្វា ន
បដិគ្គណ្ណោយ្យ។ អញ្ញសំ មគ្គំ។

២៨០៧. បរិកម្មំ ន កាតត្ថន្តិ បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ ន កាតត្ថំ។ ការយេតិ
សយំ នគ្គោ ហុត្វា អញ្ញេន បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ ន ការាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៨០៨. បិដ្ឋិកម្មាទិកេ បរិកម្មេ ជន្លាយរាទិកា តិស្សោ បដិច្ឆាទី វុត្តា
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ ជន្លាយរេបដិច្ឆាទី ឧទកបដិច្ឆាទី
វត្ថបដិច្ឆាទី”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦០) អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។ បដិច្ឆាទេតិ

ហ៊ុំកោបិនន្តិ បដិច្ចាទិ, ជន្មាយរមេវ បដិច្ចាទិ ជន្មាយរបដិច្ចាទិ។ ឧទកមេវ
បដិច្ចាទិ ឧទកបដិច្ចាទិ។ វត្ថុមេវ បដិច្ចាទិ វត្ថុបដិច្ចាទិ។ “សព្វត្ថ បន វដ្តតិ” តិ
ឥមនា ឥតរបដិច្ចាទិទ្វយំ បរិកម្មេយេវ វដ្តតិ ទីបេតិ។ សព្វត្ថាតិ
កោជនាទិសព្វកិច្ចេសុ។

២៨០៩. យត្ថ កត្ថចិ បេឡាយន្តិ

តម្កលោហវដ្តលោហកំសលោហកាឡលោហសុវណ្ណរាជតាទីហិ កតាយ វា
នារុមយាយ វា យាយ កាយចិ បេឡាយ អាសិត្តក្ខបធានេ។ ភុញ្ញតុំ ន ច
វដ្តតិ ភាជនំ វេបេត្វា ភុញ្ញតុំ ន វដ្តតិ។ យថាហ - “អាសិត្តក្ខបធានំ នាម
តម្កលោហេន វា រជិតេន វា កតាយ បេឡាយ ឯតំ អធិវចនំ, ‘ន ភិក្ខុវេ’
អាសិត្តក្ខបធានេ ភុញ្ញតត្ថន្តិ សាមញ្ញេន បដិក្ខិត្តត្ថា បន នារុមយាបិ ន
វដ្តតិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤)។ “អនុជាធាមិ ភិក្ខុវេ មឡោវិកា” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៦៤)
អនុញ្ញាតត្ថា មឡោវិកាយ វេបេត្វា ភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។ “មឡោវិកា” តិ ច
ទណ្ឌាធារកោ វុច្ឆតិ, យំ តយោ, ចត្តារោ, ពហូ វា ទណ្ឌកេ ឧបរិ ច ហេដ្ឋា ច
វិត្ថតំ មជ្ឈេ សង្កបិតំ កត្វា ពន្ធិត្វា អាធារកំ ករោន្តិ។
យដ្ឋិអាធារកបណ្ណាធារកបច្ឆិកបិដ្ឋយដកកវាជកាទិភាជនមុខឧត្តក្ខលាទីនិ
បិ ឯត្ថេវ សង្កបំ កច្ឆន្តិ។ យដ្ឋិអាធារកោតិ យដ្ឋិយេវ ឧដុកំ វេបេត្វា
ពន្ធិកតអាធារកោ។

ឯកភាជនេវិសុំវិសុំ កោជនស្សបិ សម្ភវតោ “ភុញ្ញតោ ឯកភាជនេ” តិ
ឯត្ថកេយេវ វុត្ថេ តស្សបិ បសង្ក្តា សិយាតិ តន្តិវត្ថនត្ថមាហា “ឯកតោ” តិ។
“ភុញ្ញតោ” តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ ឯកតោ ឯកភាជនេ យាគុអាទិចានម្បិ ន
វដ្តតិ។ យថាហ - “ន ភិក្ខុវេ, ឯកថាលកេ ចាតត្ថ” ត្ថិ (ចូឡវ. ២៦៤)។ អថ វា
ភុញ្ញតោតិ អដ្ឋោហារសាមញ្ញេន ចានម្បិ សង្កបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ

វិនិច្ឆ័យោ - សេច ឯកោភិក្ខុកាជនតោ ដលំ វា បូរំ វា គហេត្វា គច្ឆតិ, តស្មី
អបគតេ ឥតរស្ស សេសកំ ភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។ ឥតរស្សាបិ តស្មី ខណោ បុន
គហេតុំ វដ្តតិ តិ។

២៨១០. យេ ទ្វេ វា តយោ វា ភិក្ខុ ឯកចារុវណា វា ឯកត្ថរណា វា
ឯកត្ថរណាចារុវណា វា និបដ្ឋន្តិ, តេសញ្ច, យេ ឯកមញ្ចេបិ ឯកតោ និបដ្ឋន្តិ,
តេសញ្ច អាបត្តិ ទុក្ខដំហោតិ តិ យោជនា។

២៨១១. សង្ឃាជិបល្លត្តិកមុចាគតោតិ ឯត្ថ សង្ឃាជីតិ សង្ឃាជីនាមេន
អធិដ្ឋិតចីវរមាហា។ សង្ឃាជិបល្លត្តិកំ ឧបគតេន យុត្តោ ហុត្វាតិ អត្តោ។ ន
និសីទេយ្យាតិ វិហារេ វា អន្តរយេ វា យត្ថ កត្តចិ ន និសីទេយ្យ។ “សង្ឃាជីតិ
នាមេន អធិដ្ឋិតចីវរវេហារប្បត្តមធិដ្ឋិតចីវរំ ‘សង្ឃាជី’ តិ វុត្ថ” ត្ថិ និស្សន្ទេហោ,
ឧទ្ទសិក្ខាវណ្ណនាយម្យី “សង្ឃាជីយា ន បល្លត្តតិ អធិដ្ឋិតចីវរេន វិហារេ វា
អន្តរយេ វា បល្លត្តិកោ ន កាតញ្ចោ” តិ វុត្ថំ។ អដ្ឋកថាយំ បន “អន្តោគាមេ
វាសត្ថាយ ឧបគតេន អធិដ្ឋិតំ សង្ឃាជីវិនា សេសចីវរេហិ បល្លត្តិកាយ
និសីទិតុំ វដ្តតិ” តិ វុត្ថំ។

កិញ្ចំ កិឡំ ន កិឡេយ្យាតិ ដុតកិឡាទិកំ យំ កិញ្ចំ
កាយិកវាចសិកកិឡំ កំ ន កិឡេយ្យ។ ន ច គាហាយេតិ ន ច គាហាបេយ្យ, ន
ហារាបេយ្យាតិ អត្តោ។

២៨១២. នាហិកាយបីតិ មស្សម្ហិ។ ឧត្តតន្តិ ឯត្ថ “ពីភច្ឆ” ត្ថិ សេសោ។ អញ្ញត្ថិ
អបលិតំ។ តាទិសន្តិ ពីភច្ឆំ។

២៨១៣. “អគិលានោ” តិ ឥមិនា គិលានស្ស អនាបត្តិការំ ទីបេតិ។
“ធារេយ្យា” តិ ឥមិនា សុទ្ធកត្តនិទ្ទេសេន អគិលានស្សបិ បរំ ធារាបនេ, បរស្ស

ធារណសាធិយនេ ច អនាបត្តិតិ វិញ្ញាយតីតិ។ អត្ថនោ គុត្តត្ថំ, បីវរាទីនំ
គុត្តត្ថញ្ច វដ្តតីតិ យោជនា។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧០) - យស្ស
កាយនាហោ វា បិត្តកោចោ វា ហោតិ, ចក្កំ វា ទុព្ពលំ, អញ្ញោ វា កោចិ
អាពាធាវិនា ធនត្ថន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស គាមេ វា អរញ្ញោ វា ធន្តំ វដ្តតិ។
វាឡមិគចោរកយេសុ អត្ថគុត្តត្ថំ, វស្សេ បន បីវគុត្តត្ថម្បិ វដ្តតិ។
ឯកបណ្ណាច្ឆត្ថំ បន សព្ពត្ថេវ វដ្តតិ។ “ឯកបណ្ណាច្ឆត្ថំ នាម តាលបត្ត”ន្តិ
គណ្ឌិបទេសុ វុត្តន្តិ។

២៨១២. ហត្ថិសោណ្ណាការោ អភេទោបចារេន “ហត្ថិសោណ្ណ”ន្តិ វុត្តោ។
ឯវមុបរិបិ។ បីវស្សេ នាមធម្មំ “វសន”ន្តិ ៩ទំ។ “និវាសេន្តស្ស ទុក្កជ”ន្តិ
បទទ្វយញ្ច “ហត្ថិសោណ្ណ”ន្តិអាទិហិ សព្ពបទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។ វេល្លិយន្តិ
ឯត្ថ កាថាពន្ធុវសេន សំ-សទ្ធុលោចោ, សំវេល្លិយន្តិ អត្តោ។

ឯត្ថ ហត្ថិសោណ្ណំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨០) នាម នាភិមូលតោ
ហត្ថិសោណ្ណាសណ្ណានំ ឱលម្ពកំ កត្វា និវត្តំ ចោឡិ កិត្តិនំ និវាសនំ វិយ។
ចតុក្កណ្ណំ នាម ឧបរិតោ ទ្វេ, ហេជ្ឈតោ ទ្វេតិ ឯវំ ចត្តារោ កណ្ណោ ទស្សេត្វា
និវត្តំ។ មច្ឆវាឡកំ នាម ឯកតោ ទសន្តំ ឯកតោ ចាសន្តំ ឱលម្ពេត្វា និវត្តំ។
សំវេល្លិយន្តិ មល្លកម្មការាទយោ វិយ កច្ឆំ ពន្ធុត្វា និវាសនំ។ តាលវណ្ណកំ នាម
តាលវណ្ណាការេន សាជកំ ឱលម្ពេត្វា និវាសនំ។ ច-សទ្ធុន សតវលីកំ
សន្តណ្ណាតិ។ សតវលីកំ នាម ធិយសាជកំ អនេកក្ខត្តំ ឱភញ្ញិត្វា ឱវដ្តិកំ
ករោន្តេន និវត្តំ, វាមទក្ខិណាបស្សេសុ វា និវន្តំ វលីយោ ទស្សេត្វា និវត្តំ។ សចេ
បន ជាណុតោ បជ្ជាយ ឯកា វា ទ្វេ វា វលីយោ បញ្ញាយន្តិ, វដ្តតិ។ ឯវំ និវាសេតុំ
គិលានស្សបិ មគ្គបដិបទ្ធស្សបិ ន វដ្តតិ។

យម្បី មគ្គំ កច្ចន្តា ឯកំ វា ទ្វេ វា កោលោ ឧត្តិបិត្វា អន្តរវាសកស្ស ឧបរិ
លគ្គន្តិ, អន្តោ វា ឯកំ កាសាវំ តថា និវាសេត្វា ពហិ អបរំ និវាសេន្តិ, សត្តំ ន
វដ្ឋតិ។ គិលានោ បន អន្តោកាសាវស្ស ឡីវដ្ឋិកំ ទស្សេត្វា អបរំ ឧបរិ និវាសេតុំ
លភតិ។ អគិលានេន ទ្វេ និវាសេន្តេន សគុណំ កត្វា និវាសេតញ្ចានិ។ ឥតិ យញ្ច
ឥធ បដិក្ខត្តំ, យញ្ច សេឱយវណ្ណានាយំ, តំ សត្តំ វដ្ឋេត្វា និព្វិការំ តិមណ្ឌលំ
បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេតត្ថំ។ យំ កិញ្ចិរិការំ ករោន្តោ ទុក្កជា ន
មុច្ចតិ។

២៨០៥. គិហិចារុបនន្តិ “សេតបដចារុតំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨០)

បរិញ្ញាជកចារុតំ ឯកសាជកចារុតំ សោណ្ឌាចារុតំ អន្តេបុរិកចារុតំ
មហាជេដ្ឋកចារុតំ កុដិបវេសកចារុតំ ព្រាហ្មណាចារុតំ ចាឡិការកចារុត”ន្តិ
ឯវមាធិបរិមណ្ឌលលក្ខណតោ អញ្ញាថា ចារុតំ, សព្វមេតំ គិហិចារុតំ នាម។
តស្មា យថា សេតបដា អឡ្យចាល កនិគណ្ណា ចារុបន្តិ, យថា ច ឯកច្ឆេ
បរិញ្ញាជកា ឡរិវិវិត្វា ធូសុ អំសក្ខជេសុ ចារុវណំ ឋបេន្តិ, យថា ច ឯកសាជកា
មនុស្សា និវត្តសាជកស្ស ឯកេនន្តេន បិដ្ឋិចារុបិត្វា ឧភោ កណ្ណោ ឧភោសុ
អំសក្ខជេសុ ឋបេន្តិ, យថា ច សុរាសោណ្ឌាទយោ សាជកេន គីរំ បរិក្ខិបន្តា
ឧភោ អន្តេ ឧទរេ វា ឱលម្ពេន្តិ, បិដ្ឋិយំ វា ឱបន្តិ, យថា ច អន្តេបុរិកាយោ
អក្ខិការកមត្តំ ទស្សេត្វា ឡីគុណ្ឌិកំ ចារុបន្តិ, យថា ច មហាជេដ្ឋា ធិយសាជកំ
និវាសេត្វា តស្សេវ ឯកេនន្តេន សកលសរីរំ ចារុបន្តិ, យថា ច កស្សកា
ខេត្តកុដិ បរិសន្តា សាជកំ បលិវេបេត្វា ឧបកច្ឆកេ បក្ខិបិត្វា តស្សេវ
ឯកេនន្តេន សរីរំ ចារុបន្តិ, យថា ច ព្រាហ្មណា ឧភិទ្ធី ឧបកច្ឆកានំ អន្តរេន
សាជកំ បវេសេត្វា អំសក្ខជេសុ បក្ខិបន្តិ, យថា ច ចាឡិការកោ ភិក្ខុ
ឯកំសចារុបនេន ចារុតំ វាមពាហំ វិវិត្វា ជីវំ អំសក្ខជំ អាហេបេតិ, ឯវំ
អចារុបិត្វា សព្វេបិ ឯតេ, អញ្ញោ ច ឯវរូបេ ចារុបននោសេ វដ្ឋេត្វា និព្វិការំ

បរិមណ្ឌលំ ចារុបិតត្ថំ។ តថា អចារុបិត្វា អារាមេ វា អន្តរយវេ វា អនាទវេន យំ
កិត្តិវិការំ ករោន្តស្ស ទុក្ខដំ។ បរិមណ្ឌលតោ
វិមុត្តលក្ខណានិវាសនចារុបននោសេ វុដ្ឋេត្វា បរិមណ្ឌលភារោយេវ
វុត្តលក្ខណោ អធិប្បតោតិ អត្ថោ។

២៨១៦. លោកាយតំ ន វាចេយ្យាតិ “សត្តំ ឧច្ឆិដ្ឋំ, សត្តំ អនុច្ឆិដ្ឋំ, សេតោ
កាកោ, កាឡោ ពាកោ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណោនា”តិ
ឯវមាធិនិវត្តកការណាបដិសំយុត្តំ តិត្តិយសត្តំ អញ្ញោសំ ន វាចេយ្យ។ ន ច តំ
បរិយាបុណេតិ តំ លោកាយតំ ន ច បរិយាបុណេយ្យ ន ឧត្តល្លោយ្យ។
តិវច្ឆានវិជ្ជាតិ ហត្ថិសិប្បអស្សសិប្បធនុសិប្បាធិកា បរោបឃាតករាវិជ្ជា ច។
ភិក្ខុនា ន បរិយាបុណិតត្តា, ន វាចេតត្តាតិ យោជនា។

២៨១៧. សព្វាចាមរិព័ជនីតិ សេតាធិវុល្លោហិ សព្វេហិ ចមរវាលេហិ កតា
ព័ជនី។ ន ចាលិម្មេយ្យ ឆាយំ វាតិ ធរវាហាធិឧបទ្ទវនិវារណាយ អនុញ្ញាតំ
បដគ្គីនានការណំ វិនា អរញ្ញំ អគ្គីនា ន អាលិម្មេយ្យ។ ធរវាហោ បន អាគច្ឆន្តេ
អនុបសម្បន្នេ អសតិ បដគ្គី ធាតុំ, អប្បហរិតករណេន វា បរិខាខណេន វា
បរិត្តាណំ កាតុំ, សេនាសនំ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា អគ្គី អល្លសាខំ ភក្ខិត្វា
និព្វាបេតុញ្ច លភតិ។ ឧទកេន បន កប្បិយេនេវ លភតិ, នេតវេន។
អនុបសម្បន្នេ បន សតិ តេនេវ កប្បិយវោហារេន ការាបេតត្ថំ។ មុខំ ន ច
លញ្ឆេតិ មនោសិលាធិនា មុខំ ន លិម្មេយ្យ, តិលកេន អង្គំ ន ករេយ្យាតិ
អត្ថោ។

២៨១៨. ឧភតោកាជន្តិ ឧភតោកោជិយា ភារវហនកោជិកាជំ។
អន្តរកាជកន្តិ ឧភយកោជិយា វិតវាហាកេហិ វហិតត្ថំ មជ្ឈេភារយុត្តកាជំ។
សីសក្ខន្ធកជិភារាធយោ ហេដ្ឋា វុត្តលក្ខណាវ។

២៨១៩. យោ ភិក្ខុ វង្សកិអង្គលេន អង្គុលាធិកំ វា តេនេវ អង្គុលេន
ចតុវង្គុលបច្ឆិមំ វា ទន្តកដ្ឋំ ខាទតិ, វេ ខាទតោ តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ
យោជនា។

២៨២០. កិច្ចេ សតិបីតិ សុត្វកដ្ឋាធិគ្គហណកិច្ចេ បន សតិ។ ហោវិសន្តិ
បុរិសប្បមាណំ, ព្យាមមត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អាបធាស្វតិ វាឡមិគាធយោ វា ទិស្វា
មគ្គមូឡោ វា ទិសា ឡិលោកេតុកាមោ ហុត្វា ទវខាបំ វា ឧទកោយំ វា អាគច្ឆន្តំ
ទិស្វា វា វេរុចាសុ អាបធាស្វ។ វដ្ឋតេវាភិវហិតុន្តិ អតិឧច្ឆម្បិ វុត្តំ អាហេហិតុ
វដ្ឋតិ វេ។

២៨២១. សចេ អកល្លកោ គិលានោ ន សិយា, លសុណំ មាគដំ អាមកំ
ភណ្ឌិកលសុណំ ន ច ខាធយេវ នេវ បរិភូញេយ្យាតិ យោជនា។
ភណ្ឌិកលសុណំ នាម ចតុមិញ្ញតោ បដ្ឋាយ ពហុមិញ្ញំ។
បលណ្ណកកញ្ញនកាធិលសុណោ មគេសុ ជាតត្ថេបិ ន ទោសោ។
លសុណំវិភាគោ ហេដ្ឋា ទស្សិតោយេវ។ គិលានស្ស បន លសុណំ ខាទិតុ
វដ្ឋតិ។ យថាហា - “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អាពាធបច្ឆយា លសុណំ ខាទិតុ”ន្តិ
(ចូឡិវ. ២៨៩)។ អាពាធបច្ឆយាតិ យស្ស អាពាធស្ស លសុណំ ភេសន្តំ ហោតិ,
តប្បច្ឆយាតិ អត្ថោ។ ពុទ្ធវចនន្តិ សង្កឹតិក្កយារុឡោ បិដកត្ថយចាឡិ។ អញ្ញាថាតិ
សក្កជាធិខលិតវចនមយំ វាចនាមគ្គំ ន រោបេតព្ពំ, តថា ន វេបេតព្ពន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។

២៨២២. ឱបិទេតិ យេន កេនចិ ឱបិទេ។ “ជីវា”តិ ន វត្ថុព្ពន្តិ យោជនា។
ភិក្ខុនា ឱបិទេ គិហិនា “ជីវថា”តិ វុត្ថេន បុន “ចិវ ជីវា”តិ វត្ថុ វដ្ឋតិ យោជនា។
“ចិវ”ន្តិ បទេ សតិបិ វដ្ឋតិ។

២៨២៣. អាគោដេន្តស្សតិ កាយេន វា កាយបដិពន្ធាធិហិ វា បហវន្តស្ស។
បុប្ផសំកិល្លោតិ បុប្ផសន្តតេ។

២៨២៤. ម្ហាបិកា បុព្វកា ឯតស្សតិ ម្ហាបិកបុព្វកោ, ម្ហាបិកជាតិកោតិ
អត្ថោ។ ខុរកណ្ណាទ្ធិ ម្ហាបិកបរិក្ខារំ។ ន គណ្ណោយ្យាតិ ន បរិហរេយ្យ។ សចេ យោ
ម្ហាបិកជាតិកោ ហោតិ, សោ ខុរកណ្ណំ គហេត្វា ន ហរេយ្យាតិ អត្ថោ។ អញ្ញស្ស
ហត្ថតោ គហេត្វា កេសន្នេនាទិ កាតុំ វដ្តតិ។ ឧណ្ហាតិ កេសកម្ពលំ វិនា
ឧណ្ហាមយា ចារុវណាជាតិ។ “គោនកំ កុត្តកំ ចិត្តក”មិច្ឆាធិនា វុត្តភេទវន្តតាយ
អាហា “សត្វា”តិ។ ឧណ្ហាមយំ អន្តោករិក្ខា ចារុបិកុំ វដ្តតិ អាហា
“ពាហិរលោមិកា”តិ។ យថាហា - “ន, ភិក្ខុវេ, ពាហិរលោមី ឧណ្ហាធារេតត្វា”តិ
(ចូឡវ. ២៤៩)។ សិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ “ឧណ្ហាលោមាទិ ពហិ កត្វា ឧណ្ហាចារុវ
ចារុបន្តិ, តថា ធារេន្តស្ស ទុក្កជំ។ លោមាទិ អន្តោ កត្វា ចារុបិកុំ វដ្តតិ”តិ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៩)។

២៨២៥. អន្តរាគំ នាម កុដ្តមាទិ។ ករោន្តស្សតិ អព្ពញ្ញន្តស្ស។
អកាយពន្ធនស្ស គាមំ បរិសតោបិ ទុក្កជំ សមុទីវិតន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ ច
អសតិយា អពន្ធិត្វា និក្ខន្តេន យត្ថ សរតិ, តត្ថ ពន្ធិតត្ថំ។ “អាសនសាលាយ
ពន្ធិស្សមី”តិ គន្ធី វដ្តតិ។ សរិត្វា យាវ ន ពន្ធិតិ, ន តាវ បិណ្ឌាយ ចរិតតត្ថំ។

២៨២៦. សត្តំ អាយុធំ វិនា សត្តំ លោហជំ លោហមយភណ្ឌាញ បត្តំ,
សន្តមនិយចាទុកំ, យថាវុត្តលក្ខណំ បល្លង្គំ, អាសន្និញ វិនា សត្តំ ទារុជំ
ទារុមយភណ្ឌាញ វុត្តលក្ខណមេវ កតកំ, កុម្មការិកំ ជនិយស្សេវ
សត្តមត្តិកាមយំ កុដិញ វិនា សត្តំ មត្តិកាមយំ ភណ្ឌាញ កប្បិយន្តិ យោជនា។

ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកកថាវណ្ណានា។

សេនាសនក្ខន្ធកកថាវណ្ណា

២៨២៧. អាសន្និកោតិ ចតុរស្សបីបំ។ អតិក្កន្ធបមាណោតិ ហេដ្ឋា
អជនិយា វឡកិហត្ថតោ ឧច្ចតរហ្មមាណាចាទកោ។ ឯកបស្សតោ ធីយោ បន
ឧច្ចចាទកោ ន វដ្តតិ។ យថាហ - “ឧច្ចកម្មិ អាសន្និកន្តិ វចនតោ
ឯកតោភាគេន ធីយបីបមេវ ហិ អដ្ឋង្គុលាធិកចាទកំ ន វដ្តតិ,
ចតុរស្សអាសន្និកោ បន បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្តតិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)។

តថាតិ ឥមិនា “អតិក្កន្ធបមាណោ” តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។ បញ្ចង្គបីបន្តិ
ចត្តារោ ចាទា, អបស្សនង្គិ ឥមេហិ បញ្ចង្គហិ យុត្តបីបំ។ សត្តង្គន្តិ តិសុ
ធិសាសុ អបស្សយេ យោជេត្វា កតំ។ តញ្ញា ចត្វហិ ចាទេហិ, តិហិ អបស្សហិ
ច យុត្តត្តា “សត្តង្គបីប” ង្គិ វុត្តំ។ ឯស នយោ មញ្ចេបិ។ យថាហ - “សត្តង្គោ នាម
តិសុ ធិសាសុ អបស្សយំ កត្វា កតមញ្ចោ, អយម្មិ បមាណាតិក្កន្តោ វដ្តតិ” តិ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)។

២៨២៨. តូលោនធាតិ ឧបរិ តូលំ បក្ខិបិទ្វា ពន្ធា។ យរេយេវាតិ គិហំ
គេហាយេវ និសីទិតុំ វដ្តតិ តិ សម្ពុន្នោ។ “និសីទិតុ” ង្គិ ឥមិនាវ សយនំ បដិក្ខត្តំ។
សីសចាទ្វបធានង្គិ សីសូបធានញ្ចោវ ចាទ្វបធានញ្ចោ។ ច-សន្នោ បិ-សន្នតេ សោ
“អគិលានស្ស” តិ ឯត្ថ អាទេត្វា សម្ពុន្និតញ្ចោ, តេន អគិលានស្សបិ តាវ វដ្តតិ,
បគេវ គិលានស្សតិ ធីបេតិ។

២៨២៩. ន កេវលំ គិលានស្ស សីសចាទ្វបធានមេវ វដ្តតិ, អថ ខោ ឥទម្មីតិ
នស្សេតុមាហា “សន្តវិទ្វា” តិ អាទិ។ ឧបធានានិ សន្តវិទ្វាតិ ពហុ ឧបធានានិ
អត្តវិទ្វា។ តត្ថ ចាតិ តស្មី ឧបធានសន្តវេ។ បច្ចត្តរណកំ ទត្វាតិ ឧបរិ
បច្ចត្តរណកំ អត្តវិទ្វា។

ឧប្បន្ទ្យាជីនម្យី តូលំ។ លោមាធិ មិគបក្ខិនន្តិ សីហាធិបតុប្បធានំ, មោរាធិបក្ខិនំ
លោមាធិ។ ឥមេតិ ភិសិគព្ភាធយោ ឥមេ ធនស ពិម្ពោហានស្ស គព្ភាតិ សម្ពន្ធា។

២៨៣៣. ឯវំ កប្បិយំ ភិសិពិម្ពោហានគព្ភំ ធស្សេត្វា ឥនាធិ អកប្បិយំ
ធស្សេតុមាហា “មនុស្សលោម” ភិអាធិ។ លោមេសុ មនុស្សលោមញ្ច បុប្ផេសុ
ពាកុលបិយដ្ឋបុត្តាធិកំ សព្វំ បុប្ផញ្ច បណ្ណេសុ ច សុទ្ធិំ កេវលំ តមាលបត្តញ្ច ន
វដ្ឋតីតិ យោជនា។ “សុទ្ធិ” ភិឥមនា តមាលបត្តំ សេសគព្ភេហិ មិស្សំ វដ្ឋតីតិ
ព្យតិវេកតោ ធិបេតិ។

២៨៣៤. មស្សរកេតិ ចម្មធិភិសិពិម្ពោហានេ។

២៨៣៥. “សុទ្ធិ” ភិឥមនា ព្យតិវេកតោ ធស្សិតមេវត្ថំ សរូបតោ
វិភាវេតុមាហា “មិស្ស” ភិអាធិ។

២៨៣៦. តិរច្ឆានគតស្ស វាតិ អន្តមសោ គណ្ហប្បាធស្សបិ។ កាវេន្តស្សាតិ
ចិត្តកម្មកជ្ជកម្មាធិវសេន កាវាបេន្តស្ស វា កវេន្តស្ស វា។

២៨៣៧. ជាតកក្ខិ អបណ្ណាកជាតកាធិជាតកញ្ច។ វត្ថុភិមាធិវត្ថុអាធិកំ
បសាទជនកំ វា បេតវត្ថុអាធិកំ សំវេគជនកំ វា វត្ថុ។ វា-សន្នេន អដ្ឋកថាគតំ
ឥធន ធស្សិតបករណំ សង្កណ្ហាតិ។ បរេហិ វាតិ ឯត្ថ វា-សន្នេន អវជារណោ, តេន
បរេហិ កាវាបេតុមេវ វដ្ឋតិ, ន សយំ កាតុភិ ធិបេតិ។ សយំ កាតុម្បីតិ ឯត្ថ
អបិ-សន្នេន បកេវ កាវាបេតុភិ ធិបេតិ។

២៨៣៨. យោ បនភិក្ខុ ទិហិ វស្សេហិ វា ឯកេន វា វស្សេន យស្ស ភិក្ខុនោ
វុឡ្យតរោ វា ហោតិ ធមារតរោ វា, សោ តេន ភិក្ខុនា សមាធាសនិកោ នាម
ហោតីតិ យោជនា។

២៨៣៩. “សត្តវស្សន បញ្ចវស្សា” តិ ឥទំ ទ្វីហិ វស្សហិ វុឡ្យនវកានំ
សមាធាសនិកត្តេ ឧទាហរណំ។ “ធឯ វស្សន បញ្ចវស្សា” តិ ឥទំ ឯកវស្សន
វុឡ្យនវកានំ សមាធាសនិកត្តេ ឧទាហរណំ។

២៨៤០. យំ តិណ្ណំ និសីទិតុំ បហោតិ, តំ ហោជ្ជា ធីយាសនំ នាមាតិ
យោជនា។ “សមាធាសនិកា មញ្ជេ និសីទិត្វា មញ្ជំ ភិទ្គិសុ, បីបេ និសីទិត្វា បីបំ
ភិទ្គិសូ” តិ (ចូឡវ. ៣២០) អាហេមិតេ វត្ថុម្ហិ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ធុវគ្គស្ស មញ្ជំ
ធុវគ្គស្ស បីប” ត្ថិ (ចូឡវ. ៣២០) អនុញ្ញាតត្ថា “ទ្វេ” តិ សមាធាសនិកេ ទ្វេ
សន្ធាយ វុត្ថំ។

២៨៤១. ឧភតោព្យញ្ញនំ, ឥត្ថី, បណ្ណាកំ បេបេត្វា សព្វេហិបិ គហដ្ឋេហិ,
បព្ពជិតេហិ វា បុរិសេហិ សហ ធីយាសនេ និសីទិតុំ អនុញ្ញាតត្ថិ យោជនា។
ចោត្តកេសុ បន កត្ថចិ “សព្វេស” ត្ថិ សាមិវចនន្តោ ចាហោ ធិស្សតិ, តតោ
“សព្វេហិបិ” តិ ករណាវចនន្តោវ ចាហោ យុត្តតរោ។ ករណាវចនប្បសន្តេ វា
សាមិវចននិទ្ទេសោតិ វេទិតព្វំ។ យថាហ “យំ តិណ្ណំ បហោតិ, តំ សំហារិមំ វា
ហោតុ អសំហារិមំ វា, តថាវបេ អបិ ជលកខណ្ឌោ អនុបសម្មន្នេនាបិ សទ្ធិ
និសីទិតុំ វុត្ថតី” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។

២៨៤២. បុរិមិកោតិ ញត្ថិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មតេន “ន ជន្នាគតី
គច្ឆេយ្យ... បេ.... គហិតាគហិតញ ជានេយ្យ” តិ (ចូឡវ. ៣០៧) វុត្ថេហិ បញ្ចេហិ
អន្តេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា បុរិមវស្សបនាយិកធិវសេ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
បឋមំ ភិក្ខុ គណេតុំ, បឋមំ ភិក្ខុ គណេត្វា សេយ្យ គណេតុំ, សេយ្យ
គណេត្វា សេយ្យគ្គេន កាហេតុ” ត្ថិ អាធិនា (ចូឡវ. ៣០៨) នយេន
អនុញ្ញាតនិយាមេនេវ សេនាសនគ្គាហាបនំ បុរិមិកោ នាម
សេនាសនគ្គាហោ។ ឯវមេវ បច្ឆិមិកាយ វស្សបនាយិកធិវសេ

សេនាសនគ្គាហាបនំ បដិមិកោ នាម។ ឯវមេវ មហាបវរណាធិវសស្ស
អនន្តរធិវសេ “ភន្តេ, អន្តរាមុត្តកំ សេនាសនំ គណ្ហាថា” តិ វត្វា វុឡ្យបដិចាជិយា
សេនាសនគ្គាហាបនំ អន្តរាមុត្តកោ នាម។ បកាសិតោ “អបរដ្ឋគតាយ
អាសាឡិយាបុរិមិកោ គាហាបេតត្តោ, មាសគតាយ អាសាឡិយា បដិមិកោ
គាហេតត្តោ, អបរដ្ឋគតាយ បវរណាយ អាយតី វស្សវាសត្ថាយ
អន្តរាមុត្តកោ គាហេតត្តោ” តិ (ប្បឡវ. ៣១៨) វុត្តោ។

២៨៤៣. វុត្តមេវត្ថំ និយមេត្វា ទស្សេតុមាហា “បុញ្ញារុណា” តិ អាធិ។ ឥធន
ចាជិបទា នាម ទ្វេ វស្សបនាយិកធិវសា ចេវ មហាបវរណាយ អនន្តរធិវសេ
ច។ ឥមេសំ តិណ្ណំ ចាជិបទធិវសានំ អរុណោ បុញ្ញារុណោ នាម។ តេ ធិវសេ
អតិក្កម្ម ទុតិយតិចិបដិពទ្ធោ អរុណោ បុណារុណោ នាម។ ឥទន្តិ
ឧគយារុណានន្តរំ។ សេនាសនគាហកស្សាតិ ឯត្ថ សកត្ថេ ក-បច្ចយោ,
សេនាសនគ្គាហស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហា - “ឥទញ្ញិ សេនាសនគ្គាហស្ស
ខេត្ត” ត្ថិ។ វស្សបគតេ វស្សបគមេ កាតត្ថេ សតិ, សាធនត្ថបយោជនេ ភុម្មំ។
វស្សបគតេតិ វា និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ បុរិមិកាយ, ហិ បដិមិកាយ ច
វស្សបគមនស្ស តំ តទហុ សេនាសនគ្គាហោ និមិត្តំ, អន្តរាមុត្តកោ បន
អាគមិនោ វស្សបគមនស្សាតិ ឯវំ តិវិជោបិ សេនាសនគ្គាហោ
វស្សបគមនស្ស និមិត្តំ ហោតិ។

២៨៤៤. ចាជិបទធិវសស្ស អរុណោ ឧត្តតេយេវ សេនាសនេ បន គាហិតេ
អញ្ញោ ភិក្ខុ អាគន្ធា សេន សេនាសនបញ្ញាបកំ សេនាសនំ យាចតិ, សោ ភិក្ខុ
សេនាសនបញ្ញាបកេន “សេនាសនំ គាហិត” ត្ថិ វត្តញ្ញោតិ យោជនា។

២៨៤៥. វស្សវាសស្ស ឥទំ វស្សវាសិកំ, វស្សវុត្តានំ ធាតព្ពចីវរំ,
គាថាពន្ធវសេន “វស្សវាសិក” ត្ថិ វស្សត្ថំ។ សង្ឃិកំ អបលោកេត្វា គហិតំ

វស្សាវាសិកំ ជីវំ សចេ តត្រជំ តត្រុប្បាធំ ហោតិ, អន្តោវស្សេ វិព្ពន្តោបិ
លភតេតិ យោជនា។ “តត្រជំ សចេ” តិ ឥមិនា ចស្ស ទាយកានំ
វស្សាវាសិកបច្ចយវសេន គាហិតំ បន នលភតិ តិ ជីបេតិ។ យថាហា -
“បច្ចយវសេន គាហិតំ បន នលភតិ វទន្តិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨)។

២៨៤៦-៨. សចេ វុត្តវស្សោ យោ ភិក្ខុ អាវាសិកហត្ថតោ កិញ្ចី តិជីវំ រាជិកំ
កប្បិយភណ្ឌំ អត្តនោ គហេត្វា “អសុកស្មី កុលេ មយ្ហំ គហិតំ
វស្សាវាសិកជីវំ គណ្ហា” ឥតិ ឯវំ វត្វា តស្ស អាវាសិកស្ស ទត្វា ទិសំ គច្ឆតិ
បក្កមតិ, សោ តត្ថ គតជ្ជានេ សចេ ឧប្បព្ពជតិ គិហី ហោតិ, តស្ស ទិសំ គតស្ស
សម្បត្តំ តំ វស្សាវាសិកំ តេន តថា ទិន្នម្បិ អាវាសិកោ ភិក្ខុ គហេតុំ នលភតិ,
តស្ស ចាបិតំ វស្សាវាសិកជីវំ សង្ឃិកំ យេវ សិយាតិ យោជនា។ យថាហា -
“ឥធន, ភិក្ខុវេ, វស្សំវុត្តោ ភិក្ខុ វិព្ពមតិ, សង្ឃស្សេវេត” តិ។

២៨៤៧. តស្មី កុលេ ទាយកេ មនុស្សេ សម្មុទា ចេ បដិច្ឆាបេតិ, តស្ស
ទិសំ គមិស្ស សម្បត្តំ វស្សាវាសិកជីវំ អាវាសិកោ លភតិ តិ យោជនា។

២៨៤៨. តត្ថ អាហមោ នាម បុច្ឆាហមោ វា ជលាហមោ វា។ វិហារោ នាម យំ
កិញ្ចី ចាសាទាទិសេនាសនំ។ វត្ថុនិ ធុរិយស្សបីតិ អាហមវត្ថុ, វិហារវត្ថុ តិ
ធុរិយស្ស វត្ថុនិ ច។ អាហមវត្ថុ នាម តេសំ យេវ អាហមាធំ អត្ថាយ បរិច្ឆិទ្ធា
បរិបត្តោកាសោ, តេសុ វា អាហមេសុ វិនិជ្ជេសុ តេសំ ចោរាណកក្ខមិកាគោ។
វិហារវត្ថុ នាម តស្ស បតិជ្ជានោកាសោ។ ភិសិ នាម ឧណ្ហាភិសិអាទិនំ បញ្ចន្តំ
អញ្ញាតរា។ ពិម្ពោហានំ នាម វុត្តប្បកាវានំ ពិម្ពោហានំ អញ្ញាតរំ។ មញ្ញំ នាម
មសារកោ ពុទ្ធិកាពោធិ, កុឡិវចាទកោ, អាហាជ្ជចាទកោ ឥតិ ឥមេសំ បុព្វេ
វុត្តានំ ចតុន្តំ មញ្ញានំ អញ្ញាតរំ។ បីបំ នាម មសារកាទិនំ យេវ ចតុន្តំ បីហានំ
អញ្ញាតរំ។

២៨៥១. លោហកុម្មី នាម កាឡលោហាន វា តម្កលោហាន វា យេន កេនចិ
លោហាន កតា កុម្មី។ កជាហោ ចាកដោវ។ “ភាលាក”ន្តិ អលញ្ញោរេ វុច្ចតិ។
អលញ្ញោរេតិ ច ពហុឧកកក្កានិកា មហាបាដិ, ដលំ គណ្ឌិតុំ អលន្តិ
អលញ្ញោរេ។ “វដ្តបាដិវិយ ហុត្វា ថោកំ ធិយមុខោ មជ្ឈេ បរិច្ឆេទំ ធស្សេត្វា
កតោ”តិ គណ្ឌិបទេ វុត្តំ។ វារកោតិ យដោ។ កុ វុច្ចតិ បថី, តស្សា នាលនតោ
វិទារណតោ “កុទាលោ”តិ អយោមយឧបករណវិសេសោ វុច្ចតិ។

២៨៥២. វល្លិវេឡុអាធិសុ វេឡុតិ មហាវេណុ។ តិណន្តិ គេហាច្ឆានំ តិណំ។
បណ្ណំ តាលបណ្ណានិកំ។ មុញ្ញន្តិ មុញ្ញតិណំ។ បព្ពជន្តិ បព្ពជតិណំ, មត្តិកា
បកតិមត្តិកា វា គេរុកាធិបញ្ចវណ្ណា វា មត្តិកា។ អាហា ច អដ្ឋកថាបរិយោ។

២៨៥៣. ទ្វេតិ បឋមទុតិយគរុកណ្ណានិ។ ធូហិ សង្កហិតានិ “អាហោមោ,
អាហមវត្ថុ, ឥទំ បឋមំ។ វិហារោ, វិហារវត្ថុ, ឥទំ ទុតិយ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២១-៣២២)
វុត្តត្តា។ ចតុសង្កហន្តិ ចតុហិ ភិសិអាធិហិ សង្កហោ យស្សាតិ វិគ្គហោ។
នវកោដ្ឋាសន្តិ លោហកុម្មីអាធិយោ នវ កោដ្ឋាសា អស្សាតិ វិគ្គហោ។ អដ្ឋដា
វល្លិអាធិហិ អដ្ឋហិ បកាវេហិ។

២៨៥៤. ឥតីតិ និទស្សនត្ថេ។ ឯវំ វុត្តនយេន បញ្ចហិ រាសីហិ និទ្ទិដ្ឋានំ
គរុកណ្ណាគណនានំ បិណ្ឌវសេន បញ្ចវិសតិវិធំ គរុកណ្ណំ បញ្ចនិម្មលលោចនោ
នាថោ បកាសយីតិ យោជនា។ បញ្ច និម្មលានិ លោចនានិ យស្សាតិ វិគ្គហោ,
មំសទិត្តធម្មពុទ្ធសមន្តចក្កវសេន បញ្ចវិធិវិប្បសន្ធលោចនាតិ អត្ថោ។

២៨៥៥. វិស្សន្នេន្តោតិ ឥស្សវតាយ បរស្សវិស្សន្នេន្តោ។ វិភាជេន្តោតិ
វស្សគ្គេន ចាបេត្វា វិភាជេន្តោ។ ឥទញ្ញិ សព្ពម្បិ គរុកណ្ណំ សេនាសនក្ខន្ធកេ
(ចូឡវ. ៣២១) “អវិស្សន្និយំ។ កិជាតិវត្ថុម្ហិ (ចូឡវ. ៣២២) អវេកខ្ចីយ”ន្តិ ច

វុត្តំ។ ឧភយត្ថ អាគតវេហារភេទទស្សនមុខេន តត្ថ វិប្បជិបដ្ឋន្តស្ស អាបត្តិ
ទស្សន្តោ អាហា “ភិក្ខុ បុល្លច្ចយំ ផុសេ” តិ។ បរិវារេ បន -

អវិស្សន្ទិយំ អវេកន្ទិយំ, បញ្ចា វុត្តា មហេសិទ្ធា;
វិស្សន្ទន្តស្ស បរិភុញ្ញន្តស្ស អនាបត្តិ;
បញ្ញា មេសា កុសលេហិ ចិន្ទិតាតិ។ (បរិ. ៤៧៩) -

អាគតំ។ តស្មា មូលច្នៃជ្ជវសេន អវិស្សន្ទិយំ, អវេកន្ទិយញ្ច, បរិវត្តនវសេន បន
វិស្សន្ទន្តស្ស, បរិភុញ្ញន្តស្ស ច អនាបត្តិតិ ឯវមេត្ថ អធិប្បាយោ។

២៨៥៦. ភិក្ខុនា បុគ្គលេន វា សង្ឃេន វា គណេន វា គរុកណ្ណំ តុ វិស្សន្ទិតំ
អវិស្សជ្ឈមវ ហោតិ, វិភត្តញ្ច អវិភាជិតមេវ ហោតិ តិ យោជនា។

២៨៥៧. ឯត្ថ ឯតេសុ បញ្ចាសុ គរុកណ្ណាសុ បុរិមេសុ តិសុ អគរុកណ្ណកំ
កិញ្ចំ ន ច អត្ថិតិ យោជនា។ ចតុត្ថេ បន គរុកណ្ណា អដ្ឋកថាយ “លោហកុម្មី,
លោហកាណកំ, លោហកជាហន្តិ ឥមាទិ តីណិ មហន្តាទិ វា ហោន្ត ខុទ្ទកានិ
វា, អន្តមសោ បសតមត្ថុឧទកគណ្ណានកានិបិ គរុកណ្ណានិយេវា” តិ វុត្តនយំ
ទស្សតុមាហា “លោហកុម្មី” តិអាទិ។

២៨៥៨. ឥទំ តិវិធគន្តិ សម្ពុន្នោ។ ចាទគណ្ណានកោតិ ឯត្ថ ចាទោ នាម
មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិមត្តគណ្ណានកោ ភាជនវិសេសោ។ ភាជនានំ បមាណំ
ករោន្តា សីហឡិទីបេ យេតុយ្យេន តេនេវ ចាទេន មិនន្តិ។ តស្មា អដ្ឋកថាយំ
“សីហឡិទីបេ ចាទគណ្ណានកោ ភាជេតញ្ចោ” តិ (ចូឡ្យវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុត្តំ។
លោហវារកោតិ កាឡលោហតម្កលោហវដ្ឋលោហកំសលោហានំ យេន
កេនចិ កតោ។ ភាជិយោតិ ភាជេតញ្ចោ។

២៨៥៩. តតោ ឧទ្ទន្តិ តតោ ចាទគណ្ណានកវាវកតោ ឧទ្ទំ អធិកំ
គណ្ណានកោ។ ឯវំ ចាឡិអាគតានំវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា អដ្ឋកថាគតានំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) ទស្សេត្តមាហា “ភិក្ខុវារីនី” តិអាទិ។ ភិក្ខុវារី ឆាម
ឧក្ខិក្ខបាតិសោណ្ណាការេន កតជលនិគ្គមកណ្ណិកោ ឧច្ឆគីរោ
មហាមុខឧទកកាជនវិសេសោ។ អាទិ-សទ្ទេន អដ្ឋកថាគតានិ
“បដិគ្គហឧទ្ទន្ត្តិកជច្ឆចាតិវត្ថុកសរកសមុគ្គអដ្ឋារកបល្លដូមកជច្ឆអាទិ
និ ឧទ្ទកានិ វា មហាឆានិ វា” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុត្តានិ សង្កណ្ណាតិ។ សព្វានីតិ
ឧទ្ទកានិ វា មហាឆានិ វា។

២៨៦០. តម្ហោលកា អយថាវកា ភាជេតព្វាតិ យោជនា។ ច-សទ្ទេន
អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ “ឋេបេត្វា បន ភាជនវិកតី អញ្ញាស្មិម្បិ កប្បិយលោហភណ្ណោ
អញ្ញានិ អញ្ញានិសលាកា កណ្ណាមលហរណី សូចិ បណ្ណាសូចិ ឧទ្ទកោ បិប្ផលកោ
ឧទ្ទកំ អារកណ្ណាកំ កុញ្ញាកា តាឡិ កត្តរយដ្ឋិវេជកោ នត្តនានំ ភិក្ខុវាលោ
លោហាក្ខេដា លោហាកុដ្ឋិ លោហគុឡោ លោហបិណ្ឌិ លោហអរណី ចក្កលិកំ
អញ្ញាម្បិ វិប្បកតំ លោហភណ្ណំ ភាជិយ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វេចនំ
សង្កណ្ណាតិ។ ដូមនេត្តន្តិ ដូមនាឡិកា។ អាទិ-សទ្ទេន
“ដាលទីបរុក្ខទីបកបល្លកឱលម្ហកទីបកសត្តិបុរិសតិវច្ឆានគតរូបកានិ បន
អញ្ញានិ វា ភិក្ខុវារីនីកវាជានិសុ ឧបនេតព្វានិ អន្តមសោ លោហាទិលកំ
ឧបាទាយ សព្វានិ លោហភណ្ណានិ គរុភណ្ណានិយេវ ហោន្តិ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២០) វុត្តំ សង្កណ្ណាតិ។

២៨៦១. អត្តនា បដិលទ្ធន្តិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, អត្តនា បដិលទ្ធម្បិ តិ
អត្តោ។ ភិក្ខុនា អត្តនា បដិលទ្ធម្បិ តំ លោហភណ្ណំ កិញ្ញិបិ
បុគ្គលិកបរិភោគេន ន កុញ្ញិតព្វន្តិ យោជនា។

២៨៦២. កំសវដ្តលោហានំវិការក្ខតានិ តម្កមយភាជនានិបិ
បុគ្គលិកបរិភោគេន សព្វសោ បរិភូត្តិតំ ន វដ្តន្តិតិ យោជនា។

២៨៦៣. ឯសេវ នយោតិ “ន បុគ្គលិកភោគេន” តិអាទិនា ធស្សិតនយោ។
សង្ឃិកេសុ វា គិហ្មិនំ សន្តកេសុ វា យថាវុត្តភណ្ឌេសុ បរិភោគបច្ចយា ឆោសោ
ន អត្ថិតិ យោជនា។ “កំសលោហាទិភាជនំ សង្ឃស្ស ទិន្នម្បិ ចារិហារិយំ ន
វដ្តតិ, គិហ្មិកតនិហារេនេវ បរិភូត្តិតត្ថ” ត្ថិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤) មហាបច្ចរិយំ
វុត្ថំ។ ឯត្ថ ច ចារិហារិយំ ន វដ្តតិ អត្ថនោ សន្តកំវិយ គហេត្វា បរិភូត្តិតំ ន
វដ្តតិតិ។ “គិហ្មិកតនិហារេនេវ បរិភូត្តិតត្ថ” ត្ថិ ឥមិនា សចេ អាហមិកាធយោ
បដិសាមេត្វា បដិទេន្តិ, បរិភូត្តិតំ វដ្តតិតិ ធស្សិតិ។

២៨៦៤. ទីវចាសាលាន្តិ មុទុកា ចាលាជាតិ។ វុត្តញ្ញា
មាតិកាជ្ជកថាគណ្ឌិបទេ “ទីវចាសាលោ នាម មុទុកា ចាសាលោ” តិ។
គរុកន្តិ គរុភណ្ឌំ។ តដ្ឋកាទិកន្តិ អាទិ-សទ្ទេន សរកាទិនំ សង្គហោ។ យដកោតិ
ទីវចាសាលាមយោយេវ វារកោ។ “ចាទគណ្ឌនតោ ឧទ្ធ” ត្ថិ ឥមិនា
ចាទគណ្ឌនកោ អគរុភណ្ឌន្តិ ធិបេតិ។

២៨៦៥. “សុវណ្ណវជ្ជហារក្ខដជាតិជលិកភាជនានិ គិហ្មិកតានិបិ ន
វដ្តន្តិ, បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា បុគ្គលិកបរិភោគេន វា” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២៤) អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយំ ធស្សិតុមាហា “សិដ្ឋី” តិអាទិ។ សិដ្ឋីតិ សុវណ្ណំ។
សង្ឃវជ្ជតំ។ ហារក្ខដំ នាម សុវណ្ណវណ្ណំ លោហជាតំ។ ជលិកេន ឧត្តរំ ជាតំ,
ជលិកមយំ ភាជនន្តិ អត្ថោ។ គិហ្មិនំ សន្តកានិបិតិ អបិ-សទ្ទេន
គិហ្មិកតបរិភោគេនាបិ តាវ ន វដ្តន្តិ, បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា
បុគ្គលិកបរិភោគេន វាតិ ធិបេតិ។ សេនាសនបរិភោគេ បន អាមាសម្បិ
អនាមាសម្បិ សព្វំ វដ្តតិ។

២៨៦៦. ខុទ្ទកថា យាយ វាសិយា ឋេបេត្វា ទន្តកជ្ជច្ឆនំ វា ខុទ្ទតច្ឆនំ វា អញ្ចំ
មហាកម្មំ កាតុំ ន សក្កា, ឯវ្យាថា ខុទ្ធកា វាសិ ភាជនីយា។ មហាវតី
យថាវុត្តប្បមាលាយ វាសិយា មហាន្តតរា យេន កេនចិ អាការេន កតវាសិ
គរុកណ្ណំ។ វេជ្ជានំ សិរាវេជនកម្មិ ច ជេសុ តថា គរុកណ្ណាន្តិ យោជនា។

២៨៦៧. កុហវីតិ ឯត្ថ ជេសុសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ យា បន អារុជសេន្ទ្រេបន
កតា, អយំ អនាមាសា។ កុទាលោ អន្តមសោ ចតុរុត្តមត្រាបិ។ សិខាន្តិ
ជនុវដ្ឋតោ នាមេត្វា នារុអាទិនំ វិជ្ជនកកណ្ណាកោ។ តេនេវាតិ និខាននេនេវ។

២៨៦៨. និខាននស្ស ភេទវន្តតាយ តំ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហា “ចតុរស្សមុខំ
នោណិមុខ”ន្តិ។ នោណិមុខន្តិ នោណិ វិយ ឧភយបស្សេន នាមិតមុខំ។ វុត្តន្តិ
អគ្គតោ នាមេត្វា កតនិខានំ។ បិ-សន្ទេន ឧដុកំ សង្កណ្ណាតិ។ តត្ថ ចាតិ តស្មី
និខាននេ។ សទណ្ណំ ខុទ្ធកញ្ញា និខានំ សត្ថំ គរុកណ្ណាន្តិ យោជនា។ “សទណ្ណំ
ខុទ្ធក”ន្តិ ឥមិនាវិសេសនទ្ធយេន អទណ្ណំ ជលមត្ថំ សិចាជិកាយ ឋេបេត្វា
បរិហារណាយោគ្គំ សម្មជ្ជនិទណ្ឌាវេជនកំ និខានំ អគរុកណ្ណំ, តតោ មហន្តំ
និខានំ អទណ្ណាម្បិ គរុកណ្ណាន្តិ ទីបេតិ។ យេហិ មនុស្សហិ វិហារេ វាសិអាទិនំ
ទិន្នានិ ច ហោន្តិ, តេ ច យវេ ទឡេ វា ចោវេហិ វា វិលុត្ត “ទេវ នោ, ភន្តេ,
ឧបករណោ បុន ចាកតិកេ ករិស្សមា”តិ វុទន្តិ, នាតត្តា។ សចេ អាហារន្តិ, ន
វាវេតត្តា, អនាហរន្តាបិ ន ចោទេតត្តា។

២៨៦៩. “កម្មារតជ្ជការចុន្ទការនឡ្យ ការមណិការបត្តពន្ធកានំ
អធិករណិមុជ្ជិកសណ្ណាសតុលាទិនិ សព្វានិ លោហមយឧបករណានិ សង្ខេ
ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុកណ្ណានិ។
តិបុកោជ្ជកសុវណ្ណាការចម្មការឧបករណេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន
វិសេសោ - តិបុកោជ្ជកឧបករណេសុបិ តិបុច្ឆេទនសត្តកំ,

សុវណ្ណការឧបករណេសុ សុវណ្ណេន្ទ្រនិសត្តកំ, ចម្មការឧបករណេសុ
កតបរិកម្មចម្មនិទ្ទនកំ ខុទ្ទកសត្តន្តិ ឥមាជិ ភាជនីយភណ្ណានី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២០) អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆ័យេ កេនេសំ ទស្សេតុមាហា “មុដ្ឋិក”ន្តិអាទិ។
តុលាទិកន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន កត្តិអាទិឧបករណំ សង្កណ្ណាតិ។

២៨៧០. “នហាបិ តតុន្ទការាណំ ឧបករណេសុបិ ឋបេត្វា មហាកត្តិវី,
មហាសណ្ណាសំ, មហាបិប្ផលកញ្ច សព្វំ ភាជនីយំ។ មហាកត្តិអាទិនិ
គរុភណ្ណានី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆ័យំ ទស្សេតុមាហា
“ន្តាបិ តកស្ស”តិអាទិ។ ន្តាបិ តកស្ស ឧបករណេសុ សណ្ណាសោ, មហាត្តិវី
កត្តិវី ច តុន្ទការាណញ្ច ឧបករណេសុ មហាត្តិវី កត្តិវី ច មហាបិប្ផលកញ្ច
គរុភណ្ណាកន្តិ យោជនា។

២៨៧១. ឯត្តាវតា ចតុត្ថគរុភណ្ណោ វិនិច្ឆ័យំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
បញ្ចមគរុភណ្ណោ វិនិច្ឆ័យំ ទស្សេតុមាហា “វល្លិ”តិអាទិ។ វេត្ថលតាទិកា វល្លិ
ទុល្លភជ្ជានេ សង្ឃស្ស ទិន្នា វា តត្ថ សង្ឃស្ស ភូមិយំ ជាតា, វត្តិកា កោបិតា វា
អឡ្ហពាហុប្បមាណា គរុភណ្ណំ ហោតីតិ យោជនា។ “អឡ្ហពាហុតិ កប្បរតោ
បដ្ឋាយ យាវ អំសក្ខេ”ន្តិ គណ្ឌិបទេ វុត្តំ។ “អឡ្ហពាហុ នាម វិទត្តិចតុរដ្ឋល”ន្តិបិ
វទន្តិ។ សចេ សា វល្លិ សង្ឃកម្មេ, ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិរេកា ហោតិ,
បុគ្គលិកកម្មេបិ ឧបនេតុំ វុត្តតិ។ អវត្តិកា បន គរុភណ្ណាមេវ ន ហោតិ។

២៨៧២. អដ្ឋកថាយំ “សុត្តមកថិវាកនាឡិកេរហីរចម្មមយា វដ្ឋកា វា
យោត្តានិ វា វាកេ ច នាឡិកេរហីរេ ច វដ្ឋេត្វា កតា ឯកវដ្ឋា វា ទិវដ្ឋា វា
សង្ឃស្ស ទិន្ទកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ណំ។ សុត្តំ បន អវដ្ឋេត្វា ទិន្ទ,
មកថិវាកនាឡិកេរហីរា ច ភាជនីយា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) អាគតវិនិច្ឆ័យំ
ទស្សេតុមាហា “សុត្តវាកាទិនិព្ពត្តា”តិអាទិ។ វាកាទិនិ អាទិ-សន្នេន

មកចិវាកនាឡិកេរហ៊ីវចម្ពានំ គហណាំ។ នាតិទីយា វដ្ឋកា។ អតិទីយំ
យោត្តកំ។

២៨៧៣. នាឡិកេរស្ស ហ៊ីវេ វា មកចិវាកេ វា វដ្ឋេត្វា កតា ឯកវដ្ឋាបិ
គរុកណ្ណាកន្តិ យោជនា។ យេហិ បនេតានិ វដ្ឋកយោត្តាទីនិ ទិន្នានិ ហោន្តិ, តេ
អត្តនោ ករណីយេន ហរន្តា ន វាវេតញ្ច។

២៨៧៤. វឡកិអង្គលេន អដ្ឋង្គលាយតោ សូចិទណ្ឌាមត្តោ បរិណាហតោ
សីហឡទីបេ លេខកានំ លេខនិសូចិទណ្ឌាមត្តោ សង្ឃស្ស ទិន្នោ វា
តត្ថជាតកោ វា វត្ថិតោ គោបិតោ វេឡុ គរុកណ្ណំ សិយាតិ យោជនា។ “យំ
មជ្ឈិមបុរិសស្ស កនិដ្ឋង្គលិយា អគ្គប្បមាណំ, ឥទំ សីហឡទីបេ លេខកានំ
លេខនិសូចិយា បមាណា”ន្តិ វទន្តិ។ សោ ច សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ
អតិវេកោ បុគ្គលិកកម្មេ ធាតុំ វដ្ឋតិ។

២៨៧៥. ទណ្ឌោ ច សលាកា ច ទណ្ឌាសលាកា, ធន្តស្ស ទណ្ឌាសលាកាតិ
វិគ្គហោ។ ធន្តទណ្ឌោ នាម ធន្តបិណ្ឌិ។ ធន្តសលាកាតិ ធន្តបញ្ញាសលាកា។
ទណ្ឌាតិ ឧបាហនទណ្ឌាកោ។ “ទណ្ឌោ”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ អដ្ឋកថាគតេសុ
ស្សបេន ឥធាវុត្តោ ឧបាហនទណ្ឌាយេវ សាមញ្ញវចនេន ចារិសេសតោ
គហេតញ្ចាតិ។ ទឡុគេហាមនុស្សា គណ្ហិត្វា គច្ឆន្តា ន វាវេតញ្ច។

២៨៧៦. មុញ្ញាទីសុ គេហច្ឆននារហេសុ តិណេសុ យំ កិត្វា មុជ្ជិមត្តំ តិណំ
វា គេហច្ឆននារហំ តាលបណ្ណាទិ ឯកម្មិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ វា តត្ថ សង្ឃកក្ខមិយំ
ជាតំ វា គរុកណ្ណំ សិយាតិ យោជេតញ្ច។ តត្ថ មុជ្ជិមត្តំ នាម ករឡមត្តំ។ ឥទញ្ច
ករឡំ កត្វា នាទេន្តានំ ធននករឡវសេន គហេតញ្ចំ។ តាលបណ្ណាទីតិ អាទិ-
សន្ថេន នាឡិកេរបណ្ណាទិគេហច្ឆននបណ្ណានំ គហណាំ។ តម្មិ មុញ្ញាទិ

សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិវេកំ បុគ្គលិកកម្មេ ទានុំ វដ្តតិ។
ធម្មតេហមនុស្សា គហេត្វា គប្បន្តិ, ន វាវេតព្ពាតិ។

២៨៧៧-៨. អដ្ឋង្គុលប្បមាណោតិ ធិយតោ អដ្ឋង្គុលមត្តោ។ កេចិ
“បុដុលតោ”តិ វទន្តិ។ វិត្តចោត្តកោតិ លេខាហិ សុញ្ញចោត្តកោ, ន
លិខិតចោត្តកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ”តិ ឥមិនា អដ្ឋង្គុលតោ
ឧបប្បមាណោ ភាជិយោ, “វិត្តចោត្តកោ”តិ ឥមិនា អដ្ឋង្គុលតោ
អតិវេកប្បមាណោបិ លិខិតចោត្តកោ ភាជិយោតិ ទស្សេតិ។

“មត្តិកា បកតិមត្តិកា វា ហោតុ បញ្ចវណ្ណា វា សុធា វា
សង្ករសកង្កដ្ឋសិលេសាធិសុ វា យំ កិញ្ចិ ទុល្លភជ្ជានេ អាណេត្វា វា ទិន្នំ
តត្ថជាតកំ វា វក្ខិតកោបិតំ តាលដលបក្កមត្តំ គរុកណ្ណំ ហោតិ”តិ (ចូឡវ.
អដ្ឋ. ៣២១) អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆ័យំ ទស្សេតុមាហា “មត្តិកា”តិអាទិ។ ចាកតិកា
វា សេតគេរុកាធិបញ្ចវណ្ណា វាបិ មត្តិកាតិ យោជនា។ សិលេសោ នាម
កតិដ្ឋាធិសិលេសោ។ អាទិ-សទ្ធន សង្ករសកង្កដ្ឋាធិនំ គហណំ។
តាលបក្កបមាណាន្តិ ឯកដ្ឋិតាលដលបមាណាបិ។ តម្បិ មត្តិកាធិ សង្ឃកម្មេ,
ចេតិយកម្មេ ច និដ្ឋិតេ អតិវេកំ បុគ្គលិកកម្មេ ទានុំ វដ្តតិ។

២៨៧៩-៨០. “វេឡុអាទិក”ន្តិ បទច្នៃទោ។ វក្ខិតំ កោបិតំ វាបិ គណ្ណតា
សមកំ វា អតិវេកំ វា ថាវំ អន្តមសោ តំអគ្បនកំ វាលិកមេវ វា ទត្វា
គហេតព្ពន្តិ យោជនា។

អដ្ឋកថាយំ បទ “វក្ខិតកោបិតំ វេឡុ គណ្ណាន្តេន សមកំ វា អតិវេកំ វា
ថាវំ អន្តមសោ តំអគ្បនកំវាលិកាយបិ ជាតិកម្មំ កត្វា គហេតព្ពោ។
ជាតិកម្មំ អកត្វា គណ្ណាន្តេន តត្ថេវ វេឡុព្រោតព្ពោ, គមនកាលេ សង្ឃិកេ

អាវាសេ ឋបេត្វា គន្តត្ថំ។ អសតិយា គហេត្វា គតេន បន បហិណ្ឌិត្វា ធាតញ្ចោ។
ទេសន្តរគតេន សម្មត្តវិហារេ សង្ឃិកាវាសេ ឋបេតញ្ចោ"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣២០) វេឡុម្ពិយេវ អយំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, ឥធម បន "វល្លិវេឡាទិកំ កិញ្ចី"តិ
វល្លិអាទិនម្បិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា តំ ឧបលក្ខណមត្តំ វល្លិអាទិសុបិ យថាវហំ
លព្ពតីតិ វេទិតត្ថំ។

២៨៨០. អញ្ញនន្តិ សិលាមយោ។ ឯវំ ហរិតាលមនោសិលាបិ។

២៨៨២. ធារុកណ្ណោ អយំ វិនិច្ឆយោ - បរិណាហតោ យថាវុត្ត
សូចិនណ្ណាប្បមាណាកោ អដ្ឋង្គុលទីយោ យោ កោចិ ធារុកណ្ណាកោ
ធារុទុល្លភជ្ជានេ សង្ឃិស្ស ទិន្នោ វា តត្ថជាតកោ វា វត្ថុតកោបិតោ គរុកណ្ណំ
ហោតីតិ យោជនា។

២៨៨៣. ឯវំ កុរុន្តជ្ជកថាយ អាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា មហាអដ្ឋកថាយ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) អាគតំ ទស្សេតុមាហា "មហាអដ្ឋកថាយ"ន្តិអាទិ។ តត្ថ
អាសន្និកសត្តង្គំ វុត្តលក្ខណាវ។ "កទ្ទបីប"ន្តិ វេត្ថមយំ បីបំ វុច្ឆតិ។ បីបិកាតិ
បិលោតិកាពទ្ធិបីបមេវ។

២៨៨៤. ឯឡុកថាទបីបំ នាម ធារុបដ្ឋិកាយ ឧបរិ ចាទេ ឋបេត្វា
កោជនបល្លង្គំ វិយ កតបីបំ វុច្ឆតិ។ "អាមលកវដ្ឋកបីប"ន្តិ ឯតស្ស
"អាមណ្ណាកវដ្ឋក"ន្តិ បរិយាយោ, តស្មា ឧភយេនាបិ អាមលកាការេន យោទិតំ
ពហុថាទកបីបំ វុច្ឆតិ។ កេសុចិ ចោត្តកេសុ "តថាមណ្ណាកបីបក"ន្តិ ចាថោ។
តាថាពន្ធុវសេន មណ្ណាក-សទ្ធិបយោកោ។ កោច្ឆំ ភូតតាមវត្តេ
ចតុត្ថសិក្ខាបទេ វុត្តសរូបំ។ បលាលបីបន្តិ និបជ្ជនត្ថាយ កតា បលាលភិសិ,
ឥមីនា កទលិបត្តាទិមយបីបម្បិ ឧបលក្ខណតោ ទស្សិតំ។ យថាហា -

“បលាលបីបេន ចេត្ត កនលិបត្តាទិបីហ្នំនិបិ សង្កហិតានី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។ ឆោវនេ ជលកន្តិ ចីវរឆោវនជលកំ, ឆោវនាទិសទ្ធានំវិយេត្ត វិភត្តិអលោហោ។ ឥមេសុ តាវ យំ កិញ្ចិ ខុទ្ទកំ វា ហោតុ មហន្តំ វា, សង្ឃស្ស ទិន្នំ គរុកណ្ណំ ហោតិ។ ព្យក្សបម្មឱនទ្ធម្មិ វាឡរូបបរិក្ខិតំ រតនបរិសិទ្ធិតំ កោដ្ឋំ គរុកណ្ណាមេវ។

២៨៨៥. កណ្ណិកាតិ ទណ្ឌកដ្ឋច្ឆននកណ្ណិកា។ មុគ្គរោតិ ទណ្ឌមុគ្គរោ។ ទណ្ឌមុគ្គរោ នាម យេន រជិតចីវរំ ចោដេន្តិ។ វត្ថុយជ្ជនមុគ្គរោតិ ចីវរយជ្ជនមុគ្គរោ, យេន អនុវាតានី យដ្ឋេន្តិ។ អម្ពណ្ឌន្តិ ជលកេហិ ចោក្ខរណិសទិសំ កតចានីយភាជនំ។ មញ្ញុសា នាម ឆោណិបេឡា។ នាវា ចោតោ។ រជនឆោណិកា នាម យត្ថ ចីវរំ រជន្តិ, បក្ករជនំ វា អាកិរន្តិ។

២៨៨៦. ឧឡុត្តោតិ នាឡិកេរជលកជាហាទិមយោ ឧឡុត្តោ។ ឧកយំ បិធានសមកោ សមុគ្គោ។ “ខុទ្ទកោ បរិវិធនោ ករណ្ណា”ន្តិ វទន្តិ។ ករណ្ណោ ច ចាទកណ្ណានកតោ អតិរេកប្បមាលោ ឥធ អធិប្បតោ។ កជដ្ឋតិ ទត្ថិ។ អាទិសទ្ធន ចានីយសរាវចានីយសង្ខាទិនំ គហណាំ។

២៨៨៧. គេហសម្ពារន្តិ គេហោបករណាំ។ ជម្ពុតុលាសោចានជលកាទិ ធារុមយំ, ចាសាណាមយម្មិ ឥមិនាវ គហិតំ។ កប្បិយចម្មន្តិ “ឯឡ កាជមិគាន”ន្តិអាទិនា (វិ.វិ. ២៦៥០) ហេជ្ជា ទស្សិតំ កប្បិយចម្មំ។ តត្ថិបរិយាយំ អកប្បិយំ។ អភាទិយំ គរុកណ្ណាត្តា។ ភូមត្តរណំ កត្វា បរិភុញ្ញិតុំ វដ្ដតិ។

២៨៨៨. អដ្ឋកថាយំ “ឯឡ កចម្មំ បន បច្ឆត្តរណាគតិកមេវ ហោតិ, តម្មិ គរុកណ្ណាមេវ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុត្តត្តា អាហា “ឯឡចម្មំ គរុវុត្ត”ន្តិ។

កុរុទ្ធ័យំ បន “សត្វំ មញ្ញាប្បមាណំ ចម្ពំ កុរុកណ្ណា”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) វុត្ថំ។
ឯត្ថ ច “បច្ឆត្តរណាគតិកមេវា”តិ ឥមិនា មញ្ញាប្បមេវិ អត្ថវត្ថុ វដ្តតិ ធិបេតិ។
“ចាវារាធិបច្ឆត្តរណាម្បិ កុរុកណ្ណា”ន្តិ ឯកេ, “នោ”តិ អបរេ, វីមសិត្វា គហេតព្វំ។
មញ្ញាប្បមាណាន្តិ ច បមាណាយុត្ថំ មញ្ញំ។ បមាណាយុត្ថមញ្ញោ នាម យស្ស
ធិយសោ នវ វិទត្តិយោ តិរិយញ្ច តទុបឡំ។ ឧទ្ធី មុខមស្សាតិ ឧទុក្ខលំ។ អាទិ-
សន្នេន មុសលំ, សុប្បំ, និសទំ, និសទចោតោ, ចាសាណាធាណិ,
ចាសាណាកជាហញ្ច សង្កហិតំ។ បេសការាធិតិ អាទិ-សន្នេន ចម្ពការាធិនំ
គហាណំ។ តុវិវេមាទិ បេសការាភណ្ឌាញ្ច ភស្តាទិ ចម្ពការាភណ្ឌាញ្ច
កសិភណ្ឌាញ្ច យុគនង្គលាទិ សង្ឃិកំ សង្ឃសន្តិកំ កុរុកណ្ណាន្តិ យោជនា។

២៨៨៩. “តថេវា”តិ ឥមិនា “សង្ឃិក”ន្តិ ឥទំ បច្ឆាមសតិ។ អាធារកោតិ
បត្តាធារោ។ តាលវណ្ណាន្តិ តាលវណ្ណាហិ កតំ។ វេឡុទន្តិវិលីវេហិ វា
មោរិបញ្ញេហិ វា ចម្ពវិកតិហិ វា កតម្បិ តំសទិសំ “តាលវណ្ណា”ន្តេវ វុច្ឆតិ។
វដ្តវិច្ឆបនានំ តាលវណ្ណាយេវ អន្តោគធត្តា “ពិជជី”តិ ចតុរស្សវិច្ឆបនញ្ច
កេតកថាវេហាកុម្មាលបណ្ណាទិមយទន្តមយវិសាណាមយទណ្ណាកមកសពិជ
នី ច វុច្ឆតិ។ បច្ឆិ ចាកជាយេវ។ បច្ឆិតោ ខុទ្ទកោ តាលបណ្ណាទិមយោ
ភាជនវិសេសោ ចង្គោជកំ។ សញ្ញា សម្មជ្ជនីតិ នាឡិកេវហិរាធិហិ ពន្ធា
យជ្ជិសម្មជ្ជនី, មុជ្ជិសម្មជ្ជនីតិ ធុរិធា បរិវេណង្គលាទិសម្មជ្ជនី ច តថេវ ធុរិធា
ខន្ធវិរាឡិកេវបណ្ណាទិហិ ពន្ធា គេហសម្មជ្ជនី ចាតិ សញ្ញាបិ សម្មជ្ជនី កុរុកណ្ណំ
ហោតិ។

២៨៩០. ចក្កយុត្តកយានន្តិ ហត្ថវដ្តកសកជាទិយុត្តយានញ្ច។

២៨៩១. ធន្តន្តិ បណ្ណាកិលញ្ញសេតច្ឆត្តវសេន តិវិធំ ធន្តំ។ មុជ្ជិបណ្ណាន្តិ
តាលបណ្ណំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ វិសាណាភាជនញ្ច តុម្ពភាជនញ្ចាតិ វិគ្គហោ,

ឯកទេសសរុបេកសេសោ, តាថាពន្លូវសេន និគ្គហិតាគមោ ច។ វិសាលាមយំ,
ភាជនំ តុម្ហមយំ ភាជនញ្ញាតិ អត្ថោ។ ៩៨ “ចាទគណ្ណានកតោ
អតិវិត្តប្បមាណ”ន្តិ សេសោ។ អរណី អរណីសហិតំ។ អាទិ-សន្តេន
អាមលកតុម្ហំ អនុញ្ញាតវាសិយា ធន្លាញ សង្កណ្ណាតិ។ លហុ អគុកណ្ណំ,
ភាជនីយន្តិ អត្ថោ។ ចាទគណ្ណានកតោ អតិវិត្តប្បមាណំ គុកណ្ណំ។

២៨៩២. វិសាលាន្តិ កោវិសាលាទិ យំ កិញ្ចិវិសាលំ។ អតន្តិ
យថាគតមេវ ភាជនីយំ។ អនិដ្ឋិតំ មញ្ចចាទាទិ យំ កិញ្ចិវិសាលំ យោជនា។
យថាហ - “មញ្ចចាទោ មញ្ចអជនី បីឋចាទោ បីឋអជនី វាសិជរសុអាទិនំ
ធន្លាតិ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិវិប្បកតតច្ឆនកម្មំ អនិដ្ឋិតមេវ ភាជនីយំ,
តន្តិមជ្ឈំ បន គុកណ្ណំ ហោតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។

២៨៩៣. និដ្ឋិតោ តន្តិកោ វាបីតិ តន្តិតនិដ្ឋិតោបិ។ វិជោតិ កាយពន្លេន
អនុញ្ញាតវិជោ។ ហិដ្ឋុករណ្ណាកោតិ ហិដ្ឋុមយោ វា តទាទារោ វា ករណ្ណាកោ។
អញ្ញនីតិ អញ្ញននាឡិកា ច អញ្ញនករណ្ណាកោ ច។ សលាកាយោតិ
អញ្ញនិសលាកា។ ឧទបុញ្ញនីតិ ហត្ថិទន្តិវិសាលាទិមយា ឧទកបុញ្ញនី។ ៩៩
សត្វំ ភាជនីយមេវ។

២៨៩៤. បរិភោគារហន្តិ មនុស្សនំ ឧបភោគបរិភោគយោគ្គំ។
កុលាលភណ្ណាន្តិ យជបិឋរាទិកុម្មការភណ្ណាមិ។ បត្តផ្ការកជាហន្តិ
បត្តកជាហំ, អផ្ការកជាហញ្ច។ ធូមទានំ នាឡិកា។ កបល្លិកាតិ
ជីបកបល្លិកា។

២៨៩៥. ដុបិកាតិ ចាសាទាទិដុបិកា។ ទីបរុក្ខាតិ បទីចាទាវា។
ចយនច្ចទនិដ្ឋកាតិ ចាការចេតិយាទីនំ ចយនិដ្ឋកា ច គេហាទីនំ ធននិដ្ឋកា
ច។ សព្ពម្បីតិ យថាវុត្ថំ សព្ពម្បី អនវសេសំ បរិក្ខារំ។

២៨៩៦. កញ្ចនកោតិ សរកោ។ យដកោតិ ចាទកណ្ណានកតោ
អនតិវិត្តប្បមាលោ យដកោ។ “យថា ច មត្តិកាកណ្ណោ, វេរំ លោហាកណ្ណោ
កុណ្ឌិកា ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) អដ្ឋកថាឈំ
សង្កហេតុមាហា “លោហាកណ្ណោ កុណ្ឌិកា ច ភាជិយា”តិ។

២៨៩៧. គរុ នាម បច្ឆិមំ គរុកណ្ណាត្ថយំ។ ថាវំ នាម បុរិមទ្វយំ។ សង្ឃស្សាតិ
សង្ឃេន។ បរិវត្តេត្វាតិ បុគ្គលិកាទីហិ តាទិសេហិ តេហិ បរិវត្តេត្វា។ តត្រាយំ
បរិវត្តននយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០) - សង្ឃស្ស នាឡិកេរាមោ ទូរេ ហោតិ,
កប្បិយការកា តំ ពហុតរំ ខាទន្តិ, តតោ សកជវេតនំ ទត្វា អប្បមេវ
អាហារន្តិ, អញ្ញោសំ បន តស្ស អារាមស្ស អវិទូរតាមវាសីនំ មនុស្សានំ វិហារស្ស
សមីបេ អារាមោ ហោតិ, តេ សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា សកេន អារាមេន តំ អារាមំ
យាទន្តិ, សង្ឃេន “វុច្ចតិ សង្ឃស្ស”តិ អបលោកេត្វា សម្បជីច្ឆិតត្ថោ។ សចេបិ
ភិក្ខុនំ វុក្ខសហស្សំ ហោតិ, មនុស្សានំ បញ្ចសតានិ, “ននុ តុម្ហាកំ អារាមោ
ខុទ្ទកោ”តិ ន វត្តព្នំ។ កិញ្ចាបិ ហិ អយំ ខុទ្ទកោ, អថ ខោ ឥតរតោ ពហុតរំ
អាយំ ទេតិ។ សចេបិ សមកមេវ ទេតិ, វេរម្បី ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ បរិភុណ្ឌិតុំ
សក្កាតិ គហេតត្ថមេវ។

សចេ បន មនុស្សានំ ពហុតរា វុក្ខា ហោន្តិ, “ននុ តុម្ហាកំ ពហុតរា វុក្ខា”តិ
វត្តព្នំ។ សចេ “អតិរេកំ អម្ហាកំ បុញ្ញំ ហោតុ, សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វទន្តិ,
ជាធាបេត្វា សម្បជីច្ឆិតុំ វដ្ឋតិ។ ភិក្ខុនំ វុក្ខា ជលធារិនោ, មនុស្សានំ វុក្ខា ន តាវ
ជលំ គណ្ណាន្តិ។ កិញ្ចាបិ ន គណ្ណាន្តិ, ន ចិរស្សេវ គណ្ណាស្សន្តិ តិ សម្បជីច្ឆិតត្ថមេវ។

មនុស្សនាំ រុក្ខា ជលនារីនោ, ភិក្ខុនំ ន តាវ ជលំ គណ្ណានិ។ “នុ តុម្កាកំ រុក្ខា ជលនារីនោ” តិ វត្ថុតំ។ សចេ “គណ្ណាថ, ភន្តេ, អម្កាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតិ” តិ វទន្តិ, ជាតាបេត្វា សម្មជិដ្ឋិតុំ វដ្ឋតិ។ ឯវំ អារាមេន អារាមោ បរិវត្តេតព្ពោ។ ឯតេនេវ នយេន អារាមវត្ថុបិ វិហារេបិ វិហារវត្ថុបិ អារាមេន បរិវត្តេតព្ពំ។ អារាមវត្ថុនា ច មហាន្តេន វា ខុទ្ទកេន វា អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថុនិ។

កង់វិហារេន វិហារេ បរិវត្តេតព្ពោ? សង្ឃស្ស អន្តោគាមេ គេហំ ហោតិ, មនុស្សនាំ វិហារមជ្ឈេ ចាសាទោ, ឧភោបិ អគ្នេន សមកា, សចេ មនុស្ស តេន ចាសាទេន តំ គេហំ យាចន្តិ, សម្មជិដ្ឋិតុំ វដ្ឋតិ។ ភិក្ខុនំ ចេ មហាគ្នតរំ គេហំ ហោតិ, “មហាគ្នតរំ អម្កាកំ គេហា” តិ វុត្តេ ច “កិញ្ចាបិ មហាគ្នតរំ, បព្ពជិតានំ បន អសារុប្បំ, ន សក្កា តត្ថ បព្ពជិតេហិ វសិតុំ, ឥទំ បន សារុប្បំ, គណ្ណាថា” តិ វទន្តិ, ឯវម្មិ សម្មជិដ្ឋិតុំ វដ្ឋតិ។ សចេ បន មនុស្សនាំ មហាគ្នំ ហោតិ, “នុ តុម្កាកំ គេហំ មហាគ្ន” តិ វត្ថុតំ។ “ហោតុ, ភន្តេ, អម្កាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតិ, គណ្ណាថា” តិ វុត្តេ បន សម្មជិដ្ឋិតុំ វដ្ឋតិ។ ឯវំវិហារេន វិហារេ បរិវត្តេតព្ពោ។ ឯតេនេវ នយេន វិហារវត្ថុបិ អារាមោបិ អារាមវត្ថុបិ វិហារេន បរិវត្តេតព្ពំ។ វិហារវត្ថុនា ច មហាគ្នេន វា អប្បគ្នេន វា វិហារវិហារវត្ថុអារាមអារាមវត្ថុនិ។ ឯវំ តាវ ថាវេន ថាវបរិវត្តនំ វេទិតព្ពំ។

គរុកណ្ណាន គរុកណ្ណាបរិវត្តនេ បន មញ្ចេបីបំ មហន្តំ វា ហោតុ ខុទ្ទកំ វា, អន្តមសោ ចតុវដ្តលចាទកំ កាមទារកេហិ បំស្វាការកេសុ កិឡន្តេហិ កតម្មិ សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុកណ្ណំ ហោតិ។ សចេបិ រាជរាជមហាមត្តាទយោ ឯកប្បហារេនេវ មញ្ចេសតំ វា មញ្ចេសហស្សំ វា ទេន្តិ, សព្ពេ កប្បិយមញ្ចេ សម្មជិដ្ឋិតព្ពា, សម្មជិដ្ឋិត្វា វុឡបដិចាជិយា

“សង្ឃឹកបរិភោគន បរិភូត្តាថា”តិ ធាតព្វា, បុគ្គលិកវសេន ន ធាតព្វា។
អតិរេកមព្វោ ភណ្ឌាភារាធិសុ បញ្ញាបេត្វា បត្តចីវរំ និក្ខិបិតុម្បី វដ្តតិ។

ពហិសីមាយ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទិន្នមព្វោ សង្ឃត្ថវស្ស វសនដ្ឋានេ
ធាតព្វា។ តត្ថ ចេ ពហូ មព្វោ ហោន្តិ, មព្វោន កម្មំ នត្ថិ, យស្ស វសនដ្ឋានេ កម្មំ
អត្ថិ, តត្ថ “សង្ឃឹកបរិភោគន បរិភូត្តាថា”តិ ធាតព្វា។ មហាគ្យន
សតគ្យនកេន, សហស្សគ្យនកេន វា មព្វោន អញ្ចំ មញ្ចសតំ លភតិ,
បរិវត្តេត្វា គហោតព្វំ។ ន កេវលំ មព្វោន មព្វោយេវ,
អាវាមអាវាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថុបីឋិតិសិពិម្ពោហនាទិបិ បរិវត្តេត្ថំ វដ្តន្តិ។ ឯស
នយោ បីឋិតិសិពិម្ពោហនេសុបិ ឯតេសុ ហិ កប្បិយាកប្បិយំ វុត្តនយមេវ។ តត្ថ
អកប្បិយំ ន បរិភូត្តាតព្វំ, កប្បិយំ សង្ឃឹកបរិភោគន បរិភូត្តាតព្វំ។
អកប្បិយំ វា មហាគ្យំ កប្បិយំ វា បរិវត្តេត្វា វុត្តវត្ថុនិ គហោតព្វានិ,
អគុកណ្ណាបតំ បន ភិសិពិម្ពោហនំ នាម នត្ថិតិ។

២៨៩៨. ភិក្ខុ អធាតេន ចាទេន, អល្លចាទេន វា សេនាសនំ នក្កមេតិ
សម្ពន្ធា។ សយន្តិ ឯត្ថ, អាសន្តិ ចាតិ សយនាសនំ, បរិកម្មកតភូមត្ថវណាទិ។
អល្លចាទេន វាតិ យេន អក្កន្តដ្ឋានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ, ឯវរូបេន តិន្តចាទេន។
យថាហ - “អល្លេហិ ចាទេហិ តិ យេហិ អក្កន្តដ្ឋានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ,
ឯវរូបេហិ ចាទេហិ បរិកណ្ណាកតភូមិ វា សេនាសនំ វា ន អក្កមិតព្វំ។ សចេ បន
ឧទកសិនេហាមត្ថមេវ បញ្ញាយតិ, ន ឧទកំ, វដ្តតិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤)។
សឧចាហនោតិ ឯត្ថ “ឆោតចាទក”ន្តិ វត្តព្វំ។ ចាទេ បដិមុក្កាហិ ឧចាហនាហិ
សឧចាហនោ ភិក្ខុ ឆោតចាទកំ ឆោតចាទេហិ អក្កមិតព្វដ្ឋានំ តថេវ ន
អក្កមេតិ យោជនា។

២៨៩៩. បរិកម្មកតាយាតិ សុធាទិបរិកម្មកតាយ។ និដ្ឋកន្តស្សាតិ ខេឡំ
ចាតេន្តស្ស។ បរិកម្មកតំ ភិក្ខុន្តិ សេតភិក្ខុ វា ចិត្តកម្មកតំ វា ភិក្ខុ។ ន
កេវលញ្ចា ភិក្ខុមេវ, ធារម្យំ វាតចានម្យំ អបស្សនជលកម្មំ ចាសាណាតម្មម្យំ
រុក្ខតម្មម្យំ បីវេន វា កេនចិ វា អប្បជិដ្ឋាទេត្វា អបស្សយិតុំ នលភតិយេវ។
“ធារវាតចាណាយោ បន អបរិកម្មកតាបិ អបជិដ្ឋាទេត្វា ន
អបស្សយិតញ្ចា”តិ គណ្ឌិបទេ វុត្ថំ។

២៩០០. និទ្ទាយតោ តស្ស កោចិ សរីរាវយវោ បច្ចត្តរណោ សង្កដិតេ
សហសាយទិ មញ្ចំ ដុសតិ, ទុក្ខជន្តិ យោជនា។

២៩០២. លោមេសុ មញ្ចំ ដុសន្តេសុ។ ហត្ថចាទានំ តលេន អក្កមិតុំ វដ្តតិតិ
យោជនា។ មញ្ចបីបំ និហរន្តស្ស កាយេ បដិហញ្ញតិ, អនាបតិ។

“ឆាយកេហិ ‘កាយេន ដុសិត្វាយថាសុខំ បរិភុញ្ញថា’តិ ទិន្នសេនាសនំ,
មញ្ចបីហិទិញ្ចា ឆាយកេន វុត្ថនិយាមេន បរិភុញ្ញន្តស្ស ទោសោ នត្ថិ”តិ
មាតិកជ្ជកថាយ សីហឡគណ្ឌិបទេ វុត្ថត្តា តថា បរិភុញ្ញន្តស្ស អនាបតិ។
“ឥមំ មញ្ចបីហិទិ សង្ឃស្ស ទម្មិ”តិ វុត្ថេ គរុកណ្ឌំ ហោតិ, ន ភាជេតព្ពំ សង្ឃស្ស
បរាមជ្ជត្តា។ “ឥមំ មញ្ចបីហិទិ ភទន្តានំ វស្សគ្គេន គណ្ឌិតុំ ទម្មិ”តិ វុត្ថេ សតិបិ
គរុកណ្ឌភាវេ កប្បិយវត្ថុំ ភាជេត្វា គណ្ឌិតុំ វដ្តតិ, អកប្បិយកណ្ឌមេវ
ភាជេត្វា គហេតុំ នលព្ពតិ។ “ឥមំ មញ្ចបីបំ វស្សគ្គេន គហេតុំ សង្ឃស្ស ទម្មិ”តិ
វុត្ថេ វស្សគ្គេន ភាជេត្វា គហេតព្ពំ វស្សគ្គេន ភាជនំ បឋមំ វត្វា បដ្ឋាសង្ឃស្ស
បរាមជ្ជត្តា។ “សង្ឃស្ស ឥមំ មញ្ចបីបំ វស្សគ្គេន គណ្ឌិតុំ ទម្មិ”តិ វុត្ថេ បន
គរុកណ្ឌំ ហោតិ បឋមំ សង្ឃស្ស បរាមជ្ជត្តាតិ អយម្យិវិសេសោ មាតិកជ្ជកថា
គណ្ឌិបទេយេវ វុត្តោ។

២៩០៣.២. ឧទ្ទេសកត្តវិនិច្ឆ័យេកទេសំ ទស្សេតុមាហា

“សហស្សគ្បនកោ”តិអាទិ។ សហស្សគ្បនកោ សច្ចីវរោ បិណ្ឌាចារោតា
អវស្សកំភិក្ខុំ បត្តោ, តស្មីវិហារេ ច “ឯវុចោ បិណ្ឌាចារោតា អវស្សកំភិក្ខុំ
បត្តោ”តិ លិខិត្យា ឋបិថោបិ ច ហោតិ, តតោ សង្ឃិស្សនមច្ចយេ តាធិសោ
សហស្សគ្បនកោ សច្ចីវរោ កោចិ បិណ្ឌាចារោតា សចេ ឧប្បន្នោ ហោតិ, តំ
បិណ្ឌាចាតំ ពុទ្ធាវិនិច្ឆ័យកុសលោភិក្ខុ អវស្សកដ្ឋិតិកាយ អនត្ថា
សង្ឃិស្សកដ្ឋិតិកាយ ទទេយ្យាតិ យោជនា។

២៩០៥. ឧទ្ទេសកត្តំ ភុញ្ញត្វាតិ ឧបសម្បន្នកាលេ អត្តនោវស្សគ្បន បត្តំ
ឧទ្ទេសកត្តំ បរិភុញ្ញត្វា។ ជាតោ ច សាមណោកោតិ សិក្ខាបច្ចក្ខានាធិវសេន
សចេ សាមណោរោ ជាតោ។ តន្តិ ឧបសម្បន្នកាលេ គហិតំ តទេវ ឧទ្ទេសកត្តំ។
សាមណោស្ស ចាឡិយាតិ សាមណោបដិចាជិយា អត្តនោ បត្តំ បច្ឆា គហេតុំ
លភតិ។

២៩០៦. យោ សាមណោរោ សម្បណ្ណវិសតិវស្សោ “ស្មេ ឧទ្ទេសំ លភិស្សតី”តិ
វត្តញ្ញោ, អជ្ជ សោ ឧបសម្បន្នោ ហោតិ, បិតិកា អតីតា សិយាតិ យោជនា, ស្មេ
ចាបេតញ្ញា សាមណោដ្ឋិតិកា អជ្ជ ឧបសម្បន្នត្ថា អតិក្កន្តា ហោតីតិ អត្តោ, តំ
ភត្តំ ន លភតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៩០៧. ឧទ្ទេសកត្តានន្តរំ សលាកកត្តំ ទស្សេតុមាហា “សចេ បនា”តិអាទិ។
សចេ សលាកាលទ្ធា, តំទិនេ ភត្តំ ន លទ្ធិ, បុនទិនេ តស្ស ភត្តំ គហេតព្ពំ, ន
សំសយោ “គហេតព្ពំ នុ ខោ, ន គហេតព្ពំ”ន្តិ ឯវំ សំសយោ ន កាតញ្ញោតិ
យោជនា។

២៩០៨. ឧត្តរិ ឧត្តរំ អតិរេកំ ភង្គំ ព្យញ្ញនំ ឯតស្សាតិ ឧត្តរិភង្គំ, តស្ស, អតិរេកព្យញ្ញនស្សាតិ អត្ថោ។ ឯកចរស្សាតិ ឯកចារិកស្ស។ សលាកាយេវ សលាកិកា។

២៩០៩. ឧត្តរិភង្គមេវ ឧត្តរិភង្គកំ។

២៩១០. យេន យេន ហិទិ កាហិតសលាកេន យេន យេន ភិក្ខុនា។ យំ យន្តិ ភត្តព្យញ្ញនេសុ យំ យំ ភត្តំ វា យំ យំ ព្យញ្ញនំ វា។

២៩១១. សង្ឃទ្កេសាទិកន្តិ សង្ឃភត្តឧទ្ទេសភត្តាទិកំ។ អាទិ-សទ្ទេន និមន្តនំ, សលាកំ, បក្ខិកំ, ឧចោសថិកំ, ចាជិបទិកន្តិ បញ្ច ភត្តានិ គហិតានិ។

តត្ថ សព្ពសង្ឃស្ស ទិន្នំ សង្ឃភត្តំ នាម។ “សង្ឃតោ ឯត្ថកេ ភិក្ខុ ឧទ្ទិសិត្វា ទេថា” តិអាទិនា វត្វា ទិន្នំ ឧទ្ទេសភត្តំ។ “សង្ឃតោ ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ ភត្តំ គណ្ណថា” តិអាទិនា វត្វា ទិន្នំ និមន្តនំ នាម។ អត្ថនោ អត្ថនោ នាមេន សលាកកាហាកានំ ភិក្ខុនំ ទិន្នំ សលាកភត្តំ នាម។ ចាតុទ្ទសិយំ ទិន្នំ បក្ខិកំ។ ឧចោសថេ ទិន្នំ ឧចោសថិកំ។ ចាជិបទេ ទិន្នំ ចាជិបទិកំ។ តំតំនាមេន ទិន្នមេវ តថា តថា វាហរីយតិ។ ឯតេសំ បនវិត្តារកថា “អភិលក្ខិតេសូ” តិអាទិនា (ធូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥ បក្ខិកភត្តាទិកថា) អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេន វេទិតញ្ចា។ អាគន្ធកាទីតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទេន គមិកភត្តំ, គិលានភត្តំ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តន្តិ តីណិ គហិតានិ។ អាគន្ធកានំ ទិន្នំ ភត្តំ អាគន្ធកភត្តំ។ ឯសេវ នយោ សេសេសុ។

២៩១២. វិហារន្តិ វិហារភត្តំ ឧត្តរបទលោបេន, វិហារេ តត្រុប្បាទភត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ វារភត្តន្តិ ទុត្តិក្ខសមយេ “វារេន ភិក្ខុ ជគ្គិស្សាមា” តិ ធុរគេហតោ បដ្ឋាយ ទិន្នំ។ និច្ចន្តិ និច្ចភត្តំ ឧត្តរបទលោបេន,

តញ្ចា តថាវត្ថាវ ទិន្នំ។ កុជិតត្ថំ នាម សង្ឃស្ស អាវាសំ កត្វា “អម្ពាភំ
សេនាសនវាសិនោ អម្ពាភំ ភត្ថំ គណ្ណាន្ត” តិ ទិន្នំ។ បន្ទុវសវិធំ សព្វមេវ ភត្ថំ ឥធ
ឥមស្មី សេនាសនកូន្ទកេ ឧទ្ទិដ្ឋំ កថិតំ។ ឯតេសំ វិត្តាវវិនិច្ឆយោ អត្ថិកេហិ
សមន្តចាសាធិកាយ គហេតញ្ចោ។

២៩១៣. បច្ចយភាជនេ មិច្ឆាបដិបត្តិយា មហាទីនវត្តា អប្បមត្តនេវ
បដិបត្តិតត្ថន្តិ បច្ចយភាជនកំ អនុសាសន្តោ អាហា “ចាឡិ” ត្ថិអាធិ។

សេនាសនកូន្ទកកថាវណ្ណានា។

វត្តកូន្ទកកថាវណ្ណានា

២៩១៤-៥. អាគន្ធកោ ច អាវាសិកោ ច បិណ្ឌាចារិកោ ច សេនាសនញ្ចា
អារញ្ញកោ ច អនុមោធនា ចាតិ វិគ្គហោ, តាសុ វត្តានិ,
ឥតវីតរយោកទ្ធីន្តសមាសស្ស ឧត្តរបទលិដ្ឋត្តា ឥត្ថិ លិដ្ឋនិទ្ទេសោ។ ភត្តេ
ភត្តត្ថេ, ឧត្តរបទលោចោ។ “ភត្តេ” តិអាធិហិ បទេហិ “វត្តានិ” តិ បច្ចេកំ
យោជេតព្ភំ។

អាចរិយោ ច ឧបជ្ឈាយកោ ច សិស្សោ ច សុទ្ធិវិហារិកោ ច, តេសំ វត្តានីតិ
វិគ្គហោ។ សព្វសោតិ សព្វាវយវតេទេហិ។ ចតុទ្ទសេវាតិ អវយវតេទេហិ
ពហុវិធានិបិ វត្តានិវិសយភេទេន ចុទ្ធស ឯវ វត្តានិ។ វិសុទ្ធិចិត្តនាតិ
សវាសនសកលសំកិលេសប្បហានតោ អច្ឆន្ទបរិសុទ្ធិចិត្តសន្តានេន។
វិធាយកេនាតិ សត្តេ វិនេតីតិ វិធាយកោ, អនុត្តរបុរិសធម្មសារថិការេន
ធម្មទេវព្រហ្មនាគាធិកេ សត្តេ នាធាវិជេន វិនយនុចាយេន ធមេតីតិ អត្តោ។
អថ វាវិគតោ នាយកោ អស្សាតិ វិធាយកោ, តេន។

២៩១៦. អារាមន្តិ ឯត្ថ តំសមីបេ តព្រោហារោ។ យថាហ “ឥនានិ ‘អារាមំ បរិសិស្សមី’តិ ឥមិនា ឧបចារសីមសមីបំ ធស្សេតិ, តស្មា ឧបចារសីមំ បត្វា ឧបាហនាឡិមុញ្ញនាទិ សត្តំ កាតត្ថ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧)។ “បន អបនេតត្ថ”ន្តិ បនន្ទេនោ។ មុញ្ញិតត្ថាតិ ឧបាហនា ចាទតោ អបនេតត្ថា។

២៩១៧. ឌុត្តន្តិ សសីសចារុបនំ។ សីសេ ជីវមេវ វា ន កាតត្ថន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ តេនាតិ អាគន្ធកេន។ ចានីយវារីនាតិ ចាតត្ថជលេន។

២៩១៨. បុច្ឆិត្ថាតិ វស្សគណនំ បុច្ឆិត្ថា។ វិហារេ វុឡ្យភិក្ខុនោ អាគន្ធកេន ភិក្ខុនា វន្តិតត្ថាវ។ កាលេតិ កាលស្សេវ។ តេន អាគន្ធកេន ភិក្ខុនា សេនាសនំ “មយ្ហំ កតវំ សេនាសនំ ចាបុណាតី”តិ បុច្ឆិតត្ថញ្ញាតិ យោជនា។

២៩១៩. “បុច្ឆិតត្ថ”ន្តិ ឥទំ “វច្ឆដ្ឋាន”ន្តិអាទិកេហិ សព្វេហិ ឧបយោគន្តបទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតត្ថំ។ ចានីយមេវ ចាតិ “កី ឥមិស្សា ចោក្ខវណិយា ចានីយមេវ បិវន្តិ, ឧទាហុ នហានាទិបរិភោគម្បិ ករោន្តិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧)
អដ្ឋកថាគតនយេន ចានីយញ្ច។ តថា បរិភោជនីយញ្ច។ សង្ឃកតិកន្តិ “កេសុចិ ហនេសុ វាឡមិគា វា អមនុស្សា វា ហោន្តិ, តស្មា កំ កាលំ បរិសិទ្ធតំ, កំ កាលំ និក្ខមិតត្ថ”ន្តិ អដ្ឋកថាគតនយេន សង្ឃស្ស កតិកសណ្ឋានញ្ច។
គោចរាទិកន្តិ ឯត្ថ ច “គោចរោ បុច្ឆិតត្ថោតិ ‘គោចរគាមោ អាសន្នេ, ឧទាហុ ទូរេ, កាលស្សេវ ច បិណ្ឌាយ ចរិតតំ, ឧទាហុ នោ’តិ ឯវំ ភិក្ខុចារោ បុច្ឆិតត្ថោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧) វុត្ថនយេន គោចរញ្ច។ អាទិ-សន្នេន អគោចរំ គហិតំ។ “អគោចរោ នាម មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ វា គាមោ បរិច្ឆេទិក្ខោ វា គាមោ, យត្ថ ឯកស្ស វា ទិដ្ឋំ វា ភិក្ខុ ទិយ្យតិ, សោបិ បុច្ឆិតត្ថោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧) វុត្ថនយេន អគោចរញ្ច។

២៩២០. ឯវំ អាគន្ធកវត្ថំ ធស្សេត្វា ឥនាទិ អាវាសិកវត្ថំ ធស្សេតុមាហា
“វុឡ”ន្តិអាទិ។ បច្ចុគ្គន្ធា បត្តញ្ចា ជីវវញ្ចា បដិគ្គហេតព្ពន្ធិ យោជនា។ ច-សន្នោ
លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។

២៩២១. តស្សាតិ អាគន្ធកស្ស។ ចាទោទកញ្ចាតិ ច-សន្នោ
ឆោតាឆោតចាទា យត្ថ ឋប័យន្តិ, តំ ចាទបីបំ, ចាទកថលិកញ្ចា
ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្ធិ ឯតំ គហិតំ។ បុច្ឆិតព្ពញ្ចា វាវិនាតិ “ចានីយេន បុច្ឆន្តេន សចេ
សកី អានីតំ ចានីយំ សព្ពំ បិវតិ, ‘បុន អានេមី’តិ បុច្ឆិតញ្ចោយេវា”តិ វុត្តនយេន
ចានីយេន បុច្ឆិតញ្ចោ។ ឥធ ច-សន្នោ -

“អបិច ពីជនេនបិ ពីជិតញ្ចោ, ពីជន្តេន សកី ចាទបីជ្ជយំ ពីជិត្វា សកី
មជ្ឈេ, សកី សីសេ ពីជិតព្ពំ, ‘អលំ ហោតូ’តិ វុត្តេន តតោ មន្ទតវំ
ពីជិតព្ពំ។ បុន ‘អល’ន្តិ វុត្តេន តតោ មន្ទតវំ ពីជិតព្ពំ។ តតិយវាវំ វុត្តេន
ពីជនី ឋបេតញ្ចា។ ចាទាបិស្ស ជោវិតញ្ចា, ជោវិត្វា សចេ អត្តនោ តេលំ
អត្តិ, តេន មក្ខេតញ្ចា។ នោ ចេ អត្តិ, តស្ស សន្តកេន មក្ខេតញ្ចា”តិ
(ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៩) -

វុត្តវត្ថានិ សម្ពុណ្ណាតិ។

២៩២២-៣. វន្តេយ្យាតិ វុឡាគន្ធកោ វន្តិតញ្ចោ។ បញ្ញាបេតព្ពន្ធិ “កត្ត មយ្ហំ
សេនាសនំ ចាបុណាតី”តិ បុច្ឆិតេន សេនាសនំ បញ្ញាបេតព្ពំ, “ឯតំ សេនាសនំ
តុម្ហាកំ ចាបុណាតី”តិ ឯវំ អាទិក្ខិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ “វត្តញ្ចោ”តិ ឥទំ
“អដ្ឋាវុត្តមវុត្ត”ន្តិអាទិហិ បទេហិ តំតំលីដ្ឋវចនានុវ្យបេន បរិវត្តេត្វា បច្ចេកំ
យោជេតព្ពំ។ អដ្ឋាវុត្តន្តិ បញ្ញាត្តសេនាសនស្ស ភិក្ខុហិ បឋមំ វុត្តការំ។ អវុត្តំ
វាតិ ជីវវកាលំ តស្មី ភិក្ខុហិ អនដ្ឋាវុត្តការំ វា។ គោចរាគោចរំ វុត្តមេវ។

សេក្ខកុលានិ ចាតិ លទ្ធសេក្ខសម្មតិកានិ កុលានិ ច វត្ថុញ្ញាណិ។ “បរេសេ
និក្ខមេ កាលោ” តិ ឥទំ “សង្ឃកតិក” ង្គំ ឯត្ថ វត្ថុត្ថមេវ។ ចានិយាទិកង្គំ អាទិ-
សន្នេន បរិភោជនីយ កត្តរយដ្ឋីនំ អាចិក្ខនំ សង្គណ្ហាតិ។

២៩២៤. យថានិសិន្នេនវាតិ អត្តនា និសិន្នជ្ជានេយេវ និសិន្នេន។ អស្សាតិ
នវកស្ស។

២៩២៥. “អត្រ បត្តំ វេបេហិ, ឥទមាសនំ និសីទាហិ” តិ ឥច្ឆេវំ ឥមិនា
បកាវេន សព្ពំ វត្ថុញ្ញាណិ យោជនា។ ធម្មេវ សេនាសនម្បិ ចាតិ សេនាសនញ្ចា
នាតព្ពំ។ ច-សន្នេន “អវុត្តំ វា អជ្ឈាវុត្តំ វា អាចិក្ខិតព្ព” ង្គំអាទិនា វុត្តំ
សម្បិណ្ឌាតិ។ មហាអាវាសេបិ អត្តនោ សន្និកំ សម្បត្តស្ស អាគន្ធកស្ស វត្ថំ
អកាតុំ នលព្ពតិ។

២៩២៦. “មាតិកាយ និទ្ទិដ្ឋក្កមេនេវ វត្ថានិ កាតព្ពានិ, ឧទាហុ
យថានុប្បត្តិវសេនា” តិ កោចិ មញ្ញេយ្យាតិ មាតិកាក្កមេនេវ កាតព្ពង្គំ
និយមោ នត្ថិ, យថានុប្បត្តិវសេនេវ កាតព្ពង្គំ វិញ្ញាបេតុំ
មាតិកាក្កមមនាទិយិត្វា គមិកវត្ថំ អារទ្ធិ។ អថ វា វត្ថិន្ទានុប្បព្ពកត្តា
សន្នបយោគស្ស មាតិកាក្កមមនាទិយិត្វា យចិច្ចំ និទ្ទេសោ កតោតិ
វេទិតញ្ញាតិ។ ទារុមត្តិកកណ្ណានិ តិ មញ្ញេយ្យាតិ ថាវា វេទិតញ្ញាតិ ច។
បដិសាមេត្វាតិ គុត្តជ្ជានេ វេបេត្វា។ អាវសថម្បិ ថកេត្វាតិ អាវសថ
ទ្វារកវាជានិ ច ថកេត្វា។

២៩២៧. អាបុច្ឆិទ្វាបីតិ ភិក្ខុស្ស វា សាមណោស្ស វា អារាមិកស្ស វា “ឥមំ
បដិជគ្គាហិ” តិ និយ្យាទេត្វា វា។ បុច្ឆិតព្ពេ អសន្នេបីតិ ឯត្ថ បិ-សន្នេន បន-
សន្នេត្តោ។ គោបេត្វា វាបិ សាធុកង្គំ “ចត្វសុ ចាសាលោសុ មញ្ញំ បញ្ញាបេត្វា

មញ្ចោ មញ្ចំ អាហោបេត្វា"តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៦០) វុត្តនយេន សម្មា បដិសាមេត្វា គន្តព្ពន្ធិ យោជនា។

២៩២៨. បិណ្ឌចារិកវត្ថុំ ទស្សេតុមាហា “សហសា”តិអាទិ។ បិណ្ឌចារិកោ ភិក្ខុ អន្តរយរំ បរិសន្តោ សហសា ន បរិសេ សីឃំ ន បរិសេយ្យ, និក្ខមន្តោ សហសា ន និក្ខមេ សីឃំ ន និក្ខមេយ្យ, ភិក្ខុសារុប្បេន បរិសេយ្យ, និក្ខមេយ្យ ច។ បិណ្ឌចារិកា ភិក្ខុនា គេហទ្វារំ សម្បត្តេន អតិទូរេ ន ឋាតព្ពំ និព្ពកោសតោ អតិទូរជ្ជានេ ន ឋាតព្ពំ។ អប្បាសន្នេ ន ឋាតព្ពំ និព្ពកោសតោ អាសន្នតេ ឋានេ ន ឋាតព្ពំ។

២៩២៩. ឧទ្ធារេត្វាតិ ឧបនាមេត្វា។ ភាជនន្តិ បត្ថំ។ ទក្ខិណេន បណាមេត្វាតិ ទក្ខិណេន ហេត្ថេន ឧបនាមេត្វា។ ភិក្ខុំ គណ្ណោយ្យាតិ វត្ថ “ឧភោហិ ហេត្ថេហិ បដិគ្គហេត្វា”តិ សេសោ។ យថាហា - “ឧភោហិ ហេត្ថេហិ បត្ថំ បដិគ្គហេត្វា ភិក្ខុា គហេតព្ពា”តិ (ចូឡវ. ៣៦៦)។

២៩៣០. សូបំ ធាតុកាមា វា អធាតុកាមា វា ឥតិ មុហុត្ថកំ សល្លក្ខេយ្យ តិដ្ឋេយ្យ។ អន្តរាតិ ភិក្ខុាធានសមយេ។ ន ភិក្ខុាធាយិកាតិ ឥត្ថំ វា ហោតុ បុរិសោ វា, ភិក្ខុាធានសមយេ មុខំ ន ឱលោកេតព្ពន្ធិ។

២៩៣១. បិណ្ឌចារិកវត្ថុំ ទស្សេត្វា អារញ្ញិកវត្ថុំ ទស្សេតុមាហា “ចានីយាទី”តិអាទិ។ ចានីយាទីតិ អាទិ-សទ្ទេន បរិភោជនីយអគ្គិអរណិសហិតកត្តរយដ្ឋីនំ គហណាំ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ - ចានីយំ ឧបជ្ឈាបេតព្ពន្ធិ សចេ ភាជនានិ នប្បហោន្តិ, ចានីយមេវ បរិភោជនីយម្យិ កត្វា ឧបជ្ឈាបេតព្ពំ។ ភាជនំ អលភន្នេន វេឡុនាឡិកាយបិ ឧបជ្ឈាបេតព្ពំ។ តម្យិ អលភន្តស្ស យថា សមីបេ ខុទ្ទកអាវាដោ ហោតិ, វរំ

កាតព្វកិច្ច។ អរណីសហិតេ អសតិ អគី អកាតុម្បិ ច វដ្តតិ។ យថា ច
អារញ្ញិកស្ស, ឯវំ កត្តារបដិបទ្ធស្សាបិ អរណីសហិតំ ឥន្ទ្រតព្វំ។ គណាវាសិនោ
បន តេន វិនាបិ វដ្តតិ។

នក្ខត្តន្តិ អស្សយុជាទិសត្ថវិសតិវិធំ នក្ខត្តំ ជានិតព្វន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ កថំ
ជានិតព្វន្តិ អាហា “តេន យោគោ ចា”តិ, តេន នក្ខត្តេន ចន្ទស្ស យោគោ
ញាតញ្ចាតិ អត្ថោ។ ជានិតព្វា ទិសាបិ ចាតិ អរញ្ញោ វិហារន្តេន អដ្ឋបិ ទិសា
អសម្មោហតោ ជានិតព្វា។

២៩៣២. អញ្ញវត្ថំ ទស្សេតុមាហា “វច្ឆបស្សវតិត្ថានី”តិអាទិ។ បដិចាជិយា
ភវន្តិ គតានុក្កមេន សេវិតញ្ញា ភវន្តិ។ យថាហា - “វច្ឆកុដិយំ, បស្សវដ្ឋានេ,
ន្ទានតិត្ថតិ តិសុបិ អាគតបដិចាជិយេវ បមាណ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៣)។
យថាវុឡំ ករោន្តស្សាតិ គតបដិចាជិវិនា វុឡបដិចាជិយា ករោន្តស្ស។

២៩៣៣. វច្ឆកុដិ បរិសន្តោ សហសា ន បរិសេយ្យ។ ឧត្តជិត្វាតិ ជីវំ
ឧត្តិបិត្វា។

២៩៣៤. និត្តនន្តេន ភិក្ខុនា វច្ឆំ ន កាតព្វន្តិ យោជនា។ “វច្ឆស្ស ទុន្ទិគ្គមនេន
ឧបហតោ ហុត្វា និត្តនតិ ចេ, ន ទោសោ”តិ សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ វុត្ថំ។
ទណ្ឌាកដ្ឋំ ខាទតោ វច្ឆំ ករោតោ ភិក្ខុនោ ទុក្ខដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៩៣៥. ខរេនាតិ ជរុសេន វា ជាលិតកដ្ឋេន វា គណ្ឌិកេន វា កណ្តាកេន វា
សុសិរេន វា បូតិនា វា ទណ្ឌេន ន អវលេខេយ្យេន បុញ្ញេយ្យេន។ ន កដ្ឋំ វច្ឆកូបកេ
ឆឡេយ្យាតិ តំ កដ្ឋំ វច្ឆកូបេ ន ឆឡេយ្យេន បស្សវទោណិយា ខេឡំ ន
ចាតេយ្យាតិ យោជនា។

២៩៣៧. ចាតុកោស្ថតិ វច្ឆបស្សវចាតុកោស្ថ។ និក្ខមនេ និក្ខមនកាលេ។
តត្ថេវាតិ វច្ឆបស្សវចាតុកោស្ថេវ។ បដិច្ឆាធម្មេតិ ឧត្តិក្ខំ បិវរំ ឌីតាវេត្វា សរិរំ
បដិច្ឆាធម្មេ។

២៩៣៨. យោ វច្ឆំ កត្វា សលិលេ សតិ សចេ នាចមេយ្យ ឧទកកិច្ចំ ន
ករេយ្យ, តស្ស ទុក្ខដំ ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។ មោហានាសិនាតិ សវាសនស្ស
មោហស្ស, តេន សហដេកជ្ជបហានេកដ្ឋានំ សកលសំកិលេសានញ្ច
បហាយិនា អាសវក្ខយញ្ញាលោន សមុច្ឆន្តតា មុនិនា សត្តញ្ញានា
សម្មាសម្ពុទ្ធនេ។ “សលិលេ សតិ”តិ ឥមិនា អសតិ និទ្ទោសតំ ធីបេតិ។ យថាហា

-

“សតិ ឧទកេតិ ឯត្ថ សចេ ឧទកំ អត្ថិ, បដិច្ឆន្តដ្ឋានំ បន នត្ថិ, ភាជនេន
និហរិត្វា អាចមិត្តំ។ ភាជនេ អសតិ បត្តេន និហរិត្តំ។ បត្តេបិ អសតិ
អសន្តំ នាម ហោតិ។ ‘ឥទំ អតិវិវដំ, បុរេតោ អញ្ញំ ឧទកំ ភវិស្សតិ’តិ
គតស្ស ឧទកំ អលភន្តស្សេវ ភិក្ខាចារវេលា ហោតិ, កដ្ឋេន វា កេនចិ វា
បុញ្ញត្វា គន្តព្ពំ, ភុញ្ញតុម្បិ អនុមោធនម្បិ កាតុំ វុដ្ឋតិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ.
៣៧៣)។

២៩៣៩. សសទ្ធីន្តិ ឧទកសទ្ធិ កត្វា។ “ចាសាលោកិដ្ឋានេ បហរិត្វា ឧទកំ
សទ្ធាយតិ ចេ, ន នោសោ”តិ សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ វុត្ថំ។ ចបុ ចប្បតិ ចាតិ
តាធិសំ អនុករណំ កត្វា នាចមេតត្ថន្តិ យោជនា។ អាចមិត្វាតិ ឧទកកិច្ចំ
កត្វា។ សវាវេ អាចមនភាជនេ ឧទកំ ន សេសេតត្ថន្តិ យោជនា, ឥទំ បន
សត្តសាធារណដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ យថាហា អដ្ឋកថាយំ -

“អាចមនសវាវកេតិ សព្វសាធារណជ្ជានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តត្រ ហិ
អញ្ញោ អញ្ញោ អាគច្ឆន្តិ, តស្មា ឧទកំ ន សេសេតព្ពំ។ យំ បន សង្ឃិកេបិ
វិហារេ ឯកទេសេ និពទ្ធកមនត្ថាយ កតំ ហំ ហោតិ បុគ្គលិកជ្ជានំ វា,
តស្មី វុត្តតិ។ វិវេចនំ បិវិត្វា បុនប្បុនំ បរិសន្តស្សាបិ វុត្តតិយេវា” តិ (ចូឡវ.
អដ្ឋ. ៣៧៤)។

២៩៤០. ឧបាតម្បីតិ អញ្ញោន វា អត្តនា វា អសញ្ញាច្ច ឧបាតំ មលេន
ទូសិតជ្ជានំ។ អនោវិត្វាតិ ជលេ សតិ អសោធម្មា ជលេ អសតិ កដ្ឋេន វា
កេនចិ វា បុញ្ញិត្វា គន្តព្ពំ។ យថាហ - “ឧទកំ អត្ថិ ភាជនំ នត្ថិ, អសន្តំ នាម
ហោតិ, ភាជនំ អត្ថិ ឧទកំ នត្ថិ, ឯតម្បិ អសន្តំ, ឧភយេ បន អសតិ អសន្តមេវ,
កដ្ឋេន វា កេនចិ វា បុញ្ញិត្វា គន្តព្ពំ” តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៤)។ ឧក្កាថាបិ សចេ
ហោន្តីតិ វច្ចបស្សវជ្ជានានិ សចេ កចវរាភិណ្ណានិ ហោន្តី។ “អសេសតោ
សោធម្មតព្ពំ” តិ ឥមិនា តតោ កស្សចិ កចវរស្ស អបនយនំ សោធនំ នាម ន
ហោតិ, និស្សេសកចវរាបនយនមេវ សោធនន្តិ ធិបេតិ។

២៩៤១. បិវរោតិ អវលេខនកដ្ឋនិក្ខេបនភាជនំ។ កុម្មិ ចេវិត្តាតិ
អាចមនកុម្មិ សចេ តុច្ឆា។

២៩៤២. ឯវំ វច្ចកុជិវត្តំ ទស្សេត្វា សេនាសនវត្តំ ទស្សេតុមាហា
“អនជ្ឈិជ្ជោ” តិ អាទិ។ អនជ្ឈិជ្ជោតិ អននុញ្ញាតោ។

២៩៤៣. វុឡំ អាបុច្ឆិត្វា កថេន្តស្សាតិ យោជនា។ វុឡតរាគមេតិ យំ
អាបុច្ឆិត្វា កថេតុមារទ្វោ, តតោបិ វុឡតរស្ស ភិក្ខុនោ អាគមេ សតិ។

២៩៤៤. ឯកវិហារស្មិន្តិ ឯកស្មី គេហោ។ “អនាបុច្ឆា” តិ ឥទំ វត្តមាទេហិ
យថាវហំ យោជេតព្ពំ។

២៩៤៥. បឋម័យត្ថ កត្តចិ វុឌ្ឍានំ សន្និដានេ កត្តព្ភវត្ថំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ ឥទានិ
ឯកវិហារេ វសន្តោនាបិ តស្ស កាតព្ភតំ ទស្សេតុំ បុនបិ “ន ច ធម្មា
កថេតញ្ចោ”តិ អាហា។ ធម្មចក្កនាតិ ធម្មលោចនេន ធម្មករុកេន, ឥមីនា
អតាទិសស្ស កតោ វារោ និវត្តកោតិ ជីបេតិ។

២៩៤៦. កាតញ្ចោតិ ជាលេតញ្ចោ។ សោតិ ជីហោ។ “ធារំ នាម យស្មា
មហាវឌ្ឍញ្ចំ, តស្មា តត្ថ អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថិ”តិ (ចូឡ្យវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) វចនតោ តំ
អវត្វា អាបត្តិកេត្តមេវ ទស្សេតុមាហា “វាតចានកវាជានិ, ថកេយ្យវិវរេយ្យ
នោ”តិ។

២៩៤៧. វុឌ្ឍតោ បរិវត្តយេតិ យេន វុឌ្ឍោ, តតោ បរិវត្តយេ, បិដ្ឋិ
អទស្សេត្វា វុឌ្ឍាភិមុខោ តេន បរិវត្តយេតិ អត្តោ។ ចីវរកណ្ណាន វា កាយេន វា
តំ វុឌ្ឍំ ន ច យដ្ឋយេ។

២៩៤៨. ឯវំ សេនាសនវត្ថំ ទស្សេត្វា ជន្លាយវត្ថំ ទស្សេតុមាហា
“បុរតោ”តិ អាទិ។ ថេរានំ បុរតោ នេវ ជ្ឈាយេយ្យ, ឧបរិ បដិសោតេ ន ច
ជ្ឈាយេយ្យ, ឌីតវន្តានំ វុឌ្ឍានំ ឧត្តរំ ឧត្តរន្តោ មគ្គំ ទទេយ្យ, ន យដ្ឋយេ កាយេន វា
ចីវរេន វា ន យដ្ឋយេយ្យតិ យោជនា។

“តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ
ពន្ធិត្វា”តិ អាទិនា (ចូឡ្យវ. ៣៦៤) នយេន វុត្តានំ ភត្តក្កវត្តានំ សេខិយកថាយ
វុត្តត្តា ច ឧបជ្ឈាយវត្តាជីនំ មហាខន្ធកកថាយ វុត្តត្តា ច អនុមោទនវត្តានំ
“អនុជាតាមិ, ភិក្ខុវេ, ភត្តក្កេ ចត្វាហិ បញ្ចាហិ ថេរានុថេរេហិ ភិក្ខុហិ
អាគមេតុ”តិ អាទិនា (ចូឡ្យវ. ៣៦២) នយេន ភត្តក្កវត្តេយ្យេវ អន្តោកធាកាវេន
វុត្តត្តា ច និទ្ទេសេ តានិ ន វុត្តានិ, តថាបិ តេសុ អនុមោទនវត្ថំ ឯវំ វេទិតព្ពំ

(ចូឡូវ. អដ្ឋ. ៣៦២) - សង្ឃត្ថេវ អនុមោទនត្ថាយ និសិន្នេ ហេដ្ឋា បដិចាជិយា
ចត្វហិ និសីទិតព្ពំ។ អនុថេវ និសិន្នេ មហាថេវេន ច ហេដ្ឋា ច តិហិ និសីទិតព្ពំ។
បញ្ចមេ និសិន្នេ ឧបរិ ចត្វហិ និសីទិតព្ពំ។ សង្ឃត្ថេវេន ហេដ្ឋា ធម្មារកិក្ខុស្មី
អដ្ឋិដ្ឋេបិ សង្ឃត្ថេវតោ បដ្ឋាយ ចត្វហិ និសីទិតព្ពមេវ។ សចេ បន
អនុមោទកោភិក្ខុ “គច្ឆថ, ភន្តេ, អាគមេតព្ពកិច្ចំ នត្ថិ” តិ វទតិ, គន្ធា វដ្ឋតិ។
មហាថេវេន “គច្ឆាម, អាវុសោ” តិ វុត្ថេ “គច្ឆថា” តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្ឋតិ។
“ពហិកាមេ អាគមេស្សមា” តិ អាភោគំ កត្វាបិ ពហិកាមំ គច្ឆា អត្ថនោ
និស្សិតកេ “តុម្ហេ តស្ស អាគមនំ អាគមេថា” តិ វត្វាបិ គន្ធា វដ្ឋតិយេវ។ សចេ
បន មនុស្សា អត្ថនោ វុច្ចិតេន ឯកេន អនុមោទនំ ការេន្តិ, នេវ តស្ស
អនុមោទតោ អាបត្ថិ, ន ច មហាថេវេស្ស ភារោ ហោតិ។ ឧបនិសិន្នកថាយមេវ
ហិ មនុស្សេសុ កថាបន្តេសុ មហាថេវោ អាបុច្ឆិតតោ, មហាថេវេន ច
អនុមោទនាយ អដ្ឋិដ្ឋេវ អាគមេតព្ពោតិ ឥទេមេត្ថ លក្ខណានិ។

២៩៤៩. វត្ថុន្តិ យថាវុត្ថំ អាភិសមាចារិកវត្ថុំ។ យថាហ - “អាភិសមាចារិកំ
អបរិបូរេត្វា សីលំ បរិបូរេស្សតីតិ នេតំ ថានំ វិដ្ឋតិ” តិ។ នវិដ្ឋតីតិ នលភតិ។

២៩៥០. អនេកក្កោតិ វិក្ខិតត្ថាឃេវ អសមាហិតចិត្តោ។ ន ច បស្សតីតិ
ញាណចក្កោ ន បស្សតិ, ទដ្ឋំ សមត្ថោ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ ទុក្ខាតិ
ជាតិទុក្ខាទិទុក្ខតោ។

២៩៥១. តស្មាតិ យស្មា ទុក្ខា ន បរិមុច្ចតិ, តស្មា។ ឱវាទំ កត្វា កីវិសេសំ
ចាបុណាតីតិ អាហា “ឱវាទំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, កត្វា និព្វានមេហិតី” តិ។ ឯហិតិ
ចាបុណីស្សតិ។

វត្ថុក្ខន្ធកកថាវណ្ណាន។

កិក្ខុកិក្ខុកកក្កាវណ្ណា

២៩៥២. វិវិគ្គាន ជីវំ អបនេត្វា។

២៩៥ក. យំ កិត្តិ សឡយោជន្តិយាតិ យំ កិត្តិ អនាចារំ ករោន្តិយា។
តតោតិ តេន អនាចារសម្ព័ន្ធតេន អសទ្ធម្មេន។ ភាសន្តិយាតិ វាចាយ
ភាសន្តិយា។

២៩៥២-៦. ធិយន្តិ ឯកបរិក្ខេបតោ ធិយំ។ វិលីវេន ច បដ្ឋេនាតិ សណ្ឋាបិបិ
វិលីវេហិ កតបដ្ឋេន។ ចម្មបដ្ឋេនាតិ ចម្មមយបដ្ឋេន។ ទុស្សបដ្ឋេនាតិ
សេតវត្ថេន។ ទុស្សវេណិយាតិ ទុស្សេន គណ្ឌិតវេណិយា។ ទុស្សវដ្ឋិយាតិ
ទុស្សេន កតវដ្ឋិយា។ ន ជាសុកា នមេតញ្ញាតិ មជ្ឈិមស្ស តទុកាវត្ថាយ
តាមទារិការិយ ជាសុលិកា ននាមេតញ្ញា។ ជយនន្តិ មុត្តករណាប្បទេសំ។
អដ្ឋិកាធិនាតិ កោដាលុដ្ឋិកាធិនា។ ន យំសាបេយ្យាតិ ន យដ្ឋាបេយ្យ។
“អដ្ឋិកាធិនា” តិ ៩ធំ “ន យំសាបេយ្យា” តិ ៩មីនា ច “កោដ្ឋាបេតិ” តិ ៩មីនា
កិរិយាបទេន ច សម្ពន្ធិតត្ថំ។

២៩៥៧. “កោដ្ឋាបេតិ” តិ ៩ទំ “ហត្ថំ វា” តិ អាធិហ៍ ឧបយោគន្តបទេហ៍
បច្ឆេកំ យោជេតត្ថំ។ ហត្ថន្តិ អក្កពាហំ។ ហត្ថកោដ្ឋន្តិ បិដ្ឋិហត្ថំ។ ចានន្តិ ជដ្ឋំ។

២៩៥៨. ន មុខំ លិម្បិតត្ថន្តិ ធិបសាទករេន តិលសាសបកក្កាធិនា
អនេករិយេន លិម្បនេន ន លិម្បិតត្ថំ។ ន បុណ្ណាតត្ថន្តិ មុខបុណ្ណាលេបនំ ន
កាតត្ថំ។ មនោសិលាយ មុខំ លញ្ញន្តិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៩៥៩. អង្គរកោន កាតព្វោតិ ហាលីធិកុដ្ឋមាធិបា សិវវច្ឆិរកោន
កាតព្វោ។ អវង្គំន ច កាតព្វន្ត អព្វានំ ពហិ អក្ខិកោនិយា លេខំ បេស្វាន

អញ្ជើញពុទ្ធិន កាតព្វវិសេសកន្លែ គណ្ណបទេសេ វិចិត្រសណ្ឋានំវិសេសកំ
វត្តភ្នំន កាតព្វ។

២៩៦០. ឱលោកនកតោតិ វាតចានតោ។ រាគាតិ កាមរាគេន។
ឱលោកេតុន្តិ អន្តរវិជីវិលោកេតុំ, សាលោកេន ច ហាតព្វន្តិ យោជនា។
សាលោកេ ធារំ វិវិត្វា ឧបឡកាយំ ទស្សន្តិហិ ន ហាតព្វំ។ សនច្ចន្តិ នជសមជ្ជំ។

២៩៦១. គណិកំ វុដ្ឋាបេន្តិយា វេសី វុដ្ឋាបេន្តិយា។ “វិក្កិណន្តិយា”តិ ឥទំ
“សុរ”ន្តិអាទិហិ ឧបយោគន្តបទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតព្វំ។

២៩៦២. ន ចេវុបដ្ឋាបេតព្ពោតិ អត្តនោ វេយ្យាវច្ឆំ នេវ កាវាបេតព្ពោ។
តិវច្ឆានគតោបិ ទាសោ វា ទាសី វា តិវច្ឆានគតោបិ កម្មករោ វា ន ចេវ
ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ នេវ អត្តនោ វេយ្យាវច្ឆំ កាវាបេតព្ពោ។ អបិ-សន្នេន បគេវ
មនុស្សភូតោតិ ជីវេតិ។

២៩៦៣. “សព្វនីលាទិ”ន្តិ ឥមិនា -

“សព្វនីលកមព្ពោដ្ឋ-កណ្ណាលោហិតបីតកេ;
មហាឆាមមហារដ្ឋ-រត្នសូ”តិ។ (វិ.វិ. ៥៩៨) -

វុត្តានិ អកប្បិយចីវរានិ សង្កហិតានិ។ “នមតកំ ឆាម ឯឡកលោមេហិ កតំ
អវាយិមំ ចម្មុខណ្ឌាបរិភោគេន បរិភូតព្វំ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤) អដ្ឋកថាយ
វុត្តត្ថា, គណ្ឌបទេ ច “សន្តរណាសទិសោ បិលោតិកាហិ កតោ
បរិក្ខារវិសេសោ”តិ វុត្តត្ថា ច និបដ្ឋាយ បរិភូតព្ពោ បរិក្ខារវិសេសោ
នមតកំ ឆាម។

២៩៦៥. ធន្ទម្បិ បុរិសព្យញ្ជនំ “ឯត្ថា”តិ ចិន្តេត្វា រាគចិត្តេន ឡិលោកេន្តិយា
ទុក្ខជំហោតិ។ សព្ពត្តិ វុត្តប្បការំ សព្ពំ។

២៩៦៦. ភិក្ខុំ ទូរតោវ បស្សិត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ ទូរតោ ឡិក្ខមិទ្វាន មគ្គោ
នាតញ្ចាតិ យោជនា។

២៩៦៧. ភិក្ខុំ ចរន្តិយា ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុំ បស្សិត្វា បនយេន ភិក្ខាយ ចរតិ, តំ
បត្តំ និហរិត្វា ឧបរិ នាទេត្វា បិតំ សង្ឃាជីវីរំ អបនេត្វា ឧក្កជ្ជំ ឧទ្ទមុទំ កត្វា
ភិក្ខុនោ ទស្សេតព្ពត្តិ យោជនា។

២៩៦៨. ឧតុនិទំ ភិក្ខុនិទំ ឧតុកាលេ សញ្ញាតបុប្ផេ កាលេ សំវេល្លិកំ កាតុំ
កង្ខំ ពន្ធតុំ មហេសិនា កជិសុត្តកំ អនុញ្ញាតន្តិ យោជនា, ឥមិនា អញ្ញាស្មី
កាលេ កជិសុត្តកំ ពន្ធតុំ ន វដ្តតីតិ ធិបេតិ។ យថាហ - “ន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនិយា
សព្ពកាលំ កជិសុត្តកំ ជារេតព្ពំ, យា ជារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អនុជានាមិ,
ភិក្ខុវេ, ឧតុនិយា កជិសុត្តក”ន្តិ (ប្ទឡវ. ៤២២)។

២៩៦៩. ឥត្ថិចោសយុត្តន្តិ ឥត្ថិហិ វា បុរិសេហិ វា ឥត្ថិបុរិសេហិ វា យុត្តំ។
ឥត្ថិចោសយុត្តំ ហត្ថវដ្តកមេវ វា។ ចាជង្គីតិ បដិចោដ្ឋលិកំ។

២៩៧០. ករុធម្មតិ សង្ឃាទិសេសេ។ មានត្តន្តិ បក្ខមានត្តំ។ សម្មន្និទ្ធាតិ
ញាត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មន្និទ្ធា។

២៩៧១. យស្ស ឥត្ថិយា បព្ពជិតកាលេ គញ្ចោ វុដ្ឋាតិ វិជាយតិ យទិ, បុត្តោ
បេ, តស្សបិ នារកមាតុ យាវ សោ នារកោ វិញ្ញាតំ ចាបុណាតិ, យាវ ខាទិតុំ,
ភុញ្ញិតុំ, នហាយិ តុញ្ច អត្តនោ ធម្មតាយ សក្កោតិ, តាវ ទុតិយា ភិក្ខុនី តថា
សម្មន្និទ្ធា នាតញ្ចាតិ យោជនា។

២៩៧២. សា បន មាតា ភិក្ខុនី អត្តនោ បុត្តំ ចាយេតុំ, ភោជេតុំ, មណ្ឌេតុំ,
ឧវេ កត្វា សយិតុញ្ច លភតីតិ យោជនា។

២៩៧៣. ធុតិយិកាយ ភិក្ខុនិយា ទារកេន សហសេយ្យំ វេបេត្វា យថា
អញ្ញេសុ បុរិសេសុ វត្តិតត្ថំ បដិបដ្ឋិតត្ថំ, តថា ឯវ តស្មី ទារកេ វត្តិតត្ថន្តិ
យោជនា។

២៩៧៤. វិព្ពមេនេវាតិ អត្តនោ រុចិយា សេតវត្ថានំ គហណោនេវ។ យថាហា -
“យស្មា សា វិព្ពន្តា អត្តនោ រុចិយា ខន្តិយា ឌីនាតានិ វត្ថានិ និវត្ថា, តស្មាយេវ សា
អភិក្ខុនី, ន សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤៣៤)។ ឥនាតិ ឥមស្មី
សាសនេ។

២៩៧៥. គតាយាតិ ឯត្ថ “សកាវាសា”តិ សេសោ។ យថាហា - “យា សា,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនី សកាវាសា តិត្តាយតនំ សង្កត្តា, សា អាគតា ន
ឧបសម្មាទេតញ្ចា”តិ។ ន កេវលំ ន ឧបសម្មាទេតញ្ចា, បព្ពដ្ឋម្បិ ន លភតិ។
ឌីនាតានិ គហេត្វា វិព្ពន្តា បន បព្ពដ្ឋាមត្តំ លភតិ។

២៩៧៦. វន្តនន្តិ ចានេ សម្ពាហេត្វា វន្តនំ។ សាទិតុំ វដ្តតីតិ “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, សាទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៤) អនុញ្ញាតត្ថា វដ្តតិ។ តក្រេកេ អាចរិយា
“សេច ឯកតោ វា ឧភតោ វា អវស្សតា ហោន្តិ សាវត្ថា, យថាវត្ថុកមេវា”តិ
វនន្តិ។ ឯកេ អាចរិយា “នត្ថិ ឯត្ថ អាបត្តិ”តិ វនន្តិ ឯវំ អាចរិយវាទំ ទស្សេត្វា
“ឥទំ ឌីនិស្ស អនុញ្ញាតំ វដ្តតី”តិ អដ្ឋកថាសុ វុត្ថំ, តំ បមាណំ។ “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, សាទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៤) ហិ វចនេនេវ កប្បិយំ។

២៩៧៧. យាយ កាយចិ វច្ឆកុដិយា វច្ឆោ ន កាតត្តោ, ហេដ្ឋាវិវដេ ឧទ្ធុ
បដិច្ឆន្នេ បន វច្ឆំ កាតុំ វដ្តតិ។ ហេដ្ឋាវិវដេ ឧបរិ បដិច្ឆន្នេតិ អដ្ឋកថាយំ “សេច

ក្លោយ ខតោ ហោតិ, ឧបរិ បន បទមត្តមេវ សព្ពុទ្ធិសាសុ បញ្ញាយតិ, ឯវេរបេបិ
វដ្តតិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤៣៥) វុត្ថុ។

២៩៧៨. សព្ពត្ថាតិ ភិក្ខុនិឧបស្សយអន្តរយរាទិសព្ពដ្ឋានេសុ។ គិលានាយាតិ
យស្សវិនា បល្លង្គំ ន ជាសុ ហោតិ។ អឃ្នបល្លង្គន្តិ ឯកចាទំ អាកុជិត្វា
កតបល្លង្គំ។ សោ ឯកំ បល្លង្គី ឡុម្ហូលាសន្នំ កត្វា ឥតវំ ទូរេ កត្វា
អាកុជិតបល្លង្គោ នាម។

២៩៧៩. នរតិត្ថេតិ បុរិសានំ នហានតិត្ថេ។ យថាហា - “ន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនិយា
បុរិសតិត្ថេ នហាយិតព្ពំ, យា នហាយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស។ អនុជានាមិ,
ភិក្ខុវេ, មហិលាតិត្ថេ នហាយិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៦)។

២៩៨០. យា សមណី គន្ធចុណ្ណេន វា វាសិតមត្តិយា វាសិតកាយ មត្តិកាយ
វា បដិសោតេ វា ម្ពាយេយ្យ, តស្សា អាបត្តិ ទុក្ខជន្តិ យោជនា។
វាសិតវិសេសនេន អវាសិតា វដ្តតិ ធិបេតិ។ យថាហា - “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ,
បកតិមត្តិក”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៦)។

២៩៨១. អកុត្វាតិ ឯត្ថ អាមិសអគ្គំ គហលាមត្តម្យិ អកត្វា, បត្តចីវរំ
កតិបយទិវសានិបិ អបរិកុញ្ញិត្វាតិ អត្ថោ។ សចេ អសប្បាយំ, សព្ពម្យិ
អបនេតុំ វដ្តតិ។

២៩៨២. អនុបសម្បន្នេ អសន្នេ សព្ពំ ភិក្ខុហិ បដិគ្គហិតំ វា អប្បដិគ្គហិតំ វា
សន្និធិកតំ វា សព្ពំ អដ្ឋោហារណីយំ ភិក្ខុហិ បដិគ្គហាបេត្វា បរិកុញ្ញិតុំ
ភិក្ខុនីនំ វដ្តតិ យោជនា។ “ភិក្ខុនីនំ វដ្តតិ”តិ ឥទំ បករណាវសេន វុត្ថុ។
ភិក្ខុនីហិបិ បដិគ្គហាបេត្វា ភិក្ខុនម្យិ តថាវិធំ បរិកុញ្ញិតុំ វដ្តតិ។ យថាហា -

“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនំ សន្និធិ ភិក្ខុនីហិ បដិគ្គាហាបេត្វា បរិភុញ្ញតុ” ន្តិ
(ចូឡវ. ៤២០)។

ភិក្ខុនិក្ខន្ធកកថាវណ្ណាន។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ខន្ធកកថាវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថិយកម្មកថាវណ្ណាន

២៩៨៣. អបលោកនសញ្ញាតំ កម្មំ, ញាតិកម្មំ, ញាតិទុតិយកម្មំ,
ញាតិចតុត្ថកម្មន្តិ ឥមា និ ចត្តារិ កម្មានីតិ យោជនា។ តត្ថ ចត្តារិ តិ
គណនបរិច្ឆេទោ។ ឥមានីតិ អនន្តរមេវ វក្ខ្ខមានត្តា អាសន្នបច្ចក្ខវចនំ។
កម្មានីតិ បរិច្ឆេទកម្មនិទស្សនំ។ “អបលោកនសអញ្ញត” ន្តិអាទិ តេសំ
សរុបនស្សនំ។

តត្រាយំ សង្ខេបតោ វិនិច្ឆយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២០៥; បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២) -
អបលោកនកម្មំ នាម សីមជ្ឈកសង្ឃំ សោធនត្វា ធន្តារហានំ ធន្តំ អាហារិត្វា
សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា តំ តំ វត្ថុំ កិត្តេត្វា “វុច្ចតិ សង្ឃស្ស” តិ តិក្ខត្តំ
សាវេត្វា កត្តត្ថំ កម្មំ វុច្ចតិ។ ញាតិកម្មំ នាម វុត្តនយេនេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស
អនុមតិយា ឯកាយ ញាតិយា កត្តត្ថំ កម្មំ។ ញាតិទុតិយកម្មំ នាម វុត្តនយេនេវ
សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ឯកាយ ញាតិយា, ឯកាយ ច
អនុស្សាវនាយាតិ ឯវំ ញាតិទុតិយាយ អនុស្សាវនាយ កត្តត្ថំ កម្មំ។
ញាតិចតុត្ថកម្មំ នាម វុត្តនយេនេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ឯកាយ
ញាតិយា, តីហិ ច អនុស្សាវនាយាតិ ឯវំ ញាតិចតុត្ថាហិ តីហិ អនុស្សាវនាយា

កត់ត្តា កម្ម។ ព្រាតិ ទុតិយា យស្ស អនុស្សាវនស្ស តំ ព្រាតិទុតិយំ, តេន កត់ត្តា កម្មំ ព្រាតិទុតិយកម្មំ។ ព្រាតិ បតុត្តា យស្ស អនុស្សាវនត្តយស្ស តំ ព្រាតិបតុត្តំ, តេន កាតត្តំ កម្មំ ព្រាតិបតុត្តកម្មំ។

២៩៨៤-៧. តេសំ ឋានវសេន ភេទំ ទស្សេតុមាហា “អបលោកនកម្ម”ន្តិអាទិ។ នវន្តំ ឋានានំ សមាហារោ នវជ្ជានំ, “កច្ចតី”តិ ឥមិនា សម្ពុទ្ធោ។ ព្រាតិកម្មន្តិ គមនកិរិយាកត្តនិទស្សនំ។ នវជ្ជានន្តិ កម្មនិទស្សនំ។ ទុតិយន្តិ ព្រាតិទុតិយកម្មំ។ សត្ត ឋានានិ កច្ចតីតិ យោជនា។

ឥទានិ តំ ឋានភេទំ សរូបតោ ទស្សេតុមាហា “និស្សរណញ្ចា”តិអាទិ។ និស្សរណាទិ កម្មវិសេសានំ សញ្ញា។ អបលោកនកម្មញ្ញំ និស្សរណំ...បេ... បញ្ចមំ កម្មលក្ខណាន្តិ ឥមានិ បញ្ច ឋានានិ កច្ចតីតិ យោជនា។

ឯវំ នាមវសេន ទស្សិតានិ និស្សរណាទិនិ អត្ថតោ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហា “និស្សរណញ្ចា”តិអាទិ។ សមណ្ឌទ្កេសតោតិ កណ្តាកសាមណោតោ និស្សរណញ្ចា ឱសារណញ្ចា វទេតិ យោជនា។ តត្ថ កណ្តាកសាមណោស្ស និស្សរណា តាទិសានំយេវ សម្មាវត្ថំ ទិស្វា បវេសនា “ឱសារណា”តិ វេទិតញ្ចា។

បព្ពដន្តេន ហេតុភូតេន ភណ្ឌកំ ភណ្ឌកម្មបុច្ឆនំ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ បព្ពដ្ឋាបេក្ខស្ស កេសច្នេនបុច្ឆនំ ភណ្ឌកម្មំ នាម។ ធន្តេន ហេតុភូតេន ព្រហ្មទណ្ឌកំ កម្មំ វទេតិ យោជនា។ តថាវុបស្សាតិ ធន្តសទិសស្ស មុខវស្ស ភិក្ខុ ទុរុត្តវចនេន យដ្ឋេន្តស្ស។ កាតញ្ចោតិ “ភន្តេ, ឥត្ថន្ទាមោ ភិក្ខុ មុខរោ ភិក្ខុ ទុរុត្តវចនេហិ យដ្ឋេន្តោ វិហារតិ, សោ ភិក្ខុ យំ ឥន្ទេយ្យ, តំ វទេយ្យ។ ភិក្ខុហិ ឥត្ថន្ទាមោ ភិក្ខុ នេវ វត្ថុញ្ចោ, ន ឱវទិតញ្ចោ, ន អនុសាសិតញ្ចោ។ សង្ឃំ, ភន្តេ,

បុត្តាមិ ‘ឥត្ថន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ ព្រហ្មទណ្ឌាស្ស ទានំ រុច្ចតិ សង្ឃស្ស’ តិ។
ធុតិយម្បិ បុត្តាមិ... ធុតិយម្បិ បុត្តាមិ ‘ឥត្ថន្ទាមស្ស, ភន្តេ, ភិក្ខុនោ
ព្រហ្មទណ្ឌាស្ស ទានំ រុច្ចតិ សង្ឃស្ស’ តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) ឯវំ ព្រហ្មទណ្ឌោ
កាតត្តោ។

២៩៨៨-៩. “អាបុច្ឆិត្វានា” តិ បុត្តកិរិយាយ “គហិតាយា” តិ អបរកិរិយា
អដ្ឋាហរិតត្ថា, “រុចិយា” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ទេតិ ឯត្ថ “អច្ឆិទ្ធិវរាទិន” តិ
សេសោ។ សញ្ញោ សង្ឃោ សន្និបតិក្ខាន សព្វសោ សព្វេ សីមជ្ជេ អាគតាគតេ ភិក្ខុ
អាបុច្ឆិត្វាន “ឥត្ថន្ទាមេន បរិក្ខារេន ភវិតតំ, រុច្ចតិ តស្ស ទានំ” តិ វិសុំ បុច្ឆិត្វា
គហិតាយ ភិក្ខុនំ រុចិយា តិក្ខុត្ថំ អបលោកេត្វា ជីវរាទិបរិក្ខារំ អច្ឆិទ្ធិវរាទិនំ
ទេតិ, យំ ឯវំ ភូតំ សង្ឃស្ស ទានំ, តំ តស្ស អបលោកេនកម្មស្ស កម្មលក្ខណំ
ហោតិ តិ យោជនា។ លក្ខិយតិ តិ លក្ខណំ, កម្មមេវ លក្ខណំ, ន
និស្សារណាទិនិ តិ កម្មលក្ខណំ។

២៩៩០-១. ឯវំ អបលោកេនកម្មស្ស បញ្ច ហំនាទិ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសវសេន
ទស្សត្វា ឥនាទិ ញត្តិកម្មស្ស កម្មលក្ខណំ តាវ ទស្សតុមាហា
“និស្សារណា” តិ អាទិ។ ឥតិ “ញត្តិយា នវ ហំនាទិ” តិ អយមុទ្ទេសោ វក្ខមាទេន
“វិនិច្ឆយេ” តិ អាទិនិទ្ទេសេនេវ វិភាវីយតិ។

២៩៩២. វិនិច្ឆយេ តិ ឧត្តាហិកវិនិច្ឆយេ។ អសម្បត្តេ តិ និដ្ឋំ អគតេ។
ថេរស្សា តិ ធម្មកថិកស្ស។ តេនេវាហ “អវិនយញ្ញោ” តិ។ តស្ស “សុណាន្តុមេ
អាយស្មន្តា, អយំ ឥត្ថន្ទាមោ ភិក្ខុ ធម្មកថិកោ, ឥមស្ស នេវ សុត្តំ អាគច្ឆតិ, នោ
សុត្តវិភង្កោ, សោ អត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា ព្យញ្ញនច្ឆាយាយ អត្ថំ បដិពាហតិ,
យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្ទាមំ ភិក្ខុ វុដ្ឋាបេត្វា អវសេសា ឥមំ អធិករណំ

រូបសមេយ្យាមា"តិ (ចូឡវ. ២៣៣) ឯវំ ឧត្តាហិកវិនិច្ឆយេ ធម្មកថិកស្ស
ភិក្ខុនោ យា និស្សរណា វុត្តា, សា ញត្តិកម្មេ "និស្សរណា"តិ វុត្តាតិ យោជនា។

២៩៩៣-៤. ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស "សុណាតុ មេ, កន្តេ សង្ឃោ, ឥត្តន្ទាមោ
ឥត្តន្ទាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ, អនុសិដ្ឋា សោ មយា, យទិ
សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ អាគច្ឆយ្យាតិ។ អាគច្ឆាហី"តិ (មហាវ. ១២៦)
វចនបដិសំយុត្តស្ស សង្ឃស្ស សម្មុទានយនំ, សា ឱសារណា នាម។ "អាគច្ឆ
ឱសារណា"តិ បទច្រនោ។

ឧទាសថវសេនាបិ, បវារណាវសេនាបិ។ ញត្តិយា វេបិ តត្តាតិ "សុណាតុ
មេ, កន្តេ សង្ឃោ, អន្ត្រាទាសថោ បន្ទរសោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ
ឧទាសថំ ករេយ្យ" (មហាវ. ១៣៤), "សុណាតុ មេ, កន្តេ សង្ឃោ, អន្ត្រ បវារណា
បន្ទរសី, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យ"តិ (មហាវ. ២១០)
ឧទាសថបវារណាវសេន ញត្តិយា វេបិ តត្តា ឧទាសថោ, បវារណា វាតិ
ឥមាទិ ទ្វេ ញត្តិកម្មានិ។

"ឧបសម្បទាបេក្ខញ្ញំ, អនុសាសេយ្យហន្តិ ចា"តិ ឥមិនា "សុណាតុ មេ,
កន្តេ សង្ឃោ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ, យទិ
សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ អនុសាសេយ្យ"ន្តិ (មហាវ. ១២៦) អយំ ឯកា
ញត្តិ គហិតា។

២៩៩៥. "ឥត្តន្ទាមមហំ ភិក្ខុំ, បុច្ឆេយ្យំ វិនយន្តិ ចា"តិ ឥមិនា "សុណាតុ មេ,
កន្តេ សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យ"ន្តិ
(មហាវ. ១៥១) អយំ ឯកា ញត្តិ គហិតា។ ឯវមាទីតិ អាទិ-សន្តេន "យទិ
សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ អនុសាសេយ្យ"តិ, "យទិ សង្ឃស្ស

បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១២៦), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆយ្យ”តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមំ វិនយំ បុច្ឆយ្យ”តិ (មហាវ. ១៥១), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមេន វិនយំ បុដ្ឋាវិស្សន្នេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១៥២), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្តន្ទាមោ ឥត្តន្ទាមេន វិនយំ បុដ្ឋាវិស្សន្នេយ្យ”តិ - (មហាវ. ១៥២) ឥមា ធម្មត្តិយោ គហិតា។ ឯវំ បុរិមា ទ្វេ, ឥមា ច ធាតិ ឯទិសា ឥមា អដ្ឋ ព្យត្តិយោ “សម្មតី”តិ វុត្តា។

២៩៩៦. និស្សជ្ជជីវរាជិនំ ធានន្តិ “សុណាតុ មេ, កន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ ជីវំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ ជីវំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ”តិ (ចារា. ៤៦៤) ឯវំ និស្សជ្ជជីវបត្តាជិនំ ធានំ “ធាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ អាបត្តិនំ បដិគ្គាហោតិ “សុណាតុ មេ, កន្តេ សង្ឃោ, អយំ ឥត្តន្ទាមោ ភិក្ខុ អាបត្តិ សរតិ វិវរតិ ឧត្តានី ករោតិ ទេសេតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ បដិគ្គណ្ហោយ្យ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៩), “យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្តន្ទាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ បដិគ្គណ្ហោយ្យ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៩)។ តេន វត្តព្រោ “បស្សសី”តិ។ “អាម បស្សមី”តិ។ “អាយតី សំវរេយ្យាសី”តិ។ ឯវំ អាបត្តិនំ បដិគ្គាហោ “បដិគ្គាហោ”តិ វុច្ចតិ។

២៩៩៧. បវារុក្ខឡធាតិ បវារណុក្ខឡធា។ កាថាពន្ធុរសេនណា- ការលោហោ។ អថ វា បវារណំ បវារោតិ បវារណា-សទ្ធិបរិយាយោ បវារ-សន្នោ។ “ឥមំ ឧបោសថំ កត្វា, កាឡេ បវារយាមី”តិ ឥមិធា “សុណាន្តុ មេ អាយស្មន្តា អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ កាឡេ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) អយំ ព្យត្តិ

ឧបលក្ខណតោ ទស្សិតា។ ឯវំ កតបវារណា “បច្ចុក្កឃ្លនា”តិ មតា។ ឯត្ថ ច
កាឡេតិ បុព្វកត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខចោសថេ។ ឥមិនា ច “អាគមេ ដុល្លោ
បវារេយ្យាមា”តិ អយំ ព្រាត្តិ ច ឧបលក្ខិតា។ ដុល្លោតិ
អបរកត្តិកដុល្លោបក្ខចោសថេ។

២៩៩៨. តិណាវត្តារកេតិ តិណាវត្តារកសមថេ។ សព្វបឋមា ព្រាត្តិ
សព្វសង្កាហិកា ព្រាត្តិ វុច្ចតិ។ ឥតរា ចាតិ ឧភយបក្ខេ បច្ចេកំ បឋតា ទ្វេ
ព្រាត្តិយោ ចាតិ ឯវំ តិធា បវត្ថំ ឯតំ ព្រាត្តិកម្មំ កម្មលក្ខណំ ឥតិ ឯវំ វុត្តនយេន
“វិនិច្ឆយេ”តិអាទិនា ព្រាត្តិយា នវ ឋានានិ វេទិតញ្ញានីតិ យោជនា។

២៩៩៩-៣០០០. ឯវំ ព្រាត្តិកម្មេ នវ ឋានានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ ព្រាត្តិទុតិយកម្មេ
សត្ត ឋានានិ ទស្សេត្តមាហា “ព្រាត្តិទុតិយកម្មម្បី”តិអាទិ។
“ព្រាត្តិទុតិយកម្ម”ន្តិអាទិកា ឧទ្ទេសកាថា ឧត្តានត្ថាវ។

និទ្ទេសេ បត្តនិក្កដ្ឋនាទីតិ អាទិ-សទ្ទេន បត្តក្កដ្ឋនំ កហិតំ។
និស្សរោសារណា មតាតិ “និស្សរណា, ឱសារណា”តិ ច មតា។ តត្ថ ភិក្ខុនំ
អលាភាយ បរិសក្កនាទិកេហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតស្ស ឧចាសកស្ស
សង្ឃេន អសម្ភោគករណាត្ថំ បត្តនិក្កដ្ឋនវសេន និស្សរណា ច តស្សេវ សម្មា
វត្ថន្តស្ស បត្តក្កដ្ឋនវសេន ឱសារណា ច វេទិតញ្ញា។ សា ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកេ
វឡិច្ឆិវត្ថុស្មី (ចូឡវ. ២៦៥) វុត្តា។

៣០០១. សីមាទិសម្មតិ សម្មតិ នាម។ សា បញ្ចទសដា មតាតិ សីមាសម្មតិ
តិច័រេនអវិប្បវាសសម្មតិ សន្តតសម្មតិ ភត្តុទ្ទេសក សេនាសនគ្គាហាបក
កណ្ណាការិក ច័រេបដិគ្គាហក យាគុភាជក ជលភាជក ខន្ធភាជក
អប្បមត្តកវិស្សជ្ជក សាជិយគ្គាហាបក បត្តគ្គាហាបក អាវាមិកបេសក

សាមណេរបេសកសម្មតីតិ ឯវំ សា សម្មតិ បញ្ចទសវិធា មតាតិ អត្ថោ។
កថិនស្ស វត្ថុំ, តស្ស។ មតោយេវ មតកោ, មតកស្ស វាសោ មតកវាសោ,
តស្ស មតកវាសសោ, មតកថិវស្ស។

៣០០២. អាទិសំសខេត្តភូតបញ្ចមាសព្ពន្ធរយេវ ឧត្តារោ អន្តរុត្តារោ។
កុដិវត្ថុស្ស, វិហារស្ស វត្ថុនោ ច ទេសនា ទេសនា នាមាតិ យោជនា។

៣០០៣. តិណាវត្តារកេ ទិដ្ឋំ បក្ខានំ សាធារណវសេន ឋបេតព្ពញ្ញត្ថិ ច
បច្ឆា បក្ខទ្វយេ វិសុំវិសុំ ឋបេតព្ពា ទ្វេ ញ្ញត្ថិយោ ចាតិ តិស្សោ ញ្ញត្ថិយោ
កម្មវាចាយ អភាវេន ញ្ញត្ថិកម្មេ “កម្មលក្ខណា”ន្តំ ទស្សីតា, បច្ឆាវិសុំវិសុំ
ទិសុ បក្ខេសុ វត្ថុញ្ញា ទ្វេ ញ្ញត្ថិទុតិយកម្មវាចា ញ្ញត្ថិទុតិយកម្មេ
“កម្មលក្ខណា”ន្តំ ទស្សីតាតិ តំ ទស្សេតុមាហា “តិណាវត្តារកេ កម្មេ”តិ។
“មោហារោបនតាទិស្វ”តិ ឥមិនា ចាចិត្តិយេសុ ទស្សីតមោហារោបនកម្មញ្ញា
អញ្ញាវាទកវិហោសការោបនកម្មាទិញ្ញា សង្គណ្ណាតិ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី
ញ្ញត្ថិទុតិយកម្មេ។ កម្មលក្ខណាមេវ កម្មលក្ខណតា។

៣០០៤-៥. ឥតិ ឯវំ យថាវុត្ថនយេន ឥមេ សត្ត ឋានភេទា
ញ្ញត្ថិទុតិយកម្មស្ស។ ឯវំ ញ្ញត្ថិទុតិយកម្មេ សត្ត ឋានិនិ ទស្សេត្វា
ញ្ញត្ថិចតុត្ថកម្មេ ឋានភេទំ ទស្សេតុមាហា “តថា”តិអាទិ។

៣០០៦. តជ្ជនាទីនន្តិ អាទិ-សទ្ទេន និយស្សាទីនំ គហាណំ។ តេសំ សត្តន្តំ
កម្មានំ។ បស្សទិវ្ធុបសមោ។

៣០០៧. “ភិក្ខុជីនំ ឱវាទោ”តិ ភិក្ខុនោវាទកសម្មតិ ជលូបចារេន វុត្តា។

៣០០៨-៩. មូលបដិក្កស្សោ មូលាយ បដិកស្សនា, កាថាពន្លឺសេន ក-
ការស្ស ទ្វេភាវោ។ ឧត្តិត្តស្សនុវត្តិកាតិ ឧត្តិត្តានុវត្តិកា ឯកា
យាវតតិយកា, អដ្ឋសង្ឃាទិសេសា, អវិជ្ជា ចណ្ឌាកាឡិ ច ទ្វេ, ឥមេ ឯកាទស
យាវតតិយកា កវន្តិ។ ឥមេសំ វសាតិ ឧត្តិត្តានុវត្តិកាទីនិ បុគ្គលាទិដ្ឋានេន
វុត្តានិ, ឥមេសំ សមនុភាសនកម្មានំ វសេន។ ទសេកាតិ ឯកាទស។

៣០០៩. ឯវំ ចតុន្ទម្បិ កម្មានំ វាជភេទំ ទស្សេត្វា អន្ទយតោ, ព្យតិវេកតោ
ច កាតព្វប្បការំ ទស្សេត្វមាហា “អបលោកនកម្មញ្ញា” តិអាទិ។ ញត្តិយាបិ ន
ការយេ, ញត្តិទុតិយេនបិ ន ការយេតិ យោជនា។

៣០១០. អបលោកនកម្មេ វុត្តលក្ខណេន ញត្តិកម្មាទីនម្បិ
កាតព្វប្បការោ សក្កាវិញ្ញាតុន្តំ តំ អទស្សេត្វា ញត្តិទុតិយកម្មេ
លព្វមានិវសេសំ ទស្សេត្វមាហា “ញត្តិទុតិយកម្មានិ” តិអាទិ។ អបលោកេត្វា
កាតព្វានិ លហុកានិបិ ញត្តិទុតិយកម្មានិ អត្ថិតិ យោជនា។ តានិ បន
កតមាទីតិ អាហា “សញ្ញា សម្មតិយោ សិយុ” ន្តិ។ ឯត្ថ សីមាសម្មតិ វិនា សេសា
តិចីវរេនអវិប្បវាសសម្មតិអាទយោ សញ្ញាបិ សម្មតិយោតិ អត្ថោ។

៣០១១. សេសាទីតិ យថាវុត្តហិ សេសានិ សីមាសម្មតិអាទីនិ ធន កម្មានិ។ ន
វុត្តតីតិ ន វុត្តន្តិ, កាថាពន្លឺសេន ន-ការលោចោ។ យថាហា “សីមាសម្មតិ,
សីមាសម្មហានំ, កចិនទានំ, កចិនុទ្ធារោ, កុដិវត្ថុទេសនា, វិហារវត្ថុទេសនាតិ
ឥមាទីន កម្មានិ គរុកានិ អបលោកេត្វា កាតុំ ន វុត្តន្តិ, ញត្តិទុតិយកម្មាវាចំ
សាវេត្វាវ កាតព្វានិ” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២)។ “អបលោកេត្វា កាតុំ បន ន
វុត្តតី” តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, ញត្តិចតុត្ថកម្មវសេនាបិ កាតុំ ន វុត្តន្តោ។
តេនេវាហា “យថាវុត្តនយេនេវ, តេន តេនេវ ការយេ” តិ, យោ យោ នយោ តំ តំ
កម្មំ កាតុំ វុត្តោ, តេនេវ តេនេវ នយេនាតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថិជកម្មកថាវណ្ណា។

កម្មវិបត្តិកថាវណ្ណា

៣០១៤. កម្មានំវិបត្តិយា ទស្សតាយ សម្មត្ថិបិ ព្យតិវេកតោវិញ្ញាយតីតិ
កម្មវិបត្តិ តាវ ទស្សតុមាហា “វត្ថុតោ”តិអាទិ។ វសតិ ឯត្ថ កម្មសម្ពាទំ ផលំ
តទាយត្ថវត្ថុតាយាតិ វត្ថុ, កម្មស្ស បធានការណំ, តតោ វត្ថុតោ ច។
អនុស្សាវនសីមតោតិ អនុស្សាវនតោ, សីមតោ ច។ បញ្ចេវាតិ ឯវការេន
កម្មទោសានំ ឯតំបរមតំ ទស្សតិ។

៣០១៥. យថាជិត្តុត្ថកម្មទោសមាតិកានុក្កមេ កម្មវិបត្តិវិភជិត្វា
ទស្សតុមាហា “សម្មុទា”តិអាទិ។ សង្ឃធម្មវិនយបុគ្គលសម្មុទាសម្ពាទំ ចតុត្ថិជំ
សម្មុទាវិនយំ ឧបនេត្វា កាតត្ថំ កម្មំ សម្មុទាករណីយំ នាម។

តត្ថ យាវតិកាភិក្ខុ កម្មបត្តា, តេ អាគតាហោន្តិ, ធម្មាបរាជំ ធម្មោ
អាហាដោហោតិ, សម្មុទ្ធិក្ខតា ន បដិក្កោសន្តិ, អយំ សង្ឃសម្មុទតា។ យេន
ធម្មេន យេនវិនយេន យេន សត្តសាសនេន សង្ឃេន តំ កម្មំ ករោតិ, អយំ
ធម្មសម្មុទតា, វិនយសម្មុទតា។ តត្ថ ធម្មាតិ ភូតំ វត្ថុវិនយោតិ ចោទនា ចេវ
សារណា ច។ សត្តសាសនំ នាម ព្យាត្តិសម្មទា ចេវ អនុស្សាវនសម្មទា ច។
យស្ស សង្ឃេន តំ កម្មំ ករោតិ, តស្ស សម្មុទកាវោ បុគ្គលសម្មុទតា។ ឯវ
ចតុត្ថិជេន សម្មុទាវិនយេន យំ សង្ឃកម្មំ “ករណីយ”ន្តិវុត្ថំ, តំ អសម្មុទា
ករោតិ ចតុត្ថិជលក្ខណតោ ឯកម្មិ បរិហាបេត្វា ករោតិ, តំ កម្មំ វត្ថុវិបត្តិ
សម្មុទាវិនយសម្ពាទេន វត្ថុនា វេកល្លំ “អធម្មកម្ម”ន្តិ បវុច្ចតីតិ យោជនា។

៣០១៦-៨. ឯវំ សម្មាសម្ពាសនីយេ វត្ថុតោ កម្មវិបត្តិ ទស្សត្វា
អសម្មាសករណីយំ វិភជិត្វា ទស្សតុមាហា “អសម្មា”តិអាទិ។

ទេវទត្ថស្ស កតំ បកាសនីយកម្មញ្ញ។ សេក្ខសម្មតិ ឧប្បត្តកសម្មតិ
យោជនា។ អវន្តិយកម្មំ បុគ្គលសីសេន “អវន្តិយោ”តិ វុត្ថំ។ អឱកាសិយា
គណិកាយ អនុញ្ញាតា ទូតេន ឧបសម្បទា ទូតុបសម្បទា។ ឥតិ ឥមាទិ អដ្ឋ
កម្មានិ វបេត្វាន សេសានិ បន សត្តសោ សត្តានិ កម្មានិ
“សម្មាសម្ពាសនីយានី”តិ សោភនគមនាទិហិ សុគតោ សត្តា អព្រំ កថេសីតិ
យោជនា។

៣០១៩-២០. ឯវំ វត្ថុតោ កម្មវិបត្តិ ទស្សត្វា ញត្ថិតោ ទស្សតុមាហ
“ញត្ថិតោ”តិអាទិ។ វិបជ្ជននយាតិ វិនយវិបជ្ជនក្កមា។ វត្ថុំ ន បរាមសតិ
យស្ស ឧបសម្បទាទិកម្មំ ករោតិ, តំ ន បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ណាតិ។
“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មវត្ថុតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធវត្ថិតស្ស
ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្ថុព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អាយស្មតោ
ពុទ្ធវត្ថិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វទតិ។ ឯវំ វត្ថុំ ន បរាមសតិ។

សង្ឃំ ន បរាមសតិ សង្ឃស្ស នាមំ ន បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ណាតិ។
“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មវត្ថុតោ”តិ វត្ថុព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ,
អយំ ធម្មវត្ថុតោ”តិ វទតិ។ ឯវំ សង្ឃំ ន បរាមសតិ។

បុគ្គលំ ន បរាមសតិ យោ ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស ឧបជ្ឈាយោ, តំ ន
បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ណាតិ។ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ
ធម្មវត្ថុតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធវត្ថិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្ថុព្ពេ “សុណាតុ

មេ, កន្លែងសង្ឃ័យ, អយំ ធម្មវត្តិកោ ឧបសម្មទាបេក្ខា” តិ វទតិ។ ឯ បុគ្គលំ ន
បរាមសតិ។

ព្រាត្តី ន បរាមសតិ តិ សព្វេន សព្វំ ព្រាត្តី ន បរាមសតិ, ព្រាត្តី ទុតិយ កម្មេ
ព្រាត្តី អដ្ឋបេត្វា ទ្វិក្ខត្តំ កម្មវាចាយ ឯ អនុស្សាវនកម្មំ ករោតិ,
ព្រាត្តី ចតុត្ថកម្មេបិ ព្រាត្តី អដ្ឋបេត្វា ចតុក្ខត្តំ កម្មវាចាយ ឯ អនុស្សាវនកម្មំ
ករោតិ។ ឯ ព្រាត្តី ន បរាមសតិ។

បច្ឆា វា ព្រាត្តី វេបេតិ តិ បឋមំ កម្មវាចាយ អនុស្សាវនកម្មំ កត្វា “ឯសា
ព្រាត្តី” តិ វត្ថុ “ឧមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុល្លា, ឯវេមតំ ជារយាមី” តិ វទតិ។ ឯ
បច្ឆា ព្រាត្តី វេបេតិ។ បញ្ចហេតេហិតិ ឯតេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ។

៣០២១-២. ឯ ព្រាត្តិកោ កម្មវិបត្តិ ទស្សត្វា ឥទានិ អនុស្សាវនតោ
ទស្សតុមាហា “អនុស្សាវនតោ” តិ អាទិ។ អនុស្សាវនតោ កម្មនោសា បញ្ច
បកាសិតាតិ យោជនា។ “ន បរាមសតិ វត្ថុ វា” តិ អាទិសុ វត្ថុ អាទិធិ វត្ថុ នយេនេវ
វេទិតញ្ញានិ។ ឯ បន នេសំ អបរាមសនំ ហោតិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) - “សុណាតុ មេ,
កន្លែងសង្ឃ័យ” តិ បឋមា អនុស្សាវនេ វា “ទុតិយម្បិ ឯតមត្តំ វទាមិ... តតិយម្បិ
ឯតមត្តំ វទាមិ, “សុណាតុ មេ កន្លែងសង្ឃ័យ” តិ ទុតិយ តតិយា អនុស្សាវនេសុ វា
“អយំ ធម្មវត្តិកោ អាយស្មតោ ពុទ្ធវត្តិកស្ស ឧបសម្មទាបេក្ខា” តិ វត្ថុព្រា
“សុណាតុ មេ, កន្លែងសង្ឃ័យ, អាយស្មតោ ពុទ្ធវត្តិកស្ស” តិ វទន្តោ វត្ថុ ន
បរាមសតិ នាម។

“សុណាតុ មេ, កន្លែងសង្ឃ័យ, អយំ ធម្មវត្តិកោ” តិ វត្ថុព្រា “សុណាតុ មេ,
កន្លែង, អយំ ធម្មវត្តិកោ” តិ វទន្តោ សង្ឃំ ន បរាមសតិ នាម។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មវត្តិោ អាយស្មតោ
ពុទ្ធវត្តិកស្ស” តិ វត្តព្រៃ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មវត្តិោ
ឧបសម្មទាបេក្ខោ” តិ វនន្តោ បុគ្គលំ ន បរាមសតិ នាម។

សាវនំ ហាបេតីតិ សព្ពេន សព្ពំ កម្មវាចាយ អនុស្សាវនំ ន ករោតិ,
ព្រាត្តិទុតិយកម្មេ ទ្វិត្តត្ថំ ព្រាត្តិមេវ វេបេតិ, ព្រាត្តិចតុត្ថកម្មេ ចតុត្ថត្ថំ ព្រាត្តិមេវ
វេបេតិ។ ឯវំ អនុស្សាវនំ ហាបេតិ។ យោបិ ព្រាត្តិទុតិយកម្មេ ឯកំ ព្រាត្តី វេបេត្វា
ឯកំ កម្មវាចំ អនុស្សាវេន្តោ អក្ករំ វា ធម្មេតិ, បទំ វា ទុរុត្ថំ ករោតិ, អយម្បិ
អនុស្សាវនំ ហាបេតិយេវ។ ព្រាត្តិចតុត្ថកម្មេ បទ ឯកំ ព្រាត្តី វេបេត្វា សកិមេវ
វា ទ្វិត្តត្ថំ វា កម្មវាចាយ អនុស្សាវនំ ករោត្តោបិ អក្ករំ វា បទំ វា ធម្មេន្តោបិ ទុរុត្ថំ
ករោត្តោបិ អនុស្សាវនំ ហាបេតិយេវាតិ វេទិតព្ពោ។

ទុរុត្ថំ ករោតីតិ ឯត្ថ បទ អយំ វិនិច្ឆយោ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) - យោ ហិ អញ្ញាស្មី
អក្ករេ វត្តព្រៃ អញ្ញំ វនតិ, អយំ ទុរុត្ថំ ករោតិ នាម។ តស្មា កម្មវាចំ ករោត្តេន
ភិក្ខុនា យាយំ -

“សិដិលំ ធនិតញ្ចា ធីយវស្សំ;
គរុកំ លហុកញ្ចា និគ្គហិតំ;
សម្ពន្ធព្រាត្តិតំ វិមុត្តំ;
ធនធា ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បភេទោ” តិ។ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) -

វុត្តោ, អយំ សុដ្ឋ ឧបលក្ខេតព្ពោ។

ឯត្ថ ហិ សិដិលំ នាម បញ្ចសុ វុត្តសុ បឋមតតិយំ។ ធនិតំ នាម តេស្វរ
ទុតិយចតុត្ថំ។ ធីយន្តិ ធីយេន កាលេន វត្តព្រៃ អាការាទិ។ វស្សន្តិ តតោ
ឧបឡកាលេន វត្តព្រៃ អាការាទិ។ គរុកន្តិ ធីយមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ

ពុទ្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធស្រឺ, យស្សនក្ខន្ធមតី" តិ ឯវំ សំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ លហុកន្តិ
រស្សមេវ, យំ វា "អាយស្មតោ ពុទ្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធស្រឺ, យស្សន ខមតី" តិ ឯវំ
អសំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ និគ្គហិតន្តិ យំ ករណានិ និគ្គហិតា អវិស្សដ្ឋត្វា
អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វុច្ចតិ។ សម្ពុទ្ធន្តិ យំ បរមទេន សម្ពុទ្ធត្វា
“តុណ្ហាស្ស” តិ វា “តុណ្ហាស្ស” តិ វា វុច្ចតិ។ វវត្ថុតន្តិ យំ បរមទេន អសម្ពុទ្ធន្តិ កត្វា
វិច្ឆិទ្ធត្វា “តុណ្ហា អស្ស” តិ វា “តុណ្ហា អស្ស” តិ វា វុច្ចតិ។ វិមុត្តន្តិ យំ ករណានិ
អនិគ្គហិតា វិស្សដ្ឋត្វា វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា វុច្ចតិ។

តត្ថ “សុណាតុ មេ” តិ វត្ថុព្រ ត-ការស្ស ជ-ការំ កត្វា “សុណាតុ មេ” តិ
វចនំ សិលីលស្ស ជនិតករណំ នាម, តថា “បត្តកល្លំ, ឯសា ព្រាត្តិ” តិ វត្ថុព្រ
“បត្តកល្លំ, ឯសា ព្រាត្តិ” តិ អាទិវចនព្វា។ “ភន្តេ សង្ឃោ” តិ វត្ថុព្រ
ភការយការានំ ពការគការេ កត្វា “ពន្តេ សំគោ” តិ វចនំ ជនិតស្ស
សិលីលករណំ នាម។ “សុណាតុ មេ” តិ វិវដេន មុខេន វត្ថុព្រ បន “សុណំតុ
មេ” តិ វា “ឯសា ព្រាត្តិ” តិ វត្ថុព្រ “ឯសំ ព្រាត្តិ” តិ វា អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ
កត្វា វចនំ វិមុត្តស្ស និគ្គហិតវចនំ នាម។ “បត្តកល្ល” តិ អវិវដេន មុខេន
អនុនាសិកំ កត្វា វត្ថុព្រ “បត្តកល្ល” តិ វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា
វចនំ និគ្គហិតស្ស វិមុត្តវចនំ នាម។ ឥតិ សិលីល កត្ថព្រ ជនិតំ, ជនិតេ កត្ថព្រ
សិលីលំ, វិមុត្តេ កត្ថព្រ និគ្គហិតំ, និគ្គហិតេ កត្ថព្រ វិមុត្តន្តិ ឥមា និ ចត្តាវ
ព្យញ្ញានិ អន្តោកម្មវាចាយ កម្មំ ទូសេន្តិ។ ឯវំ វន្តោ ហិ អញ្ញាស្មី អក្ខរេ វត្ថុព្រ
អញ្ញំ វន្តិ, ឧត្តំ ករោតីតិ វុច្ចតិ។

ឥតរេសុ បន ជីយរស្សជីសុ ធនុ ព្យញ្ញនេសុ ជីយជ្ជានេ ជីយមេវ,
រស្សជ្ជានេ ច រស្សមេវាតិ ឯវំ យថាហានេ តំ តទេវ អក្ខរំ ភាសន្តេន
អនុក្កមាគតំ បវេណី អវិនាសេន្តេន កម្មវាចា កាតញ្ញា។ សចេ បន ឯវំ អកត្វា

ដើម វត្តព្រៃ រស្សី, រស្សី វា វត្តព្រៃ ដើម វត្ត, តថា គរុកេ វត្តព្រៃ លហុក, លហុក វា វត្តព្រៃ គរុកេ វត្ត, សម្ពន្ធវា បន វត្តព្រៃ វត្តតំ, វត្តតែ វា វត្តព្រៃ សម្ពន្ធវត្ត, ឯវ វត្តបិ កម្មវាចា ន កុប្បតិ។ ឥមា និ ហិ ធិ ព្យញ្ញនា និ កម្ម ន កោបេន្តិ។

យំ បន សុត្តន្តិកត្ថោ “ឧ-កាហេ ត-ការមាបជ្ជតិ, ត-កាហេ ឧ-ការមាបជ្ជតិ, ច-កាហេ ជ-ការមាបជ្ជតិ, ជ-កាហេ ច-ការមាបជ្ជតិ, យ-កាហេ ក-ការមាបជ្ជតិ, ក-កាហេ យ-ការមាបជ្ជតិ, តស្មា ឧ-ការាជិសុ វត្តព្រៃសុ ត-ការាជិវចនំ ន វិវុជ្ជតិ” តិ វត្តន្តិ, តំ កម្មវាចំ បទ្វា ន វត្តតិ។ តស្មា វិនយធរេន នេវ ឧ-កាហេ ត-កាហេ កាតព្វោ... បេ... ន ក-កាហេ យ-កាហេ។ យថា ចាឡិយា និវុត្តិ សោធន្ទា ធនវិជាយ ព្យញ្ញននិវុត្តិយា វុត្តនោសេ បរិហារន្តេន កម្មវាចា កាតព្វា។ ឥតរថា ហិ សាវនំ ហាបេតិ នាម។

អសមយេ សាវេតីតិ សាវនាយ អកាលេ អនវកាសេ ញត្តិ អជ្ឈបេត្វា បឋមំយេវ អនុស្សាវនកម្មំ កត្វា បច្ឆាញត្តិ វេបេតិ។ ឥតិ ឥមេហិ បញ្ចហាការេហិ អនុស្សាវនតោ កម្មានិវិបជ្ជន្តិ។ តេនាហា - “ឯវំ បន វិបជ្ជន្តិ, អនុស្សាវនតោ បិ ចា” តិ។

៣០២៣. ឯវំ អនុស្សាវនតោ កម្មវិបត្តិ ធស្សេត្វា សីមតោ កម្មវិបត្តិ ឧបាសថក្ខន្ធកកថាយ វុត្តនយា ឯវាតិ តមេវ អតិទិសន្តោ អាហា “ឯកាធនហិ... បេ... មយា” តិ។ កម្មនោសោយេវ កម្មនោសតា។ តាវ បឋមំ។

៣០២៤-៧. ឯវំ សីមតោ កម្មវិបត្តិ អតិទេសតោ ធស្សេត្វា ឥនានិ បរិសវសេន ធស្សេតុមាហា “ចតុវគ្គនា” តិ អាទិ។ កម្មបត្តាតិ ឯត្ថ “ចត្តារោ បកតត្តា” តិ សេសោ។ យថាហា - “ចតុវគ្គករណោ កម្មេ ចត្តារោ ភិក្ខុ

បកតត្តា កម្មបត្តា"តិ (បរិ. ៤៩៧)។ ឯត្ថ ច បកតត្តា នាម អនុក្ខត្តា
អនិស្សវិតា បរិសុទ្ធសីលា ចត្តារោ ភិក្ខុ។ កម្មបត្តា កម្មស្ស អរហា អនុច្ឆរិកា
សាមិនោ។ ន តេហិ វិនា តំ កម្មំ ករីយតិ, ន តេសំ ធន្នោ វា ចារិសុទ្ធិ វា ឯតិ។
អនាគតាតិ បរិសាយ ហត្ថចាសំ អនាគតា។ ធន្នោតិ ឯត្ថ "ធន្នារហាន"ន្តិ
សេសោ។ យថាហា "អវសេសា បកតត្តា ធន្នារហា"តិ។ ឥមិនា អយមត្ថោ
ធិបិតោ ហោតិ - "អវសេសា បន សចេបិ សហស្សមត្តា ហោន្តិ, សចេ
សមានសំវាសកា, សព្វេ ធន្នារហាវ ហោន្តិ, ធន្នចារិសុទ្ធិ ធន្នា អាគច្ឆន្ត វា មា វា,
កម្មំ បន តិជ្ជតី"តិ។ សម្មាសាតិ សម្មាសាតា។

តិវង្គិកោតិ

កម្មបត្តានាគមនធន្នាធាហរណាបដិក្កាសនសង្ខាតអង្គត្ថយយុត្តោ។ ធាសោ
កម្មវិបត្តិលក្ខណោ។ បរិសាយ វសា សិយាតិ បរិសវសេន ហោតិ។

បដិសេធន្តិ បដិក្កាសន្តិ។ ទុតិយេ ចតុវគ្គិកេ កម្មេ ទុវង្គិកោ ធាសោ
បរិសាយ វសា សិយាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ឯតស្មី តតិយេ ចតុវគ្គិកេ បដិក្កាសោវ អត្ថិ, ន ឥតវេ បរិសទោសាតិ
ឯកង្គិកោ ធាសោ បរិសាយ វសា សិយាតិ យោជនា។ ទុវង្គ
យុត្តបរិសទោសស្ស ទុតិយំ ទេសិតត្តា ទុវង្គ យុត្តបរិសទោសោ "ទុតិយោ"តិ
វុត្តោ។ តថា តតិយំ ទេសិតត្តា ឯកង្គយុត្តោ តតិយោ វេទិតញោ។ ឥមមេវ នយំ
បញ្ចវគ្គាទិសង្ឃត្ថយស្ស អតិទិសន្នោ អាហា "ឯវំ...បេ.... តិវិធសុបិ"តិ។ អាទិ-
សទ្ធន ធនវគ្គវិសតិវគ្គសង្ឃានំ គហណាំ។

៣០២៨. ឯវំ ចតុសុ សង្ឃេសុ ចតុន្នំ តិកានំ វសេន បរិសតោ កម្មវិបត្តិយា
ទ្វាទសវិធាតំ ធស្សេតុមាហា "ចតុត្ថិកា"តិ។ អនុវាទេន "ធន ទ្វេ សិយុ"ន្តិ

វិធីយតិ។ បរិសាវសា ចតុត្ថិកា ទោសា ទស ទ្វេ ទ្វាទស សិយុត្តិ យោជនា។
ឯត្ថាតិ ឯតេសុ “វត្ថុតោ” តិអាទិនា វុត្ថេសុ បញ្ចេសុ កម្មទោសេសុ, និទ្វារណោ
កុម្មុ។ “បរិសាវសា” តិ ៩ទំ និទ្វារេតព្ធំ។ កម្មានីតិ អបលោកនាទីនិ ចត្តារិ។ ឯត្ថ
ច ចតុវគ្គាទិករណីយេសុ កម្មេសុ បកតត្ថេន កម្មវាចំ សាវេទ្វា កតមេវ កម្ម
កម្មបត្ថេន កតំ ហោតិ។ កម្មបត្ថេ បកតត្ថេ ឋបេទ្វា អបកតត្ថេន កេនចិ,
កេវលេនេវ កម្មវាចំ សាវេទ្វា កតំ អបកតត្ថេ កម្មបត្ថេលក្ខណភាវា,
កម្មបត្ថេន ច កម្មវាចាយ អស្សវិតត្ថា អនុស្សវនទោសេន វិបន្នំ ហោតិ តិ
វេទិតព្ធំ។ តេនេវ ចោរាណាករិនយជរត្ថេវា កម្មវិបត្តិសង្គាបរិហារត្ថំ ទ្វិហិ
តិហិ ឯកតោ កម្មវាចំ សាវយន្តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេទោ, វិត្ថារោ បន
បរិវារាវសានេ ចាឡិយា (បរិ. ៤៨២ អាទយោ) វា អដ្ឋកថាយ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២
អាទយោ) ច គហេតត្តោ។

កម្មវិបត្តិ កថាវណ្ណានា។

បកិណ្ឌកវិនិច្ឆ័យកថាវណ្ណានា

៣០២៩. ធន្តំ បណ្ណាមយំ កិញ្ចីតិ តាលបណ្ណាទិបណ្ណាដ្ឋនំ យំ កិញ្ចី ធន្តំ។
ពហិតិ ឧបរិ។ អន្តោតិ ហេដ្ឋា។ សិព្ពិតុន្តិ រូបំ ទស្សេទ្វា សូចិកម្មំ កាតុំ។

៣០៣០. បណ្ណាតិ ធននបណ្ណា។ អឡបន្តិ អឡបន្តាការំ។ មករទន្តកន្តិ
មករទន្តាការំ, យំ “គិរិកូដ” ន្តិ វុច្ឆតិ។ ធន្តិតុំ ន វដ្តតិ តិ សម្ពន្ធោ។ មុខវដ្តិយា
នាមេទ្វា ពទ្ធបណ្ណាកោដិយា វា មត្តកិមណ្ឌលកោដិយា វា គិរិកូដាទី ករោន្តិ,
ឥមិនា តំ បដិក្ខត្តំ។ ទណ្ឌាតិ ធន្តទណ្ឌា។ យដកន្តិ យដាការោ។ វាឡរូបំ វាតិ
ព្យក្សាទិវាឡានំ រូបកំ វា។ លេខាតិ ឧក្កិវិទ្វា វា ធន្តិទ្វា វា ចិត្តកម្មវសេន វា
កតរាជិ។

៣០៣០. បញ្ចវណ្ណានំ សុត្តានំ អន្តរេ នីលាទិឯកវណ្ណាន សុត្តន ជីវត្តំ ធន្តំ អន្តោ ច ពហិ ច សិព្ពិតុំ វា ធន្តទណ្ឌាគ្គាហកសលាកបញ្ចវំ ជីវត្តំ វិនិច្ឆិតុំ វា វដ្តតីតិ យោជនា។ “បញ្ចវណ្ណានំ ឯកវណ្ណាន ជីវត្ត”ន្តិ ឥមិនា អនេកវណ្ណាហិ សុត្តហិ វណ្ណាមជ្ឈត្ថាយ សិព្ពិតុញ្ច វិនិច្ឆិតុញ្ច ន វដ្តតីតិ ធិបេតិ។

ចោត្តកេសុ បន “បញ្ចវណ្ណានា”តិ ចាថេ ទិស្សតិ, តស្ស ឯកវណ្ណាន, បញ្ចវណ្ណាន វា សុត្តន ជីវត្តំ សិព្ពិតុំ, វិនិច្ឆិតុំ វា វដ្តតីតិ យោជនា កាតញ្ចា ហោតិ, សោ ឯត្ថេវ ហេជ្ជា វុត្តន -

“បញ្ចវណ្ណាន សុត្តន, សិព្ពិតុំ ន ច វដ្តតី”តិ -

ចាថេន ច “កេចិ តាលបណ្ណាច្ចត្តំ អន្តោ វា ពហិ វា បញ្ចវណ្ណាន សុត្តន សិព្ពិត្តា វណ្ណាមជ្ឈំ ករោន្តិ, តំ ន វដ្តតី។ ឯកវណ្ណាន បន នីលេន វា បីតកេន វា យេន កេនចិ សុត្តន អន្តោ វា ពហិ វា សិព្ពិតុំ ធន្តទណ្ឌាគ្គាហកំ សលាកបញ្ចវំ វា វិនិច្ឆិតុំ វដ្តតិ, តញ្ច ខោ ជីវករណត្ថំ, ន វណ្ណាមជ្ឈត្ថាយា”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ ចាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយ) អដ្ឋកថាចាថេន ច វិវុជ្ឈតិ, តស្មា សោ ន គហោតញ្ចោ។

៣០៣២. លេខា វា បន កេវលាតិ យថាវុត្តប្បការា សលាកលេខា វា។ ធិន្ទិទ្វាតិ ឧក្កិវិទ្វា កតំ ធិន្ទិទ្វា។ ឃំសិទ្វាតិ ចិត្តកម្មាទិវសេន កតំ ឃំសិទ្វា។

៣០៣៣. ទណ្ឌាពុទ្ធម្ហីតិ ធន្តទណ្ឌាស្ស បញ្ចវេ កាហណាត្ថាយ ដាលិតពុទ្ធម្ហី, មូលេតិ អត្តោ។ អយមេត្ថ និស្សន្ទេហោ វុត្តនយោ។ ឧទ្ធសិក្ខាគណ្ឌិបទេ បន “ធន្តបិណ្ឌិយា មូលេ”តិ វុត្តំ។ អហិធន្តកសណ្ឋានន្តិ ដុល្លអហិធន្តាការំ។ វដ្តកេហិ កាហាបេទ្វា ទណ្ឌា ពន្ធន្តិ, តស្មី ពន្ធជ្ឈានេ វលយមិវ ឧក្កិវិទ្វា ឧដ្ឋាបេទ្វា។ ពន្ធនត្ថាយាតិ វាតេន យថា ន ចលតិ, ឯវំ វដ្តហិ ទណ្ឌា បញ្ចវស្ស ពន្ធនត្ថាយ។ ឧក្កិវិទ្វា កតា លេខា វដ្តតីតិ យោជនា។ យថាហា -

“វាតប្បហារេន អចលនតំ ធម្មមណ្ឌលិកំ វដ្តកេហិ តាហាបេត្វា ធន្លោ ពន្ធន្តិ,
តស្មី ពន្ធនដ្ឋានេ វលយមិវ ឧក្កិវត្វា លេខំ បេប្តិ, សាវដ្តតិ” តិ។ “សចេបិ ន
ពន្ធន្តិ, ពន្ធនាវហដ្ឋានត្តា វលយំ ឧក្កិវតុំ វដ្តតិ” តិ គណ្ឌបទេ វុត្តំ។

៣០៣៤. សមំ សតបទាធិនន្តិ សតបទាធិហិ សទិសំ, តុល្យត្ថេ
ករណាវចនប្បសន្តេ សាមិវចនំ។

៣០៣៥. បត្តស្ស បរិយន្តេ វាតិ អនុវាតស្ស ឧភយបរិយន្តេ វា។ បត្តមុខេបិ
វាតិ ទិដ្ឋំ អាវាមវិត្តារបត្តានំ សង្ឃជិតដ្ឋានេ កណ្តោបិ វា, ឯកស្សេវ វា បត្តស្ស
ឧបបរណាតំ សង្ឃជិតដ្ឋានេបិ វា។ វេណិន្តិ កុប្រូសសីសាការេន សិព្ពនំ។ កេចិ
“វរកសីសាការេនា” តិ វទន្តិ។ សង្ខលិកន្តិ ពិឡាលទាមសទិសំ សិព្ពនំ។ កេចិ
“សតបទិសម” តិ វទន្តិ។

៣០៣៦. បដ្ឋន្តិ បដ្ឋម្មិ។ អដ្ឋកោណាទិកោវិធិ បកាពោ ឯតស្សតិ
អដ្ឋកោណាទិកវិធិ, តំ។ “អដ្ឋកោណាទិក” តិ គាថាពន្ធវសេន
និគ្គហិតាគមោ។ “អដ្ឋកោណាទិកវិធិ” តិ ឯតំ “បដ្ឋ” តិ ឯតស្ស
សមាទាធិករណាវិសេសនំ, កិរិយាវិសេសនំ វា, “ករោន្តិ” តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។
អថ វា បដ្ឋន្តិ ឯតុ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បដ្ឋេតិ អត្តោ។ ឥមស្មី បក្ខេ
“អដ្ឋកោណាទិក” តិ ឧបយោគវចនំ។ “វិធិ” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឥធ
វក្ខមាណចតុកោណាសណ្ឋានតោ អញ្ញំ អដ្ឋកោណាទិកំ នាមំ។ តត្ថាតិ តស្មី
បដ្ឋទ្វយេ។ អគ្សិយគទារូបន្តិ អគ្សិយសណ្ឋានញោវ គទាសណ្ឋានញា សិព្ពនំ។
មុត្តវន្តិ លុតុឡសណ្ឋានសិព្ពនំ។ អាទិ-សទ្ទេន ចេតិយាទិសណ្ឋានានំ គហាលំ។

៣០៣៧. តត្ថាតិ បដ្ឋទ្វយេ តស្មី ហ្មនេ។ កក្កដកក្ខីនតិ
កុឡិវអច្ឆិសទិសានិ សិព្ពនវិការាទិ។ ឧដ្ឋាបេន្តិ តិ ករោន្តិ។ តត្ថាតិ តស្មី

គណ្ឌិកចាសកបដ្ឋកេ។ សុត្តាន្តិកោណោតោ កោណំ សិព្ពិតសុត្តា ចេវ
ចតុរស្សៈ សិព្ពិតសុត្តា ច។ បិដ្ឋកាតិ តេសមេវ សុត្តានំ និវត្តេត្វា
សិព្ពិតកោដិយោ ច។ ធុរិញ្ញេយ្យវាតិ វជនកាលេ ធុរិញ្ញេយ្យរូបា អនោធុរិកា
ធិបិតា វដ្ឋន្តិតិ។ យថាហ - “កោណសុត្តបិដ្ឋកា ច បីវេ វត្ថេ ធុរិញ្ញេយ្យរូបា
វដ្ឋន្តី” តិ។

៣០៣៨. គណ្ឌិកចាសកបដ្ឋកាតិ គណ្ឌិកបដ្ឋកចាសកបដ្ឋកាតិ
យោជនា។ កណ្ណាកោណោសុ សុត្តានីតិ បីវកណ្ណោសុ សុត្តានិ ចេវ
គណ្ឌិកចាសកបដ្ឋានំ កោណោសុ សុត្តានិ ច ជិន្ធជេយ្យ។ ឯត្ថ ច បីវេ
អាយាមតោ, វិត្តារតោ ច សិព្ពិត្វា អនុវាតតោ ពហំ និក្ខន្ធសុត្តំ បីវំ វជិត្វា
សុត្វាបនកាលេ វជ្ជយា វា បីវវំសេ វា ពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុំ អនុវាតេ ពន្ធសុត្តានិ ច
កណ្ណោសុត្តានិ នាម។ យថាហ - “បីវស្ស កណ្ណោសុត្តកំ ន វដ្ឋន្តិ, វជិតកាលេ
ជិន្ធិតត្ថំ។ យំ បន ‘អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, កណ្ណោសុត្តក’ ត្ថិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ
អនុញ្ញាតំ, តំ អនុវាតេ ចាសកំ កត្វា ពន្ធិតត្ថំ, វជនកាលេ លគ្គនត្តាយា” តិ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ ចាធុមុត្តកវិនិច្ឆយ)។

៣០៣៩. សូចិកម្មវិការំ វាតិ បីវមណ្ឌានត្ថាយ នាធាសុត្តកេហិ
សតបទិសទិសំ សិព្ពត្តា អាគន្ធកបដ្ឋំ ឋេបេន្តិ, ឯវរូបំ សូចិកម្មវិការំ វា។ អញ្ចំ វា
បន កិញ្ចិបីតិ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ មាលាកម្មមិគបក្ខិចាទាទិកំ សិព្ពនិការំ។
កាតុន្តិ សយំ កាតុំ។ កាវាបេតុន្តិ អញ្ញេន វា កាវាបេតុំ។

៣០៤០. យោ ភិក្ខុ បរំ ឧត្តមំ វណ្ណាមជ្ឈំ អភិបត្តយំ បត្តយន្តោ
កញ្ចិបិដ្ឋខលិអល្លិកាទីសុ បីវំ បក្ខិបតិ, តស្ស បន ភិក្ខុនោ ធុក្កជា មោក្ខោ ន
វិជ្ជនីតិ យោជនា។ កញ្ចិ វាយនតន្តមក្ខនកញ្ចិសទិសា ជូលាកញ្ចិ។ បិដ្ឋន្តិ

តណ្ហាលបិដ្ឋំ។ តណ្ហាលបិដ្ឋេហិ បក្កា ខលិ។ អល្លិកាតិ និយ្យាសោ។ អាទិ-សន្តេន
លាខាធិនំ គហាលំ។

៣០៤១. បីវរស្ស ករណេ ករណាកាលេ សមុដ្ឋិតានំ សូចិហត្ថមលាធិនំ
ដោវនត្ថំ, កិលិដ្ឋកាលេ ច ដោវនត្ថំ កញ្ញិបិដ្ឋិខលិអល្លិកាធិសុ បក្ខិបតិ,
វដ្ឋតីតិ យោជនា។

៣០៤២. តត្ថាតិ យេន កសាវេន បីវរំ វជតិ, តស្មី វជនេ បីវរស្ស
សុគន្ធកាវត្ថាយ គន្ធា វា ឧដ្ឋលកាវត្ថាយ តេលំ វា វណ្ណត្ថាយ លាខំ វា។ កិញ្ចិតិ
ឯវរុបំ យំ កិញ្ចិ។

៣០៤៣. មណិនាតិ ចាសាលោន។ អញ្ជេនបិ ច កេនបីតិ យេន ឧដ្ឋលំ
ហោតិ, ឯវរុបេន មុគ្គរាធិនា អញ្ជេនាបិ កេនបិ វត្ថុនា។ ទោណិយាតិ
វជនម្ហូលោ។ ន យំសិតត្ថំ ហត្ថេន គាហេត្វា ន យដ្ឋេតត្ថំ។

៣០៤៤. វត្ថំ បីវរំ ហត្ថេហិ កិញ្ចិ ថោកំ បហវិតុំ វដ្ឋតីតិ យោជនា។ “យត្ថ
បក្កវជនំ បក្ខិបន្តិ, សា វជនទោណិ, តត្ថ អំសពន្ធកកាយពន្ធនាធិ យដ្ឋេតុំ
វដ្ឋតី”តិ គណ្ហិបទេ វុត្ថំ។

៣០៤៥. គណ្ហិកេតិ វេជ្ជនន្តរិសាលាធិមយគណ្ហិកេ។ លេខា វាតិ
វដ្ឋាធិភេទា លេខា វា។ បិជ្ឈកា វាតិ សាសបពិជសទិសា ឧទ្ធកបុព្ពុឡា វា។
ចាជ្ជិកណ្ហិកភេទកោតិ មណិការវជ្ជិរូបបុប្ផកណ្ហិករូបភេទកោ។
កប្បពិន្ទិការោ វា ន វដ្ឋតីតិ យោជនា។

៣០៤៦. អារក្កេនាតិ អារកណ្ហាកក្កេន, សូចិមុខេន វា។ កាចិបិ លេខាតិ
វដ្ឋកកោមុត្តាធិសណ្ឋានា យា កាចិបិ រាជិ។

៣០៤៧. ភមំ អាហេបេត្វាតិ ភមេ អល្លិយាបេត្វា។

៣០៤៨. បត្តមណ្ឌាលកេតិ បត្តេ ធូវីវក្ខនត្ថាយ តិបុសីសាធិហិ កតេ
បត្តស្ស ហេជ្ជា អាធារាធិនំ ឧបរិ កាតព្វេ បត្តមណ្ឌាលកេ។ ភិក្ខុកម្មន្តិវិភត្តំ
កត្វា នាណការរូបកកម្មចិត្តំ។ យថាហ “ន ភិក្ខុវេ” ចិត្រានិ បត្តមណ្ឌលានិ
ធារេតញ្ញានិ រូបកាកិល្លានិ ភិក្ខុកម្មកតានិ” តិ (ប្បឡវ. ២៥៣)។ តត្ថាតិ តស្មី
បត្តមណ្ឌលេ។ អស្សាតិ ភិក្ខុស្ស។ មករទន្តកន្តិ គិរិក្ខុជាការំ។

៣០៤៩. មុខវដ្តិយំ យា លេខា បរិស្សាវនេពន្ធនត្ថាយ អនុញ្ញាតា, តំ លេខំ
វេបេត្វា ធម្មករណាច្ឆត្ថេ វា កុច្ឆិយំ វា កាចិបិ លេខា ន វដ្តតីតិ យោជនា។

៣០៥០. តហិ តហិន្ទិ មត្តិកាយ តត្ថ តត្ថ។ តន្តិ
តថាកោដ្ឋិតទិគុណាសុត្តកាយពន្ធនំ។

៣០៥១. អន្តេសុ ទឡ្ហត្ថាយ ទសាមុខេ ទិគុណំ កត្វា កោដ្ឋេន្តិ, វដ្តតីតិ
យោជនា។ ចិត្តិកម្មីតិ មាលាកម្មលតាកម្មចិត្តយុត្តម្បិ កាយពន្ធនំ។

៣០៥២. អក្ខីនីតិ កុញ្ញវក្ខីនិ។ តត្ថាតិ កាយពន្ធនេ វដ្តតីតិ កា កថា។
ឧដ្ឋាបេតុន្តិ ឧក្កិរតុំ។

៣០៥៣. យជន្តិ យជសណ្ណានំ។ ទេឧកសីសំ វាតិ
ឧទកសប្បសីសមុខសណ្ណានំ វា។ យំ កិញ្ចិវិការរូបំ ទសាមុខេ ន វដ្តតីតិ
យោជនា។

៣០៥៤. មច្ឆកណ្ណានិ មច្ឆកណ្ណាកាការំ។ ខដ្ឋិវបត្តកាការន្តិ
ខដ្ឋិវបត្តសណ្ណានំ។ មច្ឆកណ្ណំ វា មដ្ឋំ បដ្ឋិកំ វា ខដ្ឋិវបត្តកាការំ វា ឧដុកំ កត្វា
កោដ្ឋិតំ វដ្តតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ឧភយបស្សេសុ មច្ឆកណ្ណាកយុត្តំ មច្ឆស្ស

បដិកណ្តាកំរើយ យស្ស បដិកាយ វាយនំ ហោតិ, ឥទំ កាយពន្ធនំ មច្ឆកណ្តាកំ
នាម។ យស្ស ខន្ធិបត្តសណ្ឋានមិវ វាយនំ ហោតិ, តំ ខន្ធិបត្តកាការំ នាម។

៣០៥៥. បកតិវីតា បដិកា។ សូករន្តំនាម កុញ្ចាកាកោសកសណ្ឋានំ។
តស្ស ធុរិធស្ស កាយពន្ធនស្ស។ តត្ថ រដ្ឋកា សូករន្តានុលោមិកា, ធុស្សបដ្ឋំ
បដិកានុលោមិកំ។ អាទិ-សន្នេន មុទ្ធិកកាយពន្ធនំ គហិតំ, តញ្ច
សូករន្តានុលោមិកំ។ យថាហ - “ឯករដ្ឋកំ, បន មុទ្ធិកកាយពន្ធនញ្ច
សូករន្តកំ អនុលោមេតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។ តត្ថ ឯករដ្ឋកា នាម
ឯករដ្ឋា។ ពហុរដ្ឋកស្ស អកប្បិយភារំ វត្ថុតិ។ “មុទ្ធិកកាយពន្ធនំ នាម
ចតុរស្សំ អកត្វា សន្និទ្ធ”ន្តិ គណ្ឌបទេ វុត្ថំ។

៣០៥៦. មុរជំ នាម មុរជវដ្ឋិសណ្ឋានំ វេបេត្វា កតំ។ វេបេត្វាតិ
នាសុត្តហិ វេបេត្វា។ សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ បន “ពហុកា រដ្ឋយោ ឯកតោ
កត្វា ឯកាយ រដ្ឋយោ វេបិតំ មុរជំ នាមា”តិ វុត្ថំ។ មទ្ធីវីណំ នាម
ចាមដ្ឋសណ្ឋានំ។ ទេឌ្ឍកំ នាម ឧទកសប្បសីសសទិសំ។ កលាពុកំ នាម
ពហុរដ្ឋកំ។ រដ្ឋយោតិ ឧភយកោជិយំ ឯកតោ អពទ្ធា ពហុ រដ្ឋយោ, តថា ពទ្ធា
កលាពុកំ នាម ហោតិតិ។ ន វដ្ឋន្តិតិ មុរជាធិនិ ឥមាទិ សព្វានិ កាយពន្ធនានិ ន
វដ្ឋន្តិ។ បុរិមា ទ្វេតិ មុរជំ, មទ្ធីវីណាញាតិ ទ្វេ។ “ទសាសុ សិយុ”ន្តិ វត្ថុព្រៃ
គាថាពន្ធវេសន វណ្ណាលោបេន “ទសា សិយុ”ន្តិ វុត្ថំ។ យថាហ - “មុរជំ
មទ្ធីវីណា”ន្តិ ឥទំ ទសាសុយេវ អនុញ្ញាត”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។

៣០៥៧. ចាមដ្ឋសណ្ឋានាតិ ចាមដ្ឋនាមំ វិយ ចតុរស្សសណ្ឋានា។

៣០៥៨. ឯករដ្ឋមយន្តិ នាសាវដ្ឋេ ឯកតោ វដ្ឋេត្វា កតរដ្ឋមយំ កាយពន្ធនំ។
វដ្ឋំ វដ្ឋតិតិ “រដ្ឋកា ធុស្សបដ្ឋាធិ”តិ ឯត្ថ ឯករដ្ឋរដ្ឋកា គហិតា, ឥធ បន

នាងរវៀង ឯកតោ រវៀងត្វា កតាវ ឯករដ្ឋកា គហិតា។ តញ្ចាតិ តម្បី
ឯករដ្ឋកកាយពន្ធនំ។ ចាមង្គសណ្ណានំ ឯកម្បី ន ច វដ្តតីតិ កេវលម្បី ន
វដ្តតិ។

៣០៥៩. ពហុ រដ្ឋកេ ឯកតោ កត្វាតិ យោជនា។ វដ្តតិ ពន្ធតុន្តិ មុរជំ,
កលាពុកំ វា ន ហោតិ, រដ្ឋកកាយពន្ធនមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ អយំ បន
វិនិច្ឆយោ “ពហុ រដ្ឋកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេបេត្វា កតំ ‘ពហុរដ្ឋក’ន្តិ
ន វត្ថុតំ, តំ វដ្តតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ ចាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយ) អដ្ឋកថាគតោវ
សេវ វុត្តោ។ សិក្ខាកាជនវិនិច្ឆយេ “ពហុកា រដ្ឋយោ ឯកតោ កត្វា ឯកាយ
រដ្ឋយា វេបិតំ មុរជំ នាមា”តិ យំ វុត្ថំ, តំ សមីនាវិរុជ្ឈនតោ ន គហិតតំ។

៣០៦០. ទន្ត-សន្តេន ហត្ថិទន្ធា វុត្តោ។ ជត្វតិ លាខា។ សង្ខមយន្តិ
សង្ខនាភិមយំ។ វិធកា មតាតិ ឯត្ថ “វេបកា”តិបិ ចាហេវិធថរិយាយោ។

៣០៦១. កាយពន្ធនវិធមតិ កាយពន្ធនស្ស ទសាយ ជីវការវត្ថំ កដ្ឋទន្ធាធិហិ
កតេ វិធម។ វិកាវោ អដ្ឋមង្គលាធិកោ។ តត្ថ តត្ថាតិ តស្មី តស្មី ហំនេ,
ឧភយកោជិយន្តិ អត្ថោ។ តុ-សន្តេន យជាកាវោបិ វដ្តតីតិ ធិបេតិ។

៣០៦២. មាលា...បេ....វិចិត្តិតាតិ មាលាកម្មលតាកម្មេហិ ច
មិតបក្ខិរូចាធិនាធារូបេហិ ច វិចិត្តិតា។ ជនវញ្ញនីតិ ពាលជនបលោភិនី។

៣០៦៤. អដ្ឋសា វាបីតិ ឯត្ថ អបិ-សន្តេន សោឡសំសាធិនំ គហាណំ។
វណ្ណាមជ្ជាតិ មាលាកម្មាធិវណ្ណាមជ្ជា។

៣០៦៥. អញ្ជូនិសលាកាបិ តថា វណ្ណាមជ្ជា ន វដ្តតីតិ យោជនា។
“អញ្ជូនិត្តវិកាយ ច, នាធាវណ្ណាហិ សុត្តហិ, ចិត្តកម្មំ ន វដ្តតី”តិ ចាហេ
យុដ្ឋតិ។ “ថវិកាបិ ចា”តិ ចាហេ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតញ្ចោ។

៣០៦៦. វត្តាទិនា យេន កេនចិ ឯកវណ្ណាន សុត្តន បិលោតិកាទិមយំ យំ
កិញ្ចិ សិចាជិកំ សិព្ពេត្វា វឡញ្ញន្តស្ស វដ្តតីតិ យោជនា។

៣០៦៧. មណិកន្តិ ជួលបុព្ពឡំ។ បិឡកន្តិ សុខុមបុព្ពឡំ។ បិប្ផលេតិ
វត្តច្នេននសត្តេ។ អារកណ្ណាកេតិ បត្តាធារវលយានំ វិជ្ឈនកណ្ណាកេ។ ឋបេតុន្តិ
ឧដ្ឋាបេតុំ។ យំ កិញ្ចិតិ សេសំ វណ្ណាមជ្ជម្យិ ច។

៣០៦៨. ទណ្ណាកេតិ បិប្ផលទណ្ណាកេ។ យថាហា - “បិប្ផលកេបិ មណិកំ វា
បិឡកំ វា យំ កិញ្ចិ ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្តតិ, ទណ្ណាកេ បន បរិច្ឆេទលេខា វដ្តតី”តិ។
បរិច្ឆេទលេខាមត្តន្តិ អាណិពន្ធនដ្ឋានំ បត្វា បរិច្ឆិន្ទនត្ថំ ឯកាវ លេខា វដ្តតិ។
វលិត្វាតិ ឧភយកោជិយា មុខំ កត្វា មជ្ឈេ វលិយោ កាហេត្វា។ នខច្នេននំ
យស្មា ករោន្តិ, តស្មា វដ្តតីតិ យោជនា។

៣០៦៩. អរណិសហិតេ កន្តកិច្ចករោ ទណ្ណា ឧត្តរារណី នាម។ វាបីតិ បិ-
សន្ថេន អធិរារណី សង្កណ្ណាតិ, ឧទុក្ខលទណ្ណាស្សេតំ អធិវចនំ។
អញ្ជានកយន្តធនុ ធនុកំ នាម។ មុសលមត្តកបិឡនទណ្ណាកោ បេល្លទណ្ណាកោ
នាម។

៣០៧០. សណ្ណាសេតិ អគ្គិសណ្ណាសំ វទន្តិ។ កដ្ឋច្នេននវាសិយា តថា យំ
កិញ្ចិ វណ្ណាមជ្ជំ ន វដ្តតីតិ សម្ពន្ធា។ ទ្វិសុ បស្សេស្វតិ វាសិយា ឧភោសុ
បស្សេសុ។ លោហោនាតិ កប្បិយលោហោន។ ពន្ធតុំ វដ្តតីតិ ឧដុកមេវ ចតុរស្សំ

វា អដ្ឋសំ វា ពន្លឺតុំ វដ្ដតិ។ “សណ្ឋាសេតិ អគ្គិសណ្ឋាសេ”តិ និស្សន្ទេហ វុត្ថំ។
អដ្ឋកថាយំ បនេត្ត សូចិសណ្ឋាសោ ធស្សិតោ។

៣០៧១. ហេដ្ឋតោតិ ហេដ្ឋា អយោបដ្ឋវលយស្ស។ “ឧបរិ
អហិច្ឆត្ថមកុលមត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្ថំ។

៣០៧២. វិសាលោតិ តេលាសិញ្ចនកកវយមហិសាទិសិដ្ឋេ។ នាឡិយំ វាបីតិ
វេឡុនាឡិកាទិនាឡិយំ។ អបិ-សន្ទេន អលាពុំ សង្កណ្ហាតិ។ អាមណ្ឌាសារកេតិ
អាមលកបុណ្ណាមយតេលយដេ។ តេលភាជនកេតិ វុត្ថប្បការេយេវ
តេលភាជនេ។ សព្វំ វណ្ណាមដ្ឋំ វដ្ដតិ បុមិត្តិរូបរហិតំ មាលាកម្មាទិ សព្វំ
វណ្ណាមដ្ឋំ វដ្ដតិ។

៣០៧៣-៥. ចានីយស្ស ឧឡុដ្ឋេតិ ចានីយឧឡុដ្ឋេ។ ទោណិយំ វជនស្សបីតិ
វជនទោណិយម្យិ។ ជលកបីវេតិ ជលកមយេ បីវេ។ វលយាធារកាទិកេតិ
ធន្តវលយាទិអាធារកេ។ អាទិ-សន្ទេន ធន្តាធារកោ សង្កហិតោ។
ចាទបុញ្ញនិយន្តិ ចោឡាទិមយចាទបុញ្ញនិយំ។ បីវេតិ ចាទបីវេ។
សហចរិយេន ចាទកថលីកាយញ្ច។ ចិត្តំ សព្វមេវ ច វដ្ដតិ យថាវុត្ថ
ភិក្ខុបរិក្ខារេ មាតុកាមរូបរហិតំ, ភិក្ខុនិបរិក្ខារេ បុរិសរូបរហិតំ អវសេសំ
សព្វំ ចិត្តកម្មំ។

៣០៧៦. នាធា ច តេ មណយោ ចាតិ នាធាមណី, ឥន្ទនីលាទយោ,
នាធាមណីហិ កតា នាធាមណីមយា, ជម្ពា ច កវាជា ច ធារា ច ភិក្ខុយោ ច
ជម្ពកវាជធារភិក្ខុយោ, នាធាមណីមយា ជម្ពកវាជធារភិក្ខុយោ យស្មី តំ តថា
វុត្ថំ។ កា កថា វណ្ណាមដ្ឋកេតិ មាលាកម្មលតាកម្មចិត្តកម្មាទិវណ្ណាមដ្ឋកេ
វុត្ថព្ភមេវ នត្ថិតិ អត្ថោ។

៣០៧៧. ថាវស្ស រតនមយចាសាទស្ស កប្បិយការំ ឧស្សេត្វា
 សុវណ្ណាធិមយស្សបិ សត្តចាសាទបរិភោគស្ស កប្បិយការំ ឧស្សេត្តមាហា
 “សោវណ្ណាយ”ន្តិអាធិ។ សោវណ្ណាយន្តិ សុវណ្ណាមយំ។ ធូរកវាជានំ
 អនន្តរកាថាយ ឧស្សិតត្តា “ធូរកវាជពន្ធ”ន្តិ ឥមិនា ធូរកវាជពាហាសផ្លាតំ
 បិដ្ឋសង្ឃាដំ គហិតំ។ ធូរញ្ច កវាជញ្ច ធូរកវាជានិ, ធូរកវាជានំ ពន្ធ
 ធូរកវាជពន្ធ, ឧត្តរចាសកុម្មារសផ្លាតំ បិដ្ឋសង្ឃាដន្តិ អត្ថោ។ នាធា ច តេ
 មណយោ ចាតិ នាធាមណី, សុវណ្ណញ្ច នាធាមណី ច សុវណ្ណានាធាមណី, ភិក្ខុ
 ច ភូមិ ច ភិក្ខុភូមិ សុវណ្ណានាធាមណីហិ កតា ភិក្ខុភូមិ
 សុវណ្ណានាធាមណីភិក្ខុភូមិ។ ឥតិ ឥមេសុ សេនាសនាវយវេសុ។ ន កិញ្ចិ ឯកម្មិ
 និសេធនីយន្តិ ឯកម្មិ សេនាសនបរិក្ការំ កិញ្ចិ ន និសេធនីយំ, សេនាសនម្មិ ន
 បដិក្ខបិតត្ថន្តិ អត្ថោ។ សេនាសនំ វដ្តតិ សព្វមេវាតិ សព្វមេវ
 សេនាសនបរិភោគំ វដ្តតិ។ យថាហា -

“សត្តំ ចាសាទបរិភោគន្តិ សុវណ្ណរជតាធិវិចិត្រានិ កវាជានិ
 មញ្ចបីហានិ តាលវណ្ណានិ សុវណ្ណរជតមយានិ
 ចានីយយជចានីយសរាវានិ យំ កិញ្ចិ ចិត្តកម្មកតំ, សត្តំ វដ្តតិ។
 ‘ចាសាទស្ស ធាសិធាសំ ខេត្តវត្ថុំ កោមហីសំ ទេមា’តិ វទន្តិ, ចាដក្កំ
 គហណាកិច្ចំ នត្ថិ, ចាសាទេ បដិក្ខហិតេ បដិក្ខហិតមេវ ហោតិ។
 គោនកាធិនិ សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា មញ្ចបីហកេសុ
 អត្តរិក្ខា បរិភុញ្ញតុំ ន វដ្តន្តិ។ ធម្មាសនេ បន គិហិវិកតនីហារេន លព្ពន្តិ,
 តត្រាបិ និបដ្ឋិតុំ ន វដ្តតិ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។

“សោវណ្ណធូរកវាជពន្ធ”ន្តិ វា ចាហៅ, ពហុព្រឹហិសមាសោ។ ឥមិនា ច
 ធុតិយបទេន ច សេនាសនំវិសេសីយតិ។

៣០៧៨. ន ធនំ ករេតិ “កី ពុទ្ធា សិល កពុទ្ធា? កី ធម្មា គោធម្មា អធម្មា? កី សង្ឃោ គោសង្ឃោ អធសង្ឃោ មិគសង្ឃោ” តិ បរិហាសំ ន ករេយ្យ។ តិ ត្ថិយព្ពតំ មូគព្ពតាទិកំ នេវ គណ្ហោយ្យាតិ យោជនា។

៣០៧៩. តា ភិក្ខុនិយោ ឧទកាទិនា វាបិ ន សិញ្ញោយ្យាតិ យោជនា។

៣០៨០. អញ្ញត្ថ អញ្ញស្មី វិហារេ វស្សុវុត្ថោ អញ្ញត្ថ អញ្ញស្មី វិហារេ ភាគំ វស្សាវាសិកភាគំ គណ្ហាតិ ចេ, ទុក្ខដំ។ តស្មី ចីវរេ នជ្ជេ វា ជជ្ជេវ ជិណ្ហោ វា គីវា បុន ធាតព្ពន្ធិ យោជនា។

៣០៨១. សោតិ អញ្ញត្ថ ភាគំ គណ្ហានកោ ភិក្ខុ។ តេហិតិ ចីវរសាមិកេហិ។ តន្តិ តថា គហិតំ វស្សាវាសិកភាគំ។ តេសន្តិ ចីវរសាមិកានំ។

៣០៨២. ករោតោតិ ការាបយតោ។ ធនំ សិលំ បរិជ្ឈន្តោតិ បន្តិកីឡាយ កីឡត្ថិកានំ សិប្បនស្សនវសេន សក្ខុវំ វា និន្នដ្ឋានំ បវដ្ឋនវសេន ចាសាណំ វា បរិជ្ឈន្តោ។ ន កេវលញ្ច ចាសាណំ, អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ច ទារុខណ្ឌំ វា ឥដ្ឋកខណ្ឌំ វា ហត្ថេន វា យន្តេន វា បរិជ្ឈិតុំ ន វដ្ដតិ។ ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ ចាសាណាធយោ ហសន្តា ហសន្តា បវដ្ឋន្តិបិ ឱបន្តិបិ ឧត្តិបន្តិបិ, កម្មសមយោតិ វដ្ដតិ។

៣០៨៣. ភិហិតោបកធានស្មិន្តិ ភិហិនំ ឧយ្យានគោបកាធិហិ អត្តនា គោបិតឧយ្យានាទិតោ ជលាទីនំ ធានេ យាវទត្ថំ ទិយ្យមាទេបិ។ ន ទោសោ កោចិ គណ្ហតោតិ បដិគ្គណ្ហតោ ភិក្ខុនោ កោចិ ទោសោ នត្ថិ។ សង្ឃចេតិយសន្តកេ តាលជលាទិម្ហំ ឧយ្យានគោបកាធិហិ ទិយ្យមាទេ បរិច្ឆេទនយោ តេសំ វេតនវសេន បរិច្ឆិដ្ឋានំយេវ គហាណោ អនាបត្តិនយោ វុត្តោតិ យោជនា។

៣០៨៤. បុរិសសំយុត្តន្តិ បរិវិសកេហិ បុរិសេហិ វុយ្យមាណំ។ ហត្ថវដ្តកន្តិ
ហត្ថនេវ បវដ្តេតព្ពសកដំ។

៣០៨៥. ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ កិញ្ចិមិ អនាចារំ ន សម្មយោជេយ្យ ន ការេយ្យាតិ
យោជនា។ “កិញ្ចិ”តិមិ ចាថោ, គហដ្ឋំ វា បព្ពជិតំ វា កិញ្ចិ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ
អនាចារវសេន ន សម្មយោជេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឱកាសេន្តស្សាតិ កាមាធិប្បាយំ
បកាសេន្តស្ស។

៣០៨៦. ហវេតិ ឯកំសត្តេ និចាតោ។

៣០៨៧. អត្ថនោ បរិភោគត្ថំ ទិន្នន្តិ “តុម្ព្ភេយេវ បរិភុញ្ញថា”តិ វត្វា ទិន្នំ
តិចីវរាទី។

៣០៨៨. អសប្បាយន្តិ បិត្តាទិនោសាណំ កោបនវសេន អជាសុការណំ។
អបនេតុម្បិ ជហិតុម្បិ, បគេវ ធាតុន្តិ អធិប្បាយោ។ អគ្គំ គហេត្វា ធាតុំ វាតិ
តថា គហណារហំ អន្នាទី សន្នាយ វុត្តំ។ “កតិចាហំ ភុត្វា”តិ សេសោ។
បិណ្ឌាចាតាទិតោ អគ្គំ គហេត្វា បត្តាទី កតិចាហំ ភុត្វា ធាតុំ វដ្តតីតិ អត្ថោ។

៣០៨៩. បញ្ចវគ្គបសម្មទាតិ វិនយធរបញ្ចមេន សង្ឃេន
កាតព្វឧបសម្មទា។ នវាតិ អញ្ជេហិ ឯកវារម្បិ អបរិភុត្តា។
គុណាផ្គុំណាឧចាហនា ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ ពហុបដលឧចាហនា។
ចម្មត្តារោតិ កប្បិយចម្មត្តរណោ។ ធុវន្តានន្តិ បកតិនហានំ។

៣០៩០. សម្ពាធស្សាតិ វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គទ្វយស្ស សាមន្តា ទ្វដ្តុលា អត្ថោ
សត្តវត្តិកម្មំ វារិតន្តិ យោជនា។ សត្តេន អន្តមសោ នខេនាបិ
នេននដាលនាទិវសេន សត្តកម្មញ្ច វត្តិហិ ភេសដ្ឋតេលស្ស អត្ថោ

បរិសេនវសេន កាតព្វំ វត្តិកម្មញ្ច បុល្លច្ចយាបត្តិវិជានេន វារិតន្តិ អត្ថោ។
បស្សវមគ្គស្ស សាមន្តា ទូដ្ឋលំ អដ្ឋជាតស្ស អគ្គតោ បដ្ឋាយ គហេតព្វំ។

៣០៩០. “ចាកត្ថ”ន្តិ ឥមិនា និព្វាបេតុំ ចលនេ និធនាសការំ ធិបេតិ។

៣០៩២. ឧបទ្សាលេតីតិ “បត្តចីវរាធិបរិក្ខារំ តេ ទម្មី”តិ វត្ថា បលោកេត្វា
គណ្ណាតិ។ តត្ថាតិ តស្មី បុគ្គលេ។ អាទីនវន្តិ អលដ្ឋិតាធិការំ ទស្សេត្វា តេន
សហ សម្ភោតាធិការណេ អលដ្ឋិតាវាបដ្ឋនាធិអាទីនវំ។ តស្សាតិ តតោ
វិយោជេតព្វស្ស តស្ស។

៣០៩៣. អាទីនវន្តស្សនប្បការំ ទស្សេតុមាហា “មក្ខន”ន្តិអាទិ។ “នហាយីតុំ
គតេន គូថមុត្តេហិ មក្ខនំវិយ ទុស្សីលំ និស្សយ វិហារតា តយា កត”ន្តិ ឯវំ
តត្ថ អាទីនវំ វត្ថុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៩៤-៥. ភត្តគ្គេ ភោជនសាលាយ ភុញ្ញមាណោ។ យាគុចានេតិ យាគុំ
បិវនកាលេ។ អន្តោតាមេតិ អន្តរយវេ។ វិជិយន្តិ និគមនគរតាមាធិនំ
រជិកាយ។ អន្ធការេតិ អន្ធការេ វត្ថុមាណេ, អន្ធការគតោតិ អត្ថោ។ តញ្ញិ
វន្តន្តស្ស មញ្ញាទាធិសុបិ នលាជំ បជិហញ្ញេយ្យ។ អនាវដ្ឋោតិ កិច្ចបសុតត្ថា
វន្តនំ អសមន្នាហរន្តោ។ ឯការវត្ថោតិ ឯកតោ អាវត្ថោ សបត្ថបក្ខេ បិតោ វេរី
វិសភាគបុគ្គលេ។ អយញ្ញំ វន្តិយមាណោ ចានេនបិ បហរេយ្យ។ វាវដោតិ
សិព្ពនកម្មាធិកិច្ចន្តរបសុតោ។

សុត្ថោតិ និទ្ធីំ ឌីក្កន្តោ។ ខាទន្តិ បិដ្ឋកខដ្ឋកាធិនិ ខាទន្តោ។ ភុញ្ញន្តោតិ
ឌីទនាធិនិ ភុញ្ញន្តោ។ វច្ឆំ មុត្តម្បិ វា ករន្តិ ឧច្ឆារំ វា បស្សវំ វា ករោន្តោ ឥតិ
ឥមេសំ តេរសន្តំ វន្តនា អយុត្តត្ថេន វារិតាតិ សម្ពន្ធា។

៣០៩៦-៧. កម្មលទ្ធិសីមាវសេន តីសុ នាណសំវាសកេសុ
កម្មនាណសំវាសកស្ស ឧត្តិត្តគ្គហណេន គហិតត្តា,
សីមាណាសំវាសកវុឡុតរេបកតត្ថស្ស វន្តិយត្តា, ចារិសេសញ្ញាយេន
“នាណសំវាសកោ វុឡុតរោ អធម្មវាទី អវន្តិយោ” តិ (បរិ. ៤៦៧) វចនតោ ច
លទ្ធិនាណសំវាសកោ ឥធ “នាណសំវាសកោ” តិ គហិតោតិ វេទិតញ្ញោ។
ឧត្តិត្តោតិ តិវិជេនាបិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន ឧត្តិត្តកោ។ គរុកដ្ឋា ច បញ្ចាតិ
ចារិវាសិកម្មលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហមានត្តចារិកអញ្ញានារហសដ្ឋា
តា បញ្ច គរុកដ្ឋា ច។ ឥមេ បន អញ្ញមញ្ញស្ស យថាវុឡុ វន្តនាទីនិ លភន្តិ,
បកតត្ថេន អវន្តិយត្តាវ អវន្តិយេសុ គហិតា។ ឥមេ ពារីសតិ បុគ្គលេតិ
នគ្គាទយោ យថាវុត្ថោ។

៣០៩៨. “ធម្មវាទី” តិ ឥទំ “នាណសំវាសវុឡុកោ” តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។
យថាហ “តយោមេ, ភិក្ខុវេ, វន្តិយា។ បច្ឆា ឧបសម្មន្នេន បុរេឧបសម្មន្នោ
វន្តិយោ, នាណសំវាសកោ វុឡុតរោ ធម្មវាទី វន្តិយោ, សនេវកេ លោកេ, ភិក្ខុវេ,
សមារកេ... បេ... តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា វន្តិយោ” តិ (ចូឡវ. ៣០២)។

៣០៩៩. “ឯតេយេវ វន្តិយា, ន អញ្ញោ” តិ និយាមស្ស អកតត្តា អញ្ញោសម្មិ
វន្តិយានំ សញ្ញាវំ ទស្សេតុមាហា “តទ្ធីនាទី” តិ អាទិ។ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ធន
និយស្សបញ្ញាជនីយបអសារណីយកម្មេ សង្កណ្ឌាតិ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី
វន្តនិយាទិការេ។ កម្មន្តិ អបលោកនាទិ ចតុត្ថំធំ កម្មំ។

៣១០០. សង្ឃេន អធម្មកម្មេ ករិយមាទេ តំ វារេតុំ អសក្កោន្នេន,
អសក្កោន្នេហិ ច បដិបន្និតត្ថវិធំ ទស្សេតុមាហា “អធិដ្ឋាន” តិ អាទិ។ អធិដ្ឋានំ
បនេកស្ស ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា, អធម្មកម្មំ ករោន្តានំ ភិក្ខុនមន្តវេ និសីទិត្វា តំ
“អធម្ម” តិ ជានិត្វាបិ តំ វារេតុំ អសក្កោន្តស្ស ឯកស្ស “ន មេតំ ឧមតី” តិ ចិត្តេន

អធិដ្ឋានមុទ្ធិដ្ឋន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណាមេវ ចាតិ តមេវ វាវេតុំ អសក្កោន្តានំ
ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណំ វា ភិក្ខុនំ អញ្ញមញ្ញំ “នមេតំ ឧមតិ” តិ ទិដ្ឋាវិកម្មំ សកសកទិដ្ឋិយា
បកាសនំ ឧទ្ធិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ តតោ ឧទ្ធិ តីហិ ឧទ្ធិ ចតុន្នំ កម្មស្ស បដិក្កោសនំ “ឥទំ
អធម្មកម្មំ មា ករោថា” តិ បដិក្ខបនំ ឧទ្ធិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

៣១០០. វិស្សាសគ្គាហលក្ខណំ អគ្គហិតគ្គហណោន បញ្ចវិធន្តិ
ឧស្សេតុមាហា “សន្និដ្ឋា” តិ អាទិ។ យោជនា បនេត្ថ ឯវំ វេទិតញ្ញា - សន្និដ្ឋោ ច
ហោតិ, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតិ, សម្ពុត្តោ ច ហោតិ, ជីវតិ ច,
គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតិ, អាលបិតោ ច ហោតិ, ជីវតិ ច, គហិតេ ច
អត្តមនោ ហោតិ តិ ឯវំ សន្និដ្ឋសម្ពុត្តអាលបិតានំ តិណ្ណាមេកេកស្ស តីណិ
តីណិ វិស្សាសគ្គាហលក្ខណានិ កត្វា នវិជំ ហោតិ តិ វេទិតញ្ញំ។ វេចនត្ថោ,
បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ ច ហោជ្ជា វុត្ថោវ។

៣១០២. សីលវិបត្តិ, ទិដ្ឋិវិបត្តិ ច អាចារាជីវសម្ពុត្តំ ទ្វេវិបត្តិយោ ចាតិ
យោជនា, អាចារិវិបត្តិ, អាជីវិវិបត្តិ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៣១០៣. តត្ថាតិ តេសុ ចត្វសុ វិបត្តិសុ។ អប្បដិកម្មា ចារាជិកា
វុដ្ឋានតាមិនី សង្ឃាទិសេសាបត្តិកា ទុវេ អាបត្តិយោ សីលវិបត្តិ តិ
បកាសិតាតិ យោជនា។

៣១០៤. យា ច អន្តក្កាហិកា ទិដ្ឋិ, យា ទសវត្ថុកា ទិដ្ឋិ, អយំ ទុវិធា ទិដ្ឋិ
ទិដ្ឋិវិបត្តិ តិ ទិបិតាតិ យោជនា។ តត្ថ អន្តក្កាហិកទិដ្ឋិ នាម
ឧច្ឆេទន្តសស្សតន្តកាហាវសេន បវត្តា ទិដ្ឋិ។ “នត្តិ ទិន្ន” ត្តិ អាទិនយប្បវត្តា
ទសវត្ថុកា ទិដ្ឋិ។

៣០០៥. ដុល្លច្ចយាធិកា ទេសនាគាមិនិកា យា បញ្ច អាបត្តិយោ,
អាចារកុសលេន ភគវតា សា អាចារវិបត្តិតិ វុត្តាតិ យោជនា។ អាទិ-សន្ទេន
ចាចិត្តិយចាជិទេសនីយទុក្កដទុញ្ញាសិតានំ គហណំ។ យាតិ បញ្ចាបត្តិយោ
អបេក្ខិត្វា ពហុត្តំ។ សាតិ អាចារវិបត្តិ សាមញ្ញមបេក្ខិត្វា ឯកត្តំ។

៣០០៦. កុហនាធិតិ អាទិ-សន្ទេន លបនា នេមិត្តិកតា និប្បសិកតា
លាភេន លាភំ និជិតីសនតា គហិតា, កុហនាធិនំ វិត្តារោ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ.
១.១៦) វុត្តនយេន វេទិតញ្ចោ។ អាជីវោ បច្ចយោ ហេតុ យស្ស អាបត្តិយាតិ
វិត្តហោ។ ឆត្វិធាតិ
ចតុត្ថចារាជិកសញ្ញវត្ថុដុល្លច្ចយចាចិត្តិយចាជិទេសនីយទុក្កជាបត្តិនំ វសេន
ឆត្វិធា។ បកាសិតា -

“អាជីវហេតុ អាជីវការណា ចាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អសន្តំ អភូតំ
ឧត្តរិមនុស្សធម៌ ឧល្លបតិ, អាបត្តិ ចារាជិកស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ....
សញ្ញវត្ថុ សមាបជ្ជតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... ‘យោ
តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា’តិ ភណាតិ, បដិជានន្តស្ស អាបត្តិ
ដុល្លច្ចយស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... ភិក្ខុ បណីតភោជនាទិ អគិលានោ
អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ចាចិត្តិយស្ស។
អាជីវហេតុ...បេ.... ភិក្ខុនិ បណីតភោជនាទិ អគិលានោ អត្ថនោ អត្ថាយ
វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ចាជិទេសនីយស្ស។ អាជីវហេតុ
អាជីវការណា សូបំ វា ឱទនំ វា អគិលានោ អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា
ភុញ្ញតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស”តិ (បរិ. ២៨៧) -

ទេសិតា។ ឥមិនា អាជីវវិបត្តិ ធិបិតា។

៣០០៧. “ឧក្ខត្តោ” តិអាទិយថា ក្លែងមេន តេសំ តិណ្ណំ ឆានាសំវាសកានំ
សរុបធស្សនំ។ តត្ថ តយោ ឧក្ខត្តកា វុត្តាយេវ។

៣០០៨-៩. “យោ សង្ឃេន ឧក្ខេបនីយកម្មកតានំ អធម្មវាទីនំ បក្ខេ និសិន្នោ
‘តុម្ហេ កី ភណ្ឌាថា’ តិ តេសញ្ច ឥតវេសញ្ច លទ្ធិ សុត្វា ‘ឥមេ អធម្មវាទិនោ, ឥតវេ
ធម្មវាទិនោ’ តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេតិ, អយំ តេសំ មជ្ឈេ និសិន្នោវ” តេសំ
ឆានាសំវាសកោ ហោតិ, កម្មំ កោបេតិ។ ឥតវេសម្បី ហត្ថចាសំ អនាគតត្តា
កោបេតី” តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៤៥៥) អាគត អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយំ ធស្សេតុមាហ
“អធម្មវាទិបក្ខស្មី” ន្តិអាទិ។

អធម្មវាទិបក្ខស្មីន្តិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន និស្សាវិតានំ អធម្មវាទីនំ បក្ខស្មី។
និសិន្នោវាតិ ហត្ថចាសំ អវិជហិត្វា ភណ្ឌាប្បរកោ ហុត្វា និសិន្នោវ។ វិចិត្តយន្តិ
“ឥមេ នុ ខោ ធម្មវាទិនោ, ឧទាហុ ឯតេ” តិ វិវិជេនាការេន ចិត្តយន្តោ។ “ឯតេ បន
ធម្មវាទី” តិ មានសំ ឧប្បាទេតិ, ឯវំ ឧប្បន្នេ បន មានសេ។ អធម្មវាទិបក្ខស្មី
និសិន្នោវ ឯវំ មានសំ ឧប្បាទេន្តោ អយំ ភិក្ខុ។ លទ្ធិយាតិ ឯវំ
ឧប្បាទិតមានសសម្ពាតាយ លទ្ធិយា។ តេសំ អធម្មវាទីនំ ឆានាសំវាសកោ ឆាម
ហោតីតិ បកាសិតោ។

តត្រដ្ឋោ បន សោតិ តស្មី អធម្មវាទិបក្ខស្មី និសិន្នោវ សោ។ សន-ឆាតុយា
គតិនិវារណត្តត្តា តត្រ និសិន្នោ “តត្រដ្ឋោ” តិ វុច្ចតិ។ ទិដ្ឋន្តិ
ធម្មវាទិអធម្មវាទិបក្ខានំ ទិដ្ឋន្តិ សង្ឃានំ។ កម្មន្តិ ចតុវគ្គាទិសង្ឃេន
ករណីយកម្មំ។ កោបេតីតិ អធម្មវាទីនំ អសំវាសការំ គន្ធា តេសំ
ភណ្ឌាប្បរណត្តា, ឥតវេសំ ឯកសីមាយំ ឫត្វា ហត្ថចាសំ អនុបគតត្តា, ធនុស្ស
ច អទិន្នត្តា កម្មំ កោបេតិ។ យោ បន អធម្មវាទីនំ បក្ខេ និសិន្នោ “អធម្មវាទិនោ
ឥមេ, ឥតវេ ធម្មវាទិនោ” តិ តេសំ មជ្ឈេ បរិសតិ, យត្ថ វា តត្ថ វា បក្ខេ និសិន្នោ

“ឥមេ ធម្មវាទិនោ”តិ គណ្ណាតិ, អយំ អត្តនាវ អត្តានំ សមាទសំវាសកំ
ករោតីតិ វេទិតញ្ចោ។

៣០០. ពហិសីមាគតោ បកតត្ថោ ភិក្ខុ សចេ ហត្ថចាសេ បិតោ ហោតិ,
សោ សីមាយ នាទាសំវាសកោ មតោតិ យោជនា។ តំ គណបូរណំ កត្វា
កតកម្មម្បី កុប្បតិ។ ឯវំ យថាវុត្តនិយាមេន តយោ នាទាសំវាសកា
មហោសិនា វុត្តាតិ យោជនា។

៣០១. បុតោតិ ចារាជិកាបន្នោ សាសនតោ បុតត្ថា “បុតោ”តិ គហិកោ។
“ភិក្ខុនី ឯកាទស អភញ្ញា”តិ បទច្នេនោ។ ឥមេតិ ភេទមនបេក្ខិត្វា សាមញ្ញេន
សត្តរស ជនា។ អសំវាសាតិ ន សំវសិតញ្ញា, នត្ថិ វា ឯតេហិ បកតត្ថានំ
ឯកកម្មាទិកោ សំវាសោតិ អសំវាសា នាម សិយុំ។

៣០២. អសំវាសស្ស សព្ពស្សតិ យថាវុត្តស្ស សត្តរសវិធស្ស សព្ពស្ស
អសំវាសស្ស។ តថា កម្មារហស្ស ចាតិ “យស្ស សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, សោ នេវ
កម្មបត្ថោ, នាបិ ធន្ទារហោ, អបិច កម្មារហោ”តិ (បរិ. ៤៨៨) ឯវំ បរិវារេ
វុត្តកម្មារហស្ស ច។ ឧម្ពត្តកាទីនន្តិ អាទិ-សន្នេន ខិត្តចិត្តាទីនំ គហណំ។ សង្ឃេ
តជ្ជនីយាទីនិ ករោន្តោ។ បដិក្ខេចោតិ បដិក្ខោសនា។ ន រូហតីតិ
បដិក្ខោសដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, កម្មំ ន កោបេតីតិ អធិប្បាយោ។

៣០៣. សសំវាសេក...បេ.... ភិក្ខុនោតិ វុត្តនយេន កម្មេន វា លទ្ធិយា វា
អសំវាសិកការំ អនុបគតត្ថា សមាទសំវាសកស្ស សីមាយ អសំវាសិកការំ
អនុបគត្តា ឯកសីមាយ បិតស្ស អន្តិមវត្ថុំ អនុជ្ឈាបន្តត្ថា បកតត្ថស្ស
ភិក្ខុនោ។ អនន្តរស្សបិ ហត្ថចាសេ វចនេន វចីភេទករណេន បដិក្ខេចោ

បដិក្កោសោ វុហតិ បដិក្កោសនដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ, កម្មំ កោបេតីតិ
អធិប្បាយោ។

៣០១២. ធម៌ា អាគារេហីតិ (ចាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨; កម្ពុ. អដ្ឋ. និទានវណ្ណានា)
លទ្ធិតាយ, អញ្ញាណតាយ, កុក្កច្ចបកតតាយ, សតិសម្មាសាយ,
អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញតាយ, កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញតាយាតិ ឥមេហិ
ធម៌ា អាគារេហី។ បញ្ច សមណកប្បា ច វុត្តា, បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ច វុត្តាតិ
យោជនា។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បហិ ជលំ បរិភូត្តំ, អគ្គិបរិជិតំ
សត្តបរិជិតំ នឧបរិជិតំ អពិជំ និព្ពជ្ជតិជញ្ញេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០)

ខុទ្ទកវត្ថុកេ អនុញ្ញាតា បញ្ច សមណកប្បា នាម។ បញ្ច វិសុទ្ធិយោតិ បរិវារេ
ឯកុត្តរេ “បញ្ច វិសុទ្ធិយោ”តិ ឥមស្ស និទ្ទេសេ “និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ
សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមា វិសុទ្ធិ”តិ អាទិនា (បរិ. ៣២៥) នយេន ទស្សិតា
បញ្ច ចាតិមោក្ខទ្ទេសសម្ពាតា បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ច “សុត្តទ្ទេសោ
ចារិសុទ្ធិឧចោសថោ អធិដ្ឋានុចោសថោ បវារណា សាមគ្គិឧចោសថោយេវ
បញ្ចមោ”តិ (បរិ. ៣២៥) ឯវំ វុត្តា បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ចាតិ ទ្វេបញ្ច វិសុទ្ធិយោ
“ទ្វិបញ្ច វិញ្ញាណានី”តិ អាទិសុ វិយ សាមញ្ញវចនេន សង្ខហិតា។

៣០១៥-៧. និស្សេសេន ជីយតិ បញ្ញប័យតិ ឯត្ថ សិក្ខាបទន្តិ និទានំ, តេសំ
តេសំ សិក្ខាបទានំ បញ្ញត្តិយា ហ្មនក្ខតំ វេសាលីអាទិ។ បុំ វុច្ឆតិ និរយោ, តំ
គលតិ មទ្ធីតិ នេរយិកទុក្ខំ អនុភវតីតិ បុគ្គលោ, សត្តោ។ អរិយបុគ្គលា
តំសទិសត្តា, ភូតបុព្វគតិយា វា “បុគ្គលា”តិ វេទិតញ្ញា។ ឥធម បនេតេ
សិក្ខាបទវីតិក្កមស្ស អាទិកម្មិកា អធិប្បតា។ ឥទានិ បុគ្គលនិទ្ទេសំ វត្ថុតិ។

វេសតិ ឯត្ថ ភគវតោ អាណាសង្ខាតា សិក្ខាបធមញ្ញត្ថិ តំ បដិច្ច បវត្ថតិ វត្ថុ,
តស្ស តស្ស បុគ្គលស្ស សិក្ខាបធមញ្ញត្ថិ ហេតុភូតោ អដ្ឋាចារោ។

វិធានំវិភជនំវិធិ, បភេទោ។ បញ្ញាប័យតិ ភគវតោ អាណា បការេន
ញ្ញាប័យតិ ឯតាយាតិ បញ្ញត្ថិ, បញ្ញត្ថិយាវិធិ បភេទោ “បញ្ញត្ថិវិធិ”ន្តិ វត្ថុព្រ
“វិធិ បញ្ញត្ថិយា”តិ គាថាពន្លូវសេន អសមត្ថនិទ្ទេសោ។ សា បន បញ្ញត្ថិវិធិ
បញ្ញត្ថិអនុបញ្ញត្ថិ អនុប្បន្នបញ្ញត្ថិ សព្ពត្ថបញ្ញត្ថិ បទេសបញ្ញត្ថិ
សាធារណបញ្ញត្ថិ អសាធារណបញ្ញត្ថិ ឯកតោបញ្ញត្ថិ ឧកតោបញ្ញត្ថិវសេន
នវិធា ហោតិ។

“វិបត្តិ អាបត្តិ អនាបត្តិ”តិ បទច្នេនោ, វិបជ្ជន្តិ ឯតាយ សីលានយោតិ
វិបត្តិ។ សា បន សីលអាចារិទ្ធិអាជីវានំ វសេន ចតុត្ថិជា។ សា បន ឧទ្ទេសវសេន
ហេដ្ឋា ធស្សីតាវ។ អាបជ្ជន្តិ ឯតាយ អកុសលាព្យាកតភូតាយ ភគវតោ
អាណាវីតិក្កមន្តិ អាបត្តិ។ សា បុព្វបយោគាទិវសេន អនេកប្បភេទា អាបត្តិ។
អនាបត្តិ អជាននាទិវសេន អាណាយ អនតិក្កមនំ។ សមុដ្ឋាតិ ឯតេហិ
អាបត្តិតិ សមុដ្ឋាតានិ, កាយាទិវសេន ធម្មិទានិ អាបត្តិការណានិ។
សមុដ្ឋាតានំ នយោ សមុដ្ឋាននយោ, តំ។

វជ្ជញ្ច កម្មញ្ច កិរិយា ច សញ្ញា ច ចិត្តញ្ច អាណាត្ថិ ច
វជ្ជកម្មក្រិយាសញ្ញាចិត្តាណាត្ថិយោ, តាសំវិធិ តថា វុច្ចតិ, តំ។ វជ្ជវិធិន្តិ
“យស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវដ្ឋា, សេសា
បណ្ណាត្ថិវដ្ឋា”តិ (កម្ពុ. អដ្ឋ. បឋមចារាជិកវណ្ណនា) វុត្ថំ វជ្ជវិធិ។ កម្មវិធិន្តិ
“សញ្ញា ច កាយកម្មវិធិកម្មតទុកយវសេន តិវិធា ហោត្ថិ”តិ (កម្ពុ. អដ្ឋ.
បឋមចារាជិកវណ្ណនា) ធស្សីតំ កម្មវិធិ។ ក្រិយាវិធិន្តិ “អត្ថាបត្តិ កិរិយតោ
សមុដ្ឋាតិ, អត្ថិ អកិរិយតោ, អត្ថិ កិរិយាភិរិយតោ, អត្ថិ សិយា ភិរិយតោ

សិយា អកិរិយតោ"តិអាទិនា (កង្ខារ. អដ្ឋ. បឋមចារាជិកវណ្ណានា) នយេន
ធស្សីតំ កិរិយាវិធី។ សញ្ញាវិធីន្ត "សញ្ញាវិមោក្ខា"តិអាទិនា (កង្ខារ. អដ្ឋ.
បឋមចារាជិកវណ្ណានា) នយេន ធស្សីតំ សញ្ញាវិធី។

ចិត្តវិធីន្ត "សញ្ញាបិ ចិត្តវសេន ធុរិយា ហោន្តិ សចិត្តកា, អចិត្តកា ចា"តិ
(កង្ខារ. អដ្ឋ. បឋមចារាជិកវណ្ណានា) វុត្ថំ ចិត្តវិធី។ អាណាត្តិវិធីន្ត "សាណាត្តិកំ
អនាណាត្តិក"ន្ត វុត្ថំ អាណាត្តិវិធី។ អង្គវិធានន្តិ សព្ទសិក្ខាបទេសុ អាបត្តិនំ វុត្ថំ
អង្គវិធានញ្ច។ វេទនាត្តិកំ, កុសលត្តិកញ្ចាតិ យោជនា។ តំ បទ
"អកុសលចិត្តំ, ទិចិត្តំ, តិចិត្តំ, ទុក្ខវេទនំ, ទិវេទនំ, តិវេទន"ន្តិ តត្ថ តត្ថ
ធស្សីតមេវ។

សត្តរសវិធីំ ឯតំ លក្ខណន្តិ យថាវុត្ថនិទានាទិសត្តរសប្បកេនំ
សព្ទសិក្ខាបទានំ សាធារណលក្ខណំ។ ទស្សត្វាតិ បកាសេត្វា។ ពុដោ
វិនយកុសលោ។ តត្ថ តត្ថ សិក្ខាបទេសុ យថាវហំ យោជយ្យាតិ សម្ពុដោ។

៣០០៨. ឥមេសុ សត្តរសសុ លក្ខណេសុ និទានបុគ្គលេ តាវ និទ្ទិសិតុមាហា
"និទាន"ន្តិអាទិ។ តត្ថាតិ តេសុ សត្តរសសុ សាធារណលក្ខណេសុ, និទ្ទារណេ
ចេតំ ភុម្មំ។ និទានន្តិ និទ្ទារិតព្ពធស្សនំ។ "បុរ"ន្តិ ឥទំ "វេសាលី"តិអាទិបទេហិ
បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។ សក្កកត្តាតិ ឯតេហិ ជនបទវាចីហិ សទ្ធមហិ ហ្មននិស្សិតា
នាគរាវ គហេតញ្ច។ តានិ ច "សក្កេសុ វិហារតិ កបិលវត្ថុស្មី, ភក្កេសុ វិហារតិ
សុសុមារតិវេ"តិ តត្ថ តត្ថ សិក្ខាបទនិទានេ និទស្សិតានេវ។

៣០០៩. "ទស វេសាលីយា"តិអាទិនំ អត្ថវិនិច្ឆយោ ឧត្តវេ អាវិ ភវិស្សតិ។
គិរិព្ពជេតិ រាជគហនគរេ។ តញ្ចិ សមន្តា ឋិតេហិ ឥសិគិលីអាទិហិ បញ្ចាហិ
បព្ពតេហិ វេជសទិសន្តិ "គិរិព្ពជ"ន្តិ វុច្ឆតិ។

៣០២០. ភិក្ខុនំ ចាតិមោក្ខស្មី សុទិន្នជនិយាធម្មោ តេវីសតិវិជា
អាទិកម្មិកបុគ្គលា វុត្តាតិ យោជនា។

៣០២២. ឧភយចាតិមោក្ខ អាគតា តេ សព្វេ អាទិកម្មិកបុគ្គលា
បរិបិណ្ឌិតា តីស ភវន្តីតិ យោជនា។ វត្ថុអាទិនំវិនិច្ឆយោ ឧត្តរេ វក្ខមាធន្តា ឥដ
ន វុត្តោ។ ននុ ច និទានបុគ្គលវិនិច្ឆយម្មិ តត្ថ វក្ខតីតិ សោ ឥដ កស្មា វុត្តាតិ?
នាយំ នោសោ, ឥមស្ស បករណាន្តា ឥធាបិ វត្តព្ពោតិ។ យទិ ឯវំ
វត្ថុអាទិវិនិច្ឆយោបិ ឥដ វត្តព្ពោ សិយា, សោ កស្មា ន វុត្តាតិ?
ឯកយោគនិទ្ធិជ្ឈស្ស ឥមស្ស វចនេន សោបិ វុត្តោយេវ ហោតីតិ
ឯកទេសទស្សនវសេន សំខិត្តោតិ ទជ្ឈព្ពោ។

៣០២៣. យោ ឯនំ តវុំ ជាតាតិ, សោ បញ្ញត្តិ អសេសតោ ជាតាតិ
សម្ពុទ្ធោ។ ឯត្ថ “ឯនំ តវុំ”ន្តិ ឥមីនា និទានាទិសត្តវសប្បការំ
សព្វសិក្ខាបទសាធារណាលក្ខណាសមុទាយំ រូបកេន ទស្សេតិ។ កីវិសិដ្ឋំ តវុំន្តិ
អាហា “តិម្ហល”ន្តិអាទិ។

តត្ថ តិម្ហលន្តិ និទានបុគ្គលវត្ថុសម្ពាតានិ តីណិ មូលានិ ឯតស្សាតិ តិម្ហលំ។
នវបត្តន្តិ នវវិធបណ្ណាតិសម្ពាតានិ បត្តានិ ឯតស្សាតិ នវបត្តំ។ ទ្វយត្ថវន្តិ
លោកវជ្ជបណ្ណាតិវជ្ជសម្ពាតា ទ្វេ អត្ថរា ឯតស្សាតិ ទ្វយត្ថវំ។ “ទ្វិអត្ថវ”ន្តិ វត្តព្ពោ
ឥ-ការស្ស អយាទេសំ កត្វា “ទ្វយត្ថវ”ន្តិ វុត្តំ។ សត្តជលន្តិ
អាណាត្តិអាបត្តិអនាបត្តិវិបត្តិសញ្ញាវេទនាកុសលត្តិកសម្ពាតានិ សត្ត
ជលានិ ឯតស្សាតិ សត្តជលំ។ ធម្មប្បន្តិ ធម្មមុដ្ឋានសម្ពាតានិ បុច្ឆានិ ឯតស្សាតិ
ធម្មប្បំ។ ទ្វិប្បកវន្តិ ចិត្តកម្មសម្ពាតា ទ្វេ បកវា ឯតស្សាតិ ទ្វិប្បកវំ។ ទ្វិសាខន្តិ
កិរិយអត្ថសម្ពាតា ទ្វេ សាខា ឯតស្សាតិ ទ្វិសាខំ។ ឯនំ តវុំ យោ ជាតាតិ យោ

វុត្តោភិក្ខុវុត្តសរូបសាធារណសត្វសលក្ខណារាសីវិនិច្ឆ័យសម្ពាទតវុ
ជាធាតុ។ សោតិ សោភិក្ខុ។ បញ្ញត្តិន្តវិនយបិដកំ។ អសេសតោតិ សព្វសោ។

៣១២៤. ឥតិ វេរំ មធុរបទតំ អនាកុលំ បរមំ ឧត្តមំ ឥមំ វិនិច្ឆ័យំ យោ បឋតិ
វាចុក្កតំ ករោន្តោ បរិយាបុណាតិ, ករុសន្តិកេ សាធុកំ សុណាតិ, បរិបុច្ឆតេ ច
អត្ថំ បរិបុច្ឆតិ ច, សោភិក្ខុវិនយ វិនិច្ឆ័យេ ឧចាលិសមោ ភវតិ វិនយធរានំ
ឯតទក្កដ្ឋានេ និក្ខត្តេន ឧចាលិមហាថេវេន សទិសោ ភវតីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្និបនិយា វិនយវិនិច្ឆ័យវណ្ណោនាយ

បកិណ្ណាកវិនិច្ឆ័យកថាវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

កម្មដ្ឋានវិការវាវិធានកថាវណ្ណោនា

៣១២៥. “អាទិម្ហិ សីលំ ទស្សេយ្យ។

មជ្ឈេ មគ្គំ វិការវេយ;

បរិយោសានេ ច និព្វានំ;

ឯសា កថិកសណ្ឋិតិ”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០; ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩១; អ. និ.

អដ្ឋ. ២.៣.៦៤) -

វុត្តំ ធម្មកថិកលក្ខណំ សមនុស្សរន្តោយមាចរិយោ
ចាតិមោក្ខសំវេរសីលបរិធិបកំ វិនិច្ឆ័យំ នាតិសង្ខេបវិគ្គារមុខេន ទស្សេត្វា
តំមូលកានំ ឥតវេសញ្ច តិណ្ណំ សីលានំ តំទស្សនេនេវ ទស្សិតការញ្ច
សីលវិសុទ្ធិមូលិកា ចិត្តវិសុទ្ធិអាទិយោ បញ្ចវិសុទ្ធិយោ ច តំមូលិកញ្ច
អរិយមគ្គសម្ពាទតំ ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ តទទិកមនីយំ និព្វានញ្ច ទស្សេត្វា

យថាវត្ថុវិនិច្ឆ័យកម្មំ បរិយោសាបេតុកាមោ អាហា “ចាមោក្ខ”តិអាទិ។ តត្ថ
ចាមោក្ខតិ សមាធិអាទិនំ អនវដ្ឋធម្មានំ បតិដ្ឋាការេន ឧត្តមេ។
មោក្ខប្បវេសនេតិ អមតមហានិព្វាននករស្ស បវេសននិមិត្តេ។ មុខ
អសហាយទ្វារក្ខតេ។ យថាហា -

“សក្ការោហណាសោចានំ, អញ្ញំ សីលសមំ កុតោ;
ទ្វារំ វា បន និព្វាន-នករស្ស បវេសនេ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៩; ពុ. ពំ. អដ្ឋ.
៣.ទីបង្អស់ពុទ្ធវិសុទ្ធិសាសនា);

សព្ពុទ្ធក្ខយេតិ ជាតិទុក្ខាទិសព្ពុទ្ធក្ខានំ ខយស្ស អរិយមគ្គស្ស
អធិកម្មចាយត្តា ជលូបចារេន សព្ពុទ្ធក្ខយសម្ព័ន្ធតេ។ “ចាមោក្ខ”តិ ច
“មោក្ខប្បវេសនេ មុខ”តិ ច “សព្ពុទ្ធក្ខយេ”តិ ច “ចាតិមោក្ខស្មី”ន្ត ឯតស្ស
វិសេសនំ។ វុត្ថុតិ ចារាជិកតោ បដ្ឋាយ នានប្បការតោ និទ្ទិដ្ឋេ សតិ។
ឥតវត្ថយំ វុត្ថមេវាតិ សម្ពន្ធា។
ឥន្ទ្រិយសំវរសីលអាជីវចារិសុទ្ធិសីលបច្ចយសន្និស្សិតសីលសម្ព័ន្ធតំ ឥតវំ
សីលត្ថយំ វុត្ថមេវ ហោតិ “រាជា អាគតោ”តិ វុត្ថេ បរិសាយ អាគមនំវិយ,
តស្មា តំ ន វក្ខាមាតិ អធិប្បាយោ។

៣១២៦. ឥទំ ចតុព្ពិធំ សីលន្តិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលាទី ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។
ញាតិ លក្ខណាទិតោ, វេទានតោ,
ហានភាគិយដ្ឋិតិភាគិយវិសេសភាគិយនិព្វេជភាគិយាទិប្បការតោ ច
ជានិក្ខា។ តត្ថាតិ ចតុព្ពិធសីលេ។ បតិដ្ឋិតោតិ
អច្ឆិទ្ធាទិអន្តរមជ្ឈកតភាវមាចាទនេន បតិដ្ឋិតោ។ សមាធិន្តិ
ឧបចារប្បនាគេនលោកិយសមាធិ។ ភាវេត្វាតិ សមចត្តាលីសាយ
កម្មដ្ឋានេសុ បុនប្បនំ អនុយោគវេសន វឿត្វា។ បញ្ញាយាតិ

តិលក្ខណាការវិនិច្ឆ័យកាយ លោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ហេតុក្ខតាយ,
ករណក្ខតាយ ច។ បរិមុច្ចតីតិ សព្វកិលេសពន្ធនំ ធម្មា សំសារចារកា
សមន្តតោ មុច្ចតិ, អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតីតិ
អធិប្បាយោ។

៣១២៧. ឯវំ សមាសតោ វុត្តមេវត្ថំ និទ្ទិសន្តោ អាហា
“ធនានុស្សតិយោ”តិអាទិ។ ធន អនុស្សតិយោ ច ធន កសិណា ច ធន
អសុភា ច ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ច តថា ចត្តារោ អារុប្បា ច វុត្តា។ អបរ
កម្មជ្ជានទ្វយញ្ញា វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។

តត្ថ ធនានុស្សតិយោ នាម “ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្មានុស្សតិ, សង្ឃានុស្សតិ,
សីលានុស្សតិ, ចាកានុស្សតិ, ទេវតានុស្សតិ, កាយគតាសតិ, មរណានុស្សតិ,
អាណាចានសតិ, ឧបសមាទានុស្សតិ”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) ឯវំ វុត្តា ធន
អនុស្សតិយោ។

ធន កសិណា នាម “បថវីកសិណំ, អាចោកសិណំ, តេជោកសិណំ,
វាយោកសិណំ, នីលកសិណំ, បីតកសិណំ, លោហិតកសិណំ,
ឱនាតកសិណំ, អាឡោកកសិណំ, បរិច្ឆេទកាសកសិណា”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧)
វុត្តា ឥមេ ធន កសិណា។

ធន អសុភា នាម “ឧទុមាតកំ, វិជីលកំ, វិបុត្តកំ, វិច្ឆិទ្កកំ, វិក្ខាយិតកំ,
វិក្ខិត្តកំ, ហតវិក្ខិត្តកំ, លោហិតកំ, បុឡុវកំ, អដ្ឋិក”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា
ឥមេ ធន អសុភា។

ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ នាម “មេត្តា, ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខា”តិ
(វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ អប្បមញ្ញាយោ។

ចត្តាភោ អារុប្បា នាម “អាភាសានញ្ញាយតនំ, វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ,
អាភិញ្ញាយតនំ, នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតន”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ
អារុប្បា។ អបរំ កម្មជ្ជានទ្វយំ នាម “អាហារេបជីក្កលសញ្ញា,
ចតុធាតុវវត្តាន”ន្តិ វុត្តំ ជ្ជានឧភយំ។

៣១២៨. ឥច្ឆេវំ ចត្តាលីសវិធំ មនោគុនោ កម្មជ្ជានំ សព្វម្បី កម្មជ្ជានំ
សមុទ្ធិជ្ជំ សិយាតិ យោជនា។ កម្មស្ស យោគសម្ពាតស្ស ហំនំ អារម្មណភាវេន
បវត្តិជ្ជានន្តិ កម្មជ្ជានំ។ តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ជលំ តនាយត្ថវត្តតាយាតិ ហំនំ, ការណំ,
កម្មស្ស វិបស្សនាយ ហំនំ ការណំ កម្មជ្ជានំ, កស្សាតិ អាហា “មនោគុនោ”តិ។
មនោ អភិកវតីតិ មនោភូ, តស្ស មនោគុនោ, កុសលចិត្តប្បវត្តិនិវារណេន
តថាលទ្ធនាមស្ស កាមនេវស្សាតិ អត្តោ។ ឥមិនា កម្មជ្ជានគណនាបរិច្ឆេទោ
ទស្សិតោ។

៣១២៩-៣០. ឥមេសំ កម្មជ្ជានានំ ភាវនាមយំ ភិន្និត្វា ទស្សេតុំ មាតិកំ តាវ
ទស្សេន្តោ អាហា “ឧបចារប្បនាតោ”តិអាទិ។ តត្ថ ឧបចារប្បនាតោតិ
“ឯត្ថកានិ កម្មជ្ជានានិ ឧបចារាវហានិ, ឯត្ថកានិ អប្បនាវហានិ”តិ វវំ
ឧបចារប្បនាវសេន ច។ ឈានភេទាតិ “ឯត្ថកានិ បឋមជ្ឈានិកានិ, ឯត្ថកានិ
តិកចតុក្កជ្ឈានិកានិ, ឯត្ថកានិ បញ្ចក្កជ្ឈានិកានិ”តិអាទិនា ឈានភេទា ច។
អតិក្កមាតិ អដ្ឋានំ, អារម្មណានញ្ញា អតិក្កមតោ។ វឡនាវឡនា ចាបីតិ
អន្តុលទ្ធកុលាទិវសេន វឡេតញ្ញា, អវឡេតញ្ញា ច។ អារម្មណភូមិតោតិ
និមិត្តារម្មណាទិអារម្មណតោ ចេវ លព្ពមាណលព្ពមាណភូមិតោ ច។

គហណាតិ ទិដ្ឋាទិវសេន គហេតព្ពតោ។ បច្ចយាតិ តំតំហំនានំ
បច្ចយភាវតោ ច។ ភិយ្យេតិ បុន-សទ្ធក្ខនីហារតោ។ ចរិយានុកូលតោតិ

រាគបរិយាដ៏ធំ អនុកូលភាវតោតិ អយំ វិសេសោ អយំ ភេនោ។ ឯតេសុ
ចត្តាលីសាយ កម្មជ្ជានេសុ។

៣០៣០. ឃុំ មាតិកំ និទ្ទិសិត្វាយថា ក្នុងនិទ្ទិសន្តោ បឋមំ តាវ
ឧបចារាវហាធម្មោ ធស្សេតុមាហា “អដ្ឋានុស្សតិយោ” តិអាទិ។ តត្ថាតិ តិស្សំ
មាតិកាយំ, តេសុ វា ចត្តាលីសាយ កម្មជ្ជានេសុ។ អដ្ឋានុស្សតិយោតិ
កាយគតាសតិអាធិបាទសតិទ្ធយវដ្ឋិតា ពុទ្ធានុស្សតិអាទិកា អដ្ឋ
អនុស្សតិយោ ច។ សញ្ញា អាហារេបដិក្ខុលសញ្ញា ច។ វវត្ថានព្វា
ចតុធាតុវវត្ថានព្វាតិ ឥមេ ធន។ ឧបចារាវហាតិ ពុទ្ធុគុណាដ៏ធំ
បរមត្ថភាវតោ, អនេកវិធានា, ឯកស្សបិ គម្ពីរភាវតោ ច ឯតេសុ ធនសុ
កម្មជ្ជានេសុ អប្បនាវសេន សមាធិស្ស បតិជ្ជាតុមសក្កុណោយ្យត្ថា
អប្បនាភាវនាប្បត្តោ សមាធិ ឧបចារភាវេយេវ បតិជ្ជាតិ, តស្មា ឯតេ
ឧបចារាវហា។

ននុ ចេត្ត ទុតិយចតុត្ថារុប្បសមាធិ, លោកុត្តរោ ច សមាធិ បរមត្ថធម្មេ
អប្បនំ ចាបុណាតិ, តស្មា “បរមត្ថភាវតោ” តិ ហេតុ អប្បនមចាបុណានេ
ការណភាវេន ន វុច្ចតីតិ? ន, តស្ស ភាវនាវិសេសេន បរមត្ថធម្មេ
បវត្ថិសម្ពវតោ, ឥមស្ស ច រូចាវចរចតុត្ថភាវនាវិសេសសម្ពវតោ ច។ តថា ហិ
ទុតិយចតុត្ថារុប្បសមាធិ អប្បនាបត្តស្ស អរូចាវចរសមាធិស្ស
ចតុត្ថជ្ឈានស្ស អារម្មណសមតិក្កមមត្ថភាវនាវសេន សភាវារម្មណេបិ
អប្បនំ ចាបុណាតិ។ វិសុទ្ធិភាវនានុក្កមពលេន លោកុត្តរោ សមាធិ អប្បនំ
ចាបុណាតីតិ។

៣០៣២. តត្ថាតិ តេសុ ឈានាវហោសុ តិសកម្មជ្ជានេសុ។ អសុភាតិ
ឧទ្ធុមាតកាធម្មោ ធន អសុភា។ កាយគតាសតីតិ កាយគតាសតិ ចាតិ

ឥមេ ឯកាទស។ បឋមជ្ឈានិកាតិ ឥមេសំ បដិក្កុលាវម្ពណត្ថា,
បដិក្កុលាវម្ពណោ ច ចិត្តស្ស ចណ្ណាសោតាយ នទិយា អវិត្តេលេន នាវាជ្ជានំ
វិយ វិត្តេលេនេវ បវត្តិសម្ភវតោ អវិតក្កានំ ទុតិយជ្ឈានានិទំ អសម្ភវេតិ
សវិតក្កស្ស បឋមជ្ឈានស្សវ សម្ភវតោ បឋមជ្ឈានិកា។ អាធាចានព្វា
កសិណា ចាតិ ឥមេ ឯកាទស ចតុក្កជ្ឈានិកា រូចាវចរចតុក្កជ្ឈានិកា ច
ចតុក្កនយេន, បញ្ចកជ្ឈានិកា ច។

៣០៣៣. តិស្សោវ អប្បមញ្ញាតិ មេត្តា, ករុណា, មុទិតាតិ អប្បមញ្ញា
តិស្សោវ។ សាមញ្ញនិទ្ទេសេ ឯតាសមេវ គហណំ កម្មំ វិញ្ញាយតីតិ? “អថ
បដិមា”តិអាទិនា ចតុត្ថាយ អប្បមញ្ញាយ ចតុត្ថជ្ឈានិកការស្ស វត្តមានត្ថា
ចារិសេសតោ តំ វិញ្ញាយតិ។ តិកជ្ឈានានិទំ តិកជ្ឈានិកា។ “តិកជ្ឈានា”តិ
វត្តព្ពេ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ មេត្តានិទំ
នោមនស្សសហគតព្យាចានិវិហ័សានភិវត្តនំ បហាយ កត្តា
នោមនស្សបដិបក្ខេន សោមនស្សេនេវ សហគតតា វុត្តាតិ ចតុក្កនយេន
តិកជ្ឈានិកតា វុត្តា, បញ្ចកនយេន ចតុក្កជ្ឈានិកតា ច។

“អថា”តិ ឥទំ “បដិមា”តិ បទស្ស “តិស្សោ”តិ ឥមិនា បុរិមបទេន
សម្ពន្ធនិវត្តនត្ថំ។ បដិមា អប្បមញ្ញា, ចត្តារោ អារុប្បា ច ចតុត្ថជ្ឈានិកា មតា
ចតុក្កនយេន, បញ្ចមជ្ឈានិកា ច។ “សព្វេ សត្តា សុខិតា ហោន្ត, ទុក្ខា មុច្ចន្ត,
លទ្ធសុខសម្បត្តិតោ មាវិតច្ឆន្ត”តិ មេត្តានិទំវិជវសប្បវត្តំ ព្យាចារត្ថយំ
បហាយ កម្មស្សកតាទស្សនេន សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការប្បត្តការនានិព្ពត្តាយ
តត្រមជ្ឈត្តោបេក្ខាយ ពលវត្ថត្តា អប្បនាប្បត្តស្ស ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារស្ស
សុខសហគតតាសម្ភវតោ ឧបេក្ខាសហគតតា វុត្តា។

៣០៣២. អង្គារម្មណតោ អតិក្កមោ ទិដ្ឋា វុត្តាតិ យោជនា។
ចតុក្កតិកជ្ឈានេសូតិ ទសកសិណា, អាណាចានសតីតិ ឯកាទសសុ
ចតុក្កជ្ឈានិកេសុ ចេវ មេត្តាទិប្បិមព្រហ្មវិហារត្ថយសម្ព័ន្ធតេសុ
តិកជ្ឈានិកេសុ ច កម្មជ្ឈានេសុ។ អង្គាតិក្កមតាតិ ឯកស្សីយេវ អារម្មណោ
វិតក្កាទិណានន្តំ សមតិក្កមេន បឋមជ្ឈានាទីនំ អារម្មណោយេវ
ទុតិយជ្ឈានាទីនំ ឧប្បត្តិតោ អង្គាតិក្កមោ អធិប្បតោតិ អត្ថោ។
អង្គាតិក្កមោយេវ អង្គាតិក្កមតា។

៣០៣៥. អង្គាតិក្កមតោតិ
តតិយជ្ឈានសម្បយុត្តសោមនស្សាទិក្កមនតោ។ អារម្មណមតិក្កម្មាតិ
បដិភាគនិមិត្តកសិណុក្ខាជិមាកាសតត្ថិសយបឋមារុប្បវិញ្ញាណាតទភាវស
ផ្លាតានិ ចត្តារិ អារម្មណានិ យថាក្កមំ អតិក្កមិត្វា។
កសិណុក្ខាជិមាកាសតត្ថិសយបឋមារុប្បវិញ្ញាណាតទភាវតត្ថិសយតតិយា
រុប្បវិញ្ញាណាសម្ព័ន្ធតេសុ ចតុសុ អារម្មណេសុ អារុប្បា
អាកាសានព្វាយតនាទីនិ ចត្តារិ អរូចាវចរជ្ឈានានិ ជាយវេ ឧប្បជ្ឈន្តិ។

៣០៣៦. ឯត្ថាតិ ឯតេសុ អារម្មណេសុ។ វង្សេតព្ពានីតិ “យត្ថកំ ឡិកាសំ
កសិណោន ជរតិ, តទព្ពន្ធលេ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា សទ្ធិំ សោតុំ, ទិព្ពេន ចក្កុនា
រូបំ បស្សិតុំ, បរសត្តានព្វា ចេតសា ចិត្តំ អញ្ញាតុំ សមត្ថោ ហោតី”តិ
វុត្តប្បយោជនំ សន្ធាយ អង្គគណនាទិវសេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា យត្ថកំ ឥច្ឆតិ, តត្ថកំ
វង្សេតព្ពានិ។ សេសំ អសុភាទិ សព្វំ តំ កម្មជ្ឈានំ បយោជនាការំ ន
វង្សេតព្ពមេវាតិ យោជនា។

៣០៣៧. តត្ថ តេសុ កម្មជ្ឈានេសុ ទស កសិណា ច ទស អសុភា ច
កាយគតាសតិ, អាណាចានសតីតិ ឥមេ ពារីសតិ កម្មជ្ឈានានិ

បដិភាគារម្មណានីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “កសិណា” តិអាទិនា តទារម្មណានិ
ឈានានិ គហិតានិ។

៣០៣៨. ធាតុវវត្ថុនន្តិ ចតុធាតុវវត្ថានំ, គាថាពន្លូវសេន រស្សត្ថំ។
វិញ្ញាណញាតិ វិញ្ញាណញាយតនំ។ នេវសញ្ញាតិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ។
ធន ទ្វេតិ ទ្វាធន។ ភាវគោចរាតិ សភាវធម្មគោចរា, បរមត្ថធម្មាលម្ពណាតិ
វុត្ថំ ហោតិ។

៣០៣៩. ទ្វេ ច អារុប្បមាណសាតិ
អាភាសានញាយតនអាភិញ្ញញាយតនសម្ពាតា អរូចាវចរចិត្តប្បាទា ទ្វេ ច។
ធន ឥមេ ធម្មា នវត្ថុត្ថគោចរា និទ្ធិដ្ឋាតិ យោជនា ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ
សត្តបញ្ញត្តិយា, បឋមារុប្បស្ស កសិណុក្សាដិមាភាសបញ្ញត្តិយា,
តតិយារុប្បស្ស បឋមារុប្បវិញ្ញាណភាវបញ្ញត្តិយា ច អារម្មណត្ថា។

៣០៤០. បដិក្ខលសញ្ញាតិ អាហារេបដិក្ខលសញ្ញា។ កាយគតាសតីតិ
ទ្វាធសេវ ភូមិគោ ទេវេសុ កាមាវចរទេវេសុ កុណាទានំ, បដិក្ខលាវហស្ស ច
អសម្ពា ន បវត្ថន្តីតិ យោជនា។

៣០៤១. តានិ ទ្វាធន ច។ ភិយ្យេតិ អធិកត្ថេ និចាតោ, តតោ អធិកំ
អាណាទានសតិ ចាតិ តេរស រូចារូបលោកេ អស្សាសបស្សាសានញា អភាវា
សត្តសោ ន ជាយវេតិ យោជនា។

៣០៤២. អរូចាវចរេ អរូបកវេ ចតុរោ អារុប្បេ ឋបេត្វា អញ្ជោ នត្ថីស ធម្មា
រូបសមតិក្កមាភាវា ន ជាយន្តីតិ យោជនា។ សព្វេ សមចត្តាលីស ធម្មា មាណុសេ
មនុស្សលោកេ សព្វេសមេវ លព្ពមាណត្ថា ជាយន្តី។

៣០៤៣. ចតុត្ថកសិលំ ហិក្ខាតិ វាយោកសិលំ ទិដ្ឋដុដ្ឋន គហេតព្ភត្តា
តំ វង្ខេត្វា នវ កសិលា ច ទស អសុភា ចាតិ តេ ឯកុនវីសតិ ធម្មា ទិដ្ឋនេវ
ចក្កវិញ្ញាណោ បុព្វភាគេ បរិកម្មកាលេ គហេតព្ភា ភវន្តិទិ យោជនា។
បុព្វភាគេ ចក្កនា ឡិលោកេត្វា បរិកម្មំ កតំ, តេន ឧគ្គហិតនិមិត្តំ តេសំ
គហេតព្ភន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៣០៤៤. ដុដ្ឋនាតិ នាសិកត្តេ, ឧត្តរោដ្ឋេ វា ដុដ្ឋវសេន។ កាយគតាសតិយំ
តចបញ្ចកំ ទិដ្ឋន គហេតព្ភំ។ មាលុតោតិ វាយោកសិលំ ទិដ្ឋដុដ្ឋន គហេតព្ភំ
ឧប្បសស្សនីនំ បត្តេសុ ចលមានវណ្ណគ្គហណាមុខេន, កាយប្បសាទយដ្ឋនេន ច
គហេតព្ភត្តា។ ឯត្ថ ឯតេសុ កម្មដ្ឋានេសុ។ សេសកន្តិ វុត្តាវសេសំ។
ពុទ្ធានុស្សតិអាទិកា អដ្ឋានុស្សតិយោ, ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា, ចត្តារោ អារុប្បា,
អាហារេបដិក្ខុលសញ្ញា, ចតុធាតុវវត្តានំ, កាយគតាសតិយំ វក្កបញ្ចកាទិនិ
ចាតិ សព្ពមេតំ បរតោ សុត្វា គហេតព្ភត្តា សុតេនេវ គហេតព្ភន្តិ វុត្តំ។

៣០៤៥. ឯត្ថ ឯតេសុ កម្មដ្ឋានេសុ អាភាសកសិលំ វេបេត្វា នវ កសិលា
បវេមារុប្បចិត្តស្ស អារម្មណភូតកសិលុក្ខាជិមាភាសស្ស ហេតុការតោ
បច្ចយា ជាយវេ បច្ចយា ភវន្តិទិ យោជនា។

៣០៤៦. ទសបិ កសិលា អភិញ្ញានំ ទិព្ភចក្កញ្ញាណាទិនំ បច្ចយា ភវន្តិទិ
យោជនា។ ចតុត្ថស្សាតិ ចតុត្ថស្ស ព្រហ្មវិហារស្ស។

៣០៤៧. ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមារុប្បន្តិ អាភាសានញ្ញាយតនាទិកំ។ បរស្ស ច
បរស្ស ចាតិ វិញ្ញាណញ្ញាយតនាទិឧត្តរជ្ឈានស្ស បច្ចយោតិ បកាសិតន្តិ
យោជនា។ នេវសញ្ញាតិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ។ និរោធស្សាតិ
សញ្ញាវេទយិតនិរោធស្ស, តាយ និរោធសមាបត្តិយា។

៣០៤៨. សព្វេតិ សមចត្តាលីសកម្មដ្ឋានធម្មា។ សុខវិហារស្សតិ
ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារស្ស។ ភវនិស្សរណស្ស ចាតិ វិភវ្គបនិស្សយតាយ
វិបស្សនាចានកត្តេន អាសវក្ខយញ្ញាលោន អធិគន្ធព្ពស្ស និព្ពានស្ស ច។
ភវសុខានញ្ញាតិ បរិកម្មោបចារភាវនាវសប្បវត្តានិ កាមាវចរកុសលចិត្តានិ
កាមសុគតិភវសុខានំ, រូចាវចរប្បនាវសបវត្តានិ រូចាវចរចិត្តានិ
រូចាវចរភវសុខានំ, ឥតរាជិ អរូចាវចរភូតានិ អរូចាវចរភវសុខានញ្ញ
បច្ចយាតិ ធិបិតា។

៣០៤៩. ទស អសុភា, កាយគតាសតីតិ ឥមេ ឯកាទស រាគចរិតស្ស
វិសេសតោ អនុកូលាវិញ្ញេយ្យាតិ យោជនា។ “វិសេសតោ”តិ ឥមិនា រាគស្ស
ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកភាវេន ច អតិសប្បាយតោ ច វុត្តោ, ឥតរេ ច អបដិក្ខិត្តាតិ
ធិបេតិ។ វុត្តញ្ញោតំ វិសុទ្ធិមគ្គេ “សព្វញ្ញោតំ ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកវសេន ច
អតិសប្បាយវសេន ច វុត្តំ, រាគាធិនំ បន អវិក្ខម្ហិកា, សទ្ធាធិនំ វា អនុបកាវ
កុសលភាវនា នាម នត្ថិ”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧)។

៣០៥០. សវណ្ណកសិណាតិ ចត្វហិ វណ្ណកេហិ កសិណោហិ សហិតា។
ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោតិ ឥមេ អដ្ឋទោសចរិតស្ស អនុកូលាតិ
បកាសិតាតិ យោជនា។

៣០៥១. មោហប្បកតិនោតិ មោហចរិតស្ស។ “អាណាចានសតិ ឯកាវា”តិ
បទន្នេនោ។

៣០៥២. មរណ្យាបសមេតិ មរណញ្ញា ឧបសមោ ច មរណ្យាបសមំ, តស្មី
មរណ្យាបសមេ។ សតីតិ មរណានុស្សតិ, ឧបសមាទុស្សតិ ចាតិ ឯតេ ចត្តារោ
ធម្មា។ បញ្ញាបកតិនោតិ ពុទ្ធិចរិតស្ស។

៣០៥៣. អាទិអនុស្សតិច្ឆក្កន្តិ

ពុទ្ធជម្ពុសង្ឃសីលចាតនេវតានុស្សតិសង្ខាតំ ធឯក្កំ។ សទ្ធាចរិតវណ្ណិតន្តិ
សទ្ធាចរិតស្ស អនុកូលន្តិ កថិតំ។ អារុប្បាតិ ចត្តារោ អារុប្បា។ សេសា
កសិណាតិ ភូតកសិណាអាលោកាកាសកសិណានំ វសេន ធឯ កសិណាតិ
សេសា ធន ធម្មា។ សព្វានុបកាតិ សព្វេសំ ធន្នំ ចរិយានំ អនុកូលាតិ អត្ថោ។

៣០៥៤-៨. ឯវំ យថាជិត្តត្ថមាតិកានុក្កមេន កម្មដ្ឋានប្បភេទំវិភាវេត្វា
ឥធានិ ភាវនានយំ ធស្សេតុមាហា “ឯវ”ន្តិអាទិ។ ឯវំ បភេទតោ ញត្វា
កម្មដ្ឋានាជិតិ យថាវុត្តភេទនយមុខេន ភាវនាមយាវម្ពធស្សនំ។ បណ្ឌិតោតិ
តិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ បញ្ញាវា ភព្ភបុគ្គលោ។ តេស្វតិ និទ្ធារណោ ភុម្មំ។
មេធាវីតិ ចារិហារិយបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ ធន្នំ
គហេត្វាតិអាទិមជ្ឈបរិយោសានេ សុដ្ឋុ សល្លក្ខន្ធន ធន្នំ អដ្ឋិ កត្វា សក្កច្ចំ
ឧគ្គហេត្វា។ កល្យាណមិត្តកោតិ -

“បិយោ គរុ ភាវនីយោ;

វុត្តា ច វចនក្ខមោ;

គម្ពីរញ្ច កថំ កត្តា;

នោ ចដ្ឋានេ និយោជកោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៣៧; នេត្តិ. ១១៣) -

វុត្តលក្ខណកោ សីលសុតបញ្ញាធិគុណសមន្នាគតកល្យាណមិត្តកោ។

បឋមមេវ បលិពោធានំ ឧច្ឆេទំ កត្វាតិ យោជនា។ បឋមន្តិ ភាវនាវម្ពតោ
បឋមមេវ។ បលិពោធានំ ឧច្ឆេទំ កត្វាតិ -

“អាវាសោ ច កុលំ លាភោ;

គណោ កម្មញ្ច បញ្ចមំ;

អធ្នានំ ញាតិ អាពាធា;

គន្ថោ ឥទ្ធិតិ តេ ធនា"តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) -

វុត្ថានំ ធនមហាបលិពោធានំ,

ធិយកេសនឧលោមន្ទធនបីវរវជនបត្តបចនាធិនំ ខុទ្ទកបអពោធានញាតិ

ឧកយេសំ បលិពោធានំ ឧន្ទនំ កត្វា និដ្ឋាបនេន វា អាលយបរិច្ឆាគេន វា ឧន្ទនំ

កត្វា។ ឥទ្ធិ បនេត្ថ វិបស្សនាយ បលិពោធា ហោតិ, ន សមាធិការនាយ។

វុត្ថញោតំ វិសុទ្ធិមគ្គ "ឥទ្ធិតិ ចោដុដ្ឋនិកា ឥទ្ធិ។ សា ហិ ឧត្តានសេយ្យកធារកោ

វិយ, តរុណាសស្សំ វិយ ច ឧប្បវិហារា ហោតិ, អប្បមត្តកេនេវ ភិដ្ឋតិ។ សា បន

វិបស្សនាយ បលិពោធា ហោតិ, ន សមាធិស្ស សមាធិ បត្វា បត្តព្ពត្តា"តិ

(វិសុទ្ធិ. ១.៤១)។

នោសវដ្ឋិតេ, អនុរូបេ ច វិហារេ វសន្តោនាតិ យោជនា។ នោសវដ្ឋិតេតិ -

“មហាវាសំ នវាវាសំ, ជរាវាសញ្ចា បន្តនិ;

សោណ្ឌី បណ្ណាញា បុប្ផញ្ចា, ជលំ បត្តិតមេវ ច។

“នករំ ធារុនា ខេត្តំ, វិសភាគេន បដ្ឋនំ;

បច្ឆន្តសីមាសប្បាយំ, យត្ថ មិត្តោ នលព្ពតិ។

“អដ្ឋារសេតានិ ហំនានិ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ;

អារកា បរិវេជ្ជេយ្យ, មគ្គំ បជិតយំ យថា"តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៥២) -

អដ្ឋកថាសុ វុត្ថហិ ឥមេហិ អដ្ឋារសហិ នោសេហិ គដ្ឋិតេ។

អនុរូបេ វសន្តោនាតិ -

“ឥធន, ភិក្ខុវេ, សេនាសនំ នាតិទ្ធពំ ហោតិ នច្ចាសន្តំ
គមនាគមនសម្បន្តំ, ទិវា អប្បាកិណ្ណំ, រត្នី អប្បសន្តំ អប្បនិគ្សាសំ,
អប្បឧសមកសវាតាតបសវីសបសម្ពស្សំ, តស្មី ខោ បន សេនាសនេ
វិហារន្តស្ស អប្បកសិរេនេវ ឧប្បជ្ឈន្តិ
ចីវរបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ឈបរិក្ខារា, តស្មី ខោ បន
សេនាសនេ យេ តេ ភិក្ខុវិហារន្ត ពហុស្សុតា អាគតាគមា ធម្មធរា
វិនយធរា មាតិកាធរា, តេ កាលេន កាលំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា បរិបុច្ឆតិ
បរិបញ្ចតិ ‘ឥទំ, ភន្តេ, កលំ, ឥមស្ស កោ អត្ថោ’តិ, តស្ស តេ អាយស្មន្តោ
អវិវជញ្ជោវ វិវរន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ច ឧត្តានី ករោន្តិ, អនេកវិហិតេសុ ច
កន្ល្ហជ្ជានីយេសុ ធម្មេសុ កន្ល្ហំ បដិវិនោទេន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, សេនាសនំ
បញ្ចន្តសមន្មាគតំ ហោតិ”តិ (អ. និ. ១០.១១) -

ឯវំ ភក្កវតា វណ្ណិតេហិ បញ្ចហិ គុណេហិ សមន្មាគតត្ថា អនុរុបេ
ការវនាកម្មានុគុណេវិហារេ វិហារន្តេនាតិ អត្ថោ។ បឋមាទីនីតិ
បឋមទុតិយាទីនិ រូចារចរជ្ឈានាទិ។ សព្វសោភាវេត្វាតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ “សព្វំ
ការវនាវិជានំ អបរិហាបេន្តេន ភាវេតញ្ចោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) និក្ខិត្តស្ស
មាតិកាបទស្ស វិត្តារក្កមេន ភាវេត្វា, ចិត្តវិសុទ្ធិ សម្មាទេត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

សប្បញ្ញោតិ កម្មជតិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ ចេវ
កម្មជ្ជានមនសិការសប្បាយានិ បរិគ្គហេត្វា អសប្បាយំ បរិវដ្តេត្វា
សប្បាយសេវនោបការាយ ចារិហារិយបញ្ញាយ ច សមន្មាគតោ
យោការវចរោ។ តតោតិ នេវសញ្ញាសញ្ញាយតនវដ្ឋិតរូចារបជ្ឈានំ
វិបស្សនាចាកកាវេន សមាបដ្ឋិត្វា អជ្ឈន្តំ
វិបស្សនាចាកជ្ឈានានមញ្ញតរតោ ឈានា វុដ្ឋាយ។ តេនាហា វិសុទ្ធិមគ្គេ

“បើបេត្វានៅសញ្ញាសញ្ញាយតនំ អវសេសរូបារូបាវចរជ្ឈានំ
អញ្ញាតរតោ វុដ្ឋាយា” តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៦៣)។

នាមរូបវត្ថុនាំ កត្វាតិ វិសុទ្ធិមគ្គ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ វុត្តនយេន
បញ្ចក្ខន្ធាធម្មទេសុ យចិច្ចតេន មុខេន បរិសិទ្ធា នាមរូបំ វត្ថុបេត្វា “ឥទំ នាមំ,
ឥទំ រូបំ, ឥមម្ហា នាមរូបតោ ព្យាបិវត្តំ អត្តាធិ កិញ្ចា វត្តព្ពំ នត្ថិ” តិ និដ្ឋំ គន្ធា,
ឥមិនា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ទស្សិតា។

កង្ខំវិភិយាតិ យថាទិដ្ឋនាមរូបធម្មានំ វិសុទ្ធិមគ្គ
កង្ខំវិភរណាវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៧៨ អាទយោ) វុត្តនយេន បញ្ចាធា
បរិគ្គហេត្វា “ន តាវិទំ នាមរូបំ អហេតុកំ, ន អត្តាធិហេតុក” ត្ថិ យាថាវតោ
នាមរូបស្ស បញ្ចាធា ទស្សនេន អទ្ធត្ថយគតំ “អហោសី នុ ខោ អហំ
អតីតមទ្ធាន” ត្ថិ អាទិនយប្បវត្តំ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០; មហានិ. ១៧៤)
សោឡសវិធំ កង្ខំ, “សត្វិវ កង្ខតិ” តិ អាទិនយប្បវត្តំ (ធរ. ស. ១០០៨) អដ្ឋិធម្ម
កង្ខំវិវិយេន តវិត្វា បដហិត្វា, ឥមិនា កង្ខំវិភរណាវិសុទ្ធិ ទស្សិតា ហោតិ។

ឯវំ កង្ខំវិភរណាវិសុទ្ធិនិទ្ទេសនេន ញាតបរិញ្ញាយ បិតោ យោការចរោ
សប្បាយំ នាមរូបំ លក្ខណត្ថយំ អាហេបេត្វា កង្ខំរូបសមញ្ញាណេន
មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៩២ អាទយោ) វុត្តនយេន
សម្ពាវេ សម្មសន្តោ ឱភាសោ, ញាណំ, បីតិ, បស្សន្ធិ, សុខំ, អធិមោក្ខោ,
បគ្គហោ, ឧបជ្ឈានំ, ឧបេក្ខា, និកង្ខតិ ទសសុ ឧបក្ខិលេសេសុ ចាតុក្ខតេសុ តថា
ចាតុក្ខតេ ឱភាសាទយោ ទស ឧបក្ខិលេសេ “អមគ្គោ” តិ មគ្គវីទិបជិបន្នំ
វិបស្សនាញ្ញាណមេវ “មគ្គោ” តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញាវា យោការចរោ ជាធាតីតិ
អត្តោ, ឥមិនា មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ សង្ខេបតោ ទស្សិតា ហោតិ។

៣០៥៩. ឯត្ថាវតា តេសំ តិណ្ណំ វេត្ថានេតិ យោជនា។ ឯត្ថាវតាតិ
 “នាមរូបវេត្ថានំ កត្វា”តិអាទិនា សង្ខេបតោ ទស្សនយេន។ តេសំ តិណ្ណាន្តិ
 ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ, កត្វាវិវរណាវិសុទ្ធិ, មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតិ តីហិ វិសុទ្ធិហិ
 សកសករិបស្សនានំ នាមរូបតប្បច្ចយមគ្គាមគ្គានំ តិណ្ណំ។ វេត្ថានេ កតេ
 និយមេ កតេ។ តិណ្ណំ សច្ចាន្តិ ទុក្ខសមុទយមគ្គសង្ខារានំ តិណ្ណំ សច្ចានំ។
 វេត្ថានំ កតំ សិយាតិ ញាតតិវរណាបរិញ្ញាសង្ខារេន លោកិយេនេវ ញ្ញាណេន
 អនុពោធរសេន និច្ចយោ កតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ កថំ?
 នាមរូបវេត្ថានសង្ខារេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិញ្ញាណេន ទុក្ខសច្ចវេត្ថានំ កតំ ហោតិ,
 បច្ចយបរិគ្គហសង្ខារេន កត្វាវិវរណាវិសុទ្ធិញ្ញាណេន សមុទយសច្ចវេត្ថានំ,
 មគ្គាមគ្គវេត្ថានសង្ខារេន មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនេន មគ្គសច្ចវេត្ថានំ។

៣០៦០-១. ឯវំ ញាតតិវរណាបរិញ្ញាទ្វយំ សង្ខេបតោ ទស្សេត្វា
 បហានបរិញ្ញាយ សរីរភូតានិ នវំ ញ្ញាណានិ ទស្សេតុមាហា
 “ឧទយព្ពយា”តិអាទិ។ តត្ថ ឧទយព្ពយាតិ ឧប្បាទភដ្ឋានុបស្សនាវសប្បវត្តា
 ឧត្តរបទលោបេន “ឧទយព្ពយា”តិ វុត្តា។ តត្ថ ឧទយំ មុញ្ញេត្វា វយេ វា បវត្តា
 ភដ្ឋានុបស្សនា “ភដ្ឋា”តិ វុត្តា។ ភយញ្ច អាទីនវោ ច និព្វិទា ច ភយាទីនវនិព្វិទា,
 សង្ខារានំ ភយតោ អនុបស្សនវសេន បវត្តា ភយានុបស្សនា ច ទិដ្ឋភយានំ
 អាទីនវតោ បេក្ខនវសេន បវត្តា អាទីនវានុបស្សនា ច ទិដ្ឋាទីនវេសុ
 និព្វេនវសេន បវត្តា និព្វិទានុបស្សនា ច តថា វុត្តា។ និព្វិន្ទិត្វា សង្ខារេហិ
 មុច្ចិតុកាមតារសេនេវ បវត្តំ ញ្ញាណំ មុច្ចិតុកាមតាញ្ញាណំ។ មុច្ចនស្ស
 ឧបាយសម្មជីវាទនត្ថំ បុន សង្ខារត្តយបដិគ្គហវសបវត្តំ ញ្ញាណំ
 បដិសង្ខានុបស្សនា។

សង្ខារធម្ម ភយនន្តិវេជ្ជនវសេន អដ្ឋបេក្ខិត្វា បវត្តញ្ញាណំ
សង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណំ, សច្ចានុលោមោ តទទិគមាយ ឯកន្តបច្ចយោ ហោតីតិ
“សច្ចានុលោមិក”ន្តិ ច កលាបសម្មសនញ្ញាណាទីនំ បុរិមានំ នវន្តំ
កិច្ចនិប្បត្តិយា, ឧបរិ ច សត្តតីសាយ ពោធិបក្ខិយធម្មានញ្ច អនុលោមនតោ
“អនុលោមញ្ញាណា”ន្តិ ច វុត្តំ នវមំ ញ្ញាណញ្ញាតិ យា
នវានុបុត្តរិបស្សនាសង្ខាតា បហានបរិញ្ញា ទស្សីតា, អយំ
“បដិបទាញ្ញាណទស្សន”ន្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៣០៦២. តតោ អនុលោមញ្ញាណតោ បរំ មគ្គស្ស អារជ្ជនដ្ឋានិយំ ហុត្វា
និព្វានមាលម្ពិត្វា ឧប្បន្នស្ស បុព្វដ្ឋនគោត្តស្ស អភិកវនតោ, អរិយគោត្តស្ស
ភាវនតោ វឌ្ឍនតោ ច “គោត្រភូ”តិ សង្ខំ គតស្ស ចិត្តស្ស សមនន្តរមេវ ច។
សន្តិមារម្មណំ កត្វាតិ សព្វកិលេសនវាជានញ្ច សង្ខារទុក្ខគ្គិនោ ច
រូបសមនិមិត្តត្តា “សន្តិ”ន្តិ សង្ខាតំ និរោធមាលម្ពិត្វា។ ញ្ញាណទស្សនន្តិ ចតុន្តំ
អរិយសច្ចានំ បរិញ្ញាភិសមយាទិវសេន ជាននដ្ឋនញ្ញាណំ, ចក្កនារិយ
បច្ចក្ខតោ ទស្សនដ្ឋន ទស្សនន្តិ សង្ខំ គតំ សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណសង្ខាតំ
សត្តមរិសុទ្ធិញ្ញាណំ ជាយតេ ឧប្បន្នតីតិ អត្ថោ។

៣០៦៣. បច្ចវេក្ខណាបរិយន្តន្តិ បច្ចវេក្ខណាជវនបរិយោសានំ។ តស្សាតិ
ញ្ញាណទស្សនសង្ខាតស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្ស។ ផលន្តិ ផលចិត្តំ អនុ បច្ឆា
មគ្គានន្តរំ ហុត្វា ជាយតេ។

ឯត្ថ “បច្ចវេក្ខណាបរិយន្ត”ន្តិ ឥទំ “ផល”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ,
កិរិយាវិសេសនំ វា, បច្ចវេក្ខណាជវនំ មរិយាទំ កត្វាតិ អត្ថោ។ មគ្គានន្តរំ ផលេ
ទិក្ខត្តំ, តិក្ខត្តំ វា ឧប្បន្និត្វា និរុទ្ធ តទទន្តរមេវ ភវន្តំ ហោតិ, ភវន្តំ អារដ្ឋេត្វា
បច្ចវេក្ខិតព្ពំ មគ្គមាលម្ពិត្វា មនោទ្វារវដ្ឋនំ ឧប្បន្នតិ, តតោ

បច្ចវេក្ខណាជវនាធិ។ ឯវំ ជលចិត្តំ ភវត្ថុបរិយន្តមេវ ហោតិ, ន
បច្ចវេក្ខណាបរិយន្តំ។ តថាបិ អញ្ញេន ជវនេន អនន្តរិកំ ហុត្វា
ជលជវនានមនន្តំ បច្ចវេក្ខណាជវនមេវ បវត្ថតីតិ ទស្សនត្ថំ
ជលបច្ចវេក្ខណាជវនានន្តរេ ឧប្បន្នានិ ភវត្ថ្វាវជ្ជនានិ អញ្ញោហារិកានិ កត្វា
“បច្ចវេក្ខណាបរិយន្តំ, ជលំ តស្សានុជាយតេ” តិ វុត្ថន្តិ គហោតព្ធា។

បច្ចវេក្ខណាញា មគ្គជលនិព្វានបហ័នកិលេសអវសិដ្ឋកិលេសានំ
បច្ចវេក្ខណាវសេន បញ្ចវិធំ ហោតិ។ តេសុ ឯកេកំ ឯកេកេន ជវនវារេន
បច្ចវេក្ខតីតិ បញ្ចា បច្ចវេក្ខណាជវនវារានិ ហោន្តិ។ តានិ បច្ចវេក្ខណាគ្គហណេន
សាមញ្ញតោ ទស្សិតានិ ទដ្ឋញ្ញានិ។

៣១៦៤. តេនេវ ច ឧចាយេនាតិ ឧទយព្ពយានុបស្សនាធិវិបស្សនានំ បឋមំ
មគ្គោ អធិគតោ, តេនេវ ឧចាយេន។ សោភិត្តតិ សោយោការចរោភិត្ត។
បុនប្បុនំ ភាវេន្នោតិ បុនប្បុនំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា។ យថា បឋមមគ្គជលានិ បត្តោ,
តថា។ សេសមគ្គជលានិ ចាតិ ទុតិយាធិមគ្គជលានិ ច ចាបុណាតិ។

៣១៦៥. ឥច្ឆេវំ យថាវុត្ថនយេន ឧប្បាទវយន្តាតីតកត្តា អច្ឆន្តំ អមតំ ធម្មំ
អវេច្ច បដិវិជ្ជិត្វា អសេសំ អកុសលំ វិទុំសយិត្វា សមុច្ឆេទប្បហានេន
បដហិត្វា តយោភវេ កាមភវាទីសុ តីសុ ភវេសុ និកត្តិយា សោសនវសេន
តយោភវេ វិសេសេន សោសយិត្វា សោ អគ្គទក្ខិណោយ្យោ វិណាសវោភិត្ត
បឋមំ កិលេសបរិនិព្វានេ
សោសិតវិចាកកក្ខន្ធកជត្តារូបសម្ពាតឧចាធិសេសវហិតត្តា និរុចាធិសេសំ
និព្វានធាតុំ ឧបេតិ អធិគច្ឆតីតិ យោជនា។

ឥឡូវ សង្ខេបតោ កម្មជ្ជានការវាជានយោ អាចរិយេន ទស្សនីតោតិ
គន្តភិក្ខុជនានុគ្គហវសេនវិត្តារវណ្ណានំ អនាមសិក្ខា អនុបទវណ្ណានាមត្ថមេវេត្ថ
កតំ។ វិត្តារវណ្ណានា បទស្សវិសុទ្ធិមគ្គតោ, តព្វណ្ណានតោ ច គហេតព្វា។

៣០៦៦-៧. វិញ្ញាសក្កមតោ វាបីតិ អក្ខរេនវាភ្យសង្ខាតគន្តវចនក្កមតោ
វា។ បុព្វាបវសេន វាតិ វត្ថព្វានមត្តវិសេសានំ បដិចាជីវសេន វា។ អក្ខរេន្ទ
វាតិ សទ្ធសត្ថអលង្ការសត្តនន្ទោវិចិតិសត្តានុចាតេន កាតព្វាយ
អក្ខរេនវចនាយ, គាថាពន្ទេតិ អត្ថោ។ អយុត្តំ វិយ យទិ ទិស្សតីតិ យោជនា។

តន្តិ តំ “អយុត្ត”ន្តិ ទិស្សមានជ្ជានំ។ តថា ន គហេតព្វន្តិ
ទិស្សមានាការេនេវ អយុត្តន្តិ ន គហេតព្វំ។ កដំ គហេតព្វន្តិ អាហ
“គហេតព្វមនោសតោ”តិ។ តស្ស ការណាមាហ “មយា ឧបបរិក្ខិក្ខា, កតត្តា
បទសព្វសោ”តិ។ យោ យោ បទេត្ថ ទោសោ ទិស្សតិ ខិត្តទោសោ វា ហោតុ
វិបល្លាសគ្គហណាទោសោ វា, នាបរំ ទោសោតិ ដីបេតិ។ តេនេតំ បករណំ
សព្វេសំ តិបិដកបរិយត្តិប្បកេនាយតនពហុស្សតានំ សិក្ខាកាមានំ បេរានំ
អត្តនោ បមាណាភូតតំ សូចេតិ។ អត្តនោ បមាណាសូចនេន អត្តនាវិចិតស្ស
វិនយវិនិច្ឆយស្សបិ បមាណាតំ វិភាវេន្តោ តស្ស សវនុគ្គហធារណាទីសុ
សោតុជនំ និយោជេតីតិ ទដ្ឋព្វំ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្តិបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

កម្មជ្ជានការវាជានកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថាវណ្ណានា

៣១៦៨-៧៨. ឯវំ “វិនយោ សំវរត្ថាយ, សំវរោ អវិប្បជិសារត្ថាយ,
អវិប្បជិសារោ ចាមោជ្ឈត្ថាយ, ចាមោជ្ឈំ បីតត្ថាយ, បីតិ បស្សន្ទត្ថាយ, បស្សន្ទិ
សុខត្ថាយ, សុខំ សមាធិត្ថាយ, សមាធិ យថាភូតញ្ញាណទស្សនត្ថាយ,
យថាភូតញ្ញាណទស្សនំ និព្វិនត្ថាយ, និព្វិនា វិរាគត្ថាយ, វិរាគោ វិមុត្តត្ថាយ,
វិមុត្តិ វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនត្ថាយ, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនំ
អនុចាធាបអនិព្វានត្ថាយា” តិ (បរិ. ៣៦៥)

ធស្សីតានិសំសបរម្បរាជិទ្ធារណមុខេន អនុចាធិសេសនិព្វានធាតុបរិយន្តំ
សានិសំសំវិនយកចំ កថេត្វា តស្ស បមាណាតញ្ញាវិភាវេត្វា អត្តនោ
សុតពុទ្ធត្ថា “សនិទានំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ ទេសេមី” តិ (អ. និ. ៣.១២៦; កថា. ៨០៦)
វេចនតោ ភគវតោ ចរិតមនុវត្តន្តោ តស្ស ទេសកាលាទិវសេន និទានំ
ទស្សេតុមាហា “សេដ្ឋស្ស” តិ អាទិ។

តត្ថ សេដ្ឋស្ស តិ ធនធម្មាវត្ថាលដ្ឋាវាទិឧបកោគបរិកោគសម្បត្តិយា ចេវ
តាមរាជធានិខេត្តវត្ថុនទិតឡាភារាមាទិសម្បត្តិយា ច បសត្តតរស្ស។
នាភិក្ខុតេតិ មជ្ឈវត្តិកាយ នាភិសទិសេ។ និរាគុលេតិ មជ្ឈវត្តិកាយេវ
បរិមណ្ឌលាទិសម្ភវតោវិលោចាទិអាគុលរហិតេ។ សព្វស្ស បនលោកស្ស
រាមណីយកេ សម្បណ្ឌិតេ វិយ រមណីយតវេ ភូតមជ្ឈលេ តាមេតិ សម្ពន្ធោ។

បុនបិ កីរិសិដ្ឋេតិ អាហា “កទលី” តិ អាទិ។ កទលី ច សាលញ្ញ តាលញ្ញ ឧច្ច
ច នាឡិកេរា ច កទលី... បេ.... នាឡិកេរា, តេសំ វេនានិ កទលី... បេ....
នាឡិកេរវេនានិ, តេហិ អាគុលេ អាភិណ្ណេតិ អត្ថោ។ កមលានិ ច ឧប្បលានិ ច
កមលុប្បលានិ, តេហិ សញ្ញា កមលុប្បលសញ្ញា, សលិលស្ស អាសយា
សលិលាសយា, កមលុប្បលសញ្ញា ច តេ សលិលាសយា ចាតិ កមល... បេ....

សលីលាសយា, តេហិ សោភិតោ កមលុប្បលសញ្ញន្ទសលីលាសយសោភិតោ,
តស្មី។

កាវេរិយា ជលំ កាវេរិជលំ, កាវេរិជលស្ស សម្មាតោ បវត្តនំ
កាវេរិជលសម្មាតោ, តេន បរិ សមន្តតោ ភូតំ បវត្តិតំ មហិតលំ ឯតស្សាតិ
កាវេរិជលសម្មាតបរិភូតមហិតលោ, តស្មី។ ឥឡេតិ នាធាសម្មត្តិយា
សមិឡេ។ សព្ពុត្ថសម្មន្នេតិ សព្ពសុខោបករណសម្មន្នេ។ មង្គលេតិ ជនានំ
ឥឡិវុឡិការណភូតេ។ ភូតមង្គលេតិ ឯវំនាមកេ គាមេ។

បវរោ តិវតារីណាតលាធិគណេហិ កុលាចលចក្កភោគិនា
ភោគវលយសីទន្តរសាគរាធិ អាការោ ឯតាសន្តិ បវរកាការា, ចាការា ច បរិខា
ច ចាការាបរិខា, បវរកាការា ច តា ចាការាបរិខា ចាតិ បវរកាការាចាការាបរិខា,
តាហិ បរិវារិតោ បវរកាការាចាការាបរិខាបរិវារិតោ, តស្មី។ ទស្សនីយេតិ
ទស្សនារហោ។ មនោ រមតិ ឯត្ថាតិ មនោរមោ, តស្មី។

តិវស្ស អន្តោ តិវន្តោ, តិវមេវ វា អន្តោ តិវន្តោ,
ចោក្ខរណីសោព្ពឧទកវាហកបរិខាធិនំ កូលប្បទេសោ, តិវន្តេ រុហ័សុ
ជាយីសូតិ តិវន្តរុហា, តិវន្តរុហា ច តេ ពហុត្ថា អតិរា អបរិច្ឆេទា ចាតិ
តិវន្តរុហាវាតិរា។ វ-កាការោ សន្និដោ, តរូនំ រាជាធា តរុរាជាធា, តិវន្តរុហាវាតិរា ច
តេ តរុរាជាធា ចាតិ តិវន្តរុហាវាតិរតរុរាជាធា, តេហិ វិរាជិតោ តិវន្ត...បេ....
វិរាជិតោ, តស្មី, បុប្ផបគដលូបគណាយូបតេហិ មហារុក្ខេហិ បដិមណ្ឌិតេតិ
អត្ថោ។ “តិវន្តរុហាវាតិរតរុរាជិវិរាជិតេ”តិ វា ចាថោ, តិវន្តរុហានំ វានតរូនំ
វេតរូបរុក្ខានំ រាជិហិ បន្តិហិ បដិមណ្ឌិតេតិ អត្ថោ។ ធិជានំ គណា ធិជគណា,
នាធា ច តេ ធិជគណា ចាតិ នាធាធិជគណា, តេ តតោ តតោ អាកន្ធា រមន្តិ
ឯត្ថាតិ នាធាធិជគណារាមោ, តស្មី, សុកកោកិលមយូរាធិសកុណានំ

អាគន្ធា រមនជ្ជានភូតេតិ អត្តោ។ ឆានាវាមមនោរមេតិ ឆានា អនេកេ អាវាមា
បុប្ផជលាវាមា ឆានាវាមា, តេហិ មនោរមេតិ ឆានាវាមមនោរមោ, តស្មី។

ចារូ ច តេ បង្គំជា ចាតិ ចារូបង្គំជា, កមលុប្បលកុមុទានយោ,
ចារូបង្គំដេហិ សំកិល្លា សញ្ញា ចារូបង្គំដសំកិល្លា, ចារូបង្គំដសំកិល្លា ច
តេ តឡាភា ចេតិ ចារូបង្គំដសំកិល្លាតឡាភា, តេហិ សមលង្គតោ វិភូសិតោ
ចារូ... បេ... សមលង្គតោ, តស្មី។ សុន្ទរោ មធុរោ រសោ អស្សាតិ សុរសំ, សុរសញ្ញា
តំ ឧទកញ្ញាតិ សុរសោធកំ, សុរសោធកេន សម្បុល្លា សុរសោធកសម្បុល្លា,
វរា ច តេ កូចា ចាតិ វរកូចា, សុរសោធកសម្បុល្លា ច តេ វរកូចា ចេតិ
សុរសោធកសម្បុល្លាវរកូចា, តេហិ ឧបសោភិតោ សុរសោ... បេ...
កូបសោភិតោ, តស្មី។

វិសេសេន ចិត្រាតិ វិចិត្រា, វិចិត្រា ច តេ វិបុលា ចាតិ វិចិត្រវិបុលា,
វិចិត្រវិបុលា ច តេ មណ្ឌាចា ចាតិ... បេ... មណ្ឌាចា, អតិសយេន ឧគ្គតា
អច្ចុគ្គតា, អច្ចុគ្គតា ច តេ វរមណ្ឌាចា ចាតិ អច្ចុគ្គវរមណ្ឌាចា, កាថាពន្ធវិសេន
វល្លាលោចោ, វិចិត្រវិបុលា ច តេ អច្ចុគ្គវរមណ្ឌាចា ចាតិ
វិចិត្រវិបុលអច្ចុគ្គវរមណ្ឌាចា, តេហិ មណ្ឌិតោ វិភូសិតោ វិចិត្រ... បេ...
មណ្ឌិតោ, តស្មី។ មណ្ឌំ សុរិយរស្មី ចាតិ វក្ខតីតិ មណ្ឌាចោ។ តតោ តតោ
អាគម្ម វសន្តិ ឯត្ថាតិ អាវាសោ, ចាសាធិបាម្មិយមាឡាធិយោ។ អនេកេហិតិ
ពហូហិ។ អច្ចុន្តិ អតិសយេន។

ធរណីតលំ ភេត្វា ឧគ្គតេន វិយ, ខំ ជរុសំ កេលាសសិខំ ជិត្វា
អវហសន្តេន វិយ ជ្វបេន ច ឧបសោភិតេ វិហារេតិ យោជនា។

អម្ពំ ធនាតីតិ អម្ពុនោ, សរទេ អម្ពុនោ សរទម្ពុនោ,
ថុល្លនតមហាន្តការសាមញ្ញេន សរទម្ពុនេន សង្គាសោ សរទម្ពុនសង្គាសោ,
តស្មី។ សម្មា ឧស្ស័តោ ឧត្តតោតិ សមុស្ស័តោ, តស្មី។ ឡិលោកេន្តានំ, វសន្តានញ្ច
បសាទំ ចិត្តស្ស តោសំ ជនេតីតិ បសាទជននំ, តស្មី។ ឯត្តាវតា
វិនយវិនិច្ឆយកថាយ បវត្តិតទេសំ ទស្សតិ, “វសតា មយា”តិ កត្តាវ។

នេវទត្តចិត្តាមាណាវិកាធិហិ កតាបរាជស្ស, សីតុណ្ហាធិបរិស្សយស្ស ច
សហនតោ, សសន្តានគតកិលេសាធិនំ ហននតោ ច សីហោ វិយាតិ សីហោ,
ពុទ្ធា ច សោ សីហោ ចាតិ ពុទ្ធសីហោ។ សេដ្ឋបរិយាយោ វា សីហា-សន្តោ,
ពុទ្ធសេដ្ឋនាតិ អត្តោ។ វុត្តស្សាតិ ទេសិតស្ស។ វិនយស្ស វិនយបិដកស្ស។
វិនិច្ឆយោតិ ចាហិតតោ ចេវ អដ្ឋកថាគតោ ច អាចរិយបរម្មរាគតោ ច
វិនិច្ឆយោ។ ពុទ្ធសីហន្តិ ឯវនាមកំ មហាថេវ។ សមុទ្ធិស្សាតិ ឧទ្ធិសិទ្ធា, តេន
កតអាយាចនំ បដិច្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា ពាហិរនិមិត្តំ ទស្សិតំ។

អយំ វិនិច្ឆយោ មម សន្និវហារិកំ ពុទ្ធសីហំ សមុទ្ធិស្ស ភិក្ខុនំ ហិតត្ថាយ
សមាសតោ វរចាសាទេ វសតា មយា កតោតិ យោជនា។

កិមត្ថាយាតិ អាហា “វិនយស្សវពោធន្តំ, សុខេនេវាចិវេន ចា”តិ,
អនុចាធិសេសេន និព្វានបរិយន្តានិសំសស្ស វិនយបិដកស្ស បករណស្ស
គន្តវសេន សមាសេត្វា អត្តវសេន សុដ្ឋវិនិច្ឆិតត្ថា សុខេន ចេវ អចិវេន ច
អវពោធនត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ភិក្ខុនន្តិ បធាននិទស្សនំ, ឯកសេសនិទ្ទេសោ វា
ហេដ្ឋា -

“ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនិព្វានញ្ច ហិតត្ថាយ សមាហិតោ។ បវត្តាមី”តិ (វិ. វិ.
គន្ថារម្ពកថា ២) -

អារទូត្តា។ ឥមិនា បយោជនំ ទស្សិតំ។

៣១៧៩. ឯវំ ទេសកត្តនិមិត្តបយោជនានិ ទស្សត្វា កាលនិយមំ
ទស្សតុមាហា “អច្ចតា” តិអាទិ។ វិក្កមនំ វិក្កន្តោ, វិក្កមោតិ អត្តោ។ អច្ចតំ
កេនចិ អនភិក្ខុតំ, តព្វា តំ វិក្កន្តព្វាតិ អច្ចតវិក្កន្តំ, អច្ចតស្ស នារាយនស្ស
វិយ អច្ចតវិក្កន្តំ ឯតស្សាតិ អច្ចតច្ចតវិក្កន្តោ។ កោ សោ? រាជា, តស្មី។
កលម្កកុលំ នន្ទយតីតិ កលម្កកុលនន្ទនោ, តស្មី។ ឥមិនា តស្ស កុលវំសោ
និទស្សិតោ។ កលម្កកុលវំសជាតេ អច្ចតច្ចតវិក្កន្តនាមេ ចោឡរាជិនិ មហី
ចោឡរាជ្ជំ សមនុសាសន្តេ សម្មា អនុសាសន្តេ សតិ តស្មី ចោឡរាជិនិ រជ្ជំ
កាវេន្តេ សតិ អយំ វិនិច្ឆយោ មយា អារទ្ធោ ចេវ សមាបិតោ ចាតិ។ ឥមិនា
កាលំ និទស្សិតិ។

៣១៨០. ឥនានិ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយប្បករណំ ករោន្តេន អត្តនោ បុញ្ញសម្បទំ
សកលលោកហិតត្ថាយ បរិណាមេន្តោ អាហា “យថា” តិអាទិ។ អយំ
វិនយវិនិច្ឆយោ អន្តរាយំ វិនា យថា សិទ្ធិ និប្បត្តិ បត្តោ, តថា សត្តានំ
ធម្មសំយុតា កុសលនិស្សិតា សង្កប្បា ចិត្តប្បាទា, អធិប្បតត្តា វា សព្វេ
អន្តរាយំ វិនា សិដ្ឋន្តុ និប្បជ្ជន្តុតិ យោជនា។

៣១៨១. តេនេវ បុញ្ញប្បលភាវេន សកលលោកហិតេកហេតុនោ
ភគវតោ សាសនស្ស ចិវដ្ឋិតិមាសីសន្តោ អាហា “យាវ តិដ្ឋតី” តិអាទិ។
“មន្ទារោ” តិ វុច្ចតិ សីតសិនិទ្ធិឯកបព្ពតរាជា។ កំ វុច្ចតិ ឧទកំ, តេន ធារិតោ
និគ្គមប្បទេសោ “កន្ទារោ” តិ វុច្ចតិ។ សីតសិនិទ្ធិវិបុលបុលិនតលេហិ,
សន្តមាទសាតសីតលបសន្នសលិលេហិ, កិឡមានានាធម្មការមច្ឆគុម្ពេហិ,
ឧភយតីវបុប្ផជលបល្លវាលង្គតតរុលតាវនេហិ,
ក្ខណ្ឌមានសុកសាលិកកឌីកិលមយ្ហវហំសាទិសកុន្តាភិរុតេហិ, តត្ថ តត្ថ

បរិកម្មន្តកមរាមវដ្តាហិ ច ចារុ មនុញ្ញា កន្ទរា ឯតស្សតិ ចារុកន្ទរោ។ កលិ
វុច្ឆតិ អបរាជោ, តំ សាសតិ ហិសតិ អបនេតីតិ កលិសាសនំ។
“កលុសាសន”ន្ត វា ចាថោ។ កលុសំ វុច្ឆតិ ចាបំ, តំ អសតិ វិក្ខិបតិ
ទ្វរមុស្សរយតីតិ កលុសាសនំ, បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេជសម្ពាតំ តិវិជសាសនំ។

៣១៨២. ឯវំ ឱកស្ស ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថហិតសាធកស្ស
សាសនស្ស ចិវដ្ឋីតី បត្តត្វា តេនេវ បុញ្ញកម្មានុភាវេន លោកស្ស
ទិដ្ឋធម្មិកត្ថហេតុមាសីសន្តោ អាហា “កាលេ”តិអាទិ។ កាលេតិ សស្សសមិទ្ធីនំ
អនុរូបេ កាលេ។ សម្មា បវស្សន្តតិ អវុដ្ឋិអតិវុដ្ឋិទោសរហិតា យថា សស្សទីនិ
សម្បជ្ជន្តិ, តថា វស្សំ វុដ្ឋិធារំ បវស្សន្តតិ អត្តោ។ វស្សវលាហកាតិ
វស្សវលាហកាធិដ្ឋិតា បដ្ឋន្តនេវបុត្តា។ មហិមាលាតិ រាជានោ។ ធម្មតោតិ
ទសរាជធម្មតោ។ សកលំ មហិន្តិ បថវិនិស្ស័តសព្ពជនកាយំ។

៣១៨៣. ឯវំ សព្ពលោកស្ស លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិសាធនត្ថាយ
អត្តនោ បុញ្ញបរិណាមំ កត្វា ឥទានិវិទិតលោកុត្តរសម្បត្តិនិច្ឆាទនវសេនេវ
បុញ្ញបរិណាមំ ករោន្តោ អាហា “ឥម”ន្តិអាទិ។ ឥមិនា អត្តនោ វិវចិតំ បច្ចក្ខំ
វិនិច្ឆយមាហា។ សារក្ខតន្តិ សីលសារាទិតិវិជសិក្ខាសារស្ស បកាសនតោ
ហត្ថសារមិវ ភូតំ។ ហិតន្តិ តទត្ថេ បដិបដ្ឋន្តានំ
អនុចាទិសេសនិព្វានាវសានស្ស ហិតស្ស អាវហនតោ, សំសារទុក្ខស្ស ច
រូបសមនតោ អមតោសង្ខារិយ ហិតំ។ អត្ថយុត្តន្តិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថានំវិនយនាធិហិ យុត្តត្វា អត្ថយុត្តំ។
ករោន្តោតិ រចយន្តេន មយា។ យំ បុញ្ញំ បត្តន្តិ ការកំ បុនាតីតិ បុញ្ញំ,
បុដ្ឋកវេជននិច្ឆាទនតោ វា “បុញ្ញ”ន្តិ សង្ខំ គតំ យំ កុសលកម្មំ
អបរិមេយ្យកវេរិយន្តំ បសុតំ អធិគតំ។ តេន បុញ្ញេន ហេតុភូតេន។ អយំ

លោកោតិ អយំ សកលោបិ សត្តលោកោ។ មុនិទ្ធច្បយាតន្តិ មុនិទ្ធន
សម្មាសម្ពុទ្ធន សម្បត្តំ។ វិគសោកន្តិ វិគតសោកំ។
សោកបរិទេវទុក្ខនោមនស្សឧបាយាសាធិហិ វិគតត្តា, តេសំ និក្ខមននិមិត្តត្តា
ច អបគតសោកាទិសំសារទុក្ខំ។ សិរំ បុរំ និព្វានបុរំ ចាបុណាតុ សង្ខារោតុ,
កិលេសបរិនិព្វានេន, អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា ច បរិនិព្វាតូតិ វុត្តំ
ហោតិ។

ឥតិ តម្កបណ្ឌិយេនាតិអាទិ បករណាការកស្ស
បកវសុទ្ធិពាហុសច្ឆាទិគុណាមុខេន បករណោ ការវំ ជនេតុកាមេន ឯតស្ស
សិស្សេន ឋបិតំ វាក្យំ។

តត្ថ តម្កបណ្ឌិយេនាតិ តម្កបណ្ឌិម្ហិ ជាតោ, តត្ថ វិទិតោ, តតោ អាគតោតិ
វា តម្កបណ្ឌិយោ, តេន។ ព្យាករណាមវេច្ឆ អដីតវាតិ វេយ្យាករណោ, បរមោ ច
ឧត្តមោ ច សោ វេយ្យាករណោ ចាតិ បរមវេយ្យាករណោ, តេន។ តីណិ
បិដកានិ សមាហាជានិ, តិណ្ឌំ បិដកានំ សមាហារោ វា តិបិដកំ, ធិយន្តិ
ពុជ្ឈិយន្តិ សេយ្យត្ថិកេហិតិ នយា, នយន្តិ វា ឯតេហិ
លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិ វិសេសេនាតិ នយា,
ចាឡិនយអត្ថនយឯកត្ថនយាទយោវ, តិបិដកេ អាគតា នយា តិបិដកនយា,
វិធានំ បសាសនំ, បវត្ថនំ វា វិធិ, តិបិដកនយានំ វិធិ តិបិដកនយវិធិ,
តិបិដកនយវិធិម្ហិ កុសលោ តិបិដកនយវិធិកុសលោ, តេន។

បរមា ច តេ កវិជនា ចាតិ បរមកវិជនា, បរមកវិជនានំ ហទយានិ
បរមកវិជនហទយានិ, បទុមាទំ វនានិ បទុមវនានិ, បរមកវិជនហទយានិ ច
តានិ បទុមវនានិ ចាតិ បរមកវិជនហទយបទុមវនានិ, តេសំ វិកសនំ ពោធំ
សូរិយោវិយ ករោតីតិ បរមកវិជនហទយបទុមវនាវិកសនករោ, តេន។ កវិ

ចតេ វរា ចាតិ កវិវរា, កវីនំ វរាតិ វា កវិវរា, កវិវរា វសភោ ឧត្តមោ
កវិវរាវសភោ, តេន, កវិវរាជរាជេនាតិ អត្ថោ។

បរមា ច សា រតិ ចាតិ បរមរតិ, បរមរតី ករោន្តតិ បរមរតិករាជិ, វរាជិ ច
តាជិ មជ្ជរាជិ ចាតិ វរមជ្ជរាជិ, វរមជ្ជរាជិ ច តាជិ វចនាជិ ចាតិ វរមជ្ជវចនាជិ,
បរមរតិករាជិ ច តាជិ វរមជ្ជវចនាជិ ចាតិ បរមរតិករវរមជ្ជវចនាជិ,
ឧត្តិរណំ កថនំ ឧត្តារោ, បរមរតិករវរមជ្ជវចនាជំ ឧត្តារោ ឯតស្សរតិ
បរម... បេ... វចនុត្តារោ, តេន។ ឧរកបុរំ បរមបវេណីតាមោ អស្ស និវាសោតិ
ឧរកបុរោ, តេន។ ពុទ្ធទត្ថេនាតិ ឯវំនាមកេន ថេវេន, អាចរិយពុទ្ធទត្ថេនាតិ
អត្ថោ។ អយំ វិនយវិនិច្ឆយោ រចិតោតិ សម្ពុន្ទោ។

និដ្ឋិតា ចាយំ វិនយត្ថសារសន្តិបនី នាម

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណានា។

វិនយវិនិច្ឆយ-ជីកា សមត្ថា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ឧត្តរវិនិច្ឆយ-ជីកា

គន្ថាវម្ពកថាវណ្ណានា

(ក)

នេវាតិនេវំ សុគតំ, នេវព្រ្ម្មិន្ទវន្តិតំ;
ធម្មញ្ញា វដ្តបច្ឆេទំ, នត្វា វដ្ឋាតិតំ គណំ។

(ខ)

វន្តនាមយបុព្វេន, កម្មេន រតនត្ថយេ;
ធរត្វា ឧបទ្កវេ សព្វេ, អារភិស្សំ សមាហិតោ។

(គ)

បេរេន ពុទ្ធជត្តេន, វចិតស្ស សមាសតោ;
សំវណ្ណានមសំកិណ្ណាំ, ឧត្តរស្ស យថាពលំ។

១. អថាយមាចរិយោ អត្តនោវិវចិតេ វិនយេ តស្សបនិស្សយេ វិនយបិដកេ
ច ភិក្ខុនំ នានប្បការកោសល្យជននត្ថំ បរិវារដ្ឋកថាយញ្ចា អាគតវិនិច្ឆយំ
សន្តិហេត្វា ឧត្តរមករណំ វណ្ណាយិតុកាមោ បឋមំ តាវ អន្តរាយនិវារណេន
យថាធិប្បតសាធនត្ថំ រតនត្ថយំ វន្តនោ អាហា “សព្វសត្តត្ថម”ន្តិអាធិ។

បករណារម្ភេ រតនត្ថយវន្តនាបយោជនំ តត្ថ តត្តាចរិយេហិ ពហុជា
បបញ្ចតំ, អម្ពេហិ ច វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយំ សមាសតោ ទស្សីតន្តិ ន តំ ឥធ
វណ្ណាយិស្សម។ បករណាភិធម្យ ករណាប្បការបយោជនានិបិ តត្ថ
ទស្សីតនយានុសារេន ឥធាបិ វេទិតញ្ចានិ។ សម្ពន្ធាធិទស្សនមុខេន
អនុត្តានបទវណ្ណានមេវេត្ថ ករិស្សមិ។

ជិនំ, ធម្មញ្ចា, គណញ្ចា វន្តិត្វា ឧត្តរំ ធានិ ករិស្សមីតិ សម្ពន្ធា។ កិរិសិដ្ឋំ ជិនំ,
ធម្មំ, គណញ្ចា វន្តិត្វាតិ អាហា “សព្វសត្តត្ថម”ន្តិអាធិ។ តត្ថ សព្វសត្តត្ថមន្តិ
បញ្ចសុ កាមគុណេសុ សត្តា អាសត្តា វិសត្តា លក្ខិតាតិ សត្តា, បរមត្ថតោ
សត្តបញ្ញត្តិយា ឧបាទានភូតា ឧបាទានក្ខន្ធា វេហារតោ ខន្ធសន្តតិ ឧបាទាយ
បញ្ញត្តា សម្មតិ “សត្តា”តិ វុច្ឆន្តិ។ តេ បន កាមាវចរាធិភូមិវសេន,
និរយាធិបទេសវសេន, អហេតុកាធិបជិសន្តិវសេនាតិ ឯវមាធិហិ

អនន្តបកេនា។ តេសុ ឡីណាសវាជំយថាវុត្តនិព្វបនត្ថេន សត្តវេហារោ ន
លព្ពតិ។ តថាបិ តេ ភូតបុព្ពគតិយា វា តំសទិសត្តា វា “សត្តា” តិ វុច្ចន្តិ។ សព្វេ ច
តេ សត្តា ចា តិ សព្វសត្តា។ ឧទ្ធទតមត្តា, ឧគ្គតតមត្តា, សេដ្ឋត្តា ច ឧត្តមោ,
សព្វសត្តានំ លោកិយលោកុត្តវេហិ រូចារូបគុណេហិ ឧត្តមោ, សព្វសត្តេសុ វា
ឧត្តមោ បវរោ សេដ្ឋាតិ សព្វសត្តត្ថមោ។ “ជិន” ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

បុនបិ កីរិសិដ្ឋន្តិ អាហា “ធីរ” ន្តិ។ ធី វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ ព្យា តិ វុត្តតិ តិ ធីរោ,
តំ។ តាធិការេន ឥន្ទឡិលសិនេរុអាធយោវិយ អដ្ឋលោកធម្មសម្ពាតេន
ភុសវាតេន អកម្មិយដ្ឋេន, ចតុវេសារជ្ជវសេន សនេវកេ លោកេ កេនចិ
អកម្មិនិយដ្ឋេន ច ធីរំ, ធីតិសម្មន្តន្តិ អត្ថោ។ ឥធម្មិ តស្ស វិសេសនំ។

វុទ្ធិត្វាតិ កាយវចីមនោទ្វារេហិ អភិវាទេត្វាតិ អត្ថោ,
យថាភុច្ចគុណាសំកិត្តនេន ថោមេត្វា។ សិរសាតិ ភត្តិការំនតុត្ថមដ្ឋេន
ករណាភូតេន។ ឥមិនាវិសេសតោ កាយបណាមោ ទស្សិតោ,
គុណាសំកិត្តនេន វចីបណាមោ, ឧភយបណាមេហិ នានន្តិយកតាយ
មនោបណាមាបិ ទស្សិតោ ច ហោតិ។

ជិនន្តិ នេវបុត្តកិលេសាភិសម្ពាមច្ចុទ្ធមារសម្ពាតេ បញ្ចវិធមារ
ពលវិធមនសមឧច្ឆេទបហានសហាយវេកល្លនិទានោបច្ឆេទវិសយាតិក្កមវ
សេន បញ្ចហិ អាការេហិ ជិតវាតិ ជិនោ, តំ។

“ធម្ម” ន្តិ ឯតស្ស និព្វបនាធិវសេន អត្ថវិនិច្ឆយោ ហេដ្ឋា ទស្សិតោវ។
អធម្មវិទ្ធិសន្តិ ធម្មសម្ពាតស្ស កុសលស្ស បជិបក្ខត្តា អធម្មោ វុច្ចតិ
អកុសលធម្មោ, តំ អកុសលសម្ពាតំ អធម្មវិទ្ធិសេតិ វិនាសេតិ បជហាតិ
តទន្តិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទបជិប្បស្សន្តិស្សរណប្បហានោតិ អធម្មវិទ្ធិសោ,

សហរិយត្តិកោ នវលោកុត្តរោ ធម្មោ។ បរិយត្តិ ហិ បញ្ចន្តំ បហានានំ
មូលការណាត្តា ដលូបចារេន តថា វុច្ឆតិ, តំ អធម្មវិទ្ធិសំ។ “ធម្ម”ន្តិ ឯតស្ស
វិសេសនំ។

គណន្តិ អជ្ឈន្តំ អរិយបុគ្គលានំ សម្មហំ, សង្ឃន្តិ អត្តោ។ អង្គណាសនន្តិ
អត្តនោ និស្សយំ អង្គន្តិ មត្តន្តិតិ អង្គណា, កិលេសា រាគនោសមោហា, តេ
អង្គណោ នាសេតិ យថាយោគំ
តទង្គិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្តិនិស្សរណាប្បហានេហិ បដហតីតិ
អង្គណាសនោ, តំ។ “គណ”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

២. មយាវិនយស្ស យោ សារោវិនិច្ឆយោ រចិតោ, តស្ស វិនិច្ឆយស្សាតិ
យោជនា។ នត្តិ តស្ស ឧត្តរោតិ អនុត្តរោ, សព្ពេសុ វិនិច្ឆយេសុ, សព្ពេសំ វា
វិនិច្ឆយានំ អនុត្តរោ ឧត្តមោ វិនិច្ឆយោតិ សញ្ញានុត្តរោ, តំ។ ឧត្តរំ បករណំ ឥទានិ
ករិស្សាមីតិ យោជនា។

៣. គណតោតិ គណន្តស្ស បគុណំ វាចុគ្គតំ ករោន្តស្ស។ បឋតោតិ
បឋន្តស្ស វាចុគ្គតំ សង្ឃាយន្តស្ស។ បយុញ្ញតោតិ តត្ថ បការេន យុញ្ញន្តស្ស, តំ
អញ្ញេសំ វាចេន្តស្ស វា។ សុណតោតិ បរេហិ វុច្ឆមានំ សុណន្តស្ស។ ចិន្តយតោតិ
យថាសុតំ អត្តតោ, សទ្ធតោ ច ចិន្តេន្តស្ស។ “អពុទ្ធស្ស ពុទ្ធវិជ្ជន”ន្តិ វត្តព្ពេ
គាថាពន្លូវសេនវិភត្តិលោហោ។ អពុទ្ធស្ស ពាលស្ស វិនយេ អប្បកតញ្ញនោ
ភិក្ខុភិក្ខុនិជនស្ស។ ពុទ្ធវិជ្ជនំវិនយវិនិច្ឆយេ បញ្ញាវុទ្ធិនិច្ឆាទកំ។ អថ វា ពុទ្ធស្ស
វិនិច្ឆយេ កតបរិចយត្តា បញ្ញាវតោ ជនស្ស ពុទ្ធវិជ្ជនំ ពុទ្ធិយា បញ្ញាយ
តិក្ខុវិសធាភាវាចាទនេន ភិយ្យោភាវសាធកំ។ បរមំ ឧត្តមំ ឧត្តរំ នាម បករណំ
វេទតោ កថេន្តស្ស មេ មម សន្តិកា និរតាវិនិច្ឆយេ, តីសុ សិក្ខាសុ វាវិសេសេន

រតា និងពោធិប ជាឆាប សុតមយញ្ញាណំ អភិវិជ្ជាធម៌តិ សោតុជនំ សវនេ
និយោជេតិ។

មហាវិភង្គសង្គហកថាវណ្ណា

៤. ឯវំ សោតុជនំ សវនេ និយោជេត្វា យថាបដិញ្ញាតំ ឧត្តរវិនិច្ឆ័យំ
ធស្សេតុមាហា “មេដុន”ន្តិអាទិ។ “កតិ អាបត្តិយោ”តិ អយំ ទិដ្ឋសំសន្នា,
អទិដ្ឋជាតនា, វិមតិច្ឆេននា, អនុមតិ, កថេតុកម្មតាបុច្ឆាតិ បញ្ចន្តំ បុច្ឆានំ
កថេតុកម្មតាបុច្ឆា។ តិស្សោ អាបត្តិយោ ដុសេតិ តស្សា សង្ខេបតោ
វិស្សន្ធនំ។

៥. ឯវំ គណនាវសេន ទស្សីតានំ “ភវេ”តិអាទិ សរូបតោ ទស្សនំ។ ខេត្តតិ
តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញាតវស្មី អល្លោកាសេ តិលពីជមត្តេបិ បទេសេ។ មេដុនំ
បដិសេវន្តស្ស ចារាជិកំ ភវេតិ សម្ពុត្តោ។ “ដុល្លច្ចយ”ន្តិ វុត្តន្តិ យោជនា។
“យេកុយ្យក្ខាយិតេ”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, ឧបឡក្ខាយិតេបិ ដុល្លច្ចយស្ស
ហោជ្ជា វុត្តត្តា។ វុត្តកតេ មុខេ អដុសន្តំ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ទុក្ខដំ វុត្តន្តិ
យោជនា។

៦. “អទិន្នំ អាទិយន្តោ”តិអាទិយោបិ វុត្តនយាយេវ។

៧. បញ្ចមាសគ្ននេ វាបីតិ ចោរាណកស្ស ជីលកហាបណាស្ស
ចតុត្ថភាគសង្ខារេ បញ្ចមាសេ, តទគ្ននកេ វា។ អធិកេ វាតិ
អតិរេកបញ្ចមាសកេ វា តទគ្ននកេ វា។ អទិន្នេ បញ្ចវិសតិយា អវហារានំ
អញ្ញាតវេន អវហាជេ បរាជយោ ហោតីតិ អត្តោ។ មាសេ វា ឧនមាសេ វា
តទគ្ននកេ វា ទុក្ខដំ។ តតោ មជ្ឈេតិ បញ្ចមាសកតោ មជ្ឈេ។ បញ្ច មាសា

សមាហរណកម្ម, បញ្ចន្តំ មាសានំ សមាហរណេតិ វា បញ្ចមាសំ, បញ្ចមាសំ អគ្គតីតិ
បញ្ចមាសគ្គនំ, បញ្ចមាសញ្ច បញ្ចមាសគ្គនញ្ច បញ្ចមាសគ្គនំ,
ឯកទេសស្សបេកសេសោយំ, តស្មី។ មាសេ វាតិ ឯត្តាបិ មាសោ ច
មាសគ្គនកញ្ច មាសមាសគ្គនកោតិ វុត្តព្ពេ “មាសេ” តិ
ឯកទេសស្សបេកសេសោ, ឧត្តរបទលោចោ ច ទដ្ឋញ្ចេ។

“បញ្ចមាសគ្គនេ” តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ ចោរាណកស្ស
នីលកហាបណាស្ស ចតុត្ថភាគវសេន បញ្ចមាសនិយមោ កាតញ្ចេ។ តថា
ហិ ភគវតា ទុតិយចារាជិកំ បញ្ញាបេន្តេន ភិក្ខុសុ បព្វជិតំ
បុរាណវេហារិកមហាមត្តំ ភិក្ខុ “កិត្តកេន វុត្តនា រាជា មាគោ វេនិយោ
ពិម្ពិសារោ ចោរំ គហេត្វា ហនតិ វា ពន្ធពិ វា បញ្ចាជេតិ វា” តិ បុច្ឆិត្វា តេន
“ចាទេន វា ចាទារហេន វា” តិ វុត្តេ តេនេវ បមាណេន អធិន្នំ អាទិយន្តស្ស
បញ្ញត្តំ។ អដ្ឋកថាយញ្ច -

“បញ្ចមាសកោ ចាទោតិ ចាឡិ ឧល្លិដ្ឋិត្វា ‘តទា រាជគហេ
វីសតិមាសកោ កហាបណោ ហោតិ, តស្មា បញ្ចមាសកោ ចាទោ’។
ឯតេន លក្ខណេន សព្វជនបទេសុ កហាបណាស្ស ចតុត្ថភាគោ
‘ចាទោ’ តិ វេទិតញ្ចេ។ សោ ច ខោ ចោរាណកស្ស នីលកហាបណាស្ស
វសេន, ន ឥតវេសំ ទុទ្ធាមកាធិនំ។ តេន ហិ ចាទេន អតីតា ពុទ្ធាបិ
ចារាជិកំ បញ្ញាបេសុ, អនាគតាបិ បញ្ញាបេស្សន្តិ។ សព្វពុទ្ធានញ្ច
ចារាជិកវុត្តិ វា ចារាជិកេ វា នានត្តំ នត្តិ, ឥមាទេវ ចត្តារិ
ចារាជិកវុត្តិ, ឥមាទេវ ចត្តារិ ចារាជិកានិ, ឥតោ ឡនំ វា អតិវេកំ វា
នត្តិ។ តស្មា ភគវាបិ ជនិយំ វិគវហិត្វា ចាទេនេវ ទុតិយចារាជិកំ

បញ្ចូលបន្ទោ 'យោ បន ភិក្ខុ អធិន្នំ វេយ្យសម្ពាត'ន្តិអាទិមាហា"តិ (ចារា.
អដ្ឋ. ១.៨៨) វុត្ថំ។

សារត្ថដ៏បនិយម្យា -

“ចតុត្ថោ ភាគោ ចាទោតិ វេទិតញ្ចោតិ ឥមិនាវ សព្វជនបទេសុ
កហាបណស្សេវ វីសតិមោ ភាគោមាសកោតិ ឥទញ្ច វុត្ថមេវ ហោតីតិ
ទដ្ឋព្ពំ។ ចារាណាសត្តានុរូបំ លក្ខណាសម្មន្នា ឧប្បាទិតា
នីលកហាបណាតិ វេទិតញ្ចោ។ ឧទ្រទាមេន ឧប្បាទិតោ ឧទ្រទាមកោ។
សោ កិវ នីលកហាបណស្ស តិភាគំ អគ្គតី"តិ វត្វា 'យស្មី បទេសេ
នីលកហាបណា ន សន្តិ, តត្ថាបិ នីលកហាបណាវសេនេវ បរិច្ឆេទោ
កាតញ្ចោ។ កថំ? នីលកហាបណានំ វឌ្ឍញ្ញនដ្ឋានេ ច អវឌ្ឍញ្ញនដ្ឋានេ ច
សមានអគ្គវសេន បវត្ថមាទំ ភណ្ឌំ នីលកហាបណេន សមានគ្យំ
គហោត្វា តស្ស ចតុត្ថភាគគ្យនកំ នីលកហាបណស្ស ចាទគ្យនកន្តិ
បរិច្ឆិន្ទិត្វាវិនិច្ឆយោ កាតញ្ចោ"តិ (សារត្ថ. ដ៏. ២.៨៨) អយមត្ថោវ វុត្ថោ។

ឯត្ថ កហាបណំ នាម ករោត្តា សុវណ្ណានបិ ករោត្តិ វជតេនបិ តម្កេនបិ
សុវណ្ណាវជតតម្កមិស្សកេនបិ។ តេសុ កតវំ កហាបណំ នីលកហាបណាន្តិ?
កេចិ តាវ “សុវណ្ណាកហាបណា”ន្តិ។ កេចិ “មិស្សកកហាបណា”ន្តិ។ តត្ថ
“សុវណ្ណាកហាបណា”ន្តិ វទន្តានំ អយមធិប្បាយោ - ចារាជិកវត្ថុនា ចាទេន
សព្វត្ថ ឯកលក្ខណេន ភវិតព្ពំ, កាលទេសបរិភោគាធិវសេន អគ្គនាទត្ថំ
ចាទស្សេវ ភវិតព្ពំ។ ភគវតា ហិ ធម្មិករាជូហិ ហាននពន្ធនបញ្ចាជនានុរូបេនេវ
អធិន្នាទានេ ចារាជិកំ បញ្ញត្តំ, ន ឥតរថា។ តស្មា ឯសា សព្វទា សព្វត្ថ
អព្យភិចារីតិ សុវណ្ណាមយស្ស កហាបណស្ស ចតុត្ថេន ចាទេន ភវិតព្ពន្តិ។

“មិស្សកកហាបណា”ន្តិ វេទន្តានំ បន អយមធិប្បាយោ -

អដ្ឋកថាយំ -

“តទា រាជគហេវីសតិមាសកោ កហាបណោ ហោតិ, តស្មា
បញ្ចមាសកោ ចាទោ។ ឯតេន លក្ខណេន សព្វជនបទេសុ
កហាបណាស្ស ចតុត្ថោ ភាកោ ‘ចាទោ’តិ វេទិតញ្ញោ។ សោ ច ខោ
ចោរាណកស្ស នីលកហាបណាស្ស វសេន, ន ឥតវេសំ
ទុទ្ធនាមកាធិន”ន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.៨៨) -

វុត្តត្ថា, សារត្ថធិបនិយម្ហា -

“ចោរាណសត្តានុរូបំ លក្ខណាសម្បជ្ជា ឧប្បាធិតា
នីលកហាបណាតិ វេទិតញ្ញោ”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៨) -

វុត្តត្ថា ច “វិនយវិនិច្ឆយំ បត្វា គរុកេ ហាតព្វ”ន្តិ វេទនតោ ច
មិស្សកកហាបណោយេវ នីលកហាបណោ។ តត្ថេវ ហិ ចោរាណសត្តវិហិតំ
លក្ខណំ ធិស្សតិ។ កថំ? បញ្ច មាសា សុវណ្ណាស្ស, តថា រាជតស្ស, ទស មាសា
តម្កស្សតិ ឯតេ វីសតិ មាសេ មិស្សេត្វា ពន្ធនត្ថាយ វិហិតត្ថំ លោហំ បក្ខិបិត្វា
អក្ខរានិ ច ហត្ថិអាធិនមញ្ញាតវញ្ញ រូបំ ទស្សេត្វា កតោ និទ្ទោសត្ថា
នីលកហាបណោ នាម ហោតីតិ។

សិក្ខាកាជនវិនិច្ឆយេ ច កេសុចិ ចោត្ថកេសុ “ចាទោ នាម បញ្ច មាសា
សុវណ្ណាស្ស”តិ បុរិមបក្ខវាធិនំ មតេន ចាហោ លិខិតោ។ កេសុចិ ចោត្ថកេសុ
ទុតិយបក្ខវាធិនំ មតេន “បញ្ច មាសា ហិរញ្ញាស្ស”តិ ចាហោ លិខិតោ។
សីហឡកាសាយ ចោរាណកេហិ លិខិតាយ សាមណោសិក្ខាយ បន -

“ចោរណាកស្ស ដ៏លក់ហាបណាស្សាតិ វុត្តអដ្ឋកថាវចនស្ស,
ចោរណាកេ រតនសុត្តាភិជានកសុត្ត វុត្តកហាបណាលក្ខណស្ស ច
អនុបតោ ‘សុវណ្ណរជតតម្កានិ មិស្សេត្វា ឧដ្ឋាបេត្វា កតកហាបណំ
កហាបណំ ឆាមា’តិ ច ‘សាមណោរាជមុបសម្មន្នានញ្ច
អធិន្នានាចារាជិកវត្ថុម្ហិ កោវិសេសោ’តិ បុព្វំ កត្វា ‘សាមណោរាជំ
ទសិកសុត្តនាបិ ចារាជិកោ ហោតិ, ឧបសម្មន្នានំ បន សុវណ្ណស្ស
វិសតិវិហិមត្តេនា”តិ -

ច វិសេសោ ទស្សិតោ។

តំ បន សុវណ្ណាមាសកវសេន អឡតិយមាសកំ ហោតិ, បញ្ចមាសកេន ច
ភកវតា ចារាជិកំ បញ្ញត្តំ។ តស្មា តស្ស យថាវុត្តលក្ខណស្ស កហាបណស្ស
សព្វទេសេសុ អលព្ពមាទត្តា សព្វទេសសាធារណេន តស្ស
មិស្សកកហាបណស្ស បញ្ចមាសចាទគ្បនកេន សុវណ្ណានេវ ចារាជិកវត្ថុម្ហិ
និយមិតេ សព្វទេសវាសីនំ ឧបការាយ ហោតីតិ វេ វំ សុវណ្ណានេវ
ចារាជិកវត្ថុបរិច្ឆេទោ កតោ។ អយមេវ និយមោ សីហន្យាចរិយវាទេហិ
សារោតិ គហិតោ។ តស្មា សិក្ខាករុកេហិ សព្វត្ថ បេសលេហិ វិនយធរេហិ
អយមេវ វិនិច្ឆយោ សារតោ បច្ឆេតត្តោ។ ហោន្តិ ចេត្ថ -

“ហេមរជតតម្កេហិ, សត្តេ និទ្ទិដ្ឋលក្ខណំ;
អហាបេត្វា កតោវិស-មាសោ ដ៏លក់ហាបណោ។

ហេមចាទំ សដ្ឋ្យចាទំ, តម្កចាទទ្វយញ្ញំ សោ;
មិស្សេត្វា រូបមហ្មេត្វា, កាតុំ សត្តេសុ ទស្សិតោ។

‘ឯលា’តិ វុច្ឆតេ ទោសោ, និទ្ទោសត្តា តថីរតោ;

តស៊ូ ចានោ សុវណ្ណាស្ស, វីសវីហគ្សនោ មតោ។

យស្មី បន បទេសេ សោ, ន វត្ថុតិ កហាបណោ;
វីសសោវណ្ណាវីហគ្សំ, តប្បាទគ្សន្តិ វេទិយំ។

វីសសោវណ្ណាវីហគ្សំ, បេនេន្តា ភិក្ខុវោ តតោ;
ចវន្តិ សាមញ្ញគុណា, ឥទ្ធាហុ វិនយញ្ញនោ"តិ។

៩. ឱចាតន្តិ អាវាជំ។ ឧក្ខេ ជាតេតិ យោជនា។

១០. ឧត្តរី ធម្មន្តិ ឯត្ថ “ឧត្តរិមនុស្សធម្ម”ន្តិ វត្ថុព្រៃ និរុត្តិនយេន
មជ្ឈបទលោបំ, និគ្គហិតាគមញ្ញ កត្វា “ឧត្តរី ធម្ម”ន្តិ វុត្តំ។ ឧត្តរិមនុស្សានំ
ឈាយេនព្រោវ អរិយានញ្ញ ធម្មំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ អត្ថបនាយិកន្តិ អត្ថនិ តំ
ឧបនេតិ “មយិ អត្ថី”តិ សមុទាចរន្តោ, អត្តានំ វា តត្ថ ឧបនេតិ “អហំ ឯត្ថ
សន្តិស្សមី”តិ សមុទាចរន្តោតិ អត្ថបនាយិកោ, តំ អត្ថបនាយិកំ, ឯវំ កត្វា
វនន្តោតិ សម្ពន្ធោ។

១១. បរិយាយេតិ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា”តិអាទិនា (បរិ.
២៨៧) បរិយាយកណានេ។ ញាតេតិ យំ ឧទ្ទិស្ស កណាតិ, តស្មី វិញ្ញម្ហិ
មនុស្សជាតិកេ អចិនេ ញាតេ។ នោ ចេតិ នោ ចេ ជាតាតិ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ចារាជិកកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៣. ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ, មុច្ឆតិ, ឯវំ អង្គត្ថយេ បុណ្ណោ គរុកំ វុត្តំ។ ធូដ្ឋ
ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ យទិ ន មុច្ឆតិ, ឯវំ អង្គត្ថយេ បុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។

បយោគេតិ បយោជេត្វា ឧបក្កមិតុំ អង្គជាតាមសនំ, បរស្ស អាណាបនន្តិ
ឯវរុបេ សាហត្តិកាណាត្តិកបយោគេ។

១៤. វុត្តនយេនេវ ឧបរូបរិ បញ្ញាបុច្ឆនំញាតុំ សក្កាតិ តំ អវុត្តកាមា
អាហា “ឥតោ បដ្ឋាយា” តិអាទិ។ មយម្បិ យទេត្ថ បុព្វេ អវុត្តមនុត្តានត្ថញ្ច, តនេវ
វណ្ណាយិស្សម។

១៥. កាយេនាតិ អត្តនោ កាយេន។ កាយន្តិ ឥត្តិយា កាយំ។ ឯស នយោ
“កាយពទ្ធ” ន្តិ ឯត្ថាបិ។

១៦. អត្តនោ កាយេន បដិពទ្ធន ឥត្តិយា កាយបដិពទ្ធ ដុដ្ឋេ តុ ទុក្កជន្តិ
យោជនា។

១៧. តិស្សោ អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។ ទ្វិន្នំ មគ្គានន្តិ
វច្ឆមគ្គបស្សវមគ្គានំ។

១៨. វណ្ណាទិភញ្ញេតិ វណ្ណាទិនា ភណានេ។ កាយបដិពទ្ធ វណ្ណាទិនា ភញ្ញេ
ទុក្កជន្តិ យោជនា។

១៩. អត្តកាមចរិយាយាតិ អត្តកាមចារិចរិយាយ។

២០. បណ្ឌាកស្ស សន្តិកេបិ អត្តកាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ វទតោ តស្ស
ភិក្ខុនោតិ យោជនា។ តិវច្ឆានភតស្សបិ សន្តិកេតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

២១. ឥត្តិបុរិសានមន្តវេ សញ្ជរិត្តំ សញ្ជរណភាវំ សមាបន្នេ ភិក្ខុម្ហិ
បដិគ្គណ្ណានីមំសាបច្ឆាហរណាកត្តិកេ សម្មន្នេ តស្ស ពុជោ គរុកំ និទ្ទិសេតិ
យោជនា។

២២. ទ្វឺសមាយោគតិ តិស្វេតេសុ ទ្វឺន្នំ អង្គានំ យថាកថញ្ចិ សមាយោគេ។
អង្គេសតិ បនេកស្មិន្តិ តិណ្ណាមេកស្មី បន អង្គេសតិ។

២២. បយោគតិ “អនេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្ធី កុដិ, អនេសិតវត្ថុកំ
មហាល្លករិហារញ្ច ការេស្សមី” តិ ឧបករណត្ថំ អវញ្ញាគមនតោ បដ្ឋាយ
សត្តបយោគេ។ ឯកបិណ្ឌោ អនាគតេតិ សត្តបរិយន្តមំ បិណ្ឌំ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៥. ឥធម្មោ ភិក្ខុ អម្ពលកេន ចារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធីសេតីតិ យោជនា។

២៦. ឱកាសំ ន ច ការេត្វាតិ “ករោតុ មេ, អាយស្មា, ឱកាសំ, អហំ តេ
វត្ថុកាមោ” តិ ឯវំ តេន ភិក្ខុនា ឱកាសំ អការាបេត្វា។

២៨. អញ្ញភាគិយេតិ អញ្ញភាគិយបទេន ឧបលក្ខិតសិក្ខាបទេ។ ឯវំ
អញ្ញត្របិ វ្យាទិសេសុ ហំនេសុ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

២៩. “សមនុភាសនាយ ឯវា” តិ បទន្នេនោ។ ន បដិនិស្សជន្តិ
អប្បដិនិស្សជន្តោ។

៣០. ញត្តិយា ទុក្កជំ អាបន្នោ សិយា, ធូហិ កម្មវាចាហិ ធុល្លតំ អាបន្នោ
សិយា, កម្មវាចាយ ឱសានេ ករុកំ អាបន្នោ សិយាតិ យោជនា។ “ធុល្លត” តិ ឥទំ
ធុល្លច្ចយាបត្តិឧបលក្ខណាវចនំ។

៣១. ចត្វសុ យាវតតិយកេសុ បឋមេ អាបត្តិបរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា ឥតវេសំ
តិណ្ឌំ តេនបិ ឯកបរិច្ឆេទត្វា តត្ថ វុត្តនយមេវ តេសុ អតិទិសន្តោ អាហា
“កេនានុវត្តកេ” តិ អាទិ។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា

សង្ឃាធិសេសកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣២. អតិរេកចីវរន្តិ អនធិដ្ឋតំ, អវិកប្បតំ វិកប្បនុបគបមាលំ ចីវរំ លទ្ធា
ធនាហំ អតិក្កមន្តោ ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។ តិចីវរេន
ឯករត្តិម្បិវិនាវសន្តោ ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ ចាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។ ឥធិញ្ច
ជាតិវសេន ឯកត្ថំ សន្ធាយ វុត្ថំ វត្ថុគណនាយ អាបត្ថិនំ បរិច្ឆិនិតព្ពត្តា។

៣៣. គហេត្វាកាលចីវរន្តិ អកាលចីវរំ បដិគ្គហេត្វា។ មាសន្តិ សតិយា
បច្ឆាសាយ និក្ខិបិតុំ អនុញ្ញាតំ មាសំ។ អតិក្កមន្តោតិ សតិយាបិ បច្ឆាសាយ
វីតិក្កមន្តោ អន្តោមាសេ អនធិដ្ឋហិក្ខា, អវិកប្បត្វា វា តីសធិវសានិ
អតិក្កមន្តោ, ចីវរុប្បាធិវសំ អរុណំ អាធិ កត្វា ឯកតីសមំ អរុណំ
ឧដ្ឋាបេន្តោតិ អត្តោ។ ឯកំ និស្សគ្គិយំ អាបត្ថិ អាបជ្ជតិ ឧធិវតន្តិ យោជនា។

៣៤. អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា។ យំកិញ្ច បុរាណចីវរន្តិ ឯកវាម្បិ បរិគុត្តំ
សង្ឃាជិអាធិនមញ្ញតរំ ចីវរំ។

៣៥. បយោគស្មិន្តិ “ឆោវា”តិអាធិកេ ភិក្ខុនោ អាណាត្តិកបយោគេ, ឯវំ
អាណាត្តាយ ច ភិក្ខុនិយា ឧទ្ធអាធិកេ សព្ពស្មី បយោគេ ច។ “និស្សគ្គិយាវ
ចាចិត្តិ ហោតីតិ និស្សគ្គិយា ចាចិត្តិ ច ហោតីតិ យោជនា។

៣៦. បដិគណ្ណតោតិ ឯត្ថ “អញ្ញាត្រ ចារិវត្តកា”តិ យោជនា។

៣៧. បយោគស្មិន្តិ វិញ្ញាបនបយោគេ។ វិញ្ញាបិតេតិ វិញ្ញាបិតចីវរេ
បដិលទ្ធេ។

៣៨. ភិក្ខុតិ អច្ឆិន្ទចីវរោ វា នដ្ឋចីវរោ វា ភិក្ខុ។ តទុត្តវិន្តិ សន្តវត្តវបរមតោ
ឧត្តវី។

៤១. បយោគេតិ វិកប្បនាបជ្ជនបយោគេ។

៤២. ធុវេតិ ធុក្កជចាចិត្តិយវសេន ធុវេ អាបត្តិយោ ធុសេតិ យោជេតត្ថំ។

៤៤. បយោគេតិ អនុញ្ញាតបយោគតោ អតិវេកាភិទិដ្ឋាទនបយោគេ។
លាភេតិ ចីវរស្ស បដិលាភេ។

កថិនវគ្គវណ្ណនា បឋមា។

៤៥. កោសិយវគ្គស្ស អាទិសុ បញ្ចសុ សិក្ខាបទេសុ ទ្វេ ទ្វេ អាបត្តិយោតិ
យោជនា។ បយោគេតិ ករណការាបនបយោគេ។ លាភេតិ កត្វាវា កាវេត្វាវា
បរិនិដ្ឋាបនេ។

៤៦. “គហេត្វា ឯឡូកលោមាធិ”តិ បទច្នេនោ។ អតិក្កមន្តិ អតិក្កមន្តោ។

៤៧. អញ្ញាយាតិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា។ “ឆោវាបេតិ ឯឡូលោមក”ន្តិ
បទច្នេនោ។ ឯឡូលោមកន្តិ ឯឡូកលោមាធិ។ និរុត្តិនយេន ក-ការស្ស
វិបរិយាយោ។ បយោគេតិ ឆោវាបនបយោគេ។

៤៨. បយោគេតិ បដិគ្គណ្ណនបយោគេ។

៤៩. នាណការន្តិ នាណប្បការំ។ សមាបជ្ជន្តិ សមាបជ្ជន្តោ ភិក្ខុ។ សមាបន្នេតិ
សំវោហារេ សមាបន្នេ សតិ។ បយោគេតិ សមាបជ្ជនបយោគេ។

៥០. បយោគេតិ កយវិក្កយាបជ្ជនបយោគេ។ តស្មី កតេតិ តស្មី ភណ្ណោ
អត្តនោ សន្តកការំ នីតេ។

កោសិយវគ្គវណ្ណនា ធុតិយា។

៥០. អតិរេកកន្លិ អនិជ្ជិតំ, អវិកប្បិតំ វា បត្តំ។ ទសាបំ អតិក្កមេន្ទស្ស
តស្ស ភិក្ខុនោ ឯការំ និស្សគ្គិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

៥២-៣. នត្ថិ ឯតស្ស បញ្ច ពន្ធនានីតិ អបញ្ចពន្ធនោ, តស្មី, ឧបញ្ចពន្ធនេ
បត្តេតិ អត្ថោ។ បយោគេតិ វិញ្ញាបនបយោគេ។ តស្ស បត្តស្ស លាភេ
បដិលាភេ។

៥៤. ភេសជ្ជន្តិ សប្បអាទិកំ។

៥៥. បយោគេតិ បរិយេសនបយោគេ។

៥៦. បយោគេតិ អច្ឆិន្ទនអច្ឆិន្ទាបនបយោគេ។ ហាដេតិ អច្ឆិន្ទត្វា គហិតេ។

៥៧. ទ្វេ បនាបត្តិយោ ផុសេតិ វាយាបនបយោគេ ទុក្កដំ,
វិកប្បនុបគបច្ឆិមជីវេបមាលោនវីតេ និស្សគ្គិយន្តិ ទ្វេ អាបត្តិយោ អាបជ្ជតីតិ
អត្ថោ។

៥៨-៩. យោ បនភិក្ខុ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកស្សេវ តន្តវាយេ សមេច្ច
ឧបសង្កមិត្វា ជីវេវ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តោ ហោតិ។ សោតិ សោ ភិក្ខុ។ ទ្វេ អាបត្តិយោ
អាបជ្ជតិ, ន សំសយោតិ យោជនា។ បយោគេតិ វិកប្បាបជ្ជនបយោគេ។

៦០. អច្ឆេកសញ្ញាតំ ជីវំ បដិគ្គហេត្វាតិ យោជនា។ កាលន្តិ ជីវេកាលំ។

៦១. តិណ្ហាមញ្ញាតំ វត្ថុន្តិ តិណ្ហំ ជីវេរាទំ អញ្ញាតំ ជីវំ។ យវេតិ អន្តរយវេ។
និទហិត្វាតិ និក្ខិបិត្វា។ តេន ជីវេនវិនា នាវត្ថុតោ អធិកំ ធិវសំ យស្ស
អារញ្ញកស្ស វិហារស្ស គោចរគាមេ តំ ជីវំ និក្ខិត្តំ, តម្ហាវិហារា អញ្ញត្រ
វសន្តោ និស្សគ្គិយំ ផុសេតិ យោជនា។

៦២. សង្ឃកំលាភំ បរិណាតំ ជានំ ជានន្តោ។

៦៣. បយោគេតិ បរិណាមនបយោគេ។ សព្ពត្តាតិ ចារាជិកាធិសុ
សព្ពសិក្ខាបទេសុ។ អប្បនាវាបរិហានីតិ បរិវារេ បឋមំ វុត្តកត្តបញ្ញត្តិវាស្ស
បរិហាបនំ, ឥធ អវចនន្តិ អត្ថោ, តស្ស វាស្ស បរិវារេ សព្ពបឋមត្តា បឋមំ
វុត្តព្ភកាវេបិ តត្ថ វុត្តព្ភំ បច្ឆា គណ្ហិតុកាមេន មយា តំ ឋបេត្វា បឋមំ
អាបត្តិទស្សនត្ថំ តទនន្តរោ កតាបត្តិវារោ បឋមំ វុត្តោតិ អធិប្បាយោ។

បត្តវគ្គវណ្ណនា តតិយា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

តិសនិស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦៤. មនុស្សត្ថវិធម្មេតិ ឧត្តវិមនុស្សធម្មេ។ អភូតស្មី ឧត្តវិមនុស្សធម្មេ
សមុល្លបិតេ បរាជយោ ចារាជិកាបត្តិ។

៦៥. អមូលន្តិមវត្ថុនា អមូលកេន ចារាជិកេន ធម្មេន ភិក្ខុំ ចោទនាយ គរុ
សង្ឃាធិសេសោ ហោតីតិ យោជនា។ បរិយាយវចនេតិ “យោ តេ វិហារេ
វសតី” តិអាធិនា (បរិ. ២៨៧) បរិយាយេន កថនេ។ ញាតេតិ យស្ស កថេតិ,
តស្មី វចនានន្តរមេវ ញាតេ។

៦៦. នោ ចេ បនវិជានាតីតិ អថ តំ បរិយាយេន វុត្តំ វចនានន្តរមេវ សចេ ន
ជានាតិ។ សមុទាហជន្តិ កថិតំ។

៦៧. ឱមសតោ ភិក្ខុស្ស ឧវេ អាបត្តិយោ វុត្តា។ ឧបសម្បន្នំ ឱមសតោ
ចាចិត្តិ សិយា។ ឥតរំ អនុបសម្បន្នំ ឱមសតោ ឧក្កជំ សិយាតិ យោជនា។

៦៨. បេសុញ្ញហរណេបិ ទ្វេ អាបត្តិយោ ហោន្តិ។

៦៩. បយោគេតិ បទសោ ធម្មំ វាចេន្តស្ស វេទនកិរិយាម្ពតោ បដ្ឋាយ យាវ
បទានីនំ បរិសមាបនំ, ឯត្ថន្តរេ អក្ខរុច្ឆារណាបយោគេ ទុក្ខដំ។ បទានំ
បរិសមត្ថិយំ ចាចិត្តិយំ។

៧០. “តិរត្តា អនុបសម្បន្នសហសេយ្យាយា”តិ បទច្នេនោ។ អនុបសម្បន្នន
សហសេយ្យា អនុបសម្បន្នសហសេយ្យា, តាយ។ តិរត្តា ឧត្តរី
អនុបសម្បន្នសហសេយ្យាយាតិ យោជនា។ បយោគេតិ សយនត្ថាយ
សេយ្យាបញ្ញាបនកាយាវជ្ជនាទិបុព្វបយោគេ។ បន្នេតិ
កាយបសារណាលក្ខណេន សយនេន និបន្នេ។

៧១. យោ បនភិក្ខុ ឯករត្ថិយំ មាតុកាមេន សហសេយ្យំ កប្បេតិ។
ទុក្ខជាទយោតិ “បយោគេ ទុក្ខដំ, និបន្នេ ចាចិត្តិយ”ន្តិ យថាវុត្តទ្វេអាបត្តិយោ
អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៧២. បយោគេតិ យថាវុត្តលក្ខណាបយោគេ។

៧៣. អនុបសម្បន្នេតិ សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ ភូតំ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ យោ សច អាហេចេតីតិ យោជនា។ ទុក្ខជាទយោតិ យស្ស
អាហេចេតិ, សោ នប្បដិវិជានាតិ, ទុក្ខដំ, បដិវិជានាតិ, ចាចិត្តិយន្តិ ឯវំ ទ្វេ
អាបត្តិយោ តស្ស ហោន្តិ។

៧៤. អញ្ញតោ អញ្ញស្ស ឧបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋល្លស្ស អាបត្តិ អនុបសម្បន្នេ
អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ វំទំ វេទនោតិ យោជនា។ បយោគេតិ អាម្ពតោ

បដ្ឋាយ បុព្វបយោគេ ទុក្ខដំ អាគច្ឆតិ ទុក្ខដំ អាបដ្ឋតិ។ អាហេតិ ចាចិត្តិ
សិយាតិ យោជនា។

៧៥. បយោគេតិ “អកប្បិយបថវី ខណ្ឌិស្សមី”តិ កុណាល
បរិយេសនាទិសព្ពបយោគេតិ។

មុសាវាទវគ្គវណ្ណនា បឋមា។

៧៦. ចាតេន្តោតិ វិកោបេន្តោ។ តស្សតិ ភូតកាមស្ស។ ចាតេតិ វិកោបនេ។

៧៧. អញ្ញវាទកវិហាសកានំ ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋត្តា តត្ថ វុត្ថនយេនេវ
វិហាសកេ ច ញាតុំ សក្កាតិ តត្ថ វិសុំ អាបត្តិកេនោ ន វុត្តោ។

៧៨. បរន្តិ អញ្ញំ សង្ឃេន សម្មតសេនាសនបញ្ញាបកាទិកំ ឧបសម្មន្តំ។
ឧដ្ឋាបេន្តោតិ តស្ស អយសំ ឧប្បាទេតុកាមតាយ ភិក្ខុហិ អវជានាបេតុំ
“ធម្មាយ ឥត្តន្តាមោ ឥទំ នាម ករោតី”តិ អាទិនិ វត្វា អវញ្ញាយ ឱលោកាបេន្តោ,
លាមកតោ វា ចិន្តាបេន្តោ។ បយោគេតិ ឧដ្ឋាបនត្ថាយ តស្ស
អវណ្ណាភណនាទិកេ បុព្វបយោគេ។

៨៣. សង្ឃិកេ វិហារេ បុព្វបគតំ ភិក្ខុំ ជានំ ជានន្តោ អនុបខដ្ឋ សេយ្យំ
កប្បេតិ, តស្សេវំ សេយ្យំ កប្បយតោតិ យោជនា។ បយោគេទុក្ខជាទយោតិ
ឯត្ថ អលុត្តសមាសោ។ អាទិ-សទ្ធន សេយ្យាកប្បនេ ចាចិត្តិយំ សង្កណ្ឌាតិ។

៨៤. បយោគេតិ “និក្ខឡេន ឥម”ន្តិ អាទិកេ អាណាត្តិកេ វា “យាហិ
យាហិ”តិ អាទិកេ វា ចសិកេ វា ហេត្ថន តស្ស អង្គបរាមសនាទិវសេន កតេ
កាយិកេ វា និក្ខឡេនបយោគេ។ សេសន្តិ ចាចិត្តិយំ។

៨៥. “វេហាសកុជិយា ឧបរី” តិ បទច្រៀង។ អាហារចូទាទកេតិ ឯត្ថ “មញ្ជោ វា បីថេ វា” តិ សេសោ។ សីទន្តិ និសីទន្តោ។ ទុក្ខជាទយោតិ បយោគេ ទុក្ខដំ, និបជ្ឈាយ ចាចិត្តិយន្តិ ឥមា អាបត្តិយោ ដុសេតិ អត្ថោ។

៨៦. អស្ស បជ្ជស្ស បឋមចាទំ ទសក្ខវចាទកំ ធន្នោវិចិតិយំ វុត្តកាថា,
“កាថាធន្នោ អតីតទ្វយ” ន្តិ ឥមិនា ធន្នោវិចិតិលក្ខណេន កាថាធន្តត្ថា អធិដ្ឋិត្វា
ទ្វត្តិបរិយាយេតិ ឯត្ថ អក្ខវទ្វយំ អធិកំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ បយោគេតិ
អធិដ្ឋានបយោគេ។ អធិដ្ឋិតេតិ ទ្វត្តិបរិយាយានំ ឧបរិ អធិដ្ឋានេ កតេ។

៨៧. បយោគេតិ សិញ្ញានសិញ្ញាបនបយោគេ។ សិត្ថេតិ
សិញ្ញានកិរិយបរិយោសានេ។

ភូតកាមវគ្គវណ្ណានា ទុតិយា។

៨៨. ទុក្ខដំ ដុសេតិ យោជនា។ ឡិវទិតេ ចាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

៨៩. វិភាគោយេវវិភាគតា។

៩០. អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា អញ្ញាត្រ ចារិវត្តកា ចីវរំ ទេន្នោ ភិក្ខុ ទុវេ
អាបត្តិយោ ដុសេតិ យោជនា។ បយោគេតិ ទានបយោគេ។

៩៣. “នាវំ ឯក” ន្តិ បទច្រៀង។ បយោគេតិ អភិរុហណបយោគេ។
ទុក្ខជាទយោតិ អាទិ-សទ្ទេន អភិរុទ្ទេ ចាចិត្តិយំ សង្កណ្ណាតិ។

៩៤. “ទុវិធំ អាបត្តិ” ន្តិ បទច្រៀង។

៩៦. ភិក្ខុនិយា សទ្ធិំ រហោ និសង្កំ កប្បន្នោ ភិក្ខុ បយោគេទុក្ខជាទយោ
ទ្វេបិ អាបត្តិយោ ដុសេតិ យោជនា។

ឱវាទវគ្គវណ្ណានា តតិយា។

៩៧. តទុត្តរិន្ទ តតោ ភុញ្ញិតុំ អនុញ្ញាតឯកទិវសតោ ឧត្តរី ទុតិយទិវសតោ
បដ្ឋាយ។ អនន្តរស្ស វគ្គស្សាតិ ឱវាទវគ្គស្ស។ នវមេនាតិ ភិក្ខុនិយា
បរិចាចិតបិណ្ឌាចាតសិក្ខាបទេន។

៩៩. ទូត្តបត្តតិ ទូត្តបត្តបូរេ។ តទុត្តរិន្ទ ទូត្តបត្តបូរេតោ ឧត្តរី។ បយោគេតិ
បដិគ្គហណបយោគេ។

១០០. អភិហដ្ឋន្តិ អភិហរិត្វា។

១០២. តស្សាតិ អភិហរន្តស្ស។ បិដកេតិ វិនយបិដកេ។

១០៣. ទសមេបីតិ ឯត្ថ “ទសមេ អបី”តិ បទច្នេនោ។

ភោជនវគ្គវណ្ណានា ចតុត្ថា។

១០៤. អចេលកាទិនោតិ អាទិ-សទ្ទេន “បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ
វា”តិ (ចាចិ. ២៧០) វុត្តេ សង្កណ្ហាតិ។ ភោជនាទិកន្តិ អាទិ-សទ្ទេន ខាទនីយំ
សង្កណ្ហាតិ។ បយោគេតិ សហត្ថា ធានបយោគេ។

១០៥. ធាបេត្វា វា អធាបេត្វា វា កិញ្ចិ អាមិសំ។ បយោគេតិ
ឧយ្យោជនបយោគេ។ តស្មិន្ទ តស្មី ភិក្ខុម្ហិ។ ឧយ្យោជិតេ ចាចិត្តិ សិយាតិ
យោជនា។

១០៩. ឧម្មារាតិក្កមេតិ ឥន្ទឱលាតិក្កមេ។

១១០. តទុត្តវិន្ទី តតោ បរិច្ឆ័ន្ទវត្ថុបរិយន្តតោ វា បរិច្ឆ័ន្ទភេសជ្ជបរិយន្តតោ វា ឱត្ថវី។

១១១. ឧយ្យុត្តំ ធស្សនត្ថាយ គច្ឆន្តោ ទ្វេ អាបត្តិយោ ដុសេតិ យោជនា។

អចេលកវគ្គវណ្ណនា បញ្ចមា។

១១២. មេរេយ្យន្ទិ មេរយំ។ និរុត្តិនយេន អ-ការស្ស ឯ-ការោ, យ-ការស្ស ច ទ្ធិត្ថំ។ មេរយ-សទ្ធិបរិយាយោ វា មេរេយ្យ-សន្នោ។ មុនីតិ ភិក្ខុ។

១១៥. “ភិក្ខុ អង្គុលីបតោទេនា”តិ បទច្នៃនោ។ បយោគេតិ ហាសាបនបយោគេ។ តស្សាតិ ហាសាបេន្តស្ស។

១១៦. គោប្បកា ហោជ្ជា ឧទកេ ទុក្កជំ។ គោប្បកតោ ឧបរិ ឧបរិគោប្បកំ, ឧទកំ, តស្មី, គោប្បកតោ អធិកប្បមាលោ ឧទកេតិ អត្ថោ។

១១៧. អនាទិរិយន្ទិ បុគ្គលានាទិរិយំ, ធម្មានាទិរិយំ វា។ បយោគេតិ អនាទិរិយវសេន បវត្ថេ កាយបយោគេ វា វចីបយោគេ វា។ កតេ អនាទិរិយេ។

១១៨. បយោគេតិ ភីសាបនបយោគេ។

១១៩. ជោតិន្ទិ អគ្គី។ សមាទហិត្វានាតិ ជាលេត្វា។ “វិសិព្ពេន្តោ”តិ ឥមិនា ដលូបចារេន ការណំ វុត្ថំ។ វិសិព្ពនកិរិយា ហិ សមាទហនកិរិយាយ ដលន្ទិ វិសិព្ពនកិរិយាវេហារេន សមាទហនកិរិយាវ។ តស្មាវិសិព្ពេន្តោតិ ឯត្ថ សមាទហន្តោតិ អត្ថោ។ បយោគេតិ សមាទហនសមាទហាបនបយោគេ។ វិសិវិតេតិ វុត្ថនយេន សមាទហិតេតិ អត្ថោ។

១២០. បយោគេតិ បុណ្ណមត្តិ កាភិសម្ព័ន្ធវណាទិសព្ពបយោគេ។ ឥតវន្តិ
ចាចិត្តិយំ។

១២១. តិណ្ណំ ធុត្តណ្ណាករណានន្តិ កំសនីលបត្តនីលកធុមសម្ពាតានំ តិណ្ណំ
ធុត្តណ្ណាករណានំ។ ឯកំ អញ្ញាតំ អនាទិយ អនត្វា។ ជីវន្តិ នវជីវំ។

១២២. នត្តិ ឯតស្ស ឧទ្ធារន្តិ អនុទ្ធារេ, តំ អនុទ្ធារន្តិ វត្តព្ពេ កាថាពន្ធវសេន
រស្សត្តំ, អកតបច្ចុទ្ធារន្តិ អត្ថោ។

១២៣. អបនិធរន្តោតិ អបនេត្វា និធរន្តោ និក្ខិបេន្តោ។ បត្តាទិកន្តិ អាទិ-
សន្ថេន ជីវនិសីទនស្វចិយរកាយពន្ធនានំ គហណំ។ បយោគេតិ
អបនិធានបយោគេ។ តស្មី បត្តាទិកេ បញ្ចវិធរេ បរិក្ខារេ។ អបនិហិតេ សេសា
ចាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

សុរាចានវគ្គវណ្ណានា ធម្មា។

១២៤. តថោធនោតិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលសម្ពាតំ តថោធនមស្សាតិ
តថោធនោ, ភិក្ខុ។

១២៥. តស្មី ឱចាតេ។

១២៦. មនុស្សវិគ្គហោ មនុស្សសរីរោ។ តិរច្ឆានគតោ នាគោ វា សុបណ្ណោ
វា។ តស្ស ឱចាតខណកស្ស។

១២៧. បដុតុទ្ធិនាតិ សព្ពេសុ ព្រោយ្យធម្មេសុ និបុនព្យាណេន ភគវតា។

១២៨. បយោគេតិ បរិភោគត្ថាយ គហណាទិកេ បយោគេ។ តស្សាតិ
ភិក្ខុស្ស។

១២៩. ឧក្រិដ្ឋជនឆ្លាត ឧក្រិដ្ឋលន្លោយ ថាថា ឯង ឯង អន្តរាគមន៍ បយោគតិ
ឧក្រិដ្ឋជនបយោគ។ ឧក្រិដ្ឋជន ចាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៣០. ឧប្បត្តិ វដ្តកន្លិ សង្ឃាទិសេសាទិកេ។ ឯកំ ចាចិត្តិយំ អាបត្តិ អាបត្តិ
តតិ ទិបិតតិ យោជនា។

១៣១. បយោគតិ គណបរិយេសនាទិបយោគ។ ឧក្រិដ្ឋ បត្តា សិយា
ឧក្រិដ្ឋាបត្តិ អាបត្តា ភវេយ្យាតិ អត្តោ។ សេសាតិ ចាចិត្តិយាបត្តិ
ឧបសម្បាទិកេ សិយា។ គាថាពន្លាសេន ឧបសគ្គលោហោ។

១៣២-៣. ជានំ បេយ្យសត្តន សហ សំវិធាយ មគ្គំ បដិបទ្គតោ ច តថេវ
មាតុគាមេន សហ សំវិធាយ មគ្គំ បដិបទ្គតោ ចាតិ យោជនា។ បយោគតិ
សំវិធាយ គន្ធី បដិបទ្គាទិករណបយោគ។ បដិបទ្គតិ មគ្គបដិបទ្គេ។ អនន្តរត្តិ
អន្តរយោជនគាមន្តរាតិ ក្នុងមនាសន្តរំ។

១៣៤. ញត្តិយា ឱសានេ ឧក្រិដ្ឋ ធុសេតិ យោជនា។

១៣៥. អកតានុធម្មនាតិ អនុធម្មា វុច្ចតិ អាបត្តិយា អនុស្សនេ វា
អប្បដិកម្មេ វា ចាចិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិស្សត្តេ វា ធម្មនវិនយេន
សត្តសាសនេន ឧក្ខិត្តកស្ស អនុលោមវត្ថុំ ទិស្វា កត្វា ឱសារណា, សោ
ឱសារណាសម្ពាទោ អនុធម្មា យស្ស ន កតោ, អយំ អកតានុធម្មា នាម,
តាទិសេន ភិក្ខុនា សទ្ធិន្តិ អត្តោ។ សម្ពុញ្ញន្តោតិ អាមិសសម្ពោគំ ករោន្តោ ភិក្ខុ។
បយោគតិ ភុញ្ញតុំ អាមិសបដិគ្គហណាទិបយោគ។ ភុត្តតិ សម្ពុត្តេ,
ឧភយសម្ពោគេ, តទញ្ញតវេ វា កតេតិ អត្តោ។

១៣៦. ឧបលាបេន្តោតិ បត្តចីវរឧទ្ទេសបរិបុច្ឆនាទិវសេន សង្កណ្ឌោ។
បយោគេតិ ឧបលាបនបយោគេ។

សប្បណាកវគ្គវណ្ណានា សត្តមា។

១៣៧. សហធម្មិកន្តិ ករណេត្ថ ឧបយោគវចនំ, បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ
សិក្ខិតព្ពត្តា, តេសំ វា សន្តកត្តា “សហធម្មិក”ន្តិលទ្ធាមេន ពុទ្ធបញ្ញត្ថន
សិក្ខាបទេន វុច្ឆមានស្សាតិ អត្តោ។ ភណតោតិ “ភិក្ខុស្ស”តិ ឥមីនា
សមាណធិករណំ។

១៣៨. វិវណ្ណោតិ “កី បនិមេហិ ឧទ្ធានុឧទ្ធកេហិ សិក្ខាបទេហិ
ឧទ្ធិដ្ឋេហិ”តិអាទិនា គរហន្តោ។ បយោគេតិ “កី ឥមេហិ”តិអាទិនា
គរហណាវសេន បវត្ត វចីបយោគេ។ វិវណ្ណោតេ គរហិតេ។

១៣៩. មោហេន្តោតិ “ឥនានេវ ខោ អហំ, អារុសោ, ជាតមី”តិអាទិនា
អត្ថនោ អជាទនត្ថន អាបន្ទការំ ជីបេត្វា ភិក្ខុំ មោហេន្តោ, វព្វោន្តោតិ អត្តោ។
មោហេតិ មោហារោបនកម្មេ។ អរោបិតេ កតេ។

១៤០. ភិក្ខុស្ស កុបិតោ បហារំ នេន្តោ ដុសេតិ យោជនា។ បយោគេតិ
នណ្ឌានានាទិបយោគេ។

១៤១. បយោគេតិ ឧត្តិរណបយោគេ។ ឧត្តិរិតេតិ ឧទ្ធារិតេ។

១៤២. អម្បលេនេវាតិ ធិដ្ឋាធិម្បលវិវហិតេនេវ។ យោគេតិ
ឌុកាសកាវាបនាទិបយោគេ។ ឧទ្ធិសិតេតិ ចោទិតេ។

១៤៣. កុក្កុដ្ឋំ ជនយន្តោតិ “ឧនីសតិវស្សោ ភំ មញ្ញោ
ឧបសម្មន្តោ” តិអាទិនា កុក្កុដ្ឋំ ឧបទហន្តោ។ យោគេតិ
កុក្កុដ្ឋប្បាទនបយោគេ។ ឧប្បាទិតេតិ កុក្កុដ្ឋេ ឧប្បាទិតេ។

១៤៤. “តិដ្ឋន្តោ ឧបស្សតិ” ន្តិ បទន្នេនោ។ សុតិយា សមីបំ ឧបស្សតិ,
សវន្ធចបចារេតិ អត្តោ។

១៤៥. ធម្មិកានំ តុ កម្មានន្តិ ធម្មេន វិនយេន សត្តសាសនេន កតានំ
អបលោកនាទីនំ ចតុន្តំ កម្មានំ។ តតោ បុនាតិ ធន្ធានតោ បច្ឆា។ វិយនធម្មន្តិ
អត្តនោ អធិប្បតភាវិភាវនមន្តនំ។ ទ្វេ ដុសេ ទុក្កជាទយោតិ
វិយនធម្មាបជ្ឈនបយោគេ ទុក្កជំ, វិយនធម្មេ អាបន្នេ ចាចិត្តិយន្តិ វរំ
ទុក្កជាទយោ ទ្វេ អាបត្តិយោ អាបន្នេយ្យាតិ អត្តោ។

១៤៦. សង្ឃេ សង្ឃមជ្ឈេ។ វិនិច្ឆយេតិ វត្ថុតោ ឱតិណ្ណាវិនិច្ឆយេ។ និដ្ឋំ
អគតេតិ វត្ថុម្ហិ អវិនិច្ឆិតេ, ព្យាត្ថី វេបេត្វា កម្មវាចាយ វា អបរិយោសិតាយ។

១៤៧. សមគ្គេន សង្ឃនាតិ សមាទសំវាសកេន សមាទសីមាយំ វិភេន
សង្ឃេន។

សហធម្មិកវគ្គវណ្ណនា អដ្ឋមា។

១៥០. អវិទិតោ ហុត្វាតិ រញ្ញោ អវិទិតាគមនោ ហុត្វា។

១៥២. រតនន្តិ មុត្តាទិទសវិធំ រតនំ។ បយោគេតិ រតនគ្គហធាបយោគេ។

១៥៣. វិកាលេតិ មជ្ឈន្តិកាតិ ក្កមតោ បដ្ឋាយ អរុណេ។

១៥៥. អដ្ឋធន្តវិសាលភាពនិព្វត្តន្តិ អដ្ឋធន្តវិសាលាមយំ។ បយោគេតិ
ការាបនបយោគេ។

១៥៦. តស្មី មញ្ញាធិម្ហិ ការាបិគេ សេសា ចាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

រតនវគ្គវណ្ណានា នវមា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនតុបកាសនិយា

ចាចិត្តិយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៥៩. ចតុសុ ចាជិទេសនីយេសុបិ អវិសេសេន អាទិច្ចពន្ធនា ពុទ្ធន ទិដ្ឋា
អាបត្តិ និទ្ធិជ្ជាតិ យោជនា។

១៦០. សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ ចតុសុ។

ចាជិទេសនីយកថាវណ្ណានា។

១៦១. សេខិយកថា ឧត្តានត្ថាយេវ។

សេខិយកថាវណ្ណានា។

១៦២. បរិវារេ បឋមំ ធស្សិតសោឡសវារប្បភេទេ មហាវិភង្គេ “បឋមំ
ចារាជិកំ កត្ត បញ្ញត្ត”ន្តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១) កត្តបញ្ញត្តិវារោ, “មេជុនំ ធម្មំ
បដិសេវន្តោ កតិ អាបត្តិយោ អាបជ្ជតី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៥៧)
កតាបត្តិវារោ, “មេជុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ ចតុន្នំវិបត្តិនំ កតិ
វិបត្តិយោ ភជន្តី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨២) វិបត្តិវារោ, “មេជុនំ ធម្មំ
បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ កតិហិ អាបត្តិក្ខន្ធមហិ

សង្គហិតា”តិអាទិប្បកេនោ (បរិ. ១៨២) សង្គហវារោ, “មេធានំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស
 អាបត្តិយោ ធនំ អាបត្តិសមុជ្ជានំ កតិហិ សមុជ្ជានេហិ
 សមុជ្ជហន្តិ”តិអាទិប្បកេនោ (បរិ. ១៨២) សមុជ្ជានវារោ, “មេធានំ ធម្មំ
 បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ ចតុន្នំ អធិករណានំ កតមំ
 អធិករណ”តិអាទិប្បកេនោ (បរិ. ១៨៥) អធិករណវារោ, “មេធានំ ធម្មំ
 បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ សត្តន្នំ សមថានំ កតិហិ សមថេហិ
 សម្មន្តិ”តិអាទិប្បកេនោ (បរិ. ១៨៦) សមថវារោ, តទនន្តរោ ឥមេហិ សត្តហិ
 វារេហិ មិស្សោ អជ្ឈមោ សមុច្ចយវារោតិ ឥមេសុ អជ្ឈសុ វារេសុ អាទិភូតេ
 កត្តបញ្ញត្តិនាមធម្យោ អប្បនាវារេ សង្គហោតញ្ញានំ
 និទានាទិសត្តរសលក្ខណានំ ឧភយរិកង្គសាធារណតោ ឧបរិ វក្ខមាណត្ថា តំ
 វារំ វេបេត្វា តទនន្តរំ អសាធារណំ កតាបត្តិវារំ សេទិយាវសានំ
 ចាឡិក្កមាណុបំ ទស្សេត្វា តទនន្តរាវិបត្តិវារាទយោ ធឯ វារា
 ឧភយរិកង្គសាធារណតោ វក្ខមាណតិ កត្វា តេបិ វេបេត្វា ឥមេ បច្ចយសទ្ទេន
 អយោជេត្វា ទស្សិតា អដ្ឋេវ វារា, បុន “មេធានំ ធម្មំ បដិសេវនបច្ចយា ចារាជិកំ
 កត្ត បញ្ញត្តិ”តិអាទិនា (បរិ. ១៨៨) បច្ចយ-សទ្ធិ យោជេត្វា ទស្សិតា អបរេ អជ្ឈ
 វារា យោជិតាតិ តត្ថាបិ ទុតិយំ កតាបត្តិបច្ចយវារំ ឥមិនា កតាបត្តិវារេន
 ឯកបរិច្ឆេទំ កត្វា ទស្សេតុមាហា “បញ្ញត្តា”តិអាទិ។ បដិសេវនបច្ចយាតិ
 បដិសេវនហេតុនា។

១៦៣. អល្លោកាសប្បវេសនេតិ ជីវមានសរីរេ តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញាតវស្សី
 មគ្គេ អល្លោកាសប្បវេសនេ។ មតេ អក្ខាយិតេ វា បិ-សទ្ទេន
 យេភុយ្យអក្ខាយិតេ បវេសនេ បវេសននិមិត្តំ មេធានំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ ភិក្ខុ
 ចារាជិកំ ដុសេតិ សម្ពុន្នោ។

១៦៤. តថា យេកុយ្យក្ខាយិតេ, ឧបឡក្ខាយិតេ ច មេដុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ
ភិក្ខុ បុល្លច្ចយំ ដុសេតិ យោជនា។ វដ្ឋកតេ មុខេ ទុក្ខដំ វុត្តន្តិ សម្ពុន្នោ។
ជតុមជ្ឈកេតិ ភិក្ខុនិយា ជតុមជ្ឈកេ ទិន្នេ ចាចិត្តិ វុត្តាតិ សម្ពុន្នោ។

១៦៥. អវស្សុតស្សាតិ កាយសំសគ្គរាគេន តិទ្គស្ស។ ចោសស្សាតិ
គហណាកិរិយាសម្ពុន្នេ សាមិវចនំ។ ភិក្ខុនិយាតិ អត្តសម្ពុន្នេ សាមិវចនំ។
“អត្តនោ”តិ សេសោ។ អវស្សុតេន ចោសេន អត្តនោ អធិក្ខកាធិគហណំ
សាទិយន្តិយា តថា អវស្សុតាយ ភិក្ខុនិយា ចារាជិកន្តិ យោជនា។

១៦៦. កាយេនាតិ អត្តនោ កាយេន។ កាយន្តិ មាតុតាមស្ស កាយំ។
ដុសតោតិ កាយសំសគ្គរាគេន ដុសតោ។ កាយេន កាយពទ្ធន្តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។

១៦៧. កាយេន បដិពទ្ធនាតិ អត្តនោ កាយបដិពទ្ធន។ បដិពទ្ធន្តិ ឥត្តិយា
កាយបដិពទ្ធនំ ដុសន្តស្ស ទុក្ខដំ។ តស្ស ភិក្ខុស្ស។

“មហាវិភង្គសង្គហោ និដ្ឋិតោ”តិ កស្មា វុត្តំ, ននុ សោឡសវាសង្គហោ
មហាវិភង្គេ កតាបត្តិវារោយេវេត្ត វុត្តោ, ន ឥតេវ វារាតិ? សច្ចំ, អវយេវ បន
សមុទាយោបចារេន វុត្តំ។ សាធារណសាធារណានំ មហាវិភង្គេ គតានំ
សញ្ញាបត្តិបកេនានំ ទស្សនោបចារក្ខតោ កតាបត្តិវារោ ទស្សិតោតិ
តំទស្សនេន អប្បធានា ឥតេវេបិ វារា ឧបចារតោ ទស្សិតា ហោន្តិតិ ច តថា
វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

មហាវិភង្គសង្គហវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កិក្ខុនិវិកដ្ឋោ

១៧០. វិនយស្ស វិនិច្ឆយេ កិក្ខុនំ ចាជវត្ថាយាតិ កិក្ខុនំ ចាជវស្សាបិ
តទដ្ឋិនត្តា បធានទស្សនវសេន វុត្ថំ។ អថ វា ទស្សនលិដ្ឋន្តរសាធារណេត្ត
ឥច្ឆិតេ បុល្លិដ្ឋន, នបុសកលិដ្ឋន វា និទ្ទេសោ សទ្ទសត្តានុយោគតោតិ
“កិក្ខុន”ន្តិ បុល្លិដ្ឋន វុត្ថំ។

១៧១. នទ្ធគ្គិ សាទិយន្តិ។

១៧២. តិស្សោ អាបត្តិយោ ដុសេតិ យោជនា។ ជាណុស្ស ឧទ្ធំ, អក្ខកស្ស
អនោ គហណំ សាទិយន្តិយា តស្ស ចារាជិកន្តិ យោជនា។

១៧៣. កាយបដិពទ្ធ វា គហណំ សាទិយន្តិយា ទុក្កជំ។

១៧៤. វជ្ជន្តិ អញ្ញាស្ស កិក្ខុនិយា ចារាជិកាបត្តិ។

១៧៥. តំ លទ្ធិន្តិ ឧក្ខត្តស្ស យំ លទ្ធិ អត្តនោ រោចេសិ, តំ លទ្ធិ ន និស្សន្ធិន្តិ
យោជនា។

១៧៦. “ឥធ អាគច្ឆា”តិ បទច្ឆេនោ។ “វុត្ថា អាគច្ឆតី”តិ បទច្ឆេនោ។

១៧៧. ហត្ថចាសប្បវេសនេតិ ហត្ថចាសូបកមនេ។
“ហត្ថគតប្បវេសនេ”តិ វា ចាថោ, សោយេវ អត្តោ។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា កិក្ខុនិវិកដ្ឋោ

ចារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៨០. ឯកស្ស្សតិ អត្តនោ អត្តនោ អដ្ឋការស្ស វា។ អាហេចនេតិ វត្តព្ភស្ស
វោហារីកានំ និវេទនេ។

១៨១. ទុតិយាហេចនេតិ ទុតិយស្ស, ទុតិយំ ឯវំ អាហេចនេ។

១៨២. ទ្វីបាតិ ទ្វីបា កម្មវាចាបិ។ កម្មវាចោសានេតិ កម្មវាចាឱសានេ។

១៨៣. បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេតិ អត្តនោ កាមតោ គន្ធា ឥតវំ កាមំ បរិសន្តិយា
បឋមេន ចាទេន តស្ស កាមស្ស បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ, បឋមចាទេ បរិក្ខេបំ
អតិក្កមេត្វា អន្តោកាមសង្ខេបំ គតេតិ អត្តោ។

១៨៤. ទុតិយេនាតិ កាមបរិក្ខេបតោ ពហិ បីតេន ទុតិយចាទេន។
អតិក្កន្តេតិ តស្មី កាមបរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ, តស្មី ចាទេ អន្តោកាមំ បរេសីតេតិ
អត្តោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនីវិភង្គ្គេ

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៨៥. ឥហ ភិក្ខុនី បត្តសន្និចយំ ករោន្តិ ហោតិ, សា ឯកំ និស្សគ្គិយំ
ចាចិត្តិយំយេវ ដុសេតិ យោជនា។

១៨៦. អកាលចីវរំ កាលចីវរំ កត្វា ភាជាបេន្តិយាតិ យោជនា។
បយោគេតិ ភាជនបយោគេ។

១៨៧. ធិន្នេតិ អច្ឆិន្នេ។

១៨៨. តតោ បរន្តិ តតោ បឋមតោ អញ្ញំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយាភិក្ខុនិវិកន្ត្រេ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៩៩. លសុណំ ខាធិតិ ចេ, ទ្វេ អាបត្តិយោ ដុដាតិ យោជនា។

២០០. បយោគេតិ សំហារាបនបយោគេ។ សំហាដេតិ អត្តនា សំហាដេ, បរេន
សំហារាបិតេ ច អាបត្តិ ចាចិត្តិ ហោតិ។

២០១. កតេតិ តលយាតេ កតេ។

២០២. ជតុនា មជ្ជកន្តិ ជតុនា កតំ មជ្ជនណ្ឌកំ។ “ទុក្ខដំ អាទិន្នេ” តិ
បទន្នេនោ។

២០៤. ភុញ្ញមានស្ស ភិក្ខុស្ស ហត្ថចាសេតិ យោជនា។ ហិត្វា ហត្ថចាសំ។

២០៥. វិញ្ញាបេត្វាតិ អន្តមសោ មាតរម្បិ យាចិត្វា។ អដ្ឋោហារេ ចាចិត្តិ
ធិបយេតិ យោជនា។

២០៦. ឧច្ចារាទិន្តិ អាទិ-សទ្ទេន វិយាសសង្ការមុត្តានំ គហណំ។

លសុណាវគ្គវណ្ណានា បឋមា។

២០៩. ឥធិ ឥមស្មី រត្តន្តការវគ្គេ។ បឋមេ, ទុតិយេ, តតិយេ, ចតុត្ថបិ
វិនិច្ឆយោ លសុណាវគ្គស្ស ធរដ្ឋេន សិក្ខាបទេន តុល្យោ សទិសោតិ យោជនា។

២១០. អាសនេតិ បល្លង្កេ តស្សោកាសភូតេ។ សាមិកេ អនាបុច្ឆាតិ តស្មី
កុលេ យំ កិញ្ចិ វិញ្ញាមនុស្សំ អនាបុច្ឆា។

២០០. អនោវស្សន្តិ ភិក្ខុយា ពហំ និព្ពកោសត្តន្តំ។ ទុតិយាភិក្កមេតិ
ទុតិយេន ចាធនេន និព្ពកោសស្ស ឧទកចាតជ្ជានាភិក្កមេ។

២០២. និសីទិតេតិ និសិន្នេ។

២០៣. បយោគេតិ ឧជ្ឈាបនបយោគេ។

២០៤. និរយាទិនា អត្តានំ វា បរំ វា អភិសប្បន្តិ សបថំ ករោន្តិ ទ្វេ ដុសេតិ
យោជនា។ អភិសប្បតេតិ អភិសបិតេ។

២០៥. វធិត្វាតិ ហត្ថាធិហិ បហវិត្វា។ “ករោតិ ឯក”ន្តិ បទច្នេនោ។

វត្ថុនូវការវត្តវណ្ណានា ទុតិយា។

២០៦. នគ្គាតិ អនិវត្តា វា អចារុតា វា។ បយោគេតិ
ចុណ្ណាមត្តិកាអភិសម្ព័រណាធិបយោគេ។

២០៧. បមាណាភិក្កន្តន្តិ “ធីយសោចតស្សោ វិទត្តិយោ សុគតវិទត្តិយា,
តិរិយំ ទ្វេ វិទត្តិយោ”តិ (ចា.បិ. ៨៨៨) វុត្តបមាណាមភិក្កន្តំ។ បយោគេតិ
ការាបនបយោគេ។

២០៨. វិសិព្ពេត្វាតិ ទុស្សិព្ពតំ បុន សិព្ពនត្ថាយ វិសិព្ពេត្វា។

២០៩. បញ្ចា អហានិ បញ្ចាហំ, បញ្ចាហមេវ បញ្ចាហិកំ។ សង្ឃដីនំ ចារោ
សង្ឃដីចារោ, បរិភោគវសេន វា ឱតាបនវសេន វា សង្ឃដីតជ្ជេន “សង្ឃដី”តិ
លទ្ធនាមាណំ “តិចីវរំ, ឧទកសាដិកា, សំកច្ឆិកា”តិ ឥមេសំ បញ្ចន្តំ ចីវរានំ
បរិវត្តនំ។ អភិក្កមេតិ ភិក្ខុនី អភិក្កមេយ្យ។ អស្សា បន ឯការ ចាចិត្តិ
បរិធិបិតាតិ យោជនា។

២២០. សង្គមនិយមន្ត្រី សង្គមមេតព្រំ។ អញ្ញាស្សា សន្តកំ អនាបុច្ឆា គហិតំ បុន
ធាតព្ធិំ បញ្ចន្តំ អញ្ញាតរំ។

២២១. គណបិវរលាភស្សាតិ ភិក្ខុនិសង្ឃន លភិតព្រំបិវរស្ស។ អន្តរាយំ
ករោតីតិ យថា តេ ធាតុកាមា ន ទេន្តិ, ឯវំ បរក្កមតិ។

២២២. ធម្មិកន្តិ សមគ្គេន សង្ឃេន សន្និបតិក្ខា ករិយមាណំ។ បដិពាហន្តិ
បដិសេធន្តិ។ បដិពាហិតេ បដិសេធិតេ។

២២៣. អភារិកាធិនោតិ អាធិ-សទ្ធន “បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ
វា” តិ (ចារា. ៩១៧) វុត្តេ សង្គណ្ហាតិ។ សមណបិវរន្តិ កប្បកតំ
និវាសនចារុបនុបតំ។ បយោគេតិ ធានបយោគេ។

២២៤. បិវរេ ទុព្ពលាសាយាតិ ទុព្ពលបិវរបច្ឆាសាយ “សចេ សក្កោម,
ទស្សមា” តិ ឯត្ថកមត្តំ សុត្វា ឧប្បាធិតាយ អាសាយាតិ អត្ថោ។ កាលន្តិ
បិវរកាលសមយំ។ សមតិក្កមេតិ ភិក្ខុនិហិ កាលបិវរេ ភាជិយមាទេ
“អាគមេថ, អយ្យេ, អត្ថិ សង្ឃស្ស បិវរបច្ឆាសា” តិ វត្វា តំ បិវរិកន្តិ
សមតិក្កមេយ្យ។

២២៥. ធម្មិកំ កថិនុច្ឆារន្តិ សមគ្គេន សង្ឃេន ករិយមាណំ កថិនស្ស
អន្តរុញ្ញរំ។ បដិពាហន្តិយាតិ និវារេន្តិយា។

ម្នានវគ្គវណ្ណានា តតិយា។

២២៦. តុវុដ្ឋយ្យន្តិ និបដ្ឋេយ្យំ។ ឥតរំ ចាចិត្តិយំ។

២២៧. បយោគេតិ ភិក្ខុនិយា អដាសុកករណបយោគេ ករិយមាទេ។

២២៨. ទុក្ខតន្ត្រី គឺលានំ។ ទុបដ្ឋាបេន្តិយា វាបីតិ តស្សា ទុបដ្ឋានំ បរេហិ
អកាវាបេន្តិយា, សយំ វា អករោន្តិយា។

២២៩. ទុបស្សយំ ទត្វាតិ កវាជពន្ធុ អត្តនោ បុគ្គលិកវិហារំ ទត្វា។
កឡិកេតិ និក្ខត្តិកេ។

២៣០. សំសដ្ឋាតិ គហបតីនា វា គហបតិបុត្តន វា សំសដ្ឋវិហារី ភិក្ខុនី
សង្ឃេន សំសដ្ឋវិហារតោ និវត្តិយមាណា។ ញត្តិយា ទុក្ខដំ ផុសេតិ
សមនុភាសនកម្មញ្ញត្តិយា ទុក្ខដំ អាបន្នេយ្យ។

២៣១. អន្តោរដ្ឋេតិ យស្ស វិជិតេ វិហារតិ, តស្ស រដ្ឋេ។ បដិបន្នាយាតិ ចារិកំ
កប្បេន្តិយា។ សេសកន្តិ ចាចិត្តិយំ។

តុវជ្ឈវគ្គវណ្ណានា ចតុត្ថា។

២៣៣. រាជាគារាទិកន្តិ អាទិ-សន្នេន ចិត្តាគារាទិនំ គហាលំ។

២៣៥. បយោគេតិ កប្បាសវិចារលំ អាទី កត្វា សព្ពបយោគេ។
ឧជ្ឈវុជ្ឈវនេតិ យត្ថកំ ហេត្ថន អញ្ញិតំ ហោតិ, តស្មី តក្កម្ហិ វេហិតេ។

២៣៧. បយោគេតិ អគារិកស្ស វា បរិញ្ញាជកស្ស វា បរិញ្ញាជិកាយ វា
សហត្ថា ខាទនីយាទិនំ ធានបយោគេ។

២៣៨. “សមំ អាបត្តិបភេទតោ”តិ បទន្នេនោ។

២៣៩. តិវច្ឆានគតំ វិជ្ជន្តិ យំ កិញ្ចិ ពាហិរកំ អនត្ថសំហិតំ បរុបឃាតករំ
ហត្ថិសិក្ខាទិសិប្បំ។ បឋន្តិយាតិ សិក្ខន្តិយា។ បយោគេតិ

ធុរ្យបសុដ្ឋមនាធិបយោគេ។ បទេ បទេតិ បទាធិវសេន បរិយាបុណ្ហន្តិយា បទេ
បទេ អក្ខរេបទានំ វសេន។

២៤០. នវមេ “បរិយាបុណាតិ”តិ បទំ, ធនមេ “វាចេតិ”តិ បទន្តិ វេ
បទមត្តមេវ ឧតិដ្ឋន្តិវិសេសកំ ភេទកំ។

ចិត្តាការវគ្គវណ្ណនា បញ្ចមា។

២៤១. តមារាមន្តិយត្ថ ភិក្ខុ រុក្ខមូលេបិ វសន្តិ, តំ សភិត្តកំ បទេសំ។

២៤២. អក្កោសតិ ធនន្តំ អក្កោសវត្ថុនំ អញ្ញាតវេន សម្មា វា បរម្មា វា
អក្កោសតិ។ បរិភាសតិ ភយធន្យនេន តដ្ឋេតិ។ “ចាចិត្តិ អក្កោសិតេ”តិ
បទន្ទេនា។

២៤៣. ចណ្ឌិកភាវេនាតិ កោធនេ។ គណន្តិ ភិក្ខុនិសង្សំ។ បរិភាសតិ
“ពាលា ឯតា”តិ អាធិបិ វចនេបិ អក្កោសតិ។ បយោគេតិ
បរិភាសនបយោគេ។ បរិភដ្ឋេតិ អក្កោសិតេ។ ឥតវំ ចាចិត្តិយំ។

២៤៤. និមន្តិតាតិ គណភោជនេ វុត្តនយេន និមន្តិតា។ បវារិតាតិ
បវារណសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន វារិតា។ ខានំ ភោជនម្បិ វាតិ យាគុប្បវទ្ឋកំ,
យាវកាលំ កំ មូលខាននិយាធិខាននិយំ, ធិននាធិភោជនម្បិ វា យា ភិក្ខុនិ
ភុញ្ញន្តិ ហោតិ, សា បន ទ្វេយេវ អាបត្តិយោ ដុសេតិ យោជនា។

២៤៥. មច្ឆរាយន្តិតិ មច្ឆរំ ករោន្តិ, អត្ថនោ បច្ឆយនាយ កកុលស្ស អញ្ញេហិ
សាធារណភារំ អសហន្តិតិ អត្ថោ។ បយោគេតិ តទន្យបេ កាយវចីបយោគេ។
មច្ឆរិតេតិ មច្ឆរវសេន កតបយោគេ និប្បន្នេ។

២៤៨. អភិក្ខុកេ បណ្ឌិតសេតិ យតោ ភិក្ខុនុបស្សយតោ អន្ធយោជនព្ពន្ធកេ
ឡិវាទធាយកា ភិក្ខុ ន វសន្តិ, មគ្គោ វា អខេមោ ហោតិ, ន សក្កា អនន្តរាយេន
គន្ធី, ឯវរូបេ អាវាសេ។ បុព្ពកិច្ចេសូតិ “វស្សំ វសិស្សាមី” តិ
សេនាសនបញ្ញាបនចានីយឧបជ្ឈាបនាធិបុព្ពកិច្ចេ បន ករិយមាណេ ទុក្ខដំ
កវេតិ យោជនា។

២៤៩. វស្សំវុត្ថាតិ បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ វុត្ថា។ ឧកតោសង្ឃេតិ
ភិក្ខុនិសង្ឃេ, ភិក្ខុសង្ឃេ ច។ តីហិបិ ហិណេហិ តិ “ធិដ្ឋេន វា” តិអាធិនា វុត្ថេហិ
តីហិ ការណេហិ។

២៥០. ឡិវាទត្ថាយាតិ គរុធម្មោវាទនត្ថាយ។ សំវាសត្ថាយាតិ
ឧចាសថបុច្ឆនត្ថាយ ចេវ បវារណត្ថាយ ច។ ន គច្ឆតីតិ ភិក្ខុ ន ឧបគច្ឆតិ។

២៥១. ឡិវាទម្យំ ន យាចន្តីតិ ឧចាសថាធិវសេន ឡិវាទូបសង្កមនំ ភិក្ខុ ន
យាចន្តី ន បុច្ឆន្តី។ ឧចាសថន្តិ ឧចាសថធិវសតោ បុរិមធិវសេ តេវសិយំ វា
ចាតុទ្ធីសិយំ វា ឧចាសថំ ន បុច្ឆន្តី។

២៥២. អបុច្ឆិត្វាវ សង្ឃំ វាតិ សង្ឃំ វា គណំ វា អនបលោកេត្វាវ។
“ភេទាបេតី” តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ “ជាលាបេយ្យ វា ឆោវាបេយ្យ វា
អាឡិម្ពាបេយ្យ វា ពន្ធាបេយ្យ វា មោចាបេយ្យ វា” តិ ឥមេសម្បិ
កិរិយាវិកប្បានំ សង្កហេតព្ពត្តា។ បសាខជន្តិ នាភិយា ហេដ្ឋា, ជាណុមណ្ឌាលានំ
ឧបរិ បទេសេ ជាតំ គណ្ណំ វា វុធិតំ វា។ បយោគេតិ ភេទាបនាធិបយោគេ។

អារាមវគ្គវណ្ណានា ធម្មា។

២៥៣. គត្តិនិទ្ទិ អាបន្នសត្តំ សិក្ខមាណំ។ វុដ្ឋាបេន្តិតិ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា
ឧបសម្មាទេន្តិ។ បយោគេតិ គណបរិយេសនាធិបយោគេ។ វុដ្ឋាបិភេតិ
ឧបសម្មាធិតេ, កម្មវាចាបរិយោសានេតិ អត្ថោ។

២៥៥. សហជីវិនិទ្ទិ សទ្ធិវិហារិនី។ នានុគ្គណ្ហន្តិ ឧទ្ទេសនាធិបា ន
សង្កណ្ហន្តិ។

គត្តិនិវគ្គវណ្ណានា សត្តមា។

២៥៨. “អលំ វុដ្ឋាបិភេតា”តិ វុច្ចមានា ភិក្ខុនិហិ និវរិយមានា។ ជ័យតីតិ
អញ្ញាសំ ព្យត្តានំ លង្កិនំ វុដ្ឋានសម្មតី ធីយមាណំ ទិស្វា “អហមេវ នូន
ពាលា”តិ អាទិនា គណមានា ជ័យតី។ បយោគេតិ ជ័យមាណបយោគេ។
ជ័យិភេតិ ជ័យនបយោគេ និដ្ឋិតេ។

កុមារិភូតវគ្គវណ្ណានា អដ្ឋមា។

២៦០. ឆត្តចាហានន្តិ វុត្តលក្ខណំ ឆត្តញ្ច ឧចាហានាយោ ច។ បយោគេតិ
ធារណបយោគេ។

២៦១. យានេនាតិ វប្បាទិនា។ យាយន្តិ តិ សេច យានេន គតា ហោតិ។

២៦២. សង្ឃណ្ហន្តិ យំ កិញ្ចា កដ្ឋបគំ។ ធាវេន្តិយាតិ កដិយំ បដិមុច្ចន្តិយា។

២៦៣. គន្ធវណ្ណានាតិ យេន កេនចិ វណ្ណាន ច យេន កេនចិ គន្ធន ច។
គន្ធនោម ចន្ធនាលេចាទិ។ វណ្ណានាម កុដ្ឋមហាលិទ្ធាទិ។ បយោគេតិ
គន្ធាធិបយោគេ រចនតោ បដ្ឋាយ បុព្វបយោគេ។

២៦៦. អនាបុច្ឆាតិ “និសីទាមិ, អយ្យា”តិ អនាបុច្ឆិត្វា។ និសីទិតេ ភិក្ខុស្ស
ឧបទារេ អន្តមសោ ធម្មាយ និសីន្នេ។

២៦៧. អនោកាសកតន្តិ “អសុកស្មី នាម ហ្មនេ បុច្ឆិស្សមី”តិ វេរំ
អកតឱកាសំ។

២៦៨. បរិសន្តិយាតិ វិនិច្ឆយំ អារាមវគ្គស្ស បឋមេនេវ សិក្ខាបទេន សទិសំ
កត្វា វទេយ្យាតិ យោជនា។

ធនត្ថបាហនវគ្គវណ្ណានា នវមា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនិវិកន្នេ

ចាជិន្ទិយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៦៩-៣០. អដ្ឋសុ ចាជិន្ទេសនីយសិក្ខាបទេសុបិ ទ្វិជា អាបត្តិ ហោតីតិ
យោជនា។ តតោតិ គហណាហេតុ។ សព្វេស្វតិ ចាជិន្ទេសនីយសិក្ខាបទេសុ។

ចាជិន្ទេសនីយកថាវណ្ណានា។

២៧១-២. ឥមំ បរមំ ឧត្តមំ និរុត្តរំ កេនចិ វា វត្ថុព្ពេន ឧត្តរេន រហិតំ និទ្ទោសំ
ឧត្តរំ វេរំនាមកំ ធិរោ បញ្ញាវា ភិក្ខុ អត្ថវសេនវិនិច្ឆា ធុរុត្តរំ កិច្ចេន ឧត្តរិតតំ
បញ្ញត្តមហាសមុទ្ធិំ វិនយមហាសាគរំ សុខេនេវ យស្មា ឧត្តរតិ, តស្មា កម្ចីច្នៃនេ
វិនយវិចិកិច្ឆាយ និទ្ទនេ សត្តេ សត្តសទិសេ អស្មី សត្តេ ឥមស្មី ឧត្តរបករណេ
ឧស្មាយុត្តោ កម្មជេតេជោធាតុយា សមន្នាគតោ ជីវមាណោ ភិក្ខុ និច្ចំ និរន្តរំ
សត្តោ អភិរតោ និច្ចំ យោគំ សតតាភិយោគំ កាតុំ យុត្តោ អនុរុចោតិ
យោជនា។

ភិក្ខុនិក្ខេបន្តោ និដ្ឋិតោតិ ឯត្ថាបិ ឧប្បត្តិ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ច។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា

ភិក្ខុនិក្ខេបន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បត្យវិបត្តិកថាវណ្ណានា

២៧៣. ឥនានិ ឧភយសាធារណំ កត្វាវិបត្តិវារាទីនំវិសិដ្ឋវារាទំ សង្កបំ
កាតុមាហា “កតិ អាបត្តិយោ”តិអាទិ។

២៧៤. ភិក្ខុនី សេច ធានេតិ, បុតា ហោតិ។ សេច វេមតិកា ធានេតិ,
បុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។

២៧៥. សង្ឃាទិសេសន្តិ បរស្ស សង្ឃាទិសេសំ។

២៧៦. “កតិ អាចារិបត្តិបច្ចយា”តិ បទច្នេនោ។

២៧៧. អាចារិបត្តិន្តិ អត្ថនោ វា បរស្ស វា អាចារិបត្តិ។

២៧៨. ចាមិកំ ទិដ្ឋិន្តិ អហេតុកអកិរិយនត្តិ កទិដ្ឋិអាទី លាមិកំ ទិដ្ឋិ។

២៨០. មនុស្សត្ថវិធម្មន្តិ ឧត្តវិមនុស្សធម្មំ។

២៨២. អាជីវហេតុ សញ្ញាវត្ថុ សមាបន្នោតិ យោជនា។ បរិយាយវចនេតិ
“យោតេ វិហារេ វសេតិ, សោភិត្តុ អរហា”តិអាទិកេ លេសវចនេ។ ញាតេតិ យំ
ឧទ្ទិស្ស វេទតិ, តស្មី មនុស្សជាតិកេ វចនសមនន្តរមេវ ញាតេ។

២៨៣. វត្ថុតិ អគិលានោ អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា។ ភិក្ខុនី បន សចេ
ឯវំ ហោតិ, ភិក្ខុនី អគិលានោ អត្ថនោ អត្ថាយ បណ្ឌិតភោជនំ វិញ្ញាបេត្វា
ភុត្តាវិនី សចេ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តស្ស ចាដិទេសនីយំ សិយាតិ
យោជនា។

២៨៤. “អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វានា”តិ ឥមិនា បរស្ស ញាតកបវារិតេ
តស្សេវត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា តេន ទិន្នំ វា តស្ស វិស្សាសេន វា បរិភុញ្ញន្តស្ស តេសំ
អត្ថនោ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ សុទ្ធិចិត្តតាយ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ចតុវិបត្តិកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អធិករណបច្ចយកថាវណ្ណានា

២៨៥. វិវាទាធិករណម្នាតិ “អធម្មំ ‘ធម្មា’តិ ទីបេតី”តិ អាទិនយប្បវត្តា
អជ្ឈាវសភេទករវត្ថុនិស្សិតាវិវាទាធិករណម្នា។

២៨៦. ឧបសម្បន្នំ ឌីមសតោ ភិក្ខុស្ស ចាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៨៧. អនុវាទាធិករណបច្ចយាតិ ចោទនាបរនាមធម្យំ
អនុវាទាធិករណមេវ បច្ចយោ, តស្មា, អនុវាទនាធិករណហេតូតិ អត្ថោ។

២៨៨. “តថា”តិ ឥមិនា អមូលកត្តំ អតិទិសតិ។

២៨៩. អាបត្តិបច្ចយាតិ អាបត្តាធិករណបច្ចយា។

២៩៣. កិច្ចាធិការណាបច្ចយាតិ

អបលោកនាធិបតីត្ថិតិកម្មសម្ព័ន្ធតកិច្ចាធិការណាហេតុ។

២៩៤. អច្ឆជន្តិវាតិ អត្តនោលទ្ធិ អបរិច្ឆជន្តិ ឯវ។

២៩៥. ចាមិកាយ ទិដ្ឋិយា បរិច្ឆជនត្ថាយ កតាយ យាវតតិយកំ
សមនុភាសនាយ តំ ទិដ្ឋិ អច្ឆជន្តិយា តស្ស ភិក្ខុនិយា, តស្ស ភិក្ខុស្ស ច
អច្ឆជតោ ចាមិត្តិ ហោតិ យោជនា។

៩តិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

អធិការណាបច្ចយ កថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ខន្ធកបុប្ផាកថាវណ្ណានា

៣០០. សេសេស្វតិ អភព្ពបុគ្គលបរិធិបកេសុ សព្ពបទេសុ។

៣០២. “នស្សន្តុ ឯតេ”តិ បទច្នេនោ។ បុរក្ខកាតិ ឯត្ថ សាមិអត្ថេ បច្ឆត្តវចនំ,
ភេទបុរេក្ខកស្ស, ភេទបុរេក្ខកាយាតិ អត្ថោ។

៣០៣. សេសេស្វតិ អវសេសេសុ អសំវាសកាទិធិបកេសុ
បដិក្ខេបបទេសុ។

៣០៤. ឯការ ទុក្ខជាបត្តិ វុត្តាតិ វស្សំ អនុបគមនាធិបច្ចយា ជាតិតោ
ឯការ ទុក្ខជាបត្តិ វុត្តា។

៣០៥. ឧបោសថសមា មតាតិ ឧបោសថក្ខន្ធកេ វុត្តសទិសា ជាតា
អាបត្តិយោ មតា អធិប្បតា។

៣០៦. ចម្លើង ចម្លកូនក្រក។ វដ្ឋតវី គហេត្វា មារេន្តានំ ធម្មតិយានំ ចាចិត្តិ
វុត្តាតិ សម្ពុទ្ធា។ វដ្ឋតវិន្តិ ពលសម្បជ្ជំ តរុណាការី។ សា ហិ វដ្ឋកការំ តវិត្វា
អតិក្កមិត្វា វិតត្វា “វដ្ឋតវី” តិ វុដ្ឋតិ។

៣០៧. អង្គជាតំ ធុបន្តស្សតិ ការីនំ អង្គជាតំ អត្ថនោ អង្គជាតេន ពហិ
ធុបន្តស្ស។ សេសេស្វតិ ការីនំ វិសាលាធិសុ គហាលោ, បិដ្ឋិអភិរុហាលោ ច។
យថាហ “ធម្មតិយា ភិក្ខុ អចិរវតិយា នទិយា ការីនំ តវន្តិនំ វិសាលោសុបិ
គណ្ណាន្តិ” តិ អាទិ (មហាវ. ២៥២)។

៣០៨. តត្ថ ភេសន្តកូនក្រក។ សាមន្តា ទុដ្ឋុលេតិ វដ្ឋមគ្គបស្សវមគ្គានំ
សាមន្តា ទុដ្ឋុលមត្ត បទេសេ។ សត្តកម្មំ ករោន្តស្ស ដុល្លច្ចយមុទិវតន្តិ
យោជនា។ យថាហ - “ន, ភិក្ខុវេ, សម្ពាធស្ស សាមន្តា ទុដ្ឋុលេ សត្តកម្មំ វា
វត្តិកម្មំ វា ការេតត្ថំ, យោ ការេយ្យ, អាបត្តិ ដុល្លច្ចយស្ស” តិ (មហាវ. ២៧៩)។
ឯត្ថ ច “សាមន្តា ទុដ្ឋុលេ” តិ ឥទំ សត្តកម្មំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ វត្តិកម្មំ បន
សម្ពាធយេវ បដិក្ខិត្តំ។

“ន, ភិក្ខុវេ, អញ្ញាត្រ និមន្តិតេន អញ្ញស្ស ភោជ្ជយាគុ បរិភុញ្ញិតត្ថា, យោ
បរិភុញ្ញេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតត្ថោ” តិ (មហាវ. ២៨៣) វុត្តត្វា អាហ
“ភោជ្ជយាគុសុ ចាចិត្តិ” តិ។ ឯត្ថ ច ភោជ្ជយាគុ នាម ពហាលយាគុ។ “បិណ្ឌំ
វដ្ឋេត្វា ចាតព្វយាគុ” តិ គណ្ឌិបទេ វុត្តំ។ ចាចិត្តិ តិ
បរម្បវភោជនបវារណសិក្ខាបទេហិ ចាចិត្តិ។ សេសេស្វតិ
អន្តោវុត្តអន្តោបក្កសយំបក្កបរិភោគាធិសុ។ យថាហ “ន, ភិក្ខុវេ, អន្តោវុត្តំ
អន្តោបក្កំ សាមបក្កំ បរិភុញ្ញិតត្ថំ, យោ បរិភុញ្ញេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ អាទិ
(មហាវ. ២៧៤)។

៣១០. បីវស័យុត្តតិ បីវក្ខន្ធកេ។

៣១៣. ចម្បយ្យកេ ចកោសម្ពេតិ ចម្បយ្យក្ខន្ធកេ ចេវ
កោសម្ពកក្ខន្ធកេ ច។ “កម្មស្មី”ន្តិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

៣១៧. រោមន្តតិ ភុត្តស្ស លហំ ចាកត្ថាយ កុច្ឆិតតំ មុខំ អាហេបេត្វា
សណ្ឋាករណាវសេន អនុចាលនេ។

៣១៨. សេនាសនស្មិន្តិ សេនាសនក្ខន្ធកេ។ គរុនោតិ គរុកណ្ណាស្ស។

៣២០. សង្ឃកេទេតិ សង្ឃកេទកក្ខន្ធកេ។

៣២១. ភេទានុវត្តកានន្តិ សង្ឃភេទានុវត្តកានំ។ គណាកោគេតិ
គណាកោជនេ។

៣២២. សាតិ ឯត្ថ សព្វវត្ថេសុ អនាទិយេន ហោតីតិ សេសោ។ សេសំ
ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា

ខន្ធកបុច្ឆាកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សមុជ្ជានសីសកថាវណ្ណានា

៣២៥-៦. មហេសិនា ជីសុ វិភជ្ជេសុ បញ្ញត្តានិ យានិ ចារាជិកាទិនិ
សិក្ខាបទានិ ឧបាសថេ ឧទ្ទិសន្តិ, តេសំ សិក្ខាបទានំ សមុជ្ជានំ ភិក្ខុនំ
ចាជវត្ថាយ ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, តំ សមាហិតា សុណាថាតិ យោជនា។

៣២៧. កាយោ ច វាចា ច កាយវាចា ចាតិ អចិត្តកានិ យានិ តីណិ
សមុដ្ឋានានិ, តានេវ ចិត្តេន បច្ចេកំ យោជិតានិ សចិត្តកានិ តីណិ សមុដ្ឋានានិ
ហោន្តីតិ ឯវមេវ សមុដ្ឋានំ បុរិមានំ ទ្វិន្នំ វសេន ឯកង្គិកំ, តតិយ ចតុត្ថបញ្ចមាណំ
វសេន ទ្វង្គិកំ, ធម្មស្ស វសេន តិវង្គិកញ្ចាតិ ឯវំ ធលា សមុដ្ឋានវិធី វទន្តីតិ
យោជនា។ កាយោ, វាចាតិ ឯកង្គិកំ ទ្វយំ, កាយវាចា, កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តន្តិ
ទុវង្គិកត្ថយំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ អង្គភេទេន តិវិធម្មិ អវយវភេទេន
សមុដ្ឋានភេទវិធី ធម្មការំ វទន្តីតិ អធិប្បាយោ។

៣២៨. តេសុ ធនុ សមុដ្ឋានេសុ ឯកេន វា សមុដ្ឋានេន ទ្វីហិ វា តីហិ វា
ចត្វីហិ វា ធិហិ វា សមុដ្ឋានេហិ នាណា អាបត្តិយោ ជាយវេតិ សម្ពុន្នោ។

៣២៩. តត្ថ តាសុ នាណាបត្តិសុ។ បញ្ច សមុដ្ឋានានិ ឯតិស្សាតិ
បញ្ចសមុដ្ឋានា, ឯវរូចា កាចិ អាបត្តិ នវិជ្ជតិ។ ឯកមេកំ សមុដ្ឋានំ យាសន្តិ
វិគ្គហោ។ បន្តិមេហោវ តីហិបីតិ សចិត្តកេហោវ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ, យា អាបត្តិ
ឯកសមុដ្ឋានា ហោតិ, សា សចិត្តកានំ តិណ្ណាមញ្ញាតវេន ហោតីតិ
អធិប្បាយោ។

៣៣០-១. តតិយ ឫដ្ឋតោបិ ចាតិ កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច។
ចតុត្ថឫដ្ឋតោ ចេវាតិ កាយចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច។ បញ្ចមឫដ្ឋតោបិ
ចាតិ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច។ “កាយតោ កាយចិត្តតោ” តិ បឋមំ
ទ្វិសមុដ្ឋានំ, “វាចតោ វាចាចិត្តតោ” តិ ទុតិយំ, “កាយវាចតោ
កាយវាចាចិត្តតោ” តិ តតិយំ, “កាយចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ” តិ ចតុត្ថំ,
“វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ” តិ បញ្ចមំ ទ្វិសមុដ្ឋានន្តិ ឯវំ បញ្ចធា ឯវំ
បីតេហិ ទ្វីហិ សមុដ្ឋានេហិ ឯសា ទ្វិសមុដ្ឋានាបត្តិ ជាយតេ សមុដ្ឋាតិ។ ន

អញ្ញតោតិ កាយតោ វាចតោតិ ឯកំ, វាចតោ កាយវាចតោតិ ឯកន្តំ ឯវំ
យថាវុត្តក្កមវិបរិយាយេន យោជិតេហិ អញ្ញេហិ សមុជ្ឈានេហិ ន សមុជ្ឈាតិ។

៣៣២. បឋមេហិ ច ភីហិតិ “កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ”តិ បឋមំ
និទ្ទិដ្ឋេហិ ភីហិ អចិត្តកសមុជ្ឈានេហិ។ បន្តិមេហិ ចាតិ “កាយចិត្តតោ,
វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ”តិ ឯវំ បច្ឆា វុត្តេហិ សចិត្តកេហិ ភីហិ
សមុជ្ឈានេហិ។ ន អញ្ញតោតិ “កាយតោ, វាចតោ, កាយចិត្តតោ, វាចតោ,
កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ”តិ ឯវំ វុត្តវិបល្លាសតោ អញ្ញេហិ ភីហិ
សមុជ្ឈានេហិ ន សមុជ្ឈាតិ។

៣៣៣-៤. បឋមា តតិយា ចេវ, ចតុត្ថប្បដ្ឋតោបិ ចាតិ កាយតោ,
កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ ឯតេហិ ចត្វហិ
សមុជ្ឈានេហិ ចេវ។ ទុតិយា...ចេ... ប្បដ្ឋតោបិ ចាតិ វាចតោ, កាយវាចតោ,
វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ ឥមេហិ ចត្វហិ ចាតិ
ចតុសមុជ្ឈានេនាបត្តិ។

សា ឯវំ ទ្វិជា បិតេហិ ចត្វហិ សមុជ្ឈានេហិ ជាយតេ។ ន បនញ្ញតោតិ
“កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ”តិ ឯវំ មាទិនា
វិបល្លាសនយេន យោជិតេហិ ចត្វហិ សមុជ្ឈានេហិ ន សមុជ្ឈាតិ។ ធន សមុជ្ឈានានិ
យស្ស សា ធនសមុជ្ឈានា។ សចិត្តកេហិ ភីហិ, អចិត្តកេហិ ភីហិតិ ធន ឯវំ
សមុជ្ឈានេហិ សមុជ្ឈាតីតិ។ បការទ្គរភាវា ឥធ “ន អញ្ញតោ”តិ ន វុត្តំ។

អាហា ច អដ្ឋកថាចរិយោ មាតិកដ្ឋកថាយំ។

៣៣៥. សមុជ្ឈាតិ ឯតស្មាតិ សមុជ្ឈានំ, កាយាទិ ធន្តិធំ, ឯកំ សមុជ្ឈានំ
ការណំ យស្ស សា ឯកសមុជ្ឈានា។ បការទ្គរភាវា ភីធា។ កថំ? សចិត្តកានំ

តិណ្ណំ សមុជ្ជានំ វសេន តិវិជា។ ទិហិ សមុជ្ជានេហិ សមុជ្ជិតា ទិសមុជ្ជិតា,
ទិសមុជ្ជិតាបត្តិតិ អត្ថោ។ បញ្ចាធាតិ វុត្តនយេន បញ្ចប្បកាវា។ តិណ្ណំ
សមុជ្ជានំ យស្ស សា តិសមុជ្ជានា, ចត្តាវិ សមុជ្ជានំ យស្ស សា
ចតុរុជ្ជានា, តិសមុជ្ជានា ច ចតុរុជ្ជានា ច តិចតុរុជ្ជានាតិ
ឯកទេសស្ស បេកសេសោ, តិសមុជ្ជានា ទិដាវិភត្តា, ចតុសមុជ្ជានា ច ទិដា ឯវ
វិភត្តាតិ អត្ថោ។ ធម្មា សមុជ្ជានេហិ សមុជ្ជិតា ធម្មសមុជ្ជិតា, ធម្មសមុជ្ជិតា
អត្ថោ។ ឯកធាតិ បការន្តរកាវា ឯកធាវ វិភតិ អធិប្បាយោ។

៣៣៦. សព្វា អាបត្តិយោ សមុជ្ជានិវេសសតោ ឯវំ តេរសធា វិភានំ
សមុជ្ជានភេទានំ នានត្ថតោ តេហិ សមុជ្ជិតានំ បឋមំ បញ្ញត្តត្ថា សីសភូតានំ
សិក្ខាបទានំ វសេន តេរសេវ នាមាធិលកន្តិ, តានិ ឥតោ បរំ វក្ខាមីតិ
យោជនា។

៣៣៧. បឋមន្តិមវត្ថុញ្ញាតិ បឋមចារាជិកសមុជ្ជានំ។ ទុតិយន្តិ
អធិន្ទាននសមុជ្ជានំ។ សញ្ញវត្ថុកន្តិ សញ្ញវត្ថុសមុជ្ជានំ។ សមនុភាសនន្តិ
សមនុភាសនសមុជ្ជានំ។ “កថិនំ ឯឡ កលោមក”ន្តិ បទច្រនោ, កថិនសមុជ្ជានំ
ឯឡ កលោមសមុជ្ជានញ្ញា។

៣៣៨. បទសោធម្មន្តិ បទសោធម្មសមុជ្ជានំ។ អទ្ធានំ ថេយ្យសត្តន្តិ
អទ្ធានសមុជ្ជានំ ថេយ្យសត្តសមុជ្ជានំ។ ទេសនាតិ ធម្មទេសនាសមុជ្ជានំ។
ភូតារោចនកន្តិ ភូតារោចនសមុជ្ជានំ។ ចោរិវុដ្ឋាបនន្តិ ចោរិវុដ្ឋាបនសមុជ្ជានំ។

៣៣៩. អនុញ្ញាតកញ្ញាតិ អនុញ្ញាតកសមុជ្ជានញ្ញាតិ ឯតានិ តេរស
តេហិ សមុជ្ជានេហិ សមុជ្ជិតានំ តេសំ សិក្ខាបទានំ បឋមំ បឋមំ និទ្ទិដ្ឋានំ
បឋមចារាជិកាធិសិក្ខាបទនសមុជ្ជានានំ ឥតវេសំ បុព្វន្តមការតោ “សីសានី”តិ

វុត្តានិ។ យថាហា បរិវារដ្ឋកថាយំ “បឋមចារាជិកំ នាម ឯកំ សមុជ្ឈានសីសំ,
សេសានិ តេន សទិសានី” តិ អាទិ (បរិ. អដ្ឋ. ២៥៨)។ តេរសេតេ សមុជ្ឈាននយាតិ
ឯតេ សីសវសេន ទស្សិតា តេរស សមុជ្ឈាននយា។ វិញ្ញាហិ ឧចារិត្តេរាទីហិ។

៣៤០. តត្ថ តេរសសុ សមុជ្ឈានសីសេសុ។ យាតិ យា បន អាបត្តិ។
អាទិចារាជិកុដ្ឋានាតិ បឋមចារាជិកសមុជ្ឈានា។

៣៤១. អទិន្នានាន-សន្តោ បុព្វកោ បឋមោ ឯតិស្សា តំសមុជ្ឈានាបត្តិយាតិ
អទិន្នានានបុព្វកា, អទិន្នានានសមុជ្ឈានាតិ ឧទ្ទិដ្ឋាតិ យោជនា។

៣៤២. ជាតូតិ ឯកំសេន។

៣៤៣. អយំ សមុជ្ឈានវសេន “សមនុភាសនាសមុជ្ឈានា” តិ វុត្តាតិ
យោជនា។

៣៤៤. កបិន-សន្តោ ឧបបទោ យស្សា តំសមុជ្ឈានាយ អាបត្តិយា សា
កបិនុបបទា, កបិនសមុជ្ឈានាតិ មតា ញាតា, អយំ សមុជ្ឈានវសេន
“កបិនសមុជ្ឈានា” តិ ញាតាតិ អត្ថោ។

៣៤៥. ឯឡុកលោម-សន្តោ អាទិ យស្សា តំសមុជ្ឈានាបត្តិយា សា
ឯឡុកលោមាទិសមុជ្ឈានាតិ អត្ថោ។

៣៤៩. ឯត្ថ សមុជ្ឈានេសុ។

៣៥០. ភូតារោចន-សន្តោ បុព្វកាកោ ឯតិស្សា តំសមុជ្ឈានាយ អាបត្តិយាតិ
ភូតារោចនបុព្វកា, ភូតារោចនសមុជ្ឈានាតិ អត្ថោ។

៣៥០. សមុជ្ជានំ សមុជ្ជិតំ, ចោវុដ្ឋាបនំ សមុជ្ជិតំ យស្សា សា
ចោវុដ្ឋាបនសមុជ្ជិតា, ចោវុដ្ឋាបនសមុជ្ជាធាតិ អត្ថោ។

៣៥៣. តត្ថាតិ តេរសសមុជ្ជានសីសេសុ, “សមុជ្ជានំ សចិត្តក”ន្តិ ឥទំ
“បឋម”ន្តិអាទិហិ បច្ឆេកំ យោជេតព្ភំ។ បឋមំ សមុជ្ជានន្តិ
បឋមចារាជិកសមុជ្ជានំ។ ធុតិយំ សមុជ្ជានន្តិ អធិន្នាធានសមុជ្ជានំ។ ចតុត្ថំ
សមុជ្ជានន្តិ សមនុកាសនសមុជ្ជានំ។ ឆវមំ សមុជ្ជានន្តិ វេយ្យសត្តសមុជ្ជានំ។
ធនមំ សមុជ្ជានន្តិ ធម្មទេសនាសមុជ្ជានំ។ ប្បាទសមំ សមុជ្ជានន្តិ
ចោវុដ្ឋាបនសមុជ្ជានំ។

៣៥៤. សមុជ្ជានេតិ សមុជ្ជានសីសេ។ សទិសាតិ តេន តេន
សមុជ្ជានសីសេន សមុជ្ជាធា អាបត្តិយោ។ ឥធាតិ ឥមស្មី សមុជ្ជានវិនិច្ឆយេ។
ទិស្សវេតិ ទិស្សន្តេ, ទិស្សន្តិតិ អត្ថោ។ អថ វា ឥធ ទិស្សវេតិ ឥធ ឧកតោវិភង្កេ
ឯតេសុ តេរសសមុជ្ជានេសុ ឯកេកស្មី អញ្ញានិបិ សទិសានិ សមុជ្ជានានិ
ទិស្សន្តិតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តានិ សរូបតោ និទស្សេតុមាហា “សុក្កញ្ញា”តិអាទិ។
តត្ថ សុក្កន្តិ សុក្កវិស្សជ្ជិសិក្ខាបទំ។ ឯស នយោ “កាយសំសគ្គោ”តិអាទិសុបិ។
យទេត្ថ ធុរិញ្ញេយ្យំ, តំ វក្ខាម។

៣៥៥. បុព្វបថវិចារកោ ចាតិ “ជានំ បុព្វបកតំ ភិក្ខុ”ន្តិ (ចា. ១២០)
សិក្ខាបទញ្ច “ភិក្ខុនិបវិចារិត”ន្តិ (ចា. ១៩២, ១៩៤) បិណ្ឌាចាតសិក្ខាបទញ្ច។
រហោភិក្ខុនិយាសហាតិ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ រហោ និសង្គសិក្ខាបទញ្ច។
សភោជនេ, រហោ ទ្វេ ចាតិ សភោជនេ កុលេ អនុបខជ្ជសិក្ខាបទញ្ច ទ្វេ
រហោនិសង្គសិក្ខាបទានិ ច។ អង្គលី ឧទកេ ហសន្តិ អង្គលីបតោទញ្ច
ឧទកេហសធម្មសិក្ខាបទញ្ច។

៣៥៦. បហារេ ឧត្តិវេ ចេវាតិ បហារទានសិក្ខាបទញ្ច
 តលសត្តិឧត្តិវណសិក្ខាបទញ្ច។ តេបញ្ញាសា ច សេខិយាតិ
 បញ្ចសត្តតិសេខិយាសុ វក្ខមាធានិ ឧដ្ឋគ្សិកាធីនិ សមនុភាសនសមុជ្ជាធានិ
 ទស, ធម្មចារណិអាធីនិ ធម្មទេសនាសមុជ្ជាធានិ ឯកាទស,
 ថេយ្យសត្តសមុជ្ជានំ, សូចោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទញ្ចាតិ ពារីសតិ សិក្ខាបទានិ
 បេបេត្វា បរិមណ្ឌលនិវាសនាធីនិ ឥតរាទិ តេបញ្ញាស សេខិយសិក្ខាបទានិ ច។
 អធិកុកុញ្ញជាណុញ្ចាតិ ភិក្ខុនីនំ អធិកុកុញ្ញជាណុសិក្ខាបទញ្ច។
 តាមន្តរមវស្សុតាតិ តាមន្តរគមនំ, អវស្សុតស្ស ហត្ថតោ
 ខាននីយគ្គហណសិក្ខាបទញ្ច។

៣៥៧-៨. តលមជ្ឈទសុទ្ធិ ចាតិ តលយាតំ, ជតុមជ្ឈំ, ឧទកសុទ្ធិកាធិយនញ្ច។
 វស្សុវុត្ថាតិ “វស្សុវុត្ថា...ហេ... ធម្មញ្ញាយោជនាធិ”តិ (ចា.ច. ៩៧៤) សិក្ខាបទញ្ច។
 ឱវាទាយ ន គច្ឆន្តិតិ ឱវាទាយ អគមនសិក្ខាបទញ្ច។ នាទុពន្ទេ បវត្តិនិទ្ធិ
 “វុដ្ឋាបិ តំ បវត្តិនិ ទ្វេ វស្សានិ នាទុពន្ទេយ្យា”តិ (ចា.ច. ១១១២) សិក្ខាបទញ្ចាតិ
 ឧកតោវិភន្ត្តេ និទ្ធិជ្ជា ឥមេ បញ្ចសត្តតិ ធម្មា កាយចិត្តសមុដ្ឋិតា មេតុនេន សមា
 ឯកសមុជ្ជាធា មតាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ច ចាឡិយំ “ធនត្ថតិ”តិ គណានបរិច្ឆេទោ សមុជ្ជានសិក្ខាបទេន
 សហ ទស្សិតោ។ ឥធម បន តំ វិនា តំសទិសានមេវ គណនា ទស្សិតា។ តេនេវ
 បឋមំ សមុជ្ជានសីសំ ចាឡិយំ គណនាយបិ ទស្សិតំ, ឥធមេវ ន ទស្សិតំ។ ឧបរិ
 កត្ថចិ សមុជ្ជានសីសស្ស ទស្សនំ បនេត្ថ វក្ខមាធានំ តំសទិសការទស្សនត្ថំ,
 គណនាយ វក្ខមាធាយ អន្តោគធាការទស្សនត្ថំ។ តេនេវ តត្ថចិ តំ វិនា គណនំ
 វក្ខតិ។

បឋមចារាជិកសមុជ្ជានវណ្ណនា។

៣៥៩. វិគ្គហន្តិ មនុស្សវិគ្គហសិក្ខាបទំ។ ឧត្តរិ ចេវាតិ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មសិក្ខាបទញ្ច។ ទុដ្ឋល្លន្តិ ទុដ្ឋល្លវាចាសិក្ខាបទំ។ អត្តកាមតាតិ
អត្តកាមចារិចរិយសិក្ខាបទញ្ច។ ទុដ្ឋទោសា ទុវេ ចេវាតិ ទ្វេ
ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទានិ ច។ ទុតិយានិយតោបិ ចាតិ
ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦០. អច្ឆិន្ទនញ្ចាតិ សាមំ ចីវរំ ទត្វា អច្ឆិន្ទនញ្ច។ បរិណាមោតិ
សង្ឃិកលាភស្ស អត្តនោ បរិណាមនញ្ច។ មុសាឱមសបេសុណាតិ មុសាវាទោ
ច ឱមសវាទោ ច ភិក្ខុបេសុញ្ញញ្ច។ ទុដ្ឋល្លារោចនញ្ចាតិ
ទុដ្ឋល្លាបត្តិអារោចនសិក្ខាបទញ្ច។ បថវីខណានម្បិ ចាតិ
បថវីខណានសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦១. ភូតតាមញ្ច វាទោ ចាតិ ភូតតាមសិក្ខាបទំ,
អញ្ញវាទកសិក្ខាបទញ្ច។ ឧដ្ឋាបនកមេវ ចាតិ ឧដ្ឋាបនកសិក្ខាបទញ្ច។
និក្ខឡោ សិញ្ញានញ្ចាតិ វិហារតោ និក្ខឡនញ្ច ឧទកេ តិណាទិសិញ្ញានញ្ច។
អាមិសហេតុ ចាតិ អាមិសហេតុ ភិក្ខុនិយោ ឱវាទសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦២. ភុត្តាវិន្តិ ភុត្តាវិ អនតិវត្តន ខាទនីយាទិនា បវារណសិក្ខាបទញ្ច។
ឯហនាទវិន្តិ “ឯហារុសោ, កាមំ វា”តិ (ចា. ២៧៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច
អនាទរិយសិក្ខាបទញ្ច។ ភីសាបនមេវ ចាតិ ភិក្ខុភីសនកញ្ច។ អបនិធម្យាតិ
បត្តាទិអបនិធានសិក្ខាបទញ្ច។ សញ្ជិច្ច ចាណាន្តិ សញ្ជិច្ច ចាណំ
ជីវិតាវារោចនញ្ច។ សប្បាណាកម្មិ ចាតិ ជានំ
សប្បាណាកឧទកសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៣. ឧក្កោជនព្វាតិ បុនកម្មាយ ឧក្កោជនព្វា។ ឧនោតិ
ឧនវិសតិវស្សសិក្ខាបទព្វា។ សំវាសោតិ ឧត្ថិត្តកេន សទ្ធិ សំវាសសិក្ខាបទព្វា។
នាសនេ ចាតិ នាសិតកសាមណោសម្ភោគសិក្ខាបទព្វា។ សហធម្មិកន្តិ
សហធម្មិកំ វុច្ចមានសិក្ខាបទព្វា។ វិលេខា ចាតិ “វិលេខាយ សំវត្ថន្តិ” តិ (ចា. ចិ.
៤៣៩) អាគតសិក្ខាបទព្វា។ មោហនាតិ មោហនសិក្ខាបទព្វា។ អមូលកេន
ចាតិ អមូលកេន សង្ឃទិសេសេន អនុទ្ធិសនសិក្ខាបទព្វា។

៣៦៤. កុក្កុច្ឆ័យនំ ទត្វាតិ កុក្កុច្ឆឧប្បាទនព្វា ធម្មិកានំ កម្មានំ ធនំ ទត្វា
ទ័យនព្វា ចីវរំ ទត្វា ទ័យនព្វា។ បរិណាមេយ្យ បុគ្គលេតិ សង្ឃិកំ លាភំ
បុគ្គលស្ស បរិណាមនសិក្ខាបទព្វា។ កីតេ, អកាលំ, អច្ឆិន្ទេតិ “កីតេ, អយ្យេ,
ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ករិស្សតិ” តិ (ចា. ចិ. ៧០៥) អាគតសិក្ខាបទព្វា
អកាលចីវរំ “កាលចីវរ” តិ អធិដ្ឋហិត្វា ភាជនសិក្ខាបទព្វា ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ
ចីវរំ បរិវត្តេត្វា អច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទព្វា។ ទុគ្គហនិរយេន ចាតិ ទុគ្គហិតេន
ទុបធារិតេន បរំ ឧដ្ឋាបនសិក្ខាបទព្វា និរយេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា
អភិសបនសិក្ខាបទព្វា។

៣៦៥. គណស្ស ចាតិ “គណស្ស ចីវរលាភំ អន្តរាយំ ករេយ្យា” តិ (ចា. ចិ.
៩០៨) វុត្ថសិក្ខាបទព្វា។ វិភង្គព្វាតិ “ធម្មិកំ ចីវរវិភង្គំ បដិពាហេយ្យា” តិ (ចា. ចិ.
៩១២) វុត្ថសិក្ខាបទព្វា។ ទុព្ពលាសា តថេវ ចាតិ “ទុព្ពលចីវរបច្ឆាសាយ
ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមេយ្យា” តិ (ចា. ចិ. ៩២១) វុត្ថសិក្ខាបទព្វា។ ធម្មិកំ
កថិនុទ្ធាន្តិ “ធម្មិកំ កថិនុទ្ធារំ បដិពាហេយ្យា” តិ (ចា. ចិ. ៩២៨)
វុត្ថសិក្ខាបទព្វា។ សព្វាច្ឆាដាសុមេវ ចាតិ “ភិក្ខុនិយា សព្វាច្ឆ អដាសុ
ករេយ្យា” តិ (ចា. ចិ. ៩៤២) វុត្ថសិក្ខាបទព្វា។

៣៦៦. សយំ ឧបស្សយំ ទត្វាតិ “ភិក្ខុនិយា ឧបស្សយំ ទត្វា កុបិតា
អនត្តមនា និក្ខេឡ្យយ្យ” តិ (ចា.បិ. ៩៥១) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ អក្កោសេយ្យ ចាតិ
“ភិក្ខុំ អក្កោសេយ្យ វា បរិភាសេយ្យ វា” តិ (ចា.បិ. ១០២៩) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។
ចណ្ឌិកាតិ “ចណ្ឌិកតា គណំ បរិភាសេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១០៣២)
វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ កុលមជ្ជវិនិច្ឆ័យ អស្សាតិ “កុលមជ្ជវិនិច្ឆ័យ អស្សា” តិ (ចា.បិ. ១០៤៣)
វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ គត្តិនី វុជ្ជាបេយ្យ ចាតិ “គត្តិនី វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១០៦៨)
វុត្តសិក្ខាបទព្យា។

៣៦៧. ហាយន្តិន្តិ “ហាយន្តិ វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១០៧៣) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។
ទ្វេ ច វស្សានិច្ចំ តិ “ទ្វេ វស្សានិច្ចំ ធនុ ធម្មេសុ អសិក្ខិតសិក្ខំ សិក្ខមាណំ
វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១០៨០) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ សង្ឃេនាសម្មតន្តិ “សិក្ខិតសិក្ខំ
សិក្ខមាណំ សង្ឃេន អសម្មតំ វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១០៨៦) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។
តិស្សោ គិហិកតា វុត្តាតិ “ឧទ្ទានុសវស្សំ គិហិកតំ (ចា.បិ. ១០៩១),
បរិបុណ្ណាទ្ទានុសវស្សំ គិហិកតំ ទ្វេ វស្សានិច្ចំ ធនុ ធម្មេសុ អសិក្ខិតសិក្ខំ (ចា.បិ.
១០៩៧), ទ្វេវស្សានិច្ចំ សិក្ខិតសិក្ខំ សង្ឃេន អសម្មត” តិ (ចា.បិ. ១១០៣)
វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ ច។ តិស្សោយេវ កុមារិកាតិ “ឧទ្ទានុសវស្សំ
កុមារិកត” តិ (ចា.បិ. ១១២០) នយេន វុត្តា តិស្សោ ច។

៣៦៨. ឧទ្ទានុសវស្សា ទ្វេតិ “ឧទ្ទានុសវស្សា វុជ្ជាបេយ្យ (ចា.បិ. ១១៣៧),
បរិបុណ្ណាទ្ទានុសវស្សា សង្ឃេន អសម្មតា វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១១៤២) វុត្តានិ
ទ្វេ សិក្ខាបទព្យា។ ច។ អលំ តាវ តេតិ “អលំ តាវ តេ, អយេ, វុជ្ជាបិ តេនា” តិ
(ចា.បិ. ១១៤៧) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ សោការវស្សាតិ “ចណ្ឌិ សោការវាសំ សិក្ខមាណំ
វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា.បិ. ១១៥៩) វុត្តសិក្ខាបទព្យា។ ចារិវាសិក្ខន្ធមនោគោតិ

“ចារិកសិក្ខានុន្ទនានេន សិក្ខាមាណំ វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា. ១១៦៧)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៩. អនុវស្សំ ធុរេ ចាតិ “អនុវស្សំ វុជ្ជាបេយ្យ (ចា. ១១៧១), ឯកំ វស្សំ
ទ្វេ វុជ្ជាបេយ្យ” តិ (ចា. ១១៧៥) វុត្តសិក្ខាបទានិ ចាតិ ឯក្ខនសត្តតិ
សិក្ខាបទានិ។ អធិន្ទានានុល្យត្តាតិ អធិន្ទានានេន សមាទសមុដ្ឋានត្តា។
តិសមុដ្ឋានិកា កតាតិ សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋហន្តិ វុត្តា។

ទុតិយចារិកសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៣៧០. សញ្ញាវិកុដិមហាល្លកន្តិ សញ្ញាវត្ថុ, សញ្ញាចិកាយ កុដិករណំ,
មហាល្លកវិហារករណញ្ច។ ឆោវាបនញ្ច បដិគ្គហោតិ អញ្ញាតិកាយ
ភិក្ខុនិយា បុរាណចីវរឆោវាបនញ្ច ចីវរបដិគ្គហណញ្ច។ ចីវរស្ស ចវិញ្ញត្តិន្តិ
អញ្ញាតកំ គហបតី វា គហបតានី វា ចីវរវិញ្ញាបនសិក្ខាបទញ្ច។ គហណញ្ច
តទុត្តវិន្តិ តទុត្តវិសាទិយនសិក្ខាបទញ្ច។

៣៧១. ឧបក្ខន្ធទ្វយញ្ចេវាតិ “ចីវរបេតាបន្នំ ឧបក្ខន្ធគំ ហោតី” តិ (ចារ. ៥២៨)
អាគតសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ តថា ទូតេន ចីវរិន្តិ
ទូតេនចីវរបេតាបន្នបហិតសិក្ខាបទញ្ច។ កោសិយន្តិ
កោសិយមិស្សកសិក្ខាបទញ្ច។ សុទ្ធកាឡានន្តិ
“សុទ្ធកាឡ កាន” តិ អធិសិក្ខាបទញ្ច (ចារ. ៥២៨)។ ទ្វេ ភាគានមេវ ចាតិ
“ទ្វេ ភាគា អាទាតញ្ច” តិ (ចារ. ៥៥៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៧២. ធូស្សនីតិ ធូស្សនិ ធារណសិក្ខាបទញ្ច។ បុរាណស្សតិ
“បុរាណសន្តតស្ស” តិ (ចារ. ៥៦៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ លោមឆោវាបនម្បិ ចាតិ
ឯឡកលោមឆោវាបនសិក្ខាបទញ្ច។ រូបិយស្ស បដិគ្គហោតិ

រូបិយបដិគ្គហណសិក្ខាបទញ្ច។ ឧភោ នាធម្មការកាតិ
រូបិយសំរោហារកយវិក្កយសិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៣. ឧនពន្ធនបត្តោ ចាតិ ឧនបញ្ចពន្ធនបត្តសិក្ខាបទញ្ច។
វស្សសាដិកសុត្តកន្តិ វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទញ្ច សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា
ចីវរការាបនសិក្ខាបទញ្ច។ វិកប្បាបដ្ឋនន្តិ តន្តវាយេ ឧបសង្កមិត្វា ចីវរ
វិកប្បាបដ្ឋនញ្ច។ យាវ ទ្វារទានញ្ច សិព្ពនន្តិ “យាវ ទ្វារកោសា
អគ្គឡដ្ឋបនាយា”តិ (ចា.ចិ. ១៣៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច “អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា
ចីវរំ ឧទេយ្យ (ចា.ចិ. ១៧១), ចីវរំ សិព្ពេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១៧៦)
វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៧៤. បូវេហិតិ បូវេហិ វា មន្តេហិ វា អភិហដ្ឋំ បវារណសិក្ខាបទញ្ច។
បច្ឆយោតិ ចតុមាសបច្ឆយបវារណសិក្ខាបទញ្ច។ ដោតីតិ ដោតិយា
សមាធិបាធនសិក្ខាបទញ្ច។ រតនន្តិ រតនសិក្ខាបទញ្ច។ សូចិ...បេ.... សុគតស្ស
ចាតិ សូចិយរសិក្ខាបទានិ សត្ត សិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៥. អញ្ញាវិញ្ញត្តិសិក្ខា ចាតិ “អញ្ញំ វិញ្ញាបេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ៧៤៩)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អញ្ញំ ចេតាបនម្មិ ចាតិ “អញ្ញំ ចេតាបេត្វា អញ្ញំ
ចេតាបេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ៧៤៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សង្ឃិកេន ធុវេ វុត្តាតិ
“សង្ឃិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ (ចា.ចិ. ៧៥៩), សង្ឃិកេន សញ្ញាចិកេន អញ្ញំ
ចេតាបេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ៧៦៤) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ ទ្វេ មហាជនិកេនាតិ
“មហាជនិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ (ចា.ចិ. ៧៦៩), មហាជនិកេន សញ្ញាចិកេន
អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ៧៧៤) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៦. តថា បុគ្គលិកេនេកន្តិ “បុគ្គលិកេន សញ្ញាចិកេន អញ្ចំ
ចេតាបេយ្យ” តិ (ចា. ៧៧៩) វុត្តមេកសិក្ខាបទញ្ច។ គរុចារុវណាន្តិ
គរុចារុវណាចេតាបនសិក្ខាបទញ្ច។ លហុន្តិ
លហុចារុវណាចេតាបនសិក្ខាបទំ។ “វិយាសា ឧទសាជិ ចា” តិ បទច្នេនោ។ ទ្វេ
វិយាសាតិ “ឧទ្ធារំ វា បស្សរំ វា សង្ការំ វា វិយាសំ វា តិ រោកុដ្ឋេ វា តិ រោចាការេ
វា ធម្មេយ្យ វា ធម្មាបេយ្យ វា (ចា. ៨២៥), ហរិតេ ធម្មេយ្យ វា ធម្មាបេយ្យ វា” តិ
(ចា. ៨២៩) ឯវំ វុត្តានិ ទ្វេ វិយាសសិក្ខាបទានិ ច។ ឧទសាជិ ចាតិ
ឧទកសាជិកសិក្ខាបទញ្ច។ តថា សមណាចីវរន្តិ តថា “សមណាចីវរំ
ទទេយ្យ” តិ (ចា. ៩០៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ។

៣៧៧. ភតិ ឯតេ ឯកូនបណ្ណាស ធម្មា ទុក្ខន្តទស្សនា ភកវតា
ធនមុដ្ឋានិកា តេយេវ សញ្ញវត្ថុសមា សញ្ញវត្ថុសិក្ខាបទេន សមា កតា
អនុមតា បញ្ញត្តាតិ យោជនា។

សញ្ញវត្ថុសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៣៧៨. សង្ឃភេទោតិ សង្ឃភេទសិក្ខាបទញ្ច។ ភេទានុវត្តទុព្ពចទ្វិសកាតិ
ភេទានុវត្តកទុព្ពចកុលទ្វិសកសិក្ខាបទានិ ច។ ទុដ្ឋល្អប្បាទនន្តិ
ទុដ្ឋល្អបដិច្ឆាទនសិក្ខាបទញ្ច។ ទិដ្ឋិតិ ទិដ្ឋិអប្បទិដ្ឋិស្សន្តនសិក្ខាបទញ្ច។
ធនុឧដ្ឋគ្សិកា ទុវេតិ ធនុំអទត្វាគមនសិក្ខាបទញ្ច ឧដ្ឋគ្សិកាយ អន្តរយវេ
គមននិសីទនសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៧៩. អប្បសន្នា ទុវេ វុត្តាតិ “អប្បសន្នា អន្តរយវេ គមិស្សមិ,
និសីទិស្សមិ” តិ (ចា. ៩៨៨, ៩៨៩) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ ន ព្យាហរេតិ “ន
សកតាឡេន មុខេន ព្យាហរិស្សមិ” តិ (ចា. ៦០៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ធមា,

នីតាសនេ, ហ៊ានន្តិ “ធម្មាយំ និស័ទិត្វា (ចា. ឋ. ៦៤៥), នីលេ អាសនេ និស័ទិត្វា (ចា. ឋ. ៦៤៧), វិហិតា និស័ទិត្វា” តិ (ចា. ឋ. ៦៤៨) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ បច្ឆតោ ឧប្បយេន ចាតិ “បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ បុរតោ គច្ឆន្តស្ស (ចា. ឋ. ៦៤៩), ឧប្បយេន គច្ឆន្តោ បយេន គច្ឆន្តស្ស” តិ (ចា. ឋ. ៦៥០) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយកថា។

៣៨០. វដ្ឋន្ទាទាតិ វដ្ឋតោ បដិច្ឆាទនសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ អនុវត្តា ចាតិ ឧត្តិត្តានុវត្តនសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ គហណាទ្គិ “ហត្ថគ្គហណំ វា សាទិយេយ្យា” តិ (ចា. ឋ. ៦៧៥) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ ឱសារេយ្យ ចាតិ “អនបលោកេត្វា ការកសដ្ឋំ អនញ្ញាយ គណស្ស ធនំ ឱសារេយ្យា” តិ (ចា. ឋ. ៦៩៥) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ បច្ឆក្ខាមីតិ សិក្ខា ចាតិ “ពុទ្ធំ បច្ឆាមិក្ខាមី” តិ (ចា. ឋ. ៧០០) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ តថា កិស្មិញ្ចិទេវ ចាតិ “កិស្មិញ្ចិទេវ អធិករណេ បច្ឆាកតា” តិ (ចា. ឋ. ៧០៦) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។

៣៨១. សំសជ្ជា ទេ ចាតិ “ភិក្ខុនិយោ បនេវ សំសជ្ជាវិហារន្តិ” តិ (ចា. ឋ. ៧២២) ច “យា បន ភិក្ខុនី វរំ វេទេយ្យ សំសជ្ជាវ, អយ្យេ, តុម្ភេវិហារថា” តិ អាទិវចនំ (ចា. ឋ. ៧២៨) បដិច្ច វុត្តសិក្ខាបទទ្វយកថា។ វដិក្ខា ចាតិ “អត្តានំ វដិក្ខា វដិក្ខា រោទេយ្យា” តិ (ចា. ឋ. ៨៨០) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ វិសិញ្ចេត្តា ចាតិ “ភិក្ខុនិយោ ចីវរំ វិសិញ្ចេត្តា វា វិសិញ្ចាបេត្តា វា” តិ (ចា. ឋ. ៨៩៣) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ ទុក្ខិតន្តិ “ទុក្ខិតំ សហជីវិនិ” តិ (ចា. ឋ. ៩៤៧) វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ បុនទេវ ច សំសជ្ជា តិ “សំសជ្ជា វិហារេយ្យ គហបតិនា វា គហបតិបុត្តេន វា” តិ (ចា. ឋ. ៩៥៦) វរំ បុន វុត្តសំសជ្ជសិក្ខាបទដ្ឋកថា។ នេវ វូបសមេយ្យ ចាតិ “ឯហាយ្យេ, ឥមំ អធិករណំ វូបសមេហិ” តិ (ចា. ឋ. ៩៩៥) វុត្តមាតា ‘សាធូ’ តិ បដិស្សណ៍ត្វា សា បច្ឆា អនន្តរាយិ កិនី នេវ វូបសមេយ្យា” តិ វុត្តសិក្ខាបទដ្ឋកថា។

៣៨២. ជានំ សភិក្កុកាវមន្តិ “ជានំ សភិក្កុកំ អារាមំ អនាបុត្តា
បរិសេយ្យ” តិ (ចា. ១០២២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ តថេវ ន បវារេយ្យ តិ
“ឧភតោសង្ឃេ តីហិ ហំនេហិ ន បវារេយ្យ” តិ (ចា. ១០៥១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
តថា អនុទូមាសញ្ចាតិ “អនុទូមាសំ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុសង្ឃតោ ទ្វេ ធម្មា
បច្ឆាសីសិតញ្ចា” តិ (ចា. ១០៥៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សហជីវិនិយោ ទុវេ តិ
“សហជីវិនី វុដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ វស្សានិ នេវ អនុគ្គណ្ហេយ្យ (ចា. ១១០៨), សហជីវិនី
វុដ្ឋាបេត្វា នេវ វ្យបកាសេយ្យ” តិ (ចា. ១១១៦) វុត្តសិក្ខាបទទូយញ្ច។

៣៨៣-៤. សចេ មេ ចីវរំ អយ្យេ តិ “សចេ មេ ត្វំ, អយ្យេ, ចីវរំ ទស្សសិ, ឯវាហំ
តំ វុដ្ឋាបេស្សមី” តិ (ចា. ១១៥១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អនុពន្ធិស្សសី តិ “សចេ មំ
ត្វំ, អយ្យេ, ទ្វេ វស្សានិ អនុពន្ធិស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សមី” តិ (ចា. ១១៥៥)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អសមេន សម្ពុទ្ធន បកាសិតា ឥមេ សត្តតិស ធម្មា សព្វេ
កាយវាចាធិតោ កាយវាចាចិត្តតោ ឯកសមុដ្ឋានា កតា សមនុភាសនា
សិយុំ សមុដ្ឋានតោ សមនុភាសនសិក្ខាបទេន សទិសា សិយុន្តិ យោជនា។

សមនុភាសនសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៣៨៥. កថិនានិ ច តីណី តិ “និដ្ឋិតចីវរស្មី ភិក្ខុនា ឧត្តតស្មី កថិនេ” តិ (ចា. ២៦២)
វុត្តានិ អាធិតោ តីណី សិក្ខាបទានិ។ បត្តោ តិ “ទសាហាបរមំ
អតិរេកបត្តោ” តិ (ចា. ៦០១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ភេសន្នមេវ ចាតិ
“បដិសាយនីយានិ ភេសន្នានី” តិ (ចា. ៦២២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អច្ឆេកម្មិ
ចាតិ អច្ឆេកសិក្ខាបទញ្ច។ សាសន្តន្តិ តទនន្តរមេវ សាសន្តសិក្ខាបទញ្ច។
បក្កមន្តទូយម្មិ ចាតិ “តំ បក្កមន្តោ នេវ ឧទ្ធករេយ្យ” តិ (ចា. ១០៩, ១១៥)
ភូតកាមវគ្គេ វុត្តសិក្ខាបទទូយញ្ច។

៣៨៦. តថា ឧបស្សយំ គន្ធាតិ “ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបសង្កម្មិត្វា ភិក្ខុនិយោ
ឱវទេយ្យ” តិ (ចា. ១៥៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ បរម្មវំ ភោជនន្តិ “បរម្មវំ ភោជន
ចាតិត្តិយ” តិ (ចា. ២២១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អនតិវត្តន្តិ “អនតិវត្តំ ខាទនីយំ វា
ភោជនីយំ វា” តិ (ចា. ២៣៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សភត្តោតិ “និមន្តិតោ សភត្តោ
សមាធា” តិ (ចា. ២៩៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ វិកប្បត្វា តថេវ ចាតិ “ជីវំ
វិកប្បត្វា” តិ (ចា. ៣៧៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៨៧. រញ្ជោតិ “រញ្ជោ ខត្តិយស្ស” តិ (ចា. ៤៩៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
វិកាលេតិ “វិកាលេ កាមំ បរិសេយ្យ” តិ (ចា. ៥០៩-៥១២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
វោសាសាតិ “វោសាសមានុរុចា បិតា” តិ (ចា. ៥៥៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
“អារញ្ញកេ ឧស្សយវាទិកា” តិ បទន្ទេនោ។ អារញ្ញកេតិ “តថា រូបេសុ
អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ បុព្វេ អប្បជិសំវិទិត” តិ (ចា. ៥៧០)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ឧស្សយវាទិកាតិ “ឧស្សយវាទិកា វិហរេយ្យ” តិ (ចា. ៦៧៩)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ បត្តសន្និចយញ្ចេវាតិ “បត្តសន្និចយំ ករេយ្យ” តិ
(ចា. ៧៣២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ បុរេ, បច្ឆា, វិកាលកេតិ “យា បន ភិក្ខុនិ
បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កម្មិត្វា” តិ (ចា. ៨៥៥) ច “បច្ឆាភត្តំ កុលានិ
ឧបសង្កម្មិត្វា” តិ (ចា. ៨៦០) ច “វិកាលេ កុលានិ ឧបសង្កម្មិត្វា” តិ (ចា. ៨៦៥)
ច វុត្តសិក្ខាបទត្ថយញ្ច។

៣៨៨-៩. បញ្ចាហិកន្តិ “បញ្ចាហិកំ សង្ឃាជិចារំ អតិក្កមេយ្យ” តិ (ចា. ៨៩៨)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សង្កមនិក្ខិ “ជីវំសង្កមនីយំ ជារេយ្យ” តិ (ចា. ៩០៣)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ តថា អារសេដទ្ធិយន្តិ “អារសេដជីវំ អនិស្សន្និត្វា បរិភុញ្ញេយ្យ
(ចា. ១០០២), អារសេដំ អនិស្សន្និត្វា ចារិកំ បក្កមេយ្យ” តិ (ចា. ១០០៩) ឯវំ
អារសេដន សទ្ធិ វុត្តសិក្ខាបទទ្ធិយញ្ច។ បសាខេតិ “បសាខេ ជាតំ គណ្ណំ វា” តិ

(ចា.ច. ០០៦៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អាសនេ ចាតិ “ភិក្ខុស្ស បុរតោ អនាបុច្ឆា
អាសនេ និសីទេយ្យ” តិ (ចា.ច. ០២០៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ បន ឯកុនតីស
ធម្មា កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុជ្ឈានតោ សព្វេ ទ្វិសមុជ្ឈានិកា,
តតោយេវ កថិនសម្ពុត្តា កថិនសមុជ្ឈានា ហោន្តីតិ យោជនា។

កថិនសមុជ្ឈានវណ្ណានា។

៣៩០. ទ្វេ សេយ្យាតិ ទ្វេ សហសេយ្យសិក្ខាបទានិ ច។ អាហាច្ឆចាទោ ចាតិ
អាហាច្ឆចាទកសិក្ខាបទញ្ច។ បិណ្ឌញ្ចាតិ អាវសេថបិណ្ឌភោជនសិក្ខាបទញ្ច។
គណាភោជនន្តិ គណាភោជនសិក្ខាបទញ្ច។ វិកាលេតិ
វិកាលភោជនសិក្ខាបទញ្ច។ សន្និធិព្យោវាតិ សន្និធិការកសិក្ខាបទញ្ច។
ទន្តចានន្តិ ទន្តចានសិក្ខាបទញ្ច។ អចេលកន្តិ អចេលកសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩១. ឧយ្យុត្តញ្ចាតិ “ឧយ្យុត្តំ សេនំ ទស្សនាយ គច្ឆេយ្យ” តិ (ចា.ច. ៣០១)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ “វសេ ឧយ្យេធិ” តិ បទច្ឆេនោ។ វសេតិ “សេនាយ វសេយ្យ” តិ
(ចា.ច. ៣០៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ឧយ្យេធិន្តិ “ឧយ្យេធិកំ វា... បេ.... អនីកទស្សនំ
វា គច្ឆេយ្យ” តិ (ចា.ច. ៣២៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សុរាតិ សុរាចានសិក្ខាបទញ្ច។
ឡិវេន ម្ហាយនន្តិ ឡិវេនទូមាសនហាយនសិក្ខាបទញ្ច។ ទុព្ពណ្ណាករណព្យោវាតិ
“តិណ្ណំ ទុព្ពណ្ណាករណាន” តិ (ចា.ច. ៣៦៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
ចាជិទេសនីយទ្វយន្តិ វុត្តាវសេសំ ចាជិទេសនីយទ្វយញ្ច។

៣៩២. លសុណាន្តិ លសុណាសិក្ខាបទញ្ច។ ឧបតិជ្ជេយ្យាតិ “ភិក្ខុស្ស
ភុញ្ញន្តស្ស ចានីយេន វា វិច្ចបនេន វា ឧបតិជ្ជេយ្យ” តិ (ចា.ច. ៨០៦)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ នច្ចទស្សនមេវ ចាតិ “នច្ចំ វា គីតំ វា វាទិតំ វា ទស្សនាយ
គច្ឆេយ្យ” តិ (ចា.ច. ៨៣២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ នគ្គន្តិ “នគ្គា នហាយេយ្យ” តិ

(ចា.ច. ៨៨៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អត្តរណ្ហន្តិ “ឯកត្តរណាចារុណា តុវដ្ឋេយ្យ”ន្តិ
(ចា.ច. ៩៣៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ មញ្ចេតិ “ឯកមញ្ចេ តុវដ្ឋេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៣៣)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អន្តោរដ្ឋេតិ “អន្តោរដ្ឋេ សាសន្តសម្មតេ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៦២)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ តថា ពហីតិ “តិរោរដ្ឋេ សាសន្តសម្មតេ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៦៦)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩៣. អន្តោវស្សន្តិ “អន្តោវស្សំ ចារិកំ ចរេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៧០)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អគារញ្ចាតិ “រាជាគារំ វា ចិត្តាគារំ វា... បេ... ចោគ្ខរណី វា
នស្សនាយ គន្ធម្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៧៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អាសន្តិន្តិ “អាសន្តិ វា
បល្លន្តំ វា បរិភុញ្ញេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៨៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សុត្តកន្តន្តិ “សុត្ត
កន្តេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៨៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ វេយ្យាវច្ឆន្តិ “គិហិវេយ្យាវច្ឆំ
ករេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ៩៩០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សហត្ថា ចាតិ “អគារិកស្ស វា
បរិញ្ញាជកស្ស វា បរិញ្ញាជិកាយ វា សហត្ថា ខាទន្ទិយំ វា កោទន្ទិយំ វា
ននេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១០០០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អាវាសេ ច អភិក្កុកេតិ “អភិក្កុកេ
អាវាសេ វស្សំ វសេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១០៤៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩៤. ធម្មន្តិ “ធម្មចាហានំ ធារេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១១៧៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
យានញ្ចាតិ “យានេន យាយេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១១៨៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
សង្ឃាណិន្តិ “សង្ឃាណី ធារេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១១៩០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
អលង្ការន្តិ “ឥត្តាលង្ការំ ធារេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១១៩៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
គន្ធវាសិតន្តិ “គន្ធវល្លាកេន នហាយេយ្យ (ចា.ច. ១១៩៩), វាសិតកេន
បិញ្ញាកេន នហាយេយ្យ”ន្តិ (ចា.ច. ១២០៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
“ភិក្ខុនី... បេ... គិហិនិយា”ន្តិ ឯតេន “ភិក្ខុនិយា ឧម្មន្តាបេយ្យ”ន្តិ អាទិនិ (ចា.ច.
១២០៧) ចត្តារិ សិក្ខាបទានិ វុត្តានិ។

៣៨៥. តថាសំកក្ខិកាតិ “អសំកក្ខិកា កាមំ បរិសេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១២២៥)
ឯវំ វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ឥមេ បន តេចត្តាលីស ធម្មា សព្វេ កាយចិត្តវសេន
ទិសមុជ្ជានិកា។ ឯឡ កលោមន សមុជ្ជានតោ សមា ហោន្តីតិ យោជនា។

ឯឡ កលោមសមុជ្ជានវណ្ណានា។

៣៨៦-៧. អញ្ញាត្រាតិ “មាតុកាមស្ស ឧត្តរិធម្មញ្ញាវាចាហិ ធម្មំ នេសេយ្យ
អញ្ញាត្រ វិញ្ញាណ បុរិសវិគ្គហេនា”តិ (ចា.ចិ. ៦៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អសម្មតោ
ចេវាតិ “អសម្មតោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១២៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។
តថា អត្ថដ្ឋតេន ចាតិ “អត្ថដ្ឋតេ សូរិយេ ភិក្ខុនិយោ ឱវទេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១៥៤)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ តិរច្ឆានវិជ្ជា ទ្វេ វុត្តាតិ “តិរច្ឆានវិជ្ជំ បរិយាបុណោយ្យ,
វាចេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១០១៤, ១០១៨) ឯវំ វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។
អនោកាសកតម្បិ ចាតិ “អនោកាសកតំ ភិក្ខុំ បញ្ចំ បុន្នេយ្យ”តិ (ចា.ចិ.
១២២០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ បន សព្វេ ធម្មា វាចតោ, វាចាចិត្តតោ ចាតិ
ឥមេហិ ទិហិ សមុជ្ជានេហិ សមុជ្ជានិកា ហោន្តី។ បទសោធម្មតុល្យតា
អយមេតេសំ បទសោធម្មន សទិសភាវោតិ យោជនា។

បទសោធម្មសមុជ្ជានវណ្ណានា។

៣៨៨-៩. ឯកន្តិ “ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ សំវិជាយ ឯកទ្វានមគ្គំ បដិបន្នេយ្យ”តិ
(ចា.ចិ. ១៨០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ឆាវន្តិ “ឯកឆាវំ អភិរុហេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ១៨៨)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ បណីតញ្ចាតិ “បណីតភោជនានិ អភិលានោ អត្ថនោ
អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វាតុញ្ញេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ២៥៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ សំវិជានញ្ចាតិ
មាតុកាមេន សទ្ធិ សំវិជាយ គមនសិក្ខាបទញ្ច។ សំហវេតិ “សម្ពាធលោមំ
សំហារាបេយ្យ”តិ (ចា.ចិ. ៧៩៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ធម្មន្តិ “អាមកធម្មំ វិញ្ញាត្វា

វា"តិ (ចា. ៨២១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ និមន្តិតា បេវាតិ "និមន្តិតា វា បវាវិតា វា
ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ញេយ្យ វា"តិ (ចា. ១០៣៨)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ចាដិទេសនិយដ្ឋកន្តិ ភិក្ខុនំ វុត្តា អដ្ឋ ចាដិទេសនីយា បេតិ
ពុទ្ធសេដ្ឋន បញ្ញត្តា ឯតា ចុទ្ធស សិក្ខា ចតុសមុដ្ឋាណា កាយតោ,
កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ ចាតិ ចតុហិ សមុដ្ឋានេហិ
សមុដ្ឋហន្តិ។ សមុដ្ឋានតោ អន្ធានេន អន្ធានសិក្ខាបទេន សមា ហោន្តិតិ មតាតិ
យោជនា។

អន្ធានសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៤០០-១. សុតិទ្ធិ ឧបស្សតិ តិជ្ជនសិក្ខាបទញ្ច។ សូចាទិវិញ្ញត្តិទ្ធិ
សូចាទនិវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទញ្ច។ អន្ធការេតិ "វត្តន្ធការេ អប្បធិបេ"តិ (ចា. ៨៣៩)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ តថេវ ច បដិច្ចន្នេតិ "បដិច្ចន្នេ ឱកាសេ"តិ (ចា. ៨៤៣)
វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ឱកាសេតិ "អដ្ឋោកាសេ បុរិសេន សទ្ធិ"តិ (ចា. ៨៤៧)
ឯវំ វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ ព្យុហោ ចាតិ តទនន្តរមេវ "វចិកាយ វា ព្យុហោ វា
សិដ្ឋាជកេ វា បុរិសេន សទ្ធិ"តិ (ចា. ៨៥១) អាគតសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ
សព្វេហិ អាទិច្ចពន្ធនា ទេសិតា ធម្មា ចតុត្ថជ្ជតោ កាយចិត្តតោ,
កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋហន្តា ថេយ្យសត្តសមុដ្ឋាណា
ថេយ្យសត្តសិក្ខាបទេន សមាទសមុដ្ឋាណា សិយុទ្ធិ យោជនា។

ថេយ្យសត្តសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៤០២. ធម្មត្ថ, ទណ្ឌករស្សបីតិ "ន ធម្មតាឈិស្ស ទណ្ឌករស្ស"តិ (ចា. ៦៣៥)
វុត្តសិក្ខាបទទូយញ្ច។ សត្តាវុធករស្សបីតិ "ន សត្តាឈិស្ស (ចា. ៦៣៦), ន អាវុធហាឈិស្ស"តិ (ចា. ៦៣៧) វុត្តសិក្ខាបទទូយញ្ច។

ចាតុក្កុចាបាណា, យានន្តិ “ន ចាតុក្ការុទ្ធស្ស (ចា. ៦៣៨), ន ឧចាបាណារុទ្ធស្ស (ចា. ៦៣៩), ន យានគតស្ស” តិ (ចា. ៦៤០) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ញ។ សេយ្យា, បល្លត្តិកាយ ចាតិ “ន សយនគតស្ស (ចា. ៦៤១), ន បល្លត្តិកាយ និសិន្នស្ស” តិ (ចា. ៦៤២) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ញ។

៤០៣. វេបិតោគុណ្ឌិតោ ចាតិ “ន វេបិតសីសស្ស (ចា. ៦៤៣), ន ឌុកុណ្ឌិតសីសស្ស” តិ (ចា. ៦៤៤) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ញាតិ និទស្សិតា សព្វេ ឯកានស ធម្មា វាចាចិត្តសម្ពាតេន ឯកេន សមុដ្ឋានេន សមុដ្ឋិតា ធម្មនេសនសមុដ្ឋានាតិ សញ្ញិតា សល្លក្ខិតាតិ យោជនា។

ធម្មនេសនសមុដ្ឋានវណ្ណានា។

៤០៤. ឯវំ តាវ សម្ពិន្ទសមុដ្ឋានំ វេទិតព្ពំ, និយតសមុដ្ឋានំ តិវិធំ, តំ ឯកស្សេវ សិក្ខាបទស្ស ហោតីតិ វិសុយេវ ទស្សេតុមាហា “ភូតារោចនកញ្ចោវា” តិអាទិ។ ភូតារោចនកញ្ចោវាតិ តីហិ អចិត្តកសមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋិតំ ភូតារោចនសិក្ខាបទញ្ញ។ ចោវិវុដ្ឋាបនម្បិ ចាតិ វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ចាតិ ធ្វីហិ សមុដ្ឋិតំ ចោវិវុដ្ឋាបនសិក្ខាបទញ្ញ។ អនុញ្ញាតមេវ អនុញ្ញាតមត្តំ។ អនុញ្ញាតមត្តន្តិ វាចតោ, កាយវាចតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ចាតិ ចត្វហិ សមុដ្ឋិតំ អនុញ្ញាតសិក្ខាបទញ្ញាតិ។ ឥទំ តយន្តិ ឥទំ សិក្ខាបទត្ថយំ។ អសម្ពិន្ទន្តិ កេនចិ អញ្ញោន សិក្ខាបទេន អសម្ពិស្សសមុដ្ឋានំ។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា

សមុដ្ឋានសីសកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាបត្តិសមុជ្ជានកថាវណ្ណានា

៤០៥. អាទិនាតិ បឋមេន កាយសម្ពាតេន សមុជ្ជានេន។

៤០៦-៧. ទុក្ខជាទយោតិ អាទិ-សន្តេន ធុល្លច្ចយសង្ឃាទិសេសា គហិតា។
យថាហ - “បយោគេ ទុក្ខដំ។ ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេ អាបត្តិ ធុល្លច្ចយស្ស។ តស្មី
បិណ្ឌោ អាគតេ អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស” តិ (បរិ. ២៧៧)។ វិកាលេ បន
ចាចិត្តិតិ វិកាលភោជនចាចិត្តិ។ អញ្ញាតិហត្ថតោតិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា
អន្តរយរំ បរិជ្ជាយ ហត្ថតោ។ គហេត្វាតិ ខានីយំ វា ភោជនីយំ វា សហត្ថា
បជិត្តហេត្វា។ “បញ្ច ឥមា អាបត្តិយោ” តិ បទច្នេនោ។

៤០៨. ទុតិយេនាតិ វាចាសម្ពាតេន សមុជ្ជានេន។

៤០៩-១០. សមាទិសតិ កថេតិ ចេ។ សត្តថាវិបន្នន្តិ អនេសិតវត្ថុកតាទិនា
សត្តប្បការេនវិបន្នប្បនេសំ។ កុដិន្តិ សញ្ញាចិកាយ កុដិ។ យថាហ បរិវារ
“តស្ស កុដិ ករោន្តិ អនេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្ធំ សារម្ហំ អបរិក្កមន” តិ (បរិ.
២៧៨)។ បទសោធម្មមូលេន សមុជ្ជានំ យស្ស ចាចិត្តិយស្សាតិ តថាវុត្ថំ, តេន
បទសោធម្មមូលេន, សហត្ថេ ចេតំ ករណាវចនំ។

៤១១. តតិយេន សមុជ្ជានេនាតិ កាយវាចាសម្ពាតេន សមុជ្ជានេន។

៤១២. សំវិទហិត្វានាតិ សទ្ធិវិទហិត្វា, “កុដិ ករោមា” តិ អញ្ញេហិ សទ្ធិ
មន្តេត្វាតិ អត្ថោ។

៤១៣. វត្វាតិ អត្ថនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា។ ភិក្ខុនិទ្ធិ ភិក្ខុនំ ភុញ្ញនជ្ជានេ
បេត្វា “ឥធស្វបំ ទេថ, ឥធម្មំ ទេថា” តិ វេសាសមាទំ ឧចាសកានំ វត្វា

នាបេន្តី ភិក្ខុនី។ ន ជំរាវេត្វាតិ “អបសក្ក តាវ, ភគិនិ, យាវ ភិក្ខុ ភុញ្ញន្តី” តិ
អនបសាទេត្វា ភុញ្ញតោតិ យោជនា។

៤១៤. ចតុត្ថេន កាយចិត្តសមុដ្ឋានេន កតិ អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

៤១៥. បញ្ចមេនាតិ វាចាចិត្តសមុដ្ឋានេន។ វទន្តិ វទន្តោ សមុទាចរន្តោ។

៤១៦. កុដិទ្ធិ និទស្សនមត្តំ, អនេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្ធិ សារម្ហំ
អបរិក្កមនំ សេនាសនម្បិ គហាលំ វេទិតព្ពំ។

៤១៧. វាចេតិ បទសោ ធម្មន្តិ ឯត្ថ “អនុបសម្បន្ន” ន្តិ សេសោ។ យថាហ -
“ភិក្ខុ អកប្បិយសញ្ញា អនុបសម្បន្នំ បទសោ ធម្មំ វាចេតិ” តិ (បរិ. ២៨១)។
ទវកម្សតា វទន្តស្សាតិ ជាតិអាទិហិ អក្កោសវត្ថុហិ កិឡាធិប្បាយេន
វទន្តស្ស។ ទវកម្សតាតិ ច “បដិសន្ធា យោនិសោ” តិអាទិសុ (ម. និ. ១.២២, ២៤,
២២២; អ. និ. ៦.៥៨; ៨.៩; មហានិ. ១៩៩, ២០៦; ធរ. ស. ១៣៥៥; វិភ. ៥១៨) វិយ យ-
ការលោបេន និទ្ទេសោ។

៤១៨. ធរដ្ឋេន កាយវាចាចិត្តសមុដ្ឋានេន។ សំវិទហិត្វាតាតិ សំវិជាយ,
“ត្វញ្ច អហញ្ច ឯកតោ អវហរិស្សមា” តិ សម្មន្តនំ កត្វា។ ភណ្ណំ ហរតីតិ
“ភារិយំ ត្វំ ឯកំ បស្សំ ភណ្ណា, អហំ ឥម” ន្តិ វត្វា តេន សហ ថាវា ចាវេតិ ចេ។

៤១៩. ឥធរ ឥមស្មី សាសនេ។ វិមត្ថបរមំ បរមន្តិ ឯត្ថ “កប្បិយំ នុ ខោ,
អកប្បិយ” ន្តិ វា “អាបត្តិ នុ ខោ, អនាបត្តិ” តិ វា “ធម្មោ នុ ខោ, អធម្មោ” តិ វា
ឯវមាទិនា នយេន វិវិជេនាការេន បវត្តា វិមតិ វិចិត្តិច្ឆា វិមតិ។ វិមតី ឧបរមេតិ
វិជានេតីតិ វិមត្ថបរមំ។ បរមំ ឧត្តមំ។ ឧត្តរន្តិ វិភជ្ជនុកាគតានំ
និទានាធិវិនិច្ឆយានំ បញ្ចឧត្តរភាវេន បិតត្តា ឧត្តរំ។ ឥមំ ឧត្តរំ នាម បករណំ

យោឡាត្តរតិ បញ្ញាយ ឌីតាហេត្វា បរិយោសាបេតិ។ ឥធន “ឡាត្តរំ ឡាត្តរំ”ន្តិ
បទទ្វយេ ឯកំ គុណានិទស្សនំ, ឯកំ សត្តនិទស្សនន្តិ គហេតព្វំ។ សុនយេន
យុតោ សោ បុគ្គលោ វិនយំ បិដកំ ឡាត្តរតិ តិ សម្ពុទ្ធា។ កី វិសិដ្ឋន្តិ អាហា
“សុនយ”ន្តិអាទិ។ សុដ្ឋ ចារិត្តវារិត្តទន្ធិ ករណសិចិលករណភេទា
បញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តាទិនយា ឯត្តាតិ សុនយោ, តំ។ សុដ្ឋនីយតិ វិនិច្ឆយោ
ឯតេនាតិ សុនយោ, ឡាត្តរវិនិច្ឆយោ, តេនវិនិច្ឆយាវតោធន សំយុត្តោ
សមន្មាគតោ។ ទុក្ខេន ឡាត្តរិយតិ តិ ឡាត្តរំ។ ចាតិមោក្ខសំវរសីលទីបកត្តេន
សមាធិបញ្ញានិព្ពានសម្ពាតឡាត្តរប្បត្តិយា បតិជ្ជាការតោ ឡាត្តរំ ឡាត្តរតិ
ឌីតាហេត្វា បរិយោសានំ ចាបុណាតិ តិ អត្តោ។

ឥធន យោវិមតូបរមំ បរមំ ឡាត្តរំ ឡាត្តរំ នាម បករណំ ឡាត្តរតិ, សុនយេន
យុតោ សោ បុគ្គលោ សុនយំ ឡាត្តរំ ឡាត្តរំ វិនយំ ឡាត្តរតិ តិ យោជនា។ ច-សទ្ធន
សត្តន្តរសមុច្ឆយត្តេន ឥមមត្តំ ទីបេតិ។ សេយ្យចីទំ, ឥធន យោ សុនយំ ឡាត្តរំ ឡាត្តរំ
វិនយំ ឡាត្តរតិ, សុនយេន យុតោ សោ បុគ្គលោ វិមតូបរមំ បរមំ ឡាត្តរំ ឡាត្តរំ នាម
បករណំ ឡាត្តរតិ តិ។ ឥមិនា យោ ឡាត្តរំ ជាតាតិ, សោ វិនយំ ជាតាតិ។ យោ វិនយំ
ជាតាតិ, សោ ឡាត្តរំ ជាតាតិ តិ ឡាត្តរបករណស្ស វិនយបិដកជាននេ
អច្ចន្តបការីតាវិការីតាតិ ទដ្ឋព្វំ។

ឥតិ ឡាត្តរេ លីនតូបកាសនិយា

អាបត្តិសមុដ្ឋានកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯកុត្តរនយកថាវណ្ណានា

៤២៤. ឥតោ បរន្តិ ឥតោ សមុជ្ជានវិនិច្ឆយ កថាយ បរំ។ បរន្តិ ឧត្តមំ។
ឯកុត្តរំ នយន្តិ ឯកកអដ្ឋាតិវេកតាយ ឯកុត្តរសម្ពាតំ ឯកកទុក្ខាទិនយំ។

៤២៥-៧. កេ អាបត្តិករា ធម្មា... បេ... កា ចាទេសនតាមិនីតិ
ឯកកបញ្ចវសេន ឧត្តានត្ថាយេវ។

៤២៨. សមុជ្ជាននីតិ អាទិកោ វិសុទ្ធិនសម្ពាតោ ឧត្តរវាទោ។ តត
សមុជ្ជាននិ... បេ... ធិបិតាតិ យស្មា ឯតេសំ វសេន បុគ្គលោ អាបត្តិ ករោតិ
អាបជ្ជតិ, តស្មា “អាបត្តិករា” តិ វុត្តា។

៤២៩. តត្ថាតិ តាសុ អាបត្តិសុ។ លហុកាតិ លហុកេន វិនយ កម្មេន
វិសុទ្ធិនតោ លហុកា។ គរុកេន វិនយ កម្មេន វិសុទ្ធិនតោ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ,
កេនចិ អាការេន អនាបត្តិការំ ឧបនេតុំ អសក្កុណោយ្យតោ ចារាជិកាបត្តិ ច
គរុកាបត្តិ នាម, តា បន លហុកាសុ វុត្តាសុ តត្ថិបរិយាយតោ ញាតុំ សក្កាតិ
វិសុទ្ធិនេ វិសុំ ន វុត្តា។

៤៣០. ទុដ្ឋំ កុច្ឆិតការំ បរមជេតុច្ឆំ និន្ទនីយការំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ ទុដ្ឋល្អំ,
ចារាជិកសង្ឃាទិសេសំ។ តេនាហ “ទុវិធាបត្តិ អាទិតោ” តិ។

៤៣២. បញ្ចានន្តរិយសំយុត្តាតិ
មាតុយាតកបិតុយាតកអរហន្តយាតកេហិ អាបន្នា
មនុស្សវិគ្គហចារាជិកាបត្តិ ច លោហិតុប្បាទកសង្ឃកេនកានំ
អភព្ពតាហេតុកា កាយវីចីធ្វារប្បវត្តា អកុសលចេតនាសម្ពាតោ ចារាជិកា
ច អនន្តរមេវ អចាយុប្បត្តិហេតុតាយ ឥមេ បញ្ច អនន្តរសំយុត្តា នាម។ តា
បន មិច្ឆត្តនិយតេសុ អន្តោគធាត្ថា “និយតា” តិ វុត្តា។

បរិវារេ (បរិ. ៣២១) បន អញ្ជើចិ អន្តរាយិ កាជី ពហូ ឯកកា ធស្សិតា, តេ
 បន គន្តភិរុក្កជនានុគ្គហោន អាចរិយេន ឥធ ន ធស្សិតា។ អត្ថិកេហិ
 បរិវារេយេវ (បរិ. ៣២១) គហោតញ្ចា។ ឯត្ថ ច សត្តបិ អាបត្តិយោ សញ្ញាច្ច
 វីតិក្កន្តា សគ្គន្តរាយញ្ចេវ មោក្ខន្តរាយញ្ច ករោន្តីតិ អន្តរាយិកា។ អជានន្តេន
 វីតិក្កន្តា បន បណ្ណាត្តិវជ្ជាបត្តិ នេវ សគ្គន្តរាយំ, ន មោក្ខន្តរាយំ ករោតីតិ
 អនន្តរាយិកា។ អន្តរាយិកំ អាបន្នស្សបិ ទេសនាកាមិនី ទេសេត្វា
 វុជ្ជានកាមិនិតោ វុជ្ជាយ សុទ្ធិបត្តស្ស, សាមណោភូមិយំ បិតស្ស ច អវារិតោ
 សគ្គមគ្គមោក្ខមគ្គោតិ។

ឯកកកថាវណ្ណនា។

៤៣៥. អទ្ធវិហិនោ នាម ឧនីសតិវស្សោ។ អន្តិហិនោ នាម
 ហត្ថច្ឆិន្ទាធិកេនោ។ វត្ថុវិបន្នោ នាម បណ្ណាកោ, តិរច្ឆានគតោ,
 ឧតតោព្យញ្ញនកោ ច។ អវសេសា ថេយ្យសំវាសកាធយោ អជ្ជ អភព្ពជ្ជានប្បត្តា
 ទុក្ខជការិនោ នាម, ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ ទុក្ខជេន អត្តនោ កម្មេន
 អភព្ពជ្ជានប្បត្តាតិ អត្តោ។ អបរិបុណ្ណាតិ អបរិបុណ្ណាបត្តិចីវរោ។ នោ
 យាចតីតិ ឧបសម្បជ្ជំ ន យាចតិ។ បដិសិទ្ធាតិ “ទ្វេ បុគ្គលា ន
 ឧបសម្បទេតញ្ចា” តិអាធិនា (បរិ. ៣២២) វារិតា។

៤៣៦. ហវេតិ ឯកំសត្ថេ និចាតោ។ លទ្ធសមាបត្តិស្ស ភិក្ខុនោ ធិបិតា
 អាបត្តិ អត្ថិ ហវេ អត្ថេវ។ នោលទ្ធសមាបត្តិស្សាតិ អលទ្ធសមាបត្តិស្ស ធិបិតា
 អាបត្តិ អត្ថេវាតិ យោជនា។

៤៣៧. ភូតស្សាតិ អត្តនិ សន្តស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស។
អភូតារោចនាបត្តិតិ ចតុត្ថចារាជិកាបត្តិ។ អសមាបត្តិលាភិនោ និទ្ទិសេតិ
យោជនា។

៤៣៨. “អត្តិ សទ្ធម្មសំយុត្តា”តិអាទីសុ អត្តិ-សន្តោ បច្ចត្តកវចនន្តោហិ
បច្ចេកំ យោជេតត្តោ។

៤៣៩. បទសោធម្មមូលាទីតិ អាទិ-សន្តោ “ឧត្តរិធម្មញ្ញវាចាធម្មទេសនា”តិ
អាបត្តិនំ គហាលំ។

៤៤០. ភោគេតិ បរិភោគេ។ “សបរិក្ខារសំយុតា”តិ ឥទញ្ច និទស្សនមត្តំ។
“បត្តចីវរានំ និស្សជ្ជនេ, កិលិដ្ឋចីវរានំ អនោវនេ, មលគ្គហិតបត្តស្ស
អបចនេ”តិ វេរមាទិកា អយុត្តបរិភោគា អាបត្តិយោបិ
សកបរិក្ខារសំយុត្តាយេវ។

៤៤១. មញ្ចបីថាទិន្និ អាទិ-សន្តោ ភិសិអាទីនំ គហាលំ។ អដ្ឋោកាសត្ថវេបិ
ចាតិ អដ្ឋោកាសេ អត្ថវេ អត្ថរាបនេ សតិ។ អនាបុញ្ញាវ គមនេតិ អនាបុច្ឆិត្វា
វា គមនេ។ វា-សន្តោ អនុទ្ធវិត្វា វា អនុទ្ធរាបេត្វា វា គមនំ សង្គណ្ហាតិ។
បរសន្តកសំយុតាតិ បរបរិក្ខារបជិតទ្វា។

៤៤២. “សិខរណីសី”តិ យំ វចនំ សច្ចំ, តំ ភណាតោ គរុកំ
ទុដ្ឋល្អវាចាសង្ឃាទិសេសោ សិយាតិ យោជនា។

៤៤៣. គរុកាបត្តិតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មចារាជិកាបត្តិ។ ភូតស្សារោចនេតិ
ភូតស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អនុបសម្បន្នស្ស អាវោចនេ។ សច្ចំ វេទតោតិ សច្ចំ
វចនំ វេទន្តស្ស។ លហុកាតិ ចាចិត្តិយាបត្តិ។

៤៤៧. វិកោបេតុន្តិ វគ្គករណោន វិកោបេតុំ។ ហត្ថចាសំ ជហន្តិ
អន្តោសីមាយ ឯវ ហត្ថចាសំ ជហន្តោ, ហត្ថចាសំ ជហិត្វា ឯកមន្តំ និសីទន្តោតិ
អន្តោ។ ដុសេតិ ភូមិគតោ ដុសេយ្យ។

៤៤៨. វេហាសកុជិយា ឧបរិ អាហាច្ឆចាទកំ មញ្ចំ វា បីបំ វា អភិនិសីទន្តោ
វេហាសគតោ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ សចេ តំ ភូមិយំ បញ្ញាបេត្វា និសង្ខេយ្យ, ន
អាបជ្ជេយ្យ។ តេន វុត្តំ “ន ភូមិគោ” តិ។

៤៤៩. បរិសន្តោតិ អារាមំ បរិសន្តោ។ និក្ខមន្តិ តតោ ឯវ និក្ខមន្តោ។ តន្តិ
អារាមំ។

៤៥០. វត្ថុមប្បវេត្វាធាតិ សីសតោ ធន្តាបនយនំ, ចាទតោ
ឧចាហនាមុញ្ចនវត្តំ អកត្វា។ និក្ខមន្តិ ពហិ និក្ខមន្តោ ធន្តចាហនំ ធាវេន្តោបិ
ន អាបជ្ជតិ។

៤៥១. “និក្ខមន្តោ” តិ ឥទំ “និក្ខម” ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ បរិសំ ន ចាតិ យំ
អារាមំ សន្ធាយ គតោ, តំ បរិសន្តោ ន អាបជ្ជេយ្យ។

៤៥២. យា កាចិ ភិក្ខុនី អតិកម្មំ ឧទកសុទ្ធិកំ អាទិយន្តិ អាបត្តិ
អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៤៥៣. វត្តំ បនត្តនោតិ យំ អត្តនោ នេត្តាវវត្តំ វុត្តំ, សោ តំ អសមាទិយន្តោវ
អាបជ្ជតិ ធាមាតិ យោជនា។

៤៥៤. ឥតវស្ស អាចរិយស្ស, តថា សទ្ធិវិហារិកស្ស ច។

៤៥៥. ទទមាណោតិ ចារិវត្តកំ វិទា ទទមាណោ។

៤៦៣. មុន្ទុតិ មុន្ទុបិដ្ឋិកោ។ “លម្ពីអាទិនោ”តិ បទប្បដោ។ អាទិ-សន្ទេន
“ហត្ថេន ឧបក្កមិត្វា អសុចី មោចន្តស្ស, ឡុនា អង្គជាតំ បេល្លន្តស្ស, អត្តានំ
វជិត្វា វជិត្វា រោទន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តី”តិ ឯវមាទីនំ សង្គហោ។ អត្តាតិ ឯត្ថ
និស្សិតាតិ ឧត្តរបទលោចោ, វិភត្តិលោចោ ច និរុត្តិលក្ខណេន ទដ្ឋញោ។
សេសាតិ មេដុនធម្មកាយសំសគ្គបហារទានាទីសុ វុត្តាបត្តិ។ បរិនិស្សិតាតិ
បរំ និស្សាយ អាបជ្ជិតញាតិ អត្ថោ។

៤៦៥. “ន, ភិក្ខុវេ, ឡីវាទោ ន គហេតញោ”តិ វចនតោ ឡីវាទំ ន គណ្ណាឆ្នោ ន
បដិគ្គណ្ណាឆ្នោ វជ្ជតំ អាបជ្ជតិ នាម។

៤៧០. អរុណុក្កតិ អរុណុក្កមនេ។ នអរុណុក្កមេតិ អរុណុក្កមនតោ
អញ្ញាស្មី កាលេ។

៤៧១. ឯកវត្តាតិក្កមេ នាវត្តាតិក្កមេ សត្តាហាតិក្កមេ
ទសាហាតិក្កមេតិ យោជនា។ អាទិ-សន្ទេន មាសាទីនំ សង្គហោ។ វុត្តមាបត្តិន្ត
សព្ពត្ថ និស្សគ្គិយេ ចាចិត្តិយាបត្តិ។ “អាបជ្ជតិ អរុណុក្កមេ”តិ បទប្បដោ។

៤៧៣. បរសន្តកំ រុក្ខលតាទី ថេយ្យាយ ជិន្ទន្តស្ស ចារាជិកំ, ជិន្ទន្តស្ស
ចាចិត្តមត្តំ ហោតីតិ អាហា “ភូតកាមំ ជិន្ទន្តោ ចារាជិកញា ចាចិត្តិញា ដុសេ”តិ។

៤៧៥. នាទេឆ្នោ បនាតិ ឯត្ថ “កា អាបត្តី”តិ សេសោ។ តត្រ អាហា “អាបត្តី
នាទេឆ្នោ នរោ អាបជ្ជតី”តិ។

អដ្ឋិឆ្នោតិ អដ្ឋិន្ទបីវរោ។ នច្ឆាទេឆ្នោតិ តិណេន វា បណ្ណេន វា
សាខាភដ្ឋាទិនា យេន កេនចិ អត្ថនោ ហិរិកោបិនំ អប្បដិច្ឆាទេឆ្នោ។ យថាហា -

“តិណ្ហោន វា បណ្តោន វា បដិច្ចាទេត្វា អាគន្ធត្ថំ, ន ត្រូវ នគ្រន អាគន្ធត្ថំ។ យោ អាគន្ធយ្យ, អាបត្តិ ទុក្ខជស្ស” តិ (ចារា. ៥១៧)។

៤៧២. កុសបីរាជិន្តិ អាទិ-សន្តេន វាកបីរាជលកបីរាជិនំ តិ ត្ថិយ ធជានំ គហណំ។ ធារេន្តោ កោចិ អាបជ្ជតីតិ សេសោ។ តត្រាហា - “កុសបីរាជិនិ ធារេន្តោ ធារេន្តោ អាបជ្ជតី” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២២)។

៤៧៣. យំ និស្សជ្ជបត្តំ “អយំ តេ ភិក្ខុ បត្តោ យាវតេននាយ ធារេតញ្ចោ” តិ ទិន្នំ, តំ សក្កច្ចំ អធារេន្តោ ច នោសវា ហោតិ អាបជ្ជតិ អាបត្តិ។ សចិត្តកាចិត្តកទុកស្ស សញ្ញាវិមោក្ខទុកំ យថា ក្កមំ បរិយាយោតិ អាហា “សចិត្តកទុក” តិ អាទិ។

ទុកកថាវណ្ណាន។

៤៧៤. យា អាបត្តិ នាថេ តិជ្ជន្តេ ហោតិ, នោ បរិនិព្វតេ, សា អាបត្តិ អត្ថិ។ យា អាបត្តិ នាថេ បរិនិព្វតេ ហោតិ, ន តុ តិជ្ជន្តេ, សាថិ អត្ថិ។ យា អាបត្តិ នាថេ តិជ្ជន្តេបិ ហោតិ បរិនិព្វតេបិ, សា អាបត្តិ អត្ថិតិ យោជនា។

៤៧៥. សា កតមាតិ អាហា “វុហិវុប្បាទនាបត្តិ” តិ អាទិ។ តត្ថ ថេរមារុសវាទេន, វទតោ បរិនិព្វតេតិ “យថា ខោ បនានន្ទ, ឯតវហិ ភិក្ខុ អញ្ញមញ្ញំ អារុសោវាទេន សមុទាចរន្តិ, ន ខោ មមច្ចយេន វរំ សមុទាចរិតត្ថំ... បេ.... នវកតវេន ភិក្ខុនា ថេរតវេន ភិក្ខុ ‘ភន្តេ’ តិ វា ‘អាយស្មា’ តិ វា សមុទាចរិតតញ្ចោ” តិ (ជី. និ. ២.២១៦) វទនតោ ថេរំ អារុសោវាទេន សមុទាចរណបច្ចយា អាបត្តិ បរិនិព្វតេ ភកវតិ អាបជ្ជតិ, នោ តិជ្ជន្តេតិ អត្ថោ។

៤៨១. កង់ កាលយេវ អាបត្តិ សិយា, នវិកាលេ។ កង់វិកាលេយេវ
អាបត្តិ សិយា, កាលេ នសិយា។ កង់ កាលេ យេវវិកាលេ ចាតិ ឧភយត្ថ
សិយាតិ បញ្ចេ។

៤៨២. យថាក្កម៌វិស្សន្ន្រោត្តោ អាហា “ភុញ្ញតោ”តិអាទិ។

៤៨៣. អវសេសំ បន សត្ថំ អាបត្តិ កាលវិកាលេសុ សព្វនា អាបជ្ជតិ, តត្ថ
ច សំសយោ នត្ថិតិ យោជនា។

៤៨៤. “អត្ថាបត្តិ វត្ថី អាបជ្ជតិ, នោ ទិវា, អត្ថាបត្តិ ទិវា អាបជ្ជតិ, នោ វត្ថី,
អត្ថាបត្តិ វត្ថីញ្ចេវ អាបជ្ជតិ ទិវា ចា”តិ (បរិ. ៣២៣) វុត្ថំ តិកំ ទស្សេតុមាហា
“វត្ថិមេវា”តិអាទិ។

៤៨៥. អត្ថាបត្តិ ទសវស្សោ អាបជ្ជតិ, នោ ឧនទសវស្សោ, សា កង់ សិយា។
អត្ថាបត្តិ ឧនទសវស្សោ អាបជ្ជតិ, នោ ទសវស្សោ, សា កង់ ហោតិ។ អត្ថាបត្តិ
ទសវស្សាបិ អាបជ្ជតិ ឧនទសវស្សាបីតិ ឧភយត្ថបិ អាបត្តិ កង់ ហោតិ
យោជនា។

៤៨៦. តត្ថ វិស្សន្ន្រោត្តោ អាហា “ឧបជ្ជាបេតិ”តិអាទិ។ “ពាលោ”តិ វេតស្ស ហិ
អត្ថបទំ “អព្យត្តោ”តិ។

៤៨៧. ឧនទសវស្សោ វរំ “អហំ បណ្ឌិតោ”តិ បរិសំ គណ្ហាតិ, តថា អាបត្តិ
អាបជ្ជតិ យោជនា។ “ទសវស្សោ ឡនោ”តិ បទច្នេនោ។ ទសវស្សោ,
ឧនទសវស្សោ ចាតិ ឧកោបេតេ បរិសុបដ្ឋាបនាបត្តិតោ អញ្ញំ អាបត្តិ
អាបជ្ជតិ យោជនា។ វត្ថ ច “អាបជ្ជន្តេ”តិ វត្ថុញ្ចេ កាថាពន្ធវសេន ន-
ការលោហោ។

២៨៩. កង់ កាឡេ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ន ដុល្លោ, កង់ ដុល្លោ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ន កាឡេស្មី, កង់ កាឡេ ច ដុល្លោ ចាតិ ឧកយត្ថបិ អាបជ្ជតិ យោជនា។

២៩០. វិស្សជ្ជនមាហា “វិស្ស”ន្តិអាទិ។ “អាបជ្ជតេ អប្បវារេន្តោ”តិ បទច្រនោ។ ដុល្លោតិ បុរិមបក្ខេ។ កាឡេកេតិ អបរេបក្ខេ។

២៩១. អរិបត្តិនាតិ ចតុត្ថិជរិបត្តិវហិតត្តា អរិបត្តិនា ភកវតា បញ្ញត្តំ។ អវសេសន្តិ វស្សំ អនុបគមនាបត្តិយា ច បវារណាបត្តិយា ច អវសេសំ សត្តំ អាបត្តិ។

២៩២. វស្សបគមនំ កាឡេ កប្បតិ, ដុល្លោ នោ កប្បតិ, បវារណា ដុល្លោ កប្បតិ, កាឡេ នោ កប្បតិ, សេសំ អនុញ្ញាតំ សត្តំ សង្ឃកិច្ចំ កាឡេ ច ដុល្លោ ចាតិ ឧកយត្ថបិ កប្បតិ យោជនា។

២៩៣. អត្ថាបត្តិ ហោមន្តេ ហោតិ, ឥតវឧតុទ្ធយេ គិម្ហានវស្សានសង្ខាតេ ន ហោតិ, អត្ថាបត្តិ គិម្ហេយវ ហោតិ, ន សេសេសុ វស្សានហោមន្តេសង្ខាតេសុ, អត្ថាបត្តិ វស្សេ ហោតិ, នោ ឥតវឧតុទ្ធយេ ហោមន្តេគិម្ហសង្ខាតេតិ យោជនា។

២៩៤-៦. សា តិវិធាបិ អាបត្តិ កតមាតិ អាហា “ទិនេ ចាជិបទក្ខាតេ”តិអាទិ។ តត្ថ ទិនេ...បេ... បុណ្ណាមាសិយាតិ អបរកត្តិកបុណ្ណាមាសិយា កាឡេបក្ខចាជិបទទិវសេ បច្ចុទ្ធវិទ្យាវិកប្បេត្វា បរិបតំ បន តំ វស្សសាជិកជីវំ សចេ ហោមន្តេ និវាសេតិ, ហោមន្តេ អាបជ្ជតិ យោជនា។

បច្ឆិមេតិ ឯត្ថ សាមិវចនប្បសង្កេតុម្ពំ។ បច្ឆិមស្ស កត្តិកស្ស យស្មី បុណ្ណាមេ ទិវសេ វស្សិកសាជិកជីវំ បច្ចុទ្ធវិទ្ធាត្ថំ, តស្មី ទិវសេ តំ អបច្ចុទ្ធវិទ្ធាវ ចាជិបទេ

អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តោ អបច្ចុទ្ធរណបច្ចយា អាបត្តិ ហេមន្តេយេវ អាបជ្ជតិ, ឥតវេ
គិម្ហានវស្សានឧតុទ្ធយេ ន អាបជ្ជតិ កុរុន្តកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៣) និងជ្ជន្តិ
យោជនា។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, វស្សិកសាជិកំ វស្សនំ ចតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ,
តតោ បរិវិកល្យតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តចាឡិយា កុរុន្តកថាវចនស្ស
អវិវុដ្ឋនតោ “តម្បិ សុវុត្ត”ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៣) សមន្តចាសាទិកាយ វុត្តត្តា
“ហេមន្តេ អាបជ្ជតិ”តិ វចនស្ស ឧភយម្បិ អត្ថោ ហោតិ គហេតព្វំ។

៤៩៧. គិម្ហានមាសានំ សម្ពន្ធនិ គិម្ហិកេ ឧតុម្ហិ។ មាសតោ អតិវេកោ
អតិវេកមាសោតិ កត្វា អតិវេកមាសោ កាលោ សេសោតិ វុត្តព្ព កាលេ។
បរិយេសន្តោតិ អញ្ញាតិកអប្បវារិតជ្ជានតោ សតុប្បាទករណេន
វស្សិកសាជិកំ បរិយេសន្តោ ច អតិវេកមាសោ សេសោតិ កត្វា និវាសេន្តោ ច
គិម្ហេ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ។ “ន តុ វេ ឥតវឧតុទ្ធយេ”តិ បទច្នេនោ។ គិម្ហេ
បរិយេសន្តោ បុរិមមាសត្ថយេ អាបជ្ជតិ កត្វា និវាសេន្តោ អឃ្នមាសាធិកេ
គិម្ហមាសត្ថយេ អាបជ្ជតិ។ និស្សន្តេហោ “គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសតោ បុរិមេសុ
សត្តសុ មាសេសូ”តិ វុត្តំ, តទយុត្តំ “គិម្ហានេយេវ អាបជ្ជតិ”តិ គិម្ហាបត្តិយា
ទស្សិតត្តា, “ឥតវឧតុទ្ធយេ”តិ បដិសិទ្ធត្តា ច។ វុត្ត ច កាថាយ
បរិយេសនាបត្តិយាយេវ ទស្សនំ និទស្សនមត្តន្តិ កត្វា និវាសនាបត្តិយា ច
គិម្ហេយេវ សម្ពវោតិ សាបិ ទស្សិតា។

៤៩៨. ឥធិ បន ឥមស្មី សាសនេ យោ ភិក្ខុ វស្សិកសាជិកថីវេ វិជ្ជមានេ
នក្កោ កាយំ ឡីវស្សាបេតិ, សោ ហវេ ឯកំសេន វស្សេ វស្សានឧតុម្ហិ អាបជ្ជតិ តិ
យោជនា។

៤៩៩. “អត្ថាបត្តិ សង្ឃោ អាបជ្ជតិ, ន គណោ ន បុគ្គលោ, អត្ថាបត្តិ គណោ អាបជ្ជតិ, ន សង្ឃោ ន បុគ្គលោ, អត្ថាបត្តិ បុគ្គលោ អាបជ្ជតិ, ន សង្ឃោ ន គណោ”តិ (បរិ. ៣២៣) វុត្តត្តិកំ ទស្សតុមាហា “អាបជ្ជតិ ហិ សង្ឃោវា”តិអាទិ។

៥០០. កថាមាបជ្ជតីតិ អាហា “អធិជ្ជាន”ន្តិអាទិ។ អធិជ្ជានន្តិ អធិជ្ជានុចោសថំ ករោត្តោ ចារិសុទ្ធិឧចោសថំ វាតិ សម្ពុត្តោ។ ឥធម អត្តនោ យថាបត្តមុចោសថំ អកត្វា អបត្តឧចោសថករណំ អាបជ្ជិតញ្ញាបត្តិទស្សនស្ស អធិប្បតត្តា, អត្តករណាទោសស្ស វិសុំ វិសុំ វក្ខមាទត្តា ច ន គណោ ន ច បុគ្គលោតិ ឯត្ថ អធិជ្ជានំ ករោត្តោ បុគ្គលោ ច ចារិសុទ្ធិ ករោត្តោ គណោ ច នាបជ្ជតីតិ យថាលាភយោជនា កាតញ្ញា។ យថាក្កមំ យោជនំ ករោមីតិ វិបរិយាយវិកប្បា ន កាតញ្ញា។ ឯវមុបរិមិ វិបរិយាយវិបក្ខំ កត្វា យថាលាភយោជនាវ កាតញ្ញា។

៥០១. “ឧចោសថ”ន្តិ ឥទំ “សុត្តុទ្ទេសមធិជ្ជាន”ន្តិ បទេហិ បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ។

៥០២. សុត្តុទ្ទេសំ ករោត្តោ វាតិ ឯត្ថ វា-សទ្ទេន ចារិសុទ្ធិ គណ្ណាតិ។ សុត្តុទ្ទេសំ, ចារិសុទ្ធិ វា ឧចោសថំ ករោត្តោ បុគ្គលោ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, សុត្តុទ្ទេសំ ករោត្តោ សង្ឃោ ច នាបជ្ជតិ, ចារិសុទ្ធិ ករោត្តោ គណោ ច ន អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥០៣. កថំ បន គិលានោវ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ន អគិលានោ, កថំ អគិលានោវ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, នោ គិលានោ, កថំ គិលានោ ច អគិលានោ ច ឧភោមិ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥០៤. យោ បន អកល្លកោ គិលានោ អញ្ញេន បន ភេសជ្ជេន អត្ថេ សតិ តទញ្ញំ តតោ អញ្ញំ ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតិ, សោ អាបជ្ជតិ ចាចិត្តិយាបត្តិន្តិ យោជនា។

៥០៥. ភេសជ្ជៈនៃ អត្ត អវិជ្ជមានេយិ សចេ ភេសជ្ជៈវិញ្ញាបេតិ, អគិលានោវ
វិញ្ញាតិបច្ចយា អាបត្តិ អាបជ្ជតិ។ សេសំ បន អាបត្តិ គិលានអគិលានា ឧភោមិ
អាបជ្ជន្តិ។

៥០៦. អត្តាបត្តិ អន្តោវ អាបជ្ជតិ, ន ពហិដ្ឋា, តថា អត្តាបត្តិ ពហិ វេ
អាបជ្ជតិ, ន អន្តោ, អត្តាបត្តិ អន្តោ, ពហិដ្ឋាតិ ឧភយត្ថបិ អាបជ្ជតិ យោជនា។

៥០៧. កេវលំ អន្តោយេវ អាបជ្ជតិ យោជនា។

៥០៨. មញ្ញាទិន្និ សង្ឃិ កមញ្ញាទី។

៥០៩. “អន្តោសីមាយ វេ អាបត្តិ”ន្តិ បទច្រនោ។ កថំ អន្តោសីមាយ វេ
អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, នេវ ពហិសីមាយ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, កថំ ពហិសីមាយ វេ
អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, នោ អន្តោសីមាយ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, កថំ អន្តោសីមាយ ច
ពហិសីមាយ ចាតិ ឧភយត្ថបិ អាបជ្ជតិ យោជនា។

៥១០. សធិត្តចាហានោភិក្ខុតិ ធិត្តចាហានសហិតោ អាគន្ធកោភិក្ខុ។
បរិសន្តោ តចោជនោតិ អាគន្ធកវត្ថំ អនុស្សត្វា សង្ឃារមំ បរិសន្តោ។

៥១១. “ឧបចារស្ស អតិក្កមេ”តិ បទច្រនោ។

៥១២. សេសំ សត្តំ អាបត្តិ អន្តោសីមាយ ច ពហិសីមាយ ច អាបជ្ជតិ
យោជនា។ ឯត្ថ ច កិញ្ញាបិ វស្សច្រនាបត្តិ ពហិសីមាគតោ អាបជ្ជតិ,
ភិក្ខុនិអាមាមបវេសនាបត្តិ អន្តោសីមាយ អាបជ្ជតិ, តទុកយំ បន
អាគន្ធកគមិកវត្ថុភេទាបត្តិហិ ឯកបរិច្ឆេទន្តិ ឧបលក្ខណតោ ឯតេនេវ
វិញ្ញាយតីតិ វិសុំ ន វុត្តន្តិ គហោតត្ថំ។ វេ សត្តត្ថ វ្យាទិសេសុ ហានេសុ វិនិច្ឆយោ
វេទិតញោ។

តិកកថាវណ្ណាន។

៥០៥. វចីទ្វារិកមាបត្តិន្ត មុសាវាធិបេសុញ្ញហរណាធិវសេន វចីទ្វារេ
អាបជ្ជិតញ្ញាបត្តិ។ បរវាចាយ សុដ្ឋតីតិ សង្ឃមជ្ឈេ ឯកវាចិកាយ
តិណាវត្តារកកម្មវាចាយ សុដ្ឋតិ។

៥០៦. វជ្ជមេវ វជ្ជតា, តំ, ចាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។

៥០៨-៩. តំ ទេសេត្វារិសុដ្ឋន្តោតិ តំ ទេសេត្វារិសុទ្ធោ ហោន្តោ។
យាវតតិយកំ បនាតិ យាវតតិយេន សមនុភាសនកម្មេន អាបន្នំ
សង្ឃាធិសេសាបត្តិ បន។ បរិវាសាធិតិ អាធិ-សទ្ធន
មានត្ថម្ភលាយបដិកស្សនអត្តាធានិ គហិតានិ។

៥២២. កាយទ្វារិកមាបត្តិន្ត កាយទ្វារេន អាបជ្ជិតព្រំ
បហារធានាធិអាបត្តិ។

៥២៣. កាយេនេវវិសុដ្ឋតីតិ តិណាវត្តារកំ គន្ធា កាយសាមគ្គី ទេន្តោ
វិសុដ្ឋតិ។

៥២៦. យោ សុត្តោ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, សោ កដំ បដិពុទ្ធាវិសុដ្ឋតិ។ យោ
បដិពុទ្ធាវ អាបន្នោ, សោ កដំ សុត្តោ សុដ្ឋតីតិ យោជនា។

៥២៨. សគារសេយ្យកាធិន្តិ មាតុកាមេន សហសេយ្យាធិអាបត្តិ។

៥២៩. ជគ្គន្តោតិ ជាគរន្តោ និទ្ទំវិនោទេន្តោ។

៥៣០. បដិពុទ្ធាតិ អនិទ្ទាយន្តោ។

៥៣២. អចិន្តោតិ “សិក្ខាបទំវីតិក្កមិស្សមី”តិ ចិន្តា ភាវេន អចិន្តោ។

៥៣៥. សចិត្តកាបត្តិន្ទិវិកាលភោជនាធិអាបត្តិ។ តិណាវត្ថាវេ សយន្តោ
និទ្ទាយន្តោ តិណាវត្ថាវកកម្ម ករិយមាណេ “ឥមិនាហំ កម្មេន អាបត្តិតោ
វុជ្ជាមី”តិ ចិត្តវហិតោ វុជ្ជហន្តោ អចិត្តកោវិសុជ្ឈតិ។

៥៣៦. បដ្ឋិមំ តុ បទទ្ធយន្តិ -

“អាបដ្ឋិត្វា អចិន្តោវ, អចិន្តោវ វិសុជ្ឈតិ;
អាបដ្ឋិត្វា សចិន្តោវ, សចិន្តោវ វិសុជ្ឈតិ”តិ។ -

បទទ្ធយំ។ អមិស្សេត្វាតិ អចិត្តសចិត្តបទេហិ ឯវមេវ មិស្សំ អកត្វា។ ឯត្ថាតិ
បុរិមបទទ្ធយេ។ វុត្ថានុសារេនាតិ វុត្ថនយានុសារេន។

៥៣៩. កម្មតោតិ សមនុភាសនកម្មតោ។

៥៤០. អាបដ្ឋិត្វា អកម្មតោតិ សមនុភាសនកម្មំវិធាវ អាបដ្ឋិត្វា។

៥៤១. សមនុភាសនេ អាបដ្ឋិតតំ សង្ឃទិសេសាបត្តិ សមនុភាសនមាហា
ការណ្ឌបចារេន។

៥៤២. អវសេសន្តិ មុសាវាទចាចិត្តិយាទិកំ។

៥៤៣. វិសុជ្ឈតិ អសម្មាតិ សង្ឃស្ស អសម្មាវិសុជ្ឈតិ។ ឥទញ្ច
សម្មាវិនយេន ចេវ បដិញ្ញាតករណេន ច សមេន្តំ អាបត្តាធិករណំ សន្ទាយ
វុត្តំ។ តត្ថ បុគ្គលសម្មាទតាយ សញ្ញាវេបិ សង្ឃស្ស អសម្មាទតាយ អាបដ្ឋិតិ វា
វិសុជ្ឈតិ វាតិ “អសម្មា”តិ វុត្តំ។

៥៥១. “អចិត្តកចតុក្កំ អជាធន្តចតុក្កំ”ន្តិ
កុសលត្ថិតិកជស្សបញ្ចកាធិរោហារោរិយ អាធិបទវសេន វុត្តោ។

៥៥២-ក. អត្ថាបត្តិ អាគន្ធកោ អាបជ្ជតិ, ន ចេតរោ អាវាសិកោ អាបជ្ជតិ,
អត្ថាបត្តិ អាវាសិកោវ អាបជ្ជតិ, ន ចេតរោ អាគន្ធកោ អាបជ្ជតិ, អត្ថាបត្តិ
អាគន្ធកោ ច អាវាសិកោ ច តេ ឧភោមិ អាបជ្ជន្តិ, ឧភោ សេសំ ន អាបជ្ជន្តិ
អត្ថិតិ យោជនា។

៥៥៥. ឥតរោតិ អាវាសិកោ។ អាវាសវត្ថុន្តិ អាវាសិកេន អាគន្ធកស្ស
កាតព្វវត្ថុ។ អាវាសិតិ អាវាសិកោ។

៥៥៦. ន ចេវាគន្ធកោតិ តំ អាវាសិកវត្ថុំ អករោន្តោ អាគន្ធកោ ន ចេវ
អាបជ្ជតិ។ សេសំ កាយវីច្ឆារិកំ អាបត្ថិ។ ឧភោមិ អាគន្ធកអាវាសិកា។
ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ អសាធារណំ អាបត្ថិ ន អាបជ្ជន្តិ។

៥៥៧. វត្ថុនាធនត្ថតាតិ វីតិក្កមនាធនត្ថតា។ អាបត្ថិនាធនត្ថតាតិ
ចារាជិកាធិនំ សត្តន្ធិ អាបត្ថិក្ខន្ធានំ អញ្ញមញ្ញនាធនត្ថតា។

៥៦ក. “ចារាជិកានំ...បេ.... នាធនកាវោ”តិ ឥទំ និទស្សនមត្ថំ
សង្ឃាធិសេសានំ អនិយតាធិហិ វត្ថុនាធនតាយ ចេវ អាបត្ថិនាធនតាយ ច
លព្ពមានត្ថា។

៥៦៥. អយមេវវិនិច្ឆយោតិ ន កេវលំ ចារាជិកាបត្ថិសុយេវ
សាធារណាបត្ថិយោ ឯកតោ ច វិសុញ្ញា អាបជ្ជន្តានំ យថាវត្ថុវិនិច្ឆយោ, អថ ខោ
អវសេសសាធារណាបត្ថិយោមិ វុត្ថនយេន អាបជ្ជតិ, អយមេវវិនិច្ឆយោ
យោជេតព្ពោ។

៥៧៧. អាទិយន្តោ គណ្ណាន្តោ។ បយោជន្តោតិ គណ្ណាបេន្តោ។

៥៧៨. ឧនកំ ចាទំ...បេ....លហំ ដុសេតិ ធុល្លច្ចយំ, ធុក្កជញ្ច សន្នាយាហ។

៥៨០. ឯតេនេវ ឧចាយេន, សេសកម្ម្យិ បទត្តយន្តិ យោ អយំ បឋមវិនិច្ឆយេ
វុត្តនយោ, ឯតេនេវ នយេន ឧនចាទំ អាទិយន្តោ លហុកាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ចាទំ វា
អតិរេកចាទំ វា គហណាត្ថំ អាណាបេន្តោ គរុំ ចារាជិកាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ចាទំ វា
អតិរេកចាទំ វា គណ្ណាន្តោ ច គហណាត្ថាយ អាណាបេន្តោ ច គរុកេ
ចារាជិកាបត្តិយំយេវ តិជ្ជតិ, ឧនចាទំ គណ្ណាន្តោ ច គហណាត្ថាយ
អាណាបេន្តោ ច លហុកេ ធុល្លច្ចយេ, ធុក្កជេ វា តិជ្ជតីតិ ឯវំ សេសកម្ម្យិ ឥមំ
បទត្តយំ។ អត្ថសម្ពវតោយេវាតិ យថាវុត្តស្ស អត្ថស្ស សម្ពវសេនេវ។

៥៨១-២. កថំ កាលេយេវ អាបត្តិ សិយា, នោវិកាលេ, វិកាលេយេវ អាបត្តិ
សិយា, ន ច កាលេ, អត្តាបត្តិ កាលេ ច បកាសិតាវិកាលេ ច, អត្តាបត្តិ នេវ
កាលេ ច បកាសិតា នេវវិកាលេ ចាតិ យោជនា។

៥៨៦-៧. កាលេ បដិគ្គហិតំ កី កាលេ កប្បតិវិកាលេ តុ នោ កប្បតិ,
វិកាលេ គហិតំ កីវិកាលេ កប្បតិ, នោ កាលេ កប្បតិ, កាលេ ចវិកាលេ ច
បដិគ្គហិតំ កី នាម កាលេ ចវិកាលេ ច កប្បតិ, កាលេ ចវិកាលេ ច
បដិគ្គហិតំ កី នាម កាលេ ចវិកាលេ ច ន កប្បតិ, វេទ ភទ្រមុខាតិ យោជនា។

៥៨៩. វិកាលេយេវ កប្បតិ, អបរដ្ឋ កាលេបិ ន កប្បតីតិ យោជនា។

៥៩២. កុលទូសនកម្មាទិន្និ អាទិ-សទ្ធន
អភូតារោចន្ធិយសំវេហារវិញ្ញត្តិកុហនាទីនំ សន្តហោ។

៥៩៣-៤. កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ទេសេសុ អាបជ្ជតិ, ន មជ្ឈិមេ, កតមា អាបត្តិ មជ្ឈិមេ បនទេសស្មី អាបជ្ជតិ, ន ច បច្ចន្តិមេសុ, កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ចេវ ទេសេសុ អាបជ្ជតិ មជ្ឈិមេ ច, កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ចេវ ទេសេសុ ន អាបជ្ជតិ ន មជ្ឈិមេ ចាតិ យោជនា។

៥៩៦. “សោ គុណាដ្ឋណុចាហន”ន្តិ បទច្នេនោ។ សោ ភិក្ខុតិ អត្ថោ។

៥៩៩. ឯវំ “អាបជ្ជតិ, នាបជ្ជតិ”តិ បទវសេន បច្ចន្តិមចតុក្កំ ទស្សេត្វា “នេវ កប្បតិ, ន កប្បតិ”តិ បទវសេន ទស្សេត្វមាហា “បច្ចន្តិមេសូ”តិអាទិ។

៦០០. វុត្តន្តិ “គណេន បញ្ចវគ្គេន”តិអាទិកាថាយ ហេជ្ជាវុត្តំ។

៦០៣. ឯវំ វុត្តន្តិ “ន កប្បតិ”តិ វុត្តំ។ បញ្ចលោណាទិកន្តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, លោណានី”តិអាទិ។

៦០៨. អនុញ្ញាតជ្ជានស្ស អន្តោ នោ អាបជ្ជតិ, តំ អតិក្កមន្តោ ពហិយេវ ច អាបជ្ជតិ យោជនា។

៦១២. សេក្ខបញ្ញត្តិ តិ សេខិយបញ្ញត្តិ។

៦១៣. អគណាតិ អទុតិយា។ ឯត្ថ ហិ ឯកាបិ គណេន នាម។

៦១៤. ឧភយត្ថបិ អសាធារណមាបត្តិន្តិ ភិក្ខុនំនំ និយតាបញ្ញត្តិ វេទិតញ្ញា។

៦១៦. គិលានោ ច នាបជ្ជតិ, អគិលានោ ច នាបជ្ជតិ ឯវំ ឧកោបិ នាបជ្ជន្តិ យោជនា។ តិកាទីសុ ទស្សីតានំ បទានំ ចតុក្កាទិទស្សនវសេន បុនប្បនំ គហាណំ។

៦១៨. “អាបដ្ឋតិ អតិលាឆោវា”តិ បទឆ្នេរោ។

ចតុក្កកថាវណ្ណានា។

៦២០. “គរុបុល្លច្ចយ”ន្តិ វត្តព្កេ “គរុ”ន្តិ និគ្គហិតាកមោ។

៦២១. បញ្ច កថិនានិសំសា ហេដ្ឋា វុត្តាយេវ។

៦២២. អគ្គិសត្ថនឧក្កន្ធន្តិ អគ្គិសត្ថនឧបា អក្កន្តំ ដុដ្ឋំ, បហជន្តិ អត្ថោ។
អតីជន្តិ នោតីជំ។ ឧត្តដ្ឋតីជកន្តិ និព្ពដ្ឋតីជកំ។

៦២៨. បវារណាបីតិ បដិក្ខេបបវារណាបិ។ ឱទនាធិហិតិ អាទិ-សន្នេន
សត្តកុម្មាសមច្ឆមំសានំ គហាណំ។ កាយាទិគហណោនាតិ កាយេន វា
កាយបដិពន្ធន វា គហាណេន។ “នាតុកាមាភិហារោ ច,
ហត្ថចាសេរណក្ខម”ន្តិ ឥមេហិ ចតុហិ អង្កេហិ សន្ធិតេសំ ទ្វិន្ទមេកំ គហេត្វា
បដិគ្គហណា បញ្ចេវ ហោន្តិ។

៦២៩-៣០. វិនយញ្ញកស្មិន្តិ វិនយធរេ បុគ្គលេ។ សកញ្ច សីលន្តិ អត្តនោ
ចាតិមោក្ខសំវេរសីលញ្ច។ សុវត្ថិតំ ហោតីតិ
អាបត្តានាបត្តិកប្បិយាកប្បិយានំ វិជានន្តតាយ អសេវិតតំ បហាយ
សេវិតតំយេវ សេវនវសេន សុដ្ឋវត្ថិតំ ហោតិ។ កុក្កច្ឆមញ្ញស្ស និរាគរោតីតិ
អញ្ញស្ស សព្វាប្បចារិនោ កប្បិយាកប្បិយវិសយេ ឧប្បន្នំ កុក្កច្ឆំ និវារេតិ។
វិសារនោ ភាសតិ សង្ឃមជ្ឈេតិ កប្បិយាកប្បិយានំ វិនិច្ឆយកថាយ ឧប្បន្នាយ
និរាសន្តោ និព្ពយោ វេហរតិ។ វេរិតិក្ខតិ អត្ថបច្ឆតិកេ បុគ្គលេ។ ធម្មស្ស ចេវ
បិទិយា បវត្តោតិ “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយុ, វិនយេ បិតេ សាសនំ បិតំ
ហោតី”តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១. បឋមមហាសង្កតិកថា; ធិ. និ. អដ្ឋ.

១.បឋមមហាសង្ក្ខតិកថា; ខុ. ចា. អដ្ឋ. ៥.មង្គលសុត្តវដ្ឋានា; ថេរគា. អដ្ឋ.
១.២៥១) វចនតោ សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា បដិបន្នោ ហោតិ។ តស្មា ការណា។ តត្ថ
វិនយញ្ញុភាវេ។ ធិរោ បញ្ញាវា ភិក្ខុ។

បញ្ចកកថាវដ្ឋានា។

៦៣១-២. ធម្មភិញ្ញោនាតិ ធម្មភិញ្ញា ឯតស្សាតិ ធម្មភិញ្ញា, តេន។
អតិក្កន្តបមាណំ មញ្ចបីបំ, អតិក្កន្តបមាណំ និសីទនញ្ច តថា
អតិក្កន្តបមាណំ កណ្តាប្បជីវ្ហាទិវស្សសាជិកជីវញ្ច សុគតស្ស ជីវេ
បមាណិកជីវន្តិ ធម៌។

៦៣៣-៤. អញ្ញាណញ្ច កុក្កច្ចញ្ច អញ្ញាណកុក្កច្ចា, តេហិ, អញ្ញាណតាយ
ថេវ កុក្កច្ចបកតតាយ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិបរីតាយ សញ្ញាយ កប្បិយេ
អកប្បិយសញ្ញាយ, អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ។

តត្ថ កងំ អលដ្ឋិតាយ អាបដ្ឋតិ? អកប្បិយការំ ជានន្តោយេវ មទ្គិត្វា
វីតិក្កមំ ករោតិ (កម្ពុ. អដ្ឋ. និទានវដ្ឋានា)។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“សញ្ញាច្ច អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ;
អាបត្តិ បរិគ្គហតិ;
អគតិគមនញ្ច គប្បតិ;
ឯទិសោ វុច្ចតិ អលដ្ឋិ បុគ្គលោ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩);

កងំ អញ្ញាណតាយ អាបដ្ឋតិ? អញ្ញាណបុគ្គលោ មន្តោ មោម្បហោ
កត្តញ្ញាកត្តញ្ញំ អជានន្តោ អកត្តញ្ញំ ករោតិ, កត្តញ្ញំ វិរាជេតិ។ ឯវំ អញ្ញាណតាយ
អាបដ្ឋតិ។

កង់ កុក្កុច្ចបកតតាយ អាបជ្ជតិ? កប្បិយាកប្បិយំ និស្សាយ កុក្កុច្ច
ឧប្បន្នេវិនយធរំ បុច្ឆិត្វា កប្បិយំ ចេ, កត្តតំ សិយា, អកប្បិយំ ចេ, ន កត្តតំ,
អយំ បន “វដ្តតិ”តិ មទ្ធិត្វាវីតិក្កមតិយេវ។ ឯវំ កុក្កុច្ចបកតតាយ អាបជ្ជតិ។

កង់ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ? សូករមំសំ “អន្ធមំស”ន្តិ
ខាទតិ, កាលេវីកាលសញ្ញាយ ភុញ្ញតិ។ ឯវំ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញាយ
អាបជ្ជតិ។

កង់ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ? អន្ធមំសំ “សូករមំស”ន្តិ
ខាទតិ, វីកាលេ កាលសញ្ញាយ ភុញ្ញតិ។ ឯវំ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ
អាបជ្ជតិ។

កង់ សតិសម្មាសាយ អាបជ្ជតិ? សហសេយ្យជីវវិប្បវាសាធិនិ
សតិសម្មាសាយ អាបជ្ជតិ។

៦៣៥-៨. “ភិក្ខុនា ឧបជ្ឈបេតព្ពោ”តិ បទន្នេនា។ ធម្មចក្កនាតិ
ចាតិមោក្ខសំវេសំលសម្ពាតោ បដិបត្តិធម្មោ ចក្កុ ឯតស្សាតិ ធម្មចក្កុ, តេន
ធម៌ា អង្កេហិ យុត្តេន ធម្មចក្កនា បន ភិក្ខុនា ឧបសម្មាទនា កាតព្វា,
និស្សយោ ចេវ ធាតព្ពោ, សាមណោរោ ឧបជ្ឈាបេតព្ពោតិ យោជនា។ អាបត្តិ
ជាតាតិ, អនាបត្តិ ជាតាតិ, ភវំ អាបត្តិ ជាតាតិ, លហំ អាបត្តិ ជាតាតិ
យោជនា។ អស្ស ភិក្ខុនា ឧភយានិ ចាតិមោក្ខានិវិត្តារា ស្វាគតានិ ភវន្តិ,
អត្ថតោ សុវិតត្តានិ ភវន្តិ, សុត្ថសោ អនុញ្ញេនសោ សុវិនិច្ឆ័តានិ ភវន្តិ,
ទសវស្សោ វា ហោតិ, អតិវេកទសវស្សោ វាតិ យោជនា។

ធក្កកថាវណ្ណានា។

៦៣៩. សត្វ សាមីចិយោ វុត្តាតិ “សោ ច ភិក្ខុ អនត្ថិតោ, តេ ច ភិក្ខុ ការយ្ហា,
អយំ តត្ថ សាមីចិ, យុញ្ញន្តាយសុន្តោ សកំ, មា វោ សកំ វិនស្សតិ អយំ តត្ថ
សាមីចិ, អយំ តេ ភិក្ខុ បត្តោ យាវ ភេទនាយ ធាវេតញ្ចេតិ, អយំ តត្ថ សាមីចិ,
តតោ នីហរិក្ខា ភិក្ខុហិ សទ្ធិ សំរិកជិតព្ពំ, អយំ តត្ថ សាមីចិ, អញ្ញាតព្ពំ
បរិបុច្ឆិតព្ពំ បរិបញ្ញិតព្ពំ, អយំ តត្ថ សាមីចិ, យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហរិស្សតីតិ,
អយំ តត្ថ សាមីចិ” តិ ធន សាមីចិយោ ភិក្ខុចាតិមោក្ខវុត្តា, “សា ច ភិក្ខុនិ
អនត្ថិតោ, តោ ច ភិក្ខុនិយោ ការយ្ហា, អយំ តត្ថ សាមីចិ” តិ ភិក្ខុនិចាតិមោក្ខ
វុត្តាយ សទ្ធិ សត្វ សាមីចិយោ វុត្តា។ សត្តេវ សមថាបិ ចាតិ
សមុខាវិនយាទិសមថាបិ សត្តេវ វុត្តា។ បញ្ញត្តាបត្តិយោ សត្តាតិ
ចារាជិកាធយោ បញ្ញត្តាបត្តិយោ សត្វ វុត្តា។ សត្តពោជ្ឈង្គធិស្សីនាតិ
សតិសម្ពោជ្ឈង្គធយោ សត្វ ពោជ្ឈង្គធិ យាថាវតោ បស្សន្តេន ភគវតោ។

សត្វកកថាវណ្ណានា។

៦៤០-១. ឥធន កុលទូសកោ ភិក្ខុ អាជីវស្សេវ ការណា បុប្ផេន, ជលេន,
ចុណ្ណេន, មត្តិកាយ, ទន្តកជ្ជេហិ, វេឡុយា, វេជ្ជិកាយ, ជង្គុបេសនិកេនាតិ
ឥមេហិ អជ្ជហិ អាការេហិ កុលាទិទូសេតីតិ យោជនា។ “បុប្ផេន” តិ អាទិនា
បុប្ផាទិនា ធានមេវ ឧបលក្ខណតោ ទស្សេតិ។ បុប្ផេនាតិ បុប្ផនានេនាតិ អត្ថោ
គហេតញ្ចោ។ បុប្ផនាធយោ កុលទូសនេ វុត្តា។

៦៤២-៥. “អដ្ឋធានតិវត្តាបិ, អតិវត្តាបិ អដ្ឋធា” តិ ទ្វីសុ អដ្ឋកេសុ អដ្ឋ
អនតិវត្ត តាវ ទស្សេតុមាហា “អកប្បិយកតញ្ចោវា” តិ អាទិ។
គិលានានតិវត្តកន្តិ និទ្ធិជ្ជា ឥមេ អដ្ឋេវ អនតិវត្តកា ញ្ញេយ្យាតិ យោជនា។
អកប្បិយកតាធយោ បវារណាសិក្ខាបទកកថាវណ្ណានាយ វុត្តា។

៦៤៦. ញាតញ្ចត្តិសូតិ ញាតទុក្ខដំ, ញាតិទុក្ខដញ្ច។ បដិសាវនេតិ
បដិស្សវេ។ អដ្ឋទុក្ខដានំវិនិច្ឆយោ ទុតិយចារាជិកកថាវណ្ណនាយ វុត្តោ។

៦៤៨-៩. ឯហិភិក្ខុបសម្មទាតិ យសកុលបុត្តាទីនំ “ឯហិ ភិក្ខុ” តិ វចនេន
ភកវតា ទិន្នឧបសម្មទា។ សរណគមនេន ចាតិ បឋមពោធិយំ តីហិ
សរណគមនេហិ អនុញ្ញាតឧបសម្មទា។ បញ្ញាព្យាករណោវាទាតិ
សោទាកស្ស បញ្ញាព្យាករណោបសម្មទា, មហាកស្សបត្ថេស្ស
ទិន្នឡាវាទបដិគ្គហណោបសម្មទា ច។ គរុធម្មបដិគ្គហោតិ មហាបជាបតិយា
គោតមិយា អនុញ្ញាតគរុធម្មបដិគ្គហណោបសម្មទា។

ញាតិចតុត្ថេន កម្មេនាតិ ឥនាទិ ភិក្ខុឧបសម្មទា។ អដ្ឋវាចិកាតិ ភិក្ខុនីនំ
សន្តិកេ ញាតិចតុត្ថេន កម្មេន, ភិក្ខុនំ សន្តិកេ ញាតិចតុត្ថេន កម្មេនាតិ អដ្ឋហិ
កម្មវាចាហិ ភិក្ខុនីនំ ឧបសម្មទា អដ្ឋវាចិកា នាម។ ទូតេន ភិក្ខុនីនន្តិ
អឱកាសិយា គណិកាយ អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនីនំ ទូតេន ឧបសម្មទា។

៦៥០. សុទ្ធិទិដ្ឋនាតិ សុដ្ឋ សវាសនកិលេសានំ បហានេន បរិសុទ្ធា
សមន្តចក្កុសម្ពាតា ទិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ សុទ្ធិទិដ្ឋិ, តេន សមន្តចក្កុនា
សម្មាសម្ពុទ្ធន។

៦៥១. ចាបិច្ឆា នាម អសន្តគុណសម្ភារវិនិច្ឆា។

៦៥២-៣. ន ច មជ្ឈចោ សិយាតិ មជ្ឈចោ ន សិយា មជ្ឈំ បិវន្តោ ន ភវេយ្យ, មជ្ឈំ
ន បិវេយ្យាតិ អត្ថោ។ អព្រហ្មចរិយាតិ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៧១) អសេដ្ឋចរិយតោ
មេដុនាវិវេយ្យ។ រត្តិ ន ភុញ្ញេយ្យវិកាលភោជនន្តិ ឧបាសថំ ឧបវុត្តោ
រត្តិភោជនញ្ច ទិវាវិកាលភោជនញ្ច ន ភុញ្ញេយ្យ។ ន ច គន្ធមាចរេតិ គន្ធចញ្ច ន
វិលិម្មេយ្យ។ មញ្ជោ ធមាយំ វ សយេថ សន្តតេតិ កប្បិយមញ្ជោ វ

សុធាធិបតីកម្មកតាយ ភូមិយា វា តិណបណ្ណាបលាលាធិនិ សន្តវិត្វា កតេ
សន្តតេ វា សយេថាតិ អត្ថោ។ ឯតញ្ចិ អដ្ឋង្គិកមាហុចោសថន្តិ ឯតំ
ចាលាភិចាតាធិនិ អសមាចរន្តេន ឧបវុត្តំ ឧចោសថំ អដ្ឋហង្គេហិ
សមន្មាគតត្តា “អដ្ឋង្គិក”ន្តិ វន្តន្តិ។ ទុក្ខន្តគុណាតិ វដ្តទុក្ខស្ស អន្តំ
អមតមហានិព្វានំ គតេន បត្តេន ពុទ្ធលោកេន បកាសិតន្តិ យោជនា។

២៥៤. ភិក្ខុនោវាទកភិក្ខុនោ អដ្ឋង្គានិ ភិក្ខុនោវាទកថាវណ្ណានាយ
ទស្សិតានេវ។

អដ្ឋកកថាវណ្ណានា។

២៥៥. កោជនានិ បណ្ឌិតានិ នវ វុត្តានីតិ បណ្ឌិតានិ ហិ កោជនសិក្ខាបទេ
វុត្តានិ។ ទសសុ អកប្បិយមំសេសុ មនុស្សមំសវដ្ឋិតានិ នវ មំសានិ ខាទន្តស្ស
ទុក្ខំ និទ្ធិជ្ជន្តិ យោជនា។

២៥៦. ចាតិមោក្ខ...បេ... បរិធិបិតាតិ ភិក្ខុនំ បញ្ចុទ្ទេសា, ភិក្ខុនំ
អនិយតុទ្ទេសេហិវិនា ចត្តារោតិ ឧទ្ទេសា នវ ធិបិតា។ ឧចោសថា នវេវាតិ
ទិវសវសេន តយោ, ការកវសេន តយោ, ករណាវសេន តយោតិ នវ
ឧចោសថា។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សាសនេ។ សង្ឃេន នវហិ ភិក្ខុតីតិ នវហិ បុគ្គលេហិ
សង្ឃេន ភិក្ខុតីតិ យោជនា។ យថាហ -

“ឯកតោ, ឧចារិ, ចត្តារោ ហោន្តិ, ឯកតោ ចត្តារោ, នវមោ
អនុស្សវេតិ, សលាកំ គាហេតិ ‘អយំ ធម្មោ, អយំ វិនយោ, ឥទំ
សត្តសាសនំ, ឥមំ គណ្ណេ, ឥមំ រោចថា’តិ។ ឯវម្បិ ខោ, ឧចារិ, សង្ឃរាជិ
ចេវ ហោតិ សង្ឃកេនោ ច។ នវន្តំ វា, ឧចារិ, អតិរេកនវន្តំ វា សង្ឃរាជិ
ចេវ ហោតិ សង្ឃកេនោ ចា”តិ (ចូឡវ. ៣៥១)។

នវកកដាវណ្ណា។

៦៥៧. ធន អក្កោសវត្ថុនិវត្តតិ។ ធន សិក្ខាបទានិចាកដាលេវ។
មនុស្សមំសាធិនិ ធន អកប្បិយមំសាធិហោជ្ជាវុត្តាលេវ។ សុក្កានិវេទសាតិ
នីលាធិនិ ធន សុក្កានិ។

៦៥៨. រញ្ជោ អន្តេបុរេប្បវេសនេ ធន អាធិនេវា ឯវំ ចាឡិចាវេនវេទិតញ្ចា -

“ធនយិមេ, ភិក្ខុវេ, អាធិនេវា រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ។ កតមេ ធន? ឥធន,
ភិក្ខុវេ, រាជា មហេសីយា សទ្ធិនិសិន្នោ ហោតិ, តត្ថ ភិក្ខុ បរិសតិ,
មហេសី វា ភិក្ខុ ធិស្វា សីតំ ចាតុករោតិ, ភិក្ខុ វា មហេសី ធិស្វា សីតំ
ចាតុករោតិ, តត្ថ រញ្ជោ ឯវំ ហោតិ ‘អន្តា ឥមេសំ កតំ វា ករិស្សន្តិ វា’ តិ។
អយំ, ភិក្ខុវេ, បឋមោ អាធិនេវា រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រាជា ពហុកិច្ចោ ពហុករណីយោ អញ្ញាតរំ ឥត្ថិ
គន្ធា នសរតិ, សាតេន គព្ពំ គណ្ណាតិ, តត្ថ រញ្ជោ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធន
អញ្ញោ កោចិ បរិសតិ អញ្ញាត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុខោ បព្ពជិតស្ស
កម្ម’ តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ធុតិយោ អាធិនេវា រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រញ្ជោ អន្តេបុរេ អញ្ញាតរំ វតនំ នស្សតិ, តត្ថ រញ្ជោ
ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធន អញ្ញោ កោចិ បរិសតិ អញ្ញាត្រ បព្ពជិតេន, សិយា
នុខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ធុតិយោ អាធិនេវា
រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រញ្ជោ អន្តេបុរេ អព្ពន្ធភា គុយ្ហមន្តា ពហិទ្ធា សម្ពេទំ
គប្បន្តិ, តត្ថ រញ្ជោ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធន អញ្ញោ កោចិ បរិសតិ អញ្ញាត្រ

បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ចតុត្ថោ
អាទិនវោ រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រញ្ជោ អន្តេបុរេ បិតា វា បុត្តំ បត្តេតិ, បុត្តា វា
បិតរំ បត្តេតិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធម អញ្ញោ កោចិ បរិសតិ
អញ្ញាត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ,
បញ្ចមោ អាទិនវោ រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រាជា នីចជ្ជានិយំ ឧទ្ធច ហ្វានេ វេបេតិ, យេសំ តំ
អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសជ្ជោ, សិយា នុ ខោ
បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មោ អាទិនវោ រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រាជា ឧទ្ធចជ្ជានិយំ នីចេ ហ្វានេ វេបេតិ, យេសំ តំ
អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសជ្ជោ, សិយា នុ ខោ
បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, សត្តមោ អាទិនវោ
រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រាជា អកាលេ សេនំ ឧយ្យោជេតិ, យេសំ តំ
អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសជ្ជោ, សិយា នុ ខោ
បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, អដ្ឋមោ អាទិនវោ រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រាជា កាលេ សេនំ ឧយ្យោជេត្វា អន្តរាមគ្គតោ
និវត្តាបេតិ, យេសំ តំ អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន
សំសជ្ជោ, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម'ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, នវមោ
អាទិនវោ រាជន្តេបុរាប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, រញ្ជោ អន្តេបុរំ ហត្ថិសម្មទ្ធី អស្សសម្មទ្ធី រថសម្មទ្ធី
រជនីយានិ រូបសទ្ធកន្ធរសដោជ្ជញ្ញានិ, យានិ ន បព្ពជិតស្ស សារុប្បានិ,
អយំ, ភិក្ខុវេ, ទសមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខុវេ,
ទស អាទីនវោ រាជន្តេបុរេប្បវេសនេ” តិ (អ. និ. ១០.៤៥; ចា. ធិ. ៤៩៧)។

តត្ថ ច បិតាវា បុត្តំ បត្តេតីតិ បុត្តំ មារេតុមិច្ឆតីតិ អត្តោ។ ឯសេវ នយោ
បុត្តោ បិតរំ បត្តេតីតិ។ ហត្ថិសម្មទ្ធីន្តំ ហត្ថិនំ សម្មទ្ធា សំសដ្ឋោ ឯត្តាតិ
ហត្ថិសម្មទ្ធី។ ឯវំ “អស្សសម្មទ្ធី” ន្តិអាទិសុបិ។

ទសាការេហិតិ -

“អាបត្តិនុក្ខិត្តមនន្តរាយ-
បហុត្តតាយោ តថសញ្ញិតា ច;
ឆានេតុកាមោ អថ ឆាននាតិ;
ធម្មា ទសន្តេហារុណុក្កមម្ពីតិ។ -

គហិតេហិ ទសហិ អន្តេហិ។

៦៦០. ទស កម្មបថា បុញ្ញាតិ ចាណាតិចាតាវេរមណីអាទយោ ទស
កុសលកម្មបថា។ អបុញ្ញាបិ តថា ទសាតិ ចាណាតិចាតាទយោ ទស
អកុសលកម្មបថាវ។ ទស ធានវត្ថុនិ វត្ថុតិ។ ទសេវ រតនានិ ចាតិ -

“មុត្តា មណី វេឡុរិយា ច សម្ពា;
សីលា បវាឡុំ រជតញ្ចា ហេមំ;
លោហិតកញ្ចាបិ មសារគល្លា;
ទស្សេតិ ធីរោ រតនានិ ជញ្ញា” តិ។ -

និទ្ទិដ្ឋានិ ទស រតនានិ។

៦៦២. មុនិទ្ទេន អវន្តិយា ទស បុគ្គលា ទីបិតាតិ យោជនា។ កេមំ? “ទសយិមេ,
ភិក្ខុវេ, អវន្តិយា។ បុរេ ឧបសម្បន្នេន បច្ឆា ឧបសម្បន្នោ អវន្តិយោ,
អនុបសម្បន្នោ អវន្តិយោ, នាសាសំវាសកោ វុឡ្យតរោ អធម្មវាទី អវន្តិយោ,
មាតុកាមោ អវន្តិយោ, បណ្ឌាកោ អវន្តិយោ, ចារិវាសិកោ អវន្តិយោ,
មូលាយបដិកស្សនារហោ អវន្តិយោ, មាណស្តារហោ អវន្តិយោ, មាណត្ថចារិកោ
អវន្តិយោ, អព្ពានារហោ អវន្តិយោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខុវេ, ទស អវន្តិយា”តិ (ចូឡ្យវ.
៣១២)។

៦៦៣-៤. សោសានិកន្តិ សុសានេ ធម្មិតំ។ ចាបណិកន្តិ អាបណាទ្វារេ ធម្មិតំ។
ឧន្ទរក្ខាយិតន្តិ ឧន្ទរេហិ ខាយិតំ បរិច្ចត្តំ បិលោតិកំ។ គោខាយិតានិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ដូបចីវរិកន្តិ ពលិកម្មត្ថាយ វម្មិកេ បរិក្ខិបិត្វា បរិច្ចត្តវត្ថំ។
អាភិសេកិយន្តិ រាជ្ជនំ អភិសេកមណ្ឌាបេ បរិច្ចត្តវត្ថំ។ គតបច្ឆាគតញាតិ
សុសានគតមនុស្សេហិ បច្ឆាគន្ធា នហាយិត្វា ធម្មិតំ បិលោតិកំ។

៦៦៥. សព្ពនីលាទយោ វុត្តា, ទស ចីវរាណាតិ “សព្ពនីលកានិ ចីវរាទិ
ធារេន្តិតិ វុត្តវសេន ទសា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៣០) កុរុន្តិយំ វុត្តំ។ ឯត្ថ ឥមស្មី ទសកេ
សំកក្ខិកាយ វា ឧទកសាទិកាយ វា សន្និ តិចីវរាទិ នាមេន អធិដ្ឋិតានិ នវ
ចីវរាទិ “ទសចីវរាណា”តិ វុត្តានិ។ យថាហា - “នវសុ កប្បិយចីវរេសុ
ឧទកសាទិកំ វា សំកក្ខិកំ វា បក្ខិបិត្វា ទសាតិ វុត្ត”ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៣០)។

ទសកកថាវណ្ណានា។

៦៦៦. បណ្ឌាកាទយោ ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលា បន ឧបសម្បទិតាបិ
អនុបសម្បន្នោ ហោន្តិតិ យោជនា។

៦៦៧. “អកប្បិយា”តិ វុត្តា បត្តា ឯកានស ភវន្តិ យោជនា។ ធារុជេន
បត្តនាតិ ធារុមយេន បត្តន។ រតនុញ្ញាតិ រតនមយា ធន បត្តា ឯកានស
ភវន្តិ យោជនា។ ធារុជេន ចាតិ ឯត្ថ ច-សន្នេន តម្កលោហមយបត្តស្ស
សន្តិហោ។ យថាហ “ឯកានស បត្តាតិ តម្កលោហមយេន វា ធារុមយេន វា
សន្តិ ធន រតនមយា”តិ។ ឥធិ រតនំ នាម មុត្តាធិធន រតនំ។

៦៦៨. អកប្បិយា ចាទុកា ឯកានស ហោន្តិ យោជនា។ យថាហ
“ឯកានស ចាទុកាតិ ធន រតនមយា, ឯកា កដ្ឋចាទុកា។
តិណាចាទុកមុញ្ញចាទុកបញ្ចជចាទុកាធយោ បន កដ្ឋចាទុកសន្តិហមេវ
គច្ឆន្តិ”តិ។

៦៦៩-៧០. អតិខុទ្ទកា អតិមហន្តាតិ យោជនា។ ខណ្ឌានិមិត្តកា
នាយានិមិត្តកាតិ យោជនា។ ពហិជ្ជេន សម្មតាតិ សីមាយ ពហិ បិរេន
សម្មតា។ នទិយំ, ជាតស្សវេ, សមុទ្ធេ វា តថា សម្មតាតិ យោជនា។ សីមាយ
សម្ពិជ្ជា សីមាយ អដ្ឋោត្តជា សីមាតិ យោជនា។ ឥមា ឯកានស អសីមាយោ
សិយុន្តិ យោជនា។

៦៧១. ឯកានសេវ បថវី កប្បិយា, ឯកានសេវ បថវី អកប្បិយាតិ
យោជនា។

តត្ថ ឯកានស កប្បិយបថវី នាម សុទ្ធិចាសាណា, សុទ្ធិសក្ករា,
សុទ្ធិកថលា, សុទ្ធិមរុម្ពា, សុទ្ធិវាលុកា, យេតុយ្យេនចាសាណា,
យេតុយ្យេនសក្ករា, យេតុយ្យេនកថលា, យេតុយ្យេនមរុម្ពា,
យេតុយ្យេនវាលុកាតិ ឥមា ធន ឧឡាយ បថវិយា វា
ចតុមាសោវដ្ឋកបំសុបុព្វេន វា មត្តិកាបុព្វេន វា សន្តិ ឯកានស។

“អប្បបំសុកា, អប្បមត្តិកា” តិ (ចា. ៨៦) អបរាមិ បថវិយោ វុត្តា, តា
យេតុយ្យេនចាសាណាធិសុ បញ្ចសុយេវ សង្កហិតា។

ឯកាទស អកប្បិយបថវី នាម “សុទ្ធបំសុ សុទ្ធមត្តិកា អប្បចាសាណា
អប្បសក្ខរា អប្បកថលា អប្បមរុម្ហា អប្បវាលុកា យេតុយ្យេនបំសុកា
យេតុយ្យេនមត្តិកា, អនឡាបិ វុច្ឆតិ ជាតា បថវី។ យោបិ បំសុបុញ្ញោ វា
មត្តិកាបុញ្ញោ វា អតិរេកចាតុមាសំ ឡិវដ្ឋោ, អយម្មិ វុច្ឆតិ ជាតបថវី” តិ (ចា. ៨៦) វុត្តា ឯកាទស។

គណ្ហិកា កប្បិយា វុត្តា, ឯកាទស ចវីរិយកាតិ ឯត្ថ កប្បិយា គណ្ហិកា
វិរិយកា ច ឯកាទស វុត្តាតិ យោជនា។ តេ បន -

“វេទ្យនន្តវិសាណដ្ឋិ-កដ្ឋលាខាជលាមយា;
សង្ខនាភិមយា សុត្ត-នឡលោហាមយាបិ ច;
វិទា កប្បន្តិ កប្បិយា, គណ្ហិយោ ចាបិ តម្មយា” តិ។ -

ឥមាយ គាថាយ សង្កហិតាតិ វេទិតញ្ច។

៦៧៤-៥. ឧក្ខិត្តស្សនុវត្តិកា ភិក្ខុនិ ឧភិក្ខុនិ ភិក្ខុភិក្ខុនិ វសា
សង្ឃាទិសេសេសុ អដ្ឋយាវតតិយកាតិ ឥមេ ឯកាទស យាវតតិយកាតិ
បកាសិតាតិ យោជនា។

៦៧៦. និស្សយស្ស បដិប្បស្សន្តិយោ ទសេការវ ឯកាទសេវ វុត្តាតិ
យោជនា។ ធនាចរិយតោ វុត្តាតិ -

“បក្កន្តេ បក្កសង្កន្តេ, វិព្ពន្តេ ចាបិ និស្សយោ;
មរណាណាតុបដ្ឋាយ-សមោធានេហិ សម្មតី” តិ។ -

អាចរិយតោ ធនា និស្សយបដិប្បស្សន្តិយោ វុត្តា។ ឧបជ្ឈាយា តុ បញ្ចាធាតិ
តាសុ ឧបជ្ឈាយសមោធានំវិនា អវសេសាហិ បញ្ចាធា
ឧបជ្ឈាយបដិប្បស្សន្តិយោ វុត្តាតិ ឥមេ ឯកាទស។

ឯកាទសកកដាវណ្ណាន។

៦៧៧. តេរសេវ ធុតថ្ពានីតិ បំសុក្ខលិកថ្ពានីនិ ធុតថ្ពានិ តេរសេវ ហោន្តិ។

បរមាធិ ច ធុទ្ធសាតិ “ធនាហាបរមំ អតិវេកជីវំ ជារេតព្ពំ, មាសបរមំ តេន
ភិក្ខុនា តំ ជីវំ និក្ខិបិតព្ពំ, សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ជីវំ សាទិតព្ពំ,
ធុតុត្ថបរមំ តុល្លាភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋានព្ពំ, នំ បន ភិក្ខុនា សន្តតំ កាវាបេត្វា
ធុត្ថស្សានិ ជារេតព្ពំ ធុត្ថស្សបរមតា ជារេតព្ពំ, តិយោជនបរមំ សហត្ថា
ហរិតព្ពានិ, ធនាហាបរមំ អតិវេកបត្តោ ជារេតព្ពោ, សត្តាហាបរមំ
សន្និធិការកំ បរិភុញ្ញេតព្ពានិ, ជារត្ថបរមំ តេន ភិក្ខុនា តេន ជីវេន
វិប្បវសិតព្ពំ, ចតុក្កំសបរមំ, អឡុតេយ្យកំសបរមំ, ទុដ្ឋុលបត្ថបរមំ អាធាតព្ពំ,
អដ្ឋុលបរមំ មញ្ចបដិចាទកំ, អដ្ឋុលបរមំ ទន្តកជ្ជ”ន្តិ ឥតិ ឥមាធិ ធុទ្ធស
បរមាធិ។

សោឡសេវ តុ “ជាន”ន្តិ បញ្ញត្តានីតិ “ជាន”ន្តិ ឯវំ វត្វា បញ្ញត្តានិ
សោឡស។ តេ ឯវំ វេទិតព្ពា - ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណាតំ អត្តនោ
បរិណាមេយ្យ, ជានំ បុព្ពបគតំ ភិក្ខុំ អនុបខជ្ជ សេយ្យំ កប្បេយ្យ, ជានំ
សប្បាណកំ ឧទកំ តិណំ វា មត្តិកំ វា សិញ្ញេយ្យ វា សិញ្ញាបេយ្យ វា, ជានំ
ភិក្ខុនិបរិចាចិតំ បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញេយ្យ, ជានំ អាសាទនាបេក្ខោ, ភុត្តស្មី
ចាចិត្តិយំ, ជានំ សប្បាណកំ ឧទកំ បរិភុញ្ញេយ្យ, ជានំ យថាធម្មំ
និហជាធិករណំ បុន កម្មាយ ឧក្កោដេយ្យ, ជានំ ទុដ្ឋុលំ អាបត្តិ បដិច្ឆាទេយ្យ,

ជាន់ ឡើងវិសតិវស្សំ បុគ្គលំ ឧបសម្មាទេយ្យ, ជាន់ ថេយ្យសត្តន សន្តិ សំវិជាយ
ឯកទ្វានមគ្គំ បដិបន្នេយ្យ, ជាន់ តថាវាទិនា ភិក្ខុនា អកតានុធម្មេន, ជាន់
តថាជានាសិតំ សមណុទ្ទេសំ, ជាន់ សង្ឃីកំ លាភំ បរិណាតំ បុគ្គលស្ស
បរិណាមេយ្យ, ជាន់ ចារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នំ ភិក្ខុនី នេវត្តនា បដិចោទេយ្យ,
ជាន់ ចោរី វជ្ឈំ វិទិតំ អនបលោកេត្វា, ជាន់ សភិក្ខុកំ អារាមំ អនាបុច្ឆា
បរិសេយ្យាតិ។

២៧៨. ឥធិ ឥមស្មី សាសនេ យោ ភិក្ខុ អនុត្តរំ សឧត្តរំ ឧត្តរបករណោន
សហិតំ សកលម្បំ វិនយវិនិច្ឆយំ ជាតាតិ, មហាត្ថវេ អតិវិបុលេ អនុត្តវេ
ឧត្តរិវិហិតេ ឧត្តមេ វិនយនយេ វិនយាគតេ
អាបត្តិអនាបត្តិកុកលហុកកម្មិយអកម្មិយាទិវិនិច្ឆយកម្មេ។ អថ វា
វិនយនយេ វិនយបិដកេ បវត្តមាណោ សោ ភិក្ខុ និរុត្តរោ ភវតិ បច្ចត្តិកេហិ
វត្តព្ធពំ ឧត្តរំ អតិក្កមិត្វា បិតោ, សេដ្ឋោ វា ភវតិ, តស្ស ចេវ បវេសញ្ចា សំសយោ
ន កាតញ្ចោតិ យោជនា។ ជានតីតិ គាថាពន្លូវសេន វស្សោ។

ឥតិ ឧត្តវេ លីនត្ថបកាសនិយា

ឯកុត្តរនយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សេនមោចនកថាវណ្ណានា

២៧៩. សុណាតំ សុណាត្តានំ ភិក្ខុនំ បដុកាវករា វិនយវិនិច្ឆយេ
បញ្ញាកោសល្លសាធិកា តតោយេវ វរា ឧត្តមា។ សេនមោចនកថាយោតិ
អត្ថបច្ចត្តិកានំ, សាសនបច្ចត្តិកានញ្ចា វិស្សន្នេតុមសក្កុណោយ្យការេន
ចិន្តយន្តស្ស ឱន្ធសីរា សេនេ មោចន្តិតិ សេនមោចនា។ អត្តានុគតបញ្ញា

ឧបាលិក្ខេត្តវេន ឋបិតា បញ្ញាកាថាយោ, តប្បដិពន្ធាវិស្សន្ន្តនកាថាយោ ច ឥតោ
បរំ វគ្គាមីតិ យោជនា។

៦៨១. កតន្តំ នាម អសីសំ ឧរសិ ជាតអក្ខិមុខសរីរំ។ យថាហ - “អសីសកំ
កតន្តំ, យស្ស ឧរេ អក្ខិនិ ចេវ មុខញ្ច ហោតី” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៩)។ មុខេន
ករណាភូតេន។ កត្វាតិ សេវិត្វា។

៦៨២. តស្ស ភិក្ខុនោ កថំ ចារាជិកោ សិយា ចារាជិកធម្មោ កថំ សិយា។

៦៨៤. កិញ្ចិទិ ចាធំ វា ចាធារហំ វា បរសន្តកំ។ បរញ្ច ន សមាធមេតិ
“អមុកស្ស ឥត្តន្ទាមំ ភណ្ឌំ អវហារហី” តិ បរំ ន អាណាបេយ្យ។

៦៨៥. បរស្ស កិញ្ចិ នាធិយន្តោតិ សម្ពុត្តោ។ អាណាត្តិញ្ចាតិ ច-សន្តេន
សំវិជានំ, សន្តេតញ្ច សន្តុល្លាតិ។

៦៨៦. គរុកំ ភណ្ឌាន្តិ ចាធក្សនកភាវេន គរុភណ្ឌំ។ “បរិក្ខារ” ន្តិ ឯតស្ស
វិសេសនំ។ បរស្ស បរិក្ខារន្តិ បរសន្តកំ យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ។

៦៨៧. មនុស្សត្តរិកេ ធម្មេតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវិសយេ។ កតិកំ កត្វាធាតិ
“ឯវំ និសិន្នេ ឯវំ ឋិតេ ឯវំ គមនេ អត្ថំ អារិករោតី” តិ អាធិ កត្វា។
សម្ពាវនាធិប្បាយោតិ “អរហា” តិ គហេត្វា មហាសម្ពាវនំ ករោតីតិ
អធិប្បាយោ ហុត្វា។ អតិក្កមតិ ចេតិ តថា កតំ កតិកំ អតិក្កមតិ ចេ, តថាវូបំ
និសន្នំ វា ឋានំ វា គមនំ វា ករោតីតិ អត្ថោ។ ចុតោតិ តថាវូបំ និសន្នាធិ ធិស្វា
កេនចិ មនុស្សជាតិកេន “អរហា” តិ តន្ត្រីលោ ញាតេ សោ បុគ្គលោ ចារាជិកំ
អាបជ្ជតិ។

៦៨៨. ឯកវត្ថុកា កថំ ភវេយ្យន្តិ យោជនា។

៦៩៤. ឥត្តិយាតិ ឯកិស្សា ឥត្តិយា។ បដិបដ្ឋន្តោតិ ឯកកូលោ អញ្ជេន
បុរិសេន វុត្តសាសនំ វត្វា, ឥមិនា ច “បដិគ្គណ្ហាតិ, វីមសតី” តិ អង្គទ្វយស្ស
បុរិមសិទ្ធតំ ធីបេតិ ឥមស្ស បច្ឆាហរណាកតញ្ចា។ កាយសំសគ្គំ សមាបដ្ឋិត្វា
ទុដ្ឋល្លំ វត្វា អត្តកាមចារិចរិយាយ វណ្ណំ ភណ្ឌោ។

៦៩៥. យថាវុត្តំ វត្តំ អចរិត្វាតិ ភកវតា វុត្តំ បរិវាសាធិវត្តំ អចរិត្វា។

៦៩៦. ភិក្ខុនីហិ អសាធារណសិក្ខាបទត្តា អាហា “នត្តិ
សង្ឃាធិសេសតា” តិ។

៦៩៧. យេន កុទ្ធវា បសំសិតោតិ ឯត្ថ “និន្ទិតោ ចា” តិ សេសោ។

៦៩៨. ឥត្តិយានំ វណ្ណម្ហិ ភញ្ញមាទេ យោ កុដ្ឋតិ, សោ អារាធកោតិ
យោជនា, បរិតោសិតោ បសំសិតោតិ អធិប្បាយោ។ ឥត្តិយបុត្តោ ឥមស្ស
សាសនេ បព្ពដ្ឋំ លភិត្វា ឥត្តិយានំ វណ្ណស្មី ភញ្ញមាទេ សុត្វា សចេ កុប្បតិ
អនត្តមនំ ករោតិ, អារាធកោ សង្ឃារាធកោ សង្ឃំ បរិតោសេន្តោ ហោតិ,
សម្ពុទ្ធស្ស វណ្ណស្មី ភញ្ញមាទេ យធិ កុដ្ឋតិ, និន្ទិតោតិ យោជនា។ ឯត្ថ
សម្ពុទ្ធស្សាតិ ឧបលក្ខណំ។

៧០០. គហេត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា។

៧៥០. “ន វត្ថុចិត្តោ” តិ អាធិនា បុរិមានំ តិណ្ណំ ចារាជិកានំ
វីតិក្កមចិត្តប្បាទមត្តស្សាបិ អភារំ ធីបេតិ។ មរណាយាតិ ឯត្ថ
“មនុស្សជាតិកស្សា” តិ ឥទំ ចារាជិកបករណតោ លព្ពតិ។ តស្សាតិ កិត្យា
ទេន្តស្ស។ តន្តិ តថា ធីយមានំ។

៧៥២. “បរាជយោ” តិ ឥទំ អភព្ភបុគ្គលេសុ សង្ឃភេទកស្ស អន្តោគធន្តា
វុត្តំ។ សលាកក្កាហោនាបិ សង្ឃំ ភិន្តន្តោ សង្ឃភេទកោវ ហោតិ។

៧៥៣. អន្ធយោជនេ យំ តិណ្ណំ បីវរំ អញ្ញតំ ឯកំ បីវំ និក្ខិបិត្វា នាតិ
យោជនា។

៧៥៤. សុប្បតិដ្ឋិតនិក្រោធសទិសេ វុក្ខមូលកេ តិបីវំ និក្ខិបិត្វា
អន្ធយោជនេ អវុណំ ឧដ្ឋាបន្តស្សាតិ យោជនា។

៧៥៥. កាយិកា នាធាវត្ថុកាយោ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អបុព្វំ អចរិមំ
ឯកក្ខណោ កជំ ដុសេតិ យោជនា។

៧៥៦. វាចសិកា ន កាយិកា នាធាវត្ថុកាយោ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ
អបុព្វំ អចរិមំ ឯកក្ខណោ កជំ ដុសេតិ យោជនា។

៧៥៨. វិនយនសត្តតិ វិនយបិដកេ។ តស្ស ភិក្ខុស្ស។

៧៥៩. “ឥត្តិយា” តិ អាទីសុ សហត្ថ ករណាវចនំ។ ឥត្តិយា វា បុរិសេន វា
បណ្ណាកេន វា និមិត្តកេ មេធុនំ ន សេវន្តោ ន បដិសេវន្តោ មេធុនបច្ចយា ចុតោតិ
យោជនា។

៧៦០. កាយសំសក្កាយេវ កាយសំសគ្គតា, តំ អាបន្នា។ អដ្ឋវត្ថុកំ ធរដ្ឋន្តិ
ឯវំនាមកំ ចារាជិកំ។

៧៦២. សមយេ បិដ្ឋិសញ្ញិតេតិ គិម្ពានំ បច្ឆិមមាសស្ស បឋមទិវសតោ យាវ
ហោមន្តស្ស បឋមទិវសោ, ឯត្ថន្តរេ សត្តមាសមត្ថេ បិដ្ឋិសញ្ញិតេ សមយេ។
“មាតុយាបិ ចា” តិ វត្ថុព្រា “មាតុរម្បិ ចា” តិ វុត្តំ។ សោយេវ វា ចាថា។

៧៦៤. “អវស្សុតហត្ថតោ ហិ បិណ្ឌំ គហេត្វា” តិ ឥមិនា សង្ឃាធិសេសស្ស
វត្ថុមាហា, លសុណាន្តិ ចាចិត្តិយស្ស វត្ថុំ, មនុស្សមំសន្តិ បុល្លច្ចយវត្ថុំ,
អកប្បមញ្ញន្តិ ទុក្ខជវត្ថុំ។ អកប្បមញ្ញន្តិ ឯត្ថ “មំស” ន្តិ សេសោ។ “សព្ពេ
ឯកតោ” តិ បទច្នេនោ។ ឯកតោតិ ឯត្ថ “មទ្ធិត្វា” តិ សេសោ, អកប្បិយមំសេហិ
សទ្ធិ ឯកតោ មទ្ធិត្វា ខាទតីតិ អត្តោ។ សព្ពមេតំ “គហេត្វា, មទ្ធិត្វា, ខាទតី” តិ
កិរិយាធំ កម្មវចនំ។ មនុស្សមំសញ្ញាតិ ឯត្ថ ច-សន្នោ បច្ចេកំ យោជេតញ្ញោ
ហោតិ។ តស្សាតិ ភិក្ខុនិយា។
សង្ឃាធិសេសចាចិត្តិយទុក្ខជចាជិទេសនីយបុល្លច្ចយានិ ឯកត្តលោ ហោតិ។

៧៦៥. “បុគ្គលោ ឯកោ” តិ បទច្នេនោ។ ទ្វេបិ ច បុណ្ណាវស្សាតិ
បរិបុណ្ណាវីសតិវស្សា ច ទ្វេ សាមណោរា។ ឯការ្គ តេសំ បទ កម្មវាចាតិ តេសំ
ឧទិទ្ធំ សាមណោរាធំ ឯកេន អាចរិយេន ឯការ្គ ឧបសម្បទកម្មវាចា កតា។
ឯកស្សាតិ ឯកស្សាបិ សាមណោរស្ស។ កម្មន្តិ ឧបសម្បទកម្មំ។ ន រូបាតេតិ ន
សម្បជ្ជតិ, កិមេត្ថ ការណំ, វទ ភទ្ធមុខាតិ អធិប្បាយោ។

៧៦៦. មហិទ្ធិកេស្វតិ ទ្ធិសុ សាមណោរេសុ។ សចេ បទ ឯកោ
កេសគ្គមត្តម្បិ អាកាសតោ អាកាសដ្ឋោ ហោតិ, អាកាសគតស្សេវ កតំ តំ
ឧបសម្បទកម្មំ នេវ រូបាតិ នេវ សម្បជ្ជតិ, ភូមិគតស្ស រូបាតីតិ យោជនា។

៧៦៧. ឥទ្ធិយា អាកាសេ បីតេន សង្ឃេន ភូមិគតស្ស សាមណោរស្ស
ឧបសម្បទកម្មំ ន កាតត្ថំ។ យទិ ករោតិ, កុប្បតីតិ យោជនា។ ឥទញ្ច
សព្ពកម្មានំ សាធារណលក្ខណំ។ យថាហា - “សង្ឃេនាបិ អាកាសេ និសីទិត្វា
ភូមិគតស្ស កម្មំ ន កាតត្ថំ។ សចេ ករោតិ, កុប្បតី” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨០)។

៧៦៨. វត្ថុ កប្បកតញ្ច ន ហោតិ, វត្ថុញ្ច ន ហោតិ, កេសកម្ពលាទិ
អកប្បិយញ្ច ហោតិ, និវត្ថុស្ស បនាបត្តិ តំ បន និវត្ថុស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ
ហោតិ។ អនាបត្តិ កថំ សិយា, វេទ ភទ្ទមុខាតិ យោជនា។

៧៦៩. ឯត្ថ ឯតស្មី អកប្បិយវត្ថុធារណោ តន្តិមិត្តំ។ អច្ឆិន្ទបិវរស្ស ភិក្ខុនោ
អនាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ “កិញ្ចិបិ”តិអាទិនា វុត្ថមេវត្ថំ សមត្ថតិ។ អស្ស
អច្ឆិន្ទបិវរស្ស ភិក្ខុស្ស អកប្បិយំ នាម កិញ្ចិបិ បិវរំ នវិជ្ជតិ, តស្មា អនាបត្តិតិ
អធិប្បាយោ។

៧៧០. កុតោបិ ច បុរិសស្ស ហត្ថតោ ភោជនស្ស កិញ្ចិ ន គណ្ហាតិ,
ភោជនតោ កិញ្ចិបិ សយម្បិ កស្សចិ បុរិសស្ស ន ទេតិ, តថាបិ គរុកំ វជ្ជំ
សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ឧបេតិ អាបជ្ជតិ, តំ កថមាបជ្ជតិ, ត្វំ យទិវិនយេ កុសលោ
អសិ, មេ មយ្ហំ វេទ ឯតំ ការណំ កថេហិតិ យោជនា។ ហវេតិ និចាតមត្តំ។

៧៧១. យា បន ភិក្ខុនិ អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា “ឥឡ្ហ, អយ្យេ, យំ តេ ឯសោ
បុរិសបុគ្គលោ ទេតិ ខាទនីយំ វា”តិអាទិនា (ថាថិ. ៧០៥)
សង្ឃាទិសេសមាតិកាយ វុត្ថនយេន ឧយ្យេជិតា អវស្សតម្ហា បុរិសបុគ្គលា យំ
កិញ្ចិ ភោជនំ អាទាយ បជិត្តហេត្វា សចេ ភុញ្ញតិ, សា តថា ភុញ្ញន្តិ យាយ
ឧយ្យេជិតា ភុញ្ញតិ, តស្ស ឧយ្យេជិកាយ ជីវា វិនយេន បណ្ឌិតា
សង្ឃាទិសេសំ កថយន្តិ តស្ស ឧយ្យេជិតាយ ភោជនបរិយោសានេ
ឧយ្យេជិកាយ សង្ឃាទិសេសំ វេទន្តិតិ យោជនា។ យថាហា - “តស្ស ហិ
ភោជនបរិយោសានេ ឧយ្យេជិកាយ សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ”តិ (បរិ. អដ្ឋ.
៤៨១)។

៧៧២. តំ កថំ យទិ ពុជ្ឈសិ ជាតាសិ, សាធុកំ ព្រហ្មិ កថេហិតិ យោជនា។

៧៧៣. និសេវិតេតិ តាយ ឧយ្យោជិតាយ ភិក្ខុនិយា តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស
ហត្ថតោ បដិគ្គហិតេ តស្មី ទន្តចោនេ បរិភុត្តេ ឧយ្យោជិកាលហុវដ្ឋំ អាបដ្ឋតីតិ
អត្ថោ។

៧៧៥. “ឧក្ខិត្តកោ”តិ ឥមិនា អាបត្តិវដ្ឋមាហាយថាហា - “តេន ហិ សទ្ធិ
វិនយកម្ហំ នត្ថិ, តស្មា សោ សង្ឃាទិសេសំ អាបដ្ឋិត្វា ធានេន្តោ វដ្ឋំ ន ដុសតី”តិ។

៧៧៦. សប្បណាប្បណាជន្តិ សប្បណាកេ ច អប្បណាកេ ច ជាតំ។ នេវ
ជន្តមន្តិ ចានេហិ ភូមិយំ នេវ ចរន្តំ។ នវិហន្តមន្តិ អាកាសេ បក្ខំ បសារេត្វា ន
ចរន្តំ។ ទ្វិជន្តិ ទ្វីហិ បច្ឆយេហិ, ទ្វិក្ខត្ថំ វា ជាតត្តា ទ្វិជំ។ កន្តន្តិ មនោហរំ។ អកន្តន្តិ
អមនោហរំ។

៧៧៧. សប្បណាជា សន្នោ ចិត្តជា វុត្តោ, អប្បណាជា ឧត្តជា សន្នោ
វុត្តោ, សោ បន ទ្វីហេវ បច្ឆយេហិ ជាតត្តា “ទ្វិជា”តិ មតេតិ យោជនា។

៧៧៨. “វិនយេ”តិ អាទិកាថា វណ្ណិតត្តាយេវ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សេនមោចនកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាធារណសាធារណកថាវណ្ណានា

៧៧៩-៨០. សព្ពសិក្ខាបទានន្តិ ឧកតោវិភង្គាគតានំ សព្ពសិក្ខាបទានំ។
ភិក្ខុហិ ភិក្ខុនីហិ ឧភយត្ថ សហត្ថ ករណាវចនំ។ ភិក្ខុហិ ភិក្ខុនីនព្វា,
ភិក្ខុនីហិ ភិក្ខុនព្វាតិ ឧភយត្ថ អសាធារណបញ្ញត្តព្វា, តថា ភិក្ខុហិ
ភិក្ខុនីនព្វា, ភិក្ខុនីហិ ភិក្ខុនព្វាតិ ឧភយត្ថ សាធារណសិក្ខាបទព្វា អហំ

វត្តាមីតិ យោជនា។ សមាហិតាតិ ឯកគ្គចិត្តា។ តំ មយា វុច្ឆមានំ
និទានាទិនយំ។ សុណាថាតិ សោតុជនំ សក្កច្ឆសវនេ និយោជេតិ។

៧៨១. “និទាន”ន្តិអាទិកាថា វុត្តត្តាវ។

៧៨២-ក. “កតិ វេសាលិយា”តិអាទិ បុច្ឆាគាថា ឧត្តានត្តាយេវ។

៧៨២. “ធន វេសាលិយា”តិអាទិវិស្សជ្ជនកាថានំ “មេដុន”ន្តិអាទិយោ
និទ្ទេសវសេន វុត្តា។ វិគ្គហោតិ មនុស្សវិគ្គហំ ចារាជិកំ។ ចតុត្ថន្តិមវត្ថុកន្តិ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មចារាជិកំ។ អតិរេកជីវន្តិ បឋមកថិនំ។
សុទ្ធកាឡកេឡកលោមកន្តិ ឯឡកលោមវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៨៣. ភូតន្តិ បឋមេ មុសាវាទវគ្គេ អដ្ឋមំ។ បរម្មរញ្ចោវាតិ
បរម្មរកោជនសិក្ខាបទំ។ មុខទ្វារន្តិ ចតុត្ថេ កោជនវគ្គេ ធនមំ។ ភិក្ខុនីសុ ច
អក្កោសោតិ ភិក្ខុនិចាតិមោក្ខេ ធរដ្ឋ អារាមវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៨៤. ទ្វេ អនុទុំសនាទិ អដ្ឋមនវមសជ្ឈាទិសេសា។ ជីវវស្ស បដិគ្គហោតិ
ជីវវវគ្គេ បញ្ចមំ។

៧៨៥. រូបិយន្តិ ឯឡកលោមវគ្គេ អដ្ឋមំ។ សុត្តវិញ្ញត្តិ បត្តវគ្គេ ធរដ្ឋំ។
ឧជ្ឈាបនន្តិ ទុតិយេ ភូតតាមវគ្គេ តតិយំ។ បរិចាចិតបិណ្ឌោតិ តតិយេ
ឡិវាទវគ្គេ នវមំ។ តថេវ គណកោជនន្តិ ចតុត្ថេ កោជនវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៨៦. វិកាលេ កោជនញ្ចោវាតិ តត្ថេវ សត្តមំ។ ចារិត្តន្តិ អចេលកវគ្គេ
បញ្ចមេ ធរដ្ឋំ។ ញ្ញានន្តិ សុរាចានវគ្គេ ធរដ្ឋ សត្តមំ។ ឧនីសតិវស្សន្តិ សត្តមេ
សប្បណាកវគ្គេ បញ្ចមំ។ ទត្វា សង្ឃេ ជីវន្តិ អដ្ឋមេ សហធម្មិកវគ្គេ នវមំ។

៧៩១. វេសាសន្តីតិ ទុតិយំ ភិក្ខុចាជិទេសនីយំ។ នច្ចំ វា គីតំ វាតិ បឋមេ
លសុណាវគ្គេ ទសមំ។ ចារិកទ្វយន្តិ ចតុត្ថេ តុវដ្ឋវគ្គេ សត្តមជ្ជមាណិ។
ធន្ទនានេនាតិ អជ្ឈមេ កុមារិភូតវគ្គេ ឯកាទសមំ។ “ធន្ទនានេតិ”តិ វា ចាហោ។
“ធន្ទនានំ ឥតិ ឥមេ”តិ បទច្នេនោ។

៧៩២. កុដីតិ ធរដ្ឋា សដ្ឋាទិសេសោ។ កោសិយន្តិ និស្សន្តិយេសុ ទុតិយេ
ឯឡកលោមវគ្គេ បឋមំ។ សេយ្យន្តិ មុសាវាទវគ្គេ បញ្ចមំ។ បដីតិ មុសាវាទវគ្គេ
ទសមំ។ ភូតតាមកន្តិ ភូតតាមវគ្គេ ទុតិយេ បឋមំ។ សប្បាណកញ្ច សិញ្ញន្តិ
ភូតតាមវគ្គេ ទសមំ។

៨០០. ធខុនានិ តីលោវ សតានិ ធម្មា ឧនានិ តីលោវ សតានិ,
ចតុនុតាធិកានិ ទិសតានិ អត្តោ។ សមចេតសាតិ -

“វេជកេ ទេវទត្តម្ហិ, ចោវេ អន្តរិមាលកេ;
ធនចាលេ វាហុលេ ច, សត្តត្ថ សមមានសោ”តិ។ (មិ. ប. ៦.៦.៥; ធម. ប.
អដ្ឋ. ១.១៦ ទេវទត្តវត្ថុ; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១០០) -

វេជនតោ សព្វេសុ ហិតាហិតេសុ, លាភាលាភាទីសុ ច អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ
និព្វិការតាយ ច សមាធិត្ថេន តថាគតេន។

វុត្តាវសេសាតិ វេសាលិយាទីសុ ធនុ នគរេសុ វុត្តេហិ អវសិដ្ឋានិ។ ឥមេ
សព្វេ ឥមាណិ សព្វានិ សិក្ខាបទានិ សាវត្ថិយំ កតានិ ភវន្តិ, បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ
អត្តោ។

៨០១. ចារាជិកានិ ចត្តារីតិ វេសាលិយំ វុត្តំ
មេដុនមនុស្សវិគ្គហឧត្តរិមនុស្សធម្មំ, វាជគហោ អទិន្នាទានន្តិ ចត្តារី។ សត្ត

សង្ឃាធិសេសកាតិ រាជគហេ វុត្តា ទ្វេ អនុទ្ធិសនា, ទ្វេ ច ភេទា, អាឡវិយំ
កុដិកាវេ, កោសម្ពិយំ មហាល្លកវិហារេ, ទោវចស្សន្តិ សត្ត។ និស្សត្តិយានិ
អដ្ឋោតិ វេសាលិយំ អតិរេកជីវំ, កាឡកឯឡ កលោមំ, រាជគហេ
ជីវរបដិគ្គហណំ, រូបិយបដិគ្គហណំ, សុត្តវិញ្ញត្តិ, អាឡវិយំ កោសិយមិស្សកំ,
កបិលវត្ថុម្ហិ ឯឡ កលោមទោវនំ, ឧបបញ្ចពន្ធនន្តិ អដ្ឋ។

ទុត្តិសេវ ច ឧទ្ធកាតិ វេសាលិយំ ភូតាវេចនំ, បរម្មរកោជនំ,
អប្បដិគ្គហណំ, អបេលកំ, “យា បន ភិក្ខុនី ភិក្ខុំ អក្កោសេយ្យ” តិ បញ្ច,
រាជគហេ ឧជ្ឈាបនកំ, ភិក្ខុនិបរិចាចិតបិណ្ឌោ, គណកោជនំ, វិកាលកោជនំ,
“យោ បន ភិក្ខុ និមន្តិតោ” តិ អាទិ ច, “ឌីវេនឡមាសំ នហាយេយ្យ” តិ,
ឧនវិសតិវស្សំ, “សមគ្គេន សង្ឃេន ជីវំ ទត្វា” តិ ភិក្ខុនំ អដ្ឋ, ភិក្ខុនីនំ បន “នច្ចំ
វា គីតំ វា” តិ អាទិ ច, “យា បន ភិក្ខុនី អន្តោវស្ស” តិ អាទិ ច, “យា បន ភិក្ខុនី
វស្សវុត្តា” តិ អាទិ ចាតិ ទ្វយំ, “យា បន ភិក្ខុនី ចារិវាសិកនន្ធានេនា” តិ អាទិ
ចាតិ ចត្តារិ, អាឡវិយំ អនុបសម្មន្នេន ឧត្តរិ ទិវត្តតិវត្តំ, “បជីវី ខណោយ្យ
វា” តិ អាទិ, ភូតកាមចាតព្យតាយ, “ជានំ សប្បាណកំ ឧទក” តិ ចត្តារិ,
កោសម្ពិយំ អញ្ញាវាទកេ វិហោសកេ, យាវទ្វារកោសា អគ្គឡដ្ឋបនាយ,
សុរាមេរយចានេ, អនាទិវិយេ, “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ សហធម្មិក” តិ អាទិ ចាតិ
បញ្ច, កបិលវត្ថុម្ហិ “ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ធា” តិ អាទិ, “អគិលានេន ភិក្ខុនា
ចាតុមាស” តិ អាទិ, “អដ្ឋិមយំ វា ទន្តមយំ វា” តិ អាទិ តិលិ ភិក្ខុនំ, ភិក្ខុនីនំ បន
“ឧទកសុទ្ធិកំ បនា” តិ អាទិ, “ឌីវាធាយ វា” តិ អាទិ តិ ទ្វេ, ភក្កេសុ “អគិលានោ
វិសិព្ពនាបេក្ខោ” តិ អាទិ ឯកន្តិ ឯតានិ ពាត្តិសេវ ចាចិត្តិយានិ។

៨០២. ទ្វេ ការយ្ហាតិ “ភិក្ខុ បនេវ កុលេសូ” តិ អាទិ, “យានិ ខោ បន តានិ
អារញ្ញកានិ” តិ អាទិ ចាតិ ទ្វេ ចាដិទេសនីយា។ តយោ សេខាតិ កោសម្ពិយំ ន

សុរុសុរុការកំ, កគ្គេសុ ន សាមិសេន ហត្ថេន ចានីយថាលកំ, ន សសិត្តកំ
បត្តជោវនន្តិ តីណិ សេឱយានិ។ ធម្មញ្ញាសេវ សិក្ខាបទានិ បិណ្ឌិតានិ
វេសាលិយាទីសុ ធម្មេន ធម្មេសុ បញ្ញត្តានិ កវន្តិតិ យោជនា។

៨០៣. សត្តសុ នគរេសុ បញ្ញត្តានិ ឯតានិ សញ្ញានេវ សិក្ខាបទានិ បន
អឡុឡានិ សតានេវ កវន្តិ។ សាវត្ថិយំ បញ្ញត្តេហិ
ចតុនុតានិកក្ខិសតសិក្ខាបទេហិ សទ្ធិ ធម្មេន ធម្មេសុ បញ្ញត្តានិ ធម្មញ្ញាស
សិក្ខាបទានិ បញ្ញាសាធិកានិ តីណិ សតានិ កវន្តិតិ អត្តោ។ អឡេន ចតុត្ថំ
យេសំ តានិ អឡុឡានិ។

៨០៤-៨០៥. ឯវំ និទានវសេន នកវំ ធស្សេត្វា ឥទានិ និទានមញ្ញមសេសេត្វា
ឧកតោវិកត្តាគតានំ សព្វេសំ សិក្ខាបទានំ កេវលំ បិណ្ឌវសេន គណានំ
ធស្សេតុមាហា “សិក្ខាបទានិ ភិក្ខុន” តិអាទិ។

៨០៦. ឯវំ សត្តសិក្ខាបទានំ និទានញ្ច គណានញ្ច ធស្សេត្វា ឥទានិ
អសាធារណានិ ធស្សេតុមាហា “ធម្មត្តាលីសា” តិអាទិ។ ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនីហិ
អសាធារណាការំ មហេសិទា គមិតានិ សិក្ខាបទានិ ធម្មត្តាលីសេវ ហោន្តិតិ
យោជនា។ ឥមិទា ឧទ្ទេសមាហា។

៨០៧. “ធម្មេន សង្ឃាទិសេសា” តិអាទិហិ ទ្វីហិ កាថាហិ និទ្ទេសំ ធស្សេត្វា
“វិស្សជ្ជី” តិអាទិនា បដិនិទ្ទេសមាហា។

៨០៨. “និស្សត្តិយេ អាទិវគ្គស្មី” តិ បទច្នេនោ។ ជោវនន្តិ អញ្ញាតិកាយ
ភិក្ខុនិយា ចីវរជោវនំ។ បដិគ្គហោតិ តស្សយេវ ហត្ថតោ ចីវរបដិគ្គហាលំ។

៨០៩. អារញ្ញន្តិ ឯកុនតីសតិមំ សិក្ខាបទំ។

៨១៧. ភិក្ខុនំ, ភិក្ខុនីនព្វា វុត្តានិ សព្ពានិ ចាចិត្តិយានិ គណនាវសា
អដ្ឋាសីតិសតំ ភវន្តីតិ យោជនា។ អដ្ឋាសីតិសតន្តិ ភិក្ខុនិចាតិមោក្ខាគតំ
ធរសជ្ជិសតចាចិត្តិយំ វត្តមាណេហិ ភិក្ខុនិយតេហិ ពារីសតិចាចិត្តិយេហិ សទ្ធិ
អដ្ឋាសីតិសតំ ហោតិ។ តតោតិ អដ្ឋាសីតាធិកសតចាចិត្តិយតោ និធូរីតានិ
ឯតានិ ធូរីសតិ ខុទ្ទកានិ ភិក្ខុនំ ចាតិមោក្ខកេ ភវន្តីតិ យោជនា។

៨១៨. ភិក្ខុនិវត្តោតិ ភិក្ខុនីនំ ឱវាទវត្តោ។ បរម្មរកោជនេ បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ
បរម្មរកោជនំ, បរម្មរកោជនេន សហ វត្តតីតិ សបរម្មរកោជនោ។

៨២២. “ឯកតោ បន បញ្ញត្តា”តិអាទិ និគមនំ។ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណាតំ
គតា ឯកតោវ បញ្ញត្តា ឥមេ ឥមា និ សិក្ខាបទានិ បិណ្ឌិតានិ ធចត្តាលីស
ហោន្តីតិ យោជនា។

៨២៣. មហេសិនា ភិក្ខុហិ អសាធារណភាវំ គមិតានិ ភិក្ខុនីនំ
សិក្ខាបទានិ បរិបិណ្ឌិតានិ សតំ, តីស ច ភវន្តីតិ យោជនា។

៨២៤. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋានំ និទ្ទេសមាហ “ចារាជិកានិ”តិអាទិនា។ ចារាជិកានិ
ចត្តារីតិ ឧព្ពជាណុមណ្ឌលិកវដ្ឋបដិច្ឆាធិកឧត្តិត្តានុវត្តិកអដ្ឋវត្ថុកសម្ព័ន្ធាតានិ
ចត្តារិ ចារាជិកានិ។

៨២៦. ទ្វីហិ កាថាហិ និទ្ទិដ្ឋានំ បដិនិទ្ទេសោ “ភិក្ខុនីនំ តុ
សង្ឃាធិសេសេហី”តិអាទិ។ ចតុន្នំ ចារាជិកានំ ឧទ្ទេសវសេនេវ ចាកជត្តា
បដិនិទ្ទេសេ អគ្គហាលំ។ អាទិតោ ឆាតិ ឧស្សយវាទិកាធម្មោ ធរ
សង្ឃាធិសេសា។ “អាទិតោ”តិ ឥទំ “យាវតតិយកា”តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ,
អដ្ឋសុ យាវតតិយកេសុ បុរិមានិ ចត្តារិ សិក្ខាបទានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៨២៧. សត្តញ្ញទត្តិកាជីនីតិ អាទិ-សង្កេត អញ្ញទត្តិកសិក្ខាបទតោ
បដិមាទិ ចត្តារិ, បុរិមាទិ “អញ្ញំ វិញ្ញាបេយ្យ, អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ” តិ ទ្វេ ច
គហិតានិ។ បត្តោ ចេវាតិ បឋមំ បត្តសន្និបយសិក្ខាបទមាហា។ ទុតិយវគ្គ
បុរិមសិក្ខាបទទ្វយំ “គរុលហុ” តិ ឥមិនា គហិតំ។

៨២៨. ឥធកិក្ខុនិចាតិមោក្ខេ ឯតានិ បទ ទ្វាទសេវ និស្សគ្គិយានិ សត្តារា
កិក្ខុនិទំ វសេន ឯកតោ បញ្ញត្តានីតិ យោជនា។

៨២៩-៣០. “សព្ពេវ គណនាវសា” តិ អាទិ និគមនំ។ កិក្ខុហិ អសាធារណាតំ
គតា កិក្ខុនិទំ ឯកតោ បញ្ញត្តា សតំ, តីស ភវន្តីតិ យោជនា។

៨៣១-៣. “អសាធារណា ឧភិន្ន” តិ បទ ធម្មនោ។ ឧភិន្ន
អសាធារណសិក្ខាបទានិ សតញ្ញ សត្តតិ ច ធម ច ភវន្តិ។ ឯវមុទ្ធិជ្ជានំ និទ្ទេសោ
“ចារាជិកានិ ចត្តារិ” តិ អាទិ។ កិក្ខុហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនិទំ ចត្តារិ
ចារាជិកានិ។ ធសច្ច ចាតិ កិក្ខុហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនិទំ សង្ឃាទិសេសា
ធស, កិក្ខុនិហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនំ វិស្សជ្ជិអាទិកា សង្ឃាទិសេសា ធម ចាតិ
សង្ឃាទិសេសា សោឡស។

អនិយតា ទុវេ ចេវាតិ កិក្ខុនិហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនំ អនិយតា ទ្វេ ច។
និស្សគ្គា ចតុវិសតីតិ កិក្ខុនិហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនំ ទ្វាទស, កិក្ខុហិ
អសាធារណានិ កិក្ខុនិទំ ទ្វាទសាតិ ឯវំ និស្សគ្គិយា ចតុវិសតិ ច។ សតំ
អដ្ឋាវស ឧទ្ធកាតិ កិក្ខុនិហិ អសាធារណានិ កិក្ខុនំ ពាវិសតិ, កិក្ខុហិ
អសាធារណានិ កិក្ខុនិទំ ធម្មវតីតិ អដ្ឋាវសាធិកសតំ ឧទ្ធកានិ ច។ ឯតាតិ
ឥមស្មី អសាធារណាសង្គហោ។

ឆ្ងាតស្រី ច ការឃ្លាត ភិក្ខុនិហិ អសាធារណានិក្ខនំ ចត្តារិ, ភិក្ខុហិ
អសាធារណានិក្ខនំ អដ្ឋាតិ ឯតេ ចាជិទេសនីយា ចាតិ ឥមេ
ធរសត្តតិអធិកានិ សតសិក្ខាបទានិ ឧភិទ្ទម្យិ អសាធារណានិក្ខ យោជនា។

៨៣៤. ឧភិទ្ទម្យិ សាធារណានិ សត្តនា បញ្ញត្តានិ សិក្ខាបទានិ សតញ្ច
សត្តតិ ច ចត្តារិ ច ភវន្តិ ច កាសិកាតិ យោជនា។

៨៣៥-៦. ចារាជិកានិ ចត្តារិ

មេដុនអធិន្ទានាមនុស្សវិគ្គហឧត្តរិមនុស្សធម្មចារាជិកានិ ចត្តារិ ច។ សត្ត
សង្ឃាទិសេសកាតិ សញ្ញវត្តអម្ពលកអញ្ញភាគិយា, ចត្តារោ យាវតតិយកា
ចាតិ សង្ឃាទិសេសា សត្ត ច។ អដ្ឋារស ច និស្សគ្គាតិ និស្សគ្គិយេសុ បឋមេ
ចីវរវគ្គ ឆោវនបដិគ្គហណាសិក្ខាបទទ្វយវដ្ឋីតានិ អដ្ឋ, ឯឡ កលោមវគ្គ
អដ្ឋមនវមទសមាជិតិ តយោ, បត្តវគ្គ
បឋមបត្តវស្សិកសាជិកអារញ្ញកសិក្ខាបទត្ថយស្ស វដ្ឋីតានិ សត្ត ចាតិ
ឥមាជិ អដ្ឋារស និស្សគ្គិយសិក្ខាបទានិ ច។ សមសត្តតិ ឧទ្ធកាតិ -

“សព្វោ ភិក្ខុនិវគ្គាបិ... បេ.... ឆ្ងារីសតិ ភវន្តិ ហិ” តិ។ (ឧ.វិ. ៨១៨-៨២១) -

វុត្តា ភិក្ខុនំ ភិក្ខុនិហិ អសាធារណាតិ ឥមេហិ ពារីសតិចាចិត្តិយេហិ
វដ្ឋីតានិ អវសេសានិ សត្តតិ ចាចិត្តិយានិ ច ឧភយសាធារណាវសេន
បញ្ញត្តានិ។ បញ្ចសត្តតិ សេទិយាបិ ចាតិ ឧភិទ្ទំ ភិក្ខុភិក្ខុនំ សមសិក្ខតា
សាធារណាសិក្ខាបទានិ សព្វសោ សតំ, សត្តតិ, ចត្តារិ ច ហោន្តិ យោជនា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សាធារណសាធារណកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

លក្ខណកថាវណ្ណា

៨៣៧. ឥតោតិ សាធារណសាធារណកថាយ បរំ។ សព្វគន្លិ
សព្វសិក្ខាបទសាធារណំ។ វេទតោ មេតិ វេទតោ មម វេទនំ។ និពោធជាតិ
និសាមេថ, ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា សក្កច្ចំ សុណាថាតិ អត្ថោ។

៨៣៨-៩. “វិបត្តិ អាបត្តិ អនាបត្តិ”តិ បទច្នៃនោ។ “អាណត្តិ អង្គ”ន្តិ
បទច្នៃនោ។ វជ្ជកម្មបភេទកន្លិ វជ្ជបភេទកំ កម្មបភេទកំ។ តិកទ្វយន្តិ
កុសលត្ថិកវេទនាត្ថិកទ្វយំ។ សព្វត្ថាតិ ឥទំ បទ
សត្តរសវិធសព្វសាធារណលក្ខណំ។ សព្វត្ថ សព្វេសុ សិក្ខាបទេសុ។

៨៤០. ឥធិ ឥមស្មី សត្តរសវិធយំ លក្ខណំ បុព្វេ វុត្តនយំ, យញ្ច ឧត្តានំ, តំ
សព្វំ វជ្ជេត្វា អត្ថជោតនំ អត្ថប្បកាសនំ ករិស្សរមីតិ យោជនា។

៨៤១. និទានំ នាម រាជគហាទិសិក្ខាបទបញ្ញត្តិដ្ឋានភូតានិ សត្ត នករានិ,
តំ បុព្វេ ទស្សិតន្តិ អវសិដ្ឋានិ ទស្សេតុមាហា “បុគ្គលោ”តិ អាទិ។ បុគ្គលោ នាម
កតមោ? យំ យំ ភិក្ខុនី, ភិក្ខុញ្ច អារហ្ម សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, អយំ ភិក្ខុនី ច ភិក្ខុ ច
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អាទិកម្មិកោ បុគ្គលោតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។

៨៤២. ធនិយោទយោតិ អាទិ-សន្នេន សម្ពហុលា ភិក្ខុ, វគ្គមុទាតិវិយា ភិក្ខុ,
សេយ្យសកោ, ឧទាយី, អាឡូវកា ភិក្ខុ, ធន្នោ, មេត្តិយភូមជកា, ទេវទត្ថោ,
អស្សជិបុនព្ពសុកា ភិក្ខុ, ធពត្តិយា ភិក្ខុ, ឧបនន្នោ សក្យបុត្តោ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ,
ហត្ថកោ សក្យបុត្តោ, អនុវន្នោ, សត្តរសវគ្គិយា ភិក្ខុ, ចូឡបន្តកោ,
ពោលជ្ជសីសោ, អាយស្មា អានន្នោ, សាគតត្ថរោ, អវិជ្ជា ភិក្ខុ, អាយស្មា
អានន្នោតិ ឥមេ ឯកវិសតិ សង្កហិតា។

៨៤៣. បុល្លនន្ទានយោតិ អាទិ-សន្ទេន សុន្ទរីនន្ទា, ធម្មត្តិយា ភិក្ខុនិយោ,
អញ្ញាតរា ភិក្ខុនិ, ចណ្ឌាកាធិ, សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ, ទ្វេ ភិក្ខុនិយោតិ ធម៌មេ
សន្តិហិតា។ សព្វេតិ ឧភយថាតិមោក្ខ អាទិកម្មិកា សព្វេ បុគ្គលា។

៨៤៤. វត្ថុតិ វត្ថុ នាម សុទិន្ទាទិនោ តស្ស តស្សេវ បុគ្គលស្ស
មេបុនាទិកស្ស ច វត្ថុនោ សព្វប្បការេន អដ្ឋាចារោវីតិក្កមោ បវុច្ចតីតិ
យោជនា។

៨៤៥-៦. កេវលា មូលភូតា បញ្ញត្តិ។ អនុ ច អនុប្បន្នោ ច សព្វត្ថ ច បទេសោ
ច អនុប្បន្នសព្វត្ថបទេសា, តេយេវ បទានិ អនុប្បន្នសព្វត្ថបទេសបទានិ,
តានិ បុព្វកានិ យាសំ បញ្ញត្តិនំ តា អនុប្បន្នសព្វត្ថបទេសបទបុព្វិកា។ តេយេវ
សា បញ្ញត្តិ យោជនា។ អនុបញ្ញត្តិ អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ សព្វត្ថបញ្ញត្តិ
បទេសបញ្ញត្តិ ហោតិ។ ឯកតោ ឧភតោ បុព្វា កេយេវ សា បញ្ញត្តិ យោជនា។
ឯកតោបទំ ឧភតោបទញ្ច បុព្វមស្សាតិ ឯកតោឧភតោបុព្វា, ឯកតោបញ្ញត្តិ
ឧភតោបញ្ញត្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

៨៤៧. តត្ថ នវ័ជានុ បញ្ញត្តិសុ។ បញ្ញត្តិ នាម កតមាតិ អាហា “យោ
មេបុន”ន្តិអាទិ។ “យោ ភិក្ខុ មេបុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យា”តិ ច “យោ ភិក្ខុ អទិន្នំ
អាទិយេយ្យា”តិ ច ឯវមាទិកា សិក្ខាបទស្ស មូលភូតា បញ្ញត្តិ ហោតិ
យោជនា។

៨៤៨. ឥច្ឆេវមាទិកាតិ អាទិ-សន្ទេន “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ
អនាវិកត្វា”តិ ច “តាមា វា អវញ្ញា វា”តិ ច ឯវមាទិនំ សន្តិហោ។

៨៤៩. វដ្ឋកេ អនុប្បន្នយេវ បញ្ញត្តា អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ, សា អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ។

៨៥០-១. គុណផ្គុំណាចាមានសិក្ខាបទេន សហ ចម្មត្តរណសិក្ខាបទព្វា
ធុរវន្តានំ ធុរនហានសិក្ខាបទំ, បញ្ចវគ្គន ឧបសម្មាទនសិក្ខាបទព្វាតិ ឯសា
ចតុត្ថិជា បញ្ញត្តិ បទេសបញ្ញត្តិ នាមាតិ វុត្តាតិ យោជនា។ មជ្ឈិមទេសស្មីយេវ
ហោតីតិ មជ្ឈិមទេសស្មីយេវ អាបត្តិករា ហោតិ។ ន អញ្ញតោតិ ន អញ្ញត្រ
បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ទេសន្តេវ ថានេ។

៨៥២. ឥតោតិ ចតុត្ថិធបទេសបញ្ញត្តិតោ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី បញ្ញត្តិកេនេ។
សាធារណទុក្ខាទិកន្តិ សាធារណបញ្ញត្តិ អសាធារណបញ្ញត្តិ, ឯកតោបញ្ញត្តិ
ឧកតោបញ្ញត្តិតិ ទុកទ្វយំ។ អត្ថតោ ឯកមេវាតិ អត្ថតោ
អញ្ញមញ្ញសមានមេវ។ វិបត្តាបត្តាធាបត្តិវិនិច្ឆយោ វិត្តាវតោតិ ឥធ ន
ទស្សិតោ។ អយំ បទេត្ថ សន្នេហោ - វិបត្តិតិ សីលអាចារិទ្ធិអាជីវិបត្តិនំ
អញ្ញតរា។ អាបត្តិតិ បុព្វបយោកាទិវសេន អាបត្តិកេនេ។ អនាបត្តិតិ
អជាននាទិវសេន អនាបត្តិ។

៨៥៣. អាបត្តិ បន សាលាត្តិកាបិ ហោតិ, អនាលាត្តិកាបិ ហោតីតិ
យោជនា។ “អាណាត្តិតិ ច នាមេសា អាណាបនា”តិ ឥមិនា អាណាត្តិ-សទ្ធស្ស
សភាវសាធារណត្តាតិ ឥធាហ។

៨៥៤. សត្តសិក្ខាបទេសុបិ សត្តាសំ អាបត្តិនំ សញ្ញោ បន អន្តរកេនាបិ
វិភាវិនា ញាតញ្ញាតិ យោជនា។

៨៥៦. “សា ច អក្រិយសមុដ្ឋានា”តិ បទច្នេនេ។ កាយេន, វាចាយ វា
ទសាហត្ថន្តេវ អតិរេកចីវរស្ស អនិដ្ឋានេន និស្សគ្គិយចាចិត្តិយំ ហោតីតិ
“បឋមេ កថិនេវិយា”តិ ឧទាហរណំ កតំ។

៨៥៧. គ្រិយាគ្រិយតោ ហោតីតិ កិរិយតោ ច អកិរិយតោ ច ហោតិ។
តត្ថ ឧទាហរណមាហ “ចីវរគ្គហណេវិយា”តិ។ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា
ហត្ថតោ ចីវរគ្គហណំ គ្រិយា, ចារិវត្តកស្ស អនានំ អគ្រិយាតិ ឯវំ កិរិយាយ
ចេវ អកិរិយាយ ច ឥមំ អាបជ្ជតិ។

៨៥៨. សិយា បន ករោន្តស្ស អករោន្តស្សតិ យា បន អាបត្តិ សិយា
ករោន្តស្ស, សិយា អករោន្តស្ស ហោតិ, អយំ សិយា កិរិយតោ, សិយា
អកិរិយតោ សមុជ្ជាតិ។ សិយាតិ ច កធាចិ-សទ្ធត្ថេ និចាតោ។
អត្រោធាហរណមាហ “រូបិយោគ្គហណេវិយា”តិ។ រូបិយស្ស ឧគ្គហណេ,
ឧគ្គណ្ណាបនេ សិយា កធាចិ កិរិយតោ សមុជ្ជាតិ, ឧបនិក្ខិត្តស្ស សាទិយនេ
កាយវាចាហិ កាតព្វស្ស អករណេន កធាចិ អករោន្តស្ស ហោតីតិ។

៨៥៩. យា ករោតោ អកុព្ពតោ, កធាចិ ករោន្តស្ស ច ហោតិ, សា អាបត្តិ
សិយា កិរិយាកិរិយតោ, សិយា កិរិយតោបិ ច ហោតីតិ យោជនា។
“កុដិការាបត្តិវិយា”តិ វត្ថុពុំ។ សា ហិ វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្ធនំ
ករោតោ កិរិយតោ សមុជ្ជាតិ, អទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្ធនំ, បមាណាយុត្តំ
វា ករោតោ កិរិយាកិរិយតោ សមុជ្ជាតិ។

៨៦០. យតោ អាបត្តិតោ។ អយំ អាបត្តិ។ សញ្ញាយ ករណាភូតាយ
វិមោក្ខា ឯតាយាតិ សញ្ញាវិមោក្ខា។ ឯតុ ច វីតិក្កមសញ្ញា អវិជ្ជមានាបិ
អាបត្តិយា វិមុច្ចនស្ស សាធកតមជ្ឈេន គហិតា។ យថា វុដ្ឋិយា អភាវេន ជាតំ
ទុព្ពិក្ខំ “វុដ្ឋិកត”ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតពុំ។ អយំ សចិត្តកាបត្តិ។

៨៦២-៤. ឥតរា បន អចិត្តកាបត្តិ។ វីតិក្កមសញ្ញាយ អភាវេន នត្តិ
វិមោក្ខា ឯតាយាតិ នោសញ្ញាវិមោក្ខា។ សុចិត្តេន

សវាសនកិលេសប្បហានេន,
សកលលោកិយលោកុត្តរកុសលសម្បយោគេន ច សុន្ទរចិត្តន ភគវតា
បកាសិតា សញ្ញាវ អាបត្តិ ចិត្តស្ស វសេន ធុរិយា សិយុន្តិ យោជនា។
សចិត្តកសមុដ្ឋានវសេន បនាតិ សចិត្តកសមុដ្ឋានវសេនេវ។
សចិត្តកមិស្សករិវដ្ឋនត្ថាយ បន-សន្នោ ឯវការត្ថោ វុត្ថោ។

យា សចិត្តកេហិ វា អចិត្តកមិស្សកសមុដ្ឋានវសេន វា សមុដ្ឋាតិ, អយំ
អចិត្តកា។

៨៦៥. សុរិដ្ឋេនាតិ សោភមាណហិ តីហិ វិជ្ជាហិ វា អដ្ឋហិ វា វិជ្ជាហិ
សមម្ពាគតត្តា សុរិដ្ឋេន។ អនវដ្ឋេនាតិ សវាសនកិលេសាវជ្ជាហិតត្តា
អនវដ្ឋេន ភគវតា។ លោកបណ្ណាត្ថវដ្ឋតោ លោកបណ្ណាត្ថវដ្ឋវសេន សញ្ញាវ
អាបត្តិយោ វដ្ឋវសេន ធុរិយា ធុកា វុត្ថាតិ យោជនា។

៨៦៦. យស្ស យស្ស សចិត្តកេ បក្ខេ, ចិត្តំ អកុសលំ សិយាតិ យស្ស
សចិត្តកាចិត្តកសមុដ្ឋានាយ អចិត្តកាយ សុរាទានាធិអាបត្តិយា
សចិត្តកសមុដ្ឋានបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវដ្ឋា នាមាតិ
អត្ថោ។ យស្ស បន សចិត្តកសមុដ្ឋានាយ បឋមចារាជិកាធិអាបត្តិយា ចិត្តំ
អកុសលមេវ ហោតិ, តស្ស លោកវដ្ឋតាយ វត្ថុព្ភមេវ នត្ថិ។ អចិត្តកាបិ វា
អាបត្តិ សចិត្តកបក្ខេ កុសលចិត្តេ សតិ លោកវដ្ឋតាយ សិទ្ធាយ
អចិត្តកបក្ខេបិ លោកវដ្ឋា ហោតិ, កិមង្គំ បន អកុសលចិត្តេនេវ
អាបដ្ឋិតព្ភាយ អាបត្តិយា លោកវដ្ឋតាតិ សារីសុំ ន វុត្ថោ។

យស្មា បន បណ្ណាត្ថវដ្ឋាយ វត្ថុវីតិក្កមវដ្ឋា សិយា កុសលំ, សិយា
អព្យាកតំ, តស្មា តស្ស សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ កុសលមេវាតិ អយំ និយមោ

នត្ថិតិ អាហា “សេសា បណ្ណត្តិវដ្ឋកា” តិ។ “បណ្ណត្តិវដ្ឋកា” តិ ឥមិនា ច
លក្ខណេន វត្ថុវិជាននចិត្តេន សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ សិយា កុសលំ, សិយា
អកុសលំ, សិយា អព្យាកតំ, តស្មា តស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវា តិ
អយំ និយមោ នត្ថិតិ អាហា។

៨៦៧. កាយទ្វារេន អាបជ្ជិតញ្ញា កាយកម្មំ។ ឧភយត្ថ អាបជ្ជិតញ្ញា តទុកយំ
កាយកម្មំ វចិត្តកម្មំ។ មនោទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថិតិ មនោកម្មំ ន វុត្ថំ។
“មនោទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថិតិ ច ឥទំ យេកុយ្យវសេន វុត្ថំ
ឧបនិក្ខត្តសាទិយនាទីសុ មនោទ្វារេបិ អាបត្តិសម្ភវតោ” តិ អាចរិយា។

៨៦៨-៩. កុសលាទិតិកទ្វយន្តិ កុសលត្តិកញ្ជោវ វេទនាត្តិកញ្ជា។ អាបត្តិ
អាបជ្ជន្តោ កុសលាកុសលចិត្តោ, តថា អព្យាកតចិត្តោ វា ហុត្វា អាបជ្ជតិ តិ
យោជនា។

ទុក្ខាទិសំយុតោតិ អាទិ-សន្នេន ឧបេក្ខាវេទនាសមន្តីនោ សន្តីហោ។ ឯវំ
សន្តេបិ សព្ពសិក្ខាបទេសុ អកុសលចិត្តវសេន ឯកំ ចិត្តំ,
កុសលាព្យាកតវសេន ទ្វេ ចិត្តានិ, សព្ពេសំ វសេន តីណិ ចិត្តានិ។
ទុក្ខវេទនាវសេន ឯកា វេទនា, សុខឧបេក្ខាវសេន ទ្វេ, សព្ពេសំ វសេន តិស្សោ
វេទនាតិ អយមេវ ភេទោលព្ពតិ, ន អញ្ញោ ភេទោ។

កុសលត្តិកំ សចេបិ គហិតំ, ន បន សព្ពេសមេវ ចិត្តានំ វសេន លព្ពតិ, អថ
ខោ អាបត្តិសមុដ្ឋាបកានំ ពាត្ថីសចិត្តានមេវ វសេន លព្ពតិ។ ពាត្ថីសេវ ហិ
ចិត្តានិ អាបត្តិសមុដ្ឋាបកានិ។ ទ្វាទស អកុសលានិ, អដ្ឋ កាមាវចរកុសលានិ,
ទស កាមាវចរកិរិយចិត្តានិ, កុសលតោ, កិរិយតោ ច ទ្វេ អភិញ្ញាចិត្តានិ
ចាតិ ឯវំ ពាត្ថីសចិត្តេហិ សមុដ្ឋិតាបិ អាបត្តិ អកុសលា វា ហោតិ អព្យាកតា

វា, នត្តិ អាបត្តិ កុសល។ យថាហា សមជក្ខន្ធកេ “អាបត្តាធិករណំ សិយា
អកុសលំ សិយា អព្យាកតំ, នត្តិ អាបត្តាធិករណំ កុសល” ត្ថិ (ប្បឡាវ. ២២២;
បរិ. ៣០៣)។ អយំ បន ចាថា បណ្ណាត្តិវដ្តិយេវ សន្វាយ វុត្តា, ន លោកវដ្តិ។
យស្មិញ្ចា បថវិឧណានក្ខតតាមចាតព្យតាធិកេ អាបត្តាធិករណោ កុសលចិត្តំ
អង្គំ ហោតិ, តស្មិញ្ចា សតិ ន សក្ការវត្ថុំ “នត្តិ អាបត្តាធិករណំ កុសល” ត្ថិ។
តស្មា នយិទំ អង្គបហោនកចិត្តំ សន្វាយ វុត្តំ។ យំ តាវ អាបត្តាធិករណំ
លោកវដ្តិ, តំ ឯកន្តតោ អកុសលមេវ។ តត្ថ “សិយា អកុសល” ត្ថិវិកប្បោ
នត្តិ។ យំ បន បណ្ណាត្តិវដ្តិ, តំ យស្មា សញ្ញាច្ច “ឥមំ អាបត្តិ វិភិក្កមាមី” តិ
វិភិក្កមន្តស្សេវ អកុសលំ ហោតិ, អសញ្ញាច្ច បន កិញ្ចិ អជានន្តស្ស
សហសេយ្យាធិវសេន អាបជ្ជនតោ អព្យាកតំ ហោតិ, តស្មា តត្ថ
សញ្ញាច្ចាសញ្ញាច្ចវសេន ឥមំ វិកប្បការំ សន្វាយ ឥទំ វុត្តំ “អាបត្តាធិករណំ
សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកតំ, នត្តិ អាបត្តាធិករណំ កុសល” ត្ថិ។ សចេ
បន “យំ កុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ, ឥទំ វុត្តតិ អាបត្តាធិករណំ កុសល” ត្ថិ
វេទេយ្យ, អចិត្តកានំ ឯឡកលោមបទសោធម្មាធិសមុដ្ឋានាធម្មិ កុសលចិត្តំ
អាបជ្ជេយ្យ, ន ច តត្ថ វិជ្ជមានម្បិ កុសលចិត្តំ អាបត្តិយា អង្គំ,
កាយវចិវិញ្ញាត្តិវសេន បន ចលិតបវត្តានំ កាយវាចានំ អញ្ញាតមេវ អង្គំ, តញ្ច
រូបក្ខន្ធបរិយាបន្នត្តា អព្យាកតត្ថិ។

៨៧០. ឥទំ តុ លក្ខណត្ថិ ឥទំ និទានាធិសាធារណវិនិច្ឆយលក្ខណំ។

៨៧១. “តវុ” ត្ថិអាធិកាថា បុព្វេ វុត្តត្ថាវ។ អយំ បន វិសេសោ - តត្ថ
“ទ្វយត្ថវ” ត្ថិ វុត្តំ, ឥធ “ចតុស្ស័១” ត្ថិ។ តត្ថ “ទ្វយត្ថវ” ត្ថិ លោកវដ្តបណ្ណាត្តិវដ្តានំ
គហានំ, ឥធ ចតុស្ស័១ ត្ថិ ចតុន្និវិបត្តិនំ។ ចត្តារោ សីខា អង្គរា ឯតស្សាតិ

វិគ្គហោ។ តត្ថវិបត្តិ “សត្តជល”ន្តិ សត្តជលេសុ អន្តោគធា, ឥធិវិបត្តិជ្ជានេ វដ្ឋំ
គហេត្វា សត្តជលានិ។

៨៧២. អនុត្តរតំ គតំ អត្តនា ឧត្តរស្ស ឧត្តមស្ស កស្សចិ អវិជ្ជមានត្វា ឥមំ
ឧត្តរំ ឧត្តរំ នាម បករណំ យោ ថេរនមជ្ឈិមេសុ អញ្ញាតោ បរិយាបុណាតិ
ចាបស្ស បគុណាវាចុគ្គតករណោន អធិយតិ, បរិបុច្ឆតិ អត្តញ្ញា អត្តវណ្ណំ
សុត្វា សក្កច្ចំ ឧគ្គហេត្វា មនសា បេក្ខិត្វា បញ្ញាយ សុប្បដិវិជ្ជិត្វា ធារេតិ, សោ
ច ភិក្ខុ ច-សទ្ធន ឯវមេវ វិនយវិនិច្ឆយេ យោ ភិក្ខុ យុត្តោ, សោ ច
កាយវាចវិនយេ កាយវាចាវីតិក្កមានំ វិនយេនេ សំវរណោ វិនយេ វិនយបិដកេ
អនុត្តរតំ ឧបយាតិ អត្តនោ ឧត្តរិវស្ស អវិជ្ជមានតំ ឧបកច្ឆតិ។ ឯត្ថ
ការណាមាហា “ឧត្តរតោ”តិ, បគុណាវាចុគ្គតករណោន អធិតេន អត្តវណ្ណំ
សុត្វា ធារណោន សុដ្ឋ ធារិតេន ឥមិនា ឧត្តរបករណោន ហេតុក្ខតេនាតិ
អត្តោ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

លក្ខណាកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សព្វសង្កលននយ កថាវណ្ណានា

៨៧៣. បរិវារេ មុខាគតា កត្ថបញ្ញត្តិវារាធយោ អដ្ឋ វារា, តេយេវ បច្ចយ-
សទ្ធន យោដេត្វា វុត្តា អដ្ឋបច្ចយវារាតិ វិភង្គទ្ធយេ វិសុំ វិសុំ ទស្សិតា សោឡស
បរិវារា អស្សាតិ សោឡសបរិវារោ, តស្ស សោឡសបរិវារស្ស។ សព្វំ សង្កលំ
នយន្តិ សព្វេសំ វុត្តានំ សង្កលននយានំ សង្កហេតព្ពតោ សព្វំ សង្កលកេននំ
នយំ។

៨៧៥. កាយិកា ធម្មិកា បឋមចារាជិកាបត្តិ, កុដិករណោ បយោគេ
ទុក្ខជាបត្តិ, ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេ ធុល្លច្ចយាបត្តិ, តស្មី អាគតេ
សង្ឃាធិសេសាបត្តិ, វិកាលភោជនេ ចាចិត្តិយាបត្តិ,
បឋមចារាជិនេសនីយាបត្តិ ធម្មិកា។

តថា វាចសិកាបិ ចាតិ ចតុត្ថចារាជិកា, កុដិយា កាវាបនេ បុព្វគតិយោ,
បទសោធម្មចាចិត្តិយំ, ទវកម្យតាយ ហីនេន ខុំសនំ, តស្ស ទុញ្ញាសិតន្តិ តថា
ធម្មិកា។

នាទេន្តស្ស ច តិស្សោតិ ភិក្ខុនិយា វជ្ជបដិច្ឆាធិកាយ ចារាជិកំ, ភិក្ខុនោ
សង្ឃាធិសេសនាទនេ ចាចិត្តិយំ, អត្តនោ ទុដ្ឋល្លច្ឆាទនេ ទុក្ខដន្តិ តិស្សោ ច។

បញ្ចា សំសគ្គបច្ចយាតិ កាយសំសគ្គ ភិក្ខុនិយា ចារាជិកំ, ភិក្ខុនោ
សង្ឃាធិសេសោ, កាយេន កាយបដិពទ្ធ ធុល្លច្ចយំ, និស្សគ្គិយេន
កាយបដិពទ្ធ ទុក្ខដំ, អដ្ឋលិបតោទកេ ចាចិត្តិយន្តិ កាយសំសគ្គបច្ចយា បញ្ចា
អាបត្តិយោ។

៨៧៧. ភិក្ខុនិយា វជ្ជបដិច្ឆាធិកាយ ចារាជិកំ, ភិក្ខុស្ស
សង្ឃាធិសេសបដិច្ឆាទកស្ស ចាចិត្តិយន្តិ ទុដ្ឋល្លច្ឆាទនេ ទុវេ។

៨៧៩. “តាមន្តរេ ចតស្សោវា” តិអាទិ បដិនិទ្ទេសតោ ច វិញ្ញាយតិ។

៨៨០. វជន្តិយាតិ កច្ឆន្តិយា។

៨៨៥. យា បន ភិក្ខុនី វត្តនូកាវេ អប្បជីបេ ហត្ថចាសេ បុរិសេន សទ្ធិយទិ
សល្លបេយ្យ, តស្ស ចាចិត្តិ។ ទ្វរេ បីតា ហត្ថចាសំ វិជហិត្វា បីតា វទេយ្យ ចេ,
ទុក្ខជមេវាតិ យោជនា។

៨៨៦. យា បន ភិក្ខុនី ធន្នេ បដិច្ចន្ទដ្ឋានេ ទិវា បុរិសេន សទ្ធិ អស្ស បុរិសស្ស
ហត្ថចាសេ វិតា វេទេយ្យ សល្លបេយ្យ, តស្សា ចាចិត្តិ។ ហត្ថចាសំ វិជហិត្វា
វេទេយ្យ ធម្ម, ទុក្ខជមេវាតិ យោជនា។

៨៨៧. សនិស្សក្កា ច ចាចិត្តិ ទិស្សន្ទនិវិនយ កម្មសហិតាយេវ ចាចិត្តិ។

៨៨៨. ឥធម៌ ឥមស្មី សាសនេ។

៨៨៩. ទុរិទ្ធន្តិ ទិទ្ធន្តិ។

៨៨៩. សមាធនសំវាសកក្ខមិ នាម បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ សមាធនលទ្ធិកស្ស
ឯកសីមាយំ វិតកាវោ។ នាធាបទំ បុព្វំ ឯតិស្សាតិ នាធាបទបុព្វកា,
នាធាសំវាសកក្ខមិ អត្តោ។ ទុក្ខត្ថនាធាលទ្ធិកនាធាសីមគតា
នាធាសំវាសកក្ខមិ។ ឥមា ទ្វេយេវ សំវាសកក្ខមិយោ ហិ មហេសីនា
ការុណីកេន វុត្តាតិ យោជនា។

៨៩០. ទុរិទ្ធន្តិ ចារិវាសិកមាធត្ថចារិវំ ទិទ្ធន្តិ បុគ្គលានំ។ ទ្វយាតិ តេនាតិ
កាមសុខល្លិកានុយោគអត្តកិលមថានុយោគសម្ពាតំ អន្តទ្វយំ អតិក្កម្ម
មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ វិរតេន។ អថ វា សស្សតុច្ឆេទទ្វយំ អតិក្កន្តេន។

៩០០. “ទ្វដ្ឋលបព្ពបរមំ អាធាតព្ព”ន្តិ ច តថេវ “ទ្វដ្ឋលំ វា ទុមាសំ វា”តិ ច
ទ្វដ្ឋលា ទុវេ បញ្ញត្តាតិ យោជនា។

៩០៥. អាណត្តិយា មនុស្សមារណំ, អាណត្តិយា អធិន្ទាធានម្បីតិ យោជនា។

៩០៧. តិស្សោ ឱកាសនាយិមាតិ ឥមា តិស្សោ
មេដុនាធិប្បាយប្បកាសនា។

៩០៨. សង្ឃាធិសេសោ ឯវ សង្ឃាធិសេសតា។

៩០០. វនប្បតិ នាម បុប្ផំ វិនា ជលន្តិ

និក្រោធខុដុម្ពរអស្សត្ថបិលក្ខកាធិរុក្ខជាតិ, ឥធម៌ បន វនដេដ្ឋា
រក្ខិតកោបិតចតិយរុក្ខោ វនប្បតិ តិ អធិប្បាយោ។ ដុល្លតាតិ ដុល្លច្ចយំ។

៩០២. វិស្សដ្ឋិតិ វិស្សដ្ឋិ សម្ពុរុទ្ធាតុ។ ធម្មនេតិ ឧបក្កមិត្វា មោចនេ។ “ហរិតេ
ឧទ្ធារំ បស្សារំ ធម្មនេ” តិ បទច្រនោ។

៩០៣. កី បមាណមេតាសន្តិ កិត្តកា។

៩០៥. ភិក្ខុភិក្ខុនិយា សទ្ធិន្តិ ឯត្ថ ភិក្ខុតិ សាមិវចនប្បសង្កេ បច្ចត្ថំ,
ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។ កាថាពន្ធរសេន វា វណ្ណាលោចោ។

៩០៨. ធុតិយាយ ហត្ថចាសកំ។

៩២២. “យាវតតិយកេតិ តិស្សោ អាបត្តិយោ” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៦ អត្ថតោ
សមាណំ) បទស្ស និទ្ទេសេ “ដុល្លច្ចយំ សិយា សង្ឃ-ភេទកស្សានុវត្តិនោ” តិ
បឋន្តិ។ “តិណ្ណំ សង្ឃភេទានុវត្តាកាណំ កោកាលិកាធិនំ សង្ឃាធិសេសោ” តិ
អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា តថា ចាហោ ន គហេតត្តោ។

៩២៣. យាវតតិយកេតិ តិណ្ណំ បូរណី តតិយា, កម្មវាចា, យាវតតិយាយ
កម្មវាចាយ បរិយោសានេ អាបដ្ឋិតញ្ញា អាបត្តិ យាវតតិយកា នាម។

៩២៦. “អវស្សតស្ស... បេ... កិញ្ចី” តិ ឥទំ គរុកាបត្តិយា វត្ថុទស្សនំ។ “សព្វំ
មំសំ អកប្បិយ” តិ ឥទំ ដុល្លច្ចយធុក្កជានំ វត្ថុទស្សនំ។

៩២៧. “វិញ្ញាបេត្វាន...បេ... កោជនម្បិ ចា”តិ ឥទំ
ចាជិទេសនីយវត្ថុទស្សនំ។ “លសុណម្បិ ចា”តិ ឥទំ ចាចិត្តិយវត្ថុទស្សនំ។
“ឯកតោ អដ្ឋោហវន្តិយា”តិ បទច្រូនោ។

៩៣០. វត្ថុចិត្តន ឥត្តិយា អង្គជាតំ ឱលោកេន្តស្ស ទុក្ខដំ វុត្ថន្តិ យោជនា។

៩៣១. សម្មាវត្ថុនាវ សម្មាវត្ថុនកា។ តេចត្តាលីស វត្ថុនា
ធាសីតិក្ខន្ធកវត្តានំ បរិបូរណជ្ជានេ ទស្សិតា។

៩៣២. អទស្សនអបដិកម្មេ អាបន្នាបត្តិយា ទុវេ បុគ្គលា, ចាបិ កាយ
ទិដ្ឋិយា អប្បដិទិស្សត្តេ អាបន្នាបត្តិយា ឯកោតិ ឥមេ តយោ ឧត្តិតុបុគ្គលា។

៩៣៤. ទូសកោតិ ភិក្ខុនិទូសកោ។ កណ្តាកោតិ កណ្តាកសាមណោរោ។

៩៣៧. ទទេយ្យច្វេវមាទិកាតិ ញត្តិកាលេ “សង្ឃោ ទទេយ្យ”តិ អាទិភេទា
ញត្តិកប្បនា, ញត្តិកិរិយាតិ អត្ថោ។ ទេតិ សង្ឃោ ករោតីតិ អាទិភេទា
កម្មវាចាកាលេ “សង្ឃោ ទេតី”តិ វា “ករោតី”តិ វា អាទិភេទា វចនកម្មស្ស
អនិដ្ឋិតត្តាវិប្បកតបច្ចុប្បន្នំ នាម សិយា។

៩៣៨. ទិន្នំ កតំ បនិទ្ធាទីតិ កម្មវាចាយ និដ្ឋិតាយ “ទិន្នំ សង្ឃេនា”តិ វា
“កតំ សង្ឃេនា”តិ វា ភិក្ខុវចនំ អតីតករណំ នាម សិយា។

៩៣៩. សង្ឃេតិ សង្ឃមជ្ឈេ។

“ការណេហិ បន ទិហិ, សង្ឃោ ភិដ្ឋតិ នញ្ញោថា”តិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ
“បញ្ចហុចាលិ, អាការេហិ សង្ឃោ ភិដ្ឋតិ។ កតមេហិ បញ្ចហិ? កម្មេន,
ឧទ្ទេសេន, វោហារន្តោ, អនុស្សាវនេន, សលាកត្តាហេនា”តិ (បរិ. ៤៥៨) វុត្ថត្តា,

អង្គកថាយញ្ច (បរិ. អដ្ឋ. ៤៥៨) “បញ្ចហិ ការណេហិ” តិ វចនតោ ច ឥធនមេហិ ទ្វិហោវ ការណេហិ សង្ឃភេទកថនំ អយុត្តន្តិ? វុច្ឆតេ - នាយុត្តំ បុព្វបយោគការករសេន វុត្តត្តា។ តថា ហិ អង្គកថាយំ -

“កម្មនាតិ អបលោកនាទីសុ ចតុសុ កម្មេសុ អញ្ញាតវេន កម្មេន។ ឧទ្ទេសេនាតិ បញ្ចសុ ចាតិមោក្ខទ្ទេសេសុ អញ្ញាតវេន ឧទ្ទេសេន។ វេហោវន្តោតិ កថយន្តោ, តាហិ តាហិ ឧបបត្តិហិ ‘អធម្មំ ធម្មោ’ តិអាទិនិ អជ្ឈាវស ភេទករវត្ថុនិ ធិបេន្តោ។ អនុស្សាវនេនាតិ ‘ននុ តុម្ពេ ជានាថ មយ្ហំ ឧទ្ធាកុលា បព្ពជិតការំ, ពហុស្សុតការញ្ច, មាទិសោ នាម ឧទ្ធម្មំ ឧត្តិនយំ សត្តសាសនំ ករេយ្យាតិ ចិត្តេ ឧប្បាទេតុំ តុម្ពាកំ យុត្តំ, កី មយ្ហំ អរិយំ និលុប្បលវនមិវ សីតលោ, កិមហំ អចាយតោ ន ភាយាមី’ តិអាទិនា នយេន កណ្ណាមូលេ វចិត្តេនំ កត្វា អនុស្សាវនេន។ សលាកក្កាហេនាតិ ឯវំ អនុស្សាវេត្វា តេសំ ចិត្តំ ឧបត្ថម្ភេត្វា អនិវត្តិធម្មេ កត្វា ‘គណ្ណាថ ឥមំ សលាក’ ត្ថិ សលាកក្កាហេន។

“ឯត្ថ ច កម្មមេវ, ឧទ្ទេសោ វា បមាណំ, វេហោវាអនុស្សាវនេសលាកក្កាហា បន បុព្វភាគា។ អជ្ឈាវសវត្ថុធិបនវសេន ហិ វេហោវន្តេ តត្ថ វុច្ឆិជននត្ថំ អនុស្សាវេត្វា សលាកាយ គហិតាយបិ អភិជ្ជោវ ហោតិ សង្ឃោ។ យទា បន ឯវំ ចត្តារោ វា អតិរេកេ វា សលាកំ គាហេត្វា អាវេណីកំ កម្មំ វា ឧទ្ទេសំ វា ករោតិ, តទា សង្ឃោ ភិជ្ជោ នាម ហោតី” តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៥៨) -

វុត្តត្តា សលាកក្កាហាកម្មានិ ទ្វេ បធានការណានីតិ ឥធន តានេវ ទស្សីតានិ។

នដុ ច សលាកក្តាហោបិ សង្ឃកេទស្ស បុព្វភាគោ វុត្តោ, ឧទ្ទេសកម្មានេវ
បធានភាវេន វុត្តានិ, តស្មា កថមស្ស សលាកក្តាហស្ស
បធានការណភាវោតិ? វុច្ចតេ - ឧទ្ទេសកម្មានិបិ សលាកក្តាហោ សិទ្ធន្ទេ
អវស្សម្ពវនតោ អត្តសាធនបយោគេនវិនា អសិទ្ធានេវ ហោន្តិតិ សោ
បធានភាវេន ឥធ គហិតោ, ឧទ្ទេសោ បន បញ្ញត្ត កម្មបុព្វជ្ជមត្តា កម្មេនេវ
សង្កហិតោតិ ឥធ វិសុំ ន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ភំ។

៩៤០. បយុត្តាយុត្តវាចាយាតិ បច្ចយុប្បាទនត្ថាយ បយុត្តា ច សា
សក្យបុត្តិយភាវស្ស អយុត្តា អនន្ទរា ចាតិ បយុត្តាយុត្តា, សាយេវ វាចាតិ
បយុត្តាយុត្តវាចា, តាយ។

៩៤៤. យា ភិក្ខុនីវិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញតិ, តស្សា ច ចាដិទេសនីយំ សិយាតិ
យោជនា។

៩៤៥. អនាមយោតិ អគិលានោ។

៩៤៦. “ធនសសតានី”តិអាធិកាថាយ វត្តិនន្តិ ឯត្ថ “សត”ន្តិ សេសោ។
ធាននកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ ធនសសតានិ អាបត្តិយោ
វត្តិនំ សតំ ធានេត្វាតិ យោជនា។ ឯវំ កត្តព្ភយោជនាយំ -

“ធន សតំ វត្តិសតំ, អាបត្តិយោ ធានយិទ្ធាន;

ធន វត្តិយោ វសិទ្ធាន, មុច្ឆយ្យ ចារិវាសិកោ”តិ។ (បរិ. ៤៧៧) -

អយំ បរិវាគាថាបមាណំ។ ឯកទិវសំ សតំសង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ អាបត្តិទ្វា
ធនទិវសេ ធាននវសេន សតំទិវសេ សហស្សសង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ
ធានយិទ្ធាតិ អត្តោ។ អយមេត្ត សង្ខេបត្តោ - យោ ធនទិវសេ សតំ

សង្ឃាធិសេសា អាបត្តិយោ អាបដ្ឋិត្វា ធនធិវសេ បដិច្ឆាធនិ, តេន វត្តិសតំ
អាបត្តិសហស្សំ បដិច្ឆាធនំ ហោតីតិ។ ធន វត្តិយោ វសិត្វាធាតិ “សញ្ញាវ តា
អាបត្តិយោ ធនាហាបដិច្ឆន្នា”តិ បរិវាសំ យាចិត្វា ធន វត្តិយោ វសិត្វាតិ
អត្ថោ។ មុធូយ្យ ចារិវាសិកោតិ បរិវាសំ វសន្តោ ភិក្ខុ អត្តនា
វសិតព្ពបរិវាសតោ មុធូយ្យ, មុត្តោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៩៤៧. ចារាជិកានិ អដ្ឋោតិ អគ្គហិកគ្គហាលោន។ តេវីស គរុកាតិ ភិក្ខុហិ
អសាធារណា ភិក្ខុនំ ធន, ភិក្ខុនំហិ អសាធារណា ភិក្ខុនំ ធន, ឧភិន្នំ
សាធារណា សត្តាតិ វេ តេវីស សង្ឃាធិសេសា។

៩៤៨. វុត្តានិ យថាវុត្តានិ និស្សគ្គិយានិ។ ទ្វេចត្តាលីស ហោន្តិ
ភិក្ខុវិកង្កាគតា តីស, ភិក្ខុហិ អសាធារណា ភិក្ខុនំ អាធិតោ ធានស ចាតិ
ទ្វេចត្តាលីស និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ។ អដ្ឋាសីតិសតំ ចាចិត្តិយា បុព្វេ ធន្សិតាវ។

៩៤៩. សុសិក្ខុធាតិ សុដ្ឋុ សិក្ខិតអធិសីលាធិតិវិធសិក្ខេន ភគវតា។

៩៥០. សុបញ្ញោធាតិ សោភណា ធនពលចតុវេសារដ្ឋនអសាធារណាធម្មោ
បញ្ញា យស្ស សោ សុបញ្ញោ, តេន។ យសស្សិធាតិ
អដ្ឋអរិយបុគ្គលសម្មហាសន្តាតបរិវាយសា ច
សព្វលោកព្យាបកគុណាយោសសន្តាតកិត្តិយសា ច តេន សមន្នាគតត្តា
យសស្សិធា។ អឡុឡានិ សតានិ ភវន្តិ យថាធន្សិតគណនាយ បិណ្ឌាវសេន
បញ្ញាសាធិកានិ តីលិ សតានិ ភវន្តិ អត្ថោ។ សុបញ្ញេន យសស្សិធា
គោតមេន បញ្ញត្តានិ សព្វានិ សិក្ខាបទានិ អឡុឡានិ សតានិ ភវន្តិ យោជនា។

៩៥១. ឯតេសុ សិក្ខាបទេសុ យោ សារគូតោវិនិច្ឆយោ វត្តញ្ញោ, សោ
សកលោ មយា សមាសេន សព្វថា សព្វាការេន វុត្តោតិ យោជនា។

៩៥២. ឥទ្ធិ ឧត្តរំ នាម បករណំ។

៩៥៣. តស្មាតិ មយាវិចារត្វាវុត្តត្តាវ។ អត្ថេតិ វេទនត្ថការត្ថាធិកេនេ
អត្ថេ វា។ អក្ខរពន្ធវាតិ អក្ខរសម្ព័ន្ធាតបទពន្ធវាវិញ្ញាសស្ស កមេបិ វាតិ
ឧទ្ទេសវសេន គន្ថនិក្ខេបស្ស កមេបិ។ កម្ព្លា ន កាតញ្ញាតិ “យថាអធិប្បេតស្ស
ឥទ្ធិ វាចកំ នុ ខោ, អវាចក”ន្តិ វា “ឥទមយុត្តំ នុ ខោ, យុត្ត”ន្តិ វា “ឥទមធិកំ នុ
ខោ, ឡន”ន្តិ វា “ឥទមយដ្ឋិតក្កមំ នុ ខោ, យដ្ឋិតក្កម”ន្តិ វា “ឥទ្ធិវិរុទ្ធសមយំ នុ
ខោ, អវិរុទ្ធសមយ”ន្តិ វា “ឥទ្ធិ ធុរុត្តំ នុ ខោ, សុរុត្ត”ន្តិ វា “ឥទ្ធិ សត្ថកំ នុ ខោ,
និរត្ថក”ន្តិ វា កម្ព្លាវិមតិ យេន កេនចិ ន កាតញ្ញា។ ពហុមានតាតិ “វិនយោ
សំវរត្ថាយា”តិអាធិនា (បរិ. ៣៦៦) និទ្ទិដ្ឋបយោជនបរម្យរាយ មូលការណត្ថា
មហាតី សម្មាសា កាតញ្ញាតិ អត្ថោ។

៩៥៤. យោភិក្ខុ សឧត្តរំ ឧត្តរបករណេន សហិតំ វិនយស្សវិនិច្ឆយំ នាម
បករណំ ជាតាតិ ធម្មតោ ចេវ អត្ថតោ ច វិនិច្ឆយតោ ច សព្វថា អវេជ្ឈតិ,
សោភិក្ខុ អត្ថនា សិក្ខិតញ្ញាយ សិក្ខាយ សព្វសោវិញ្ញាតត្ថា សិក្ខាបកេន
អាចរិយេន វិនាបិ សិក្ខិតុំ សមត្ថោតិ។ និស្សយំ វិមុត្តោតិ អាចរិយុបជ្ឈាយេ
និស្សាយ វាសំ មុត្តោតិ។ យថាកាមដ្ឋតោ សិយាតិ យាទិសា យាទិសា អត្ថនា
គាមិតា, តត្ថ តត្ថ គមនារហោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៩៥៥. និស្សយំ ធាតុកាមេន។ សហវិភង្គេន សវិភង្គំ។ សហ មាតិកាយ
សមាតិកំ។ ឥទ្ធិ សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណំ សុដ្ឋ វាចុគ្គតំ កត្វា គន្ថតោ
សុដ្ឋ បគុណំ វាចុគ្គតំ កត្វា អត្ថតោ, វិនិច្ឆយតោ ច សម្មា ជានិត្វា ឯវំ ធាតព្ពន្ធនិ
យោជនា។

៩៥៦. យោ ភិក្ខុ ឥមំ សទ្ធក្កំ វិនយវិនិច្ឆ័យបករណំ វាចាយ បឋតិ,
មនសា ចិន្តេតិ, អញ្ញោហិ វុច្ចមាណំ សុណាតិ, អត្ថំ បរិបុច្ឆតិ, បរំ វាចេតិ, និច្ចំ អត្ថំ
ឧបបរិក្ខតិ យថាបរិបុច្ឆិតមត្ថំ ហេតុឧទាហរណាបវត្តិវសេន ឧបកន្ធា
សមន្តតោ ឥក្ខតិ បញ្ញាយ និយមេតិ វវត្តបេតិ, តស្ស បន ភិក្ខុស្ស
វិនយនិស្សិតា សញ្ញេវ អត្តា អាបត្តានាបត្តិកប្បិយាកប្បិយាធិបកេនា សញ្ញេ
អត្តា ហេតុ អាមលកំរិយ ករតលេ អមលមណីរតនំរិយ ឧបជ្ឈហន្តិ ចាកជា
កវន្តិតិ យោជនា។ នត្ថិ ឯតស្ស មលន្តិ អមលំ, អមលមេវ អាមលកន្តិ
មណីរតនំ វុច្ឆតិ។

៩៥៨. នត្ថិ ឯតេសំ ពុទ្ធិតិ អពុទ្ធិ, អពុទ្ធិ ច តេ ជនា ចាតិ អពុទ្ធិជនា,
អពុទ្ធិជនានំ សារំ អវសារំ ឱស័នំ ទទាតិ អាទទាតិ ករោតីតិ អពុទ្ធិជនសារទំ,
ពុទ្ធិវិហិតានំ អគាធំ គម្ពីរំ។ តេហិ អលទ្ធពតិដ្ឋំ អមតសាគរំ
សទ្ធក្ករសាមតស្ស, និព្វានាមតស្ស វា បដិលាភការណាត្តា សាគរសទិសំ បរមំ
ឧត្តមំ ឥមំ ឧត្តរំ សាគរំ អាសន្នបច្ឆក្កំ ឧត្តរបករណាសម្ពាតំ សមុទ្ធសាគរំ
សារនោ ហុត្វា ឧត្តរំ ឧត្តរន្តោ បរិយោសាបេន្តោ នរោ ភិក្ខុ ហិ យស្មា
វិនយចារកោ វិនយបិដកស្ស បរិយន្តំ គតោ ហុត្វា ចារកោ ចារំ សំសារស្ស
ចារសម្ពាតំ និព្វានំ គច្ឆន្តោ សិយា ភវេយ្យាតិ យោជនា។

៩៥៩. អតោតិ តស្មានេវ ការណា អវប្បរតោរតោ ចាបប្បរតោ
និរាសន្តតាយ ឱរតោ និរត្តោ ចាបភីរុកោ នរោ ឥមំ វិជ្ជយ ចាបភីរុកតាយ ឯវ
ចិត្តបរិយុដ្ឋានវសេន ឧប្បជ្ឈនកំ មោហានុការំ តទន្តបហានវសេន វិធមេត្វា។
សព្ពន្ធលាកម្មទំ សព្ពេសំ រាគាធិនំ អន្តណានំ កម្មំ តទន្តាធិបហានំ ទទាតិ
អារហតីតិ “សព្ពន្ធលាកម្មទ”ន្តិ លទ្ធិនាមំ សុខស្ស បទំ លោកិយលោកុត្តរស្ស
សុខស្ស ការណំ គុណាសំហិតំ សីលាធិហិ អត្តក្ខតេហិ គុណេហិ សំហិតំ យុត្តំ

គុណប្បកាសកំហិត អមតោសង្ខារីយ សព្វនោសសព្វព្យាធិវហិតតាយ
អជរាអមតាធិគុណាវហត្ថា ហិតំ ឥមំ ឧត្តរំ នាម បករណំ សក្កច្ចំ អាធិរោ
ហុត្វា និច្ចំ សតតំ សិក្ខេ “ឯវំ បរិចយន្តំ ករោមី” តិ ចិន្តេត្វា ឯកន្តេន
យថាវុត្តបយោជនសាធនយោគ្គំ កត្វា អន្លោធិវសេន សិក្ខេយ្យ ឯវ, ន
អន្ស៊ុបេក្ខកោ ភវេយ្យាតិ យោជនា។

៩៦០. បដុកាវករេ ចាតិមោក្ខសំវរសីលបូរណោ, សាសនបច្ចត្តិកាភិកវនេ
ច បដុកាវំ ឆេកត្តំ វេសារដ្ឋំ ករោតិ អត្តានំ ជារន្តានំ លង្គិបុគ្គលានន្តិ
បដុកាវករេ បរមេ តតោយេវ ឧត្តមេ បិដកេវិនយបិដកេ បដុតំ ចាដំ
បញ្ញាកោសល្លំ អភិបត្តយន្តេន បដុនា យតិនា និម្មលប្បវត្តិកេន បដុនាវិធិនា
ឆេកេន សារេន វិធានេន ឥទំ សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណំ សតតំ និរន្តរំ
បរិយាបុណ្ហិតព្ពំ ឧត្តហរណាធារណាបរិបុច្ឆាចិន្តនាធិវសេន សិក្ខិតព្ពន្ធិ
យោជនា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សព្វសង្កលននយកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថាវណ្ណានា

៩៦១-ក. មហេសីនោ តិវិធស្សាបិ សាសនស្ស សុចិវដ្ឋិតិកាមេន
អតិចិរកាលប្បវត្តិ ឥច្ឆន្តេន ធិមតា បសត្តតរញ្ញាលោន សុទ្ធិចិត្តេន
លាភសក្ការនិវេក្ខតាយ បរិសុទ្ធជ្ឈាសយេន ពុទ្ធជត្តេន ពុទ្ធជត្តាភិធានេន
អាចរិយវរេន រចិតោ។

បង្ខំសេន គន្ថតោ, អត្ថតោ ចេវ បរមុត្តរោ ឧត្តរោ វិនិច្ឆយោ អន្តរាយំ
អន្តរេន អជ្ឈតិកំ, ពាហិរំ វា អន្តរាយំ វិនាយថា សិទ្ធិ ឧចាគតោ បរិនិដ្ឋានំ
បត្តោ, តថា សត្តានំ ធម្មសំយុតា កុសលូបសំហិតា សង្កប្បា មនោរថា សិជ្ឈនុ
អន្តរាយំ វិនា និប្បជ្ឈនុ, ឯតេន ឧត្តរវិនិច្ឆយរចនាមយេន មហតា បុញ្ញោនយេន
ចតុហិ សង្កហវត្ថុហិ ជនំ រញ្ជេតិ តិ “រាជា” តិ សង្ខំ គតោ មហីនាលោ មហី
បថិសន្និស្សិតំ ជនកាយំ សម្មា ញាយេន ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ
ចាលេតុ។ ទេវោ បង្ខំន្នោ កាលេ ថាវរជ្ជមាណំ ឧបយោគាវហាកាលេ សម្មា
បរស្សតុ អរុដ្ឋិអតិរុដ្ឋិកំ អកត្វា សម្មា បរច្ចតុ។

៩៦៤. សេលិន្ទោ សិនេរុបព្ពតរាជា យាវ តិជ្ជតិ យាវ លោកេ បរត្ថតិ, ចន្ទោ
សកលជនបទនយនសាយនោ យាវ វិរោចតិ យាវ អត្ថនោ សភាវំ ជោតេតិ,
តាវ យសស្សិនោ គោតមស្ស អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សទ្ធម្មោ
បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេជវសេន តិវិជោ សទ្ធម្មោ តិជ្ជតុ បរត្ថតុ។

៩៦៥. សីហាទីនំ, ធាហាទីនញ្ច ពាហិរជ្ឈតិកានំ បរិស្សយានំ ខមនំ សហនំ
អភិកវិត្វា បរត្ថនំ ខន្តិ។ សោរច្ឆន្តិ សោគនេ រតោតិ សុរតោ, សុរតស្ស ភាវោ
សោរច្ឆំ។ សុន្ទរំ អខណ្ឌតាទិគុណាសមដ្ឋាគតំ សីលំ អស្សាតិ សុសីលោ។
សុសីលស្ស ភាវោ។

និគមនកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឧត្តរវិនិច្ឆយដីកា និដ្ឋិតា។

តតិ វិនយត្ថសារសន្តិបដិ នាម វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណានា,

លីនត្ថបកាសនី នាម ឧត្តរវិនិច្ឆយវណ្ណានា ច

សមត្ថា។

បច្ឆា ឋបិតកាថាយោ

ថេវេន ជីវចិត្តេន, សាសនុជ្ជោតនត្ថិនា;
បុញ្ញោ ញាណោ សីលី, សុហជ្ជោ មុនុកោ តថា។

យោ សីហន្យាវិមទ្កេសុ, ចន្ទិមា សូរិយោវិយ;
ចាកដោ សីវលីត្ថេវេ, មហាតេជោ មហាយសោ។

តេន នីតា សីហន្យា យា, ឥធ បត្តា សុដិមតា;
ឯសា សំវណ្ណានា សីហ-ន្យ ក្ខវេន សុលីក្ខតា។

វេវតោ ឥតិ នាមេន, ថេវេន ជីវចេតសា;
អវិមទ្កិកេ វក្ខន្តេន, បរិវត្តត្វាន សាធុកំ។

លិខាបិតា ហិតត្ថាយ, ភិក្ខុនំ អវិមទ្កិកេ;
ឯសា សំវណ្ណានា សុដ្ឋ, សន្និដ្ឋានមុចាគតា;
តថេវ សព្ពសត្តានំ, សព្ពត្ថោ ច សមិជ្ឈត្វតិ។

